

Bernard Kornvel

ZIMSKI KRAJ

Prva knjiga u trilogiji
HRONIKE GOSPODARA RATA
BESTSELLER No1

Hronike gospodara rata I

ZIMSKI KRALJ Knjiga o Arturu

Bernard Kornvel

Naslov originala:
The Warlord Chronicles I
THE WINTER KING

LIKOVÍ

AELA		
Saksonski kralj		
AGRIKOLA		
Vojskovođa Gventa, služi kralja Todrika		
AJLIN		
Arturova ljubavnica, majka njegovih blizanaca Amhara i Loholta		
AJSA		
Jedan od Derfelovih kopljonoša		
AMHAR		
Arturov sin, kopile		
ANA		
Arturova sestra, udata za kralja Budika od Brosaelijanda		
ARTUR		
Uterov sin i Mordredov zaštitnik, kopile		
BALIS		
Prastari dumnonški druid		
BAN		
Kralj Benoika, otac Lancelota i Galahada		
BEDVIN		
Biskup u Dumnoniji, prvi kraljev savetnik		
BLEJDIG		
Poglavar u Benoiku		
BORS		
Zatočnik Benoika		
BROKVEL		
Kralj Povisa posle Arturovog vremena		
DAFID	sin	GRUFUDOV
Pisar koji prevodi Derfelovu priču		
DERFEL		KADARN
Pripovedač, rođen kao Sakson, Merlinovo posvojče i jedan od Arturovih ratnika		
DIURNAH		
Irski kralj Lejna, zemlje koja se pre njega zvala Henis Vajren		
DRUIDAN		
Patuljak, zapovednik Merlinove garde		
GALAHAD		
Princ od Benoika, Lancelotov polubrat		
GEREINT		
Princ, vazal Oumnonije, Gospodar Stena		

GODFRID		
Kralj Povisa, otac Kaneglasa i Keinvin	GRIFID	sin
Ovejnov zamenik		ANANOV
	GUDOVAJN	
Merlinov pisar	GVENDOLIN	
Merlinova odbačena žena	GINEVRA	
Princeza Henis Vajrena	GUNDLEUS	
Kralj Silurije	GALIDAJN	
Drvodelja u Ajnis Vidrinu	HELED	
Princeza Elmeta, udala se za Kaneglasa od Povisa	HAGVID	
Arturov sluga	HAJVEL	
Merlinov kućepazitelj	IGREJN	
Kraljica Povisa, udata za Brokvela, Derfelova zaštitnica u Dinevraku	IGREJN	GVINEDA
	OD	
Arturova majka (takođe rodila Morganu, Anu i Morgaus)	ILEJN	
Kraljica Benoika, majka Lancelota	JORVET	
Druid u Povisu	KADVALON	
Kralj Gvineda	KADVI	
Princ, vazal Dumnonije, Čuva granicu s Kernovom	KALEDIN	
Druid, odavno mrtav, napisao Merlinov svitak	KAVAN	
Derfelov zamenik	KEJ	
Arturov družbenik iz detinjstva, jedan od njegovih ratnika	KEINVIN	
Princeza Povisa, sestra Kaneglasa, kćer Godfrida	KILHUK	
Arturov rođak, jedan od njegovih ratnika	KANEGLAS	
Krunski princ Povisa, sin Godfrida		

LADVI
Gundelusova ljubavnica

LANSELOT
Krunski princ Benoika, sin Bana

LANVAL
Jedan od Arturovih ratnika, zapovednik Ginevrine garde

LELVIN
Pisar riznice u Dumnoniji

LEODEGAN
Izgnani kralj Henis Vajrena, Ginevrin otac

LIGESAK
Prvi zapovednik Mordredove telesne straže, kasnije služio Gundleusa

LIVARH
Drugi zapovednik

LOHOLT
Arturov sin, blizanac Amhara, kopile

LUNET
Derfelova družbenica u mladosti, kasnije Ginevrina dvorkinja

MAELGVIN
Monah u Dinevraku

MARK
Kralj Kernova, otac Tristana

MELVAS
Kralj Belga, vazal Dumnonije

MERLIN
Gospodar Avalona, druid

MEURIG
Krunski princ Gventa, sin Todrika

MORDRED
Dete-kralj Dumnonije

MORFANS
Ružni Jedan od Arturovih ratnika

MORGANA
Arturova sestra, Merlinova sveštenica

MORGAUS
Arturova sestra, udata za kralja Lota od Lotijana

NABUR
Hrišćanin, sudija u Durnovariji, Mordredov zakonski tutor

NIMJU
Merlinova ljubavnica, sveštenica

NORVENA
Uterova snaha, majka Mordreda

OENGUS MEKAJREM Irski kralj Demetije, kralj Crnoštítih

OVEJN
Uterov zatočnik, dumnonski vojskovođa

PELINOR

Ludi kralj, zatočen u Ajnis Vidrinu

RALA

Mordredova dojilja, Galidajnova žena

SAGRAMOR

Numiđanin, Arturov vojskovođa

SARLINA

Dete koje je preživelo masakr u vresištu

SEBILA

Morganina robinja, Saksonka

SELVIN

Sveštenik, uči u Ajnis Trebsu

SENSAM

Hrišćanski sveštenik i biskup, Derfelov nadređeni u Dinevraku

SERDIK

Saksonski kralj

TANABURS

Druid u Siluriji

TADVEL

Iskušenik u Dinevraku

TODRIK

Kralj Gventa

TRISTAN

Krunski princ Kernova

UTER

Kralj Dumnonije, Kralj kraljeva Britanije, Pendragon

VALERIN

Poglavar u Povisu, nekad Ginevrin verenik

MESTA

Mesta ispisana kurzivom nije zabeležila istorija

ABONA	
Ejvonmaut, Ejvon	
AJNIS	MON
Anglisej	
AJNIS	TREBS
<i>Prestonica Benoika. Planina svetog Mihajla, Francuska</i>	
AJNIS	VEIR
Landi Ajlend	
AJNIS	VIDRIN
Glastonberi, Somerset	
AKVA	SULIS
Bet, Ejvon	
BRANOGENIJUM	
Rimsko utvrđenje. Lejntvardin, Heresford i Vorčester	
BURIJUM	
Todrikov prestoni grad. Ask, Gvent	
DINEVRAK	
<i>Manastir u Povisu</i>	
DOLINA	LAG
Mortimers Kros, Hereford i Vorčester	
DURNOVARIJA	
Dorčester, Dorset	
DUROKOBRIVIJA	
Danstejbl, Bedfordšir	
GLEVUM	
Gločester	
ISKA	
Ekseter, Devon	
KAERKADARN	
<i>Kraljevsko brdo Dumnonije. Saut Kedburi Hil, Somerset</i>	
KAER	DOLFORVIN
Kraljevsko brdo Povisa. U blizini Njutona, Povis	
KAERLAD	
Ladlou, Šropšir	

KAER
Vajt Šit Hil, Mer, Viltšir

MAES

KAER
Godfridova prestonica. Kaersas, Povis
KALEVA
Pogranična tvrđava . Silčester, Hempšir
KOELOVA
Kols Hil, Hereford i Vorčester
KORINIJUM
Kirenčester, Gločesteršir
KUNETIO
Mildenhol, Viltšir
LINDINIS
Rimski grad. Ilčester, Somerset
MAGNIS
Rimska tvrđava. Kenčester, Hereford i Vorčester
MAI
Mejden Kasl (Devičin zamak), Dorčester, Dorset
OSTRVO
Portland Bil, Dorset
RATAE
Lester
STENE
Stounhendž
VENTA
Vinčester, Hempšir

SAS

GORA

DUN

MRTVIH

poglavlje prvo

Dete Zime

I

Nekad davno, u zemlji zvanoj Britanija, zbili su se događaji o kojima će pričati. Biskup Sensam, koga Bog mora da je blagoslovio nad svima svetima, živim i mrtvim, kaže da ova sećanja treba pustiti da padnu u bezdanu jamu, skupa sa svakojakom nečistim posrnulog ljudskog roda. Pridikuje jer te uspomene čuvaju priče o poslednjim danima bezbožne tmine, pre no što ju je odagnala svetlost Gospoda našeg Isusa Hrista. Priče o Loegiru, izgubljenoj zemlji koja jednom beše naša i koju naši dušmani sad nazivaju Engleskom. Priče o Arturu, Vojskovođi, Kralju što nikad ne beše, Neprijatelju Boga i, neka mi živi Hrist i biskup Sensam oproste, najboljem čoveku koga sam znao. Kako samo tužim za Arturom.

Hladno je danas. Bregovi su samrtnički bledi pod tmušom oblaka. Sneg će nas pohoditi još pre mraka, ali Sensam će nam sigurno uskratiti blagoslov rasplamsalog ognjišta. Dobro je, kaže svetitelj, iskušati kost i meso. Star sam sada, ali Sensam, Bog mu podario još mnoga leta, stariji je, te ne mogu pomoći godina iskamčiti ključ za drvljanik. Sensam će samo kazati da svoje muke ponudimo Bogu, koji je patio više od svih nas, pa ćemo nas šestorica braće cvokotati u polusnu, a ujutru će debela pokorica zarobiti vodu u bunaru i brat Maelgvin će puzati niz lanac da kamenom razlupa led. Tek ćemo potom pitи.

Pa ipak, studen nije najgore nedelo zime. Pre su to neprohodni drumovi koji će Igrejn držati podalje od samostana. Igrejn je naša kraljica, žena kralja Brokvela.

Crnomanjasta je i vitka, veoma mlada, bistra kao sunčano zimsko nebo. Dolazi ovde i moli da bude obdarena muškim detetom, pa ipak više razgovara sa mnom nego što se obraća Gosi ili njenom božanskom sinu. Opseda me jer voli da joj pripovedam o Arturu i prošlog leta rekah joj sve čega sam uspeo da se prisetim. Kad su sećanja presahla, donela mi je svežanj pergamenata, rožnatu čuturicu punu mastila i pregršt guščijih pera da njima pišem. Artur je nosio pera gusaka na šlemu. Ova moja nisu tako velika i bela, ali juče sam upravio snop pera ka nebū i mislim da sam u veličanstvenom, krivicom nabijenom trenu, video njegovo lice ispod te perjanice. U tom trenu zmaj i medved rikali su nad Britanijom da još jednom prestrave neznabošće, ali onda sam kinuo i video da ne stežem ništa do hrpe pera umazanih guščjim govnima, jedva podesnih za pisanje. Mastilo je loše kao i pera, tek čađ pomešana sa smolom iz jabukove kore. Pergamenti su već valjani, od jagnjeće kože, sačuvani još iz doba Rimljana. Nekad su bili gusto načićani pismenima koja niko od nas nije umeo da čita, ali su Igrejnine reduše strugale kožu dok opet nije postala čista i bela. Sensam gunđa kako bi bilo pametnije da od tolike jagnjeće kože načinimo obuću, ali je sastrugan pergament previše tanak i krt da bi se savio i prošio, a uz to njegova svetost ne sme da se zameri Igrejn, zarad naklonosti kralja Brokvela. Samostan je na samo po dana puta od neprijateljskih kopljonoša; čak i naše malo skladište moglo bi navesti te razbojниke da pregaze Crni tok i preko brežuljaka se sjure u dolinu gde stoji Dinevrak da Brokvelovim ratnicima nije naloženo da nas čuvaju. Ali čak ni Brokvelovo prijateljstvo ne bi pomirilo Sensama sa mišlju da brat Derfel piše o Arturu, Dušmaninu Gospoda, pa smo ga Igrejn i ja slagali. Kazali smo da prevodim jevanđelje Gospoda našeg Isusa Hrista na jezik Saksona. Svetitelj, blagosloven bio,

ne razume jezik neprijatelja, a i nepismen je. Trebalo bi da obmana drži vodu onoliko vremena koliko mi bude nužno da dovršim pripovest.

A varka je neophodna. Nedugo pošto sam počeo da pišem baš na ovoj kožuri, presveti Sensam uđe u sobu. Stao je kraj prozora, piljio u smrknuto nebo i trljaо svoje suvnjave šake. „Volim hladnoću“, kazao je, znajući da je ja ne podnosim.

„Stud najgore osećam“, odvratio sam blago, „baš u ovoj šaci koju nemam.“ Leva ruka mi je kraća za šaku i kvrgavim patrljkom pridržavam pergament dok pišem.

„Svaki je bol bogougodan, podseća nas na stradanje našeg dobrog Gospoda“, rekao je biskup, baš kao što sam i očekivao, pa se nagao nad stolom da prouči moje pisanije. „Šta te reči kazuju, Derfele?“

„Pišem“, lagao sam, „o rođenju deteta Hrista.“

Zurio je u kožu i spustio prljavi nokat na vlastito ime. Razaznavao je poneko slovo i njegovo ime mora da je štrčalo na pergamentu kao gavran na snegu. Onda je podvrisnuo kao razmaženo derište i ščepao gužvu moje sede kose. „Nisam prisustvovao rođenju našeg Gospoda, Derfele, pa ipak, tu je i moje ime. Da li pišeš nekakvu jeres, krastačo đavolja?“

„Gospodaru“, rekoh ponizno dok mi je gurao lice ka započetom delu, „počeo sam jevandelje zabeleškom da sam samo milošću Gospoda našeg Isusa Hrista i sa odobrenjem njegovog preosveštenstva Sensama“ - tu sam prstom podvukao njegovo ime - „u stanju da ispišem dobre reči Hristove.“

Cimnuo mi je kosu, iščupavši nešto dlaka, pa odstupio. „Ti si ispljuvak saksonske kurve“, reče, „a nijednom Saksoncu ne sme se verovati. Čuvaj se, dobro se čuvaj da me ne uvrediš, Saksonče.“

„S milošću Božjom“, počeo sam, ali nije ostao da me sasluša. U prohujalim godinama, on je savijao koleno pred mnom i ljubio moj mač, ali sad je on svetac, a ja najbedniji od grešnika. I to smrznuti grešnik, jer je svetlost iza ovih zidova nejaka i siva, puna pretnje. Ubrzo će prvi sneg.

Sneg je padaо i onda kad je Arturova priča počela. Zbilo se to pre onoliko vremena koliko traje jedan dug život, u poslednjoj godini vladavine Kralja kraljeva Utera. Ta godina, kako su Rimljani običavali da računaju vreme, bila je hiljadu dvesta trideset i treća od osnivanja njihovog grada, iako mi u Britaniji vreme računamo od Crne godine, godine u kojoj su Rimljani posekli druide kod Ajnis Mona. Prema tom računu, Arturova povest počinje godine četiri stotine dvadesete, iako Sensam, Bog mu podario sreću, kaže da naše razdoblje počinje s rođenjem Gospoda našeg Isusa Hrista, a to se zbilo, veruje se, četiri stotine i osamdeset godina pre početka ove priče. Ali, kako god računali vreme, bilo je to pre mnogo godina, nekad davno u zemlji zvanoj Britanija, i ja sam bio tamo.

Evo kako je to bilo...

Počelo je porođajnim mukama.

Jedne noći, po ciči, kad je kraljevstvo ležalo usnulo i belo, pod mesečevim sjajem koji je malo-pomalo trnuo.

A u dvorani, Norvena je vrištala.

I vrištala.

Bila je ponoć. Nebo je bilo čisto i suvo, sa hiljadama svetlucavih briljanata. Od mraza, zemlja je bila tvrda kao čelik, vode okovane ledenim stiskom. Mesec koji je bledeo beše loše znamenje, pod njegovim bezvoljnim svetlom prostrane zapadne zemlje bleskale su u nejakim, mrzovoljnim treptajima. Tri dana nije vejalo, ali nije ni ojužilo, pa je sva zemlja bila bela, osim tamo gde je vetar otresao prhki sneg sa grana; lugovi su sad stajali crni i prepleteni na tlu izmučenom zimom. Dah nam se maglio ne razređujući se, jer vetra nije bilo u vedroj noći. Obamrlu zemlju kao da je napustio Belenos, bog sunca, otišavši da luta u beskrajnom studenom ništavilu između svetova. A studen je bila tu, smrtonosna. Ledenice su stremile naniže sa strehe pred velikom dvoranom u Kaer Kadarnu i sa lučno zasvođene kapije sa koje je, ranije tog dana, svita Kralja kraljeva razrtala sneg da bi unela našu princezu u svetilište vladalaca. U Kaer Kadarnu čuvalo se kraljevski kamen; bilo je to mesto krunisanja i jedino mesto ne kome je naslednik Kralja kraljeva mogao da se rodi.

Norvena je vrinsnula ponovo.

Nikad nisam video kako se dete rađa, niti ču, jer mi to od Boga nije dato. Gledao sam kobilu kad se ždrebi i video kad tele iz majke isklizne u život; čuo sam tiho ječanje kuje koja se koti i frktanje mačke dok se macila, ali nikad nisam video krv i sluz koji dolaze s porođajnim jaucima žene. A kako je samo Norvena jaukala iako se, bar su tako žene kasnije pričale, trudila da tiho podnese bol koji ju je čerečio i razdirao. S vremena na vreme, krizi bi utihli i ostavili muk da pritska džinovske zidine tvrđave, a Kralj kraljeva bi tada izvukao glavu iz hrpe krvna i osluškivao napregnuto, kao da je u zasedi, a Saksoni blizu. Čuljio je uši u nadi da iznenadna tišina znači da je porođaj okončan i da njegovo kraljevstvo opet ima naslednika. Slušao bi tako, a u miru sleđenog predela i mi smo čuli jezivo dahtanje njegove snahe i jednom, samo jednom je ispušto tegoban uzdah i okrenuo se kao da će reći štogod, ali onda se vriska nastavila i opet je utonuo u ogrtače; samo su mu se beonjače videle unutar teške krznene pećine.

„Ne treba da budete na bedemima, gospodaru“, kazao je biskup Bedvin.

Uter je odmahnuo rukom u rukavici pokazavši Bedvinu da slobodno ode unutra, gde vatre pucketaju, ali Kralj kraljeva Uter, Pendragon Britanije, neće se maći. Čvrsto je namerio da stoji na bedemima Kaer Kadarna, odakle je, preko promrzlog krajolika, zurio u mrklinu u kojoj vrebaju demoni. Ipak je Bedvin imao pravo, Kralj kraljeva nije smeо da stoji na putu demonima te britke noći. Uter je bio star i bolestan, ali se bezbednost kraljevstva držala za njegovo podbulo, izmučeno telo i usporene, tužne misli. Bio je domišljat i krepak samo pola godine ranije, ali onda su stigle vesti o smrti naslednika. Mordreda, najvoljenijeg od sinova koje mu je rodila venčana žena i koji su preziveli detinjstvo, sasekla je saksonska široka sekira i na smrt je iskrvario pod Brdom belog konja. Ta smrt je ostavila zemlju bez budućnosti, jer je kraljevina bez naslednika ukleta kraljevina, ali ove noći, ako je volja bogova, Mordredova udovica rodiće utehu i uzdanicu Uteru. Osim ako dete ne bude žensko, tada sav bol ništa nije vredeo i kraljevstvo je osuđeno na propast.

Uterova velika glava promolila se iz kapuljače; po ivicama, tamo dokle je dopirao dah, na krznu se nahvatalo inje. „Sve je učinjeno, Bedvine?“

„Sve, gospodaru, sve“, rekao je Bedvin. On je bio kraljev savetnik, čovek od poverenja i, kao i princeza Norvena, hrišćanin. Norvena, besna što je odvode iz tople rimske kuće kod Lindinisa, vrištala je na muževljevog oca, rekavši da će poći u Kaer Kadarn samo ako kralj obeća da će one veštice, sluškinje starih bogova, držati podalje od porođajne postelje. Htela je da se porodi kao hrišćanka, a Uter joj je udovoljio, očajnički želeći naslednika. Sad su

Bedvinovi sveštenici bajali u odaji pored dvorane koja je bila sva poprskana svetom vodicom; jedan krst je okačen iznad postelje, a drugi poturen pod Norvenino telo. "Molimo se presvetoj devici Mariji", objasnio je Bedvin, "koja je, ne oplodivši svoju svetu utrobu nikakvom putenom spoznajom, postala sveta majka Hristova i..."

„Dosta“, frknuo je Uter. Kralj kraljeva nije bio hrišćanin i nije dopuštao nikome ni da pomisli da ga preobrati, mada je dopuštao verovanje da hrišćanski bog verovatno ima jednak moći kao i ostali bogovi. Ipak, ova noć je napinjala njegove odnose sa Hristom do krajnjih granica.

Zato sam ja i bio tamo. Bio sam dečak pred stupanjem u svet odraslih, još čosav, potrčko koji je čucao smrznut kraj kraljeve stolice na bedemima Kaer Kadarna. Došao sam iz Ajnis Vidrina, Merlinovog doma, koji je ležao na rubu severnog horizonta. Moj zadatak je bio da, ako mi se naredi, pozovem Morganu i njene pomoćnice, koje su čekale u blatom oblepljenoj svinjarskoj udžerici, pod zapadnom strminom brdske tvrđave. Norvena je možda želela da joj Hristova majka bude babica, ali Uter je i stare bogove držao pripravnima, ako se desi da novi omanu.

A hrišćanski bog jeste omanuo. Norvenini krizi su se proredili, ali je stenjanje postajalo sve očajnije i teže, dok napisletku žena biskupa Bedvina nije došla iz dvorane i klekla kraj stolice Kralja kraljeva. Beba, kazala je Elin, ne izlazi i žena je strahovala da porodilja umire. Uter je odmahnuo, skrajnuvši iz svojih misli poslednje reči. Majka nije značila ništa, dete je jedino bilo važno i to samo ako je dečak.

„Gospodaru...“, počela je Elin strašljivo, ali Uter je više nije slušao.

Potapšao me je po glavi. „Idi, dečko“, rekao je i ja sam se digao iz njegove senke, sjurio se s bedema u grad i potrčao preko mesečinom osenčene beline između građevina. Stražari na zapadnoj kapiji gledali su kako promičem u trku, onda sam se okliznuo i pao u zaleđenu jarugu koja je sad bila zapadni put. Razgrtao sam sneg kližući naniže, poderao ogrtač na panj i teško tresnuo u kupinjak pun ledom ojačanog trnja, ali nisam osećao ništa do ogromnog bremena sudbine kraljevine na svojim mladim plećima. „Gospo Morgana!“, urlao sam dok sam se primicao kolibi. „Gospo Morgana!“

Mora da je iščekivala, jer su se vrata krovnjare odmah otvorila i lice sa zlatnom maskom zablistalo je na mesečini. „Nazad!“, zakreštala je na mene. „Kreći!“ Okrenuo sam se u trku i zapeo uzbrdo, a oko mene su Merlinova siročad posrtala kroz celac. Nosili su kuhinjsko posuđe i, trčeći, njime lupali; tamo gde je kosina bila previše strma i varljiva, bacali su sudove napred i puzali za njima. Morgana nas je pratila sporije, uz pomoć robinje Sebile, koja je nosila vračarije i bilje. „Vatre, Derfele!“, viknula je Morgana za mnom.

„Vatre!“, kriknuo sam ostacima daha dok sam se teturao kroz kapiju. „Vatre na bedeme! Vatre!“

Biskup Bedvin zaustio je da se pobuni zbog Morganinog dolaska, ali se Kralj kraljeva okrenuo ka svom savetniku sa toliko gneva da je biskup samo nešto mlako promucao i prepustio se usudu, starijem od onog u koji je verovao. Njegovi popovi i monasi najureni su iz odaje koju su koristili kao kapelu i odaslani da raznose naramke drva svud po bedemima. Tamo su već spremne lomače potpalili slamom sa krovova koliba stisnutih uz severni zid i hranili plamenove granjem i trupcima. Drva su zapucketala, a onda su vatre snažno blesnule i odagnale tminu; gusti dim je u vazduhu izatkao zastore koji će zbuniti zloduhe i zadržati ih dalje od mesta na kome su princeza i njen porod umirali. Mi mlađi utrkivali smo se po bedemima, treskajući posuđem da bismo uneli još zabune među nečastive. „Vičite“, naredio

sam deci iz Ajnis Vidrina, i još dece dođe iz koliba unutar utvrde da pojača našu dreku. Stražari su bubnjali držaćima kopalja o štitove, popovi su bacali drva u tuce usplamtelih lomača, a mi ostali smo grajali izazivajući zle aveti što su se šunjale u noći da prokunu Norvenin porođaj.

Morgana, Sebila, Nimju i jedna devojčica ušle su u dvoranu. Norvena je vrishnula, ali nismo znali da li se buni zbog dolaska Merlinovih žena ili joj tvrdoglavu dete kida telo nadvoje. Još glasnih vapaja začulo se kad je Morgana iz odaje isterala vodom krštene primalje. Dve krstače završile su u snegu i žena sa zlatnom maskom sasula je u vatru šaku sasušenog hmelja, ženskog bilja. Nimju mi je kasnije ispričala da su u krevet stavili grumenje gvožđa, da uplaše zlo koje je tu već upuzalo i da su oko glave žene razdirane grčevima položili sedam orlovih jaja, da dovabe dobre duhove naših bogova.

Sebila, Morganina robinja, poprečila je brezovu granu preko ulaznih vrata, a drugom mahala iznad princezinog tela, uzdrhtalog i napetog od bolova. Nimju je čučnula u dovratku i ispišala se na prag, jer crne vile neće preko toga, a poslednje kapi mokraće uhvatila je u pehar i poprskala slamu među Norveninim nogama, da zlodusi ne ukradu dušu novorođenčeta čim izađe na ovaj svet. Morgana, sa rumenim odsjajima vatre na zlatnoj masci, razmakla je princezine šake sklopljene u molitvi da bi položila vračku, komad retkog ćilibara, između dojki. Devojčica, još jedno Merlinovo posvojče, čekala je u podnožju postelje prestravljenja.

Dim sa vatri zamaglio je zvezde. Stvorenja probuđena u šumama pod Kaer Kadarnom svojom grajom odgovarala su na našu, dok je Kralj kraljeva Uter digao oči ka umirućem mesecu i molio se da Morganu nije pozvao prekasno. Morgana je bila njegova kćer, prvo od četvoro kopiladi koje je napravio Igrejn od Gvineda. Uter bi nesumnjivo više voleo da je Merlin bio tu, ali on je otišao mesecima ranije, otišao ni u šta, otišao, činilo nam se, zauvek. Morgana, kojoj je Merlin podario nešto svoje veštine, morala je zauzeti njegovo mesto te noći pune mraza, dok smo mi zveketali loncima i satirali glasne žice da spodobe tame odagnamo od Kaer Kadarna. Cak se i sam Uter priključio larmanju, nejakim udarcima palice po grudobranu. Biskup Bedvin se na kolenima molio, a žena mu je, izbačena iz dvorane, kukala i zapomagala, moleći hrišćanskog boga da oprosti paganskim vešticama.

Ali, veštičarenje je izvuklo živo dete iz Norvenine utrobe.

Krik u trenutku porođaja bio je strašniji od svih što su mu prethodili. Bio je to urlik zveri rastrzane mukama, vapaj od kog je i sama noć zajecala. Nimju mi je docnije poverila da je Morgana prouzrokovala takav bol jer je gurnula ruku do same materice i grubom silom iščupala dete. Ispade, okrvavljeni, iz razderanog majčinog međunožja i Morgana je urlala na devojčicu da uzme bebu, dok Nimju podveza i pregrize pupčanik. Bilo je važno da bebu prva podigne devica, zato su devojčicu i poveli u dvoranu, ali bila je preplašena i nije želeta da priđe krvlju natopljenoj slami na kojoj je Norvena sad dahtala, a sluzavo telašce ležalo mimo, kao da je mrtvorodeno. „Podigni gal!“, ciknula je Morgana, ali devojčica je samo briznula u plač i Nimju je moral da uzme dete sa postelje i očisti mu usta. Tako je usisalo prvi krkljavci dah.

Znamenja su, sva do jednog, bila izopačena. Mesečev venac bio je bledunjav, devica je uzmakla od novorođenčeta, koje je počelo glasno da plače. Uter je čuo pištanje i video sam da žmuri dok je molio sve bogove da to bude glasić dečaka.

„Hoću li?“, pitao je biskup Bedvin, oklevajući.

„Idi“, odrezao je Uter i biskup se smandrljao niz drvene leste, zadigao mantiju i trčao preko izgaženog snega ka ulazu u dvoranu. Postojao je tamo nekoliko trenutaka, pa jurnuo nazad vitlajući rukama.

„Dobre vesti, gospodaru, dobre vesti!“, vikao je Bedvin dok se trapavo pentrao uz merdevine. „Izvanredne vesti!“

„Dečak.“ Uter je predupredio biskupa, prosto izdahnuvši reč.

„Dečak“, potvrdio je sveštenik, „Lep dečak!“

Pritajio sam se u blizini Kralja kraljeva i video da mu suze blistaju na sleđenim trepavicama dok je zurio ka nebesima. „Naslednik“, rekao je, u čudu, kao da nije zaista verovao da će mu bogovi ugoditi. Otro je suze krvnjenom rukavicom. „Kraljevstvo je bezbedno, Bedvine.“

„Hvaljen Gospod, kralju, sigurno je“, složio se biskup.

„Dečak“, rekao je Uter opet, a onda je njegovo krupno telo stao da razdire žestok kašalj. Dugo je prikupljao dah. „Dečak“, reče još jednom, kad mu se disanje ujednačilo.

Posle nekog vremena, došla je Morgana. Ispela se uz leste i svoje zdepasto telo ničice prostrla pred Kraljem kraljeva. Zlatna maska je blistala, skrivajući užas iza nje. Uter joj je dodirnuo rame palicom. „Ustani, Morgana.“ Petljao je među krvnima da nađe zlatni medaljon koji je bio njena nagrada.

Ali Morgana nije htela da ga uzme. „Dečak je bogalj“, rekla je zloslutno. „Stopalo mu je iskrivljeno.“

Video sam da Bedvin čini krst u vazduhu; princ bogalj predstavljao je najgori znamen te noći.

„Koliko je loše?“, pitao je Uter.

„Samo stopalo.“ Morganin glas bio je promukao. „Noga je kakva treba da bude, gospodaru, ali princ nikad neće trčati.“

Negde ispod bezoblične mase krvna čuo se Utrova kikot. „Kraljevi ne trče, Morgana. Hodaju, jašu, vladaju i nagrađuju dobre, poštene sluge. Uzmi zlato.“ Ponovo joj je pružio medaljon. Bio je to debeo komad zlata, volšebničkom veštinom doveden do obličja Utrove amajlige, zmaja.

Ali Morgana je i dalje odbijala da prihvati nagradu. „To dete je poslednje koje će Norvena roditi, gospodaru“, napomenula je. „Spalili smo posteljicu i ništa se nije čulo.“ Porodična posteljica se uvek bacala u vatru; koliko puta bi se začuo mljackavi zvuk, kao da puca džinovski plik, toliko dece je porodilja još mogla da očekuje. „Slušala sam pažljivo“, kazala je Morgana. „Samo tišina.“

„Bogovi su hteli da bude tišina“, rekao je Uter ljutito. „Moj sin je mrtav“, sad je zvučao poraženo, „i ko bi još mogao Norveni da podari muško dete dostojno da postane kralj?“

Morgana je oklevala. „Ti, gospodaru?“, izusti na koncu.

Uter se opet zakikotao, onda je kikot prerastao u smeh, a smeh u novu provalu razdirućeg kašlja. Presamitio se od bola u prsima. Jedva je nekako prestao, iz grudi mu je škripalo dok je vrteo glavom.

„Norvenina jedina dužnost je bila da rodi jedno muško dete, Morgana, i to je obavila. Naše je da ga štitimo.“

„Svom snagom koju Dumnonija ima“, upao je Bedvin usrdno.

„Novorođenčad lako umiru“, upozorila je Morgana dvojicu muškaraca mračnim glasom.

„Ne i ovo“, trgao se Uter, „ne i ovo. On će doći tebi, Morgana, u Ajnis Vidrin, a ti ćeš činiti sve što umeš da ostane u životu. Hajde, uzmi medaljon.“

Morgana je najzad primila zlatnog zmaja. Kljasta beba je još plakala, majka stenjala, a na bedemima je zvekom ionaca i golemlim lomačama sad proslavlјana vest. Naše kraljevstvo opet je imalo princa. Dumnonija je dobila naslednika, a rođenje potomka krune uvek je značilo velike gozbe i izdašne poklone. Okrvavlјena slama doneta je iz dvorane i bačena u vatru, da su se crveni jezici vinuli naviše, visoki i jarki. Dete je došlo na svet; sve što mu je sada trebalo bilo je ime, a u izbor nije bilo sumnje. Nikakve. Uter se teško podigao sa stolice i stao, velik i tmuran, na zidine Kaer Kadarna da objavi svetu ime svog novorođenog unuka i naslednika, krunskog princa kraljevine. Zimsko dete biće nazvano po ocu.

Zvaće se Mordred.

II

Norvena i beba dovedeni su za nama u Ajnis Vidrin. Volovska kola prevezla su ih preko kopnenog mosta na istoku do podnožja Hridi. Sa vetrovite litice gledao sam kako bolesnu majku i malog bogalja podižu sa ležaja od razastrih krvana i u pokrivenoj nosiljci prte uz stazu do ograde. Bilo je hladno tog dana; rezak ledeni vazduh kao da je, sa svakim dahom, grudi punio iglama; ujedao je kožu i terao Norvenu da stenje dok su je, sa ubundanom bebom u naručju, nosili kroz kapiju Hridi u Ajnis Vidrinu.

Tako je Mordred, prestolonaslednik Dumnonije, ušao u Merlinov svet.

Ajnis Vidrin znači Stakleno ostrvo i, uprkos svom imenu, uopšte nije ostrvo. Pre je to visoki rt koji strši iznad slanih močvara, zatona i baruština oivičenih vrbama, gde rogoz i šaš gusto bujaju. To mesto beše bogato divljim pticama, mnoštvom svakojakih riba, glinom i krečnjakom koji je bilo lako odlomiti od bregova, tamo gde je počinjalo plavno tle. Preko te pustare vodile su staze od debelih drvenih dasaka i tu su se često davili neobazrivi putnici. Žestok veter sa zapada očas bi naterao plimu preko duge, zelene ledine pune kala. Na zapadu, tamo gde se zemljište uspinjalo, iskosili su se voćnjaci i žitna polja, a na severu, gde su bledosive planine rasle iz močvara, tovile su se ovce i goveda. Bila je to dobra zemlja, a u njenom srcu bio je Ajnis Vidrin.

Sve je to bila zemlja gospodara Merlina. Zvala se Avalon, njome su vladali i njegov otac i otac njegovog oca, svaki kmet i rob na zemlji koja se mogla videti sa litice Hridi radio je za Merlinu. Ta zemlja, sa svojim blagom zarobljenim u mreži plavnih zaliva, izraslim na masnoj crnici u dolini reke, dala je Merlinu imetak i slobodu da postane druid. Britanija je jednom bila zemlja druida, ali su ih Rimljani najpre poklali, pa potom tako zatrli veru da je i sad, posle dva naraštaja bez rimske vladavine, samo šačica starovremenskih obrednika lutala zemljom. Sledbenici Isusovi došli su na njihovo mesto i hrišćanstvo je davilo staru veru kao što su vетром gonjeni talasi zapluskivali lovišta demona među rogozom i vrbama Avalona.

Avalonsko ostrvo Ajnis Vidrin ličilo je na grozd travnatih brda; ni na jednom nije bilo zdanja izuzev na Hridi, najvišoj i najokomitijoj uzvišici. Na samom njenom vrhu beše zaravan na kojoj je Merlin podigao dvor, a naniže su se raštrkale manje zgrade, zaštićene visokom drvenom palisadom, koja se naizgled nesigurno nadnela nad skliskim kosinama Hridi; na njima su se videle ruševine kuća iz starog doba, pre dolaska Rimljana. Uska staza vodila je kraj tih drevnih zdanja, uz mnogo zaokreta gamižući ka vrhu i svi koji su dolazili po lek ili proročanstvo morali su da je slede. Bila je tu da krivudanjem zbuni zloduhe koji bi mogli da naude Merlinovom uporištu. Druga dva puteljka vodila su pravo niz padinu, jedan na istok do mosta, a drugi na zapad, od kapije ka moru do naselja u podnožju Hridi, prebivališta ribara, lovaca, pletača korpi i pastira. Ove staze su bile svakodnevni prilazi Hridi i Morgana ih je čistila od zla neprekidnim molitvama i bajalicama.

Morgana je posebno pazila na zapadni put jer se njime nije silazilo samo u naselje, već i u hrišćansko svetilište u Ajnis Vidrinu. Merlinov pradeda primio je hrišćane na ostrvo u rimska doba i otad ih нико nije mogao najuriti. Nas, decu s Hridi, hvalili su kad bismo kamenicama

gađali monahe ili bacali balegu preko njihove drvene ograde. Smejali smo se hodočasnicima koji su se vukli kroz kapiju da obožavaju trnovito drvo koje je raslo kraj velike kamene crkve, koju su podigli Rimljani. Gospodarila je čitavom hrišćanskom četvrti. Jedne godine Merlin je, na Hridi, slično trnovima naoružano drvo proglašio za božansko i mi smo plesali oko njega, pevali i klanjali mu se. Seljani pri Hristu pretili su da će nas sažeći gnev njihovog Gospoda, ali ništa se nije desilo. Na kraju smo oborili i spalili naše drvo, a pepeo izmešali sa pomijama za prasad; hrišćanski bog je i dalje čutao. Monasi su kazivali da je drvo sveto, jer ga je na Ajnis Vidrin doneo stranac koji je video njihovog boga prikovanog za nekakvo stablo. Neka mi Gospod oprosti, ali tih dana podsmevao sam se sličnim pričama. Nikad nisam razumeo kakve veze ima trnje sa smrću boga, tek sad mi je to znanje dato. Svejedno, mogu mime duše da kažem da Sveti trn, ako još raste u Ajnis Vidrinu, nije porod štapa Josifa iz Arimateje. Znam to jer me je jedne tmurne zimske noći Merlin poslao da tikvom zagrabilim vode sa svetog izvora, na južnim padinama Hridi; tada videh da monasi iskopavaju mali trnoviti žbun, u zamenu za drvo koje je umrlo iza njihove ograde. Sveti trn je iznova i iznova umirao, a da li je stradao od kravlje balege kojom smo ga mi gađali ili prosto zato što su nesretno drvo hodočasnici svo uvezali platnenim trakama, ne mogu da kažem. Monasi Svetog trna bili su sve debliji ovako ili onako, sve bogatiji od darova izdašnih hodočasnika.

Svi mantijaši u Ajnis Vidrinu behu ushićeni saznanjem da Norvena obitava iza naše palisade. Sada su imali razlog da se pentraju uz puteljak i mrmljaju svoje molitve u samom srcu Merlinovog doma. Princeza Norvena još je bila zastrašujuća, jezičava hrišćanka, iako je devica Marija omanula na porođaju, i tražila je da se monasi primaju svakog jutra. Ne znam da li bi ih Merlin pustio u svoje utočište, a Nimju je svakako prokletla Morganu što jeste, ali Merlin tad nije bio u Ajnis Vidrinu. Gospodara nismo videli već više od godine, ali život u njegovom čudnovatom domu tekaо je i bez njega.

A taj dom je svakako bio čudnovat. Merlin je bio najčudniji od svih žitelja Ajnis Vidrina, ali je, za svoje zadovoljstvo, okupio pleme sakatih, izobličenih, kljastih i suludih stvorenja. Nastojnik domaćinstva i zapovednik straže bio je kepec Druidan. Rastom nije nadilazio petogodišnjaka, a ipak je u njemu ključao bes ratnika u pravoj veličini; svakog dana je nosio oružje i navlačio štitnike za noge, prsnik, šlem i ogptač. Divljački je mrzeo usud koji ga je načinio patuljkom i svetlo se tamo gde je jedino mogao, na bićima još manjim, Merlinovoj nahočadi neprobirljivo prikupljenoj odasvud. Nije bilo devojčice koju nije mahnito proganjao, mada je, pokušavši jednom da odvuče Nimju u krevet, dobio strahovite batine. Merlin ga je, obnevideo od gneva, udarao po glavi dok mu uši ne behu sve razderane i spljeskane, usne rastrgane u fronce, a oči krvlju podlivene, natekle i modre. Deca i stražari uz ogradu klicali su dok ga je druid mlatio. Ljudi kojima je kepec zapovedao bili su sakati, slepi ili ludi, ponekad i sve troje, ali nijedan nije bio dovoljno blesav da voli Druidana.

Nimju, moja prijateljica i drugarica iz detinjstva, bila je Irkinja. Irci jesu bili britski narod, ali njima nikad nisu vladali Rimljani i stoga su se smatrali boljima od Brita sa velikog ostrva, koje su legije pregazile i poharale, porobile i naselile svojim ljudima. Da Saksoni nisu bili tako grozni dušmani, Irce bismo smatrali najgorim od svih božanskih tvorevina bogova; pa ipak, s vremenom na vreme, činili smo sa njima saveze i udarali na druga britska plemena. Nimju je od porodice oteta u Uterovom prepadu na irska naselja u Demetiji, kada je prepolovio prostrani zaliv koji je vodom hranila reka Sefern. Šesnaestoro je zasužnjeno u tom pohodu i otpošljato da robuje u Dumnoniji, ali je besomučna bura sa zapada prohujala Seferskim zatonom i brodovi sa robljem potonuli su kod Ajnis Vaira. Samo je Nimju preživela; govorilo

se da je išetala iz mora i ne skvasivši se. Bio je to znak, govorio je Merlin, da je u milosti Manavidana, boga mora, ali je Nimju tvrdoglavu ostajala pri tome da je Don, najmoćnija boginja, bila ta koja ju je spasla. Vivijen je bilo ime koje je Merlin htio da joj nadene, ime posvećeno Manavidanu, ali ona se na njega prosto nije odazivala i tako sačuvala ono što joj je dato na rođenju. Nimju je gotovo uvek umela da istera svoje. Rasla je u suludom okruženju Merlinovog doma, bistra i radoznala, samopouzdana; kada joj je, sa navršenih trinaest ili četrnaest godina, Merlin zapovedio da dođe u njegov krevet, pošla je kao da je samo i čekala da postane njegova ljubavnica, a time i najbitnija osoba u Ajnis Vidrinu, sem samog Merlina.

Samo, Morgana sa tog položaja nije odstupila bez borbe. Od mnogih izopačenih bića u Merlinovom domaćinstvu, ona je bila najgrotesknije. Bila je udovica od trideset godina kada su joj Norvena i Mordred dati na staranje. Tutorstvo je uistinu povereno prikladnoj osobi; Morgana je i sama bila visokorodna, prvo od četiri kopileta koje je Igrejn od Gvineda rodila Kralju kraljeva Uteru. Bila je Arturova sestra i, sa takvim poreklom i takvim bratom, činilo se da će svaki čovek visokih stremljenja udariti i na bedeme same Zemlje seni tražeći udovičinu ruku. Ali, kao mladu nevestu, u kući ju je zarobila vatra i ubila čoveka za koga se tek udala, a Morganu jezivo nagrdila. Plamen joj je spržio levo uvo i oko, sprljio svu kožu i kosu na toj strani lobanje, osakatio levu nogu, a ruku zgrčio, jer su se od vreline mišići skupili i naprsli. Nimju je videla Morganu golu; pričala mi je da joj je leva strana tela nabранa i iskrivljena, da se vidi ogoljeno meso. Koža joj je negde zbrčkana, negde napeta do pucanja, odvratna posvuda. Nalik na trulu jabuku, kazala mi je Nimju, samo još gore. Morgana beše prikaza iz noćne more, ali Merlin ju je smatrao gospom dostoјnom svoje kuće i učio je da proriče. Naložila je jednom od kraljevskih filigrana da joj izradi zlatnu masku, pripojenu uz nakazno lice. Maska je imala proreze za njeno jedino oko i izuvijana usta, bila je načinjena od finog, tananog sloja zlata, izrezbarena spiralama i zmajevima. Nosila je lik boga Kernunosa Rogatog, Merlinovog zaštitnika. Slava Morgane zlatnog lica, uvek odevene u crno i sa dugom rukavicom na obogaljenoj ruci, dosezala je i u najdalju zabit. Nepogrešivo je proricala, imala iscelujući dodir. Uz to je imala i najgoru narav s kojom sam se ikad susreo.

Sebila je bila Morganina robinja i družbenica. Imala je kosu boje bledog zlata i onu retku, veličanstvenu lepotu. Saksonka zarobljena u pohodu, trpela je silovanja čitave ratničke družine gotovo godinu dana pre nego što je dospela u Ajnis Vidrin, trućajući nepovezane budalaštine. Morgana joj je lečila um, pa ipak, ostala je pomerene pameti; ne onako divlje, izopačeno luda, samo blesava koliko god neko to može biti. Legla bi sa bilo kojim muškarcem, ne zato što je želeta, već stoga što se plašila da odbije. Ništa što je Morgana činila nije je moglo odvratiti. Rađala je godinu za godinom, ali tek je poneko od te svetlokose dece poživelio, taman da ih Merlin proda ljudima koji su voleli male robe s plavim uvojcima. Sebila ga je zabavljala, ali ništa nije kazivalo da udela u njenoj ludosti ima neko od bogova.

Ja sam je voleo. I ja sam Sakson, a ona je sa mnom razgovarala jezikom moje majke. Tako sam rastao u Ajnis Vidrinu i govorio saksonski koliko i jezik Brita. Trebalo je da budem rob. Kad bejah dete, manje čak i od kepeca Druidana, pljačkaška horda iz Silurije hrupila je u malo priobalno naselje na severu zemlje Dumnonaca, gde je moja majka živela u ropstvu. Kralj Gundleus od Silurije vodio je prepad. Moju majku, koja je, mislim, pomalo i ličila na Sebilu, ratnici su silovali. Mene su odneli do jame. U nju je Tanaburs, silurski druid, bacio tuce zarobljenika čije je živote prineo na žrtvu vrhovnom bogu Belu; zahvaljivao mu je na bogatom plenu koji su stekli poharavši selo. Blagi bože, kako se samo dobro sećam te noći. Vatre, krizi, kuknjava žena koje su pijani pobednici silovali, divlji ples. Potom, trenutak kad

me je Tanaburs bacio u crnu rupu sa šiljatim kocem. Preživeo sam i netaknut izašao iz te jame smrti, mirno kao što je Nimju izronila iz smrtonosnih talasa. Merlin, našavši me, nazvao me je detetom Bela i dao mi dom i ime. Nazvao me je Derfel i pustio me da živim slobodno.

Hrid je bila puna dece nalik meni, ugrabljene iz ruku bogova. Merlin je verovao da smo posebni i da će, kad odrastemo, činiti novi red druida i sveštenica. Nadao se da će, uz pomoć našu i božansku, moći da povrati staru, istinsku veru, onaku kakva je bila pre no što je zatreše Rimljani. Ali nikad nije imao vremena da nas podučava, pa smo rasli i postajali zemljodelci i ribari, a devojčice su postajale žene zemljodelaca i ribara. Od svih koje sam video na Hridi, samo je Nimju izgledala kao da su je bogovi označili, jedino je ona postala sveštenica. Ja nisam želeo ništa drugo do da budem ratnik.

Pelinor je rasplamsao tu želju u meni. Među svim stvorenjima u Ajnis Vidrinu, Pelinor je bio Merlinov miljenik. Bio je kralj, ali Saksoni su mu uzeli zemlju i vid, a bogovi pamet. Trebalо je da ode na Ostrvo mrtvih, gde su slali opasne ludake, ali Merlin je naredio da ga čuvaju pod ključem, u malom dvorištu nalik onom u kome je Druidan držao svinje. Živeo je nag, umotan u dugu sedu kosu koja mu je padala do kolena. Iz praznih očnih duplji neprestano su klizile suze. Besneo je bez predaha, proklinjući nebesa zbog svojih muka, a Merlin je slušao te bezumne kletve i povike, pronalazeći u njima poruke od bogova. Svi su se bojali Pelinora, jer je bio skroz-naskroz lud i neobuzdano divalj. Jedanput je čak skuvao neko od Sebiline dece na vatri. Pa ipak, začudo, bez razloga koji sam u stanju da pojmem, mene je voleo. Spavao bih kraj ograde njegovog dvorišta, a on me je milovao i pričao mi o bitkama i lovovima u kojima je bio. Nikad nisam čuo ludilo u njegovom glasu kad se obraćao meni i nikad nije povredio Nimju ili mene. Ali opet, ako je verovati Merlinu, nas dvoje je Bel posebno voleo.

Bel nas možda i jeste voleo, ali Gvendolin nas je mrzela. Ona je bila Merlinova žena, tada već stara i bezuba. Kao i Morgana, bila je vična bilju i mađijama, ali Merlin ju je najurio iz kuće kad joj je bolest naružila lice. To se zbilo mnogo pre mog dolaska na Hrid, u vreme koje нико nije zvao drugačije do zlo doba, kad se Merlin jecajući vratio sa severa, lud i u suzama. Ali čak i kad se ponovo uezeo u pamet, nije primio Gvendolin natrag; dopustio joj je da boravi u maloj krovnjari uz palisadu, gde je trajala dane obasipajući muža kletvama i činima, a nas ostale uvredama. Druidan joj se gadio više od svih. Ponekad bi ga napala ražnjem ili žaračem i Druidan bi bezglavo jurio kroz lavirint između koliba, sa razjarenom Gvendolin za petama. Mi bismo je hrabrili drekom, željni kepečeve krvi, ali bi on uvek uspeo da zametne trag.

Tako je, dakle, izgledalo mesto u koje je Norvena došla sa prestolonaslednikom Mordredom, pa iako sam ga možda opisao kao saborište svakakvih užasa, bilo je to dobro utočište. Bili smo Merlinova povlašćena dečurlija, živeli smo slobodno, radili sasvim malo i smejali se; Ajnis Vidrin, Stakleno ostrvo, bilo je mesto puno radosti.

Norvena je stigla u zimu, kada je led zastaklio močvare Avalona. U Ajnis Vidrinu živeo je drvodelja po imenu Galidajn, čija je žena rodila dečaka kad i Norvena Mordreda. On nam je načinio sanke i čitav predeo je odzvanjao od naše vriske dok smo jurili niz zavejane strmine Hridi. Rala, Galidajnova žena, postala je Mordredova dojilja i princ je, ako se izuzme sakato stopalo, na njenom mleku rastao zdrav i snažan. Čak se i Norvenino zdravlje popravilo kad je mraz popustio i prve visibabe se rascvetale u trnjacima oko osvećenog izvora podno Hridi. Princeza nikad nije bila jaka, ali Morgana i Gvendolin su je lečile biljem, monasi su pojali molitve i izgledalo je da se slabost od porođaja napoljetku povlači. Svake sedmice glasonoša je sa vestima o zdravlju deteta hitao prinčevom dedi, Kralju kraljeva; za svaki povoljan glas

nagrađivan je komadom zlata, ponekad rogom soli ili tirkovom punom retkog vina, koje je Druidan na sve načine pokušavao da digne.

Čekali smo da se Merlin vrati, ali on nikako nije dolazio. Bez njega, Hrid beše pusta, mada se naš život nije znatno izmenio. Ostave su morale da budu pune, pacovi pobijeni, a drvo za ogrev i izvorska voda tri puta dnevno dovlačeni iz podnožja brda. Gudovajn, Merlinov pisar, beležio je zakupnine, a kućepazitelj Hajvel jahao je uzduž i popreko Merlinovog imanja kako bi se uverio da nijedna porodica ne pokušava da prevari odsutnog gospodara. Gudovajn i Hajvel bili su trezveni, tvrdoglavi i vredni ljudi; Nimju ih je nazivala dokazom da Merlinova bezbrižnost i čudnovatost nestaju kad je u pitanju zarada. Gudovajn me je naučio da čitam i pišem. Nisam bio voljan da se bavim tim umećem nedostojnim ratnika, ali Nimju je baš bila zapela da me natera. „Nemaš oca“, rekla mi je, „za sve se moraš izboriti sam, onime što znaš i umeš.“

„Hoću da budem ratnik.“

„I bićeš“, obećala mi je, „ali ne ako ne naučiš da čitaš i pišeš.“

Njen autoritet, iako mladalački, nada mnom je imao moć, dovoljno da steknem poverenje u nju. Tako izučih zanat pisara, mnogo pre nego što sam otkrio da nijednom vojniku nije potreban.

I tako, Gudovajn me je opismenio, a kućepazitelj Hajvel naučio da se borim. Obučavao me je štapom za vežbu, seljačkom močugom koja je mogla da rascopa lobanju, i kojom se lako podražavao udarac mača ili zarivanje kopinja. Hajvel je, pre nego što ga je saksonska sekira ostavila bez noge, bio čuven ratnik u vojsci kralja Utera; terao me je da se znojim sve dok nisam bio u stanju da vitlam teškim mačem jednako lagano kao i štapom za vežbu. Većina ratnika, govorio mi je Hajvel, oslanja se na sirovu snagu i pijanstvo pre nego na veština. Reče da će se suočiti sa ljudima koji se teturaju od medovine i piva i jedino umeju da udare snagom dovoljnom da saseče vola, ali svaki trezan borac koji poznaje devet udaraca mačem može da izade na kraj sa takvim siledžijom. „Bio sam pijan“, priznao je, „kad mi je Sakson Ohta odsekao nogu. Sad brže, momče, brže! Tvoj mač mora da ih zbuni! Brže!“ Naučio me je valjano i prvi koji su to spoznali bili su sinovi monaha iz nižih naseobina Ajnis Vidrina. Vređale su ih povlastice dece sa Hridi; lenčarili smo dok su oni radili i slobodno smo jurcali dok su oni grcali pod teretom. Svetili su se tako što su nas proganjali i tukli. Jednog dana sam sišao u selo sa štapom za vežbu i trojicu hrišćana olešio do krvi. Uvek sam bio visok za svoje godine i bogovi su mi podarili snagu bika; njima sam posvetio svoju pobedu, premda me je Hajvel išibao zbog tuče. Jaki, kazao je, nikad ne treba da koriste svoju nadmoć nad onima koji im nisu dorasli. Ipak, mislim da mu je bilo drago što sam izmlatio onu trojicu, jer me je narednog dana poveo u lov i oborio sam svog prvog vepra, velikim kopljem dostoјnjim odraslog muškarca. To se desilo u maglovitom čestaru na obali reke Kem, a ja sam imao tek dvanaest godina. Hajvel mi je umazio lice svinjskom krvlju i dao mi kljove da ih nosim oko vrata, a truplo je odvukao u Mitrin hram. Tamo je priredio pir za sve stare vojnike koji su se klanjali tom ratničkom bogu. Nije mi bilo dopušteno da prisustvujem gozbi, ali Hajvel mi je obećao da će me, jednog dana kad mi nikne brada i kad posećem prvog Saksona u bici, uputiti u tajne boga Mitre.

Tri godine potom još sam sanjao o ubijanju Saksona. Nekome je možda čudno što sam ja, saksonski mladić crne kose i tamne puti, bio tako grozničavo odan Britima; ali od najranijeg detinjstva podizan sam među njima. Moji prijatelji, ljubavi, govor, neprijatelji i snovi, sve to je pripadalo Britaniji. A ni moja boja nije bila tako neuobičajena. Rimljani su Britaniju naselili

svakavim strancima, čak mi je i ludi Pelinor jednom pričao o dva brata crna kao čumur i, dok nisam sreo Sagramora, Arturovog numidanskog četovođu, verovao sam da je sve to samo brbljanje ludaka.

Hrid je postala pretrpana kad su stigli Mordred i njegova majka, jer Norvena nije dovela samo svoje sluškinje, već i četu vojnika zaduženih da čuvaju život prestolonaslednika. Mi smo svi spavali po četvoro i petoro u kolibama, nikome osim Nimju i Morgani nije bilo dopušteno da ulazi u unutrašnje odaje dvora. Bile su to Merlinove lične sobe i samo je Nimju smela da spava tamo. Norvena i njena svita obitavali su u velikoj dvorani, punoj dima od dve vatre koje su gorele danju i noću. Trščani krov je podupiralo dvadeset hrastovih stubova, a zidovi su bili od pruća učvršćenog gipsom. Pod je bio od nabijene zemlje, zastrt slamom, koja bi ponekad planula, a onda bi u dvorani vladao haos sve dok se neko ne bi dosetio da nogama ugasi vatru. Merlinove odaje od dvorane je odvajao takav jedan zid od pruća i gipsa, sa malim drvenim vratima. Znali smo da Merlin spava, mudruje i sanjari u sobama iza tog zida, koje su se završavale u drvenoj kuli, podignutoj na najvišoj tački Hridi. Šta se u kuli dešavalo, znali su samo Merlin, Morgana i Nimju. Niko od njih troje nikad nije govorio o tome, ali su se seljani koji su iz svih naselja miljama uokolo gledali Merlinovu kulu kleli da se naherila od blaga dovučenog iz mogila Starog naroda.

Vođa Mordredove garde bio je hrišćanin Ligesak, visok, mršav i gramziv čovek. Najbolji je bio sa lukom. Mogao je streлом da rascepi grančicu sa pedeset koraka kad je trezan, mada je retko kad bio. Naučio me je pomalo toj věštini, ali brzo bi mu dosadilo društvo dečaka i odlazio bi da se kocka sa svojim Ijudima. Ipak, ispričao mi je istinu o smrti princa Mordreda, a iz te priče saznao sam i zašto je Kralj kraljeva Uter prokleo Artura. „Nije to bila Arturova krivica“, kazao je Ligesak bacivši šljunak na tablu. Svi vojnici su imali slične table, neke čak vešto izrađene od kosti, predivne. „Šest!“, graknu, dok sam ja čekao da čujem priču o Arturu.

„Udvostručavam!“, rekao je Menv, jedan od prinčevih čuvara, pa zakotrljaо belutak, koji začegrta preko ispuštenja na tabli i zastade na jedinici. Beše mu potrebna dvojka za pobedu i on pokupi svoje kamenčice s table, psujući.

Ligesak je poslao Menva po kesu da mu isplati dobitak; tek onda mi je ispričao kako je Uter pozvao Artura iz Armorike da pomogne u vojni protiv velike saksonske horde, koja je bila duboko zadrla u naše zemlje. Artur je došao s ratnicima, kazao je Ligesak, ali nije poveo nijednog od svojih čuvenih konja. Morao je stići veoma brzo, te nije imao kad da traži brodove i za ljude i za životinje. „Nije ni imao potrebe za teškom konjicom“, pričao je Ligesak zadržano. „Zarobio je sakonsku kopilad u Dolini belog konja, a onda je Mordred rešio da pokaže kako je bolji od Artura. Hteo je svu slavu za sebe, znaš.“ Protrljao je slinavi nos i, osvrnuvši se, proverio da ga neko drugi ne sluša. „Mordred je već bio pijan kad je to odlučio“, nastavi tišim glasom. „Polovina njegovih ljudi divljala je naokolo bez odeće. Kleli su se da mogu saseći deset puta brojnije neprijatelje. Trebalо je čekati Artura, ali princ nam je naredio da jurišamo.“

„Bio si tamo?“, upitao sam s dečačkim oduševljenjem.

Klimnuo je. „Sa Mordredom. Dragi Bože, kako su se samo Sasi borili. Opkolili su nas i, odjednom, bili smo samo pedesetak Brita koji su umirali ili se treznili, vrlo brzo. Odapinjao sam strele hitro koliko sam mogao, kopljanci su načinili živi zid, ali njihovi ratnici kidisali su sekirama i mačevima. Bubnjevi su treštali, njihovi vračevi su zavijali, pomislio sam da sam već mrtav. Ostao sam bez strela i borio se kopljem, nije nas bilo više od dvadeset na nogama i svima je ponestalo snage. Barjak sa zmajem nam je otet, Mordred je krvario na smrt; mi što

smo se još držali zbili smo se u gomilu i čekali kraj, kad su Arturovi ljudi stigli.“ Zastao je i zavrteo glavom žalosno. „Bardovi pevaju da je tog dana Mordred napojio tle saksonskom krvlju, momče, ali nije on. Bio je to Artur. Ubijao je i ubijao. Povratio je barjak, poklao vraćeve, spalio ratne bubenjeve, gonio begunce do sumraka i ubio njihovog vođu kod Edvijevih vešala, na mesečini. I zato su Saksoni obazrivi susedi, dečače, ne zato što ih je Mordred potukao. Misle da se Artur vratilo u Britaniju.“

„Ali nije“, rekao sam mrko.

„Kralj kraljeva ga ne želi ovde. Kralj kraljeva krivi njega.“ Ligesak je ponovo začutao i uverio se da neko ne prisluskuje. „Kralj kraljeva misli da je Artur želeo smrt Mordredu. Tako bi on mogao da postane kralj, ali to nije istina. Artur nije takav.“

„A kakav je?“, pitao sam.

Ligesak sleže ramenima, kao da mu je pitanje preteško. Uto, pre nego što je stigao da išta prozbori, vide da se Menv vraća. „Ni reči, dečače“, upozori me. „Ni reči.“

Svi smo mi čuli priče nalik toj, mada je, od svih pripovedača koje sam dotad sreo, Ligesak prvi tvrdio da se borio u bici kod Belog konja. Docnije mi je bilo jasno da uopšte nije bio тамо, već da je samo ispredao priču kako bi pribavio divljenje lakovernog dečaka. Pa ipak, njegov je prikaz bio prilično tačan. Mordred jeste bio pijana budala, a Artur pobednik, ali Uter ga je ipak poslao natrag preko mora. Obojica behu Uterovi sinovi, ali Mordred je bio voljeni naslednik, a Artur skorojevičko kopile. A opet, Arturovo izgnanstvo nije pomelo veru svakog Dumnonca da je Artur njihova najblistavija uzdanica; mladi ratnik s one strane mora spaće nas od Saksiona i povratiti Izgubljene zemlje Loegira.

Druga polovina zime bila je blaga. Vukove smo viđali iza zemljjanog zida koji je čuvao kopneni most Ajnis Vidrina, ali se nijedan nije primakao Hridi. Ipak su manja deca pravila vučje amajlike i krila ih oko Druidanove udžerice, sve u nadi da će neka velika zver zapenjenih labrnja preskočiti palisade i odneti patuljka za većem. Vračke nisu delovale i, kako je zima jenjavala, svi smo se spremali za Beltan, veliku prolećnu svetkovinu sa goleminim vatrama i ponoćnim pirovanjem, ali je onda još veće uzbuđenje prodrmalo Hrid.

Gundleus od Silurije dođe nam u pohode.

Najpre je stigao biskup Bedvin. On je bio najpoverljiviji Uterov savetodavac i njegov dolazak obećavao je da će se zbiti nešto uzbudljivo. Norvenina posluga pokupila se iz dvorane, a preko slame su razastrti vuneni tepisi, siguran znak da neko uvažen i visokoradan stiže u posetu. Svi smo mislili da će to biti sam Uter, ali na barjaku koji se po javio na koprenom mostu, sedmicu pre Beltana, stajala je Gundleusova lisica, a ne zmaj kralja Utera. U jasno jutro, gledao sam konjanike kako sjahuju u podnožju Hridi. Vetar je mreškao njihove ogartače i talasao otrcani barjak na kome sam video mrsko lisičje lice, što me je nateralo da s neodobravanjem podvrismem i načinim znak protiv zla.

„Šta bi?“, pitala je Nimju. Ona je stajala kraj mene na istočnom grudobranu.

„To je Gundleusov znamen“, rekoh. Video sam u njenim očima da je iznenađena, jer Gundleus je bio kralj Silurije i saveznik kralja Godfrida od Povisa, zakletog neprijatelja Dumnonije.

„Siguran si?“, pitala je.

„Odveo mi je majku“, kazao sam, „i njegov druid me je bacio u žrtvenu jamu.“ Pljunuo sam preko ograde ka dvanaestak ljudi koji su krenuli uz Hrid, prestrmu za konje. I tu, među njima, bio je Tanaburs, druid kralja Gundleusa i moj zloduh. Bio je to visok starac, upletene brade i duge bele kose, obrijane sa prednje polovine lobanje da bi se načinila tonzura kakvu su nosili

druidi i hrišćanski sveštenici. Na pola uzbrdice odbacio je ogrtič u stranu i stao da pleše, za slučaj da je Merlin ostavio duhove da štite kapiju. Videvši starca kako nesigurno pocupkuje po klizavoj kosini s jednom nogom podignutom, Nimju je pljunula u vetar i potrčala ka Merlinovim odajama. Pojurio sam za njom, ali me je odgurnula u stranu, rekavši da ne shvatam opasnost.

„Opasnost?”, pitao sam, ali već je nije bilo. Nije izgledalo da treba strahovati, jer je Bedvin naložio da se kapija raskrili i pokušavao je da upriliči dobrodošlicu u uzavreloj ludnici na vrhu Hridi. Morgana nije bila tu tog dana tumačila je snove u hramu na istočnim bregovima, ali svi ostali na Hridi su žurili da vide posetioce. Druidan i Ligesak postrojavali su svoje vojnike, nagi Pelinor lajao je na nebo, Gwendolin je krežubim ustima sipala kletve na biskupa Bedvina, dok se tuce dečurlije pentralo kojekuda da bi imali što bolji pogled na pridošlice. Doček je trebalo da bude dostojanstven, ali je Lunet, irsko nahoče godinu dana mlađe od Nimju, pustila Druidanove svinje iz obora i tako je Tanabursa, prvog koji je kročio kroz vratnice na palisadama, dočekalo raspomamljeno skičanje.

Ipak, bilo je potrebno više od uspaničene prasadi da zastraši druida. Tanaburs, odeven u prljavu sivu tuniku izvezenu zečevima i srpastim polumesecima, zastao je na ulazu i podigao obe ruke iznad glave. Nosio je štap sa mesecom na vrhu kojim je triput pokazao ka suncu; onda je urliknuo ka Merlinovoj kuli. Prase je šmugnulo kraj njegovih nogu i zagrebalо tražeći oslonac na kaljavom prilazu kapiji, pre nego što se sasuljalo nizbrdo. Tanaburs još jednom, ne mičući se, kriknu izazov nevidljivim neprijateljima na Hridi.

Nekoliko trenutaka sve je bilo tiho, izuzev šuštanja barjaka i teškog disanja ratnika koji su došli uz strmen za druidom. Gudovajn, Merlinov pisar, priđe i stade kraj mene, ruku umotanih u mastilom umrljane trake platna koje su ga štitile od studeni. „Ko je to?”, pitao je i zadrhtao kad vrisak, nalik vapaju, odgovori na Tanabursov izazov. Vrisak je dopro iz dvorane. Znao sam da je to Nimju.

Tanaburs je bio ljut. Zakevtao je kao lisica, dodirnuo mošnice i načinio znak protiv zla, pa je, skačući na jednoj nozi, krenuo ka dvorani. Zastao je posle pet koraka i zaurlao opet; ovog puta nije se čuo odgovor iz dvorane, te je spustio i drugu nogu na zemlju i pozvao gospodara koji je čekao ispred kapije. „Bezbedno je!”, viknuo je Tanaburs. „Hodi, kralju, hodi!”

„Kralj?”, pitao me je Gudovajn. Rekoh mu ko su pridošlice, a potom ga upitah zašto je Gundleus, dušmanin, došao na Hrid. Gudovajn se počešao, potraživši vaš pod košuljom, pa slegao ramenima. „Vladarska posla, dečače, vladarska posla.”

„Reci mi!”, nisam popuštao.

Gudovajn uzdahnu, kao da je moje pitanje dokaz neizlečive gluposti, što je bio; njegov uobičajen odgovor na svako raspitivanje. Ali onda mi je ipak odgovorio. „Norvena je slobodna za udaju, Mordred je beba kojoj treba zaštita, a ko bi bolje štitio princa od jednog kralja? I ko je prikladniji, za to od neprijateljskog kralja, koji će postati prijatelj Dumnonije? Zaista je veoma jednostavno, dečače, trenutak razmišljanja doneo bi ti odgovor i ne bi morao da mi oduzimaš vreme.“ Nejako me lupi preko uha za kaznu. „Pazi”, graknu, „moraće da se odrekne Ladvis: na neko vreme.“

„Ladvis?”, pitao sam.

„Njegova ljubavnica, moje glupo momče. Misliš li da ijedan kralj spava sam? Ali narod priča da Gundleus Oseća takvu strast prema Ladvis da se zaista oženio njome! Kažu da ju je odveo na Leuovu humku i da ih je tamo vezao njihov druid, ali ne mogu da verujem da je

takva luda. Ona nije od dobrog roda. Zar nije trebalo da danas ubiraš' zakupnine umesto Hajvela?"

Pogurio sam se i makao u stranu kad je Tanaburs prošao. Bio sam tek prohodalo dete kad me je bacio u jamu i nije bilo moguće da me starac prepozna kao onog koji je prevario smrt. Nije bilo potrebe da ga se plašim, pošto je jednom omanuo u pokušaju da završi s mojim životom, ali ipak sam uzmakao pred silurskim druidom. Imao je plave oči, dug nos i opuštena, balava usta. Nosio je koščice privezane na krajevima duge, tanke kose i one su čegrtale dok je vukao noge ispred kralja. Biskup Bedvin pade na kolena kraj Gundleusa, objavljujući dobrodošlicu i počast koju je Hridi pružila ta kraljevska poseta. Dvojica silurskih gardista teglila su potežu škrinju u kojoj su zasigurno bili pokloni za Norvenu.

Svita je nestala u dvorani. Barjak sa lisičjom njuškom zaboden je u zemlju ispred ulaza koji su zaprečili Ligesakovi ljudi, ali mi koji smo odrasli na Hridi znali smo kako da se ušunjamo u Merlinov dvor. Otrčao sam do južnog zida i, ispevši se na naslagane cepanice, gurnuo u stranu kožni zastor koji je zatvarao prozor. Onda sam skočio na pod i sakrio se iza jedne škrinje od vrbovog pruća u kojoj se čuvala praznična odeća. Jedna od Norveninih robinja videla je da sam ušao, verovatno i nekoliko Gundleusovih ljudi, ali niko nije mario za to dovoljno da me izjuri.

Norvena je sedela na drvenoj stolici u središtu dvorane. Obudovela princeza nije bila lepotica; lice joj je bilo oblo, sa sitnim prasećim očima i tanušnim, zajedljivim usnama, a koža joj je bila izrovašena nekakvom boleštinom preležanom u detinjstvu. Ipak, ništa od toga nije bilo važno. Visokorodni se ne žene princezama zbog izgleda, već zbog moći koju donose u miraz. Norvena se ipak pažljivo doterala za ovu posetu. Sluškinje su je obukle u ogrtač od fine, bledoplave vune koji ju je svu obavio, a od tamne ko se načinile su pletenice i uvile ih oko glave, pa u pramenove uplele cvetove gloga. Nosila je težak zlatni lanac oko vrata, tri zlatne narukvice na zglobovima, a jednostavan drveni krst na grudima. Bila je uznemirena; njena slobodna ruka poigravala se krstom, dok je u drugoj, povijenog u fino platno i umotanog u odoricu retko zlataste boje, impregniranu kaučukom iz pčelinje košnice, držala prestolonaslednika Dumnonije, princa Mordreda.

Kralj Gundleus jedva da je pogledao Norvenu. Razbaškario se u stolici nasuprot nje i izgledao kao da mu ta ceremonija silno dosađuje. Tanaburs je jurcao od stuba do stuba, mrmljao vradžbine i pljuvao. Kada je prošao kraj mog skrovišta, polegao sam nisko sve dok njegov zadah nije izvetrio. Vatre su pucketale u ognjištima na dva kraja dvorane, dim se susretao i talasao pod čađavim gredama tavanice. Nije bilo ni trača Nimju.

Vino, dimljena riba i ovseni kolači izneti su pred goste, a onda je biskup Bedvin govorio; objasnio je Norveni da se Gundleus, kralj Silurije, posetivši Kralja kraljeva kao prijatelj, zadesio blizu Ajnis Vidrina i pomislio da bi bilo uviđavno da obiđe princa Mordreda i njegovu

majku. Kralj je princu doneo poklone, kazao je Bedvin, na šta je Gundleus nehajno mahnuo nosačima da priđu. Dva vojnika spustila su kovčeg pred Norvenine noge. Princeza je čutala sve vreme, a nije progovorila ni kada su darovi položeni na prostirku podno njenih stopala. Našlo se tu dobro vučje krvzno i dve vidrine kožice, pa dabrovina i jelenska koža; mala zlatna ogrlica, nekoliko kopči, rog za piće opletan srebrnim žicama i rimska čuturica od divno izrađenog bledoželenog stakla, tananog grlića i sa ručkom u obliku venca. Prazan kovčeg je odnesen i zavladala je tišina, jer нико nije znao šta treba reći. Gundleus je, opet nehajno, pokazao na poklone, biskup Bedvin je sijao od sreće, Tanaburs je radi zaštite pljunuo na stub, dok je Norvena sumnjičavo razgledala darove kralja koji, istini za volju, nije bio previše darežljiv. Od kože jelena mogla su se načiniti fine rukavice, vidrine kožice nisu bile loše, mada je Norvena verovatno imala hrpu boljih u svojim pletenim korpama, dok je ogrlica koju je nosila oko vrata bila četiri puta teža od one koja joj je ležala pod nogama. Kopče koje joj je poklonio Gundleus behu tanane, a rog iskrzan po ivicama. Jedino je rimska čuturica bila zaista dragocena.

Bedvin je prekinuo neprijatnu tišinu. „Darovi su veličanstveni! Retki i veličanstveni. Vrlo velikodušno od vas, gospodaru kralju.“

Norvena je poslušno klimnula glavom. Dete je počelo da plače i Rala, dojilja, odnela ga je u senovit prostor iza stubova gde je mogla da obnaži grudi i тамо га umirila.

„Krunski princ je dobro?“, Gundleus je prozborio prvi put otkako je ušao u dvoranu.

„Hvaljen Gospod i Njegovi sveci“, odgovorila je Norvena, „dobro je.“

„Njegovo levo stopalo?“ Kralj nije imao nimalo takta. „Da li ide nabolje?“

„Stopalo ga neće sprečiti da jaše konja i vitla mačem, niti da sedi na prestolu“, odlučno uzvratila Norvena.

„Naravno, naravno“, rekavši to, Gundleus je pogledao gladnu bebu. Nasmešio se i protegao duge ruke, pa se osvrnuo po odaji. Nije pominjao venčanje, ali mu to u ovom društvu nije ni padalo na pamet. Ako želi da se oženi Norvenom, pitaće Utera, ne nju. Ovo je bila samo prilika da proveri nevestu. Utrošio je na Norvenu tek jedan nezainteresovan pogled, pa se opet zagledao u dubinu mračne odaje. „Znači, ovo je loga gospodara Merlina, ha?“, rekao je Gundleus. „Gde je on?“

Niko nije odgovorio. Tanaburs je grebuckao nešto ispod ivice jedne prostirke; pomislio sam da sigurno tu ukopava nekakvu vračku. Kasnije, kad je silursko poslanstvo otišlo, na tom mestu iščeprkah malog vepra izrezbarenog od kosti i bacih ga u vatru. Plamen suknu, plavičast i zastrašujuć. Nimju je rekla da sam učinio pravu stvar.

„Mislimo da je gospodar Merlin u Irskoj“, progovori biskup Bedvin na koncu. „Ili možda u divljini severa“, dodade odmereno.

„Ili možda mrtav?“, natuknu Gundleus.

„Molim se da nije tako“, reče biskup žučno.

„Zaista?“ Gundleus se izvio u stolici da bi se zagledao u Bedvinovo ostarelo lice. „Podržavate Merlina, biskupe?“

„On je prijatelj, gospodaru kralju“, kazao je Bedvin. Bio je dostojanstven, debeo čovek koji se oduvek usrdno trudio da održi mir između različitih vera.

„Gospodar Merlin je druid, biskupe, koji mrzi hrišćane.“ Gundleus je pokušavao da bocne Bedvina.

„Mnogo je hrišćana u Britaniji sada“, reče Bedvin, „i tek nekolicina druida. Mislim da mi pravoverni nemamo čega da se plašimo.“

„Čuješ, Tanaburse?“ Gundleus se obrati druidu. „Biskup te se ne plaši!“

Tanaburs nije odgovorio. Istražujući dvoranu, nađe se pred bedemom duša, koji je čuvao ulaz u Merlinove odaje. Beše jednostavan; samo dve lobanje postavljene sa svake strane vrata, ali samo bi se druid usudio da prođe kroz njihovu nevidljivu barijeru. Vradžbina koju je ostavio Merlin plašila je čak i druide.

„Hoćete li konačiti ovde noćas?“, upita biskup Bedvin Gundleusa, postaravši se da odvuče razgovor od Merlina.

„Ne“, reče Gundleus neuljudno, ustajući. Pomislih da će poći, ali on se zagledao mimo Norvene, u mala, crna vrata pred kojima su stražarile lobanje. Pred njima je Tanaburs drhtao kao lovački pas na tragu skrivenog vepra. „Šta je iza tih vrata?“, pitao je kralj.

„Odaje gospodara Merlina, kralju“, odgovorio je Bedvin.

„Mesto tajni?“ Gundleusovo lice poprimilo je vučji izraz.

„Odaje za spavanje, ništa više“, odvraćao ga je Bedvin.

Tanaburs podiže štap sa mesečevim vrhom i drhtavom rukom ga uperi ka bedemu duša. Kralj Gundleus je gledao predstavu druida, onda iskapio vino i bacio rog na pod. „Možda ću i spavati ovde, na kraju krajeva“, reče, „ali najpre moramo da proverimo spavaču sobu.“ Mahnuo je Tanabursu da krene, ali druid je bio uznemiren. Merlin je bio najveći britski druid, plašili su ga se čak iza Irskog mora i niko se nije olako petljao u njegov život; pa ipak, velikog čoveka niko nije video mnogo meseci i neki su govorili da je smrt princa Mordreda znak osipanja Merlinove moći. A Tanaburs je, kao i njegov gospodar, bio željan da sazna šta počiva iza tih vrata. Tajne koje su čuvane tamo mogle su načiniti Tanabursa jednakom moćnim i učenim kao što je i sam veliki Merlin. „Otvori vrata!“, naredio je Gundleus.

Vrh mesečevog štapa pomakao se neodlučno ka jednoj od lobanja, zastao, pa konačno dotakao požutelu kost. Ništa se nije desilo. Tanaburs pljunuo na lobanju, pa je prevrnu, trgavši štap unazad kao čovek koji podbada usnulu otrovnicu. Opet se ništa nije dogodilo i on poseže rukom za drvenim zasunom.

Tada se ukočio, prestravljen.

Zavijanje odjeknu kroz zadimljenu tamu dvorane. Grozan vrisak, kao od devojke na mukama, poterao je druida natraške. Norvena je vrismula iz petnih žila i načinila znak krsta. Mali Mordred poče da ciči i Rala ničim nije mogla da ga umiri. Gundleus se isprva i sam trže od krika, ali se onda nasmejao, kad je zavijanje počelo da jenjava. „Ratnik se ne plaši ženskog vriska“, obznanio je preplašenim Ijudima u dvorani. Krete ka vratima, ne obazirući se na biskupa Bedvina, koji je mlatarao rukama, kao da pokušava da zaustavi kralja a da ga pritom ne dotakne.

Lomljava se začu od vrata čuvanih magijom. Bio je to silovit zvuk drveta koje se cepa, tako iznenadan da su svi poskočili, zastrašeni. Najpre sam pomislio da je kralj razvalio vrata, a onda videh da su probodena kopljem. Srebrnasti vrh ponosno je blistao na staroj, od dima pocrneloj hrastovini, zamišljaо sam kakva je neljudska snaga nužna da bi se kopljem probola tako debela prepreka.

Iznenadna pojava kopinja natera Gundleusa da odstupi, ali to beše udar na njegov ponos; nije želeo da se povuče pred svojim ratnicima. Načinio je znak protiv zla, pljunuo na oštricu kopinja, pa prišao vratima, makao zasun i gurnuo ih.

Istog trena je ustuknuo, s užasom na licu. Gledao sam njega, ogoljenu stravu u njegovim očima. Povukao se još korak dalje od otvorenih vrata, a onda začuh kako Nimju vrišti i zapeva

stupajući u dvoranu. Tanaburs je činio užurbane pokrete štapom, Bedvin se molio, beba je plakala, a Norvena se okrenula u stolici, izmučenog lica.

Nimju je ušla i, od pogleda na prijateljicu, čak i mene podiže jeza. Bila je naga, belo, mršavo telo bilo je celo zaliveno krvlju koja je iz njene kose kapala i vijugala pored malih dojki, naniže ka stegnima. Na glavi je nosila mrtvačku masku; uštačljena koža sa lica žrtvovanog čoveka natkrilila je njeno vlastito kao nacereni kalpak, a oko tankog vrata beše učvršćena vezicama od kože odrane sa ruku. Izgledalo je da maska ima svoj sopstveni, jezivi život, jer se trzala dok je Nimju koračala ka silurskom kralju. Ostatak suve, požutele kože visio je niz njena leđa. Teturala se napred kratkim, neravnomernim koracima. Samo su se beonjače ukazivale na krvlju umazanom licu. Glavinjajući napred, sipala je psovke prostije od bilo kog vojnika; u rukama je držala dve guje čija su tamna tela svetlucala, a drhtave glave upirale se ka kralju.

Gundleus se povlačio, čineći znake protiv zla, a onda se seti da je muškarac, kralj i ratnik, te obuhvati balčak ma ča. Tad Nimju zabaci glavu i mrtvačka maska je kliznula sa kose pokupljene visoko na temenu. Onda smo svi videli da tu hrpu pod maskom nije činila kosa već šišmiš, koji namah opruži crna, vijugava krila iiskezi crvena usta ka Gundleusu.

Slepi miš natera Norvenu da vrišteći pojuri ka detetu i zgrabi ga, dok mi ostali prestrašeno gledasmo Nimju i stvora zarobljenog u njenoj kosi. Cimao je i lepetao krilima, pokušavao da poleti, kreštao i borio se. Zmije su se uvijale i dvorana se iznenada isprazni. Norvena potrča prva, Tanaburs je sledio, a onda svi, čak i kralj, zagrebaše ka jutarnjem svetlu iza istočnih vrata.

Nimju se ne mače dok su bežali, onda zakoluta očima i zatrepta. Otišla je do vatre i nehajno bacila zmije u plamen, gde su zasiktale, ošinule repovima i stale da pište, umirući. Oslobođila je šišmiša koji prhnu do krovnih greda, pa raspetljala čvor pod grлом i presavila ljudsku kožu, pre nego što je odabrala finu rimsку čuturicu među poklonima koje je Gundleus doneo. Razgledala ju je nekoliko trenutaka, pa se njeno vižljavo telo izvi dok je treskala dragocenost o hrastov stub. Ostade samo zelenasta hrpa staklenih krhotina. „Derfele?“, zareža u tišini koja je nastala. „Znam da si ovde.“

„Nimju?“ Odgovorih nervozno, dižući se iza svog zaklona od pruća. Bio sam isprepadan. Zmajska mast je šištala u vatri, a šišmiš je dumbarao pod tavanicom.

Nimju se nasmešila. „Treba mi vode, Derfele“, rekla je.

„Vode?“, pitao sam glupavo.

„Da sperem kokošju krv“, objasnila mi je.

„Kokošju?“

„Vode“, ponovila je. „Krčag je kraj vrata. Donesi mi.“

„Unutra?“ Bio sam zapanjen jer je njen pokret rekao da treba da odnesem vodu u Merlinove odaje.

„Zašto da ne?“ S tim pitanjem je prošla kroz vrata u koja je još bilo zabodeno veliko koplje za veprove. Podigao sam teški krčag i pratilo je. Zatekao sam je pred pločom od izubijanog bakra, u kojoj se ogledalo njeno golo telo. Nije se stidela, valjda zato što smo svi jurcali naokolo goli dok smo bili deca, ali ja bejah neprijatno svestan da nas dvoje to više nismo.

„Ovde?“, pitao sam.

Nimju je klimnula glavom. Spustio sam krčag i natraške krenuo ka vratima. „Ostani“, kazala je. „Molim te, ostani.“

I zatvoriti vrata.“

Morao sam da iščupam koplje iz vrata kako bih mogao da ih zatvorim. Nije bila raspoložena da udovoljava znatiželji, pa nisam pitao kako je uspela da proburazi hrastovinu. Bio sam tih dok sam trgao koplje iz vrata; Nimju opra krv sa blede kože i umota se u crni ogrtač. „Dođi ovamo“, pozva kad je bila gotova. Poslušno priđoh krznima i vunenim pokrivačima nagomilanim na niskom drvenom postolju, na kom je očevidno provodila noći. Nad krevetom se, kao šator, nadvijao crni pokrovac, pod kojim beše zagušljivo. U toj tami sam je zagrljio. Mogao sam da osetim rebra pod mekom vunom ogrtača. Plakala je. Pojma nisam imao zašto; samo sam sedeо, nespretno je držao u naručju i gledao okolo po Merlinovoj sobi.

Bilo je to sve samo ne obično mesto. Mnoštvo drvenih kovčega i pletenih košara naslaganih jedni na druge tako da čine čoškove i hodnike po kojima je tumarao čopor kržljavih mačića. Na nekim mestima kamare su se urušile, kao da je nekome trebalo nešto iz škrinje na samom dnu, a nije se trudio da skida jednu po jednu. Naprosto je potegao škrinju i srušio čitav red. Prašina je popala po svemu. Učini mi se da slama na podu nije menjana godinama, mada je na nekim mestima prekrivena prostirkama i pokrivačima ostavljenim da trunu. Smrad je prožimao čitavu odaju; vonj prašine, mačje pišačke, vlage, truleži i memle, sve pomešano sa finijim mirisom bilja izvešanog na gredama pod tavanicom. Kraj vrata je stajao sto natrpan izuvijanim, istrošenim pergamentima. Životinjske lobanje zauzimale su policu iznad stola i, kako mi se oči privikavahu na grobnu tminu, videh da su među njima i najmanje dve čovečje. Štitovi izbledelih znamenja oslojeni uz veliki zemljani čup, iz kog je virio snop kopalja, opletenih paučinom. Mač je visio na zidu. Posuda za žar pušila se u hipi pepela, kraj velikog bakarnog ogledala na kom je, neočekivano, visio hrišćanski krst sa izvitoperenim obliјjem njihovog boga zakovanih ruku. Preko krsta visila je imela, da štiti od zla koje ga je nastanjivalo. Isprepletani jelenski rogovi visili su s greda, odmah do grozdova usnulih šišmiša, čiji izmet je ležao u gomilicama na podu. Slepi miševi u kući bili su najgori znamen, ali nagađam da moćni ljudi, kao Merlin i Nimju, nisu marili za tako nemaštvovite pretnje. Drugi sto preplavile su zdele, muzlice, avani, metalne vase, čuturice i posude zapečaćene voskom; ti sudovi, kasnije otkrih, sadržali su rosu sa grobova ubijenih ljudi, strugotinu rascopanih lobanja i sok velebilja i mandragore. Zatim, neobična kamera uma pored stola beše puna svakojakog krša; orlovih jaja, vilinhleba, vilovnjačkih strelica, zmijskih jaja i veštičjih kamenova, sve izmešano sa perjem, morskim školjkama i borovim šišarkama. Nikad nisam video sobu tako pretrpanu, tako prljavu i tako opčinjujuću i pitao sam se da li je i susedna odaja, Merlinova kula, jednako zastrašujuća i predivna.

Nimju prestade da plače. Sad je ležala nepokretna na mojim rukama. Mora da je osetila moje čuđenje i gnušanje zbog odaje. „On ništa ne baca“, reče umorno, „ništa.“ Nisam govorio, već je samo umirivao i njihao. Neko vreme je ležala, iscrpljena, ali onda, kad je moja ruka istražila ogrtač iznad male dojke, ljutito se otrže. „Ako je to ono što želiš“, odbrusi, „idi kod Sebile.“ Priteže ogrtač tesno uz telo, siđe s kreveta i ode do stola nakrcanog Merlinovim spravama i alatkama.

Promumlal nekakvo izvinjenje, posramljen.

„Nije važno“, prekinula me je. Mogli smo čuti glasove napolju, na Hridi, još glasova u velikoj dvorani pred našim vratima, ali niko ne pokuša da nas omete. Nimju je preturala po činijama, lončićima i kutlačama na stolu dok napokon nije našla ono što je tražila. Beše to nož načinjen od crnog kamenja, bridova belih kao kost. Vratila se do neurednog kreveta i klekla kraj njega, tako da je gledala pravo u moje lice. Krajevi ogrtača su se razmakli i bio sam

uznemiren, svestan njenog golog tela u senci tkanine, ali zurila je ravno u moje oči i nisam mogao ništa do da uzvratim pogled.

Dugo nije progovarala i u tišini sam gotovo mogao čuti kako mi srce bubnja. Izgledalo je kao da odmerava nekakvu odluku, jednu od onih koje menjaju život zauvek. I tako sam čekao, uplašen, nesposoban da se maknem iz svog neugodnog položaja. Njena rasuta crna kosa ovičavala je klinasto lice. Nimju nije bila ni lepa ni ružna, ali joj se na licu videla bistrina i životna snaga kojima lepota nije trebala. Celo joj beše ravno i visoko, oči tamne i strašne, nos oštar, usta široka, a brada uska. Ona je najpametnija žena koju sam ikad poznavao; čak i u to doba, kad beše jedva nešto više od deteta, ispunjavaše je tuga rođena iz mudrosti. Znala je toliko toga. Rodila se sa znanjem, ili su joj ga bogovi ulili kad su je pošteli utapanja. Kao dete, često je bila puna ludosti i zloče, ali sada, bez Merlinovog vođstva, ali sa njegovim odgovornostima navaljenim na žgoljava pleća, menjala se. I ja sam se menjao, naravno, ali moja promena bila je predvidiva; krakati dečak pretvarao se u visokog mladića. Nimju je od detinjstva sticala poštovanje i nadmoć. To je dolazilo iz njenog sna, sna koji je delila sa Merlinom, ali pred kojim nikad neće činiti ustupke, nasuprot njemu. Nimju je znala samo za sve ili ništa. Radije bi videla čitav svet gde tone u ledenu, bezbožničku prazninu nego što bi se i za pedalj makla ka onima koji bi razvodnili njenu vlastitu sliku o savršenoj Britaniji, posvećenoj vlastitim, britskim bogovima. Sada, dok je klečala preda mnom, znao sam da vaga da li sam vredan da budem deo tog grozničavog sna.

Odluči se i primače bliže meni. „Daj mi levu ruku“, reče.

Pružih je.

Levom rukom uze moju šaku, dlanom nagore, pa izgovori bajalicu. Prepoznao sam ime Kamulosa, boga ratnika, zatim Manavidana, sina Lirovog, njenog sopstvenog morskog boga, beginje pokolja Agrone, te Aranrhod Zlatne, beginje zore; ipak, većina imena i reči beše mi strana. Govorila je hipnotičkim glasom, bio sam uljuljkan i opušten sve dok mi, najednom, nije zasekla dlan popreko i tada sam vrishuo, iznenaden. Zašištala je, umirujući me. Na trenutak se rez pružao tanak i beličast preko mog dlana, a onda je krv navrla.

Poreza i svoj levi dlan kao i moj, onda prisloni ranu na ranu i prste uplete s mojim, obamrlim. Ispusti nož i krajem ogrtača čvrsto sveza dve krvave šake. „Derfele“, govorila je tih, „sve dok postoje ožiljak na tvojoj i ožiljak na mojoj ruci, mi smo jedno. Pristaješ?“

Pogledao sam u njene oči i znao sam da ovo nije mala stvar, nikakva dečja igra, već zavet koji će me vezivati na ovom svetu, a možda i na sledećem. Na trenutak sam bio prestravljen od svega što je imalo da dođe. Klimnuo главom i nekako uspeo da kažem: „Pristajem.“

„I dok god nosiš ožiljak, Derfele“, rekla je, „tvoj život pripada meni, i dok god ja nosim ožiljak, moj život pripada tebi. Da li razumeš to?“

„Da“, kazao sam. Ruka mi je bridela. Beše vrela i otekla, dok je njena bila majušna i hladna u mom okrvavljenom stisku.

„Jednog dana, Derfele“, kaza Nimju, „pozvaću te. Ako ne dođeš, ožiljak će te prokazati bogovima kao nevernog druga, izdajnika i neprijatelja.“

„Da“, rekoh.

Gledala me je u tišini nekoliko trenutaka, pa se ispela na gomilu krvna i pokrivača da bi se sklupčala u mom naručju. Bilo je nezgodno ležati sa rukama vezanim jednu za drugu, ali nekako smo uspeli da nađemo udoban položaj i umirimo se. Glasovi su se čuli spolja i prašina je provejavala visokom, mračnom odajom u kojoj su šišmiši spavali i mačići lovili. Bilo je hladno, ali Nimju je navukla krvno preko nas i zaspala, dok je, onako laka, pritiskala moju

desnu ruku. Ležao sam budan, ispunjen stravom i zbumen zbog onoga što je nož načinio među nama.

Probudila se sredinom popodneva. „Gundleus je otišao“, reče sanjivo, mada nemam predstavu kako je znala. Onda se iskobelja iz mog zagrljaja i gužve krvna i čebadi, potom odreši ogrtač uvezan oko naših šaka. Krv se zgrušala i kraste su se bolno otrgle od mesa kad rastavismo dlanove. Nimju je otišla do snopa kopalja i sakupila šaku paučine koju je utisnula u moju krvavu ranu. „Zaceliće ubrzo“, rekla je nemamo i, umotavši vlastitu posekotinu u krpnu, pronašla nešto hleba i sira. „Jesi li gladan?“

„Uvek.“

Podelili smo hranu. Hleb je bio suv i tvrd, a sir su grickali miševi. Bar je Nimju mislila da su miševi. „Možda su ga šišmiši žvakali“, reče. „Jedu li šišmiši sir?“

„Nemam pojma“, rekao sam, pa zastao, oklevajući. „Da li je ono bio pripitomljeni šišmiš?“, mislio sam na zverčicu koju je bila upleta u kosu. Viđao sam takve stvari i ranije, naravno, ali Merlin nikad nije htio da govori o tome, kao ni njegovi poverenici. Ponadao sam se da Nimju sad ima poverenja u mene, posle čudnog obreda koji nam je doneo isečene šake.

I imala je. Zavrtela je glavom. „To je stari trik kojim se plaše budale“, rekla je. „Merlin me je naučio. Vežeš vrpce oko nogu slepog miša, kao one što se stavljuju sokolovima, onda ih privežeš za kosu.“ Prošla je rukom kroz svoju crnu kosu i nasmejala se. „A to je uplašilo Tanabursa! Zamisli to! I on sebe zove druidom!“

Mene to nije zabavljalo. Želeo sam da u njenu magiju zaista verujem, a ne da mi bude otkrivena kao trik izveden sa sokolarskim uzicama. „A zmije?“, pitao sam.

„Drži ih u korpi. Ja ih hranim.“ Stresla se, a onda je primetila moje razočaranje. „Šta ne valja?“

„Sve to je prevara?“, upitah.

Namrštila se, dugo čutala. Pomislio sam da mi neće odgovoriti uopšte, ali napisletku poče da objašnjava i, slušajući, znao sam da čujem ono čemu ju je Merlin naučio. Magija, reče, nastaje kada se životi bogova i ljudi dotaknu, ali te trenutke ne biraju ljudi. „Ne mogu da pucnem prstima i napunim sobu maglom“, rekla je, „ali videla sam da se to dešava. Ne mogu da podignem mrtve, mada Merlin kaže da je viđao i to. Ne mogu usmeriti munju da ubije Gundleusa, mada bih vojela da mogu, zato što je ta moć data samo bogovima. Ali postojalo je vreme, Derfele, kada smo mogli da činimo takve stvari, kada smo živeli sa bogovima i kada su oni nama bili zadovoljni. Tad nam je bilo dopušteno da koristimo njihove moći kako bismo očuvali Britaniju onakvom kakvom su je oni želeli. Radili smo ono što su očekivali od nas, razumeš li, ali u to doba su njihova očekivanja i naše želje bili jedno.“ Pljesnula je šakama da bi istakla svoje gledište, i trgla se kad joj je udarac ozledio posekotinu na levom dlanu. „Ali onda su došli Rimljani“, rekla je, „i prekršili taj sporazum.“

„Ali, zašto?“ Nestrpljivo sam je prekinuo, jer sam dobar deo toga već čuo. Merlin nam je uvek govorio kako su Rimljani satrli vezu između Brita i njihovih bogova, ali nikad nije objasnio kako se to moglo desiti ako su bogovi već imali toliku moć. „Zašto nismo potukli Rimljane?“, pitao sam Nimju.

„Zato što bogovi to nisu želeli. Neki bogovi su izopačeni, Derfele. Osim toga, oni nemaju obaveze prema nama, samo mi prema njima. Možda ih je to zabavljalo? Ili su, možda, naši preci prekršili sporazum, pa su im bogovi poslali Rimljane. To ne znamo, ali znamo da su Rimljani otišli i Merlin kaže da imamo priliku, samo jednu priliku, da obnovimo Britaniju.“ Govorila je tihim, napetim glasom. „Moramo opet da podignemo staru Britaniju, pravu

Britaniju, zemlju bogova i ljudi i, ako to učinimo, Derfele, ako to učinimo, dobićemo još jednom moć bogova."

Želeo sam da joj verujem. Kako sam samo htio da verujem da našim kratkim, boleštinama rastrzanim životima, koje na svakom koraku u busiji čeka smrt, može biti data nova nada, dobrom voljom i neviđenim moćima natprirodnih stvorova. „Ali moraš li to da činiš trikovima?“ Nisam krio svoju nepoverljivost.

„O, Derfele.“ Nimju opusti ramena. „Razmisli o tome. Nije svako u stanju da oseti prisustvo bogova, tako da onaj koji može ima posebnu obavezu. Ako pokažem slabost, ako dozvolim sebi trenutak u kom neću verovati, gde je onda nada za ljudе koji žele da veruju? Nisu to stvarno trikovi, to su...“ Zastala je, tražeći pravu reč. „Oznake. Baš kao Uterova kruna, njegove grivne i njegov barjak, ili njegov kamen u Kaer Kadarnu. Ti predmeti nam govore da je Uter Kralj kraljeva i poštujemo ga kao takvog; kada Merlin hoda među narodom, i on mora da nosi svoje simbole. To govori svetu da je dotakao bogove i ljudi ga se boje zbog toga.“ Pokazala je na vrata s rupom od kopinja, oko koje je štrčalo iverje. „Kada sam prošla kroz ta vrata, sa dve zmije i šišmišom skrivenim ispod odrane ljudske kože, suprotstavila sam se kralju, njegovom druidu i ratnicima. Jedna devojka, Derfele, protiv kralja, druida i kraljevske garde. Ko je pobedio?“

„Ti.“

„Dakle, trik je upalio, ali nije moja moć donela pobjedu. Bila je to moć bogova, ali morala sam da verujem u nju da bi delovala. A da bi verovao, Derfele, moraš tome posvetiti život.“ Sad je govorila s retkom, silovitom strašcu. „U svakom trenutku svakoga dana i u svakom momentu svake noći moraš biti otvoren bogovima. Ako jesi, oni će doći. Ne kad god poželiš, naravno, ali ako nikad ne pitaš, nećeš ni dobiti odgovor. Ali zato, kad odgovore, Derfele, o, kad odgovore, to je i tako divno i tako zastrašujuće, kao da si dobio krila kojima letiš pravo u slavu.“ Oči su joj sjajale dok je govorila. Nikad je nisam čuo da govori o tome. Ne tako davno bila je dete, ali sad je bila u Merlinovom krevetu, primala njegove poduke i njegovu moć, i zbog toga sam bio besan. Bio sam zavidljiv i kivan, i ništa nisam shvatao. Ona me je nadrastala i ničim to nisam mogao da sprečim.

„Otvoren sam za bogove“, rekoh ljutito. „Verujem u njih. Želim njihovu pomoć.“

Dotače mi lice zamotanom šakom. „Ti ćeš biti ratnik, Derfele, i to veoma velik. Dobar si čovek, pošten i ispravan kao Merlinova kula, i nema ni truna ludila u tebi. Ni traga. Čak ni divlja, očajnička mrlja. Misliš li da ja sledim Merlina jer tako želim?“

„Da“, kazah, povređen. „Znam da želiš!“ Naravno, mislio sam da me je povredilo to što se neće čitava posvetiti meni.

Duboko udahnu, zagleda se u senke pod tavanicom, gde su dva goluba ulepršala kroz otvor za dim i sada gugutala na gredi. „Ponekad“, reče, „pomislim da bih volela da se udam, rodim decu, gledam kako rastu, ostarim i umrem, ali od svega toga, Derfele“ - vratila je pogled na mene - „dobiću samo ovo poslednje. Ne mogu da podnesem pomisao na to što će se desiti sa mnom. Ne mogu da podnesem pomisao na Tri rane mudrosti koje treba da pretrprim, ali moram. Moram!“

„Tri rane?“ Nikad ranije nisam čuo za tako nešto.

„Rana na telu“, pojasnila je. „Rana na ponosu,“ na te reči dotakla se između nogu, „i Rana na umu, što je ludilo.“ Zastala je, a užas joj je minuo licem. „Merlin je izdržao sve tri, i zato je tako mudar čovek. Morgana je preživela najgoru Ranu na telu koju čovek može da zamisli, ali

nije patila zbog preostale dve. Zato nikad neće potpuno pripadati bogovima. Ja nisam pretrpela nijednu, ali hoću. Moram!" Govorila je prestrašeno. „Moram, jer sam izabrana.“

„Zašto ja nisam izabran?“

Odmahnula je glavom. „Ne razumeš, Derfele. Niko me nije izabrao, sama sam to učinila. Sam moraš načiniti izbor. To se moglo desiti bilo kome od nas sa Hridi. Merlin zato i okuplja nahočad, jer veruje da siročići mogu vladati posebnim silama. Ipak, tek nekolicina je to zaista u stanju.“

„A ti jesи“, rekao sam.

„Svuda vidim bogove“, kazala je Nimju prosto. „Oni vide mene.“

„Ja nikad nisam video boga“, rekoh tvrdoglavu.

Nasmešila se zbog mog jeda. „Videćeš“, gororila je, „samo moraš misliti o Britaniji, Derfele, kao da je protkana pramenovima retke magle. Tek pokoja fina nit tu i tamo luta i bledi, ali te niti su bogovi i, budemo li ih našli, ugodili im i ovu zemlju opet načinili njihovom, niti će ojačati i preplesti se da načine silnu, veličanstvenu maglu koja će prekriti svu zemlju i štititi nas od onoga što leži napolju. Zato mi živimo ovde, na Hridi. Merlin zna da bogovi vole ovo mesto, i ovde je sveta magla gusta, a naš zadatok je da je raširimo.“

„To je ono što Merlin radi?“

Nasmešila se. „Baš ovog trenutka, Derfele, Merlin spava. A i ja moram. Nemaš neka posla?“

„Treba da brojim zakupninu“, odgovorio sam trapavo. Donje smočnice behu pune dimljene ribe i jegulja, ionaca soli, vrbovih košara, pletenih tkanina, olovnih šipki, kablića s ugljem, čak se mogao naći i poneki komad čilibara i ahata; to su zimske zakupnine, isplaćene za Beltan. Hajvel je sve morao da proveri, zavede u knjige i podeli na Merlinov deo i na ono što će se dati poreznicima Kralja kraljeva.

„Onda idi i broj“, reče Nimju, kao da se ništa neuobičajeno među nama nije dogodilo, iako je posegla i poljubila me, poput sestre. „Idi“, ponovi i ja se isteturah iz Merlinovih odaja, da bih se suočio sa oštrim, značajnim pogledima Norveninih pratilja, koje su se vratile u veliku dvoranu.

Ravnodnevica je stigla. Hrišćani su slavili poslednju gozbu svog boga, dok smo mi palili goleme beltanske lomače. Pucketanje mnogih plamenova grmelo je u noći, donoseći nov život rasanjenom svetu. Prvi saksonski jahači viđeni su daleko na istoku, ali nijedan se nije približio Ajnis Vidrinu. Niti smo opet videli Gundleusa od Silurije. Pisar Gudovajn prepostavlja je da od braka neće biti ništa, i smrknuto je predviđao nove ratove protiv severnih kraljevstava.

Merlin se jednakou nije vraćao, niti smo čuli novosti od njega.

Prestolonasledniku Mordredu izbili su prvi zubi. Prvi se pojавio u donjim desnima, dobro znamenje za dug život, i Mordred je koristio svoj novi Zub da izgrize Ralinu bradavicu do krvi, pa ipak je ona nastavila da ga doji da bi njen vlastiti mlitavi sin sisao prinčevsku krv s majčinim mlekom. Kako su se dani dužili, kod Nimju se razgorevao duh. Ožiljci na našim dlanovima od ružičastog predoše u belo, da bi se konačno pretvorili u linije nalik senkama. Nimju nikad nije govorila o njima.

Kralj kraljeva je proveo jednu sedmicu u Kaer Kadarnu i prestolonaslednika su odneli dedi na proveru. Uteru mora da se dopalo ono što je video, i prolećni omeni su bili povoljni, jer je tri nedelje posle Beltana stigao glas da će se o budućnosti kraljevstva, Norvene i Mordreda odlučivati na Velikom savetu, prvom koji će se u Britaniji održati nakon više od šezdeset godina.

Stiglo je proleće, lišće je zelenelo, i beše mnogo nade u propupeloj zemlji.

III

Veliki savet održan je u Glevumu, rimskom gradu koji se dizao kraj reke Sefern, odmah iza granice Dumnonije i Gventa, na severu. Uter je stigao kolima koja su vukla četiri vola, svaki ukrašen mladim izdancima gloga i sa zelenim pokrovcem na leđima. Kralj kraljeva je uživao u sporom putovanju kroz svoje kraljevstvo u rano leto, možda zato što je znao da poslednji put gleda lepotu Britanije, pre no što prođe kroz Kruahanovu pećinu i preko Mosta mačeva u Zemlju seni. Živice između kojih su se gegali volovi belele su se od glogovih cvetova, šume kao da su promenile boju, pune divljih zumbula, a mak se rumeneo među pšenicom, raži i ječmom na gotovo prezrelim poljima, po kojima su grajali čvorci. Kralj kraljeva napredovao je lagano, zastajući počesto u naseljima i letnjikovcima, gde je pregledao imanja i dvorove, i delio savete ljudima u poslovima koje su poznavali bolje od njega; te ovako treba puniti ribnjak, te ovako škopiti vepra. Kupao se u toplim vrelima u Akva Sulisu i to mu je toliko dobro činilo da je, napustivši grad, hodao punu milju pre nego što su mu pomogli da se popne u svoja krvnima postavljenia kola. Pratili su ga bardovi, savetnici, vidari, glumci i pevači, karavan slugu i ratnička pratnja koju je predvodio Ovejn, njegov zatočnik i zapovednik garde Kralja kraljeva. Svi su bili oklčeni cvećem, a ratnici su okrenuli štitove naopako, kako bi pokazali da dolaze u miru; ipak, Uter je bio previše star, previše oprezan i nije propuštao da, iz dana u dan, proverava jesu li im vrhovi kopala uglačani tako da blistaju.

Hodao sam do Glevuma. Ne bih imao šta da tražim tamo da Uter nije pozvao Morganu na Veliki savet. Obično žene nisu bile dobrodošle ni na kakav savet, veliki ili ne, ali Uter je verovao da niko ne ume da govori u Merlinovo ime kao Morgana i tako, očajan zbog Merlinovog odsustva, pozvao je nju. Ona je, uz to, bila njegovo dete, a Kralj kraljeva voleo je da kaže kako u njenoj zlatom optočenoj glavi ima više razuma nego u lobanjama svih njegovih savetnika zajedno. Morgana je vodila brigu i o Norveninom zdravlju, a princezina budućnost bila je jedan od predmeta rasprave na savetu, mada sama Norvena niti je pozvana niti upitana za bilo kakvo mišljenje. Ostala je u Ajnis Vidrinu, na brizi Merlinove žene Gwendolin. Morgana u Glevum ne bi povela nikoga osim robinje Sebile, ali je u poslednjem trenutku Nimju hladno objavila da i ona putuje tamo, a da će je ja pratiti.

Morgana je digla larmu, naravno, ali Nimju je protivljenje starije žene dočekala s mirom koji je ovu izbezumio. „Dobila sam uputstva“, reče Morgan. Kad ju je ova urlajući upitala od koga, samo se nasmešila. Morgana je bila dvaput krupnija i starija od Nimju, ali kad je Merlin devojku odveo u svoju postelju, moć u Ajnis Vidrinu predata je njoj, i pred tom činjenicom Morgana je bila bespomoćna. Ipak, i dalje je prigovarala mom polasku. Htela je da zna zašto Nimju ne povede Lunet, još jednu irsku devojku među Merlinovom nahočadi. Momak poput mene, rekla je, nije društvo za mladu ženu i, kako joj Nimju i dalje nije ponudila ništa do osmeha, Morgana zasikta kako će ispričati Merlinu da mi je Nimju naklonjena i da će to biti njen kraj; na tu nespretnu pretnju, devojka se prosto nasmejala i okrenula glavu.

Nisam mario za svađu. Samo sam želeo da odem u Glevum, vidim viteški turnir, slušam bardove, gledam ples i, iznad svega, budem sa Nimju.

Tako je ta loše sabrana četvorka pošla u Glevum. Morgana, sa štapom od crnog gloga u ruci i zlatnom maskom koja je blistala na suncu, gazila je pred nama, a čak je i njen hramanje, svakim teškim korakom, odavalo šta misli o Nimju. Sebila, saksonska robinja, držala se dva koraka iza gospodarice, leđa povijenih pod bremenom pokrivača, sušenog bilja i posuđa. Nimju i ja hodali smo pozadi, bosonogi i gologlavi, bez prtljaga. Nimju je nosila dug crni ogrtač preko bele tunike, koju je u struku pritegla ropskim pojasmom. Kosa joj je bila pokupljena visoko na temenu i nije nosila ništa od nakita, čak ni koštanu pribadaču da joj drži ogrtač. Morganin vrat bio je okovan teškom zlatnom ogrlicom, a sivkastosmeđi plašt na grudima su pridržavale dve zlatne kopče, jedna u obližju trorogog jelena, a druga je bilo prikaz zmaja, što joj ga je Uter poklonio u Kaer Kadarnu.

Uživao sam u putovanju. Uzelo nam je tri dana, sporim korakom, jer je Morgana teško hodala, ali sunce nas je grejalo i po rimskom drumu putovanje beše lagodno. U sumrak bismo našli dom najblžeg plemenskog glavara i spavalici, kao uvaženi gosti, na slami u njegovom ambaru. Drugih putnika bilo je malo, svi su se micali s puta Morganinim blistavim grbovima, koji kazivahu da je na visokom položaju. Upozoravali su nas na ljudi bez gospodara, bezemljaše koji robe trgovce po drumovima, ali niko nam nije ni pripretil; možda je to bilo zato što su Uterovi ljudi, baš zbog Velikog saveta, češljali šume i bregove goneći razbojnike. Minuli smo kraj tuceta, možda i više tela raspetih ukraj puta, da trule u znak upozorenja. Kmetovi i robovi koje smo susretali padali su na kolena pred Morganom, trgovci su joj pravili mesta na drumu i samo se jedan putnik usudio da izazove njeno dostojanstvo. Bio je to sveštenik zastrašujuće brade, sa odrpanom pratnjom raščupanih žena. Hrišćani su plesali putem, slaveći svog prikovanog boga. Kad je sveštenik ugledao zlatnu masku na Morganinom licu, trostrukе rogove i raširena zmajeva krila, zaurlao je mucave bajalice na tog đavoljeg stvora. Mora da je pomislio da je izobličena, šepava žena lak plen njegovim porugama, ali pop Italica, u društvu svoje žene i posvećenih kurvi, nije bio nikakav suparnik Igrejninoj kćeri, Merlinovoj učenici i Arturovoj sestri. Morgana je jadnika prosto odalamilia svojim poteškim štapom preko uveta i svalila ga u jarak pun kopriva, pa produžila jedva se i osvrnuvši. Ženturače iz pratnje sveštenika podvriskivale su i zapevale. Neke su se molile, druge klele. Nimju je kroz svu tu zlobu klizila kao duh.

Nisam bio naoružan, osim ako se motka i nož ne broje u ratničku spremu. Hteo sam da ponesem i mač i koplje, da izgledam kao odrastao čovek, ali Hajvel reče da čoveka ne čine želje, već dela. Dao mi je bronzanu ogrlicu s likom Merlinovog rogatog boga. Kazao je da se niko neće usudititi da izaziva Merlina. Pa ipak, bez oružja dostoјnjog muškarca, osećao sam se beskorisno. Zašto sam uopšte i pošao, pitao sam Nimju.

„Zato što si moj zakleti prijatelj, maleni“, rekla je. Bio sam i te kako viši od nje, ali je tu reč koristila iz navike. „I zato što je tebe i mene izabralo Bel, a ako on izabere nas, moramo i mi jedno drugo.“

„A zašto onda nas dvoje idemo u Glevum?“, želeo sam da znam.

„Zato što nas Merlin želi tamo, dabome.“

„Hoće li on biti tamo?“, pitao sam željno. Merlinina nije bilo tako dugo, a bez njega Ajnis Vidrin bio je kao nebo bez sunca.

„Ne“, rekla je mirno, mada mi nije jasno kako je mogla znati šta Merlin želi u čitavoj ovoj stvari; on je još bio daleko i pozivi za Veliki savet stigli su mnogo posle njegovog odlaska.

„A šta ćemo raditi kad stignemo u Glevum?“

„Znaćemo kad budemo tamo“, rekla je tajanstveno i nije želela da pojasni ništa više.

Glevum, meni koji sam odrastao naviknut na sveprožimajući vonj đubriva, bio je čudesno stran. Ako se izuzmu neki letnjikovci pretvoreni u ratarske domove na Merlinovoj zemlji, ovo je bio moj prvi susret sa pravim rimskim naseljem i blenuo sam u sve te prizore kao pile tek izašlo iz jajeta. Ulice su bile kaldrmisane jednakim kamenovima i, mada su propali u dugim godinama od odlaska Rimljana, ljudi kralja Todrika dali su sve od sebe da ih upristoje, počupavši korov i pomevši zemlju, tako da devet gradskih ulica izgledahu kao kameni vodotokovi u sušno vreme. Bilo je mučno koračati po njima, Nimju i ja smo se cerekali gledajući konje kako se upinju da izmire svoja kopita sa varljivim kamenim kockama. I zdanja su bila jednako čudna kao i ulice. Mi smo svoje dvorove i kuće pravili od drveta, slame, blata i pruća, ali ove rimske građevine bile su sve zbijene, načinjene od kamenja i čudnih, uzanih kocki, pa ipak su se tokom godina neke od njih urušile i ostavile pukotine pune krša u nizovima niskih kuća, sa čudnovatim krovovima od pljosnatih komada pečene gline. Utvrđeni grad čuvao je gazove na Sefernju i stajao između dva kraljevstva, a nedaleko od trećeg, stoga je bio čuveno stecište trgovaca. Lončari su radili u kućama, zlatari se nadvijali nad stolove, a junci rikali u klanici iza pijace na kojoj je vrvelo od seljana. Prodavali su puter, orahe, kože, dimljenu ribu, med, bojene tkanine i tek postriženu vunu. Mojim zadivljenim očima ipak je, više od svega, prijaо pogled na vojnike kralja Todrika. Oni su bili Rimljani, podučila me je Nimju, ili u najmanju ruku Briti sapeti rimskim običajima; brade su podrezivali veoma kratko i istovetno se odevali, u čvrste kožne čizme i vunene čarape koje su sezale do kratkih kožnih halja.

Stariji vojnici nosili su bronzane pločice prišivene na halje i pri hodu su te ploče klepetale jedna o drugu kao zvona na kravama. Svaki ratnik imao je uglačan, blještav grudni oklop, dug plašt boje rđe i kožni šlem sa krestom na vrhu. Neki kalpaci behu ukrašeni raznobojnim perima. Nosili su kratke mačeve širokih sečiva, duga koplja izbrušenih vrhova i duguljaste štitove od drveta i kože, na kojima je bio oslikan bik, Todrikov znamen. Štitovi su bili jednakе veličine, koplja iste dužine i vojnici su gazili u korak. Bio je to neobičan prizor koji me je isprva zasmejavao, sve dok se nisam privikao.

U središtu grada gde su četiri ulice završavale put od gradskih kapija, sustičući se na prostranom, otvorenom trgu, stajala je džinovska, veličanstvena zgrada. Cak je i Nimju zinula u nju, jer svakako smrtan stvor nije mogao podići takvo zdanje; tako visoko, tako belo i tako oštih uglova. Stubovi su visoko dizali tavanicu i svud po trougaonom prostoru, od kraja kolonada do vrha krova, čudesni prizori bili su uklesani u kamen boje mleka; veličanstveni ratnici bacali su neprijatelje pod kopita svojih konja. Kameni ljudi držali su snopove kamenih kopalja i nosili kamene šlemove lepršavih kamenih kresta. Neke od gravira su se strunile ili popucale na mrazu, ali meni su izgledale čudesno. Ipak, Nimju je, pošto je dugo zurila u njih, izrekla vradžbinu protiv zla.

„Ne dopada ti se?“, pitao sam svadljivo.

„Rimljani su pokušavali da budu bogovi“, rekla je, „zato su ih bogovi ponizili. Savet ne treba da se održi ovde.“

Ipak je Glevum bio mesto određeno za Veliki savet, Nimju to nije mogla da promeni. Ovde, unutar rimskih bedema od drveta i zemlje, odlučivalo se o usudu Uterove kraljevine.

Kralj kraljeva je stigao pre no što smo se mi domogli grada. Smestio se u još jednoj ogromnoj zgradbi, koja je s druge strane trga gledala na dvor sa kolonadama. Nije pokazao ni iznenađenje ni nezadovoljstvo zbog toga što je Nimju došla, možda zato što ju je smatrao delom Morganine pravnje, i sve nas je smestio u jednu sobu u zaleđu kuće, gde je vonjaо dim

iz kuhinje i čula se prepirka robova. Ratnici Kralja kraljeva izgledali su ofucano kraj Todrikovih blistavih vojnika. Naši ljudi nosili su duge kose i zamršene, čupave bradurine, iskrpljene i otrcane ogrtače raznih boja, duge teške mačeve i kopila iskrzanih vrhova, te okrugle štitove na kojima je Uterov zmaj delovao prostački pored Todrikovog brižljivo naslikanog bika.

Prva dva dana se slavilo. Najbolji borci dve kraljevine predvodili su ratne igre izvan zidina; kada je u arenu stupio Ovejn, Uterov zatočnik, kralj Todrik je bio primoran da na njega nahuška dva svoja najveća ratnika. Za slavnog dumnonskog junaka govorilo se da je nesavladiv i baš je tako izgledao dok su odsjaji letnjeg sunca poskakivali po dugačkom sečivu u njegovoј ruci. Bio je to div tetoviranih mišica, golih kosmatih prsa i duge nakostrešene brade u koju su bili upleteni ratnički prstenovi, iskovani od oružja potučenih neprijatelja. Njegova bitka sa dva Todrikova zatočnika trebalo je da bude samo predstava, ali nikakva igra se nije dala videti u naizmeničnim nasrtajima dvojice gventske junaka. Tri čoveka su se tukla kao da su puni mržnje, izmenjivali su udarce mačevima koji mora da su odzvanjali i na severu, u dalekom Povisu. Posle kratkog vremena znoj se izmešao sa krvlju, na tupim oštricama njihovih mačeva videla su se ulegnuća i zarezi, sva trojica su hramali, a Ovejn je i dalje bio najbolji na nadmetanju. Uprkos tome što beše gromada od čoveka, bio je brz sa mačem, a njegovi udarci nosili su sobom strahovitu silinu. Gomila, koja se okupila sa svih strana, iz Uterove kao i iz Todrikove kraljevine, zavijala je kao čopor zveri da podstakne svoje miljenike na masakr. Todrik, videvši da narasta ubilačka strast, bacio je štap i okončao bitku. „Prijatelji smo, setite se“, rekao je trojici ljudi, a Uter, sedeći za stepenik iznad njega, prema dostojanstvu Kralja kraljeva, klimnuo je glavom potvrđno.

Uter je izgledao debelo i bolesno. Telo mu je oteklo od tečnosti, lice mu je bilo žućkasto i otromboljeno, borio se za svaki udisaj. Na borilište su ga doneli u nosiljci, na tronu je sedeo umotan u debeo ogrtač, koji je skrivaо pojas sa draguljima i blještavu ogrlicu. Kralj Todrik oblačio se kao Rimljанin. Njegov deda je to uistinu i bio, što je objašnjavalo strani prizvuk u njegovom imenu. Kosu je podsecao sasvim kratko, nije imao bradu i bio je uvijen u belu togu, nerazmrsivo ispresavijanu i nabranu na levom ramenu. Beše visok, tanak, gracioznih pokreta; iako je još bio mlad, tužan i mudar izraz na licu činio je da izgleda mnogo starije. Njegova kraljica, Inid, nosila je kosu u čudnoj spiralni, koja je tako nesigurno stajala na vrh glave da je žena bila primorana da se kreće ukočeno i trapavo kao tek rođeno ždrebe. Lige joj je bilo premazano belom kremom, koja je na njenom licu ovekovečila isprazan, zburjen i dosadan izraz. Njen sin Meurig, prestolonaslednik Gventa, bio je uzvrpoljeno desetogodišnje dete. Sedeо je kod majčinih nogu, a otac bi ga klepio po glavi svakog puta kad bi gurnuo prst u nos.

Posle borbe, takmičili su se harfisti i bardovi. Sinir, bard od Gventa, pevao je veliku poemu o Uterovoj pobedi nad Saksonima kod Kaer Iderna. Docnije sam shvatio da je Todrik svakako naredio to u počast Kralju kraljeva, a pesma je zasigurno godila Uteru, jer se smešio kako su se stihovi nizali i klimao glavom na svaki pomen i hvalu nekom od njegovih ratnika. Sinir je obznanio pobedu zvonkim glasom. Kad je zapevao stihove koji su opisivali kako je Ovejn sasekao hiljade Saksone, okrenuo se ka umornom, izudaranom borcu i jedan od Todrikovih zatočnika, koji je samo sat pre toga pokušavao da obori velikog čoveka, ustao je i podigao Ovejnovu desnicu. Rulja je grmela, a onda je provalio smeh kad je Sinir ženskim glasom stao da oponaša Saksone koji mole za milost. Počeo je da jurca po polju sitnim, strašljivim koracima, svako malo bi čučnuo kao da se krije i masa je bila oduševljena. I ja sam, jer skoro

da sam mogao videti mrske Saksone kako se skrivaju prestrašeni, namirisati vonj njihove prosute krvi i čuti lepet krila gavranova koji sleću da piruju na njihovom mesu; tada se Sinir najednom uspravio do pune visine i pustio plašt da klizne na tlo, tako da je sad njegovo, plavom bojom tetovirano telo bilo nago dok je pevao svetu pesmu bogova koji su gledali svog zatočnika, Kralja kraljeva Utera od Dumnonije, Pendragona Brita, kako satire dušmanske kraljeve, poglavice i pravake. Na koncu, i dalje go, bard je pao ničice pred Uterovim prestolom.

Uter je začeprkao pod svojim čupavim ogrtačem, našao grivnu od žutog zlata i bacio je Siniru. Zamah mu beše nejak, grivna pade uz ivicu drvenog podesta na kome su sedela dva kralja. Nimju je prebledela zbog lošeg znamenja, ali Todrik je smirenno podigao grivnu i odneo je sedokosom bardu, vlastitim rukama ga uspravivši na noge.

Pošto su bardovi završili, baš kad je sunce zamicalo za niska, mrka brda na granici sa silurskim zemljama, povorka devojaka donela je cveće za kraljice. Ali, na podestu beše samo jedna kraljica, Inid. Nekoliko trenutaka devojke nisu znale šta bi sa buketima cveća namenjenim Uterovoj gospi, ali onda se on naže i pokaza ka Morgani, koja je sedela na klupi uz podest. Devojke su skrenule i rasule irise, poljsko cveće i orhideje pred Morganine noge. „Izgleda kao knedla“, zašištala je Nimju u moje uvo, „okićena peršunom.“

Noć pre Velikog saveta održana je hrišćanska služba u prostranoj dvorani velelepnog zdanja na glavnom gradskom trgu. Todrik je bio zagriženi hrišćanin i njegovi sledbenici tiskali su se u dvorani osvetljenoj bakljama, smeštenim u čelične prstenove na zidu. Te večeri pljusnula je kiša i zakrčena odaja zaudarala je na znoj, vlažnu vunu i dim sagorelog drveta. Zene su stajale s leve strane odaje, a muškarci sa desne, ali Nimju je mirne duše zanemarila to ustrojstvo i ispentrala se na postolje koje se dizalo iznad tamne gomile gologlavih ljudi u ogrtačima. Bilo je još takvih podesta, na većini su se kočoperili kipovi, ali naš je bio prazan, sa dovoljno mesta da oboje sednemo i pratimo hrišćanski obred, mada ja isprva bejah najviše obuzet kolosalnom dvoranom, višom, širom i dužom od svih koje dotad videh; bila je tako ogromna da su vrapci živeli unutra i zasigurno mislili da je rimska građevina čitav svet. Nebo je vrapcima bila tavanica puna reljefa, koju su držali zdepasti stubovi od opeke, nekad presvučeni mlečnobelim gipsom sa naslikanim freskama. Neki delovi slika odoleli su zubu vremena; video sam crvenkaste obrise jelena u trku, morsko čudovište, rogato i račvastog repa, i dve žene koje su dizale dvoručni pehar.

Uter nije bio u dvorani, ali došli su njegovi ratnici, hrišćani, a biskup Bedvin, savetnik Kralja kraljeva, pomagao je u ceremoniji koju smo Nimju i ja gledali iz našeg gnezda, kao dva bezobrazna derišta koja turaju nos u poslove starijih. Kralj Todrik bio je tu sa nekim od vazalnih kraljeva i prinčeva koji će prisustvovati savetu narednog dana. Velikaši su se smestili u prve redove, ali svetlost buktinja nije padala na njih, već na hrišćanske sveštenike okupljene oko svog stola. Bio je to prvi put da vidim ta stvorenja tokom njihovih rituala. „Šta je tačno biskup?“, pitao sam Nimju.

„Nešto kao druid“, kazala je. I zaista, hrišćanski popovi su, kao i druidi, brijali prednje delove lobanja do kože. „Osim što nisu prošli obuku“, rekla je Nimju podrugljivo, „i ne znaju ništa.“

„Jesu li svi oni biskupi?“, pitao sam, jer su izbrijani ljudi dolazili i odlazili, žurili tamo-amo oko vatrom osvetljenog stola u udaljenom kraju dvorane.

„Ne. Neki su samo sveštenici. Oni znaju još manje od biskupa.“ Nasmejala se.

„Nema sveštenica?“, pitao sam.

„Njihova vera nalaže ženama da se pokoravaju muškima“, kazala je prezrivo. Pljunula je da otera zlo i najbliži ratnici okretoše ljudite poglede ka njoj. Nimju nije marila. Bila je umotana u crni ogrtač, ruku obavijenih oko kolena koja je povukla tik do grudi. Morgana nam je zabranila da prisustvujemo hrišćanskom obredu, ali Nimju nije više prihvatala zapovesti od nje. Pri odsjaju baklji, njeno usko lice bilo je u senci iz koje su samo oči svetlucale.

Čudnovati obrednici bajali su i zapevali na grčkom; njihove reči nisu kazivale ništa nijednom od nas. Klanjali su i čitava gomila se, prateći ih, naginjala i nanovo uspravljaljala. Svaki naklon pozdravljaljala je neujednačena lupa sa desne strane velike odaje kad bi stotinu i više mačeva u koricama tresnulo o popločan pod. Popovi su, kao i druidi, izgovarali molitve raširenih ruku. Nosili su neobične odore koje su podsećale na Todrikovu togu, a preko njih kratke, ukrašene plaštove. Pojali su i masa je odgovarala pesmom, a neke od žena iza krhke, belolike kraljice Inid stale su da podvriskuju i drhte u transu; obrednici zanemariše vrevu i produžiše sa bajalicama i napevima. Na stolu je stajao jednostavan krst kome se oni klanjahu, a Nimju načini znak protiv zla dok je mrmljala reči zaštite. Nama dvoma sve to je brzo dojadilo i želeo sam da se išunjam i obezbedim mesto s kog ćemo se dočepati bar mrvica sa gozbe, koja je trebalo da se održi posle ceremonije u Uterovoj dvorani. Ali tada, nerazumljivi jezik pretvorio se u govor Brita kad je mladi sveštenik stao da podjaruje rulju.

Bio je to Sensam i te noći prvi put videh njegovu svetost. Beše vrlo mlad onda, mnogo mlađi od biskupa, ali smatran je čovekom koji dolazi, nadom za budućnost hrišćanstva i biskupi su mu, promišljeno, ustupili čast da propoveda na ovom obredu, u znak njegovog napretka.

Sensam je oduvek bio žgoljav, neugledan čovečuljak, oštре, glatko izbrijjane brade, čela koje se gubilo u tonzuri što je štrčala crna i kruta kao trnovita živica. Ta živica je, doduše, češće potkresivana odozgo nego sa strane, te su ga tako krasile dve čekinjave čube, nakostrešene odmah iznad ušiju. „Izgleda kao Laghtigern“, šapnula mi je Nimju i nasmejao sam se glasno, jer Laghtigern je bio mišji gospodar iz dečjih priča, razmetljivac pun hvale na svoj račun, koji bi podbrusio pete na sam pomen mačke. Pa ipak, ovaj mišji gospodar sa tonzurom svakako je umeo da propoveda. Nikad nisam čuo blagosloveno jevandelje Gospoda našeg Isusa Hrista pre te noći i, ponekad, zadrhtim kad se setim s koliko zloče sam prihvatio tu prvu ceremoniju, ali nikad neću zaboraviti snagu Sensamovog nastupa. On je stajao na drugom stolu da bi video i bio viđen i počesto je, sa strašću pravog propovednika, bio u opasnosti da se omakne sa ivice stola da ga njegova braća popovi nisu pridržavali odozdo. Nadao sam se da će da tresne, ali je nekako uvek iznova hvatao ravnotežu.

Njegova beseda počela je uobičajeno. Zahvalio je bogu na prisustvu velikih kraljeva i moćnih prinčeva koji dodoše da čuju jevandelje, onda podario kralju Todriku nekoliko reči hvale pre no što je žestoko uleteo u zanos u kom je izneo hrišćansko viđenje britske zemlje. Bio je to, shvatio sam docnije, mnogo više govor državnika nego božja služba.

Ostrvo Brita, reče Sensam, bogu beše omiljeno. Bila je to posebna zemlja, odvojena od drugih i ovenčana blistavim morem što ju je branilo od pošasti, jeresi i dušmana. Britanija, produžio je, beše blagoslovena i velikim vladarima i silnim borcima, pa ipak od nekog vremena ostrvom divljaju strani ljudi, i polja, žitnice i sela zauzimaju mačem. Neznabroši Sasi, Saksoni, otimaju i pustoše zemlju naših predaka. Užasni Sasi skrnave grobove naših očeva, siluju naše žene i kolju decu, a takve stvari se ne bi mogle desiti, uveravao nas je Sensam, osim ako to nije božja volja. A zašto je bog tako okrenuo leđa svojoj posebnoj, voljenoj deci?

Zato, podučavao nas je, što njegova deca neće da čuju svetu poruku. Deca Britanije još se klanjaju drveću i kamenju. Takozvani sveti gajevi još nisu posečeni, njihova svetilišta još čuvaju lobanje pokojnika i kupaju se u krvi sa žrtvenika. Takve se stvari možda ne viđaju u gradovima, jer gradovi su puni hrišćana, ali po selima, upozoravao nas je Sensam, haraju pagani. Ostalo je možda svega nekoliko druida u Britaniji, pa opet u svakoj dolini i svakom gospodarstvu ima muškaraca i žena koji se vladaju kao druidi, koji žrtvuju žive stvorove neživom kamenu, i varaju prostodušne amuletima i vradžbinama. Čak i hrišćani, i tu se Sensam namrštil na okupljenu pastvu, nose svoje bolesne bezbožnim vešticama i svoje snove paganskim prorocima, i sve dok ta zla navada bude ohrabrivana, dotle će i bog na Britaniju bacati prokletstvo silovanja, pokolja i Sasa. Zastao je da udahne, a ja sam dotakao ogrlicu oko svog vrata jer sam znao da je ovaj mišji gospodar što tu bunca neprijatelj mog gospodara Merlinia i moje prijateljice Nimju. Grešili smo! Sensam je iznenada zaurlao, šireći ruke dok se njihao na ivici stola. Svi treba da se pokajemo! Kraljevi Brita, vikao je, moraju voleti Hrista i njegovu blagoslovenu majku i samo onda, kad sav britski rod bude ujedinjen pod bogom, bog će ujediniti sve Brite. Do tad je rulja već odgovarala na njegovo bogosluženje, odobravali povicima, vikom molila svog boga za milost, pozivala da se pobiju druidi i njihovi sledbenici. Prestravio sam se.

„Hajde“, šapnula mi je Nimju. „Čula sam dovoljno.“

Kliznuli smo sa postolja i progurali se kroz gomilu koja je ispunjavala predvorje pred spoljnim stubovima dvorane. Na svoju sramotu, podigao sam ogrtač do čosave brade da nikо ne bi video ogrlicu dok sam pratio Nimju niz stepenište do vetrovitog trga, koji je bio sa svih strana osvetljen razigranim plamenovima buktinja. Sitna kiša sipila je od zapada, čineći da kamene kocke na trgu bleskaju u odsjaju vatre. Todrikovi ujednačeno odeveni stražari stajali su bez pokreta svud po ivicama trga. Nimju me je povela do samog središta širokog prostora, tamo zastala i odjednom počela da se smeje. Najpre je to bio kikot, pa jedak smeh, pa podrugljivo cerekanje koje je na koncu preraslo u prkosno zavijanje, koje se od krovova Glevuma odbijalo ka nebesima, da bi se završilo suludim krikom, nalik na smrtni ropac opkoljene zveri. Okretala se oko sebe ispuštajući taj poslednji vrisak, od severa ka istoku, pa ka jugu, zapadu i opet ka severu, a nijedan vojnik se nije ni mrdnuo. Neki od hrišćana u porti velikog zdanja gledali su nas besno, ali nisu se mešali. Čak su i hrišćani prepoznavali dodir bogova na nekome, nijedan se nije usudio da spusti ruku na Nimju.

Kad ju je izdao dah, klonula je na kocke. Bila je tiha; sićušna hrpa pod crnim plaštom, bezoblični stvor koji je drhtao kraj mojih stopala. „O, maleni“, naposletku je umorno progovorila. „O, moj maleni.“

„Šta je?“, upitah. Priznajem da me je na veće iskušenje bacao miris pečene prasetine iz Uterovog dvora nego bilo kakav zanos koji je tako iscrpeo Nimju.

Pružila je levu ruku, onu sa ožiljkom, povukao sam je da stane na noge. „Imamo jednu šansu“, rekla je tankim, preplašenim glasom. „Samo jednu šansu i, ako je procockamo, bogovi će nas napustiti. Napustiti i ostaviti zverima. A one budale unutra, mišji gospodar i njegovi sledbenici, uništiće tu šansu ako im se ne suprotstavimo. Tako ih je mnogo, a nas tako malo.“ Gledala me je u oči, plačući očajno.

Nisam znao šta da kažem. Nisam imao znanja o svetu duhova, iako sam bio Merlinovo posvojče i dete Bela. „Bel će nam pomoći, je li tako?“, pitao sam bespomoćno. „Voli nas, zar ne?“

„Voli nas!“ Istrgla je šaku iz moje. „Voli nas!“ ponovila je prezrivo. „Nije dužnost bogova da nas vole. Da li ti voliš Druidanove svinje? Zašto bi nas, za ime Bela, bogovi voleli? Ljubav! Šta ti znaš o ljubavi, Derfele, sine Saksonke?“

„Znam da volim tebe“, rekao sam. Pocrvenim i sad kad se setim tog očajničkog nasrtaja dečaka na naklonost žene. Morao sam da nadvladam svaki živac u svom telu da bih to kazao, uložim svaki trun snage za koju sam se nadao da je posedujem, i kad sam istisnuo reči, porumeneo sam u kišom namučenoj svetlosti vatre i poželeo da sam čutao.

Nimju mi se nasmešila. „Znam“, reče, „znam. Hodi sad. Imamo gozbu umesto večere.“

Ovih dana koje, već na umoru, trošim pišući u ovom samostanu u brdima Povisa, ponekad sklopim oči i vidim Nimju. Ne onakvom kakva je postala, već kakva je bila onda - tako puna žara, tako bistra, pouzdana. Znam da sam se priklonio Hristu i Njegovim blagoslovom stekao čitav svet. Ipak, nema kraja prisećanju na ono što sam izgubio, što smo svi izgubili. Izgubili smo sve.

Gozba je bila veličanstvena.

Veliki savet otpočeo je sredinom jutra, pošto su hrišćani održali još jednu službu. Držali su užasno velik broj obreda, mislio sam, jer svaki sat kao da je zahtevao novo klanjanje pred krstom. Ipak, odlaganje je poslužilo prinčevima i ratnicima da se odmore od noći provedene u opijanju, razmetanju i tuči. Savet je održan u velikoj dvorani, koja je ponovo osvetljena bakljama, jer iako je prolećno sunce sijalo svom snagom, onih nekoliko prozora u dvorani bili su previsoki i premali, pogodniji da propuštaju dim napolje nego svetlo unutra, mada ni to nisu činili kako valja.

Uter, Kralj kraljeva, sedeо je na postolju koje se dizalo iznad podesta namenjenog kraljevima, prestolonaslednicima i prinčevima. Todrik od Gventa, domaćin saveta, sedeо je odmah ispod Utera, a sa obe strane njegovog prestola nizalo se još tuce tronova za vazale koji su plaćali danak Uteru ili Todriku. Princ Kadvi od Iske bio je tu, pa kralj Melvas od Belga i princ Gereint, Gospodar Stena, dok je iz udaljenog Kernova, kraljevstva divljaka na zapadnom vrhu britskog ostrva, stigao prestolonaslednik, princ Tristan. Umotan u vuče krvno, sedeо je na ivici podesta, pokraj jednog od dva prazna prestola.

Uistinu, prestoli su bili samo stolice donete od trpeze i prekrivene konjskim pokrovцима. Na podu pred svakom stolicom, oslonjen na podest, stajao je štit sa znamenjem te kraljevine. Bilo je jednom i vreme kad su trideset i tri štita počivala pred podestom, ali sad su se britska plemena klala među sobom, a neka kraljevstva su saksonska sečiva sahranila u Loegiru. Jedan od razloga za Veliki savet bilo je i pomirenje preostalih britskih kraljevina, pomirenje koje je već bilo na klimavim nogama, jer Povis i Silurija nisu poslali nikoga. Dva trona štrčala su prazna, nemi glasnici neprijateljstva svojih zemalja prema Gventu i Dumnoniji.

Odmah ispred kraljeva i prinčeva, iza nevelikog prostora obezbeđenog za govornike, sedeli su savetnici i sudije kraljevina. Neke od svita, kao one iz Gventa i Dumnonije, bile su velike, dok su neke bile sačinjene od šačice velikodostojnika. Svi oni su sedeli na podu koji je, tek tad sam video, bio ukrašen hiljadama sitnih šarenih kamenčića, koji su činili ogromnu sliku, delovi prizora videli su se između posađenih tela. Savetnici i sudije su poneli prekrivače i od njih načinili jastuke, jer su znali da savetovanje može da potraje dobrano iza sumraka. Podalje od savetnika, samo kao posmatrači, stajali su ratnici pod oružjem, neki su na

povocima držali svoje omiljene lovačke pse. Stajao sam uz njih; bronzana ogrlica sa likom Kernunosa bila je dovoljna da opravda moje prisustvo.

Dve žene došle su na savet, samo dve, pa ipak je njihovo prisustvo izazvalo negodovanje među Ijudima koji su čekali, sve dok Uter jednim treptajem nije utišao žagor.

Morgana je sedela ispred Kralja kraljeva. Savetnici su se odmakli od nje, tako da je sedela sama sve dok Nimju nije samopouzdano prošla kroz vrata dvorane, prokrčila put među Ijudima koji su sedeli i smestila se do nje. Nimju se pojavila tako smirenog i sigurno da niko nije pokušao da je zaustavi. Kad je sela, okrenula se ka Kralju kraljeva Uteru, kao da ga izaziva da je izbaci. On nije obraćao pažnju na njen dolazak. Morgana takođe nije primećivala svoju mladu suparnicu, koja je sedela veoma mirno i uspravno. Bila je obučena u belu lanenu odoru sa tankim kožnim ropskim pojasmom. Među tim sedokosim Ijudima pod teškim ogrtičima, delovala je majušno i ranjivo.

Veliki savet je počeo, kao i svi saveti, molitvom. Merlin bi, da je bio tu, prizvao bogove, ali je umesto toga biskup Konrad od Gventa čitao molitvu hrišćanskog bogu. Video sam Sensama među svitom iz Gventa i primetio kako strašnim pogledom punim mržnje strelja dve žene, koje nisu povile glave dok je biskup molio. Sensam je znao da su došle u Merlinovo ime.

Posle molitve, Ovejn, zatočnik Dumnonije koji se dan ranije tukao sa dva najbolja Todrikova borca, uputio je izazov. Zver, govorio je Merlin za Ovejna, a ovaj je i izgledao kao zver kad je stao pred Kralja kraljeva, lica još prekrivenog podlivenim krastama od borbe, isukanog mača i sa debelim ogrtičem od krvnog kurjaka preko nabreklih mišića na golemim plećima. „Da li ijedan čovek ovde“, zarežao je, „osporava Uterovo pravo na Uzvišeni presto?“

Niko. Ovejn, možda malo i razočaran što mu se nije pružila prilika da iskasapi izazivača, vratio je mač u kanije i nespretno seo među savetnike. Svakako bi više voleo da stoji sa svojim ratnicima.

Na redu su bile novosti u Britaniji. Biskup Bedvin je uzeo reč u ime Kralja kraljeva. Izvestio je da je saksonska pretnja na istoku Dumnonije otklonjena, mada uz nenadoknadiv gubitak. Princ Mordred, prestolonaslednik Dumnonije, i ratnik čija je slava dosegla sam kraj sveta, pade u času pobede. Uterovo lice ništa nije odavalo dok je slušao mnogo puta ispričanu priču o sinovljevoj smrti. Arturovo ime nije pomenuto, iako je Artur bio taj koji je spasao bitku iz Mordredovih nesposobnih ruku i doneo pobedu; svi u dvorani su to znali. Bedvin objavi da su poraženi Sasi nadirali iz zemalja kojima je nekad vladalo pleme Katuvelan i da su, mada nisu proterani sa tog tla, pristali da plaćaju godišnji danak Kralju kraljeva u zlatu, žitu i volovima. Molimo boga, dodao je, da mir potraje.

„Molimo boga“, ubacio se kralj Todrik, „da izagnamo Saksone iz te zemlje!“ Njegove reči podstakle su ratnike u dvorani da udaraju držacima kopalja o pod. Najmanje jedno koploje prodrlo je kroz sitne kockice mozaika. Psi su zavijali.

Na severu Dumnonije, nastavi Bedvin mirno kad je bučni pljesak utihnuo, vlada mir, zahvaljujući premudrom prijateljskom sporazumu između velikog Kralja kraljeva i plemenitog kralja Todrika. Na zapadu - Bedvin zastade da uputi smešak lepom mlađom princu Tristiju - takođe je mir. „Kraljevina Kernov“, kazao je Bedvin, „svoja posla čuva za sebe. Čujemo da je kralj Mark doveo novu ženu i molimo se da ona, kao i njene uzvišene prethodnice, sasvim zaokupi svog gospodara.“ To je izazvalo žagor smeha.

„Koja je to žena po redu?“, oglasio se iznenada Uter. „Četvrta ili peta?“

„Verujem da je i moj otac izgubio račun, gospodaru“, reče Tristan i čitavom dvoranom razleže se smeh. Još kamenčića popucalo je pod udarcima kopljista i jedan komadić dokotrljaо se po podu do mojih stopala.

Agrikola je govorio sledeći. Nosio je rimske imena i bio čuven po svojoj sklonosti ka rimskim običajima. Bio je Todrikov vojskovođa i, iako je ostario, još su ga se plašili zbog njegove umešnosti u boju. Godine nisu povile njegov visoki stas, iako su njegovu kratku kosu načinile sivom poput oštice mača. Njegovo izbrazdano lice bilo je izbijano do kože i nosio je rimske ratne opreme, ali mnogo skupoceniju nego kod njegovih ratnika. Tunika mu je bila skerletna, prsnik i štitnici na nogama srebrni, a pod rukom je držao srebrni kalpak sa perjanicom od obojene konjske strune, podrezane u krutu skerletnu krestu. I on je obznanio da su Sasi na istoku zemlje njegovog gospodara potučeni, ali da novosti iz Izgubljenih zemalja Loegira donose nespokoj i strepnju. Čuo je da je još brodova pristiglo iz saskih zemalja s one strane Germanskog mora i, vremenom, više brodova na obalama pod Saksonima značiće i više ratnika koji se tiskaju ka zapadu, u Britaniju. Agrikola je takođe upozorio na novog sakonskog poglavara po imenu Aela, koji se upinjao da stekne vlast nad Sasima. Bio je to prvi put da čujem to ime, Aela, a samo su bogovi tada znali koliko će nas ono proganjati u godinama koje behu pred nama.

Saksoni, nastavi Agrikola, sada miruju, ali to nije donelo mir kraljevini Gvent. Britske ratničke horde nadim iz Povisa, a još njih je iz Silurije pošlo u pohod ka zapadu, da bi kidisali na zemlje kralja Todrika. Glasnoše su otpostrate u oba kraljevstva da pozovu njihove vladare na ovaj savet, ali avaj - Agrikola pokaza na prazne prestole na podestu - Godfrid od Povisa i Gundleus od Silurije nisu se odazvali. Todrik nije mogao skriti razočaranje, jer se očito nadoao da bi Gvent i Dumnonija mogli uglaviti mir sa severnim susedima. Ta nada u mir, nagađao sam, svakako je stajala i iza Uterovog poziva Gundleusu da poseti Norvenu na proleće, ali izgledalo je da dva prazna trona govore samo o nastavku suparništva. Ne bude li mira, strogo reče Agrikola, kralj Gventa biće primoran da krene u rat protiv Godfrida od Povisa i njegovog saveznika Gundleusa od Silurije. Uter se, klimanjem glave, priključio pretnji.

Još dalje na severu, izveštavao je Agrikola, zbili su se događaji o kojima su nedavno pristigle vesti. Leodegana, kralja Henis Vajrema, prognao je iz njegove domovine irski osvajač Diurnah, koji je svojim novim zemljama nadenuo ime Lejn. Svrgnuti Leodegan, dodade Agrikola, izbegao je kod kralja Godfrida od Povisa, jer Kadvalon od Gvineda nije želeo da mu pruži utočište. To je izazvalo još smeha, jer je kralj Leodegan bio čuven po gluposti i budalaštinama. „Čujem još“, nastavi Agrikola kad su se ljudi umirili, „da je još irskih zavojevača stiglo u Demetiju i da su nagrnuli na zapadne granice Povisa i Silurije.“

„Ja ču govoriti u ime Silura“, snažan glas začuo se od ulaza. „Niko drugi.“

Nastalo je komešanje, jer se svaki čovek u dvorani okrenuo da pogleda u dovratak. Gundleus je došao.

Vladar Silurije stupio je u odaju kao heroj. Nije bilo ni traga oklevanja ili izvinjenja u njegovom nastupu, iako su njegovi ljudi robili Todrikovu zemlju iznova i iznova, baš kao što su plovili preko Sefernog mora da haraju po Uterovom kraljevstvu. Delovao je tako samopouzdano da sam morao da podsetim sebe na to kako je utekao pred Nimju u Merlinovom domu. Za Gundleusom, njišući se i poskakujući, išao je druid Tanaburs i, još jednom, uklonio sam mu se sa pogleda setivši se žrtvene jame. Merlin mi je jednom kazao da to što je Tanaburs omanuo u pokušaju da me ubije stavlja njegovu dušu u moje ruke, ali i

dalje sam drhtao od straha gledajući starca kako ulazi u dvoranu dok su zvezetale koščice uvezane u tanke perčine njegove kose.

Iza Tanabursa, dugih mačeva u kanijama obloženim crvenom tkaninom, koračala je Gundleusova pratnja. Kose i brkovi behu im upleteni, a brade dugačke. Stadoše kraj ostalih ratnika, gurnuvši ih u stranu da načine čvrst stroj ponosnih ljudi koji su došli na Veliki savet svojih dušmana, dok je Tanaburs, umotan u prljavu sivu odoru izvezenu polumesecima i zečevima u trku, našao sebi mesta među savetnicima. Ovejn, namirisavši krv, ustao je da Gundleusu prepreči put, ali ovaj je zatočniku Kralja kraljeva pružio balčak svog mača, pokazavši da dolazi u miru. Potom se bacio ničice na podni mozaik pred Uterovim prestolom.

„Ustani, Gundleuse, sine Mejlirov, kralju Silurije“, zapovedi Uter i pruži ruku u znak dobrodošlice. Gundleus se ispeo na postolje i poljubio pruženu ruku, pre nego što je skinuo štit sa lisičjom njuškom sa leđa. Smestio ga je kraj drugih štitova, onda zauzeo svoj tron i produžio da razgleda dvoranu vedro, kao da je veoma zadovoljan što je tu. Klimao je glavom poznanicima, zevajući od iznenađenja što vidi neke i smešeći se drugima. Svi ljudi koje je pozdravljao bili su mu neprijatelji, pa ipak je sedeo nehajno kao da je među rodbinom. Cak je dugu nogu prebacio preko rukohvata stolice. Nabrazao je obrve videvši dve žene i mislim da sam video kako se na tren namršti kad je prepoznao Nimju, ali grimasa je odmah nestala i njegove oči lutale su po okupljenima. Todrik ga je ljubazno pozvao da iznese novosti iz svoje kraljevine, ali Gundleus se samo nasmešio i kazao da je sve kako treba u Siluriji.

Neću dosađivati svime što je rečeno tog dana. Oblaci su se sabrali nad Glevumom kad su prepirke okončane, presude izrečene i brkovi ugovorenici. Gundleus, iako nije priznao upade u tuđe zemlje, složio se da Todrika obešteti govedima, ovcama i zlatom, a da istu naknadu da i Kralju kraljeva. Još mnogo manjih pritužbi razrešeno je na taj način. Raspre su bile duge, izgovori zakukuljeni, ali su, jedna za drugom, padale odluke. Todrik je odradio najviše, ali nikad bez brzog pogleda na Kralja kraljeva u potrazi za bilo kakvim zanemarljivim gestom koji bi nagovestio Uterovo mišljenje. Osim tih nagovestaja, Uter se jedva i micao; ispravljao bi se na prestolu samo kad bi mu sluga prineo lekariju koju je Morgana spravila od ždrebećeg kopita nastruganog u medovinu. To mu je blažilo kašalj. S podesta je sišao samo jednom, da olakša bešiku uz stražnji zid dvorane, dok je Todrik, uvek strpljiv i pažljiv, raspravljao spor oko međa dvojice poglavara unutar njegovog kraljevstva. Uter je pljunuo u pišačku da otera zlo, i odvukao se nazad do prestola, dok je Todrik izričao presudu koju su, kao i sve druge, trojica pisara zapisivala na pergamentima za stolom iza podesta.

Ono malo snage što je imao, Uter je čuvaо за najvažniji posao tog dana, koji je na red došao posle sutona. Predveče je bilo mračno i Todrikove služe uneše još tuce raspaljenih baklji u dvoranu. I kiša je osnažila, te unutra postade prohладno dok je voda nalazila pukotine u krovu i slivala se na pod, ili u potočićima klizila niz zidove od grube opeke. Najednom je postalo tako hladno da je mangal, čelična korpa široka četiri stope, morala biti napunjena cepanicama i, kad se drvo razgorelo, poturena kod nogu Kralja kraljeva. Kraljevski štitovi su odneti, a Todrikov tron gurnut u kraj da bi topota iz mangala dosegla Utera. Dim se razilazio po odaji, vijugajući visoko u senkama dok je tražio put da izađe pod bićeve kiše.

Konačno je Uter ustao da se obrati Velikom savetu. S mukom se držao na nogama i oslonio se o veliko lovačko koplje dok je govorio o svom kraljevstvu. Dumnonija, rekao je, ima novog krunkog princa i bogovima se mora zahvaliti na toj milosti, ali on je samo slabašna beba obogaljenog stopala. Zamor je dočekao potvrdu glasina o zlom predznaku, ali se stišao kad Uter podiže ruku. Dim se skupljao oko njega i davao mu sablastan izgled, kao da je njegova

duša već zauzela svoju sen s one strane Mosta mačeva. Zlato je svetlucalo na njegovom vratu i zglobovima, a tanan zlatni venac, kruna Kralja kraljeva, okruživao je starčevu kuštravu belu kosu.

„Star sam“, rekao je, „i neću živeti još dugo.“ Umirio je negodovanje, još jedanput nejako odmahnuvši rukom. „Ne kažem da je moja kraljevina iznad ostalih u ovoj zemlji, ali reći će da, ako Dumnonija padne u ruke Sasa, za njom će i čitava Britanija. Ako Dumnonija padne, izgubićemo veze sa Armorikom i našom braćom preko mora. Ako Dumnonija padne, pred Saksonima će biti podeljene britske zemlje, a podeljene zemlje ne mogu da opstanu.“ Zastao je, na tren sam posumnjao da je previše izmožden da bi nastavio, ali onda se bikovska glava uspravila i produžio je govor. „Saksoni ne smeju doći do Sefernog mora!“, zaurlao je tu molitvu, koja je bila u samom srcu njegovih stremljenja svih tih godina. Sve dok Briti okružuju Saksone, ima nade da će ih jednog dana nagnati natrag u Germansko more, ali budu li se jednom dočepali naših zapadnih obala, odvojiće Dumnoniju od Gventa i Brite sa juga od severnjaka. „Ljudi Gventa“, nastavio je Uter, „naši su najveći ratnici.“ S tim rečima, klimnuo je glavom odajući poštu Agrikoli. „Ali nije tajna da Gvent živi od hleba

Dumnonaca. Dumnonija se mora držati, ili je Britanija izgubljena. Imam unuka i kraljevstvo je njegovo! Zemlja je Mordredova da njome vlada kad mene ne bude. To je moj zakon!“ Tresnuo je kopljem o postolje i nakratko je stara, nesavladiva sila Pendragona provalila iz njegovih očiju. Šta god da još bude odlučeno ovde, kraljevstvo neće izmaći iz ruku Utrove loze, jer to je bio zakon Kralja kraljeva i svi u dvorani su to znali. Sad je preostalo samo da se nađe način na koji će mali bogalj biti čuvan dok ne bude dovoljno star da vlada u sopstveno ime.

Tako su pregovori počeli, mada su već svi znali šta je unapred odlučeno. Zašto bi se inače Gundleus tako kočoperio na prestolu? Pa ipak, neki su predlagali druge prosce za Norveninu ruku. Princ Gereint, gospodar Stena, koji je držao granicu Dumnonije prema Sasima, predložio je Meuriga, sina Todrikovog, prestolonaslednika Gventa, ali svi u dvorani znali su da je to isprazno laskanje Todriku, koje nikad neće biti prihvaćeno. Meurig je bio samo derište koje kopa po nosu i nije imao šanse da sačuva Dumnoniju od Sasa. Gereint, obavivši svoju dužnost, seo je i slušao kako jedan od Todrikovih savetnika predlaže princa Kaneglasa, Godfridovog najstarijeg sina i prestolonaslednika Povisa. Brak sa krunskim princom neprijatelja, tvrdio je savetodavac, skovao bi mir između Povisa i Dumnonije, dva najsnažnija britska kraljevstva; predlog je bezobzirno odbacio biskup Bedvin, koji je znao da njegov gospodar nikad neće ostaviti kraljevinu sinu Todrikovog najluđeg dušmanina.

Tristan, princ od Kernoua, bio je još jedan od mogućih prosaca, ali on sam je prigovorio tome, svestan suviše dobro da nikو u Dumnoniji neće verovati njegovom ocu, kralju Marku. Princ Merjadok od Strongora je došao na red, ali je Strongor, kraljevina istočno od Gventa, već napola bio pod Saksonima. Ako čovek nije u stanju da odbrani svoju zemlju, kako će braniti tuđu? Šta je sa kraljevskim kućama u Armorici, pitao je neko, ali nikо nije znao da li će prekomorski prinčevi napustiti svoju tek stečenu zemlju Bretanju da brane dumnoniske granice.

Gundleus. Sve se vraćalo na Gundleusa.

Ali onda je Agrikola izgovorio ime koje su svi u odaji priželjkivali da čuju i u isti mah strahovali od njega. Stari ratnik je ustao, u sjajnom rimskom oklopu i uzdignutih ramena, i pogledao Utera Pendragona pravo u zamagljene oči. „Artur“, reče Agrikola. „Predlažem Artura.“

Artur. Ime je odjeknulo dvoranom, a onda je zamirući zvuk nadglasan lupnjavom koplijišta po podu. Kopljanici koji su drškama kopalja tukli pozdrav bili su ratnici Dumnonije, ljudi koji su pratili Artura u bitku i znali koliko vredi. Ali, njihov zanos bio je kratkog daha.

Uter Pendragon, Kralj kraljeva Britanije, podigao je svoje kopije i tresnuo držaljom o tle samo jednom. Namah su svi zamukli i samo se Agrikola usuđivao da izazivački stoji pred Kraljem kraljeva. „Predlažem da se Artur oženi Norvenom“, rekao je s poštovanjem i čak sam i ja, mlad kakav sam bio, znao da Agrikola govori u ime svog vladaoca, kralja Todrika; zbunilo me je to, jer sam mislio da je Gundleus Todrikov izabranik. Ako bi se Gundleus otrgao od drugovanja sa kraljem Povisa, tada bi novi savez Dumnonije, Gventa i Silurije držao sve zemlje s obe strane Sefernog mora. Ta trostruka sprega činila bi branu na obe strane, ka Povisu i ka Saksonima. Trebalо je da znam, naravno, da Todrik, predlažući Artura, zapravo izaziva odbijanje za koje će morati da mu bude uzvraćeno uslugom.

„Artur, sin Nebov“, rekao je Uter i poslednja reč koju je izgovorio dočekana je uzdahom prepasti i užasa, „nije visokorodan.“ Nije se moglo raspravljati posle takve izjave i Agrikola je prihvatio poraz, naklonio se i seo. Neb je značilo - niko. Uter je poricao da je Arturov otac, tako obznanjujući da Artur nije kraljevske krvi i da zbog toga ne može biti Norvenin muž. Biskup iz Belga stao je u odbranu Artura rečima da su kraljevi oduvek birani iz redova velikaša i da običaje koji su služili u prošlosti treba poštovati i dalje, ali njegovu džangrizavu primedbu Uter je sasekao jednim strašnim pogledom. Vetur je u kovitlacu naneo kišu kroz visoke prozore i poškropljena vatra je zašištala.

Biskup Bedvin ustao je ponovo. Izgledalo je da je sve dotad rečeno o Norveninoj budućnosti samo traćenje daha, ali ipak je ponuđen nekakav izbor i razuman čovek mogao je razumeti namere koje su stajale iza onoga što je Bedvin sada govorio.

Gundleus od Silurije, rekao je Bedvin blago, nema ženu. Dvoranu je ispunilo gundanje, jer su se ljudi setili glasina o njegovom sablažnjivom braku sa niskorodnom ljubavnicom Ladvis, ali Bedvin nije dao da ga ometu. Pre nekoliko nedelja, nastavio je, Gundleus je posetio Utera i izmirio se sa Kraljem kraljeva. Uter je zadovoljan izgledima da Gundleus uzme Norvenu za ženu i postane zaštitnik - ponovio je tu reč - zaštitnik Mordredovog kraljevstva. Kao dokaz dobrih namera, Gundleus je Utetu već platio zlatom, cenu s kojom su se svi složili. Možda ima onih, priznao je Bedvin poletno, koji nemaju poverenja u doskorašnjeg neprijatelja, ali iskrenost svojih namera Gundleus je rešio da dokaže odustajanjem od vekovnih zahteva Silurije za zemljama Gventa. Dalje, primiće hrišćanstvo i pred narodom biti kršten u reci Sefern pod zidinama Glevuma, i to sledećeg jutra. „Aleluja!“, odreknu iz grla svih prisutnih hrišćana, ali ja sam gledao druida Tanabursa i pitao se zašto opaka matora budala nije pokazala nikakav znak neodobravanja dok se njegov gospodar pred svima odričao stare vere.

Nisam shvatao ni zašto svi ovi odrasli ljudi tako žure da požele dobrodošlicu dojučerašnjem neprijatelju. Naravno, bili su očajni. Vladavina je preneta na obogaljeno dete, a Gundleus je, uz sva svoja izdajstva i prevrtljivost u prošlosti, bio čuven ratnik. Ako održi reč, mir je osiguran i Dumnoniji i Gventu. Ipak, Uter nije bio glup i dao je sve od sebe da zaštitи unuka ako bi Gundleus pogazio zavete. Objavio je da će Dumnonijom, dok Mordred ne doraste do mača, vladati veće. Gundleus će biti njegov prvi čovek, uz savete pola tuceta ljudi, kojima će zapovedati biskup Bedvin. Todrika od Gventa, vernog saveznika Dumnonije, pozvao je da pošalje dva čoveka. Tako sastavljeni veće trebalo je da upravlja zemljom. Gundleus nije bio zadovoljan tom odlukom. Nije dao dve korpe krcate zlatom da bi sedeо u

veću staraca, ali bio je dovoljno mudar da se ne pobuni. Sačuvao je smirenost dok su njegov brak i kraljevina njegovog posinka okivani novim zakonima.

Tu se nije okončalo donošenje novih zakona. Mordred će, kazao je Uter, dobiti tri zakleta zaštitnika, ljudi koji će, pod pretnjom smrte kletve, braniti dečakov život svojim. Ako iko naudi Mordredu, oni će se osvetiti ili položiti svoje živote. Gundleus se nije ni makao dok je Uter donosio ukaz, ali se nelagodno promeškoljio kad su imenovani oni koji će se zakleti. Kralj Todrik od Gventa beše jedan; Ovejn, zatočnik Dumnonije, drugi. Treći beše Merlin, gospodar Avalona.

Merlin. Ljudi su iščekivali da čuju to ime, baš kao što su čekali i Arturovo. Uter obično nije donosio velike odluke bez Merlina, a on sad nije bio tu. Mesecima ga niko nije video u Dumnoniji. Merlin je, koliko se znalo, mogao biti i mrtav.

Tada je Uter prvi put pogledao Morganu. Mora da je klonula kad je Kralj kraljeva odrekao očinstvo njenom bratu, te tako i njoj, ali ona na Veliki savet i nije pozvana kao Uterovo kopile, već kao proročica kojoj je Merlin verovao. Pošto su se Todrik i Ovejn zakleli, Uter se okrenuo jednookoj, nakaznoj ženi. Hrišćani u dvorani načiniše znak krsta, što je bila njihova odbrana od zloduha. „Pa?“ pitao je Uter Morganu.

Morgana je bila uznemirena. Od nje se tražilo uverenje da će Merlin, njen sabrat po tajnama, prihvati veliki izazov koji je zavet stavljao pred njega. Ona je bila sveštenica, a ne savetnik; trebalo je da odgovori onako kako joj je zvanje nalagalo. Ali nije, njen odgovor ne beše valjan. „Moj gospodar Merlin biće počastvovan imenovanjem, uzvišeni kralju.“

Nimju je kriknula. Vrisak je odjeknuo tako nenadano i jezivo da su u dvorani ljudi zadrhtali i stegli koplja. Dlaka se nakostrešila na hrptenjačama lovačkih pasa. Onda je urlik utihnuo i u dvorani je zavladala tišina. Dim se zgušnjavao oko velikih obličja, ocrtanih vatrom na mračnoj tavanici, gde je kiša tukla u crep. Onda, kao da ju je krik probudio, daleko u olujnoj noći provali grmljavina.

Grmljavina! Hrišćani su se krstili ponovo, ali niko od prisutnih nije posumnjao u znamenje. Progoverio je Taranis, bog groma, pokazavši da su bogovi stigli na Veliki savet; štaviše, došli su na poziv mlade devojke koja je, uprkos hladnoći pred kojom su ljudi pritezali oko sebe debele ogartače, nosila samo belu halju i ropski pojас, uzicu.

Niko se nije micao, progovarao, čak ni vrpoljio. Vrčevi s medovinom nisu podizani, niko se nije trebio od vašaka. Tu više nije bilo kraljeva niti ratnika. Nije bilo biskupa, sveštenika s tonzurama, mudrih starih ljudi. Samo tiha, prestrašena gomila koja je s užasom buljila u mladu devojku. Nimju je ustala i rasplela kosu, puštajući je da, duga i crna, padne niz vižljasta leđa. Morgana je gledala u pod, Tanaburs je zevao, a biskup Bedvin šaputao molitve dok je hodala do mesta za govornike pokraj mangala. Raširila je ruke i okretala se oko sebe vrlo lagano, tako da svako u odaji može da joj vidi lice. Bilo je to strašno lice. Od očiju su se videle samo beonjače, a jezik je izvirivao iz iskrivljenih usta. Okretala se, opet i opet, sve brže i, kunem se, cela rulja je zajedno drhtala. Onda, još se vrteći, stade da se trese i primiče sve bliže rasplamsaloj vatri. Kad se činilo da će je plamen zahvatiti, skoči naviše i urliknu, pre nego što se srušila na podni mozaik. Onda je, kao zverka, stala na sve četiri, puzeći napred-nazad duž reda štitova, presečenog da bi toplota doprla do nogu Kralja kraljeva. Kad je došla do Gundleusovog štita sa lisicom, izvila se kao zmija koja napada i pljunula.

Pljuvačka se zlepila na lisicu.

Gundleus poskoči sa prestola, ali Todrik ga zadrža. Tanaburs se takođe patio da stane na noge, ali Nimju se okreće ka njemu, očiju još belih, i kriknu. Pokaza na njega dok je krik još

odjekivao, mnogostruk, u prostranoj rimskoj dvorani; sila njene magije nateralna je Tanabursa da se ponovo sklupča na podu.

Onda je Nimju zadrhtala, zakolutala očima i opet smo ugledali smeđe zenice. Zatreptala je ka prepunoj odaji, kao da se čudi što je na takvom mestu i onda se, leđa okrenutih Kralju kraljeva, umirila. Taj mir ukazivao je da je tek izašla iz zagrljaja bogova i, kad bude progovorila, pričaće u njihovo ime.

„Da li je Merlin živ?“ pitao je Todrik s poštovanjem.

„Naravno da jeste.“ Nimju je govorila glasom punim prezira i nije titulom oslovila kralja koji ju je ispitivao. Bila je sa bogovima i nije morala da iskazuje poštovanje običnim smrtnicima.

„Gde je on?“

„Otišao je“, reče Nimju i okreće se ka podestu da pogleda kralja, umotanog u togu.

„Gde je otišao?“

„U potragu za Mudrošću Britanije“, kaza Nimju. Svaki čovek pažljivo je slušao jer ovo su, napokon, bile prave novosti. Video sam mišjeg gospodara Sensama kako se koprca na podu, u očajničkoj nuždi da prigovori ovom neznabogačkom upadu na Veliki savet, ali sve dok je kralj Todrik ispitivao devojku, nije bilo načina da se običan pop umeša.

„Šta je Mudrost Britanije?“, pitao je Kralj kraljeva.

Nimju se okrenula još jednom, pun krug, da bi dobila na vremenu i sabrala misli za odgovor, koji je dala zapevajućim, hipnotičkim glasom. „Mudrost Britanije je znanje naših predaka, pokloni naših bogova, Trinaest pouka o Trinaest dragulja koji će nam, kad se sakupe, dati moć da povratimo svoju zemlju.“ Zastala je, a kad se oglasila ponovo, bilo je to normalan govor. „Merlin stremi da još jednom preplete sudbinu ove zemlje, britske zemlje“, tu se Nimju opet zavrtela da pogleda pravo u male, svetlucave, glupave Sensamove očice, „sa britskim bogovima.“ Okrenula se Kralju kraljeva. „I ako Merlin ne uspe, Uteru od Dumnonije, svi ćemo umreti.“

Graja je ispunila odaju. Sensam i hrišćani sada su negodovali vikom, ali ih je Todrik, hrišćanski kralj, umirio pokretom ruke. „Jesu li to Merlinove reči?“, upitao je Nimju.

Ona je slegla ramenima, kao da je pitanje nevažno. „Nisu moje“, rekla je s nipođaštavanjem.

Uter nije sumnjao da Nimju, nedoraslo dete, govori u ime svog gospodara. Čitavu svoju tešku telesinu nagao je napred i namrštilo se. „Pitaj Merlinina hoće li se zakleti životom? Pitaj ga! Hoće li štititi mog unuka?“

Nimju je dugo čutala. Mislim da je naslutila usud Britanije pre bilo koga od nas, čak pre Merlinina, a svakako pre Artura, ako je ovaj ikad i shvatio. Ali neki osećaj nije joj dao da o tome govori ovom starom i tvrdoglavom čoveku na pragu smrti. „Merlin, moj kralju“, rekla je najzad umorno, pokazujući da je tračila vreme na to samo zato što je moralna, „u ovom trenu se kune svojom besmrtnom dušom da će položiti zavet i štititi tvog unuka!“

„Samo ako!“ Morgana nas je sve zapanjila tim krikom. Ustala je, zdepasta i smrknuta pokraj Nimju. Odsjaj vatre pada je na njenu zlatnu masku. „Samo ako!“ Vrisnula je ponovo, pa se dosetila i zanjihala napred-nazad kroz dim iz mangala, pokazujući da su bogovi obuzeli i njeno telo. „Samo ako i Artur bude među zaštitnicima, kaže Merlin. Artur i njegovi ljudi treba da brane tvog unuka! Merlin je govorio!“ Rekla je to sa svim dostojanstvom prave proročice, ali sam ja, ako niko drugi, shvatio da nikakav grom nije grunuo u kišnoj noći.

Gundleus je bio na nogama, gnevan zbog Morganinih reči. Već je podneo veće šestorice i tri zakleta branioca koji su vezivali njegovu moć, ali sad je predloženo da njegovo novo kraljevstvo treba da podržava vojska mogućih neprijatelja. „Ne!“, zaurlao je, ali Todrik nije obraćao pažnju na njega dok je silazio sa podesta da, rame uz rame sa Morganom, pogleda u oči Kralja kraljeva. Većini nas u dvorani bilo je jasno da je Morgana, čak i ako je zaista prenela Merlinove reči, govorila baš ono što je Todrik htio da čuje. Kralj Todrik od Gventa bio je dobar hrišćanin, ali još bolji državnik; tačno je znao kad treba uteći pod okrilje starih bogova.

„Artur, sin Nebov, i njegovi ratnici“, Todrik se sad obraćao Kralju kraljeva, „biće sigurnija podrška tvom unuku od bilo kakve moje zakletve, iako Gospod zna da je moj zavet čvrst.“

Princ Gereint, Uterov nećak i, posle Ovezna, najmoćniji vojskovođa u Dumnoniji, imao je sve razloge da se protivi Arturovom imenovanju, ali Gospodar Stena bio je pošten čovek ograničenih stremljenja; sumnjao je u svoju sposobnost da predvodi čitavu vojsku Dumnonaca i zato je stao kraj Todrika i podržao ga. Ovezn, koji je bio vođa

Uterove kraljevske garde, kao i njegov zatočnik, delovao je manje srećno zbog položaja koji je padao u deo njegovom suparniku, ali je na kraju i on stao kraj Todrika i promumlao da se slaže.

Uter je još oklevao. Tri je bio srećan broj i tri zakleta zaštitnika bila su dovoljna; četvrtim bi se reskiralo nezadovoljstvo bogova, ali Uter je dugovao Todriku uslugu jer mu je svojim ranijim predlogom omogućio da odbaci Artura kao Norveninog prosca. Kralj kraljeva vratio je što je bio dužan. „Artur će se zavetovati“, pristao je, i samo bogovi znaju koliko mu je bilo teško da imenuje čoveka kog je krivio za smrt svog ljubljenog sina. Ali, imenovao ga je, i dvoranom je odjeknulo odobravanje. Samo su Gundleusovi Siluri bili tihi dok su drške kopalja razbijale ploče poda i klicanje ratnika ječalo u mraku punom dima.

Tako je, na kraju Velikog saveta, Artur, ničiji sin, izabran među Mordredove zaklete zaštitnike.

IV

Norvena i Gundleus venčali su se dve nedelje posle Velikog saveta. Obred je služen u hrišćanskom hramu u Aboni, lučkom gradu na našoj severnoj obali, koji je preko Sefernog mora gledao na Siluriju. Nije to bio veseo skup, jer se Norvena vratila u Ajnis Vidrin te iste večeri. S Hridi niko nije išao da vidi ceremoniju, mada je grupa monaha iz Ajnis Vidrina sa svojim ženama pratila princezu. Vratila nam se kao kraljica Norvena od Silurije, mada joj ta počast nije donela nove gardiste niti послugu. Gundleus je otplovio u svoju zemlju, gde su, kako smo načuli, trajale čarke sa Ui Liatejnima, Crnoštitima. Bili su to Irci koji su naselili staro britsko kraljevstvo Dajfed; Crnoštiti ga zvahu Demetija.

Naši životi jedva da su se izmenili otkako se među nama našla i jedna kraljica. Mi s Hridi možda smo izgledali dokono u poređenju s onim narodom iz podnožja, ali ipak smo imali svoje dužnosti. Kosili smo travu i slagali je u nizove da se osuši, završavali strižu ovaca i potapali lan u smrdljive bare pune truleži da bismo dobili platno. Sve žene u Ajnis Vidrinu nosile su preslice i vretena na kojima su prele ošišanu vunu i samo su kraljica, Morgana i Nimju bile pošteđene tog beskrajnog posla. Druidan je škopio prasce, Pelinor zapovedao izmaštanim vojskama, a kućepazitelj Hajvel pripremao je štapiće za računanje da bi prebrojao letnje zakupnine. Merlin se nije vratio kući u Avalon, niti su stigle vesti o njemu. Uter se odmarao u palati u Dumovariji, dok je Mordred, njegov naslednik, rastao na oku Morgani i Gwendolin.

Artur se nije vraćao iz Armorike. Na kraju će doći u Dumnoniju, rečeno nam je, ali tek pošto ispuni svoje obaveze prema kralju Banu. Njegovo kraljevstvo, Benoik, graničilo se sa Broselijandom, zemljom kralja Budika, za kog je bila udata Arturova sestra Ana. Ta kraljevstva u Britaniji za nas su predstavljala tajnu; iz Ajnis Vidrina niko nikada nije prepolovio more da istraži mesta u kojima je tako mnogo Brita našlo utočište bežeći od Sasa. Znali smo da je Artur ratni zapovednik u službi kralja Bana i da pustoši zemlje zapadno od Benoika da bi Franke zadržao na pristojnoj udaljenosti; naše zimske večeri oživljavale su priče putnika o Arturovim podvizima, dok su nas priče o Banu punile zavišću. Kralj Benoika bio je oženjen kraljicom po imenu Ilejn i njih dvoje stvorili su čudesnu kraljevinu, čiji su zakoni bili hitri i pravični, i gde je čak i najbedniji kmet zimi dobijao hranu iz kraljevskih žitnica. Sve je zvučalo previše dobro da bi bilo istinito, ali mnogo dana potom posetio sam Banovo kraljevstvo i našao da priče nisu bile preterane. Ban je od ostrvskog utvrđenja Ajnis Trebsa načinio prestonicu koja je bila čuvena po pesnicima. Kralj je neštedimice trošio naklonost i novac na grad za koji se pričalo da je veličanstven kao sam Rim, pa i više. Pričalo se da je mnoštvo izvora u Ajnis Trebsu Ban zajazio i razveo kanalima, tako da je svako domaćinstvo imalo vodu na korak od doma. Proveravano je da li vase trgovaca pokazuju tačnu meru, kraljev dvor bio je danju i noću otvoren za molioce koji su se žalili ili iskali odštetu, a poklonicima različitih veroispovesti nalagano je da nađu mir među sobom, inače bi njihova svetilišta bila sravnjena sa zemljom. Ajnis Trebs bio je raj na zemlji, ali samo dok su Banovi ratnici držali dušmane podalje od gradskih kapija; zato se kralj toliko upinjao da

Arturu ne dozvoli povratak u Britaniju. A ni Artur, možda, nije želeo da dođe u Dumnoniju dok je Uter živ.

To leto u Dumnoniji bilo je blaženo. Skupljali smo osušeno seno i slagali ga u velike plastove, koje smo dizali na debele naslage bujadi da bismo vlagu i pacove držali podalje. Ječam i raž zreli su u brazdama pruženim preko polja, od avalonskih močvara sve do Kaer Kadarna. Rod jabuka povijao je grane u istočnim voćnjacima, dok su se štuke i jegulje gojile u našim jezerima i potocima. Nije bilo kuge ni vukova, a naišlo je tek nekoliko Sasa. Svremena na vreme videli bismo debele stubove dima na severoistočnom horizontu. Nagađali smo da su saksonski gusari spalili neko naselje uz obalu, ali posle treće takve paljevine, princ Gereint je poveo odred ratnika u kazneni pohod i prepadi su prestali. Saski poglavar je čak platio danak na vreme, mada je to bio poslednji danak koji smo primili za mnogo godina, a veliki deo isplate svakako je opljačkan u našim vlastitim selima blizu granice. Čak i tako, to leto se računalo u dobra vremena i Artur bi, pričali su ljudi, prekrkao od dosade ako bi doveo svoje slavne konjanike u mirnu Dumnoniju. Čak je i Povis bio miran. Kralj Godfrid izgubio je savezništvo Silura, ali, umesto da se okrene na Gundleusa, kao da nije mario za njegovu vezu sa Dumnonijom. Grupisao je kopljanike prema Sasima, koji su navaljivali na severna područja njegove zemlje. Gvined, kraljevina severno od Povisa, imala je razmirice sa strašnim irskim ratnicima pod Diurnahom od Lejna, ali mi u Dumnoniji, najblaženijoj od svih britskih zemalja, bili smo se svikli na lagoden mir i topla nebesa.

Pa ipak, desilo se da sam tog leta, tog toplog, prekrasnog leta, ubio svog prvog dušmanina i tako postao čovek.

Jer, mir nikad ne traje dugo, a ovaj naš bio je skršen i te kako surovo. Uter, Kralj kraljeva i Pendragon od Britanije, umro je. Znali smo da boluje, znali smo da neće još dugo, svakako nam je bilo jasno da je uradio sve što je mogao da bi pripremio zemlju za sopstvenu smrt, pa opet smo mislili da taj trenutak nikad neće doći. Bio je kralj tako dugo i pod njim je Dumnonija procvetala, izgledalo nam je da se nikad ništa ne može promeniti. Ali onda, baš pred žetvu, Pendragon je otisao. Nimju reče da je čula zeca kako ciči na podnevnom suncu baš u tom trenu, dok se ucveljena Morgana, u žalosti za ocem, zatvorila u svoju kolibu i jecala kao dete.

Uteroovo telo spaljeno je po drevnom običaju. Bedvin je želeo da Kralja kraljeva sahrani kao hrišćanina, ali ostatak veća nije odobrio to svetogrđe. Tako je njegov naduveni leš odnet do lomače na litici Kaer Maesa i tamo predat vatri. Njegov mač je istopio kovač Jastrih i tečni čelik prosut je u jezero tako da Gofanon, bog kovač iz Zemlje seni, može da iskuje novi mač za Utrovu iznova rođenu dušu. Vreli metal zapištao je dotakavši vodu i para se skupila u gust oblak dok su se proroci naginjali nad jezerom da pročitaju sudbinu kraljevine u izuvijanim oblicima metala koji se htadio. Predskazanja su bila povoljna, ali je uprkos tome biskup Bedvin, ne časeći časa, poslao svog najhitrijeg skoroteču na jug u Armoriku da pozove Artura, dok se sporiji glasnik zaputio u Siluriju, kako bi Gundleusu javio da kraljevina njegovog posinka vapi za zaštitnikom.

Uteroova pogrebna lomača plamsala je tri noći. Tek tada je vatri dopušteno da zgasne, a tome je pomogla i moćna bura koja je duvala od Zapadnog mora. Tmasti oblaci zaposeli su nebo, munje su harale zemljom mrtvog čoveka, a gust pljusak poplavio je široka polja i useve na njima. U Ajnis Vidrinu, čučali smo u krovnjarama i slušali klepetanje kiše i riku gromova, gledali kako se voda u slapovima sliva sa krovova. Po toj oluji, poslanik biskupa Bedvina doneo je Mordredu veliki kraljevski barjak sa zmajem.

Glasnik je morao da se dere kao ludak dok ga neko iza ograde nije čuo. Naposletku smo Hajvel i ja otvorili kapiju. Kad je oluja protutnjala i vetar uminuo, poboli smo barjak pred Merlinovom kućom, u znak da je Mordred sad vladar Dumnonije. Mordred nije bio Kralj kraljeva, naravno, jer taj položaj drži samo onaj kome svi kraljevi priznaju da je iznad njih, niti je bio Pendragon, jer to zvanje pripada samo Kralju kraljeva koji je svoju titulu stekao u boju. Ako ćemo pravo, Mordred još nije bio ni pravi kralj Dumnonije, niti će biti sve dok ga ne odnesu u Kaer Kadarn i tamo ga, mačem i povikom, proglaše vladaocem iznad kraljevskog kamena. Ipak, on je bio sopstvenik barjaka i tako je crveni zmaj lebdeo pred Merlinovim dvorom.

Barjak je bio kvadrat od belog lanenog platna, po visini i širini merio je koliko i držalja vojničkog kopija. Raširenim su ga držali prutovi od vrbe ušiveni u ivice i bio je pričvršćen za visoko brestovo koplje, koje je okrunjivao zlatni zmaj. Zmaj na platnu bio je od crvene vune, koja je po kiši puštala boju, te je sav prostor oko izvezenog obličja bio ružičast. Za barjakom je, posle svega nekoliko dana, stigla i kraljeva garda, koju je vodio Ovejn, zatočnik. Došli su da štite Mordreda, kralja Dumnonije. Ovejn je preneo i predlog biskupa Bedvina da bi Norvena i Mordred trebalo da se presele na jug, u Durnovariju. Norvena je to jedva dočekala, jer je želela da podiže sina u hrišćanskoj zajednici, pre nego među bučnim paganima s Hridi. Ali pre nego što su se mogli pripremiti za put, do nas su doprle loše vesti sa severa. Godfrid od Povisa, čuvši za smrt Kralja kraljeva, poslao je kopljanike na Gvent i sada su njegovi ljudi palili, pljačkali i hvatali roblje duboko u Todrikovim zemljama. Agrikola, Todrikov rimski zapovednik, uzvraćao je udarce, ali su prevrljivi Sasi, nesumnjivo u dosluhu s Godfridom, doveli ratničke horde u Gvent i tako se naš najstariji saveznik odjednom borio za goli opstanak svog kraljevstva. Ovejn, koji je trebalo da prati Norvenu i bebu u Durnovariju, poveo je svoje borce na sever da pomogne kralju Todriku. Ligesak, ponovo na čelu Mordredove garde, zapeo je da objasni kako je beba sigurnija u Ajnis Vidrinu, iza kopnenog mosta koji je lako braniti, nego u Kaer Kadarnu ili Durnovariji. Tako je Norvena, nerado, ostala na Hridi.

Zadržavali smo dah čekajući da čujemo kome će se prikloniti Gundleus od Silurije. Odgovor je brzo stigao; boriće se za Todrika, protiv svog starog saveznika Godfrida. Poslao je poruku Norveni, u kojoj je kazao da će njegove trupe proći kroz planinske klance da s leđa napadnu Godfridovu vojsku i da će, onog trena kad ratnici Povisa budu potučeni, krenuti na jug da stane u zaštitu svoje neveste i njenog kraljevskog deteta.

Iščekivali smo vesti, osmatrajući daleke bregove u potrazi za svetionicima koji bi nas obavestili o uništenju ili napredovanju neprijatelja.

Pa ipak, uprkos neizvesnom ratu, behu to srećni dani. Sunce je lečilo zemlju pozleđenu olujama i sušilo žitna polja dok je Norvena, mada zaglibljena na Hridi sa bezbožnicima, naizgled bila ubeđena da je njen sin zaista kralj. Mordred je oduvek bio mrgodno dete, crvenokoso i tvrdoglav, ali tih mirnih dana izgledao je sasvim srećno, igrajući se sa majkom ili Ralom, dojiljom, i njenim tamnokosim sinom. Ralin muž, drvodelja Galidajn, načinio je Mordredu gomilu igračaka. Kralj je dobio patke, svinje, krave i jelene, i voleo je da se igra njima, mada je bio premali da bi znao kakvi su to stvorovi. Norvena se radovala njegovoj sreći. Imao sam običaj da je gledam kako ga golica da bi se smejavao, teši ga kad se povredi i voli ga, neprestano. Zvala ga je svojim malim kraljem, svojom večitom ljubavlju, svojim čudom, a Mordred se kikotao i grejao njeni nesrećno srce. Puzaao je go na suncu i svi smo mogli da vidimo kako mu je stopalo izvrnuto ka unutra, u obliku pesnice, ali osim toga, rastao

je zdrav i snažan, od Ralinog mleka i majčine ljubavi. Kršten je u kamenoj crkvi kraj Svetog trna.

Vesti o ratu su stizale, i sve do jedne su bile povoljne. Princ Gereint je razbio saksonske trupe na istočnoj granici Dumnonije, dok je gore na severu Todrik sasekao još jednu hordu saskih razbojnika. Agrikola, na čelu preostalih ratnika Gventa, zajedno sa Ovejnom od Dumnonije, saterao je Godfridove zavojevače u brda Povisa. Potom je stigao glasonoša od Gundleusa i javio da Godfrid traži mir. Glasnik je pred Norvenu bacio dva mača zarobljenih poviških boraca, znak pobede njenog muža. Bolje od ovoga je to, reče čovek, što je Gundleus od Silurije već pošao na jug po svoju ženu i njenog dragocenog dečaka. Vreme je, poručio je Gundleus, da se Mordred proglaši kraljem u Kaer Kadarnu. Ništa nije moglo više prijati Norveninim ušima i ona je, sva razdragana, dala glasniku tešku zlatnu grivnu pre no što ga je otplaćala dalje na jug, da prosledi Gundleusovu poruku Bedvinu i veću. „Reci Bedvinu“, naredila je, „da ćemo krunisati Mordreda pre žetve. Neka Bog da hitrinu tvom konju!“

Glasonoša je odjurio ka jugu i Norvena je počela pripreme za obred proglašenja u Kaer Kadarnu. Naredila je monasima iz Svetog trna da budu spremni za putovanje s njom, mada je bezuslovno zabranila Morgani i Nimju da prisustvuju. Od ovog dana, proglašila je, Dumnonija će biti hrišćanska kraljevina i bezbožne veštice treba da se drže podalje od prestola na kom je njen sin. Gundleusova pobeda dala joj je krila, ohrabrla je da se okuša u vladanju; bila su to krila kojima joj Uter nikad ne bi dozvolio da maše.

Čekali smo da se Morgana i Nimju pobune što su isključene iz ceremonije, ali obe su prihvatile zabranu zapanjujuće smireno. Morgana je, istini za volju, samo slegla ramenima, a u sumrak je odnела bronzani kazan u Merlinove odaje i zaključala se tamo sa Nimju. Norvena, koja je na Hrid pozvala vođu monaha iz Svetog trna i njegovu ženu da večeraju s njom, kazala je kako veštice sad mora da bare neko zlo u kazanu. Svi u dvorani su se cerekali. Hrišćani su bili pobednici.

Ja baš nisam bio sasvim siguran u njihovu pobedu. Nimju i Morgana se nisu trpele, ali su sad nekako bile upućene jedna na drugu i sumnjao sam da ih je samo nešto od neviđene važnosti moglo izmiriti. Ali Norvena nije sumnjala. Uterova smrt i pobjede njenog muža donele su joj blagoslovenu slobodu, uskoro će otići sa Hridi i po pravu zauzeti mesto kraljice majke, na hrišćanskom dvoru, gde će sina odgajati prema Isusovom liku. Nikad nije bila tako srećna kao te noći kad je bila vrhovni vladar. Hrišćanka u samom srcu Merlinovog paganskog doma.

Ali onda su se Morgana i Nimju opet pojatile.

Sve je bilo tiho dok su dve žene koračale ka Norveninoj stolici, pred kojom su, sa dužnom poniznošću, klekle. Vođa monaha, svirepi čovečuljak kudrave brade, koji je bio štavilac pre no što se priklonio Hristu, još je zaudarao na izmet, neophodan za posao kojim se nekad bavio. On ih je pitao šta žele. Njegova žena se branila od zla krsteći se, ali je i jednak pljuvala, tek da bude sigurna.

Morgana je odgovorila monahu iza svoje zlatne maske. Govorila je sa neuobičajenim poštovanjem dok je tvrdila da je Gundleusov glasnik lagao. Ona i Nimju, kazala je, zavirile su u kazan i videli istinu u vodenom ogledalu. Na severu nije izvojevana nikakva pobjeda, niti je bilo ko poražen; Morgana je upozorila da je neprijatelj bliže Ajnis Vidrinu nego što iko od nas sluti, te da treba biti pripravan, sa prvim svetlom napustiti Hrid i potražiti utočište dalje na jugu Dumnonije. Morgana je sipala reči trezveno i teško. Kad je završila, naklonila se kraljici, pa se nespretno nagla da poljubi rub Norvenine plave odore.

Norvena odmače skut. Slušala je u tišini turobno predskazanje, ali sad je počela da plače, a sa iznenadnim suzama došao je i napad jarosti. „Ti si samo obogaljena veštica“, vrisnula je na Morganu, „i želiš da kopile od tvog brata bude kralj! Neće biti! Čuj me! Neće biti! Moja beba je kralj!“

„Gospo“, pokušala je Nimju da se ubaci, ali je odmah bila presečena.

„Ti si ništa!“, okrenula se Norvena divljački ka njoj. „Ništa drugo do suludo, izopačeno đavolje derište. Ti si prokleta moje dete! Znam da jesи! Rodio se hrom, jer si ti bila kraj kreveta. O, Bože! Moje dete!“ Vrištala je i jecala, udarala šakama po stolu dok je prosipala mržnju na Nimju i Morganu. „Sad se gubite! Obe! Idite!“ U dvorani je opet zavladala tišina dok su Nimju i Morgana izlazile u noć.

Ujutru se činilo da je Norvena bila u pravu. Nijedan svetionik nije zasvetlio na severnim bregovima. Bio je to, uistinu, najlepši dan tog divnog leta. Zemlja je otežala kako se bližila žetva, brda u izmaglici od jare, vrućina je uspavljalila, a na nebu gotovo da nije bilo oblaka. Različak i mak cvetali su među trnovitim grmljem u podnožju Hridi, a beli leptiri klizili su na vrelim vazdušnim strujama, od kojih su treperile naše prošarane zelene padine. Norvena, nesvesna lepote tog dana, mrmljala je jutarnju molitvu sa monasima, zatim objavila da će otići sa Hridi i muža sačekati u odajama za hodočasnike, u crkvi Svetog trna. „Predugo sam živela među izopačenima“, rekla je vrlo dostojanstveno, kad je stražar povikao sa istočnog zida.

„Konjanici!“, drao se. „Konjanici!“

Norvena je potrčala do ograde oko koje se okupljala gomila da vidi grupu jahača kako prelazi preko kopnenog mosta podignutog između rimskog puta i zelenih brda Ajnis Vidrina. Ligesak, zapovednik Mordredove garde, kao da je znao ko dolazi. Poslao je zapovest svojim ljudima da propuste konjanike kod zemljjanog zida. Jahači su mamuzali konje i prošli kroz kapiju na zidu, penjući se ka nama pod svetlim barjakom, s kog se kezila njuška lisice. Bio je to Gundleus i Norvena se nasmejala, oduševljena što joj se muž kao pobednik vraća iz rata, donoseći osvit nove, hrišćanske kraljevine na blistavom vrhu svog koplja. „Vidiš?“, okrenula se Morgani. „Vidiš? Tvoj kazan je lagao. Eto pobede!“

Mordred je počeo da plače u svoj toj gužvi i Norvena odsečno naredi da ga odnesu Rali; onda je zatražila svoj najbolji ogrtač i zlatnu dijademu, koju je stavila na glavu. Tako, odevena kao kraljica, čekala je svog kralja pred vratima Merlinovog dvora.

Ligesak je otvorio kapije Hridi. Druidanova oronula garda načinila je klimavu vrstu, dok je siroti ludi Pelinor vatio za novostima iz svog kaveza. Nimju je jurnula ka Merlinovim odajama, a ja sam otrčao da pozovem Hajvela kućepazitelja, jer sam znao za njegovu želju da pozeli dobrodošlicu kralju.

Dvadeset silurskih konjanika sjahalo je u podnožju Hridi. Dolazili su iz rata, i nosili su koplja, štitove i mačeve. Jednonogi Hajvel, pripasujući svoj veliki mač, namrštilo se kad je u pratnji video druida Tanabursa. „Mislio sam da je Gundleus napustio staru veru“, kazao je kućepazitelj.

„Ja sam mislio da je napustio Ladvis!“, graknu pisar Gudovajn i glavom pokaza ka ratnicima koji su kretali uz usku, strmu stazicu ka Hridi. „Vidiš?“, reče Gudovajn. Tamo je, među kožom oklopjenim ljudima, zasigurno bila i jedna žena. Odenula se kao muškarac, ali je duga crna kosa lepršala slobodno. Nosila je mač, ali ne i štit, i Gudovajn je prigušio smeh videvši je. „Naša mala kraljica odraće se od posla takmičeći se sa tim sataninim đavolkom.“

„Ko je satana?”, pitao sam, i Gudovajn me klepi po glavi zato što traćim njegovo vreme glupim pitanjima.

Hajvel se mrštio i šaka mu se sklopila oko balčaka mača dok su se silurski vojnici primicali poslednjim okomitim basamacima koji su vodili do kapije; naša živopisna straža čekala ih je u dve razbacane kolone. Onda je neki predosećaj, još oštar kao i u doba ratovanja, osnažio Hajvelove slutnje. „Ligesačel!”, zagrmeo je. „Zatvaraj kapiju! Zatvori je! Odmah!”

Umosto da posluša, Ligesak je isukao mač. Onda se okrenuo i savio šaku oko uveta, kao da ne čuje dobro.

„Zabravi tu kapiju!”, urlao je Hajvel. Jedan od Ligesakovih ljudi kreće da posluša, ali ga je ovaj zadržao i okrenuo se Norveni, tražeći naredbu od nje.

Norvena je pogledala Hajvela i namrgodila se, nezadovoljna njegovom zapovešću. „To dolazi moj muž”, rekla je, „a ne neprijatelj.” Okrenula se Ligesaku. „Neka kapija ostane otvorena”, zapovedila je kao prava vladarka, i Ligesak se pokorio, uz naklon.

Hajvel opsova, pa se trapavo stušti s bedema i zahrama na svojoj štuli ka Morganinoj kolibi. Ja sam samo zurio u praznu, suncem okupanu kapiju i pokušavao da shvatim šta će se zbiti. Hajvel je namirisao nekakvu nevolju, ali nikad nisam saznao kako.

Gundleus je stigao do raskriljenih vratnica. Pljunuo je na prag, pa se osmehnuo Norveni, koja ga je čekala udaljena desetak koraka. Podigla je mlohave ruke da dočeka svog gospodara, koji se znojio i borio za dah. Nikakvo čudo, jer se pentrao uz strmu Hrid pod punom ratnom spremom. Nosio je kožni nagrudnjak, postavljene štitnike za noge, čizme, čelični šlem ukrašen lisičjim repom i debeo crveni ogrtač prebačen preko ramena. Štit sa likom lisice visio mu je sleva, nosio je mač na bedru i teško bojno kopljje u desnici. Ligesak je kleknuo i ponudio kralju balčak svog mača. Gundleus je pružio korak i šakom u kožnoj rukavici dotakao jabuku mača.

Hajvel je ušao u Morganin kućerak, a sad je odane izjurila Sebila stežući Mordreda u rukama. Sebila? Ne Rala? Zbunilo me je to, a i Norvena sigurno nije shvatala zašto kraj nje stoji saksonska robinja sa malim Mordredom, umotanim u njegovu skupocenu, zlatotkanu odoru. Ali nije imala kad da je pita, jer je Gundleus koračao ka njoj. „Moj mač je tvoj, draga kraljice!”, rekao je zvonkim glasom i Norvena se veselo nasmešila, možda zato što još nije ugledala Tanabursa ili Ladvis, koji su sa silurskim ratnicima prolazili kroz Merlinovu kapiju.

Gundleus je zabo kopljje u zemlju i potegao mač iz kanija. Umosto da Norveni pruži balčak, usmerio je oštri vrh sečiva ka njenom licu. Norvena, ne snalazeći se najbolje, plašljivo je posegla za svetlucavim šiljkom. „Radujem se tvom povratku, dragi gospodaru”, kazala je pokorno, pa klekla pred njega, kako su običaji nalagali.

„Poljubi mač koji će braniti kraljevinu tvog sina”, naredio je Gundleus i Norvena se nesigurno nagla napred da usnama dotakne čelik.

Poljubila je mač, kako joj je naloženo, i baš kad su njene usne dodirnule sivu oštricu, Gundleus je snažno gurnuo mač naniže. Smejao se dok je ubijao svoju nevestu, smejao se dok je gurao oružje kroz usta u šupljinu grla i nije prestajao dok je nabijao dugo sečivo u telo koje se izvijalo i gušilo opirući se smrti. Norvena nije stigla da vrisne, nije više ni imala glasa, jer se oštrica probila kroz njeno grlo, naniže sve do srca. Gundleus je brundao izvlačeći mač. Odbacio je teški štit tako da su mu obe šake bile na balčaku dok je gurao i uvrtao oštricu nadole. Bilo je krvi na maču, na travi, na plavom plaštu umiruće kraljice, i još je kuljnulo kad je Gundleus snažnim trzajem oslobođio sečivo. Mač više nije držao Norvenino telo i ono se skljokalo postrance, podrhtavalo neki tren, pa se umirilo.

Sebila je ispustila dete i odjurila vrišteći. Mordred je urlao buneći se, ali je Gundleusov mač presekao bebin plač. Zario je krvavo sečivo samo jednom i iznenada se zlatasto platno obojilo skerletom. Toliko krvi iz tako majušnog deteta.

Sve se odigralo veoma brzo. Gudovajn, koji je stajao odmah do mene, razjapio je usta u neverici dok se Ladvis, visoka lepotica duge kose, tamnih očiju i oštrih, surovih crta lica, smejava pobedi svog ljubavnika. Tanaburs je zatvorio jedno oko, digao ruku k nebu i poskakivao na jednoj nozi; to su bili znaci da je u svetom doslihu s bogovima, dok je naokolo bacao kletve. Gundleusovi ljudi razmeštali su se po dvorištu naperenih kopalja, da te kletve pretvore u stvarnost. Ligesak stade u stroj Silura i pomože kopljanicima da masakriraju njegove vlastite ljudi. Nekolicina Dumnonaca pokušala je da se bori, ali bili su postrojeni da Gundleusu odaju poštu, a ne da se biju s njegovim ratnicima. Siluri su brzo izašli na kraj s Mordredovom gardom, i još brže s Druidanovim jadnim vojnicima. Prvi put od detinjstva video sam ljudi kako umiru na vrhovima kopalja i čuo jezive krike koje su ispuštali dok su im ostri šiljci slali duše u Zemlju seni.

Nekoliko trenutaka bio sam bespomoćan, uspaničen. Norvena i Mordred behu mrtvi, čitava Hrid kao da je ispuštala jedan užasan vrisak, a neprijatelji su trčali ka dvoru i Merlinovoj kuli. Morgana i Hajvel pojavili su se kraj kule, ali dok je Hajvel šepao napred s mačem u ruci, Morgana je jurnula put kapije prema moru. Gomila žena, dece i robova grabila je za njom; preplašena rulja kojoj je Gundleus, izgleda, dozvoljavao da umakne. Rala, Sebila i ono Druidanovih izobličenih gardista što je izmaklo mrkim silurskim borcima bili su s njima. Pelinor je vitlao gore-dole po kavezu, go i bučan, uživajući u užasu.

Skočio sam s bedema i potrčao ka dvoru. Nisam bio hrabar, samo zaljubljen u Nimju i želeo sam da se uverim da je bezbedna pre no što i sam uteknem sa Hridi. Ligesakovi ratnici bili su mrtvi i Gundleusovi ljudi počinjali su da pljačkaju krovnjare kad sam hrupio kroz vrata i zagrabilo prema Merlinovim odajama. Ali, pre nego što sam se domogao malih crnih vrata, držak koplja me je sapleo. Teško sam tresnuo o tle, onda je mala ruka zgrabila moj okovratnik i sa zapanjujućom snagom povukla me ka mom starom skrovištu iza korpi sa svečanom odećom. "Ne možeš joj pomoći, budalo", čuo sam Druidanov glas kraj uveta. „Sad miruj!“

Sakrio sam se samo nekoliko trenutaka pre no što su Gundleus i Tanaburs ušli u dvoranu i sve što sam mogao bilo je da gledam kako kralj, njegov druid i tri čoveka pod kalpacima koračaju ka Merlinovim vratima. Znao sam šta će se desiti i nisam mogao to da sprečim. Druidanova mala šaka bila mi je preko usta. Sumnjaо sam da je Druidan došao da pomogne Nimju, pre će biti da se ušunjaо da zdipi zlata koliko može, pa da pobegne za svojim ljudima. Ipak, njegovo prisustvo bar je mene spaslo od smrti, iako Nimju nije spaslo ni od čega.

Tanaburs je šutnuo u stranu klopku za duhove i otvorio vrata. Gundleus se saže da uđe, u pratnji kopljanika.

Čuo sam Nimju kako vrišti. Ne znam je li koristila trikove da brani Merlinove odaje, ili ju je nada već bila napustila. Ali znam da su je ponos i osećanje dužnosti naterali da ostane i štiti gospodareve tajne; sada je plaćala cenu. Čuo sam Gundleusov smeh, a onda sam čuo malo toga, osim Silura koji su vršljali po Merlinovim kutijama, zavežljajima i korpama. Nimju je cvilela, Gundleus urlao u trijumfu, i onda je zavrištala ponovo u iznenadnom, strašnom bolu. „To će te odučiti od pljuvanja na moj štit, devojko“, rekao je Gundleus dok je Nimju stenjala nemoćno.

„Dobro su je silovali“, šapnuo je Druidan sa pokvarenim zadovoljstvom. Još Gundleusovih ratnika protrčalo je kroz dvoranu da uđe u Merlinove odaje. Druidan je svojim kopljem probio rupu u zidu od pruća i rekao mi da se provučem i pratim ga nizbrdo, ali ja nisam htio da odem dok je Nimju živa. „Ubrzo će preturati po ovim korpama“, upozori me je kepec, ali ipak nisam htio da podem. „Jedna budala manje, dečko“, kazao je Druidan, pa se izmigoljio kroz rupu i jurnuo ka mračnom prostoru između obližnje kolibe i kokošnjaca.

Mene je spasao Ligesak. Ne zato što me je video, već zato što je kazao Silurima da u korpama nema ničeg sem odeće. „Sve blago je unutra“, uputio je nove saveznike. Čučao sam, ne usuđujući se ni da se maknem, dok su pobednici robili Merlinove odaje. Samo bogovi znaju šta su našli - odrane ljudske kože, stare kosti, nove vradžbine i prastare vilovnjačke strele, ali svakako tek malo blaga. I samo bogovi znaju šta su učinili Nimju, jer nikad nije htela ni reč da kaže o tome, mada nije bilo ni nužno. Učinili su što vojnici uvek čine zarobljenim ženama; kad su se zasitili, ostavili su je okrvavljenu i napola ludu.

Ostavili su je i da umre jer, kad su provalili u riznicu i našli je punu ubuđalih gluposti, s vrlo malo zlata među njima, uzeli su žižak iz vatre u dvorani i bacili ga među skršene korpe. Dim je pokuljao kroz vrata. Još jedan žižak su bacili na korpe iza kojih sam se ja krio, a onda su se Gundleusovi ljudi povukli iz dvorane. Neki su nosili zlato, nekolicina je našla neke srebrne tričarije, ali većina je odlazila praznih šaka. Kad je poslednji čovek izašao, pokrio sam usta krajem svoje halje i, kroz dim koji me je gušio, uleteo u Merlinove odaje i našao Nimju tamo. „Hajde!“, rekao sam joj očajno. Vazduh je bio pun dima, a plamenovi su divlje poskakivali po korpama. Mačke su urlikale, a prestravljeni šišmiši lepetali krilima.

Nimju nije htela da se makne. Ležala je na trbuhu, sa šakama na licu, gola, nogu gusto oblivenih krvlju. Grcala je.

Otrčao sam do vrata koja su vodila u Merlinovu kulu, pomislivši da bi tamo mogao da bude izlaz, ali kad sam ih otvorio, zatekao sam samo zidove bez prolaza. Otkrio sam i da je kula daleko od toga da bude spremište za blago. Bila je gotovo prazna. Goli zemljani pod, četiri zida od trupaca i otvoren krov. Odaja je bila otvorena ka nebu, a na pola puta do vrha, poduprt dvema gredama, stajao je podest do kog se pelo debelim lestvama. Dim ga je brzo zaklanjao od pogleda. Kula je bila odaja snova, prazno mesto na kom su do Merlina dopirali odjeci šapata bogova. Gledao sam u podest na trenutak, ali onda je dim pohrlio za mnom i ispunio kulu snova. Otrčao sam natrag do Nimju, ščepao njen crni ogrtač sa rasturenog kreveta i uvio je u vunu kao bolesnu životinju. Zgrabio sam krajeve ogrtača i sa njenim laganim telom u tom zavežijaju probio se u dvoranu i krenuo ka udaljenim vratima. Vatra je sada praskala, gladni plamenovi gostili su se suvim drvetom, iz očiju su mi lili potoci, a pluća su bila nagrzena dimom, zgusnutim kod glavnih vrata dvorane. Zato sam vukao Nimju, čije telo je poskakivalo za mnom po zemljjanom podu, do mesta na kom je Druidan probio svoju pacovsku rupu u zidu. Srce mi je preskakalo od straha kad sam provirio napolje, ali nisam video neprijatelje. Nogama sam proširio rupu, povijajući vrbovo pruće i lomeći debele komade gipsa, pa sam se progurao napolje, vukući Nimju za sobom. Tiho je zajaukala dok sa cimao njeni telo kroz grubi otvor, ali svež vazduh kao da ju je oživeo. Bar je pokušala da pomogne i tad sam shvatio, kad je sklonila šake sa lica, zašto je njen poslednji vrisak bio tako jeziv. Gundleus joj je iskopao oko. Duplja je bila vrelo krvi, i ona je ponovo pritisnula krvavi dlan preko nje. Batranje kroz rupu ostavilo ju je nagu, pa sam strgao ogrtač sa polomljenog pruća i prebacio joj ga preko ramena. Onda sam je zgrabio za slobodnu ruku i pojario ka najbližoj kolibi.

Jedan Gundleusov ratnik nas je video, tada je i sam Gundleus prepoznao Nimju i zaurlao da vešticu treba uhvatiti živu i baciti natrag u plamenove. Vrisak potere se razlegao, gromki kliktaji lovaca koji ranjenog vepra teraju u smrt; nas dvoje bismo svakako bili uhvaćeni da drugi begunci nisu ranije provalili palisade na južnoj strani Hridi. Izjurio sam kroz otvor i našao Hajvela, dobrog Hajvela, gde leži mrtav u toj breši sa štakom kraj sebe, glave gotovo otkinute; još je stezao mač. Istrgao sam mač iz njegove šake i vukao Nimju dalje. Dohvatili smo se strme južne padine i tumbali se naniže, oboje vrišteći dok smo se suljali po travi niz strmoglavu kosu. Nimju beše napola slepa i sasvim sluđena bolom, dok ja bejah izbezumljen od straha. Ipak sam se nekako poštapaо Hajvelovim mačem i u podnožju uspeо da osovim Nimju na noge. Teturali smo se kraj svetog kladanca, minuli voćnjake hrišćana i ivov šumarak, prema mestu na kom je, znao sam, kraj ribarske udžerice bio porinut Hajvelov čamac. Bacio sam Nimju u čamčić od pletene rogozine, presekao vez svojim novim mačem i odgurnuo se od drvenog pristana, shvativši da nemam krmenu motku kojom bih grubo plovilo proveo kroz zamršen splet kanala i bara koji su oivičavali močvaru. Služio sam se mačem; Hajvelova oštrica bila je jedna alatka za veslanje, ali bila je sve što sam imao dok prvi gonilac nije stigao na obalu obraslu trskom. Nemoćan da nas dosegne kroz lepljivo blatište, zavitlao je koplje ka nama.

Koplje je zviždalo u letu prema meni. Za tren nisam mogao da mrdnem, hypnotisan prizorom teške motke sa svetlucavom čeličnom glacom kako se obrće u vazduhu dok fijuče ka nama. Onda je oružje prošlo kraj mene i zarilo se u oplatu od rogoza. Ščepao sam drhtavu držalju i upotrebio je umesto krmene motke, terajući čun hitro, svom snagom, ka slobodnom toku. Tamo smo bili bezbedni. Neki Gundleusovi ljudi trčali su dugim drvenim pristanom naporedo s nama, ali brzo sam se udaljio od njih. Drugi su poskakali u ribarske šiklje od pletenog pruća presvučenog kožom i veslali kopljima, ali nijedan takav čamac brzinom se nije mogao meriti sa čunom od rogoza. Zaostajali su. Ligesak je napeo luk, ali već smo bili van domaćaja i njegovu strelu bešumno je progutala crna voda. Iza naših razočaranih goničaca, visoko na zelenoj Hridi, vatra je halapljivo gutala krovnjare, dvor i kulu; sivi dim naoblacio je plavo letnje nebo.

„Dve rane“, Nimju je progovorila prvi put otkako sam je otrgao plamenovima. „Šta?“, okrenuo sam se ka njoj. Zgurila se u čunu, tankog tela umotanog u crni ogrtač, sa šakom preko prazne očne duplje.

„Pretrpela sam dve Rane mudrosti, Derfele“, kazala je, suluda i začuđena. „Ranu na telu i Ranu na ponosu. Treba još da se suočim s ludilom i postaću mudra kao Merlin.“ Pokušala je da se osmehne, ali bilo je jarosne divljačnosti u njenom glasu, što me je nataralo da se zapitam nije li već prokleta bezumljen.

„Mordred je mrtav“, rekoh joj, „i Norvena i Hajvel. Hrid gori.“ Sav naš svet je bio razoren, ali propast, začudo, kao da nije previše doticala Nimju. Umesto da bude tužna, pre je delovala ushićeno što je pregurala dva od tri ispita mudrosti.

Krmanio sam duž reda vrbovih košara za hvatanje ribe, onda sam skrenuo u ogromno, crno Lisovo jezero, koje se na jugu graničilo s močvarama. Vodio sam čun ka Ermidovim dvorima, naselju od drveta kojim je zapovedao Ermid, poglavatar ovdašnjeg klana. Znao sam da Ermida neću zateći jer je otisao na sever sa Oveznom, ali sam bio ubeđen da će nam njegovi saplemenici pomoći. Znao sam i da ćemo se čamcem dočepati naselja mnogo pre nego što bi i najbrži Gundleusov konjanik mogao galopom da stigne duž duge, muljevite obale obrasle trskom. Morali bi da jure čak do Šupljeg puta, velikog rimskog druma istočno od Hridi, pre

nego što bi mogli da obiju oko istočnog kraka jezera i požure do Ermidovih dvora. Dotad, mi ćemo biti daleko na jugu. Video sam još čamaca pred nama na jezeru i pretpostavio da ribari iz Ajnis Vidrina prevoze begunce na sigurno.

Kazao sam Nimju za svoj plan da dođemo do Ermidovih dvora i onda nastavimo na jug, do noći ili dok ne sretnemo prijatelje. „Dobro“, rekla je umorno, mada nisam siguran da je razumela moje reči. „Dobri Derfele“, dodala je. „Sad znam zašto su bogovi učinili da ti verujem.“

„Veruješ mi“, rekao sam ogorčeno, zarivši kopljje u blatno dno jezera da bih pogurao čamac napred, „zato što sam zaljubljen u tebe i to ti daje moć nada mnom.“

„Dobro“, ponovila je i nije rekla više ni reč dok je naš čun od rogoza klizio u senku drveća na pristaništu pod Ermidovom palisadom. Odatle sam, gurnuvši čamac dublje u senke malog zaliva, video druge begunce sa Hridi. Morgana je bila tu sa Sebilmom, i uplakana Rala sa bebom u naručju, kraj muža Galidajna. Lunet, irska devojka, plačući je potrčala do vode da pomogne Nimju. Rekao sam Morgani za Hajvelovu smrt, a ona meni da je videla kako Gwendolin, Merlinovu ženu, ubijaju Siluri. Gudovajn je bio spasen, ali niko nije znao šta je s jadnim Pelinorom i Druidanom. Niko iz Norvenine straže nije pretekao, iako se šačica kilavih Druidanovih gardista dočepala sumnjive sigurnosti Ermidovih dvora. Umakle su i tri uplakane Norvenine sluškinje, i tuce preplašene Merlinove dečurlije.

„Moramo brzo da pođemo“, rekoh Morgani. „progone Nimju.“ Nju su previjale i oblačile Ermidove sluge.

„Ne jure Nimju, budalo“, obrecnu se Morgana, „već Mordreda.“

„Mordred je mrtav!“, pobunih se, ali Morgana se, umesto odgovora, okrenula i posegnula za bebom u Ralinom naručju. Razmakla je grubi smeđi povoj sa bebinog tela i ugledao sam krivo stopalo.

„Zar misliš, ludo“, reče mi Morgana, „da bih dozvolila da ubiju našeg kralja?“

Zurio sam u Ralu i Galidajna, pitajući se kako su mogli da budu deo zavere koja je ubila njihovog sina. Na moje nemo pitanje odgovorio je Galidajn. „On je kralj“, kaza prosto, pokazavši na Mordreda, „dok je naš dečak bio samo drvodeljin sin.“

„I uskoro“, reče ljutito Morgana, „Gundleus će otkriti da beba koju je ubio ima dve zdrave noge, i svakog čoveka kog ima povešće za nama. Idemo na jug.“ U Ermidovim dvorima sigurnosti nije bilo. Poglavar i ratnici otišli su u rat, ostavivši tek šaku slugu i dece u naselju.

Otišli smo malo pre podneva, uronivši u zelene šume južno od Ermidove naseobine. Jedan od lovaca iz klana poveo nas je uskim stazama i tajnim puteljcima. Bilo nas je tridesetak, uglavnom žena i dece, sa svega šest muškaraca sposobnih da nose oružje; Galidajn je jedini već ubio čoveka u borbi. Nekolicina preživelih Druidanovih budala nije bila od koristi, a ja se nikad nisam okušao u pravoj borbi, pa ipak sam štitio začelje, sa Hajvelovim golim mačem zadenutim za konop oko pasa i sa teškim silurskim bojnim kopljem, koje sam grčevito stezao.

Hodali smo sporo pod krošnjama hrastova i platana. Od Ermidovih dvora do Kaer Kadarna nije trebalo više od četiri sata hoda, ali mi smo se šunjali okolnim stazama i deca su nas usporavala, tako da je put mogao da potraje.

Morgana nije kazala da će pokušati da se domogne Kaer Kadarna, ali znao sam da je sveto mesto kraljeva verovatno izabrala za odredište. Bilo je najviše izgleda da ćemo tamo naći dumnoniske ratnike, ali Gundleus je sigurno izveo isti zaključak i bio jednako očajan kao i mi. Morgani, koja je vispreno shvatala iskvarenost ovog sveta, bilo je jasno da je silurski kralj pripremao ovaj rat još od Velikog saveta, čekajući samo Uterovu smrt da bi napao, u savezu

sa Godfridom. Svi smo bili izigrani. Smatrali smo Gundleusa prijateljem, niko nije motrio na granice s njegovom zemljom, a on je sada kidisao ni na šta manje nego na sam tron Dumnonije. Ali da bi se dočepao tog prestola, rekla nam je Morgana, treba mu više od grupe konjanika; njegove kopljonoše svakako već sada žure da se sretnu sa svojim vladarom, niz dugi rimske drum koji vodi od severnih obala Dumnonije. Siluri haraju našom zemljom, ali da bi bio siguran u pobedu, Gundleus mora da ubije Mordreda. Mora da nas nađe ili će čitav njegov smeli pohod pasti u vodu.

Stoletna šuma prigušivala je naše korake. Povremeno bi golub zašuštao visoko u krošnjama, a tu i tamo, u daljinu, detlić je čukao u deblo. Jednom smo čuli glasno kršenje i tutnjavu u žbunju; svi smo se ukočili, u strahu od silurskih jahača, ali bio je to samo vepar velikih kljova koji se probio na čistinu, pogledao nas i zdimio. Mordred je plakao i nije htio da uzme Ralinu bradavicu. Manja deca su takođe jecala od straha i umora, ali su učutala kad je Morgana zapretila da će ih sve pretvoriti u smrđižabe.

Nimju je hramala preda mnom. Znao sam da je u bolovima, ali nije kukala. Ponekad bi tih grcali i ništa što je Lunet pričala nije je moglo utešiti. Lunet je bila vitka, crnomanjasta devojka, istih godina kao Nimju i lepša od nje, ali joj je manjkalo znanja i moći predviđanja koje je Nimju imala. Nimju je mogla da pogleda u potok i da zna da li tu prebivaju vodene vile, dok bi Lunet videla samo dobro mesto za pranje odeće. Posle nekog vremena, Lunet je zaostala i hodala kraj mene. „Šta će sad biti s nama, Derfele?”, pitala je.

„Ne znam.“

„Hoće li Merlin doći?“

„Nadam se“, rekoh. „A možda će i Artur.“ Nadao sam se usrdno, ali ni sam nisam previše verovao u to. Nama je trebalo čudo. Izgledalo je kao da smo, usred podneva, zarobljeni u noćnoj mori, jer kad smo posle nekoliko sati hoda bili prinuđeni da napustimo okrilje šume da bismo prešli dubok, vrludav potok, koji je sekao travnate proplanke pune belog cveća, videli smo dim paljevinu daleko na istoku; niko nije znao da li to udaraju silurski pljačkaši ili Sasi koriste našu slabost.

Jelen je istrčao iz šume, četvrt milje ka istoku. „Dole!“, zašištao je lovac i svi smo polegli po travi na ivici šume. Rala je naterala Mordreda da uzme bradavicu u usta da bi ga utišala. Osvetio joj se ugrizavši je tako jako da je krv potekla sve do njenog pojasa, ali ni on ni ona nisu ispustili ni glasa kad se konjanik koji je uplašio jelena pojavio na rubu drveća. Konjanik je takođe bio istočno od nas, ali mnogo bliže nego vatre, tako blizu da sam mogao videti lisičju njušku na okruglom štitu. Nosio je dugačko kopljje i rog, u koji je, pošto je dugo zurio u našem pravcu, dunuo. Uplašili smo se da rogom poručuje kako nas je otkrio i da ćemo uskoro videti rulju silurskih jahača, ali kad je čovek poterao konja natrag u šumu, pomislili smo da ravan zvuk roga znači upravo suprotno. U daljinu je riknuo još jedan rog, onda je sve bilo tiho.

Čekali smo dugo. Pčele su zujale iznad pašnjaka kraj rečice. Svi smo gledali rub šume, u strahu od novih naoružanih jahača, ali nije ih bilo. Na kraju je naš vodič prošaptao da treba da puzimo do potoka, pređemo ga, i zavučemo se u šume na suprotnoj obali.

Bilo je to dugo, mučno prikradanje, posebno za Morganu sa njenom sprženom levom nogom, ali bar smo konačno svi dobili priliku da se napijemo, dok smo pljuskali kroz potok. Našavši se u šumi, isli smo natopljene odeće, ali sa nadom da smo možda ostavili neprijatelje za sobom. Ali avaj, ne i naše nevolje. „Hoće li nas prodati u roblje?“, pitala me je Lunet. Kao i mnogi od nas, Lunet je zaslužnjeni da bi je prodali na pijaci robova u Dumnoniji, i samo ju je

Merlinovo zanimanje za nju učinilo slobodnom. Sada se plašila da će je gubitak Merlinove zaštite uništiti.

„Ne bih rekao“, odgovorio sam. „Ne, osim ako nas Gundleus ili Saksoni ne zarobe. Tebe bi uzeli za robinju, ali mene bi verovatno ubili.“ Osećao sam se vrlo hrabro izgovarajući to.

Lunet je potražila utehu u mojoj ruci i osetio sam se polaskanim zbog njenog dodira. Bila je lepa devojka i do tog dana ophodila se prema meni s prezicom, radije birajući društvo divljačnih ribarskih momaka u Ajnis Vidrinu. „Volela bih da se Merlin vrati“, rekla je. „Ne želim da ostavim Hrid.“

„Tamo nema više ničega“, odvratio sam. „Moramo naći novo mesto za život. Ili se vratiti i ponovo podići Hrid, ako uzmognemo.“ Ali samo ako, pomislio sam, Dumnonija opstane. Možda čak i sad, ovog dimom zasićenog popodneva, kraljevina umire. Pitao sam se kako sam mogao da budem tako slep pa da ne vidim kakve će užase doneti Uterova smrt. Kraljevstvima trebaju kraljevi - bez njih to su samo puste zemlje koje prizivaju koplja osvajača.

Sredinom poslepodneva prešli smo širi potok, gotovo reku, tako dubok da mi je voda sezala do grudi dok sam gacao kroz nju. Izašavši na obalu, osušio sam Hajvelov mač što sam bolje umeo. Bilo je to divno oružje; skovali su ga čuveni kovači iz Gventa i ukrasili izuvijanim gravirama i koncentričnim krugovima. Čelična oštrica bila je prava i pružala se od mog grla do vrhova prstiju, kad bih ispružio ruku. Štitnik za šaku načinjen je od debelog komada gvožđa, jednostavnih oblih krajeva, dok je drška bila od jabukovog drveta prikovanog za gvožđe, pa obmotanog tankim kaišem fine, nauljene kože. Jabuka mača bila je loptasta, optočena srebrnom žicom. Bilo ju je teško raskinuti, ali na kraju sam uspeo, skinuo žicu i načinio grubu narukvicu za Lunet.

Južno od rečice pružao se još jedan prostran pašnjak, po kome su preživali junci; odmah su dotrupkali da nadgledaju naš prolazak. Možda je i to njihovo kretanje donelo nevolje jer smo, nedugo pošto smo zašli među drveće s druge strane proplanka, čuli konjski topot. Odjekivao je iza nas, sve glasnije. Poslao sam upozorenje ka čelu kolone, onda se okrenuo, sa mačem i kopljem u rukama, da osmatram puteljak.

Tri grane su se preplele nisko nad stazom, tako nisko da konj ne može da prođe. Ko god da nas prati, biće prinuđen da sjaše i ide za nama pešice. Nismo išli širim šumskim putevima, već smo se provlačili skrivenim bogazama koje su vijugale među stablima, tako uzane da bi naši progonitelji, kao i mi, morali da koračaju jedan za drugim. Plašio sam se da su to silurski izvidnici, otposlati ispred Gundleusove male vojske. Koga bi drugog zanimalo šta je to uznemirilo stoku u ovo dokono popodne?

Galidajn se stvorio pored mene i uzeo mi teško koplje iz ruke. Osluškivao je udaljene korake, pa klimnuo glavom zadovoljno. „Samo dvojica“, kazao je mirno. „Ostavili su konje i dolaze pešice. Ja ću napasti prvog, a ti zadrži drugog čoveka dok ne budem mogao da ga ubijem.“ Zvučao je neobično smiren, što mi je pomoglo da razvejem strah. „I upamti, Derfele“, dodao je, „i oni su uplašeni.“ Gurnuo me je u senu krošnji, pa čučnuo s druge strane staze, iza korenja oborene bukve. „Dole“, došapnuo mi je. „Sakrij se!“

Šćućurio sam se i, iznenada, sva strava mi se vratila. Dlanovi su mi se znojili, desna noga se trzala, grlo se osušilo, povraćalo mi se, a bešika samo što nije prsla. Hajvel me je dobro podučio, ali nikad se nisam suočio s čovekom koji želi da me ubije. Čuo sam ljude kako se primiču, ali nisam mogao da ih vidim; najjači poriv bio je da se okrenem i pojurim za ženama. Ali ostao sam. Nisam mogao da biram. Od detinjstva sam slušao priče o ratnicima; ponavljano mi je, iz dana u dan, da muškarac ne okreće leđa dušmanima. Čovek se bori za svog

gospodara, čovek neprijatelja čeka licem u lice i čovek nikad ne beži. Sad je moj gospodar sisao na Ralnim grudima i ja sam čekao neprijatelje, ali kako sam samo želeo da budem dete i naprosto šmugnem! Šta ako dolazi više od dvojice kopljanika? A čak i ako ih je samo dvojica, to su sigurno iskusni borci; vešti, očvrsli i bezbrižni dok ubijaju.

„Mirno, dečko, mimo“, tiho je kazao Galidajn. On se borio u Uterovim ratovima. Tukao je Sase i nosio koplje protiv ratnika iz Povisa. Sad, u srcu rodne zemlje, pogurio se iza blatnjavih žila, čak pomalo isceren, s mojim dugim kopljem u krupnim mrkim šakama. „Ovo je osveta za moje dete“, rekao mi je turobno, „i bogovi su s nama.“

Čučao sam iza drača, s boka me je zaklanjala paprat. Moja vlažna odeća bila je teška i neudobna. Zurio sam u drveće, gusto obrasio lišajevima, sa zamršenim zastorom od lišća. Detlić je začangrljao u blizini i ja poskočih, prepadnut. Moje skrovište beše bolje od Galidajnovog, ali i tu sam se osećao veoma izloženo, ponajviše kad sam ugledao dva progonioca kako se naposletku pojavljuju, tek desetinu koraka od mog lisnatog zaklona.

Bila su to dva gipka, mlada kopljanika u kožnim nagrudnjacima, gamašnama od opute i crvenkastomrkim ogrtačima zabačenim preko ramena. Njihove upletene brade behu duge, a kosa uvezana pozadi kožnim trakama. Obojica su nosila dugačka koplja, a drugi je za pojasom imao i mač, mada ga još nije isukao. Zadržavao sam dah.

Onaj spreda podigao je ruku, zastali su i oslušnuli pre nego što su nastavili napred. Lice bližeg čoveka nosilo je ožiljak iz neke stare bitke, usta mu behu otvorena i mogao sam da vidim prorede među požuteljim zubima. Izgledao je neizmerno čvrsto, iskusno i strašno, iznenada me preplavi grdna želja da uteknem, ali onda je ožiljak na mom levom dlanu, ožiljak koji mi je ostavila Nimju, stao da dobuje i taj topli osećaj ulio mi je hrabrosti.

„Ma, čuli smo jelena“, reče drugi čovek s omalovažavanjem. Sada su koračali kriomice, pažljivo spuštajući stopala, tražeći među lišćem pred sobom i najmanji nagoveštaj pokreta.

„Čuli smo bebu“, odlučno je rekao prvi. Bio je dva koraka ispred drugog koji je, u mojim uplašenim očima, delovao još krupnije i strašnije od svog druga.

„Kopilad su nestala“, kazao je on. Video sam da mu se znoj sliva niz lice, primetio kako svako malo stiska kopljište od jasenovine, i znao sam da je uznemiren. Vrteo sam neprestano Belovo ime u mislima, molio boga da mi da hrabrosti, molio ga da me učini muškarcem. Dušmani su stigli na šest koračaja i nisu zastajali, svud oko nas šikara beše vrela i zagušljiva, mogao sam da namirišem ljude, njihove kožne prsnike i zaostali vonj konja, dok mi je znoj pekao oči; umalo nisam naglas zakukao od užasa, ali onda je Galidajn iskočio iz busije urlajući ratni poklič dok je jurio napred.

Potrčao sam rame uz rame s njim i iznenada straha više nije bilo, kad mi se prvi put javilo ono ludo, od bogova dato uživanje u borbi. Kasnije, mnogo kasnije, naučio sam da su strah i ushićenje potpuno ista osećanja, jedno se prosto pretvara u drugo delanjem. Ali, tog letnjeg popodneva bejah iznenada ushićen. Neka mi Gospod i Njegovi anđeli oproste, ali tog dana otkrio sam radost koja se krije u borbi i mnogo vremena potom žudeo sam za njom kao žedan čovek za vodom. Leteo sam napred, vrišteći kao Galidajn, ali nisam bio toliko sluđen da bih ga slepo pratio. Pomakao sam se do desnog ruba uzane staze da bih mogao da ga mimođem kad udari bližeg Silura.

Taj čovek je pokušao da odbije Galidajnovo koplje, ali drvodelja je očekivao niski zamah jasenovom motkom, te je podigao svoje oružje naviše dok je ubadao. Sve se desilo tako brzo. U jednom trenutku Silur je bio preteća prilika ratnika, a u sledećem je hvatao dah i trzao se dok je Galidajn probijao kožni oklop i gurao koplje što dublje u prsa. A ja sam već minuo kraj

njega, ričući dok sam vitlao Hajvelovim mačem. U tom trenutku nisam se bojao, možda zato što mi je duša mrtvog Hajvela došla u pomoć iz Zemlje seni; najednom sam tačno znao šta mi je činiti i moj ratni poklič beše krik trijumfa.

Drugi čovek imao je za treptaj oka više vremena da se pripremi nego njegov drug na izdisaju, te je stigao da se spusti u čučanj iz kog je mogao da se odbaci napred s ubistvenom silinom. Priskočio sam mu i, kad koplj sunu ka meni u blistavom, suncem obasjanom naletu čelika, izvih se i odbacih ga svojim sečivom, ali ne toliko da bih prestao da vladam oružjem; samo sam odgurnuo koplj da prođe kraj mog desnog bedra dok sam obrtao mač na drugu stranu. „Sve je u zglobovima, dečko, sve je u zglobovima“, čuo sam Hajvelove reči; urlao sam njegovo ime dok sam silovito spuštao oštricu na vrat Silura.

Sve se desilo brzo, baš brzo. Zglob je vodio mač, ali mu je mišica davala zamah, a moja raka je tog dana prigrliila Hajvelovu ogromnu snagu. Moj čelik prodro je u vrat Silura kao sekira u trulo drvo. Isprva, koliko sam samo zelen bio, pomislio sam da nije mrtav i istrgao mač da udarim ponovo. Zasekao sam i postao svestan da krv škropi zemlju, video gde čovek pada u stranu, čuo krkljanje i spazio kako u ropcu čini napore da još jednom izmahne kopljem. Onda mu je život zapeo u grlu i novi debeli mlaz krvi slio se niz grudnjak. Telo je omilitavilo na satrulom lišću.

A ja sam stajao tamo i drhtao. Najednom sam želeo da plačem. Nisam imao pojma šta sam učinio. Nisam osećao trijumf, samo krivicu, stajao sam zaprepašćen i oduzet, sa sečivom još u grlu mrtvaca. Prve muve već su sletale na truplo. Nisam mogao da se pomerim.

Ptica je kliknula visoko u krošnjama, a onda je Galidajnova snažna ruka stegla moje rame, dok su mi suze lile niz obaze. „Ti si dobar čovek, Derfele“, kazao je Galidajn i ja sam se okrenuo i zagrljio ga kao dete koje traži utehu od oca. „Dobar si bio“, mrmljao je neprekidno. „Dobar.“ Tešio me je nespretno, dok najzad nisam progutao suze.

„Zao mi je“, čuo sam svoj glas.

„Zao?“ nasmejao se. „Zbog čega? Hajvel je uvek govorio da nikad nije učio boljeg od tebe i trebalo je da mu verujem. Brz si. Hajde sad, da vidimo šta smo osvojili.“

Skinuo sam kanije za mač sa svoje žrtve i našao da paše Hajvelovom sečivu sasvim dobro. Onda smo pretražili tela, zbog ono malo plena što smo stekli - nenačeta jabuka, stari izlizani novčić, dva ogrtača, oružje, nešto kožnog remenja i nož sa drškom od kosti. Galidajn je razmišljao da li da se vratimo po konje, i odlučio da vremena nema. Ja nisam mario. Pogled su mi možda zamaglile suze, ali bio sam živ, ubio sam čoveka i odbranio svog kralja. U trenu sam postao neizrecivo srećan, dok me je Galidajn vodio do prestrašenih begunaca i podigao mi ruku, u znak da sam se borio valjano.

„Digli ste dovoljno buke, vas dvojica“, zarežala je Morgana. „Uskoro će nam pola Silurije biti za petama. Hajde sad! Kreći!“

Nimju moja pobeda nije mnogo zanimala, ali Lunet je želeta da čuje sve o tome; preterivao sam neštedimice, veličajući i protivnika i borbu, a Lunetino divljenje mamilo je sve nove i nove detalje. Opet me je držala za ruku, ja sam posmatrao njen tamnooko lice i pitao se zašto nikad nisam zapazio koliko je lepa. Kao i Nimju, imala je oblo lice, ali dok se kod Nimju ogledao umor od previše znanja, Lunetino lice bilo je blago, nestošno i puno topoline. Njena blizina dala mi je novo samopouzdanje dok smo hodali čitavog tog dugog popodneva i najzad skrenuli ka brdima od kojih se Kaer Kadarn izdvajao kao usamljeni jahač.

Čas kasnije stajali smo na rubu šume nasuprot Kaer Kadarna. Taj dan je uveliko isticao, ali bili smo u jeku leta i sunce je još bilo visoko na nebu. Prekrasni, nežni zraci padali su na

zapadne bedeme Kaer Kadarna, koji su uzvraćali zelenkastim odsjajem. Nalazili smo se na milju od tvrđave, dovoljno blizu da vidimo žute palisade na vrhu bedema, dovoljno blizu da vidimo da na zidovima nema straže i da nikakav dim ne vijori iz naselja iza njih.

Ali nije bilo ni neprijatelja na vidiku, pa je Morgana odlučila da pređemo preko čistine i uspnemo se zapadnim prilazom do kraljevske tvrđave. Galidajn reče da bi trebalo da ostanemo u šumi do mraka, ili da odemo do obližnjeg naselja zvanog Lindinis. Ali Galidajn je bio samo drvodelja, a Morgana visokorodna gospa, te se povinovao njenim željama.

Krenuli smo preko livada i naše senke su se izdužile pred nama. Jeleni i stoka srubili su travu gotovo do zemlje, ali ipak je bila meka i bujna pod stopalima. Nimju, čija svest kao da je još bila pomračena bolom, izula je pozajmljenu obuću i hodala bosa. Soko je lebdeo nad nama, a jedan zec je, isprepadan našim dolaskom, klisnuo iz rupe skrivene u travi i okretno odjurio preko polja.

Sledili smo putić ovičen različkom, volujskim očima, oštrem i vučjim drenom. Iza nas, Šuma je izgledala sve tamnije dok se sunce naginjalo ka zapadu. Bili smo premoreni i odrpani, ali kraj puta se sada video i neki među nama čak su delovali veselo. Vratili smo Mordreda u mesto rođenja, na kraljevsko brdo Dumnonije, ali pre nego što smo prevalili pola puta do tog veličanstvenog zelenog utočišta, neprijatelj se pojavio iza nas.

Čitav Gundleusov odred dolazio je za nama. Ne samo konjanici koji su dojahali u Ajnis Vidrin tog jutra već i kopljonoše. Gundleus mora da je sve vreme znao kuda smo se uputili, pa je poslao sve preživele jahače i više od stotinu kopljaniča ka svetilištu dumnonskih kraljeva. Sve i da nije morao da progoni bebu kralja, Gundleus bi ipak došao u Kaer Kadarn. On nije želeo ništa manje od dumnoniske krune, a ona se na glave kraljeva polagala u Kaer Kadarnu. Ko drži Kaer Kadarn, drži Dumnoniju, glasila je stara izreka, a ko drži Dumnoniju, drži i Britaniju.

Silurski jahači prednjačili su, ostavivši pešake za sobom. Vreme koje im je trebalo do nas merilo se trenucima i znao sam da niko od nas, čak ni najhitriji trkači, ne bi mogli da se dočepaju dugih padina utvrde pre nego što ga konjanici saseku mačem ili nataknu na koplje. Prišao sam Nimju i video da je njen mršavo lice usukano i umorno, a jedino oko natečeno i suzno. „Nimju“, pozvao sam je.

„Sve je u redu, Derfele.“ Kao da joj je smetala moja želja da brinem o njoj.

Ona je poludela, zaključio sam. Od svih koji su preživeli ovaj strašni dan, ona je propatila najviše i to ju je odvuklo negde gde nisam mogao da je sledim, ili makar da je razumem. „Volim te“, rekoh, pokušavajući da taknem njenu dušu nežnošću.

„Mene? Ne Lunet?“, kazala je Ijutito. Nije gledala mene, već tvrđavu, a ja sam se okrenuo i blenuo u sve bliže jahače koji su se razvukli u dug stroj, kao da se pripremaju za ples. Njihovi plaštovi padali su na sapi konja, korice mačeva visile su kraj čizama koje su se njihale, a sunce se odbijalo o vrhove kopalja i obasjavalo barjak sa lisicom. Gundleus je jahao pod barjakom, Ladvis tik uz njega s mačem u ruci, a Tanaburs, u lepršavoj dugoj odori, terao je svog zelenka nedaleko od kraljevog konja. Umreću, pomislio sam, umreću na dan kad sam postao čovek. Bila je to okrutna spoznaja.

„Trčite!“, vrisnula je najednom Morgana. „Trčite!“ Pomislio sam da je izgubila glavu, i nisam htio da poslušam jer sam mislio da je časnije da poginem kao muškarac nego da budem sasečen s leđa, u bekstvu. Onda sam shvatio da se nije uspaničila i da Kaer Kadarn uopšte nije napušten, već da su se kapije otvorile i da ljudi trče i jašu niz put. Konjanici su bili odeveni kao i Gundleusovi ratnici, samo što su nosili štitove sa Mordredovim zmajem.

Jurnuli smo. Vukao sam Nimju stežući joj mišicu, dok je šačica Dumnonaca mamuzala konje ka nama. Tuce jahača, ne mnogo njih, ali sasvim dovoljno da uspore Gundleusove ljudi, dok je za njima dolazila četa kopljanika.

„Pedeset kopalja“, rekao je Galidajn. Brojao je naše spasioce. „Ne možemo ih potući sa pedesetoricom“, dodao je mrko, „ali mogli bismo da budemo sigurni iza zidina.“

Gundleus je zaključio to isto, sudeći po tome što je poveo konjanike u širokom luku, kojim je nameravao da stigne iza leđa dumnonskih kopljonoša. Želeo je da nam preseče odstupnicu, jer kad bi okupio sve svoje neprijatelje na jednom mestu, mogao je da nas pobije, bez obzira na to da li nas ima sedam ili sedamdeset. Svakako je imao brojčanu nadmoć i, sišavši niz kosinu, Dumnonci su žrtvovali jedinu prednost koju su imali, viši položaj.

Konji Dumnonaca protutnjali su kraj nas, odbacujući kopitima veliko busenje. Nisu to bili čuveni Arturovi oklopnići, koji su udarali u neprijatelje kao grom, već lako naoružani izviđači, koji su obično napuštali sedla pre bitke, ali sad su stali u stroj između nas i silurskih pešaka. Trenutak kasnije naši kopljanici su stigli i načinili živi zid. Zid nam je svima ulio samopouzdanje, koje skoro preraste u veselje kad videsmo ko predvodi spasioce. Bio je to Ovejn, moćni Ovejn, kraljev zatočnik i najveći ratnik među Britima. Mislili smo da je na severu, ratujući uz narod Gventa u planinama Povisa, ali on je bio tu, u Kaer Kadarnu.

Sad, istini za volju, Gundleus je i dalje imao prednost. Nas je na broju bilo dvanaest konjanika, pedeset kopljonoša i trideset premorenih begunaca, okupljenih na otvorenom polju. Gundleus je imao dvostruko više i jahača i kopljanika.

Sunce je još snažno sijalo. Valjalo je čekati još dva sata do sutona, a bar četiri do mrkle noći, a to je Gundleusu davalо više nego dovoljno vremena da zavrши pokolj. Ipak je najpre pokušao da nas pokori rečima. Izjahao je napred, veličanstven na penom okupanom ždrepцу, štita okrenutog naopako u znak primirja. „Ljudi Dumnonije“, rekao je, „dajte mi dete i otići ću!“ Niko nije odgovarao. Ovejn se sakrio u središtu našeg živog zida tako da se Gundleus, ne znaajući ko je vođa, obraćao svima. „To je sakato detel“, viknuo je silurski kralj. „Proklet od bogova. Kakvoj se sreći nadate u zemlji kojom vlada bogalj? Hoćete da vam žetve propadnu? Da vam se deca rađaju bolesna? Da vam stoka pocrka od kuge? Hoćete da Sasi budu gospodari ove zemlje? Šta donosi bangavi kralj osim zle sreće?“

Još nije bilo odgovora iako, bogovi znaju, poprilično se ljudi u našim na brzu ruku spojenim redovima plašilo da ima istine u Gundleusovim rečima.

Silurski kralj podigao je šlem sa duge kose i osmehnuo se neprilici u kojoj smo se našli. „Svi ćete ostati u životu“, obećao je, „samo treba da mi predate dete.“ Čekao je na odgovor kog nije bilo. „Ko vam je vođa?“, upitao je na kraju.

„Ja!“ Ovejn se konačno progura kroz stroj i zauze mesto ispred niza naših štitova.

„Ovejn.“ Gundleus ga je prepoznao i učinilo mi se da sam video tračak straha u njegovim očima. Kao i mi, ni on nije znao da se Ovejn vratio u samo srce Dumnonije. Mada, Gundleus je još bio siguran u pobedu; ali morao je znati da će, sa Ovejnom u suparničkoj vojsci, ta победа doći mnogo teže i sporije. „Gospodar Ovejn“, reče, obraćajući se zatočniku Dumnonije propisnom titulom, „sin Ejlinona, sina Kalvasovog. Pozdravljam te!“ Gundleus je digao koplje ka suncu. „Ti imaš sina, gospodaru Ovejne.“

„Mnogi ljudi imaju sinove“, odvrati Ovejn nehajno. „Šta se to tebe tiče?“

„Hoćeš da tvoj dečak ostane bez oca?“, upita Gundleus. „Hoćeš da tvoje zemlje opuste? Da ti dom proguta vatru? Da tvoja žena postane igračka mojih ljudi?“

„Moja žena“, reče Ovejn, „ima da isprebija sve tvoje ljudi, s tobom na čelu. Hoćeš igračke, Gundleuse? Beži svojoj kurvi“ - pokaza glavom ka Ladviju - „a ako nećeš da je deliš sa svojim ljudima, onda Dumnonija može da ponudi Siluriji nekoliko usamljenih ovaca.“ Ovejnov prkos nas je obodrio. Izgledao je nesavladivo sa svojim teškim kopljem, dugim mačem i štitom obloženim gvožđem. Uvek se borio gologlav jer je prezirao kalpake, a njegove ogromne mišice bile su tetovirane obličjima dumnonorskog zmaja i njegovog vlastitog znamena, vepra dugih kljova.

„Dajte mi dete.“ Gundleus je prešao preko uvreda, znajući da je to tek inat čoveka koji se suočava s borbom.

„Dajte mi sakatog kralja!“

„Daj mi tvoju kurvetinu, Gundleuse“, uzvratio je Ovejn. „Nisi ti dovoljno muško za nju. Daj mi je i možeš da se gubiš u miru.“

Gundleus je pljunuo. „Bardovi će pevati o tvojoj smrti, Ovejne. Pesmu o klanju svinja.“

Ovejn je zario držak koplja u tlo. „Ovde svinja stoji, Gundleuse, sine Mejlirov, kralju Silurije“, prodrao se. „Ovde će svinja umreti ili se popišati na tvoju trupinu. Sad odlazi!“

Gundleus se nasmešio, slegnuo ramenima i okrenuo konja. Takođe je okrenuo i štit u pravi položaj, dajući nam do znanja da ćemo uskoro imati bitku.

To je bila moja prva bitka.

Dumnonski konjanici zbili su se iza naše linije kopalja da štite žene i decu dokle god budu mogli. Mi ostali stali smo u borbeni red i gledali dušmane kako čine isto. Ligesak, izdajnik, bio je među Silurima. Tanaburs je izvodio predstavu, dignute ruke i zatvorenog oka đipao je na jednoj nozi ispred Gundleusovog živog zida, koji se polako primicao preko pašnjaka. Tek kad je Tanaburs bacio odbrambene čini, silurski ratnici stali su da urlaju uvrede. Obećavali su nam klanicu i unapred se razmetalili brojem naših leševa. I pored toga, zapazio sam da napreduju veoma lagano; na pedesetak koračaja od nas, ukopali su se u mestu. Nekolicina iz naših redova rugala se plašljivcima, ali Ovejn je zarežao da budemo tihi.

Bojni redovi gledali su se međusobno. Nijedan nije kretao.

Potrebna je neobična hrabrost da bi se jurišalo na živi zid, načičkan kopljima. Zato se tako mnogo ratnika opija pre bitke. Viđao sam kako vojske stoje satima prikupljajući hrabrost za juriš; što je borac stariji, više mu je hrabrosti potrebno. Mladi će jurnuti i umreti, ali stariji ljudi znaju koliko strašan može biti neprijateljski živi zid. Ja nisam imao štit, već sam se zaklanjao iza svojih suseda; ivice njihovih štitova dodirivale su se čitavom dužinom naše vrste, tako da je svaki napadač morao da udari na zid od drveta presvučenog kožom, iz kog su stremili oštiri vrhovi kopalja.

Siluri su počeli da tuku o štitove držacima kopalja. Buka je trebalo da nas uz nemiri, i jeste, iako niko od nas nije pokazivao strah. Samo smo se zbili, čekajući napad. „Biće najpre nekoliko lažnih juriša, momče“, upozorio me je čovek do mene, i dok je još govorio, grupa Silura jurnula je iz bojnih redova vičući i zavitlala duga kopinja u samo središte naše odbrane. Naši borci su se zgurili, kopinja su udarila u štitove i najednom se čitav silurski stroj kretao napred; Ovejn je istog trena zapovedio da se uspravimo i krenemo ka njima i taj promišljeni manevr zaustavio je napad. Ratnici u čije štitove su se zabila kopinja istrgli su ih i opet popunili zid.

„Korak nazad!“, naredio je Ovejn. Pokušavao je da nas odvuče lagano unatrag preko polja, pola milje do Kaer Kadarna, nadajući se da Siluri neće stisnuti petlju za juriš pre nego što završimo to žalosno sporo povlačenje. Da bi nam dao na vremenu, Ovejn je iskoracišao napred

i povikao Gundleusu da se bori s njim, čovek na čoveka. „Jesi li ti žena, Gundleuse?”, vređao je zatočnik. „Ponestalo ti hrabrosti? Nemaš medovine? Sto se ne vratиш razboju, ženo? Beži svom vezu! Beži svojoj preslici!”

Mileli smo natrag, mileli, mileli, ali nas je iznenada neprijateljski juriš naterao da se čvrsto ukopamo i pogremo iza štitova kad su kopla poletela. Jedno je fijuknulo nad mojom glavom, uz zvuk jakog naleta vetra, ali opet je napad bio samo laža koja je trebalo da nas natera da izgubimo glavu. Ligesak je odapinjao strele, ali mora da je bio pijan jer su letele visoko iznad nas. Ovejn je bio meta tucetu kopalja, ali većina je promašila, a ostala je on prezrivo odbijao u stranu štitom ili mačem, rugajući se napadačima. „Ko vas je učio da gađate? Majke?” Pljuvao je ka neprijatelju. „Dođi, Gundleuse! Bori se sa mnom! Pokaži svojim bitangama da si kralj, a ne miš!”

Siluri su tukli kopljima o štitove da priguše Ovejne uvrede. Okrenuo im je leđa da pokaže svoj prezir i lagano prišao našem živom zidu. „Nazad”, naredio je tiho. „Nazad.”

Dvojica Silura odbacila su štitove i oružje i strgla odeću da bi se borili nagi. Moj sused je pljunuo. „Sad će biti nevolje”, upozorio me je smrknuto.

Nagi ljudi verovatno behu pijani, ili su ih bogovi tako zatrovali da su verovali kako im dušmanska sečiva ne mogu ništa. Slušao sam o takvim ljudima i znao da je njihov samoubilački poduhvat uglavnom i znak za pravi napad. Stegoh mač i pokušah da se zavetujem na mušku smrt, ali ako ćemo pravo, plakalo mi se od muke. Postao sam čovek tog dana, a sad treba da umrem. Pridružiću se Uteru i Hajvelu u Zemlji seni i tamo čekati u godinama tame, dok moja duša ne pronađe novo ljudsko telo u kom će se vratiti na ovaj ozeleneli svet.

Dva gola čoveka rasplela su kose, podigla mačeve i kopla i zaplesala ispred silurskog stroja. Zavijali su dok ih obuzimaše pomama bitke, to bezumno stanje u kom čovek pokušava da načini najluđe podvige. Gundleus, na konju pod barjakom, smešio se dvojici ratnika čija su tela bila iscrtana zamršenim plavim obličjima. Deca su plakala iza nas, naše žene zazivale su bogove, a ona dvojica plesahu sve bliže, vitlajući oružjem na suncu, u predvečerje. Takvim ljudima ne trebaju štitovi, odeća i oklop. Štite ih bogovi, a slava je njihova nagrada, i ako uspeju da ubiju Ovejna, bardovi će pevati o njihovoj pobedi mnogo dugih godina. Prilazili su s obe strane našem zatočniku, koji je podigao koploje očekujući njihov napad, trenutak u kome će i čitav neprijateljski stroj jurnuti.

A onda je rog zarikao.

Bio je to jasan, leden zvuk, kao nijedan koji sam čuo pre. Bilo je čistote u glasu tog roga, hladne stamene čistote, kao ni u čemu drugom na svetu. Začuo se jednom, dvaput, a taj drugi zov naterao je čak i gole ljudi da stanu i okrenu se istoku, odakle je zvuk dolazio.

Gledao sam i ja.

I bio zapanjen. Kao da je novo jarko sunce obasjalo taj umirući dan. Svetlo ošinu livade, zaslepi nas, zbuni, a onda kliznu dalje i shvatih da je to samo odraz pravog sunca u štitu uglačanom poput ogledala. A taj štit je držao čovek kakvog ne videh do tada; veličanstven, uzdignut visoko na leđima ogromnog konja i u pratinji ljudi sličnih sebi. Odred čudesnih ratnika, s perjanicama, u oklopima; ljudi koje su bogovi spustili na ovo polje, a iznad njihovih glava vijorio se barjak koji ču voleti više od svih na ovoj zemlji. Beše to barjak sa medvedom.

Rog zabruja treći put, i najednom sam znao da ču živeti, zajecao sam od sreće dok su i naši kopljanci u isti mah plakali i klicali, a zemlja drhtala pod kopitim konja tih bogova koji su jahali da nas spasu.

Artur je, najzad, došao.

poglavlje drugo

Princeza nevesta

I

Igrejn nije zadovoljna. Želi priče o Arturovom detinjstvu. Načula je o maču u kamenu i hoće da pišem o tome. Kaže mi da je on dete duha i kraljice i da je nebesima odzvanjala grmljavina u noći njegovog rođenja. Možda je u pravu, možda je nebo bilo bučno te noći, ali svi sa kojima sam razgovarao prespavali su je. A kad smo kod mača u kamenu, pa, bilo je i mača i kamena, ali na njihovu ulogu u ovoj priči još treba sačekati. To sečivo zvali smo Kaledfalk, Silna munja, iako Igrejn više voli da ga zove Ekskalibur; mogu i ja da ga nazivam tako, jer Artura nikad nije bilo briga kakvo ime je nadenuo njegovom maču. Niti je mario za svoje detinjstvo, pošto ga nikad nisam čuo da priča o tome. Zapitkivao sam ga jednom o njegovoj mladosti i nije hteo da mi se poveri. „Šta orlu znači jaje?“, pitao me je i rekao da se rodio, živeo i postao ratnik. To je sve što treba da znam.

Ali za moju divnu i velikodušnu zaštitnicu Igrejn, pribeležiću ono malo što sam doznao. Artur je, uprkos Uterovom odricanju od očinstva u Glevumu, bio sin Kralja kraljeva, iako to nije donosilo nikakve prednosti. Uter je sejao kopilad kao mačor mladunce. Arturova majka, kao i moja dragocena kraljica, zvala se Igrejn. Došla je iz Kaer Geja u Gvinedu i govorkalo se da je kći Kanede, vladara Gvineda koji je, pre Utera, bio Kralj kraljeva. Igrejn nije bila princeza, jer joj majka ne beše udata za Kanedu, već za poglavara Henis Vajrena. Sve što je Artur ikad rekao o Igrejn od Gvineda, koja je umrla kad je on bio na pragu odrastanja, beše da je ona najčudesnija, najmudrija i najlepša majka koju bi jedan dečak mogao da ima. Ako je verovati Keju, koji je Igrejn dobro poznavao, njena lepota bila je izostrena zlobom. Kej je sin Ektora, sina Ednivajnovog, glavara u Kaer Geju koji je primio Igrejn i njeno četvoro kopiladi kad ih se Uter odrekao. Odbacio ih je baš one godine kad se Artur rodio, što Igrejn svom sinu nikad nije oprostila. Običavala je da kaže kako je Artur kap koja je prevršila čašu, i verovala da bi zauvek vladala kao Uterova ljubavnica da on nije došao na svet.

Artur je bio četvrti Igrejnino dete koje je preživelo rano detinjstvo. Ostala tri behu ženska; Uter je očito voleo da njegova kopilad budu devojčice, jer je bilo manje izgleda da će tražiti komad očevine kad odrastu. Kej i Artur odrastali su zajedno i Kej je pričao, iako je pazio da Artur ne čuje, kako su obojica živeli u strahu od Igrejn. Rekao mi je da je Artur bio poslušan, vredan dečak, koji je uvek stremio da bude najbolji u svakoj lekciji, bez obzira na to da li je u pitanju čitanje ili mačevanje. Ali ništa što je ikad postigao nije zadovoljavalo njegovu majku, pa ipak ju je Artur uvek obožavao, branio i jecao neutesno kad ju je odnela groznica. Artur je tad navršio trinaest godina i Ektor, njegov zaštitnik, molio je Utera da pomogne Igrejnjinim, u bedu zapalim siročićima. Uter ih je odveo u Kaer Kadarn; bliće da je to učinio jer je tri kćeri smatrao dobrim kockicama za bacanje u igrama dinastičkih brakova. Morganinu udaju za princa od Kernova upropastio je požar, ali se Morgaus udala za kralja Lota od Lotijana, a Anu je za ženu uzeo kralj Budik, sin Kamranov, preko vode, u Bretanji. Ta dva braka nisu bila posebno značajna, jer nijedan kralj nije vladao dovoljno blizu da bi Dumnoniji poslao vojsku u doba ratova. Ipak, oba su poslužila svrsi, makar ne baš važno. Artur, budući momak, nije bio tako koristan, te je otišao na Uterov dvor i učio se maču i

koplju. Takođe je upoznao Merlina, iako nijedan nije previše govorio o onom što se dešavalо među njima u mesecima pre no što je Artur, očajan što od Utera ne dobija čak ni unapređenje, otišao za svojom sestrom Anom u Bretanju. Tamo, u galskoj ludnici, postao je veliki ratnik i Ana, sve vreme svesna koliko je vredno imati brata vojnika, starala se da Uter čuje za njegove podvige. Zato je Uter i pozvao Artura u Britaniju, u pohod koji se završio smrću krunskog princa. Ostalo sam već ispričao.

I tako sam preneo Igrejn sve što sam znao o Arturovom detinjstvu, a ona je nesumnjivo nakitila priču onim što se o Arturu pričalo među prostim svetom. Igrejn jednu po jednu ispisano kožu odnosi i daje ih na prepis Dafidu, sinu Grufudovom, sudskom notaru, koji zna jezik Sasa. Ne verujem da su njih dvoje propustili da dotaknu moje reči sopstvenim maštarijama. Dođe mi tako, ponekad, da ovu priču sročim na jeziku Brita, ali biskup Sensam, kog Gospod čuva brižnije no ijednog sveca, ionako sumnja u moje delo. S vremena na vreme pokušava da me zaustavi, ili zapoveda sataninim vragovima da me ometaju. Jednom su sva moja pera nestala, pa sam onda zatekao mastioniku punu pišačke, ali Igrejn me uvek iznova opskrbljuje i Sensam, dok ne nauči da čita i ne ovlada saskim jezikom, ne može da potvrdi sumnje da moje pisanije, u stvari, nije jevandjelje namenjeno Saksonima.

Igrejn me goni da pišem više i brže, i moli me da ispričam istinu o Arturu, ali onda kuka kad se ta istina ne poklopi sa bajkama kojih se naslušala u kuhinji ili u svojim odajama. Želi da Artur menja oblik i satire zmajeve i svakakve zveri, ali ne mogu da izmislim ono što nisam video. Istina je, Bog nek mi oprosti, da sam ponešto i izmenio, ali baš ništa značajno. Tako, kad nas je Artur spasao u bici kod Kaer Kadarna, shvatio sam da dolazi mnogo pre no što se pojavio, jer su Ovejn i njegovi ljudi znali da se on i njegovi konjanici, tek pristigli iz Bretanje, kriju u šumama severno od Kaer Kadarna, kao što su znali i da Gundleusova horda dolazi. Gundleus je pogrešio kad je spalio Hrid, jer je stub dima upozorio sve na jugu zemlje; Ovejnovi izvidnici na konjima od podneva su motrili na Gundleusove ljude. Ovejn, pomogavši Agrikoli da odbije Godfridov upad, požurio je na jug da dočeka Artura. Ne iz prijateljstva, već da bi bio prisutan kad njegov rival stigne u kraljevstvo. Mi smo imali sreće što se Ovejn vratio. Inače, bitka se nikad ne bi odigrala onako kako sam opisao. Da Ovejn nije znao da Artur dolazi, dao bi Mordreda svom najbržem konjaniku i galopom poslao dete u sigurnost, pa makar mi ostali pali pod Gundleusovim kopljima. Mogao sam da zapišem i tu istinu, naravno, ali bardovi su me naučili kako da oblikujem priču, tako da slušaoci čekaju na deo koji žele da čuju. Mislio sam da će priča biti bolja ako pričuvam vest o Arturovom dolasku do samog kraja. Mali je to greh, to ubličavanje priče, mada Bog zna da mi Sensam nikad ne bi dao oprost.

Još traje zima ovde u Dinevraku i gorka je studen, ali kralj Brokvel je naredio Sensamu da naloži vatre, pošto je brat Aron nađen smrznut u svojoj keliji. Presveti je odbijao sve dok kralj nije poslao ogrev iz svog grada. Sad palimo vatre, iako ne mnogo njih i nikad velike. Svejedno, čak i vatrica čini pisanje lagodnijim, a odskora se blagosloveni sveti Sensam manje pača u moj posao. Dvojica novajlja su nam se priključili, momčići, još tananih glasova, i Sensam je na sebe uzeo da ih privede putevima Našeg voljenog spasioca. Svetac se strašno brine za besmrtnе duše tih dečaka, čak zahteva da spavaju u njegovoј keliji; mnogo je srećniji otkad mu oni prave društvo. Neka je hvala Gospodu za to, i za blagoslov vatre, i za snagu da produžim sa pisanjem priče o Arturu, Kralju što nikad ne beše, Neprijatelju Boga i Gospodaru bitaka.

Neću vas zamarati detaljima bitke pod bedemima Kaer Kadarna. Bila je to bežanija, a ne borba, a samo šaćica Silura je utekla. Izdajniku Ligesaku to je uspelo, ali većina Gundleusovih ljudi pala je u ropstvo. Nešto ih je i umrlo, među njima i dva gola čoveka, koje je Ovejn pobio kopljem. Gundleus, Ladvis i Tanaburs uhvaćeni su živi. Ja nisam ubio nikoga. Nisam čak ni iskrzao ivicu mača.

Ne sećam se ni mnogo čega iz te bežanije, jer sam samo želeo da blenem u Artura.

Dojurio je na svojoj kobili Lamri, ogromnoj crnoj beštiji čupavih gležnjeva, sa ravnim čeličnim potkovicama oputama učvršćenim na kopita. Svi Arturovi ljudi jahali su takve konje, nozdrva razrezanih u široke rupe da bi lakše disali. Zveri su bile još strašnije zbog čudnovatih štitova od krute kože koji su im čuvali grudi od kopalja. Štitovi su bili tako debeli i glomazni da životinje nisu mogle da spuste glave sve do kraja bitke, te je Artur naredio jednom od svojih konjušara da skine tu napravu sa Lamri da bi mogla da pase. Svakog konja opsluživala su dva konjušara; jedan da se stara o konjskom štitu, pokrovcu i sedlu, drugi da vodi životinju za uzdu, dok je treći sluga nosio koplje i štit ratnika. Artur je imao dugo, teško koplje zvano Rongominijad. Njegov štit, Vajnebgartuher, bio je načinjen od vrbovih dasaka optočenih tučenim srebrom, uglačanim tako da zaslepljuje. O bedru su mu visili nož nazvan Karvenhau i čuveni mač Ekskalibur, u crnim koricama izvezenim zlatom.

Isprva mu nisam video lice, jer mu je glava bila oklopljena šlemom širokog vizira, koji mu je zaklanjao crte. Šlem, sa prorezom za oči i mračnim otvorom kod usta, bio je načinjen od glatkog čelika, ukrašen vijugavim srebrnim gravirama i visokom perjanicom od belog gušćeg perja. Bilo je nečeg smrtonosnog u tom bledom šlemu; zastrašivao je, pretio oblikom nalik na lobanju, kao da stoji na glavi neupokojenog mrtvaca. Ogrtač mu, kao i perjanica, beše beo. Artur je, poput bezumnika, vodio računa da taj plašt uvek bude čist. Padao mu je niz ramena i branio od sunca krljuštasti oklop, u kom bi inače provrio. Nikad nisam video takav, mada mi je Hajvel pričao o njima i, videvši Artura, preplavi me želja da imam sličan oklop. Bio je rimski, načinjen od stotina gvozdenih pločica, ne većih od nokta na palcu, prišivenih u preklapljenim nizovima za kožnu odoru koja je sezala do kolena. Krljušti su bile kvadratne pri vrhu, gde su dve rupe ostavljene za prošivanje, i usmerene naniže, tako su se preklapale da bi na bilo kom delu oklopa vrh koplja najpre morao da prođe kroz dva sloja gvožđa pre nego što dopre do debele kože ispod. Kruti oklop je zvečao pri svakom Arturovom pokretu. To nije bio samo zvezk gvožđa, jer su kovači dodali niz zlatnih pločica oko vrata i umešali poneki komad srebra među ulastene gvozdene krljušti, tako da je čitav oklop svetlucao. Nužno je bilo glačati ga satima svakog dana da bi se sačuvao od rđe, a posle svake borbe poneka pločica bi otpala i morala je da se dokiva. Svega nekolicina kovača umela je da načini takav oklop, a još manje ljudi ga je moglo priuštiti; Artur je svoj skinuo sa franačkog vojskovođe kog je ubio u Armorici. Pored šlema, plašta i oklopa, nosio je čizme i rukavice od kože, i pojasa s kog je visio Ekskalibur. Za njegove zlatom prošivene kanije verovalo se da teraju zlo.

Meni, zadivljenom njegovim dolaskom, izgledao je kao beli, blistavi bog koji je sišao na zemlju. Nisam mogao da odvojam oči od njega.

Zagrljio je Ovejna i čuo sam da se smeju. Ovejn je bio visok čovek, ali Artur je mogao da ga gleda pravo u oči iako nije bio ni izbliza tako krupan. Ovejn je bio sazdan od mišića, ogroman, dok je Artur bio mršav i žilav čovek.

Ovejn ga lupi po plećima i Artur uzvrati pre nego što su, zagrljeni, prišli Rali, koja je držala Mordreda.

Artur je pao na kolena pred kraljem i, s pažnjom iznenađujućom za čoveka u krutom, teškom oklopu, podigao ruku da prihvati krajičak bebine odeće. Podigao je vizir i poljubio halju. Mordred je odgovorio vriskom i otimanjem.

Artur ustade i pruži ruke ka Morgani. Bila je starija od brata, koji je imao svega dvadeset pet ili šest godina, ali kad je prišao da je zagrli, počela je da plače iza zlatne maske, koja je blago zveknula o Arturov šlem dok su stezali jedno drugo. Zgrabio ju je čvrsto, pa je odmakao od sebe. „Draga Morgana“, čuo sam da kaže. „Draga, slatka Morgana.“

Nisam shvatao koliko je Morgana bila usamljena dok je nisam video kako jeca u naručju brata.

Nežno se izvukao iz njenog zagrljaja i obema rukama skinuo srebrnastosivi šlem sa glave. „Imam poklon za tebe“, rekao je Morgani, „bar mislim da imam, ako ga Hagvid nije ukrao. Gde si, Hagvide?“

Sluga Hagvid je pritrčao i uzeo šlem sa belom perjanicom, a pružio ogrlicu od medveđih zuba, u zlatnim ležištima na lancu od zlata, koji je Artur stavio sestri oko vrata. „Nešto lepo za moju divnu sestruru“, kazao je. Onda je htio da zna ko je Rala. Čuvši za smrt njene bebe, na licu mu se ukazao takav bol i saosećanje da je Rala počela da jeca. Artur ju je nagonski zagrlio i umalo smrvio Mordreda na oklopjenim grudima. Onda mu je predstavljen Galidajn, koji mu je ispričao kako sam, braneći Mordreda, ubio Silura. Artur se okrenuo da mi zahvali.

Tad sam ga, prvi put, pogledao pravo u lice.

Beše to lice puno dobrote. To je bio moj prvi utisak. Ne, to je ono što Igrejn želi da napišem. U stvari, prvo što sam primetio bio je znoj; znojio se potocima ispod gvozdenog okopa po letnjem danu. Tek sam potom primetio kako je ljubazno izgledao. Arturu se verovalo na prvi pogled. Zato se i ženama dopadao; ne zbog izgleda, jer nije ni bio bogzna kako lep, već zato što je gledao u ljude sa živim interesovanjem i dobronamerno. Imao je snažno, koščato lice puno poleta i gustu, tamnosmeđu kosu, koju je, kad sam ga prvi put video, kožna postava šlema slepila tik uz lobanju. Oči su mu bile smeđe, imao je dug nos i tešku, glatko izbrijanu bradu, ali na njegovom licu pogled su najpre privlačila usta. Bila su neprirodno velika, bez ijednog ispalog zuba. Ponosio se svojim zubima i čistio ih svakog dana, solju kad ju je imao, čistom vodom kad nije. Bilo je to krupno i snažno lice, ali ono što me je najviše privlačilo bila je ta ljubaznost i vragolast pogled. Kraj Artura je čovek mogao da uživa, njegovo lice isijavalо je radost, njegova aura mogla je da prigrli svakoga. Primećivao sam tada, i uvek potom, kako muškarci i žene postaju razdragani kad su sa Arturom u društvu. Svi su bili vedriji, smejali se, a po njegovom odlasku bi otupeli; pa ipak, on nije bio nikakav dovitljivac, nikakav priovedač, već prosto Artur, dobar čovek koji je širio poverenje kao zarazu, nemirne volje i tvrde glave, odlučan. Njegovu čvrstinu i tvrdnu rešenost isprva ne biste primetili, čak se i sam Artur činio kao da je nema, pa ipak je bila tu. Grobovi pobijenih u bitkama svedoče o tome.

„Galidajn mi kaže da si Sakson!“, zadirkivao me je.

„Gospodaru“, bilo je sve što uspeh da izustim dok sam padao na kolena.

On se saže, uhvati me za ramena i podiže. Dodir je bio čvrst. „Ja nisam kralj, Derfele“, reče, „i ne treba da klečiš pred mnom. Trebalo bi da ja kleknem pred tobom, jer si stavio život na kocku da spaseš našeg kralja.“ Nasmešio se. „Za to sam ti zahvalan.“ Pored Artura, čovek se osećao kao da niko drugi nije važan kao on. Već sam se bio izgubio u obožavanju. „Koliko ti je godina?“, pitalo me je.

„Petnaest, mislim.“

„A velik si kao da ti je dvadeset“, smešio se. „Ko te je učio da se boriš?“

„Hajvel“, rekoh. „Merlinov kućepazitelj.“

„Aha! Najbolji učitelj! I mene je učio. Kako je dobar Hajvel?“ Pitao je čežnjivo, a ja nisam imao ni reči ni hrabrosti da mu odgovorim.

„Mrtav je“, odvratila je Morgana umesto mene. „Posekao ga je Gundleus.“ Pljunula je kroz prorez za usta na zlatnoj masci prema zatočenom kralju kog su držali nekoliko koračaja dalje.

„Hajvel je mrtav?“ Artur je pitanje postavio meni, gledajući me u oči. Klimnuo sam glavom i progutao suze. Odmah me je zagrlio. „Ti si dobar čovek, Derfele“, kazao je, „i dugujem ti nagradu za spas našeg kralja. Šta želiš?“

„Da budem ratnik, gospodaru“, kazao sam.

Osmehnuo se i udaljio jedan korak. „Ti si srećan čovek, Derfele, jer si ono što želiš da budeš. Gospodaru Ovejne!“ Okrenuo se glomaznom, istetoviranom zatočniku. „Imaš li mesta za ovog dobrog saksonskog ratnika?“

„Imam“, pristade Ovejn da me primi, sasvim spremno.

„Onda je on tvoj čovek“, rekao je Artur. Mora da je primetio moje razočaranje, jer se okrenuo i položio ruku na moje rame. „U ovom trenutku, Derfele, predvodim konjanike, ne kopljonoše. Neka Ovejn bude tvoj gospodar, jer nema boljeg učitelja vojničkom zanatu.“ Stegao mi je rame rukom u rukavici, onda se okrenuo i mahnuo dvojici stražara da se pomere od Gundleusa. Rulja se zbirala u blizini zarobljenog kralja, koji je stajao pod barjacima pobednika. Arturovi jahači, s kalpacima, oklopljeni u kožom postavljeni gvožđe i s plaštovima od lana ili vune, izmešali su se sa Ovejnovim kopljanicima i beguncima s Hridi na komadu pašnjaka na kom su se suočili Artur i Gundleus.

Gundleus se uspravio. Nije imao oružja, ali ponos ga nije napuštao, niti je ustuknuo dok je Artur prilazio.

Artur je hodao u mukloj tišini, dok se nije zaustavio na dva koraka od sužnja. Gomila je zadržala dah. Gundleus je bio u senci Arturovog znamena, crnog medveda na belom polju. Medved je lepršao između Mordredovog preotetog zmaja i Ovejnovog vepra, dok je kod Gundleusovih stopala ležao njegov pali barjak s lisicom, koji su pobednici ispljuvali, popišali i izgazili. Gundleus je netremice gledao Artura, koji je izvlačio Ekskalibur iz kanija. Čelik se plavičasto presijavao, uglačan jednako blještavo kao oklop, šlem i štit.

Čekali smo smrtonosni udarac, ali je, umesto da izmahne mačem, Artur klekao na jedno koleno i pružio Gundleusu balčak. „Gospodaru kralju“, kazao je ponizno i rulja, koja je očekivala Gundleusovu smrt, uzdahnu.

Gundleus je oklevao jedan tren, pa posegnuo i dotakao jabuku mača. Nije rekao ništa. Možda je bio previše zapanjen da bi progovorio.

Artur ustade i usuka mač. „Zakleo sam se da ču braniti svog kralja“, rekao je, „ne da će ubijati druge vladaoce. Šta će biti s tobom, Gundleuse, sine Mejlirov, nije moje da kažem, ali ostaćeš u ropstvu dok odluka ne bude doneta.“ „Ko o tome odlučuje?“, pitalo je Gundleus. Artur je oklevao, očito ne znajući šta da odgovori. Naši ratnici povicima su tražili

Gundleusovu smrt, Morgana je pozivala brata da osveti Norvenu, dok je Nimju vrištala da kralja predaju njoj. Artur je odmahnuo glavom. Mnogo kasnije objasnio mi je da je Gundleus bio rođak Godfrida, kralja Povisa, i da je to njegov život učinilo državnim pitanjem, a ne pitanjem osvete. „Želeo sam da sklopim mir, a mir se retko postiže osvetom”, priznao mi je, „mada bi, verujem, bilo bolje da sam ga ubio. Nije da bi i to nešto bitno promenilo.” Tada, gledajući Gundleusa pod kosim sunčevim zracima nadomak Kaer Kadarna, samo je kazao da je njegova sudbina u rukama dumnonorskog veća.

„A Ladvise?”, pitao je Gundleus, pokazujući ka visokoj, bledolikoj ženi koja je stajala nedaleko iza njega, užasnutog lica. „Tražim dopuštenje da ostane sa mnom”, dodao je.

„Kurvaja je moja”, rekao je Ovejn grubo. Ladvise je zavrtele glavom i primakla se Gundleusu.

„Ona je moja žena!”, pobunio se kralj, potvrdivši govorkanja da se oženio svojom niskorodnom ljubavnicom. To je takođe značilo da se s Norvenom venčao lažno, iako taj greh, uz sve drugo što joj je učinio, nije bio ni važan.

„Žena ili šta god”, zapeo je Ovejn, „moja je.” Video je da Artur okleva. „Dok veće ne odluči drugačije”, dobacio je, namerno ponavljamajući Arturovo pozivanje na višu vlast.

Arturu je smetao Ovejnov zahtev, ali njegovo mesto u Dumnoniji još je bilo nesigurno. Iako je bio Mordredov zaštitnik i jedan od ratnih zapovednika kraljevine, to mu je samo davalо vlast ravnu Ovejnovoj. Svi smo primetili kako je Artur, posle poraza Silura, preuzeo odgovornost, a Ovejn ga je sada, tražeći Ladvise za robinju, podsećao da drži jednaku moć. Bio je to mučan trenutak, sve dok Artur nije rešio da žrtvuje Ladvise jedinstvu Dumnonaca. „Ovejn je odlučio”, rekao je Gundleusu i okrenuo se kako ne bi morao da gleda očaj ljubavnika. Ladvise je zavrištala, pa se umirila kad ju je odvukao jedan od Ovejnovih ratnika.

Tanaburs se smejavao njenoj nevolji. Bio je druid, tako da mu se nije moglo desiti ništa loše. Nije bio zarobljenik, mogao je da ode kad poželi, mada je popriše morao da napusti bez hrane, blagoslova i pratrne. Ali, osilivši se nakon događaja tog dana, nisam ga mogao pustiti a da mu se ne obratim, pa sam ga pratit preko pašnjaka, po kome su ležale razbacane trupine Silura. „Tanaburse!”, pozvao sam ga. Druid se okrenuo i gledao kako potežem mač. „Pazi, dečko”, rekao je i načinio znak upozorenja štapom s mesecom na vrhu.

Trebalo je da se uplašim, ali novi ratnički duh me je ispunjavao dok sam prilazio i zamrsio vrh mača u čupavu belu bradu. Glava mu se trgla unazad na hladan dodir čelika, zazvečavši kostima upletenim u kosu. Njegovo staro lice bilo je suvo, mrko i pegavo, oči crvene, a nos kriv. „Trebalo bi da te ubijem”, kazao sam.

Nasmejavao se. „I kletva Britanije pašće na tebe. Duša ti nikad neće dospeti u Zemlju seni, trpečeš muke, neznane i nebrojene, a ja će biti njihov tvorac.” Pljunuo je ka meni, pa pokušao da odgurne sečivo od sebe, ali sam samo čvršće stisnuto balčak i tek se tada, spoznavši moju snagu, druid prestrašio.

Nekoliko radoznalaca me je pratilo i neki su pokušali da me upozore na strašnu sudbinu koja me čeka ubijem li druida, ali ja nisam ni nameravao da prekoljem matorog. Samo da ga isprepadam. „Pre deset godina, možda i više”, rekoh, „upali ste u Madogovo naselje.” Madog je bio čovek koji je moju majku držao kao robinju i čiju je naseobinu tada mladi Gundleus poharao.

Tanaburs je klimnuo, setivši se pljačke. „Upali smo, upali smo. Dobar je to bio dan! Uzeli smo mnogo zlata”, kazao je, „i mnogo robova!”

„A načinio si i žrtvenu jamu”, rekoh.

„Pa?” Slegao je ramenima, pa se nacerio. „Bogovima treba zahvaliti za dobru sreću.”

Nasmešio sam se i pustio da mač zagolica njegovo žgoljavo grlo. „Pa preživeo sam, druidu. Preživeo sam.“

Tanabursu je trebalo nekoliko trenutaka da shvati šta ja to govorim, a onda je pobeleo i stao da se trese shvativši da ja, jedini u čitavoj Britaniji, imam moć da ga ubijem. Žrtvovao me je bogovima, ali bio je nemaran i nije obezbedio da oni prime njegov dar. Zato su vlast nad njegovim životom stavili u moje ruke. Počeo je da vrišti u strahu, misleći da će mu zariti mač u grkljan, ali ja sam iščeprkao čelik iz njegove ofucane brade i smejavao se kad se okrenuo i zaglavljao preko polja. Očajnički je želeo da mi umakne, ali pre nego što je zašao u šume, gde se skrila šaćica silurskih begunaca, okreće se i uperi koščatu ruku ka meni. „Tvoja majka je živa, dečko!“ zaurlao je. „Živa!“ Onda je nestao.

Stajao sam tamo otvorenih usta i otromboljene ruke sa mačem. Nije me preplavilo nikakvo posebno osećanje, jer jedva da sam pamtio majku i nisam se zaista sećao je li bilo ljubavi među nama, ali sama pomisao na to da je živa razorila je čitav moj svet, nasilno kao što je tog jutra Merlinov dvor sravnjen sa zemljom. Onda sam zavrteo glavom. Kako se Tanaburs mogao sećati jednog roba među mnogima? Njegove reči svakako su bile daleko od istine, izgovorene tek da me uznemire, ništa više; vratio sam mač u kanije i polagano krenuo nazad ka tvrđavi.

Gundleus beše pod stražom, u jednoj odaji velikog dvora u Kaer Kadarnu. Priređeno je nešto nalik gozbi te večeri, mada su, zbog tolikog broja ljudi u tvrđavi, obroci mesa bili mali i spremljeni u žurbi. Veći deo noći stari prijatelji razmenjivali su novosti iz Britanije i Bretanje, jer su mnogi od Arturovih pratilaca potekli iz Dumnonije ili drugih britskih kraljevstava. Njihova imena maglila su mi se u umu, jer bilo je više od sedamdeset konjanika u njegovoj četi, a sa njima konjušari, sluge, žene i čitava horda dece. Vremenom su mi imena Arturovih ratnika postala bliska, ali te noći ništa mi nisu značila - Dagonet, Aglaval, Kej, Lanval, braća Balan i Balin, Gavejn i Agravejn, Blejz, Iltid, Ejdilig, Bedvir. Zapazio sam Morfansa, jer bio je to najružniji čovek kog sam ikad video, toliko ružan da se ponosio svojim nakaradnim izgledom, gušavim vratom, zećjom usnom i izobličenom vilicom. Za oko mi je zapeo i Sagramor, jer je bio crn, a do tada nikad nisam video takve ljude niti verovao da postoje. Bio je visok, mršav i kiseo, čutljiv čovek, ali kada bi ga ubedili da pripoveda na svom užasnom britskom, mogao je da opčini sve na dvoru.

I, naravno, primetio sam Ajlin. Vitka, crnomanjasta žena, koju godinu starija od Artura, uskog, sumornog i blagog lica, koje je odavalo veliku mudrost. Te večeri odenula se kraljevski. Haljina je bila lanena, crvenkastomrke boje, u pojasu pritegnuta teškim srebrnim lancem, širokih rukava obrubljenih krznom vidre. Poteža zlatna ogrlica svetlucala joj je oko vrata, na rukama je nosila narukvice od zlata, na grudima gleđosan broš sa Arturovim medvedom. Kretala se graciozno, govorila malo i bacala zaštitničke poglede na Artura. Pomislio sam da je kraljica, ili bar princeza, ali raznosila je zdele s hranom i čture pune medovine kao obična sluškinja.

„Ajlin je robinja, momče“, reče mi Morfans Ružni. Sedeo je nasuprot mene na podu dvorane i spazio kako pogledom pratim visoku ženu dok je napuštala sjaj vatre i stapala sa treperavim senkama u dvorani.

„Cija robinja?“, pitao sam.

„A šta ti misliš?“, uzvratio je pitanjem, pa gurnuo svinjsko rebro u usta i upotrebio jedina dva zuba da ostruze sočno meso s koske. „Arturova“, kazao je, dobacivši ogoljeno rebro jednom od mnogih pasa u odaji. „A i njegova ljubavnica koliko i robinja, svakako.“ Podrignuo

je, pa otpio iz rožnate kupe. „Dao mu ju je njegov zet, kralj Budik, odavno. Nekoliko godina je starija od Artura, ne mislim da je Budik očekivao da će je zadržati dugo, ali kad Artur jednom nekome podari naklonost, izgleda da ostaje njegova zauvek. Ono su njeni blizanci.“ Pokazao je masnom bradom ka stražnjem delu dvorane, gde su dva mrgodna dečaka od oko devet godina čučala u prašini sa činijama hrane.

„Arturovi sinovi?“

„Nikoga drugog“, reče Morfans podrugljivo. „Ambar i Loholt se zovu, otac ih obožava. Ništa nije previše dobro za tu malu kopilad, a to je tačno ono što su, momče, kopilad. Prava bezvredna mala kopilad.“ Bilo je istinske mržnje u njegovom glasu. „Kažem ti, sinko, Artur, sin Uterov, ljudina je. Najbolji ratnik za kog sam ikad znao, najvelikodušniji čovek i najpravičniji gospodar, ali ako ćemo o pravljenju dece, načinio bih bolju s krmačom.“

Osvrnuo sam se ka Ajlin. „Jesu li venčani?“

Nasmejao sam Morfansa. „Naravno da nisu! Ali srećan je s njom ovih deset godina. Znaš, doći će dan kad će je Artur poslati od sebe, baš kao što je njegov otac odbacio njegovu majku. Oženiće se nekom od kraljevskog roda, ta neće biti upola tako divna i nežna kao Ajlin, ali ljudi kao Artur to moraju da rade. Ne kao ti i ja, dečko. Možemo da se ženimo kime hoćemo, sve dok nije kraljevske krvi. Slušaj ovo!“, iskezio se kad je žena zavrištala u noći.

Ovejn je otišao s dvora i Ladvis je očigledno uvođena u nove dužnosti. Artur se trgao od vriska, a Ajlin je podigla svoju lepu glavu i namrštila se. Još samo jedna osoba u odaji je pokazala da zapaža jad koji je snašao Ladvis. Bila je to Nimju. Lica tužnog i iscrpljenog pod zavojima, smeškom je pozdravila krik. Znala je koliko će to muka zadati Gundleusu. Nije bilo oproštaja kod Nimju, ni trunčice. Pre toga je prekljinjala Artura i Ovejna da joj dozvole da sama ubije Gundleusa, i bila je odbijena; ipak, dok Nimju diše, Gundleus će znati šta je strah.

Artur je sledećeg dana poveo grupu konjanika u Ajnis Vidrin i vratio se doveče s vestima da je Merlinovo prebivalište spaljeno do temelja. Jahači su doveli i jednog ludog Pelinora i mrzovoljnog Druidana, koji se skriva u bunaru Svetog trna. Artur je objavio nameru da obnovi Merlinov dvor, mada nikо od nas nije znao kako, bez novca za vojsku radnika. Galidajn je zvanično postavljen za Mordredovog kraljevskog neimara, i naređeno mu je da počne s obaranjem drveća za ponovno dizanje zgrada na Hridi. Pelinor je zaključan u praznu smočnicu od kamena, koja se naslanjala na rimsку vilu u Lindinisu. To je bila naseobina najbliža Kaer Kadarnu gde su žene, deca i robovi koji su pratili Arturovu družinu našli krov nad glavom. Artur je sve uredio. Uvek je bio nemiran čovek, mrzeo je dokolicu i tih prvih dana otkako je Gundleus zatočen, radio je od zore sve dok noć ne bi dobro odmakla. Najviše vremena trošio je da svojim pratiocima omogući izdržavanje; podeljena im je kraljevska zemlja, kuće su proširene da bi primile njihove porodice, ali ništa na uštrb naroda koji je već živeo u Lindinisu. Sama vila pripadala je Uteru i sad ju je Artur uzeo za sebe. Nikakav rad nije mu bio ispod časti, i jednog jutra sam ga zatekao kako se rve sa velikom komadom olova. „Daj, pomozi malo, Derfele!“ pozvao me je. Laskalo je što se seća mog imena i pritrčao sam da zajedno s njim teglim glomaznu komadinu. „Retka je ovo stvar!“, kazao je veselo. Bio je go do pasa, kože umrljane olovom. Hteo je da ga iseče u trake i obloži kameni žleb kojim je voda nekad tekla u unutrašnjost vile. „Rimljani su poneli sve olovo sa sobom kad su odlazili“, objasnio je, „i zato akvadukti ne rade. Trebalo bi da obnovimo rudnike.“ Ispustio je svoj kraj olova i nabrazao obrve. „Pokrenuti rudnike, iznova dići mostove, popločati gazove, iskopati nasipe i ubediti Sase da idu kući. Dosta posla za jedan ljudski život, šta misliš?“

„Da, gospodaru“, rekao sam kolebljivo, i pitao se zašto vojskovođa oduzima sebi vreme opravkom korita za vodu. Veće je trebalo da se sastane docnije tog dana i mislio sam da će Artur biti zaokupljen pripremama za taj posao, ali izgleda da ga je više brinulo olovo nego poslovi kraljevstva.

„Ne znam jesи li ikad testerisao olovo ili ga sekao nožem“, rekao je žalosno. „Trebalo je da znam. Pitaću Galidajna. Cini se da taj čovek sve zna. Jesi li znao da uvek treba da okreneš stabla naglavce ako ih koristiš za stubove?“

„Ne, gospodaru.“

„Sprečava vlagu da se penje, vidiš, i grede se ne klimaju. To mi je Galidajn kazao. Volim takvo znanje. Vredno znanje, od vrste koja pokreće svet.“ Nacerio se. „Pa, kako ti se dopada Ovejn?“

„Dobar je prema meni, gospodaru“, rekao sam, posramljen zbog pitanja. Uistinu, još sam bio uznemiren u blizini Ovejna, iako nikad nije bio loš prema meni.

„I treba da bude dobar prema tebi“, kazao je Artur. „Glas koji bije svakog vođu zavisi od toga da li su mu ljudi valjani.“

„Ali ja bih radije služio tebi, gospodaru“, lanuo sam mladalački nepažljivo.

Nasmešio se. „I hoćeš, Derfele, hoćeš. Vremenom. Ako prođeš ispit ratujući za Ovejna.“ Kazao je to onako usput, ali kasnije sam se pitao da li je možda predvideo ono što će se desiti. Vremenom sam prošao na tom Ovejnovom ispit, ali bilo je teško; možda je Artur želeo da naučim lekciju pre no što se priključim njegovim ljudima. Nadvio se opet nad komadom olova. Naglo se uspravi kad je zavijanje odjeknulo kroz ruševno zdanje. To se Pelinor bunio zbog zatočeništva. „Ovejn kaže da treba poslati jadnog Pela na Ostrvo mrtvih“, kazao je Artur. To je bilo ostrvo na koje su sklanjani opasni, nasilni ludaci. „Šta misliš?“

Zapanjilo me je što me uopšte pita o tome, tako da nisam odmah odgovorio. Onda sam promucao da je Pelinora izabrao Merlin, da on želi da ga zadrži među živima i da Merlinova volja treba da se poštuje. Artur je slušao zabrinuto i, čak, kao da mi je bio zahvalan na savetu. Nije mu bio nužan, naravno, samo je htio da se osetim vrednim. „Onda Peilnor može ostati ovde, momče“, rekao je. „Sad hvataj drugi kraj. Dizi!“

Lindinis je narednog dana opusteo. Morgana i Nimju vratile su se u Ajnis Vidrin da učestvuju u obnovi Hridi. Nimju je otresla od sebe moj oproštaj; prazna duplja još ju je bolela, bila je ogorčena i nije htela ništa osim uskraćene osvete nad Gundleusom. Artur je otišao na sever sa svim svojim jahačima, da ojača granice Todrika od Gventa, dok sam ja ostao sa Ovejnom, koji se smestio u velikom dvoru u Kaer Kadarnu. Možda sam bio ratnik, ali u jeku leta bilo je važnije sakupljati useve nego davati stražarske smene na bedemima utvrde. Tako sam, s vremena na vreme, odlagao mač i kalpak, štit i kožni prsnik nasleđen od mrtvog Silura, te odlazio na kraljeva polja da sa kmetovima žanjem raž, ječam i pšenicu. Bio je to krvav posao. Kratki srp neprekidno je valjalo oštriti na daščici potopljenoj u svinjsku mast, pa posutoj finim peskom, koji je izvlačio oštrinu iz sečice. Pa ipak mi srp nikad nije bio dovoljno oštar, od neprekidnog povijanja i naprezanja krsta su me bolela, a mišići hvatali grčevi, mada sam bio pun snage. Nikad nisam tako žestoko radio dok sam bio na Hridi, ali sad sam napustio Merlinov povlašćeni svet i bio deo Ovejnovih trupa.

Plastili smo srezano žito na poljima i na kolima slali goleme hrpe ražane slame u Kaer Kadarn i Lindinis. Slalom su opravljeni krovovi i menjana prostirka u madracima tako da, nekoliko blagodatnih dana, u našim posteljama nije bilo vašaka i buva, iako blagoslov beše kratkog veka. U to doba mi je narasla prva brada, paperjasta tvar zlatne boje, na koju bejah

neobično ponosan. Dane sam provodio na poljima, u poslu od kog su leđa pucala, a uz to sam morao da izguram i po dva sata vojničkog vežbanja svake večeri. Hajvel me je podučio baš kako treba, ali Ovejn je želeo bolje. „Onaj Silur što si ga ubio“, podseti me Ovejn jedne večeri dok sam se znojio na bedemima Kaer Kadarna sa drvenim mačem, protiv ratnika po imenu Mapon. „Dajem tvoju mesečnu platu u zamenu za crknutog miša ako ga nisi posekao sečimice.“ Nisam prihvatio opkladu, ali rekoh da sam zaista udario mačem kao sekrom. Ovejn se nasmeja, pa dade Maponu voljno odmahnuvši rukom. „Hajvel je uvek učio ljudе da udaraju sečivom“, reče. „Gledaj Artura u borbi sledećeg puta. Zamah za zamahom, kao žetelac koji žuri da završi pre kiše.“ Isukao je sopstveni mač. „Koristi vrh, dečače,“ kazao je. „Uvek vrh. Brže ubija.“ Napao je bodom, nagoneći me da očajnički pariram. „Ako se boriš sečivom“, nastavio je, „znači da si na otvorenom polju. Živi zid je skršen i, ako je tvoj zid taj koji je popustio, mrtav si čovek i nije važno kakav si mačevalac. ali ako živi zid ostane čvrst, onda si rame uz rame sa saborcima i nemaš mesta da zamahneš mačem, samo da ubadaš.“ Opet je sjurio vrh mača ka meni, terajući me da se branim. „Šta misliš, zašto su Rimljani imali kratke mačeve?“ pitao me je.

„Ne znam, gospodaru.“

„Zato što se kratkom oštricom bolje bode nego dugom, eto zašto“, rekao je. „Neću nikog od vas ubeđivati da menjate oružje, ali i sa dugim mačem u ruci, upamti da treba bosti. Vrh uvek dobija, uvek.“ Okrenuo se od mene, a onda je, najednom, sunuo nazad da me ubode. Uspeo sam da nekako sklonim njegovo sečivo u stranu nezgrapnim drvenim mačem. Ovejn se nacerio. „Brz si“, kaza, „i to je dobro. Preživećeš, dečače, sve dok ostaneš trezan.“ Vratio je mač u kanije i zagledao se ka istoku. Tražio je u daljini ono sivo pramenje dima koje odaje pljačkaški pohod, ali bilo je doba žetve za Sase kao i za nas. Njihovi ratnici imali su pametnija posla od upada preko naših udaljenih granica. „Pa, šta misliš o Arturu, momče?“, pitao me je Ovejn iznenada.

„Dopada mi se“, rekoh trapavo, uznemiren tim pitanjem, jednako kao i onim Arturovim o Ovejnu.

Ovejnova velika kudrava glava, tako nalik glavi njegovog prijatelja Utera, okrenula se ka meni. „O, on je vrlo dopadljiv“, rekao je džangrizavo. „Meni se uvek događao. Svima se dopada Artur, ali samo bogovi znaju da li ga iko razume. Izuzev Merlinia. Misliš da je Merlin živ?“

„Znam da jeste“, rekao sam žustro, iako nisam mogao da znam.

„Dobro“, reče Ovejn. Došao sam sa Hridi i on je prepostavljao da imam volšebničko znanje, uskraćeno drugim ljudima. I među njegovom vojskom proneo se glas da sam izvrdao žrtvenu jamu jednog druida, što me je u njihovim očima činilo srećkovićem i vesnikom povoljnih znamenja. „Sviđa mi se Merlin“, nastavio je Ovejn, „čak i pored toga što je dao Arturu onaj mač.“

„Kaledfalk?“, pitao sam, upotrebivši pravo ime Ekskalibura.

„Nisi znao?“, zapanjio se Ovejn. Zapazio je iznenadenje u mom glasu; nikakvo čudo, jer Merlin nikad nije govorio o tom velikom uzdarju. Ponekad je pričao o Arturu, kog je upoznao za ono kratko vreme dok je boravio na Uterovom dvoru; ali uvek je pričao sa nipodaštavajućom naklonošću, kao da je Artur voljan ali spor učenik čija su kasnija dela daleko premašila Merlinova očekivanja. Ali, činjenica da je poklonio Arturu čuveni mač, kazivaše da je Merlinovo mišljenje o njemu bilo daleko bolje no što je pokazivao.

„Kaledfalk je iskovao Gofanon, u Zemlji seni“, objasnio mi je Ovejn; Gofanon je bio bog kovač. „Merlin ga je našao u Irskoj, gde su mač zvali Kadalholg. Zadobio ga je od jednog druida

u borbi snovima. Irski druidi kažu da, ako je nosilac Kadalholga u nevolji, očajan, može da zarije mač u tle, a Gofanon će napustiti Zemlju seni i doći mu u pomoć." Zavrteo je glavom. Ne u neverici, u čudu. „Sad, zašto bi Merlin dao takav poklon Arturu?"

„Zašto da ne?", pitao sam obazrivo, osećajući zavist u Ovejnovom glasu.

„Zato što Artur ne veruje u bogove, eto zato", odbrusio je Ovejn. „Ne veruje čak ni u onog mekušnog boga kom se hrišćani klanjaju. Koliko sam uspeo da dokonam, Artur ne veruje ni u šta, osim u velike konje, a samo bogovi znaju za šta mu oni služe."

„Zastršujući su", rekoh, u želji da ostanem odan Arturu.

„To jesu", složio se Ovejn, „ali samo ako ih nisi video ranije. Zato su spori, jedu dva ili tri puta više od običnog konja, traže dva konjušara, kopita im se raspadaju kao vruć puter ako im ne navučeš one glomazne nazuvke i ipak neće da jurišaju na živi zid."

„Neće?"

„Nema konja koji hoće!", uzviknuo je Ovejn prezrivo. „Ostani čvrsto na nogama i svaki konj će pobeći od naperenih kopalja. Konji su beskorisni u boju, momče, osim da nose izviđače daleko i na sve strane."

„Pa zašto onda..."

„Evo zašto", presekao je Ovejn moje pitanje. „Sve što je važno u bici, dečače, jeste slamanje neprijateljskog živog zida. Sve drugo je mačji kašalj, a Arturovi konji prestravljuju postrojene borce i teraju ih u beg. Ali doći će vreme kad će dušmani održati redove, i bogovi nek su na pomoći tim konjima tada. I nek su bogovi na pomoći Arturu ako ikad padne s tog brda konjetine i pokuša da se bije pešice, u onom oklopu od krljušti. Jedini metal koji ratniku treba je njegov mač i komad čelika na vrhu koplja. Ostalo je samo teret, momče, mrtav teret." Zurio je dole u unutrašnjost utvrde, tamo gde se Ladvise tiskala uz ogradu Gundleusovog zatvora. „Artur neće potrajati ovde", kazao je Ovejn s pouzdanjem. „Jedan poraz i odjedriće natrag u Armoriku, gde se ljudi dive ogromnim konjima, ribljim oklopima i zgodnim mačevima." Pljunuo je i znao sam da se, uprkos tvrdnjii da mu se dopada Artur, u Ovejnu krije nešto dublje od puke ljubomore. Znao je da ima suparnika, ali čekao je svoju priliku kao što je Artur, nagađao sam, čekao svoju. To uzajamno tiho neprijateljstvo me je brinuo, jer sam bio naklonjen obojici. Ovejn se nasmešio Ladvisinim mukama. „To je jedna odana keruša, priznajem joj toliko", rekao je gorostas. „ali slomiću je već. Je li ono tvoja žena?" Pokazao je glavom na Lunet, koja je nosila kožnu mešinu s vodom ka vojničkim kolibama.

„Jeste." Priznavši to, porumeneo sam. Lunet je, kao i moja tek iznikla brada, bila znak muškosti; s obema sam se nosio nespretno. Ona je odlučila da ostane sa mnom, umesto da se vradi sa Nimju u ono što je preostalo od Ajnis Vidrina. Odluka je bila samo njena i još me je uz nemiravalо sve u vezi s našim odnosom, iako je Lunet izgledala kao da nema nikakvih nedoumica oko dogovora. Zauzela je jedan čošak krovnjare, pomela ga i očistila, pa zaklonila pleterom od vrbovog pruća. Sad je, samopouzdano, jednako brbljala o našoj zajedničkoj budućnosti. Mislio sam da će hteti da ostane sa Nimju, ali je ova, od silovanja, postala tiha i povučena. Ako ćemo pravo, postala je odbojna, ne progovarajući ni sa kim, osim da se otrese razgovora. Morgana joj je negovala oko, a isti zlatar koji je njoj izradio masku ponudio se da načini zlatnu lopticu u zamenu za oko. Lunet je, kao i mi ostali, počela pomalo da se ježi od te nove, ogorčene, siktave Nimju.

„Lepa ti je devojka", progundao je Ovejn o Lunet, „ali devojke žive s ratnicima samo s jednom namerom, momče, da se obogate. Zato pazi da joj daješ što traži, inače će ti, dok

dlanom o dlan, načiniti život bednim.“ Preturao je po džepovima ogrtača dok nije našao mali zlatan prsten. „Daj joj to“, rekao je.

Zahvalih se mucavo. Od vojskovođa se očekuje da daju poklone svojim ljudima, ali ipak je prsten bio širokogrudo uzdarje, jer se još nisam okušao kao ratnik pod Ovejnovim zapovedništvom. Lunet se obradovala prstenu, koji je, uz srebrnu žicu odmotanu sa jabuke mog mača, bio zametak njene riznice. Usekla je krstić u prsten. Nije bila hrišćanka, krst je prosto svima kazivao da je prsten dobila od ljubavnika i stasala u ženu. I neki muškarci su nosili ljubavničko prstenje, ali ja sam žudeo za jednostavnim gvozdenim kolutovima koje pobednici u boju odvaljuju s kopalja poraženih dušmana. Oven je nosio gomilu takvih kolutova u bradi, a ni prsti mu se nisu videli od njih. Artur, primetio sam, nije imao nijedan.

Kad su naši usevi jednom bili sakupljeni sa polja pod Kaer Kadarnom, krenuli smo svuda po Dumnoniji da ubiramo danak u žitu. Obilazili smo vazalne kraljeve i poglavare, uvek u pratnji pisara iz Mordredove riznice, koji je u raboš beležio prihode. Bila je čudnovata pomisao da je Mordred sada vladar i da više ne punimo Uterovu kesu, ali čak je i kralj odočje morao da ima novca za Arturove ratnike i za sve druge trupe koje su čuvale granice Dumnonije. Nešto Ovejnovih vojnika otposlato je da ojača stalnu posadu Gereintove pogranične tvrđave u Durokobriviji, dok smo mi ostali na neko vreme postali poreznici.

Čudilo me je da Ovejn, taj čuveni ljubitelj bitaka, ne odlazi u Durokobriviju niti natrag u Gvent, već ostaje da obavlja najobičnije ubiranje danka. Meni je taj posao bio ispod časti, ali bio sam tek momčić paperjaste brade i nisam pronikao u Ovejbove misli.

Ovejnu je danak bio važniji od svakog Saksona. Porezi su, kako sam tek imao da naučim, najbolji izvor zarade za čoveka koji ne želi da radi, a ta godina, kad Utera više nije bilo, pružala je Ovejnu i te kakve mogućnosti. Dvor za dvorom prijavljivao mu je lošu žetvu i sticao pravo na nizak porez, a sve vreme u njegovu kesu je kapao novac od mita koji je tražio za lažne izveštaje. Sasvim prostodušno je pričao o tome, bez krvica. „Uter mi nikad ne bi dozvolio da se provučem ovako“, kazao mi je jednom dok smo išli uz obalu ka Iski, rimskom gradu. Mrtvog kralja je pominjao s naklonošću. „Uter je bio prepredeno staro kopile i uvek je imao jasnu predstavu o tome koliko treba da dobije, ali šta Mordred zna?“ Skrete pogled ulevo. Prelazili smo široku, golu pustopoljinu povrh visokog brda i vidik ka jugu pružao se preko svetlucave prazne pučine, po kojoj je žestok vetar posipao sure talase beličastim mrljama. Dalje na istoku, gde se pusta šljunkovita obala završavala, dizao se moćan rt, o koji su se talasi razbijali u penušave hrpe. Rt je gotovo bio ostrvo, s kopnom spojen samo uzanim nasipom od kamena i šljunka. „Znaš li šta je to?“, pitao me je Ovejn iskrenuvši bradu ka rtu.

„Ne, gospodaru.“

„Ostrvo mrtvih“, kazao je i pljunuo da otera zlu sreću. Ja sam zastao i gledao u to grozno mesto, stecište noćnih mora Dumnonaca. Rt je bio ostrvo ljudih, mesto kome je pripadao Pelinor zajedno s drugim sumanutim i divljim dušama, ubrojenim u umrle onog trena kad prođu kraj straža na puteljku preko nasipa. Nad Ostrvom je bdeo Krom Dab, mračni čopavi bog, a neki ljudi govoraju da Kruhanova pećina, ždrelo same Zemlje seni, leži na najudaljenijem kraju rta. Zurio sam tamo prestrašen, sve dok me Ovejn nije pljesnuo po ramenu. „Nikad nećeš morati da brineš o Ostrvu mrtvih, dečače“, rekao je. „Nosiš neobično trezvenu glavu na ramenima.“ Hodao je ka zapadu. „Gde konačimo noćas?“, pitao je Lelvina, kraljevog notara čija je mazga nosila krvotvorene godišnje izveštaje.

„Kod princa Kadvija od Iske“, odgovorio je Lelvin.

„O, Kadvi! Sviđa mi se taj Kadvi. Šta smo beše uzeli od ružne barabe prošle godine?“

Lelvin nije morao da zagleda u ureze na drvenim štapovima da bi po spisku nanizao kože, ovčje runo, robove, poluge kalaja, sušenu ribu, so i kukuruzno brašno. „Doduše, najveći deo isplatio je u zlatu“, dodade na kraju.

„Sviđa mi se još više!“, reče Ovejn. „Čirne će biti zadovoljan, Lelvine?“

Lelvin je procenio da će to biti polovina iznosa koji je Kadvi dao za prethodni danak, i to je bila baš suma ugovorena pred večeru u dvoru princa Kadvija. Bila je to veličanstvena rimska građevina sa stubovima koji su nosili stepenište okrenuto ka šumovitoj dolini i dalje ka moru, koje je tu vodom hranila reka Eks. Kadvi je bio vladar Dumnona, plemena koje je podarilo ime našoj zemlji. Kadvijev zvanje davalо mu je položaj drugi po značaju u kraljevini. Kralj je bio na prvom mestu, zatim su dolazili prinčevi, kao Kadvi i Gereint, ili vazalni kraljevi, kao Melvas od Belga. Na koncu su dolazili poglavari plemena, kakav je bio Merlin, ali je Merlin od Avalona ujedno bio i druid, što ga je sasvim uklanjalo iz tog poretkta. Kadvi je bio i princ i plemenski glavar; vladao je mnogobrojnim klanom koji je naseljavao svu zemlju od Iske do granica Kemoua. Beše vreme kad su sva plemena Britanije bivstvovala zasebno, i Katuvelan je izgledao sasvim drugačije od čoveka iz Belga, ali Rimljani su nas poprilično ujednačili. Tek je poneki klan, kao Kadvijev, držao do izgleda koji ga odvaja od drugih. Njegovo pleme verovalo je da je bolje od ostalih Brita, te su Ijudi u to ime tetovirali na licima oznake klana i roda. Rodovi su se izdvajali u svakoj udolini, tuce porodica, retko više. Među rodovima je vladalo ljuto suparništvo, ali ništa se nije moglo porediti sa žestinom sukoba Kadvijevog plemena i ostatka Britanije. Prestoni grad plemena bila je Iska, rimska naseobina valjanih bedema, sa kamenim zdanjima velikim kao bilo koje u Glevumu, ali Kadvi je više voleo da obitava izvan zidina, na svom imanju. Većina gradskog življa sledila je rimske običaje i nije marila za tetovaže, ali s onu stranu bedema, u dolinama Kadvijevih zemalja, gde se rimska vlast nikad nije učvrstila, svaki čovek, žena i dete nosili su plave crteže na obrazima. Bilo je to bogato gospodarstvo, ali princ Kadvi nameravao je da ga načini još bogatijim.

„Jesi li bio skoro u vresištu?“, pitao je Ovejna noći kad smo pristigli. Bilo je toplo i prijatno, večera je izneta na visoki trem s pogledom na Kadvijeva imanja.

„Nikad“, uzvratio je Ovejn.

Kadvi zagrokta. Već sam ga video na Uterovom Velikom savetu, ali to beše prva prilika da izbliza osmotrim čoveka čija je dužnost bila da brani Dumnoniju od upada iz Kemoua i udaljene Irske. Princ je bio omalen, čelav, sredovečan čovek, zdepast, sa znamenjima plemena na obrazima, rukama i nogama. Nosio je britsku halju, ali je voleo svoju rimsku vilu sa popločanim podom, stubovima i vodom u kamenom koritu koje se pružalo kroz glavno dvorište sve do terase; tu je uticala u mali bazen i nastavljala preko mramornog gata, i još dalje se sjedinjavala s potokom u dolini. Kadvi je, mislio sam, imao dobar život. Usevi su mu rađali obilno, krave i ovce se gojile, a njegove brojne žene behu srećne. Živeo je daleko od saksonske pretnje, pa ipak je bio nezadovoljan. „Ima para u vresištu“, rekao je Ovejnu. „Kalaja.“

„Kalaja?“, prezriivo frknu Ovejn.

Kadvi klimnu glavom svečano. Dobro se podnapio, kao i većina muškaraca oko niskog stola na kom je služeno jelo. Svi su bili ratnici, Kadvijevi ili Ovejnovi, iako sam ja, budući premlad, morao da stojim iza Ovejna kao štitonoša. „Kalaj“, ponovio je Kadvi, „i možda zlato. Ali mnogo kalaja.“ Razgovarali su nasamo, jer je večera bila skoro gotova i Kadvi je doveo devojke za ratnike. Niko nije obraćao pažnju na vođe, sem mene i Kadvijevog štitonoše,

sanjivog momčića koji je, razjapljene vilice i tupog pogleda, blenuo u ludorije robinja. Ja sam slušao Ovejna i Kadvija, ali sam se držao vrlo mimo i ukočeno, te su valjda i zaboravili da stojim onde. „Možda tebi ne treba kalaj“, govorio je Kadvi Ovejnu, „ali mnogi ga žele. Ne mogu da liju bronzu bez kalaja, finu cenu plaćaju za njega i u Armorici, a kamoli tamo gore.“ Mahnuo je šakom nemarno u pravcu ostatka Dumnonije, pa podrignuo tako da je i sebe iznenadio. Umirio je trbuh cugom dobrog vina, pa se namrštio, ne mogavši da se seti o čemu je govorio. „Kalaj“, reče kad mu je konačno palo na pamet.

„Pa, pričaj mi o tome“, rekao je Ovejn. Posmatrao je jednog od svojih ljudi koji je svukao robinju do gola i mazao joj puter po stomaku.

„To nije moj kalaj“, reče Kadvi napadno.

„Mora da je nečiji“, kazao je Ovejn. „Hoćeš da pitam Lelvina? Pametno je to kopile, kad se stvar tiče para i vlasništva.“ Onaj njegov ratnik snažno pljesnu šakom po devojčinom stomaku tako da je puter šljisnuo svud po trpezi, izazvavši provalu smeha. Robinja se pozalila, ali joj čovek reče da učuti i nastavi da razmazuje puter i svinjsku mast po čitavom njenom telu.

„Posredi je to“, reče Kadvi glasno ne bi li Ovejnovu pažnju odvukao od gole devojke, „da je Uter pustio ovamo grupu ljudi iz Kernova. Došli su da rade u starim rimskim rudnicima, jer niko od našeg sveta ne poznaje te veštine. Bitange bi trebalo, zapamti tu reč, trebalo da šalju zakupninu u tvoju riznicu, ali nitkovi nose kalaj u Kernov. To znam zasigurno.“

Ovejn je dотле već načuljio uši. „Kernov?“

„Zarađuju od naše zemlje, eto ti. Naše zemlje!“ Kadvi je govorio ozlojeđeno.

Kernov je zasebno kraljevstvo, tajanstveno mesto na sa mom rubu zapadnog dumnonskog poluostrva, i njime Rimljani nikad nisu vladali. Većinu vremena živilo je u miru s nama, ali bi kralj Mark, tu i tamo, kad se izvuče iz kreveta svoje trenutne žene, slao pljačkaške bande u pohode preko reke Tamar. „Šta ljudi iz Kernova traže ovde?“ Svaki treptaj Ovejnovog glasa bio je pun jeda, kao i u njegovog domaćina.

„Rekoh ti. Kradu naš novac. I ne samo to. Nestaje mi dobra stoka, ovce, čak i poneki rob. Ti rudari su uveliko prerasli svoju veličinu, i ne plaćaju ti ono što su dužni. Ali nikad to nećeš dokazati. Nikad. Cak ni taj tvoj pametni momak Lelvin ne može da zaviri u rupe po vresištu i kaže koliko bi kalaja trebalo da izađe odatle za jednu godinu.“ Kadvi otera noćnog leptira, pa zavrte glavom potišteno. „Misle da su iznad zakona. U tome je nevolja. Misle da su iznad zakona samo zato što im je Uter bio zaštitnik.“

Ovejn sleže ramenima. Pažnju je iznova usmerio na devojku premazanu puterom, koju je sad po donjoj terasi proganjalo pet, šest pijanih ljudi. Zbog masnoćom premazanog tela bila je gotovo neuhvatljiva; neki ljudi, bespomoćni da okončaju groteskni lov, previjali su se od smeha. S mukom sam zadržavao cerekanje. Ovejn opet pogleda Kadvija. „Pa onda idi tamo i poubijaj nešto te kopiladi, gospodaru prinče“, reče kao da je to najprostije rešenje na svetu.

„Ne mogu“, reče Kadvi.

„Zašto ne?“

„Uter im je jemčio bezbednost. Ako ih napadnem, žaliće se veću i kralju Marku, pa će morati da platim sarhaed.“ Sarhaed je bio danak u krvi koji je nametao zakon. Sarhaed za kralja bio je neprocenjiv, za roba jeftin, ali je dobar rudar verovatno imao cenu koja bi zbolela čak i imućnog princa kakav je bio Kadvi.

„Pa kako će znati da si ih ti napao?“, pitao je Ovejn prezirivo.

Umesto odgovora, Kadvi se lupi po obrazu. Plave tetovaže će odati njegove ljudi.

Ovejn klimnu glavom. Umašćena devojka konačno je oborenja i opkoljena goniocima, među nekakvim žbunjem koje je džikljalo na donjoj terasi. Ovejn štrpnju malo hleba, pa opet pogleda Kadvija. „Pa?“

„Pa“, procedi Kadvi lukavo, „ako bih mogao da nađem grupu ljudi koja bi tu kopilad malo proredila, pomoglo bi. To bi ih nateralo da od mene traže zaštitu, vidiš? A moja cena bi bio kalaj koji šalju kralju Marku. A tvoja cena...“ Zastao je kako bi se uverio da Ovejn nije zgranut nametljivošću. „Tvoja cena bi bila polovina vrednosti tog kalaja.“

„Koliko?“, brzo je upitao Ovejn. Dvojica ljudi razgovarala su tiho, morao sam da se usredsredim kako bih, kroz smeh i klicanje ratnika, razabrao o čemu pričaju.

„Pedeset zlatnih komada godišnje. Ovakvih“, reče Kadvi i poseže u kesu. Preko stola je gurnuo zlatnu polugu, veliku koliko balčak mača.

„Tako mnogo?“ Cak je i Ovejn bio iznenađen.

„Bogato je mesto to vresište“, reče Kadvi mrko. „Baš bogato.“

Ovejn je, pogleda uprtog preko Kadvijeve doline, osmatrao mesto na kome se mesec ogledao u reci, glatkoj i srebrnastoj kao sečivo mača. „Koliko je tih rudara tamo?“, napisletku je upitao princa.

„Najbliže naselje“, odvrati Kadvi, „broji sedamdeset ili osamdeset muškaraca. Ima i žena i robova, naravno.“

„Koliko naselja?“

„Tri, ali dva su skrajnuta. Brine me samo jedno.“

„Nas je samo dvadeset“, bio je oprezan Ovejn.

„Noć“, predložio je Kadvi. „Nikad nisu napadnuti, neće biti straža.“

Ovejn je srknuo vino iz svog roga. „Sedamdeset poluga“, reče potom, „ne pedeset.“

Princ Kadvi promisli tren, pa klimnu glavom, prihvativši cenu.

Ovejn se iskezio. „Sto da ne, ha?“, kaza. Odmerio je na dlanu zlatnu polugu, onda se, brzo poput zmije, okrenuo da me pogleda. Nisam se makao niti skinuo oči sa jedne od devojaka koja je svoje nago telo uvijala oko Kadvijevog tetoviranog ratnika. „Jesi li budan, Derfele?“, zarežao je Ovejn.

Poskočio sam kao da me je uplašio. „Gospodaru?“ Pretvarao sam se da mi misli lutaju već neko vreme.

„Dobro momče“, kazao je Ovejn, zadovoljan što ništa nisam čuo. „Hoćeš jednu od tih cura, je li?“

Buknuo sam. „Ne, gospodaru.“

Ovejn se nasmejao. „Samo što je ulovio sebi lepu malu Irkinju“, reče Kadviju, „pa joj ostaje veran. Ali naučiće.“ Opet se okrenuo meni. „Kad odes u Zemlju seni, dečače, nećeš žaliti za ljudima koje nisi ubio, već za ženama koje si propustio.“ Govorio je blago. Prvih dana u njegovojoj službi plašio sam ga se, ali sam se Ovejnu zbog nečega dopadao i sa mnom je dobro postupao. Sada pogleda Kadvija. „Sutra uveče“, reče tiho. „Sutra uveče.“

Sa Merlinove Hridi upao sam u Ovejnovu trupe, i to je bilo kao da sam s ovog sveta bačen na sledeći. Stajao sam na mesečini i mislio na Gundleusove dugobrade ljudi kako kasape stražare na Hridi, i na ljudi u vresištu koji će se već naredne noći suočiti sa istim divljaštvom. Bio sam svestan svoje nemoći da to sprečim, iako sam znao da treba. Ali sudbina je neumoljiva, učio nas je Merlin. Život je samo zabava bogova, voleo je Merlin da govori, i pravde nema. Moraš naučiti da se smeješ, rekao mi je jednom, ili ćeš precrći od jecaja.

Svoje štitove premazali smo katranom uzetim od čamđžija, tako da su nalikovali crnim štitovima irskih pljačkaša pod Oengusom Mekajremom, čije su duge barke oštih pramaci kidisale na severne obale Dumnonije. Vodič, meštanin plavih obraza, čitavo popodne nam je pokazivao put kroz duboke, bujne udolice, kroz koje smo se sporo uspinjali ka mračnom tkanju vresišta, koje smo povremeno mogli da spazimo kroz neki prored među zgusnutim debelim stablima. Bile su to dobre šume, pune jelena, ispresecane brzim, hladnim potocima koji su jurili ka moru sa visokih obronaka pod vresištem.

U sumrak smo bili na obodu vresišta, a kad je noć uhvatila, pratili smo kozju stazu naviše prema visoravni. Stari narod živeo je ovde i ostavio svete krugove kamenja u dolinama, dok su vrhove planina okrunjivale gromadne mase sivog stenja, a nizije bile pune varljivih močvara, kroz koje nas je nepogrešivo provalčio naš vodič.

Ovejn nam je rekao da su se Ijudi iz vresišta pobunili protiv kralja Mordreda i da ih njihova vera uči da se boje Ijudi sa crnim štitovima. Bila je to zgodna priča, i poverovao bih da nisam prisluškivao njegov razgovor sa princom Kadvijem prethodne noći. Ovejn nam je obećao i zlato ako poduhvat obavimo kako valja, pa nas upozorio da noćašnji pokolj treba da ostane tajna, jer nam veće nije odobrilo odmazdu. Duboko u neprohodnoj šumi, na putu ka vresištu, naišli smo na staro svetilište izgrađeno pod hrastovima; Ovejn nas je naterao da se zakletvom smrti zavetujemo da ćemo čuvati tajnu pred mahovinom obraslim lobanjama, usađenim u niše na zidu bogomolje. Britanija je bila puna tih drevnih, skrivenih oltara - dokaz o mnogim druidima koji su ovde obitavali pre dolaska Rimljana - pred koje je prost narod još dolazio da traži pomoć bogova. I tog popodneva, pod golemim hrastovima punim lišajeva, klekli smo nasuprot lobanja i dotakli balčak Ovejnovog mača; oni koji behu posvećeni u tajne Mitre izljubili su se s njim. Tako blagosiljani od bogova i zakleti na ubijanje, podosmo u noć koja se spuštala.

Bilo je prljavo to mesto u koje smo dospeli. Velike vatre za topljenje rude bacale su žiške i dim ka nebesima. Čatrlje behu raštrkane između vatri, kraj razjapljenih crnih ždrela kroz koja su Ijudi zadirali pod zemlju. Velike humke uglja podsećale su na crne hridine, dok je udolina smrdela kao nijedna druga u kojoj sam bio; istini za volju, mojoj neznabogačkoj mašti to rudarsko selo u brdima izgledalo je kao Anavanovo kraljevstvo, Zemlja seni, pre nego kao Ijudska naseobina.

Psi su lajali dok smo se primicali, ali niko u naselju nije obratio pažnju na njihovu graju. Nije bilo ograda, čak ni nasute zemlje da zaštititi udžerice. Konjići su tumarali uz redove kola i stali su da njište dok smo silazili u dolinu, ali i dalje niko nije izlazio da potraži uzrok nemira. Kućerci su bili od kružno naslaganog kamenja, pokriveni busenjem, ali su u središtu naselja stajale dve stare rimske zgrade, četvrtaste, visoke i čvrste.

„Po dvojica na svakoga, ako ne i više“, prošištao je Ovejn, podsećajući na to koliko se ubistava od nas očekuje ove noći. „Tu ne računam robeve i žene. Navalite hitro, ubijajte brzo, uvek pazite na leđa... I držite se zajedno!“

Podelismo se u dve grupe. Bio sam sa Ovejnom, čija je brada bljeskala u odsjaju vatre na ratničkim prstenovima. Psi su lajali, konji njištali, na kraju je i petao nadao dreku. Čovek je ispuzao iz čatrlje da vidi šta je uzbunilo živež, ali već je bilo prekasno. Pokolj je počeo.

Video sam mnogo sličnih klanica. U saksonskim selima potpalili bismo kolibe pre nego što bismo počeli da ubijamo, ali ove oble udžerice od kamena i busenja ne bi držale vatru. Bili smo primorani da upadamo unutra sa mačevima i kopljima. Grabili bismo razgorele cepanice sa najbliže vatre i ubacivali ih u kućice pre upada, da bismo imali dovoljno svetla za klanje. Ponekad su ti plamenovi bili dovoljni da stanovnici izjure pravo pred mačeve, koji su čekali da ih saseku, poput mesarskih sekira. Ako vatra ne bi isterala ljudi, Ovejn bi naredio dvojici od nas da uđu unutra, dok su ostali motrili napolju. Jeza me je hvatala dok sam čekao svoj red, ali znao sam da će doći i da se neću usudititi da odbijem zapovest. Zakletvom sam se obavezao na ovaj krvavi posao i neposluhom bih sam sebi izrekao smrtnu presudu.

Otpoče kuknjava. S prvih nekoliko domova bilo je lako jer su ljudi spavalii ili se tek budili, ali kako smo prodirali dublje u naselje, otpor je postajao sve žešći. Dva čoveka su nas napala sekirama, samo da bi ih naše kopljonoše probole s lakoćom punom prezira i poruge. Žene su bežale s decom u naručju. Pas je nasrnuo na Ovejna i umro cvileći, prebijene kičme. Gledao sam ženu kako trči s bebom u jednoj ruci, stežući krvavu dečju šaku drugom. Iznenada sam se setio Tanabursa kako viće da je moja majka još živa. Zadrhtao sam shvativši da me je stari druid sigurno prokleo kad sam mu pretio smrću, pa iako je moja dobra sreća držala uroke po strani, mogao sam osetiti njenu zlobu kako me okružuje, kao dušmani skriveni u mraku. Dotakao sam brazgotinu na levom dlanu i molio Bela da porazi Tanabursovou kletvu.

„Derfel! Likat! U tu kolibu!“, zaurlao je Ovejn i, kao dobar vojnik, pokorih se. Odbacio sam štit, hitnuo gorući trupac unutra, pa gotovo čučnuo da se provučem kroz malecka vrata. Dete je vrištalo dok sam ulazio, a polugoli čovek skočio je na mene s nožem u ruci. Pao sam preko devojčice dok sam pokušavao da zarijem koplje u njenog oca. Šiljak je kliznuo niz čovekovo rebro; pao bi na mene i nabio mi nož u grkljan da ga Likat nije ubio. Čovek se presamitio i zgrabio za trbuh, pa izdahnuo kad je Likat istrgao vrh koplja i potegao nož da bi poklao uplakanu decu. Izvukao sam se napolje, krvavog koplja, i rekao Ovejnu da je unutra bio samo jedan čovek.

„Hajde!“ Ovejn je rikao. „Demetija! Demetija!“ Bio je to naš ratni poklič za tu noć, ime irskog kraljevstva Oengusa Mekajrema, koje se prostiralo zapadno od Silurije. Sve kuće su sad bile prazne. Lovili smo rudare u mračnom krugu naselja. Begunci su jurcali posvuda, ali neki su zaostali i pokušali da nam se odupru. Jedna hrabra grupica čak je nevešto načinila borbenu vrstu i navalila na nas kopljima, pijucima i sekirama. Ovejnovi borci dočekali su nespretni juriš sa užasnom delotvornošću. Crni štitovi zadržali su nalet, a onda su koplja i mačevi za tren oka završili s napadačima. Bio sam jedan od tih umešnih ratnika. Neka mi Bog oprosti, ali ubio sam svog drugog čoveka te noći, a možda i trećeg. Jednom sam nabio koplje u grlo, drugom u prepone. Nisam se laćao mača, jer sam mislio da svrha tog noćnog pokolja nije dostojna Hajvelovog sečiva.

Bar je brzo bilo gotovo. U naselju odjednom nije bilo nikoga osim mrtvih, umirućih i nekolicine muškaraca, žena i dece koji su pokušavali da se sakriju. Satrli smo sve na šta smo naišli. Pobili smo njihove životinje, spalili kola kojima su dovozili ugalj iz dolina, razrušili busenje s krovova čatrlja, izgazili baštę s povrćem, a onda pretresli naselje u potrazi za blagom. Nekoliko strela kao da je palo s neba, ali nisu pogodile nikoga od nas. Našli smo kacu punu rimske novčića, zlatnih poluga i šipki od srebra u domu njihovog poglavara. Bila je to najveća kuća, punih dvadeset stopa u prečniku; unutra je razbuktalo drvo obasjavalo mrtvog poglavara, požutelog lica i rasporenog trbuha. Jedna od njegovih žena i dvoje dece ležali su mrtvi u lokvi krvi. Treće dete, devojčica, mirovala je pod krvlju natopljenim pokrivačem.

Učinilo mi se da je pomakla ruku kad se jedan od naših Ijudi sapleo o njeno telo, ali pravio sam se da to nisam primetio i pustio je s mirom. Neko drugo dete vrisnulo je u noći kad mu je skrovište otkri veno, a sečivo fijuknulo kroz vazduh.

Bog neka mi oprosti, Bog i svi njegovi anđeli nek mi oproste, ali svoje grehe iz te noći poverio sam samo jednoj osobi, a ona nije bila sveštenik i nije imala moći da mi podari Hristov oprost. U čistilištu, ili možda u paklu, znam da će se sresti s tom mrtvom decom. Njihovim majkama i očevima moja duša biće igračka. Zaslužio sam takvu kaznu.

Ali, kakvog sam izbora imao? Bio sam mlad; želeo sam da živim; položio sam zakletvu; sledio sam svog vođu. Nisam ubio nijednog čoveka koji me nije napao, ali kakva je to odbrana pred ovakvim gresima? Mojim družbenicima to nije ni izgledalo kao greh; prosto su ubijali stvorenja iz drugog plemena, zapravo drugog naroda. To je jedino opravdanje koje im je bilo nužno. Ali ja sam odgojen na Hridi, gde smo svi bili deca različitih naroda i plemena. Iako je Merlin 'i sam bio plemenski glavešina, strašan ako bi se neko podrugnuo imenu Brita, nije nas učio da mrzimo druge. Njegovo učenje načinilo me je nesposobnim da prihvatom pokolj stranaca lišen uma, samo zato što su stranci.

Pa ipak, sposoban ili ne, ubijao sam, i nek mi Bog da oproštaj za to i za sve druge grehe, previše brojne da bih ih se setio.

Otišli smo pre zore. Dolina se pušila, krvlju nalivena i jeziva. Vresište je smrdelo na Klanicu, dok su se po njemu razlegali krlici udovica i siročadi. Ovejn mi je dao zlatnu polugu, dve šipke srebra i šaku novčića. Bog neka mi oprosti, zadržao sam ih.

II

Jesen donosi bitke. Tokom proleća i leta brodovi donose nove Sase na našu istočnu obalu, a u jesen te pridošlice pokušavaju da osvoje komad kopna za sebe. To su poslednji trzaji rata pre no što zima okuje zemlju.

I desilo se da sam u jesen one godine u kojoj je umro Uter prvi put pod oružjem išao na Saksone. Tek što smo završili ubiranje danka i vratili se sa zapada, čuli smo za saksonske zavojevače na istoku. Ovejn nas je stavio pod zapovedništvo svog kapetana Grifida, sina Ananovog, i poslao nas u pomoć Melvasu, kralju Belga i vazalu Dumnonije. Melvasova odgovornost je bila odbrana naših južnih obala od upada Sasa, koji su, u godini Uterove pogrebne lomače, dolazili sve ratoborniji. Ovejn je ostao u Kaer Kadarnu jer je u kraljevskom veću izbila oštra prepirka. Valjalo je odlučiti ko će biti zadužen za podizanje Mordreda. Biskup Bedvin želeo je da odgaja kralja u svom domu, ali su poklonici starih bogova u veću bili brojniji; nisu imali nameru da Mordreda daju u ruke hrišćaninu, baš kao što su Bedvin i njegova klika dizali glas protiv želje da dete kralj odrasta kao paganin. Ovejn, koji je tvrdio da svoju veru deli na ravne časti svim božanstvima, predložio je sebe kao rešenje. „Nema veze u kog boga kralj veruje“, rekao nam je pre no što smo krenuli u pohod. „Kralja treba naučiti kako se bori, ne kako se moli.“ Ostavili smo ga da se bori za svoju stvar i otišli da ubijamo Sase.

Naš vođa Grifid, sin Ananov, bio je ispošten, žalostiv čovek, koji je dobro razumeo da Ovejn u stvari želi da udalji Artura od Mordredovog odgoja. „Nije da se Ovejnu ne dopada Artur“, požurio je da doda, „ali ako kralj ode Arturu, za njim će i Dumnonija.“

„Je li to tako loše?“, upitah.

„Za tebe i mene je bolje da zemlja pripadne Ovejnu, dečače.“ Grifid dotače prstom jednu od zlatnih ogrlica oko vrata da pokaže na šta misli. Svi su me nazivali dečakom ili momkom, ali samo zato što sam bio najmlađi u četi, još neokrvavljen u istinskom boju protiv drugih ratnika. Verovali su i da im moje prisustvo donosi dobru sreću, jer sam jednom izvrdao smrti u žrtvenoj jami druida. Svi Ovejnovi ljudi, kao i svaki vojnik na svetu, behu strašno sujevernici. O svakom znamenju su raspravljali i razmišljali, svaki je nosio zečju šapu ili svetlucavi kamen. Svako delanje sa sobom je vuklo ritual, nijedan čovek nije navlačio desnu čizmu pre leve ili oštiro kopljje u sopstvenoj senci. Šačica hrišćana borila se u našim redovima i mislio sam da će oni manje strahovati od bogova, duhova i aveti, ali su se, kao i mi ostali, pokazali sujevernim do srži.

Venta, mesto u kom je kralj Melvas stolovao, bila je sirotinjski grad na granici. Radnje su tu odavno bile zatvorene, a na zidovima velikih rimske zdanja ostali su garavi tragovi, tamo gde ih je vatrica oprijedila kad su Sasi razorili grad. Kralja Melvasa ždralo je strah od ponovnog razaranja. Saksoni, rekao je, imaju novog vođu koji je gladan zemalja i užasan u borbi. „Zašto Ovejn nije došao?“, pitao je svadljivo. „Ili Artur? Hoće da me unište, je l' tako?“ Bio je debeo, sumnjičav čovek, najgroznijeg daha koji sam ikad osjetio. Vladao je klanom pre nego državom, što ga je stavljalo na nešto manje značajan položaj, mada bi čovek, pogledavši Melvasa,

pomislio da je kmet. I to prava prznica od kmeta. „Nema vas mnogo, je li?“, žalio se Grifidu. „Dobro je da sam digao pozivare.“

Pozivari behu vojska podanika, u kojoj je morao da služi svaki telesno sposoban muškarac iz Belga, mada je mnogo njih uhvatilo maglu, a bogatiji saplemenici slali su robeve u zamenu. Bilo kako bilo, Melvas je prikupio snage koje su brojale više od tri stotine ljudi; svako je nosio svoju hranu i svoje oružje. Neki od njih su ranije bili ratnici i doneli su dobra ratna kopija i očuvane štitove, ali većina je bila bez oklopa, a pojedini nisu imali ništa do toljaga ili naoštrenih motika umesto oružja. Mnoštvo žena i dece pratilo je trupe, ne htevši da ostanu sami kod kuća pred saksonskom pretnjom.

Melvas je čvrsto zahtevao da on i njegovi ratnici ostanu kao odbrana na ruševnim bedemima Vente, što je značilo da Grifid treba da povede trupe na neprijatelja. Kralj nije imao ni približnu predstavu gde Sasi mogu da budu, te je Grifid bespomoćno tumarao po gustim šumama istočno od Vente. Bili smo rulja, ne vojska. Kako bi koji jelen minuo kraj nas, počela bi divlja, urličuća potera, koja bi uzbunila bilo kog dušmanina na deset milja uokolo. Lov se uvek završavao tako što bi se pozivari rasuli po svim kutovima šume. Tako smo izgubili blizu pedeset ljudi - ili bi ih bezglava potera odvela pravo u šake Saksona, ili bi se prosto izgubili, pa odlučili da odu kućama.

Šume su vrvele od Sasa, iako isprva nijednog nismo videli. Ponekad smo nailazili na još tople ostatke njihovih logorskih vatri, a jednom i na poharano i spaljeno malo naselje Belga. Muškarci i stari još behu u selu, svi mrtvi, a žene i deca odvedeni su u roblje. Vonj leševa ohladio je uzavrele strasti preostalih Melvasovih podanika i naterao ih da se drže zajedno dok nas je Grifid vodio na istok.

Naleteli smo na prvi saksonski odred u prostranoj dolini reke, gde je grupa zavojevača gradila naseobinu. Pre no što smo mi došli, stigli su da napola završe drvene palisade i pobiju drvene stubove glavne dvorane. Videvši nas na rubu šume, odbaciše alatke i pograbiše kopija. Bili smo brojniji, tri čoveka na jednog, pa ipak nas Grifid nije mogao ubediti da jurišamo na njihov zbijen, kopljima načičkan red štitova. Mi mlađi bili smo željni bitke i neki od nas šepurili su se kao budale pred Sasima, ali nikako nas nije bilo dovoljno da ljudski udarimo. Saksoni kao da nisu čuli uvrede, dok su preostali Grifidovi ljudi pili medovinu i prokljinjali našu ishitrenost. Meni, koji sam grozničavo čeznuo za prvi ratničkim prstenom iskovanim od saksonskog gvožđa, delovalo je suludo što ne napadamo. Ali, tek je trebalo da iskusim kasapljenje koje počinje kad se sučelete dva živa zida. Tek je trebalo da naučim kako je teško naterati ljude da izlože tela toj jezivoj raboti. Grifid se, s pola srca, malčice potrudio da nas ohrabri na juriš; onda se zadovoljio time da piće medovinu i vređa. Tako smo gledali dušmane tri sata ili duže a da nismo napredovali više od nekoliko koraka.

Grifidova neodlučnost bar mi je dala priliku da promatram Sase, koji se, ako ćemo pravo, i nisu mnogo razlikovali od nas. Kosa im je svetlijaa, oči bledoplave, koža rumenija od naše i vole da nose mnogo krvnog preko odeće. Inače su se odevali kao i mi, dok se oružje razlikovalo samo po tome što je većina Sasa nosila duge noževe, zgodne za klanje ako se s nekim dohvate u koštač; mnogi su imali velike sekire širokih glava, koje su jednim udarcem mogli da rascepe štit. Neke od naših ratnika sekire su zadržale i nosili su ih i sami, ali je Ovejn, kao i Artur, prezirao to nespretno oružje. Ne možeš odbiti udarac sekirom, umeo je Ovejn da kaže. U njegovim očima, loše je bilo svako oružje koje u odbrani ne služi jednako dobro kao pri napadu. Saksonski враћevi dobrano su odudarali od naših sveštenika. Ti strani voljebnici nosili su životinjske kože i kosu učvršćivali kravljom balegom, tako da im je poput šiljaka

stršala sa glava. Tog dana u dolini reke, jedan saksonski sveštenik žrtvovao je kozu da bi otkrio treba li da se bore protiv nas. Vrač je najpre prebio jednu crnu nogu živinčeta, pa mu prerezao grlo i pustio ga da beži vukući slomljenu nogu za sobom. Koza je posrtala duž njihovog stroja krvareći i vrečeći, onda se okrenula ka nama pre nego što se sručila u travu. Bilo je to očito nepovoljno znamenje, jer su se Sasi manuli prkosa i brzo se povukli kroz svoje tek začeto naselje, pa preko gaza u šume s onu stranu reke. Poveli su žene, decu, robeve, svinje i marvu. Mi smo to nazvali pobedom, pojeli kozu i srušili palisade. Nismo imali šta da pljačkamo.

Naše trupe su sad gladovale jer su Ijudi, kako se to već čini u svim trupama, slistili sve zalihe hrane u prvih nekoliko dana, te više nisu imali šta da jedu, osim lešnika koje su brali sa grana. Nedostatak hrane nije nam ostavljao drugi izbor do povlačenja. Melvasovi Ijudi, željni domova, otišli su prvi, dok smo ih mi, ratnici, sledili sporije. Grifid beše turoban, vraćao se bez zlata i robeva, mada je uistinu postigao onoliko koliko i svaki vođa čija vojska luta bez cilja po zemlji zahvaćenoj ratom. Ali onda, kad smo se gotovo domogli poznatog krajolika, našli smo na četu Sasa koji su se vraćali istim putem. Mora da su nabasali na one naše zlosrećne trupe, jer su sa sobom vukli zarobljeno oružje i žene.

Susret je iznenadio i jedne i druge. Bio sam na začelju Grifidove kolone i samo sam čuo početak bitke, u trenutku kad je naša prethodnica iskrsla iz čestara i zatekla pola tuceta Sasa koji su prelazili potok. Naši su navalili, a onda su kopljanici obeju strana pohrlili da se priključe tom slučajnom sukobu. Nije bilo živog zida, samo krvavo gušanje s obe strane plitkog potoka i ja sam još jednom, kao i onda kad sam ubio prvog neprijatelja u šumama južno od Ajnis Vidrina, osetio sav užitak borbe. To je, bio sam uveren, isto osećanje koje ispuni Nimju kad joj se bogovi jave; kao da imaš krila, govorila je, koja te nose visoko u slavu. Baš tako sam se osećao tog jesenjeg dana. Naleteo sam na prvog Saksona punim trkom, naperenog koplja, video sam strah u njegovim očima i znao da je mrtav. Koplje mu se zarilo duboko u trbuhi, pa sam potegao Hajvelov mač, koji sam već prozvao Hajvelban, i dokrajčio ga udarivši postrance, onda zagazio u potok i sasekao još dvojicu. Urlao sam na Sase kao zloduh, poručujući im na njihovim jeziku da dođu i omirišu dah smrti, a onda je jedan ratnik, grdosija, prihvatio izazov i napao me jednom od onih stravičnih sekira. Samo, sekira je i preveliki balast. Kad se jednom njome zamahne, smer udarca se više ne može izmeniti; oborio sam velikog čoveka ubodom koji bi ogrejao Ovejnovo srce. Samo od njega sam uzeo tri zlatne grivne, četiri broša i nož sa draguljima, a zadržao sam i glavu sekire za svoje prve ratničke prstenove.

Sasi su se razbežali, ostavivši osam mrtvih i dva puta toliko ranjenih. Ubio sam četvoricu neprijatelja, podvig koji su moji saborci zapazili. Uživao sam u njihovim priznanjima, mada sam kasnije, kad bejah stariji i mudriji, taj neobično uspešan pokolj pripisivao prosto mladalačkoj gluosti. Mladić će često jurnuti tamo gde mudar ide hladne glave. Ostali smo bez trojice, a jedan od njih bio je Likat, čovek koji mi je spasao glavu u vresištu. Iščupao sam svoje koplje iz leša, skinuo još dve srebrne ogrlice sa onih koje sam u potoku rastavio sa životom, pa posmatrao odlazak ranjenih dušmana u Zemlju seni, gde će biti sluge našim poginulima. Našli smo šest britskih robinja zgurenih u žbunju. Bile su to žene koje su pratile naše trupe u rat i dopale šaka Sasima. Jedna od njih otkrila je usamljenog sakonskog ratnika kako se krije u nekakvom draču na obali potoka. Zakreštala je na njega i pokušala da ga izbode nožem, ali on se otkotrljao u potok, gde sam ga ja zarobio. Bio je samo bezbrado

momče, možda mojih godina, i tresao se od straha. „Kako se zoveš?“, pitao sam, gurnuvši mu krvavi vrh koplja pod grlo.

Ležao je opružen u vodi. „Vlenka“, odgovorio je, i rekao mi da je došao u Britaniju pre samo nekoliko nedelja, ali nije znao da odgovori kad sam pitao odakle. Od kuće, bilo je sve što je umeo da kaže. Njegov govor nije bio isti kao moj, ali razlike su bile neznatne i razumeo sam ga sasvim dobro. Kralj njegovog naroda je, kako reče, moćan vođa po imenu Serdik, koji osvaja zemlje na južnoj obali Britanije. Kaza i da je Serdik bio primoran na borbu sa Aeskom, saksonskim kraljem koji je držao Kent, da bi sebi potčinio nova područja. Tada sam prvi put shvatio da se Sasi biju međusobno, baš kao i mi Briti. Činilo se da je Serdik nadvladao u ratu sa Aeskom i stao da prodire u Dumnoniju.

Žena koja je otkrila Vlenku vrtela se u blizini i siktala pretnje, ali je druga kazala da momak nije učestvovao u silovanju, koje su morale da istrpe pošto su zarobljene. Grifid, s olakšanjem što ima kakav-takov plen da povede kući, obznanio je da Vlenka može da živi. Tako je sa Saksona strgnuta odeća, stavljena je pod stražu žena i nag je krenuo ka zapadu, u ropstvo.

Bio je to poslednji pohod te godine. Iako smo ga mi proglašili velikom pobedom, bledeo je kraj Arturovih poduhvata. On ne samo što je iz severnog Gventa najurio Sase pod vođstvom kralja Aele već je potukao i vojsku Povisa. Arturov mač je kralja Godfrida ostavio bez ruke kojom je držao štit. Neprijateljski kralj je utekao, ali je to ipak bila velika pobeda. Sav Gvent i Dumnonija odzvanjali su od hvalospeva Arturu. Ovejn nije bio srećan.

Lunet se, s druge strane, raspametila od radosti. Doneo sam joj zlata i srebra, dovoljno da zimi može odevati medveđe krvno i držati robinju za sebe, devojčicu iz Kernova kupljenu u Ovejnovom domaćinstvu. Dete je rintalo od zore do sutona, a noću jecalo u uglu kolibe koju smo sada zvali domom. Kad bi mala plakala previše, Lunet ju je tukla. Kad bih pokušao da zaštitim dete, udarala je i mene. Svi Ovejnovi ljudi napustili su tesne vojničke loge u Kaer Kadarnu, prešavši u udobnije naselje u Lindinisu. Lunet i ja uselili smo se u čatrlju sa zidovima od pruća i trščanim krovom, unutar niskih zemljanih bedema koje su digli Rimljani. Kaer Kadarn bio je na šest milja od atle i naseljavan je jedino kad bi neprijatelj stigao preblizu, ili kad bi bila upriličena velika kraljevska proslava. Imali smo takvu svetkovinu te zime, kad je Mordred navršio prvu godinu i kad su, pukim slučajem, dumnoniske nevolje dosegle vrhunac. A možda to i nije bio slučaj, jer Mordreda su većito pratila loša znamenja. Možda je bio uklet time da njegovo zakraljenje zaseni tragediju.

Ceremonija je održana odmah posle ravnodnevice. Mordred je trebalo da bude proglašen za kralja i velikodostojnici Dumnonije okupili su se u Kaer Kadarnu. Nimju je došla dan ranije i posetila našu krovinjaru, koju je Lunet okitila zelenikom i bršljanom u čast ravnodnevice. Nimju kroči preko praga sa urezanim šarama; to je zle duhove držalo podalje. Sela je uz naše ognjište i zabacila kapuljaču.

Nasmeših se njenom zlatnom oku. „Sviđa mi se“, rekoh.

„Šuplje je“, kazala je i zbumjeno lupnula po oku noktom. Lunet se drala na robinju što je dopustila da zagori čorba od prokljalog semena ječma. Nimju se trgla na taj izliv gneva. „Nisi srećan“, rekla mi je.

„Jesam“, kazah; mladi ne vole da priznaju greške.

Nimju se osvrnu po aljkavoj i od dima počađaveloj prostoriji, kao da njuši raspoloženje koje u njoj vlada. „Lunet nije dobra za tebe“, reče mimo dok je, dokono, s poda podizala praznu Ijusku jajeta i mrvila je među prstima da se kakvo zlo ne bi izleglo pod njenim

okriljem. „Glava ti je u oblacima, Derfele“, nastavila je, bacajući komadiće ljeske u vatru, „a Lunet je čvrsto na zemlji. Ona želi bogatstvo, ti čast. Ne ide to jedno s drugim.“ Slegla je ramenima, kao da sve to nije zaista važno, onda mi prenela vesti iz Ajnis Vidrina. Merlin se nije vratio i niko ne zna gde je, ali Artur je poslao novac otet od poraženog kralja Godfrida da njime plati obnovu Hridi. Galidajn nadgleda gradnju novog, većeg dvora. Pelinor je živ, kao i Druidan i pisar Gudovajn. Norvena je, kaza mi Nimju, sahranjena u hramu Svetog trna, gde je poštuju kao sveticu.

„Šta je to svetica?“, pitao sam.

„Mrtva hrišćanka“, reče mrzovljeno. „Oni svi treba da postanu sveci, izgleda.“

„A šta je s tobom?“, upitah.

„Živa sam“, reče, gotovo bez glasa.

„Jesi li srećna?“

„Uvek pitaš o nekim glupostima. Da sam želeta da budem srećna, Derfele, bila bih ovde dole s tobom, mesila ti hleb i prala posteljinu.“

„Pa zašto onda nisi?“

Pljunula je u vatru da odagna moju tupavost. „Gundleus je živ“, reče turobno, menjajući temu.

„Zatočen u Korinijumu“, rekao sam, kao da ona nije znala gde joj se krvnik nalazi.

„Sahraniла sam njegово ime na kamenu“, kazala je, pa me okrznula pogledom onog zlatnog oka. „Zatrudnela sam kad me je silovao, ali ubila sam tu gadost glavnicom.“ Glavnica je crna travka koja raste na poljima raži. Zene su je koristile za pobačaje, a Merlin je umeo da je upotrebi da bi pao u san i pričao s bogovima. Probao sam je jednom, danima mi je bilo muka.

Lunet je navalila da pokaže Nimju svu svoju novu imovinu - tronožac, kazan i sito, dragulje i ogrtač, fino laneno platno i izubijani srebrni krčag, oko čijeg je oblog trbuščića goli rimski konjanik progonio jelena. Nimju je loše odglumila zadivljenost, pa me zamolila da je otpratim do Kaer Kadarna, gde je trebalo da prenoći. „Lunet je glupača“, rekla je. Hodali smo obalom potoka koji je uticao u reku Kem. Krto smeđe lišće hrskalo je pod našim stopama. Mraz je stezao zemlju, tog dana zima je opako ujedala. U Nimju je bilo više gneva nego ikad, valjda je zato i bila lepša nego ikad. Nesreća joj je dobro pristajala; toga je bila svesna, valjda je zato i tragala za nedaćama. „Stvaraš sebi ime“, reče pogledavši proste ratničke prstenove od gvožđa na mojoj levici. Desnu ruku nisam time opterećivao da bi mi mač i kopljje sigurno ležali u šaci, ali sam na levoj nosio četiri prstena.

„Sreća.“ Time sam pokušao da objasnim osvajanje prstenova.

„Ne, nije sreća.“ Podigla je levu ruku, tako da sam video ožiljak. „Kad se boriš, Derfele, ja se borim uz tebe. Bićeš veliki ratnik, i potrebno je da budeš.“

„Zar?“

Stresla se. Nebo je posivilo, dobivši boju neuglačanog mača, mada je zapadni horizont bio prošaran bezvoljnim žutim zracima. Drveće je navuklo zimsku, crnu boju, trava potamnela i natmurila se, a dim vatri iz naselja prijanjao je za tle kao da se boji hladnog, praznog neba.

„Da li znaš zašto je Merlin napustio Ajnis Vidrin?“, upitala me je nenadano.

Zbunio sam se. „Da pronađe Mudrost Britanije“, odgovorih, ponavljujući ono što sam od nje čuo na Velikom savetu u Glevumu.

„Ali zašto sada? Zašto ne pre deset godina?“, upitala me je Nimju, pa odgovorila sama sebi. „Otišao je baš sada, Derfele, zato što nam dolaze zla vremena. Sve dobro okrenuće se na loše,

sve loše postaće još gore. Sve živo u Britaniji prikuplja snage, jer se zna da predstoji velika borba. Pokatkad, mislim da se bogovi igraju s nama. Prosipaju sve kockice odjednom da bi videli završetak igre.

Sasi jačaju i uskoro će navaljivati u hordama, ne četama. Hrišćani" - na te reči pljunula je u potok da otera zlo „kažu da će se uskoro navršiti petstota zima otkako se njihov kilavi bog rodio. Tvrde da je to vreme za njihov trijumf." Pljunula je ponovo. „A šta je s nama, sa Britima? Bijemo se među sobom, krademo jedni od drugih, gradimo dvorane za pirove onda kad bi trebalo da kujemo mačeve i kopla. Bićemo stavljeni na ispit, Derfele, i zato Merlin prikuplja sve svoje sile, jer ako kraljevi već neće da nas spasu, onda Merlin mora ubediti bogove da nam dođu u pomoć." Zastala je ispred pojila kraj potoka i zurila u crnu vodu, umrtvljenu od studi. Pojilo samo što se nije zamrzlo. U otiscima kravljih kopita pored njega led se već bio nahvatao.

„A šta je sa Arturom?", pitao sam. „Zar nas neće on spasti?"

Kao da se osmehnula. „Artur je Merlinu ono što si ti meni. Artur je Merlinov mač, ali ni ja ni on ne možemo upravljati vama. Dajemo vam moć" - pružila je levu ruku, onu s ožiljkom, i dotakla golu jabuku mog mača - „a onda vas puštamo. Moramo verovati da ćete učiniti pravu stvar."

„Meni možeš da veruješ", rekoh.

Uzdahnula je, kao i uvek kad bih tako nešto izrekao, pa zavrtela glavom. „Kad Ispit Britanije bude pred nama, Derfele, a biće, niko od nas neće znati koliko je siline u njegovom maču." Okrenula se i zagledala u bedeme Kaer Kadarna što su se šareneli od barjaka svih gospodara i glavešina, pristiglih da budu svedoci Mordredovog zakraljenja narednog dana. „Budale", rekla je gorko. „Budale."

Artur je stigao sutradan. Ne mnogo po osvitu dojaha je sa Morganom iz Ajnis Vidrina. Pratila su ga samo dva ratnika. Sva trojica behu u sedlima svojih golemih konja, ali neoklopljeni i bez štitova; nosili su samo kopla i mačeve. Artur čak nije poneo ni svoj barjak. Izgledao je veoma opušteno, kao da ga ceremoniji ne privlači ništa osim radoznalosti. Agrikola, Todrikov rimske vojskovođa, došao je umesto svog kralja, kog je oborila grozница. I Agrikola je delovao nezainteresovano za obred, ali sve drugo u Kaer Kadarnu beše napeto poput strune. Ljude je brinulo to da li će se tog dana ukazati loša znamenja. Princ Kadvi od Iske, plavih obraza, bio je tu. Princ Gereint, Gospodar Stena, napustio je granice prema Sasima, a kralj Melvas je stigao iz svoje ofucane Vente. Sve dumnonosko plemstvo, više od stotinu ljudi, čekalo je u tvrđavi. Susnežica je udarila obnoć, tlo je bilo sklisko i kaljavo, ali s prvim svetlom došao je i britak vetar sa zapada. Dok se Ovejn pojavio na vratima dvora sa bebom kraljem u rukama, i sunce se ukazalo nad brežuljcima oko istočnih prilaza Kaer Kadarnu.

Morgana je odlučivala o času obreda, tražeći najbolje među predskazanjima vatre, vode i zemlje. Bila je to, predvidivo, jutarnja ceremonija, jer ništa dobro ne dolazi od truda uloženog u doba kad se sunce spušta ka horizontu. Ipak, rulja je moralna da pričeka dok Morgana, kad je najpovoljniji sat za zakraljenje bio dovoljno blizu, nije dala dozvolu za početak ceremonije, u krugu stena koji je okrunjivao vrh Kaer Kadarna. Stene u krugu nisu bile velike, nijedna viša od pognutog deteta, dok je u samom središtu, po kom se Morgana majala dok je sve dovodila u red na bledunjavom sjaju sunca, stajao kraljevski kamen Dumnonije. Bila je to zaravnjena, sura gromada, nalik hiljadama drugih; pa ipak je baš na tom kamenu, mislili smo, božanski Bel miropomazao svoje Ijudsko dete, Beli Mavra, koji beše predak svih kraljeva

Dumnonije. Kad je Morgana najzad bila zadovoljna proračunima, Balis je uveden u središte kruga. Beše to prastari druid koji je boravio u šumama zapadno od Kaer Kadarna. Kako Merlina nije bilo, nagovorili su ga da prisustvuje ceremoniji i prizove božanske blagoslove. Beše to zguren stvor pun vašiju, pokriven kozjom kožom i krpama, tako prljav da je bilo nemoguće razlučiti gde prestaju prnje, a počinje brada; pa ipak, bio je to onaj Balis, rečeno mi je, koji je Merlinu naučio mnogim njegovim veštinama. Starkelja je podigao štap ka vodnjikavom suncu, promrmljao neke molitve, pa pljunuo u krug, pre no što ga je potresao strahovit napad kašlja. Oteturao se do sedišta na ivici kruga. Sedeo je brekćući, dok mu je njegova saputnica, starica koja gotovo da se nije razlikovala od samog Balisa, nejako trljala leđa.

Biskup Bedvin se pomolio hrišćanskom bogu, onda je kraljevska beba nosana duž spoljašnjeg oboda kruga od kamenja. Mordred je položen na ratni štit i umotan u krvna, te su ga tako pokazivali svim ratnicima, poglavarama i prinčevima, koji su, kako je dete prolazilo kraj njih, padali na kolena da bi mu odali poštlu i pokazali svoju vazalsku vernost. Odrasli kralj bi hodao oko kruga, ali Mordreda su nosila dva dummonska vojnika, a za njima je, isukanog dugačkog mača, koračao Ovejn, kraljev zatočnik. Mordreda su nosili suprotno kretanju sunca; bio je to jedini trenutak u kraljevom životu u kom on odbacuje ustrojstvo prirode, ali taj nesrećni smer namerno je odabran. Time se pokazivalo da je kralj, potekao od bogova, iznad sitnih pravila. U krugu, on ne mora da prati kretanje sunca.

Mordred je onda, skupa sa štitom, položen na srednji kamen, gde su mu donošeni darovi. Jedno dete mu je prinelo veknu hleba, simbol njegove dužnosti da hrani podanike; drugo je došlo sa bičem, koji je kazivao da kralj sudi u svojoj zemlji; naposletku, pod noge mu je položen mač i time mu data uloga branioca Dumnonije. Mordred je vrištao sve vreme i ritao se tako usrdno da je umalo skliznuo sa štita. Bacanje je ogolilo njegovo obogaljeno stopalo i to je, mislio sam, bio loš znak. Obrednici, ipak, nisu obraćali pažnju na izvitopereni ud dok su velikaši kraljevine prilazili jedan za drugim i predavali svoja uzdarja. Donosili su zlato i srebro, drago kamenje, novac, ahat i jantar. Artur je detetu dao zlatnu statuetu sokola, od čije lepote je posmatračima zastao dah, ali Agrikola je doneo najvredniji poklon od svih. Pod bebine noge položio je ratnu opremu kralja Godfrida od Povisa. Artur je zarobio pozlaćeni oklop kad je isterao Godfrida iz njegovog bivaka i poklonio ga kralju Todriku, koji ga je sad, preko svog vojskovođe, vraćao Dumnoniji.

Ljutitu bebu najzad su uzeli s kamena i predali je novoj dojilji, jednoj od Ovejnovih robinja. Tada je kucnuo Ovejnov čas. Sve druge velmože došle su u ogrtačima i krvnima po toj studeni, ali Ovejn je koračao samo u čakširama i čizmama. Njegove tetovirane ruke i prsa behu goli kao i isukani mač, koji je, ritualno, položio na kraljevski kamen. Onda je nadmeno, prezrvog izraza na licu, krenuo spoljašnjom stranom kruga i pljuvao ka prisutnima. Beše to izazov. Ako ovde ijedan čovek misli da Mordred nije za kralja, treba samo da istupi i podigne goli mač s kamena. Tada će morati da se bori sa Ovejnom. Zatočnik se šepurio, rugao i izazivao, ali niko se ne mače. Tek pošto je obišao dva puna kruga, Ovejn se vratio do stene i podigao mač.

Na to su svi stali da kliču, jer Dumnonija je opet imala kralja. Ratnici koji su okruživali bedeme tukli su kopljistima o štitove.

Još samo jedan ritual beše nužan. Biskup Bedvin pokušao je da ga zabrani, ali veće ga je nadglasalo. Primetih da Artur odlazi, ali svi drugi, čak i biskup Bedvin, ostadoše kad su

zarobljenika, golog i prestrašenog, doveli do kraljevskog kama. Bio je to Vlenka, sakonski momak kog sam zarobio. Sumnjam da je znao šta se događa, ali mora da se plašio najgoreg.

Morgana je pokušala da pokrene Balisa, ali je stari druid bio previše iscrpljen da bi obavio svoj deo posla. Tako je uzdrhtalom Vlenki prišla Morgana. Sakson nije bio vezan i mogao je pokušati da pobegne, iako bogovi znaju da, kroz naoružanu gomilu koja ga je opkolila, prolaza nije bilo. Svejedno, stajao je mimo dok se Morgana primicala. Možda se sledio zbog njene zlatne maske i šepanja; nije mrdao kad je zavukla kljastu levu ruku u sud i onda, promislivši jedan tren, dotakla njegov trbuhan. Na taj dodir Vlenka je poskočio uplašeno, ali odmah se umirio. Morgana je bila umočila ruku u svežu kozju krv koja je ostavila vlažan crveni znak na Vlenkinom usukanom, bledom stomaku.

Morgana se udaljila. Rulja je bila vrlo mirna, zanemela, puna zebnje, jer ovo je bio užasan trenutak. Trenutak istine, u kome bogovi treba da se obrate Dumnoniji.

Ovejn se vratio u krug. Ostavio je mač, sada je nosio svoje crno ratno kopljje. Nije skidao oči sa prestravljenog momka koji se, izgleda, molio svojim bogovima, ali oni nisu imali šta da traže u Kaer Kadarnu.

Ovejn se kretao lagano. Skinuo je pogled sa Vienkinih očiju samo na tren, koliko mu je trebalo da osloni vrh kopinja na označeno mesto na Saksonovom trbuhanu, pa se opet zagledao u oči zarobljenika. Oba čoveka su bila nepokretna. Vlenkine oči behu pune suza i nejako je zavrteo glavom, u nemom vapaju za milost, ali Ovejn nije mario. Čekao je da se Vlenka opet umiri. Vrh kopinja počivao je na krvavom znaku i nijedan od njih dvojice nije se pomerao. Vetar im je razbarušio kose i naduvao vlažne ogrtače posetilaca.

Ovejn zari koplje. Samo je snažno gurnuo i prodro kopljem duboko u Vlenkino telo, pa uvrnuo sečivo, istrgao ga i otrčao unatraške, ostavivši Sasa samog da krvari u kraljevskom krugu.

Vlenka je zapomagao. Rana je bila strašna, namerno zadata da izazove sporu, do ludila bolnu smrt, ali iz ropca umirućeg, obučeni auguri¹, kakvi su bili Balis i Morgana, mogli su da predskažu budućnost kraljevine. Balis, trgnut iz obamlosti, gledao je Sasa koji se teturao s jednom rukom na stomaku, povijen u užasnom bolu. Nimju se čežnjivo nagla napred, jer ovo je bio prvi put da prisustvuje najmoćnijem od svih predskazanja, htela je da upije svaku tajnu zanata. Priznajem da mi se sve zgodilo, ne zbog strahota tog obreda, već zato što mi se dopadao Vlenka i zato što sam, na njegovom širokom licu s plavim očima video ono što bih i sam najverovatnije postao. Tešio sam se saznanjem da će mu njegova žrtva doneti mesto među ratnicima u Zemlji seni, gde ćemo se, jednog dana, on i ja ponovo sresti.

Vlenkino vrištanje utihnulo je do očajničke borbe za dah. Lice mu je požutelo, tresao se, ali nekako je ostao na nogama dok je glavinjao ka istoku. Doseže rub kruga i na momenat je izgledalo da će pasti, ali onda mu je strahovit nalet bola povio leđa, i on je opet cimnuo telo unapred. Divljački se zavrteo u krug, prskajući krvlju, pa načinio nekoliko koraka ka severu. Tu je, konačno, pao. Trzao se u agoniji, a svaki grč nešto je kazivao Balisu i Morganu. Morgana je jurnula napred da izbliza posmatra kako se Vlenka vrti, trese i previja. Nekoliko trenutaka noge su mu podrhtavale, a onda mu se drob prosu, glava pade unazad, a vazduh zagrgolji u grlu. Veliki mlaz krvi gotovo je okupao Morganinu stopalu kad je Sakson umro.

Nešto u Morganinom stavu odavalo je zlo predskazanje. Njeno tmurno raspoloženje pređe i na rulju koja je u strahu čekala da čuje proročanstvo. Morgana ode natrag i naže se

¹ Augur - prorok, predskazivač (prim. prev.)

nad Balisom, koje se neprilično, zlobno zakikotao. Nimju je otišla da ispita trag krvi, a potom i telo, pa se onda pridružila Morgani i Balisu dok je svetina čekala. I čekala.

Na kraju se Morgana vrati truplu. Obratila se Ovejnu, zatočniku koji je stajao kraj bebe kralja, ali svi u gomili načuljiše uši. „Kralj Mordred“, objavila je, „imaće dug život. Biće vođa u boju, upoznaće radost pobeđe.“

Uzdah je minuo kroz rulju. Predskazanje se moglo tumačiti kao povoljno, mada mislim da su svi znali koliko toga nije rečeno. Jedva da je poneko od prisutnih pamtilo Uterovo zakraljenje, kada su krvavi trag i ropac umirućeg tačno predskazali slavnu vladavinu. Ipak, čak i bez slave, bilo je neke nade u znamenjima Vlenkine smrti.

Smrt je okončala Mordredovo proglašenje za kralja. Sirota Norvena, pokopana pod Svetim trnom u Ajnis Vidrinu, sasvim bi drugačije postupila, pa ipak, ako bi se hiljade popova i bezbroj svetaca okupili da molitvom posade Mordreda na presto, znamenja bi i dalje bila ista. Jer Mordred, naš kralj, bio je bogalj. Nijedan druid niti biskup to nije mogao da okrene na dobro.

Tristan od Kernova stigao je tog popodneva. Bili smo okupljeni u velikoj dvorani, na gozbi u Mordredovu čast; u tom skupu najupečatljivije beše pomanjkanje veselja, a Tristanov dolazak načinio ga je još sumornijim. Niko nije ni primetio da je on tu dok nije prišao velikom središnjem ognjištu, dovoljno blizu da mu plamen obasja kožni prsnik i gvozdeni kalpak. Princa smo znali kao prijatelja Dumnonije, te ga je biskup Bedvin pozdravio dolično tome. Tristan isuka mač i to beše njegov jedini odgovor.

Taj postupak namah svima privuče pažnju, jer nijedan čovek nije smeо da nosi oružje za slavljeničkom trpezom, naročito ne ako se nazdravljalo proglašenju kralja. U dvorani je bilo pijanih, ali čak su se i oni primirili, pogleda upravljenih na mladog, tamnokosog princa.

Bedvin je pokušao da prenebregne golo sečivo. „Došao si na zakraljenje, gospodaru prinče? Bio si zadržan, bez sumnje? Putovanje je tako mučno u zimsko doba. Hodи, sedi, tu do Agrikole od Gventa. Ima jelenskog paprikaša.“

„Dolazim s pritužbom“, reče Tristan glasno. Svojih šest gardista beše ostavio pred vratima dvora, gde je od bregova šibala hladna susnežica. Bili su to turobni ljudi u mokrim oklopima i ogrtačima s kojih se cedila voda. Štitove nisu nosili naopako, a kopljia im behu dobro naoštrena.

„Pritužba!“ Bedvin je zvučao kao da ga i sama pomisao na tako nešto zapanjuje. „Ne na ovaj srećan dan, svakako ne!“

Neki od ratnika u dvorani izazivački su mumlali. Bili su pijani taman koliko treba da bi uživali u raspri, ali Tristan se i ne osvrte na njih. „Ko govori u ime Dumnonaca?“, hteo je da zna.

Svi su oklevali na trenutak. Ovejn, Artur, Gereint i Bedvin držali su to pravo, ali niko nije imao prvenstvo. Princ Gereint, čovek koji sebe nikad nije isturao, sleže ramenima. Ovejn je zlokobno gledao Tristana. Artur je s poštovanjem odstupio pred Bedvinom, koji je vrlo snebivljivo kazao da, kao glavni savetnik kraljevine, ima svako pravo da zastupa kralja Mordreda.

„Onda kaži kralju Mordredu“, reče Tristan, „da će pasti krv između moje i njegove zemlje ukoliko mi uskratite pravdu.“

Bedvin se sav uzvrpoljio, mašući rukama da smiri uzburkane duhove dok je smisljao odgovor. Ništa mu nije palo na um i, na kraju, odgovorio je Ovejn. „Pričaj šta imaš“, rekao je suvo.

„Grupu podanika mog oca“, počeo je Tristan, „pod zaštitu je stavio Kralj kraljeva Uter. Došli su u ovu zemlju na njegov zahtev, da rade u rudnicima i žive u miru sa susedima. Pa ipak, u kasno leto neki od tih suseda upali su u njihovo naselje i doneli mačeve, vatrnu i pokolj. Pedeset osam mrtvih, tako prenesi svom kralju. Sarhaed za njih je cena njihovih života, i još glava čoveka koji je naredio da se pobiju. Presudite drugačije, i doći ćemo pod oružjem da sami uzmemo danak u krvi.“

Ovejnov smeh zagrme. „Mali Kernov? Prepadosmo se!“ Ratnici svud oko mene prezrivo su vikali. Kernov beše mala zemlja, ni prineti silnoj Dumnoniji. Biskup Bedvin trudio se da stiša graju, ali odaja je bila puna pijanih razmetljivaca. Drali su se sve dok Ovejn nije zatražio tišinu. „Čuo sam, prinče“, rekao je on, „da su Crnoštiti Irci Oengusa Mekajrema napali vresište.“

Tristan pljunu na patos. „Ako jesu“, reče, „onda su preleteli zemlju da to učine, jer niko nije video da prolaze, niti su ukrali ijedno jaje od bilo kog Dumnonca.“

„To je zato što se boje Dumnonije, a Kernova ne“, kazao je Ovejn, i širom dvorane opet provali smeh.

Artur je čekao da smeh utihne. „Da li znaš ko bi osim Oengusa Mekajrema mogao da napadne tvoj narod?“, pitao je uljudno.

Tristan se osvrnuo i pogledom potražio nekoga među ljudima koji su posedali po podu. Zapazio je čelavu glavu princa Kadvija od Iske i uperio mač u nju. „Pitaj njega. Ili, još bolje“, digao je glas da nadjača podsmehu, „pitaj svedoka koji čeka napolju.“ Kadvi je bio na nogama i urlao da mu donešu mač, dok su njegovi tetovirani kopljanci pretili da će poklati sve što mrda u Kernovu.

Artur lupi šakom po stolu. Tresak odjeknu dvoranom, stišavši svetinu. Agrikola od Gventa, prvi do Artura, oborio je pogled. Ovaj spor nije ga se ticao, mada sumnjam da je i najmanji delić rasprave izmakao njegovom britkom umu. „Ako iko prolije krv noćas“, rekao je Artur, „moj je neprijatelj.“ Pričekao je da Kadvi i njegovi ljudi uzmaknu, pa se vratio Tristantu. „Dovedi svedoka, gospodaru.“

„Je li ovo sudnica?“, pobunio se Ovejn.

„Pustimo svedoka unutra“, nije popuštao Artur.

„Ovo je gozba“, riknuo je zatočnik.

„Neka dođe svedok, neka dođe.“ Biskup Bedvin htio je da se ceo ovaj sumorni posao svrši, a slaganje s Arturom činilo se kao najbrži put do sporazuma. Ljudi po obodima odaje gurali su se da bolje čuju predstavu, ali su prsnuli u smeh kad se Tristanova svedok pojавio. Bila je to mala devojčica od nekih devet godina, koja je, mima i ispršena, prilazila svom princu. On je obgrli oko ramena. „Sarlina, kći Ejdanova.“ Kazao je ime deteta, pa ga ohrabrio stisнуvši mu rame. „Govori.“

Sarlina je olizala usne. Izabrala je da se obrati Arturu, možda zato što je imao najljubaznije lice od svih koji su sedeli za visokim stolom. „Otac mi je ubijen, majka mi je ubijena, braća i sestre su mi ubijeni...“ Kaza to kao da je uvežbavala reči, ali niko od okupljenih nije verovao da su lažne. „Moja sestra, beba, i ona je ubijena“, nastavila je. „Ubili su i moje mače“ - prva suza je kliznula niz obraz, i sve sam to videla.“

Artur je vrteo glavom, saosećajno. Agrikola provuče prste kroz svoju podsečenu sivu kosu, pa se zagleda u pocrnele tavanske grede. Ovejn se zavalio u stolici i pio iz rožnatog pehara. Biskup Bedvin bio je u grdnjoj neprilici. „Stvarno si videla ubice?”, upita biskup dete.

„Da, gospodaru.“ Sad kad je ostala bez pripremljenih i uvežbanih reči, u Sarlini je jačao strah.

„Ali bila je noć, dete“, navaljivaše Bedvin. „Nije li selo poharano po mraku, gospodaru prinče?“, pitao je Tristana. Sve dumnonske velmože čule su za upad u vresište, ali su poverovali kad je Ovejn natuknuo da su klanicu od sela načinili Oengusovi Crnoštiti. „Kako je dete videlo u tmini?“, upita Bedvin.

Tristan je hrabrio dete tapšanjem po plećima. „Reci gospodaru biskupu šta se desilo“, uputio ju je.

„Ljudi su ubacili vatru u našu kolibu, gospodaru“, kazala je Sarlina tiho.

„Nisu dovoljno“, neko je zarežao iz senke i skup je opet protresao smeh.

„Kako si ti ostala živa, Sarlina?“, pitao je Artur nežno, dok je žamor jenjavao.

„Sakrila sam se, gospodaru, pod pokrivač.“

Artur se nasmešio. „Dobro si učinila. Ali, jesи li videla čoveka koji je ubio tvoje roditelje?“, zastao je. „I tvoje mače?“

Potvrdila je glavicom. Oči su joj blistale od suza u sumračnoj odaji. „Videla sam ga, gospodaru“, odgovorila je jedva čujno.

„Pa, pričaj nam o njemu“, zatražio je Artur.

Sarlina je nosila malu sivu haljinu ispod crnog vunenog ogrtača; podigla je žgoljave ručice i povukla rukave, obnaživši belu kožu. „Čovek je imao slike na rukama, gospodaru. Zmaj i vepar. Evo, tu.“ Na svojim tananim mišicama pokazala je mesto tetovaža, pa pogledala u Ovejna. „Imao je i kolutove u bradi“, dodala je devojčica i učutala, ali ništa više nije ni trebalo reći. Samo jedan čovek nosio je ratničke prstenove u bradi, a svi su tog jutra gledali Ovejbove ruke dok su Vlenki zabadale kopljje u trbuhi, i znali da su na njima nacrtani zmaj Dumnonije i njegov vlastiti znamen, vepar dugih kljova.

Sve beše tiho. Cepanica puče u vatri, oblačić dima zaleluja ka gredama. Vetar susnežicom zadobova po debelom trščanom krovu i raznese sitno trunje koje se raspršilo po dvorani. Agrikola je marljivo ispitivao posrebrenu dršku svog pehara kao da nikad ništa slično nije video. Negde u odaji čovek je podrignuo, i taj zvuk kao da je razdrmao Ovejna. Okrenuo je veliku čupavu glavu i pogledao dete. „Ona laže“, rekao je grubo, „a decu koja lažu treba izmlatiti do krvi.“

Sarlina je počela da plače i sakrila lice u mokre nabore Tristanovog ogrtača. Biskup Bedvin se namršti. „Istina je, Ovejne, je li tako, da si posetio princa Kadivija u kasno leto?“

„Pa?“ Ovejn se nakostrešio. „Pa?“ Zagrmeo je u izazov čitavom skupu. „Evo vam mojih ratnika!“ Pokazao je na desnu stranu odaje, tamo gde smo sedeli. „Pitajte njih! Pitajte ih! Dete laže! Zaklinjem se, laže!“

Dvorana se iznenada uskomešala, dok su ljudi prkosno vikali na Tristana. Sarlina je jecala toliko da se princ sagao i uzeo je u naručje. Držao ju je na rukama dok je Bedvin pokušavao da ponovo uspostavi red u dvorani. „Ako Ovejn poteže zakletvu“, drao se biskup, „onda dete sigurno laže.“ Ratnici su zagrmeli u znak odobravanja.

Primetih da me Artur posmatra. Oborio sam pogled na drvenu zdelu sa paprikašem.

Biskupu Bedvinu u tom trenu bilo bi draže da nije pozvao dete u dvor. Prstima je raščešljao bradu, pa zavrteo glavom zabrinuto. „Detinja reč nema težinu pred zakonom“,

rekao je žalobno. „Dete nije Besednik.“ Besednicima je nazivano devet svedoka čiju reč je zakon prihvatao kao nepobitnu istinu; bili su to velikaš, druid i sveštenik, pa otac koji govori u ime svog deteta, sudija, darodavac kad priča o svom uzdarju, devica o devičanstvu, pastir o svom krdu i, na kraju, osuđenik koji kazuje poslednje reči. Nigde na spisku ne beše deteta koje priča o pokolju svoje porodice. „Gospodar Ovejn“, ukaza biskup Tristanu, „jeste Besednik.“

Tristan je prebledeo, ali nije nameravao da odstupi. „Verujem detetu“, reče, „i sutra, u osvit, doći će po odgovor Dumnonije. Ako taj odgovor odrekne pravdu Kernovu, moj otac će je uzeti sam.“

„Šta je to sa tvojim ocem?“, izrugivao se Ovejn. „Izgubio je zanimanje za najnoviju ženu, a? Sad bi da ga malo izmlatimo u bici, je li?“

Tristan je otišao ispraćen smehom, koji je bivao sve glasniji dok su ljudi zamišljali kako mali Kernov objavljuje rat moćnoj Dumnoniji. Ja se nisam smejavao, već sam pojeo paprikaš, pomislivši da će mi sitom biti toplije na straži posle pira. Nisam pio medovinu i bio sam trezan kad navukoh ogrtač, uzeh mač, koplje i kacigu, pa odoh na severni zid. Susnežica je sustala i oblaci su otplovili, otkrivši blistavi polumesec koji je plovio među treperavim zvezdama. Ne zadugo, jer su se novi oblaci gomilali na zapadu, iznad Sefernog mora. Cvokotao sam hodajući bedemom.

Tu me je Artur pronašao.

Znao sam da će doći. Želeo sam da dođe, pa ipak sam osećao strah gledajući ga kako prelazi čistinu i ide uz kratko drveno stepenište koje se pelo do niskog zida od kamena i zemlje. Dugo nije prozborio, samo je stajao oslonjen na ogradu od kolja i zurio ka udaljenim vatrama koje su gorele u Ajnis Vidrinu. Nosio je beli ogrtač, prikupivši ga da se skutovi ne ukaljaju. Uvezao je krajeve plašta oko pasa, odmah iznad protkanih kanija. „Neću pitati šta se desilo u vresištu“, reče najzad dok mu se dah maglio u noći. „Ne želim da navodim bilo koga, ponajmanje čoveka koji mi se dopada, na kršenje smrtnog zakletve.“

„Da, gospodaru“, kazao sam, i zapitao se kako zna da smo baš smrtnom zakletvom vezani te mračne noći.

„Hajde da prošetamo.“ Osmehnuo mi se, pa mahnuo rukom duž bedema. „Stražaru koji hoda je toplije“, rekao je. „Čujem da si dobar vojnik?“

^“Trudim se, gospodaru.“

„Čuo sam i da ti uspeva, to je dobro.“ Ućutao je dok smo prolazili kraj jednog mog sapatnika, zgurenog uz kolje. Čovek me pogleda u prolazu i na licu mu se ukaza strah da bih mogao izdati Ovejnovu četu. Artur zabaci kapuljaču sa glave. Imao je dug, siguran korak i morao sam da požurim ne bih li ga sustigao. „Šta misliš, Derfele, šta je posao vojnika?“, pitao me je na onaj drugarski način koji čini da se osećate kao da ste mu najvažniji na svetu.

„Da bije bitke“, odgovorio sam.

Odmahnuo je glavom. „Da bije bitke, Derfele“, ispravio me je, „umesto onih koji ne mogu da se bore za sebe. Naučio sam to u Bretanji. Ovaj jadni svet pun je slabih, gladnih, žalosnih i siromašnih, i najlakše je prezirati bespomoćne, posebno ako si vojnik. Ako si ratnik i želiš kćer nekog čoveka, samo je uzmeš, želiš njegovu zemlju i prosti ga smakneš; na kraju krajeva, vojnik si i imaš mač i koplje, a on je samo siromašni slabci čovek sa skršenim plugom i bolesnim volom. Šta može da te spreči?“ Nije očekivao odgovor na to pitanje, već je samo čutke pružio korak. Stigli smo do zapadne kapije; basamaci od rascepeljenih trupaca što su vodili na podest iznad vratnica beleli su se presvučeni ledom. Peli smo se jedan uz drugog.

„Ali, Derfele, prava istina je da smo mi vojnici samo zato što nas ti slabiji ljudi čine vojnicima“, rekao je Artur kad smo se ispeli na visoku platformu. „Oni gaje useve koji nas hrane, štave kožu koja nas štiti i obaraju jasenove od kojih pravimo koplja. Dugujemo im našu službu.“

„Da, gospodaru“, rekao sam i zajedno s njim osmatrao prostran, ravan predeo. Nije bilo hladno kao one noći kad je Mordred rođen, ali bila je ciča, a vetr je snažio studen.

„Sve ima svrhu“, reče Artur. „Čak i vojnici.“ Nasmešio mi se, kao da traži oproštaj za iskrenost. Praštanje mu nije trebalo, gutao sam svaku njegovu reč. Sanjao sam da postanem vojnik zbog visoke cene na kojoj su bili ratnici, i zato što mi se uvek činilo da je bolje nositi koplje nego grabulje. Nikad nisam gledao dalje od tog sebičnog slavoljublja. Arturove misli stremile su daleko iznad toga, on je u Dumnoniju doneo jasnu viziju o tome kuda treba da ga odvedu mač i koplje.

„Pruža nam se prilika“, Artur se oslonio o visok bedem dok je govorio, „da stvorimo Dumnoniju u kojoj ćemo služiti svom narodu. Ne možemo im pružiti sreću, i ja ne znam kako bih obezbedio dobru žetvu koja će ih načiniti bogatima, ali znam da im možemo uliti sigurnost. A čovek koji zna da mu deca neće biti odvedena u roblje ili da silovanje neće uništiti nevestinsku vrednost njegove kćeri ima više izgleda da bude srećan nego čovek čijoj zemlji stalno preti rat. Je li to pravično?“

„Jeste, gospodaru“, rekao sam.

Protrljao je šake u rukavicama. Moje šake bile su obmotane krpama i teško sam izlazio na kraj s kopljem, pogotovo zato što sam ih grejao sakrivši ih pod ogrtač. Iza nas, u dvorani, prołomio se gromoglasan smeh ljudi koji su pirovali. Hrana je bila loša, kao i uvek na zimskim gozbama, ali bilo je mnogo medovine i vina. Artur je, kao i ja, bio trezan. Gledao sam mu lice iskosa kad se okrenuo zapadu i zgusnutim oblacima. Mesec je senčio njegovu bradu i činio da mu lice izgleda koščatije nego ikad. „Mrzim rat“, kazao je iznenada.

„Mrziš?“, iznenadio sam se. Tada sam bio dovoljno mlad da uživam u ratu.

„Naravno!“ Nasmešio mi se. „Ispalo je da sam dobar u tome, možda si i ti, ali to znači samo da svoje umeće treba da koristimo mudro. Znaš li šta se desilo u Gventu jesenog?“

„Ranio si Godfrida“, rekoh žustro. „Odsekao si mu ruku.“

„Istina“, zvučao je gotovo iznenaden. „Moji konji ne vrede mnogo u brdovitim predelima, a u šumama su neupotrebljivi, pa sam ih odveo na sever, u ravnicu Povisa. Godfrid je navaljivao da razruši Todrikove zidine, pa sam ja počeo da palim njegove stogove sena i žitnice. Spaljivali smo, ubijali. Radili smo to valjano, ne zato što smo želeti, nego što je to moralo biti urađeno. I uspelo nam je. Godfrid je zbog toga odstupio od Todrikovih bedema i vratio se u ravnicu, gde su moji konji mogli da skrše njegovu silu. I skršili su je. Napali smo ga u zoru, i on je uzvratio silovito, ali izgubio je bitku, a sa njom i ruku. I to je, Derfele, bio kraj ubijanja. Poslužilo je svojoj svrsi, razumeš. Svrha ubijanja bila je da ubedi Povis kako mu je bolje da živi u miru s Dumnonijom nego da ratuje protiv nje.“

I sad će biti mira.“

„Hoće li?“, pitao sam sumnjičavo. Većina nas mislila je da će nam proleće doneti samo nove nasrtaje ogorčenog kralja Povisa.

„Godfridov sin je razuman čovek“, reče Artur. „Ime mu je Kaneglas i on želi mir. Moramo dati vremena princu Kaneglasu kako bi ubedio oca da će izgubiti mnogo više od jedne ruke ako opet krene na nas. A jedanput kad Godfrida uvere da je mir bolji od rata, sazvaće savet i mi ćemo otići tamo, napraviti mnogo buke i, na kraju svega toga, ja ću se oženiti Godfridovom kćerkom Keinvin.“ Pogledao me je hitro i nekako postiđeno. „Serena, tako je zovu. Zvezda.

Zvezda Povisa. Kažu da je predivna.“ Bio je zadovoljan takvim izgledima i njegovo veselje me je pomalo iznenadilo, ali tih dana još nisam umeo da prepoznam taštinu kod Artura. „Nadajmo se da je prekrasna kao zvezda“, nastavio je, „ali lepa ili ne, biće mi žena i to će umiriti i Siluriju, a onda će Sasi stajati pred ujedinjenom Britanijom. Ljudi Povisa, Gventa, Dumnonije i Silurije, svi u istom košu, svi protiv istih dušmana i svi u miru među sobom.“

Smejao sam se, ne njemu, već sa njim, jer je to njegovo hrabro predviđanje zvučalo kao već rešena stvar. „Kako znaš?“, pitao sam.

„Zato što je Kaneglas ponudio uslove mira, naravno, ali ne smeš to reći nikome, Derfele, inače će možda sve propasti. Čak ni njegov otac još ne zna za to, tako da je ovo tvoja i moja tajna.“

„Da, gospodaru“, rekoh i osetih neverovatan ponos što mi je poverena tako važna tajna; naravno, Artur je želeo da se osećam baš tako. Uvek je znao kako da navodi vodu na svoju vodenicu, a sasvim mu je lako bilo da obrlati mladog, zanesenog čoveka.

„Ali kakva korist od mira“, upita me Artur, „ako se bijemo međusobno? Naš zadatak je da predamo Mordredu bogatu, mimu kraljevinu, a da bismo uspeli u tome, moramo je načiniti dobrom i pravičnom.“ Sad je gledao pravo u mene i govorio, vrlo žustro, dubokim tihim glasom. „Ne možemo sedeti u miru ako kršimo naše sporazume, a sporazum koji je dopuštao rudarima iz Kernova da vade naš kalaj bio je dobar. Ne sumnjam da su nas potkradali, jer svaki je čovek varalica kad treba dati kralju kraljevo, ali je li to razlog da pobijemo njih, njihovu decu i mačiće njihove dece? Tako da ćemo narednog proleća, Derfele, ako sada ne okončamo ovu glupost, imati rat umesto mira. Kralj Mark će napasti. Neće pobediti, ali njegov ponos će sigurno dovesti do toga da njegovi ljudi pobiju mnogo naših seljaka, a mi ćemo morati da pošaljemo vojsku u Kernov. A to je loša zemlja za borbu, vrlo loša, ali ipak ćemo nadjačati na kraju. Ponos će biti namiren, ali po koju cenu? Tri stotine mrtvih ratara? Koliko mrtve stoke? A ako Godfrid vidi da ratujemo na zapadnoj granici, biće u iskušenju da iskoristi našu slabost i udari na severu. Možemo sklopiti mir, Derfele, ali samo ako smo dovoljno jaki da se borimo u ratu. Budemo li izgledali nejako, naši neprijatelji će se okomiti na nas kao kopci. A sa koliko Saksona ćemo morati da se sretнемo iduće godine? Da li zaista možemo odvojiti ljudе da pređu Tamar i ubijaju seljake u Kernovu?“

„Gospodaru“, počeh, spremam da priznam istinu, ali Artur me učutka. Ratnici za trpezom pevali su Ratnu pesmu

Beli Mavra, tukući u zemljani pod nogama dok su proslavlјali pokolj i nesumnjivo predviđali novi, u Kernovu.

„Ne smeš reći ni reč o onome što se zbilo u vresištu“, upozorio me je Artur. „Zakletve su svetinja, čak i onima koji se pitaju mari li ijedan bog za njih. Hajde samo da pretpostavimo, Derfele, da Tristanova mala devojčica govori istinu. Šta to znači?“

Zurio sam u mraznu noć. „Rat s Kernovom“, rekoh natušteno.

„Ne“, odvrati Artur. „To znači da u zoru, kad se Tristan vрати, neko mora da uputi izazov istine. Bogovi su uvek, pričali su mi ljudi, na strani poštenja kad dođe do takvog sudara.“

Znao sam o čemu govori i odmahnuo sam gladom. „Tristan neće izazvati Ovejna.“

„Ne, ako ima toliko razuma koliko se čini“, složio se Artur. „Cak bi i bogovima bilo teško da obore Ovejna Tristanovim mačem. Tako da, želimo li mir i sve dobro što ide s njim, neko drugi mora biti Tristanov zatočnik. Jesam li u pravu?“

Gledao sam ga, prestravljen zbog onog što sam slutio da govori. „Ti?“, napisletku sam procedio.

Slegao je ramenima pod belim ogrtačem. „Nisam siguran da bi se neko drugi prihvatio toga“, rekao je blago. „Ali postoji jedna stvar koju možeš učiniti za mene.“

„Bilo šta, gospodaru“, kazao sam. „Bilo šta.“ Mislim da bih u tom trenutku prihvatio i da stanem pred Ovejna umesto njega.

„Čovek koji ide u bitku, Derfele“, reče Artur obazrivo, „treba da zna da je njegov cilj valjan. Možda su Crnoštiti zaista nosili svoje štitove kroz celu zemlju, neviđeni. Ili su im možda druidi pomogli da lete? A možda će sutra bogovi, ako ih uopšte zanima, verovati da se borim za dobar cilj. Šta misliš?“

Postavio je to pitanje kao da se raspituje o vremenu. Gledao sam ga, sasvim obuzet njime, u očajničkoj želji da sutra ne izazove najboljeg mačonošu Dumnonije.

„Pa?“, požurivao me je.

„Bogovi...“, počeo sam, ali bilo mi je teško da govorim, jer je Ovejn bio dobar prema meni. Zatočnik nije bio poštena duša, ali na prste mogu da nabrojam koliko sam poštenjačina u životu sreo. I, uprkos njegovom nitkovluku, voleo sam ga. Ali, časnog čoveka pred sobom voleo sam više. Razmišljao sam i da li onim što ću reći gazim zavet, i konačno rešio. „Bogovi će biti s tobom“, rekoh.

Nasmešio se tužno. „Hvala ti, Derfele.“

„Ali, zašto?“, izletelo mi je.

Uzdahnuo je i vratio pogled na mesečinom okupanu zemlju. „Kad je Uter umro“, reče pošto je dugo bio tih, „zemljom je zavladao haos. To se dešava zemljama bez kralja, a mi sada kralja nemamo. Imamo Mordreda, ali on je beba i neko mora da očuva njegovu moć dok ne stasa. Jedan čovek mora držati moć, Derfele, ne trojica ili četvorica ili desetorica, samo jedan. Voleo bih da nije tako. Svim svojim srcem, veruj mi, želim da ostavim stvari onakvim kakve jesu. Radije bih ostario sa Ovejnom kao dragim prijateljem, ali to ne može biti. Moć se mora čuvati za Mordreda, i to valjano i pravično, da bi mu pripala neokaljana. To znači da ne možemo dopustiti večite prepirke između ljudi koji žele kraljevsku moć za sebe. Jedan čovek mora biti kralj koji to nije, i taj čovek se mora odreći vladavine kad Mordred stasa. A to je ono što vojnici rade, sećaš se, biju bitke za one koji su preslabi da se bore za sebe. Isto tako“, nasmešio se, „uzimaju ono što žele, a ja želim nešto Ovejnovu. Želim njegovu čast i sutra ću mu je oduzeti.“ Slegnuo je ramenima. „Sutra ću se boriti za *Mordreda i za onu devojčicu. A ti ćeš joj, Derfele“ - snažno me je lupio po plećima - „pronaći neko mače.“ Trupnuo je nogama od hladnoće, pa se zagledao na zapad. „Misliš li da će oni oblaci doneti kišu ili sneg ujutru?“, pitao je.

„Ne znam, gospodaru.“

„Nadajmo se da će nešto pasti. Sad, čujem da si razgovarao s onim nesrećnim Saksonom kog ubiše da bi videli budućnost. Pričaj šta ti je rekao. Što više znaš o neprijatelju, to bolje.“ Otpratio me je natrag do stražarskog mesta, slušajući sve što sam uspeo da dokučim o Serdiku, novom sakonskom glavaru sa južnih obala, pa je otisao u krevet. Kao da ga nimalo nije mučilo ono što će se desiti kad sunce izađe, ali ja sam bio prestravljen zbog njega. Sećao sam se Ovejna kako odbija zajednički napad dva Todrikova zatočnika, pokušao sam da uputim molitvu zvezdama, staništu bogova, ali nisam ih mogao videti jer su mi oči suzile.

Noć je bila duga i jezivo hladna. Molio sam se da nikad ne svane.

Nebo je uslišilo Arturovu želju, jer je pred zoru pala kiša. Brzo je prerasla u žestoku zimsku oluju, bičevi kiše zgusnuli su se u sivi veo koji je pokrio dugu, prostranu dolinu između Kaer Kadarna i Ajnis Vidrina. Šančevi su se prelivali. Kišnica je curila sa bedema i skupljala se u lokvama pod strehom dvora. Dim se razilazio odmah iznad otvora u mokroj krovini od rogoza, a stražari su se pogurili pod natopljenim ogrtačima.

Tristan, koji je noć proveo u malom selu, odmah na istoku od Kaer Kadarna, s mukom se peo uz razlokani, blatinjavi prilaz tvrđavi. Njegovih šest gardista i siroče su ga pratili; svi su se klizali po strmoj kaljuzi kad god nije bilo oslonca na busenovima uz stazu. Kapija je bila otvorena, i nijedan stražar nije pokušao da zaustavi princa od Kernova dok je šljapkao po kalu ka vratima dvora.

Tamo ga niko nije dočekao. U dvorani beše neredit; ljudi su spavali posle sinoćnjeg piganstva, svuda je bila razbacana hrana i raskvašeni sivkasti ugarci, a bljuvotina se na podu zamrzla, pomešana sa slamom. Tristan je nogom rasano jednog od spavača i poslao ga da nade biskupa Bedvina ili bilo koju osobu na vlasti. „Ako iko“, viknuo je za čovekom, „ima bilo kakvu vlast u ovoj zemlji.“

Bedvin, debelo zabrađen na uskovitlanoj kiši, klizao se i teturao kroz varljivo blato. „Moj gospodaru prinče“, prodahtao je uletevši s nevremena u sumnjiv zaklon dvora, „oprosti, Nisam te očekivao ovako rano. Baš ružno vreme, zar ne?“ Istresao je vodu iz skutova ogrtača. „Ipak, bolje kiša nego sneg, ne misliš li tako?“

Tristan ništa ne reče.

Bedvin se usplahiri zbog čutanja gosta. „Malo hleba, možda? I toplog vina? Kaša se već kuva, siguran sam.“ Osvrnuo se za nekim koga bi poslao u kuhinju, ali svi su hrkali, nepokretni. „Malecka?“ Bedvin se trgao zbog bola u glavi kad se nagnuo nad Sarlinom. „Ti mora da si gladna?“

„Došli smo po pravdu, ne po hranu“, reče Tristan grubo.

„Ah, da. Svakako. Svakako.“ Bedvin je zbacio kapuljaču sa sede tonzure i češao bradu, proganjajući vašku koja ga je udarala na muke. „Pravda“, rekao je odmereno, pa snažno zaklimao glavom. „Razmišljao sam o tome, gospodaru prinče, zaista jesam, i zaključio sam da rat nikako nije poželjan. Slazeš se?“ Pričekao je, ali od Tristana nije bilo odgovora. „Strašan je to gubitak“, produžio je Bedvin, „i mada ne mogu gospodaru Ovejnu pripisati taj greh, priznajem da smo omanuli u dužnosti da zaštитimo tvoje zemljake u vresištu. Jesmo, to je istina. Žalostan propust i zato ćemo, gospodaru prinče, ako to zadovoljava tvog oca, platiti sarhaed. Doduše“, tu se Bedvin zakikotao, „ne i za mače,“

Tristan se namrštilo. „Šta je sa čovekom koji je naredio pokolj?“

Bedvin sleže ramenima. „Koji čovek? Ne znam ko je on.“

„Ovejn“, kaza Tristan. „Koji je gotovo sigurno uezao zlato od Kadvija.“

Bedvin je zavrteo glavom. „Ne, ne, ne. To ne može biti. Ne. Zaklinjem se, gospodaru prinče, da nemam dokaza o bilo čijoj krivici.“ Molećivo je gledao Tristana. „Moj gospodaru prinče, mnogo bi me zabolelo da vidim naše zemlje u ratu. Ponudio sam ono što mogu, i moliću se za vaše mrtve, ali ne mogu opovrći reči čoveka koji se zakleo da je nevin.“

„Ja mogu“, javi se Artur. On je čekao iza kuhinjskog paravana na udaljenom kraju dvorane. Bio sam kraj njega kad je kročio u dvoranu. Beli ogrtač blistao je u memljivoj tmuši.

Bedvin je zatreptao. „Gospodaru Arture?“

Artur se provlačio između izmešanih tela; čulo se ječanje. „Ako čovek koji je pobio rudare iz Kernova ne bude kažnen, Bedvine, mogao bi da ubija ponovo. Zar ne misliš tako?“

Bedvin sleže ramenima, raširi ruke, pa sleže ponovo. Tristan je bio namrgoden, nije znao kuda Arturove reči vode.

Artur zastade kraj jednog stuba. „A zašto bi kraljevina plaćala *sarhaed* kad kraljevina nije počinila zločin?”, pitao je. „Zašto bi zlodela drugih praznila riznicu mog gospodara Mordreda?”

Bedvin pokaza Arturu da čuti. „Ne znamo ko je ubica!”

„Onda moramo da ga razotkrijemo”, reče Artur prosto.

„Ne možemo!” Bedvinovo batrganje svima je išlo na živce. „Dete nije Besednik! A gospodar Ovejn, ako je on čovek na koga misliš, zakleo se da nije kriv. On jeste Besednik, pa zašto bismo se izlagali smejuriji od suđenja? Njegova reč je dovoljna.”

„Na sudu reči jeste”, kazao je Artur. „Ali tu je i sud mačeva, i ja ču, Bedvine”, kod tih reči je zastao i isukao blistavi Ekskalibur u polumraku, „svojim mačem dokazati da je Ovejn, zatočnik Dumnonije, naneo štetu našim srodnicima iz Kernova i da samo on i niko drugi treba da plati za to.” Zario je Ekskalibur kroz prljavu slamu u zemlju i ostavio ga da tu podrhtava. Na tren sam se zapitao da li će bogovi iz Zemlje seni doći da stanu Arturu uz bok, ali čuli su se samo vetar, kiša i brektanje nekog tek probuđenog čoveka.

I Bedvin je brektao. Na tren je zanemeo. „Ti...”, uspeo je da procedi, ali nije mogao dalje.

Tristan, lepog lica prebledelega na mutnom svetlu, zavrteo je glavom. „Ako neko treba da traži pravdu na sudu mačeva”, rekao je Arturu, „pusti da to budem ja.”

Artur se nasmešio. „Prvi sam se javio, Tristane”, rekao je nehajno.

„Ne!” Bedvinu se najzad odvezao jezik. „To ne može biti!”

Artur je pokazao na mač. „Želiš li ti da ga oboriš, Bedvine?”

„Ne!” Bedvin je bio sav nesrećan, predviđajući smrt najveće nade kraljevstva, ali pre nego što je mogao da izusti još koju reč, sam Ovejn je hrupio na vrata. Duga kosa i gusta brada su se cedile, a gole grudi svetlucale od kišnih kapi.

Prešao je pogledom od Bedvina preko Tristana do Artura, pa se zagledao u mač zariven u zemlju. Bio je zbumjen. „Da li si lud?”, pitao je Artura.

„Moj mač”, reče Artur blago, „kaže da si kriv za sukob između Kernova i Dumnonije.”

„On je lud.” Ovejn se obraćao svojim ratnicima, koji su se tiskali iza njega. Zatočnik je bio umoran, krvavih očiju. Opijao se veći deo noći, pa onda loše spavao, ali izazov kao da mu je ulio novu snagu. Pljunuo je ka Arturu. „Vraćam se u krevet one silurske kuje”, rekao je. „Kad se probudim, želim da ovo bude deo mog sna.”

„Ti si kukavica, ubica i lažov”, kazao je Artur mimo kad se Ovejn okrenuo i te reči su izmamile još jedan uzdah svima u odaji.

Ovejn se vrati nazad. „Stene”, reče Arturu. Zakoračio je ka Ekskaliburu i preturio mač, time prihvativši izazov. „I twoja smrt, štene, biće deo mog sna. Napolje.” Pokazao je glavom na kišu. Nisu se mogli tući unutra, jer bi dvor tako bio uklet. Morali su da se bore na zimskoj kiši.

Čitav a tvrđava sad se komešala. Mnoštvo naroda iz Lindinisa konačilo je u Kaer Kadarnu te noći i utvrda je vrila dok su se ljudi budili da budu svedoci dvoboja. Lunet je bila tamo, i Nimju i Morgana; doista, sve živo u Kaer Kadarnu žurilo je da gleda borbu koja se, prema tradiciji, morala održati u kraljevskom krugu od kamenja. Agrikola, sa crvenim ogrtačem preko divnog rimskog oklopa, stajao je između Bedvina i Gereinta. Kralj Melvas, sa grudvom hleba u mci, razrogačio je oči, okružen svojim gardistima. Tristan je stao na dalji obod kruga,

gde sam i ja zauzeo mesto. Ovejn me je video tamo i pretpostavio da sam ga izdao. Zarežao je da će i moja duša za Arturovom u Zemlju seni, ali Artur je objavio da on jemči za moj život.

„Pogazio je zakletvu!“, zaurlao je Ovejn, pokazujući na mene.

„Ja se zaklinjem da nije“, reče Artur. Skinuo je beli ogrtač, složio ga pažljivo i spustio na jedan kamen. Nosio je čakšire, čizme i tanku kožnu dolamu preko vunene bluze. Ovejne grudi behu gole. Čakšire su mu unakrst bile prepletene kožnom oputom, a na nogama je imao teške okovane čizme. Artur je seo na kamen i izuo čizme; više je voleo da se bori bosonog.

„Ovo nije nužno“, rekao mu je Tristan.

„Žalosno, ali jeste“, uzvrati Artur, pa ustade i isuka Ekskalibur iz kanija.

„Vitlaćeš čarobnim mačem, Arture?“, rugao se Ovejn. „Strah te je da se boriš oružjem smrtnika?“

Artur vrati Ekskalibur u korice i položi ga povrh ogrtača. „Derfele“, okrenu se meni, je li to Hajvelov mač?“

„Jeste, gospodaru.“

„Hoćeš li da mi ga posudiš?“, pitao je. „Obećavam da će ga vratiti.“

„Samo poživi da ispunиш obećanje, gospodaru“, rekao sam, pa izvukao Hajvelban iz korica i pružio mu ga, balčakom napred. Stegao je mač, pa mi zatražio da otrčim i donesem šaku krupnog pepela, koji je utrljao u naujenu kožu na rukohvatu.

Okrenuo se Ovejnu. „Gospodaru Ovejne“, rekao je ljubazno, „ako bi se radije borio odmoran, mogu da pričekam.“

„Štene!“ Ovejn pljunuo. „Sigurno nećeš da navučeš svoj riblji oklop?“

„Rđa na kiši“, odgovori Artur, veoma smiren.

„Ratnik si samo po lepom vremenu“, podrugnu se Ovejn, pa dugačkim mačem dvaput zviznu kroz vazduh. U živom zidu više je voleo da se bori kratkim mačem, ali sa bilo kakvim sečivom u ruci, Ovejna se valjalo plašiti. „Spreman sam, štene“, objavio je.

Stajao sam sa Tristonom i njegovim gardistima dok je Bedvin činio poslednje jalove napore da spreči dvobojo. Niko nije sumnjao u ishod. Artur je bio visok čovek, ali tanan u poređenju sa mišićavim, masivnim Ovejnom. Niko nikad nije video Ovejna nadjačanog u bici. Pa ipak je Artur delovao vrlo smirenog dok je zauzimao položaj na zapadnom rubu kruga, nasuprot Ovejnu, koji je stajao na višem, istočnom kraju kosine.

„Prihvataće li presudu mačeva?“ Na Bedvinovo pitanje oba čoveka klimnuše glavama u znak pristanka. Biskup načini krst u vazduhu i, žalosnog ostarelog lica, izađe iz kruga.

Ovejn je, kao što smo svi očekivali, jurnuo na Artura, ali na pola puta preko kruga, baš kod kraljevskog kamena, stopalo mu kliznu u blatu i namah, nenadano, Artur beše taj koji juriša. Od Artura sam očekivao da se bori mirno, veštinom koju mu je podario Hajvel, ali tog jutra, dok je kiša sipala sa zimskog neba, video sam kako se Artur menja u borbi. Postajao je demon. Sve sile prelivao je u samo jedan cilj, smrt, i navalio je na Ovejna žestokim, brzim udarcima koji su velikog čoveka potiskivali natraške, sve dalje. Mačevi su jako zvezetali. Artur je pljuvao Ovejna, kleo ga, izazivao, udarao i udarao sečimice. Ovejn nije imao priliku da uzvrati, samo se branio.

Zatočnik se borio valjano. Niko drugi ne bi izdržao te silovite, koljačke nasrtaje. Čizma bi mu se svako malo omakla u kalu, više puta odbijao je Arturove napade klečeći, ali uvek je uspevao da se osovi na noge, mada je sve vreme uzmicao. Kad se Ovejn okliznuo četvrti put, razumeo sam bar deo Arturovog samopouzdanja. Želeo je kišu da bi tlo bilo varljivo, i mislim da je računao na to da će Ovejn biti podbuo i umoran od pira. Pa ipak nije mogao da probije

istrajnu odbranu, čak i pošto je oterao zatočnika do mesta na kom je Vlenkina krv još bila vidljiva kao tamnija mrlja u raskvašenoj kaljuzi.

I tu, kraj krvi Sasa, Ovejnova sreća se promenila. Artur se spotakao i, iako je ostao na nogama, to posrtanje bilo je sve što je Ovejnu trebalo. Ubo je brzo kao zmija. Artur je skrenuo sečivo, ali je Ovejnov mač prosekao kožnu dolamu i pustio prvu krv tog dana, iz Arturovog bedra. Artur je odbio novi udarac, pa još jedan, sada uzmičući pred snažnim, hitrim ubodima koji bi i vola proburazili do srca. Ovejnovi ljudi su urlali dok se zatočnik, nanjušivši pobedu, trudio da svom težinom pritisne mnogo lakšeg protivnika i svali ga u blato. Ali Artur je na to bio spremjan, skočio je postrance na kraljevski kamen i trznuo mačem unazad, zasekavši Ovejnov potiljak. Posekotina je, kao i svaka rana na lobanji, krvariila obilato; krv je namakala Ovejnovu kosu i slivala se niz široka leđa, da je spere kiša. Njegovi ljudi zamukoše.

Artur je skočio s kamena i navalio, a Ovejn je opet morao da odbija napade. Oba čoveka su dahtala, poprskana blatom i krvlju, i nijedan više nije imao snage da vređa i pljuje drugog. Kiša im je natopila kose koje su visile u dugim, slepljenim pramenovima, dok je Artur udarao sleva i zdesna istom brzinom kojom je i započeo dvoboј. Bio je tako brz da Ovejn nije mogao ništa da presreće udarce. Setio sam se kako je Ovejn prezrivo opisivao Arturov način borbe; maše kao žetelac, rekao je, koji žuri da prestigne nevreme. Jednom, samo jednom je Artur uspeo da ošine mimo Ovejnovе odbrane, ali i taj udarac je bio usporen zatočnikovim mačem, oslabljen, i oštricu je zaustavio gvozdeni kolut u Ovejnovoj bradi. Ovejn je odbio sečivo u stranu, pa ponovo pokušao da sruši Artura težinom svog tela. Obojica padoše, i na tren se činilo da će Ovejn uspeti da pritisne Artura, ali ovaj se nekako otkotrljao i digao na noge.

Čekao je da Ovejn ustane. Već su jedva disali i nekoliko momenata su se samo gledali, procenjujući svoje šanse, a onda je Artur opet krenuo napred. Zamahivao je i zamahivao, baš kao i ranije, a Ovejn je odbijao i odbijao divljačke udarce. Tada se Artur spotače drugi put. Viknuo je uplašeno dok je padao, a na njegov krik je odgovorio urlik trijumfa dok je Ovejn dizao ruku da ubije. A onda je Ovejn video da se Artur uopšte nije okliznuo, već ga prosto izigrao nateravši ga da se otkrije. Artur je bio taj koji je ubo. Bio je to njegov prvi bod u dvoboju, i poslednji. Ovejn mi je bio okrenut leđima i krio sam pogled da ne bih video Arturovu smrt, ali mi je, umesto toga, pred oči izašao blistavi vrh Hajvelbana, pravo kroz Ovejnova mokra i krvlju umazana leđa. Arturov udarac proburazio je zatočnikovo telo. Ovejn kao da se sledio, iznenada bez snage u ruci kojom je držao mač. Onda je iz umrtvljene šake njegov mač uz pljusak pao u kaljugu.

Na tren, na treptaj oka, Artur je zadržao Hajvelban u Ovejnovom trbuhu, a onda je, uz silno naprezanje koje mu je upostilo svaki damar, uvrnuo oštricu i iščupao je. Urlao je dok je trgao čelik iz Ovejnovog tela, urlao dok je sečivo kidalo meso i razdiralo creva, mišiće i kožu; urlao je i kad je izvukao mač na sivo svetlo dana. Snaga koja je bila nužna da bi se sečivo istrglo iz Ovejnovog teškog tela zanela je mač daleko iza Artura, prskajući krvlju svud po izgaženom blatištu kruga.

Dotle je Ovejn, s nevericom na licu dok mu se utroba prosipala u blato, pao.

Onda se Hajvelban spustio još jednom, na vrat zatočnika.

A nad Kaer Kadarn se spustila tišina.

Artur je odstupio od trupla. Onda se, u smeru kretanja sunca, obrnuo oko sebe da pogleda u lice svakog čoveka na ivici kruga. Njegovo lice bilo je tvrdo kao kamen. Nije bilo ni truna dobrote na njemu; lice borca koji je trijumfovao, grozno lice, izobličeno od mržnje, tako da

smo mi koji smo ga poznavali samo kao večito pažljivog čoveka bili zaprepašćeni promenom.
„Da li i jedan čovek ovde“, pozvao je glasno, „osporava presudu?“

Niko. Kiša je kapala sa ogrtača i razvodnjavala Ovejnovu krv, a Artur je pošao da se suoči sa kopljanicima mrtvog zatočnika. „Ovo vam je prilika“, obrecnuo se na njih, „da osvetite svog gospodara, inače pripadate meni.“ Niko ga nije ni pogledao u oči, pa se okrenuo od njih, preskočio palog vojskovođu i stao pred Tristana. „Da li Kernov prihvata presudu, gospodaru prinče?“

Tristan, bledog lica, klimnu glavom. „Da, gospodaru.“

„*Sarhaed* će biti plaćen od Ovejnovog imetka“, obznanio je Artur. Okrenuo se da opet pogleda ratnike. „Ko zapoveda Ovejnovim ljudima sada?“

Grifid, sin Ananov, istupio je bojažljivo. „Ja, gospodaru.“

„Doći ćeš kod mene po naređenja za jedan sat. A ako iko od vas samo takne Derfela, mog druga, svi ćete goreti u jami.“ Oborili su oči, neradi da sretnu njegov pogled. Artur je šakom blata očistio mač od krvi, pa mi ga predao. „Osuši ga dobro, Derfele.“

„Da, gospodaru.“

„I hvala ti. Dobar mač.“ Iznenada sklopi oči. „Nek mi bogovi pomognu“, reče, „ali uživao sam u ovome. Sada“, oči mu se otvorile, „ja sam obavio svoj deo posla, a šta je s tvojim?“

„Mojim?“, zinuo sam.

„Mače“, rekao je. „Za Sarlinu.“

„Imam jedno, gospodaru“, rekoh.

„Onda ga donesi,“ kazao je, „i dođi u dvor na doručak. Imaš li ženu?“

„Da, gospodaru.“

„Reci joj da polazimo sutra kad veće završi svoje poslove.“

Blenuo sam u njega, jedva verujući svojoj sreći. „Misliš...“

„Mislim“, prekide me nestrpljivo, „da ćeš sada služiti poda mnom.“

„Da, gospodaru!“, rekao sam. „Da, gospodaru!“

Pokupio je svoj mač, ogrtač i čizme, uzeo Sarlinu za ruku i otišao od suparnika kog beše posekao.

A ja nađoh gospodara.

III

Lunet nije želela da putuje na sever, u Korinijum, gde je Artur zimovao sa svojim ljudima. Nije nameravala da ostavi prijateljice i uz to, dodala je gotovo uzgred, zatrudnela je. Slušao sam, zamukao u neverici.

„Čuo si me“, skresala je, „trudna sam. Ne mogu ići. A i zašto bih? Bili smo srečni ovde. Ovejn je bio dobar gospodar, ali ti si sve morao da pokvariš. Pa, zašto ne bi otišao sam?“ Čučala je kraj ognjišta u našoj udžerici, grabeći ono malo toploće što su mogli da joj pruže slabunjavi plamičci. „Mrzim te“, reče dok je zalud pokušavala da smakne ljubavnički prsten.

„Trudna si?“, pitao sam zapanjeno.

„Ali možda ne sa tobom!“, vrissnula je, onda se okanila pokušaja da svuče prsten s natečenog prsta i gađala me suvarkom za potpalu. Naša robinjica kukala je žalosno u kutu čatrlje, te se Lunet iskalila i na njoj, potegavši cepanicu.

„Ali ja moram da idem“, kazao sam. „Moram sa Arturom.“

„Napustićeš me?“, ciknula je. „Hoćeš da ispadnem kurva? Je li tako?“ Zavitlala je još komad drveta i ja sam digao ruke od svađe. Sve to se zbivalo dan posle dvojboja, opet bejasmo u Lindinisu, gde se veće Dumnonije sastajalo u Arturovoj vili, koju neprestano opsedahu molioci, njihovi rođaci i prijatelji. Sav taj svet nestrpljivo je čekao pred kapjom. Iza zdanja, tamo gde je nekad bio vrt, stajale su oružnice i ostave. Tu su me sačekali Ovejnovi ljudi. Dobro su odabrali mesto za busiju, žbunjem zelenike skriveno od pogleda. Lunetina vriska pratila me je dok sam išao stazom, nazivala me je izdajnikom i kukavicom. „Pravo kaže, Saksonče“, rekao je Grifid, sin Ananov, pa pljunuo ka meni.

Njegovi ljudi zaprečili su mi prolaz. Tuce kopljonoša se okupilo, sve moji stari saborci, sada neumoljivih, neprijateljskih lica. Artur je možda uzeo moj život u zaštitu, ali niko neće saznati kako sam skončao u blatu, na tom mestu zaklonjenom od prozora vile.

„Prekršio si zavet“, optuži me Grifid.

„Nisam“, uzvratih.

Minak, ostareli ratnik ruku i vrata opterećenih zlatom koje mu je dao Ovejn, naperio je kopljje. „Ne brini za svoju curicu“, rekao je bezobrazno. „Ima nas koji umemo da se pozabavimo mladom udovicom.“

Isukao sam Hajvelban. Meni za leđima, žene se okupljaju da gledaju kako njihovi muškarci svete smrt gospodara. Lunet beše s njima, vređala me je kao i ostale.

„Položili smo nov zavet“, kaza Minak, „a za razliku od tebe, mi ne gazimo zakletve.“ Krenuo je ka meni puteljkom, rame uz rame sa Grifidom. Ostali kopljanići okupili su se iza kolovoža, dok su mi se žene primicale s leđa; neke od njih su odbacile preslice i vretena koje su neprestano imale uz sebe, i skupljale kamenje da me poteraju ka Grifidovom kopljju. U ruci sam vagao težinu Hajvelbana, još tupog od Arturove borbe s Ovejnom, i molio bogove da mi podare dostojnu smrt.

„Sas“, izgovori Grifid najgoru uvredu koje se setio. Prilazio je veoma oprezno, svestan kako baratam mačem. „Saksonski izdajnik“, reče, pa ustuknu kad je težak kamen pljusnuo u

blato između nas. Zagledao se mimo mene, video sam kako mu strah menja crte lica i vrh njegovog koplja kako se spušta.

„Vaša su imena“, čuh Nimju gde sikće iza mene, „na tom kamenu. Grifid, sin Ananov, Mapon, sin Elhajdov, Minak, sin Kadanov...“ Ređala je imena kopljanika i njihovih očeva do poslednjeg; kako bi izgovorila koje ime, pljunula bi ka kamenu koji im je, preko mene, bacila na put. Oštrice kopala popadaše.

Makoh se da Nimju prođe. Nosila je cm ogrtač s kapuljačom koja joj obavi lice senkom. Njeno zlatno oko zlokobno je svetlucalo. Stala je do mene, pa se iznenada okrenula i uperila štap iskićen grančicama imele ka ženama koje su bacale kamenice. „Hoćete da vam se deca pretvore u pacove?“, viknula je na njih. „Hoćete da vam mleko presuši i da vas pišačka peče kao vatru? Gubite sel!“ Žene pograbiše decu i otrčaše da se posakrivaju u kolibama.

Grifid je znao da je Nimju Merlinova miljenica i da ima moć druida. Drhtao je u strahu od njene kletve. „Molim te“, rekao je kad se Nimju okrenula njemu.

Prošla je kraj njegovog palog koplja i ošinula ga štapom po obrazu. „Dole!“ naredila je. „Svi vi! Lezite! Licem dole! Lezi!“ Udarila je i Minaka. „Lezi!“

Ležali su na trbusima u blatu i ona se, jednom po jednom, ispela na leđa. Telo joj je bilo lako, ali kletva preteška. „Vaša smrt je u mojoj ruci“, rekla je, „vaši životi su moji. Bacaću vaše duše kao kockice za igru. Svakog jutra kad se probudite živi zahvalite mi na milosti, i svake noći pre spavanja pomolite se da ne vidim vaša gadna lica u svojim snovima. Grifide, sine Ananov, zakuni se na vernost Derfelu. Poljubi njegov mač. Na kolena, pseto! Na kolena!“

Rekoh da mi ti ljudi ne duguju odanost, ali se Nimju gnevno okrenula ka meni i naredila da ispružim mač. Onda su se, jedan po jedan, sa užasom na blatom umazanim licima, moji stari drugovi vukli na koljenima da poljube vrh Hajvelbana. Zakletva me nije činila gospodarom ovih ljudi, ali više nisu mogli da me napadnu a da pritom ne odbace svoje duše. Nimju im je kazala da će, prekrše li zavet, njihove duše biti uklete na večno ropstvo u tmini Zemlje seni, nikad da ne nađu nova tela na ovom zelenom, suncem obasjanom svetu. Jedan kopljonoša, hrišćanin, prkosio je Nimju rekavši da ta zakletva ne znači ništa, ali hrabrosti mu nestade kad ona izvadi zlatno oko iz duplje i pruži ga k njemu, sikćući kletvu; bedan u svom strahu, pao je na kolena i poljubio moj mač kao i ostali. Kad su se svi zakleli, Nimju ih natera da se opet pruče potrbuške. Utisnula je zlatno oko natrag u duplju i onda smo ih ostavili u kaljuzi.

Nimju se tresla od smeha kad smo im nestali s vidika. „Uživala sam!“, rekla je i začuo sam treptaj stare, detinjaste zloče u njenom glasu. „Baš sam uživala! O, kako mrzim muškarce, Derfele.“

„Sve muškarce?“

„Odevene u kožu, sa kopljima.“ Stresla se. „Ne tebe. Ali ostale mrzim.“ Osrvnula se i pljunula niz put. „Bogovi mora da se smeju malim razmetljivim muškarcima.“ Smakla je kapuljaču i pogledala me. „Hoćeš li da Lunet pođe u Korinijum s tobom?“

„Zakleo sam se da će je štititi“, rekao sam nesrećno. „A i kaže da je trudna.“

„To znači da je želiš uz sebe?“

„Da“, rekoh, misleći obratno.

„Mislim da si budala“, reče Nimju, „ali Lunet će raditi što joj kažem. Ali ovo kažem tebi, Derfele - ne ostaviš li je sada, ona će ostaviti tebe kad joj to bude odgovaralo.“ Uhvatila me je za mišicu da bih zastao. Stigli smo blizu trema vile, gde se rulja molilaca tiskala da vidi Artura. „Da li znaš“, pitala me je tiho, „da Artur razmišlja da pusti Gundleusa?“

„Ne.“ Novost me je zaprepastila.

„Razmišlja. Misli da će Gundleus sad biti miran, i da nema boljeg čoveka da vlada Silurijom. Artur ga neće pustiti bez Todrikovog pristanka, tako da od toga još nema ništa, ali kad se desi, Derfele, ubiću Gundleusa.“ Govorila je prosto, uverljivo, i pomislio sam kako joj svirepost vraća lepotu koju joj je priroda uzela. Zurila je preko mokre, hladne zemlje ka udaljenoj humci Kaer Kadarna. „Artur sanja o miru“, kazala je, „ali mira neće biti. Nikada! Britanija je kazan, Derfele, a Artur će zamešati užase.“

„Grešiš“, rekoh odano.

Nimju se podrugnu primedbi grimasom i, bez ijedne reči, okreće se i ode nizbrdo ka kolibama ratnika.

Progurao sam se između molilaca do vile. Artur me spazi krajičkom oka kad sam ušao, mahnu na pozdrav, pa opet posveti pažnju čoveku koji se žalio da je njegov sused pomerio međaše na granici imanja. Bedvin i Gereint sedeli su s njim za stolom, dok su Agrikola i princ Tristan stajali sa strane, poput gardista. Brojni doglavnici i sudije posedali su po podu, čudnovato toplo zahvaljujući Rimljanim, koji su pod pločama ostavili prazan prostor, sad ispunjen vrelim dimljivim vazduhom iz peći. Kroz pukotine u podu, pramičci dima vijugali su u veliku oduju.

Molioci su ulazili jedan po jedan i presude su padale. Gotovo svi slučajevi mogli su biti rešeni u Suditeljskom dvoru, na svega stotinak metara od vile, ali mnoštvo sveta, posebno paganski živalj, verovalo je da presuda kraljevskog veća više obavezuje nego odluka suda koji su uveli Rimljani. Tako su prosipali svoje zahteve i zavade, sve dok se veće nije povuklo. Artur se, u ime bebe Mordreda, bavio njima strpljivo, ali mu je lagnulo kad je došao na red istinski važan posao. Valjalo je raspetljati zbrku i ispuniti praznine otvorene posle jučerašnjeg dvoboja. Ovejnovi ratnici ustupljeni su princu Gereintu, sa Arturovom preporukom da se razbacaju po različitim četama. Jedan od Gereintovih četovođa, čovek po imenu Livarh, imenovan je na Ovejnovu mesto, kao novi zapovednik kraljeve garde. Onda je sudijama naloženo da Ovejnovu bogatstvo upišu u raboš i u Kernov pošalju deo koji je dugovao za *sarhaed*. Primetio sam kako Artur odsečno dovodi stvari u red, iako nikad nije propustio da sasluša druga mišljenja. Takvi pregovori mogli su se pretvoriti u beskrajne rasprave, ali Artur je, na sreću, imao dara da zamršene probleme shvata brzo i predlaže rešenja na opšte zadovoljstvo. Zapazio sam, takođe, kako Gereint i Bedvin nemaju ništa protiv da Artur preuzme ulogu vođe. Bedvin je sve svoje nade za budućnost Dumnonije polagao u Arturov mač i time je postao njegov najodaniji pristalica. S druge strane, Gereint, Uterov nećak, imao je razloga i da mu bude suparnik, ali princ nije nasledio nimalo častohleplja od svog ujaka; bio je srećan što Artur ima volje da preuzme vladarsku odgovornost. Dumnonija je imala novog zatočnika, Artura, sina Uterovog, i olakšanje u dvorani gotovo da se moglo opipati.

Princu Kadviju od Iske naređeno je da na sebe preuzme deo *sarhaeda* namenjen Kernovu. Pokušao je da se raspravlja, ali je brzo klonuo pred Arturovim besom i mlako se složio da isplati četvrtinu duga. Artur je, kako mi se činilo, želeo strožu kaznu za njega, ali mene je zavet obavezivao da ne odam Kadvijev ideo u napadu na vresište, tako da se provukao bez teže odmazde. Princ Tristan prihvatio je Arturove odluke klimanjem glave.

Naredni posao bila je briga za budućnost našeg kralja. Mordred je boravio u Ovejnovom domu i sada je trebalo da se neko stara o njemu. Bedvin je predložio nekog Nabura, glavnog sudiju u Durnovariji. Drugi većnici odmah su se pobunili, jer Nabur je bio hrišćanin.

Artur tresnu šakom o sto da bi žučnu svađu sasekao u samom korenu. „Je li Nabur ovde?”, pitao je.

Visoki čovek stajao je u dnu odaje. „Ja sam Nabur.“ Bio je glatko izbrijan i odeven u rimsku togu. „Nabur, sin Lajdov“, predstavio se kako je red nalagao. Bio je to mlad čovek, uskog smrknutog lica i proređene kose, što mu je davalо izgled popa ili druida.

„Imaš li dece, Nabure?“, hteo je da zna Artur.

„Troje živih, gospodaru. Dva dečaka i devojčicu. Ona je istih godina kao naš gospodar Mordred.“

„A postoje li druid ili bard u Durnovariji?“

Nabur klimnu glavom. „Derela bard, gospodaru.“

Artur i Bedvin izmeniše nekoliko reči šapatom, pa se Artur nasmeši Naburu. „Hoćeš li uzeti kralja na staranje?“

„Biće mi drago, gospodaru.“

„Možeš ga podučavati svojoj veri, Nabure, sine Lajdov, ali samo u bardovom prisustvu, a Derela mu mora postati učitelj kad navrši pet godina. Primaćeš polovinu kraljevog izdržavanja iz riznice, a dvadeset gardista neprekidno mora biti oko našeg gospodara Mordreda. Cena njegovog života je tvoja duša i duše čitave tvoje porodice. Slažeš li se s tim?“

Nabur preblede kad će da mu umreti žena i deca ako dozvoli da neko ubije Mordreda, ali ipak je klimnuo glavom i pristao. Ništa čudno, jer mu je starateljstvo nad kraljem davalо mesto u samom središtu moći Dumnonije. „Slažem se, gospodaru“, rekao je.

Tako se došlo do poslednjeg pitanja tog dana. U rukama veća sad je bila sudbina Ladvise, Gundleusove žene i ljubavnice, a Ovejnove robinje. Uveli su je u odaju, gde se prkosno isprsila pred Arturom. On reče: „Danas jašem na sever, u Korinijum, gde ti je muž u zatočeništvu. Želiš li da pođeš?“

„Pa da možeš još više da me ponižavaš?“, pitala je Ladvise. Ovejn, uz svu svoju surovost, nije uspeo da joj slomi duh.

Artur se namrgodi čuvši taj neprijateljski ton. „Da možeš biti s njim, gospo,“ rekao je nežno. „Ropstvo tvog muža nije tako strašno, živi u kući poput ove, mada je pod stražom. Ali možeš živeti s njim, u samoći i miru, ako je to ono što želiš.“

Njene oči se napuniše suzama. „Možda me neće želeti. Okaljana sam.“

Artur sleže ramenima. „Ne mogu da govorim umesto Gundleusa. Samo želim tvoju odluku. Ako hoćeš da ostaneš ovde, možeš. Ovejnova smrt znači da si slobodna.“

Zatekla ju je Arturova velikodušnost, ali uspela je da klimne glavom. „Poći će, gospodaru.“

„Dobro!“ Artur ustade i odnese stolicu u jedan kraj odaje, pozvavši Ladvise da sedne. Onda se obrati okupljenim većnicima, kopljonošama i glavarima. „Imam jednu stvar da vam kažem, samo jednu, ali svi morate zapamtiti moje reči i preneti ih svojim Ijudima, porodicama, Klanovima i rodovima. Naš kralj je Mordred, niko osim Mordreda, i njemu dugujemo vernost i mačeve. Ali u narednim godinama, kraljevina će se sretati s dušmanima, kao i sve kraljevine, i biće nužno, kao i uvek, odlučno delanje. A kad budem odlučivao i delao, među vama će biti Ijudi koji će šaptati da usurpiram kraljevu vlast. Bićete na iskušenju čak i da pomislite kako želim njegovu moć za sebe. Zato se sad, pred vama i pred našim prijateljima iz Gventa i Kernova“, pokaza na Agrikolu i Tristana, „kunem kojom god zakletvom hoćete da će moć što mi je data koristiti samo u jednu svrhu, a to je da Mordred može da preuzme svoje kraljevstvo od mene kad doraste. U to se kunem.“ Naglo je učutao.

Nastade žamor u sobi. Do tog trena niko nije razumeo koliko brzo je Artur preuzeo vlast u Dumnoniji. Dok je sedeо za stolom sa Bedvinom i Gereintom, mislili su da tri čoveka dele moć na ravne časti, ali Arturov govor obznanio je da postoji samo jedan vođa, a Bedvin i Gereint su ga čutanjem podržali. Ni Bedvinu ni Gereintu nisu oduzeta ovlašćenja, sad su ih samo koristili kako je Artur mislio da treba. A on je mislio da Bedvin treba da ostane i bude sudija u sukobima unutar kraljevine, Gereint da čuva granice prema Sasima, dok će Artur otići na sever da dočeka sile Povisa. Ja sam znao, i možda Bedvin, da se Artur uveliko nada miru sa Godfridom, ali dok je čekao da mir bude ugovoren, nastavljao je pripreme za rat.

Velika povorka pošla je ka severu tog popodneva. Artur, njegova dva konjanika i sluga Hagvid jahali su na čelu sa Agrikolom i njegovim ratnicima. Morgana, Ladvise i Lunet vozile su se u kolima, a ja sam hodao kraj Nimju. Lunet beše pokorna, kočopernosti je nestalo pred strahom od Nimju. Prespavali smo na Hridi i video sam kako Galidajnu dobro ide posao. Palisade su iznova pobijene, a nova kula dizala se iz temelja stare. Rala beše trudna. Pelinor me nije poznao, već je koračao po svom obnovljenom kavezu i lajao naređenja nevidljivim kopljonošama. Pisar Gudovajn pokazao mi je Hajvelov grob, severno od Hridi, pa odveo Artura u crkvu Svetog trna, gde je svetica Norvena počivala, pokopana nedaleko od čudotvornog drveta.

Narednog jutra oprostio sam se od Morgane i Nimju. Nebo se opet plavelo, brisao je studeni vetar, a ja sam pratio Artura na sever.

U proleće mi se rodio sin, i umro tri dana potom. Danima kasnije u mislima sam video majušno zbrčkano lice, i sećanje bi mi nateralo suze na oči. Izgledao je zdravo, ali jednog jutra, dok je visio na zidu u svom povoju, da ne bi bio na dohvatu psima i svinjama, naprsto je umro. Lunet je jecala, kao i ja, ali je uz to i mene krivila za smrt deteta. Govorila je da je kužan vazduh u Korinjumu ubio njenu bebu, ali u stvari je bila sasvim srećna u gradu. Dopadale su joj se čiste rimske građevine i naša mala kuća od opeke, koja je izlazila na kamenom popločanu ulicu. Sklopila je neobično prijateljstvo sa Ajlin, Arturovom ljubavnicom, i njenim blizancima Amharom i Loholtom. Ajlin mi se sviđala, ali dečaci behu demoni. Artur im je povlađivao, valjda se osećao krivim što su oni, kao i on, kopilad iz nezakonite veze i što će sami morati da traže svoje mesto u surovom svetu. Ne znam da su ikad kažnjeni, osim jedanput kad sam ih zatekao kako nožem kopaju oči štenetu. Pošteno sam ih izudarao. Štene je bilo oslepljeno i milosrdno sam mu priuštilo brzu smrt. Artur je saosećao sa mnom, ali reče kako nije moje da bijem dečake. Njegovi ratnici su mi tapšali, a Ajlin je, mislim, odobravala.

Ona beše tužna žena. Znala je da su dani uz Artura okončani, jer je njen čovek sad vladao najmoćnijim britskim kraljevstvom i morao je naći nevestu koja bi mu poduprla moć. Ja sam znao da je ta nevesta Keinvin, princeza i zvezda Povisa, a sumnjaо sam da i Ajlin zna. Želela je da se vrati u Benoik, ali Artur nije dopuštao da njegovi ljubljeni sinovi napuste zemlju. Ajlin je znala da Artur nikad ne bi dozvolio da gladuje, ali i da neće sramotiti svoju ženu od kraljevske loze time što bi ljubavnicu držao u blizini. Dok je s proleća listalo drveće i sva zemlja cvala, njena tuga beše sve dublja.

I sasi su kidisali s prolećem, ali Artur ne ode u rat. Kralj Melvas je branio granicu iz prestonice u Venti, dok su čete princa Gereinta izašle iz Durokobrivije da se sukobe sa

trupama strašnog saksonskog kralja Aele. Gereint je stajao pred žešćim protivnikom i Artur mu otpočela u pomoć Sagramora sa trideset konjanika. To je našim borcima donelo premoć, jer su Aelini Saksoni, kako smo čuli, verovali da Sagramorovo crno lice pripada monstrumu okočenom u Kraljevstvu tame; ni njihovi volšebsnici niti mačevi nisu ga mogli potući. Numiđanin je poterao Aelu tako daleko da je udario novu granicu, pun dan hoda iza stare, i omeđio je nizom odrubljenih saskih glava. Zadro je duboko u Loegir, jednom čak stigavši sa svojim konjanicima čak do Londona, nekad najvećeg grada u rimske Britaniji, koji je sada trulio iza palih zidina. Preživeli Briti u tom mestu, ispričao nam je Sagramor, živeli su u strahu i preklinjali ga da ne slama krhki mir koji su sklopili sa sakonskim gospodarima.

Ne beše vesti o Merlinu.

U Gventu su čekali novi pohod Godfrida od Povisa, ali napada nije bilo. Umesto toga, iz Godfridovog prestonog grada Kaer Sasa došao je glasnik i, dve sedmice docnije, Artur odjaha na sever da se sretne sa neprijateljskim kraljem. Bio sam jedan od dvanaest ratnika koji su posli s njim; nosili smo mačeve, ali ne štitove i ratna kopinja. Pošli smo na mirovni pohod i Artur se radovao mogućnostima što su se otvarale. Poveli smo i Gundleusa od Silurije i najpre skrenuli na istok ka Burijumu, rimskom gradu opasanom bedemima, punom oružnica i smrdljivog dima kovačkih vatri, iz koga je vladao Todrik. Odatle smo krenuli put severa, sa Todrikom i njegovom svitom. Agrikola je branio granice Gventa od Sasa i Todrik je, kao i Artur, poveo svega šačicu gardista. Ali, pratila su ga i tri sveštenika, među njima i Sensam, ljutiti mali pop sa crnom tonzurom, kog je Nimju nazivala Laghtigernom, mišjim gospodarom.

Bili smo živopisna družina. Ljudi kralja Todrika nosili su crvene ogrtače preko rimske opreme, dok je Artur svakom od svojih ratnika dao nov zeleni plašt. Putovali smo pod četiri barjaka; Mordredov zmaj lepršao je za Dumnoniju, a kraj njega Arturov medved, Gundleusova lisica i Todrikov bik. Pored Gundleusa jahala je Ladvis, jedino žensko u našoj sviti. Ponovo je bila srećna, a i Gundleus je izgledao zadovoljno što je ima uz sebe. Još je bio zatočenik, ali nosio je mač i jahao na počasnom mestu, sa Arturom i Todrikom. Kralj Gventa još je bio podozriv prema Gundleusu, ali Artur se držao kao da su stari prijatelji. Gundleus je, i pored svega, bio deo njegovih namera da unese mir među Brite, mir koji će Arturu dopustiti da okrene mačeve i kopinja ka Sasima.

Na granici s Povisom čekala je garda da nam oda počast. Put je posut slamom i bard je pevao o Arturovoj pobedi nad Saksonima u Dolini belog konja. Kralj Godfrid nije nam izšao u susret, već je poslao Leodegana, kralja Henis Vajrena, čije su zemlje pokorili Irci, pa je izbegao i sad sedeо u Godfridovom dvoru. Leodegan je izabran jer je imao zvanje kojim nam je ukazana čast, ali sam kralj je bio neopisiva budalina. Bio je to neobično visok čovek, veoma mršav i dugog vrata, raščupane tamne kose i otromboljenih, vazda mokrih usta. Nikako nije mogao da bude s mirom, već se vrpcoljio, trzao se i žmirkao, češao i larmao bez prestanka. „Kralj bi došao“, rekao nam je, „zaista bi, ali nije mogao. Razumete? Ali svejedno, pozdravlja vas Godfrid!“ Zavidljivo je gledao kako Todrik čašćava barda zlatom. Tek smo imali da saznamo da je Leodegan načisto osiromašio, i većinu svojih dana provodio je gledajući kako da nadoknadi strahovite gubitke koje mu je naneo Diumah, irski osvajač, otevši mu zemlje. „Hoćemo li? Imate smeštaj u...“ Leodegan je zastao. „Bogovi, pomozite, zaboravio sam gde, ali će zapovednik garde znati. Gde je on? Aha ... kako se beše zove? Nema veze, stiči ćemo već.“

Zastava Povisa sa orлом i Leodeganov vlastiti barjak s jelenom pridružiše se našim znamenima. Pratili smo rimski put koji je, prav kao kopnje, vodio kroz dobru, plodnu zemlju,

istu onu koju je Artur pustošio prošle jeseni, iako je jedino Leodegan bio dovoljno brljiv da pominje rat.

„Bio si ovde ranije, naravno“, obratio se Arturu. Leodegan nije imao konja i bio je primoran da pešice kaska kraj kraljevske svite.

Artur se namrštilo „Nisam baš siguran da poznajem ovu zemlju“, pokušao je da izglađi stvar.“

„Poznaješ svakako, poznaješ. Vidiš ono spaljeno imanje? To je tvoje delo.“ Zadovoljno se nasmešio Arturu. „Potcenili su te, je l' tako? Rekao sam ja to Godfridu, rekao sam mu pravo u lice. Mladi Artur zna šta radi, rekoh mu, ali Godfrid nikad nije slušao glas razuma. Borac, to da, ali mislilac nije. Sin mu je bolji, mislim. Kaneglas je sigurno bolji. Nadao sam se da će jednu od kćeri udati za Kaneglasa, ali Godfrid neće ni da čuje za to. Nije ni važno.“ Spotakao se o busen trave. Drum je, baš kao i Put kostiju kod Ajnis Vidrina, bio je oivičen jarkovima u koje se slivala voda, ali s godinama ti kanali su zatisnuti i zemlja je razvučena po kamenim kockama puta, između kojih su sad džikljali trava i korov. Leodegan je uporno ukazivao na mesta koja je Artur poharao, ali kako se niko nije upicao na njegovo izazivanje, posle nekog vremena je odustao i povukao se ka začelju, gde smo mi ratnici stupali za trojicom Todrikovih sveštenika. Nameratio se da razgovara sa Agravejnom, zapovednikom Arturove garde, ali ovaj je bio mrzovoljan i Leodeganu konačno pade na pamet da sam ja najpristupačniji u Arturovoj pratnji. Žustro me je ispitivao o dumnonskom plemstvu. Pokušavao je da razluči ko je oženjen, a ko ne. „Princ Gereint, a? Je li ženjen?“

„Da, gospodaru“, odgovorio sam.

„A ona je dobrog zdravlja?“

„Koliko ja znam jeste, gospodaru.“

„Kralj Melvas, onda? Ima li on kraljicu?“

„Umrla je, gospodaru.“

„Aha!“ Istog trena lice mu se ozarilo. „Imam kćeri, razumeš?“, poveravao mi se vrlo iskreno. „Dve, a kćeri treba udati, je l' tako? Neudate kćerke ne koriste ni čoveku ni životinjama. U stvari, da budem iskren, jedna od mojih devojčica treba da se uda. O Ginevri pričam, ona samo što se nije udala za Valerina. Znaš Valerina?“

„Ne, gospodaru.“

„Dobar čovek, dobar čovek, ali...“ Zastao je, tražeći prave reči. „Ma, nema imanja! Nema prave zemlje, znaš? Ima nekakav šiprag na zapadu, mislim, ali nema novca vrednog brojanja. Nema zakupnine, nema zlato, a čovek ne može daleko bez zakupa i zlata. A Ginevra je princeza! Onda, tu je i Gvenivah, njena sestra, a ta tek nema izgleda za udaju, nikakvih! Živi samo od moje kese, a bogovi znaju koliko je ona tanka. Ali Melvasova postelja je prazna, kažeš? To je dobra zamisao! Mada, šteta za Kaneglasa.“

„Zašto, gospodaru?“

„Izgleda da neće da se oženi nijednom od njih!“, reče Leodegan s gnušanjem. „Predložio sam to njegovom ocu. Čvrst savez, rekoh mu, združena kraljevstva, odličan dogovor! Ali ne, Kaneglas je bacio oko na Heled od Elmeta, a Artur će se, čujemo, venčati sa Keinvini.“

„Nemam pojma o tome, gospodaru“, pravio sam se lud.

„Keinvini je lepa devojka! I te kako! Ali i moja Ginevra je lepa, samo što se udaje za Valerina. Bogovi! Kakav gubitak! Nema zakupa, nema zlata, nema novca, samo nešto blatnjavih pašnjaka i šačica bolešljivih krava. Neće joj se dopasti! Voli udobnost, Ginevra, baš voli, a Valerin pojma nema ni šta je to! Živi u oboru, koliko sam ja uspeo da shvatim. Ipak, on

je poglavar. Pazi, što dublje zalaziš u Povis, više ljudi sebe zove poglavarima.“ Uzdahnuo je. „Ali ona je princeza! Mislio sam da bi je jedan od Kadvalonovih momaka u Gvinedu mogao uzeti za ženu, ali Kadvalon je čudan stvor. Nikad me nije mnogo voleo. Nije ni pomogao kad su Irči došli.“

Ćutao je dok ga je grizla ta strašna nepravda. Već smo bili otišli daleko na sever, jer nam i zemљa i ljudi behu strani. Nas u Dumnoniji okruživali su Gvent, Silurija, Kernov i Sasi, ali ovde su ljudi pominjali Gvined i Elmet, Lejn i Ajnis Mon. Nekad se Lejn zvao Henis Vajren, i njime je vladao Leodegan, a Ajnis Mon, ostrvo Mone, beše njegov deo. Nad oboje je sad stolovao Diurnah, jedan od irskih gospodara s onu stranu mora koji su otkidali komade Britanije sebi za kraljevstva. Leodegan mora da je bio lak plen za strašnog čoveka poput Diurnaha, za čiju svirepost se čulo nadaleko. Čak i u Dumnoniji pričalo se o tome da njegovi ratnici boje štitove kralju ljudi posećenih u boju. Bolje je ići na Sase, govorili su ljudi, nego na Diunarha.

Ali mi smo putovali u Kaer Sas da učvrstimo mir, ne da ratujemo. Kaer Sas bio je mali blatinjavi grad razbacan oko mrke rimske utvrde, u širokom zaravnjenom dolu kod dubokog gaza na reci Sefern, kojoj je tamošnji svet nadenuo ime Hafren. Prava prestonica Povisa beše Kaer Dolforvin, lepo brdo okrunjeno kraljevskim kamenom, ali, kao ni naš Kaer Kadarn, nije imao vode niti mesta da se smeste kraljevski dvor, riznice, oružnice kuhinje i smočnice. Kao što su se svakodnevni poslovi Dumnonije svršavali u Lindinisu, Povisom se upravljalo iz Kaer Sasa i samo zbog bliske opasnosti ili velike kraljevske svetkovine Godfrid je selio dvor niz reku, na vrh Kaer Dolforvina, koji je prevladao predelom.

Rimskih zdanja u Kaer Sasu više nije bilo, mada je Godfrid dvoranu za svetkovine podigao na kamenim temeljima jedne takve građevine. Uz bokove te kuće podigao je još dve dvorane samo za Todrika i Artura. Godfrid nas je dočekao u vlastitom dvoru. Kralj Povisa bio je namčor, čiji je levi rukav visio prazan zahvaljujući Ekskaliburu. Zašao je u sredovečnost, glomazne telesine, sitnih očiju i sumnjičavog lica, na kom ne beše topline kad je zagrlio Todrika i nevoljno progundao reči dobrodošlice. Bio je namrgođen i tih kad Artur, koji se nije nazivao kraljem, kleče pred njim. Svi njegovi doglavnici i ratnici nosili su duge upredene brkove i debele ogrtiče promočene kišom koja ne sustade čitavog dana. Odaja je zaudarala od mokrih pasa. Žene nisu prisustvovale, izuzev dveju robinja sa krčazima, iz kojih bi Godfrid počesto zahvatao pun rog medovine. Kasnije smo doznali da se okrenuo piću u dugim nedeljama pošto mu je Ekskalibur odrezao ruku; tih nedelja bio je u groznici i ljudi su sumnjali da će preživeti. Medovinu su u Povisu varili jaku i gustu, tako da je briga o zemlji sa ogorčenog i zbumjenog Godfrida spala na pleća njegovog sina Kaneglasa, krunskog princa Povisa.

Kaneglas je bio mlad čovek okruglog, pametnog lica i dugih tamnih brkova. Lako se smejavao, bio opušten i prijatan. On i Artur, sasvim izvesno, behu srodne duše. Tri dana su lovili jelene u planinama, a noću pirovali i slušali bardove. Tek poneki hrišćanin obitavao je u Povisu, ali čim je Kaneglas doznao da je Todrik hrišćanin, veliku žitnicu je pretvorio u crkvu i pozvao sveštenike da tamo drže službu. Cak je i sam odslušao jednu misu, mada je kasnije vrteo glavom i govorio da će se držati svojih bogova. Kralj Godfrid crkvu je nazvao budalaštinom, ali nije zabranio sinu da udovolji Todrikovoj veri. Ipak, postarao se da drudi tu, na brzu ruku osvećenu crkvu, okruže prstenom vradžbina. „Godfrid nije sasvim ubeđen da zaista želimo mir“, upozorio nas je Artur druge večeri od dolaska, „ali Kaneglas ga je uverio

u to. Zato, za ime bogova, ostanite trezni, držite mačeve u koricama i ne zapodevajte kavgu. Samo jedna varnica pa će nas Gotfrid najuriti i opet ćemo biti u ratu."

Četvrtog dana, veće Povisa sastalo se u velikoj dvorani. Glavni zadatak beše sklapanje mira, i to je, uprkos nepoverljivom Godfridu, brzo svršeno. Kralj Povisa utonuo je u sedište i gledao kako njegov sin izdaje proglaš. Povis, Gvent i Dumnonija, rekao je Kaneglas, biće saveznici, krv krvi, i napad na bilo koju od tri zemlje biće napad i na ostale. Godfrid se složio klinanjem glave, iako ne s previše volje. Još bolja novost od te, govorio je Kaneglas, jeste ta da će se, jednom kad se on i Heled od Elmeta venčaju, i ta zemlja priključiti savezu; tako će Sasi biti opkoljeni ujedinjenim britskim kraljevinama. Taj savez je doneo veliku korist Godfridu, zbog čega se i izmirio sa Dumnoncima. Ukazala se prilika za rat sa Sasima, a kao jedan od uslova za mir, Godfrid je tražio počast da Povis bude predvodnik te vojne. „Hoće da postane Kralj kraljeva“, zarežao je Agravejn u dnu odaje, gde smo stajali. Drugi Godfridov zahtev bio je pomilovanje njegovog rođaka Gundleusa od Silurije. Todrik, čiji je narod najviše propatio od silurskih pogroma, nije bio voljan da vrati Gundleusa na presto, mi Dumnonci nismo hteli da praštamo Norveninu smrt, a ja sam ga mrzeo zbog onog što je učinio Nimju. Ali, Artur nas je ubedio da je Gundleusova sloboda mala cena za mir, i tako je prevrtljivi kralj dobio potpuni oprost.

Godfrid je možda oklevao da zapečati sporazum, ali mora da su ga uverili da to nosi mnogo prednosti, jer je za uspeh pregovora bio spremam da plati cenu veću od bilo koje druge. Pristao je da svoju kćer Keinvin, zvezdu Povisa, da Arturu za ženu. Godfrid je bio tmuran čovek, podozriv i grub, ali je svoju sedamnaestogodišnju kći voleo i obasipao je svom naklonosću i pažnjom što su mu preostale u duši. Sam njegov pristanak da je uda za Artura, koji nije bio kralj, niti je imao makar prinčevsku titulu, dokazivao je da Godfrid namerava da svoje ratnike drži podalje od borbe sa drugim Britima. Zaruke su uz to bile i dokaz da je Godfrid spoznao, kao i njegov sin Kaneglas, ko zaista drži moć u Dumnoniji te su, na velikom slavlju koje je upriličeno posle veća, Artur i Keinvin zvanično vereni.

Veridbeni obred bio je dovoljno značajan da se ceo skup premesti iz Kaer Sasa u raskošniju gozbenu dvoranu na vrhu Kaer Dolforvina. Mesto je dobilo ime po livadi koja se tako zvala; protezala se u podnožju brda. Dolforvin je, sasvim prikladno prilici, značilo Devičansko polje. Stigli smo u sutan, kad se vrh brega dimio od velikih vatri na kojima su se pekli jeleni i svinje. Daleko pod nama srebrnasti Sefern zavijao je u dolini, dok su se na severu planinski lanci pružali nejasno ka Gvinedu, skrivenom u tami. Govorilo se da je, za vedra vremena, Kadar Idris vidljiv s vrha Kaer Dolforvina, ali te večeri horizont je zastirala udaljena kiša. Niži obronci brda bili su obrasli velikim hrastovima, sa kojih je, dok je oblake na zapadu zamiruće sunce bojilo skerletom, uzleteo par crvenih jastrebova. Svi smo verovali da je pogled na dve ptice koje lete u sam smiraj dana predivno znamenje za ono što ima da se desi. U dvorani su bardovi pevali Priču o Hafren, devici koja je dala ime Dolforvinu, i koja je postala boginja kad je mačeha pokušala da je udavi u reci podno brega. Pevali su dok je sunce padalo.

Zaručili su se noću, kako bi Mesečeva boginja mogla da blagosilja verenike. Artur se pre zaruka presvukao; napustio je dvoranu radi toga i vratio se čitav sat kasnije, veličanstven. Čak su i otvrdli ratnici uzdahnuli kad je drugi put ušao u odaju, videvši ga u punoj opremi. Krljuštasti oklop, sa zlatnim i srebrnim liskama, bleštao je u odsjaju vatre, a guščije perje na njegovom srebrom okovanom šlemu u obliku mrtvačke glave dotalo je krovne grede dok je koračao prolazom u središtu dvorane. Posrebreni štit odbijao je svetlost, a beli ogrtač meo pod za njim. U gozbenu dvoranu nije se unosilo oružje, ali Artur je ipak opasao Ekskalibur i

prilazio je glavnom stolu kao osvajač koji donosi uslove mira; čak je i Godfrid od Povisa zinuo dok je njegov negdašnji dušmanin išao ka postolju. Dotad, Artur beše mirotvorac; te noći rešio je da podseti budućeg tasta na svoju moć.

Keinvina je ušla u odaju nekoliko trenutaka posle njega. Sve od našeg dolaska u Kaer Sas bila je skrivena u ženskim odajama i iščekivanje je samo ojačalo radoznalost među nama koji nismo videli Godfridovu kćer. Priznajem, većina je mislila da će ih zvezda Povisa razočarati, ali ona je uistinu blistala silnije od svake zvezde. Došla je sa pratiljama i od pogleda na princezu muškarcima je dah zapeo u grlu. Meni svakako. Bilala je beloputa, kao da je Saksonka, ali na Keinvina se to pretvorilo u bledu, nežnu divotu. Izgledala je veoma mlado, sramežljivog lica i povučena. Nosila je odoru od lana boje žezenog zlata, sa izvezenim belim zvezdama oko vrata i po obrubima. Kosa joj je bila zlatna i tako svetla da je bliještala jednako kao i Arturov oklop. Bila je tako tanana da je Agravejn, sedeći do mene na podu, rekao da neće valjati za rađanje. „Svaka pristojna beba će da umre dok se bude probijala između tih kukova“, rekao je jetko, pa čak i tada sam žalio Ajlin, koja se svakako nadala da će se Arturova žena pokazati samo kao vladarska obaveza.

Mesec je jedrio visoko nad vrhom Kaer Dolforvina dok je Keinvina koračala, lagano i stidiljivo, ka Arturu. U rukama je nosila pojasm, dar za budućeg muža i simbol da iz vlasti oca prelazi pod njegovu. Artur se ušeprtlio i umalo ispustio pojasm uzevši ga od nje; to je sigurno bilo loše znamenje, ali svi su se samo nasmejali. Čak i Godfrid. Tada je Jorvet, druid Povisa, zaručio par. Baklje su treperile dok su im ruke vezivane lancem ispletenim od trave. Arturovo lice beše skriveno iza srebrnosivog šlema, ali je Keinvina, slatka Keinvina, izgledala tako puna radosti. Druid ih je blagosiljao, prizivajući Gvidiona, boga svetla, i Aranhrod, zlatnu boginju zore, da budu njihovi zaštitnici i da blagoslove svu Britaniju mirom koji njih dvoje sklapaju.

Harfisti su svirali, ljudi pljeskali, a Keinvina, divna srebrnasta Keinvina, plakala je i smejava se od radosti. Srce mi je prepuklo za njom te noći. I još mnogim muškarcima. Blistala je od sreće, a to i nije čudno, jer je s Arturom mogla da izbegne noćnu moru svih princeza, da se udaju zbog zemlje pre nego zbog srca. Princezu bi nagurali u krevet sa bilo kakvim smrdljivim, debelguzim matorim jarcem, ako to donosi sigurnost granice ili nove saveze, ali njoj je dopao Artur i u njegovoj mladosti i dobroti videla je utočište pred svojim strahovima.

Leodegan, prognani kralj Henis Vajrena, pristigao je u dvoranu kad je obred dosegao vrhunac. Kralja izgnanika nismo videli od dolaska, jer se povukao u sopstveni dom severno od Kaer Sasa. Sada, željan da se ogrebe o darežljivost koja prati vereničku ceremoniju, stajao je u dnu odaje i tapšao sa svima koji su pozdravljali Artura dok je delio srebro i zlato. Artur je takođe dobio pristanak dumnonskog veća da Godfridu vrati ratnu opremu otetu prethodne godine, ali to je obavio u četiri oka, da prisutne ne bi podsećao na poraz Povisa.

Kad su darovi podeljeni, Artur je skinuo kalpak i seo kraj Keinvina. Pričao je s njom primičući se sasvim blizu, tako da se ona zasigurno osećala kao najvažnije biće pod nebeskim svodom, na šta je, doduše, imala svako pravo. Mnogi od nas bili su ljubomorni na tako savršenu ljubav, pa je čak i Godfrid, nesumnjivo ogorčen što mu kći odlazi za čoveka koji ga je potukao i osakatio u bici, delovao veselo zbog njene sreće.

Ali, desilo se da je baš te noći, kad je mir napokon došao, Artur bacio Britaniju u blato.

Niko od nas tada to nije znao. Posle poklona, na red su došli piće i pesma. Gledali smo žonglere, slušali Godfridovog kraljevskog barda i gromoglasno pevali sopstvene pesme. Jedan od naših zaboravio je Arturovo upozorenje i potukao se s nekim Povišaninom; dva pijana čoveka izvučena su napolje i ispolivana vodom, pa su pola časa docnije pali jedan

drugom u zagrljaj i kleli se na večno prijateljstvo. I negde u tim trenucima, kad su se plamenovi dizali visoko, a piće brzo proticalo, video sam Artura kako zuri ka dnu dvorane i iz znatiželje sam se osvrnuo da vidim šta mu je privuklo pogled.

Video sam, iznad gomile, glavu i ramena mlade žene, odvažnog prkosnog lica. Ako možeš gospodariti mnome, govorilo je to lice, onda možeš gospodariti bilo čim što ovaj izopačeni svet može da porodi. Vidim je i sada kako stoji među svojim hrtovima, istovetnih vitkih, mršavih tela, dugog nosa i grabljivih očiju kao u njihove gospodarice. Zelene oči je imala, i nekakvu svirepost duboko u njima. Ne beše to blago lice, kao što joj ni telo ne beše mekano. Bila je žena oštih crta i čvrstih kostiju lica, što ga je i činilo lepim, ali i tvrdim, tako tvrdim. Neodoljivom ju je činila kosa, a i njen stav; držala se pravo kao koplje dok joj je kosa padala oko ramena u crvenim izuvijanim slapovima. Ta crvena kosa nešto joj je umekšavala pojavu, dok je njen smeh privlačio muškarce njoj, kao losose zamci od pruća. Bilo je mnogo lepših žena, i na hiljade boljih, ali sumnjam da se, otkad je sveta, rodila ijedna tako nezaboravna kao Ginevra, starija kći Leodegana, izgnanog kralja Henis Vajrena.

I bilo bi bolje, kako je voleo da kaže Merlin, da su je udavili čim je zakmečala.

Kraljevska družina lovila je jelene narednog dana. Ginevriни hrtovi podigli su jelenče, mladog mužjaka s rogovima bez parožaka, ali kad bi čovek čuo Artura kako hvali pse, pomislio bi da su poterali samog besnog jelena Dajfedovog.

Bardovi pevaju o ljubavi i čovek i žena žude za njom, ali нико не zna šta je ljubav dok, kao koplje iz mraka, ne udari. Artur nije mogao maći oka s Ginevre, iako bogovi znaju da se trudio. U danima posle veridbene gozbe, dok smo boravili u Kaer Sasu, šetao je i razgovarao s Keinvin, ali nije mogao dočekati da vidi Ginevru, a ona ga je, znajući tačno kakvu igru igra, udarala na muke. Njen zaručnik Valerin bio je na dvoru i ona bi šetala s rukom u njegovoј, smejući se, a onda iznenada, stidljivo i postrance, pogledala Artura, čiji bi se svet najednom zaustavio. Izgarao je za Ginevrom.

Da li bi sve bilo drugačije da je Merlin bio tamo? Mislim da ne bi. Čak ni Merlin ne bi mogao da spreči ono što se događalo. Čovek bi s jednakim uspehom mogao da tera kišu natrag u oblake ili reku da teče ka izvoru.

Druge noću po svetkovini Ginevra je, pod okriljem mraka, došla u Arturovu dvoranu i ja sam, dok sam stajao na straži, čuo zvonjavu njihovog smeha i žamor razgovora. Čitave noći su razgovarali, a možda i više od toga, ne znam; ali pričali jesu, u to sam siguran jer sam stražario baš pred tom odajom i morao sam ih čuti, sve i da nisam hteo. Nekad su im glasovi bili pretili da bih razabrao reči, ali uglavnom Sam mogao čuti Artura kako objašnjava i nagovara, iznalazi izgovore i opravdanja. Mora da su pričali i o ljubavi, ali to nisam čuo, već samo Artura kako govori o Britaniji i snu koji ga je vratio preko mora, iz Armorike. Pominjao je Sase, pošast koju treba iskoreniti da bi ova zemlja ponovo bila srećna. Opisivao je rat, i jezivu radost koju oseća dok jaše u bitku na oklopljenom konju. Govorio je njoj kao što je i meni, onomad na smrznutim bedemima Kaer Kadarna, o zemlji bez rata, u kojoj prost svet ne strahuje od dolaska kopljaniča u svitanje. Reči su tekle strastvene, ubedljive i Ginevra je slušala željno i divila se njegovom nadahnutom snu. Artur je ispredao priču o budućnosti koju je snevao, a Ginevra se sva uplela u tu pređu. Jadna Keinvin imala je samo mladost i lepotu, dok je Ginevra osećala samoču u Arturovoj duši i obećavala da će zalečiti tu ranu.

Napustila ga je pred osvit, mračna prilika koja klizi kroz Kaer Sas sa srpastim mesecom zatočenim u kovrdžama.

Narednog dana, pun kajanja, Artur je šetao s Keinvin i njenim bratom. Ginevra je tog dana nosila novu, tešku zlatnu ogrlicu i neki od nas su žalili Keinvin, ali ona je bila dete, Ginevra je bila žena, a Artur je bio bespomoćan.

Ta ljubav bila je luda. Luda kao Pelinor. Luda dovoljno da Artura otera na Ostrvo mrtvih. Sve je isparilo pred Arturom, i Britanija, i Saksoni, i novi savez; sva ta velika, brižljivo izatkana potka mira, na kojoj je radio otkako je doplovio iz Armorike, rasplela se i pokidala zarad te crvenokose princeze, beskućnice bez prebijene pare. Znao je on šta radi, ali je mogao da se zaustavi taman tako kao što je mogao da spreči dan da svane. Bio je opsednut, mislio je na nju i pričao o njoj, sanjao je i nije mogao živeti bez nje, ali je ipak, već u ropcu, uspevao da održi privid zaruka sa Keinvin. Svadba je ugovorena. Todrik je doprineo sporazumu ustupivši Glevum za venčanje; Artur je trebalo da otpuste prvi i pripremi obred i svetkovinu. Svadbe nije moglo biti pre punog meseca. Sada je bivao sve tanji i tanji, nije se smelo reskirati s venčanjem pod tako nepovoljnim znamenjem, ali za dve nedelje predskazanja će biti valjana i Keinvin će poći na jug sa cvećem u kosi.

Ali, Artur je Ginevrinu kosu nosio oko vrata. Bila je to tanana crvena pletenica koju je krio pod okovratnikom, ali ja sam je video jednog jutra kad sam mu doneo vode. Go do pasa, brusio je nož za brijanje i slegrnuo je ramenima primetivši da gledam pletenicu. „Misliš da crvena kosa donosi nesreću, Derfele?“, upitao je videvši izraz mog lica.

„Svi tako kažu, gospodaru.“

„Ali, imaju li svi pravo?“, pitao je bronzano ogledalo. „Da bi načinio sečivo čvrsttim, Derfele, ne potapaš ga u vodu, nego u mokraću crvenokosog dečaka. To mora da donosi sreću, je li? A šta i ako je crvena kosa zlosrećna?“ Zastao je, pljunuo na brus i stao da vuče nož tamno-amo. „Na nama je, Derfele, da izmenimo stvari, ne da ih ostavimo onakvim kakve jesu. Zašto da ne načinim crvenu kosu vesnikom sreće?“

„Ti možeš sve, gospodaru“, rekoh, odano i nesrećno.

Uzdahnuo je. „Nadam se da je to istina, Derfele. I te kako se nadam;“ Piljio je u ogledalo od bronze, pa se žacnuo položivši nož na obraz. „Mir je više od braka, Derfele. Mora da bude! Ne ratuje se zbog neveste. Ako je mir toliko željena stvar, a jeste, onda ga ne odbacuješ zato nije bilo venčanja, zar ne?“

„Ne znam, gospodaru“, rekoh. Znao sam samo da moj gospodar oprobava razloge u mislima, ponavlja ih, iznova i iznova, da bi i sam poverovao u njih. Bio je lud od ljubavi, tako lud da mu je sever bio jug, a vrelo beše hladno. To je, bar meni, bio Artur kakvog pre nisam video; strastven i, usuđujem se da kažem, sebičan. Artur se uzdigao tako brzo. Istina, rodio se s kraljevskom krvi u žilama, ali očevina mu je uskraćena i sve što je postigao beše samo njegovo delo. Ponosio se time. Dostignuća su ga ubedila da zna više i bolje od drugih ljudi, izuzev možda Merlina; kako su to znanje drugi često i nesvesno priželjkivali, njegova sebična stremljenja obično su opisivali kao plemenita i dalekovida. Ali u Kaer Sasu, njegova stremljenja sukobila su se s onim što su drugi ljudi imali na umu.

Ostavio sam ga da se brije i izašao na sunce; napolju je Agravejn oštiro kopije za vprove. „Pa?“, pitao je.

„Neće se venčati s Keinvin“, odgovorio sam. Bili smo podalje od dvora, ali čak i da bejasmo bliže, Artur nas ne bi čuo. Pevao je.

Agravejn pljunu. „Ima da se ženi onako kako je rekao“, reče, onda lipi kopljištem o tlo i ode do Todrikovih odaja.

Ne mogu reći da li su Godfrid i Kaneglas znali šta se događa, jer nisu bili u stalnom dodiru sa Arturom kao mi. I ako je sumnjao, Godfrid verovatno nije mislio da je to važno. Nesumnjivo je mislio, ako je uopšte razmišljao o tome, da će Artur uzeti Ginevru za ljubavnicu, a Keinvin za ženu. To bi bio ružan postupak, učiniti takvo što u nedelji zaruka, ali loše ponašanje nikad nije brinulo Godfrida od Povisa. On sam je bio neotesan i znao je, kao i svi kraljevi, da žene donose produžetak loze, a ljubavnice zadovoljstvo. Njegova žena odavno je bila pokojna, nasledile su je robinje i grejale mu postelju, a osirotelu Ginevru i nije smatrao mnogo vrednjom od robinje, te tako ni pretnjom svojoj ljubljenoj kćeri. Kaneglas je bio vispreniji, siguran sam da je namirisao nevolju, ali sve svoje snage već je bio uložio u sklapanje mira i mora da se nadao da će Arturova opsednutost Ginevrom protutnjati kao letnji pljusak. A možda ni jedan ni drugi nisu posumnjali, jer nisu oterali Ginevru iz Kaer Sasa. Samo bogovi znaju da li bi i to išta promenilo. Agravejn je mislio da će ludilo proći. Rekao mi je da je jednom već bio tako obuzet. „Bila je neka devojka u Ajnis Trebesu“, pričao mi je Agravejn. „Ne sećam se imena. Mela? Mesa? Tako nekako. Slatka mala. A Artur, raspomamljen, pratio ju je kao pas mesarska kola. Ali pazi, on je tad bio mlad, tako mlad da je njen otac mislio kako neće postići ništa, pa je spakovao svoju Melu-Mesu i poslao je iz Broselijanda. Udao je za nekog sudiju, pedeset godina starijeg od nje. Umrla je na porođaju, ali Artur ju je dотле već bio preboleo. Te stvari prolaze, Derfele, Todrik će mu uterati nešto pameti natrag u glavu, samo gledaj.“

Todrik je proveo čitavo jutro zatvoren sa Arturom i mislio sam da je možda uspeo da dozove makar delić razuma mog gospodara, jer se Artur celog tog dana obuzdavao. Nije pogledao Ginevru nijednom, naterao je sebe da se osami sa Keinvin, a te noći, možda da bi udovoljio Todriku, s verenicom je slušao Sensamovu propoved u ostavi koja je služila kao crkva. Mislio sam da mu se dopala služba mišjeg gospodara, jer je pozvao Sensama u svoj dvor i proveo s njim dugo vreme nasamo.

Narednog jutra izašao je pred nas sa strogim izrazom na licu i rekao da ćemo poći tog jutra. Tog istog sata, tačnije. Nije trebalo da krenemo za još dva dana i Godfrid, Kaneglas i Keinvin mora da su se iznenadili, ali Artur ih je uverio da mu treba vremena da se pripremi za venčanje i Godfrid je legao na rudu. Kaneglas je možda verovao da Artur odlazi ranije da bi pobegao od Ginevrinih čari i nije se bunio, već naredio da nam se za put pripreme hleb, sir, med i medovina. Keinvin, lepa Keinvin, oprostila se sa svima redom, počevši od gardista. Svi smo bili zaljubljeni u nju, te nas je vređalo Arturovo ludilo, mada niko od nas nije mogao mnogo da učini povodom te uvrede. Keinvin je svakom od nas dala zlatni poklončić, i svi smo pokušali da odbijemo, ali nije dopustila. Ja sam dobio kopču od isprepletenih žičica i pokušao sam da joj je uguram natrag u šaku, ali samo se nasmešila i sklopila moje prste oko zlata. „Čuvaj svog gospodara“, poručila mi je iskreno.

„Čuvaću i tebe, gospo“, odgovorio sam grozničavo.

Osmehnula se i prešla na Artura, darujući mu kitu glogovih cvetova, za brzo i sigurno putovanje. Artur je zadenuo cveće za pojasm i poljubio ruku svoje zaručnice pre no što se ispentrao na Lamrina široka leđa. Kaneglas je htio da nas prate i njegovi gardisti, ali Artur je odbio počast. „Dozvoli da požurimo, gospodaru prinče“, rekao je, „da bismo što pre uredili našu sreću.“

Keinvin su obradovale Arturove reči i Kaneglas, uvek otmen, naredio je da se otvore vratnice; Artur, kao čovek koji beži od iskušenja, natera Lamri u ludački trk kroz kapiju Kaer

Sasa i preko dubokog gaza na Sefernu. Pratili smo ga pešice i našli glogove cvetove na drugoj obali reke. Agravejn skupi glog da ga Keinvil ne bi pronašla.

Sensam je bio s nama. Niko nije objasnio njegovo prisustvo, mada je Agravejn nagađao da ga je poslao Todrik, ne bi li iz Arturove glave izbio ludost za koju smo se svi nadali da će minuti. Grešili smo. Ludilo beše neizlečivo, od prvog trena kad je Artur pogledao ka dnu Godfridove dvorane i video Ginevru crvenu kosu. Sagramor nam je pričao drevnu pripovest o jednom ratu iz davnina, ratu za veliki grad sa kulama, palatama i hramovima; sav taj jad nastao je zbog žene, i zbog te žene deset hiljada bronzom oklopljenih ratnika umrlo je u prašini.

Na kraju krajeva, priča nije bila tako drevna.

Samo dva sata pošto napustisemo Kaer Sas, na šumovitom potezu puta gde ne beše imanja, već samo okomita brda, brzi potoci i gusto veliko drveće, Leodegan od Henis Vajrena čekao je kraj staze. Bez reči nas je poveo puteljkom koji je vrludao među korenjem golemih hrastova, do proplanka pored bare koju su načinili dabrovi zajazivši potok. Svaku stopu tla prekrivali su zvončići i ljiljani, a poslednje visibabe drhturile su u senkama. Sunce je u travi obasjavalo jagorčevinu, kozlac i ljubičice, i tu je, blistavija od svakog cveta, čekala Ginevra u haljinu boje stare slonovače. Cvetovi jagorčevine behu joj upleteni u crvenu kosu. Nosila je Arturovu zlatnu ogrlicu, grivne od srebra i vuneni plašt boje jorgovana. Od samog pogleda na nju dah je posustajao. Agravejn je kleo u po glasa.

Artur skoči sa kobile i potrča Ginevri. Uzeo ju je u naručje i čuli smo njen smeh dok ju je vrteo u krug. „Moje cveće!“, vrissnula je, dižući ruku do glave i Artur ju je nežno spustio, pa klekao i poljubio skut njene haljine.

Onda je ustao i okrenuo se. „Sensame!

„Gospodaru?“

„Sad nas možeš venčati.“

Sensam je odbio. Skrstio je ruke preko prljave crne mantije i tvrdoglavu ukrutio crte mišjeg lica. „Zaručen si, gospodaru“, bunio se uznemireno.

Mislio sam da je Sensam plemenit, ali uistinu je sve bilo već ugovorenog. Sensam nije pošao s nama na Todrikov, već na Arturov zahtev, i sada se Arturovo lice smrklo od besa zbog sveštenikove prevrtljivosti. „Dogovorili smo se!“, rekao je Artur i, kad Sensam samo odmahnu glavom, spustio šaku na balčak Ekskalibura. „Skinuću ti glavu s ramena, pope!“

„Tirani oduvek stvaraju mučenike, gospodaru“, reče Sensam i pade na kolena među cveće, povivši glavu da ogoli prljavi vrat. „Dolazim ti, o Gospode“, bajao je u travu. „Tvoj sam sluga! Stižem u slavu Tvoju, hvaljen da si! Vidim otvorena vrata nebeska! Anđeli me čekaju! Privi me, Isuse Gospode, na Tvoja blažena prsa! Dolazim! Dolazim!“

„Učuti i diži se“, reče Artur umorno.

Sensam lukavo začkilji naviše u Artura. „Nećeš me predati nebesima, gospodaru?“

„Prošle večeri“, kazao je Artur, „složio si se da nas venčaš. Zašto sada odbijaš?“

Sensam sleže ramenima. „Rvao sam se sa svojom savešću, gospodaru.“

Artur razumede i uzdahnu. „I, pošto je tvoja savest, pope?“

„Biskupija“, reče Sensam žustro, dižući se na noge.

„Mislio sam da imate papu koji odobrava biskupije“, odvrati Artur. „Simplicijus, tako mu beše ime?“

„Blagosloveni presveti Simplicijus, nek pozivi u zdravlju“, potvrdi Sensam. „Ali daj mi crkvu, gospodaru, i u crkvi tron, pa će me ljudi zvati biskupom.“

„Crkva i stolica?”, upita Artur. „Ništa više od toga?”

„Imenuj me za obrednika kralja Mordreda. To moram da dobijem! Njegov jedini i lični obrednik, razumeš? Sa izdržavanjem iz riznice, dovoljnim da držim kućepazitelja, vratara, kuvara i svećara.” Otresao je travu sa mantije. „I pralju”, dodade žurno.

„Je li to sve?”, upita Artur podrugljivo.

„Pa, i mesto u veću Dumnonije”, reče Sensam kao da se to podrazumeva. „To bi bilo sve.”

„Odobreno”, kaza Artur nemarno. „Sad, šta treba da činimo da bismo bili venčani?”

Dok je cenjkanje trajalo, posmatrao sam Ginevru. Trijumf joj je ozario lice, što me i nije čudilo, jer se udavala daleko bolje no što je njen siromašni otac smeо da se nada. On je, dok mu je labava vilica drhturila, gledao paćenički Sensama, prepadnut da bi sveštenik mogao odbiti da obavi obred. Iza Leodegana je stajala oronula sićušna devojka, zadužena za četiri Ginevrina hrta na užicama, i za ono malo prtljaga što je izgnana kraljevska porodica posedovala. Ta propala devojka, ispostavilo se, bila je Ginevrina mlađa sestra Gwenivah. Imale su i brata, takođe, ali on se odavno povukao u manastir, na divlju obalu zvanu Strat Klota, gde su se nastrani hrišćanski pustinjaci nadmetali u puštanju kose, preživljavanju na bobicama i molitvama za spas tuljana.

Brak je sklopljen bez prevelike ceremonije. Artur i Ginevra stajali su pod njegovim barjakom, dok je Sensam raširio ruke i bajao neke molitve na grčkom jeziku, a onda je Leodegan isukao mač i dotakao leđa svoje kćeri, pa predao mač Arturu i tako je Ginevra prešla iz očevih ruku u muževljeve. Sensam je onda zagrabilo malo vode s potoka i poprskao Artura i Ginevru, čantrajući kako ih time čisti od greha i prima ih pod okrilje svete crkve, koja sada prihvata njihovu vezu kao jedinu i neraskidivu, svetu pred Gospodom i posvećenu rađanju potomstva. Onda se zagledao u nas gardiste i zahtevao da svi potvrdimo da smo bili svedoci svečanog obreda. Svi potvrdismo, a Artur beše tako srećan da nije čuo zgražanje u našim glasovima, mada Ginevra jeste. „Eto”, reče Sensam kad je taj skraćeni ritual bio gotov, „venčani ste, gospodaru.”

Ginevra se smeјala. Artur ju je poljubio. Bila je visoka koliko i on, možda prst viša i priznajem da su, dok sam ih gledao zajedno, izgledali predivno. Više od toga, jer Ginevra je zaista mogla da očara. Keinvin je bila prekrasna, ali Ginevra je zasenjivala sunce. Mi smo bili zapanjeni. Ni na koji način nismo mogli zaustaviti ovo delo ludosti našeg gospodara, ali sva ova žurba bila je i neuljudna, ne samo prevrtljiva. Artur je, to smo znali, bio čovek trenutka, poletan, ali svima nam je oduzeo dah brzinom ove odluke. Leodegan je, s druge strane, bio ushićen, brbljajući mlađoj kćeri kako će se porodična kesa uskoro oporaviti i kako će, pre no što se da zamisliti, Arturovi ratnici pomesti irskog uzurpatora Diumaha iz Henis Vajrena. Artur je čuo lupetanje i okrenuo se hitro. „Bojim se da to nije moguće, oče”, rekao je.

„Moguće je! Naravno da je moguće!”, umešala se Ginevra. „Neka mi to bude venčani dar, gospodaru, vraćanje kraljevstva mom milom ocu.”

Agravejn je pljunuo, rasrđen. Ginevra je odlučila da pređe preko toga; šetala je duž stroja gardista i svakome dala po cvet jagorčevine iz svoje kose. Onda smo, kao zločinci što beže od pravde gospodara, požurili ka jugu da napustimo kraljevstvo Povis, pre no što nas stigne Godfridova odmazda.

Sudbina je, umeo je Merlin da kaže, neumoljiva. Toliko toga je došlo za tim obredom, zbrzanim na cvećem posutoj čistini kraj potoka. Toliko mrtvih. Toliko tuge, toliko krvi i suza dovoljno da poteče velika reka; ipak, vremenom, vrtlozi su se primirili, nove reke su se ulile i suze su otekle da načine beskrajno more, a neki ljudi su zaboravili kako je sve počelo. Vreme

slave jeste došlo, ali ono što je moglo da bude nikad nije bilo; među svima koji behu povređeni zbog tog suncem obasjanog trena, Artur je stradao najviše.

Ali tog dana bio je srećan. Žurili smo kući.

Novosti o venčanju odjeknule su Britanijom kao da je božje kopije tresnulo o štit. U početku su sve zapanjile i, u tim danim dok sve još beše mirno, izaslanstvo iz Povisa nas je pohodilo. Jedan od poklisara bio je i Valerin, poglavar nekad veren sa Ginevrom. Izazvao je Artura na dvoboj, ovaj je odbio, a mi gardisti smo, kad je pokušao da potegne mač, morali da ga oteramo iz Lindinisa. Valerin je bio visok, opak čovek, crne kose i brade, upalih očiju i slomljene nosa. Njegov bol beše jeziv, njegov gnev još gori, a njegovi pokušaji da se osveti osujećeni.

Druid Jorvet bio je vođa poslanstva iz Povisa, koje mora da je poslao Kaneglas, pre nego Godfrid. Godfrid se opijao medovinom i besom, dok se njegov sin još nadao da se mir može spasti od potpune propasti. Jorvet je bio ozbiljan i razuman čovek. Dugo je razgovarao sa Arturom u četiri oka. Brak nije valjan, govorio je druid, jer ga je sklopio hrišćanski pop, a bogovi Britanije ne priznaju novu religiju. Uzmi Ginevru za ljubavnicu, molio je Jorvet Arturu, a Keinvina za ženu.

„Ginevra je moja žena!“ Svi smo čuli Artura kako to izvikuje.

Biskup Bedvin podržao je Jorveta, ali nije mogao da dozove Artura pameti. Ni pretnja ratom nije. Jorvet je potegao tu mogućnost, rekavši da je Dumnonija uvredila Povis i da se sramota mora sprati krvlju, ako se Artur ne predomisli. Todrik od Gventa poslao je biskupa Konrada da spasava mir, preključujući Artura da odbaci Ginevru i venča se s Keinvinem. Konrad je čak pretio da će Gvent, sam za sebe, sklopiti mir sa Povisom. „Moj gospodar kralj neće ratovati protiv Dumnonije“, čuo sam gde Konrad uverava Bedvina dok su dva biskupa šetkala gore-dole po terasi vile u Lindinisu, „ali neće ratovati ni za onu kurvu iz Henis Vajrena.“

„Kurva?“, Bedvin je bio uspaničen i pometen tom rečju.

„Možda i nije“, popustio je Konrad. „Ali reći će ti jednu stvar, brate, ta Ginevra nikad nije išibana. Nikad!“

Bedvin je vrteo glavom zbog tolike popustljivosti Leodeganove, a onda su odšetali predaleko da bih mogao da čujem šta pričaju. Narednog dana poslanstvo iz Povisa i biskup Konrad otišli su kući, bez dobrih vesti sa sobom.

A Artur je verovao da je vreme njegove sreće došlo. Neće biti rata, uveravao nas je, jer je Godfrid već ostao bez jedne ruke i neće da rizikuje gubitak druge. Kaneglasov zdrav razum, tvrdio je Artur, osiguraće mir. Za neko vreme, govorio je, biće svađa i nepoverenja, ali sve će to proći. Valjda je mislio da njegova radost mora da obuzme čitav svet.

Unajmljeni su neimari da vilu u Lindinisu prošire, oprave i pretvore u palatu dostojnu princeze. Artur je poslao glasnika Banu od Benjika, svom negdašnjem gospodaru, moleći ga za zidare i gipsare koji znaju kako da obnove rimske građevine. Želeo je voćnjak, vrt, ribnjak, želeo je kupatilo u kom se voda greje, dvorište u kom sviraju harfisti. Artur je želeo raj na zemlji za svoju nevestu, ali drugi su želeli osvetu i tog leta smo doznali da se Todrik od Gventa sreo s Kaneglasom i sklopio sporazum. Pored mira, deo tog sporazuma dopuštao je vojskama Povisa da slobodno napreduju rimskim drumovima koji su sekli Gvent. Ti putevi nisu vodili nikuda do u Dumnoniju.

Pa ipak je to leto prošlo, a napada nije bilo. Sagramor je suzbijao Aeline Saksone, dok je Artur trošio leto na ljubav. Bio sam pripadnik njegove garde, te sam tako bitisao kraj njega iz dana u dan. Trebalо je da nosim mač, štit i kopije, ali češće sam teglio buteljke vina i kotarice

s hranom, jer je Ginevra volela da obeduje na skrovitim proplancima i kraj tajnovitih potoka. Kopljanići su morali da na naznačeno mesto nose srebrno posuđe, rožnate pehare, hranu i vino. Okupila je grupu gospi da joj budu družbenice i, teško meni, moja Lunet beše jedna od njih. Lunet je ljudito gunđala što mora da napusti kuću od opeke u Korinijumu, ali nije joj trebalo ni nekoliko dana da shvati kako će joj biti bolje uz Ginevru. Lunet je bila lepa, a Ginevra je govorila da nju mogu da okružuju samo lepi ljudi i predmeti, pa su se ona i gospe odevale u najbolje lanene haljine, ukrašene zlatom, srebrom, ahatom i jantarom, a plaćale je harfiste, pevače, plesače i pesnike da zabavljaju njenu svitu. Igrale su igre u šumi, jurile jedna drugu, krile se i plaćale globu ako bi prekršile pravila koja je Ginevra postavljala. Novac za ove igre, kao i za vilu u Lindinisu, davao je Leodegan, koji je imenovan za Arturovog rizničara. On se kleo da novac dolazi od zaostalih zakupnina i Artur je možda i verovao tastu; ali mi ostali slušali smo sumorne priče koje su govorile da iz Mordredove riznice izlazi zlato, a ulaze prazna Leodeganova obećanja da će sve biti vraćeno. Artura kao da nije bilo briga. On je na to leto gledao kao na dokaz da je Britanija u miru, ali nama ostalima to je bilo tek sedmo nebo jedne budale.

Amhar i Loholt dovedeni su u Lindinis, mada njihova majka Ajlin nije pozvana. Blizanci su predstavljeni Ginevri i Artur se, mislim, nadao da će živeti u palati koja je rasla na temeljima stare vile. Ginevra je s njima provela jedan dan, pa rekla da je njihovo prisustvo uznemirava. Nisu joj bili zabavni. Nisu lepi, govorila je, baš kao što nije ni njena sestra Gwenivah, a ko nije bio lep i zabavan, nije imao šta da traži u Ginevrinom životu. Osim toga, setila se da pomene, blizanci su pripadali Arturovom starom životu, a toga više nema. Nije ih želeta, niti se ustezala da to govari pred svima. Dotakla je Arturov obraz. „Budemo li želeti decu, moj prinče, napravićemo svoju.“

Ginevra je Artura uvek zvala princom. Isprva je on govorio da nije princ, ali ona je uporno ponavljala da je Uterov sin i, prema tome, kraljevskog porekla. Artur je, da bi joj ugodio, dozvolio da ga oslovljava tom titulom, ali ubrzo smo svi morali tako da mu se obraćamo. Ginevra je naredila, mi se pokorili.

Pred Arturom niko nikad nije mogao da se buni zbog Amhara i Loholata a da istera svoje. Ginevri je i to uspelo, pa su blizanci vraćeni majci u Korinijum. Žetva je bila jadna te godine, jer su useve poplavile kasne kiše, ostavivši ih pocrnele i svele. Do nas su doprle glasine da su Sasi imah dobru žetvu, jer su kiše poštedele njihove zemlje. Tako je Artur poveo četu na istok iza Durokobrivije da nađe i otme njihovo žito. Bio je srećan, čini mi se, što je umakao pesmama i plesu u Kaer Kadarnu, a mi smo se radovali što nam je on ponovo na čelu i što nosimo kopljia umesto svečane odeće. Bio je to uspešan pohod, koji je Dumnoniji doneo zarobljeno žito, napljačkano zlato i saksonsko roblje. Leodegan, sad već član dumnonskog veća, dobio je zadatak da razdeli višak useva svim delovima kraljevine, ali čula su se sramotna govorkanja da je dobar deo toga prodat i da je zarađeno zlato uzidano u novu kuću koju je Leodegan podizao odmah preko potoka od Ginevrine palate, na kojoj se gips još nije osušio.

Ludilo ponekad i ode. Bogovi to određuju, ne ljudi. Artur je bio lud od ljubavi čitavog leta, a to je, uprkos našim robovskim dužnostima, bilo dobro leto. Radosni Artur je bio popustljiv i velikodušan gospodar. Ali, kad je jesen zasula zemlju vetrom, kišom i zlatastim lišćem, kao da se trgao iz svog letnjeg sna. Još je bio zaljubljen - i pored svega, mislim da nikad nije prestao da voli Ginevru - ali te jeseni je uvideo kakve muke je natovario na Britaniju. Umesto mira imali smo klimavo, preteće primirje, a on je znao da to ne može potrajati.

Deljali smo jasenove motke za koplja, a kovačnice su ječale od lufe čekića po nakovnjima. Sagramor je povučen sa granice prema Sasima, da bude bliže srcu kraljevstva. Artur je poslao glasonošu kralju Godfridu. Priznavao je bol koji je naneo kralju i njegovoj kćeri, molio za oproštaj i tražio da se održi mir u Britaniji. Keinvin je poslao ogrlicu od bisera i zlata, ali Godfrid ju je vratio obmotanu oko glasnikove odrubljene glave. Čuli smo da se Godfrid manuo pića i uzeo uzde kraljevstva natrag od sina. Novosti su podržale slutnje da mira neće biti, ne dok uvredu nanetu Keinvin na naplate duga koplja Povišana.

Putnici su donosili priče o propasti, odasvud. Gospodari s onu stranu mora dovodili su nove irske ratnike u svoja priobalna kraljevstva. Franci su okupljali vojsku na samom rubu Bretanje. Žito u Povisu je uskladišteno, i sad su ratare obučavali da se bore kopljima umesto da žanju srpovima. Kaneglas se venčao sa Heled od Elmeta i severnjaci su pojačali trupe Povisa. Gundleus, opet na tronu Silurije, kovao je mačeve i vrhove kopalja u dubokim dolovima svoje kraljevine. Na istoku, novi i novi saksonski brodovi nasukavali su se na obale otete od nas.

Artur je navukao svoj krljuštasti oklop. To je bio tek treći put što sam ga video u njemu otkako je došao u Britaniju i onda je, sa četrdeset svojih oklopnika, jahao širom Dumnonije. Želeo je da celo kraljevstvo vidi njegovu moć i da putujući trgovci koji nose svoju robu svuda, ne mareći za granice, pričaju priče o njegovom junaštvu. Potom se vratio u Lindinis, gde je Hagvid, njegov sluga, strugao svežu rđu sa pločica oklopa.

Prvi poraz došao je te jeseni. U Venti je harala kuga, slabeći snage kralja Melvasa, a Serdik, novi saksonski vođa, porazio je vojsku Belga i osvojio oveće parče dobre zemlje uz reku. Kralj Melvas molio je za pojačanje, ali Artur je znao da je Serdik sad ponajmanja od njegovih nevolja. Ratni bubnjevi tutnjali su Loegirom pod Sasima i kroz severna britska kraljevstva. Nijedno koplje nije moglo otići Melvasu. Uz to, Serdik je bio sasvim zaokupljen svojim novim posedima i nije zadirao dublje u Dumnoniju, pa je Artur rešio da Saksona pusti s mirom u tom trenutku. "Pružićemo priliku miru", rekao je na veću.

Ali mira nije bilo.

U kasnu jesen, kad većina ratnika misli kako da podmaže oružje i skloni ga za hladnih dana, sva sila Povisa je krenula.

Britanija je bila u ratu.

poglavlje treće

Povratak Merlina

I

Igrejn razgovara sa mnom o ljubavi. Proleće je ovde u Dinevraku i sunce širi nejaku toplinu po samostanu. Jaganjci pasu na južnim padinama, mada je juče vuk preklao troje i ostavio krvav trag pred našom kapijom. Prosjaci se okupljaju pred vratima i pružaju svoje boleštinama izobličene ruke kad god Igrejn dolazi u posetu. Jedan od njih zdipio je crvljive ostatke jagnjećeg trupla i sedeo je na prekrivaču, glođući, kad je Igrejn jutros stigla.

Je li Ginevra stvarno bila lepa, pita me. Ne, kažem, ali mnoge žene bi svoju lepotu menjale za ono što je ona imala. Igrejn, naravno, hoće da zna da li je i ona lepa, ja je uveravam da jeste, a ona kaže da su ogledala u prestonici njenog muža sva stara i izubijana; teško joj je da proceni sama. „Zar ne bi bilo divno“, pitala je, „da vidimo sebe onakvima kakvi uistinu jesmo?“

„To je dato Bogu“, rekao sam, „samo njemu.“

Namrštila se. „Mrzim kad mi propovedaš, Derfele. To ti ne pristaje. Ako Ginevra nije bila lepa, zašto se onda Artur zaljubio u nju?“

„Čovek se ne zaljubljuje samo u lepotu“, ukorio sam je. „Jesam li ja to kazala?“, upitala je Igrejn ogorčeno. „Ali kažeš da je Ginevra privukla Artura od prvog trenutka, pa hoću da znam čime, ako nije bila lepa?“

„Sam pogled na nju“, odgovorio sam, „pretvarao je njegovu krv u dim.“

Igrejn se to dopadalo. Nasmešila se. „Znači, bila je lepa?“

„Ona je bila iskušenje“, objašnjavao sam, „i mislio je da će biti lošiji čovek ako je ne bude imao. A možda su se i bogovi pojgravalii nama?“ Slegnuo sam ramenima u nedostatku drugih razloga. „A uz to“, dodao sam, „nikad nisam mislio da kažem kako nije bila lepa, samo da je imala i više od lepote. Izgledala je bolje od svih žena koje sam video.“

„Uključujući i mene?“, istog trena upita moja kraljica. „Avaj“, rekoh, „godine su mi zamaglile vid.“

Nasmejala se mom vrdanju. „Je li Ginevra volela Artura?“

„Volela je ideju o njemu“, odgovorih. „Volela je to što je bio zatočnik Dumnonije, volela ga je onakvog kakav beše kad ga je prvi put videla. U oklopu, veliki Artur, blistavi gospodar rata, najstrašniji mač sve Britanije i Armorike.“ Igrejn se igrala sa kićankom na beloj haljini. Neko vreme beše zamišljena. „Misliš li da ja pretvaram Brokvelovu krv u dim?“

„Svake noći.“

„O, Derfele“, uzdahnu i skliznu s prozorske daske da bi otišla do vrata, odakle se pruža pogled na našu malu dvoranu. „Jesi li ikad bio tako zaljubljen?“

„Da“, priznadoh.

„U koga?“ Igrejn nije oklevala ni trenutka.

„Nije bitno“, rekoh.

„Bitno je. Moram da znam. Je li to bila Nimju?“

„Nije Nimju“, rekoh suvo. „Nimju je bila drugačija. Voleo sam je, ali nisam bio lud od želje za njom. Samo sam mislio da je beskonačno...“ Zastao sam, tražeći pravu reč; ne nađoh je. „Čudesna“, izbor nije bio ubedljiv. Sakrio sam oči od Igrejn da ne bi videla suze.

Ona pričeka malo. „Pa, u koga si bio zaljubljen? U Lunet?“

„Ne! Ne!“

„U koga, druida?“, bila je uporna.

„Reći će ti kad bude vreme“, rekoh, „ako poživim.“

„Naravno da ćeš poživeti. Šaljemo ti posebnu hranu iz grada.“

„Koju moj gospodar Sensam oduzima“, rekoh, da više ne bi tračila vreme na to, jer jedan bezvredni brat nije dostojan te blagodeti.“

„Onda dođi da živiš u gradu“, reče žustro. „Molim te!“

Nasmeših se. „Učinio bih to vrlo rado, gospo, ali avaj, zarekao sam se da će ostati ovde.“

„Jadni Derfele.“ Odšetalaj je do prozora i gledala brata Maelgvana kako kopa. S njim je i naš preživelji iskušenik, brat Tadvel. Drugi novak je umro od groznice na izmaku zime, ali Tadvel je još živ i deli keliju sa presvetim. Svetac želi da momak nauči slova, uglavnom zato, mislim, da bi otkrio da li ja zaista prevodim jevanđelje na jezik Sasa. Samo, dečak nije baš bistar i više mu leži kopanje od čitanja. Vreme je da dovedemo neke prave školice ovde u Dinevrak, jer nam je ovo bledunjavo proleće donelo uobičajene, žučne svađe zbog dana na koji pada Uskrs. Nećemo imati mira dok se raspre ne okončaju. „Je li Sensam stvarno venčao Artura i Ginevru?“, prekide Igrejn moje nevesele misli.

„Da,“ rekoh, „stvarno jeste.“

„I to se nije zbilo u velikoj crkvi? Nije bilo fanfara?“

„Bilo je to na proplanku kraj potoka“, ponovih. „Žabe su kreketale, a mace letele s vrba i gomilale se kraj brane što su je digli dabrovi.“

„Mi smo se venčali u svečanoj dvorani“, reče Igrejn, „i od dima su mi suzile oči.“ Sleže ramenima. „Pa, šta si izmenio u poslednjem poglavljiju?“, upita optužujući. „Koliko si preoblikovao priču?“

Odmahnuh glavom. „Nimalo.“

„A na Mordredovom zakraljenju“, reče razočarano,

„mač je bio samo stavljen na kamen? Nije bio zariven u stenu? Jesi li siguran?“

„Bio je položen odozgo. Kunem se Hristovom krvlju, gospo“, krstio sam se dok sam odgovarao.

Opet sleže ramenima. „Dafid, sin Grufudov, prevešće priču onako kako budem želela, a dopada mi se da mač bude zaboden u kamen. Drago mi je da lepo pišeš o Kaneglasu.“

„Bio je dobar čovek“, rekoh. Bio je i deda Igrejnjinog muža.

„A Keinvina, je li ona bila istinski lepa?“, upita Igrejn.

Klimnuh glavom. „Jeste, uistinu jeste. Imala je plave oči.“

„Plave oči!“ Igrejn zadrhta od pomisli na pojavu tako sličnu saksonskoj. „Šta se desilo sa kopčom koju ti je dala?“

„To bih i ja voleo da znam“, slagah. Kopča je bila u mojoj keliji, bezbedna čak i od Sensamovih usrdnih pretresa. Presveti, kog Bog svakako uzdiže nad svim živim i mrtvim, ne dopušta da imamo dragocenosti. Sve što imamo mora mu se predati na čuvanje, pa sam sve i dao Sensamu, uključujući i Hajvelban. Ali, Bog nek mi oprosti, još imam kopču koju mi je dala Keinvina. Zlato se s godinama izlizalo, pa ipak i dalje Vidim Keinvina kad, u tmini, izvadim kopču iz skrovišta i pustim mesečinu da se umrssi u preplet zlatnih žica. Ponekad, u stvari

uvek, dotaknem je usnama. Kakav sam blesavi starac postao. Možda treba da dam kopču Igrejn, znam da će ona to ceniti, ali zadržaću je još malo, jer je to zlato kao komadić sunca na ovom hladnom tumornom mestu. Naravno, kad Igrejn pročita ovo, znaće da kopča postoji, ali ako je onako draga kako mi se čini, dozvoliće mi da zadržim to malo podsećanje na grešni život.

„Ne dopada mi se Ginevra“, presudi Igrejn.

„Onda sam omanuo“, rekoh.

„Učinio si da izgleda veoma grubo“, reče ona.

Neko vreme sam čutao i osluškivao blejanje ovaca. „Umela je da bude čudesna“, rekoh nešto kasnije. „Znala je kako da usreći tužne, ali nije imala strpljenja za obične stvari. Imala je viziju sveta bez bogalja, dosadnih i ružnih stvari, i želela je da je pretvori u stvarnost uništavajući slične neprijatnosti. Artur je takođe imao viziju, ali u njoj je bila pomoć sakatima, a i on je želeo da to bude stvarnost.“

„Želeo je Camelot“, reče Igrejn sanjalački.

„Mi smo to zvali Dumnonija“, procedih ljutito.

„Pokušavaš da isisaš svu radost iz priče, Derfele“, reče Igrejn prekorno, iako se nikad zaista nije naljutila na mene. „Želim da to bude Camelot iz pesama; zelena trava i visoke kule, gospe u haljinama i ratnici čiji su putevi posuti cvećem. Želim trubadure i smeh! Zar nikad nije bilo tako?“

„Ponekad“, rekoh, „mada se ne sećam mnogo cvetnih staza. Sećam se ratnika kako šepaju iz bitke, a neki od njih puze i stenju dok im se creva vuku po prašini.“

„Prekini! Ali, zašto onda bardovi pevaju o Camelotu?“, izazivala je.

„Zato što su pesnici budale otkad je sveta“, rekoh. „Zašto bi inače postali pesnici?“

„Ne, Derfele! Šta je to bilo posebno u Camelotu? Reci u mi.

„Posebno beše to“, odgovorih, „što je Artur zemlji podario pravdu.“

Namrštila se. „I to je sve?“

„Dete, to je više nego što neki vladari ikad i pomisle“, istisnuh, „a kamoli učine.“

Nije želela da se raspravlja. „Je li Ginevra bila pametna?“ nastavila je da zapitkuje.

„Veoma.“

Igrejn se igrala krstom koji joj je visio oko vrata. „Pričaj mi o Lancelotu.“

„Pričekaj!“

„Kad će Merlin doći na red?“

„Uskoro.“

„Je li presveti Sensam grozan prema tebi?“

„Svetac ima naše besmrtnе duše na savesti. Radi ono što mora.“

„Ali, je li zaista pao na kolena i vrištao da je mučenik pre nego što je venčao Artura i Ginevru?“

„Da“, nisam mogao da zadržim smešak kad sam se setio toga.

Igrejn se nasmeja. „Trebalo bi da zamolim Brokvela da od mišjeg gospodara zaista načini mučenika“, reče. „Onda bi ti mogao da vodiš Dinevrak. Da li bi to voleo, brate Derfele?“

„Voleo bih da imam malo mira za pisanje svoje priče“, zadirkivao sam je.

„I, šta je sledeće?“, upita Igrejn čežnjivo.

Armorika je sledeća. Zemlja preko mora. Predivni Ajnis Trebs, kralj Ban, Lancelot, Galahad i Merlin. Dragi gospode, kakvi su to ljudi bili, kakve smo dane trajali, kakve smo bitke bili i snove samleli u prašinu. U Armorici.

Kasnije, mnogo kasnije, kada smo se prisećali tih vremena, zvali smo ih prosto - zle godine. Retko smo govorili o njima. Artur je mrzeo da se seća tih ranih dana u Dumnoniji, kad je njegova strast za Ginevrom bacila zemlju u haos. Njegove zaruke s Keinvin bile su kao veštoto iskovana kopča koja je držala krajeve plašta od paučine i, kad je kopča otpala, tkanje se rasulo u hrpu niti. Artur je za to krivio sebe i nije voleo da govorи o zlim godinama.

Todrik je neko vreme odbijao da se bori na bilo čijoj strani. Krivio je Artura za slamanje mira i u ime odmazde dopustio je Godfridu i Gundleusu da provedu ratnike kroz Gvent ka Dumnoniji. Sasi su nas stisli sa istoka, Irci kao da su izranjali iz zapadnog mora; kao da svih ovih neprijatelja ne beše napretek, princ Kadvi od Iske pobunio se protiv Arturove vladavine. Todrik je gledao da se drži podalje od svega, ali kad je Aela sa Sasima kidisao na njegove granice, u pomoć je mogao pozvati jedino Dumnonce; tako je, na kraju, bio prinuđen da uđe u rat na Arturovoj strani, ali dotle su kopljanci iz Povisa i Silurije već prošli kroz njegovu zemlju i poseli brda severno od Ajnis Vidrina, a kad je Todrik stao uz Dumnoniju, opkoliše i Glevum.

Odrastao sam tih godina. Izgubio sam račun o ljudima koje sam pobjio i ratničkim prstenovima koje sam iskovao. Stekao sam i nadimak Kadarn, moćni. Derfel Moćni, trezan u boju i strahovito brz na maču. Jednom me je Artur pozvao da se priključim njegovim jahačima, ali više sam voleo čvrsto tlo pod nogama, te sam ostao kopljonoša. Gledao sam Artura u to vreme i počeo da shvatam zašto je tako veliki ratnik. Nije to bilo zbog puke hrabrosti, mada je bio hrabar; on je lukavštinom nadmašivao neprijatelje. Vojske su bile nezgrapno oruđe, sporo su se kretale i tromo menjale pravac kad jednom nagrnu; Artur je sastavio male čete ljudi koji su naučili da putuju brzo. Vodio je te ljudе, neke pešice, neke u sedlu, da lunjaju oko dušmanskih krila, uvek ničući tamo gde ih ne očekuju. Voleli smo da udaramo u osvit, kad su neprijatelji još omamljeni od noćnog opijanja, ili smo ih mamili lažnim bekstvom i onda se zarivali u njihove nebranjene bokove. Posle godine takvog ratovanja, kad smo napokon odbili sile Godfrida i Gundleusa od Glevuma i poterali ih iz severne Dumnonije, Artur me je proizveo u četovođu. Sad sam ja delio zlato ljudima koji su me sledili. Dve godine potom dobio sam i najveće ratničko priznanje, ponudu da prebegnem dušmanima. Od svih koji su me mogli pozvati, učinio je to izdajnik Ligesak, nekad zapovednik Norvenine garde. Govorio je sa mnom u Mitrinom hramu, gde mu je život bio zaštićen, i obećao mi bogatstvo budem li služio Gundleusu, kako je on činio. Odbio sam. Bogovima nek je hvala, uvek bejah odan Arturu.

Sagramor je takođe bio odan. On beše taj koji me je uveo u službu boga Mitre. Mitru su Rimljani doveli u Britaniju i mora da mu se dopalo podneblje, jer je i dalje moćan ovde. On je bog ratnika i nijedna žena ne može biti uvedena u njegove tajne. Moje zaređenje desilo se u kasnu zimu, kad vojnici imaju vremena s kojim ne znaju šta bi. Zbilo se to u brdima. Sagramor me je samog odveo u dolinu tako duboku da je čak i kasno popodne trava bila krta od jutarnjeg mraza. Zastali smo pred ždrelem pećine, gde mi Sagramor reče da odložim oružje u stranu i svučem se do gola. Stajao sam tamo i cvokotao dok je Numiđanin vezivao debeli

povez preko mojih očiju, govorio mi da se moram pokoriti svakom uputstvu i da ču, budem li ustuknuo, makar samo jednom, biti odveden natrag do odeće i oružja, pa oteran odatle.

Zaređenje je napad na čovekova čula i, da bi ga prošao, samo jedno mu mora biti na pameti - pokornost. Zato vojnici i vole Mitru. Bitke nasrću na čula, taj napad strahove dovodi do vrenja, a pokornost je uzan puteljak koji iz haosa straha vodi do opstanka. U svoje vreme, priveo sam mnoge ljudе Mitri i sasvim dobro upoznao trikove, ali tog prvog puta, stupajući u pećinu, pojma nisam imao šta me čeka.

Sagoram, ili možda neko drugi, zavrteo me je u krug, u pravcu kretanja sunca, tako brzo i nasilno da mi se u glavi mutilo, a onda mi je naređeno da krenem napred. Dim me je gušio, ali nastavio sam, spuštajući se kamenitom podlogom. Jedan glas mi je doviknuo da stanem, drugi da se okrenem, a treći da kleknem. Nešto su mi nagurali u usta i trgao sam se od smrada ljudskih govana. "Jedi!" zarežao je glas i umalo nisam bljunuo sve iz usta kad sam shvatio da u stvari žvaćem sušenu ribu. Ispio sam neku odvratnu tečnost koja me opi. Bio je to verovatno jabukov sok pomešan sa mandragorom ili gljivom muharom jer, iako mi oči behu pod neprozirnim pokrovcem, video sam bleštave prikaze nabranih krila kako čupaju moje meso kljunovima. Plamenovi su mi oprljili kožu, sagorevši dlačice na rukama i nogama. Opet su mi naredili da hodam pravo, onda sam stao i čuo kako cepanice praskaju u vatri i osetio strašnu vrelinu pred sobom. Vatra mi je pekla golu kožu i muškost, a onda je glas zapovedio da kročim napred u plamen i poslušao sam, samo da bi mi noge potonule u baru ledene vode. Umalo nisam zavrištalo, pomislivši da sam stao u kablić pun istopljenog metala.

Vrh mača pritisnuo mi je muškost, a zapovest je glasila da krenem napred. Čim to učinih, oštrica se povukla. Sve su to bili trikovi, naravno, ali gljive i bilje koje su mi stavili u piće od trikova su načinili čudesa, i dok sam mučnom rutom stigao do vrele, zadimljene odaje pune odjeka, gde beše samo srce obreda, već sam bio u transu od straha i ushićenja. Doveli su me do stene visoke kao sto, nož mi ugurali u desnu šaku, a levu položili na nečiji goli trbuš. „To je dete pod tvojim dlanom, ti bedna krastačo“, rekao je glas, i ruka je pomerila moju desnicu sve dok sečivo nije počivalo na grlu deteta. „Nevino dete koje nije naudilo nikome, dete koje ne zaslужuje ništa do života, a ti ćeš ga ubiti. Udri!“ Dete je zavrištalo glasno kad sam zario nož i osetio vruću krv kako mi se razliva po zglobovi i šaci. Stomak, koji je pod mojom šakom pulsirao u ritmu srca, nape se poslednji put, pa se umiri. Vatra je praskala u blizini, dim mi vređao nozdrve.

Naterali su me da kleknem i ispijem toplu, gadnu tečnost koja mi je jedva tekla niz grlo; smučilo mi se. Tek tada, kad sam iskapio taj rog bivolje krvi, skinuli su mi povez i videh da sam preklao mlado jagnje obrjanog trbuha. Prijatelji i neprijatelji tiskali su se oko mene, čestitajući što sam stupio u službu ratničkog boga. Postao sam deo tajnog društva koje se prostiralo svud širom rimskog sveta, pa i iza njegovih međa. Bio je to skup ljudi koji su se dokazali u bitkama, ne samo kao prosti vojnici već kao istinski ratnici. Postati delić kulta Mitre bila je velika počast, jer je svaki poklonik mogao zabraniti zaređenje drugog čoveka. Neki ljudi su vodili vojske i nikad nisu izabrani, dok su drugi bili poštovani pripadnici iako nikad nisu bili više od još jednog borca u stroju.

Sada mi, jednom od izabranih, doneše odeću i oružje. Odenuo sam se i tada su mi rekli tajne reči kulta, pomoću kojih u bici mogu da prepoznam sabrata. Ako shvatim da se borim s drugim poklonikom Mitre, moram da ga ubijem hitro i milosrdno, a zarobim li takvog čoveka, moram mu odati poštu. Tad, kad je obred okončan, prešli smo u drugu ogromnu pećinu osvetljenu dimljivim bakljama i velikom vatrom na kojoj se pekao bik. Značaj ljudi koji su

došli na gozbu činio mi je čast. Većina iskušenika mora se zadovoljiti vlastitim saborcima, ali za Derfela Kadarna moćnici obeju strana došli su u hladnu pećinu. Agrikola od Gventa bio je tamo, a s njim dva njegova dušmanina iz Silurije, Ligesak i kopljanik po imenu Nasiens, Gundleusov zatočnik. Tuce Arturovih ratnika je bilo tu, neki od mojih potčinjenih, čak i biskup Bedvin, Arturov savetnik, kog sam jedva poznao u zardalom grudnom oklopu, s pojasom za mač i pod ratničkim plaštrom. „Bio sam ratnik nekada“, objasnio je svoje prisustvo, „a zaređen sam ... kad ono beše? Pre trideset godina? Mnogo pre nego što sam postao hrišćanin, naravno.“

„A sve ovo“, pokretom ruke obuhvatio sam pećinu u kojoj je odsečena glava bika stajala na tronošcu od kopalja i iz nje se cedila krv na pod, „nije protivno tvojoj veri?“ Bedvin sleže ramenima. „Jeste, naravno“, rekao je, „ali propustio bih druženje.“ Nagao se ka meni i stao da zaverenički šapće. „Verujem da nećeš reći biskupu Sensamu da sam bio ovde?“ Nasmejala me je pomisao da bih bilo šta mogao poveriti pravom Sensamu, koji je zujao po ratom osakaćenoj Dumnoniji kao vredna pčela. Večito je osuđivao svoje neprijatelje, a prijatelja nije imao. „Mladi gospodar Sensam“, kaza Bedvin usta punih govedine, dok mu je krvava moča kapala sa brade, „namerio se da me zameni, i mislim da hoće.“

„Hoće?“, zvučao sam isprepadano.

„Zato što to toliko želi“, kaza Bedvin, „i tako naporno radi na tome. Blagi Bože, kako samo taj čovek dela! Znaš li šta sam otkrio pre neki dan? Ne ume da čita! Ni reč! Sad, da bi bio crkveni velikodostojnik, moraš znati da čitaš. A šta naš Sensam čini? Tera roba da mu čita naglas i sve uči napamet.“ Bedvin me podgurnu kako bi se uverio da sam razumeo koliko je neverovatno Sensamovo pamćenje. „Uči sve napamet! Psalme, molitve, mise, zapise predaka, sve napamet! Moj Bože!“ Zavrteo je glavom. „Ti nisi hrišćanin, je li tako?“

„Ne.“

„Trebalo bi da razmisliš o tome. Možda ne nudimo mnogo zemaljskih uživanja, ali naši zagrobni životi su svakako vredni pažnje. Ne da bih ikad mogao da ubedim Utera u to, ali polažem nade u Artura.“

Osvrnuo sam se unaokolo. „Nema Artura“, rekoh, razočaran što moj gospodar ne pripada kultu.

„On je prošao zaređenje“, kazao je Bedvin.

„Ali on ne veruje u bogove“, rekoh, prisećajući se Ovejnove primedbe.

Bedvin odmahnu glavom. „Veruje. Kako je moguće da čovek ne veruje u boga ili bogove? Misliš da Artur veruje da smo načinili sami sebe? Ili da je svet prosto nastao pukim slučajem? Artur nije budala, Derfele Kadarne. Veruje on, samo ne priča o svojoj veri. Tako hrišćani veruju da je jedan od njih, ili da bi mogao biti, a i pagani isto tako, pa mu i jedni i drugi služe s više volje. I seti se, Derfele, Artur je Merlinov miljenik, a Merlin, stojim ti dobar, ne voli nevernike.“

„Nedostaje mi Merlin.“

„Svima nedostaje Merlin“, reče Bedvin mimo, „ali možemo pronaći utehu u njegovom odsustvu, jer ne bi bio negde drugde da Britaniji preti propast. Merlin će doći kad bude potreban.“

„Misliš da sada nije?“, pitao sam gorko.

Bedvin obrisa bradu rukavom, pa otpi gutljaj vina. „Neki govore“, reče, utišavši glas, „da bi nam bilo bolje bez Artura, da bi bez Artura bilo mira. Ali, da njega nema, ko bi štitio Mordreda? Ja?“ Nasmešio se na tu pomisao. „Gereint? On je valjan čovek, jedva da ima poneko

bolji, ali nije baš pametan, nije u stanju da odlučuje, a ionako ne želi da vlada Dumnonijom. Artur ili niko, Derfele. U stvari, Artur ili Godfrid. A ovaj rat nije izgubljen. Naši dušmani se plaše Artura i, dok god on živi, Dumnonija je sigurna. Ne, mislim da za Merlinom nema potrebe, bar ne još.“ Izdajnik Ligesak, još jedan hrišćanin koji je pomirio svoju veru i Mitrine tajne rituale, obratio mi se pred kraj gozbe. Bio sam hladan prema njemu, iako je bio posvećenik Mitre, ali on nije mario za moje neprijateljstvo; uhvatio me je za lakan i povukao u mračni kut pećine. „Artur će izgubiti. Znaš to, zar ne?“

„Ne.“

Ligesak iščeprka mrvicu mesa iz škrbotina zuba. „Još Ijudi iz Elmeta uči će u rat“, reče. „Povis, Elmet i Silurija“, nabrajao je na prste, „udruženi protiv Gventa i Dumnonije. Godfrid će biti novi Pendragon. Prvo ćemo izagnati Sase iz zemalja istočno od Ratae, a onda ćemo poći na jug i dokrajčiti Dumnoniju. Za dve godine odsad, možda?“

„Pirovanje ti je udarilo u glavu, Ligesaće“, odvratih mu.

„A moj gospodar će платити за službu Ijudi kakav si ti.“ To mi Ligesak prenosi poruku, shvatih. „Moj gospodar kralj Gundleus je velikodušan, Derfele, veoma darežljiv.“

„Reci svom gospodaru kralju“, kazao sam, „da će Nimju od Ajnis Viderina piti iz njegove lobanje, a ja će joj je doneti.“ Ostavio sam ga.

Tog proleća rat se opet razbuktao, mada s početka ne tako razorno. Artur je zlatom potkupio Oengusa Mekajrema, irskog kralja Demetije, da udari na zapadna prostranstva Povisa i Silurije, te su ti upadi odvukli neprijatelje s naših severnih granica. Sam Artur je poveo čete da umiri zapad Dumnonije, gde je Kadvi proglašio zemlje svog plemena nezavisnom kraljevinom. Dok se on bavio tamo, Aelini Sasi silovito se obrušiše na Gereintove zemlje. Kasnije smo doznali da je Godfrid potplatio Sase kao što smo mi Irce; novac Povisa upotrebljen je korisnije, jer su Saksoni navalili kao potop i naterali Artura da se žurno vrati sa zapada, gde je ostavio Keja, svog družbenika iz detinjstva, da predvodi bitke protiv Kadvijevih tetoviranih saplemenika.

I baš tada, kad su Aelini Sasi pretili da osvoje Durokobriviju, dok su snage Gventa odbijale i Povišane i Saksone sa severa, a Kadvijevu neugušenu bunu ohrabrvao kralj Mark od Kernova, Ban od Benoika poslao je poziv.

Svi smo znali da je kralj Ban pustio Artura u Dumnoniju samo pod uslovom da se, bude li Benoik ugrožen, vrati u Armoriku. Sad, tvrdio je poslanik, u opasnosti je sam opstanak Benoika; kralj Ban traži da Artur ispuni svoj zavet i dođe mu u pomoć.

Vest nas je stigla u Durokobriviji. Taj grad jednom je bio napredno rimske naselje, sa gizdavim termama, mramornom sudnicom i bogatom tržnicom, ali sad je spao na sirotinjsku graničnu utvrdu, zauvek okrenutu istoku i Saksonima. Zgrade van zemljanih zidina spalili su Aeilni pljačkaši i nikad nisu nanovo podignute, dok su se, unutar bedema, velike rimske građevine strunile u ruševine. Banovog glasonošu dočekali smo u ostacima zasvođenih rimske kupatila. Bila je noć, vatra je plamsala u starom bazenu i dim se peo do lukova tavanice, gde ga je vetar hvatao i isisavao kroz malo okno. Sedeli smo u krug na hladnom podu i večerali, a Artur je glasnika uveo u samo središte kruga, tamo gde je u prašini ucrtao mapu Dumnonije, pa grupisao crvene i bele kockice mozaika da pokaže položaje naših neprijatelja i saveznika. Odasvud su crvene dumnoniske kockice stezali beli kamenčići. Borili smo se tog dana, i Arturu je koplje poseklo jagodičnu kost na desnoj strani lica; rana nije bila opasna, ali ipak duboka dovoljno da mu čitav obraz prekrije zgrušana krv. Borio se bez šlema, govoreći da vidi bolje bez metalnog vizira, ali da je Sas nacišao samo malo više i u stranu,

proterao bi čelik kroz Arturov mozak. Borio se pešice, kao i obično, jer je čuvaо velike konje za očajnije bitke. Pola tuceta njegovih konjanika uzjahivalo bi svakog dana, ali je većina skupih, retkih bojnih atova čuvana duboko u srcu Dumnonije, gde su bili sigurni od dušmanskih upada. Tog dana, pošto je Artur ranjen, šačica oklopnih konjanika razbucala je redove Saksona, ubila glavešinu i preživele oterala ka istoku, ali svi smo se osećali nelagodno; Artur je za dlaku sačuvao glavu. Izaslanik kralja Bana, poglavar po imenu Blejdig, samo je još pomračio našu natuštenost.

„Vidiš li“, reče Artur Blejdigu, „zašto ne mogu da odem odavde?“ Pokazao je na crvene i bele kamenčice.

„Zakletva je zakletva“, odvrati Blejdig nabusito.

„Ako princ ode“, umešao se Gereint, „Dumnonija će pasti.“ Princ Gereint bio je glomazan, ne mnogo bistar čovek, ali odan i pošten. Kao Uterov nećak, polagao je pravo na presto Dumnonije, ali nikad ga nije zatražio i uvek je bio iskren prema Arturu, svom rođaku kopilanu.

„Bolje da padne Dumnonija nego Benoik“, kazao je Blejdig, ne obrativši pažnju na gnevni žagor koji je pratio njegove reči.

„Zakleo sam se da će braniti Mordreda“, ukazao je Artur. „Zakleo si se da ćeš braniti Benoik“, odgovorio je Blejdig, sležući ramenima. „Povedi dete sa sobom.“

„Moram da predam Mordredu njegovo kraljevstvo“, nije se dao Artur. „Ako on ode, zemlja gubi svog kralja i svoje srce. Mordred ostaje ovde.“

„A ko je pretnja njegovom kraljevstvu?“, zapitao je Blejdig Ijutito. Poglavar iz Benoika bio je krupan čovek, nalik Oveznu, slične sirove snage. „Ti!“ Prezrivo je upro prstom u Artura. „Da si oženio Keinvin, rata ne bi ni bilo! Da si oženio Keinvin, ne bi samo Dumnonija slala pomoć mom kralju, već i Gvent i Povis!“

Ljudi behu razgnevljeni, a mačevi oslobođeni korica, ali Artur zapovedi da se umire. Potoći krvi procurio je ispod kraste i slio se niz njegov dugi, upali obraz. „Koliko je vremena ostalo“, upita, „pre no što Benoik padne?“

Blejdig nabra čelo. Nije mogao ni da nagađa odgovor, bilo nam je jasno, ali ipak reče da će se držati još šest meseci, možda godinu. Franci su, kazao je, okupili nove trupe na istoku njegove zemlje i Ban nije mogao da nadbije sve njihove snage. Banova vlastita vojska, pod njegovim zatočnikom Borsom, držala je severne granice, dok su ljudi koje je Artur ostavio za sobom, s njegovim rođakom Kilhukom na čelu, branili jug.

Artur se zagledao u mapu sa crvenim i belim komadićima mozaika. „Tri meseca“, reče, „i doći će. Ako budem mogao. Tri meseca. A dotle, Blejdže, poslaću vam četu dobrih boraca.“

Blejdig je prigovarao, bunio se. Kazao je da Arturova zakletva traži da se on sam smesta pojavi u Armorici, ali Artur se nije dao smesti. Tri meseca, rekao je, ili neće ni doći. Blejdig nije imao druge do da prihvati takvo rešenje.

Artur me rukom pozva da prošetam s njim po kolonadom natkrivenom dvorištu kraj kupatila. Tu su bile naslagane neke kace koje su zaudarale kao nužnik, ali on kao da nije primećivao smrad. „Bog zna, Derfele...“, počeo je i znao sam da je prepregnut, čim poteže boga, a primetih i da koristi jedninu, po hrišćanski, iako je odmah poravnao račune. „Bogovi znaju da ne želim da te se odrekнем, ali moram poslati nekoga ko se ne boji da razbije živi zid. Moram da pošaljem tebe.“

„Gospodaru prinče...“, počeh.

„Ne zovi me princom“, prekide me srdito. „Nisam princ. I ne svađaj se sa mnom. Svi se svađaju sa mnom. Svi znaju kako se pobeđuje u ratu osim mene. Melvas kuka da mu dam ljude, Todrik hoće da dođem na sever, Kej kaže da mu treba još stotinu kopalja, a sad me i Ban zove! Da je trošio više novca na vojsku, a manje na pesnike, ne bi bio u nevolji!“

„Pesnike?“

„Ajinis Trebs je raj za pesnike“, Artur s gorčinom pomenu ostrvsку prestonicu kralja Bana. „Pesnici! Trebaju nam kopljonoše, ne stihoklepc!“ Zastao je i oslonio se o stub. Izgledao je umornije nego ikad pre. „Ne mogu da postignem ništa“, kazao je, „dok ne prestanu borbe. Kad bih samo mogao da govorim s Kaneglasom licem u lice, bilo bi nade.“

„Ne dok je Godfrid živ“, rekoh.

„Ne dok je Godfrid živ“, složio se; potom beše tih i znao sam da misli na Keinvin i Ginevru. Mesečina je našla rupu u krovu kolonade i posrebrila njegovo koščato lice.

Sklopio je oči. Znao sam da krivi sebe za rat, ali učinjeno nije moglo da se potre. Nužan je bio novi mir, a samo jedan čovek je mogao da se izbori za mir u Britaniji - samo Artur. Otvorio je oči i namrštio se. „Šta to smrdi?“, primetio je naposletku.

„Izbeljuju platno ovde, gospodaru“, objasnio sam. Drvene bačve bile su pune mokraće i kokošje nečisti izmešane s vodom. Tako se pravila dragocena bela tkanina, kao što beše plašt koji je Artur obožavao.

Artura bi obično ohrabrio takav dokaz uposlenosti u propalom gradu kakav je bila Durokobrvija, ali te noći samo sleže ramenima i dotače vijugu sveže krvi na obrazu. „Jedan ožiljak više“, rekao je žalosno. „Uskoro ću ih imati koliko i ti, Derfele.“

„Treba da nosiš šlem, gospodaru“, kazao sam.

„Ne vidim ni levo ni desno kad mi je na glavi“, odbaci on savet, odmače se od stuba i pokaza mi rukom da šetam s njim pod arkadama. „Sad slušaj, Derfele. Borba sa Francima slična je borbi protiv Sasa. Sve su to Germani, i Franci se ne izdvajaju naročito, osim što, pored uobičajenog oružja, vole i sulice². Zato, glave dole pri prvom napadu, a posle je sve štit na štit. Žestoko se biju, ali piju previše i najčešće ćeš biti u stanju da misliš bolje i brže od njih. Zato i šaljem tebe. Mlad si, ali umeš da misliš, a to je više no što je većina naših vojnika u stanju. Oni veruju da je dovoljno opiti se i mlatiti, ali нико ne dobija rat tom taktikom.“ Zastao je i pokušao da prikrije zevanje. „Oprosti. Koliko ja poznajem stvari, Derfele, Benoik uopšte nije u opasnosti. Ban je osetljiv čovek“, kiselo ga je opisivao, „i lako se isprepada. Ali, ako izgubi Ajnis Trebs, srce će mu prepući, a ja ću morati da živim još i s tom krivicom. Veruj Kilhuku, on je dobar čovek. Bors je sposoban.“

„Ali je podlac“, Sagramor je progovorio iz senke kraj kaca za beljenje platna. Beše izašao iz kupatila da motri na Artura.

„Prevrljiv je“, reče Artur.

„Podlac“, zapeo je Sagramor svojim nezgrapnim naglaskom, „jer je Lancelotov čovek.“

Artur sleže ramenima. „S Lancelotom može biti muke“, priznao je. „On je Banov naslednik i voli da sve bude po njegovom, ali opet, i ja to volim.“ Osmehnuo se i pogledao me. „Pismen si, zar ne?“

„Da gospodaru“, rekoh. Prošli smo kraj Sagramora, koji je ustao u tami, ne skidajući oka s Artura. Mačke su se šunjale oko nas, a šišmiši lepetali oko zadimljenog zabata na krovu velike

² Kratka koplja za bacanje. (prim. prev.)

dvorane. Pokušao sam da zamislim ovo smrdljivo mesto ispunjeno Rimljanima u odorama i osvetljeno uljanim svetiljkama; nije izgledalo da su ikad bili tu.

„Moraš mi pisati o svemu što se događa“, reče Artur, „da ne bih morao da se oslanjam na Banovu maštu. Kako je tvoja žena?“

„Moja žena?“ Zbunilo me je pitanje i na tren sam pomislio da govori o Kani, saksonskoj robinji koja mi je pravila društvo i učila me svom narečju, donekle različitom od saksonskog moje majke. A onda mi je sinulo da misli na Lunet. „Ne čujem ništa o njoj, gospodaru.“

„A i ne pitaš, a?“ Nacerio se, pa uzdahnuo. Lunet je bila s Ginevrom, koja je zauzela Uterovu staru zimsku palatu u udaljenoj Dumovariji. Ginevra nikako nije želela da napusti svoju lepu novu palatu kraj Kaer Kadarna, ali Artur ju je naterao da se drži podalje od granica i neprijateljskih upada. „Sensam mi kaže da Ginevra i njene gospe obožavaju Izis“, reče Artur.

„Koga?“

„Upravo tako.“ Nasmešio se. „Izis je strana boginja, Derfele, sa sopstvenim tajnama; ima neke veze s mesecom, čini mi se. Bar mi tako Sensam javlja. Sumnjam da i on zna išta, ali svejedno navaljuje da zabranim kult. Kaže da Izis krije neizrecive tajne, ali kad ga pitam kakve, ne ume da kaže. Ili neće. Ništa nisi čuo?“

„Ništa, gospodaru.“

„Svakako“, nastavio je Artur i previše poletno, „ako Ginevra nalazi utehu u Izis, to nije ništa loše. Brinem za nju. Tako mnogo sam joj obećao, a ne pružam joj ništa. Želim da vratim presto njenom ocu i učinićemo mi to, hoćemo, ali za sve će trebati mnogo više vremena no što smo mislili.“

„Želiš da udariš na Diurnaha?“, pitao sam, užasnut tom mišlju.

„On je samo čovek, Derfele, i moguće ga je smaći. Jednog dana i hoćemo.“ Okrenuo se ka kupatilu. „Ti ideš na jug. Ne mogu ti dati više od šezdeset ljudi, a bog zna da to nije dovoljno ako je Ban zaista u nevolji, ali povedi ih preko mora, Derfele, i stavi se pod Kilhukovo zapovedništvo. Možda bi mogao kroz Dumovariju? Pošalji mi vesti o mojoj dragoj Ginevri.“

„Hoću, gospodaru.“

„Daću ti poklon za nju. Možda onu ogrlicu s draguljima koju je sakonski vođa nosio? Misliš da će joj se dopasti?“ pitao je uznemireno.

„Svakoj ženi bi se dopala“, kazao sam. Ogrlica je bila saske izrade, teška i prosta, ali ipak predivna. Načinjena je od zlatnih pločica, iskošenih poput sunčevih zraka, i načičkana dragim kamenjem.

„Odlično! Odnesi je u Dumovariju umesto mene, Derfele, onda idи i spasavaj Benoik.“

„Ako budem u stanju“, rekoh mrgodno.

„Ako budeš u stanju“, ponovio je Artur kao echo, „zarad moje savesti.“ Poslednje reči dodao je tiho, pa šutnuo kamaru glinenih pločica i uplašio mačku koja je zgrbilala leđa i zašištala na nas. „Pre tri godine“, reče meko, „sve je izgledalo tako jednostavno.“

A onda je došla Ginevra.

Sledećeg dana, sa šezdeset pratilaca, otišao sam na jug.

„Je li te to poslao da me uhodiš?“ pitala je Ginevra s osmehom.

„Ne, gospo.“

„Dragi Derfel,“ začikavala me je, „tako nalik mome mužu.“

To me je iznenadilo. „Jesam li?“

„Da, Derfele, jesi. Samo što je on mnogo pametniji. Sviđa ti se ovo mesto?“ Pokazala je rukom na dvorište.

„Prelepo je“, odgovorio sam. Vila u Durnovariji bila je, naravno, rimska, mada je u svoje vreme služila kao Uterov zimovnik. Bog zna da nije više bila lepa jednom kad ju je on zauzeo, ali Ginevra je vratila zdanju nešto pređašnjeg sjaja. Dvorište je bilo zasvođeno kao i ono u Durokobriviji, ali ovde je sav crep bio na mestu, a stubovi okrečeni. Ginevrin simbol bio je islikan svud po zidovima arkade, jeleni krunisani mesečevim srpopovima. Jelen beše znamen njenog oca, mesec je dodala ona, a kružne slike činile su lepu predstavu. Bele ruže cvetale su u lejama kraj malih popločanih kanala sa tekućom vodom. Dva lovačka sokola čučala su na prečagama, glave pod kukuljicama im se trzahu dok smo šetali rimskim doksatom. Kipovi su postavljeni svud po vrtu, sve goli muškarci i žene, dok su na postoljima pod kolonadom stajale bronzane biste ovenčane cvećem. Teška saksonska ogrlica koju sam joj doneo od Artura sada je visila oko vrata jedne od njih. Ginevra se, primivši dar, poigrala njime nekoliko trenutaka i namrštila se. „Nezgrapan rad, zar ne?“, upita.

„Princ Artur misli da je predivna, gospo, i dostoјna tebe.“

„Dragi Artur.“ Kazala je to nemarno, onda odabrala ružnu, namrštenu bronzanu glavu i obavila joj ogrlicu oko vrata. „To će ga ulepšati“, kazala je, misleći na bistu. „Zovem ga Godfrid. Izgleda kao Godfrid, je li tako?“

„Liči, gospo“, rekoh. Glava je odista imala Godfridov turoban, nesrećan izraz lica.

„Godfrid je zver“, reče Ginevra. „Pokušao je da mi otme devičanstvo.“

„Stvarno?“, uspeh da izustim kad sam se povratio od zaprepašćenja.

„Pokušao i omanuo“, reče tvrdo. „Bio je pijan. Balavio je svud po meni. Zaudarala sam na njegovu bljuvotinu, ovde dole.“ Protrljala je grudi. Nosila je jednostavnu haljinu od belog lana, koja je u ravnomernim naborima padala od ramena do stopala. Haljina mora da je bila užasno skupa, jer je platno bilo tako mučiteljski tanko. Ako bih zurio u nju, što sam se trudio da ne činim, mogao sam da vidim nagoveštaje njenog nagog tela pod finom tkaninom. Zlatnu graviru mesecom ovenčanog jelena nosila je oko vrata, naušnice su bile dve zlatom obložene čilibarne suze, a zlatan prsten na ruci prikazivao je Arturovog medveda i bio presečen ljubavničkim krstom. „Balavio je i balavio“, rekla je oduševljeno, „i kad je završio, ili bolje reći kad je prestao da pokušava i dahtao kako će me uzeti za ženu i načiniti me najbogatijom kraljicom u Britaniji, otišla sam Jorvetu i zatražila zapis protiv neželjenog ljubavnika. Nisam kazala druidu da mi treba zbog kralja, naravno, ali to verovatno ne bi ni bilo važno; Jorvet bi učinio sve samo da mu se nasmešiš. I tako, načinio je vračariju i ja sam je pokopala, pa naterala oca da kaže Godfridu kako imam smrtni zapis protiv kćeri čoveka koji bi pokušao da me siluje. Godfrid je znao na koga mislim, a on obigrava oko te dronjave male Keinvina, tako da me je od tada izbegavao.“ Nasmejala se. „Muškarci su takve budale!“

„Ne i princ Artur“, rekoh čvrsto, vodeći računa da upotrebim titulu na koju je ona toliko polagala.

„Budala je kad je nakit u pitanju“, rekla je zajedljivo; tada je pitala da li me je Artur poslao kao uhodu. Šetali smo pod kolonadom. Bili smo sami. Ratnik po imenu Lanval bio je zapovednik princezine garde i želeo je da ostavi Ijude u dvorištu, ali Ginevra je zatražila da odu. „Neka malo šire glasine o nama“, rekla je veselo, a onda se namrštila. „Ponekad mislim da je Lanvalu naređeno da me uhodi.“

„Lanval samo pazi na tebe, gospo“, rekao sam joj, jer od tvoje bezbednosti zavisi sreća princa Artura, a na njegovoj sreći počiva kraljevina.“

„To je lepo, Derfele. To mi se dopalo.“ Pomalo me je peckala dok smo hodali. Zdela sa ružinim laticama potopljenim u vodu širila je prijatan miris pod kolonadom, koja je nudila dobrodošao zaklon od vrelog sunca. „Želiš li da vidiš Lunet?“ iznenada me je upitala Ginevra. „Sumnjam da ona želi da vidi mene.“

„Verovatno ne želi. Ali vi niste venčani, je li tako?“

„Ne, gospo, nismo.“

„Onda i nije važno, zar ne?“, rekla je, mada nije kazala šta to nije važno, a ja nisam pitao. „Ja sam želeta da te vidim, Derfele.“

„Laskaš mi, gospo.“

„Govoriš sve lepše i lepše!“ Pljesnula je šakama, pa nabrala nos. „Reci mi, Derfele, da li se ikad pereš?“ Pocrveneo sam. „Da, gospo.“

„Smrdiš na kožu, krv, znoj i prašinu. To čak može da bude i sasvim prijatan vonj, ali ne danas. Pretoplo je. Želiš li da te moje gospe okupaju? Radimo to po rimskom običaju, s mnogo pare i ribanja. Ume da bude i zamorno.“ Namerno se udaljih korak od nje. „Naći ću potok, gospo.“

„Ali stvarno sam želeta da te vidim.“ Opet mi se primakla, čak me uzela za ruku. „Pričaj mi o Nimju.“

„Nimju?“, iznenadilo me je pitanje.

„Zaista poznaje magiju?“, Ginevra je govorila čežnjivo. Princeza beše visoka koliko i ja i njen lice, lepo, visokih jagodica, bilo je tik do mog. Njena blizina svladavala je čoveka, kao kad Mitrin napitak silovito razori čula. Crvena kosa je mirisala, a zaluđujuće zelene oči behu ovičene crnilom od kaučuka i čađi, tako da izgledaju veće. „Poznaje li magiju?“, pitala je ponovo.

„Da, mislim.“

„Misliš!“, odmakla se od mene, razočarana. „Samo misliš?“

Ožiljak na mom levom dlanu je pulsirao i nisam znao šta da kažem.

Ginevra se nasmejala. „Reci mi istinu. Derfele. Moram da znam!“ Opet me je uhvatila pod ruku i vodala me naokolo po senovitom tremu. „Onaj grozni čovek, biskup Sensam, pokušava da od svih nas načini hrišćane, a ja neću da se pomirim s tim! Želi da se osećamo krivim u svakom trenu i ja mu neprestanu ponavljam da nisam kriva nizašta, ali hrišćani bivaju sve moćniji. Podižu novu crkvu ovde! Ne, još i gore od toga! Hodi!“ Okrenula se žustro i pljesnula šakama. Robovi utrčaše u dvorište i ona naredi da joj donesu ogrtač i dovedu pse. „Pokazaću ti nešto, Derfele, da sam vidiš šta taj opaki mali biskup čini našem kraljevstvu.“

Ogrnula je plašt od vune slezove boje, da prikrije tanku lanenu haljinu, onda uzela povoce para hrtova koji su dahtali kraj nje, dok su im se dugački jezici njihali među oštrim zubima. Kapija vile bila je raskriljena i sa dva roba u pratrni i četvoricom Lanvalovih gardista koji su žurno stali levo i desno od nas, krenuli smo glavnom ulicom Dumovarije, popločanom širokim kamenovima i sa odvodima kojima je kišnica oticala u reku istočno od grada. Prodavnice otvorenih ulaza bile su pune mesa, soli, grnčarije, obuće. Neke kuće nisu bile ništa više od razvalina, ali većina je obnovljena, možda zato što je prisustvo Mordreda i Ginevre donelo nov procvat gradu. Bilo je prosjaka, naravno; na štakama su skakutali tik uz nas i izlagali se opasnosti da ih gardisti odalame držacima kopalja, ne bi li ugrabili bakarne novčiće koje su bacala dva Ginevrina roba. Sama Ginevra, crvene kose otkrivene suncu, koračala je

nizbrdo jedva se osvrnuvši na gungulu kojoj je bila uzrok. „Vidiš onu kuću?”, pokazala je lepu dvospratnicu na severnoj strani ulice. „Tamo živi Nabur, i tamo naš mali kralj prdi i povraća.“ Stresla se. „Mordred je neobično grozno deriše. Šepa i nikad ne prestaje da dreći. Eno! Čuješ li ga?“ Zaista sam čuo detinji plač, mada nisam bio siguran da je baš Mordredov. „Sad hajde ovamo“, zapovedila je Ginevra, zaronila u omanju gomilu naroda koji ju je gledao s ivice puta i ispela se na hrpu skrhanog kamenja što je stajalo do Naburove kuće.

Sledio sam je i video gradilište, u stvari mesto na kom je jedna zgrada sravnjena sa zemljom da bi druga izrasla iz njenih ruševina. Zdanje koje se survalo nekad je bilo rimski hram. „Ovde su se ljudi klanjali Merkuru“, kaza Ginevra, „ali sad umesto toga dobijamo svetilište u čast mrtvog drvodelje. A kako će nam pokojni drvodelja dati dobra letinu, hajde kaži!“ Poslednje reči, tobože upućene meni, bile su dovoljno glasne da ih čuje tuce hrišćana kojima su pucale grbače dok su gradili crkvu. Neki su polagali kamenje, neki tesali ragastove za vrata, dok su ostali obarali stare zidove da obezbede građu za novo zdanje. „Ako im treba straćara za njihovog drvodelju, zašto samo nisu preuzezeli staru zgradu? Pitala sam Sensama, ali on kaže da sve mora biti novo, kako njegovi dragoceni hrišćani ne bi udisali vazduh koji su zagadili pagani. U tom glupavom uverenju rušimo staru i predivnu, a dižemo odvratnu novu zgradu od loše uglavljenog kamenja i bez ikakve lepote!“ Pljunula je u prašinu da odagna zlo. „On kaže da je to kapela za Mordreda! Možeš li da veruješ? Odlučan je da od tog bednog deteta načini još bednjeg hrišćanina, i to će da udesi u ovoj grozoti od hrama.“ „Draga gospo!“ Biskup Sensam pojavio se iza jednog od novih zidova, zaista neuko sagrađenih kad se uporede sa zidarskom veštinom vidljivom na ostacima starog hrama. Sensam je bio u crnoj odori po kojoj je, kao i po krutoj tonzuri, popala beličasta kamena prašina. „Činiš nam neizrecivu čast svojom divnom pojmom, gospo“, rekao je dok se klanjao Ginevri.

„Ne činim ti ja nikakvu čast, crve. Došla sam da pokažem Derfelu kakvo zlo činiš. Kako možeš da se klanjaš bogu u tome?“ Uperila je prst u napola podignutu crkvu. „Mogao si da uzmeš i staju za govedal!“

„Naš dragi Gospod rođen je u staji, gospo, pa se radujem ako te naša skromna crkva podseća na to.“ Opet se naklonio. Neki od njegovih radnika okupili su se na daljem kraju građevine i stali da pevaju neku svoju svetu pesmu, ne bi li potrli pogano prisustvo mnogobožaca.

„Svakako se odatle čuje kao iz staje za goveda“, reče Ginevra oporo, pa se progura kraj sveštenika i pređe preko građom zakrčenog tla do mesta na kom se drvena čatrlja naslanjala na kamen i opeku u zidu Naburovog doma. Odrešila je povoce hrtovima i pustila ih da jurcaju slobodno. „Gde je onaj kip, Sensame?“, pitala je preko ramena dok je nogom otvarala vrata udžerice.

„Avaj, prekrasna gospo, iako sam pokušao da ga sačuvam za tebe, naš blagosloveni Gospod zapovedio je da ga istopimo. Za sirotinju, razumeš?“

Divlje se okrenula ka biskupu. „Bronza! Kakvu korist sirotinja ima od bronze? Jede je?“ Pogledala je mene. „Kip

Merkura, Derfele, visok kao poveći čovek i divno izrađen. Divno! Rimski rad, ne britski, ali sad je nestao, istopljen u hrišćanskoj pećnici, i to zato što vi ljudi – zurila je opet u Sensama s gnevom na snažnom licu – „ne možete da podnesete lepotu. Plašite je se. Vi ste kao crvi koji sruše drvo, pojma nemate šta ste učinili.“ Sagla se i ušla u straćaru, u kojoj je Sensam očvidno gomilao sve vredne predmete pronađene u hramu. Vratila se sa malom kamenom

statuetom i dobacila je jednom od gardista. „Nije mnogo“, rekla je, „ali je bar sigurno od ucrvljalog drvodelje, rođenog u štali.“

Sensam, i dalje nasmešen uprkos svim uvredama, ispitivao me je kako ide rat na severu. „Pobeđujemo lagano“, rekao sam.

„Reci mom gospodaru princu Arturu da se molim za njega.“

„Moli se za njegove dušmane, krastačo“, skresa Ginevra, „pa ćemo možda pobediti brže.“ Gledala je dva psa koji su zapišavali zidove novog svetilišta. „Kadvi je krenuo na nas prošlog meseca“, kaza meni, „i stigao blizu.“

„Hvaljen nek je bog, pošteđeni smo“, dodao je biskup Sensam pobožno.

„Ne zahvaljujući tebi, jadni crve“, odvratila mu je Ginevra. „Hrišćani su podbrusili pete. Zadigli su sukњe i zdimali na istok. Mi smo ostali i Lanval je, hvala bogovima, odbio Kadvija.“ Pljunula je ka novoj crkvi. „Za neko vreme“, reče, „neće biti neprijatelja. Kad se to desi, Derfele, srušiću tu štalu i dići hram dostojan pravog boga.“

„Dostojan Izis?“, pitao je Sensam podmuklo.

„Pazi šta pričaš“, upozori ga Ginevra. „Moja boginja je vladarka noći, krastačo, i mogla bi ugrabiti tvoju dušu za zabavu. Mada samo bogovi znaju kako bi iko upotrebio tvoju bednu dušu. Hajdemo, Derfele.“

Dozvala je hrtove i krenuli smo natrag uzvišicom. Ginevra se tresla od besa. „Vidiš šta radi? Gazi sve staro! Zašto? Da bi mogao da nam proda svoje kićeno, ništavno sujeverje. Zašto staro ne ostavi na miru? Mi ne marimo ako budale žele da obožavaju drvodelju, pa šta se onda njega tiče kome se mi klanjam? Sto više bogova, to bolje, mislim. Zašto vređati druge bogove da bi uzdigao svog? To nema smisla.“

„Ko je Izis?“, pitao sam dok smo skretali ka kapiji njene vile.

Vragolasto me je pogledala. „Čujem li ja to pitanje svog dragog muža?“

„Da“, kazao sam.

Nasmejala se. „Odlično, Derfele. Istina nas uvek hvata nespremne. Znači, Artura brine moja boginja?“

„Zabrinut je“, rekoh, „jer ga Sensam muči pričom o tajnama.“

Slegla je ramenima zbacivši plašt na zemlju i ostavila robu da ga pokupi. „Reci Arturu“, kazala je, „da nema zbog čega da brine. Možda sumnja u moju privrženost?“

„On te obožava“, rekoh obazrivo.

„I ja njega.“ Nasmešila mi se. „Reci mu to, Derfele“, dodala je toplo.

„Hoću, gospo.“

„I poruči mu da nema razloga za brigu zbog Izis.“ Nesvesno je posegla za mojom rukom. „Dođi“, rekla je, kao i maločas kad me je odvela do novog hrišćanskog svetilišta, ali sada me je povukla preko dvorišta, preskačući uska korita kojima je tekla voda, do malih vrata pod udaljenim doksatom. „Ovo je“, reče pustivši mi ruku dok je otvarala vrata, „obredište boginje Izis, koja tako uznemirava mog dragog gospodara.“

Oklevao sam. „Muškarci smeju da uđu?“

„Danju, da. Ali noću? Nikako.“ Povila se ispod ragastova i povukla u stranu debeli vuneni zastor koji je visio odmah iza vrata. Sledio sam je, provukavši se pored zavesa i našao se u crnoj sobi bez svetla. „Ostani gde si“, upozorila me je. Namah sam pomislio da se povinujem kakvom zakonu boginje, ali kad su mi se oči privikle na zgušnutu tmušu, videh da me je spasla upadanja u bazen s vodom na podu. Jedino svetlo uvlačilo se u obredište pored ivica zastora na vratima, ali dok sam čekao, postao sam svestan sive svetlosti što sipi u udaljeni kut odaje;

onda videh Ginevru kako svlači jedan po jedan crni zastor, svaki izvešen na motku poduprtu raskljama u zidu i svaki istkan tako gusto da ni najmanji zrak ne može kroz njega. Iza zastora, sad zgužvanih na patosu, bili su kapci koje Ginevra raskrili, propustivši zaslepljujući snop svetla.

„Eto“, kazala je, stojeći ukraj velikog lučnog okna, „tu su tajne!“ Spredala se sa Sensamovim strahovima, ali odaja ipak beše tajanstvena, jer je jedina boja u njoj bila crna. Pod je bio od crnih kamenih ploča, zidovi i svod premazani smolom. U središtu crnog poda tamna voda mreškala se u plitkom bazenu, a pozadi, između bazena i sad otvorenog prozora, bio je nizak crni presto, načinjen od kamena.

„Pa, šta misliš, Derfele?“, pitala me je Ginevra.

„Ne vidim Izis“, kazao sam, tražeći pogledom kip boginje.

„Dolazi sa mesecom“, uzvratila je Ginevra i pokušao sam da u mašti vidim pun mesec kako pluta pred tim prozorom, obasjava površinu vode i treperi na zidovima boje tmine. „Pričaj mi o Nimju“, zapovedila je Ginevra, „pa će ja tebi govoriti o Izis.“

„Nimju je Merlinova sveštenica“, izgovorio sam, a glas mi je odzvanjao u toj pećini od crnilom obojenog kamena. „Uči njegove tajne.“

„Kakve tajne?“

„Tajne starih bogova, gospo.“

Namrštila se. „Ali kako pronalazi te tajne? Mislila sam da drevni druidi nisu ostavili nikakve spise. Bilo im je zabranjeno da zapisuju, je li tako?“

„Tako je, gospo, ali Merlin svejedno traga za njihovim znanjem.“

Ginevra je klimnula glavom. „Znala sam da smo ostali bez nekih veština koje smo imali. I kažeš da će ih Merlin naći? Odlično! To bi moglo da me reši one besne žabe Sensama.“ Otišla je do sredine okna i bacila pogled duž krovova od crepa i trske u Dumovariji, preko južnih bedema i travnate humke amfiteatra iza njih, ka urušenim zemljanim zidinama Mai Duna što su presecale horizont. Beli oblaci gurali su se na nebu, a meni je dah zastao jer su se zraci sunca probijali kroz beli lan Ginevrine haljine, te je žena mog gospodara, ta princeza od Henis Vajrena, komotno mogla i da svuče sve sa sebe; u tim trenucima, dok mi je krv bubnjala u ušima, bio sam ljubomoran na Artura. Je li Ginevra bila svesna kako je sunce izdaje? Mislio sam da nije, ali sam možda i grešio. Bila mi je okrenuta leđima, ali se iznenada okrenula postrance da me pogleda. „Je li Lunet volšebnica?“

„Ne, gospo“, kazao sam.

„Ali učila je zajedno sa Nimju, zar ne?“

„Ne,“ odgovorih. „Nikad nije mogla da ulazi u Merlinove odaje. Nije je to zanimalo.“

„A ti si ulazio u Merlinove odaje?“

„Svega dva puta“, rekao sam. Video sam joj dojke, te namerno upravih pogled u tamnu vodu bazena, ali tu se njena lepota ogledala, sada ojačana maglovitim sjajem mračne tajanstvenosti na njenom izduženom, gipkom telu. Mučna tišina je zavladala i ja shvatih, prisetivši se naše poslednje svađe, da je Lunet morala reći kako joj je dato ponešto od Merlinovog znanja; ja sam nesumnjivo raspršio njenu laž. „Možda“, kazao sam neubedljivo, „Lunet zna nešto o čemu mi nikad nije pričala.“

Ginevra sleže ramenima pre no što se okrenula. Ja opet podigoh pogled. „Ali Nimju je, kažeš, veštija nego Lunet?“ upita me.

„To svakako, gospo.“

„Dva puta sam zahtevala da Nimju dođe k meni“, reče Ginevra oštro, „i oba puta je odbila. Kako da je nateram da dođe?“

„Najbolji način da se Nimju natera na nešto“, rekoh, jeste da joj se to zabrani.“

U odaji opet postade tiho. Zvuci iz grada bili su glasni; povici torbara na tržnici, kloparanje kolskih točkova po kamenu, lavež pasa, čangrljanje posuđa u obližnjoj kuhinji; ali u sobi se ništa nije čulo. „Jednog dana“, preseće Ginevra tišinu, „izgradiću hram za Izis tamo gore.“ Pokazivala je ka bedemima Mai Duna, koji su zaklanjali nebo na jugu. „Je li to sveto mesto?“

„Veoma.“

„Dobro.“ Opet se okrenula ka meni, dok joj je sunce blještalo u kosi i poigravalo na glatkoj koži pod belom tkaninom. „Ne želim da se igram dečjih igara, Derfele, pokušavajući da nadmudrim Nimju. Hoću je ovde. Treba mi moćna sveštenica. Moram imati uz sebe prijatelja starih bogova, ako mislim da zaratim s onim crvom od Sensama. Treba mi Nimju, Derfele, pa, zarad svoje ljubavi prema Arturu, reci mi koja poruka će je dovesti ovde. Reci mi to i kazaću zašto se klanjam Izis.“

Nisam odmah odgovorio, razmišljajući kakav mamac bi mogao da dovabi Nimju. „Poruči joj“, rekoh naposletku, „da će joj Artur dati Gundleusa ako ti se pokori. Ali onda se postaraj da tako i bude“, dodao sam.

„Hvala ti, Derfele.“ Osmehnula se, pa sela na crni, do sjaja izglancani kameni presto. „Izis je“, reče, „boginja žena, a tron je njen simbol. Muškarac može da sedi na prestolu kraljevstva, ali Izis odlučuje koji će to čovek biti. Zato joj se klanjam.“

Osetio sam tračak izdajstva u njenim rečima. „Presto ove kraljevine, gospo“, ponovih ono što je Artur često govorio, „već zauzima Mordred.“

Ginevra se podsmehnula onome što sam kazao. „Mordred ne može da zauzme ni sud za pišanje! Mordred je bogalj! Mordred je bezobrazno derište koje već njuši moć, kao vepar krmaču u teranjul!“ Glas joj je fijukao kao bič, pun prezira. „I od kada to, Derfele, na tron posle oca seda sin? Nije tako od starine! Najbolji u plemenu je držao u moć, a tako treba da bude i danas.“ Sklopila je oči, kao da najednom žali što je sve to provalilo iz nje. „Ti si prijatelj moga muža?“ pitala je posle nekog vremena, otvorivši oči.

„Znaš da jesam, gospo.“

„Onda smo i nas dvoje prijatelji, Derfele. Mi smo jedno, jer oboje volimo Artura. Da li misliš, moj prijatelju Derfele Kadarne, da bi Mordred bio bolji kralj od Artura?“

Dvoumio sam se, jer me je pozivala da govorim kao izdajica, ali isto tako je tražila da pošteno kažem šta imam na svetom mestu, pa rekoh istinu. „Ne, gospo. Princ Artur bi bio bolji kralj.“

„Dobro.“ Smešila mi se. „Dakle, prenesi Arturu da nema zašto da strahuje. Moje obožavanje Izis samo će mu doneti dobro. Reci mu da ovde molim za njegovu budućnost, i da mu ništa što se događa u ovoj odaji neće naškoditi. Je li to dovoljno jasno?“

„Reći će mu tako, gospo.“

Dugo me je promatrala. Stajao sam uspravno, vojnički, plašt mi je doticao crni pod, Hajvelban visio o bedru, a brada se zlatila na suncu. Pričekala je malo, pa upitala: „Hoćemo li pobediti u ovom ratu?“

„Da, gospo.“

Moje pouzdanje izmamilo joj je smešak. „Reci mi zašto.“

„Zato što Gvent stoji kao stena na severu“, rekao sam, „zato što se Sasi tuku među sobom baš kao i mi, i nikad se ne udružuju protiv nas. Zato što se Gundleus od Silurije strašno plaši

novog poraza. Zato što je Kadvi golač koga ćemo spljeskati čim budemo imali vremena za bacanje. Zato što Godfrid ume da se bori, ali ne ume da predvodi vojsku. Iznad svega, gospo, zato što imamo princa Artura.“

„Dobro“, opet je kazala, pa ustala i sunce se odmah probilo kroz tanano belo platno. „Moraš poći, Derfele. Video si dovoljno.“ Porumeneo sam i ona se nasmejala. „I nađi potok!“, doviknula je dok sam se provlačio pored zastora na vratima. „Smrđiš kao Sakson!“

Našao sam potok, oprao se i poveo ljudе na jug, ka moru.

Ne volim more. Hladno je i podmuklo i sivi bregovi neprekidno promiču daleko na zapadu, gde sunce umire svakog dana. Negde iza tog praznog horizonta, rekao mi je moreplovac, leži zemlja iz priča, Liones, koju niko nije video, ili se bar niko nije vratio otuda i tako je Liones postao obećana zemlja, blagoslov svim sirotim lađarima. Mesto zemaljskih čuda, gde nema rata ni gladi i gde, pre svega, nema brodova koji plove po suroj namreškanoj vodi, niti od vetra usplahirenih, penušavih talasa što su se obrušavali kao sivozelene lavine i nemilosrdno bacali naše male drvene barke tamo-amo. Obala Dumnonije izgledala je tako zeleno. Nikad nisam shvatao koliko volim tu zemlju, dok je prvi put nisam ostavio za sobom.

Putovali smo u tri lađe za čijim su veslima bili robovi, ali kad smo s reke uplovili u more, veter je dunuo sa zapada i vesla su uvučena. Odrpana jedra su se napela i terala nezgrapne brodiće kroz nasrtljive valove. Mnogim mojim ljudima bilo je muka. Bili su mladi, većinom mlađi od mene, jer ratovi su uistinu dečačke igre, ali beše tu i nekolicina starijih. Kavan, moj zamenik, bližio se četrdesetoj i bradu su mu šarale sedine, a lice ružili ožiljci. Taj mrzovoljni Irac služio je pod Uterom i nije nalazio ničega čudnog u tome što mu zapoveda upola mlađi čovek. Zvao me je gospodarom nagađajući da sam, budući odrastao na Hridi, Merlinov naslednik, ili bar čarobnjakovo velikaško dete začeto sa saksonskom robinjom. Artur mi je Kavana dao za nevolju, mislim, ukoliko moj ugled ne bi nadrastao moje godine, ali ako ćemo pošteno, nikad nisam imao muke sa zapovedanjem. Kažeš vojnicima šta im je činiti, činiš to i sam, kazniš kad pogreše, a inače ih valjano nagradiš i pružiš im slast pobeđe. Svi moji kopljanici pošli su od svoje volje u Benoi, možda zato što su hteli da služe meni ili jer su se, verovatnije, nadali bogatijoj pljački i većoj slavi s južne strane mora. Putovali smo bez žena, konja i slugu. Kani sam vratio slobodu i poslao je na Hrid, s nadom da će Nimju brinuti o njoj, ali sumnjao sam da ću opet videti svoju malu Saksonku. Ona će brzo naći muža, dok je meni pao u deo boravak u novoj Britaniji, Bretanji, i pogled na bajkovitu lepotu Ajnis Trebsa.

Blejdig, poglavatar kog je poslao kralj Ban, plovio je s nama. Mumlao je nešto zbog mojih godina, ali kad je Kavan zarežao da sam verovatno pobio više ljudi nego sam Blejdig, rešio je da nepoverenje zadrži za sebe. Počeo je da se žali kako nas je premalo. Franci su, govorio je, gladni zemlje, naoružani do zuba i brojni. Dve stotine ljudi možda bi nam donelo prevagu, tvrdio je, ali šezdeset nikako.

Usidrili smo se te prve noći u zalivu ostrva. More je grmelo na ulazu u zaliv, dok je sa obale ofucana horda ljudi urlala na nas i ponekad odapinjala strele iz nejakih lukova, koje su tonule bliže njima nego našim lađama. Zapovednik brodova pobojavao se oluje i žrtvovao je jare, koje je samo zbog toga i ukrcao. Poprskao je krvlju umirućeg živinčeta pramac lađe i do jutra se veter primirio, a umesto njega more je pritisla teška magla. Niko od brodovođa nije htio da plovi po magli i čekali smo čitav dan i noć; tek kad se nebo razbistrilo, vesla poteraše

barke na jug. Bio je to dug dan. Provlačili smo se između strašnih hridina na kojima su počivali skeleti skrhanih brodova; u toplo predvečerje, dok su blag vетар i narasla plima pomagali iznurenim veslačima, kliznuli smo u široku reku, gde smo, pod srećnim znamenjem labudova koji su nas nadletali, izvukli lađe na suvo. Iz obližnje tvrđave na obalu siđoše ljudi pod oružjem, da nam se suprotstave, ali Blejdig zaurla da smo prijatelji. Ljudi se odazvaše na britskom, u znak dobrodošlice. Sunce u smiraju pozlatilo je rečne virove. Mesto je vonjalo na ribu, so i katran. Crne mreže visile su na račvama kraj ribarskih čamaca izvučenih na obalu, vatre buktale pod kazanima punim vode koja je trebalo da ispari i za sobom ostavi so, psi su skakali u male talase i natrag lajući na nas, a deca su došla iz obližnjih koliba da gledaju kako pljeskamo kroz vodu ka obali.

Krenuo sam prvi, noseći i naopako štit sa Arturovim medvedom. Kad sam prošao iza smeća koje je nanela visoka plima, zabo sam držalju koplja u pesak i pomolio se Belu, mom zaštitniku, i Manavidanu, bogu mora, da me jednog dana odnesu iz Armorike, nazad uz bok mom gospodaru, Arturu u blagoslovenu Britaniju.

Potom smo otišli u rat.

II

Ranije sam čuo priče da nijedan grad, čak ni Rim ili Jerusalim, nije lep kao Ajnis Trebs; možda su pripovedači govorili istinu, jer iako nikad ne smotrih druga dva, Ajnis Trebs jesam video. Bilo je to mesto čudesa, grad lepši od svakog opisa, najdivniji koji sam pohodio. Podignut je na strmom granitnom ostrvu unutar prostranog, plitkog zaliva, u kome je zapenušano more moglo da divlja i vetar da zavija dok bi u Ajnis Trebsu sve bilo mirno. Leti je sav zaliv treperio od jare, ali bi u prestonici Benoika bilo sveže i senovito. Ginevru bi očarao Ajnis Trebs, jer je tu sve staro vrednovano, a ničemu ružnom nije dopuštanu da nagrđi divote.

Rimljani su boravili u Ajnis Trebsu, naravno, ali ga nisu utvrdili, već su samo podigli nekoliko vila na vrh ostrva. Vile su još bile tu; kralj Ban i kraljica Ilejn su ih sjedinili i dozidali ih orobivši rimska zdanja na kopnu. Dovukli su još stubova i postolja, mozaika i kipova, te najvišu tačku ostrva pretvorili u palatu koja kao da je lebdela, puna svetlosti, sa belim lanenim zavesama koje je talasao svaki dašak vetra sa svetlucavog mora. Do ostrva se najlakše moglo barkom, mada je postojala nekakva uzdignuta staza, koja je nestajala pri svakoj snažnijoj plimi, a za oseke pretila živim peskom. Vticama vrbe put je obeležen, ali su navale žestoke plime u zatonu sprale putokaze i samo su budale hodale tuda ne unajmivši prethodno vodiča kroz vijugave rukavce i mimo peska koji je usisavao sve što ščepa. Kad je plima najniža, Ajnis Trebs bi izranjao iz ta lasa i dizao se u pustoši brežuljkastog peska, ispresecanog jarugama i lokvama koje je oseka ostavljala; za najviših plima, kad bi vetar silovito tukao sa zapada, grad je ličio na čudovišan brod koji se bezizgledno probija kroz uzburkano more.

Nagranitnim strminama pod palatom, poput gnezda morskih ptica, zgomilale su se manje zgrade. Hramovi, prodavnice, crkve i kuće, sve sazidane od kamena i okrečene, nagizdane svim onim klesarskim radovima i ukrasima kojima nije bilo mesta u Banovoј palati, pročelja okrenutih ka popločanom putu koji se u kaskadama uspinjao oko okomitog ostrva prema kraljevskom domu. Brodovi su mogli da pristanu uz mali kameni kej na istoku ostrva, ali pristan beše pristupačan samo po najmirnijem vremenu; s naših lađa iskrčali smo se na bezbednijem mestu, dan hoda ka zapadu. Iza keja bila je i mala luka, ništa više od zatona koji je punila plima, zaštićenog peščanim nasipom. Po oseci, u zaton se nije moglo s mora, a i po visokoj plimi takođe je bilo nemoguće uploviti, kad god bi vetar došao sa severa. Svud oko ostrva, sem na mestima previše okomitim za penjanje, kameni zid branio je pristup spoljnom svetu. Van Ajnis Trebsa harali su metež, franački dušmani, krvoprolića, beda i bolestine, a iza zidina vladahu učenjaci, muzika, poezija i lepota.

Nisam pripadao voljenoj ostrvskoj prestonici kralja Bana. Moje je bilo da branim Ajnis Trebs na kopnu Benoika, tamo gde su Franci pustošili imanja koja su izdržavala raskošni prestoni grad, ali Blejdig je zapeo da se sretnem s kraljem. Tako su nas proveli prilaznim putem, kroz kapiju sa koje je kameni triton pretio trozupcem, pa uz nagnutu stazu do užvištene palate. Moji ljudi ostali su na kopnu i poželeh da su tu kako bi videli čuda ovog grada; kapije s reljefima, strma stepeništa kojima se išlo gore-dole po ostrvu između radnji i

hramova; balkone kuća iskičene urnama sa cvećem, kipove i vrela koja su sipala čistu svežu vodu u isklesana mramorna korita iz kojih je svako mogao da napuni krčag ili se napije. Blejdig mi je bio vodič i mrljao je kako se na taj grad traći novac koji bi valjalo koristiti za odbranu na obali, ali ja bejah obuzet strahopštovanjem. Ovo je, mislio sam, mesto za koje se vredi boriti.

Blejdig me provede kroz poslednju tritonima ukrašenu kapiju, u vrt palate. Vinovom lozom pokrivena zdanja dvora zatvarala su dvorište sa tri strane, dok je s četvrte bilo omeđeno belim lučnim svodovima od kojih je pucao vidik na pučini. Stražari u belim ogrtačima stajali su ukraj svakih vrata, uglačanih kopljija i blistavih oštrica. „Ne služe ničemu“, gundao je Blejdig kraj mene. „Ne bi se mogli tući ni sa štenetom, ali lepo izgledaju.“

Dvorjanin u beloj togi dočekao nas je na ulazu u palatu i vodio nas kroz odaje ispunjene retkim dragocenostima. Statue od alabastera, zlatno posuđe, soba sa zidovima od metalnih ogledala. Tu mi je zastao dah kad ugledah sebe u beskrajnoj daljini; bradati, prljavi vojnik pod plaštrom boje rdeće, sve manji u nabranim odrazima. U susednoj odaji, okrećenoj u belo i punoj cvetnih mirisa, devojka je svirala harfu. Nosila je kratku tuniku i ni komad odeće više. Nasmešila se dok smo prolazili i nastavila da svira. Grudi su joj zlatasto sjajile od sunčevih zraka, kosa beše kratko podrezana, a osmeh lagodan. „Izgleda kao javna kuća“, grubim glasom prošapta Blejdig, „a ja bih želeo da to i jeste. Onda bi imala makar neku svrhu.“

U togu umotani dvorjanin razmakao je poslednje vratnice sa bronzanim ručkama i uz naklon nas uveo u prostranu odaju s pogledom na blistavo more. „Gospodaru kralju“, pognuo je glavu pred jedinom osobom u sobi, „poglavar Blejdig i Derfel, dumnonski vojskovođa.“

Visok mršav čovek zabrinuta lica i proređene bele kose ustade od stola za kojim je ispisivao pergament. Povetarac odiže njegov rad; zastao je da pritisne uglove pergamenta mastionicom i brusom. „O, Blejdžel!“, reče kralj koračajući nam u susret. „Vratio si se, vidim. Dobro, dobro. Neki se nikad ne vrate. Brodovi propadnu. Trebalо bi da razmislimo o tome. Da rešenje ne leži u većim lađama, šta misliš? Ili ih gradimo loše? Nisam siguran da se valjano razumemo u brodogradnju, iako se ribari kunu da je tako, ali se čak i neki od njih ne vraćaju s mora. Nevolja.“ Kralj Ban zastade nasred sobe i počeša slepoočnicu, mrljajući raščupanu kosu mastilom. „Nikakva rešenja ne dolaze odmah, sama od sebe“, objavi konačno i upilji se u mene. „Drivel, je li tako?“

„Derfel, gospodaru kralju“, rekoh, spustivši se na koleno.

„Derfel!“ Ponovio je moje ime uzbudeno. „Derfel! Čekaj da razmislim! Derfel. Prepostavljam da, ako to ime išta znači, kaže da si vezan za druida. Imaš li takve veze, Derfele?“

„Podigao me je Merlin, gospodaru.“

„Je li tako? Je li zaista? Dabome! To je već nešto! Vidim, moramo da popričamo. Kako je moj dobri Merlin?“

„Niko ga nije video, gospodaru, ima tome pet godina.“

„Dakle, nevidljiv je! Aha! Uvek sam mislio da bi to mogao biti jedan od njegovih trikova. I to vrlo koristan. Moram tražiti od svojih mudracu da to ispitaju. Ustani, ustani. Ne trpim da ljudi kleče pred mnom. Nisam bog, bar mislim da nisam.“ Kralj me je ispitivački gledao kad ustadoh. Izgleda da nije bio zadovoljan viđenim. „Izgledaš kao Frank!“, primetio je zbumjeno.

„Ja sam Dumnonac, gospodaru kralju“, rekoh ponosno.

„Siguran sam da jesи, i to, molim se, Dumnonac koji prethodi dragom Arturu, je li?“, pitao je čežnjivo.

Nisam se nadao ovakvom trenutku. „Ne, gospodaru”, kazao sam. „Artura zadržavaju mnogi neprijatelji. Bori se za spas našeg kraljevstva, tako da je poslao mene i nešto ljudi, sve kojih je mogao da se odrekne. Treba da mu u pismu poručim je li to dovoljno.“

„Trebaće još ljudi, sigurno“, reče Ban, onoliko oštro koliko je to njegov tanki, piskavi glas dopuštao. „Teško meni, trebaće nam. Znači, doveo si nekolicinu ljudi, je li? Koliko tačno ljudi ima u nekolicini?“

„Šezdeset, gospodaru.“

Kralj Ban se sruči u drvenu stolicu optočenu slonovačom. „Šezdeset! Očekivao sam bar tri stotine! I Artura s njima. Izgledaš premlado za zapovednika“, rekao je sumnjičavo, a onda iznenada sinuo. „Jesam li te dobro čuo? Rekao si kako umeš da pišeš?“

„Da, gospodaru.“

„I čitaš?“, zapeo je plaho.

„I to, gospodaru kralju.“

„Vidiš, Blejadiže!“, povika kralj glasom pobednika dok je skakao sa stolice. „I neki ratnici umeju da pišu i čitaju! To ih ne čini manje muškarcima! Ne srozava ih na jadni status pisara, žena, kraljeva i pesnika, kako ti voliš da veruješ. Ha! Pismeni ratnik! Da ne pišeš, kakvim srećnim slučajem, poeziju?“, pitao me je.

„Ne, gospodaru.“

„Kako tužno. Mi smo društvo pesnika. Bratstvo! Sebe nazivamo *fili*, a poezija je naša stroga gospodarica. Ona je, može se reći, naša sveta zapovest. Možda ćemo i tebe nadahnuti. Podi sa mnom, moj učeni Derfele.“ Ban, zaboravivši Arturov izostanak, jurnu uzbuđeno preko odaje, mašući da ga pratim kroz druga velika vrata i još jednu malu sobu u kojoj je harfistkinja, polugola kao i prva i jednakо lepa, prebirala po žicama; otuda stupismo u veliku knjižnicu.

Nikad pre ne videh pravu biblioteku i kralj Ban, oduševljen što mi pokazuje jednu, čekao je da vidi utisak. Zinuo sam, što i nije bilo čudo, jer je mnoštvo svitaka bilo tu, uvezano vrpcama i složeno u kutije pravljene po meri i naslagane jedna na drugu kao sače u košnici. Bilo ih je na stotine, svaka za samo jedan spis, svaka brižljivo obeležena. „Koje jezike govoriš, Derfele?“, upita me Ban.

„Saski, gospodaru, i britski.“

„Ah.“ Bio je razočaran. „Samo prostačke jezike. Ja, sada, govorim latinski, grčki, naravno britski i nešto malo arapskog. Ovaj tu otac Selvin govori deset puta toliko jezika, jesam li u pravu, Selvine?“

Kralj se obratio jedinom čoveku u biblioteci, starom sedobradom svešteniku s grotesknom grbom na leđima i crnom monaškom kukuljicom. On podiže mršavu ruku u potvrdu, ali ne i oči sa svitaka koji su ležali na stolu. Na tren pomislih da sveštenik ima krzneni šal prebačen preko kukuljice na leđima, a onda sam video da je to siva mačka koja je podigla glavu, pogledala me, zevnula i vratila se snu. Kralj Ban nije mario za nepristojnost sveštenika; poveo me je pored nakamaranih kutija i pričao o blagu koje je sakupio. „Ovde imam“, reče ponosno, „sve što je ostalo za Rimljanim, i sve što se moji prijatelji sete da mi posalju. Neki od rukopisa su previše stari da bi se koristili, pa ih prepisujemo. Da vidimo sad, šta je ovo? Ah da, jedan od dvanaest Aristofanovih komada. Imam ih sve, naravno. Ovaj se zove *Vavilonci*. Komedija na grčkom, mladiću.“

„I to nimalo smešna“, odreza sveštenik za stolom. „Moćno zabavna“, rekao je kralj Ban, nepotresen sveštenikovim nepristojnim ispadom, na šta je očito već bio navikao. „Možda bi

filii trebalo da podignu teatar i izvode taj komad?", dodade. „Ah, u ovome ćeš uživati. Horacijeva *Ars poetika*. Sam sam je prepisao.“

„Nije ni čudo što je nečitka“, upade otac Selvin. „Zahtevam da svaki *filii* proučava Horacijeve maksime“, kralj Ban se obraćao meni.

„Zato i jesu tako gnušne poete“, umetnu sveštenik, jednako ne dižući pogled sa svitaka.

„O, Tertulijan!“ Kralj isuka spis iz kutije i dunu u prašnjavi pergament. „Prepis njegove *Apologetike*.“

„Samo smeće“, nastavlja je Selvin. „Traćenje dragocenog mastila.“

„Sama rečitost!“, oduševljavao se Ban. „Nisam hrišćanin, Derfele, ali neka hrišćanska pisanija puna su osećaja za dobar moral.“

„E, tako nečega nema“, nije se dao sveštenik.

„Ah, ovaj rad mora da ti je već poznat“, reče kralj, oslobađajući još jedan svitak zaštitnog omota. „*Meditacije* Marka Aurelija. Neuporediva poduka o tome kako čovek treba da živi svoj život, moj dragi Derfele.“

„Prežvakavanje rimskog daveža na lošem grčkom“, zarežao je sveštenik.

„Verovatno najveća knjiga ikad napisana“, sanjalački će kralj, spremajući delo Marka Aurelija i posežući za novim radom. „A ovo je retkost, svakako. *Velika rasprava* Aristarha sa Samosa. Poznata ti je, siguran sam?“

„Ne, gospodaru“, priznadoh.

„Možda nije štivo za svakoga“, dopustio je kralj tužno, „ali pruža neku vrstu nepodesne razonode. Aristarh je uporan u tvrdnji - nemoj se smejeti - da se zemlja okreće oko sunca, a ne sunce oko zemlje.“ Opisao je to zadrto mišljenje neobičnim, kružnim pokretima dugačkih ruku. „Misli da sve ide natraške, razumeš?“

„Meni to zvuči razumno“, kazao je Selvin, i dalje zadubljen u rad.

„I Silije Italik!“ Kralj pokaza na čitavu jednu skupinu omota s pergamentima, složenih nalik pčelinjem saću. „Dragi Silije Italik! Imam svih osamnaest tomova njegove istorije Drugog punskog rata. Sve u stihu, naravno. Kakvo blago!“

„Drugi naduvani rat“, kikotao se sveštenik.

„Takva je moja biblioteka“, reče Ban gordo, izvodeći me iz odaje. „Ponos Ajnis Trebsa! Ona i naši pesnici. Oprosti što smo te uznemirili, oče!“

„Da li skakavac može da uznemiri kamilu?“, zapitao se otac Selvin, onda su nam ga vrata uklonila s pogleda i sledio sam kralja, pored harfistkinje golih grudi, do mesta na kom je čekao Blejdig.

„Otac Selvin proučava raspon krila anđela“, obznanji Ban ponosno. „Možda bi trebalo da ga propitam o nevidljivosti? Čini se da zna sve. Vidiš li sada, Derfele, zašto je važno da Ajnis Trebs ne padne? Na ovom malom mestu, dragi druže, sabrana je sva mudrost našeg sveta, skupljena iz ruševina i data nam na čuvanje. Pitam se šta je to kamila. Znaš li ti šta je kamila, Blejdiže?“

„Vrsta uglja, gospodaru. Kovači je koriste za izradu čelika.“

„Zaista? Kako zanimljivo. Ali uglju ne smeta skakavac, je li tako? Ta mogućnost teško da postoji, zašto li je onda pominjao? Kako je to zapetljano. Moram da pitam oca Selvina kad bude raspoložen da odgovara, što nije često. Sada, mladiću, znam da si došao da spasavaš moju kraljevinu i jedva čekaš da se posvetiš tom poslu, siguran sam, ali najpre moraš ostati na večeri. Moji sinovi su ovde, obojica ratnici! Gajio sam nadu da će se posvetiti poeziji i učenosti, ali ova vremena traže ratnike, zar ne? Pa ipak, moj dragi Lancelot ceni *filii* kao i ja,

tako da ima nade za našu budućnost.“ Začutao je, nabrazao nos i ljubazno se nasmešio. „Ti ćeš, mislim, želeti da se okupaš?“

„Hoću li?“

„Da“, odlučio je Ban. „Leanor će te odvesti u tvoje odaje, pripremiti kupku i doneti odeću.“ Pljesnuo je rukama i prva harfistkinja pojavila se na vratima. Valjda je to bila Leanor.

Bio sam u palati kraj mora, punoj svetla i lepote, prožetoj muzikom, posvećenoj poeziji i sa očaravajućim žiteljima, koji su svi izgledali kao da dolaze iz drugog sveta i vremena.

A onda sam upoznao Lancelota.

„Jedva da si stariji od deteta“, kazao mi je Lancelot.

„Istina, gospodaru“, rekoh. Jeo sam jastoga prelivenog rastopljenim puterom, i mislim da ni pre ni posle nisam probao ništa tako ukusno.

„Artur nas vređa tako što nam šalje dete“, reče Lancelot.

„Nije istina, gospodaru“, odvratio sam. Puter mi se cedio sa brade.

„Optužuješ me da lažem?“, pitao je Lancelot, krunski princ Benoika.

Osmehnuh se. „Optužujem te, gospodaru prinče, da nisi u pravu.“

„Šezdeset ljudi“, podrugnuo se. „Je li to sve što Artur može?“

„Da, gospodaru“, odgovorio sam.

„Šezdeset ljudi s detetom na čelu“, prezrivo kaza Lancelot. Imao je tek godinu ili dve više od mene, ali i izraz mnogo starijeg čoveka, umornog od života. Bio je napadno lep, visok i dobro građen, tamnih očiju na uskom licu koje je mamilo svojom muškošću kao i Ginevrino ženstvenošću, ali i nečega opasnog, kao kod guje, beše u Lancelotovom pritvornom izgledu. Crnu kosu oblikovao je u nauljene kovrdže, pričvršćene zlatnim češljevima; brkovi i brada behu mu brižljivo podšišani i namazani da sijaju, a prskao se vodicom s mirisom lavande. Bio je najlepši muškarac kog sam video i, što je još gore, svestan toga; osećao sam odbojnost od prvog trena našeg poznanstva. Sreli smo se u Banovoj svečanoj dvorani, nimalo sličnoj onima u kojima sam pre toga bio. Ova je imala mramorne stubove, bele zastore kroz koje se more videlo kao u izmaglici, i glatke gipsane zidove sa slikama bogova, boginja i čudnovatih životinja. Sluge i gardisti stajali su u stroju uza zid ljudke odaje, osvetljene mnoštvom malih bronznih posuda, u kojima su na ulju plovili fitilji; debele sveće od pčelinjeg voska upaljene su na dugačkom stolu zastrtom belim platnom, koje sam neprestano natapao kapljama putera, baš kao što sam umrljao i neudobnu togu. Kralj Ban naterao me je da se uparadim za gozbu.

Bio sam oduševljen hranom, a zgrožen društвom. Otac Selvin bio je tu i rado bih govorio s njim, ali on je dodijavao trojici pesnika za stolom, pripadnicima kraljeve omiljene grupe zvane *filijs* druge strane stola, ja sam bio prepуšten na milost princu Lancelotu. Kraljica Ilejn, sedeći kraj muža, branila je pesnike od Selvinovih žaoka, što mi je izgledalo mnogo primamljivije od prinčeve ogorčene besede. „Artur nas uistinu vređa“, nije popuštao Lancelot.

„Zao mi je što tako misliš, gospodaru“, odvratio sam.

„Zar se ti nikad ne svađaš, dete?“, hteo je da zna.

Pogledao sam ga u nepopustljive, nemilosrdne oči. „Mislim da nije mudro od ratnika da se raspravljuju na piru, gospodaru“, rekoh.

„Znači, ti si strašljivo dete!“, rugao se.

Uz dahnuo sam i stišao glas. „Da li doista želiš svađu, gospodaru prinče?“, pitao sam, napinjući strpljenje do krajnjih granica. „Ako želiš, nazovi me detetom još jedared i otkinuću ti glavu.“ Nasmešio sam se.

„Dete“, reče, oklevajući tek koliko čoveku treba da trepne.

Pogledao sam ga u čudu, pitajući se da li on to igra nekakvu igru čija pravila ne poznajem; ako jeste, igra beše smrtno ozbiljna. „Deset puta crni mač“, rekoh.

„Šta?“ Namrštio se ne prepoznavši lozinku sledbenika Mitre, što je značilo da mi nije brat. „Jesi li poludeo?“, pitao je pa, počekavši malo, dodao: „Jesi li ludo dete, isto kao i strašljivo?“

Tresnuo sam ga. Trebalо je da obuzdam narav, ali neugodnost i bes behu progutali svu obazrivost. Zamahnuo sam laktom unatrag, raskrvavio mu nos, rasekao usnu i svalio ga sa stolice. Opružio se na patosu i pokušao da zamahne na mene oborenom stolicom, ali bio sam prebrz i suviše blizu da bi udarac imao ikakvu snagu. Nogom sam odbacio stolicu, podigao ga na noge i prislonio uza stub, snažno udarivši njegovom glavom o kamen, pa mu nabio koleno u prepone. Tresao se. Njegova majka je vrištala, dok su kralj Ban i njegovi poetski nastrojeni gosti samo zinuli i gledali me. Uplašeni gardista u belom plaštu prislonio mi je vrh kopljja uz grlo. „Sklanjaj to“, rekoh stražaru, „ili si mrtav čovek.“ Koplje se povuče.

„Šta sam ja, gospodaru prinče?“, pitao sam Lancelota.

„Dete“, rekao je.

Pritisnuo sam mu podlakticu preko grla, daveći ga. „Šta sam ja, gospodaru?“, opet sam pitao.

„Dete“, krkljao je.

Jedna ruka spustila se na moju mišicu i, okrenuvši se, videh svetlokosog čoveka mojih godina kako se smeši. Dotle je sedeo na daljem kraju stola, pa sam pretpostavljaо da je on još jedan poeta, ali takva pomisao beše pogrešna. „Dugo sam želeo da učinim isto što i ti sada činiš“, rekao je mladić, „ali ako želiš da moj brat prestane sa uvredama, moraćeš ga ubiti, te će tada porodična čast zahtevati da ja ubijem tebe, a to mi nije želja.“

Popustio sam pritisak na Lancelotov grkljan. Nekoliko trenutaka stajao je hvatajući dah, onda zavrteo glavom, pljunuo me i vratio se stolu. Nos mu beše krvav, usne natečene, a brižno naujene kovrdže žalosno razbarušene. Njegovog brata tuča kao da je zabavljala. „Ja sam Galahad“, rekao je. „Ponosan sam što srećem Derfela Kadarna.“

Zahvalio sam mu, pa naterao sebe da prevalim rastojanje do stolice kralja Bana, gde sam, uprkos njegovoј uvreženoj odbojnosti prema izrazima poštovanja, pao na kolena. „Za uvredu nanetu tvom domu, gospodaru kralju“, izustih, „molim oprost i prepuštam se twojoj kazni.“

„Kazni?“, kazao je Ban iznenađeno. „Ne budи tako luckast. Sve je to od vina. Previše vina. Treba da razvodnimo vino kako su to Rimljani činili, zar ne, oče Selvine?“ „Teško da ima glupljeg običaja“, kaza stari sveštenik. „Nema kazne, Derfele“, reče Ban. „I ustani, ne podnosim da mi se klanjaju. A i čime si mi naneo uvredu? Prosto si bio žučan u raspravi, a gde je tu greška? Volim dobru raspravu, je li tako, oče Selvine? Večera bez rasprave je kao dan bez poezije“ - kralj je prešao preko kisele sveštenikove upadice, kako bi jedan takav dan bio blagosloven - „a moj sin Lancelot je nagao čovek. Ima ratničko srce i pesničku dušu, a to je, bojim se, veoma zapaljiva smeša. Ostani i jedi.“ Ban je bio vrlo velikodušan monarh, mada sam primetio da je njegova kraljica, Ilejn, sve samo ne zadovoljna takvom odlukom. Bila je sedokosa, ali lice joj je bilo bez bora, ljupko i smireno, kako je i priličilo dostojanstvu i lepoti Ajnis Trebsa. U tom trenu, ipak, kraljica se mrštila u ljutitom neodobravanju.

„Da li se svi dumnoniški ratnici tako loše ponašaju?“, pitala je kiselim glasom sve za stolom.

„Hoćeš da ratnici budu dvorjani?“, oštro joj uzvratil Selvin. „Poslaćeš svoje dragocene pesnike da tuku Franke? I to ne tako što će im recitovati svoje stihove, mada, kad bolje razmislim, to bi moglo i da uspe.“ Cerio se kraljici, a tri pesnika su uzdrhtala. Selvin je nekako mimošao zabranu svega ružnog u Ajnis Trebsu jer se, bez kukuljice koju je nosio u knjižnici, videlo kakva je to zapanjujuća grđoba, s jednim okom oštra pogleda i plesnim povezom preko drugog, zajedljivih krivih usta, retke kose što je rasla iza iskrzanog ruba tonzure; prljava brada napola je skrivala drveni krst na ulegnutim prsima, a izvitopereno telo ugibalo se pod golemom grbom. Siva mačka koja mu se u biblioteci svijala oko vrata sad je, sklupčana na njegovom krilu, jela otpatke jastoga.

„Dođi na moj kraj stola“, reče mi Galahad, „i ne krivi sebe.“

„Krivim sebe“, odvratih. „Moja je greška. Trebalo je da se uzdržim.“

„Moj brat“, kazao je Galahad kad smo izmenili raspored sedenja, „moj polubrat, tačnije, uživa da izaziva ljudе. To mu je omiljena zabava, mada se većina ne usuđuje da uzvrti jer je prestolonaslednik, a to znači da će jednom imati u rukama i život i smrt. Ali ti si postupio kako valja.“

„Ne, nisam.“

„Neću se prepirati. Ali ču te noćas prevesti na obalu.“

„Noćas?“, iznenadio sam se.

„Moj brat ne podnosi poraz baš najbolje“, tiho mi poveri Galahad. „Nož među rebra dok spavaš, recimo? Da sam na tvom mestu, Derfele Kadarne, pridružio bih se svojim ljudima na obali i spavao na sigurnom, među njima.“

Pogledao sam niz sto, tamo gde je lepog crnomanjastog Lanselota sada tešila majka, brišući mu krv sa lica maramicom umočenom u vino. „Polubrat?“, pitao sam Galahada.

„Rodila me je kraljeva ljubavnica, a ne žena.“ Galahad se nagnuo blizu meni i tiho pričao. „Ali otac je uvek bio dobar prema meni i zahtevao da me nazivaju princem.“

Kralj Ban se sad raspravljaо sa ocem Selvinom o nekom nejasnom gledištu hrišćanske teologije. Ban je izlagao sa učtivim poletom, a Selvin je siktao uvrede, i obojica su bili veoma zadovoljni sobom. „Tvoj otac mi kaže da ste ti i Lanselot ratnici, obojica“, rekoh Galahadu.

„Obojica?“, nasmejao se on. „Moj dragi brat upošljava pesnike i bardove da ga veličaju kao najvećeg ratnika Armorike, ali još nisam dočekao da ga vidim u živom zidu.“ „A ja moram da se borim“, kazao sam, pun žuči, „da bih očuvao njegovo nasledstvo.“

„Kraljevstvo je izgubljeno“, reče Galahad, kao da ga to ne dotiče. „Otac je spiskao novac na građevine i rukopise, ne na vojnike, a ovde u Ajnis Trebsu našim ljudima smo predaleko, tako da se radije povlače u Broselijand nego da dođu nama po pomoć. Franci svuda pobedjuju. Tvoj posao, Derfele, jeste da ostaneš živ i vratiš se kući.“ Njegovo poštenje nateralo me je da ga gledam sa novim zanimanjem. Imao je šire, bucmastije i otvoreno lice od brata, prijatno lice, kakvo bi mi bilo drago da vidim sebi zdesna u bojnom poretku. Desnu stranu u bici brani susedov štit, pa s tim čovekom valja biti u dobrim odnosima, a Galahada bih, osećao sam, lako zavoleo. „Govoriš da ne treba da se borimo protiv Franaka?“, pitao sam tiho.

„Govorim da je borba izgubljena, ali u pravu si, tebe je Artur zakleo da se boriš, a svaki tren u kome Ajnis Trebs stoji je trenutak svetla u mračnom svetu. Pokušavam da ubedim oca kako je bolje da pošalje knjižnicu u Britaniju, ali mislim da bi radije sam sebi iščupao srce. Ali kad dođe vreme, siguran sam da će je poslati. Sada“ - odgurnuo je pozlaćenu stolicu od stola

- „ti i ja moramo poći. Pre nego što“, tiho je dodao, *fili* počnu da recituju. Osim ako, naravno, imaš sluha za beskonačne stihove o divotii mesečevog sjaja na rogozu.“

Ustao sam i lupio po stolu jednim od noževa za jelo koje je kralj Ban davao gostima za trpezom. Oni su me sad zabrinuto gledali. „Treba da se izvinim“, kazao sam, „svima vama i mom gospodaru Lancelotu. Tako veliki ratnik kao što je on zaslužuje bolje društvo za večerom. Sada, oprostite mi, moram da spavam.“

Lancelot nije odvraćao. Kralj Ban se osmehivao, kraljica llejn izgledala zgađeno, a Galahad me je žurno poveo najpre do mesta na kom su bili moja vlastita odeća i oružje, pa dole do osvetljenog pristana, gde je čekala barka da nas prebaci na obalu. Galahad, i dalje odevan u togu, nosio je vreću koju je ispustio na palubu brodića. Pala je uz zvezk metalna. „Šta je to?“, pitao sam.

„Moj oklop i oružje“, rekao je. Odrešio je vez, onda skočio na palubu. „Idem s tobom.“

Barka je kliznula od keja nošena tamnim jedrom. Pramac je parao vodu koja je blago pljuskala po koritu dok smo isplovljivali u zaliv. Galahad je zbacio togu i dodaо je brodaru, pa navukao ratnu spremu, dok sam ja zurio unazad ka palati na brdu. Naoko je visila sa neba, kao da brod uplovjava u oblake, ili kao zvezda koja pada na tlo; mesto snova, utočište u kom su vladali pravedni kralj i divna kraljica, u kom su pesnici pevali, a starci mogli da proučavaju raspon krila anđela. Bio je tako divan, Ajnis Trebs, tako potpuno divan.

I, ako ga ne uzmognemo spasti, potpuno propao.

Dve godine se borismo. Dve godine protiv svakojakih čudesa. Dve godine divota i gadosti. Dve godine pokolja i gozbi, skrhanih mačeva i polupanih štitova, pobeda i propasti, i svih tih meseci, u svim tim tegobnim bitkama kad su se hrabri gušili sopstvenom krvlju, a obični ljudi činili dela o kojima nisu ni sanjali, Lancelota nijednom ne videh. Pa ipak, pesnici pišu da je on bio heroj Benoika, savršenstvo oličeno u ratniku, borac nad borcima. Pesnici pevaju da je borba za Benoik Lancelotovo delo; ne moje, ne Galahadovo, ne Kilhukovo. Lancelotovo. A Lancelot je rat proveo u krevetu, preklinjući majku da mu doneše vino i med.

U stvari ne, ne uvek u krevetu. Ponekad je prisustvovao bitkama, ali obavezno bar milju iza nas, da bi se prvi vratio u Ajnis Trebs sa vestima o svojoj pobedi. Naučio je da podere ogrtić, iskrza oštricu mača, raščupa nauljenu kosu i čak se poreže po licu, pa se teturao kući sa izgledom heroja. Onda bi njegova majka uredila da *fili* sroče novu pesmu, koju su u Britaniju nosili moreplovci i trgovci, pa su ljudi čak i u dalekom Regedu, severno od Elmeta, verovali da je Lancelot novi Artur. Sasi su strepeli od njegovog dolaska, a Artur mu je na dar poslao vezeni pojaz za mač sa bogato gleđosanom pređicom.

„Misliš da život treba da bude pravedniji?“, pitao me je Kilhuk dok sam besneo zbog poklona.

„Ne, gospodaru“, rekoh.

„Onda ne traći dah na Lancelota“, posavetova me Kilhuk. On je bio konjički zapovednik ostavljen u Armorici kad je Artur otišao u Britaniju i njegov rođak, mada nije bio nimalo nalik mom gospodaru. Kilhuk beše zdepast, bradat, dugoruk kavгадžija, koji je od života tražio samo dovoljne zalihe neprijatelja, pića i žena. Artur mu je ostavio zapovedništvo nad trideset ljudi i konja, ali svi konji su bili mrtvi, polovina ljudi nestala; Kilhuk se sada tukao pešice.

Priklučio sam svoje borce njegovima i time se stavio njemu u službu. Nije mogao da dočeka kraj rata u Benoiku, kako bi se opet mogao boriti uz Artura. Obožavao ga je.

Vojevali smo u neobičnom ratu. Dok je Artur obitavao u Armorici, Franci bejahu podalje na istoku, gde je zemlja ravna i stabla iskrčena, pravo tle za juriš njegove teške konjice. Ali sad je neprijatelj prodro duboko u šume koje su zaogrtale brda u srcu Benoika. Kralj Ban, poput Todrika od Gventa, uzdao se u tvrđave, ali dok je krajolik Gventa pogodovao masivnim utvrdama i visokim zidinama, dotle su šume i bregovi Benoika nudili dušmanima mnoštvo bogaza kojima su mimoilazili brdska utvrđenja s malodušnim Banovim posadama na bedemima. Naš posao beše da vratimo nadu tim vojnicima i to smo činili pomoću Arturove taktike, brzim marševima i iznenadnim napadima. Pošumljena brda Benoika bila su kao stvorena za takve borbe, a naši ljudi nisu imali premca u tome. Malo je užitaka što se mogu porebiti sa okršajem koji sledi za dobro zauzetom busijom, kad je neprijatelj zaskočen dok mu je oružje još u koricama. Nizao sam sve nove i nove ureze na dugom sečivu Hajvelbana.

Franci su nas se bojali. Nazivali su nas šumskim vukovima; to što su nam namenili kao uvredu uzeli smo za svoj znamen i nosili smo sure vuče repove na šlemovima. Zavijali smo da ih preplašimo, iz noći u noć držali ih bez sna, vrebali ih danima i postavliali zasede kada smo mi hteli, a ne kad su oni bili pripravni, pa ipak, dušmana je bilo mnogo, nas tek nekolicina i, kako su meseci prolazili, snage su nam kopnele.

Galahad se tukao uz nas. Bio je veliki borac, ali uz to je bio i učenjak koji je bio po očevoj knjižnici i umeo je po čitavu noć da priča o starim bogovima, novim verama, stranim zemljama i velikim ljudima. Sećam se da smo jedne noći bivakovali u ruševinama neke vile. Samo sedmicu ranije bilo je to napredno imanje. Onda su Franci prošli tuda i sad je vila bila samo razvalina koja se pušila, sva poprskana krvljju, urušenih zidova i vrela zagađenog leševima žena i dece. Naši stražari motrili su na staze u šumama i mogli smo sebi priuštiti blagodet vatre, na kojoj su cvrčali par zečeva i jare. Pili smo vodu i pretvarali se da je vino.

„Falernijan“, sanjario je Galahad, pružajući svoju glinenu kupu ka zvezdama kao da je zlatni pehar.

„Ko ti je taj?“, upita Kilhuk.

„Falernijan je, dragi moj Kilhuče, vino, najugodnije rimsко vino.“

„Nikad nisam voleo vino“, smrsi Kilhuk, pa zevnu široko razjapivši usta. „Žensko piće. Da mi je sad saksonsko pivo! To je piće za čoveka.“ Nije prošlo mnogo i on je spavao.

Galahad nije mogao da zaspi. Vatra je plaminjala nejako, dok su nad nama zvezde jasno sjale. Jedna se otkide, hitro režući belu stazu kroz nebesa, a Galahad se prekrsti, jer on je bio hrišćanin i zvezda padalica njemu je kazivala da demon pada iz raja. „Nekad je bio na zemlji“, reče.

„Šta to?“, zapitah.

„Raj.“ Zavalio se u travu i poturio ruke pod potiljak. „Slatki raj.“

„Ajinis Trebs, misliš?“

„Ne, ne. Mislim, Derfele, da nam je bog, načinivši nas, dao raj da živimo u njemu i pada mi na pamet da ga gubimo, pedalj po pedalj, sve otad. I uskoro, mislim, nestaće. Tama se spušta.“ Utihnuo je nakratko, pa seo kao da su mu misli ulile novu snagu. „Samo razmisli o tome“, kazao je. „Ne više od stotinak godina unazad, ova zemlja bila je mima. Ljudi su zidali velike kuće. Mi ne umemo da zidamo kao oni. Znam da je otac načinio lepu palatu, ali to su samo odvaljeni komadi starih palata, pokrpljeni kamenom. Nismo u stanju da gradimo kao Rimljani. Ni tako visoko, ni tako lepo. Ne umemo da pravimo puteve, da prokopamo kanale,

da načinimo akvadukte.“ Pojma nisam imao šta je akvadukt, ali sam čutao dok je Kilhuk zadovoljno hrkao kraj mene. „Rimljani su dizali cele gradove“, nastavio je Galahad, „mesta tako prostrana, Derfele, da bi ti trebalo celo jutro da s jednog kraja grada odes na drugi, a svakim korakom stupao bi na izrezane, poravnate kamenove. I u tim danima mogao si hodati nedeljama, a i dalje bi bio na rimskoj zemlji, pokoran zakonima Rima i govorio bi jezikom Rimljana. A sad, pogledaj.“ Pokazao je rukom u noć. „Samo tmina. I širi se, Derfele. Mrak puzi preko Armorike. Benok će pasti, za njim Broselijand, a posle Broselijanda Britanija. Neće biti zakona, neće biti knjiga, muzike, pravde, samo će odurni ljudi oko vatri smisljati koga da ubiju narednog dana.“

„Ne dok je Artur živ“, rekoh tvrdoglav.

„Jedan čovek protiv mraka?“, natuknu Galahad sumnjičavo.

„Nije li tvoj Hrist bio jedan naspram mraka?“, pitao sam.

Galahad je čutao na tren, zagledan u vatru koja je bacala sene na njegovo snažno lice. „Hrist je“, reče napisletku, „bio naša poslednja prilika. Govorio je da volimo jedni druge, da činimo dobra; da dajemo milostinju ubogima, hranu gladnim, odeću golima. Zato su ga ljudi ubili.“ Okrenuo se i pogledao me. „Mislim da je Hrist znao šta dolazi i da nam je zato obećao da ćemo, budemo li živeli po ugledu na Njega, jednog dana biti s Njim u raju. Ne na zemlji, Derfele, već u raju. Tamo gore.“ Pokazao je ka zvezdama. „On je znao da je sa zemljom gotovo. Mi trajemo svoje poslednje dane. Čak su i tvoji bogovi otišli od nas. Nisi li mi to kazao? Da tvoj Merlin luta stranim zemljama ne bi li našao traga starim bogovima, ali kakvi bi to tragovi mogli biti? Vaša vera umrla je davno, kad su Rimljani poharali Ajnis Mon, i sve što vam je ostalo su samo nepovezani parčići znanja. Vaših bogova nema.“

„Ne“, rekoh, misleći na Nimju, koja je osećala njihovo prisustvo, mada su meni bogovi uvek bili daleki i prikriveni. Bel je, za mene, bio nalik Merlinu, samo dalek, neopisivo velik i mnogo tajanstveniji. Uvek sam nekako mislio da Bel živi negde u daljinama severa, kao što Manavidan mora da hodi zapadom, gde vode huče bez kraja i konca.

„Starih bogova nema“, uporan je bio Galahad. „Napustili su nas jer ih nismo dostojni.“

„Artur je dostojan“, nisam se dao, „a i ti si.“

„Odmahnuo je glavom. „Ja sam grešnik tako ogavan, Derfele, da treba da puzim.“

Nasmejao sam se njegovom preziru prema samom sebi. „Budalaština“, rekao sam.

„Ubijam, žudim, zavidim.“ Delovao je uistinu bedno, ali Galahad je, kao i Artur, bio od onih ljudi koji uvek krivicu svaljuju na svoju dušu, gledaju gde su podbacili, a nikad nisam sreotakvog čoveka koji bi zadugo bio srećan. „Ubijaš samo one koji bi ubili tebe“, branio sam ga.

„I, Bog nek mi pomogne, uživam u tome.“ Prekrstio se. „Dobro“, kazao sam. „A šta je to loše u žudnji?“ „Nadvladava razum.“

„Ali ti jesi razuman“, ukazao sam.

„Čeznem, Derfele, kako samo čeznem. Ima ta devojka u Ajnis Trebsu, jedna od harfistkinja mog oca.“ Zavrteo je glavom, bez nade.

„Svoju žudnju držiš na uzdi“, rekoh, „pa budi ponosan na to.“

„I jesam ponosan, a ponos je još jedan greh.“ Odmahnuh glavom, jer je prepirkla s njim bila tako beznadežna. „A zavist?“ Stavio sam pred njega poslednji iz trojstva njegovih greha. „Kome zavidiš?“

„Lanselotu.“

„Lanselotu?“ Zatekao me je.

„Zato što je on prestolonaslednik, ne ja. Zato što uzima šta hoće, kad hoće i, izgleda, ne žali zbog toga. Ta harfistkinja? Uzeo ju je. Vrištala je, borila se, ali niko se nije usudio da ga spreči, jer on je Lancelot.“

„Čak ni ti?“

„Ja bih ga ubio, ali nisam bio u gradu.“

„Ni tvoj otac ga nije zaustavio?“

„Otac je bio sa svojim knjigama. Verovatno je od devojčinih krikova pomislio da se galeb javlja s mora ili se dvojica iz *filija* raspravljuju o metaforama.“

Pljunuo sam u vatru. „Lancelot je crv“, rekao sam.

„Ne“, usprotivio se Galahad, „on je prosto Lancelot. Dobija ono što želi, a dane troši snijući kako da se toga domogne. Ume da bude veoma dopadljiv, veoma uverljiv, čak može biti i veliki kralj.“

„Nikad“, kazao sam tvrdo.

„Istina je. Ako je moć ono što želi, a jeste, i ako je se dočepa, možda će njegovi prohtevi splasnuti. Zaista mu prija da bude voljen.“

„Čudnim putem stremi ka tome“, kazao sam, prisećajući se kako me je Lancelot izazivao za trpezom svog oca.

„Od prve je znao da se tebi neće dopasti, zato te je izazivao. Tako, kad od tebe stvori dušmanina, može sebi da objasni zašto ga ne podnosiš. Ali prema ljudima koji mu nisu pretrja ume da bude ljubazan. Mogao bi da bude veliki kralj.“

„On je slabić“, odbrusih prezrivo.

Galahad se nasmešio. „Jaki Derfel. Derfel odlučni. Mora da misliš da smo svi mi slabici.“

„Ne“, odvratih, „mislim da smo svi mi umorni, a sutra će doći Franci koje treba pobiti, pa će ja da spavam.“

I tako, narednog dana smo ubijali Franke, a potom se odmorili u jednoj od Banovih tvrđava na vrhu brda, previli rane i izbrusili izubijane oštice, pre no što smo se vratili u šume. Pa ipak, nedelju za nedeljom, mesec za mesecom, borili smo se sve bliže Ajnis Trebsu. Kralj Ban pozvao je svog suseda, Budika od Broselijanda, da pošalje trupe, ali Budik je utvrđivao sopstvene granice i odbio je da traći ljudе na propao cilj. Ban je zvao i Artura u pomoć ali, mada je poslao brodom nešto boraca, sam Artur nije došao. Bio je previše zaokupljen bojevima protiv Sasa. Vesti iz Britanije su dopirale do nas, mada samo povremeno, često nejasne, ali smo saznali da nove saksonske horde pokušavaju da nasele središte kopna i žestoko se obrušavaju na granice Dumnonije. Godfrid, koji beše slična pretnja kad sam napustio Britaniju, primirio se odnedavno; strašna kuga harala je njegovom zemljom. Putnici nam rekoše da je i sam Godfrid bolestan i mnogi su mislili da neće poživeti do kraja godine. Ista zaraza koja je spopala njega ubila je i princa od Regeda, zaručenog sa Keinvim. Nisam čak ni znao da je opet verena i, priznajem, osetio sam sebično zadovoljstvo što se mrtvi princ od Regeda neće oženiti zvezdom Povisa. O Ginevri, Nimju i Merlinu nisam čuo ništa.

Banovo kraljevstvo se osipalo. Nije bilo ljudi koji bi pribrali useve od prošle godine i te zime smo se zbili u utvrdi na južnom obodu kraljevine, gde smo živeli od jelenskog mesa, korenja, bobica i divljih ptica. Još smo, tu i tamo, upadali u zemlje što su ih držali Franci, ali sad smo izgledali kao ose koje pokušavaju da na smrt izbodu bika. Franci su bili posvuda. Tresak njihovih sekira čuo se iz šuma dok su čistili tle za svoja imanja. Bledo zimsko sunce obasjavalo je sve nove i nove palisade od nadvoje rascepljenih trupaca.

U rano proleće povlačili smo se pred vojskom franačkih ratnika. Došli su bubenjajući u doboše, pod znamenima od bikovskih rogova nataknutih na dugačke motke. Video sam živi zid s više od dvesta ljudi u njemu, i znao sam da ga nas pedesetak preživelih nikad nećemo slomiti. Sa Kilhukom i Galahadom uz sebe, povlačio sam se. Franci su se rugali i gonili nas, zasuvši nas rojevima laganih sulica.

Kraljevina Benoik je opustela. Najviše ljudi je izbeglo u Broselijand, gde im je, u zamenu za vojevanje, obećana zemlja. Napuštena su stara rimska naselja i polja su zarasla u korov. Mi Dumnonci išli smo na sever jedva vukući koplja, da branimo poslednje uporište Banovog kraljevstva. Sam Ajnis Trebs.

Ostrvski grad vrveo je od begunaca. U svakoj kući spavalo je dvadesetoro. Deca su plakala, porodice se svađale. Ribarske barke nosile su neke izbeglice na zapad u Broselijand, ili na sever u Britaniju, ali brodova nije bilo dovoljno; kad su se franačke trupe pojatile na obali naspram ostrva, Ban je naredio da preostale lađe ostanu usidrene u maloj, nepristupačnoj luci Ajnis Trebsa. Želeo ih je tamo da bi mogao da snabdeva posadu jednom kad opsada otpočne, ali lađari su tvrdokorna sorta i, čim je stiglo naređenje da ostanu, mnogi su digli sidra i prazni otplovili na sever. Svega šačica brodova nije otišla.

Lanselotu je povereno zapovedništvo u gradu i žene su klicale dok je silazio kružnim gradskim ulicama. Sve će biti dobro, verovali su žitelji, sad kada najveći među vojnicima zapoveda. On je blagodarno primao hvale i držao govore, obećavajući da će od obale do Ajnis Trebsa načiniti novi put od mrtvih franačkih glava. Princ je svakako izgledao junačno, u krljuštastom oklopu na kom je svaka železna pločica bila gleđosana u blještavo belo, tako da je oklop jarko sijao na ranom prolećnom suncu. Lanselot reče da je oklop nekad pripadao Agamemnonu, heroju od starine, ali Galahad beše uveren da je to rimski rad. Lanselotove čizme bile su od crvene kože, plašt modar, a o bedru, s vezenog pojasa koji beše dar od Artura, visio je mač Tanladvir, *blistavi ubica*. Šlem mu bejaše cm, ukrašen raširenim krilima morskog orla. „Taman da može da odleti“, jetko je promrsio Kavan, moj mrzovoljni Irac.

Lanselot je sazvao ratni savet u visokoj, vетrom šibanoj odaji do Banove knjižnice. Oseka je odvukla more sa peskovitim sprudova u zalivu, gde su franačke čete pokušavale da nađu siguran put do grada. Galahad beše posadio vrbe, lažne putokaze svud po zalivu, starajući se da dušmane zavede u živi pesak ili pak na čvrste sprudove koji će prvi nestati pod vodom kad plima nahrupi u zaliv. Lanselot, leđa okrenutih neprijatelju, izlagao nam je svoju taktiku. Otac mu je sedeo uz jedan bok, majka uz drugi, i oboje su klimali glavama povlađujući sinovljevoj mudrosti.

Odbrana Ajnis Trebsa je prost zadatak, obznanio je Lanselot. Samo treba da držimo zidove oko ostrva. Ništa više. Franci imaju svega nekoliko čamaca, ne mogu da leti, tako da moraju pešice do Ajnis Trebsa, a taj put je moguć samo za oseke i tek pošto otkriju bezbednu stazu preko plavne čistine. Pod gradom će već biti iznurenii, nemoćni da uz lestve prodru preko zidina. „Držite zidove“, kazao je Lanselot, „i ostajemo na sigurnom. Barke nas mogu snabdevati. Ajnis Trebs ne mora da padne!“

„Istina! Istina!“, povika kralj Ban, oduševljen samopouzdanjem svog sina.

„Koliko hrane imamo?“, režeći je pitao Kilhuk.

Lanselot ga pogleda sažaljivo. „More je“, reče, „puno ribe. Svetlucave stvarčice, gospodaru Kilhuče, s repom i perajama. Jestive su.“

„Nisam stigao da naučim“, kazao je Kilhuk mrtav ozbiljan.. „Suviše sam vremena tračio mlateći Franke.“

Zamor smeha minuo je među nekim ratnicima pozvanim na sastanak. Tuce njih se, kao i mi, tuklo sa Francima na kopnu, ali ostali behu bliski Lancelotu, nedavno unapređeni u četovođe za potrebe opsade. Bors, Lancelotov rođak, bio je zatočnik Benoika i zapovednik garde u palati. On je bar video bitku i zaslužio zvanje ratnika iako je sada, ispruženih dugih nogu, u rimskom odelu i crne kose nauljene i zalizane tik uz lobanju, po ugledu na rođaka Lancelota, izgledao gotovo kao devojka.

„Koliko kopalja imamo?”, pitao sam.

Lancelot se dotle starao da me ne primeti. Znao sam da nije zaboravio naš susret od pre dve godine, ali se svejedno nasmešio na moje pitanje. „Imamo četiri stotine i dvadeset ljudi pod oružjem, a svaki od njih ima koplje. Možeš li sam da sračunaš odgovor?”

Odvratio sam umilnim osmehom. „Koplja se lome, gospodaru prinče, i branioci bedema bacaju koplja. Kad hitnemo četiri stotine i dvadeset kopalja, šta ćemo onda bacati?”

„Pesnike”, progundao je Kilhuk, srećom pretiho da bi ga kralj Ban čuo.

„Imamo zalihe”, reče Lancelot poletno, „a uz to, možemo koristiti koplja koja Franci budu bacali na nas.”

„Pesnici će da lete, nema šta”, bubnu Kilhuk.

„Rekao si nešto, gospodaru Kilhuče?”, upita Lancelot.

„Podrignuo sam, gospodaru prinče. Ali kad sam već zaokupio tvoju ljupku pažnju, imamo li strelce?”

„Imamo neke.”

„Mnogo njih?”

„Deset.”

„Bogovi nek su nam u pomoći”, kaza Kilhuk i kliznu naniže u stolici. Mrzeo je stolice.

Onda je Ilejn uzela reč. Podsetila nas je da je ostrvo utočište žena, dece i najvećih pesnika na svetu. „Bezbednost filija je u vašim rukama”, rekla nam je, „a vi znate šta će im se desiti ako se ne pokažete dobro.” Šutnuo sam Kilhuka da ne bi progovorio.

Ban je ustao i rukom pokazao ka knjižnici. „Sedam hiljada osam stotina četrdeset i tri svitka su tamo”, kazao je svečano. „Sabrano blago svega ljudskog znanja. Ako padne grad, pada i civilizacija.” Onda nam je ispričao drevnu priču o junaku koji je ušao u labyrin da ubije čudovište, a za sobom odmotavao vuneno klupko, kako bi po njemu našao izlaz iz mraka. „Moja biblioteka”, objasnio je na koncu svrhu te duge priče, „predstavlja to klupko. Izgubimo li je, gospodari, ostajemo u večnom mraku. Te vas preklinjem, preklinjem vas, borite se!” Zastao je, nasmešen. „Ali ja sam pozvao pomoć. Poruke su otišle u Broselijand i Arturu, i mislim da nije daleko dan kad se horizont neće videti od prijateljskih jedara! A Artur je, setite se, zakletvom obavezan da nam pomogne!”

„Artur”, umešao se Kilhuk, „ima pune ruke Sasa.”

„Zakletva je zakletva!”, reče Ban prekorno.

Galahad je pitao hoćemo li udarati na franačke bivke na obali. Lako bismo mogli poći barkama, rekao je, i iskrčati se istočno ili zapadno od njih, ali Lancelot je odbacio predlog. „Ako napustimo zidine”, rekao je, „umiremo. To je tako jednostavno.”

„Nema prepada?”, pitao je Kilhuk zgađeno.

„Ako napustimo zidine”, ponovi Lancelot, „umiremo. Vaša zapovest je jasna - ostanite iza zidova.” Onda je kazao da će najbolji ratnici Benoika, stotinu veterana rata na kopnu, braniti glavnu kapiju. Nas pedeset preživelih Dumnonaca borićemo se na zapadnim bedemima, dok će gradske trupe, skrpljene od begunaca sa kopna, čuvati ostatak ostrva. Sam Lancelot, sa

družinom gardista pod belim plaštovima, biće u rezervi i nadgledati borbe iz palate, te hitati da se umeša gde god je njegova pomoć potrebna.

„Tako možemo čekati i na vile“, promrmljao mi je Kilhuk na uvo.

„Opet si podrignuo?“, upita Lancelot.

„To je od sve te ribe koju jedem, gospodaru prinče“, odgovorio je Kilhuk.

Kralj Ban pozva nas da obiđemo knjižnicu pre odlaska, možda da bi nas zadivio vrednošću onoga što branimo. Većina ljudi koji su prisustvovali savetu nagrnuli su unutra, pogledali svitke poređane poput golubijih gnezda, pa otišli da blenu u gole grudi harfistkinja što su svirale u predvorju biblioteke. Galahad i ja zadržali smo se nešto duže među knjigama; grbavi otac Selvin još bio nagnut nad starim stolom, gde je pokušavao da odvratи sivu mačku od igranja njegovim perom. „Jos radiš na rasponu anđeoskih krila, oče?“, upitah ga.

„Neko mora“, rekao je, pa se okrenuo i mrko me pogledao jednim okom. „Ko si ti?“

„Derfel, oče, od Dumnonije. Sreli smo se pre dve godine. Čudi me da si još ovde.“

„Tvoje čuđenje me nimalo ne zanima, Derfele od Dumnonije. Osim toga, i jesam odlazio na neko vreme. Bio sam u Rimu. Štokavo mesto. Mislio sam da su ga Vandali malko očistili, ali još je pun popova i njihovih malih debelih dečaka, pa sam se vratio ovde. Banove harfistkinje mnogo su lepše od rimske katamita³.“ Pogledao me je, nimalo prijateljski. „Brineš li za moju bezbednost, Derfele od Dumnonije?“

Nisam se mogao naterati da kažem ne, mada sam bio na iskušenju. „Moje je da čuvam živote“, rekoh gotovo uobraženo, „uključujući i tvoj, oče.“

„Onda predajem svoj život u tvoje ruke, Derfele od Dumnonije“, reče on, okrenuvši ružno lice stolu i oteravši mačku od pera. „Moj život počiva na tvojoj savesti, Derfele od Dumnonije, a sad možeš ići da se boriš i pustiti me da radim nešto korisno.“

Pokušao sam da ga pitam štogod o Rimu, ali samo je odmahnuo rukom, pa sam sišao do ostave kod zapadnog zida, koja nam je od tog trena pa do kraja opsade bila dom. Galahad je sebe sada smatrao počasnim građaninom Dumnonije, bio je s nama i nas dvojica smo probali da prebrojimo Franke koji su se, posle još jednog pokušaja da nađu put kroz pesak, povlačili pred nadolazećom plimom. Kad bardovi pevaju o opsadi Ajnis Trebsa, kažu da je dušmana bilo više nego zrna peska u zalivu. Nije ih bilo baš toliko, ali je pred nama, kako god okreneš, stajala moćna sila. Sve franačke ratne družine u zapadnoj Galiji udružile su se da zauzmu Ajnis Trebs, dragulj Armorike, u kome, govorkalo se, behu pohranjena blaga palog Rimskog carstva. Galahad je nagađao da se suočavamo sa oko tri hiljade Franaka, ja sam mislio da ih je za hiljadu manje, dok nas je Lancelot uveravao da ih ima bar deset hiljada. Svejedno, prema bilo čijem računu, bili su jezivo brojni.

Prve navale Francima nisu donele ništa do propasti. Našli su stazu kroz pesak, kidisali na glavnu kapiju i bili krvavo odbijeni, pa su narednog dana napali naš zid i proveli se isto, samo su ovog puta ostali predugo i dobar deo njihovih snaga bio je odsečen plimom. Neki su stali da gacaju ka kopnu i podavili se, dok su se drugi povukli na suv komad spruda pod bedemima. Tamo su ih poklali kopljanci predvođeni Blejdigom, poglavicom koji me je doveo u Benoik; on je sada bio vođa ratnih veterana. Blejdigov ispad preko peska beše otvoreno nipodaštavanje naredbe da ostanemo unutar zidina, ali posekao je toliko dušmana da se Lancelot pretvarao kako je sam naredio napad; kasnije, kad Blejdig već beše mrtav, govorio je čak i da je predvodio ratnike. *Fili* je spevao poemu o franačkim trupinama kojima je

³ Dečaci koji su odgajani i obučavani da pružaju seksualne usluge (prim. prev.)

Lanselot zakrčio zaton, a istina je da princ beše s mirom u palati, dok je Blejdig jurišao. Danova potom tela franačkih ratnika plutala su oko ostrva nošena plimom i njima su se gostili galebovi.

Onda su Franci stali da grade bolji prilaz gradu. Obarali su stotine stabala i polagali ih na pesak, pa podglavljuvali debla kamenjem koje su robovi donosili do obale. Plime su kod Ajnis Trebsa strahovite, voda se katkad diže do četrdeset stopa uvis. Struja je trgala novi prilaz. Kad se voda povlačila, za sobom je ostavljala odvaljene trupce da plutaju po plićaku, ali su Franci neprestano dovlačili još drveta i kamenja te krpili oštećeno. Nalovili su hiljade robova i nisu marili koliko će ih presvisnuti da bi oni dobili put. Prilaz je bivao sve duži, dok su se naše zalihe tanjile. Nekoliko naših preostalih brodića još je isplovaljavalo u ribolov, drugi su nam donosili žito iz Broselijanda, ali su i Franci porinuli svoje barke. Pošto su dva ribarska broda zarobljena, a posadama prosut drob, naši lađari više nisu plovili. Pesnici na vrhu brda, smešni sa svojim kopljima, živeli su od bogatih ostava u palati, ali mi ratnici skidali smo školjke s kamenja, jeli mušule i rakove, ili kuvali pacove koje smo hvatali u našoj ostavi, gde još beše koža, soli i buradi sa klinovima. Nismo gladovali. Imali smo vrbove koševe za hvatanje ribe postavljene pod stenama, i uglavnom smo svakog dana u njima nalazili nekoliko omanjih riba, mada su po oseći Franci slali grupe ljudi da uništavaju naše zamke.

Kad voda nadoče, franačke barke kružile su oko ostrva i uništavale koševe postavljene dalje od obale grada. Zaliv je bio dovoljno plitak da neprijatelji vide zamke i polome ih kopljima. Jedan takav brod nasukao se pri povratku na kopno i ostao u pesku četvrt milje od grada, kad se plima spustila. Kilhuk je naredio ispad i nas tridesetorica spustisimo se niz ribarske mreže prebačene preko zidina. Dvanaest ljudi iz posade utekli su videvši nas gde dolazimo. Na napuštenoj barci pronađosmo kacu usoljene ribe i dve suve vekne hleba, što smo odneli natrag u trijumfu. Kad se plima vratila, dovukli smo brodić i čvrsto ga svezali pod našim bedemom. Lanselot je gledao našu neposlušnost, ali nije prigovarao. Poruka je stigla od kraljice Ilejn, koja je htela da zna kakve smo namirnice našli na lađi. Poslali smo im nešto suve ribe i nema sumnje da su naš dar protumačili kao uvredu. Onda nas je Lanselot optužio da smo brod zarobili kako bismo umakli iz Ajnis Trebsa i naredio nam da plovilo odvučemo u malu ostrvsку luku. U odgovor, popeo sam se uzbrdo do palate i zahtevao da optužbe za kukavičluk potkrepi mačem. Urlao sam izazove po vrtu, ali su princ i njegove poete ostali iza zamandaljenih vratnica. Pljunuo sam im na prag i otišao.

Sto su naši izgledi bivali očajniji, Galahad beše sve radosniji. Deo njegove sreće činilo je prisustvo Leanor, harfistkinje koja mi je poželeta dobrodošlicu dve godine ranije i koju je Lanselot silovao; Galahad mi je davno priznao da čezne za tom devojkom. Njih dvoje živeli su u kutu naše ostave. Svi smo uz sebe imali žene. Naše beznađe podlokalo je uvrežena pravila ponašanja, svi smo grabili sve što smo mogli od života, iščekujući smrt. Žene su držale straže sa nama i bacale kamenice kad god bi Franci pokušavali da razore naše krhke koševe za ribolov. Odavno smo ostali bez kopalja, osim onih koja sami donesmo u Benoik. Čuvali smo ih za poslednji okršaj. Ono malo naših lukonoša beše bez strela, ako se ne računaju franačke, što su doletale u grad; te zalihe su narasle kad je neprijateljski nasip stigao na domet luka od bedema. Franci podigoše drvenu ogradu na kraju prilaza. Njihovi strelnici sad su se skrili iza palisade i osuli salve strela na branioce kapije. Franci nisu ni pokušavali da drvenu stazu dovedu sve do grada. Namera im je bila samo da po suvom dospeju na mesto s kog su mogli da otpočnu napad. Znali smo da će uskoro kidisati.

U rano leto prilaz je završen. Sa uštapom dođe i silovita plima. Najvećma je prilaz bio potopljen, ali kad bi plima sustala, pesak se naširoko protezao oko Ajnis Trebsa i svud po njemu nizali su se strojevi franačkih ratnika. Iz dana u dan otkrivali su tajne peskovite čistine. Njihovi bubnjevi behu nam muzika, njihove pretnje neprekidno su nam punile uši. Jednog dana priredili su gozbu za svoje klanove i, umesto da nas napadnu, naložili su ogromne lomače na obali; potom su poterali kolonu robova do kraja prilaza i tamo im, jednom po jednom, odsecali glave. Robovi behu Briti, neke od njih srodnici su prepoznali sa zidina i varvarstvo te klanice nateralo je neke od branilaca Ajnis Trebsa da otvore kapiju i jurnu s jalovom nadom da će spasti neke od žena i dece osuđenih na propast. Franci su očekivali napad i odmah sastavili štitove na pesku, ali ljudi Ajnis Trebsa, sluđeni gnevom i glađu, udariše pravo na njih.

Među napadačima beše i Blejdig. Umro je tog dana, proburažen franačkim kopljem. Mi Dumnonci gledali smo kako šaćica preživelih beži natrag u grad. Nismo mogli da učinimo ništa sem da dodamo svoje leševe na gomilu. Sa Blejdiga su odrali kožu, rasporili ga prosuvši mu creva, pa ga nabili na kolac i uspravili kraj staze od debala, tako da ga mi gledamo do sledeće visoke plime. Telo je, nekako, ostalo na kocu uprkos tome što ga je voda preplavila, tako da su se u siv osvit narednog dana galebovi otimali o njegovo slanom vodom isprano meso.

„Trebalo je da jurišamo sa Blejdigom“, reče mi Galahad gorko.

„Ne.“

„Bolje da umremo kao ljudi pred živim zidom nego od gladi.“

„Imaćeš priliku da udariš na živi zid“, obećaš mu, ali sam se isto tako postarao da, što bolje mogu, pomognem svojim ljudima u porazu. Zaprečili smo uličice koje su vodile u našu četvrt tako da, provale li Franci u grad-ostrvo, možemo da ih zadržimo dok žene odu uskom kamenitom stazicom, preko granitnog prevoja do malene raseline u stenu, gde smo skrili zarobljenu lađu. Raselina nije bila nimalo nalik luci, pa smo brod zaštitili natrpavši ga kamenjem, tako da ga je plima potapala dva puta na dan. Pod vodom, vetar i talasi nisu mogli da tuku krhkim trupom levo i desno o stenovite zidove raseline. Prepostavljaš sam da će dušmani napasti dok traje oseka, i dva naša ranjenika imala su zadatku da izbace kamenje onog trena kad bitka otpočne, da korito ostane iznad vode kad plima nadođe. Zamisao bekstva tom barkom bila je očajnička, ali snažila je srca ljudima.

Nikakvi brodovi nisu dolazili da nas spasu. Jednog jutra na severu je viđeno veliko jedro i pukao je glas po gradu da dolazi sam Artur ali, postepeno, jedro se gubilo na pučini i konačno nestalo u letnjoj izmaglici. Bili smo sami. Noću smo pevali i pripovedali, danju gledali franačke čete kako se okupljaju na obali.

Te čete napale su jednog letnjeg popodneva, kasno, dok je plima opadala. Došli su kao veliko krdo, oklopljeni kožom, sa gvozdenim šlemovima i visoko podignutih drvenih štitova. Prešli su prilaz od brvana, poskakali s njegove ivice i uspeli se uz blagu peščanu kosu ka vratnicama grada. Napadači na čelu nosili su veliko deblo da im posluži kao probojni ovan, s jednog kraja ojačano u plamenu i obmotano kožom. Sledili su ih ljudi sa dugačkim lestvama. Jedna horda prišla je i prislonila lestve uz naš zid. „Pustite ih da se popnu!“, riknuo je Kilhuk na vojnike. Sačekao je da se na jednim lestvama nađu petorica ljudi, pa pustio veliku kamenčinu pravo niz merdevine. Franci su vrštali dok ih je stena čistila sa prečaga. Strele očeša Kilhukov šlem dok je vitlao drugi kamen. Još strela tuklo je u zid ili siktalo nad našim glavama, a kiša sulica klepetala je zaludu o bedem. Franci behu ustalasan mrki roj, koji smo

zasipali kamenjem i otpacima. Kavan je uspeo da izvuče jedne lestve na vrh zida, pa smo ih izlomili u komade i osuli po napadačima podno nas. Četiri naše žene ispentrale su se na grudobran sa izrezbarenim kamenim stubom što je nekad krasio gradska vrata, pa smo ga podigli i svalili preko zida. Uživali smo u užasnim vapajima zgnječenih ljudi.

„Ovako dolazi tama!“, doviknuo mi je Galahad. Likovao je; bio je poslednju bitku i pljuvao smrti u oči. Čekao je da Franak dosegne poslednju prečagu, onda snažno zamahnuo mačem i čovekova glava odlete dole na pesak. Trupina je još prianjala uz lestve, zadržavši Franke koji su sledili i načinivši ih lakov metom za naše kamenice. Sad smo rušili zid naše ostave da bismo pribavili streljivo i dobijali smo ovu bitku, jer se sve manje Franaka usuđivalo da krene uz lestve. Povukli su se u podnožje zida i mi smo im se rugali, dovikivali im da su ih sad potukle žene, ali da ćemo, napadnu li ponovo, probuditi ratnike. Da li su razumeli poruge, ne mogu da kažem, ali jesu uzmakli, zastrašeni našim otporom. Na mestu glavnog udara, kod kapije, još je vrilo. Dumbaranje ovna o vratnice odjekivalo je kao džinovski bubanj od kog je podrhtavao čitav zaton.

Sunce je izdužilo senke od zapadnog rta zaliva daleko preko peska, dok su visoki ružičasti oblaci gradili barijere na nebu. Galebovi su se vraćali na legalo. Naša dva ranjenika otišla su da istovare kamenje iz barke - nadao sam se da nijedan Frank nije odlutao dovoljno daleko uz obod ostrva da je otkrije - ali nisam mislio da će nam zatrebati. Veče se spušтало, a plima narastala, voda će uskoro odbiti napadače do njihovog drvenog druma, pa natrag do logora, a mi ćemo se radovati slavnoj pobedi.

Ali onda smo čuli grmljavinu pokliča van zidina, videli potučene Franke kako jure od našeg zida da se priključe tom udaljenom napadu i znali smo da je grad pao. Kasnije smo od preživelih saznali da su Franci uspeli da se dočepaju kamenog keja u luci. Sada su rojevi ratnika hrlili u grad.

Začu se vriska.

Galahad i ja poveli smo dvadeset ljudi preko najbliže barikade. Žene su trčale ka nama, ali su se, videvši nas, uspaničile i pokušale da se popnu uz granitno brdo. Kilhuk je ostao da brani naš zid i štiti povlačenje ka lađi, dok se prvi dim iz poraženog grada peo u večernje nebo. Projurili smo iza branilaca kapije, skrenuli naniže niz kameni stepenište i videli dušmane gde kao pacovi nadiru u žitnicu. Stotine neprijateljskih kopljanika pristizalo je od keja. Njihovi znameni od bivoljih rogova napredovali su svuda, njihovi doboši su bubenjali, dok su žene zarobljene u gradskim kućama kukale. Nama sleva, na daljoj strani pristaništa, gde je svega nekoliko napadača držalo položaj, iznenada se pojavila četa kopljonoša pod belim plaštovima. Bors, Lancelotov rođak i zapovednik dvorske garde, vodio je protivnapad i za tren sam pomislio da će preokrenuti taj dan u našu korist i naterati zavojevače u beg, ali umesto da navalii duž keja, Bors je poveo ljudi do stepenika koji su vodili u more i gde su male barke čekale da ih odnesu na sigurno. Videh princa Lancelota kako hita među gardistima, vukući majku pod ruku i predvodeći svitu prestravljenih dvorjana. *Fili* su bežali iz osuđenog grada.

Galahad saseće dvojicu ljudi koji su se peli uz stepenice, a ja videh da ulicom iza nas lepršaju crni plaštovi Franaka. „Nazad!“, povikao sam i povukao Galahada dalje od sokaka.

„Ostavi me da se borim!“ Pokušao je da se otrgne i suprotstavi sledećoj dvojici koji su dolazili uz uzane kamene basamake.

„Živi, budalo!“ Gurnuo sam ga iza sebe, izveo lažni napad uлево kopljem, pa ga iznenada podigao i zario oštricu u lice Franka. Pustio sam držalju, zaustavio koplje drugog čoveka

štitom dok sam potezao Hajvelban, pa ubo nisko, ispod ivice štita i čovek se surva niz stepenište vršteći; pritiskao je prepone šakama, između prstiju šikljala je krv. „Ti znaš kako da nas izvedeš iz grada!“, povikao sam Galahadu. Ostavio sam svoje koplje dok sam ga gurao dalje od poludelih dušmana što su se gurali uz stepenice. Na vrhu stepeništa bila je grnčarska radnja. I pored opsade, zanatlija je robu izložio na trščanim stolovima pod platnenom strehom. Izvrnuo sam sto pun vaza i krčaga na put goniocima, pa strgao nadstrešnicu i zavitlao im je u lica. „Vodi nas!“, kriknuo sam. Postojale su uličice i baštne koje su samo žitelji Ajnis Trebsa poznavali, a nama su te skrivene staze bile jedina mogućnost za spas.

Osvajači su provalili kroz glavnu kapiju da nas odseku od Kilhuka i njegovih ljudi. Galahad nas povede uzbrdo, skrete levo u kratki podzemni prolaz koji je vodio ispod hrama, pa kroz vrt i naviše do zida koji je oivičavao bazen za prikupljanje kišnice. Ispod nas, ceo grad se grčio u užasu. Pobednici su razvaljivali vrata da bi se osvetili za mrtve koji su ostali pod zidinama. Plać dece stišavali su mačevi. Gledao sam jednog franačkog ratnika, grdosiju s rogovima na šlemu, kako sekirom saseca četiri branioca uhvaćena u klopku. Još dima pokuljalo je iz kuća. Grad možda beše izgrađen od kamena, ali bilo je mnogo nameštaja, smole za brodove i drvenih krovova da nahrane mahnitut vatru. Na pučini, gde se plima uspinjala uz sprudove, mogao sam videti Lancelotov krilati šlem kako blista na jednoj od tri barke koje su izmakle, dok je iznad mene, ružičasta od zalazećeg sunca, predivna palata trajala svoje poslednje trenutke. Večernji povetarac komešao je sivi dim i blago nadimao beli zastor na zasenčenom prozoru palate.

„Ovamo!“, doviknu Galahad, pokazujući na uski puteljak. „Pratite stazu do lađe!“ Naši ljudi pojuriše da se spasavaju. „Hajde, Derfele!“, pozva me.

Ali ja sam čuo glas u glavi. Bio je to starački glas; suv, zlurad i neprijateljski, a njegov zvuk mi nije dao da se pokrenem.

„Hajde, Derfele!“, zvao je Galahad.

„Predajem svoj život u tvoje ruke“, bile su starčeve reči i iznenada je progovorio ponovo, u mojoj glavi. „Moj život počiva na tvojoj savesti, Derfele od Dumnonije.“

„Kako da stignem do palate?“, upitah Galahada.

„Do palate?“

„Kako?“, zaurlah ljutito.

„Ovuda“, reče, „ovuda!“

Krenusmo uzbrdo.

III

Bardovi pevaju o ljubavi, slave pokolje, veličaju kraljeve i podilaze kraljicama, ali da sam ja pesnik, pisao bih hvale prijateljstvu.

Imao sam sreće sa prijateljima. Artur beše jedan od njih, ali među svim mojim prijateljima nikad ne beše nijednog nalik Galahadu. Bilo je trenutaka kad smo razumeli jedan drugog bez reči, a i onih kad nisu znale da presahnu satima. Delili smo sve osim žena. Izgubio sam račun o tome koliko smo puta stajali rame uz rame u živom zidu, ili koliko smo puta podelili poslednju mrvu hrane. Ljudi su nas uzimali za braću, a i mi smo tako mislili o sebi.

I u toj večeri pada, dok je grad pod nama gutala vatra, Galahad shvati da me ne može odvuci do barke koja nas je čekala. Znao je da sam okovan nekom zapovešću, nekom božjom porukom koja me je terala da se kao očajnik pentram ka palati što je dostojanstveno okrunjivala Ajnis Trebs. Svud oko nas strava je gmizala uz breg, ali mi smo se držali ispred nje, jureći kao bez duše preko crkvenog krova i skočivši dole u sokak gde smo krčili put kroz rulju u bekstvu, uverenu da će joj crkva dati utočište, pa uz kameno stepenište i dalje na glavnu ulicu koja je kružila kroz Ajnis Trebs. Neki Franci trčali su k nama, grabeći da budu prvi u Banovom dvoru, ali mi smo isprednjačili skupa sa žalosnom šačicom ljudi koji su izbegli masakr u donjem gradu i bežali ka beznadnom pribegištu u palati na vrh brda.

Straža je napustila vrt. Vrata palate zjapila su otvorena; unutra, gde su žene zapomagale i deca plakala, predivno pokućstvo čekalo je osvajače. Zavese su lelujale na vetru.

Upadao sam u ugodne sobe, utrčao kroz odaje sa ogledalima i pored Leonorine ostavljene harfe u veliku dvoranu u kojoj me je Ban prvi put primio. Kralj još beše tamo, još u tog i još za stolom s perom u ruci. „Prekasno je“, reče kad sam, isukanog mača, provalio u sobu. „Artur me je izneverio.“

Vriska se začu u hodnicima palate. Pogled s lučnih prozora sezao je samo do dima.

„Pođi s nama, oče!“, pozva ga Galahad.

„Imam posla“, reče Ban svadljivo. Umočio je pero u mastioniku i stao da piše. „Zar ne vidiš da sam zauzet?“

Sunuo sam kroz vrata koja su vodila u knjižnicu, prešao prazno predvorje, zatim gurnuo vratnice biblioteke i zatekao grbavog sveštenika kako стојi na jednoj polici sa spisima. Ugačani drveni patos bio je zasut rukopisima. „Tvoj život pripada meni“, dreknuo sam besno, uvređen što me je takva ružna stara spodoba obavezaša, kad je bilo tako mnogo života za spasavanje u gradu. „Zato polazi sa mnom. Odmah!“ Sveštenik se i ne osvrte. Kao posednut, izvlačio je svitak za svitkom iz omota, trgao vrpce i pečate, pa čitao prve redove pre no što bi bacio spis na pod i pogradi sledеći. „Polazi!“, riknuo sam na njega.

„Čekaj!“ odreza Selvin izvlačeći novi svitak, pa ga odbaci i odmota još jedan. „Ne još!“

Nešto je tresnulo u palati; lupnjavu je pozdravio usklik i namah bio ugušen kricima. Galahad je stajao na vratima u predvorju knjižnice i molio oca da krene s nama, ali Ban je odmahivao rukom kao da ga reči njegovog sina samo ometaju. Onda su se vrata otvorila uz tresak i tri franačka ratnika upala su u odaju. Galahad im pojuri u susret, ali nije stigao da

spase oca, a Ban nije čak ni pokušao da se brani. Vođa Franaka sasekao ga je mačem, ali ja mislim da je kralj Benoika umro od slomljenog srca pre no što ga je sečivo taklo. Frank koji je pokušao da odrubi glavu kralju izdahnu na vrhu Galahadovog koplja. Drugog sam ja probio Hajvelbana i ranjeno telo zavrteo ukrug da ometem trećeg. Iz usta umirućeg Franka baziilo je pivo, poput daha Saksona. Dim je vijugao pred vratima. Galahad je sad bio kraj mene, njegovo koplje udarilo je da pokosi preostalog čoveka, ali još Franaka dolazilo je niz hodnik. Oslobodio sam mač i vratio se do predvorja. „Kreći, matora budalo!“, zaurlao sam preko ramena na jogunastog popa.

„Mator jesam, Derfele, ali budala? Nikad.“ Sveštenik se nasmejao i nešto u tom kiselom smehu natera me da se osvrnem. Kao u snu, videh kako grbe nestaje dok je protezao dugačko telo do pune visine. Uopšte nije bio ružan, već čudesan i veličanstven, tako pun mudrosti da sam se, iako bejah u palati smrti što je vonjala na krv i odjekivala jaucima ranjenika, osetio sigurnije nego ikad pre u životu. Još mi se smejavao, oduševljen što me je obmanjivao tako dugo.

„Merlin!“, rekoh, i priznajem da su mi suze potekle.

„Pribavi mi nekoliko časaka“, reče, „zadrži ih.“ I dalje je uzimao spise, kidao pečate i ispuštao ih posle letimičnog pogleda. S oka je skinuo povez, koji beše samo deo njegove maske. „Zadrži ih“, ponovio je, prešavši do druge hrpe neispitanih spisa. „Čujem da si dobar u klanju, pa sad budi najbolji što možeš.“

Galahad je metnuo harfu i stolicu harfistkinje na spoljna vrata, pa smo nas dvojica branili prolaz kopljem, mačem i štitovima. „Jesi li znao da je on ovde?“, pitao sam Galahada.

„Ko?“ Galahad zari koplje u okrugli franački štit i odbaci ga nazad.

„Merlin.“

„Ovde je?“ Galahad beše zapanjen. „Naravno da nisam znao.“

Frank s prstenovima u kosi i krvave brade vrišteći je sjurio koplje ka meni. Ščepah držalju tik do sečiva i povukoh ka sebi, natakavši čoveka na mač. Drugo koplje proletelo je kraj mene i zarilo se čeličnim vrškom u gredu pozadi. Čovek upetlja noge u žice harfe koje zabrujaše i zaglavinja napred, a Galahad ga šutnu u lice. Ja sam mu ivicom štita priklještio vrat odozgo, onda mačem odbio jedan udarac. Palatom se prolamala vriska i dim je štipao oči, ali ljudi što su navaljivali na nas izgubiše zanimanje za knjižnicu, odlučivši da se domognu lakšeg plena drugde u zdanju.

„Merlin je ovde?“, pitao me je Galahad s nevericom. „Uveri se sam.“

Galahad se zagleda u visoku priliku koja je očajnički vršljala po Banovoj upropasćenoj biblioteci. „To je Merlin?“

„Da.“

„Kako si znao da je ovde?“

„Nisam znao“, rekoh. „Dođi ovamo, kopile!“ Te reči uputio sam krupnom, u kožu odevenom Franku sa dvoreznom sekicom u rukama, koji je htio da postane junak. Zapevao je svoju ratnu himnu dok je jurišao, mumlajući stihove i dok je umirao. Sekira se ukopala u daščani pod kraj Galahadovih stopala, dok je izvlačio koplje iz grudi ubijenog.

„Imam je! Imam je!“, iznenada zaurla Merlin iza nas. „Silije Italik, dabome! Nikad nije napisao osamnaest knjiga o drugom punskom ratu, svega sedamnaest. Kako sam samo bio tako glup? U pravu si, Derfele, jesam matora budala! Opasna budala! Osamnaest knjiga o drugom naduvanom ratu! Svako dete zna da ih je samo sedamnaest! Imam je! Hajde, Derfele, ne traći mi vreme! Ne možemo da dangubimo ovde celu noć!“

Utrčali smo među razbacane spise u knjižnici, gde sam na brzu ruku zaprečio vrata teškim radnim stolom, dok je Galahad razvaljivao kapke prozora ka zapadu. Nova franačka horda pokulja kroz odaju s harfom, Merlin strže drveni krst što mu je visio oko vrata i zavitla slabašni hitac ka napadačima koje je na trenutak omeo veliki sto. Kako je krst pao, silna vatra proguta predvorje. Mislio sam da su smrtonosni plamenovi puka slučajnost i da se zid sobe urušio, propustivši oganj iz peći baš kad je krst lupio o pod, ali Merlin je podvig pripisao sebi. „Ta gadost mora da valja nečemu“, odao je priznanje krstu, cerekajući se živim buktinjama koje su zapomagale. „Pecite se, crvi, pecite se!“ Gurnuo je dragoceni svitak u nedra. „Jesi li ikad čitao Silija Italika?“, pitao me je.

„Nisam ni čuo za njega, gospodaru“, rekoh, gurajući ga ka otvorenom oknu.

„Pisao je epske stihove, moj dragi Derfele, epske stihove!“ Oduprevši se mom paničnom pritisku, spusti mi ruku na rame. „Da ti dam jedan savet“, reče mrtav ozbiljan. „Beži od epskih stihova! Govorim ti iz iskustva.“

Iznenada poželeh da zaridam kao dete. Kakvo je samo olakšanje donosio pogled na njegove mudre, pokvarene oči. Kao da sam se iznova sjedinio sa ocem. „Nedostajao si mi, gospodaru.“

„Nemoj sad da mi se raznežiš!“, odrbusio je Merlin, pa požurio do prozora kad se franački ratnik probio kroz oganj u dovratku i klizao se preko stola, vrišteći prkosno. Kosa mu se pušila dok nas je napadao kopljem. Štitom sam odbio oštricu u stranu, ubo mačem, šutnuo ga i ubo ponovo. „Ovuda!“, vikao je Galahad iz vrta pod prozorom. Još jedared ošinuh mačem umirućeg Franka, pa videh da se Merlin vratio do pisaćeg stola. „Požuri, gospodaru“, povikao sam.

„Mačka!“, objasnio je Merlin. „Ne mogu da ostavim mačku! Ne budi blesav!“

„Za ime svih bogova, gospodaru!“, zaurlah na njega, ali on se već zavukao pod sto da izvuče prestrašenog sivog stvora kog je stezao u naručju dok se, najzad, pentrao na prozorsku dasku i skakao u baštu zaštićenu niskom mrkom živicom. Sunce je bilo prekrasno i na zapadu, bojeći nebo u rubin-crveno i pružajući vatreni odsjaj duž voda zaliva. Preskočili smo živicu i pratili Galahada niz stepenište što je vodilo do vrtlarove kolibe, pa opasnom stazom koja je kružila oko granitnog vrha. S jedne strane puteljka beše kameni greben, s druge vazduh, ali Galahad je stazu poznavao od detinjstva i pouzdano nas je vodio naniže ka mračnoj vodi.

Leševi su plutali u moru. Naša barka, natpana toliko da je bilo čudo što se uopšte održava na površini, već je bila odmakla četvrt milje od ostrva, dok su se vesla upinjala da odvuku breme putnika na sigurno. Savio sam šake oko usta. „Kilhučel!“ Moj glas odbi se o stenje i ode prema pučini, gde se izgubi u neizmernoj buci vriske i kuknjave koja je svedočila o kraju Ajnis Trebsa.

„Pusti nek idu“, kaza Merlin mirno, pa potraži nešto pod štokavom mantijom koju je nosio u ulozi oca Selvina. „Drži ovo.“ Gurnu mi u ruke mačku, onda opet stade da pretura pod rizom, sve dok nije našao mali srebrni rog. Dunuo je samo jednom. Ton beše milozvučan.

Gotovo istog trena mala tamna barka pojavi se iza severne obale Ajnis Trebsa. Jedan čovek u odori upravljaо je čamcem, pomoću dugog vesla uglavljenog u raklje na krmi. Prova je bila uzdignuta, a u koritu su se mogla smestiti samo tri putnika. Drvena škrinja ležala je na dnu čamca, obeležena Merlinovim pečatom, sa rogatim bogom Kernunosom. „Ovo sam uredio“, kaza Merlin poletno, „kad je postalo jasno da siroti Ban pojma nema kakve sve svitke poseduje. Pomislio sam da će mi trebati više vremena, pa je tako i ispalio. Svakako, spisi su

bili označeni, ali *filli* su ih večito mešali, da ne ne pričam o tome kako su pokušavali da ih poboljšaju, kad nisu krali stihove i predstavljali ih kao svoje. Neki bednik je pola godine potkradao Katula, pa ga označio Platonovim imenom. Dobro veče, dragi moj Kadviže!”, pozdravio je čamđiju srdačno. „Sve je u redu?”

„Osim što svet nestaje, da”, promrmljao je odgovor Kadvig.

„Ali ti imaš kovčeg”, pokaza Merlin na zapečaćenu kutiju. „Sve drugo je nevažno.”

Lagani čun bio je nekad dvorsko plovilo koje je putnike iz luke prevozilo do usidrenih brodova, a Merlin je uredio da čeka na njegov poziv. Sad smo se ukrcali i smestili se u koritu, dok je zlovoljni Kadwig otiskivao malu barku na večernje more. Jedno kopljje došlo je odozgo i voda kraj nas ga je progutala, ali osim toga niko nije primetio naše bekstvo. Merlin je uzeo mačku od mene i zadovoljno seo na pod čamca, dok smo Galahad i ja zurili u umiruće ostrvo iza nas.

Dim se rasplinjavao nad vodom. Krici ljudi koje je stigao usud činili su jecavu tugovanku dok je dan gasnuo. Mogli smo videti obličja franačkih ratnika kako i dalje pristižu drvenim putem, te od njegovog kraja šljapkaju ka palom gradu. Sunce je potonulo i zaliv se smračio, a oganj u palati blještao je još jače. Zavesa je uhvatila vatru i planula, brzo i živahno, pre no što se strunila u meki pepeo. Knjižnica je gorela zastrašujuće; svitak za svitkom bi planuo i brzo sagoreo, pretvorivši taj kut dvora u pakao. Pogrebna lomača kralja Bana plamtela je u noći.

Galahad je plakao. Klečao je na dnu čuna, stiskao kopljje i gledao kako mu se dom ruši u prah. Načinio je znak krsta i izrekao tihu molitvu, isprativši očevu dušu u drugi svet u koji je Ban verovao. Bar se more smilovalo, umirivši se. Beše obojeno u crveno i crno, krv i smrt, savršeno ogledalo za zapaljeni grad, gde su naši dušmani plesali u trijumfu, kao demoni. Ajnis Trebs nikad nije obnovljen za našeg vremena; zidine su pale, korov se razbokorio, morske ptice se gnezdile u ruševinama. Franački ribari obilazili su ostrvo na kome je toliko ljudi umrlo. Ne nazivahu ga više Ajnis Trebs, dali su mu novo ime na sopstvenom grubom jeziku; Vis smrti, tako ga zovu i obnoć, vele njihovi pomorci, kad obliče napuštenog ostrva izroni iz mora glatkog kao opsidijan, naricanje žena i vriska dece još se mogu čuti.

Nasukali smo čun na praznu obalu sa zapadne strane zatona. Ostavili smo ga i poneli Merlinovu zapečaćenu škrinju uzbrdo, kroz trnovite kupinjake i žbunje štipavca, do visokog grebena na rtu. Noć se sasvim spustila dok dosegosmo vrh; okrenuo sam se i video grad где svetluca, nalik na smravljen ugarak. Pođoh da odnesem svoje breme kući i svalim ga na Arturovu savest. Ajnis Trebs beše mrtav.

Uhvatili smo brod za Britaniju na istoj reci na kojoj sam se nekad molio da me Bel i Manavidan bezbedno otpreme kući. Na reci smo našli Kilhuka, čija se pretrpana lađa zaglavila u mulju. Leanor je bila živa, i većina naših ljudi. Jedan brod podesan da nas sve preveze kući ostao je na reci. Lađar je iščekivao masnu zaradu od očajnih begunaca, ali Kilhuk mu poturi mač pod grlo i natera ga da nas vozi badava. Ostali živalj uz reku već je bio utekao pred Francima. Čekali smo te noći, nakinđurene blistavim odsjajima vatre iz Ajnis Trebsa, i u osvit podigli kotvu i zaplovili na sever.

Merlin je gledao sve manju i manju obalu i ja, jedva se usuđujući da poverujem u povratak tog starca među nas, nisam skidao oka s njega. Bio je visok koščat čovek, možda najviši kog sam ikad upoznao, duge bele kose skupljene u perčin ispod ruba tonzure. Kosu je držao

puštenu i raskuštranu dok se predstavljao kao Selvin, ali sad, kad ju je ponovo uvezao u perčin, izgledao je kao stari Merlin. Koža mu je imala boju starog, uglačanog drveta, oči mu behu zelene, a nos nalik na dug, oštar pramac. Bradu i brkove upleo je u tanane vrpce koje je voleo da uvrće prstima dok razmišlja. Niko nije znao koliko je stvarno star, ali sigurno nisam sreo nikog starijeg, osim možda druida Balisa, niti sam upoznao čoveka koji je delovao tako bezvremeno kao Merlin. Imao je zube, sve do jednog, i sačuvao je mladićku živost, mada je voleo da se prikazuje kao loman i bespomoćan starac. Odevao se u crno, nikad u drugu boju, i po navici je nosio dugačak crn štap; sad, dok smo bežali iz Armorike, nije uz sebe imao taj znamen zvanja.

Beše stvoren da zapoveda, ne samo zbog visine, glasa koji ga je pratio ili dostojanstvene pojave, već zbog snage svog prisustva. Kao i Artur, umeo je da vlada prostorom i da nakrcanu odaju učini praznom kad je napusti, ali dok Arturovo prisustvo beše blagodatno i poletno, Merlin je oko sebe večito sejao nemir. Činilo se da je pogledom mogao da pronikne u najskrivenije zakutke nečijeg srca i, još gore, to ga je zabavljalo. Bio je zločudan, nestrpljiv, plah i potpuno, neizrecivo mudar. Omalovažavao je sve, klevetao svakoga i voleo, sve u svemu, tek nekoliko ljudi. Artur beše jedan, Nimju druga, a ja, mislim, bejah treći, mada nikad nisam mogao biti siguran u to, jer je voleo varke i pritvornost. „Bleneš u mene, Derfele!“, optužio me je sa krme, okrenut leđima i dalje.

„Nadam se da te nikad više neću izgubiti s pogleda, gospodaru.“

„Kakva si ti osećajna luda, Derfele.“ Okrenuo se meni, smrknut. „Trebalo je da te zafrljačim natrag u Tanabursovou jamu. Nosi tu škrinju u moju kajitu.“

Merlin je zauzeo kajitu brodovođe, gde sam ja sad ugurao drveni sanduk. Merlin se presavio da prođe kroz niska vrata, ispreturao jastuke da načini udobno sedište, pa utonuo u njega sa srećnim uzdahom. Siva mačka skočila mu je u krilo dok je, na grubom stolu svetlucavom od riblje krljušti, razmotavao prvih nekoliko palaca debelog svitka za koji je rizikovao život.

„Šta je to?“, pitao sam.

„Jedino pravo blago koje je Ban posedovao“, kaza Merlin. „Ostatak je uglavnom grčko i rimske smeće. Nekoliko dobrih stvari, pretpostavljam, ali ne mnogo.“

„Pa, šta je to?“, ponovih pitanje.

„Svitak, dragi Derfele“, rekao je, kao da objašnjava budali. Zvirnuo je kroz otvoreno krovno okno u jedro, trbušasto od vetra još zagađenog dimom iz Ajnis Trebsa. „Dobar vетар!“, reče veselo. „Kući smo pre mraka, šta misliš? Nedostajala mi je Britanija.“ Vratio se spisu. „A Nimju? Kako je to drago dete?“, pitao je iščitavajući prve redove.

„Poslednji put kad sam je video“, rekoh ozlojeđeno, „bila je silovana i bez jednog oka.“

„Događa se“, odvrati Merlin nemamo.

Njegova neosetljivost oduze mi dah. Pričekao sam, pa ga ponovo upitao šta je tako važno na tom svitku.

Uzdahnuo je. „Ti si jedno dosadno stvorenje, Derfele. Pa, udovoljiću ti.“ Pustio je rukopis, koji se sam urolao, pa se zavalio na brodovođine vlažne pohabane jastuke. „Znaš, svakako, ko je bio Kaledin?“

„Ne, gospodaru“, priznao sam.

Podigao je ruke u očaju. „Ne stidiš li se svog neznanja, Derfele? Kaledin je bio druid Ordovika. Bedno pleme, i trebalo je to da znam. Jedna moja žena bila je od Ordovika, a takav

stvor ti je dovoljan za deset života. Nikad više.“ Zadrhtao je od sećanja, onda se zapiljio naviše u mene. „Gundleus je silovao Nimju, je li tako?“

„Da.“ Pitao sam se kako zna.

„Glup čovek! Glup čovek!“ Izgledalo je kao da ga subrina njegove ljubavnice pre zabavlja nego ljuti. „Kako će samo patiti. Je li Nimju gnevna?“

„Luda od besa.“

„Odlično. Bes je vrlo upotrebljiv, a draga Nimju ima dara za bes. Jedna od stvari koje ne mogu da podnesem kod hrišćana jeste njihovo obožavanje krotkosti. Zamisli - što više se pokoravaš, bliži si vrlini! Krotkost! Možeš li da zamisliš nebo ispunjeno samo krotkim? Kakva strahotna misao! Hrana bi se ohladila dok svako svakome doda posuđe. Krotkost nije dobra, Derfele. Bes i sebičluk, to tera svet napred.“ Nasmejao se. „Sad o Kaledinu. Bio je dobar druid Ordovicima, ni izbliza dobar kao ja, naravno, ali imao je valjanih dana. Uzgred, uživao sam u tvom pokušaju da ubiješ Lanselota, šteta što nisi završio posao. Prepostavljam da je zaždio iz grada?“

„Čim je odbrana pala, da.“

„Pomorci kažu da pacovi prvi napuštaju propale brodove. Jadni Ban. Bio je budala, ali dobra budala.“

„Je li on znao ko si?“, pitao sam.

„Naravno da je znao“, reče Merlin. „Bilo bi čudovišno neuljudno da obmanjujem svog domaćina. Nikom drugom nije kazao, naravno, inače bi me opsedali oni jezivi pesnici, tražeći da im magijom uklonim bore. Pojma nemaš, Derfele, koliko dosade dolazi od malo magije. Ban je znao ko sam, a znao je i Kadwig. On je moj sluga. Siroti Hajvel je mrtav, je li?“

„Ako već znaš“, rekoh, „zašto pitaš?“

„Samo razgovaram!“, pobunio se. „Razgovor je jedno od umeća civilizovanih, Derfele. Ne možemo se svi probijati kroz život mačem i štitom, režeći. Neki od nas pokušavaju da sačuvaju dostojanstvo.“ Šmrknuo je.

„Pa, kako si znao da je Hajvel mrtav?“ upitah.

„Tako što mi je Bedvin napisao u pismu, kako drugačije, budaletino?“

„Bedvin ti je pisao sve ove godine?“, pitao sam zapanjeno.

„Naravno! Trebali su mu moji saveti. Šta misliš da sam učinio? Nestao?“

„I jesu“, rekoh uvređeno.

„Glupost. Prosto nisi znao gde da me tražiš. Ne da je Bedvin prihvatio ijedan moj savet, doduše. Kakvu je zbrku taj čovek napravio! Mordred živ! Čista budalaština. Derle je trebalo zadaviti odmah, pupčanom vrpcom, mada mi se čini da niko ne bi ubedio Utara u to. Jadni Uter! Verovao je da se vrline zaveštavaju kroz prepone muškarca. Kakva tupavost! Dete je kao tele; ako se rodi bogaljasto, budeš pametan i rascopaš mu lobanju, pa opet oplodiš kravu. Bogovi su i uredili da se uživa u pravljenju dece baš zato što toliko tih malih beštija valja zameniti. Nema tu mnogo zadovoljstva za ženu, naravno, ali neko mora da pati i hvala bogovima što su to one, a ne mi.“

„Jesi li ikad imao decu?“, upitah, čudeći se što mi nikad ranije nije palo na um da to istražim.

„Dabome da jesam! Kakvo neobično pitanje.“ Pogledao me je kao da sumnja u moj zdrav razum. „Nikad mi se nijedno od njih nije posebno dopalo i, na sreću, mnoga nisu poživela, a ostalih sam se odrekao. Mislim da je jedno čak i hrišćanin.“ Stresao se. „Mnogo više volim

tuđu decu, uvek su daleko zahvalnija. Sad, o čemu smo beše pričali? A da, o Kaledinu. Grozan čovek.“ Zavrteo je glavom turobno.

„Je li on napisao taj svitak?“, pitao sam.

„Ne budi smešan, Derfele“, odreza nestrpljivo. „Druidima nije dopušteno da išta zapisuju, to je protivno zakonu. Znaš to! Kad jednom napišeš nešto, to se ustali. Postane dogma. Ljudi se svađaju zbog toga, postaju merodavni za to, oslanjaju se na zapis, prepisuju ga, svađaju se još više i uskoro stanu da se ubijaju. Ako ništa ne zabeležiš, niko ne zna šta si tačno kazao i uvek možeš to da menjaš. Zar baš sve treba da ti objašnjavam?“

„Možeš da objasniš šta je napisano na svitku“, rekoh ponizno.

„Baš to sam i pokušavao! Ali ti me stalno prekidaš i menjaš temu! Neverovatno ponašanje! Samo kad se setim da si odrastao na Hridi. Trebalо je da te šibam češće, bio bi uljudniji. Čujem da Galidajn obnavlja moј dvor?“

„Da.“

„Dobar i pošten čovek taj Galidajn. Verovatno ћu morati sve sam da popravim, ali on se zaista trudi.“

„Svitak“, podsetih ga.

„Znam! Znam! Kaledin je bio druid, to sam ti kazao. I Ordovik, takođe. Gadna zverad, ti Ordovici. Svejedno, seti se Crne godine i zapitaj se kako je Svetonije saznao sve o našoj veri. Znaš ko je bio Svetonije, prepostavljam?“

Pitanje u stvari beše uvreda, jer svi Briti su znali i prokljinjali ime Svetonija Polinija, upravitelja kog je naimenovao car Neron. On je Crne godine, koja beše nekih četiri stotine leta pre našeg doba, zatro drevnu religiju. Svaki Brit odrastao je uz strašnu priču o dvema Svetonijevim legijama koje su razorile druidsko svetilište na Ajnis Monu, koji, kao i Ajnis Trebs, beše ostrvo, najveći hram naših bogova. Rimljani su nekako prešli zaliv i druide, bardove i sveštenice stavili pod mač. Posekli su obredno rastinje i onečistili sveto jezero, ostavili su nam tek sen stare vere i naši druidi, kao Tanaburs i Jorvet, behu tek nejaki odjeci nekadašnje slave. „Znam ko je bio Svetonije“, rekoh Merlinu.

„Postojao je još jedan Svetonije“, poigravao se Merlin sa mnom. „Rimski pisac, i to ne loš. Ban je imao njegov *De viris illustribus*, koji uglavnom govori o životima pesnika. Svetonija je posebno sablaznio Virgilije. Čudo jedno kakve sve stvorove pesnici odvode u krevet; uglavnom jedni druge, naravno. Šteta što je taj rad izgoreo, jer ga nigde drugde nisam video. Banov prepis je verovatno bio jedini, a sad je samo pepeo. Virgilije može da odahne. Bilo kako bilo, stvar je u tome da je Svetonije Polinije htio da zna sve o našoj veri pre no što napadne Ajnis Mon. Želeo je da bude siguran da ga nećemo pretvoriti u krastaču ili pesnika, pa je pronašao izdajnika, Kaledina druida. A Kaledin je sve što je znao govorio u pero rimskom pisaru, koji je to beležio na odvratnom latinskom. Ali odvratna ili ne, to je jedina zabeleška naše stare religije; sve tajne i rituali, sva značenja i sva moć. A ovo je, dete, to.“ Pokazao je na svitak rukom i pritom uspeo da ga obori sa stola.

Izvukao sam rukopis ispod ležaja brodovođe. „A ja sam mislio“, kazao sam ogorčeno, „da si hrišćanin koji proučava raspon krila anđela.“

„Ne budi nastran, Derfele! Svi znaju da raspon krila nije uvek isti, već da zavisi od visine i težine anđela.“ Opet je razvio svitak i piljio u sadržaj. „Tragao sam za ovim blagom posvuda. Čak i u Rimu! A za sve to vreme, blesava matora luda od Bana držala ga je u knjižnici zavedenog kao osamnaesti tom Silija Italika. To dokazuje da nikad nije pročitao ceo njegov

rad, iako je tvrdio da je prekrasan. Ipak, mislim da niko i nije pročitao čitavo to delo. Kako bi i mogao?" Uzdrhtao je.

„Nije ni čudo što ti je trebalo pet godina da ga pronađeš“, rekoh, misleći koliko ljudi je za to vreme osećalo da im nedostaje.

„Svaštal! Saznao sam da svitak postoji tek pre godinu dana. Pre toga sam tražio druge predmete - Rog Bran Galeda, Bodež Laufroda, Gvendolino vreteno, Elunedin prsten. Dragulji Britanije, Derfele...“ Zastao je, osvrnuvši se na zapečaćen sanduk, pa vratio pogled na mene. „Dragulji su ključevi moći, Derfele, ali bez tajni zapisanih na ovom svitku, oni su samo mnoštvo neživih predmeta.“ Bilo je, kao retko kada, poštovanja u njegovom glasu; nisam se začudio, jer Trinaest dragulja behu najtajniji i najsjetljivi talismani Britanije. Jedne noći u Beniku, dok smo drhtali u tmini i osluškivali Franke među drvećem, Galahad je doveo u sumnju i samo postojanje Dragulja; nije mislio da su pretrajala duge godine rimske vladavine, ali Merlin je oduvek uporno tvrdio da su ih stari druidi, suočivši se sa porazom, sakrili tako da ih nijedan Rimljani nikad ne pronađe. Njegovo životno delo beše prikupljanje trinaest talismana, živeo je za konačni, strašni tren kada će biti upotrebljeni. Način njihove upotrebe, izgledalo je, bio je pohranjen u Kaledinovom spisu.

„Pa šta nam govori taj svitak?“, upitah željno.

„A kako da znam? Ne daš mi da ga pročitam. Zašto ne odeš da radiš nešto korisno? Pleti veslo ili već radi ono što mornari rade, kad se ne dave.“ Čekao je dok nisam došao do vrata. „O, još jedna stvar“, dobacio je.

Okrenuo sam se i video da pogledom češlja početne retke teškog svitka. „Gospodaru?“, pozvah ga.

„Samo sam htio da ti se zahvalim, Derfele“, reče nehajno. „Pa, hvala ti. Uvek sam se nadao da će jednog dana od tebe biti vajde.“

Pomislio sam na spaljeni Ajnis Trebs i mrtvog Bana. „Izneverio sam Artura“, kazao sam gorko.

„Svako izneveri Artura. On previše očekuje. Sad idi.“

Nagađao sam da će Lancelot i njegova majka Ilejn odjedriti na zapad u Broselijand, da se tamo priključe masi izbeglica koje su iz Banovog kraljevstva poterali Franci, ali oni su okrenuli na sever, ka Britaniji. Ka Dumnoniji.

Stigavši u Dumnoniju, otputovali su do Dumovarije, stigavši u grad cela dva dana pre no što smo se Merlin, Galahad i ja iskricali, tako da nismo videli njihov dolazak. Ipak, sve smo čuli, jer grad je odzvanjao od hvalospeva beguncima.

Kraljevska svita iz Benika je utekla u tri brza broda što su ih u pripravnosti čekala mnogo pre pada Ajnis Trebsa. Spremišta im behu krcata zlatom i srebrom kojima su se Franci nadali u Banovoj palati. Do trena kad je družina kraljice Ilejn došla u Durnovariju, blago beše skriveno, a beskućnici su išli pešice, neki bez obuće, svi dronjavili i prašnjavili, kose umršene i skorele od morske soli, s krvavim tragovima na odeći i iskrzanom, tupom oružju koje su stiskali bezvoljnim prstima. Ilejn, kraljica Benika, i Lancelot, sada kralj izgubljene kraljevine, hramali su uz glavnu gradsku ulicu da kao siromasi mole u Ginevrinoj palati. Za njima je stupala Šarolika pratnja stražara, pesnika i dvorjana koji 'su, obznanila je Ilejn

žalostivo, jedini preživeli pokolj. „Samo da je Artur održao reč“, cvilela je pred Ginevrom, „da je samo učinio polovinu onog što je obećao!“

„Majko! Majko!“ Lancelot ju je zgradio.

„Želim samo da umrem, mili moj“, rekla je Ilejn, „kao što si ti umalo umro u boju.“

Ginevra se, naravno, izvanredno snašla u neprilici. Odeća je doneta i kade su napunjene, hrana pripremljena i vino naliveno, rane previjene i priče saslušane, a Artur je pozvan.

Priče su bile Veličanstvene. Prepričavale su se po celom gadu i dok smo mi došli U Durilovariju, pripovest je već dosegla i najudaljenije kute Dunmonije, pa prešla granice i lebdela nad bezbrojnim britskim i irskim trpezama. Beše to veliki herojski ep, o Lancelotu i Borsu koji su držali Tritonovu kapiju, zastrli pesak franačkim truplima i nasitili galebove njihovim drobom. Franci su, tekla je pripovest, vrištali da im se smiluju, u strahu da će sjajni Tanladvir opet bljesnuti u Lancelotovoј ruci, ali onda su drugi branioci, van Lancelotovog pogleda, popustili. Dušmani su bili u gradu i, ako je bitka bila tegobna pre, tad posta jezovita. Napadač za napadačem padao je dok su branili ulicu za ulicom, pa ipak ni svi drevni heroji ne bi odbili taj usov neprijatelja pod čeličnim šlemovima, što su navirali iz talasa kao hrpa demona utekla iz Manavidanovih noćnih mora. Odstupali su mnoštvom nadvladani junaci, zaprečivši ulice mrtvim dušmanima; pa ipak još je dušmana došlo i potisnulo heroje, natrag do same palate, gde se Ban, dobri kralj Ban, naginjaо sa ivice balkona i na horizontu tražio Arturovo brodovlje. „Doći će!“, nije popuštao Ban. „Artur je obećao!“

Priča je tekla dalje; kralj nije htio da napusti balkon, jer šta ako ne bude tu kad Artur dođe? Šta će Ijudi reći? Bio je uporan da ostane i dočeka Artura, ali je prvo poljubio ženu, zagrljio naslednika i poželeo im dobar vetar za Britaniju, pre no što se okrenuo i nastavio da pogledom traži pomoć koja nije došla.

Bila je to moćna pripovest i narednog dana, kad se činilo da iz Armorike neće doći nove lađe, priča je vešto izmenjena. Sad su Dumnonci, ratnici s Kilhukom i Derfelom na čelu, bili ti koji su dušmane propustili u Ajnis Trebs. „Borili su se“, uveravao je Lancelot Ginevru, „ali nisu mogli da izdrže.“

Artur, koji je bio na pohodu protiv Serdikovih Sasa, žurno je dojahao u Dumovaruju da gostima pozeli dobrodošlicu. Stigao je tek nekoliko časova pre no što se naša tužna družina neopaženo dovukla uz put koji je vodio od mora kraj travnatih bedema Mai Duna. Jedan od stražara na južnoj kapiji grada prepoznao me je i pustio nas unutra. „Stigli ste baš na vreme“, kazao je.

„Za šta?“, pitao sam.

„Artur je ovde. Pričaće mu priču o Ajnis Trebsu.“

„Hoće li?“ Pogledah preko grada ka palati na zapadnom brežuljku. „Voleo bih to da čujem“, rekoh, pa uvedoh saputnike u grad. Žurio sam ka raskršću u središtu grada, radoznao da vidim kapelu koju je Sensam gradio za Mordreda, ali na moje iznenađenje, nije bilo ni kapele ni hrama na vidiku, samo prostrana čistina zarasla u korov. „Nimju“, rekoh, zabavljen.

„Šta?“, pitao je Merlin. Bio je zakukuljen da ga niko ne bi prepoznao.

„Čovečuljak pun sebe hteo je da podigne crkvu ovde“, kazao sam. „Ginevra je pozvala Nimju da ga spreči.“

„Znači, Ginevra nije sasvim nerazumna?“, upita Merlin.

„Jesam li kazao da jeste?“

„Ne, dragi Derfele, nisi. Hoćemo li dalje?“ Okrenuli smo uzbrdo ka palati. Bilo je veče i dvorski robovi stavljali su baklje u okca od konopa razmeštenog po vrtu gde se, ne vodeći

računa o Ginevrinim ružama i vodenim koritima, okupila rulja da vidi Artura i Lancelota. Niko nas nije prepoznao dok smo prolazili kroz kapiju. Merlin se skrio pod kapuljačom, dok smo Galahad i ja spustili vizire na šlemovima ukrašenim vučjim repovima. Mi, Kilhuk i još tuce ljudi tiskali smo se pod arkadom na samom začelju svetine.

I tamo, dok je padala noć, čuli smo priču o padu Ajnis Trebsa.

Lanselot, Ginevra, Ilejn, Artur, Bors i Bedvin stajali su na istočnoj strani vrta, gde je pločnik bio nekoliko stopa viši nego drugde, čineći tako govornicu; utisak je pojačavalo svetlo buktinja postavljenih na zid pod terasom, s koje su stepenice vodile dole u vrt. Tražio sam Nimju, ali nisam je mogao videti, a nije bilo ni mladog biskupa Sensama. Biskup Bedvin izgovorio je molitvu i hrišćani u rulji promrmljali su odgovor, prekrstili se i umirili da još jedared čuju užasnu priču o usudu Ajnis Trebsa. Priovedač beše Bors. Stao je na stepenište i pričao o boju za Benoik, a narod je slušao, uzdisao na opise grozota i klicao pojedinim odlomcima o Lancelotovom junaštvu. Najednom, svladan osećanjima, Bors je samo pokazao na Lancelota, koji je pokušao da primiri klicanje dižući ruke umotane u debele zavoje; kad se taj pokušaj pokazao jalovim, samo je zavrteo glavom, kao da je hvala gomile preteško breme za njega. Ilejn, odevena u crninu, jecala je kraj sina. Bors se nije zadržavao na Arturovom neuspešnom pokušaju da ojača gradsku posadu osuđenu na propast, objasnio je da se kralj Ban, iako je Lancelot znao za rat koji Artur vodi u Britaniji, držao neosnovanih nada. Artur, svejedno pogoden time, odmahivao je glavom, na ivici suza, posebno kad je Bors stigao do dirljivog oproštaja kraljevog sa ženom i sinom. I ja sam bio blizu plača, ne zbog laži koje sam slušao, već zbog radosti što opet vidim Artura. Nije se izmenio. Koščato lice još beše snažno, a oči punе brige.

Bedvin upita šta se desilo sa ljudima iz Dumnonije i Bors, vidno neodlučan, dopusti da iz njega procuri priča o našoj žalosnoj sudbini. Svetina je zaječala čuvši da smo mi, Dumnonci, bili ti čiji je bedem pao. Bors podiže šaku u rukavici. „Borili su se valjano!“, reče, ali to nije utešilo narod.

Merlin, činilo se, nije mario za Borsove budalaštine. Umesto toga, došaptavao se sa čovekom na obodu gomile, ali sad se promuvao napred i dotakao mi lakat. „Moram da pišam, drago momče“, rekao je glasom oca Selvina. „Staračka bešika. Pozabavi se ovim budalinama, a ja će brzo natrag.“

„Vaši ljudi tukli su se muški!“, povika Bors okupljenima. „Iako su poraženi, umrli su kao ljudi!“

„A sad su se, kao duhovi, vratili iz Zemlje seni“, povikao sam i tresnuo štitom o stub, podižući mali oblak krečne prašine. Stupio sam na svetlost buktinja. „Lažeš, Borse!“, zaurlao sam.

Kilhuk stade kraj mene. „I ja kažem da lažeš“, zarežao je.

„I ja!“, pojavi se i Galahad.

Isukao sam Hajvelban. Čuvši struganje čelika na drvenim ustima kanija, gomila se razmače i otvori put preko izgaženih ruža do terase. Nas trojica, iznurenim bitkama, prljavi, pod kalpacima i oružjem, kretosmo napred. Hodali smo ukorak, lagano, i ni Bors ni Lancelot nisu se usudili da govore, videvši vučje repove na našim šlemovima. Stao sam u središtu vrta i zario Hajvelban u ružičnjak. „Moj mač kaže da lažeš“, povikah. „Derkel, sin robinje, kaže da je Lancelot, sin Bana, kralja Benoika, lažov!“ „Kilhuk, sin Galejdov, kaže isto!“ On zari svoju izubijanu oštricu kraj moje.

„To kaže i Galahad, sin Banov, princ Benoika.“ Galahad pridoda svoje sečivo.

„Franci nisu zauzeli naš zid“, rekoh, skidajući kacigu da bi mi Lancelot video lice. „Nijedan se nije usudio da se popne, jer je u podnožju bilo previše mrtvih.“

„A ja sam, brate“, i Galahad smače šlem, „bio sa našim ocem na kraju, ne ti.“

„A ti, Lancelote, nisi imao zavoje kad si pobegao iz Ajnis Trebsa“, dreknuh. „Šta ti se desilo? Je l' ti se iver s ograde broda zabio u palac?“

Začula se vika. Neki od Borsovih gardista isukali su mačeve i urlali uvrede, ali se Kavan i ostali naši borci proguraše kroz kapiju naperenih kopalja, preteći pokoljem. „Niko od vas se nije borio u gradu“, povikao je Kavan, „pa se borite sad, kopilani!“

Lanval, zapovednik Ginevrine garde, povikao je strelcima da opkole terasu. Ilejn je prebleledela, Lancelot i Bors bili su kraj nje i obojica kao da su drhtala. Biskup Bedvin je vikao, ali Artur je bio taj koji je povratio mir. Potegao je Ekskalibur i tresnuo njime o štit. Lancelot i Bors pobegli su na stražnji deo terase, ali Artur im je mahnuo da priđu, pa pogledao nas trojicu. Gomila se utišala, a lukonoše skidoše strele s tetiva. „U bici“, reče Artur blago, „sve je uskomešano. Ljudi retko vide sve što se događa u borbi. Toliko je buke, toliko haosa i užasa. Naši prijatelji iz Ajnis Trebsa“, s tim rečima prebacu ruku Lancelotu preko ramena, „pogrešili su, ali bez zle namere. Nesumnjivo im je neki zbunjeni jadnik ispričao priču o vašoj pogibiji, i oni su poverovali, a sada su, na sreću, videli da greše. Ali nemaju čega da se stide! U Ajnis Trebsu bilo je slave dovoljno za svakoga. Jesam li u pravu?“

Artur je pitanje uputio Lancelotu, ali odgovorio je Bors. „Pogrešio sam“, reče. „I drago mi je da sam pogrešio.“

„I meni“, dodade Lancelot hrabrim, jasnim glasom. „Eto!“, objavi Artur i osmehnu se nama trojici. „Sad, moji prijatelji, uzmite vaše oružje. Ovde neće biti neprijateljstva! Svi ste junaci, svaki od vas!“ Čekao je, ali nijedan od nas se ne mače. Plamenovi buktinja sjaktali su na našim šlemovima i dotali sečiva naših mačeva, koji su, zariveni u zemlju, izazivali na dvoboju za istinu. Arturov osmeh nestade dok se uspravljao u punoj visini. „Naređujem vam da uzmete mačeve“, reče. „Ovo je moj dom. Ti, Kilhuče, i ti, Derfele, moji ste zakleti ljudi. Da li to kršite zavete?“

„Bramim svoju čast, gospodaru“, odgovorio je Kilhuk. „Tvoja je čast u mojoj službi“, odreza Artur, i čelični prizvuk u njegovom glasu beše dovoljan da se naježim. Bio je dobar čovek i bilo je lako zaboraviti da nije postao vojskovođa samo dobrotom. Tako mnogo je govorio o miru i pomirenju, ali u borbi bi mu s duše spale slične brige i prepuštao se ubijanju. Sad je pretio smrću stavljajući šaku na balčak Ekskalibura. „Uzmite mačeve“, naredio je, „ako ne želite da ih uzmem ja.“

Nismo se mogli tući sa sopstvenim gospodarom i pokorili smo se. Galahad se poveo za nama. Predaja nas je ostavila mrgodne, s osećajem da smo izigrani, ali se Arturu, onog trena kad je povratio mir u svojoj kući, vratio i osmeh. Raširio je ruke na dobrodošlicu silazeći niz stepenice i njegova radost što nas vidi bila je tako očigledna da je sva moja uvredjenost smesta isčilela. Zagrljio je svog rođaka Kilhuka, pa mene i osetio sam na obrazu gospodareve suze. „Derfel“, kazao je. „Derfel Kadarn. Jesi li to stvarno ti?“

„Niko drugi, gospodaru.“

„Izgledaš starije“, reče s osmehom.

„Ti ne.“

Namrštilo se. „Ja nisam bio u Ajnis Trebsu. Voleo bih da jesam.“ Okrenuo se Galahadu. „Slušao sam o tvojoj hrabrosti, gospodaru prinče, i pozdravljam te.“

„Ali ne vređaj me, gospodaru, time što veruješ mom bratu“, reče Galahad sumorno.

„Ne!“, odvrati Artur. „Neću sukobe! Svi ćemo biti prijatelji, tako mora da bude.“ I uzeo me je pod ruku i poveo svu trojicu uz stepenište, pa kazao da se svi moramo zagrliti s Lanselotom i Borsom. „Ima dovoljno nevolja“, šapnu mi kad sam ustuknuo, „i bez ovoga.“

Kročio sam napred i raširio ruke. Lanselot je oklevao, pa mi prišao. Njegova nauljena kosa vonjala je na ljubičice. „Dete“, proštao je poljubivši me u obraz.

„Kukavica“, šapnuo sam u odgovor i onda smo se razdvojili, nasmešeni.

Biskup Bedvin me je zagrio sa suzama u očima. „Dragi Derfele!“

„Imam i bolje vesti za tebe“, kazao sam mu tiho. „Merlin je ovde.“

„Merlin?“ Bedvin je zurio u mene, ne usuđujući se da poveruje. „Merlin je ovde? Merlin!“ Novost se raširila kroz svetinu. Merlin se vratio! Veliki Merlin došao je natrag. Hrišćani su se krstili, ali i oni su shvatali koliku težinu ima ta vest. Merlin je došao u Dumnoniju i iznenada su teškoće kraljevine izgledale upola manje.

„Pa, gde je on?“, hteo je da zna Artur.

„Izašao je“, rekoh tiho pokazavši na kapiju.

„Merline“, povika Artur. „Merline!“

Ali odgovora nije bilo. Gardisti su ga tražili, ali niko ga ne nađe. Kasnije su stražari na zapadnoj kapiji rekli da je stari sveštenik grbavih leđa u prljavoj mantiji, s povezom preko oka i mačkom u rukama, napustio grad, ali nije viđen nikakav drugi belobradi mudrac.

„Prošao si kroz strašne bitke, Derfele“, reče mi Artur kad smo se našli u svečanoj dvorani palate, gde su služeni svinjsko meso, hleb i medovina. „Ljudi sanjaju čudne snove kad toliko pretrpe.“

„Ne, gospodaru“, rekao sam. „Merlin je bio ovde. Pitaj princa Galahada.“

„Hoću“, reče, „naravno da hoću.“ Okrenuo se i pogledao ka glavnom stolu, na kom se Ginevra nalaktila slušajući Lanselota. „Svi ste propatili“, kazao je.

„Ali ja sam te izneverio, gospodaru“, priznao sam, „i zbog toga mi je žao.“

„Ne, Derfele, ne! Ja sam izneverio Bana. Ali šta sam više mogao da učinim? Tako je mnogo neprijatelja.“ Učutao je, pa se nasmešio kad je Ginevrin smeh zvonko odjeknuo dvoranom. „Drago mi je da je bar ona srećna“, kazao je, pa otisao da razgovara sa Kilhukom, koji se sav predao trudu da proždere čitavo prase.

Lunet je bila na dvoru te noći, kose upletene i svijene u venac iskićen cvećem. Nosila je ogrlice, kopče, grivne i haljinu od crvenog lana, sa srebrom optočenim pojasom. Nasmešila mi se, otrla mi štroku s rukava i nabrala nos zbog vonja moje odeće. „Ožiljci ti pristaju, Derfele“, rekla je, lako mi dotakavši lice. „Ali previše se izlažeš opasnosti.“

„Ratnik sam.“

„Ne mislim na tu vrstu opasnosti, nego na izmišljanje priča o Merlinu. Sramotiš me! I predstavljaš se kao sin robinje! Jesi li ikad pomislio kako će se ja osećati zbog toga? Znam da više nismo zajedno, ali ljudi znaju da smo nekad bili i šta misliš kako mi je kad kažeš da si robovsko dete? Treba da misliš na druge, Derfele, zaista treba.“ Zapazio sam da više ne nosi naš ljubavnički prsten, ali nisam ni očekivao da ga vidim, jer je odavno našla druge ljudе, mnogo darežljivije nego što će ja ikad moći da budem. „Prepostavljam da te je Ajnis Trebs načinio pomalo ludim“, nastavila je. „Zašto bi inače izazivao Lanselota na dvoboј? Znam da si vešt sa mačem, Derfele, ali to je Lanselot, ne bilo koji ratnik.“ Okrenula se da pogleda kralja koji je sedeo do Ginevre. „Nije li predivan?“, pitala me je.

„Neuporedivo“, rekoh zgađeno.

„I neoženjen, čujem?“, reče Lunet vragolasto.

Primakoh se bliže njenom uhu. „Više voli dečake“, prošaptao sam.

Udarila me je u mišicu. „Budalo. Svako može videti da nije tako. Vidiš kako gleda Ginevru?“ Sad je bio red na Lunet da se primakne mom uhu. „Nemoj nikome da kažeš“, hrapavo je šapnula. „Ona je trudna.“

„Dobro je“, rekoh.

„Uopšte nije dobro. Nije srećna. Ne želi da bude debela, znaš. I ne krivim je. Mrzela sam trudnoću. O, evo nekoga kog želim da vidim. Dopadaju mi se ova nova lica na dvoru. Ah da, još jedna stvar, Derfele“ - slatko se nasmešila „okupaj se, mili.“ Ode preko odaje da oslovi jednog od pesnika kraljice Ilejn.

„Dole sa starim, živilo novo?“ Biskup Bedvin stvorio se kraj mene.

„Tako sam star da me čudi što Lunet uopšte zna ko sam“, kazao sam nadureno.

Bedvin se nasmešio i izveo me u vrt, sada pust. „Merlin je bio s tobom“, reče, i to nije bilo pitanje.

„Da, gospodaru.“ Rekao sam mu kako je Merlin tvrdio da napušta palatu samo nakratko.

Bedvin zavrte glavom. „Voli takve igre“, reče beznadježno. „Pričaj mi još.“

Ispričah mu sve što sam znao. Hodali smo tamo-amo po gornjoj terasi kroz dim baklji i pričao sam mu o ocu Selvinu i Banovoj knjižnici, te pravu priču o opsadi i istinu o Lancelotu, a završio sam opisujući Kaledinov svitak koji je Merlin spasao iz zapaljenog grada. „On kaže“, rekoh Bedvinu, „da sadrži Mudrost Britanije.“

„Molim boga da je tako, neka mi oprosti“, reče Bedvin. „Neko nam mora pomoći.“

„Stvari tako loše stoje?“

Bedvin sleže ramenima. Izgledao je staro i iznurenog. Kosa mu je bila ređa, brada tanja, a lice iskopljeno od našeg poslednjeg susreta. „Pretpostavljam da bi moglo biti i gore“, priznao je, „ali, na nevolju, nikako ne bivaju bolje. Ako ćemo pravo, ništa se nije mnogo izmenilo od tvog odlaska, sem što je Aela ojačao, toliko da se usuđuje da sebe naziva Bretvaldom.“ Bedvin se stresao od te varvarske reči. Bretvalda beše saksansko zvanje; označavalо je vlastaoca Britanije. „Zaposeo je svu zemlju između Durokobrivije i Korinijuma“, kaza mi Bedvin, „a verovatno bi uzeo i te dve utvrde da nismo kupili mir svim zlatom koje smo imali. Onda, na jugu je Serdik, a taj ispad je još gori nego Aela.“

„Zar Aela ne napada Povis?“

„Godfrid mu je platio, baš kao i mi.“

„Mislio sam da je Godfrid bolestan.“

„Kuga je minula, kao i sve pošasti. Prezdravio je i sad predvodi snage Elmeta skupa sa Povišanima. Ide mu čak i bolje nego što smo se pribojavali“, sumorno je govorio Bedvin, „možda zato što ga tera mržnja. Okanuo se pića i zakleo se da će za svoju izgubljenu ruku uzeti Arturovu glavu. Još gore, Derfele, Godfrid čini ono što je Artur nameravao - ujedinjuje plemena, ali protiv nas, nažalost, ne protiv Sasa. Plaća Gundleusovim Silurima i Crnoštitim Ircima da napadaju naše obale, podmitio je kralja Marka da pomogne Kadviju, a smem reći i da prikuplja novac za Aelu. Platiće mu da prekrši primirje s nama. Godfrid se diže, mi padamo. U Povisu ga već zovu Kraljem kraljeva. I ima Kaneglasa za naslednika, dok mi nudimo jadnog malog, čopavog Mordreda. Godfrid prikuplja vojsku, a mi imamo četice. I kad ovogodišnja žetva bude gotova, Derfele, Godfrid će doći na jug s ratnicima Elmeta i Povisa. Ljudi govore da će to biti najveća vojska viđena u Britaniji i jedva me i čudi što ima onih“ - spustio je glas - „koji govore da treba da primimo mir pod njegovim uslovima.“

„A to su?“

„Samo je jedan, zapravo. Arturova smrt. Godfrid mu nikad neće oprostiti što je osramotio Keinvin. Možeš li da ga kriviš za to?“ Bedvin je slegao ramenima i načinio nekoliko koraka u tišini. „U pravoj opasnosti ćemo biti ako Godfrid uspe da namakne novac i Aela se vrati u rat. Mi više ne možemo plaćati Sasima. Ništa nam nije ostalo. Riznica je prazna. Ko će plaćati danak vlasti koja skapava? A ne možemo odvojiti kopljonoše da ubiru namete.“

„Tamo ima mnogo zlata“, rekoh pokazavši glavom ka dvorani, odakle je dopirala larma. „Lunet nosi dovoljno“, dodao sam zajedljivo.

„Od gospi princeze Ginevre“, kazao je Bedvin zlovoljno, „ne očekuje se da svojim nakitom pomognu u ratovanju. A čak i ako bi to učinile, sumnjam da ga imaju dovoljno da bi Aela mogao još jednom da se potkupi, a ako navalili ove jeseni, Derfele, onda ljudi koji žele Arturovu glavu neće šaputati svoje zahteve. Dovikivaće ih sa bedema. Artur bi, naravno, mogao jednostavno da ode. Mogao bi da ode u Broselijand, mislim, a da Godfrid uzme malog Mordreda na staranje; mi bismo bili vazalno kraljevstvo u vlasti Povisa.“

Hodao sam čutke. Pojma nisam imao da smo tako blizu propasti.

Bedvin se tužno nasmešio. „Čini mi se, moj mlađi druže, da si iz ključalog lonca skočio u vatru. Biće posla za tvoj mač, Derfele, i to uskoro, ne beri brigu.“

„Želeo sam da posetim Ajnis Vidrin“, rekoh.

„Da ponovo nađeš Merlina?“

„Da nađem Nimju.“

Stao je u mestu. „Nisi čuo?“

Nešto hladno ščepa mi srce. „Nisam čuo ništa. Mislio sam da je možda ovde, u Dumovariji.“

„I bila je“, reče Bedvin. „Princeza Ginevra ju je dovela. Bio sam iznenađen što je došla, ali jeste. Treba da shvatiš, Derfele, da su Ginevra i biskup Sensam - sećaš se njega? Kako bi pa mogao da ga zaboraviš... Uglavnom, njih dvoje su zakrvljeni. Nimju je bila Ginevrino oružje. Bog zna šta je očekivala da će Nimju uraditi, ali Sensam nije čekao da to sazna. Propovedao je protiv Nimju, proglašio ju je vešticom. Neki od moje sabraće u veri, bojim se, nisu puni milosti, a Sensam je govorio da je treba kamenovati na smrt.“

„Ne!“, jeknuo sam.

„Ne, ne!“ Podigao je ruku da me umiri. „Uzvratila je, dovela pagane iz sela u grad. Srušili su Sensamovu novu kapelu, rulja je podiviljala i ostavila za sobom tuce mrtvih, ali ni ona ni Sensam nisu povređeni. Kraljeva garda se prepala, misleći da je to napad na Mordreda. Ništa od toga, naravno, ali to ih nije sprečilo da upotrebe koplja. Onda je Nimju utamničio Nabur, sudija odgovoran za kralja, i proglašio je krivom za dizanje bune. To se moglo i očekivati, budući da je hrišćanin. Biskup Sensam zahtevao je da se pogubi, princeza Ginevra da se oslobođi, a između tih zahteva Nimju je trunula u Naburovoj celiji.“ Bedvin je zastao i u očima sam mu video da najgore tek ima da dođe. „Poludela je, Derfele“, nastavio je biskup napisletku. „Bilo je to kao da strpaš sokola u krletku, razumeš li, ona se pobunila protiv rešetaka. Vrištala je neprestano, bezumno. Niko nije mogao da je obuzda.“

Znao sam šta sledi i zavrteo glavom. „Ne“, rekoh.

„Ostrvo mrtvih“, izreče Bedvin groznu novost. „Šta su drugo mogli?“

„Ne!“, zavapih ponovo. Nimju je bila na Ostrvu mrtvih, izgubljena među slomljenim dušama, i nisam mogao podneti da mislim na takvu sudbinu. „Zadobila je svoju Treću ranu“, kazao sam tiho.

„Šta?“ Bedvin prinese šaku uvetu.

„Ništa“, odvratih. „Je li živa?“

„Ko zna? Niko živ ne ide tamo, a ne vraća se ako i ode.“

„Mora da je tamo otišao Merlin!“, viknuo sam s olakšanjem. Merlin je nesumnjivo čuo vest od čoveka s kojim se sašaptavao u vrtu, a Merlin je mogao ono što se nijedan čovek ili žena ne bi usudili. Ostrvo mrtvih njemu nije bilo užasno. Šta bi ga drugo nateralo da iščezne tako nenadano? Za dan ili dva, mislio sam, vratiće se u Dumovariju sa Nimju, spasenom i dozvanom pameti. Tako mora da bude.

„Nek da bog da je tako“, kazao je Bedvin, „zbog nje.“

„Šta se desilo Sensamu?“, upitah osvetoljubivo.

„Zvanično nije kažnjen“, kazao je Bedvin, „ali Ginevra je ubedila Artura da ga makne s položaja Mordredovog kapelana, a onda je stari brat koji je vodio svetilište Svetog trna umro, a ja sam nekako ubedio našeg mladog biskupa da uzme to mesto. Nije bio srećan, ali znajući da je stvorio previše neprijatelja u Dumovariji, prihvatio je.“ Bedvin je očito bio oduševljen Sensamovim srozavanjem. „Svakako je izgubio svu moć ovde i ne vidim kako bi mogao da je povrati. Ne ukoliko nije daleko mudriji no što mislim da jeste. On je, naravno, jedan od onih što šapuću da Artura treba žrtvovati. Nabur je drugi. Postoje Mordredovi poklonici u našoj kraljevini, Derfele, i oni se pitaju zašto ratovati za Arturov život.“

Obišao sam lokvu bljuvotine koju je povratio pijani vojnik izašavši iz dvorane. Čovek je zaječao, pogledao me, pa povratio ponovo. „Ko bi drugi mogao da vlada Dumnonijom?“, pitao sam Bedvina kad se makosmo s dometa pijančevih ušiju.

„To je dobro pitanje, Derfele, ko? Godfrid bi mogao, sigurno, ili njegov sin Kaneglas. Neki šapuću Gereintovo ime, ali on ne želi vlast. Nabur je čak predložio da bih ja mogao da preuzmem. Nije kazao ništa određeno, naravno, samo je natuknuo.“ Bedvin se nasmeja u po glasa, podrugljivo. „Od kakve bih ja koristi bio protiv naših dušmana? Treba nam Artur. Niko drugi ne bi odbijao ovaj neprijateljski obruč tako dugo, Derfele, ali svet to prosto ne razume. Krive njega za rasulo, ali da je bilo ko drugi držao moć, rasulo bi bilo veće. Ovo je kraljevstvo bez pravog kralja, pa svaka častohlepna hulja baca oko na Mordredov presto.“

Zastao sam kraj bronzanog poprsja koje je tako nalikovalo Godfridu. „Samo da se Artur oženio Keinvin...“, počeh.

„Da je, Derfele, da je“, prekide me Bedvin. „Da je Mordredov otac poživeo, ili da je Artur ubio Godfrida umesto što mu je samo otfikario ruku, sve bi bilo drugačije. U istoriji nijedna rečenica ne počinje bez *daje*. A možda i imaš pravo. Možda bismo, da se Artur oženio Keinvin, sada bili u miru, i možda bi Aelina glava bila nataknuta na kopljje u Kaer Kadarnu. Ali šta misliš, koliko dugo bi Godfrid trpeo Arturov uspeh? I razmisli zašto je Godfrid uopšte pristao na to venčanje?“

„Zbog mira?“, ponudih odgovor.

„Teško meni, ne. Godfrid je dao Keinvin samo zato što je mislio da će njen sin, njegov unuk, vladati Dumnonijom umesto Mordreda. Mislio sam da je to bilo očigledno.“

„Meni ne“, kazao sam. U Kaer Sasu, kad je Artura spopalo ludilo ljubavi, ja sam bio prosti kopljjanik u gardi, ne četovoda koji treba da ispituje razloge kraljevskih postupaka.

„Treba nam Artur“, ponovio je Bedvin pogledavši me u oči. „A ako njemu treba Ginevra, neka bude tako.“ Slegao je ramenima i nastavio da korača. „Više bih voleo da mu je Keinvin žena, ali izbor i bračna postelja nisu moji. Sada će je, jadno stvorenje, udati za Gundleusa.“

„Za Gundleusa!“, rekoh preglasno, trgavši izmučenog vojnika koji je roptao nad onim što je isповraćao. „Keinvin će se udati za Gundleusa?“, upitah Bedvina.

„Zaruke su za dve nedelje“, kaza Bedvin mirno, „tokom Lughnase.“ Lughnasa je letnja svetkovina Leulava, boga svetla, posvećena plodnosti, i svaku veridbu sklopljenu u vreme slavlja prate povoljna znamenja. „Venčaće se u kasnu jesen, posle rata.“ Učutao je, svestan kako njegove poslednje reči kazuju da će Godfrid i Gundleus pobediti u ratu i da će svadba tako biti deo pobedničkog slavlja. „Godfrid se zakleo da će im Arturova glava biti svadbeni dar od njega“, dodao je Bedvin tužno. „Ali Gundleus je već oženjen!“ pobunih se, pitajući se zašto me to toliko grize. Da li zato što sam se sećao krhke lepote Keinvin? Još sam nosio njenu kopču pod prsnikom, ali rekoh sebi da jed ne dolazi zbog nje, već prosto zato što mrzim Gundleusa.

„To što se oženio Ladvis nije ga sprečilo da se venča s Norvenom“, reče Bedvin prezrivo. „Gurnuće Ladvis u stranu, tri put obići sveti kamen i poljubiti čarobnu gljivu ili šta već vi pagani radite da biste se rastavili sa ženom ovih dana. Više nije hrišćanin, uzgred. Razvešće se kao paganin, venčati se s Keinvin, napraviti naslednika, pa trk u krevet kod Ladvis. Izgleda da se danas to tako radi.“ Zamukao je, načuljivši uvo u pravcu smeha koji je dopirao iz dvorane. „Mada ćemo, možda“, nastavio je, „u godinama što dolaze ovo vreme smatrati našim poslednjim dobrim danima.“

Nešto u njegovom glasu nateralo je moj duh da potone još dublje. „Jesmo li propali?“, upitah.

„Ako Aela održi reč, možemo potrajati još godinu, i to samo budemo li porazili Godfrida. A u suprotnom? U suprotnom se moramo moliti da nam je Merlin doneo novi život.“ Slegnuo je ramenima, ali nije izgledalo da se nada nečemu dobrom.

Nije bio dobar hrišćanin, taj biskup Bedvin, iako beše veoma dobar čovek. Sensam mi sad kaže da dobrota neće spasti Bedvinovu dušu od plamenova pakla. Ali tog leta, tek što stigoh iz Benika, sve naše duše izgledahu mi osuđene na pakleni oganj. Žetva je tek počinjala, ali jednom kad usevi budu skupljeni, Godfrid će kidisati.

poglavlje četvrto

Povratak mrtvih

I

Igrejn je morala da vidi kopču koju mi je poklonila Keinvin. Držala ju je kraj prozora, obratala i razgledala zlatne zavijutke. Mogao sam videti čežnju u njenim očima. „Imaš ih mnogo lepših“, rekao sam.

„Ali nijednu tako prepunu priča“, odvratila je, držeći kopču na prsima.

„Mojih priča, draga kraljice“, zadirkivao sam je, „ne tvojih.“

Nasmešila se. „A o čemu pišeš? O tome da će te, ako sam tako dobra kakvom me smatraš, pustiti da je zadržiš?“

„Jesam li to napisao?“

„Zato što si znao kako ćeš me naterati da ti je vratim. Ti si lukav starac, brate Derfele.“
Pružila mi je kopču, ali, pre no što sam je mogao uzeti, ona sklopi prste oko zlata. „Hoće li biti moja jednog dana?“

„Nikoga drugog, mila gospo. Obećavam.“

„I nećeš dozvoliti biskupu Sensamu da je uzme?“

„Nikad“, rekoh žučno.

Spustila mi je kopču na dlan. „Stvarno je nosiš ispod napršnjaka?“

„Uvek“, kazao sam sakrivši kopču pod odoru, na bezbedno.

„Jadni Ajnis Trebs.“ Sedela je, kao što je uobičajila, na dasci mog prozora, odakle je mogla da baci pogled niz dolinu Dinevraka. Ka udaljenoj reci, ugojenoj ranim letnjim kišama. Je li zamišljala franačke zavojevače kako prelaze gaz i nadiru uz strminu? „Šta se dogodilo sa Leonor?“, upita, iznenadivši me.

„Sa harfistkinjom? Umrla je.“

„Ne! Ali mislila sam da je pobegla iz Ajnis Trebsa, tako si rekao.“

Klimnuo sam glavom. „I jeste, ali razbolela se prve zime u Britaniji i umrla. Tek tako.“

„A šta se desilo s tvojom ženom?“

„Mojom?“

„Onom iz Ajnis Trebsa. Rekao si da je Galahad imao Leonor, ali i da ste vi ostali imali žene, pa kakva je bila tvoja? I šta je bilo s njom?“

„Ne znam.“

„O, Derfele! Nemoguće da je bila nik!“

Uzdahnuo sam. „Bila je ribarska kći. Zvala se Pelsin, ali svi su je zvali Pus. Muž joj se utopio, godinu pre no što smo se sreli. Imala je bebu, devojčicu, i kad je Kilhuk poveo naše preživele ka lađi, Pus se omakla s litice. Nosila je dete, vidiš, i nije mogla da se pridržava za stenje. Vladao je haos, svi su bili prestrašeni, užurbani. Niko nije kriv.“ Ali da sam ja bio tamo, često sam mislio, Pelsin bi poživelja. Bila je snažna, jasnooka devojka bistrog smeha, s neiscrpnom voljom za težak rad. Dobra žena. Ali da sam spasao nju, Merlin bi umro. Usud je neumoljiv.

Igrejn mora da je mislila na isto. „Volela bih da sam upoznala Merlinu“, reče zamišljeno.

„Dopala bi mu se“, kazao sam. „Uvek su mu se dopadale lepe žene.“

„I Lancelotu?”, upita hitro.

„O, da.“

„Ne dečaci?“

„Ne, ne dečaci.“

Igrejn se nasmejala. Tog dana nosila je izvezenu haljinu od plavog lanenog platna, koja je pristajala uz njenu belu kožu i tamnu kosu. Dve zlatne ogrlice svile su joj se oko vrata i niz narukvica zveckao je na tankoj podlaktici. Smrdela je na izmet, a ja bejah dovoljno vispren da to zanemarim; shvatio sam da nosi prvu nečist tek rođene bebe, staru lekariju za jalove žene. Sirota Igrejn. „Mrzeo si Lancelota?“, optužila me je iznenada.

„Veoma.“

„To nije pravo!“ Skočila je s prozorske daske i koračala napred-nazad po maloj odaji. „Priče o Ijudima ne bi trebalo da prenose njihovi dušmani. Zamisli da Nvajla pripoveda o meni?“

„Ko je Nvajla?“

„Ne poznaješ je“, reče namrštivši se; shvatih da je to ljubavnica njenog muža. „Ali to nije u redu, svi znaju da je Lancelot bio najveći od Arturovih ratnika. Svi!“

„Ja ne.“

„Ali on je morao biti hrabar!“

Zurio sam kroz okno, starajući se da u mislima budem pravičan, da nađem i kažem štogod dobro o svom najcrnjem neprijatelju. „Mogao je biti hrabar“, rekoh, „ali je odabrao da ne bude. Borio se ponekad, ali obično je izbegavao bitku. Plašio se da mu ožiljci ne naruže lice, znaš. Bio je vrlo tašt zbog svog izgleda. Sakupljaо je rimska ogledala. Tamo u Beniku, soba s ogledalima bila je Lancelotova. Mogao je sedeti тамо i diviti se sebi, на svakom zidu.“

„Ne verujem da je bio tako loš kakvim ga predstavljaš“, pobunila se Igrejn.

„Mislim da je bio gori od toga“, rekao sam. Nisam uživao dok sam pisao o njemu, jer sećanje na njega leži kao mrlja na mom životu. „Iznad svega“, rekao sam joj, „bio je nečastan. Govorio je laži, ne birajući sredstva da skrije istinu o sebi. Ali je isto tako umeo da se dopadne Ijudima kad je želeo. Mogao je da očara i ribu iz mora, mila moja.“

Šmrknula je, nezadovoljna mojim sudom. Nesumnjivo, kad Dafid, sin Grufudov, bude prevodio ove reči, Lancelot će biti izbrušen baš onako kako bi i sam želeo. Blistavi Lancelot! Veliki Lancelot! Lepi, razigrani, nasmešeni, mudri, graciozni Lancelot! Bio je kralj bez zemlje i gospodar laži, ali bude li Igrejn isterala svoje, bleštaće kroz godine što dolaze kao uzor za kralja i ratnika.

Igrejn je kroz prozor piljila u Sensama, koji je gonio grupu gubavaca od naše kapije. Presveti ih je gađao grumenjem zemlje, vrištao da idu do đavola i prizivao ostalu sabraću da mu pomognu. Iskušenik Tadvel, iz dana u dan sve manje uljudan prema nama, poskakivao je kraj gospodara i hrabrio ga pokličima. Igrejnini gardisti najzad prestadoše da dangube kraj kuhinjskih vrata i kopljima spasoše samostan od zaraženih prosjaka. „Da li je Sensam zaista htio da žrtvuje Artura?“, upita Igrejn.

„Tako mi je Bedvin kazao.“

Igrejn me pogleda prepredeno. „Da li Sensam voli dečake, Derfele?“

„Presveti voli svakoga, mila kraljice, čak i mlade žene koje postavljaju bezobrazna pitanja.“

Nasmešila se poslovično, pa se namrštila. „Svakako ne voli žene. Zašto nikom od vas ne dopušta da se oženi? Drugi monasi žive u braku, ali ovde ne.“

„Pobožni i voljeni Sensam“, objasnio sam, „veruje da nas žene odvlače od dužnosti prema Gospodu. Baš kao što ti mene odvlačiš od pravog posla.“

Nasmešila se, pa se iznenada prisetila poruke i uozbiljila se. „Dve reči iz poslednje pošiljke pergamenata Dafid nije razumeo. Hoće da mu ih objasniš. Katamit?“

„Reci mu da pita koga drugog.“

„Ja će pitati nekog drugog, zasigurno“, rekla je Ijutito. „A kamila? On kaže da to nije ugalj.“

„Kamila je mitska zver, gospo, s rogovima, krilima, krljuštima, uvijenog repa i plamenog daha.“

„Zvuči kao da opisuješ Nvajlu“, reče Igrejn.

„Ah! Pisci jevandjela na delu! Dvoje mojih jevandjelista!“ Sensam, ruku štokavih od zemlje kojom je gađao gubavce, ušunjao se u sobu i sumnjičavo pogledao pergament po kom sam pisao, pre nego što je nabrazao nos. „Šta to smrdi?“, pitao je.

Namestih tupav izraz. „Pasulj za doručak, gospodaru biskupe“, rekao sam. „Izvinjavam se.“

„Zapanjen sam što trpiš njegovo društvo“, poveri Sensam Igrejni. „Zar ne treba da budeš u kapeli, moja gospo? Da se moliš za dete? Nije li to tvoj posao ovde?“

„Svakako nije tvoj“, reče Igrejn svadljivo. „Ako baš moraš da znaš, moj gospodaru biskupe, raspravliali smo o mislima Spasitelja. Nisi li nam jednom propovedao o kamili i iglenim ušima?“

Sensam zagrokta i pogleda preko mog ramena. „I, smrdljivi brate Derfele, koja je saksonska reč za kamilu?“

„Nvajla“, rekoh.

Igrejn se nasmeja i Sensam se zabulji u nju. „Mojoj gospi su zabavne reči našeg blagoslovenog Gospoda?“

„Samo sam srećna što sam ovde“, reče Igrejn ponizno, „ali bih volela da znam šta je to kamila.“

„Pa svi to znaju!“, graknu Sensam posprdno. „Kamila je riba, velika riba! Pomalo nalik“, dodade Iukavo, „onim lososima koje se tvoj muž katkad seti da pošalje nama siromašnim monasima.“

„Nagovoriću ga da pošalje još“, reče Igrejn, „sa sledećom pošiljkom koža za Derfela. Znam da će ta pošiljka uskoro stići, jer je ovo jevandjelje veoma dragoo kralju.“ „Je li tako?“, upita Sensam sumnjičavo.

„Vrlo dragoo, moj gospodaru biskupe“, odgovorila je Igrejn pouzdano.

Pametna devojka, veoma pametna, a i lepa. Kralj Brokvel je luda ako drži i naložnicu pored kraljice, ali Ijudi uvek pobudale zbog žena. Ili bar neki, a njihov prvak i poglavica je, pretpostavljam, bio Artur. Dragi Artur, moj gospodar, moj darodavac, najvelikodusniji od Ijudi, čija je ovo priča.

Bilo je čudno vratiti se kući, pogotovo što nisam ni imao kuću. Imao sam nešto zlatnih ogrlica i komadića nakita, ali sam ih, izuzev kopče koju mi je dala Keinvín, prodao da bi moji Ijudi imali makar hranu tih prvih dana po povratku. Sve drugo što sam imao ostalo je u Ajnis Trebsu i sad je činilo deo neke franačke riznice. Bio sam bednik, beskućnik, bez ičega što bih dao svojim Ijudima, čak ni odaju u kojoj bi jeli, ali su mi to praštali. Bili su to dobri Ijudi, zakleti na službu meni. Kao i ja, ostavili su sve što nisu mogli poneti kad je Ajnis Trebs pao. Kao i ja, bili su siromašni, pa ipak se nijedan nije potužio. Kavan je prosto rekao da vojnik mora trpeti gubitke kao što se prepušta pljačkanju, olako. Ajsa, seljačić koji je postao strašan kopljanič,

pokušao je da vrati uzanu zlatnu ogrlicu koju sam mu dao. Nije poštено, rekao je, da kopljonoša nosi zlatnu ogrlicu dok zapovednik nema ništa, ali ja nisam htio da je primim; Isa ju je podario kao zavetni znamen devojci, a ona je narednog dana pobegla sa lutajućim sveštenikom i njegovim krdom drolja. Zemlja je bila puna takvih putujućih hrišćana - nazivali su se misionarima - a gotovo svakog od njih pratila je grupa sledbenica; trebalo je da pomažu u obredima, ali one su, govorkalo se, češće korišćene da zavedu nove preobraćenike u Hristovu veru.

Artur mi je ustupio dvor malo na sever od Durnovarije. Nije mi ga poklonio, jer je pripadao naslednici po imenu Gilad, siročetu, ali me je proglašio njenim zaštitnikom. Taj položaj se, po pravilu, završavao propašću deteta i bogaćenjem tutora. Gilad jedva da je navršila osmu; mogao sam se venčati s njom da sam želeo i raspolagati njenim imanjem, ili prodati njenu ruku čoveku voljnom da isplati i posede i nevestu, ali sam umesto toga, što je Arturu i bila namerna, živeo od Giladinih zakupa i dopuštao joj da raste u miru. Cak i tako, njena rodbina se protivila mom imenovanju. U samoj nedelji mog povratka iz Ajnis Trebsa, kad sam boravio u Giladinom dvoru tek dva dana, njen stric, hrišćanin, žalio se na moje tutorstvo Naburu, hrišćanskom sudiji u Durnovariji. Giladin otac je pre smrti njemu obećao taj položaj, rekao je. Mogao sam da sačuvam Arturov dar samo postavivši kopljjanike svud oko kuće. Behu pod punom spremom, do sjaja izbrušenih kopalja, i njihovo prisustvo nekako je uverilo strica i njegove pristalice da ne navaljuju s tužbom. Gradska straža je pozvana, a jedan pogled na moje veterane ubedio ih je da drugde imaju preča posla. Nabur se žalio da pristigli ratnici zapodevaju kavgu u mirnom gradu, ali kad se moji protivnici nisu pojavili pred sudom, bespomoćno je presudio meni u korist. Kasnije sam čuo da je stric već kupio drugačiju presudu od Nabura i da nikad nije uspeo da povrati novac. Ja sam za Giladinog kućepazitelja naimenovao Listana, ratnika koji je izgubio stopalo u šumama Benoka; on, naslednica i njen imetak lepo su napređovali.

Artur me je pozvao naredne nedelje. Zatekao sam ga u palati, ručao je s Ginevrom. Naredio je da mi se donesu divan i jelo. Vit je bio pun molilaca. „Jadni Artur“, požalila se Ginevra. „Jednom stigne da poseti dom i odmah se svi žale na susede i traže manje zakupe. Što ne idu kod sudija?“

„Zato što nemaju novca da ih potkupe“, odgovorio je Artur.

„Ili nisu dovoljno moćni da okruže kuću ratnicima pod oružjem“, dodade Ginevra, osmehom pokazavši da odobrava moj potez. U to nisam ni sumnjao, jer je bila ogorčeni protivnik Nabura, vođe hrišćanske stranke u kraljevstvu.

„Bila je to neiznuđena podrška mojih ljudi“, rekoh učtivo i Artur se nasmeja.

Beše to veseo ručak. Retko sam bivao nasamo sa Arturom i Ginevrom, ali kad god bi se to desilo, video sam kako ga ona čini zadovoljnim. Imala je onu zajedljivu žaoku koja je njemu nedostajala, ali ju je odobravao kod drugih. Njome je bockala blago, znajući da on voli kad je upotrebljava. Laskala mu je, ali ga i pametno savetovala. Artur je uvek tražio najbolje u ljudima, bila mu je nužna Ginevrina sumnjičavost da ublaži njegov polet. Ona nije izgledala starije nego prošlog puta kad sam joj bio tako blizu, mada su možda te zelene oči grabljivice postale još preprednije. Nije se videlo da je trudna; njena bledozelena haljina nije se napinjala na trbuhu, oko kog se, umesto pojasa, labavo obavijao zlatom protkan kanap. Privezak u obliku mesecom okrunjenog jelena visio joj je oko vrata, ispod teških sunčevih zraka na saksonskoj ogrlici koju joj je Artur po meni poslao iz Durokobrivije. Prezrela je ogrlicu kad sam joj je doneo, ali sad ju je nosila ponosno.

Razgovor za ručkom uglavnom beše lagan. Artur je htio da zna zašto kosovice i drozdovi prestaju s pesmom u leto, ali nijedno od nas nije umelo da odgovori, kao što nismo znali ni da li laste i bregunice odlaze na zimu, mada mi je Merlin jedared kazao da se sele u ogromnu pećinu negde na divljem severu i spavaju u golemim pernatim grozdovima sve do proleća. Ginevra me je saletela pitanjima o Merlinu; zakleo sam se u život da se druid vratio u Britaniju. „Otišao je na Ostrvo mrtvih“, rekoh joj.

„Šta je uradio?“ Artur beše zapanjen.

Ispričao sam mu za Nimju i setio se da zahvalim Ginevri za napore da spase moju prijateljicu od Sensamove osvete.

„Sirota Nimju“, reče Ginevra. „Ali ona je strašan stvor, zar ne? Meni se dopala, ali mislim da mi njoj nismo. Svi smo previše ništavni za nju! I nisam je mogla zainteresovati za Izis. Samo bi rekla da je Izis strana boginja, i onda bi siktala kao mala mačka i mrmljala molitve Manavidanu.“

Artur nije ni trepnuo na pomen Izis, pretpostavio sam da više ne strahuje od nepoznatog božanstva. „Voleo bih da sam upoznao Nimju bolje“, kazao je.

„I hoćeš“, ubedljivao sam ga, „kad je Merlin dovede od mrtvih.“

„Bude li mogao“, reče Artur s nevericom. „Niko se nikad nije vratio sa Ostrva.“

„Nimju hoće“, bio sam uporan.

„Ona nije obična“, složi se Ginevra. „Ako iko može da preživi Ostrvo, to je ona.“

„Uz Merlinovu pomoć“, dodao sam.

Tek pred kraj obeda razgovor se poveo o Ajnis Trebsu, a čak i tada Artur se starao da ne pomene Lanselotovo ime. Umesto toga, žalio je što nema poklon kojim bi nagradio moje muke.

„Povratak kući je dovoljna nagrada, gospodaru prinče“, kazao sam, setivši se da ga oslovim titulom koju je Ginevra volela.

„Bar te mogu zvati gospodarom“, reče Artur. „Tako ćeš i biti znan odsad, gospodaru Derfele.“

Nasmejah se, ne stoga što sam bio nezahvalan, već zato što je zvanje vojskovođe bilo previše velikodušno za moja postignuća. Bejah i ponosan; čoveka su zvali gospodarom ako je kralj, princ ili poglavac, i onda kad bi ga njegov mač načinio čuvenim. Sujeverno sam dotakao balčak Hajvelbana, da moju sreću ne pomuti gordost. Ginevra mi se nasmeja, ne iz pakosti, već oduševljena mojom radošću; Artur, koji je najviše voleo da vidi druge ljude srećne, beše zadovoljan zbog nas oboje. Bio je radostan tog dana, ali Arturova sreća oduvek je bila tiša no veselje drugih ljudi. U to vreme, kad se tek vratio u Britaniju, nikad ga nisam video pijanog, nikad bučnog; nikad nije gubio vlast nad sobom, izuzev na bojištu. Beše tako smiren da je neke ljude uzrujavao. Plašili su se da čita šta im je na duši, ali mislim da je njegov mir poticao od želje da se razlikuje. Hteo je da mu se dive i voleo da divljenje nagradi kakvim uzdarjem.

Molioci koji su čekali grajali su sve više i Artur uzdahnu, misleći na posao pred sobom. Odgurnuo je kupu s vinom od sebe i pogledao me kao da traži oproštaj. „Zaslužio si da počineš, gospodaru“, namerno mi je laskao novom titulom. „Ali avaj, uskoro ću te pozvati da povedeš svoje kopljanike na sever.“

„Moja koplya pripadaju tebi, gospodaru prinče“, pokorih se.

Prstom je opisivao krug po mramornoj ploči stola. „Dušmani nas drže u obruču“, kazao je, „ali najopasniji je Povis. Godfrid okuplja vojsku kakvu Britanija nije videla. Te trupe će

začas poći na jug, a kralj Todrik, bojim se, nema stomak za borbu. Moraću da pošaljem u Gvent sva kopinja koja mogu, da održe Todrikovu odanost čvrstom. Kej može da drži Kadvija, Melvas mora da da sve od sebe protiv Serdika, a mi ostali idemo u Gvent.“

„A Aela, šta s njim?“, upita Ginevra značajno.

„On je miran“, uveravao je Artur.

„On se pokorava najvišoj ceni“, kaza Ginevra, „a Godfrid će uskoro podići ulog.“

Artur sleže ramenima. „Ne mogu se suočiti sa obojicom“, reče tih. „Potrebno je tri stotine kopinja da zadrže Aeline Sase; ne da ih savladaju, pazi, samo da ih zadrže. Tih trista kopinja manje u Gventu značilo bi poraz.“

„Sto Godfrid zna“, ukaza Ginevra.

„Dakle, ljubavi, šta treba da radim?“, pitao je Artur.

Ali Ginevra nije imala bolji odgovor od Arturovog, a to beše tek nada i molitva da će Aela održati krhko primirje. Saksonski kralj potkupljen je punim kolima zlata i više mu se nije moglo dati, jer ga u kraljevini nije preostalo. „Moramo se nadati da je Gereint u stanju da ga odbije“, reče Artur, „dok ne slomimo Godfrida.“ Odgurnuo je divan od stola i nasmešio mi se. „Odmori se do kraja Lughnase, gospodaru Derfele“, kazao je, „a čim žito bude prikupljeno, ideš na sever sa mnom.“

Pljesnuvši dlanovima dozvao je služe da raščiste ostatke ručka i puste molioce u odaju. Ginevra mi mahnu dok su služe žurile da poslušaju. „Možemo li da razgovaramo?“, pitala je.

„Biće mi milo, gospo.“

Skinula je tešku ogrlicu, dodala je robinji, pa me povela uz kameno stepenište koje se završavalо izlazom u voćnjak, gde su dva velika hrta čekala da je pozdrave. Ose su zujale oko opalog voća i Ginevra je poslala robeve da pokupe natrulе plodove kako nam insekti ne bi dodijavali. Hranila je pse komadićima piletine preostalim od obroka, dok je tuce robova prikupljalo razgnjecano, spljeskano voće u skutove odora; potom su otrčali, poštено izbodeni, da ostave nas dvoje nasamo. Vrbovi ramovi kolibica koje će biti ukrašene cvećem za veliki pir Lughnase podignuti su svud oko zidova voćnjaka. „Izgleda lepo“, pohvali Ginevra voćnjak, „ali volela bih da sam u Lindinisu.“

„Sledeće godine, gospo.“

„Biće u ruševinama“, reče jetko. „Nisi čuo? Gundleus je poharao Lindinis. Nije zarobio Kaer Kadarn, ali jeste razorio moju nova palatu. Pre godinu dana.“ Namrštila se. „Nadam se da će mu Keinvin zagorčati život, ali sumnjam u to. Ona je bljutavi mali stvor.“ Sunce se probijalo kroz lišće svetlucajući na njenoj crvenoj kosi i bacajući oštре senke na lice. „Ponekad poželim da sam muško“, kazala je, iznenadivši me.

„Zaista?“

„Znaš li kako je grozno čekati vesti?“, pitala je strastveno. „Za dve ili tri nedelje svi će te na sever, a mi ćemo morati da čekamo. Čekamo i čekamo, vest da li je Aela pogazio reč ili da čujemo kolika je zaista Godfridova vojska.“ Zastala je. „Zašto Godfrid čeka? Zašto ne napada sad?“

„Trupe rade na poljima“, odvratih. „Sve staje zbog žetve. Njegovi ljudi hoće da obezbede svoje useve pre no što krenu po naše.“

„Možemo li ih zaustaviti?“, upita odsečno.

„U ratu, gospo“, rekoh, „nije uvek pitanje šta može, već šta mora biti učinjeno. Moramo ih zaustaviti.“ Ili umreti, pomislih sumorno.

Prešla je u tišini nekoliko koraka, terajući razigrane pse od nogu. „Znaš li šta ljudi pričaju o Arturu?”, rekla je ubrzo.

Klimnuh glavom. „Da bi bilo bolje da pobegne u Broselijand i prepusti kraljevstvo Godfridu. Govore da je rat izgubljen.“

Pogleda me, progutavši me огромним очима. U tom trenu, tako blizu nje, bez ikog drugog u topлом vrtu i okružen njenim slatkim mirisom, razumeo sam zašto je Artur stavio mir na kocku zbog te žene. „Ali ti ćeš se boriti za njega?”, pitala me je.

„Do kraja, gospo“, rekao sam. „I za tebe“, dodao sam trapavo.

Osmehnula se. „Hvala.“ Skretosmo u uglu voćnjaka, hodajući put malog vrela koje je šikljalo iz kamena u kutu rimskog zida. Izvor je navodnjavao voćnjak i neko je stavio zavetne vrpce u niše među mahovinom obraslim kamenjem. Ginevra zadiže zlatni rub svoje kao jabuka zelene haljine i prekorači potočić. „U kraljevstvu postoji Mordredova klika“, kaza, ponavljujući ono što mi je biskup Bedvin već ispričao u noći mog povratka. „To su hrišćani, većinom, i oni se mole za Arturov poraz. Ako on padne, moraće da puze pred Godfridom, naravno, ali puzanje, primetila sam, hrišćani prihvataju kao nešto prirodno. Da sam muško, Derfele Kadarne, tri bi glave pale pod mojim mačem - Sensamova, Naburova i Mordredova.“

Nisam sumnjavao u njene reči. „Ali ako su Nabur i Sensam najbolje što Mordredova stranka ima, gospo“, kazao sam, „Artur ne treba mnogo da brine.“

„I kralj Melvas je tu, mislim“, reče Ginevra, „i ko zna koliko njih još. Skoro svaki pop lutalica po kraljevini širi tu pošast, pitajući zašto da ljudi ginu za Artura. Poskidala bih ja sve te glave, gospodaru Derfele, ali izdajice se ne otkrivaju. Čuče u mraku i udaraju kad ne paziš. Ali ako Artur potuče Godfrida, slaviće ga u pesmama i pretvarati se da su sve vreme bili uz njega.“ Pljunula je da odvrati zlo, pa me oštrot pogledala. „Pričaj mi o kralju Lancelotu“, reče iznenada.

Imao sam utisak da smo napisletku dosegli pravi razlog za ovu šetnju pod krošnjama jabuka i krušaka. „Ne poznajem ga dobro“, vrdao sam.

„Sinoć je lepo govorio o tebi“, rekla je.

„Je li?“, kazao sam sumnjičavo. Znao sam da Lancelot i njegova družina još stanuju u Arturovom domu, u stvari bejah u strahu od susreta s njim i lagnulo mi je kad sam video da ga nema za ručkom.

„Kaže da si veliki ratnik“, prenese Ginevra.

„Lepo je znati“, rekoh kiselo, „da ponekad ume da kaže istinu.“ Prepostavio sam da je Lancelot, obrnuvši jedra kad je vetar promenio pravac, pokušao da stekne naklonost pohvalama čoveku kog je znao kao Arturovog prijatelja.

„Možda“, kaza Ginevra, „ratnici koji prerate stravičan poraz, kakav je pad Ajnis Trebsa, uvek završe u međusobnim razmiricama.“

„Prepate?“, odbrusih grubo. „Video sam kako napušta Benoik, gospo, ali ne sećam se da je patio. Kao što se ne sećam ni tog zavoja na njegovoj ruci kad je bežao.“

„Nije on kukavica“, branila ga je s toplinom. „Ima mnogo ratničkih prstenova na levoj tuci, gospodaru Derfele.“

„Ratnički prstenovi!“, podrugnuh se, strph ruku u kesu za pojasm i izvadih odande punu šaku tih stvarčica. Imao sam ih toliko da se više nisam trudio da ih pravim. Rasuh prstenove po travi voćnjaka, uzbunivši hrtove koji se zagledaše u gospodaricu, očekujući da ih umiri. „Svako može naći ratničke prstenove, gospo.“

Ginevra je zurila u palo prstenje, pa šutnula jedan u stranu. „Dopada mi se kralj Lancelot“, reče prkosno, upozorivši me tako da ga više ne omalovažavam. „I moramo se starati o njemu. Artur oseća da je izneverio Benoik i najmanje što možemo jeste da odamo počast preživelima. Želim da budeš ljubazan prema Lancelotu, zbog mene.“ „U redu, gospo“, rekoh mlako.

„Moramo mu naći bogatu ženu“, nastavi Ginevra. „Mora imati zemlju i ljudi kojima bi zapovedao. Dumnonija je srećna, čini mi se, što je došao na njene obale. Trebaju nam dobri ratnici.“

„I te kako, gospo“, složih se.

Uhvatila je porugu u mom glasu i namrštila se, ali uprkos mojoj odbojnosti nastavila je ka pravom razlogu zbog kog me je dovela u senoviti voćnjak na osami. „Kralj Lancelot“, rekla je, „želi da postane poklonik Mitre. Artur i ja ne želimo da mu to bude uskraćeno.“

Osetih nalet gneva što se moja vera shvata olako. „Mitra je, gospo“, rekoh hladno, „bog hrabrih.“

„Cak ni tebi, Derfele Kadarne, ne treba još neprijatelja“, odgovorila je Ginevra jednakohladno, i znao sam da će postati moj dušmanin ako stanem na put Lancelotovim željama. I bez sumnje, Ginevra će preneti istu poruku svakom čoveku koji bi se mogao usprotiviti Lancelotovom uvođenju u Mitrine tajne.

„Ništa ne može biti učinjeno do zime“, rekoh, izbegavši čvršću obavezu.

„Ali postaraj se da bude učinjeno“, uzvratila je, pa otvorila vrata dvorane. „Hvala ti, gospodaru Derfele.“

„Hvala tebi, gospo.“ Osetio sam još jedan nalet besa sjurivši niz basamake u dvoranu. Deset dana, mislio sam, samo deset dana i Lancelot je pridobio Ginevru za sebe. Opsovah, zavetujući se da će pre postati bedni hrišćanin nego videti Lancelota gde piruje u pećini, kraj krvave bikove glave. Skršio sam tri saksonska živa zida i zabadao Hajvelban do balčaka u dušmane svoje zemlje pre no što sam pozvan u Mitrinu službu, a sve što je Lancelot ikad učinio bilo je da se busa i predstavlja kao junak.

Ušao sam u odaju i zatekao Bedvina na sedištu kraj Arturovog. Slušali su molioce, ali Bedvin napusti postolje da me odvede u tihu kut kraj izlaznih vrata. „Čujem da si sada gospodar“, reče. „Moje čestitke.“

„Gospodar bez zemlje“, rekoh ogorčeno, još rasrđen Ginevrim nečuvenim zahtevom.

„Zemlja dolazi sa pobedom“, kaza mi Bedvin, „pobeda se stiče u bici, a bitaka ćeš, gospodaru Derfele, imati napretek ove godine.“ Zastade kad su se vrata otvorila i Lancelot sa pratnjom ušao u odaju. Bedvin mu se naklonio, dok ja jedva da sam klimnuo. Kralj Benoika izgledao je iznenađen što me vidi, ali ne reče ništa dok je išao ka Arturu, koji naredi da se treća stolica donese na podest. „Lancelot je sada član veća?“, ljutito upitah Bedvina.

„On je kralj“, strpljivo će Bedvin. „Ne možeš očekivati da stoji dok mi sedimo.“

Primetio sam da kralj Benoika još nosi zavoj na desnici. „Verujem da kraljeva ozleda znači da ne može s nama?“, rekoh otrovno. Umalo ne poverih Bedvinu kako je Ginevra zahtevala da Lancelota izaberemo za Mitrinog vernika, ali odlučih da novost može da pričeka.

„Neće poći s nama“, potvrdio je Bedvin. „Ostaće ovde kao zapovednik posade u Dumovariji.“

„Kao šta?“ Razdrao sam se tako ljutito da se Artur okreće u stolici i potraži pogledom uzrok gužve.

„Ako ljudi kralja Lancelota čuvaju Ginevru i Mordreda“, pojasni Bedvin umorno, „ratnici Livenha i Lanvala biće slobodni da se biju protiv Godfrida.“ Malo je oklevao, pa spustio slabačku ruku na moju mišicu. „Ima još nešto što ti moram reći, gospodaru Derfele.“ Glas mu beše tih i blag. „Merlin je bio u Ajnis Vidrinu prošle nedelje.“

„Sa Nimju?“, pitao sam grozničavo.

Odmahnuo je glavom. „Nije ni otišao po nju, Derfele. Umesto toga, otplovao je na sever, ali ne znamo tačno kuda.“

Ožiljak na mojoj levoj ruci je brideo. „A Nimju?“, pitao sam, već prestrašen odgovorom.

„Još je na Ostrvu, ako je uopšte živa.“ Oklevao je. „Žao mi je.“

Tupo sam gledao prepunu dvoranu. Je li Merlin znao za Nimju? Ili je više voleo da je ostavi među mrtvima? Koliko god ga voleo, ponekad sam mislio da Merlin ume biti najokrutniji čovek na svetu. Ako je posetio Ajnis Vidrin, morao je saznati gde je Nimju zatočena, pa opet ništa nije preduzeo. Ostavio ju je s mrtvima, i odjednom su moji strahovi kričali u meni, poput vriske umiruće dece iz Ajnis Trebsa. Nekoliko ledenih trenutaka nisam se mogao micati niti govoriti, onda pogledah Bedvina. „Galahad će povesti moje ljudе na sever ako se ne vratim.“

„Derfele!“ Stegao mi je ruku. „Niko se ne vraća sa Ostrva mrtvih. Niko!“

„Je li važno?“, pitao sam. Ako je čitava Dumnonija propala, je li zaista važno? A Nimju nije umrla, znao sam to jer me je brazgotina na dlanu žigala. Ako Merlin ne mari za nju, ja marim, više za Nimju nego za Godfrida i Aelu, ili za bednog Lancelota i njegove želje da se priključi Mitrinim izabranicima. Voleo sam Nimju čak i ako ona mene nikad nije, a ožiljak me je zaklinao da joj budem zaštitnik.

A to je značilo da moram ići tamo gde ni Merlin nije hteo. Moram na Ostrvo mrtvih.

Ostrvo leži na svega deset milja od Durnovarije, što nije više od lagane jutarnje šetnje, pa ipak, znao sam o njemu taman toliko kao da je na drugoj strani meseca.

Znao sam da uopšte i nije ostrvo, već pre poluostrvo od tvrdog beličastog kamena što leži na kraju dugog, uzanog nasipa. Rimljani su od ostrva načinili kamenolom, ali mi smo kamen vadili iz njihovih kuća radije nego iz zemlje; tako su kamenolomi zatvoreni i Ostrvo mrtvih je ostavljeno prazno. Postalo je robijašnica. Tri zida su sagrađena od ruba do ruba prilaza, straže su postavljene, i na Ostrvo su odašiljani oni koje smo hteli da kaznimo. Vremenom smo počeli da gonimo tamo i druge; muškarce i žene koji su skrenuli pameću te nisu mogli među nama da žive u miru. Beše to mahnit svet, slat u kraljevstvo ljudih gde niko razuman nije obitavao i gde demoni što su gonili njihove duše nisu mogli da ščepaju žive ljudе. Druidi su govorili da je Ostrvo gospodarstvo Krom Daba, mračnog hromog boga, a hrišćani su govorili da je to đavolja stopa na zemlji. Bilo kako bilo, i jedni i drugi smatrali su ljudе poslate preko prilaza izgubljenim dušama. Bili su mrtvi dok su im tela još živela, a kad i tela umru, demoni i zlodusi ostajali su zarobljeni na Ostrvu, ne vraćajući se da love žive. Porodice su svoje poludele dovodile na Ostrvo i tamo, kraj trećeg zida, prepuštale ih neznanim grozotama koje iščekivahu na kraju prilaza. Potom, po povratku na kopno, porodica bi priredila daču za izgubljenog srodnika. Nisu svi ludi odlazili na Ostrvo. Neke su dotakli bogovi i oni behu žive svetinje, a neke su porodice držale poludele pod ključem, kao što je Merlin jadnog Pelinora čuvao u zabranu. Ali, ako bi lude dotakli zlobni bogovi, Ostrvo je bilo mesto na koje su te ugrabljene duše morale otići.

Talasi su se oko Ostrva kršili u penušave hrpe. Na ivici okrenutoj moru, čak i po najmirnijem vremenu, hučao je kovitlac uzburkane vode, nad mestom sa kog se kroz Kruahanovu pećinu dosezalo do Zemlje seni. Pena je šikljala iz mora nad pećinom i talasi su se sudarali bez prestanka, pokazujući gde je njeno jezivo, nevidljivo ždrelo. Nijedan ribar nije se primicao kovitlacu, jer svaka barka usisana u taj proključali užas bila je bespovratno izgubljena. Potonula bi, a njena posada pretvorila bi se u utvare onog sveta.

Sunce je sijalo onog dana kad sam otišao na Ostrvo. Nosio sam Hajvelban, ali nikakvu drugu ratnu spremu, jer nijedan štit ili oklop koji je načinio čovek nije me mogao sačuvati od zloduha i guja na Ostrvu. Od zaliha sam nosio mešinu sveže vode i kesu sa ovsenim kolačićima, dok mi je talisman protiv demona bila kopča koju mi je dala Keinvina struk belog luka pričvršćen na moj zeleni ,plašt.

Minuo sam kuću u kojoj su davane daće. Dalje je put bio omeđen lobanjama, Ijudskim i zverinjim, koje upozoravaju neuke da su na pragu kraljevine mrtvih duša. Sleva mi je sada bilo more, a zdesna slane, trnaste baruštine; tu ptice nisu pevale. Iza bara beše šljunkovit nasip, koji je zavijao od obale da bi se pretvorio u prilaz i vezao Ostrvo s kopnom. Da bi se nasipom prišlo Ostrvu, moralo se pešaćiti mnogo milja, pa je većina namernika išla putem lobanja, koji se završavao kod trošnog drvenog keja. Odatle se brodićem nastavljalio do Ostrva. Do keja su se tiskale stražarske krovnjare, ispletene od pruća. Čuvari su koračali i po šljunku nasipa.

Stražari na pristanu behu starci ili ranjeni veterani što su se s porodicama uselili u čatrlje. Ljudi me gledahu dok sam prilazio, pa mi zaprečiše put zarđalim kopljima.

„Ja sam gospodar Derfel“, rekoh, „i zahtevam da prođem.“

Zapovednik straže, ofucan čovek u prastarom, čeličnom prsnom oklopu i sa plesnivim kožnim šlemom, naklonio mi se. „Nije moje da ti ne dam da prođeš, gospodaru Derfele“, rekao je, „ali ne mogu te pustiti da se vratiš.“ Njegovi ljudi, zaprepašćeni što neko od svoje volje ide na Ostrvo, zevali su u mene.

„Onda će proći“, odvratih, a kopljanci se makoše u stranu, dok je zapovednik vikao nekome da uđe u malenu lađu. „Da li mnogi traže da prođu ovuda?“, pitao sam ga.

„Poneko“, kazao je. „Neki se umore od života, neki misle da mogu vladati ostrvom ludaka. Tek nekolicina je poživela dovoljno dugo da bi me preklinjali da ih pustim nazad.“

„Jesi li ih pustio?“

„Ne“, odreza. Gledao je kako donose vesla iz jedne kolibe, pa se namrštio. „Jeste li sigurni, gospodaru?“, upita.

„Siguran sam.“

Bio je ljubopitljiv, ali nije se petljao u moja posla. Pomogao mi je da siđem klizavim stepenicama i pridržao me dok sam ulazio u nakatranisanu barku. „Veslači će te propustiti kroz prvu kapiju“, kazao je, pa pokazao duž nasipa što se dizao iza uskog kanala. „Onda ćeš doći do drugog zida, pa do trećeg, na kraju nasipa. Na tim zidovima nema kapija, samo basamaci preko. Verovatno nećeš naići na mrtve duše između zidova, ali posle... Samo bogovi znaju. Zaista hoćeš onamo?“

„Zar nikad nisi bio radoznao?“, upitah ga.

„Dozvoljeno nam je da mrtvima nosimo hranu do trećeg zida, nikad nisam poželeo da idem dalje“, kazao je mrko. „Preći će preko mosta mačeva u Zemlju seni kad dođe moj red, gospodaru.“ Trznuo je brodom ka nasipu. „Kruahanova pećina je iza Ostrva, gospodaru, a samo budale i očajnici traže smrt preko reda.“

„Imam svoje razloge“, rekao sam. „I videću te opet na ovom svetu.“

„Ne ako prepoloviš vodu, gospodaru.“

Zurio sam u bele i zelene strmine Ostrva, koje su se dizale iznad zidova na nasipu. „Bio sam jednom u žrtvenoj jami“, rekoh zapovedniku straže, „i ispuzao sam odatle kao što ću i odavde.“ Iz kese sam iščepkao novčić i dao mu. „Razgovaraćemo o mom odlasku kad dođe vreme.“

„Mrtav si čovek, gospodaru“, upozorio me je poslednji put, „čim budeš s one strane kanala.“

„Smrt ne zna šta bi sa mnom“, budalasto sam se kočoperio. Potom naredih veslačima da me prevezu preko kanala punog virova. Trebalо im je svega nekoliko zaveslaja pa se barka nasukala na blatnjave sprudove, a mi se ispeli do lučnog svoda na prvom zidu gde su dva veslača digla prečagu, razmakla vratnice i propustila me unutra. Crni prag beše granica ovog i onog sveta. Kad pređem tu potamnelu dasku, ubrajaće me u mrtve. Na tren sam oklevao u strahu, onda kročih preko nje.

Kapija tresnu iza mene. Drhtao sam.

Okrenuh se da pogledam glavni zid s unutrašnje strane. Bio je deset stopa visok, od glatkog kamenja, čist kao i svaki rimski rad, tako vešto podignut da ni najmanjeg oslonca ne beše na belom pročelju. Na vrhu, bedem duša od lobanja terao je mrtve dalje od živih.

Pomolih se bogovima; Belu, mom zaštitniku, i Manavidanu, morskom bogu koji je spasao Nimju u prošlosti. Onda sam pošao do mesta na kom se drugi zid pružao preko nasipa. To beše gruba gomila od morem uglačanog kamenja, s redom lobanja na vrhu kao i prvi zid. Pređoh stepenicama na drugu stranu. Sa desne strane, ka zapadu, golemi talasi tukli su o šljunak, a sleva je plitki zaton mirovao pod suncem. Nekoliko ribarskih barki lovilo je u zalivu, ali su se držale podalje od Ostrva. Preda mnom se dizao treći zid. Ne videh ni muškarca ni ženu da čekaju tamo. Galebovi su jedrili iznad mene, njihove krike razvejavao je zapadni vetar. Nasip s obe strane beše omeđen đubretom koje je naplavilo more.

Bio sam prestrašen. U godinama od Arturovog povratka u Britaniju udarao sam na beskrajne žive zidove, a neprijateljima se nije znalo broja, pa ipak, ni u jednoj od tih bitaka, čak ni u usplamtelom Beniku, nisam osetio strah ni nalik mrazu koji mi je sad stiskao srce. Zastao sam i okrenuo se blagim, zelenim bregovima Dumnonije i malom ribarskom naselju na istočnoj strani zaliva, Vrati se sada, prolazilo mi je kroz glavu, vradi se! Nimju je tamo bila već čitavu godinu i sumnjao sam da mnogo duša prezivi na Ostrvu mrtvih, osim onih u isti mah moćnih i podivljalih. A i ako je nađem, biće luda. Neće moći da ode odavde. Ovo je bila njena kraljevina, gospodarstvo smrti. Nazad, ubeđivao sam sebe, vradi se, ali onda je ožiljak na levom dlanu stao da tuče u ritmu bila i rekoh sebi da je Nimju živa.

Graktavo zavijanje me trže. Okrenuo sam se i video crnu, odrpanu priliku kako poskakuje na vrhu trećeg zida, a onda je nestala s druge strane. Pomolih se bogovima da mi daju snage. Nimju je oduvek znala da će odbolovati svoje Tri rane, a brazgotina na mojoj šaci bila je jemstvo da ću joj pomoći da prođe iskušenja. Kretoh napred.

Ispeo sam se na treći zid, još jednu gomilu glatkog sivog kamenja i video grube stepenike s kojih se stupalo na Ostrvo. U njihovom podnožju ostavljene su prazne kotarice; u njima su, očevidno, živi dopremali hleb i usoljeno meso za svoje mrtve srodnike. Ofucana prilika je nestala; nada mnom se, poput kule, dizalo brdo, a žbunje drača džikljalo je uz obe ivice kamenitog puta što je vodio ka zapadnoj obali Ostrva; tamo sam, natkriljene visokim bregom, video samo neke razrušene građevine. Ostrvo beše golemo. Trebalо je bar dva časa da se od

trećeg zida stigne do uspenušanog mora na južnom vršku Ostrva i isto toliko da se ispne preko visokog stenovitog prevoja između istočne i zapadne obale.

Sledio sam put. Trava iza drača šuštala je pod naletima vетra. Ptica je zakričala na mene, pa na raširenim belim krilima otplovila put sunčanog neba. Staza je zavijala i vodila me pravo ka drevnom gradu. Bilo je to rimske naselje, ali ne poput Glevuma ili Durnovarije; samo skup bednih, niskih kamenih kuća, koje su nekad nastanjivali robovi iz kamenoloma. Krovovi behu grube pokrivke od naplavljennog drveta i sasušene morske travuljine, jadan zaklon čak i mrtvim dušama. Posrtao sam, u strahu od onog što me je čekalo u naselju, onda je iznenada jedan glas pozvao na uzbunu, a kamen je doleto iz šipraga na kosini s leve strane, tresnuvši pored mene. Upozorenje je nagnalo mnoge u prnje odevene stvorove da ispužu iz kućeraka i vide ko se primiče njihovom brlogu. U rulji beše i muškaraca i žena, većinom u dronjcima, ali neki su nosili te krpe s dostojanstvom i išli ka meni kao da su najmoćniji monarsi na zemlji. Na glavama su nosili krune od morskih trava. Nekoliko muškaraca imalo je koplja, a gotovo svi su u šakama stezali kamenice. Neki behu goli. Bilo je tu i dece; male, divljačne i opasne. Neki od odraslih tresli su se neobuzdano, drugi su se trzali, a svi su me gledali sjaktavim, gladnim očima.

„Mač!“, progovorio je jedan kolos. „Imaću mač! Mač!“ Zaglavinjao je ka meni, a drugi su stupali za njim, bosonogi. Žena zavitla kamen i namah su svi vrištali od sreće što imaju novog čoveka da rastrgnu.

Isukao sam Hajvelban, ali nijedan čovek, žena ili dete nisu ustuknuli pred pogledom na dugo sečivo. I onda sam pobegao. Nema sramote u bekstvu ratnika pred mrtvim dušama. Jurnuo sam natrag uz put dok mi se lavina kamenja obrušila tik za petama, a onda je neki pas nasrnuo da ščepa moj zeleni ogrtač. Odbio sam beštiju mačem, pa se domogao skretanja, savio desno i probio se kroz drač i šibljak na obronak brega. Nešto se stvorilo pred mnom, nag stvor s licem čoveka i telom zveri, sav od dlaka i štroke. Jedno oko beše mu sluzava rana, usta jama trulih desni. Posegao je za mnom rukama nalik na kandže, s kukastim noktima. Hajvelban sevnu. Vrištao sam od straha, siguran da se suočavam s jednim od ostrvskih demona, ali nagoni mi i dalje behu izostreni, kao sečivo koje je oftkarilo maljavu ruku nakaze i raskolilo joj lobanju. Preskočih trupinu i nastavih uzbrdo, svestan da se izgladnela horda pentra za mnom. Kamenica me pogodi u leđa, još jedna zveknu u stenu kraj mene, ali brzo sam se uspinjao između stubova i platformi kamenoloma, dok ne nađoh usku stazicu koja se, nalik ulicama Ajnis Trebsa, uvrtala oko golih bokova brda.

Tu sam se okrenuo da dočekam gonioca. Zastali su, najzad se uplašivši mača kome su sad mogli da prilaze samo jedan po jedan. Kolos se cerio. „Lepi čoveče“, dozivao je kao da me vabi. „Siđi k nama, lepi čovečel!“ Podigao je galebije jaje da me namami. „Dođi i jedi!“

Starica zadiže suknje i pokaza mi gola stegna. „Dođi mi, ljubavi moja! Dođi mi, dragi. Znala sam da ćeš doći!“ Počela je da piša. Dete se nasmeja i zavitla kamen.

Ostavio sam ih. Neki su me pratili puteljkom, ali im je posle nekog vremena dojadilo, pa su se vratili u svoj grad duhova.

Uzana staza vodila je između neba i mora. Svako malo presecao ju je prastari kamenolom, gde su alatke Rimljana ostavile ožiljke na kamenim gromadama, ali bi uvek iznova nastavljala kroz bokore majčine dušice ili trnovite guštare. Nikoga nisam video sve dok me, iznenada, glas nije pozdravio iz malenog kamenoloma.

„Ne izgledaš kao ludak“, kazao je taj glas sumnjičavo. Okretoh se dignutog mača i ugledah uglađenog čoveka u crnom ogrtaču kako me tmurno gleda s ulaza u pećinu. Podigao je ruku.

„Molim te! Bez oružja. Ime mi je Maldajn i pozdravljam te, stranče, ako dolaziš u miru. Ako ne, onda te molim da produžiš svojim putem.“

„Obrisao sam krv s Hajvelbana i vratio ga u kanije. „Dolazim u miru“, rekoh.

„Tek si pristigao na Ostrvo?“, pitao je dok mi je prilazio obazrivo. Imao je prijatno lice, duboko izbrazdano i tužno, s izrazom koji me je podsećao na biskupa Bedvina.

„Stigao sam ovog časa“, odgovorih.

„I, nema sumnje, gonila te je ona banda kraj kapije. Izvinjavam se u njihovo ime, iako bogovi znaju da nisam odgovoran za dela tih aveti. Uzimaju hleb svake nedelje i traže od nas ostalih da plaćamo za svoj komad. Čudnovato, zar ne, da čak i na ovom mestu izgubljenih duša imamo staleže. Imamo vladaoce ovde. Imamo jake i slabe. San nekih ljudi je da stvore raj na ovom svetu, a prvi uslov za takav raj, bar sam ja tako razumeo, jeste da ne bude uzapćen zakonima. Ali čini mi se, moj prijatelju, da bi bilo koje mesto bez zakonskih stega preličilo na ovo ostrvo nego na raj. Nisam imao zadovoljstvo da ti čujem ime.“

„Derfel.“

„Derfel?“ Namrštilo se razmišljajući. „Sluga druida?“

„Bio sam. Sad sam ratnik.“

„Ne, nisi“, ispravio me je. „Ti si mrtvac. Došao si na Ostrvo mrtvih. Molim te, uđi i sedi. Nije ništa posebno, ali to je moj dom.“ Pokazao je ka ždrelu pećine, u kojoj su dva napolna otesana kamena bloka služila kao sto i stolica. Stari komad platna, možda izvučen iz mora, donekle je skrivao odaju za spavanje, gde sam mogao videti postelju od suve trave. Naterao me je da sednem na mali kameni blok. „Mogu ti ponuditi kišnicu za piće“, rekao je, „i neki pet dana star hleb za jelo.“

Stavio sam ovseni kolač na sto. Bilo je jasno da je Maldajn izgladneo, ali odoleo je porivu da zgrabi pecivo. Umesto toga izvukao je nožić, tako često brušen da mu je ivica bila talasasta, te podelio kolač na dve pole. „Možda će zazučati nezahvalno“, kazao je, „ali ovas mi nikad nije bio omiljena hrana. Više bih voleo meso, sveže, ali ipak ti zahvalujem, Derfele.“ Klečao je nasuprot meni, a kad je pojeo kolač i uredno pokupio svaku mrvu s usana, ustao je i oslonio se na zid pećine. „Moja majka je mesila ovsene kolače“, reče, „ali njeni su bili tvrđi. Mislim da ovas nije bio samleven kako valja. Ovaj je bio ukusan, pa će razmotriti svoje mišljenje o ovsu. Hvala još jednom.“ Naklonio se.

„Ne izgledaš ludo“, rekoh.

Nasmešio se. Bio je sredovečan, izražajnog lica, mudrih očiju i sede brade koju se trudio da uredi i potkreše. Pećinu je držao čistom pomoću metle od granja, koja je stajala prislonjena uza zid. „Ne šalju samo poludele ovamo, Derfele“, rekao je prekorno. „Kad neko hoće da kazni razumnog, takođe ga protera ovde. Avaj, uvredio sam Utera.“ Zastao je, žalostan. „Bio sam većnik“, nastavio je, „čak velikaš, ali kad sam rekao Uteru da je njegov sin Mordred budalina, završio sam ovde. Ali bio sam u pravu. Mordred je bio luda, čak i sa deset godina videlo se da je budala.“

„Ovde si tako dugo?“, upitah zaprepašćeno.

„Avaj, tako je.“

„Kako si preživeo?“

Slegao je ramenima, kao da to nije ništa naročito. „Zlodusi kod kapije veruju da imam magijske moći. Pretim da će im vratiti pamet ako me uvrede, pa se zato dobro staraju da budem srećan. I oni su srećniji kad su ludi, veruj mi. Svako ko je pri pameti neka se moli da

ga napusti kad zaglavi na ovom ostrvu. A ti, prijatelju Derfele, smem li da pitam šta tebe dovodi ovde?"

„Tražim jednu ženu.“

„Ah! Imamo ih napretek, i nijedna nije opterećena smernošću. Takve žene su, verujem, još jedan uslov za raj na zemlji, ali stvarnost dokazuje suprotno. Svakako nisu smerne, ali su uz to prljave, razgovor s njima je dosadan, a ono zadovoljstva što se može izvući iz njih je jednako kratkotrajno kao što je i sramotno. Ako tražiš takvu ženu, Derfele, onda ćeš ih ovde naći u izobilju.“

„Tražim ženu po imenu Nimju.“

„Nimju“, kazao je, nabravši čelo dok je pokušavao da se seti. „Nimju! Da, stvarno, sad je se sećam! Jednooka devojka crne kose. Otišla je morskom narodu.“

„Udavila se?“, pitao sam, isprepadan.

„Ne, ne“, odmahnuo je glavom. „Moraš razumeti da imamo različite zajednice ovde na Ostrvu. Već si upoznao zloduhe s kapije. Mi u kamenolomima smo pustinjaci, mala grupa koja voli samoču, tako da smo naselili pećine s ove strane ostrva. Na daljoj strani su zveri. Možeš misliti na šta oni liče. A na južnom kraju je morski narod. Pecaju užadima od ljudske kose, a trnje koriste umesto udica. Moram reći, oni su najuljudniji od svih klanova na Ostrvu, mada nijedan nije baš slavan po gostoljubivosti. Svi se bore međusobno, razume se. Vidiš li da imamo ovde sve što nude i zemlje živih? Osim, možda, vere, mada jedan ili dvojica naših sustanara veruju da su bogovi. A ko i da im kaže da nisu?“

„Nikad nisi pokušao da odeš?“

„Jesam“, odgovorio je tužno. „Odavno. Jedared sam pokušao da preplivam zaliv, ali uvek paze na nas, a držak. koplja po glavi je uverljiv podsetnik da ne treba da napuštamo Ostrvo. Tako da sam okrenuo natrag mnogo pre no što su stigli da me časte takvom podukom. Od onih koji pokušavaju da pobegnu tim putem, većina se udavi. Ima onih koji pokušavaju da umaknu uz nasip, i možda se neki tako i vrate među žive, ali samo ako prvo prođu kraj zloduha s kapije. A ako prežive to iskušenje, treba da izvrđaju stražama koje čekaju na obali. One lobanje koje si video kad si prelazio nasip? Sve su to glave muškaraca i žena koji su probali da odu odavde. Sirote duše.“ Utihnuo je i na tren pomislih da će zajecati. Onda se oštrosno odgurnuo od zida. „O čemu li mislim? Zar nemam nimalo vaspitanja? Moram te ponuditi vodom. Vidiš? Moja cisterna.“ Ponosno je pokazao na drveno bure koje je stajalo odmah ispred otvora pećine, postavljeno tako da hvata slapove kišnice koji su se slivali niz kamenolom za oluju. Imao je i kutlaču, kojom nasu vodu u dve drvene kupe. „Bačva i kutlača stigle su brodom koji se skršio ovde, kad ono beše? Da se setim... Pre dve godine. Jadni ljudi. Tri čoveka i dva dečaka. Jedan od ljudi pokušao je da otplica i udario se, druga dvojica umrla su pod kamenicama, a dečake su odneli. Možeš da zamislis što im se desilo! Možda imamo mnogo žena, ali mladom, čistom puti ribarskih dečaka ovde se retko može počastit.“ Spustio je kupu pred mene i zavrteo glavom. „Ovo je užasno mesto, moj prijatelju, i bio si budala što si dolazio. Ili su te poslali?“

„Sam sam došao.“

„Onda ionako spadaš ovamo, jer si očigledno lud.“ Popio je vodu. „Ispričaj mi“, zatraži, „vesti iz Britanije.“ Ispričao sam mu. Čuo je za Uterovu smrt i Arturov dolazak, ali ne više od toga. Namrgodio se kad rekoh da je kralj Mordred kljast, ali beše zadovoljan vešću da je Bedvin još u životu. „Dopada mi se Bedvin“, rekao je. „Dopadao mi se, treba da kažem. Mi ovde učimo da govorimo o sebi kao da smo pokojni. Mora da je vrlo star?“

„Ne toliko koliko Merlin.“

„Merlin je živ?“, upita iznenađeno.

„Da.“

„Vidi ti to! Dakle, Merlin je živ!“ Izgledalo je da mu ta novost godi. „Jednom sam mu dao orlovo jaje i bio je tako zahvalan! Imam još jedno ovde negde. Gde li je?“ Potražio je u maloj hrpi kamenja i komadića drveta kraj ulaza u pećinu. „Je li tamo?“ Pokazao je ka zastoru pred posteljom. „Možeš li da pogledaš?“

Okrenuo sam se da potražim dragoceni čudotvorni kamen i, onog trena kad sam skrenuo pogled, Maldajn mi se našao na leđima, pokušavajući da iskrzanom oštricom svog noža doper do mog grkljana. „Poješću te!“, urlao je trijumfalno. „Poješću te!“ Ali, levicom sam nekako uspeo da uhvatim ruku s nožem i zadržim je dalje od vrata. Oborio me je na pod, pokušavajući da me ugrize za uvo. Balavio je po meni, još proždrljiviji od pomisli na sveže, čisto ljudsko meso na trpezi. Udario sam ga jednom, dvaput, uspeo da se okrenem na leđa i privučem koleno grudima, pa sam ga udario opet. ali bednik je bio zapanjujuće jak, a odjek tučnjave privukao je i druge da dotrče iz svojih pećina. Imao sam svega nekoliko trenutaka dok me ne nadjačaju pridošlice, pa sam još jednom očajnički cimnuo, tresnuo Maldajnovu glavu svojom i naposletku ga zbacio sa sebe. Odbacio sam ga nogom, otkotrljao se nekako van domašaja njegovih prijatelja, pa se uspravio na ulazu u njegovu spavaću odaju, gde sam konačno imao prostora da isučem Hajvelban. Pustinjaci ustuknuše pred blistavim mačem.

Maldajn, raskrvavljenih usana, ležao je u kutu pećine. „Čak ni parčence sveže džigerice?“, preklinjaо me je. „Samo zalogaj? Molim te.“

Ostavio sam ga. Drugi pustinjaci posezali su za mojim plaštrom dok sam prolazio, ali nijedan nije pokušao da me zaustavi. Jedan od njih se nasmeja dok sam odlazio. „Moraćeš da se vratiš“, dobacio je za mnom, „a tad ćemo biti još gladniji!“

„Pojedite Maldajna“, rekoh im ogorčeno.

Ispeh se na hrbat Ostrva, gde je štipavica rasla među kamenjem. Sa grebena sam mogao videti da se veliko kamenito brdo ne pruža sasvim do južnog vrška Ostrva, već da se strmo obrušava u dugu čistinu, prošaranu spletovima drevnih kamenih zidova; beše to dokaz da je običan svet nekad nastanjivao Ostrvo i radio u tom zaravnjenom kamenjaru koji se gubio u moru. Još beše naselja na toj zaravni; nagađao sam da su to domovi morskog naroda. Skup tih neživih duša posmatrao me je iz grozda okruglih koliba zbijenih tik pod brdom, i njihovo me je prisustvo ubedilo da ostanem tu gde sam i sačekam svitanje. Život se u rano jutro budi natenane i zato vojnici vole da napadaju s prvim svetlom; zato sam i ja rešio da potražim svoju Nimju dok su ludi žitelji Ostrva još tromi i otupeli od sna.

Bila je to teška noć. Loša noć. Zvezde su kružile nada mnom, svetla staništa s kojih su dusi gledali naniže u nejaku zemlju. Zazivao sam Bela, preklinjući da mi da snage, a ponekad sam i dremao, mada bi me svako komešanje trave ili pad kamena potpuno rasanili. Sklonio sam se u usku kamenu raselinu koja je sužavala prostor za delanje svakom napadaču, te sam se uzdao da sam u stanju da se odbranim, mada je samo Bel znao kako će otići s Ostrva. Ili da li će naći Nimju.

Ispuzaо sam iz kamene niše pre zore. Magla se oklembesila nad morem iza zločudnog kovitlaca što je skrivaо ždrelo Kruahanove pećine; slabo sivkasto svetlo činilo je da Ostrvo izgleda ravno i hladno. Nikoga nisam video na putu nizbrdo. Sunce još ne beše odskočilo kad sam ušao u prvo malo naselje od nezgrapnih čatrlja. Juče sam se previše bojažljivo ponašao

prema stanarima Ostrva, pomislih. Danas ču se prema mrtvima odnositi kao prema pravim crkotinama, što su uistinu i bili.

Krovinjare behu od pruća i blata, pokrivene granama i travom. Šutnuo sam trošna drvena vrata, zavukao se u kolibu i ščepao prvo usnulo obliće koje sam našao. Zavrilačio sam stvorene napolje, ritnuo sledeće, pa probio rupu u krovu Hajvelbana. Bića koja nekad behu ljudska razmršiše se međusobno i otpuzaše dalje od mene. Jednog čoveka sam šutnuo u glavu, drugog razvukao mačem pljoštimate, pa izvukao trećeg napolje, na bolešljivu svetlost. Bacio sam ga na tle, stopalom mu pritisnuo prsa i vrh Hajvelbana gurnuo pod grlo. „Tražim ženu po imenu Nimju“, rekoh.

Stao je da muca i trtlja. Nije mogao da govori; u stvari, pričao je samo jezik koji je sam izmislio, pa ga ostavih i jurnuh za ženom koja je hramala ka žbunju. Vrismula je kad je stigoh, pa još jednom kad joj je čelik dotakao grkljan. „Poznaješ li ženu po imenu Nimju?“

Od silnog straha je zanemela. Umesto toga zadigla je štokavu suknu i uputila mi bezub kez, pa sam je ošamario tupom stranom sečiva. „Nimju!“ razdrao sam se. „Jednooka devojka po imenu Nimju. Znaš li je?“ Žena i dalje nije dolazila do glasa, ali je rukom pokazala ka jugu, ka vršku Ostrva zarivenom u more, u bezumnom naporu da me se reši. Uklonio sam mač i nogom joj vratio suknje na stegna. Odvukla se u trnjak. Druge prestravljene duše buljile su iz koliba dok sam sledio stazu ka jugu i mom koje se nadimalo.

Prošao sam još dve majušne naseobine, ali niko sada nije ni pokušao da me zaustavi. Postao sam deo košmara na Ostrvu mrtvih; stvor sa golim mačem u praskozorje. Gazio sam polje blede trave, prošarano kaduljom, krstušcem i grimiznim klasovima orhideja, dok sam govorio sebi da je trebalo da znam; Nimju, stvor Manavidanov, pribedište je našla što je mogla bliže mom.

Južnu obalu Ostrva činio je rasap kamenja oko niske litice. Veliki talasi razbijali su se u zapenjene krpe, punili jaruge i prskali oblacima kapljica. Kazan je vrio i kipeo kraj obale. Bilo je letnje jutro, ali more se sivelio kao čelik, duvao je hladan vetar i morske ptice su glasno jadikovale.

Skakao sam s kamenja na kamen, naniže ka ubilačkom moru. Moj odrpani plašt vijorio je na vetr; skrenuo sam iza stuba od bledog kamenja i našao se pred pećinom, uzdignutom nekoliko stopa iznad travuljine i naplavina koje su nanele najviše plime. U pećinu se stupalo preko jedne izbočine, a ona beše zasuta hrpicama ptičjih i životinjskih kostiju. Gomile je načinila ljudska ruka, jer behu pravilno raspoređene i svaka je imala osnovu od dužih kostiju, okrunjena lobanjom. Zastao sam, strah je provalio u mene kao plima dok sam gledao sklonište, najbliže moru od svih mesta na ovom Ostrvu ukletih duša. „Nimju?“, pozvao sam, prikupivši hrabrosti da priđem izbočini. „Nimju?“

Ispeh se na uzan kameni podest i pažljivo nađoh put kroz gomilice kostiju. Strahovao sam šta ču zateći u špilji. „Nimju?“, pozvah.

Ispod mene, talas zagrme preko kamenog špica i pruži bele kandže ka izbočini. Voda se povukla i slila niz tamna udubljenja ka moru, pre nego što novi talas uz riku tresnu o kopno i razli se po svetlucavom stenu. Pećina beše mračna i tiha. „Nimju?“, rekoh ponovo, glasom koji me je izdavao.

Usta špilje branile su dve ljudske lobanje, uglavljene u niše tako da su se, sa svake strane ulaza, njihovi krnjavi zubi cerili tužbalici vетра. „Nimju?“ Nije bilo odgovora osim zavijanja veta, kričanja ptica i jezovite rike goropadnog mora.

Kročih unutra. Pećina je bila hladna, svetlo na izdisaju, zidovi memljivi. Šljunkoviti pod peo se preda mnom i terao me da se povijem pod tavanicom dok sam oprezno gazio napred. Špilja se sužavala i naglo zavijala ulevo. Treća požutela mrtvačka glava stražarila je pred okukom. Čekao sam da mi se oči srode s tmušom i onda skrenuo kraj lobanje čuvarkuće; videh gde špilja iščezava u beživotnom mraku.

I tamo, na mrklom kraju pećine, ona je ležala. Moja Nimju.

Isprva pomislih da je mrtva, jer je bila gola, lica prekrivenog prljavom tamnom kosom; mršave noge savila je uz grudi, a bele ruke stezale su stegna. Ponekad, u zelenim brdima, izlagali smo se opasnosti u mogilama, raskopavajući te travnate humke u potrazi za blagom Starog naroda; njihove kosti nalazili smo istovetno sklupčane, kao da čuče pod zemljom i brane se od duhova, kroz večnost.

„Nimju?“ Bio sam primoran da poslednjih nekoliko stopa do nje pređem četvoronoške. „Nimju?“, rekao sam opet. Ovog puta njeno ime zapelo mi je u grlu jer sam bio siguran da je mrtva, ali onda videh da joj se rebra miču. Disala je, ali inače je bila mima kao u smrti. Spustio sam Hajvelban i posegao da dotaknem njeno ledeno belo rame. „Nimju?“

Kao odbačena oprugom sunula je k meni, sikćući ogoljenih zuba; jedno oko bilo je tek modra i crvena rupa, a drugo izvrnuto tako da pokazuje samo beonjače. Pokušavala je da me ujede, grebla me, cvilela kletve i pljuvala. Naposletku je pokušala da mi duge nokte zarije u oči. „Nimju!“, povikao sam. Pljuvala je, balavila, borila se i škljocala prljavim zubima pred mojim licem. „Nimju!“

Zavrištala je još jednu kletvu i desnom šakom me ščepala za grlo. Imala je snagu ludaka i njen krik narastao je do trijumfa kad mi je prstima stegla jabučicu. Tada sam, odjednom, shvatio šta treba da učinim. Zgrabio sam njenu levu ruku, zanemario bol u grkljanu, i položio dlan s ožiljkom preko brazgotine na njenoj šaci. Položio sam ga tamo i držao; nisam se mrdao.

I lagano, lagano, stisak na mom grlu je oslabio. Lagano, lagano, njeno zdravo oko je zakolutalo tako da sam još jedared mogao da se zagledam ravno u dušu moje ljubavi.

Zurila je u mene, i onda počela da plače.

„Nimju“, kazao sam, a ona mi se obisnula oko vrata i pripila se uz mene. Sad je jecala strahovitim uzdasima koji su raspinjali njene mršave grudi dok sam je držao, milovao i ponavljaо njeno ime.

Grcaji su usporili i na kraju minuli. Dugo je visila oko mog vrata; onda osetih da je pomakla glavu. „Gde je Merlin?“, pitala je tankim, detinjim glasom.

„Ovde, u Britaniji“, rekao sam.

„Onda moramo poći.“ Odvojila je ruke od mog vrata i položila ih na bokove. Gledala me je u oči. „Sanjala sam da ćeš doći“, reče.

„Volim te“, kazao sam. Nisam želeo da mi te reči izlete, svejedno što behu istinite.

„Zato si došao“, pomenula je to kao da se podrazumeva.

„Imaš li odeće?“, pitao sam.

„Imam tvoj ogrtač“, odgovorila je. „Ništa drugo mi ne treba, sem tvoje ruke.“

Ispuzao sam iz špilje, vratio Hajvelban u kanije i zelenim plaštom umotao bledo, uzdrhtalo telo. Provukla je ruku kroz prorez u otrcanoj vuni ogrtača i onda smo, s rukom u ruci, prošli između kostiju i uspeli se na brdo, pred poglede morskog naroda. Raštrkali su se kad smo dosegli vrh grebena i nisu nas pratili niz istočni hrpat Ostrva. Nimju ništa nije rekla. Ludilo se povuklo onog trena kad je moj dlan dotakao njen, ali ju je ostavilo užasno iznemoglu. Pomagao sam joj na strmijim delovima staze. Prošli smo kraj pećina pustinjaka

bez nevolja. Možda su svi ospali, ili su bogovi na ostrvo bacili čini dok smo nas dvoje hodali ka severu, dalje od mrtvih duša.

Sunce je odskočilo. Mogao sam videti da joj je kosa skorela od štroke i prepuna vašiju, telo prljavo, a zlatno oko izgubljeno. Snage joj je nedostajalo toliko da je jedva koračala i dok smo se spuštali niz kosinu ka nasipu, uzeo sam je u naručje i shvatio da je lakša od desetogodišnjeg deteta. „Slaba si“, kazao sam.

„Rođena sam slaba, Derfele“, reče. „Čitav život se pretvaram da nije tako.“

„Treba ti odmor“, rekao sam.

„Znam.“ Spustila je glavu na moje grudi i prvi put u životu bila potpuno zadovoljna što se neko stara o njoj.

Odneo sam je do nasipa, i preko prvog zida. More je tuklo sleva, a zaliv je treperio na svetlosti mladog sunca, s desne strane. Nisam znao kako će je provući pored stražara. Znao sam samo da moramo otići s Ostrva, jer je takav bio njen usud, a ja sam bio oruđe usuda; tako sam hodao, uveren da će me bogovi lišiti muka pred krajnjom preprekom. Preneo sam je i preko srednjeg zida s nizom lobanja, i hodao u pravcu dumnonskih brda, zelenih u sjaju zore. Video sam obliće usamljenog kopljaniča iznad strmog, glatkog pročelja poslednjeg zida i pretpostavio sam da su stražari zaveslali preko kanala, videvši da napuštam Ostrvo. Još njih je stajalo na šljunkovitom žalu; postrojili su se da mi zapreče put do kopna. Budem li morao da ubijam, pomislih, ubijaću. Bila je to volja bogova, ne moja, i Hajvelban će seći sa božanskom veštinom i snagom.

Ali dok sam hodao ka poslednjem bedemu sa lakin teretom na rukama, vratnice života i smrti se raskriliše da me dočekaju. Očekivao sam zapovednika straže za zardalim kopljem, spremnog da me vrati natrag; ali ne, Galahad i Kavan behu ti koji su me čekali na crnom pragu, isukanih mačeva i sa bojnim štitovima u rukama. „Pratili smo te“, kaza Galahad.

„Bedvin nas je poslao“, dodade Kavan. Pokrio sam prljavu kosu kapuljačom ogrtača da moji prijatelji ne vide Nimju poniženu, a ona se pripila uz mene, krijući se.

Galahad i Kavan doveli su moje ljude, koji su zauzeli barku i naperenim kopljima držali čuvare Ostrva na daljoj obali kanala. „Došli bismo da te potražimo danas“, reče Galahad, pa se prekrsti gledajući niz nasip. Ispitivački me je gledao, kao da se boji da bi se sa Ostrva mogao vratiti drugi čovek.

„Trebalo je da znam da ćete biti ovde“, kazao sam mu.

„Da“, odvrati on, „trebalo je.“ Oči su mu bile pune suza radosnica.

Preveslali smo preko kanala i poneo sam Nimju do puta lobanja, do gozbene dvorane na njegovom kraju. Tu sam zatekao čoveka kako tovari kola solju za Durnovariju. Položio sam Nimju na njegov tovar i išao za njom dok su kola krckala put severa, ka gradu. Izveo sam Nimju sa Ostrva mrtvih, nazad u zemlju spremnu za rat.

II

Odveo sam Nimju na Giladino imanje. Nisam je smestio u veliku kuću, već u napuštenu ovčarsku kolibu, gde smo mogli biti nasamo. Hranio sam je čor bom i mlekom, ali najpre sam je okupao; oprao sam svaki njen pedalj, dva puta, pa sam potom oprao njenu crnu kosu i koštanim češljem razmrsio čvorove. Neki su bili tako umršeni da sam ih morao odrezati, ali većina se rasplela i, kad joj je kosa visila mokra i ispravljenja, češljem sam proganjao i ubijao vaške. Onda sam je opet okupao. Sve to je izdržala kao malo, poslušno dete; kad je konačno bila čista, uvio sam je u veliki vuneni pokrivač, skinuo čorbu s vatre i naterao je da jede dok sam se sam prao i po telu lovio vaši što su prešle s nje.

Kad sam završio s tim, već je bio sutan. Brzo je zaspala na postelji od tek nabrane bujadi. Prespavala je čitavu noć, a ujutro pojela šest jaja koje sam ispržio u posudi nad vatrom. Zatim je ponovo usnula, a ja sam uzeo nož i komad kože, pa izrezao povez za oko, s opustom koju je mogla vezati oko glave. Jedna od Giladinih robinja donela je odeću, a Ajsu sam poslao u grad po novosti. Bio je to pametan momak, vrlo otvoren i pristupačan, pa su čak i neznanci bili srećni da mu se poveravaju preko stola u krčmi.

„Pola grada priča da je rat već izgubljen, gospodaru“, reče mi kad se vratio. Nimju je spavala i mi smo razgovarali kraj potoka što je proticao blizu kućice.

„A druga polovina?“, upitah.

Cerio se. „Raduje se Lughnasi, gospodaru. Ne gledaju dalje od toga. Ali ona polovina koja razmišlja, svi su hrišćani.“ Pljunuo je u potok. „Kažu da je Lughnasa đavolja. gozba i da kralj Godfrid dolazi da kazni naše grehe.“

„U tom slučaju“, uzvratio sam, „valja se postarati da počinimo dovoljno greha kako bismo zaslužili kaznu.“ Nasmejao se. „Neki kažu da se gospodar ne usuđuje da napusti grad, jer se boji pobune ako njegovi ratnici odu.“ Zavrteo sam glavom. „Želi da bude uz Ginevru tokom Lughnase.“

„Ko ne bi?“, pitao je Ajsa.

„Jesi li posetio zlatara?“

Klimnuo je glavom. „Poručuje da ne može napraviti oko za manje od dve nedelje, jer nikad nije načinio nijedno dosad, ali naći će leš i iskopati mu oko da bi potrefio veličinu. Rekao sam mu da bolje pronađe detinji leš, jer gospa nije krupna, zar ne?“ Pokazao je glavom ka kolibi. „Kazao si mu da oko treba da je šuplje?“

„Jesam, gospodaru.“

„Dobro si se pokazao“, pohvalih ga. „A sad, prepostavljam da želiš da daš najgore od sebe i proslaviš Lughnasu?“

Opet se iskezio. „Da, gospodaru.“ Lughnasa je navodno bila svečanost u čast predstojeće žetve, ali mladi su je uvek pretvarali u proslavu plodnosti i njihovi obredi trebalo je da počnu te noći, veče uoči slavlja.

„Idi onda“, rekoh mu. „Ja ču ostati ovde.“

Tog popodneva načinio sam Nimju senicu za Lughnasu. Sumnjao sam da će to mnogo ceniti, ali želeo sam da je sagradim i tako sam načinio malu logu kraj potoka, od narezanog pruća isplevši ušuškano sklonište. Unutra sam nabacao različak, mak, volujske oči, zubačicu i duge upletene naramke ružičaste slačice. Takve krovinjare pravile su se širom Britanije za tu svečanost, pa bi se po celoj zemlji, u kasno proleće iduće godine, rodile stotine beba Lughnase. Proleće se smatralo dobrim dobom za rađanje, jer deca dolaze u susret obilju leta, iako su usevi sledeće godine zavisili od bitaka koje će se voditi posle ovogodišnje žetve.

Nimju se pojavila iz kolibe baš kad sam ubacivao poslednje cveće u senicu. „Da li to dolazi Lughnasa?”, pitala je iznenadeno.

„Sutra.“

Nasmejala se stidljivo. „Niko mi nikad nije napravio senicu.“

„Nikad je nisi ni želeta.“

„Sada želim“, rekla je i sela u taj cvetni zaklon, tako razdragana da mi je srce zastalo. Pronašla je povez za oko i odenula jednu od haljina koje je Giladina služavka donela u kolibu; bila je to robovska odeća od proste smeđe tkanine, i pristajala joj je, kao i sve jednostavne stvari. Bila je bleda i mršava, ali čista i nešto boje joj se vratilo u obraze. „Ne znam šta se desilo sa zlatnim okom“, rekla je grubo, dodirujući povez.

„Dao sam da se načini drugo“, kazao sam joj, ali nisam dodao da mi je kapara za majstora odnela i poslednji novčić. Očajnički mi treba ratna pljačka, pomislih, da podgojam kesu.

„Baš sam ogladnela“, kazala je Nimju, s odbleskom nekadašnjeg nestasluka.

Položio sam nekoliko brezovih grančica na dno lonca da se jelo ne bi zlepilo, pa usuo poslednje ostatke čorbe i stavio ih na vatru. Pojela je sve, pa se ispružila u senici za Lughnasu i posmatrala potok. Mehurići su pokazivali mesto na kom roni vidra. Viđao sam ga i ranije, matorog mužjaka krvna izrovarenog bitkama i kopljima lovaca. Nimju je ispratila pogledom trag mehurića dok se nije izgubio pod palom vrbom, pa počela da priča.

Uvek je rado govorila, ali te večeri bila je nepresušna. Tražila je novosti i ja sam joj ih prenosio, a onda je tražila više detalja, uvek više, i svaki detalj je uklapala u tkanje vlastitih misli; tako je priča o protekloj godini postala, barem za nju, nalik na veliki popločani pod u kom svaka pojedina pločica deluje nevažno, ali pridružena ostalima bila je deo prepletene i značajne celine. Najviše ju je zanimalo Merlin i svitak koji je spasao iz Banove propale knjižnice. „Nisi ga pročitao?“, upita.

„Ne“

„Ja hoću“, rekla je žudno.

Oklevao sam na tren, pa izrekao ono što mi je bilo na duši. „Mislio sam da će Merlin otici na Ostrvo da te vrati.“ Plašio sam se da će je uvrediti dvaput; najpre zato što prikriveno ružim Merlina, a onda zato što pominjem jedino o čemu nije pričala, Ostrvo mrtvih. Ali nije izgledalo da mari za to.

„Merlin je dokonao da se mogu starati o sebi“, kazala je, pa se nasmešila. „A i zna da imam tebe.“

Dotad se već smrklo i potok je krivudao srebrnast, pod mesecom Lughnase. Imao sam mnogo pitanja, ali se nisam usuđivao da ih postavim; tada je, nenadano, sama počela da odgovara na njih. Govorila je o Ostrvu, ili pre o tome kako je jedan sićušni deo duše sve vreme bio svestan tamošnjih užasa, čak i kad ju je sav ostatak njenog bića napustio i otišao put propasti. „Misliла sam da će ludilo biti kao smrt“, rekla je, „i da neću znati da čovek i ne mora biti lud, da postoji nešto drugo, ali znaš. Zaista znaš. Kao da sa strane gledaš sebe, a ne možeš

pomoći. Odričeš se sebe.“ Pognula se i video sam suze u zdravom oku. „Nemoj“, rekoh; najedared nisam želeo da znam.

„A ponekad“, nastavila je, „sedela bih na steni, posmatrala more i znala da imam razuma. Pitala bih se kakvoj svrsi sve to služi, i onda sam shvatila da moram biti luda, inače nikakve svrhe ne bi bilo.“

„I nije bilo svrhe“, kazao sam, razgnevљен.

„O, Derfele, dragi Derfele. Razmišljaš kao kamen koji pada s litice.“ Osmehnula se. „To je ista svrha zbog koje je Merlin našao Kaledinov svitak. Zar ne razumeš? Bogovi igraju igre s nama, ali ako se otvorimo prema njima, možemo postati igrači, a ne žrtve. Ludilo ima svrhu! To je dar bogova i, kao i sva njihova uzdarja, ima svoju cenu. I ja sam je platila.“ Govorila je strastveno, ali sam ja tad osetio da mi se strašno zeva i ma koliko se trudio, nisam uspeo da se oduprem. Pokušao sam da sakrijem to, ali videla je. „Treba ti sna“, reče.

„Ne“, pobunio sam se.

„Jesi li spavao prošle noći?“

„Malo.“ U stvari, sedeо sam na vratima kolibe i trzao se iz dremeža kad god bi miš šušnuo u trščanom krovu.

„Onda idi u postelju“, kazala je odlučno, „i ostavi me ovde da razmišljam.“

Bio sam umoran toliko da sam jedva skinuo odeću, ali naposletku sam ležao na prostirci od paprati i spavao kao mrtav. Bio je to miran, dubok san, nalik odmoru u bezbednosti posle bitke, kada čovek spere s duše košmar opterećen bliskim sećanjem na ubode kopalja i seću mačeva. Tako sam spavao, a u po noći Nimju je došla; isprva pomislih da sanjam, ali onda sam se trgao i osetio njenu naježenu golu kožu tik uz sebe. „Sve je u redu, Derfele“, šapnula je, „spavaj.“ Ponovo sam uronio u san ruku obavijenih oko njenog tananog tela.

Probudili smo se u savršen osvit Lughnase. Postojali su u mom životu trenuci nepomućene sreće, i taj je bio jedan od njih. Postoji doba, pretpostavljam, kad ljubav ide ukorak sa životom, ili to možda bogovi žele da se pokažemo kao lude; ništa nije tako slatko kao ludost Lughnase. Sunce je sijalo, uvukavši se kroz cveće naše senice u kojoj smo vodili ljubav; posle smo se igrali kao deca, u potoku. Pokušavao sam da ispustim mehuriće pod vodom, kao vidra i izronio sam grcajući, dok se Nimju smejava. Vodomar je vrtoglavo leteo među vrbama, boja blistavih kao na velu sna. Jedini ljudi koje videsmo čitavog dana bila su dva jahača koja su gonila konje uz potok, suprotnom obalom, sa sokolovima na rukama. Nisu nas opazili, a mi smo ležali u tišini i gledali kako jedna od njihovih ptica obara čaplju; dobro znamenje. Tokom tog jednog savršenog dana Nimju i ja bili smo ljubavnici, iako nam je bilo uskraćeno drugo zadovoljstvo ljubavi, pouzdano znanje da ćemo zajedničku budućnost provesti u sreći jednako velikoj kao i sada, na početku. Ali budućnosti uz Nimju nisam imao. Ona je tražila svoj put među božanskim bogazama, a u meni ne beše dara da hodim tim stazama.

Pa ipak, Nimju je bila na iskušenju da se mane tog puta. U veče Lughnase, dok su izduženi zraci zasenjivali drveće na zapadnim padinama, ležala je sklupčana u mom naručju pod senicom i pričala o onome što bi moglo biti. Mala kuća, komad zemlje, deca i stada. „Mogli bismo u Kernov“, sanjarila je. „Merlin je uvek govorio da je Kernov blagosloveno mesto. Daleko je od Sasa.“

„Irska je“, rekoh, još dalje.“

Osetio sam na grudima da vrti glavom. „Irska je ukleta.“

„Zašto?“, pitao sam.

„Držali su Dragulje Britanije“, reče, „i ispustili su ih iz šaka.“

Nisam želeo da govorim o Draguljima Britanije, ni o bogovima, niti o bilo čemu što bi pokvarilo taj trenutak. „Kernov, onda“, pristao sam.

„Mala kuća“, kazala je, pa stala da nabraja sve potrepštine jednog malog doma: krčage, lonce, ražanj, vejalice, sita, vedra od tisovine, srpove, kose, preslicu i vreteno, mrežu za losose, bure, ognjište, postelju. Je li o takvim stvarima sanjarila u memljivoj, hladnoj pećini nad morskim grotlom? „I bez Saksona“, rekla je, „i bez hrišćana. Možda bi trebalo otići na ostrva Zapadnog mora? Na ostrva iza Kernova. U Liones.“ Tiho je izgovorila predivno ime. „Živeti i voleti se u Lionesu“, dodala je, pa se nasmejala.

„Zašto se smeješ?“

Nakratko je ležala bez reči, pa slegla ramenima. „Liones je za drugi život“, rekla je i tom turobnom rečenicom razvejala čaroliju. Barem što se mene tiče, jer mi se učinilo da čujem Merlinov podrugljiv kikot u šuštanju letnjeg lišća, pa sam pustio san da izbledi dok smo ležali nepokretni pod izduženim, blagim svetlom. Dva labuda preletala su dolinu put severa, prema velikom faličkom liku boga Suselosa, urezanom u krečnjački brežuljak odmah iza Giladine zemlje. Sensam je želeo da sravni bestidno obliče. Ginevra mu nije dopustila, mada nije bila u stanju da spreči zidanje malog svetilišta u podnožju brda. Imao sam nameru da kupim tu zemlju čim uzmognem, ne da bih je obrađivao, već da bih sprečio hrišćane da travom prekriju krečnjak ili raskopaju lik boga.

„Gde je Sensam?“, pitala je Nimju. Čitala mi je misli.

„Sad je čuvar Svetog trna.“

„Neka bi se izbo na njega“, rekla je osvetoljubivo. Izmagoljila mi se iz ruku i sela, navlačeći nam pokrivač do vratova. „A Gundleus se danas zaručuje?“

„Da.“

„Neće poživeti da uživa u nevesti“, izrekla je to više kao nadu, strahovao sam, nego kao proročanstvo.

„Poživeće, ako Artur ne uzmogne da potuče njihovu vojsku.“

A narednog dana činilo se da je nada u pobedu iščilela zauvek. Pripremao sam gazdinstvo za žetvu Giladinih useva; oštrili smo srpove i zakivali kožne opute na drvene vršalice kad je u Dumovariju stigao skoroteča iz Durokobrivije. Ajsa je vesti iz grada doneo nama; bile su jezive. Aela je prekršio primirje. Na veče Lughriase horda Sasa navalila je na Gereintovu tvrđavu i prešla bedeme. Princ Gereint je poginuo, Durokobrivija je pala, a dumnonski vazal, princ Merjadok od Strongora, postao je potukač, dok su poslednji ostaci njegovih zemalja pripali Loegiru. Sada, pored rata s Godfridovom vojskom, Artur se morao tući i sa mnoštvom sakonskih ratnika. Dumnoniju je stigao usud.

Nimju je prezrela moja mrka predviđanja. „Bogovi neće okončati igru ovako brzo“, tvrdila je.

„Onda im je bolje da napune našu riznicu“, rekoh oštros, „jer ne možemo poraziti i Godfrida i Aelu. Ili ćemo potkupiti Sase, ili ćemo izginuti.“

„Sitne duše brinu zbog novca“, reče Nimju.

„Onda zahvali bogovima na sitnim dušama“, uzvratio sam. Zbog novca sam brinuo neprekidno.

„U Dumnoniji ima novca ako ti treba“, kazala je Nimju nehajno.

„Ginevrinog?“, upitah, odmahujući glavom. „Artur ga neće ni taći.“ Za sve to vreme niko od nas nije znao koliko je blaga Lancelot dovukao iz Ajnis Trebsa; ta riznica mogla bi biti dovoljna da se od Aele kupi mir, ali ju je prognani kralj Benoika držao dobro skrivenu.

„Ne mislim na Ginevrino zlato“, rekla je Nimju. Onda mi je objasnila gde se može naći danak za Sase i prokleo sam sebe što se nisam ranije setio. Imali smo priliku posle svega, mislio sam, samo priliku, ako nam bogovi daju vremena i ako Aela ne bude tražio nemoguću svotu. Nagadao sam da će Aelinim ljudima trebati cela sedmica da se otrezne posle razaranja Durokobrivate, te smo i mi imali tu jednu nedelju da načinimo čudo.

Odveo sam Nimju Arturu. Neće biti idile u Lionesu, nikakvog sita ili vejalice, ni postelje kraj mora. Merlin je otisao na sever da spasava Britaniju, i sad je Nimju moralu da uposli vlastitu magiju na jugu. Otišli smo da od Saksona kupimo mir dok je za nama, na obalama od leta nabujalog potoka, venulo cveće Lughnase.

Artur i njegova garda jahali su ka severu Putem kostiju. Šezdeset konjanika, oklopljenih kožom i čelikom, krenulo je u rat i uz njih pedeset kopljonoša; šestorica behu moji ljudi, a ostale je predvodio Lanval, nekadašnji zapovednik Ginevrine garde, čiji je posao i svrhu zauzeo Lancelot. Kralj Benoika je sada, sa svojim ljudima, bio zaštitnik svih visokorođenih u Dumovariji. Ostatak mojih ratnika Galahad je odveo na sever, u Gvent; kolika nam je preša, video se po tome što smo krenuli u pohod pre žetve, ali Aelina prevrtljivost nije nam ostavila izbor. Išao sam sa Arturom i Nimju. Ona je bila uporna da mi se pridruži; mada još ni izbliza nije bila dovoljno jaka, ništa je nije moglo zadržati podalje od rata koji je počinjao. Pošli smo dva dana posle Lughnase i, možda kao predznak onoga što je imalo da dođe, na nebu su se zgomilali oblaci, preteći žestokom kišom.

Jahači sa konjušarima i tovarnim mazgama, uz Lanvala i njegove kopljjanike, čekali su na Putu kostiju, dok je Artur prešao kopneni most do Ajnis Vidrina. Nimju i ja pošli smo s njim, poveši samo šest mojih boraca kao pratnju. Čudno je bilo opet doći pod vrh Hridi, koji se jedva nazirao, gde je Galidajn iz ruševina obnovio Merlinov dvor. Sad je vrh brda izgledao, bezmalo, kao i onog dana kad smo Nimju i ja utekli Gundleusovom divljaštvu. Čak je i kula bila opet podignuta i pitao sam se da li će i u njoj, kao i u staroj odaji snova, bogovi šaputati usnulom čarobnjaku.

Ali nismo imali posla na Hridi, već u svetilištu Svetog trna. Petorica mojih ljudi ostali su ispred kapije, dok smo Artur, Nimju i ja ušli u dvorište. Nimju je glavu pokrila kukuljicom, da joj se lice s kožnim povezom preko oka ne bi video. Sensam nam je požurio u susret. Izgledao je prilično dobro za čoveka koji je, tobože, bio osramoćen jer je podsticao smrtonosnu bunu u Durnovariji. Bio je podgojen, deblji no što sam pamtio; nosio je novu crnu odoru, dopola pokrivenu plaštrom po kom su izdašno bili izvezeni zlatni krstovi i srebrno trnje. Težak krst od zlata visio mu je na grudima, dok mu je debela zlatna ogrlica blistala oko vrata. Njegovo mišje lice sa četkastom, krutom tonzurom zlobno nam se iskezilo; trebalo je da to bude osmeh. „Činite nam čast!“, prodrao se, raširivši ruke u znak dobrodošlice. „Čast! Smem li se nadati, gospodaru Arture, da ste došli na poklonjenje našem dragom Gospodu? Ovo je Njegov osveštani trn! On nas podseća na trnje koje je izbolo Njegovo čelo, dok je On okajavao vaše grehe.“ Pokazao je na klonulo drvo sa sitnim, žalosnim lišćem. Grupa hodočasnika okružila je drvo i po jednom granju kačila zavetne ponude. Videvši nas, ti hodočasnici se uzvrpoljili i

odoše, ne shvatajući da je sirotinjski odeveno seljače koje se molilo s njima u stvari naš čovek. Bio je to Ajsa, kog sam odaslao ispred nas sa nešto novčića za uzdarje svetilištu. „Malo vina, možda?”, ponudi nas Sensam. „I hrane? Imamo hladnog lososa, svež hleb, čak i poneku jagodu.”

„Dobro živiš, Sensame”, kazao je Artur, razgledajući svetilište. Naraslo je otkako poslednji put bejah u Ajnis Vidrinu. Kameni crkvić je proširena i dodata su dve nove zgrade; spavaonica za monahe i kuća za samog Sensama. Oba zdanja behu kamena, s krovovima od crepa uzetog sa rimskih vila.

Sensam podiže oči ka natuštenim oblacima. „Mi smo tek ponizne sluge velikog Boga, gospodaru, i naš život na zemlji dugujemo Njegovoj milosti i proviđenju. Tvoja uvažena žena je dobro, nadam se?”

„Sasvim, hvala.”

„To je vest koja nas raduje”, lagao je Sensam. „A naš kralj, i on je dobro?”

„Dečak raste, Sensame.”

„U istinskoj veri, nadam se.” Sensam se povlačio kako smo mi stupali napred. „Pa, gospodaru, šta te dovodi u naše malo naselje?”

„Artur se osmehnuo. „Potreba, biskupe, potreba.”

„Za duhovnom utehom?”, istraživao je Sensam.

„Za novcem.”

Sensam diže ruke. „Hoće li čovek tražiti ribu na vrhu brda? Da li će onaj što dahće od žedići u pustinju? Zašto dolaziš nama, gospodaru Arture? Braća su zakleta na siromaštvo, i ono oskudnih mrvica što nam naš Gospod baci u krilo dajemo ubogima.” Milostivo je preklopio šake.

„Onda sam, dragi Sensame”, reče Artur, „došao kako bih se uverio da se držiš zaveta na siromaštvo. Rat ide po zlu, potrebno je novca, riznica je prazna, i ti ćeš imati čast da svom kralju daš zajam.” Nimju, koja se sad teturala za nama kao kukavna sluškinja, podsetila je Artura na bogatstvo crkve. Mora da je uživala u Sensamovim mukama.

„Crkva je uvek bila pošteđena tih na silu izvučenih zajmova”, reče Sensam oštro, prezrivo ispljunuvši poslednju reč. „Kralj kraljeva Uter, nek mu duša počiva u miru, oslobođio je crkvu svih takvih nameta, baš kao što su i paganska svetilišta” - tu se prekrstio - „grešno i sramotno oslobođena.”

„Veće kralja Mordreda”, kaza Artur, „povuklo je izuzeće, a tvoje svetilište, biskupe, poznato je kao najimućnije u Dumnoniji.”

Sensam opet diže oči k nebu. „Ako posedujemo makar i jedan zlatnik, gospodaru, sa zadovoljstvom će ga dati tebi na poklon. Ali siromašni smo. Svoj zajam treba da tražiš na brdu.” Pokazao je na Hrid. „Pagani tamo, gospodaru, dovlače bezbožničko zlato vekovima!”

„Hrid je”, hladno se umešah, „poharao Gundleus, onda kad je Norvena ubijena. To malo zlata odande, a bilo je malo, ukradeno je.”

Sensam se pretvarao da me je baš tad primetio. „Beše Derfel, je li? I mislio sam tako. Dobrodošao kući, Derfele!”

„Gospodar Derfel”, ispravi ga Artur.

Sensamove majušne oči se razrogačiše. „Slava Gospodu! Slava mu! Uzdižeš se u svetu, gospodaru Derfele, a kakvo zadovoljstvo to pruža meni, poniznom slugi crkve, koji će sad moći da se busa u grudi kako te je poznavao dok si još bio prost kopljonoša. Sad si gospodar? Kakav blagoslov! I kakvu nam počast tvoje prisustvo čini! Ali čak i ti znaš, gospodaru Derfele,

da je Gundleus, poharavši Hrid, poharao i sirote monahe odavde. Avaj, kakva je to pljačka bila! Svetilište je patilo u ime Hristovo i nikad se nije oporavilo."

„Gundleus je prvo otišao na Hrid. Znam, jer sam bio tamo“, rekoh. „Učinivši tako, dao je vremena monasima da sakriju svoje blago.“

„Kakve izmišljotine vi pagani negujete o nama hrišćanima! Da li i dalje pričate kako jedemo bebe na ljubavnim gozbama?“ Sensam se nasmeja.

Artur ispusti uzdah. „Dragi biskupe Sensame“, reče, „znam da ti moj zahtev teško pada. Znam da je tvoj posao da očuvaš imetak crkve, kako bi rasla i isijavala slavu svog boga. Sve to znam, ali isto tako znam da će, ne budemo li imali novaca za borbu, neprijatelj doći ovamo i neće ni biti crkve; neće biti Svetog trna, a od biskupa svetilišta“ munu prstom Sensama u rebra - „neće ostati ništa do suvih kostiju koje su očistili gavranovi.“

„Ima i drugih načina da se dušmani odvrate od naših kapija“, reče Sensam, ne baš mudro natuknuvši da je Artur uzrok ratu i da će, ako on prosto napusti Dumnoniju, Godfrid biti zadovoljan.

Artur se ne naljuti. Jednostavno se nasmešio. „Tvoje blago treba Dumnoniji, biskupe.“

„Nemamo blaga. Avaj!“ Sensam načini znak krsta. „Bog nek mi je svedok, gospodaru, ništa nemamo.“

Ja pružih korak ka trnovitom drvetu. „Monasi iz Ivinijuma“, kazao sam, podsećajući ga na samostan koji je ležao nekoliko milja južnije, „bolji su baštovani od tebe, biskupe.“ Istrgao sam Hajvelban iz korica i zario vrh u tlo kraj bednog drveta. „Možda bi trebalo da iskopamo Sveti trn i damo ga njima na staranje? Siguran sam da bi tamošnji monasi skupo platili tu počast.“

„A i Trn bi bio dalje od Sasa!“, razvedri se Artur. „Sigurno odobravaš naš plan, biskupe?“

Sensam je mahao rukama u očaju. „Monasi Ivinijuma su neuke budale, gospodaru, umeju samo da mrmljaju molitve. Ako vi gospodari pričekate koji čas, možda mogu naći nekoliko novčića za vaše potrebe.“

„Hajde“, reče Artur.

Nas troje uđosmo u crkvu. Bilje to jednostavna zgrada, kamenog poda i zidova, gredama poduprte tavanice. U to mračno mesto tek je poneki zrak svetla dopirao kroz visoke, male prozore, oko kojih su kljucali vrapci i rastao bršljan. Na daljem kraju crkve stajao je kameni sto, na kome je ležalo raspeće. Nimju, zbacivši kapuljaču s glave, pljunu na raspeće dok je Artur koračao do stola, pa se odigao rukama i seo na ivicu. „Ne uživam u ovome, Derfele“, reče.

„A i zašto bi, gospodaru?“

„Ne valja vređati bogove“, kaza Artur smrknuto.

„Ovog boga“, reče Nimju s prezironom, „bije glas da opršta. Bolje vređati takvog nego ostale.“

Artur se osmehnu. Nosio je prostu dolamu, čakšire, čizme, plašt i Ekskalibur. Nije nosio zlato ni oklop, ali bilo je jasno ko tu zapoveda i, u tom trenutku, kome je nelagodno. Sedeo je u tišini neko vreme, pa me pogledao. Nimju je njuškala po manjim odajama iza crkve i bili smo sami. „Možda bi trebalo da napustim Britaniju?“, upita Artur.

„I da prepustiš Dumnoniju Godfridu?“

„Godfrid će ustoličiti Mordreda kad dođe vreme“, kaza Artur, „i to je sve što je važno.“

„Rekao je to?“

„Jeste.“

„A šta je još spremam da kaže?“ Raspravljao sam se, zapanjen što moj gospodar uopšte razmišlja o izgnanstvu. „Ali istina je“, dodao je žustro, „da će Mordred biti Godfridov vazal, a zašto bi Godfrid zakraljio vazala? Zašto nekog od svog roda ne bi doveo na presto? Zašto ne Kaneglasa?“

„Kaneglas je častan čovek“, branio ga je Artur.

„Kaneglas će učiniti sve što mu otac kaže,“ rekoh s nipođaštavanjem, „a Godfrid želi da bude Kralj kraljeva, što znači da sigurno neće želeti da naslednik starog Kralja kraljeva odraste i bude mu suparnik. Osim toga, misliš da će Godfridovi druidi ostaviti kljastog kralja u životu? Ako odeš, gospodaru, ja će brojati Mordredove dane.“

Artur nije odgovarao. Sedeo je tamo, s rukama na ivici stola i oborenih glave. Zurio je u patos. Znao je da sam u pravu, kao što je znao i da se samo on od britskih vojskovođa bori za Mordreda. Ostala britska kraljevstva želeta su svoje ljude na tronu Dumnonije, dok je Ginevra želeta da ga zauzme sam Artur. Pogledao me je. „Da li je Ginevra...“, poče.

„Da“, prekinuo sam ga turobno. Nagađao sam da misli na Ginevru i želju da ga postavi na dumnonški presto, ali on je mislio na sasvim drugu stvar.

Skočio je sa stola i stao da korača tamo-amo. „Razumem šta osećaš za Lancelota“, reče, iznenadivši me. „Ali razmisli o ovome, Derfele; pretpostavi da je Benoik bio tvoje kraljevstvo, i da si mislio da će ga ja spasti za tebe. U stvari, znaš da sam se zakleo, a onda to nisam učinio. I Benoik bude uništen. Ne bi li te to načinilo ogorčenim? I nepoverljivim? Kralj Lancelot je prepatio mnogo, a ta patnja je došla od moje ruke! Moje! I želim, ako uzmognem, da nadomestim njegov gubitak. Ne mogu da povratim Benoik, ali mogu, možda, da mu dam drugo kraljevstvo.“

„Koje?“, upitah.

Nasmešio se lukavo. Razradio je čitav plan i bilo mu je neizmerno dragoo što može da mi ga otkrije. „Silurija“, kazao je. „Prepostavimo da možemo poraziti Godfrida i, uz njega, Gundleusa. Gundleus nema naslednika, Derfele, pa će tron, budemo li ga ubili, ostati prazan. Mi imamo kralja bez prestola, oni presto bez kralja. Štaviše, imamo neoženjenog kralja. Ponudimo Lancelota za muža Keinvin, i Godfrid će imati čerku za kraljicu, a mi prijatelja na silurskom tronu. Mir, Derfele!“ Vratio mu se sav stari polet, rečima je zidao divnu viziju. „Savez! Bračni savez koji ja nisam načinio, ali sad nam se pruža nova šansa. Lancelot i Keinvin! A da bismo uspeli, treba da ubijemo samo jednog čoveka. Samo jednog.“

I sve ostale koji će stradati u boju, pomislih, ali ne rekoh ništa. Negde na severu začu se tutnjava gromova. Bog Taranis znao je gde smo, pomislio sam, i nadao se da je uz nas. Kroz sićušne, visoke prozore nebo se crnelo kao da je noć.

„Pa?“, pritiskao me je Artur.

Nisam odgovarao jer me je sama pomisao na venčanje Lancelota i Keinvin učinila ogorčenim, toliko da se nisam mogao naterati da pričam; napisetku naterah sebe da zvučim uljudno. „Moramo potkupiti Sase i potući Godfrida, za početak“, rekoh kiselo.

„Ali ako uspemo?“, pitao je nestrpljivo, kao da sam ukazao tek na neke beznačajne prepreke.

Slegnuo sam ramenima, kao da je ideja o tom braku daleko van moje moći rasuđivanja.

„Lancelotu se dopada zamisao“, kazao je Artur, „a i njegovoj majci. Ginevra je odobrava takođe, ali opet, ona je i smislila da udamo Keinvin za Lancelota. Ona je pametna devojka. Vrlo pametna.“ Nasmešio se, kao i uvek kad se seti svoje žene.

„Ali čak ni tvoja mudra žena, gospodaru“, usudih se da kažem, „ne može reći koga Mitra treba da primi u svoje okrilje.“

Trgao je glavu kao da sam ga udario. „Mitra!“, reče Ijutito. „Zašto Lancelot ne može da vam se priključi?“

„Zato što je kukavica“, zarežah, nemoćan da dalje skrivam svoju gorčinu.

„Bors kaže da nije, i još tuce drugih“, iskušavao me je Artur.

„Pitaj Galahada“, odvratio sam, „ili svog rođaka Kilhuka.“ Kiša je iznenada zadobovala po krovu i trenutak kasnije stala da se sliva sa visokih prozorskih dasaka. Nimju se pojavi u malim olućenim vratima kraj kamenog stola, gde je nanovo sakrila lice kapuljačom.

„Ako se Lancelot dokaže, hoćeš li popustiti?“, upita me Artur posle nekog vremena.

„Ako Lancelot pokaže da je borac, gospodaru, popustiće. Ali mislio sam da sad čuva tvoju palatu?“

„Želja mu je da zapoveda u Dumovariji samo dok mu ranjena ruka ne zaceli“, objasnio je Artur, „ali bude li se borio, Derfele, hoćeš li ga izabrati?“

„Ako se bude borio valjano“, obećah preko volje, „da.“ Bio sam prilično siguran da to obećanje nikad neću morati da ispunim.

„Dobro“, reče Artur, kao i uvek zadovoljan kad postigne razuman dogovor, a onda se okreće kad su se crkvena vrata uz tresak otvorila pred naletom vetra i kiše. Sensam je utrčao unutra u pratinji dva monaha, koji su nosili kožne vreće. Sasvim male kožne vreće.

Sensam otrese vodu s odore, žureći kroz crkvu. „Tražili smo, gospodaru“, reče jedva dišući, „lovili smo, kljucali gore i dole, i prikupili malo blaga što naša skromna kuća ima. Sad ih polažemo pred tebe, ponizno, ali nerado.“ Tužno je zavrteo glavom. „Gladovaćemo ove godine zbog naše darežljivosti, ali gde mač zapoveda, mi proste božje sluge moramo slušati.“

Njegovi monasi istresoše sadržaj dve vreće na kamene kocke poda. Zlatnik se zakotrlja po podu, dok ga ja nisam zarobio stopalom.

„Zlato imperatora Hadrijana!“, kaza Sensam za novčić.

Podigao sam ga. Bila je to sestercija od žutog mesinga, s likom imperatora Hadrijana na jednoj i prikazom Britanije s trozupcem i štitom na drugoj strani. Presavio sam novčić nadvoje kaziprstom i palcem, pa ga dobacio Sensamu. „Zlato za budale, biskupe“, rekoh.

Ostatak blaga ne beše mnogo bolji. Nešto izlizanih kovanica, uglavnom bakrenjaka, uz poneku srebrnu, nekoliko gvozdenih šipki, obično korišćenih za plaćanje, kopča od lošeg zlata, i nešto tankih karika iz pokidanog lanca. Čitav a zbirka je možda vredela tuce zlatnika. „Je li to sve?“, upita Artur.

„Dajemo ubogima, gospodaru!“, branio se Sensam. „Pa ipak, ako vam je potreba tolika, možda mogu dodati i ovo.“ Skinuo je zlatni krst s vrata. Teška krstača i debeli lanac lako su mogli da vrede četrdeset ili pedeset zlatnika i biskup ih je, bezvoljno, pružio Arturu. „Moj lični zajam za tvoj rat, gospodaru“, predložio je.

Artur poseže za lancem, a Sensam ga smesta trže nazad. „Gospodaru“, spustio je glas tako da smo ga čuli samo Artur i ja. „Meni je prošle godine učinjena nepravda. U zamenu za ovu pozajmicu“, zatresao je lanac tako da teške alke zveznu, „voleo bih da mi se vrati zvanje ličnog kapelana kralja Mordreda. Moje je mesto uz kralja, gospodaru, ne u ovim kužnim močvarama.“ Pre no što je Artur stigao da odgovori, vrata crkve su se otvorila i kišom natopljeni Ajsa upade unutra. Sensam se u besu okreće pridošlici. „Crkva nije otvorena za hodočasnike!“, odreza biskup. „Ovde je redovna služba. Sad izlazi napolje! Napolje!“

Ajsa ukloni mokru kosu s lica, naceri se i reče mi: „Sva dobra su sakrili kraj ribnjaka, iza velike kuće, gospodaru. Sve je pod gomilom kamenja. Gledao sam kako današnje darove sklanjaju tamo.“

Artur istrže teški lanac iz Sensamove ruke. „Možeš zadržati ovo preostalo blago“, pokaza tričavu zbirku na podu, „da hraniš svoj skromni dom preko zime, biskupe. I zadrži ogrlicu, neka te podseća na to kako je čitav vrat moj dar tebi.“ Krenuo je ka vratima.

„Gospodaru!“, zaurla Sensam buneći se. „Preklinjem te...“

„Preklinji“. prekide ga Nimju, zbacivši kukuljicu s glave. „Preklinji, psu.“ Okrenula se i pljunula na raspeće, pa na pod crkve i, treći put, na Sensama. „Preklinji, govno“, zareža.

„Bragi bože!“ Sensam pobele videvši neprijatelja. Zateturao se natraške, čineći znak krsta uzduž i popreko žgoljavih grudi. Na tren je izgledao previše uplašeno da bi progovorio. Mora da je Nimju smatrao zauvek izgubljenom na Ostrvu mrtvih, pa ipak je bila tu, sikćući trijumfalno. Prekrstio se i treći put, pa zapištalo na Artura. „Usudio si se da dovedeš vešticu u božju kuću!“, vrištalo je. „Ovo je svetogrđe! O, slatki Hriste!“ Pao je na kolena i zagledao se u grede na tavanici. „Baci vatru s neba! Baci je sada!“

Artur se nije osvrtao na njega, uronivši u bičeve kiše koji su gužvali jadne zavetne trake uvezane za Sveti trn. „Pozovi i ostale kopljanike da uđu“, naredi Artur Ajsi. Moji ljudi su čekali ispred svetilišta, ako bi Sensamu palo na pamet da pokuša da sakrije blago s one strane zida. Sada su ušli među zidine da odvuku pomamne monahe od gomile kamenja ispod koje su krili tajni imetak. Neki od monaha padoše na kolena, videvši Nimju. Znali su ko je ona.

Sensam je izjurio iz crkve i bacio se na kamenje, teatralno objavljujući da će žrtvovati život za spas božjeg novca. Artur tužno odmahnu glavom. „Jesi li siguran za tu žrtvu, gospodaru biskupe?“

„Dragi, slatki bože!“, njakao je Sensam. „Tvoj sluga dolazi, zaklaše ga zli ljudi i njihova pogana veštica! Sve što sam činio, bilo je da se pokorim reči Tvojoj! Primi me, Gospode! Primi Tvoj poniznog slugu!“ Te reči pratilo je krik, kao da je došao kraj, ali to je bio samo Ajsa, koji ga je ščepao za kragnu i tur odore, pa ga nežno odneo do ribnjaka i ispustio ga u plitku, blatinjavu vodu. „Davim se, Gospode!“, zaurlao je Sensam. „Bačen u moćne vode, poput Jone u okeanu! Mučenik u slavu Hrista! Kao što Pavle i Petar behu mučenici, sad i ja dolazim, Gospode!“ Zagrgoljio je i načinio nekoliko mehurića kao da se utapa, ali niko sem njegovog boga nije mario za to i tako se lagano izvukao iz kaljave bare za patke, da bi kleo moje ljude koji su marljivo tegili kamenčine u stranu.

Pod hrpom kamenja ležala je zapreka od drvenih dasaka, a kad smo je podigli, videsmo kamenu cisternu natrpanu kožnim vrećama. Bile su nabijene zlatom. Debeli zlatnici, lanci, statuete i ogrlice od zlata, pa zlatne kopče, narukvice, pribadače; sve blago koje su ovde dovoljno stotine hodočasnika u potrazi za blagoslovom Trna. Artur je tražio od monaha da sve uredno izbroje i izmere, da bi se samostanu mogla izdati propisna zabeleška. Ostavio je moje ljude da nadgledaju popis, dok je vodio mokrog i kivnog Sensama preko dvorišta do Svetog trna. „Moraš naučiti da gajiš trnovito drveće pre no što se upetljaš u kraljevska posla, moj gospodaru biskupe“, rekao je Artur. „Nije ti vraćeno zvanje kraljevog kapelana, već ćeš ostati ovde i učiti se vrtlarstvu.“

„Nađubri sledeće drvo“, posavetovao sam ga. „Neka korenje ostane vlažno dok se ne primi. I nemoj presađivati drvo u cvatu, biskupe, to mu se neće svideti. U tome je bila nevolja s nekoliko poslednjih trnjaka koje ste zasadili ovde; iskopali ste ih iz šume u pogrešno doba.

Donesite ih zimi i iskopajte im valjanu rupu s nešto gnojiva i slame, pa ćete možda i dobiti pravo čudo."

„Oprosti im, Gospode!“, kaza Sensam, sručivši se na kolena i zablenuvši se u mokra nebesa.

Artur je želeo da poseti Hrid, ali je prvo stajao neko vreme kraj Norveninog groba, koji je postao sveto mesto hrišćana. „Iskorišćena, zloupotrebljena žena“, kazao mi je.

„Sve žene su takve“, reče Nimju. Pratila nas je do groba, koji je ležao nedaleko od Svetog trna.

„Ne“, usprotivio se Artur. „Možda većina ljudi jeste, ali ne sve žene, ništa više no svi muškarci, ali ova žena je to bila, i još joj dugujemo osvetu.“

„Jednom si imao priliku da se osvetiš“, grubo ga je optužila Nimju, „a ostavio si Gundleusa u životu.“

„Zato što sam se nadao miru“, odvrati Artur. „Ali sledećeg puta, umreće.“

„Tvoja žena ga je obećala meni“, podseti ga Nimju.

Artur se stresao, svestan kakva se surovost krije iza njene želje, ali je klimnuo glavom. „Tvoj je“, reče, „obećavam.“ Okrenuo se i poveo nas dvoje po provali oblaka ka vrhu Hridi. Nimju i ja išli smo kući, Artur da obide Morganu.

Zagrljio je sestru u dvorani. Tmurno svetlo zamutilo je sjaj Morganine zlatne maske; oko vrata je nosila medveđe kandže optočene zlatom, koje joj je Artur davno doneo iz Benoika. Obisnula mu se o vrat, željna pažnje, i ostavio sam ih nasamo. Nimju, kao da nikad nije napuštala Hrid, sagla se i kroz mala vrata u Merlinove obnovljene odaje. Ja sam po kiši otrčao do Gudovajnove kolibe. Zatekao sam starog pisara za stolom, ali besposlenog; katarakta mu je uništila vid, mada je kazao da razlikuje svetlost od mraka. „A sada, uglavnom je mrak“, rekao je tužno i osmehnuo se. „Prepostavljam da si sad preveliki za batine, Derfele?“

„Možeš pokušati, Gudovajne“, rekoh, „ali više ne bi vredelo ničemu.“

„Da li je ikad?“, nasmejao se prigušeno. „Merlin je pričao o tebi kad je navraćao prošle nedelje. Nije ostao dugo. Došao je, porazgovarao s nama, ostavio nam još jednu mačku, kao da ih nemamo dovoljno, i onda je otisao. Nije čak ni prenočio, u takvoj je bio žurbi.“

„Znaš li gde je otisao?“, pitao sam.

„Nije hteo da kaže, ali šta misliš, gde je mogao da ode?“ Gudovajn je govorio s nešto one stare jetkosti. „Juri za Nimju. Barem prepostavljam da to radi, mada, zašto traži tu blesavu devojku, ne znam. Trebalо je da uzme robinju!“ Zastao je i najednom se našao na ivici suza. „Znaš da je Sebila mrtva?“, nastavio je. „Jadna žena. Ubijena je, Derfele! Ubijena! Prerezano joj je grlo. Niko ne zna ko je to učinio. Neki namernik, prepostavljam. Svet je prepusten psima, Derfele, prepusten psinama.“ Na tren je delovao izgubljeno, ali onda opet uhvati trag misli. „Merlin je trebalo da se posluži robinjom. Ničeg lošeg nema u voljnoj robinji, a u gradu ih ima mnogo prijemčivih, za male pare. Odlazim u kuću kod stare Galidajnove radionice. Ima lepih žena тамо, mada ovih dana više pričamo no što se valjamo po postelji. Ostario sam, Derfele.“

„Ne izgledaš staro. A Merlin ne traži Nimju. Ona je ovde.“ Grom riknu još jednom i Gudovajnova šaka potraži parčence gvožđa kojim se branio od zla. „Nimju je ovde?“, upita u čudu. „Ali čuli smo da je na Ostrvu!“ Opet dotače gvožđe.

„Bila je“, rekao sam jednostavno. „Više nije.“

„Nimju...“ Ime je izgovarao gotovo u neverici. „Da li ostaje ovde?“

„Ne, svi idemo na istok još danas.“

„I ostavljate nas same?“, pitao je džangrizavo. „Nedostaje mi Hajvel.“

„I meni.“

Uz dahnuo je. „Vremena se menjaju, Derfele. Hrid nije ono što je bila. Sad smo svi stari, nije preostalo dece. Meni nedostaju, a jadni Druidan nema koga da proganja. Pelinor tone u ništavilo, a Morgana je sve gorča.“

„Nije li uvek bila takva?“, upitah olako.

„Izgubila je moć“, objasnio je. „Ne moć čitanja snova ili lečenja bolesnih, već onu moć u kojoj je uživala dok je Merlin bio ovde, a Uter na prestolu. Vređa je to, Derfele, baš kao što je vređa i tvoja Nimju.“ Zastade zamišljen. „Bila je naročito besna kad je Ginevra poslala po Nimju da sa Sensamom ratuje zbog crkve u Dumovariji. Morgana misli da je trebalo pozvati nju, ali čujemo da gospa Ginevra ne želi ništa što nije lepo uz sebe. Gde to stavlja Morganu?“ Zakikotao se pitajući to. „Ali još je to jaka žena, Derfele, poletna kao i njen brat. Neće se zadovoljiti time da ovde sluša snove seljana ili prikuplja bilje za lečenje groznice. Dosađuje se! Toliko da čak igra kamenčiće sa onim bednim biskupom Sensamom iz svetilišta. Zašto su ga poslali u Ajnis Vidrin?“

„Zato što ga nisu želeli u Dumovariji. Da li zaista dolazi ovde da igra s Morganom?“

Gudovajn klimnu glavom. „Kaže da mu treba pametno društvo i da ona ima najistančaniji um u Ajnis Vidrinu, i rekao bih da je u pravu. Propoveda joj, naravno, beskrajne gluposti o tome kako je devica oštenila boga, koji je posle prikučan za krst, ali Morgana to samo propušta kroz masku. Bar se nadam da je tako.“ Zastao je i srknuo medovinu iz roga u kome se osa borila za život. Kad je spustio rog, iščeprkao sam je napolje i zgnječio na stolu. „Hrišćani love preobraćenike, Derfele“, nastavi Gudovajn. „Čak i Galidajnova žena, ona dobra Rala, preobraćena je, što znači da će je Galidajn i njihovo dvoje dece verovatno slediti. Ne marim za to, ali zašto moraju da pevaju toliko?“

„Ne voliš pevanje?“, zadirkivao sam ga.

„Niko ne voli dobru pesmu više nego ja!“, reče kočoperno. „Bojna pesma Uterova ili Taranisova pokolj-bajalica, to ja zovem pesmom, a ne taj cvilež i kukanje o tome kako smo grešni i tražimo milost.“ Uz dahnuo je i zavrteo glavom. „Čujem da si bio u Ajnis Trebsu?“, upita.

Pričao sam mu o padu grada. Činilo se da je to prikladna priča dok smo sedeli, slušali kišu kako natapa polja i gledali tminu kako pritsika celu Dumnoniju. Kad je priča ispričana, Gudovajn je slepim očima zurio kroz vrata, ne rekavši ništa. Pomislio sam da se uspavao, ali kad ustadoh sa stolice, mahnuo mi je da se vratim. „Da li je sve tako loše kao što Sensam govori?“, pitao je.

„Nije dobro, prijatelju“, priznao sam.

„Pričaj mi.“

Pričao sam kako Irci i Kornvolci haraju zapadom, gde se Kadvi još pretvara da vlada nezavisnom kraljevinom. Tristan daje sve od sebe da obuzda očeve ratnike, ali kralj Mark ne može da odoli, a da ne obogati svoje siromašno kraljevstvo krađom od onemoćale Dumnonije. Ispričao sam mu kako su Aelini Saksoni prekršili primirje, ali i da je Godfridova vojska ipak najveća pretnja. „Okupio je ljudje Elmeta, Povisa i Silurije“, kazao sam Gudovajnu. „Čim skupe useve, povešće ih na jug.“

„A Aela se ne bori protiv Godfrida?“, pitao je stari pisar. „Godfrid je kupio mir od njega.“

„Pa, hoće li nas Godfrid potući?“, hteo je da zna Gudovajn. Dugo sam čutao. „Ne“, rekoh napisletku, ne zato što je to bila istina, već zbog toga što nisam hteo da moj stari prijatelj misli kako će poslednja slika njegovog života biti odsjaj svetla sa oštrice pred nevidećim očima. „Artur će se boriti protiv njih“, rekoh, „a njega još niko nije porazio.“ „I ti ćeš se tući protiv njih?“

„To je sad moj posao, Gudovajne.“

„Ti bi bio dobar pisar“, kazao je tužno, „a to je časno i korisno zanimanje, mada nas niko ne proizvodi u gospodare zbog njega.“ Mislio sam da ne zna za moje novo zvanje i iznenada se postideh što sam bio tako ponosan na njega. Gudovajn poseže za medovinom i otpi još jedared. „Ako vidiš Merlina“, reče mi, „poruči mu da se vrati. Hrid je mrtva bez njega.“

„Kazaću mu.“

„Zbogom, gospodaru Derfele“, reče Gudovajn, i osjetio sam da zna kako se poslednji put srećemo na ovom svetu. Pokušao sam da zagrlim starca, ali odgurnuo me je, u strahu da ga osećanja ne savladaju.

Artur je čekao na morskoj kapiji i zurio na zapad, preko močvara koje je oluja mela moćnim, bledim naletima kiše. „Ovo će biti loše po useve“, reče smrknuto. Munja zatreperi iznad Seferskog mora.

„Slična oluja je divljala kad je Uter umro“, kazao sam. Artur priteže ogrtač oko tela. „Da je Uterov sin poživeo...“, reče, pa učuta; nije mu se dalo da završi misao. Njegovo raspoloženje beše mračno, turobno poput vremena.

„Uterov sin ne bi mogao da se bori sa Godfridom, gospodaru“, kazao sam. „Ni sa Aelom.“

„Niti s Kadvijem“, dodade gorko, „a ni sa Serdikom. Toliko je neprijatelja, Derfele.“

„Onda budi zadovoljan što imaš prijatelje, gospodaru.“ Prihvatio je tu istinu s osmehom, pa okrenuo pogled ka severu. „Brinem za jednog prijatelja“, reče tiho. „Bojim se da Todrik neće ući u borbu. Umoran je od rata, i ne mogu ga kriviti za to. Gvent je trpeo mnogo više nego Dumnonija.“ Pogledao me je i u očima mu behu suze, ili je to možda bila samo kiša. „Želeo sam da činim tako velike stvari, Derfele“, kazao je. „tako velike stvari. I na kraju, ja sam taj koji je izneverio, je li tako?“

„Ne, gospodaru“, rekao sam odsečno.

„Prijatelji treba da govore istinu“, blago me je ukorio. „Ginevra ti je bila potrebna“, rekoh, postiđen što uopšte pričam o tome, „i ti si predodređen da budeš s njom. Zašto bi je inače bogovi doveli u svečanu dvoranu u noći tvoje veridbe? Nije na nama, gospodaru, da čitamo misli bogova, samo da ispunimo svoj usud.“

Namrštio se na to, jer je voleo da veruje kako upravlja svojim usudom. „Misliš da treba bezglavo jurnuti stazama sudbine?“

„Mislim, gospodaru, da ćeš najbolje učiniti ako razum ostaviš po strani kad te sudbina zgrabi.“

„I ja tako mislim“, rekao je tiho, pa mi se nasmešio. „Voliš li nekoga, Derfele?“

„Sve žene koje volim, gospodaru, nisu za mene“, odgovorio sam samosažaljivo.

Namrštio se, pa zavrteo glavom saosećajno. „Jadni Derfele“, kaza tiho i nešto u njegovom glasu natera me da ga pogledam. Da li je mogao pomisliti da sam Ginevru uvrstio među te žene? Porumeneo sam i pitao se šta bih rekao, ali Artur se već okrenuo i posmatrao Nimju kako izlazi iz dvora. „Jednom mi moraš pričati o Ostrvu mrtvih“, reče, „kad bude bilo vremena.“

„Pričaću ti, gospodaru, posle tvoje pobede“, obećah, „kad ti budu potrebne dobre priče da ispunе dugе zimske noći.“

„Da“, složio se, „posle naše pobede.“ Mada, nije zvučao kao da ima nade. Godfridova vojska bila je tako ogromna, naša tako mala.

Ali pre borbe sa Godfridom morali smo kupiti saksonski mir božjim novcem. Otputovali smo u Loegir.

Nanjušili smo Durokobriviju mnogo pre no što smo joj se primakli. Vonj nas je presreo drugog dana puta, i još nam je valjalo putovati bar pola dana do otetog grada; vетar je duvao s istoka i nosio zadah smrti i paljevine u daljinu, preko napuštenih gazdinstava. Polja behu spremna za žetvu, ali ljudi su utekli u strahu od Sasa. U Kunetiju, rimskom gradiću u kom smo prenoćili, begunci su zakrčili ulice, nabivši stoku u na brzinu opravljene torove. Niko nije klicao Arturu u Kunetiju i nije ni čudo, jer su ga krivili za sve, i za dug rat i za užase što su s njim stigli. Ljudi su gundali da je pod Uterom bilo mira, a da Artur nije doneo ništa do ratova.

Arturovi konjanici vodili su našu tihu kolonu. Nosili su oklope, kopla i mačeve, ali štitove su okrenuli naopako i za vrhove kopalja svezali zelene grančice da bi se videlo da dolazimo u miru. Iza prethodnice stupao je Lanval sa svojim kopljonošama, pa za njima dve grupe tovarnih mazgi, sa bremenom Sensamovog zlata i kožnim oklopima za Arturove bojne konje. Druga, manja grupa konjanika činila je zaštitnicu. Sam Artur hodao je među mojim kopljanicima s vučjim repovima, odmah iza barjaktara koji je jahao s prvim odredom konjice. Arturovu vranu kobilu Lamri vodio je sluga Hagvid, i uz njega stranac kog sam smatrao drugim poslušnikom. Nimju je išla uz nas i, kao i Artur, pokušavala da od mene nauči pomalo sakonskog jezika. Nijedno nije bilo valjan učenik. Nimju je brzo dosadilo nezgrapno narečje, dok je Artura morilo previše briga, mada je nevoljno usvojio nekoliko reči: mir, zemlja, kopljje, hrana, majka, otac. Trebalо je da mu ja budem tumač, u prvoj od mnogo prilika u kojima sam govorio u Arturovo ime i prenosio mu reči njegovih neprijatelja.

Dušmane smo sreli oko podneva, dok smo se spuštali niz dugu, blagu padinu, gde su se s obe strane druma pružale šume. Strela je iznenada zviznula između stabala i zarila se u busen ispred našeg predvodnika Sagramora. On je podigao ruku i Artur povika svim ljudima da se umire. „Ne diraj mačeve!“, naredio je. „Samo čekajte!“

Sasi mora da su nas nadzirali čitavo jutro, jer su okupili mali odred da se suoči s nama. Ti ljudi, njih šezdeset ili sedamdeset, izašli su iz šume za vođom, čovekom širokih prsa koji je stupao pod poglavarskim barjakom sa jelenskim rogovima i trakama uštavljene ljudske kože.

Poglavica je gajio saksonsku naklonost ka krvnu; beše to istančan osećaj ratnika, koji je govorio da malo šta zaustavlja mač tako uspešno kao debela koža bogata dlakom. Nosio je okovratnik od teškog crnog krvna, te iste takve trake oko mišica i stegana. Ostatak odeće činile su koža i vuna dolama, čakšire, čizme i kožni kalpak s krestom od tamne životinjske dlake. Za pojasom mu je visio dugačak mač, a u ruci je nosio omiljeno oružje Sasa, sekiru širokog sečiva.

„Jeste li zalutali, *wealhas?*“, povikao je. *Wealhas* je bila njihova reč za Brite. Označavala je strance i odzvanjala prezicom, baš kao što je naša reč Sas zvučala njima. „Ili ste samo umorni od života?“

Nepokolebljivo nam se isprečio na putu, raskoračenih nogu i dignute glave, dok mu je sekira počivala na ramenu. Imao je smeđu bradu i gustu smeđu kosu, koja je oštro štrčala ispod ivice šlema. Njegovi ljudi, neki s gvozdenim šlemovima, neki okopljeni kožom, a

gotovo svi sa sekirama, načinili su živi zid preko puta. Neki su na povocu držali pse, goleme zveri veličine kurjaka. Od nekog vremena, načuli smo, Sasi su te pse koristili kao oružje, puštajući ih na neprijateljski živi zid samo tren pre no što će sami udariti sekirom i kopljem. Beštije su plašile neke od naših ratnika mnogo više nego Saksoni.

Išao sam uz Artura, zastavši na nekoliko koraka od prkosnog Sasa. Nismo nosili kopla niti štitove, a mačevi su nam se odmarali u koricama. „Moj gospodar“, rekoh na sakonskom, „Artur, zaštitnik Dumnonije, došao je u miru.“

„Za trenutak“, reče čovek, „imate mir. Ali samo za trenutak.“ Govorio je oštros, ali bio je zadivljen Arturovim imenom i dugo je ljubopitljivo razgledao mog gospodara. Potom me je ponovo pogledao. „Jesi li ti Sakson?“, upita. „Tako sam rođen. Sad sam Brit.“

„Može li vuk postati krastač?“, pitao je podrugljivo. „Zašto opet ne postaneš Sakson?“

„Zato što sam se zakleo na službu Arturu“, odgovorio sam, „a on je naredio da vašem kralju donesemo veliki poklon u zlatu.“

„Za jednu žabu“, kaza čovek, „zavijaš kako treba. Ja sam Terdig.“

Nikad nisam čuo za to ime. „Tvoja slava“, rekoh, „donosi košmare našoj deci.“

Nasmejao se. „Dobro rečeno, žabo. Pa, ko je naš kralj?“

„Aela.“

„Nisam te čuo, žabo.“

Uzdahnuo sam. „Bretvalda Aela.“

„Tako je, žabo“, reče Terdig. Mi nismo priznavali titulu Bretvalde, ali iskoristio sam je da laskam saskom poglavici. Artur, koji nije razumeo ništa od našeg razgovora, strpljivo je čekao dok ne budem spremna da prevedem nešto. Imao je poverenja u ljudi koje je birao, i nije me pozurivao niti se mešao.

„Bretvalda je“, kazao je Terdig, „na nekoliko sati hoda odavde. Možeš li mi dati razlog, krastačo, zbog kog bih mu remetio dan vestima da je pošast pacova, miševa i larvi upuzala u njegovu zemlju?“

„Donosimo Bretvaldi više zlata, Terdiže“, odvratih, „nego što možeš i da sanjaš. Zlato za muškarce, za vaše žene i čerke, biće ga čak i za robe. Je li to dobar razlog?“

„Pokaži mi, žabo.“

Bio je to rizik, ali Artur ga je voljno prihvatio. Odveo je Terdiga i šestoricu njegovih ljudi do mazgi, pokazavši im bogatu riznicu uguranu u vreće. Reskirali smo to što je Terdig mogao da odluči da je bogatstvo vredno borbe tada i tamo, ali bilo nas je više, a pogled na Arturove jahače na ogromnim konjima bio je zastrašujuća opomena. Tako je uzeo samo tri zlatnika i rekao da će javiti Bretvaldi za naš dolazak. „Sačekaćete kod Stena“, naredio je. „Budite tamo do večeri i moj kralj će doći narednog jutra.“ Ta zapovest nam je otkrila da je Aela svakako bio upozoren da se primičemo, te da je pogodio kakav nas posao dovodi njemu. „Kod Stena možete ostati s mirom“, rekao je Terdig, „dok Bretvalda ne reši vašu sudbinu.“

Te večeri - put do Stena uzeo nam je celo popodne - prvi put sam video veliki prsten. Merlin je često govorio o njemu, Nimju je čula za moć tog stenja, ali niko nije znao ko ga je načinio i zašto su se ogromne isklesane gromade natkrilile u tom krugu. Nimju je bila uverena da su samo bogovi mogli sazidati takvo mesto i zato je bajala molitve dok smo prilazili sivim, usamljenim monolitima čije su se senke, tamne i duge, pružale preko blede trave. Jarak je okruživao Stene raspoređene u veliki krug stubova s drugim kamenjem poput nadstrešnica odozgo, dok je unutar te masivne, grubе arkade još uspravnih gromada bilo tesno zbijeno oko zaravnjenog oltara. Postojalo je još mnogo kamenih krugova u Britaniji, čak i većih u

opsegu, ali nijedan tako tajnovit i veličanstven. Sve nas je prožimala jeza dok smo, u tišini, prilazili.

Nimju je bacila čini i rekla nam da je bezbedno preći jarak; lutali smo u čudu među tim božanskim gromadama. Lišajevi su bili gusto obrasli Stene, od kojih su se neke nakrivile ili čak pale tokom mnogih godina, dok su u neke bili duboko usečena rimska imena i brojevi. Gereint je nekad gospodario ovim Stenama, čime je Uter nagradio čoveka odgovornog za našu istočnu granicu sa Sasima, mada će sada drugi čovek morati da uzme njegovo zvanje i pokuša da odbaci Aelu natrag, iza spaljene Durokobrivije. Bilo nam je na sramotu, kazala je Nimju, što Aela zahteva da se sretnemo ovde, tako duboko unutar Dumnonije.

U dolini, milju na jug, bila je šuma i poterali smo mazge da prenesemo dovoljno drva za veliku vatru u toj noći punoj zloduha. Vatre su gorele i na istočnom horizontu, dokazujući da su nas Saksoni pratili. Beše to nemima noć. Naša vatra gorela je kao plamen Beltana, ali odsjaji što su titrali na stenama kidali su nam živce. Nimju je bacila zaštitne čini oko jarka i ta predostrožnost umirila je ljude, ali sapeti konji rzali su i trupkali po tlu čitavu dugu noć. Artur je nagađao da im smeta vonj saksonskih ratnih pasa, ali Nirnu je bila sigurna da duhovi umrlih vitlaju svud oko nas. Naši stražari stezahu koplja. Upirali su ih prema svakom dahu vetra koji bi dunuo preko mogila oko Stena, ali nikakav pas, demon ili ratnik nije nas uznenirio. Ipak, jedva da je iko oka sklopio te noći.

Artur nije spavao ni trena. Upola noći zatražio je da prošetam s njim i hodali smo jedan kraj drugog po spoljnoj ivici kamenog prstena. Šetao je čutke neko vreme, gologlav pod zvezdama. „Bio sam ovde i ranije, jednom“, naglo je prekinuo tišinu.

„Kad, gospodaru?“, pitao sam.

„Pre deset godina. Možda jedanaest.“ Slegao je ramenima kao da vreme nije važno. „Merlin me je doveo ovamo.“ Utihnuo je opet i ja ne rekoh ni reč, jer sam osetio da mu se ovo mesto na poseban način urezalo u pamćenje. I bio sam u pravu; naposletku je stao i pokazao ka surom kamenu koji je predstavljao oltar u središtu Stena. „Tu mi je, Derfele, Merlin dao Kaledfalk.“

Okrznuh pogledom prošivene kanije mača. „Plemenit poklon, gospodaru“, kazao sam.

„Težak, Derfele. S njim mi je predato i breme.“ Dotače mi ruku, da bismo nastavili šetnju. „Dao mi ga je uz uslov da učinim ono što mi kaže, i poslušao sam ga. Otišao sam u Benoič i od Bana naučio dužnosti kralja. Naučio sam da je kralj dobar samo onoliko koliko i njegov najubogiji podanik. To je bila Banova lekcija.“

„To je lekcija koju ni sam Ban nije naučio“, rekoh ogorčeno, prisećajući se kako je Ban zapostavljao narod da bi Ajnis Trebs bio što bogatiji.

Artur se nasmešio. „Neki su ljudi bolji u znanju nego u činjenju, Derfele. Ban je bio veoma mudar, ali nije umeo da dela. Ja moram imati obe osobine.“

„Da bi bio kralj?“, usudih se da pitam; takva izjava bila je suprotna svemu za šta je Artur govorio da mu je sudska.

Ali Artur se nije uvredio. „Da bih bio vladalac“, odgovorio je. Zastao je opet i zurio u mračna, umotana obličja usnulih vojnika kraj stene u središtu kruga. Meni je izgledalo kao da kamena ploča treperi na mesečini, ili je to možda bila samo moja prejaka uobrazila. „Merlin me je naterao da se svučem do gola i stojim na tom kamenu čitavu noć“, nastavi Artur. „Padala je kiša, duvao je vetar i bilo je hladno. Bajao je vradžbine, terao me da držim mač u ispruženoj ruci i ne pomeram ga. Sećam se, mislio sam da mi ruka gori i konačno je utrnula, ali mi i dalje nije dozvoljavao da spustim Kaledfalk. ‘Drži ga!’, urlao je na mene, ‘drži ga’, i

stajao sam tamo, dok je on prizivao mrtve da budu svedoci darovanja. I došli su, Derfele, stroj po stroj pokojnika, ratnika praznih očiju i zardalih šlemova, koji su se digli iz Zemlje seni kako bi videli da je mač dat meni.“ Zavrteo je glavom rta to sećanje. „Ili sam možda samo sanjao te ljudе koje su nagrizli crvi. Bio sam mlad, vidiš, lako me je bilo zadiviti, a Merlin ume da strah od bogova usadi u mлад um. Jednom kad me je prestravio hordom mrtvih svedoka, ipak mi je kazao kako da predvodim ljudе, kako da nađem ratnike kojima treba vođa i kako da bijem bitke. Rekao mi je moju sudbinu, Derfele.“ Ućutao je nanovo, izduženog lica vrlo natmurenog na mesečini. Onda se grubo osmehnuo. „Sve same gluposti.“

Poslednje reči izgovorio je tako tiho da sam ih umalo nisam čuo. „Gluposti?“, upitah, nemoćan da skrijem neodobravanje.

„Treba da vratim Britaniju njenim bogovima“, reče Artur, ismevajući tu dužnost tonom svog glasa.

„I hoćeš, gospodaru“, rekao sam.

Slegao je ramenima. „Merlin je htio da snažna ruka drži dobar mač“, reče, „ali šta bogovi hoće, Derfele, ja ne znam. Ako žele Britaniju, šta će im ja? Ili Merlin? Da li bogovima trebaju ljudi? Ili mi, kao psi, lajemo za gospodarom koji ne želi da nas čuje?“

„Nismo psi“, odvratio sam. „Mi smo stvorenja bogova. Moraju imati neku svrhu za nas.“

„Da li moraju? Možda ih samo zasmejavamo.“

„Merlin kaže da smo izgubili dodir s bogovima“, rekoh tvrdoglav.

„Baš kao što je Merlin izgubio dodir s nama“, reče Artur nepokolebljivo. „Video si kako je odjurio iz Dumovarije one noći, kad ste se vratili iz Ajnis Trebsa. Merlin je prezauzet, Derfele. Merlin ganja njegove Dragulje Britanije i šta mi činimo u Dumnoniji nije mu važno. Mogao bih načiniti veliko kraljevstvo za Mordreda, mogao bih uspostaviti pravdu, doneti mir, učiniti da pagani i hrišćani plešu zajedno na mesečini, a ništa od toga Merlinu ne bi zanimalo. Merlin samo žudi za trenom kad će sve to biti vraćeno bogovima. Kad taj tren dođe, tražiće da mu vratim Kaledfalk. To je bio drugi uslov. Mogu uzeti mač bogova, kazao je, samo ako mu ga vratim kad bude potrebbno.“

Reči su imale zajedljiv prizvuk i to me je uznemirilo. „Zar ne veruješ u Merlinov san?“, pitao sam.

„Verujem da je Merlin najmudriji čovek u Britaniji“, kazao je Artur ozbiljno, „i da zna više nego što bih ja ikad mogao sazнати. Takođe znam da je moja sudbina prepletena s njegovom, kao što ti i Nimju, mislim, imate prepletene sudsbine. Ali isto tako verujem da se Merlin dosađuje od trenutka rođenja, pa radi ono što rade bogovi. Zabavlja se na naš račun. A to znači, Derfele, da će trenutak za vraćanje Kaledfalka doći onda kad mi mač bude najpotrebbniji.“

„Pa šta ćeš učiniti?“

„Nemam predstavu. Nikakvu.“ Kao da ga je ta pomisao zabavila, jer se nasmešio, pa stavio ruku na moje rame. „Idi na spavanje, Derfele. Treba mi tvoj jezik sutra, neću da zaplićeš njime od umora.“

Ostavio sam ga i nekako uspeo da uhvatim nešto sna u senci velike stene na mesečini. Ipak sam, pre nego što sam zaspao, ležao razmišljajući o toj davnoj noći kad je Merlin izmučio Arturovu ruku težinom mača i na njegovu dušu natovario ogromno breme usuda. Pitao sam se zašto je Merlin izabrao Artura, jer sad mi se činilo da se njih dvojica ne slažu. Merlin je verovao da se haos može potući jedino prizivanjem tajanstvenih moći, dok se Artur uzdao u snagu ljudi. Može biti, pomislih, da je Merlin naučio Artura kako vladati ljudima, da bi sebi

ostavio prostora da upravlja mračnim silama; ali sam još shvatio, makar maglovito, da će doći vreme kad ćemo morati da biramo između njih dvojice. Strahovao sam od tog trena. Molio sam se da nikad ne dođe. Onda sam spavao dok se sunce nije uždiglo i urezalo senku usamljenog kamenog stuba, koji je stajao van kruga, u samo srce Stena gde smo mi, premoreni ratnici, bdeli nad otkupom za kraljevinu.

Pili smo vodu i sažvakali tvrd hleb, pa rasuli zlato na orošenu travu kraj kamenog oltara. „Šta će sprečiti Aelu da uzme zlato i nastavi rat?”, pitao sam Artura dok smo čekali dolazak Saksona. Aela je, napisetku, već bio uzeo zlato od nas, pa ga to nije sprečilo da spali Durokobriviju.

Artur sleže ramenima. Nosio je rezervni oklop, rimsku verižnjaču iskrzanu i izubijanu u čestim bojevima. Teški oklop nosio je ispod jednog od svojih belih ogrtača. „Ništa”, odgovorio je, „osim ono malo časti koju bi mogao da ima. Zato mu moramo ponuditi više od zlata.”

„Više?”, upitah, ali Artur nije odgovorio jer su se na istoku, tamo gde je zora ocrtala granicu neba i zemlje, pojavili Sasi.

Išli su u dugom stroju raširenom preko horizonta, tukući u ratne bubnjeve; kopljanići su bili u borbenom poretku, mada su oružje iskitili lišćem, u znak da nam ne žele zlo baš odmah. Vodio ih je Aela. Bio je prvi od dvojice koju sam sreo a da su prisvajali naziv Bretvalde. Drugi je došao kasnije i zadao nam više muka, ali Aela je bio sasvim dovoljna nevolja. Bio je visok čovek ravnog, tvrdog lica i tamnih očiju koje nisu odavale nijednu njegovu misao. Brada mu beše crna, lice nagrđeno oziljcima iz bitaka, a dva prsta na desnoj ruci nije imao. Nosio je dolamu od crnog platna, pritegnutu kožnim opasačem, čizme od kože i gvozdeni šlem s nasađenim bivoljim rogovima; preko svega toga nabacio je ogrtač od medveđeg krvnog krvna, koji je odbacivao kad bi dan postao previše topao za tako kitnjast komad odeće. Njegov znamen bila je krvlju premazana lobanja bika, visoko podignuta na držalji kopla.

Njegov odred brojao je dvesta ljudi, možda i nešto više, a više od polovine vodilo je ogromne borbene pse vezane kožnim užadima. Za ratnicima se vukla horda žena, dece i roblja. Bilo je više nego dovoljno Sasa da nas u tom trenutku nadjačaju, ali Aela je dao reč da nam ne preti opasnost, bar dok ne odluči šta će s nama. Njegovi ljudi nisu pokazivali neprijateljstvo. Stroj je stao ne prelazeći preko opkopa dok su Aela, njegov savetnik, tumač i dva врача došli da se sretnu s Arturom. Kosa врачеva stajala je u krutim šiljcima, ulepljenim izmetom, a nosili su otrcane ogrtače od vučjeg krvnog krvna. Dok su se vrteli bacajući čini, oko njihovih obojenih tela lepršale su noge, repovi i lica vukova. Uzvikivali su vracke dok su se primicali, poništavajući magiju koju smo mogli usmeriti protiv njihovog vođe. Nimju je čučala iza nas i bajala vlastite odbrambene čini.

Dvojica glavešina odmeravali su jedan drugog. Artur je bio viši, Aela krupniji. Arturovo lice je opčinjavalo, ali Aelino beše strašno. Bilo je to neumoljivo lice čoveka koji je prepolovio more da bi se dočepao kraljevstva u stranoj zemlji, i osvajao ga je s divljačnom, neposrednom okrutnošću. „Trebalo bi da te ubijem sada, Arture”, kazao je. „Tako bi mi ostao jedan neprijatelj manje za uništavanje.”

Čarobnjaci, goli pod umoljčanim krvnim krvnim, čučali su iza njega. Jedan je napunio usta zemljom i žvakao, drugi kolutao očima dok je Nimju, otkrivši praznu očnu duplju, siktala na njih. Sukob Nimju i врачеva bio je zaseban rat i vođe nisu obraćale pažnju na to.

„Doći će vreme, Aela”, reče Artur, „kad ćemo se možda i sresti u borbi. Ali za sada ti nudim mir.” Gotovo sam очekivao da se Artur pokloni Aeli, koji je, za razliku od njega, bio kralj; ali Artur se sa Bretvaldom ophodio kao s jednakim, a Aela se nije bunio.

„Zašto?”, pitao je Aela nabusito. On nije okolišao, što smo mi Briti voleli da činimo. Počeo sam da primećujem tu razliku između nas i Sasa. Briti su mislili uvijeno, nalik zamršenim spiralama svog nakita, dok su Saksoni bili drski i neposređni, grubi kao njihove teške zlatne kopče i debele ogrlice. Briti su retko počinjali razgovor njegovom suštinom, već su je povijali u mnoštvo reči, kitili je zagonetkama i nagoveštajima, uvek ostavljajući odstupnicu; Saksoni su preprednenost i uglađenost bacali u stranu. Artur je jednom rekao da imam saksonsku otvorenost i mislim da je to bila pohvala.

Artur je prešao preko Aelinog pitanja. „Mislio sam da smo već u miru. Imali smo dogovor zapečaćen zlatom.”

Aelino lice nije otkrivalo stid zbog kršenja primirja. Prosto sleže ramenima, kao da je pogaženi mir mala stvar. „Pa, ako je jedno primirje propalo, zašto kupovati drugo?” „Zato što imam neraščišćene račune sa Godfridom”, odgovori Artur, usvajajući drsko saksonsko ophođenje, „i treba mi tvoja pomoć u tom sukobu.”

Aela klimnu glavom. „Ali, ako ti pomognem da uništiš Godfrida, načiniću te jačim. Zašto bih to radio?”

„Zato što će u suprotnom Godfrid uništiti mene i sam će ojačati.”

Aela se nasmeja, otkrivši natrule zube. „Da li je psa briga kog od dva pacova ubija?”, pitao je.

Preveo sam da pas ne mari kog jelena obara. Izgledalo mi je umesnije i primetio sam da Aelin tumač, britski rob, nije to rekao gospodaru.

„Ne mari”, složio se Artur, „ali jeleni nisu svi isti.”

Aelin tumač reče da pacovi nisu isti, a ja sam to prečutao Arturu. „U najboljem slučaju, gospodaru Aela”, nastavio je Artur, „zadržaću Dumnoniju i načiniti saveznike od Povisa i Silurije. Ali ako Godfrid pobedi, ujediniće Elmet, Reged, Povis, Siluriju i Dumnoniju protiv tebe.”

„Ali ti ćeš imati i Gvent uz sebe”, kazao je Aela. Bio je prepreden čovek, i bistar.

„Istina, ali i Godfrid će, ako budu ratovali Briti i Saksoni.”

Aela zarokta. Trenutno stanje, Briti koji se međusobno tuku, najviše mu je koristilo. Ali znao je da će ratovi među Britima naposletku stati. Kako je izgledalo da će Godfrid brzo pobediti, Arturov dolazak dao mu je načina da produži sukob svojih neprijatelja. „I, šta hoćeš od mene?”, upita. Njegovi čarobnjaci sad su poskakivali tamo-amo na sve četiri, kao čovekoliki skakavci, a Nimju je redala oblutke po tlu. Raspored mora da nije godio sakonskim vračevima, jer su stali da tiho i uznemireno kevču. Aela ih nije ni pogledao.

„Hoću da daš Dumnoniji i Gventu tri meseca mira”, odgovorio je Artur.

„Došao si samo da kupiš mir?” Aela je grmnuo te reči tako da se čak i Nimju trgla. Sas pruži ruku ka svojim ratnicima koji su čučali sa ženama, psima i robovima iza plitkog opkopa. „Šta vojska da radi u miru? Reci mi to! Obećao sam im više od zlata. Obećao sam im zemlju! Obećao sam im robe! Obećao sam im krv *whea.la.sa*, a ti mi nudiš mir?” Pljunuo je. „U ime Tora, Arture, daću ti mir, ali mir će doći preko tvojih kostiju i moji ljudi će čekati u redu na tvoju ženu. Takav je moj mir!” Pljunuo je na bokor trave i pogledao mene. „Reci svom gospodaru, pseto”, nastavio je, „da je polovina mojih ljudi tek doplovila. Nemaju zalihe žita ni hrane za svoje porodice preko zime. Ne možemo jesti zlato. Ako ne otmemmo zemlju i useve, gladovaćemo. Kakva korist od mira izgladnelom čoveku?”

Preveo sam to Arturu, izostavljajući najgadnije uvrede.

Izraz bola promakao je Arturovim licem. Aela ga je uočio, protumačio kao slabost i prezriuo se okrenuo. „Imate dva sata prednosti, gamadi“, dobacio je preko ramena, „onda ću vas progoniti.“

„Ratae“, izgovori Artur, i ne čekajući da mu prevedem Aeline pretnje.

Sakson se okrenuo. Nije rekao ništa, samo je zurio u Arturovo lice. Smrad njegove medveđe odore bio je nečuven; mešavina zadaha znoja, govana i masnoće. Čekao je.

„Ratae“, ponovio je Artur. „Reci mu da se grad može zauzeti. Reci mu da je pun svega što želi. Reci mu da je sva zemlja koja pripada gradu njegova.“

Ratae je bila tvrđava koja je štitila istočnu granicu Povisa prema Sasima i, ako bi je Godfrid izgubio, Saksoni bi se za dvadesetak milja primakli srcu njegove zemlje.

Preveo sam. Trebalо mi je neko vreme da Aeli objasnim šta je Ratae, ali konačno je razumeo. Nije se baš obradovao, jer je Ratae bila čvrsta rimska utvrda, koju je Godfrid još ojačao masivnim zemljanim zidom.

Artur kaza da je Godfrid odveo najbolje kopljanike iz posade i priključio ih vojsci koju je okupljaо za pohod na Gvent i Dumnoniju. Nije morao da objašnjava kako je Godfrid dozvolio sebi tu nesmotrenost samo zato što je verovao u primirje kupljeno od Aele; Artur je sada davao bolju ponudu. Otkrio je da je hrišćanska zajednica u tom gradu izgradila samostan odmah izvan zemljyanog zida tvrđave, i da monasi koriste prolaz kroz bedem. Zapovednik grada, jedan od retkih hrišćana kod Godfrida, dao je svoj blagoslov samostanu.

„Otkud on to zna?“, pitao me je Aela.

„Reci mu da sa sobom imam čoveka iz Ratae, koji zna kako se dolazi do samostana i koji je voljan da bude vodič. Reci mu da kao nagradu za njega tražim samo život.“ Tad sam shvatio ko je nepoznati pored Hagvida. Shvatio sam, takođe, da je Artur znao da mora žrtvovati Ratae i pre nego što smo pošli iz Durnovarije.

Aela je htio da zna više o izdajniku i Artur je ispričao kako je čovek pobegao iz Povisa i došao u Dumnoniju tražeći osvetu jer ga je žena ostavila zbog jednog od Godfridovih poglavara.

Aela je održao savet sa svojima, dok su se dva врача bečila na Nimju. Jedan je uperio u nju čovečјu bedrenu kost, ali Nimju je prosto pljunula. To je izgleda zaključilo rat volšebnika, jer su se врачеvi oteturali natraške, a Nimju je ustala i protrljala ruke. Aelino veće cenjkalо se s nama. U jednom momentu tražili su da im predamo sve velike konje, ali je Artur zauzvrat tražio njihove borbene pse i najzad, kasno po podne, Sasi su prihvatali cenu - Ratae i Arturovo zlato. Bila je to možda najveća gomila zlata kojom su Briti ikad potkupili Sase; Aela je ipak zahtevao da mu se daju i dva taoca, koji će, obećao je, biti pušteni ako se pokaže da napad na Ratae nije Godfridova i Arturova zajednička klopka. Izabrao je nasumice, uzimajući dva Arturova ratnika, Balina i Lanvala.

Te noći smo jeli sa Sasima. Bio sam znatiželjan da upoznam te ljude koji su mi bili braća po rođenju i čak sam strahovao da bih mogao osetiti srodniciku naklonost prema njima, ali mi je, istini za volju, njihovo društvo bilo odbojno. Sale su im bile grube, ponašanje prostačko, a od vonja njihovih u krvna umotanih tela bilo mi je muka. Neki od njih su me čikali, govoreći da ličim na njihovog kralja Aelu, ali ja nisam video sličnost između njegovog pljosnatog, otvrdlog lica i onoga kako sam sebe zamišljao. Aela je konačno zarežao na šaljivdžije da umuknu, pa me hladno odmerio i poslao me po Arturove ljude, da sa Saksonima podele večeru od velikih komada pečenog mesa. Jeli smo ga rukama u rukavicama, trgajući zubima vrelo meso dok nam je krvavi sok kapao sa brada. Dali smo im medovinu, oni nama pivo.

Nekoliko tuča izbilo je zbog pijanstva, ali niko nije stradao. Aela je, kao i Artur, ostao trezan, premda su se dva Bretvaldina čarobnjaka napila kao budale; pošto su zahrkali u sopstvenoj bljuvotini, Aela objasni da su to dva poremećena čoveka u dodiru s bogovima. Ima on i sveštenike zdravog razuma, reče, ali se za ludake verovalo da poseduju posebne moći koje bi Sasima mogle zatrebati. „Plašili smo se da će te dovesti Merlina“, pojasnio je.

„Merlin je sam svoj gospodar“, odgovori Artur, „ali ovo je njegova sveštenica.“ Pokazao je na Nimju, koja je jedinim okom buljila u Saksona.

Aela načini pokret koji je sigurno trebalo da otera zlo. Bojao se Nimju zbog Merlinina, i to je vredelo znati. „Ali Merlin je u Britaniji?“, pitao je uz nemireno.

„Neki kažu da jeste“, odgovorio sam umesto Artura, „a neki da nije. Ko zna? Možda je tamo negde u mraku.“ Pokazao sam glavom ka tami iza vatrom obasjanih stena.

Aela držaljom kopinja rasani jednog od svojih ludih vračeva. Čovek zaurla žalostivo, a Aela je izgleda verovao da će taj zvuk najuriti svako zlo. Bretvalda je okačio Sensamov krst oko vrata, dok su njegovi ljudi nosili teške zlatne ogrlice iz Ajnis Vidrina. Kasnije te noći, dok je većina Sasa hrkala, neki od robova ispričali su nam priču o padu Durokobrivije, i kako je princ Gereint živ zarobljen, pa mučen do smrti. Priča je naterala Artura da jeca. Niko od nas nije dobro poznavao Gereinta, ali bio je skroman čovek bez posebnih stremljenja, koji je dao sve od sebe da zadrži rastuću saksonsku plimu. Robovi su molili da ih povedemo sa sobom, ali nismo se usudili da, udovoljivši im, uvredimo naše domaćine. „Doći ćemo po vas jednog dana“, obećao je Artur. „Doći ćemo.“

Saksoni su otišli sledećeg popodneva. Aela je tražio da sačekamo još jednu noć pre nego što ostavimo Stene, kako bi se uverio da ga nećemo pratiti. Poveo je sa svojom vojskom Balina, Lanvala, i čoveka iz Povisa. Nimju je, kad ju je Artur pitao hoće li Aela održati reč, klimnula glavom i rekla da je sanjala kako su Sasi održali reč i taoce koji su nam se bezbedno vratili. „Ali krv Ratae je na tvojim rukama“, dodala je zloslutno.

Spakovali smo se i spremili za put, na koji nećemo krenuti pre osvita narednog dana. Artur nikad nije voleo dokolicu, i kad se spustilo veče, pozvao je Sagramora i mene da ga otpratimo do šume na jugu. Neko vreme se činilo da besciljno tumara, ali naponsetku je zastao ispod ogromnog hrasta s dugom bradom od sivih lišajeva. „Osećam se prljavo“, reče. „Izneverio sam zakletvu Benoiku, a sad kupujem smrt stotina Brita.“

„Nisi mogao spasti Benoik“, rekoh ko zna koji put.

„Zemlja koja upošljava pesnike umesto kopljaniča ne zасlužuje opstanak“, dodade Sagramor.

„Da li sam ga mogao spasti ili ne“, kazao je Artur, „nije važno. Dao sam zavet Banu i nisam ga održao.“

„Čovek čija kuća gori ne prosipa vodu na požar kod suseda“, reče Sagramor. Njegovo crno lice, jednako nedokučivo kao Aelino, opčinjavalo je Sase. Mnogi su se borili protiv njega poslednjih godina i verovali su da je nekakav demon kog je prizvao Merlin. Artur je zaigrao na te strahove, natuknuvši da bi Sagramor mogao ostati da brani nove granice. Istina je bila da Sagramor ide u Gvent, jer su Arturu trebali svi njegovi najbolji ratnici za bitku s Godfridom. „Nikako nisi mogao da održiš zakletvu datu Benoiku“, nastavio je Sagramor, „tako da će ti bogovi oprostiti.“ Sagramor je imao vrlo poslovničan odnos prema ljudima i bogovima; bila je to jedna od njegovih jakih strana.

„Bogovi neka mi oproste“, kaza Artur, „ali sam sebi neću. A sad još plaćam Sasima da ubijaju Brite.“ Zadrhtao je na tu pomisao. „Uhvatio sam sebe sinoć kako priželjkujem da je Merlin tu, kako bih video da li bi odobrio ovo što radimo.“

„Bi“, rekao sam. Nimju možda nije odobravala žrtvovanje Ratae, ali ona je uvek bila veći čistunac od Merlina. Razumela je zašto moramo potkupiti Sase, ali besnela je na pomisao da plaćamo britskom krvlju, čak iako je tekla venama neprijatelja.

„Ali nije ni važno šta Merlin misli“, lјutio se Artur. „Nema značaja čak i ako se svaki pop, druid i bard u Britaniji složi sa mnom. Blagoslov drugog čoveka tražiš samo da bi izvrdao odgovornost. Nimju ima pravo, biću odgovoran za svaku smrt u Ratai.“

„Šta si drugo mogao?“, pitao sam.

„Ne razumeš, Derfele“, optuži me Artur ogorčeno, iako je u stvari prebacivao sebi. „Sve vreme sam znao da će Aela tražiti više od zlata. Pa, to su Saksoni! Ne žele mir, nego zemlju! Znao sam to, zašto bih inače poveo onog nesretnika iz Ratae? Pre no što je Aela uopšte tražio, bio sam spremjan da dam, i koliko će ljudi umreti zbog mojih predviđanja? Trista? Koliko žena će pasti u ropstvo? Dve stotine? Koliko dece? Koliko rasturenih porodica? A zbog čega? Da dokažem kako sam bolji vođa od Godfrida? Je li moj život vredan tolikih duša?“

„Te će duše“, rekao sam, „zadržati Mordreda na prestolu.“

„Još jedna zakletva!“, uzviknu Artur gorko. „Svi ti zaveti koji nas sputavaju! Zakleo sam se Uteru da će mu unuka posaditi na tron, Leodeganu da će povratiti Henis Vajren.“ Naglo je prekinuo i Sagramor me pogleda uzbunjeno; obojica smo tad prvi put čuli za zavet na borbu protiv Diumaha, jezivog irskog kralja od Lejna, koji je zauzeo Leodeganovu zemlju. „Pa ipak, od svih ljudi“, reče Artur ojađeno, ja sam taj koji lako krši zakletve. Pogazio sam zakletvu Banu i reč datu Keinvin. Jadna Keinvin.“ Prvi put je pred nekim od nas tako otvoreno žalio nad tim obećanjem koje je prekršio. Mislio sam da je Ginevra sunce, tako sjajno u Arturovom svodu da je do nevidljivosti zasenila sjaj Keinvin, ali izgleda da je sećanje na princezu Povisa još moglo podbosti Arturovu savest poput mamuze. Baš kao što ga je pomisao na propast Ratae podbadala u tom trenutku. „Možda bi trebalo da ih upozorim“, rekao je.

„I da izgubiš taoce?“, kazao je Sagramor.

Artur odmahnu glavom. „Zameniće Balina i Lanvala sobom.“

I mislio je da uradi baš to. Znao sam to. Kajanje ga je kidalo na komade i tražio je izlaz iz tog laverinta dužnosti i savesti, čak po cenu vlastitog života. „Merlin bi me sada ismevao“, reče.

„Da“, rekao sam, „sigurno.“ Merlinova savest, ako je i postojala, bila je samo vodič kroz misli ljudi manjih od njega, podsticaj da se ponaša upravo suprotno. Merlinova savest bila je poruga kojom je zabavljao bogove. Artur je svoju nosio kao teško breme.

Sad je zurio u tlo pod krošnjom hrasta, obrasio mahovinom. Dan je tonuo u sumrak, a Arturov um u tamu. Da li je zaista bio na iskušenju da ostavi sve? Da odjaše do Aelinog staništa i zameni svoje postojanje za živote ljudi iz Ratae? Mislim da jeste, ali tад je potuljena logika njegovih stremljenja narasla i savladala očaj, kao plima mrki pesak pod Ajnis Trebsom. „Pre sto godina“, kazao je lagano, „ova zemlja imala je mir. Imala je pravdu. Čovek je mogao raskrčiti zemlju, blagosloven znanjem da će njegovi unuci živeti i pričati o tome. Ali ti unuci su mrtvi, pobili su ih Sasi ili njihovi sunarodnici. Ako ne učinimo nešto, haos će se raširiti sve dok ne ostanu samo hvalisavi Saksoni i njihovi ludi vračevi. Ako Godfrid pobedi, razvući će sve što vredi iz Dumnonije, ali ako ga potučem, zagriču Povišane kao braću. Mrzim što ovo radimo, ali ako uspemo, moći ćemo da postavimo stvari na mesto.“ Pogledao nas je obojicu.

„Svi slavimo Mitru“, rekao je, „tako da možete svedočiti zakletvi koju mu dajem.“ Zastao je. Naučio je da mrzi zavete i njihove stege ali je, u stanju u kakvom je bio posle susreta s Aelom, imao volje da se optereti još jednom. „Nađi mi kamen, Derfele“, naredio je.

Nogom sam izbio kamen iz tla i očistio zemlju s njega, potom sam, na Arturov zahtev, vrhom noža urezao Aelino ime na njega. Sopstvenim nožem Artur je iskopao poduboku rupu u podnožju hrasta, pa ustao. „Ovo je moj zavet“, reče. „Ako preživim borbu protiv Godfrida, osvetiču Ijude iz Ratae, koje sam nevine osudio. Ubiću Aelu. Uništiću njega i njegove Ijude. Nahraniću gavranove njihovim trupinama i njihovo blago dati deci iz Ratae. Vas dvojica ste svedoci i ako pogazim ovu zakletvu, slobodni ste od svih obaveza prema meni.“ Ispustio je kamen u rupu i nas trojica utabasmo zemlju nad njim. „Neka mi bogovi oproste“, završi Artur, „svaku smrt koju sam upravo izazvao.“

Potom odosmo da ih izazovemo još.

III

U Gvent smo putovali preko Korinijuma. Ajlin je još živela tamo, ali iako je Artur video sinove, njihovu majku nije primio da glas o takvom susretu slučajno ne bi povredio Ginevru. Po meni je poslao poklon za Ajlin. Dočekala me je ljubazno, ali je samo slegla ramenima videvši Arturov dar, malu kopču od gleđosanog srebra, u obliku životinje veoma slične zecu, samo kraćih nogu i ušiju. Kopča je poticala iz blaga Sensamovog svetilišta, mada je Artur, isuviše poštено, umesto nje odbrojao novčiće iz vlastite kese. „Zali što nema ništa bolje da ti pošalje“, preneo sam Arturovu poruku, „ali avaj, Sasi ovih dana moraju imati naš najbolji nakit.“

„Beše nekad vreme“, rekla je gorko, „kad je Artur poklone slao iz ljubavi, a ne jer se oseća krivim.“ Ajlin je još bila očaravajuća žena, mada su joj kosu prošarale sede, a oči joj je zamaglilo pomirenje sa sudbinom. Nosila je dugu haljinu od plave vune, a kosu je razdelila u dve jednakе punđe iznad ušiju. Piljila je u čudnu životinju od gleđi. „Šta misliš da je ovo?“, upita me. „Zec nije. Možda mačka?“

„Sagramor kaže da se zove kunić. Viđao ih je u Kapadokiji, gde god da je to.“

„Ne smeš verovati svemu što Sagramor kaže“, zadirkivala me je Ajlin, kačeći kopču na haljinu. „Sav nakit koji imam i kraljici bi bio dovoljan“, kazala je vodeći me u malo dvorište svoje rimske kuće, „ali sam i dalje robinja.“

„Artur te nije oslobođio?“, upitao sam, zapanjen.

„Strahuje da se ne vratim u Armoriku ili u Irsku i odvedem blizance od njega.“ Slegla je ramenima. „Na dan kad dečaci stasaju, Artur će mi vratiti slobodu, a znaš li šta ću učiniti? Ostaću upravo ovde.“ Pokazala mi je stolicu koja je stajala u senci vinove loze. „Izgledaš starije“, reče sipajući vino boje sena iz prućem opletene boce. „Čujem da te je Lunet ostavila“, dodala je pruživši mi rožnati pehar.

„Ostavili smo jedno drugo, mislim.“

„Čula sam da je sad sveštenica boginje Izis“, rekla je Ajlin podrugljivo. „Dobijam mnogo vesti iz Dumovarije i ne usuđujem se da makar u polovinu poverujem.“

„Na primer?“

„Ako ne znaš, Derfele, bolje ostani u neznanju.“ Gucnula je vino i namrštila se zbog ukusa. „A i za Artura je to bolje. On nikad ne želi da čuje loše vesti, samo dobre. Veruje čak i da u blizancima ima dobrote.“

Zaprepastilo me što čujem majku da tako govori o sinovima. „Siguran sam da ima“, rekoh.

Odmerila me je kao da je sve to zabavlja. „Dečaci nisu bolji nego što su bili, Derfele, a valjali nisu nikada. Gade se oca. Misle da treba da budu prinčevi i zato se i ponašaju kao prinčevi. Nema zla u ovom gradu koje oni nisu započeli ili ohrabrili, a ako pokušam da ih zauzdam, nazivaju me kurvom.“ Odlomila je parče kolača i mrve dobacila vrapcima koji su dolepršali da prosjače. Sluga je čistio dalju stranu dvorišta brezovom metlom, sve dok mu Ajlin nije naredila da nas ostavi nasamo. Onda se raspitivala o ratu, a ja sam pokušao da

sakrijem svoja crna predviđanja i veličinu Godfridove vojske. „Možete li povesti Amhara i Loholta sa sobom?”, predložila je Ajlin posle nekog vremena. „Mogli bi postati dobri vojnici.”

„Njihov otac smatra da nisu dovoljno odrasli, verujem”, rekao sam.

„Ako uopšte razmišlja o njima. Šalje im novac. Volela bih da to ne radi.” Preturala je novu kopču među prstima. “Hrišćani u gradu pričaju da je Artur propao.”

„Još nije, gospo.”

Nasmešila se. „I neće za još mnogo vremena, Derfele. Ljudi potcenjuju Artura. Vide njegovu dobrotu, slušaju njegove ljubaznosti, njegove priče o pravdi, a niko od njih, čak ni ti, ne zna šta gori u njemu.”

„A to je?”

„Ciljevi”, rekla je odsečno, pa promislila jedan tren. „Njegova duša”, nastavila je, „kočija je koju vuku dva konja, stremljenje i savest. Ali kažem ti, Derfele, konj stremljenja je u amu zdesna i uvek će nadvući onog drugog. A i sposoban je, tako sposoban.” Osmehnula se tužno. „Samo ga gledaj, Derfele, kad izgleda izgubljeno, kad je sve pojeo mrak, i onda će te zapanjiti. Viđala sam to ranije. Pobediće, ali će onda konj savesti cimnuti kajase i Artur će načiniti uobičajenu grešku. Oprostiće dušmanima.”

„Je li to loše?”

„Nije to pitanje dobrog ili lošeg, Derfele, već koristi. Mi Irci jednu mudrost cenimo iznad svih drugih: s neprijateljem kome oprostiš, moraćeš da se boriš iznova i iznova. Artur brka moral i moć, a tu zbrku pogoršava time što veruje da su svi ljudi na rođenju dobri, čak i najgori od njih, i baš zato, zapamti šta sam rekla, nikad neće imati mir. Čezne za mirom, govori o miru, ali će zbog svoje poverljive duše uvek imati neprijatelje. Ukoliko Ginevra ne doda malo kremena njegovom duhu. A mogla bi. Znaš li na koga me podseća?”

„Mislio sam da je nikad nisi srela”, rekoh.

„Nisam srela ni osobu koja me podseća na nju, ali čujem svašta, i poznajem Artura veoma dobro. Čini se da je nalik njegovoj majci; veoma očaravajuća i veoma jaka. Mislim da će uraditi sve da joj ugodi.”

„Čak i po cenu svoje savesti?”

Ajlin je pitanje dočekala osmehom. „Trebalo bi da znaš ovo, Derfele; neke žene uvek očekuju od muškarca da plati preko svake mere. Što više on plaća, žena više vredi, a podozrevam da je Ginevra gospa koja veoma ceni sebe. A tako i treba da postupa. Svaka od nas.” Poslednje reči izgovorila je tužno, pa onda ustala. „Prenesi mu moju ljubav”, rekla je dok me je pratila nazad kroz kuću, „i reci mu kako ga preklinjem da svoje sinove povede u rat.” Artur nije htio da ih uzme. „Neka ih još jednu godinu”, rekao mi je kad smo polazili narednog jutra. Večerao je sa blizancima i dao im male poklone, ali svi smo primetili zlovolju s kojom su Amhar i Loholt primali očevu pažnju.

I Artur je to uvideo, zato je i bio neprirodno mrgodan dok smo išli ka zapadu. „Deci čiji roditelji nisu venčani”, rekao je posle duge čutnje, „nedostaju delići duše.”

„Šta s tvojom dušom, gospodaru?”, pitao sam.

„Krpim je svakog jutra, Derfele, parče po parče.” Uzdahnuo je. „Trebalo bi da posvetim vremena Amharu i Loholtu, a samo bogovi znaju gde da ga nađem, jer će za četiri, pet meseci opet biti otac. Ako poživim”, dodade sumorno.

Dakle, Lunet je bila u pravu; Ginevra je zatrudnela. „Srećan sam zbog tebe, gospodaru”, kazao sam, iako su mi na pameti bile Lunetine reči; Ginevra je bila kivna zbog stanja u kom se nalazila.

„Ja sam srećan zbog sebe!“ Nasmejao se, naglo savladavši crne misli. „I srećan sam zbog Ginevre. To će biti dobro za nju. Za deset godina, Derfele, Mordred će biti na prestolu, a Ginevra i ja ćemo naći neko srećno mesto da gajimo stoku, decu i svinje! Biću srećan tada. Naučiću Lamri da vuče kola i Ekskailburom terati volove upregnute u plug.“

Pokušao sam da zamislim Ginevru kao seljanku, čak i kao bogatu seljanku; nekako nisam uspeo da prizovem tu sliku, ali sam očutao.

Iz Korinijuma smo otišli u Glevum, prešli Sefern i udarili kroz samo srce Gventa. Činili smo lep prizor, jer je Artur namerno jahao razvijenih barjaka, sa konjanicima oklopljenim za bitku. Marširali smo tako gordo, jer smo tamošnjem življu hteli da osvežimo pouzdanje u nas. Nisu ga imali nimalo. Svi su nagađali da će Godfrid na kraju slaviti, pa iako je bilo doba žetve, čitav krajolik kao da je bio namrgoden. Minuli smo gumno za vrševinu i pevač je otezao Tužbalicu Esiltinu, umesto uobičajenih veselih pesama koje su davale ritam zamasima vršilaca. Videli smo i da je svaka vila, kuća ili koliba čudnovato ogoljena od bilo kakvih vrednosti. Sve je bilo skriveno, tako da Godfridovi zavojevači ne bi opustošili imovinu žitelja. „Krtice su se opet obogatile“, reče Artur kiselo.

On sam nije nosio najbolju opremu. „Morfans je uzeo oklop od pločica“, kazao je kad sam pitao zašto nosi rezervnu verižnjaču. Morfans je bio ružni ratnik s kojim sam se sprijateljio na gozbi kad je Artur došao u Kaer Kadarn, mnogo godina ranije.

„Morfans?“, pitao sam, zapanjen. „Čime je zaslužio takav poklon?“

„Nije to poklon, Derfele. Morfans ga je samo pozajmio. Svakog dana prošle nedelje jahao je u blizini Godfridovih ljudi. Misle da sam već tamo, i možda će ih to nakratko zaustaviti. Zasad, bar, nema vesti o bilo kakvom napadu.“

Morao sam da se nasmejem pomislivši na Morfansovo gadno lice skriveno iza vizira Arturovog šlema; možda je obmana zaista uspela, jer kad smo se pridružili kralju Todriku u rimskoj tvrđavi Magnis, neprijatelji još ne behu krenuli iz uporišta u brdima Povisa.

Todrik, u finom rimskom oklopu, izgledao je gotovo kao starac. Kosa mu je osedela i, za razliku od poslednjeg puta kad sam ga video, držao se pomalo zgureno. Pozdravio je novosti o Aeli hripanjem, pa pokušao da doda još malo hvale. „Dobre vesti“, kazao je odsečno, pa protrljao oči, „iako, bog zna, Godfridu nikad nije ni bila potrebna pomoć Sasa da bi nas potukao. Ima ljudi na pretek.“

Rimska tvrđava je ključala. Oružari su pravili vrhove kopalja, i svako jasenovo drvo miljama unaokolo bilo je istesano u držalje. Kola tek požnjevenog žita stizala su svakog časa i pekarske peći plamsale su žestoko kao i vatre iz kovačnica, tako da je oblak dima neprekidno lebdeo iznad bedema. Ali i pored novog žita, okupljena vojska bila je gladna. Većina kopljaničkih logorovala je izvan zidina, neki su bili miljama daleko, i neprekidno su izbijale svađe zbog raspodele dvopeka i sušenog pasulja. Neke čete žalile su se zbog vode zagađene izmetom i smećem onih koji su bivakovali uzvodno. Harale su bolesti, glad i bekstva, dokazi da se ni Todrik niti Artur nisu pre toga suočili sa zapovedništvom nad tako velikom vojskom. „Ali ako mi imamo muke“, govorio je Artur poletno, „zamislite tek Godfridove nevolje.“

„Radije bih brinuo njegove brige nego svoje“, mračno je odgovorio Todrik.

Moji kopljanički, još sa Galahadom na čelu, ulogorili su se osam milja severno od Magnisa, gde je Agrikola, Todrikov vojskovođa, izbliza nadgledao brda koja su Gvent razdvajala od Povisa. Osetio sam žiganje od radosti kad sam ponovo ugledao njihove šlemove s vučjim repovima. Posle onolike malodušnosti u selima, najednom je prijala pomisao da makar ovde

ima ljudi koji nikad neće biti potučeni. Nimju je došla sa mnom i ljudi su se rojili oko nje kako bi joj sečiva i vrhove kopalja poturili na dodir koji će im dati moć. Čak su i hrišćani, primetio sam, žeeli njen paganski dodir. Obavljala je Merlinove dužnosti, a pošto se znalo da je umakla s Ostrva mrtvih, ljudi su verovali da je moćna bezmalo kao i njen gospodar.

Agrikola me je primio u šatoru, prvom koji sam ikad video. Bila je to čudna naprava, sa visokom središnjom motkom i još četiri kraće u uglovima, postavljene da drže platnenu kupolu koja je propuštala sunce, tako da je Agrikolina kratka seda kosa bila neobično žućasta. U rimskom oklopu, sedeo je za stolom prekrivenom listovima pergamenta. Bio je strog čovek i dobrodošlicu mi je poželeo tek uzgredno, mada je pohvalio moje ljudе. „Pouzdani su. Ali su takvi i neprijatelji, a mnogo ih je više nego nas.“ Govorio je sumorno.

„Koliko?“, pitao sam.

Agrikola kao da se uvredio što sam tako neposredan, ali ja više nisam bio dečak, kao onda kad sam prvi put video ratnog zapovednika Gventa. I sam sam postao gospodar, vođa ratnika i imao sam pravo da znam s kakvim će se čudesima ti ljudi sresti. A možda se Agrikola i nije smrkao zbog moje otvorenosti, već zato što nije voleo da ga podsećaju na nadmoć dušmana. Ipak, naponsteku mi je položio račun. „Prema našim uhodama“, reče, „Povis je unutar vlastitih granica okupio šest stotina kopljonoša. Gundleus je doveo još dvesta pedeset iz Silurije, možda i više. Ganval od Elmeta poslao je dve stotine ljudi, a samo bogovi znaju koliko je ljudi bez gospodara stalo pod Godfridov barjak zarad plena.“ Ljudi bez gospodara bili su hulje, izgnanici, ubice i divljaci koji su u vojsku stupali zbog mogućnosti za pljačku koje su se otvarale u bitkama. Takvih ljudi valjalo se bojati, jer nisu imali šta da izgube, a mnogo su mogli da dobiju. Sumnjao sam da ih uz nas ima mnogo, ne samo zato što se mislilo da ćemo izgubiti već i stoga što Todrik i Artur nisu bili naklonjeni stvorovima koje nijedan velikaš nije htio. Premda su, začudo, neki od najboljih Arturovih konjanika nekad bili upravo takvi ljudi. Ratnici poput Sagramora tukli su se u rimskim vojskama, koje su razbili neznabušći upavši u Italiju; Arturova mladalačka mudrost uspela je da takve odbačene plaćenike okupi u odred.

„Ima još“, nastavi Agrikola zloslutno. „Kraljevstvo Kornovija poslalo je ljudе i juče smo čuli da je Oengus Mekajrem od Demetije došao sa odredom Crnoštitih, od možda stotinu boraca. A drugi izveštaj kaže da su se ljudi Gvineda priključili Godfridu.“

„Pozivari?“, pitao sam.

Agrikola sleže ramenima. „Pet, šest stotina... Možda čak i hiljadu njih. Ali neće doći do kraja žetve.“

Poželeh da se nisam ni raspitivao. „A naša brojnost, gospodaru?“

„Sad kad je i Artur stigao...“ Zastao je. „Sedam stotina kopalja.“

Ništa nisam rekao. Nije ni čudo, pomislih, što živalj Gventa i Dumnonije zakopava sve što vredi i šapuće kako bi Artur trebalo da napusti Britaniju. Na nas je išla horda.

„Bio bih zahvalan“, reče Agrikola kiselo, kao da je zahvalnost nešto potpuno strano njegovom umu, „ako ti ne bi okolo trubio o brojkama. Već imamo dovoljno begunaca. Još malo i možemo mime duše sami sebi da kopamo grobove.“

„Među mojima nema begunaca“, rekoh odlučno.

„Ne“, složio se, „ne još.“ Ustao je i uzeo kratki rimski mač sa šatorske motke na kojoj je visio, pa zastao na ulazu, bacivši zlokoban pogled ka gorama punim dušmana. „Ljudi pričaju da si Merlinov prijatelj.“

„Jesam, gospodaru.“

„Hoće li doći?“

„Ne znam, gospodaru.“

Agrikola šmrknu. „Molim se da dođe. Neko mora da utera nešto razuma u ovu vojsku. Svi zapovednici pozvani su u Magnis večeras. Ratni savet.“ Rekao je to gorko, znajući da takvi saveti pre rađaju svađe nego jedinstvo. „Budi tamo u sutor.“

Galahad je došao sa mnom. Nimju je ostala uz moje ljude jer im je njen prisustvo davalо samopouzdanje; bilo mi je dragо što nije pošla, jer je savet počeo molitvom biskupa Konrada od Gventa, koji je, prožet malodušnošću, preklinjaо svog boga da nam da snage pred mnogo moćnijim neprijateljem. Galahad je, ruku raširenih u hrišćanskoj molitvi, mrmljaо zajedno s biskupom, dok smo mi pagani gundali da ne treba moliti za snagu, već za pobedu. Želeo sam da je među nama i neki druid, ali Todrik, hrišćanin, nije držao nijednog uz sebe, a Balis, starac koji je služio na Mordredovom zakraljenju, umro je tokom moje prve zime u Benoiку. Agrikola se s pravom nudio da će Merlin doći, jer neprijatelj uvek ima prednost nad vojskom bez druida.

Na veću je sedelo četrdeset do pedeset ljudi, svi smo bili poglavari ili vođe. Okupili smo se u goloj kamenoj dvorani kupatila u Magnisu, koja me je podsećala na crkvу u Ajnis Vidrinu. Kralj Todrik, Artur, Agrikola i Todrikov sin, krunski princ Meurig, sedeli su za stolom na kamenom podestu. Meurig je izrastao u bledo, mršavo stvorenje i izgledao je nesrećno u rimskom oklpu, koji mu nikako nije pristajao. Bio je tek stasao za ratnika, ali onako uznemiren nije delovao sposobno za borbu. Neprekidno je treptao, kao da je upravo izašao na sunce iz vrlo mračne sobe, i sve vreme se igrao teškim zlatnim krstom koji je nosio oko vrata. Od svih vojskovođa, jedino Artur nije bio u ratnoj spremi; izgleda da mu je prosta seljačka odeća bila udobna.

Ratnici su počeli da kliču i držacima kopalja udaraju u pod kad je kralj Todrik objavio da veruje kako su se Saksoni povukli s istočne granice, ali to je zadugo bila jedina radosna vest te večeri. Agrikola je ustao i otvoreno izneo svoje procene dveju vojski. Nije uračunao manje odrede neprijatelja, ali čak i bez toga, bilo je jasno da će na svakog našeg vojnika doći dva Godfridova. „Samo ćemo morati da ubijamo dvaput brže!“, zaurlao je Morfans s kraja dvorane. Vratio je kraljuštasti oklop Arturu i kleo se da samo heroj može da nosi toliko metalu na sebi i bori se istovremeno. Agrikola je prešao preko upadice, rekavši da će žetva biti gotova za nedelju dana i da će, uz seoske trupe Gventa, naš broj biti ništavan. Niko nije pozdravio tu vest.

Kralj Todrik predložio je da se Godfridu suprotstavimo pod zidinama Magnisa. „Dajte mi jednu sedmicu“, rekao je, „i napuniću ovu tvrđavu tek požnjevenim žitom, toliko da nas Godfrid nikad neće isterati napolje. Borimo se tu“ - pokazao je u mrak iza vrata dvorane - „i ako bitka pođe po zlu, povucimo se iza kapije i pustimo ih da troše kopljia na drvene bedeme.“ Bio je to način ratovanja koji je Todrik voleo i dugo usavršavao; pod opsadom, mogao je da koristi delo davno umrlih rimskih neimara i do ludila dovede dušmanske kopljanike i mačonoše. Žamor odobravanja proneo se odajom, i pojačao se kad je Todrik kazao da Aela verovatno priprema napad na Ratae.

„Zadržimo Godfrida ovde“, reče jedan čovek, „i odjuriće natrag čim čuje da mu je Aela upao u kuću na zadnja vrata.“

„Neće Aela da bije moje bitke“, prvi put je progovorio Artur, i svi u dvorani su se umirili. Artur kao da se postideo što je istupio tako oštro. Nasmešio se kralju Todriku, kao da se izvinjava, i pitao gde su tačno okupljene trupe neprijatelja. Već je to znao, naravno, ali postavio je pitanje kako bismo i mi ostali čuli odgovor.

Agrikola je odgovorio umesto Todrika. „Prethodnica im se prostire od Koelove gore do Kaer Lada“, rekao je, „dok se glavnina snaga okuplja u Branogenijumu. Još ljudi dolazi iz Kaer Sasa.“

Nazivi su nam malo šta rekli, ali Artur je, izgleda, poznavao zemljopis. „Dakle, zauzeli su brda između nas i Branogenijuma?“

„Svaki prolaz“, potvrdio je Agrikola, „i svaki vrh.“

„Koliko ih je u dolini Lag?“, pitao je Artur.

„Najmanje dve stotine njihovih najboljih kopljanika. Nisu oni budale, gospodaru“, odvratio je Agrikola kiselo.

Artur ustade. Savetovanja su mu išla od ruke, lako je vladao gomilom svadljivih ljudi. Osmehnuo nam se. „Hrišćani će ovo razumeti najbolje“, reče, vešto laskajući onima koji bi mu se najpre suprotstavili. „Zamislite hrišćanski krst. Ovde u Magnisu je podnožje krsta, tu smo mi. Uspravni krak krsta je rimski put od Magnisa, pa severno do Branogenijuma, a prečagu čine brda koja se prostiru preko druma. Koelova gora je s leve strane prečage, Kaer Lad sa desne, a dolina Lag je samo središte krsta. Dolina je tamo gde drum i reka presecaju brda.“

Obišao je sto i seo na njega da bi se približio slušaocima. „Hoću da razmislite o nečemu“, nastavio je. Plamen baklji sa zida bacao je senke na njegove duguljaste obaze, ali oči su mu sijale i govorio je silovito. „Svi znaju da moramo izgubiti bitku“, reče. „Malo nas je. Čekamo Godfrida ovde da nas napadne. Čekamo, neki postaju malodušni i nose koplja kući. Drugi se razbolevaju. I svi mislimo na kotlinu brda oko Branogenijuma, gde se okuplja ta velika vojska, i pokušavamo da ne mislimo kako će nam živi zid biti opkoljen, dok neprijatelj kidiše s tri strane istovremeno. A pomislite sad na neprijatelje! I oni čekaju, ali što duže iščekuju, sve su jači! Ljudi im pristižu iz Kornovije, iz Elmeta, iz Demetije i Gvineda. Beskućnici dolaze da ugrabe zemlju, ljudi bez gospodara da pljačkaju. Znaju da će pobediti i znaju da smo kao miševi u klopcu koju je postavilo mačje pleme.“

Nasmešio se i ustao. „Ali mi nismo miševi. Imamo neke od najvećih ratnika koji su ikad podigli koplje. Imamo zatočnike!“ Klicanje je počelo. „Možemo pobiti mačke! A znamo i kako da ih oderemo! Ali...“ Ta reč zadržala je sledeći poklik u grlima. „Ali“, nastavio je Artur, „ne ako čekamo ovde da nas napadnu. Čekamo ovde iza zidina Magnisa i šta se događa? Dušmani će proći pored nas. Naši domovi, žene, deca, zemlje i stada i naši tek pristigli usevi postaće njihovi, a mi ćemo postati miševi u mišolovci. Moramo napasti, i to uskoro.“

Agrikola je čekao da zamre vika Dumnonaca. „Gde da napadnemo?“, pitao je kiselo.

„Tamo gde najmanje očekuju, gospodaru, tamo gde su najjači. Dolina Lag. Pravo uz krst! Pravo u srce!“ Podigao je ruku da zaustavi poklike. „Dolina je u stvari tesnac“, kazao je, „gde se živom zidu ne može zaći s boka. Na severnom kraju doline put preseca reku i pravi gaz.“ Mrštilo se dok je govorio, u pokušaju da se seti mesta koje je samo jednom u životu video; više mu nije ni trebalo, jer imao je vojničko pamćenje za krajolike. „Moraćemo postaviti ljudе na zapadno brdo, kako njihove lukonoše ne bi sipale strele odozgo, ali kad jednom uđemo u dolinu, kunem se, neće nas maći odande.“

Agrikola je imao primedbu. „Možemo se održati tamo“, složio se, „ali kako ćemo se probiti unutra? Tamo imaju dvesta kopljanika, možda i više, ali i samo stotinu ratnika može držati dolinu čitav dan. Dok se probijemo do drugog kraja tesnaca, Godfrid će dovesti hordu iz Branogenijuma. Još gore, Crnoštiti Irči, koji su zaposeli Koelovu goru, mogu se spustiti na jug i udariti nam s leđa. Možda nas neće pomeriti, gospodaru, ali pobiće nas tamo gde stojimo.“

„Ne računaj s Ircima na Koelovojo gori“, reče Artur nehajno. Bio je uzbuđen i nije mogao da stoji s mirom; stao je da korača duž podesta, objašnjavajući i ubeđujući. „Razmisli, preklinjem te, gospodaru kralju“, obraćao se Todriku, „šta će se zbiti ostanemo li ovde. Neprijatelj će doći, sakrićemo se iza neosvojivih bedema, a oni će harati našim zemljama. Do sredine zime bićemo živi, ali hoće li iko drugi u Dumnoniji i Gventu živeti? Ne. Ta brda južno od Branogenijuma su Godfildovi bedemi. Ako ih probijemo, moraće da se bori s nama, a ako se bori u dolini Lag, on je poražen čovek.“

„Dvesta njegovih ljudi u dolini Lag će nas zaustaviti“, nije popuštao Agrikola.

„Nestaće kao magla!“, bio je ubeđen Artur. „Tih dvesta ljudi nikad se nisu sreli sa oklopnom konjicom u borbi.“

Agrikola zavrte glavom. „Dolina je preprečena zidom od oborenih stabala. Oklopni konji biće zaustavljeni i“, zastao je da udari pesnicom u uzdignuti dlan druge ruke, „mrtvi.“ Reč je izgovorio bezizražajno i konačnost njegovog glasa naterala je Artura da sedne. U odaji se osećao zadah poraza. Izvan kupatila, gde su kovači radili dan i noć, čuo sam šištanje; to se tek iskovano sečivo hladilo u vodi.

„Da li je možda meni dopušteno da kažem nešto?“ Govornik je bio Meurig, Todrikov sin. Glas mu beše čudnovato visok, gotovo džangrizav; očito je bio kratkovid, jer je većito kolutao očima i krivio glavu kad bi pokušavao da pogleda čoveka u sredini dvorane. „Ono što bih želeo da pitam“, reče kad mu je otac dao odobrenje da se obrati veću, „jeste zašto se uopšte borimo?“ Silovito je zatreptao izrekavši pitanje.

Niko nije odgovorio. Možda nas je pitanje sve previše zapanjilo.

„Dozvolite, sačekajte, dopustite da objasnim“, cepidlačio je Meurig. Mada je bio mlad, posedovao je samopouzdanje princa, ali uočio sam lažnu skromnost koja je svaku njegovu reč zaogrtala nelagodom. „Ratujemo protiv Godfrida - ispravite me ako grešim - van našeg vajkadašnjeg saveza sa Dumnonijom. Taj savez nam je valjao, ne sumnjam, ali Godfrid, kako ja to shvatam, ne stremi ka dumnoniskom prestolu.“

Režanje dopre od nas Dumnonaca, ali Artur podignutom nikom zatraži tišinu, te pokaza Meurigu da produži. Meurig zatrepta i poteže svoj krst. „Samo se čudim, čemu borba? Šta je, ako smem tako da se izrazim, naš *casus beli*?“

„Kravlji trbuh⁴?“, zarika Kilhuk. On je video da sam stigao i prešao je preko odaje da me pozdravi. Sad primače usta mom uhu. „Kopilanima su se istanjili štitovi, Derfele“, reče, „pa sad traže izlaz.“

Artur ponovo ustade, obraćajući se uljudno Meurigu. „Povod za rat, gospodaru prinče, jeste zakletva tvog oca da će braniti presto kralja Mordreda, i očevidna želja kralja Godfrida da otme tron mome kralju.“

Meurig sleže ramenima. „Ali - recite ako nisam u pravu, molim vas, preklinjem - ali ja sam razumeo kako Godfrid ne želi da svrgne kralja Mordreda.“

„Ti to znaš?“, zaurla Kilhuk.

„Ima izvesnih pokazatelja“, odgovori Meurig, razdražujući nas.

„Kopilad su razgovarala s neprijateljem“, prošapta mi Kilhuk u uho. „Jesi li ikad primio nož u leđa, Derfele? Arturu ga upravo zabadaju.“

⁴ Kravlji trbuh na engleskom se kaže cow's beliy (kaus beli). Inače, pisac je ovde proizvoljno prilagodio pisanje engleskom jeziku, jer jezik kojim se u to doba govorilo u Britaniji nije bio ni nalik današnjem engleskom. (prim. prev.)

Artur je ostao smiren. „Kakvih pokazatelja?”, upitao je blago.

Kralj Todrik beše tih dok je njegov sin govorio, dokaz da je dao dozvolu Meurigu da, koliko god to bilo uvijeno, natukne kako Godfrida treba umiriti, pre no mu se suprotstaviti. Sada je, naizgled star i umoran, kralj uzeo prevlast u dvorani. „Nema pokazatelja, gospodaru, na koje bih rado oslonio svoju strategiju. Uprkos tome” - kada je Todrik izustio poslednje reči tako nedvosmisleno svi smo znali da je Artur izgubio raspravu - „uprkos tome, gospodaru, ubeđen sam da ne treba izazivati Povis bespotrebno. Hajde da vidimo možemo li imati mir.” Zastao je, gotovo u strahu da će ta reč razljutiti Artura, ali Artur ne kaza ništa. Todrik je uzdahnuo. „Godfrid ide u rat”, reče lagano, na oprezu, „radi uvrede nanete njegovoj porodici.” Opet je prekinuo, uplašen da će takva otvorenost uvrediti Artura, ali Artur ne beše čovek koji uzmice pred odgovornošću i samo nevoljko klimnu glavom, odobravajući Todrikovu iskrenost. „A mi se, s druge strane”, nastavi Todrik, „borimo da bismo održali zakletvu datu Kralju kraljeva Uteru. Zakletvu kojom smo obećali da ćemo čuvati presto kralja Mordreda. Ja je prvi neću pogaziti.”

„Ni ja!”, glasno reče Artur.

„Ali šta, gospodaru Arture, ako kralj Godfrid ne želi taj tron?”, upita kralj Todrik. „Ako misli da ostavi kraljevinu Mordredu, zašto bismo ratovali?”

Nastade metež u dvorani. Mi Dumnonci namirisali smo prevrtljivost, Ijudi Gventa beg od rata, i neko vreme urlali smo jedni na druge, dok Artur nije povratio red tresnuvši šakom po stolu. „Od poslednjeg izaslanika kog sam poslao Godfridu”, kazao je, „vratila se samo glava u vreći. Da li kažeš, gospodaru kralju, da mu treba poslati novog?”

Todrik odmahnu glavom. „Godfrid odbija da primi moja poslanstva. Vraćaju ih sa granice. Ali ako čekamo ovde i pustimo ga da traći silu pod zidinama, verujem da će se obeshrabriti i pristati na pregovore.” Njegovi Ijudi žagorili su u znak odobravanja.

Još jednom je Artur pokušao da odvrati Todrika od te namisli. Dočarao je sliku naše vojske gde trune iza zidova, dok Godfridovi Ijudi otimaju žito s imanja, ali Ijudi Gventa nije dotaklo njegovo besedništvo niti strastvenost. Videli su samo opkoljene žive zidove i polja zastrta telesima, te posegoše za uverenjem svog kralja da će mir doći ako se utvrde u Magnisu i puste Godfrida da izmoždi svoje ljudi nasrtajima na tvrde bedeme. Stadoše zahtevati da se Artur složi sa njihovom strategijom i videh bol na njegovom licu. Bio je poražen. Budemo li čekali ovde, Godfrid će tražiti njegovu glavu. Pobegne li u Armoriku, živeće, ali će napustiti Mordreda i vlastiti san o pravednoj, ujedinjenoj Britaniji. Galama u dvorani bila je sve glasnija, kad Galahad ustade i povikom zatraži priliku da govori.

Todrik pokaza Galahada, koji se najpre predstavio. „Ja sam Galahad, gospodaru kralju”, rekao je, „princ od Benika. Ako kralj Godfrid ne želi poslanike iz Gventa i Dumnonije, svakako neće odbiti izaslanika iz Armorike? Dopusti, gospodaru kralju, da odem u Kaer Sas i ispitam šta Godfrid namerava s Mordredom. I odem li, gospodaru kralju, hoćeš li prihvati moju reč kao njegovu presudu?”

Todrik se radosno složio. Radovalo ga je sve što bi moglo odvratiti rat, ali još je grozničavo žudeo za Arturovim pristankom. „Recimo da Godfrid obeća bezbednost Mordredu”, nabacio je Arturu. „Šta ćeš tada činiti?”

Artur je zurio u sto. Gubio je svoj san, ali nije mogao da laže kako bi ga spasao. I tako, digao je pogled, tužno nasmešen. „Tada ću, gospodaru kralju, otići iz Britanije i ostaviti Mordreda tebi na staranje.”

Još jednom smo se mi Dumnonci urlanjem pobunili, ali ovog puta nas je učutkao Todrik. „Ne znamo kakav će odgovor princ Galahad doneti“, reče, „ali ovo obećavam. Visi li pretnja nad Mordredovim prestolom, onda će se ja, kralj Todrik, boriti. Ali u suprotnom? Ne vidim razloga za rat.“

I to obećanje moralo nam je biti dovoljno. Rat je, činilo se, visio o Godfridovom odgovoru. Da bi ga doneo, Galahad narednog jutra odjaha na sever.

Jahao sam s Galahadom. Nije želeo da pođem, govoreći kako će mi život biti u opasnosti, ali svađao sam se s njim kako nikad nisam. I sa Arturom sam se raspravljaо; rekao sam mu da bi barem jedan Dumnonac morao čuti šta Godfrid smera s našim kraljem, a Artur je stao protiv mene skupa s Galahadom, koji je na koncu popustio; bili smo prijatelji, napisletku. Ipak je Galahad, radi moje sigurnosti, bio uporan da putujem kao njegov sluga i da na štitu nosim njegov znamen. „Nemaš nikakav znak“, rekao sam mu.

„Sad imam“, kazao je i naredio da nam na štitovima naslikaju krstove. „Zašto da ne?“, pitao je. „Hrišćanin sam.“

„Ne izgleda kako treba“, rekoh. Bio sam svikao da na ratničkim štitovima stoje grbovi u obliku bikova, orlova, zmajeva i jelena, a ne nekakav sasušeni oblik iz verske geometrije.

„Dopada mi se“, rekao je, „a osim toga, sad si moj pokorni sluga, Derfele, tako da me tvoje mišljenje ne zanima. Nimalo.“ Nasmejao se i izmakao udarcu koji sam namenio njegovom ramenu.

Bio sam primoran da jašem do Kaer Sasa. Tokom svih godina uz Artura nisam se uspeo navići da sedim na leđima konja. Uvek mi je izgledalo prirodno da se dobrano uvalim pozadi, ali tako je bilo nemoguće utisnuti kolena u bokove životinje; za to čovek mora da se sulja unapred sve dok se ne nasadi tik iza vrata, sa stopalima koja landaraju iza prednjih nogu konja. Na kraju sam uobičajio da se usidrim zadevajući jedno stopalo za kolan, smicalica koja je uvek vredala Galahada, ponosnog na svoju jahačku veština. „Jaši kako treba!“, umeo je da podvikne.

„Nemam kud s nogama!“

„Konj ih ima četiri. Koliko bi još želeo?“

Jahali smo do Kaer Lada, Godfridove glavne utvrde na pograničnim bregovima. Grad se dizao povrh brda na okuci reke i računali smo na to da će stražari tamo biti manje pozorni od onih što su nadzirali rimski drum kod doline Lag. Ipak, nismo otkrivali pravi posao kojim smo išli u Povis, već smo se prosti predstavljali kao bezemljaši iz Armorike koji traže ulaz u Godfridovu zemlju. Kad su stražari saznali da je Galahad princ, uporno su tražili da ga otprate do zapovednika grada; tako su nas proveli kroz naseobinu punu naoružanih ljudi čija su kopljia bila oslojena kraj svakih vrata, a šlemovi zgomilani pod klupama svake krčme. Zapovednik beše izmučen nevoljnik; jasno je pokazivao da mrzi odgovornost upravljanja posadom, naraslom pred izvesnošću rata. „Znao sam da morate biti iz Armorike kad sam video štitove, gospodaru prinče“, kazao je Galahadu. „Čudnovat znamen, u našim priprostim očima.“

„Častan u mojima“, kaza Galahad ozbiljno, izvrđavajući moj pogled.

„Siguran sam, siguran sam“, kaza zapovednik. Zvao se Halsajd. „Svakako si dobrodošao, gospodaru prinče. Naš Kralj kraljeva nudi svoje okrilje svim...“ Zamuče, postiđen. Hteo je reći

da Godfrid rado prihvate sve ratnike latalice, ali to bi se opasno primaklo uvredi ako bi se odnosilo na princa armorikanske kraljevine, lišenog imanja. "Svim hrabrim ljudima", snađe se zapovednik na kraju. "Da ne misliš da ostaneš ovde kakvom zgodom?" Brinuo je da bismo mu utrapili još dvoja gladna usta u grad već stisnut nedaćama s hranom za posadu.

„Jahaču za Kaer Sas“, otkri mu Galahad. „Sa svojim slugom.“ Pokazao je na mene.

„Neka ti bogovi ubrzaju put, gospodaru prinče.“

I tako smo stupili na dušmansko tle. Jahali smo kroz tihe doline, novim krstinama kukuruza prošarana polja i voćnjake bremenite zrelim jabukama. Narednog dana zađosmo u brda, pa smo pratili zemljani put što je vrludao kroz prostrane predele pod vlažnim šumama dok, najzad, ne napustismo svod krošnji da bismo se zaputili klancem naniže, ka Godfridovom prestonom gradu. Osetih da mi damari igraju dok sam gledao gole zemljane bedeme Kaer Sasa. Godfridova se vojska možda okupljala u Branogenijumu, nekih četrdeset milja dalje, ali sav krajolik oko Kaer Sasa bio je natrpan ratnicima. Trupe su podigle gruba skloništa, kamenih zidova i krovova od šaše, ukrug oko tvrđave s koje se vijorilo osam barjaka, da pokažu kako ljudi osam kraljevstava čine Godfridovu nabreklu silu. „Osam?“, začudi se Galahad. „Povis, Silurija, Elmet, ali ko još?“

„Kornovija, Demetija, Gvined, Reged i demetski Crnoštiti“, nabrojah, isteravši crnu listu do kraja.

„Nije ni čudo što Todrik želi mir“, tiho je kazao Galahad, zapanjen mnoštvom ljudi ulogorenih na obema obalama reke koja je proticala kraj neprijateljske prestonice.

Pojahasmo nizbrdo u tu gvozdenu strku. Deca su nas sledila, privučena našim neobičnim štitovima, dok su nas majke sumnjičavo motrile sa zasenčenih ulaza u krovnjare. Ljudi su nas na brzu ruku odmeravali, primetivši naše čudno znamenje i izvrsnost našeg oružja, ali niko nam ne stade na put do kapija Kaer Sasa, gde nam Godfridova kraljevska garda zapreći prolaz ulaštenim kopljima.

„Ja sam Galahad, princ od Benika“, dostojanstveno objavi Galahad. „Došao sam da vidim rođaka, Kralja kraljeva.“

„On ti je rođak?“, prošaputah.

„Tako mi visokorodni govorimo“, prošišta on u odgovor.

Prizor unutar zidina pojasnio nam je zašto se toliko vojske skupilo u Kaer Sasu. Tri visoka stuba bila su zarivena u zemlju, spremna za obrede koji su prethodili ratu. U Povisu je bilo ponajmanje hrišćana i stari rituali su ovde brižljivo izvođeni. Pomislih da su vojnici koji su bivakovali napolju pozvani iz Branogenijuma baš zbog obreda, kako bi saborce kasnije izvestili da je bogovima ugođeno. Ništa što se ticalo Godfridovog pohoda nije smelo biti činjeno u žurbi, sve je valjalo obaviti promišljeno; Artur je, pomislih, verovatno bio u pravu kad je rekao da se takve spore pripreme mogu izbaciti iz ravnoteže iznenadnim udarom.

Naši konji predati su posluzi i onda, pošto je jedan od savetnika ispitao Galahada i utvrđio da je on zaista taj za kog se izdaje, uvedeni smo u veliku svečanu dvoranu. Vratar nam uze mačeve, štitove i kopla, pa ih dodade gomili oružja oduzetog ljudima već okupljenim u Godfridovom dvoru.

Više od stotinu ljudi smestilo se između zdepastih stubova, s kojih su ljudske lobanje kazivale da je kraljevstvo u ratu. Ljudi ispod tih nacerenih kostura behu kraljevi, prinčevi, gospodari, poglavice i zatočnici okupljenih trupa. Jedini nameštaj u sobi bio je niz prestola na postolju kraj najdaljeg, mračnog zida; Godfrid je bio pod svojim znamenom orla, a do njega, ali na nižem tronu, sedeо je Gunđleus. Sam pogled na kralja Silura učinio je da ožiljak

na mom levom dlanu stane da dobije. Tanaburs je čučao kraj Gundleusa, dok je Godfridu zdesna stajao njegov druid Jorvet. Kaneglas, krunski princ Povisa, sedeo je na trećem prestolu, a njemu uz bok ređali su se kraljevi koje nisam prepoznavao. Ne beše nijedne žene. Nesumnjivo je to bilo ratno veće, ili bar prilika da se ljudi naslađuju pobedom koja im se smešila. Svi su nosili verižnjače ili kožne oklope.

Zastali smo straga i videh Galahadove usne gde miču u nemoj molitvi njegovom bogu. Vučji hrt rascopanog uha i izbrazdanih slabina onjušio nam je čizme, pa otkasao natrag gospodaru koji je s drugim ratnicima stajao na slamom posutom, zemljanim podu. U udaljenom kutu dvorane bard je tiho pojao ratnu pesmu, iako za njegovu isprekidanu besedu ljudi nisu marili, slušajući Gundleusa gde priča o snagama koje treba da pristignu iz Demetije.

Jedan poglavar, čovek kom su Irci u prošlosti očevidno dodijali, diže glas protiv Crnoštitih, rekvavši da nisu nužni za pobjedu nad Arturom i Todrikom; njega odmah učutka Godfrid naglim pokretom ruke. Očekivao sam da ćemo čekati da veće okonča druge poslove, ali zastali smo samo na časak pre no što su nas sproveli sredinom odaje do raščišćenog prostora pred Godfridom. Gledao sam Gundleusa i Tanabursa, ali nijedan me nije prepoznao.

Pali smo na kolena i čekali.

„Dizite se“, reče Godfrid. Poslušali smo i ja opet ugledah njegovo ogorčeno lice. Nije se mnogo promenio otkad sam ga poslednji put video. Lice mu beše jednako mlohavo i sumnjičavo kao onda kad je Artur došao da prosi Keinvin, mada mu je bolest u nekoliko poslednjih godina kosu i bradu obojila belinom. Brada mu je škrto rasla i nije skrivala čireve što su mu nagrdili gušu. Zagledao se u nas s podozrenjem. „Galahad“, reče hrapavim glasom, „princ od Benoika. Čuli smo za tvog brata Lancelota, ali ne i za tebe. Jesi li i ti, kao tvoj brat, jedno od Arturove paščadi?“

„Nisam zakletvom vezan ni za jednog čoveka, gospodaru kralju“, odvrati Galahad, „izuzev za oca, čije kosti izgaziše dušmani. Nemam zemlju.“

Godfrid se promeškolji na prestolu. Prazan levi rukav visio je kraj rukohvata, neizostavan podsetnik na omraženog neprijatelja, Artura. „Pa, jesli mi zbog zemlje došao, Galahade od Benoika?“, upita. „Mnogi mi dolaze s tim na pameti“, upozorio je, pokretom ruke obuhvativši prepunu dvoranu. „Mada, usuđujem se reći da je u Dumnoniji ima dovoljno za sve.“

„Došao sam, gospodaru kralju, i od slobodne volje ti doneo pozdrave kralja Todrika od Gventa.“

To je uzrokovalo komešanje u odaji. Ljudi straga, ne čuvši Galahadove reči, tražili su da im se ponove i žamor se otegao na nekoliko trenutaka. Kaneglas, Godfridov sin, oštro diže pogled. Njegovo oblo lice, dugih tamnih brkova, izgledalo je zabrinuto; ništa čudno, mislio sam, jer Kaneglas beše nalik Arturu, osoba koja je žudela za mirom, ali kad je Artur odbacio Keinvin, razvejao je i Kaneglasove nade i sad je krunski princ Povisa mogao samo da sledi oca u rat koji je pretio da razori južna kraljevstva.

„Naši su dušmani, čini se, izgubili glad za bitkom“, kaza Godfrid. „Zašto bi Todrik inače slao pozdrave?“

„Kralj Todrik se, Kralju kraljeva, ne boji nijednog živog čoveka, ali više voli mir“, reče Galahad, pažljivo upotrebivši titulu koju je Godfrid, njušeći pobjedu, bio prisvojio.

Godfridovo telo se povi i na momenat pomislih da će se izbljuvati, ali onda shvatih da se smeje. „Mi kraljevi volimo mir“, istisnu Godfrid konačno, „samo kad nam nije zgodno da ratujemo. Ovaj skup, Galahade od Benoika“ pokaza natiskane poglavare i prinčeve - „objašnjava Todrikovu novostečenu ljubav za mir.“ Zastade, grabeći udisaje. „Sve dosad sam,

Galahade od Benoika, odbijao da čujem Todrikove poruke. Zašto bih? Sluša li orao jagnje koje vreći tražeći milosrđe? Za neki dan, hoću da slušam sve ljudе Gventa kako preda mnom vreče za milost, ali zasad, budući da si potegao na toliki put, možeš me zabaviti. Šta nudi Todrik?"

„Mir, gospodaru kralju, samo mir.“

Godfrid pljunu. „Bezemljaš si, Galahade, i to praznih ruku. Da li Todrik misli da može tek tako zatražiti mir? Misli li Todrik da sam tračio zlato na vojsku bez razloga? Misli li Todrik da sam luda?"

„On, gospodaru kralju, misli da je krv prolivena između Brita protraćena.“

„Govoriš kao žena, Galahade od Benoika.“ Godfrid je namerno digao glas izgovarajući uvredu, tako da su pokliči i poruge odjeknuli među krovnim gredama dvorane. „Ipak“, nastavio je kad je smeh uminuo, neki odgovor moraš odneti kralju Gventu, a on glasi ovako.“ Začutao je da pribere misli. „Reci Todriku da je on jagnje koje cucla isušenu sisu Dumnonije. Reci mu da nemam ništa s njim, već sa Arturom, te prenesi Todriku da može imati mir pod dva uslova. Prvi, da propusti moju vojsku kroz svoje zemlje, bez ometanja, i drugi, da mi da dovoljno žita kako bih deset dana hranio hiljadu ljudi.“ Ratnici u dvorani othuknuše, jer to su bili velikodušni uslovi, ali uz to su bili i mudro postavljeni. Bude li ih Todrik prihvatio, spašće svoju zemlju pohare, a Godfridov upad u Dumnoniju načiniti mnogo lakšim. „Je li ti dato pravo, Galahade od Benoika“, upita Godfrid, „da prihvatiš ove uslove?“

„Ne, gospodaru kralju, samo da pitam kakvu nagodbu nudiš i šta nameravaš sa Mordredom, kraljem Dumnonije, kog je Todrik zaklet da štiti.“

Godfrid namesti povređen izraz. „Izgledam li kao čovek koji ratuje s decom?“, upita, pa ustade i kroči do ivice prestonog podesta. „Imam neraščišćene račune sa Arturom“, reče ne samo nama već svima u odaji, „koji se radije oženio kurvom iz Henis Vajrena nego mojom kćerij. Da li bi ijedan čovek takvu sramotu ostavio neosvećenu?“ Dvoranom zagrme odgovor. „Artur je skorojević“, prodra se Godfrid, „kog je kurva oštenila, pa se kurvi i vratio. Dok Gvent štiti kurvoljupca, dotle nam je Gvent neprijatelj. Dok se Dumnonci bore za kurvoljupca, dotle nam je Dumnonija neprijatelj. A naši neprijatelji biće darežljivi, daće nam zlato, roblje, hranu, zemlje, žene i slavu! Artura ćemo ubiti, a njegovu kurvu uposlit u našim barakama.“ Pričekao je da kliktanje zamre, pa se nadmoćno zaplijio u Galahada. „To reci Todriku, Galahade od Benoika, pa posle to isto kaži i Arturu.“

„Derfel može reći Arturu.“ Glas se začu u odaji i, okrenuvši se, videh Ligesaka, prepredenog Ligesaka, nekad zapovednika Norvenine garde, a sad izdajicu u službi kod

Gundleusa. Uperio je prst u mene. „Taj je čovek dao zavet Arturu, Kralju kraljeva. Kunem se životom.“

Dvorana proključa od buke. Čuh ljudе gde viču da sam uhoda, druge gde traže moju smrt. Tanaburs je ispitivački zurio u mene, nastojeći da pogledom prodre kroz dugu svetu bradu i debele brkove, pa me najednom prepoznade i završta: „Ubijte ga! Ubijte ga!“

Godfridovi gardisti, jedini ljudi pod oružjem u dvorani, jurnuše ka meni. Godfrid zaustavi kopljanike podigavši ruku, pa polako utiša rulju. „Jesi li zakletvom vezan za kurvoljupca?“, upita me kralj opasnim glasom.

„Derfel je u mojoj službi, gospodaru kralju“, uveravao ga je Galahad.

Godfrid pokaza na mene. „On će odgovoriti“, reče. „Jesi li dao zakletvu Arturu?“

Nisam mogao da lažem o zavetu. „Da, gospodaru kralju“, priznao sam.

Godfrid teško trupnu s podesta i pruži ruku ka gardisti, iako nije skidao oka s mene. „Znaš li, psu, šta smo uradili poslednjem Arturovom skoroteči?“

„Ubili ste ga, gospodaru kralju“, kazah.

„Poslao sam njegovu ucrvijanu glavu tvom kurvoljupcu, eto šta sam učinio. Hajde, brže!“, skresa najbližem gardisti, koji nije znao šta da spusti u pruženu ruku svog kralja. „Mač, budalo!“, reče Godfrid i gardista brže-bolje isuka oružje i pruži balčak kralju.

„Gospodaru kralju.“ Galahad istupi napred, ali Godfrid švićnu sečivom tako da je zadrhtalo samo nekoliko palaca od Galahadovih očiju.

„Pazi šta ćeš reći u mom dvoru, Galahade od Benoika“, zareža Godfrid.

„Molim za Derfelov život“, reče Galahad. „On nije ovde kao uhoda, već kao mirovni izaslanik.“

„Neću mir!“, zaurla Godfrid na Galahada. „U miru ne nalazim zadovoljenje! Želim da čujem Artura da jeca onako kako je moja kćer nekad jecala. Razumeš li? Želim da vidim njegove suze! Želim da molim, kao što je ona mene molila! Hoću da puzi, da vidim njega mrtvog, a njegovu kurvu kako zadovoljava moje ljude. Nikakav Arturov poslanik ovde nije dobrodošao i on to zna! I ti to znaš!“ Poslednje reči urliknuo je meni, naperivši mi mač u lice.

„Ubij ga! Ubij ga!“ Tanaburs, u svojoj odrpanoj izvezenoj odori, poskakivao je gore-dole, tako da su kosti u njegovoj kosi čegrtale kao suv pasulj u loncu.

„Takni ga, Godfride“, nov glas se začu u dvorani, „i tvoj život pripada meni. Zakopaću ga u gomilu govana na Kaer Idionu i dozvati pse da ga popišaju. Tvoju dušu daću duhu deteta kom nedostaju igračke. Držaću te u tmini dok poslednji dan ne protekne, pa ću pljavati na tebe do početka nove ere i tada ćeš, gospodaru kralju, spoznati da tvoje mučenje još nije ni počelo.“

Osetih kako se napetost odliva iz mene kao bujica vode. Samo jedan čovek bi se usudio da ovako govori Kralju kraljeva. Beše to Merlin. Merlin! Merlin, koji je, visok i neužurban, sada prilazio središnjim prolazom dvorane, Merlin, koji je minuo kraj mene i jednim pokretom, kraljevskim više od ičega što je Godfrid mogao da izvede, gurnuo crnim štapom kraljev mač u stranu. Merlin, koji je sad odšetao do Tanabursa i prošaputao mu nešto u uho, od čega je slabiji druid završtao i utekao iz dvorane.

Bio je to Merlin, koji se mogao preobraziti kako niko drugi nije umeo. Voleo je da se pretvara, da zbumuje i obmanjuje. Umeo je biti nagao, zloban, strpljiv i gospodstven, a tog dana odabrao je da se ogrne uštogljenim, ledenim dostojanstvom. Ne beše osmeha na smrknutom licu, ni nagoveštaja užitka u dubokim očima, samo takva osorna nadmoć da su ljudi najbliži njemu nagonski pali na kolena, a kralj Godfrid, samo tren ranije spremam da mi sjuri mač u grlo, oborio je oštricu. „Govoriš u ime ovog čoveka, gospodaru Merline?“ upitao je.

„Jesi li ogluveo, Godfride?“, odbrusi Merlin. „Derfel Kadarn će živeti. Biće tvoj počasni gost. Ješće tvoju hranu i piti tvoje vino. Spavati u tvojoj postelji i uzeti tvoju robinju, ako mu se prohte. Derfel Kadarn i Galahad od Benoika pod mojoj su zaštitom.“ Okrenuo se i pogledom obuhvatio čitavu odaju, izazivajući bilo koga da mu se usprotivi. „Derfel Kadarn i Galahad od Benoika pod mojoj su zaštitom“, ponovio je, ali je ovog puta podigao crni štap i moglo se osetiti kako ratnici cepte pred njegovom pretnjom. „Bez Derfela Kadarna i Galahada od Benoika“, reče Merlin, „ne bi bilo ni Mudrosti Britanije. Bio bih mrtav u Beniku, a svi vi bili biste osuđeni na saksonsku vlast.“ Vratio se Godfridu. „Gladni su. I prestani da bleneš u mene, Derfele“, dodao je, čak me i ne pogledavši.

Jesam blenuo u njega, koliko zapanjeno toliko i s olakšanjem, ali sam se isto tako pitao šta Merlin traži u neprijateljskoj citadeli. Druidi su, naravno, mogli slobodno da putuju kud god

im je volja, čak i u dušmanske zemlje, ali njegov boravak u Kaer Sasu izgledao je, u tom trenutku, neshvatljiv i čak opasan, jer iako su Godfridovi ljudi bili ustrašeni druidovom pojmom, behu isto tako i kivni što se umešao, te su neki, bezbedno skriveni u začelju odaje, mumlali kako treba da gleda svoja posla.

Merlin se okrenuo njima. „Moja posla“, rekao je tiho, ugušivši to malo bunta, „jesu briga o vašim dušama i ako se pobrinem da ih udavim u jadu, poželete da vam se majke nikad nisu porodile. Budale!“ Poslednju reč izrekao je glasno i propratio je pokretom štapa koji natera oklopnike da se sruče na kolena. Nijedan od kraljeva nije smogao smelosti da se umeša dok je Merlin izmahivao štapom i, uz oštar prasak, skršio jednu od lobanja okačenih na stub. „Vi se molite za pobedu!“, reče Merlin. „Ali nad kim? Nad srodnicima, a ne nad dušmanima. Vaši neprijatelji su Sasi. Godinama smo trpeli vlast Rimljana, i konačno su bogovi našli za shodno da prognaju rimsku gamad, a šta mi radimo? Koljemo se međusobno i puštamo nove dušmane da nam otimaju zemlju, napastvju žene i žanju naše žito. Pa bijte vaše bitke, budale, bijte ih i nadbijte protivnike, ali pobedu ipak nećete izvojevati.“

„Ali će moja kćer biti osvećena“, začu se Godfrid iza Merlina.

„Tvoja će kćer, Godfride“, kaza Merlin okrenuvši se, „sama osvetiti svoju patnju. Hoćeš da čuješ njenu sudbinu?“ Pitanje je postavio posprdno, ali je odgovorio trezveno, glasom nabijenim uverenošću nepogrešivog vidovnjaka. „Nikad neće biti velikašica, niti će ikad biti ništavna, ali biće srećna. Njena je duša, Godfride, blagoslovena, i ako imaš mozga koliko muva, time ćeš biti zadovoljan.“

„Biću zadovoljan Arturovom glavom“, reče Godfrid prkosno.

„Onda idi i uzmi je“, kaza Merlin s prezicom, pa me povuče za lakan. „Hodi, Derfele, uživaj u gostoprimstvu neprijatelja.“

Izveo nas je iz dvorane, hodajući nehajno između redova dušmana oklopljenih u kožu i gvožđe. Ratnici nas gledahu ozlojeđeno, ali nisu nas mogli sprečiti da izađemo, niti da zauzmemo jednu od Godfridovih gostinskih odaja, koju je sam Merlin očito koristio. „Dakle, Todrik želi mir, je li?“, upita nas.

„Da, gospodaru“, odgovorio sam.

„To i liči na Todrika. On je hrišćanin, pa misli da zna više od bogova.“

„A ti znaš šta je bogovima na umu, gospodaru?“, pitao je Galahad.

„Verujem da bogovi mrze dosadu, pa dajem sve od sebe da ih zabavim. Tada mi se smeše. Tvoj bog“, kaza Merlin kiselo, „prezire zabavu, zahteva puzavo klanjanje namesto nje. Mora da je baš jadno stvorenje. A možda je pre nalik Godfridu, beskrajno sumnjičav i budalasto osetljiv na svoj dobar glas. Niste li obojica srećni što sam bio tamo?“, iskezio se, iznenadno i zlurado, i videh koliko je uživao ponizivši Godfrida pred svima. Dobar deo Merlinovog ugleda donele su mu njegove predstave; neki drudi, kao Jorvet, radili su tiho, dok su se drugi, poput Tanabursa, oslanjali na zlokobnu lukavost, ali Merlin je voleo da gospodari i oduzima dah, a isuviše poletne kraljeve ponižavao je s uživanjem koliko i nagonski.

„Je li Keinvil zaista blagoslovena?“, pitao sam ga.

Kao da ga je zaprepastilo neočekivano pitanje. „Sto bi to tebe brinulo? Ona je lepa devojka, a priznajem da su lepe cure moja slabost, pa će joj izatkati amajliju blaženstva. Učinio sam jednom isto i za tebe, Derfele, mada ne zato što si lep.“ Nasmejao se, pa zvirnuo kroz prozor da proceni dužinu senki. „Moram na put ubrzo.“

„Šta te je dovelo ovde, gospodaru?“, upita Galahad.

„Morao sam da porazgovaram s Jorvetom,” reče Merlin, gledajući unaokolo kako bi se uverio da je sve svoje stvari prikupio. „Možda je on jedno blesavo laprdalo, ali ima neke stare komadiće znanja, koje sam ja, može biti, trenutno zaboravio. Ispade da zna koješta o Elunedinom prstenu. Imam ga tu negde.“ Začeprka po džepovima zašivenim na odoru. „Pa, bar sam ga imao“, reče nemarno, mada ja posumnjah da je ta ravnodušnost tek puko pretvaranje.

„Šta je Elunedin prsten?“, zanimalo je Galahada.

Merlin se prezivo namršti na neznanje mog prijatelja, pa reši da mu udovolji. „Elunedin prsten“, objavi dostojanstveno, jedan je od Trinaest dragulja Britanije. Oduvek smo znali za Dragulje, naravno - makar mi koji prepoznajemo istinske bogove“, dodao je značajno, pogledom okrznuvši Galahada, „ali niko od nas nije bio siguran u čemu je njihova prava moć.“

„A svitak ti je to rekao?“, upitah.

Vučji osmeh ozari Merlinovo lice. Duga bela kosa beše mu uredno vezana crnom trakom iza vrata, a brada upletena u tanke kikice. „Svitak je“, reče, „potvrdio sve što sam znao ili nagađao, čak je i doneo jednu ili dve nove spoznaje. Aha, evo ga.“ Sve vreme je po džepovima tragao za prstenom koji nam je sada pokazao. Meni je blago izgledalo kao najobičniji gvozdeni ratnički prsten, ali Merlin ga držaše na dlanu kao da je najveći dragi kamen u Britaniji. „Elunedin prsten“, predstavi ga Merlin, „skovan u Zemlji seni na početku vremena. Parče metalna, zaista, ništa posebno.“ Dobacio mije prsten i ja ga žurno uhvatih. „Sam za sebe“, nastavi Merlin, „Prsten nema moć. Nijedan od Dragulja sam nema moć. Pod Nevidljivim plaštostim svi ćete videti, baš kao što Rog Bran Galeda ne zvuči drugačije od bilo kog lovačkog roga. Uzgred, Derfele, jesi li doveo Nimju?“

„Da.“

„Odlično. I mislio sam da hoćeš. Zanimljivo mesto to Ostrvo mrtvih, šta kažeš? Odlazim tamo kad mi treba podsticajno društvo. Gde stado? A da, Dragulji. Bezvredno smeće, zapravo. Ogrtač Padamov ne bi dao prosjaku, ne ako si ljubazan, pa ipak je jedan od Dragulja.“

„Pa kakva je onda njihova svrha?“, upita Galahad. Uzeo je Prsten od mene, ali sad ga je vratio druidu.

„Da zapovedaju bogovima, razume se“, sreza Merlin, kao da nam je odgovor sve vreme pod nosem. „Sami za sebe samo su jedno dragoceno ništa, ali sakupi ih na jednom mestu i možeš nagnati bogove da skakuću kao žabe. Nije dovoljno samo prikupiti Dragulje, naravno“, dodade hitro, „potrebno je izvesti i ritual ili dva. A ko zna hoće li sve to skupa delovati? Niko nije pokušao, koliko ja znam.“

Je li Nimju dobro?“, upita me usrdno.

„Sad jeste.“

„Ti me to prezireš? Misliš da je trebalo da ja odem po nju? Moj dragi Derfele, sasvim sam dovoljno uposlen i ako ne jurcam po Britaniji za Nimju! Ako ta cura ne može da izdura Ostrvo mrtvih, kakva vajda od nje?“

„Mogla je da umre“, optužih ga, misleći na one zloduhe i ljudoždere s Ostrva.

„Dabome da je mogla! Kakva je svrha iskušenja ako nema opasnosti? Baš imaćete detinjaste namisli, Derfele.“ Merlin sažaljivo zavrte glavom, pa natače Prsten na dugi koščati prst. Svečano se izbečio na nas i obojica sa strahopoštovanjem iščekivamo kakav prikaz natprirodnih moći, ali se posle nekoliko trenutaka punih zle slutnje Merlin samo nasmeja našim licima. „Rekoh vam!“, kaza. „Dragulji nisu ništa posebno.“

„Koliko Dragulja već imaće?“, upita Galahad.

„Nekoliko”, izvrda Merlin odgovor, „ali čak i ako ih imam dvanaest, biću u nevolji dok ne nađem trinaesti. A to je, Derfele, Dragulj koji nedostaje. Kazan od Klajdno Ejdina. Bez Kazana smo propali.“

„Propali smo ionako“, kazao sam gorko.

Merlin je piljio u mene kao da sam naročito tupav. „Rat?“, reče posle nekog vremena. „Zato si došao ovamo? Da moliš za mir! Kakve ste budale vas dvojica! Godfrid ne želi mir. Čovek je bitanga. Ima mozak vola, i to ne baš pametnog vola. Hoće da bude Kralj kraljeva, što znači da mora vladati Dumnonijom.“

„Veli da će ostaviti Mordreda na prestolu“, upade Galahad.

„Dabome da će to reći!“, kaza Merlin s nipodaštavanjem. „Šta bi drugo kazao? Ali onog trena kad spusti ruke na vrat te bede od deteta, zavrnuće ga kao pileći, što i ne bi bilo loše.“

„Želiš da Godfrid pobedi?“, upitah prestravljen.

Uz dahnuo je. „Derfele, Derfele“, reče, „tako si nalik Arturu. Misliš da je svet jednostavan, dobro je dobro i зло je зло, gore je gore i dole je dole. Pitaš šta ja želim? Kazaću ti. Želim Trinaest dragulja, koje će upotrebiti da dovedem bogove natrag u Britaniju. Onda ću im naređiti da vrate Britaniji blaženstvo u kom je bila pre dolaska Rimljana. Neće biti više hrišćana“ - pokaza na Galahada - „niti mitraista“ - uperi prst u mene - „samo narod bogova u zemlji bogova. To je, Derfele, ono što želim.“

„A šta sa Arturom?“

„Šta s njim? On je čovek, ima mač i može da se stara o sebi. Sudbina je neumoljiva, Derfele. Ako sudbina smera da Artur pobedi u ovom ratu, onda neće biti važno i ako Godfrid povede čitav svet na njega. Da nemam pametnija posla, priznajem da bih pomogao Arturu, jer mi se dopada. Ali usud je učinio da budem starac, sve slabiji i slabiji, s bešicom nalik probušenoj mešini, te moram da uščuvam snagu što još nije iskopnela.“ Ovu jadikovku izrekao je vrlo silovito. „Čak ni ja ne mogu dobijati Arturove ratove, lečiti um Nimju i tragati za Draguljima, sve u isto vreme. Dakako, ako nađem da spasavanje Arturovog života doprinosi pronalaženju Dragulja, budi siguran da ću stići na vreme za bitku. Ali inače?“ Sleže ramenima kao da mu rat nije nimalo važan. Niti je, prepostavljam, bio. Okrenuo se malom prozoru i zagledao se u tri stuba pobodena u dvorištu. „Ostaćete da vidite obrede, nadam se?“

„Da li bi trebalo?“, pitao sam.

„Naravno, ako vam Godfrid dopusti. Svako iskustvo da se upotrebidi, ma kako ružno bilo. Izvodio sam rituale dovoljno često, pa neću ostati da se zabavljam, ali budite sigurni da vam se ovde ništa neće desiti. Načiniću od Godfrida puža golača bude li vam iko takao i vlas na blesavim glavama, ali sad moram da pođem. Jorvet misli da postoji neka baba na granici s Demetijom koja možda pamti poneku korisnu stvar. Ako je živa, dabome, i ako nije izlapela. Mrzim da pričam sa starim ženama; toliko su zahvalne na društvu da ne prestaju da toroču i nikad se ne drže teme. Kakav me posao čeka. Reci Nimju da se radujem što ću je videti!“ I s tim rečima prođe kroz vrata i ode preko dvorišta tvrđave.

Nebo se naoblačilo tog popodneva i siva gadna kiša sipila je, natopivši tvrđavu do večeri. Druid Jorvet došao je i uveravao nas da smo bezbedni, ali nam je pažljivo napomenuo da ćemo Godfridovo nevoljno gostoprимstvo nategnuti do pucanja budemo li došli na večernju gozbu, poslednje okupljanje Godfridovih saveznika i poglavara, pre no što ljudi iz Kaer Sasa pođu na jug da se priključe ostatku vojske u Branogenijumu.

Kazasmo mu da nemamo želju da se pojavimo na piru. Druid se nasmešio u znak zahvalnosti, pa seo na klupu kraj vrata. „Vi ste Merlinovi prijatelji?“, upita.

„Gospodar Derfel jeste“, reče Galahad.

Jorvet umorno protrlja oči. Bio je star, prijateljskog, blagog lica i čelave glave na kojoj su se ostaci tonzure ukazivali iznad ušiju. „Ne mogu da ne mislim“, poče, „da moj brat Merlin previše očekuje od bogova. Veruje da se svet može načiniti iznova i da se istorija može utrti kao crta povučena u blatu. Ali nije tako.“ Iščeprkao je vaš iz brade, pa pogledao Galahada, oko čijeg vrata je visio krst. Odmahnuo je glavom. „Zavidim vašem hrišćanskom bogu. On je trojstvo i on je jedno, on je i mrtav i živ, on je svuda i nije nigde, i zahteva da ga slavite, ali kaže da ništa drugo nije vredno hvale. U tim suprotnostima ima mesta da čovek veruje u sve i ni u šta, ali kod naših bogova nije tako. Oni su kao kraljevi, nestalni i moćni; ako žele da nas zaborave, biće tako. Nije važno u šta mi verujemo, samo šta oni žele. Naše vradžbine delotvorne su samo kad bogovi dopuste. Merlin se ne slaže, dabome. Misli da ćemo, budemo li vikali dovoljno glasno, privući njihovu pažnju, ali šta činiš s detetom koje se dere?“

„Pokloniš mu pažnju?“, ponudih odgovor.

„Istučeš ga, gospodaru Derfele“, reče Jorvet, „biješ ga dok ne učuti. Bojim se da bi gospodar Merlin mogao da viče suviše glasno i suviše dugo.“ Ustao je i uzeo štap. „Zao mi je što ne možete jesti s ratnicima večeras, ali princeza Heled je poručila da ste veoma dobrodošli da obedujete u njenom domaćinstvu.“

Heled od Elmeta bila je žena Kaneglasa i njen poziv nije morao da znači počast. Uistinu, poziv je mogao biti odmerena uvreda, koju je Godfrid naručio kako bi nam stavio do znanja da smo podesni da jedemo samo sa ženama i decom, ali Galahad kaza da smo počašćeni.

I tamo, u Heledinoj maloj dvorani, bila je Keinvina. Dugo sam čeznuo da je ponovo vidim, sve otkad se Galahad prvi put usudio da ponudi sebe za izaslanika u Povis, i zato sam uložio toliko napora da podem s njim. Nisam u Kaer Sas došao da budem mirotvorac, već da opet vidim lice Keinvina i tada, pri treperavoj svetlosti žižaka u Heledinoj dvorani, videh je.

Godine je nisu izmenile. Lice joj beše jednako slatko, ponašanje isto onako stidljivo, kosa svetla i osmeh predivan. Kad smo ušli, majala se s malim detetom, terajući ga da pojede krišku jabuke. Dete beše Kaneglasov sin Perdel. „Kazala sam mu da će ga, ne bude li pojeo jabuku, strašni Dumnonci odneti“, reče s osmehom. „Mora da baš želi s vama, jer neće da proguta ni trunčicu.“

Heled od Elmeta, Perdelova majka, bila je visoka žena teške vilice i bledih očiju. Poželeta nam je dobrodošlicu, naredivši služavki da nam uspe medovinu, pa nas predstavila svojim dvema tetkama, Tonvajni i Elsel, koje nas gledahu gadljivo. Očito smo omeli razgovor u kom su uživale i kiseli pogledi tetaka predlagali su nam da se gubimo, ali Heled je bila mnogo uljudnija. „Poznajete li princezu Keinvin?“, upita nas.

Galahad joj se nakloni, onda čučnu kraj Perdela. Oduvek je voleo decu, koja su mu, zauzvrat, verovala na prvi pogled. Nije prošao ni tren, a dva princa su se igrala - komadići jabuke bili su lisice, Perdelova usta lisičja jazbina, a Galahadovi prsti psi goniči u poteri za lisicama. Kriška za kriškom jabuke je nestajala. „Zašto se ja nisam setila toga?“, upita Keinvina.

„Zato što te nije podizala Galahadova majka, gospo“, odvratih, „koja je nesumnjivo isto tako hrnila njega. Do dana današnjeg ne može da jede ako neko ne dune u lovački rog.“

Nasmejala se, a onda joj pogled pade na kopču koju sam nosio. Zadržala je dah, pocrvenela, i za tren pomislih da sam načinio veliku grešku. Onda se nasmešila. „Treba li da te se sećam, gospodaru Derfele?“

„Ne, gospo. Bio sam vrlo mlad.“

„I sačuvao si to?“, upitala je, zabezeknuta što je neko cenio njen poklon.

„Sačuvao sam ga, gospo, čak i kad sam izgubio sve ostalo.“

Princeza Heled nas prekide, upitavši kojim poslom smo došli u Kaer S as. Sigurno je već znala, ali bilo je razborito da se princeza čini neupućenom u poslove muškog veća. Rekoh kako smo odaslani da utvrđimo je li rat neizbežan. „I, da li je?“, princeza je pitala s razumljivom brižnošću, jer muž joj je sutra polazio na jug, prema neprijatelju.

„Tužno, gospo“, odgovorio sam, „ali izgleda da jeste.“

„Sve je to Arturova krivica“, princeza Heled reče odlučno, a tetke bodro zamlataraše glavama.

„Mislim da bi se Artur složio s vama, gospo“, kazao sam, „i žali zbog toga.“

„Ako je tako, zašto se bori protiv nas?“, htela je Heled da zna.

„Jer se zakleo da će očuvati Mordreda na prestolu, gospo.“

„Moj svekar nikad ne bi Uterovom nasledniku uzeo ono što je njegovo“, reče Heled žestoko.

„Gospodar Derfel jutros umalo nije izgubio glavu prilikom sličnog razgovora“, upade Keinvin nestošno.

„Gospodar Derfel“, umeša se i Galahad, odvrativši pogled od potere za lisicom, „sačuvao je glavu jer ga vole njegovi bogovi.“

„Ne i tvoj, gospodaru prinče?“, oštro upita Heled.

„Moj bog voli svakoga, gospo.“

„Ne pravi razliku, misliš?“ Nasmejala se. Jeli smo guščetinu, piletinu, zečeje i jelensko meso, i bili posluženi odurnim vinom, koje mora da je predugo ležalo uskladišteno, otkad je doneto u Britaniju. Posle obeda, prešli smo na divane s jastucima, a harfistkinja nam je svirala. Divani su bili nameštaj za ženske odaje, te je Galahadu i meni bilo neudobno na niskim, mekanim sedištima, ali ja bejah sasvim zadovoljan, jer sam zauzeo divan odmah do Keinvin. Neko vreme posedeh uspravno, ali onda sam se oslonio v na latak kako bih mogao da tiho govorim s njom. Čestitao sam joj na zarukama sa Gundleusom.

Pogledala me je kao da je to zabavlja. „Zvučiš kao dvorjanin“, reče.

„Primoran sam da budem i dvorjanin ponekad, gospo. Da li bi više volela da se ponašam poput ratnika?“

I ona se osloni na latak, tako da smo mogli razgovarati a da ne remetimo muziku. Čula mi se rasplinuše kao dim od njene blizine. „Moj gospodar Gundleus“, rekla je tiho, „tražio je moju ruku kao cenu za svoju vojsku u ovom ratu.“

„Onda je njegova vojska, gospo“, rekao sam, „najvrednija u svoj Britaniji.“

Nije se nasmešila na to laskanje, već stameno zadržala oči na mojima. „Je li istina“, upita vrlo tiho, „da je ubio Norvenu?“

Njena neposrednost ispuni me nelagodom. „Šta on kaže, gospo?“, upitah, umesto da odgovorim izravno.

„On kaže“ - i tu njen glas potonu još dublje, tako da sam jedva razabirao reči - „da su njegovi ljudi napali i da je, u svoj toj strci, ona stradala. Bila je to nesreća, veli.“

Svratio sam pogled na devojčicu koja je svirala harfu. Tetke oka nisu skidale s nas dvoje, ali Heled kao da nije brinuo naš razgovor. Galahad je slušao muziku, ruke prebačene preko usnulog Perdela. „Bio sam na Hridi tog dana, gospo“, rekoh, vraćajući oči na Keinvin.

!?

Reših da njena otvorenost zaslužuje otvoren odgovor. „Klekla je pred njim u znak dobrodošlice, gospo. Proterao je mač nadole, kroz njeno grlo. Video sam kako to čini.“

Lice joj je očvrslo na momenat. Titrave žiške glačale su joj belu kožu i bacale mekane sene na obraze i pod donju usnu. Odenula je skupocenu haljinu od bledoplavog lana, urešenu srebrnastobelim zimskim krznom hermelina, posutim crnim pegama. Srebrna ogrlica obavljaše joj vrat, srebrne alke behu joj u ušima i pomislih da srebro baš dobro pristaje uz njenu svetlu kosu. Kratko je uzdahnula. "Strahovala sam od te istine", reče, „ali to što sam princeza znači da se moram udati za najkorisnijeg, a ne za onog kog želim.“ Posmatrala je sviračicu neko vreme, pa se opet nagla bliže meni. „Moj otac“, govorila je plaho, „kaže da se ovaj rat vodi za moju čast. Je li to istina?“

„Za njega jeste, gospo; ali smem reći da Artur žali zbog bola koji ti je naneo.“

Namrštila se, ovlaš. Tema je očito vređala ranu, koje se nije mogla rešiti, jer je Arturovo odbacivanje njen život izmenilo mnogo neprimetnije i tužnije no što se odrazilo na njegov. Artur je odjurio ka sreći i braku, dok je ona ostala da trpi dugu žalost i traga za bolnim odgovorima koje, očigledno, nije našla. „Da li ga razumeš?“, upita posle nekog vremena.

„Onda ga nisam razumeo, gospo“, kazao sam. „Mislio sam da je budala. Svi smo tako mislili.“

„A sad?“, pitala je, plavookog pogleda uprtog u moje oči.

Porazmislih nakratko. „Čini mi se, gospo, da je tad, jednom u životu, Artura ščepalo ludilo koje nije mogao da obuzda.“

„Ljubav?“

Gledao sam je i rekao sebi da nisam zaljubljen u nju i da je ona kopča talisman predat nasumično, samo slučajem. Rekoh sebi da je ona princeza, a ja sin robinje. „Da, gospo“, odgovorio sam.

„Shvataš li to ludilo?“, pitala je.

Od svega u odaji, ne bejah svestan ničeg do Keinvin. Princeza Heled, usnuli princ, Galahad, tetke, harfistkinja, niko od njih za mene nije postojao, ništa više nego tkane zidne draperije ili bronzana kandila sa žiškama. Bejah svestan jedino velikih tužnih očiju i bubnjanja sopstvenog srca.

„Razumem da možeš koga gledati u oči“, čuh svoj glas, „i namah znati da je život nemoguć bez njih. Znati da njihov glas može naterati srce da omaši otkucaj, da je njihovo prisustvo sve što možeš tražiti od sreće, a da će odsustvo ostaviti tvoju dušu samu, ucveljenu i izgubljenu.“

Ništa nije govorila neko vreme, već me samo gledala, pomalo zbumjena. „Da li ti se to ikad desilo, gospodaru Derfele?“, upita na kraju.

Oklevao sam. Znao sam koje reči želim da izustum, i na kakve me reči nagoni moj položaj, ali onda rekoh sebi da ratniku ne dolici plašljivost i pustih dušu da povede jezik.

„Nikad do ovog trenutka, gospo.“ Uložio sam više hrabrosti u te reči no što mi je ikad trebalo da slomim živi zid.

Istog časa je skrajnula pogled i uspravila se, a ja prokleh sebe što sam je uvredio nedotpavošću. Ostao sam uvaljen u divan, crvenog lica i duše spržene sramotom, dok je Keinvin odavala hvalu sviračici, bacivši nekoliko srebrnjaka na prostirku kraj harfe. Zatraži da svira Pesmu Rijanona.

„Mislila sam da ne slušaš, Keinvin“, pecnu je zajedljivo jedna od tetaka.

„Slušam, Tonvajna, slušam, i nalazim mnogo zadovoljstva u svemu što čujem“, odgovori Keinvin, a ja se iznenada osetih kao čovek pred kojim se rasuo dušmanski živi zid. Izuzev što ne ne usudih da poverujem njenim rečima. Želeo sam; nisam se usuđivao. Ludilo Ijubavi vitlalo me je od zanosa do očaja u samo jednom podivljalom trenu.

Muzika poče iznova, a pratnju joj činjahu neprilični povici što su dolazili iz velike dvorane, gde su ratnici slutili skoru borbu. Ispružih se skroz preko jastuka, lica još rumenog dok sam pokušavao da razlučim jesu li se Keinvanine reči odnosile na naš razgovor ili na muziku. Tada se ona opet zavali i naže ka meni. „Ne želim da se zbog mene ratuje“, reče.

„Izgleda da nema pomoći, gospo.“

„Moj brat se slaže sa mnom.“

„Ali tvoj otac vlada Povisom, gospo.“

„To je istina“, reče oštro. Zastala je, namrštena, pa me pogledala. „Ako Artur pobedi, za koga će želeti da me uda?“ Još jednom me je iznenadila neposrednim pitanjem, ali kazah joj istinu. „Želi da budeš kraljica Silurije, gospo.“ Pogleda me, naprečac zastrašena. „Udata za Gundleusa?“ „Za kralja Lancelota od Benika, gospo“, kazao sam, odajući Arturovu potajnu nadu. Posmatrao sam kako će postupiti.

Zurilaje u moje oči, vidno se naprežući da prosudi govorim li iskreno. „Kažu da je Lancelot veliki ratnik“, reče malo potom, s manjkom poleta koji mi ogreja srce.

„Zaista tako kažu, gospo“, rekoh.

Ponovo je začutala. Nalaktila se i gledala šake harfistkinje kako trepere nad žicama, a ja sam gledao nju. „Reci Arturu“, reče nešto kasnije ne pogledavši me, „da nisam kivna na njega. I reci mu još nešto.“ Iznenada prekide.

„Da, gospo?“, ohrabrih je.

„Kaži mu da, ako pobedi...“, poče, pa se okreće meni, poseže vitkim prstom preko jaza između naših divana i dotače mi nadlanicu da bi istakla koliko su njene reči važne. „Ako pobedi“, nastavila je, „molim za njegovu zaštitu.“

„Reći će mu, gospo“, izgovorio sam, pa zastao, punog srca. „I kunem se da imaš i moju, uza sve poštovanje.“

Zadržala je prst na mojoj šaci, dodira lakog poput daha uspavanog princa. „Mogla bih se pozvati na taj zavet, gospodaru Derfele“, reče, očiju uprtih u moje.

„Do kraja vremena i potom, zavet će stajati, gospo.“

Nasmešila se, povukla ruku i sela uspravno.

A ja te noći odoh na spavanje u kovitlacu zbumjenosti, zebnje, nade, zaglupljenosti, straha i oduševljenja. Jer sam, baš kao i Artur, došao u Kaer Sas i bio sasečen ljubavlju.

poglavlje peto

Živi zid

I

„Dakle, to je bila ona!“, optuži me Igrejn. „Princeza Keinvin je ta koja je tvoju krv pretvorila u dim, brate Derfele.“

„Jeste, gospo, bila je to ona“, priznao sam, kao što sada priznajem da bi mi se oči nalile suzama kad god bih se setio Keinvin. Ili možda se to moje oči vlaže od vremena, jer jesen je došla u Dinevrak i hladan veter se prikrada kroz okno. Uskoro ću morati da načnim zastoj u pisanju, jer ćemo biti uposleni skladištenjem namirnica za zimu i gomilaćemo cepanice, a sveti Sensam će nam pružiti zadovoljstvo da ih ne ložimo, te tako podelimo patnje našeg dragog Spasitelja.

„Nije ni čudo što si toliko mrzeo Lancelota!“, kazala je Igrejn. „Bili ste suparnici. Je li on znao šta osećaš prema Keinvin?“

„Vremenom je“, rekoh, „saznao.“

„Pa šta se desilo?“, poskočila je uzbudjeno.

„Zašto ne dopustiti priči da teče onako kako se odigravala, gospo?“

„Zato što ja to ne želim, dabome.“

„E, ja želim“, kazao sam, „a ja sam pripovedač, ne ti.“

„Da ti nisam toliko naklonjena, brate Derfele, dala bih da te iseku i tvojim telom nahrane naše pse.“ Namrštila se, razmišljajući. Izgleda vrlo lepo danas, pod ogrtičem od sive vune, obrubljenim krznom vidre. Nije noseća, pa ili vračka sa porođajnim posteljicama nije uspela, ili Brokvel provodi previše vremena sa Nvajlom. „U mojoj porođaji se oduvek govorio o pratetki Keinvin“, kazala je. „Ali niko nikad nije objasnio u čemu je u stvari bila bruksa.“

„Nikad nisam upoznao nikoga, gospo“, rekoh prekorno, „ko se manje brukao u životu.“

„Keinvin se nikad nije udala“, kazala je Igrejn, „toliko znam.“

„Pa, je li to baš takva bruksa?“, pitao sam.

„Jeste ako se vladala kao da je uodata“, reče Igrejn ogorčeno. „To nas uči tvoja crkva. Naša crkva“, žurno se ispravi. „Pa šta se zbilo? Pričaj mi!“

Navukoh rukav monaške mantije preko patrljka ruke, koji uvek, od čitavog mog tela, prvi zabridi na hladnom vazduhu. „Pripovest o Keinvin je preduga da bih je sad ispričao“, odbio sam i nisam htio da išta više kažem, uprkos nametljivom navaljivanju moje kraljice.

„Je li Merlin našao Kazan?“, htela je Igrejn da jednu priču zameni drugom.

„I na to ćemo doći kad bude vreme“, bio sam uporan.

Digla je ruke. „Baš umeš da me razgneviš, Derfele. Kad bih se ponašala kao prava kraljica, stvarno bih tražila tvoju glavu.“

„A da sam ja išta drugo a ne omatoreo i slabašan monah, gospo, dao bih ti je.“

Nasmeja se, pa se okrenu da pogleda kroz prozor. Lišće malih hrastova što ih je brat Maelgvin zasadio da načini branu od vetra rano je dobilo smeđu boju, a u šumama podno nas, u uskoj, dubokoj udolici, grane su teške od bobica; sve to predskazuje da nam je na pragu žestoka zima. Sagramor mi je jednom ispričao da postoje mesta do kojih zima nikad ne stiže i sunce je sjajno i toplo čitave godine, ali možda je to, kao i ona o kunićima, bila samo jedna

od njegovih lagarija. Nekad sam se nadao da će hrišćanski raj biti toplo mesto, ali sveti Sensam uporno dokazuje da raj mora biti hladan, jer je pakao vruć. Prepostavljam da je svetac u pravu. Tako je malo toga za čim bih žudeo. Igrejn se stresla i okrenula ka meni. „Meni niko nije napravio senicu za Lughnasu“, rekla je čežnjivo. „Naravno da jeste!“, rekoh. „Svake godine je dobiješ!“ „Ali to je kraljevska senica. Robovi je podižu jer moraju i, prirodno, ja sedim onde, ali nije to isto kad imаш mladića samo za sebe, a on ti načini senicu od vrbe i zubačice. Je li se Merlin lјutio što ste ti i Nimju vodili lјubav?“ „Nikad nije trebalo to da ti priznam“, kazao sam. „Ako je znao, nikad ništa nije rekao. Nije mu bilo važno. Nije bio lјubomoran.“ Ne kao mi ostali. Ne kao Artur, niti ja. Koliki li je deo ovog našeg sveta namočen krvlju zbog lјubomore! A potkraj života, je li to zaista važno? Ostarimo, mlađi nas gledaju i ne mogu shvatiti da smo jednom učinili da kraljevstvo odzvanja lјubavlju.

Igrejn je namakla vragolast izraz. „Kažeš da je Godfrid nazivao Ginevru kurvom. Je li bila to?“

„Ne bi trebalo da koristiš takve reči.“

„U redu, je li Ginevra bila ono što je Godfrid govorio da jeste, a što mi nije dopušteno da kažem, kako ne bih uvredila tvoje nevine uši?“

„Ne“, kazao sam, „nije bila.“

„A je li bila verna Arturu?“

„Pričekaj“, rekoh.

Ispazio mi se. „Je li Lancelot postao mitraista?“

„Čekaj i slušaj.“

„Mrzim te!“

„A ja sam sluga što te obožava više od svih, mila gospo“, kazao sam, „ali sam takođe i umoran, a ova hladnoća čini da se mastilo stvrdne. Napisaću ostatak priče. Obećavam.“

„Ako ti Sensam dopusti“, reče Igrejn.

„Hoće“, odvratih. Svetac je veseliji ovih dana, zahvaljujući našem preživelom novaku, koji više nije iskušenik, nego je zaređen kao sveštenik i monah. Već je, uveren je Sensam, svetac kao i on sam. Sveti Tadvel, tako ga moramo zvati, a dva sveca dele keliju i skupa veličaju Boga. Jedina stvar koja mi smeta u tako blagoslovenom zajedništvu jeste to što blaženi sveti Tadvel, sada dvanaest leta star, čini još jedan napor ne bi li se opismenio. Ne zna on ovaj saski jezik, naravno, ali ipak strepim šta bi mogao odgonetnuti u mom pisanju. Ali strepnja ima da popričeka dok sveti Tadvel ne ovlada slovima, bude li ikad uspeo; zasad će, ako je božja volja, i da bih ugodio nestrpljivoj radoznalosti najdivnije od svih kraljica, Igrejn, nastaviti priповest o Arturu, mom dragom izgubljenom vladaru, mom prijatelju, mom gospodaru rata.

Sledećeg dana ništa nisam primećivao. Stajao sam uz Galahada, kao nedobrodošao gost svog dušmanina Godfrida, dok je Jorvet udovoljavao bogovima. Toliko sam pažnje obraćao na druida da je mogao i da duva maslačak, ne bih primetio. Ubili su bika, privezali tri sužnja za tri stuba, zadavili ih, pa zatražili predskazanje ratne sreće ubovši četvrtog u trbuhi. Pevali su Bojnu pesmu Maponosa dok su plesali oko telesa, pa su onda kraljevi, prinčevi i poglavari umakali kopljia u mrtvačevu krv, lizali je s oštrica i utrljavali u obraze. Galahad se krstio dok sam ja sanjario o Keinvini. Nije prisustvovala obredu. Nijedna žena nije. Proročanstvo je,

preneo mi je Galahad, bilo naklonjeno Godfridovom cilju, a mene nije bilo briga. Blaženo sam se prisećao srebrnastog, lakog dodira njenog prsta na mojoj ruci.

Konji, oružje i štitovi su nam doneti, i sam Godfrid nas je otpratio do kapije Kaer Sasa. Njegov sin Kaneglas takođe je pošao; on nas je svakako pratio jer je bio uljudan, ali Godfrid nije na umu imao uglađenost. „Recite vašem kurvoljupcu“, rekao je kralj, obraza još umrljanih krvlju, „da se rat da izbeći na samo jedan način. Recite Arturu da će, preda li se mom sudu i presudi u dolini Lag, razmotriti da li je sprana mrlja sa časti moje kćeri.“

„Reći će mu, gospodaru kralju“, odgovorio je Galahad.

„Artur je i dalje bezbrad?“, upita Godfrid, uspevši da pitanje zvuči kao uvreda.

„Jeste, gospodaru kralju“, kaza Galahad.

„Onda ne mogu isplesti sužanjski povodac od njegove brade“, zareža Godfrid, „pa mu reci da odreže crvenu kosu svoje kurve i sam sebi pripremi uzicu.“ Godfrid je očito uživao tražeći od protivnika da se ponižavaju, mada se na licu princa Kaneglasa videlo da je postiđen neučtivošću svog oca. „Reci mu to, Galahade od Benika“, nastavio je Godfrid, „i reci mu da, ukoliko mi se pokori, njegova obrijana kurva može ići kud hoće, sve dok ne ostaje u Britaniji.“

„Princeza Ginevra može slobodno otići“, ponovio je Galahad ponudu.

„Kurva!“, razdra se Godfrid. „Povaljivao sam je dovoljno često da znam. I to kaži Arturu!“ Pljunuo je taj zahtev Galahadu u lice. „Reci mu da mi je svojom voljom došla u postelju, a išla je i u druge, takođe!“

„Reći će mu“, slaga Galahad ne bi li ustavio tu gorku bujicu reči. „A šta ćemo s Mordredom, gospodaru kralju?“, dodao je.

„Bez Artura“, reče Godfrid, „trebaće mu novi zaštitnik. Preuzeću odgovornost za Mordredovu budućnost. Sad idite.“

Naklonili smo se, vinuli se u sedla i odjahali, i jednom sam se osvrnuo u nadi da će videti Keinvin; samo muškarci pokazivahu se na bedemima Kaer Sasa. Svud oko tvrđave čatrlje su porušene, dok su se ljudi pripremali da maršuju pravo za Branogenijum. Pristali smo da ne koristimo taj drum, već da idemo kući naokolo, kroz Kaer

Lad, kako ne bismo mogli da uhodimo mnoštvo koje je Godfrid okupljaо.

Galahad je bio smrknut dok smo jahali na istok, ali ja nisam mogao da zauzdam radost; kad najzad izjahasmo iz uzavrelog bivaka, zapevah Pesmu Rijanona.

„Šta je s tobom?“, upita Galahad lјutito.

„Ništa. Ništa! Ništa! Ništa!“, zaurlao sam, presrećan, i podbo konja petama tako da mi se otrgao niz zelenu stazu i ja se svalih u koprive. „Ama baš ništa“, rekoh kad mi je Galahad priveo konja. „Baš ništa.“

„Ti si poludeo, druže.“

„Imaš pravo“, priznadoh trapavo se pentrajući na konja. Uistinu bejah lud, ali ne htetoh reći Galahadu zašto sam izgubio razum; neko vreme sam pokušavao da se vladam trezveno.

„Šta ćemo kazati Arturu?“, pitao sam.

„Ništa što se tiče Ginevre“, odlučno reče Galahad. „Osim toga, Godfrid laže. Moj bože! Kako može da priča takve laži o Ginevri?“

„Da bi nas izazvao, dabome“, rekoh. „Ali šta da mu kažemo o Mordredu?“

„Istinu. Mordred je bezbedan.“

„Ali ako Godfrid laže o Ginevri, što ne bi i o Mordredu?“, kazao sam. „Ni Merlin mu ne veruje.“

„Nismo poslati po odgovor od Merlina“, reče Galahad.

„Poslati smo da otkrijemo istinu, druže, a ja kažem da ju je Merlin izrekao.“

„Ali će Todrik verovati Godfridu“, tvrdo kaza Galahad.

„Što znači da je Artur izgubio“, zaključih turobno ali, kako nisam hteo da govorim o porazu, upitah Galahada za mišljenje o Keinvin. Opet sam se prepuštao ludilu, i hteo sam da čujem Galahada kako je hvali, kako kaže da je ona najkrasniji stvor među morima i planinama, ali on prosto sleže ramenima. „Privlačan devočurak“, reče nemamo, „i sasvim lepa ako voliš te krhke curice.“ Zastao je, porazmislivši. „Lanselotu će se svideti“, nastavi. „Znaš za Arturovu želju da se venčaju? Mada, sad ne verujem da će se to desiti. Cenim da se Gundleusov presto ne klima i da Lancelot mora drugde potražiti ženu.“

Više ne prozbiorih o Keinvin. Jahali smo putem kojim smo došli i dosegli Magnis druge noći. Todrik, kako je Galahad predviđao, položi veru u Godfridovo obećanje. Artur je izabrao da veruje Merlinu. Godfrid nas je, uvideh, upotrebio da zavadi Artura i Todrika; meni se činilo da je dobar u tome, dok smo slušali ovu dvojicu kako se prepiru u Todrikovim odajama. Bilo je jasno da kralj Gventa nema petlju da se suoči s ratom što beše pred vratima. Galahad i ja pustismo ih da se krve, dok smo hodali po bedemima Magnisa, načinjenim od velikog zemljjanog zida, s bokova branjenog jarkovima punim vode, a okrunjenog stamenom palisadom. „Todrik će pobediti u svadi“, mračno proreče Galahad. „Ne veruje Arturu, vidiš.“

„Naravno da mu veruje“, pobunih se.

Galahad odmahnu glavom. „Zna da je Artur častan čovek“, složio se, „ali Artur je i pustolov. Bezemljaš je, jesи li ikad pomislio na to? Brani dobar glas, ne imetak. Položaj nije dobio rođenjem, već zbog toga što je Mordred dete. Da bi Artur uspeo, mora biti smeliji od drugih, ali Todriku smelost sad ne paše. Želi sigurnost. Prihvatiće što Godfrid nudi.“ Počutao je. „Možda nam je usud da budemo ratnici latalice“, nastavio je setno, „lišeni zemlje, zauvek gonjeni ka Zapadnom moru novim i novim dušmanima.“ Zadrhtao sam i prikupio ogrtač. Noć beše oblačna, zapadni vetar obećavao je da će doneti kišu. Ježio sam se od te pomisli. „Kažeš da će nas Todrik prepustiti sodbini?“

„Već jeste“, neuvijeno će Galahad. „Jedina mu je muka da se što otmenije reši Artura. Todrik može mnogo toga da izgubi i više neće da se izlaže opasnosti, a Artur nema ništa do svojih nadanja.“

„Vas dvojica!“ Neko iza nas glasno je zvao i, okrenuvši se, videsmo Kilhuka gde žuri duž bedema. „Artur vas traži.“

„Zbog čega?“, upita Galahad.

„A šta misliš, gospodaru prinče? Ima manjak ljudi za igru kamičaka?“, iscerio se Kilhuk. „Ova kopilad možda nemaju petlju za borbu“ - pokazao je unutrašnjost tvrđava, gde se okupilo mnogo Todrikovih uredno odevenih vojnika - „ali mi imamo. Mislim da ćemo napasti sami.“ Video je naše iznenadenje i nasmejao se. „Čuli ste gospodara Agrikolu pre neku noć. Dvesta ljudi može držati dolinu Lag naspram vojske. I? Mi imamo dvesta kopljonoša, a Godfrid vojsku, pa što bi nam bio nužan iko iz Gventa? Vreme je da nahranimo gavrane!“

Prve kapi se obrušiše, šišteći u kovačkim vatrama. Činilo se da krećemo u rat.

Često pomislim da je to bila najhrabrija Arturova odluka. Bog zna da je donosio i druge odluke pod okolnostima jednako očajnim, ali nikad ne beše slabiji nego te kišne noći u Magnisu, gde je Todrik strpljivo izdavao naredbe da se njegove isturene čete povuku iza

rimskih zidina; znak dobre volje za primirje Gventa i dušmana. Artur je okupio nas petoricu u vojničkoj kući nedaleko od tih istih zidova. Kao da je kišnica proključala na krovu; ispod rogozine trupci su goreli, bacajući na nas avetinjski sjaj. Sagramor, Arturov najpoverljiviji zapovednik, sedeo je kraj Morfansa na maloj klupi, jedinoj u kolibi, a Kilhuk, Galahad i ja čučali smo na podu dok je Artur govorio.

Princ Meurig, priznade Artur, govorio je neprijatnu istinu; zaista je sam kriv za rat. Da nije Keinvil oturio od sebe, sukoba između Povisa i Dumnonije ne bi bilo. Gvent je uključen jer je vajkadašnji dušmanin Povisa, a Dumnoniji oduvek prijatelj. Ali Gvent nema računa da nastavi rat. „Da ja nisam došao u Britaniju, kralj Todrik ne bi stajao pred poharom svoje zemlje. Ovo je moj rat i, kako sam ga započeo, tako ga moram i završiti.“ Zastao je. Osećanja su mu lako nadolazila, a u tom času beše njima preplavljen. „Sutra idem u dolinu Lag“, prozbori konačno i u groznom trenu pomislili da će se predati užasu Godfridove osvete, ali onda videsmo njegov velikodušni osmeh, „i voleo bih da vas tamo imam uz sebe, ali nemam prava da to zahtevam.“

Odajom zacari tišina. Pretpostavljam da smo svi mislili kako bitka u dolini nosi neizvesne izglede i kad bi se borile združene sile Gventa i Dumnonije, ali kako bismo mogli da pobedimo samo sa Dumnoncima? „S punim pravom možeš tražiti da podđemo“, prekide Kilhuk čutnju, jer smo zakleti tebi na službu.“

„Oslobađam vas zaveta“, reče Artur, „i tražim samo da, preživite li, održite moje obećanje da od Mordreda načinim kralja.“

Opet tišina. Odanost nikoga od nas, mislim, nije uzdrhtala, samo nismo znali kako da to pokažemo. Onda je Galahad prozborio. „Nikad ti se nisam zakleo“, reče on Arturu, „ali činim to sada. Gde se ti boriš, gospodaru, borim se i ja. Tvoj neprijatelj je i moj, tvoj prijatelj je moj prijatelj. Kunem se dragom krvlju živog Hrista.“ Nagao se, uzeo Arturovu ruku i poljubio je. „Neka moj život bude zalog iskrenosti.“

„Potrebna su dva čoveka da bi se položio zavet“, kaza onda Kilhuk. „Možeš me oslobođiti, gospodaru, ali ja sebe ne oslobađam.“

„Ni ja“, upadoh.

Sagramor se dosađivao. „Tvoj sam čovek“, reče, „ničiji više.“

„Jebeš zakletvu“, oglasi se Morfans Ružni. „Hoću da se bijem.“

Arturove oči behu pune suza. Dugo nije mogao da izusti ni reč, pa se uposlio džarajući vatru cepanicom, sve dok nije uspeo da upolovači topotu, a udvostruči dim.

„Vaši Ijudi nisu vezani zakletvom“, reče jedva razumljivo. „Neću da se iko nevoljno nađe u dolini Lag sutra.“

„Zašto sutra?“, upita Kilhuk. „Zašto ne dan posle? Što više vremena za pripremu, to bolje, je l' tako?“

Artur odmahnu glavom. „Nećemo biti spremniji ni ako budemo čekali celu godinu. Osim toga, Godfridove uhode već idu na sever s vestima da Todrik prihvata uslove, pa moramo udariti pre no što te iste uhode otkriju da se Dumnonci ne povlače. Napadamo sutra u zoru.“ Pogledao me je. „Napašćeš prvi, gospodaru Derfele, tako da noćas moraš da govorиш sa svojim Ijudima. Ako nemaju želju za borbom, neka bude tako, ali za slučaj da su voljni, Morfans će ti kazati šta da činiš.“

Morfans je jahao duž čitave neprijateljske linije, razmećući se u Arturovom oklopu, ali je u isti mah izviđao njihove položaje. Sad je uzimao šake zrnevija iz čupa i gomilao ih na prostrt ogrtač, kako bi načinio grub prikaz doline Lag. „Nije to dugačka dolina“, objašnjavao je, „ali

su strmeni s obe strane. Prepreka je tu, na južnom ulazu.“ Pokaza tačku odmah ispred prikaza udolice. „Posekli su stabla i načinili ogradu. Dovoljno je visoka da zaustavi konja, ali nekoliko ljudi očas će odvući ta debla. Slaba tačka je ovde.“ Pokaza zapadno brdašce. „Okomito je na severnom kraju dola, ali tamo gde su digli zapreku lako se možeš sjuriti niz kosinu. Popni se na breg po noći, a u zoru jurišaj nizbrdo i smisi im ogradu dok se još bude. Onda konji mogu proći.“ Iskezio se, uživajući u pomisli na zatećene dušmane.

„Tvoji su ljudi svikli da se kreću noću“, reče mi Artur. „Sutra u osvit zauzmi barikadu, uništi je, pa drži dolinu dok konjica ne stigne. Za konjima će i kopljonoše. Sagramor će predvoditi kopljanike u dolini, dok ja i pedeset konjanika budemo napadali Branogenijum.“ Sagramor nije ni trepnuo saznavši da je dobio vođstvo nad najvećim delom Arturove vojske.

Mi ostali nismo krili zaprepašćenje, ne Sagramorovim imenovanjem, već Arturovom taktikom. „Pedeset jahača da napadne celu Godfridovu vojsku?“, upita Galahad s nevericom.

„Nećemo zauzeti Branogenijum“, složi se Artur, „možda čak nećemo ni prići blizu, ali ćemo ih navabiti u poteru, a ona će ih dovesti do doline. Sagramor će ih dočekati na severnom ulazu, gde put preseca reku i čini gaz. Kad kidišu, povucite se.“ Pogleda svakog odreda, uverivši se da shvatamo uputstva. „Povlačite se“, ponovio je, „sve vreme se povlačite. Neka misle da su pobedili! Kad ih uvučete duboko u dolinu, ja ću napasti.“

„Odakle?“, upitah.

„Straga, razume se!“, Arturu, osokoljenom pred predstojeći boj, povratio se polet. „Kad se s konjicom povučem iz Branogenijuma, nećemo ujahati u dol. Skrićemo se na severnom kraju. Mesto je zakrčeno drvećem. A jednom kad ih usisate unutra, doći ćemo im s leđa.“

Sagramor je piljio u gomilice žita. „Crnoštiti Irci sa Koelove gore“, reče svojim nečuvenim naglaskom, „mogu doći na jug sa brda i udariti nam s leđa.“ Gumu prst u rasuto zrnevљje na južnom kraju doline da bi pokazao na šta misli. Ti Irci, svi smo znali, behu strašni ratnici Oengusa Mekajrema, kralja Demetije, koji je bio naš saveznik dok mu Godfrid zlatom nije preusmerio odanost. „Hoćeš da zadržimo vojsku spreda i Crnoštite iza nas?“, upita Sagramor.

„Sad vidite“, reče Artur s osmehom, „zašto sam ponudio da vas oslobodim zaveta. Ali kad Todrik shvati da smo zapodeli bitku, doći će. Kako dan prolazi, Sagamore, shvataćeš da ti je živi zid gušći sa svakim trenom. Todrikovi ljudi pozabaviće se dušmanima s Koelove gore.“

„A ako ne dođu?“, hteo je da zna Sagramor.

„Onda smo verovatno propali“, priznade Artur mimo. „Ali, s mojom smrću dolaze Godfridova победа i Todrikov mir. Moja glava će otići kao venčani dar za Keinvina, a vi ćete, moji prijatelji, pirovati u Zemlji seni. Nadam se da ćete i meni sačuvati mesto za stolom.“

Ponovo zavlada muk. Artur je, činjaše se, bio ubeđen da će se Todrik boriti, ali niko od nas nije u to tako čvrsto verovao. Pomislio sam da bi Todrik mogao pustiti da Artur i njegovi ljudi iščeznu u dolini Lag i tako se otresti neugodnog savezništva, ali isto tako kazah sebi da takve uzvišene državničke stvari nisu moja briga. Moja je briga da preteknem sledećeg dana i, dok sam gledao Morfansonov grubi crtež bojnog polja na tlu, brinuo sam zbog zapadnog brega niz koji ćemo nasrnuti u zoru. Ako mi možemo napasti odatle, mogu i protivnici. „Udariće nam u živi zid s boka“, rekoh ono što me je tišтало.

Artur zavrte glavom. „Brdo je previše strmo da bi se na severnom kraju ispeo oklopljen čovek. Najgore što mogu jeste da posalju pozivare tuda, što će reći lukonoše. Ako možeš da odvojiš ljudi, Derfele, ostavi šačicu tamo, u suprotnom se moli da Todrik pohita. Što me podseti“, reče, okrećući se Galahadu. „Iako me boli što tražim da ne budeš u životu zidu, gospodaru prinče, najviše ćeš mi pomoći sutra ako odjašeš kralju Todriku kao moj poslanik.

Ti si princ, imaš položaj i ti, pre nego iko drugi, možeš ga ubediti da iskoristi prednosti pobjede koju nameravam da mu donesem svojom nepokornošću."

Galahad se nađe na muci. „Radije bih se borio, gospodaru.“

„Kad smo kod toga“, nasmešio se Artur, ja bih radije pobedio nego bio potučen. Za to mi trebaju Todrikovi ljudi pre no što se dan okonča, a ti si, gospodaru prinče, jedini pogodan glasonoša kog mogu poslati uvređenom kralju. Moraš ga ubedjivati, laskati mu, moliti ga, ali iznad svega, gospodaru prinče, moraš ga uveriti da sutra ili dobijamo rat, ili se krvimo do kraja naših dana.“

Galahad najzad pristade. „Ali, imam li tvoju dozvolu da se vratim i borim uz Derfela kad dostavim poruku?“

„Bićeš dobrodošao“, reče Artur. Začuta, gledajući u hrpicu zrnavlja. „Nas je premalo“, reče jednostavno, „a oni su horda, ali snovi se ne ispunjavaju predostrožnošću, već ismevanjem opasnosti. Sutra možemo doneti mir među Brite.“ Prekide naglo, možda ošinut mišlju da je njegovo stremljenje miru takođe i Todrikov san. Prisetih se kako je nakon našeg sastanka s Aelom, kad smo se zakleli pod hrastom, Artur premisljao da odustane od boja; donekle sam očekivao da iznova ogoli dušu. Ali te kišne noći, konj častohleplja vukao je njegovu dušu silovito, i nije mogao misliti o miru čija bi cena bila njegov život ili izgnanstvo. Želeo je mir, ali je još više žudeo da tim mirom upravlja. „Kojim god bogovima da se molite“, reče tiko, „nek budu uz vas sutra.“

Morao sam na konju otići svojim ljudima. U žurbi, pao sam triput. Kao znamenja, padovi behu kobni, ali put je bio mekana kaljuga i ništa ne povredih, izuzev ponosa. Artur je jahao uz mene i zaustavio mog konja kad bejasmo na domaćaj koplja od mojih ratnika, čije su logorske vatre nejako plaminjale na dosadnoj kiši. „Učini mi to sutra, Derfele“, reče, „i možeš nositi svoj barjak i oslikati vlastiti znamen na štitovima.“

Na ovom svetu ili narednom, pomislih, ali ne izgovorih misao. Bogove ne valja stavljati na iskušenja. Jer sutra ćemo, u sivo, turobno svitanje, zapodeti boj s čitavim svetom.

Niko od mojih ljudi nije pokušao da izvrda zakletvu. Neki, tek šačica, možda i ne hteloše da se bore, ali nijedan nije želeo da se pokaže slabim pred saborcima, te smo ta ko svi krenuli, u ponoć, na put kroz kišom smočen predeo. Artur pričeka da odemo, pa ode put konjičkog bivaka.

Nimju se nije dala privoleti da ostane. Obećala nam je čin skrovitosti, i nakon toga moje ljude ništa ne bi ubedilo da je ostave. Bacila je čini pre no što pođosmo, pomoću lobanje ovce koju je našla pri svetlosti plamena, u jendeku pored logora. Izvukla je trupinu iz gustiša u kom se vuk gostio, otfikarila glavu, ogulila ostatke ucvrnjane kože, pa čučnula dok je ogrtač skrivao i nju i smrdljivu lobanju. Dugo ostade tako, udišući kužan vonj satrule glave, pa ustade šutnuvši lobanju prezrivo u stranu. Posmatrala je gde će se zaustaviti i onda, nakon trena promišljanja, rekla da će dušmani gledati mimo nas dok budemo stupali kroz noć. Artur, očaran njenom žestinom, zadrhta dok je proricala. Potom me je zagrlio. „Dužan sam ti, Derfele.“

„Ne duguješ mi ništa, gospodaru“, rekoh.

„Ako nizašta drugo“, reče, „hvala ti što si mi doneo poruku od Keinvina.“ Mnogo mu je godio njen oproštaj, a samo je slegnuo ramenima kad sam dodao da traži i zaštitu od njega. „Nema

se čega bojati od bilo kog Dumnonca”, kazao je. Sad me potapša po plećima. „Vidimo se u zoru”, obeća. Gledao je dok smo napuštali obasjani prostor i stapali se s tminom. Preprečismo preko travnatih jedina i tek požnjevenih polja. Ne beše prepreka sem što su nas raskvašeno tlo, mrak i sipanje kiše usporavali. Kiša je tukla sleva, od zapada, nepopustljiva, hladna; bockala je, šibala, zavlačila nam se pod dolame i ledila tela. Isprva smo se zbijali u gomilu, da se niko ne bi našao sam u tami, mada smo se i po pristupačnom tlu šapatom dozivali, da bismo znali gde su nam drugovi. Neki su pokušavali da se drže za ogrtače prijatelja, ali koplja su se sudarala i ljudi se saplitali dok, najzad, nisam zaustavio sve i postrojio ih u dve kolone. Naredio sam da svi zabace štitove na leđa, pa da se uhvate za koplje onog ispred. Kavan je bio na začelju, pazeći da niko ne odluta, dok smo Nimju i ja vodili. Držala me je za ruku, ne iz naklonosti, već prosto da se ne bismo razdvojili u mrkloj noći. Lughnasa je sad izgledala kao san, pometen ne vremenom, već time što je Nimju oštrosrila da je naša senica uopšte i postojala. Sati provedeni tamo, kao i sve mesečeve mene na Ostrvu mrtvih, poslužili su svrsi i postali nevažni.

Stigosmo do drveća. Oklevao sam, pa se stuštio niz oštar, blatnjav nagib u tamu, tako sveprožimajući da sam ostao bez nade da će svoju pedesetoricu uopšte provesti kroz to jezivo crnilo, ali onda je Nimju stala da tiho cvili i taj zvuk je, poput svetionika, vodio ljudi sigurno kroz varljivu tmušu. Oba lanca od kopalja su se osula, ali se, sledeći glas, svi nekako isteturasmo kroz drveće na proplanak s druge strane šume. Tamo zastadosmo da Kavan i ja prebrojimo ljudi, a Nimju je kružila oko nas, šišteći vračke u mraku.

Moj duh, otežao od kiše i tmine, potonu još dublje. Mislio sam da u glavi imam ovaj krajolik što se prostire samo malo severnije od Igora mojih ratnika, ali naše teturavo napredovanje zamutilo je sliku. Nisam imao pojma gde sam, niti kuda bih. Činilo mi se da smo išli na sever, ali bez zvezde da se prema njoj upravljam ili meseca da mi obasja put, dopustih da strah nadjača rešenost.

„Šta čekaš?”, prišavši mi, prošapta Nimju.

Ne rekoh ništa, nevoljan da priznam kako sam zalutao. Ili možda nisam htio priznati da me je strah.

Nimju nanjuši da sam bespomoćan i preuze vođstvo. „Pred nama se daleko pružaju otvoreni pašnjaci”, reče mojim ljudima. „Tu su pasle ovce, ali sad su stada oterana, pa nema pastira ni pasa da nas opaze. Ceo put ćemo ići uzbrdo, ali neće biti teško budemo li se držali zajedno. Na kraju pašnjaka je šuma i tamo ćemo čekati svitanje. Nije daleko i put nije težak. Znam da smo mokri i smrznu* ti, ali sutra ćemo se ogrejati kraj vatri naših dušmana.” Govorila je s potpunim samopouzdanjem.

Mislim da ne bih umeo provesti ljudi kroz tu vlažnu noć, ali Nimju je umela. Govorila je kako njeno jedino oko u tami vidi ono što naše oči ne mogu; možda je to bila istina, a možda je prosto bolje od mene poznavala taj predeo. Kako god da je to učinila, učinila je dobro. Tokom poslednjeg časa puta išli smo obodom brega i najednom nam hod postade lakši kad, sa zapadne uzvišice nad dolinom Lag, videsmo vatre dušmanskih straža, u mraku pod nama. Cak sam mogao videti zapreku od oborenih borova i odsjaj reke Lag u pozadini. U dolini, ljudi bacahu velike naramke drva na vatre, da osvetle put kojim su s juga mogli stići napadači.

Domogosmo se šuma i popadasmo po vlažnoj zemlji. Neki od nas pali su u varljiv, snovima ispunjen, nemiran dremež, ali ne beše to nikakav san i ostavljao je čoveka promrzlog, bolnog i smoždenog. Ali Nimju je ostala budna, mrmljala čini i pričala s onima što ne uzmogoše da zaspu. Ne beše to beznačajno, jer Nimju nije imala kad da dokono čavrila, već je plahovito

objašnjavala zašto se borimo. Ne za Mordreda, govorila je, već za Britaniju bez stranaca i stranih novotarija. Čak su je i hrišćani među mojim ljudima slušali.

Nisam čekao zoru da bih poveo napad. Kad je nakvašeno nebo propustilo prvi bledi zrak čeličnosivog svetla na istoku, izbudih usnule i sa svojih pedeset kopljonoša siđoh do ivice šume. Čekali smo iznad travom obrasle strmeni, jednako okomite kao što su i bokovi Hridi u Ajnis Vidrinu. Leva ruka mi tesno utegnuta kaišima štita, Hajvelban visi o bedru, teško koplje stežem desnicom. Razređena magla ukaza se tamo gde je reka isticala iz dola. Bela sova minu kraj drveća za kojim smo se krili, moji ljudi se poplašše da će nam doneti zlu sreću; ali onda divlja mačka frknu negde iza nas, a Nimju reče da je sovina pojava, vesnik propasti, potrta. Pomolih se Mitri, darujući sve naredne sate njegovoj slavi, pa rekoh ljudima da su Franci bili daleko gori protivnici od ovih snom omamljenih Povišana u udolici podno nas. Sumnjaо sam da je to sasvim tačno, ali ljudima na korak od bitke ne treba istina, već ohrabrenje. Ispotiha sam naredio Ajsi i još jednom borcu da ostanu blizu Nimju jer, znao sam, bude li ona umrla, samopouzdanje mojih ratnika raspršće se kao letnja magla.

Kiša nas je sad pljuckala u leđa, načinivši travu na kosini skliskom. Nebom iznad dalje strane doline širilo se svetlo, bacivši prve senke između uskomešanih oblaka. Svet je bio siv i crn; noćna tama u samom dolu, nešto svetlijе na ivici šume. Uplaših se da će nas neprijatelj videti pre no mi njega. Njihove vatre još su bleskale, mada mnogo slabašnije no u mrklim, zloslutnim dubinama noći. Straže nisam video. Bilo je vreme za pokret.

„Krenite lagano“, naredih. Zamišljao sam ludu trku nizbrdo, ali sad se predomislih. Mokra trava je prevrtljiva i biće bolje, odlučih, ako se budemo sporo i tiho šunjali naniže, kao utvare u praskozorje. Poveo sam, stupajući sve opreznije što se kosa oštire naginjala. Čak ni okovane čizme ne daju pouzdan oslonac na mokrom tlu, pa smo se prikradali kao mačke, usporeno; najglasniji zvuk u polumraku beše naše disanje. Poštapali smo se kopljima. Dvaput se neko omače i teško tresnu, štitovi zveznuše o kanje mačeva ili o koplja, i oba puta se ukočismo, čekajući zov stražara. Ništa.

Poslednji komad strmine imao je najveći nagib, ali s izbočine tog poslednjeg pada, naponstku videsmo celo dno udoline. Reka je kao tamna senka tekla daljom stranom, dok je ispod nas rimski put išao između skupine koliba trščanih krovova, gde su se dušmani sklanjali. Videh samo četiri čoveka. Dva su čučala kraj vatri, treći je sedeо pod strehom kućerka, a četvrti je koračao tamo-amo duž barikade. Nebo na istoku gotovo je izbledelo do jarkog sjaja zore, i bilo je vreme da pustim svoje kopljanike vučjih repova u pokolj. „Nek bogovi budu vaš živi zid“, rekoh, „i ubijajte kako valja.“

Prejurismo poslednje parče strmeni. Neki su se suljali na zadnjicama radije nego da se održavaju na nogama, drugi su isprednjačili i, pošto im bejah vođa, trčao sam uz njih. Strah daje krila i mi zaurlasmo izazov. Vukovi Benika stigli su u brda na granici Povisa. Nosili su smrt. Namah, kao i uvek u boju, ushićenje nas ponese. Užitak je buktao u nama i nadimao nam srca, dok su uzdržanost, misli i ljudskost čileli da ostave samo zverski bes u borbi. Preskočih nekoliko poslednjih stopa, zapeh u neki malinjak, šutnuh prazno vedro i tada videh prvog uzbunjenog čoveka gde se pomalja iz obližnje krovnjare. Bio je u čakširama i dolami, nosio je koplje i treptao u kišnom osvitu; tako je i umro, s mojim kopljem u trbuhu. Zaurlah vučji zov, zazivajući dušmane da dođu i umru.

Koplje mi se zaglavilo u mrtvačevom drobu. Ostavih ga i potegoh Hajvelban. Još jedan čovek je izvirio iz kolibe i ubodoh u oči, odbacivši ga natraške. Moji ljudi proticali su kraj mene, zavijajući i podvriskujući. Stražari su bežali. Jedan dotrča do reke, zastade, okrete se i

pogibe, nataknut na dva koplja. Neko od mojih ratnika ščepa glavnju iz vatre i baci je na vlažnu trsku. Još ugaraka polete, dok na koncu kolibe ne prihvatiše vatru, izgoneći stanare napolje. Kopljanci su ih sačekivali. Zena zavrišta kad je poklopi zapaljena trska. Nimju je podigla mač mrtvog neprijatelja i sad ga zarivala u vrat nekog čoveka koji je pao. Ispuštalaj je čudnovate, vrištave krike koji su jezivu zoru ispunjavali novim užasom.

Kavan zarika na ljudi da trgaju stabla iz ograde. Prepustih nekolicinu preživelih dušmana milosti svojih vojnika, te odoh da pomognem. Barikada beše načinjena od dva tuceta oborenih borovih stabala, i svako je morala vući dvadesetina ljudi. Načinismo prodor četrdesetak stopa širok, tamo gde je put tekao kroz ogradu, kad čuh Ajsu kako me doziva.

Ljudi koje smo poklali ne behu sva sila okupljena u dolu, već pre stražarska linija koja čuvaše ogradu. Sad se glavna posada, probuđena strkom, ukaza u severnom delu doline.

„Živi zid!“ pozvah. „Živi zid!“

Stadosmo u stroj odmah iza zapaljenih koliba, sa severne strane. Dva moja čoveka skršila su gležnjeve jureći niz strminu, jedan je poginuo u prvim trenucima bitke, ali mi ostali skupisemo se u liniju i slepismo ivice štitova. Živi zid beše valjano zbijen. Povratio sam svoje koplje, usukao Hajvelban i isturio vrh koplja da se pridruži drugim čeličnim oštricama što su bljeskale pet stopa ispred živog zida. Šestorici naredih da ostanu iza nas sa Nimju, za slučaj da je neko od dušmana pretekao, skriven u senkama. Onda smo morali čekati Kavana da zameni štit. Kaiševi na njegovom su pukli, pa je pokupio štit mrtvog Povišanina, hitro isekao kožni pokrovac sa znamenom orla, pa stao na svoje mesto, s desne strane zida. Beše to najranjivije mesto živog zida, jer krajnji desni mora štit pružati uлево kako bi zaštitio saborca, te tako svoju desnu stranu ostavlja izloženu udarcima neprijatelja. „Spreman, gospodaru!“, javio je.

„Napred!“, zagrmeh. Bilo je bolje ići napred, pomislih, nego pustiti dušmane da se postroje i napadnu nas.

Bokovi doline dizali su se sve viši i okomitiji što smo dalje išli ka severu. Strmina zdesna, iza reke, beše sva u gustom spletu drveća, a s leve strane brdo najpre beše travnato, pa se pretoči u šiprag. Dolina se sužavala kako smo stupali napred, mada nikad dovoljno da bi se nazvala tesnacem. Bilo je mesta da se četa prestrojava i zavarava neprijatelja u dolini, mada je močvarna obala reke sužavala suvo tle pogodno za borbu. Prvo, oblacima zagušeno svetlo obasjavalo je zapadne bregove, ali trebalo mu je još vremena da prodre duboko u dolinu, gde je kiša konačno posustala. Sad je provalio vetar, hladan i vlažan, zalelujavši plamenove logorskih vatri, poviše u dolu. Vatre su obasjavale čitavo selo čatrlja oko rimskog zdanja. Senke užurbanih ljudi treperile su pred vatrama, konji su njištali, i onda sam najednom, kad je naposletku avetijsko svetlo zore poleglo po putu, video živi zid gde se okuplja.

Isto tako videh da živi zid ima barem stotinu ljudi, i da sve novi i novi pristižu i staju u vrstu. „Stoj!“, naredih, pa sam škiljio pri lošem svetlu i nagađao da blizu dve stotine štitova čini neprijateljski zid. Siva svetlost odbijala se o vrhove kopalja. To beše cvet Godfridove vojske, garda koju je poslao da drži dolinu.

Dol svakako beše preširok da se mojih pedeset boraca održi. Put je išao nedaleko od zapadne padine i ostavljao široku čistinu zdesna, odakle su nam dušmani lako mogli udariti u bok. „Polako nazad!“, doviknuh ljudima. „Polako i sigurno! Natrag do ograde!“ Mogli smo držati prodor koji smo načinili u ogradi, mada je čak i tako bilo samo pitanje trena kad će se dušmani ispeti preko preostalih debala i opkoliti nas. „Lagano nazad!“, pozvah ponovo, pa

zastadoh dok su se moji ljudi povlačili. Čekao sam jer se usamljeni jahač izdvojio iz neprijateljske vrste i mamuzao konja ka nama.

Izaslanik beše visok čovek, jahao je valjano. Imao je gvozdeni kalpak ukrašen labuđim perjem, koplje i mač, ali ne i štit. Nosio je prsnik, a sedlo mu beše ovčja koža. Bio je vrlo lep čovek, tamnook i crne brade, i beše nečega poznatog u njegovom liku, ali dok ne zateže konju vođice tik preda mnom, nisam ga poznao. Bio je to Valerin, poglavatar za kog je Ginevra bila zaručena kad je srela Artura. Zurio je naniže u mene, pa stade da lagano diže koplje, sve dok mi ga ne uperi u grlo. „Nadao sam se“, reče, „da ču umesto tebe naći Artura.“

„Moj te gospodar pozdravlja, gospodaru Valerine“, rekao sam.

Valerin pljunu na moj štit, koji je opet nosio znak Arturovog medveđa. „Uzvrati mu pozdrave“, kazao je, „njemu i kurvi kojom se oženio.“ Zastade, dižući vrh koplja tako da mi bude pred očima. „Daleko si od kuće, mali dečače“, rekao je, „da li majka zna da nisi u krevetu?“

„Moja majka“, odvratih, „priprema kotao za tvoje kosti, gospodaru Valerine. Treba nam lepka, a čuli smo da je najbolji onaj od kostiju ovce.“

Bio je zadovoljan što ga prepoznajem, pomislivši da je to zbog slave. Nije shvatao da sam ja bio jedan od Arturovih gardista u Kaer Sasu, pre toliko godina. Odmakao mi je koplje od lica i zagledao se u moje ljudi. „Nema vas mnogo“, reče, „ali zato nas ima. Bi li voleo da se sad predaš?“

„Mnogo vas je“, rekoh, „ali moji ljudi su gladni bitke, pa će im goditi velika isporuka dušmana.“ Od vođe se očekuje da bude dobar u ovim ritualnim vređanjima pre boja, i ja sam uvek ljudski uživao u njima. Artur nikad nije valjao za takva prepucavanja, jer je čak i u poslednjim trenucima pre no što seča otpočne još pokušavao da se dopadne neprijateljima.

Valerin napola okrete konja. „Tvoje ime?“, pitao je spremajući se da odjaše.

„Gospodar Derfel Kadarn“, rekoh ponosito i mislim da sam video, ili se samo možda ponadao tome, trzaj kojim je pokazao da zna za mene, pre no što je podbo konja i odjahao.

Ako Artur na dođe, pomislih, svi smo pokojni; ali kad sam se priključio ljudima kod barikade, zatekoh Kilhuka, koji je ponovo jahao uz Artura. Čekao me je. Njegov veliki konj bučno je štrpkao travu u blizini. „Nismo daleko, Derfele“, uveravao me je. „Kad te gnjide napadnu, bežite. Razumeš? Naterajte ih da vas progone. Tako će se raštrkati, a kad nas vidite da dolazimo, sklanjajte se s puta.“ Zgrabio me je za ruku, pa stegao u medveđi zagrljaj. „Ovo je bolje nego pregovori o miru, a?“, reče, pa priđe konju i diže se u sedlo. „Budite kukavice samo malo!“, doviknu mojim ljudima, pa diže ruku i potera konja na jug.

Objasnih ljudima šta su značile Kilhukove reči na rastanku. Onda zauzeh mesto u središtu živog zida koji se protezao preko otvora koji smo načinili u ogradi. Nimju beše iza mene, još stežući okrvavljeni mač. „Pravićemo se da paničimo“, obratih se ratnicima u zidu, „kad krenu u prvi juriš. Ne sapličite se u trku, i vodite računa da se uklonite konjima s puta.“ Naredih četvorici ljudi da onoj dvojici sa slomljenim člancima pomognu do gustiša iza ograde, gde su mogli da se sakriju.

Čekali smo. Osrvnuh se jednom, ali nisam mogao videti Arturove ljudi, za koje sam nagađao da su skriveni tamo gde je put ulazio u lug, četvrt milje na jug. Meni zdesna tekla je reka puna tamnih, blistavih virova, na kojima su plutala dva labuda. Čaplja je ribarila na obali, ali onda lenjo raširi krila i zlepeta ka severu; Nimju kaza da je znamenje povoljno, jer je ptica zlu sreću ponela ka dušmanima.

Valerinovi kopljanici primicahu se lagano. Bili su probuđeni za bitku i još umrvljeni. Neki behu gologlavi, pretpostavljao sam da su ih vođe izvukle iz slamarica u takvoj hitnji da nisu svi stigli da navuku oklope. Nisu imali druida, pa smo bar bili pošteđeni čaranja, mada sam ja, kao i moji ljudi, brzo mrmljao molitve. Ja svoje posvetih Mitri i Belu. Nimju je prizivala Andraste, boginju pokolja, dok je Kavan kumio svoje irske bogove da njegovom koplju daju dobar dan za ubijanje. Videh da je Valerin sjahao i vodio ljudi iz sredine vrste, ali primetih i slugu koji je vodio poglavarevog konja nedaleko od prednjih redova.

Silovit nalet vlažnog vetra naneo je dim spaljenih koliba preko druma, napola skrivajući stroj protivnika. Leševi njihovih drugova rasaniće kopljanike koji su dolazili, mislio sam; bio sam u pravu, jer začuh besne krike dok su se susretali sa posećenim trupinama, i kad je novi udar vetra raspriro dim, napadačka vrsta je prilazila brže, uzvikujući uvrede. Čekali smo čutke, dok je sivkasto, rano svetlo sipilo u zamračeno dno doline.

Neprijatelji zastadoše pedesetak koraka od nas. Svi su na štitovima nosili orla Povisa, ne besē Silura ili drugih saveznika što ih je Godfrid okupljaо. Ove kopljonoše, nagađao sam, behu najbolje što je Povis imao, pa će nam svaki kog ubijemo sad olakšati muke kasnije, a bogovi znaju da nam je to preko potrebno. Dosad smo mi bili pobednici. Morao sam se podsećati da su ti lagodni, prvi trenuci borbe poslužili samo tome da dovuku svu silu Godfrida i njegovih saveznika protiv nekolicine ljudi odanih Arturu.

Dva čoveka istrčaše iz Valerinove vrste i zavitlaše koplja koja fijuknuše visoko nad našim glavama, i zariše se u zemlju pozadi. Moji ljudi su klicali, i neki namerno makoše štitove u stranu i otkriše tela, izazivajući dušmane da pokušaju još jednom. Zahvalih Mitri što Valerin nema strelce.. Malo ratnika je nosilo lukove, jer strela ne može kroz štit ili kožni nagrudnjak. Luk je lovačko oružje, najbolji za ptice i sitnu divljač, ali gomila seljaka pozivara sa lukovima ipak može biti neugodna, jer teraju ljudi da čuče iza štitova.

Još dvojica hitnuše koplja. Jedno tupo udari u štit i zabode se, drugo opet ode previsoko. Valerin nas je gledao, procenjujući odlučnost, i možda zato što nismo uzvraćali kopljima pomislio da smo već potučeni. Podiže ruke, tresnu kopljem o štit i povika naredbu za juriš.

Zagrmeli su izazov i mi se, kao što je Artur naredio, rasusmo i utekosmo. Za tren nastade zabuna, dok su ljudi u vrstama ometali jedan drugog, ali onda se razdvojimo i otrčasmo niz put. Nimju, u lepršavom crnom plaštu, jurila je pred nama, neprekidno se osvrćući da vidi šta se zbiva iza. Dušmani su klicali pobedi i trkali se ko će nas pre doseći, dok je Valerin, videvši priliku da iz sedla seče razbijenu rulju, pozvao slugu da privede konja.

Trčali smo trapavo, ometani ogrtačima, štitovima i kopljima. Bejah umoran i dah mi je zapinjao u prsima dok sam pratio svoje ljudi ka jugu. Čuo sam dušmane iza i dvaput bacio pogled preko ramena. Lice visokog, crvenokosog čoveka izobličilo se u naporu da me se dočepa. Trčao je brže od mene, i pomislih da će morati da stanem, okrenem se i pozabavim njime, kad čuh blagosloveni, slatki zvuk Arturovog roga. Jeknuo je dvaput i onda, iz svitanjem zamagljenog šumarka, Arturova moć provali.

Najpre se ukaza bela perjanica samog Artura, svetlucav oklop i štit blistav kao ogledalo, beli ogrtač raširen straga poput krila. On naperi koplje dok je njegova pedesetina na oklopljenim konjima ulazila u vidokrug, lica optočenih gvožđem. Oštice oružja su sjaktale. Barjadi zmaja i medveda zalepršaše svima na videlu, zemlja se zatrese pod teškim kopitimа što su kal i vodurinu bacala visoko u vazduh, dok su veliki konji hvatali brzinu. Moji ljudi klisnuše u stranu, okupivši se u dve grupe, brzo obrazujući odbrambene prstenove isturenih štitova i kopalja. Odoh ulevo i osvrnuh se na vreme da vidim Valerinove ljudi gde se u očaju

trude da sastave živi zid. Valerin sa konja povika da se povuku do barikade, ali već beše prekasno. Naša klopka se zatvorila, branioci doline Lag našli se pred propašću.

Artur protutnja kraj mene na Lamri, kobilli mezimici. Konjski pokrovac i skutovi njegovog belog ogrtića behu već umazani blatom. Vojnik izbací koplje koje skliznu niz

Lamrin grudni oklop, Artur ostavi koplje u telu prvog čoveka i Ekskalibur se ukaza u osvitu dana. Ostatak konjanika prigrme, kao povodanj buke i vode. Valerinovi ljudi su vrištali kad se goleme beštije baciše na njihovu izlomljenu vrstu. Mačevi siktahu naniže, ostavljući ljude da posrću, krvavi, dok su se konji probijali dalje, bacajući prestravljene vojнике pod gvožđem postavljena kopita. Rasuti pešaci ne mogu se braniti od konja, a ovi poviški ratnici nisu imali vremena da načine ni najmanji živi zid. Mogli su samo da beže i Valerin, videvši da spasa nema, okrete svog lakog konja i odgalopira put severa.

Neki od njihovih ljudi su ga sledili, ali svaki pešak beše osuđen da ga konji pregaze. Ostali okretoše u stranu i jurnuše ka reci i brdima, i te smo mi lovili, okupljeni u četice. Neki baciše štitove i koplja, podigavši ruke, i te ostavismo u životu, ali svaki onaj koji se odupiraše bio je opkoljen kao vepar u česti i izboden nasmrt. Arturov konj nestade u dolu, ostavljući za sobom jeziv trag lobanja otvorenih udarcima mača, ogoljenih mozgova. Ostali dušmani su šepali i padali, a Nimju, gledajući uništavanje, zakriča u znak pobjede.

Imali smo blizu pedeset zarobljenika. Barem još toliko beše upokojeno ili na umoru. Nekolicina uteče uz brdo niz koje smo mi sišli u sivilu svitanja, neki se podaviše u pokušaju da preplivaju Lag, a ostali su bili okrvavljeni, poljuljani i potučeni. Povraćali su Sagramorovi ljudi, stotinu i pedeset najboljih kopljonoša, pojaviše se na vidiku dok smo okruživali poslednje Valerinove žive borce. „Ne možemo bacati ljude na čuvanje sužanja“, pozdravi me Sagramor.

„Znam.“

„Onda ih zatuci“, naredio je, a Nimju se odazva odobravanjem.

„Ne“, nisam dopuštao. Sagramor će mi biti zapovednik do kraja dana i nisam uživao što mu protivurečim, ali Artur je želeo mir za sve Brite i klanje bespomoćnih zarobljenika nije bilo način da se Povišani privole miru. Osim toga, moji su ljudi pohvatili sužnje, te je njihova sudbina bila na meni. Namesto da ih pobijem, naredih im da se svuku do gola, pa smo ih jednog po jednog vodili Kavanu, koji je držao kamen umesto čekića, pored stene da mu bude nakovanj.

Svakom postavismo na stenu ruku kojom je držao koplje, pa smrvismo dva najmanja prsta kamenom. Čovek s dva razmrskana prsta će živeti, možda će jednom opet podići koplje, ali ovog dana ne. Ne za mnogo dana. Potom ih otpošlasmo na jug, nage i krvave, i rekosmo im da će, vidimo li njihova lica opet pre sumraka, sigurno umreti. Sagramor se mrštio na mene što iskazujem takvu blagost, ali nije poništio zapovest. Moji ljudi uzeše najbolja odela i čizme dušmana, potražiše novac u odbačenoj odeći, pa baciše prnje u kolibe što su još gorele. Zaplenjeno oružje zgomilasmo kraj druma.

Onda odosmo na sever, uvidevši da je Artur okončao poteru kod gaza. Vratio se u naselje raštrkano oko zamašnog rimskog zdanja; prepostavio je da su u kući nekad konačili ljudi na putu ka severnim gorama. Skupina žena šćućirila se, pod stražom, stežući decu i dronjavi imetak.

„Tvoj neprijatelj“, rekoh Arturu, „bio je Valerin.“

Potraja malo dok je prizvao ime u sećanje, onda se osmehnuo. Skinuo je kalpak i sjahao da nas pozdravi. "Jadni Valerin", reče, „već drugi put gubi.“ Onda me je zagrlio i zahvalio mojim ljudima. „Noć je bila mrkla“, reče, "sumnjao sam da ćeš naći put za dolinu."

„I nisam. Nimju je.“

„Onda ti dugujem zahvalnost“, reče on njoj.

„Zahvali mi“, odvratila je, „tako što ćeš nam doneti pobedu danas.“

„Uz pomoć bogova, hoću.“ Okrenuo se i pogledao Galahada, koji je jahao u jurišu. „Idi na jug, gospodaru prinče, odnesi moje pozdrave Todriku i izmoli da nam koplja njegovih vojnika dođu u pomoć. Neka Gospod da tvom jeziku rečitost.“ Galahad podbode konja i ode kroz dol što je zaudarao na krv.

Artur se okreće i zagleda u vrh brega, na milju severno od gaza. Tamo beše stara zemljana utvrda, amanet Starog naroda. Izgledala je napušteno. „Biće zlo sa nama“, reče s osmehom, „ako iko vidi gde se skrivamo.“ Želeo je da nađe skrovište i tamo ostavi teške konjske oklope, pre no što pođe da podigne Godfridove ljudi iz njihovih bivaka kod Branogenijuma.

„Nimju će baciti čini skrovitosti“, rekoh.

„Hoćeš li, gospo?“, upita on žudno.

Ona ode da potraži lobanju. Artur me opet lupi po plećima, pa pozva slugu Hagvida da mu pomogne sa skidanjem teškog oklopa od krljušti. Svukao ga je preko glave, razbarušivši kratku kosu. „Da li bi ga nosio?“, upita me.

„Ja?“, bio sam zapanjen.

„Kad neprijatelj napadne“, objasnio je, „očekivaće da me nađe ovde. Ako me nema, posumnjaće na klopku.“ Nasmešio se. „Pitao bih Sagramora, ali lice mu je nešto upadljivije od tvog, gospodaru Derfele. Morao bi i da odrežeš nešto te duge kose.“ Moja svetla kosa koja viri ispod kalpaka bila bi siguran znak da nisam Artur. „Možda i da skratiš bradu malo.“

Uzeo sam oklop od Hagvida i zaprepastio se težinom. „Biću počastovan“, rekoh.

„Težak je“, upozori me Artur. „Biće ti vruće, ne možeš videti sa strane kad nosiš šlem, pa će ti trebati dva dobra borca uz bokove.“ Vide da oklevam. „Da pitam nekog drugog?“

„Ne, ne, gospodaru“, kazao sam. „Nosiću ga.“

„Doneće ti opasnost“, upozorio me je.

„Nisam ni očekivao miran dan, gospodaru.“

„Ostaviću ti barjake“, reče. „Kad Godfrid dođe, mora biti uveren da su svi njegovi dušmani na jednom mestu. Biće to teška borba, Derfele.“

„Galahad će dovesti pomoć“, ubedljivo sam ga.

Uzeo mi je prsnik, pružio mi svoj blistavi štit u zamenu za moj, pa mi dao i beli plašt. Okrenuo se i uhvatio Lamri za đem. „Ovo je“, reče kad mu pomogoše da uzjaše, „bio lakši deo dana.“ Pozvao je Sagramora, pa nam se obratio obojici. „Neprijatelj će stići do podneva. Učinite što možete da ih spremno dočekate, pa se borite kako nikad niste. Ako se ponovo vidimo, radovaćemo se pobedi. Ako ne, pozdravljam vas, zahvaljujem i čekam vas na gozbi u Zemlji seni.“ Povika svojim ljudima da uzjašu, pa ode na sever.

A mi smo čekali da otpočne prava bitka.

Oklop od krljušti, nečuveno težak, poleže mi po ramenima kao obramica s vedrima vode, kakvu žene tegle kućama svakog jutra. Čak sam teško dizao ruku s mačem, mada postade lakše kad sam pritegao pojaz čvrsto oko gvozdenih pločica, te tako smakao težinu donjeg dela oklopa s ramena.

Nimju, završivši čin skrovitosti, podseče mi kosu nožem. Spalila je svaku odrezanu dlaku, kako je ne bi našli neprijatelji i uvračali me; onda sam, ogledajući se u Arturovom štitu, skresao bradu dovoljno da je pokrije vizir kalpaka. Onda stavih šlem na glavu, silom natakavši kožnu postavu na lobanju i potežući naniže dok mi glava ne beše zatvorena kao u školjci. Glas mi se činio prigušenim uprkos prorezima u sjajnom metalu, kod ušiju. Podigoh teški štit, sačekah da mi Nimju prebac blatom umrljan plašt preko ramena, pa pokušah da se sviknem na nezgrapnu težinu oklopa. Naterao sam Ajsu da se bori protiv mene drškom koplja kao štapom za vežbu, i nadoh da sam sporiji no obično. „Strah će ti dati hitrinu, gospodaru”, reče Ajsa kad je deseti put mimošao moju odbranu i tresnuo me po glavi tako da je sve zvonilo.

„Nemoj da odvališ perjanicu”, rekoh. Potajno sam priželjkivao da nisam primio teški oklop. Bila je to konjička oprema, načinjena da izazove stravu i oteža jahača koji treba da se probije kroz dušmanske redove, ali kopljanič zavisi od pokretljivosti i brzine, kad nije zbijen rame uz rame u živom zidu.

„Bar izgledaš predivno, gospodaru”, reče Ajsa zadržano.

„Ima da budem predivan leš ne budeš li mi čuvao bok”, odvratih. „Kao da se boriš u vedru.” Svukoh kalpak, s olakšanjem osetivši kako stege na mojoj glavi popustiše. „Kad sam prvi put video ovaj oklop”, rekoh Ajsi, „želeo sam ga više od ičega na svetu. Sad bih ga dao za pristojan kožni nagrudnjak.”

„Bićeš ti dobro, gospodaru”, iskezi se Ajsa.

Imali smo posla. Žene i deca zaostali za Valerinovim poraženim ljudima morali su biti otpošlati iz doline na jug, pa pripremismo odbranu blizu ograde od stabala. Sagramor je strahovao da bi nas nadmoćna sila neprijatelja mogla izgurati iz dola pre no što Arturovi konjanici stignu; trudio se da zemljište preuredi što je bolje mogao. Moji ljudi hteli su da počinu, ali smo, umesto odmora, prokopali plitak šanac preko doline. Taj jarak ne beše dubok dovoljno da zaustavi čoveka, ali mogao bi naterati kopljaniča u jurišu da izgubi korak, možda se i saplete pred našim kopljima. Drvena barikada ležala je odmah iza šanca; beše to južna međa našeg povlačenja, to smo mesto morali braniti do smrti. Sagramor podglavi oborenog drveća odbačenim kopljima Valerinovih boraca, naredivši da se duboko ukopaju. Tako je načinio živicu od naperenih kopalja među borovim granjem. Ostavili smo procep u barikadi tamo gde ju je presecao put, da se možemo povući iza nje i braniti se odatle.

Mene je brinula strma, čista kosina niz koju su se moji ljudi sjurili u svitanje. Godfridovi ratnici nesumnjivo će nahrupiti pravo u dolinu, ali pozivare bi mogli poslati na više zemljište, da zaprete našem levom boku. Sagramor nije imao koga da ostavi gore, ali Nimju nas je ubeđivala da to i nije nužno. Uzela je deset zaplenjenih kopalja i, uz pomoć pola tuceta mojih ljudi, obezglavila deset mrtvih Valerinovih kopljonoša. Odneli su kopljia i krvave glave uzbrdo, tamo zaboli kopljista u zemlju, a na čelične vrhove natakli glave. Grozno je ukrasila mrtve glave, stavljajući upletenu travu namesto kose; svaki čvor bio je začaran. Onda rasu tisove grane između naširoko raštrkanih kočeva. Načinila je bedem duša; niz ljudskih strašila prožetih činima i vradžbinama, kraj kog se nijedan čovek ne bi usudio bez pomoći druida. Sagramor požele da jedan takav bedem bude i severno od gaza, ali Nimju odbi. „Njihove ratnike pratiće druidi, a bedem duša je igrarija za druida. Ali pozivari nemaju druide.” Nabrala je naramak sporiša silazeći niz brdo i sad je male purpurne cvetove delila kopljonošama. Svi su znali da sporiš štiti čoveka u boju. Pod moj oklop nagura čitav struk.

Hrišćani se okupiše da se pomole, dok pagani zazivahu pomoć bogova. Ljudi su bacali novčiće u reku, pa izvlačili talismane da ih Nimju dotakne. Većina je nosila zeće šape, ali neki joj prineše vilovnjačke strelice ili zmijska jaja. Vilovnjačke strelice behu od kremena, tanane glave strele koje su odapeli duhovi, veoma cenjene među vojnicima. Zmijska jaja behu živih boja, a Nimju ih je činila blistavijim umačući ih u reku, pre no što bi ih prinela zdravom oku na dodir. Pritiskao sam krljuštasti oklop sve dok ne osetih kako mi kopča koju mi je dala Keinvin utiskuje u prsa, pa klekoh i poljubih zemlju. Držao sam čelo na mokrom tlu, preklinjući Mitru da mi da snagu, hrabrost i, ako mu je po volji, dobru smrt. Neki ljudi pili su medovinu koju nađosmo u selu, ali ja ne uzeх ništa osim vode. Jeli smo hranu koju su Valerinovi ljudi mislili da doručkuju, a potom grupa kopljjanika pomože Nimju da pohvata krastače i rovke, koje pobi i postavi na put iza gaza, kako bi dušmani naišli na zao predznak. Tad još jednom naoštisimo oružje i stadosmo da čekamo. Sagramor je našao čoveka skrivenog u šumi iza naselja. Bio je ovčar i Sagramor ga ispita o okolnom krajoliku, saznavši da postoji drugi gaz uzvodno, odakle nam dušmani mogu prići s boka budemo li pokušali da branimo obalu na severnom kraju udolice. Sad nas nije mučilo postojanje drugog gaza, ali morali smo pamtiti da postoji, jer je neprijatelju davao puta da obide našu vrstu najistureniju ka severu.

Bio sam nemiran zbog predstojeće bitke, ali se činilo da Nimju nema straha. „Nemam čega da se bojam“, reče mi. „Podnela sam Tri rane, šta me sad može povrediti?“ Sedela je kraj mene, blizu gaza na ulazu u dolinu. Tu će biti prva linija odbrane, mesto sa kog ćemo početi lagano povlačenje i tako uvući dušmane u udolinu i Arturovu stupicu. „Osim toga“, reče, „pod Merlinovom sam zaštitom.“

„Zna li on da smo ovde?“, upitah je.

Zastala je, pa klimnula glavom. „Zna.“

„Hoće li doći?“

Namrštila se, kao da je moje pitanje tupavo. „Učiniće ono što je nužno“, reče lagano.

„Onda će doći“, rekoh, pun grozničave nade.

Nimju zavrte glavom nestrpljivo. „Merlin mari jedino za Britaniju. Veruje da bi Artur mogao doprineti da se obnovi Mudrost Britanije, ali ako smisli da bi Godfrid bio bolji za to, onda će, veruj mi, Derfele, stati na njegovu stranu.“

Toliko mi je i Merlin nagovestio u Kaer Sasu, ali i dalje mi beše teško da poverujem da su njegova stremljenja tako daleko od mojih sopstvenih zaveta i nada. „A šta je s tobom?“, upitah Nimju.

„Imam jedno breme koje me veže za ovu vojsku“, rekla je. „Potom idem da pomognem Merlinu.“

„Gundleus“, rekoh.

Potvrdila je glavom. „Daj mi Gundleusa, Derfele“, kaza gledajući me u oči, „daj mi ga živog, kumim te.“ Dotače kožni povez za oko i učuta, usmerivši svu snagu na osvetu za kojom je žudela. Lice joj još beše bledo kao kost i crna kosa padala je u tankim pramenovima preko obraza. Blagost koju je otkrila za Lughnasu beše nestala pred jezivom natmurenošću i terala me da mislim kako je nikad neću razumeti. Voleo sam je, ne onako kako sam bio ubeđen da volim Keinvin, već kao što čovek voli lepo divlje biće, orla ili divlju mačku, jer sam znao da se nikad ne bih srođio s njenim životom satkanim od snova. Iznenada se namrštila. „Nateraću Gundleusovu dušu da vrišti do kraja vremena“, rekla je tiho, „poslaću je kroz ambis u nišavilo, ali on ga nikad neće doseći, Derfele. Patiće na ivici, zapomažući.“

Zadrhtah zbog Gundleusa.

Uzvik me natera da pogledam preko reke. Šest konjanika galopiralo je ka nama. Ljudi iz živog zida digoše se i protnuše ruke kroz kaiše štitova, ali onda videh da jahače vodi Morfans. Jahao je kao očajnik, mamuzajući premorenog konja, svog u peni, i pobojah se da su njih šestorica sav ostatak Arturovog odreda.

Konji zapljuškaše kroz gaz; pođoh im u sretanje sa Sagramorom. Morfans zateže vođice na obali. „Eto ih na dve milje odavde“, prodahta. „Artur nas je poslao da vam pomognemo. Bogovi, te kopiladi ima na stotine!“ Obrisala znoj sa čela, pa se naceri. „Plena ima dovoljno za nas hiljadu!“ Teško skliznu iz sedla. Video sam da nosi srebrni rog i pretpostavio da će njime pozvati Artura, kad kucne pravi čas.

„Gde je Artur?“, upita Sagramor.

„Na sigurnom mestu“, uveri nas Morfans, pa ugleda oklop na meni i ružno lice mu se razdvoji u iskrivljen osmeh. „Vuče te nadole taj oklop, je li?“

„Kako se uopšte bori u ovome?“, upitah.

„Vrlo dobro, Derfele, vrlo dobro. A i ti ćeš.“ Lupi me po ramenu. „Ima li vesti od Galahada?“

„Nikakvih.“

„Agrikola nas neće ostaviti da se sami borimo, šta god taj hrišćanski kralj i njegov upišani sin žezele!“, reče Morfans, pa povede svojih pet konjanika iza živog zida. „Dajte nam samo malo vremena da se konji izduvaju“, zatraži.

Sagramor stavi kalpak na glavu. Numiđanin je nosio verižnjaču, crni plašt i visoke čizme. Gvozdeni šlem beše obojen u crno katranom, a na temenu se dizao oštar šiljak, što mu davaše neobičan izgled. Obično se borio na konju, ali nije pokazivao žaljenje što je tog dana pešadinac. Niti je dopuštao da se vidi ma kakav znak nemira dok je dugim koracima grabio duž živog zida i hrabrio ljudi.

Navukoh Arturov tesni kalpak na glavu i pritegoh kaiš pod bradom. Tako, u opremi svog gospodara, hodao sam uz vrste kopljjanika i govorio ljudima da će borba biti teška, ali da je pobeda izvesna samo ako živi zid izdrži. Bio je to opasno tanak živi zid, na nekim mestima sa samo tri čoveka u dubinu, ali u njemu sve behu okušani ljudi. Jedan od njih istupi iz vrste kad sam prišao mestu na kom su se mešali moji i Sagramorovi ratnici. „Sećaš li se mene, gospodaru?“, obrati mi se.

Na tren pomislih da me je pomešao s Arturom i podigoh vizir da bi mogao da mi vidi lice, ali ga tada prepoznah. Beše to Grifid, Ovejnov četovoda, čovek koji je pokušao da me ubije u Lindinisu pre no što se Nimju umešala i spasla mi život. „Grifide, sine Ananov“, pozdravih ga.

„Bilo je zle krvi među nama, gospodaru“, reče i pade na kolena. „Oprosti mi.“

Podigoh ga na noge i zagrlih. Brada mu je posivela, ali inače je bio isti krakati čovek tužnog lica kakvog sam pamtio. „Moja duša je u tvojim rukama“, kazao sam, „i drago mi je da je tako.“

„I moja u tvojim, gospodaru“, reče.

„Minak!“ Prepoznao sam još jednog starog saborca. „Je li mi oprošteno?“

„Je li bilo šta da se prašta, gospodaru?“, upitao je, posramljen pitanjem.

„Ništa“, rekoh. „Nikakav zavet nije prekršen, kunem se.“

Minak kroči napred i zagrli me. Svud duž živog zida takvi sukobi su rešavani. „Kako ste živeli?“, upitah Grifida.

„Tukli se žestoko, gospodaru. Uglavnom protiv Serdikovih Sasa. Ovo danas će biti kao igra prema toj kopiladi, izuzev jedne stvari.“ Oklevao je.

„Pa?“, ohrabrih ga.

„Hoće li nam ona vratiti duše, gospodaru?“, upita Grifid, okrznuvši pogledom Nimju. Sećao se strašne kletve koju je bacila na njega i njegove ljudе.

„Naravno da hoće“, rekoh i pozvah Nimju, koja dotače Grifidovo čelo, i čela svih preživelih od tog davnog dana kad su mi u Lindinisu radili o glavi. Time je odnela kletvu i oni se zahvališe, ljubeći joj ruku. Opet zagrlilih Grifida, pa digoh glas da me svi moji ljudi čuju. „Danas ćemo bardovima dati dovoljno pesama da ih pevaju hiljadu godina! I danas opet postajemo bogati ljudi!“

Klicali su. Osećanja u tom nizu štitova behu tako bujna da su neki ljudi jecali od radosti. Sad znam da nema sreće kakvu pruža služba Hristu Isusu, ali kako mi samo nedostaje društvo ratnika. Ne beše ograda između nas tog jutra, ništa do silne, nabrekle ljubavi u trenucima dok iščekivamo dušmane. Bejasmo braća, bejasmo nepobedivi, čak i uzdržanom Sagramoru suze navreše u oči. Kopljonoše stadoše pevati Bojnu pesmu Beli Mavra, veliku ratnu himnu Britanije. Snažni muški glasovi nagonski raširiše sklad svom dužinom strojeva. Neki ljudi plesahu nad mačevima, poskakujući nezgrapno u kožnim oklopima dok su činili zamršene korake s obeju strana oštice. Hrišćani raširiše ruke dok su pevali, kao da je pesma paganska molitva njihovom Gospodu, dok su ostali klepali kopljima o štitove, u taktu melodije.

Pevali smo kako ćemo, kad dušmani dođu, natopiti našu zemlju njihovom krvlju. Prkosno smo nastavljali s pesmom dok se četa za četom kopljanika pojavljavaše na videlu; postrojavali su se na udaljenim poljima, pod kraljevskim barjacima, koji se jasno ukazivaju u oblačnom danu. I još smo pevali, moćnom plimom pesme prkoseći vojsci kralja Godfrida, vojsci oca one žene koju, bejah uveren, volim. I zato sam se borio, ne samo za Artura; jedino sam kao pobednik mogao otići u Kaer Sas i tako videti Keinvina ponovo. Nisam imao prava na nju, niti nade, jer bejah ropski sin, a ona princeza, pa ipak sam tog dana osećao da mogu izgubiti više no što sam ikad stekao.

Potraja čitav jedan čas dok ta glomazna horda načini bojnu vrstu na drugoj obali reke. Reka se mogla preći jedino na gazu, što je značilo da ćemo imati vremena za povlačenje kad dođe vreme, ali neprijatelj je u tom trenu nagađao kako nam je namera da ceo dan branimo gaz. Stoga nagomilaše najbolje borce u sredinu vrste. Sam Godfrid beše tamo, orlovskega barjaka umrljanog bojom što se razlila na kiši; izgledalo je kao da ga je već namočio našom krvlju. Arturovi barjaci, crni medved i crveni zmaj, vili su se u središtu našeg stroja, gde sam stajao licem ka gazu. Sagramor je bio kraj mene, brojeći neprijateljske zastave. Gundleusova lisica lepršala je tamo, crveni konj Elmeta, i još nekoliko koje nismo prepoznali. „Šeststo ljudi?“, nagađao je Sagramor.

„I još ih dolazi“, dodadoh.

„I ne moraju.“ Pljunu prema gazu. „I već su videli da nema Todrikovog bika.“ Dopusti sebi jedan od retkih osmeha. „Biće ovo bitka vredna pamćenja, gospodaru Derfele.“

„Drago mi je da ćemo je biti zajedno, gospodaru“, rekoh žučno. I to beše istina. Ne beše ratnika većeg od Sagramora, nijednog od kog su dušmani više strahovali. Cak ni Arturova pojava nije ulivala toliko strave koliko nedokučivo lice Numiđanina i njegov grozni mač. Beše to povijen mač, neobičan, iskovan u stranim zemljama, a Sagramor je njime vitlao strahovito hitro. Jednom sam ga pitao zašto se zakleo na vernost Arturu. „Kad nisam imao ništa“, objasnio je kratko, „Artur mi je dao sve.“

Naši kopljanici na kraju prestadoše s pesmom dok su dva druida krenula od Godfridove vojske. Mi smo imali samo Nimju da uzvraća njihove čini i ona sad zagaca preko gaza da sretne ljudе koji su poskakivali na jednoj nozi niz put, jedne ruke uzdignite i jednog oka

sklopljenog. To behu Jorvet, Godfridov čarobnik, i Tanaburs u dugoj odori izvezenoj mesecima i zečevima. Dva čoveka se izljubiše s Nimju, kratko popričaše, pa se ona vrati na našu stranu gaza. „Tražili su da se predamo”, reče prezrivo, „a ja sam pozvala njih da učine isto.“

„Odlično“, promumla Sagramor.

Jorvet nespretno doskakuta do obale. „Bogovi vas pozdravljaju!“, povika, ali niko mu nije odgovorio. Ja sam spustio vizir da me ne bi prepoznali. Tanaburs je skakao uz reku, štapom održavajući ravnotežu. Jorvet svoj štap podiže vodoravno iznad glave, znak da želi još da govori. „Moj kralj, kralj Povisa i Kralj kraljeva Britanije, kralj Godfrid, sin Kadela, sina Brajhana, sina Laganisa, sina Koela, sina Beli Mavra, poštedeće vaše hrabre duše puta u Zemlju seni. Sve što treba da učinite jeste da nam date Artura!“ Pokaza štapom na mene; Nimju smesta prošišta molitvu zaštitnicu i baci dve šake zemlje u vazduh.

Ne rekoh ništa; tišina je značila odbijanje. Jorvet zavitla štapom i tri puta pljunu ka nama, pa stade da đipa niz reku kako bi svoje kletve dodao Tanabursovim vradžbinama. Kralj Godfrid, u pratnji sina Kaneglasa i saveznika Gundleusa, dojaha na pola puta do reke da gleda druide kako rade. I jesu se naradili. Životi će nam biti prokleti danju, a duše noću. Dadoše našu krv crvima, naše meso zverima, a naše kosti patnji. Prokleše nam žene, decu, polja i marvu. Nimju je uzvraćala čini, ali i dalje su naši ljudi drhtali. Hrišćani su vikali kako tu nema mesta strahu, ali su se i oni krstili dok su kletve letele preko reke na krilima tmine.

Druidi su kleli čitav čas i ostavili nas da se tresemo. Nimju je išla duž živog zida dodirujući glave kopalja, ubeđujući ljude da kletve nemaju moć, ali oni ipak behu u strahu od božanskog gneva kad se niz dušmanskih kopalja naposletku pokrete. „Štitove gore!“, zaurla hrapavo Sagramor. „Koplja!“

Neprijatelj stade pedesetak koračaja od gaza i samo jedan čovek nastavi, pešice. Beše to Valerin, poglavar kog smo isterali iz dola u zoru tog dana, i koji sad dođe do severne obale gaza sa mačem i kopljem. Bio je potučen u svitanje i ponos ga je nosio do ovog trena, kad je imao priliku da povrati ugled. „Arture!“, prodra se na mene. „Oženio si se kurvom!“

„Ne odgovaraj, Derfele“, upozori me Sagramor.

„Kurvom!“, vikao je Valerin. „Već su je trošili pre no što je došla meni. Hoćeš spisak njenih ljubavnika? Čitav čas, Arture, ne bi mi bio dovoljan da izgovorim sva imena! A s kim se sad kurva, dok ti čekaš smrt? Misliš da te iščekuje? Znam ja tu kurvu! Upliće ona noge s jednim ili dvojicom!“ Raširio je ruke i prostački cimnuo kukovima, moji ljudi zaurlaše, ali on nije mario za njihove uvrede. „Kurva!“, povika. „Ukvarena, istrošena kurva! Borićeš se za čast svoje kurve, Arture? Ili nemaš više stomak za bitku? Brani svoju kurvu, crve!“ Prešao je gaz koji mu je sezao do struka i zastao na našoj obali, samo desetak koraka od mene. Zurio je u tamni prorez za oči na mom kalpaku. „Kurva, Arture“, ponovio je, „žena ti je kurva.“ Pljunuo je. Beše gologlav, a u dugu crnu kosu je, radi zaštite, upleo grančice imele. Imao je prsnik, nikakav drugi oklop, a na štitu je Godfridov orao širio krila. Nasmejao mi se, pa digao glas obrativši se svim našim ratnicima. „Vaš vođa neće da se bori za svoju kurvu, pa zašto se onda vi borite za njega?“

Sargamor zareža da zanemaram podbadanje, ali Valerinov prkos uznemirio je ljude, srca već ohlađenih kletvama druida. Sačekah da Valerin još jednom nazove Ginevru kurvom, pa zavitlah koplje na njega. Beše to nezgrapan izbačaj, ometen tesnim oklopom od krljušti, te se kopljje prevali pored njega i sruči u vodu. „Kurva!“, urliknuo je i pojurio na mene naperenog

koplja. Oslobođio sam Hajvelban kanija i kročio ka njemu. Imao sam vremena za samo dva koraka pre no što udari kopljem, uz strahovit krik besa.

Padoh na jedno koleno i digoh uglačani štit pod uglom, tako da se koplje odbilo preko moje glave. Video sam Valerinova stopala i čuo besan urlik dok sam ubadao Hajvelbanom ispod ivice štita. Sećivo sam uperio naviše, osetivši kako se zariva samo tren pre no što je njegovo zahuktalo telo naleglo na moj štit i bacilo me na tle. Sad je vrištao umesto da urla, jer je ubod mačem ispod štita opaka stvar; kao da dolazi iz zemlje da čoveku razdere utrobu i znao sam da je oštrica duboko u Valerinu. Osećao sam kako težina tela vuče mač naniže, kad se bez snage sručio na štit. Napeh svu snagu da ga svalim sa štita i zastenjah dok sam oslobađao mač stega njegovog mesa. Nečista krv se prolila kraj njegovog ispuštenog koplja, uz koje je sad ležao krvareći i grčeći se u groznom bolu. Čak i tako, pokušavao je da isuče mač dok sam se ja dizao na noge i čizmom mu nagazio grudi. Lice mu je požutelo, drhtao je i na oči mu se već navukla koprena smrti. „Ginevra je gospa“, rekoh, „i uzeću ti dušu porekneš li to.“

„Ona je kurva“, procedi nekako kroz stisnute zube, pa se zagrcnu i nejako odmahnu glavom. „Bik me čuva“, uspe da doda i shvatih da se klanjao Mitri, pa snažno zarih mač nadole. Sećivo srete otpor njegovog grla i hitro ga proseče da mu okonča život. Krv šiknu uz oštricu i, zaista to mislim, Valerin ne saznade da nije Artur taj koji ga preko Mosta mačeva šalje u Kruahanovu pećinu.

Naši ljudi su klicali. Njihov duh, nagriven od druida i shrvan Valerinovim gadnim uvredama, smesta bi oboden. Prvu krv smo mi prolili. Odoh do obale reke, gde otplesah pobedničke korake, pokazujući obeshrabrenim dušmanima krvavo sećivo Hajvelbana. Godfrid, Kaneglas i Gundleus, videvši poraz svog prvaka, obrtoše konje i moji ljudi im se rugahu, nazivajući ih kukavcima i slabiciima.

Sagoram klimnu glavom kad se vratih u živi zid. Taj pokret očito beše njegov način da iskaže hvalu za dobru borbu. „Šta ćeš s njim?“, pokaza na Valerinovo truplo.

Rekoh Ajsi da leš oslobođi nakita, pa ga druga dva čoveka hitnuše u vodu; molio sam rečne duhove da mog brata po Mitri odnesu do nagrade. Ajsa mi doneće Valerinovo oružje, zlatnu ogrlicu, dve kopče i prsten. „Tvoje je, gospodaru“, ponudi mi plen. I moje koplje je izvukao iz reke.

Uzeh koplje i Valerinovo oružje, ali ništa drugo. „Zlato je tvoje, Ajsa“, rekoh, sećajući se kako je pokušao da mi da vlastitu ogrlicu kad smo se vratili iz Ajnis Trebsa.

„Ne i ovo, gospodaru“, reče, i pokaza mi Valerinov prsten. Beše to komad teškog zlata, krasno načinjen i ukrašen obličjem jelena koji juri ispod polumeseca. Beše to Ginevrin znamen, a na poleđini prstena, grubo i duboko urezan u debelo zlato, stajao je krst. Beše to ljubavnički prsten i Ajsa je, mislim, bio dovoljno pametan da to primeti.

Uzeh prsten i pomislih na Valerina, koji ga je nosio kroz sve te godine bola. Ili je možda, usudih se na nadu, pokušao da se za bol osveti njenom ugledu urezavši lažni krst u prsten, ne bi li ljudi pomislili da joj je bio ljubavnik. „Artur ne sme da sazna“, rekoh Ajsi i zavitlah teški prsten u reku.

„Šta je to bilo?“, upita Sagoram kad mu se pridružih.

„Ništa,“ kazao sam, „ništa. Samo talisman koji nam može doneti zlu sreću.“

Onda ovnuski rog zabruja s druge strane reke i bejah pošteđen razmišljanja o poruci koju je prsten nosio.

Dušmani kretoše.

II

Bardovi još pevaju o tom boju, iako samo bogovi znaju kako izmišljaju tkanje za svoje pripovesti. Kad čujete njihove pesme, pomislili biste da niko od nas nije mogao da preživi dolinu Lag. Možda nije ni trebalo. Jer borba beše očajnička. Beše to takođe, mada bardovi nikad neće priznati, poraz za samog Artura.

Godfridov prvi napad bio je urličući usov podivljalih kopljonoša, koji jurišahu preko gaza. Sagramor naredi da krenemo napred i sretosmo ih u reci, gde se sudar štitova začu kao rika gromova u grotlu doline. Neprijatelja beše više, ali je širina gaza suzila pravac navale i mogli smo pozvati ljudi s krila da ojačaju središte.

Mi u prvoj vrsti imali smo vremena da udarimo jedared, onda se prosto zgrismo iza štitova i odupresmo se neprijateljskom stroju, dok su se oni odozada tukli preko naših glava. Zvez mačeva, treska štitova i sudaranje kopljista behu zaglušni, ali začudo, svega nekoliko ljudi pogibe. Teško je ubijati u metežu dva sučeljena živa zida što gruvaju jedan u drugi. To postaje nadmetanje u guranju. Dušmanin ti zgrabi kopljje da ga ne možeš potegnuti natrag, jedva ima mesta da se isuče mač, a druga vrsta neprijatelja sipa kljuš udaraca mačem, sekironom ili kopljem na rubove štitova i kalpake. Najgore rane zadaju ljudi koji bodu ispod štita i, postupno, zapreka od obogaljenih ljudi diže se u prvim vrstama da načini klanje još težim. Samo kad se jedna strana povuče, druga može pobiti sakate dušmane, nasukane na liniji ratne plime. Nadjačali smo ih u tom prvom napadu, ne toliko zbog hrabrosti; šest konjanika pod Morfansom progurali su se kroz naše zbijene redove i dugim konjičkim kopljima urušili prvu, pogubljenu neprijateljsku vrstu. „Štitovi! Štitovi!“, čuo sam Morfansa gde više dok je golema težina šest konja potiskivala naš živi zid napred. Naši ljudi iz poslednje vrste digoše štitove visoko, štiteći velike bojne atove od kiše dušmanskih kopalja, dok smo mi spreda čučali u reci i pokušavali da dokusurimo ljudi koji su ustuknuli pred udarcima jahača. Zaklonjen iza Arturovog uglačanog štita, ubadao sam Hajvelbanom kad god bi mi pukotina u neprijateljskom stroju ponudila priliku. Primio sam dva poštena udarca u glavu, kalpak je umekšao oba, mada mi je glava zvonila satima potom. Jedno kopljje udarilo je kraljuštasti oklop na meni, ali nije imalo zamah da prođe kroz njega. Čovek a koji je uputio taj udarac ubio je Morfans i, pošto on pade, neprijatelji izgubiše hrabrost i odsljapkaše na severnu obalu. Poveli su ranjenike, sve osim šačice koja beše preblizu naše vrste, i njih dokrajčisemo pre povlačenja na našu obalu. Šestorica naših otišli su u Zemlju seni, a dvaput toliko rane su izbacile iz bitke. „Ne treba da budeš u prvoj vrsti“, reče mi Sagramor, gledajući gde odnose naše ranjene. „Videće da nisi Artur.“

„Oni vide da se Artur bori“, odgovorih, „za razliku od Godfrida i Gundleusa.“ Kraljevi dušmana bili su blizu bitke, ali nikad dovoljno da upotrebe oružje.

Jorvet i Tanaburs vrištali su na Godfridove ljudi, podstičući ih na pokolj i obećavajući nagrade bogova. Dok je Godfrid uspostavljao red među svojim kopljanicima, grupa ničijih ljudi zagazi u reku da napadne za svoj račun. Takvi borci veruju da će im hrabrost doneti

bogatstvo i zvanje, i ovih tridesetak očajnika kidisali su besno vršteći, čim pređoše najdublji deo reke. Behu ili pijani ili sluđeni bitkom, tek, samo njih trideset napade svu našu silu.

Nagrada za uspeh bila bi zemlja, zlato, oprost zločina i gospodarski položaj na Godfridovom dvoru, ali trideset ljudi ne beše dovoljno. Naneše nam štetu, ali pritom izgibioše. Sve to behu dobre kopljonoše, ruku punih ratničkog prstenja, ali svaki je stao pred tri ili četiri protivnika. Čitava skupina zatele se ka meni, videći u blistavom oklopu i beloj perjanici najbrži put do slave, ali ih Sagramor i moji borci vučjih repova presretoše. Behu im dorasli. Jedan ogroman čovek vitlao je saksonskom sekirom. Sagramor ga poseče tamnim krivim sečivom, pa dokopa sekiru iz njegove šake i hitnuje na drugog kopljanika. Sve vreme je pevao sopstvenu, čudnovatu ratnu himnu, na jeziku rodne zemlje. Poslednji mačonoša stiže do mene i ja odbih njegov udarac, kao u žeteoca, gvozdenim rubom Arturovog štita. Njegov štit oturih u stranu Hajvelbanom, pa ga šutnuh među noge. Predvojio se u prevelikom bolu da bi zakukao, a Ajsa mu sjuri koplje u vrat. S mrtvih napadača poskidamо oklope, oružje i nakit; od njihovih tela, na ivici gaza načinimo prepreku sledećem nasrtaju.

On dođe uskoro, silovit. Kao i prvi, ovaj treći juriš učinila je masa ljudi, samo ih ovog puta sretosmo na obali, gde je tiskanje boraca straga nagnalo one iz prve vrste da se sapletu o naslagana telesa. Njihovo teturanje otvori ih za protivnapad i mi, urlajući u trijumfu, udarismo kopljima crvenim od krvi. Onda se štitovi uz tresak susreće još jednom, umirući ljudi vrištahu i dozivahu svaki svog boga, a mačevi su odzvanjali silno kao kovačnice u Magnisu. Opet bejah u prvoj vrsti, tako pripijken uz dušmane da sam im njušio vonj medovine u dahu. Jedan pokuša da mi strgne kalpak s glave i osta bez ruke, odrezane mačem. Nadgurivanje otpoče nanovo i opet je izgledalo da nas sama težina protivnika mora potisnuti, ali Morfans iznova provede konje kroz gužvu, još jednom neprijatelji zavitlaše koplja koja se odbiše od naše štitove, još jednom Morfansovi ljudi napadoše dugim konjičkim kopljima i još jednom dušmani odstupiše. Bardovi kažu da je reka tekla crvena, što nije istina, mada jesam video vitice krvi gde nestaju nizvodno; isticahu iz ranjenika koji su pokušali, i nisu uspeli, da se dokopaju druge obale.

„Ovde bismo mogli da bijemo kopilane ceo dan“, reče Morfans. Konj mu je krvario i on sjaha da se postara za rane.

Odrekoh pokretom glave. „Uzvodno je još jedan gaz.“ Pokazao sam ka zapadu. „Prevešće kopljanike na ovu obalu vrlo brzo.“

Ti neprijatelji zapretiše pre no što sam mislio; četvrt časa kasnije povika na levom krilu upozori nas da je deo neprijatelja uistinu prešao reku na zapadu i primicao se našom obalom.

„Vreme je da se vraćamo natrag“, reče mi Sagramor. Njegovo glatko izbrijano crno lice beše umrljano znojem i krvljju, ali oči su mu radosno sjajale. Ovakva seča nagnaće pesnike da se grabe za nove reči kako bi je opisali, ljudi će se bitke sećati u zadimljenim dvoranama za mnogih zima što dolaze; bitke koja će, čak i izgubljena, čoveka uz počasti poslati u ratničke dvore Zemlje seni. „Vreme je da ih uvučemo u dolinu“, kazao je Sagramor, pa zaurlao zapovest za povlačenje. Lagano, tromo, čitava naša sila povlačila se pored naselja s rimskom građevinom, zaustavivši se stotinak koraka iza. Levo krilo usidrilo se na strmom zapadnom zidu doline, dok nas je zdesna štitilo močvarno tlo što se protezalo ka reci. Čak i tako, bejasmo mnogo ranjiviji nego kod gaza, jer nam je živi zid sad bio žalosno tanak, a dušmani su mogli da nasrću duž čitave vrste.

Godfrid je ceo sat potrošio da prevede vojnike preko reke i načini novi živi zid. Pretpostavljao sam da je već prošlo podne i osvrnuh se, tražeći neki znak da dolaze Galahad

ili Todrikovi ljudi; niko se nije približavao. Niti sam, a to mi beše milo, video ljudе na zapadnom visu, gde nam je bedem duša štitio bok, ali Godfridu borci tamo i nisu bili nužni, jer mu vojska beše veća nego ikad. Pojačanja su stigla iz Branogenijuma i Godfridovi zapovednici su gurali i uglavlivali pridošlice u živi zid. Gledali smo četovođe kako pomoću dugih kopalja ravnaju protivničku vrstu. Svaki od nas, uprkos prkosnoj dreci, beše svestan da je namesto jednog čoveka kog smo posekli kod reke deset drugih prešlo gaz. „Nikad ih nećemo zadržati na ovom mestu“, reče Sagramor, gledajući kako dušmanska sila narasta. „Moramo natrag do ograde.“

Ali, pre no što je Sagramor stigao da naredi povlačenje, sam Godfrid pojaha da nas izazove. Došao je sam, čak i bez sina, samo s mačem u koricama i kopljem, jer ruku za štit nije imao. Godfridov pozlaćeni kalpak, koji mu je Artur vratio u nedelji svojih zaruka s Keinvin, beše okrunjen zlatnim orlovskim krilima; crni plašt prekrio je i sapi konja. Sagramor progundja da ostanem gde sam i istupi da sretne kralja.

Godfrid nije koristio uzdu, već je govorio konju, koji po slušno stade na dva koraka od Sagramora. Godfrid osloni držak kopinja na zemlju, pa podiže vizir i pokaza mrgodno lice. „Ti si Arturov crni demon“, optuži Sagramora, pljunuvši da odagna zlo, „i tvoj gospodar kurvoljubac krije se iza tvog mača.“ Pljunu još jednom, ovog puta ka meni. „Zašto ti ne govorиш sa mnom, Arture?“, povika. „Izgubio si jezik?“

„Moj gospodar Artur“, odgovori Sagramor na britskom s teškim naglaskom, „čuva dah za pobedničku pesmu.“

Godfrid podiže svoje teško kopije. „Jednoruk sam“, po vika, „ali tući će se s tobom!“

Čutao sam, nisam se ni micao. Znao sam da se Artur nikad ne bi borio u dvoboju protiv bogalja, ali Artur ne bi ni očutao. Dosad bi već počeo da se dogovara o miru s Godfridom.

Ovaj nije želeo mir. Želeo je klanicu. Jahao je tamo-amo duž naše vrste, kolenima vodeći konja i vičući na ljudе. „Umirete jer vaš gospodar ne može da odvoji ruke od kurve! Umirete zbog kuje s vlažnom guzicom! Zbog kućke u teranju! Duše će vam biti proklete. Moji mrtvi već piruju u Zemlji seni, ali vaše duše će im biti igračke! A zašto biste umirali? Zbog njegove crvenokose kurve?“ Pokaza me kopljem, pa potera konja pravo na mene. Povukoh se da kroz prorez za oči ne bi video da nisam Artur, a moji kopljanići zaštitnički me zakloniše. Godfrid se nasmeja onome što je smatrao strahom. Konj beše dovoljno blizu da ga moji ljudi dotaknu, ali Godfrid ne pokaza bojazan pred njihovim kopljima. „Ženo!“, povika svoju najgoru uvredu, pa dotače konja levom nogom, životinja se okreće i odgalopira nazad ka njegovoj vojski.

Sagramor se okreće nama i podiže ruke. „Nazad!“, povika. „Nazad do ograde! Brzo sada! Natrag!“

Okretosmo leđa neprijatelju i potrčasmo. Gromoglasna rika izvi im se iz grla kad su videli kako se naša dva barjaka povlače. Pomisliše da bežimo i rasturiše vlastite vrste da bi nas gonili, ali imali smo preveliku prednost i kao potok protekoso kroz prodor na barikadi, mnogo pre no što nas je iko od Godfridovih ljudi mogao dosegnuti. Naša vrsta raširi se iza ograde i ja zauzeh mesto koje je pripadalo Arturu, u sredini, gde je put vodio kroz prolaz između oborenih balvana. Prodor namerno ostavismo bez ikakvih zapreka, ne bi li to povuklo Godfridovu navalu tim putem i tako našim krilima dalo vremena za odmor. Tu podigoh Arturove barjake i pričekah napad.

Godfrid zagrme na svoje rasute kopljonoše da stanu u živi zid. Kralj Gundleus vudio je desno dušmansko krilo, princ Kaneglas levo. Takav poredak nagovestavao je da otvoren prolaz nije bio dobar mamac za Godfrida; nameravao je da napada svud gde se vrsta

protezala. „Ostanite ovde!“, povika Sagramor našim kopljanicima. „Vi ste ratnici! Sad to dokažite! Ostanite ovde, ubijajte i pobedite ovde!“ Morfans potera ranjenog konja nekoliko koraka uz kosinu na zapadu. Osmatrao je severni kraj doline, rasuđujući je li vreme da dune u rog i dozove Artura, ali neprijateljska pojačanja još su prelazila preko gaza. Vratio se ne prinevši srebro usnama.

Umosto njegovog, jeknu Godfridov rog. Beše to ovnjujski rog hrapava glasa, koji ne otposla živi zid u napad. Namesto toga, tuce golih ludaka izjuri iz vrste i kidisa na središte našeg stroja. Ti ljudi poverili su duše bogovima i umrtvili čula mešavinom medovine, jabukovog soka, mandragore i velebilja; to i budnom čoveku može doneti more, čak i ako mu razveje strahove. Takvi borci možda su suludi, pijani i goli, ali su i opasni, jer cilj im je jedino da obore neprijateljskog vođu. Nagrnuli su na mene, usta zapenjenih od magičnog bilja koje su žvakali, kopalja dignutih iznad glave, spremnih da se zariju.

Kopljanici vučjih repova isprednjačiše da ih presretnu. Nagi ljudi nisu marili za smrt, srlijali su na moje ratnike kao da žele dobrodošlicu vrhovima kopalja. Jednog od mojih odbaci gola zver, zgrčenim prstima tražeći oči, pljujući mu u lice. Ajsa ubi tog zloduha, ali njegovom sabratu podje za rukom da proburazi jednog od najboljih ljudi koje sam imao. Vrištao je pobednički, raskoračen, krvavog koplja u krvavoј ruci, i svi moji ljudi pomisliše da su nas bogovi ostavili; ali Sagramor raspori trbuh nagog čoveka, pa mu napola otkide glavu pre no što je leš pao. Pljunu na golu trupinu prosute utrobe, pa još jednom ka dušmanskom živom zidu. Oni, videvši da se naše središte raštrkalo, jurnuše.

Na brzu ruku prestrojena vrsta ugну se po sredini, kad u nju grunu masa kopljonoša. Tanka ljudska linija razvučena preko druma povi se poput mladice, ali se nekako održasmo. Klicali smo jedan drugom, zazivali bogove, ubadali i sekli dok su Morfans i njegovi konjanici jahali duž linije i bacali se na živi zid gde god su dušmani bili nadomak probaja. Krila našeg živog zida štitila je ograda i beše im lakše nego nama u središtu, gde smo se tukli očajnički. Dotad već bejah sluđen, izgubljen u ustalasanom užitku borbe. Neko mi je istrgao kopije; isukah Hajvelban, ali zadržah prvi udarac, puštajući da štit protivnika lupi u Arturovo uglačano srebro. Štitovi odjeknuše, lice dušmanina ukaza se na tren i ja sjurih vrh mača napred, osetivši kako pritisak iza štita popušta. Čovek se sruši, telo načini prepreku preko koje su se njegovi saborci morali uspinjati. Ajsa ubi jednog čoveka, a onda ga koplje pogodi u rame, rukav promoči krv. Nastavio je da se bori. Mahao sam kao sumanut po praznini koja osta iza palog neprijatelja, da bih prosekao rupu u Godfridovom živom zidu. Dušmanskog kralja videh samo jednom gde iz sedla zuri u mene. Vrištao sam, izmahivao mačem, pozivao njegove ljudе da dođu i uzmu mi dušu. Neki su se odazvali, da bi postali junaci pesama, ali postadoše samo mrtve telesine. S Hajvelbana se cedila krv, desnica mi beše lepljiva od nje, a rukav oklopa sav krvav; ništa od toga nije isteklo iz mene.

Naše središte, nezaštićeno ukrštenim stablima, jednom se zadesilo na rubu pucanja; dva Morfansova jahača začepila su prodor telima životinja. Jedan konj je stradao, vrištao i bacao čifte, krvareći do smrti nasred druma. Onda se naš živi zid povratio i navalio na dušmane koje sporo, presporo zadržaše mrtva i umiruća tela između dve prednje vrste. Nimju je bila iza nas, cićeći i bacajući kletve.

Neprijatelj se povuče i najzad smo mogli da se izduvamo. Svi bejasmo okrvavljeni i blatnjavi, disali smo u velikim dahtajima. Mačevi i koplja behu nam iskrzani i tupi. Novosti o drugovima klizile su duž redova. Minak beše mrtav, ovaj čovek ranjen, onaj na umoru. Svako

je previjao rane onog do sebe, kleli su se da će braniti jedan drugog do smrti. Pokušah da popustim pritisak Arturovog oklopa što me je izranjavio, ogulivši mi ramena.

I dušmani sad behu iznurenici. Umorni ljudi što su stajali pred nama osetili su naše mačeve i naučili da se boje, pa ipak navališe ponovo. Ovog puta je Gundleusova kraljevska garda napala nas u središtu. Dočekali smo ih iza okrvavljene hrpe mrtvih i izdišućih, zaostalih za prošlim napadom. To iskasapljeno uzvišenje nas je spaslo, jer se kopljanci nisu mogli peti i štititi u jedan mah. Smrskavali smo im gležnjeve, sekli noge, pa ih probadali kopljima kad padnu, još više dižući krvavi greben. Crni gavranovi kružili su nad gazom, ofucanih krila naspram sivkastomrkog neba. Videh Ligesaka, izdajnika koji je podveo Norvenu Gundleusovom maču, i pokušah da prosečem put do njega, ali bujica bitke izmače ga ispred Hajvelbana. Onda dušmani opet odstupiše i ja promuklo naredih nekolicini ljudi da s mešinama odu na reku. Bili smo žedni, znoj je bio iz nas spirajući krv. Imao sam ogrebotinu na mci kojom sam držao mač, ali ništa više. Jednom sam izašao iz žrtvene jame i uvek sam mislio da zato imam sreće u bici.

Neprijatelj stade da gura sveže snage u prve redove. Jedni su nosili Kaneglasovog orla, drugi Gundleusovu lisicu, a neki su imali i sopstveno znamenje. Onda klicanje odjeknu iza mene i osvrnuh se, očekujući da vidim Todrikove ljudi u njihovoj rimskoj spremi, ali to je bio Galahad, sam na oznojenom konju. Kliznu iz sedla pre no što je konj stao iza stroja, gotovo pade žureći k nama. „Mislio sam da će stići prekasno“, reče.

„Dolaze li?“, upitah.

Oklevao je i, pre no što je progovorio, znao sam da smo napušteni. „Ne“, odgovori napisletku.

Prokleh i vratih pogled na neprijatelja. Samo su nas bogovi spasli u poslednjem napadu, i samo su bogovi sada znali koliko ćemo još izdržati. „Niko ne dolazi?“, pitao sam ogorčeno.

„Možda nekolicina.“ Galahad je tiho prenosio loše vesti. „Todrik veruje da smo propali, Agrikola veli da nam treba pomoći, ali Meurig kaže da nas moraju ostaviti da umremo. Svi su se međusobno svađali, ali Todrik jeste rekao da svako ko želi da umre ovde može da me sledi. Možda je neko i pošao?“

Molio sam se da jest, jer su Godfridovi pozivari stigli na zapadno uzvišenje, mada se niko od te odrpane horde još nije usuđivao da prođe kraj bedema duša. Možemo se održati još dva sata, mislio sam, a posle smo propali, iako će Artur zasigurno doći pre toga. „Nema znaka od Crnoštiti Iraca?“, pitao sam Galahada.

„Ne, Bogu hvala“, reče, i beše to jedan mali blagoslov u jalovom danu. Ipak, pola časa za Galahadom, najzad nam stiže nekakvo pojačanje. Sedam ljudi hodalo je ka našem izubijanom bojnom poretku, sedmorica u ratnoj opremi, sa kopljima, mačevima i štitovima, na kojima znamen beše soko Kernova, našeg neprijatelja. Ali ovi ljudi, šest ožiljcima izbrazdanih, očvrslih boraca, koje je vodio njihov krunski princ Tristan, ne behu dušmani.

Objasnio je dolazak kad uzbudena dobrodošlica utihnu. „Artur se jednom borio za mene, i dugo sam čekao da vratim dug.“

„Životom?“, upita Sagramor mrko.

„On je tad založio svoj“, reče Tristan jednostavno. Pamlio sam ga kao visokog, lepog čoveka; takav je bio i sad, samo su mu godine nanele istrošen, umoran izraz na lice. Kao da je pretrpeo isuviše razočarenja. „Moj otac“, dodao je grubo, „nikad neće oprostiti što sam došao ovde, ali opet, ja ne bih sebi oprostio da nisam.“

„Kako je Sarlina?“, pitao sam ga.

„Sarlina?“ Trebalо mu je nekoliko trenutaka da se seti male devojčice koja je došla da optuži Ovejna u Kaer Kadarnu. „O, Sarlina! Udala se već. Za ribara.“ Nasmešio se. „Ti si joj dao mače, je li tako?“

Tristana i njegove ljudi stavismo u središte, gde se na ovom razbojištu sticala čast, ali naredni napad dušmana ne udari tu. Nasrnuše na ogradu koja nam je štitila krila. Za neko vreme, plitak jarak i prepletene grane drveća izazvaše pometnju, ali brzo naučiše da se kriju iza stabala. Na nekim mestima provališe barikadu i opet povиše našu vrstu. Ali još jednom se odupresmo i Grifid, moј nekadašnji neprijatelj, steče slavu ubivši Nasiensa, Gundleusovog zatočnika. Štitovi su treskali bez prekida. Koplja su se lomila, mačevi se krhali, štitovi raspadali dok su se izmoždeni tukli s iscrpljenima. Na uzvišici, neprijateljski pozivari okupiše se iza bedema duša da gledaju kako Morfans još jednom nagoni premorenog konja uz opasnu strmen. Piljio je ka severu, mi smo ga gledali i molili se da dune u rog. Dugo je osmatrao i mora da je zaključio kako su sve dušmanske sile sad zarobljene u dolini. Prislonio je srebrni rog na usne i blagosloveni zov razleže se preko ratne vreve.

Nikad zvuk roga nije radosnije dočekan. Čitav naš stroj kidisa napred i iskrzani mačevi udariše po dušmanima s novom silinom. Srebrni rog, tako čist i jasan, dozivao je i dozivao, slao lovački zov na pokolj; svakog puta kad bi zatrubio, naši ljudi stali bi napred među granje oborenog drveća, boli, sekli i vrištali na neprijatelje koji su se, sluteći nekakvu varku, osvrtali nemimo po dolini dok su se branili. Godfrid zaurla da nas slome tog trenutka, njegova kraljevska garda povede udar u naše središte. Čuh ljudi Kernova kako izvikuju svoj bojni poklič dok vraćaju dug svog prestolonaslednika. Nimju beše među kopljanicima, vitlajući mačem obema rukama. Povikah na nju da se gubi natrag, ali žudnja za krvlju posela joj je dušu i borila se kao demon. Protivnici su se bojali nje, znajući da je u božanskim rukama, i ljudi pokušavaju da joj se uklone, pre nego da se bore. Svejedno, laknu mi kad je Galahad odgurnu iz borbe. On je možda došao kasno, ali borio se s divljačkom radošću i potiskivao dušmane od gomile mrtvih i umirućih što se uvijala na tlu.

Rog jeknu poslednji put. I Artur, napokon, kreće u juriš.

Njegovi oklopniци izjahaše iz skrovišta severno od reke i konji im sad zapenušaše gaz kao plima što grmi. Protutnjaše preko leševa zaostalih s početka bitke, oboriše kopljia u trku, sravnjujući krajnje odrede neprijatelja. Ljudi se rasuše kao pleva dok su u gvožđe obuveni konji zadirali duboko u Godfridovu vojsku. Arturovi ljudi razdvojiše se u dve grupe koje načiniše duboke useke u stisci kopljaničkih. Udarili su, ostavili kopljia u truplima i na mačevima doneli još smrti.

I na tren, na veličanstven trenutak, činilo se da će se dušmani osuti. Ali onda i Godfrid uvide istu opasnost i povika ljudima da se okrenu severu i načine još jedan živi zid. Žrtvovao je ljudi sa začelja. Zadnje vrste trupa koje Artur nije dosegao okrenuo je i načinio red isturenih kopalja. I taj novi zid se održa. Ovejn je, pre toliko vremena, bio u pravu kad mi je kazao da čak ni Arturovi konji neće udariti na postojan živi zid. I nisu hteli. Artur je doneo stravu i smrt trećini Godfridove vojske, ali ostatak se postavio valjano i suprotstavio šačici njegovih konjanika.

I još ih beše više nego nas.

Iza drvene ograde, naša vrsta ni na jednom mestu nije imala više od dva čoveka u dubinu, ponegde je stajao i samo jedan. Artur nije uspeo da proseče put do nas, a Godfrid je znao da se nikad neće probiti sve dok je živi zid licem okrenut konjima. Postavio je taj živi zid, prepustajući izgubljenu trećinu vojske Arturovoj milosti. Ostatak ljudi vratio je pred

Sagramorov živi zid. Godfrid je sad prokljuvio Arturovu zamisao i predupredio je; mogao je u borbu baciti kopljanike sa zalečenim samopouzdanjem, iako ovog puta piće napadao svud gde se naš stroj pružao. Svu snagu napada usmerio je na zapadnu među doline u nadi da će nam zaći s levog boka.

Ljudi su se na tom krilu borili, ubijali i umirali, ali samo nekoliko ljudi se moglo održati u stroju zadugo, a nijedan kad su nas Gundleusovi Siluri obišli, pentrajući se padinom, niže jezivog bedema duša. Napad beše okrutan, odbrana jednako strašna. Preostali Morfansovi konjanici baciše se na Silure, Nimju je sipala kletvu za kletvom, Tristanovi odmorni ratnici tukli se kao bogovi. Ali, sve da nas je bilo i dvostruko više, nismo mogli sprečiti dušmane da nas opkole naš živi zid, kao zmija kad ustukne, svio se na obali reke, gde načinimo polukrug oko dva barjaka i nekolicine ranjenika koje smo uspeli da izvučemo. Beše to strahotan trenutak. Video sam naš živi zid kako se lomi, neprijatelje gde započinju pokolj rasutih ljudi, pa sa ostalima pohrlio u očajnu gomilu preživelih. Imali smo tek toliko vremena da na brzu ruku sastavimo živi zid, iz kog smo mogli samo da gledamo kako Godfridova pobednička sila proganja i smiče begunce. Tristan je bio živ, i Galahad i Sagramor, ali slaba to beše uteha; izgubili smo bitku i sad smo samo mogli da padnemo kao heroji. Na severnoj strani doline Artura je još zadržavala protivnička vrsta, dok je na južnoj naš živi zid, koji je čitavog tog dugog dana odolevao, bio razbijen, a njegovi ostaci opkoljeni. Ušli smo u bitku s dvesta boraca, preteklo je jedva nešto više od polovine.

Princ Kaneglas dojaha da nas pozove na predaju. Njegov otac zapovedao je ljudima sučeljenim s Arturom; vladar Povisa dopustio je sinu i kralju Gundleusu da svrše s preostalim Sagramorovim kopljonošama. Kaneglas, makar to, nije vređao moje ljudi. Obuzdao je konja desetak koraka od našeg stroja i digao praznu ruku, da zatraži primirje. „Ljudi Dumnonije“, viknu Kaneglas. „Borili ste se valjano, ali dalja borba doneće vam samo smrt. Ja vam nudim život.“

„Zamahni mačem bar jednom, pre no što pozoveš hrabre ljudi da se predaju!“, prodrah se.

„Strah te je da se boriš, je li?“, rugao se Sagramor, jer dosad niko od nas ne vide Godfrida, Kaneglasa ili Gundleusa u prednjoj vrsti dušmanskog živog zida. Kralj Gundleus sedeo je na konju, nekoliko koračaji iz princa Kaneglasa. Nimju ga je klela, ali da li je bio svestan nje, ne mogu reći. Ako i jeste, nije imao zašto da brine; bejasmo u stupici, zasigurno propali.

„Ako nije, bori se sad sa mnom!“, doviknuh Kaneglasu. „Čovek na čoveka, imaš li smelosti.“

Kaneglas me pogleda tužno. Bejah kaljav i krvav, znojan, u modricama i bolovima, dok on stajaše otmen u kratkom oklopu od pločica, s kalpakom okrunjenim orlovskim perima. Uputi mi nekakav poluosmeh. „Znam da nisi Artur“, reče, „jer sam ga video tamo na konju. Ali ko god da si, borio se plemenito. Nudim ti život.“

Smakoh znojav, tesan šlem sa glave i bacih ga iza našeg polukruga. „Poznaješ me, gospodaru prinče“, kazao sam.

„Gospodar Derfel.“ Oslovio me je, pa onda dodao i počast. „Gospodaru Derfele Kadarne“, upita, „ako jemčim za živote tvojih ljudi i tvoj, hoćeš li se predati?“

„Gospodaru prinče“, odvratio sam, „ja ovde ne zapovedam. Moraš pitati gospodara Sagramora.“

Sagramor istupi do mene i skide crni šiljati kalpak, probijen kopljem; kovrdžava crna kosa beše još tamnija od krvi. „Gospodaru prinče“, reče umorno.

„Dajem vam život“, ponovi Kaneglas, „samo se predajte.“

Sagamor zakriviljenim mačem pokaza severnu stranu doline, gde su još gospodarili Arturovi Ijudi. „Moj se gospodar nije predao“, reče Kaneglasu, „pa ne mogu ni ja. Ali, svejedno“ - tu podiže glas - „oslobađam svoje ljudi zaveta.“

„I ja“, dobacih svojima.

Siguran sam da su neki od njih čeznuli da ostave vrstu, ali saborci zarežaše da ostanu; možda je taj žamor bio prosto odraz prkosa iznurenih Ijudi. Princ Kaneglas počeka nekoliko trenutaka, pa izvadi dve tanke zlatne ogrlice iz kese za pojasom. Nasmešio nam se. „Čast tvojoj hrabrosti, gospodaru Sagamore. Čast i tebi, gospodaru Derfele.“ Bacio je zlato pred naše noge. Podigoh svoju ogrlicu i razdvojih krajeve, pa je okačih oko vrata. „I još nešto, Derfele Kadarne“, dodade Kaneglas. Njegovo zaobljeno, prijateljsko lice još se smešilo.

„Gospodaru prinče?“

„Moja sestra reče da te pozdravim. Te to i činim.“

Moja duša, tu na pragu smrti, podivlja od sreće na te reči. „Prenesi joj moje pozdrave, gospodaru prinče“, odgovorih, „i kazи joj da ћu se radovati njenom društvu u Zemlji seni.“ Onda pomisao da nikad više neću videti Keinvina na ovom svetu nadvlada radost. Iznenada sam hteo da zakukam.

Kaneglas vide moju tugu. „Nije nužno da umreš, gospodaru Derfele“, rekao je. „Dajem ti život, ja ћu biti jemac. Nudim ti i prijateljstvo, ako ga želiš.“

„Bila bi mi čast, gospodaru prinče“, odvratih, „ali dok se moj gospodar bori, borim se i ja.“

Sagamor natuče kalpak na glavu, trgnuvši se kad gvožđe kliznu preko rane od kopljia na temenu. „Zahvalujem ti, gospodaru prinče“, reče Kaneglasu. „Biram da se borim s tobom.“

Kaneglas okrete konja. Pogledah u svoj mač, tako izubijan i ulepljen krvlju, pa u svoje preostale ljudi. „Ako nismo ništa drugo učinili“, rekoh im, „bar smo sigurni da Godfridova vojska neće krenuti na Dumnoniju za mnogo dugih dana. Ko bi želeo da se dvaput bori s ljudima kakvi smo mi?“

„Crnoštiti Irči bi“, promumla Sagamor i pokaza glavom ka kosini brda, gde nam je bedem duša čitavog dana branio bok. Tamo, iza magijom obavijenih kočeva, beše četa okruglih crnih štitova i opakih, dugačkih irskih kopalja. Beše to posada Koelove gore, Crnoštiti Irči Oengusa Mekajrema, koji dodoše po svoj deo pokolja.

Artur se još borio. Trećinu dušmanske vojske samleo je u krvavu kašu, ali ostatak ga je još držao zatočenog. Jurišao je, iznova i iznova, u naporu da probije bedem štitova, ali nijedan ovozemaljski konj ne bi jurnuo na čestu od ljudi, štitova i kopalja. Cak ga je i Lamri izneverila i sve što mu je preostalo, mislio sam, beše da zarije Ekskalibur duboko u krvlju zasićeno tlo, pa da se nada bogu Gofanonu da iz najcrnjeg ponora Zemlje seni dođe i spase ga.

Ali nijednog boga ne beše na vidiku, niti makar kakvih ljudi iz Magnisa. Kasnije smo čuli da su poslati neki dobrovoljci, ali nisu stigli u dobar čas.

Poviški pozivari ostali su na brdu, previše uplašeni da pređu bedem duša; kraj njih se okupilo više od stotinu irskih ratnika. Ti ljudi kretoše ka jugu, namerni da obiđu osvetoljubive duhove bedema. Za pola časa, mislio sam, Crnoštiti Irči priključiće se Kaneglsovom odsudnom napadu. Zato odoh do Nimju. „Preplivaj reku“, navaljivao sam. „Umeš da plivaš, zar ne?“

Ona podiže levu ruku, s ožiljkom na dlanu. „Ako ti umireš ovde, Derfele“, rekla je, „umreću i ja.“

„Moraš...“

„Obuzdaj jezik“, odbrusi, „to je ono što ti moraš.“ Onda se prope na prste i poljubi me u usta. „Ubij Gundleusa za mene, pre nego što umreš“, zamolila je.

Jedan kopljanik stade pevati Tužbalicu Verline, a ostali se povedoše za laganom, setnom melodijom. Kavan, plašta pocrnelog od krvi, lupao je kamenom glavu koplja, pokušavajući da je učvrsti na držalji. „Nikad nisam mislio da će doći do ovoga“, rekoh mu.

„Ni ja, gospodaru“, odgovorio je, dižući pogled s posla. I ures od vučjeg repa na ulubljenom kalpaku beše smočen krvlju; krpom je previo levu butinu.

„Smatrao sam sebe srećkovićem“, nastavio sam. „Uvek sam tako mislio, ali možda svaki čovek to čini.“

„Ne svaki čovek, gospodaru, samo najbolje vođe.“

Zahvalih osmehom. „Voleo bih da sam video kako se Arturov san obistinjuje“, kazao sam.

„Ratnici ne bi imali šta da rade kad bi se to desilo“, Kavan će natmureno. „Svi bismo bili pisari ili ratari. Možda je bolje ovako. Poslednja bitka, pa dole u Zemlju seni i u službu Mitre. Dobro će nam biti tamo, gospodaru. Debele žene, dobra borba, jaka medovina i zlata koliko ti volja, zauvek.“

„Biće mi drago da to delim s tobom“, rekoh mu, ali zapravo bejah potpuno ucveljen. Još nisam hteo u Zemlju seni, ne dok Keinvini hodi po ovoj. Potisnuh oklop na grudima da bih osetio njenu malu kopču na grudima, i pomislih na ludilo koje sad neće poteći svojim tokom. Rekoh joj ime naglas, zbunivši Kavana. Zaljubljen sam, ali umreću a da ne dotaknem ruku svoje ljubavi još jednom, niti ču joj videti lice.

Onda sam morao da zaboravim Keinvini, jer Crnoštiti Irci od Demetije, umesto da obiđu bedem, odlučiše da izazovu duhove i skrate put. Onda videh i zašto. Druid se pojавio na brežuljku, da ih provede kroz stroj duša. Nimju mi priđe, zagledana u brdo, gde je visoka prilika, zakukljena kapuljačom bele odore, pružala duge korake niz strmen. Irci su ga sledili, a iza njihovih crnih štitova i dugih kopalja dolazile su pozivarske trupe Povisa, šaroliko naoružane lukovima, budacima, sekirama, kopljima, kijačama i srpopvima.

Pesma odumre u grlima mojih ljudi. Podigli su koplja i slepili ivice štitova, uverivši se da je vrsta zbijena. Neprijatelji, u život zidu pripravnom da nasrne na naš, osvrnuše se da gledaju druida koji je vodio Irce u dolinu. Jorvet i Tanaburs potrašaše mu u susret, ali pridošlica dugim štapom pokaza da mu se maknu s puta, onda zbaci kukuljicu i videsmo dugu bradu svu u viticama, perčin koji se njihao, uvezan crnom trakom. Bio je to Merlin.

Nimju zaplaka videvši Merlina, pa potraša k njemu. Dušmani joj načiniše prolaz, baš kao što su se razmakli da Merlina propuste njoj u susret. Čak i na razbojništu druid može ići kud mu se prohte, a ovo beše najglasovitiji i najsilniji druid čitave zemlje. Nimju je trčala, a Merlin raširi ruke da je dočeka; nije prestajala da jeca. Naposletku ga je ponovo našla i obavila tanane bele ruke oko njega. I odjednom mi bi drago zbog nje.

Merlin jednom rukom obgrli Nimju dok je koračao ka nama. Godfrid je video druidov dolazak, pa galopom potera konja ka delu bojišta koji smo mi držali. Merlin diže štap na pozdrav kralju, ali na pitanja se i ne osvrnu. Četa Iraca zastade u podnožju brda, gde se svrstase u jezivi, crni zid štitova.

Merlin je išao ka meni i, kao i onog dana kad mi je u Kaer Sasu sačuvao glavu, dođe s uštogljenim, hladnim dostojanstvom. Na smrknutom licu ne beše osmjejka, ni nagoveštaja

uživanja u dubokim očima, samo pogled pun tako strahovitog gneva da padoh na kolena i povih glavu kad se približio. Sagramor učini isto, pa najednom čitava naša isprebijana kopljanička družina kleče pred druidom.

Dugim štapom dotače Sagramora pa mene po ramenu.

„Dizite se“, reče spuštenim, čvrstim glasom pre no što se okreće da pogleda dušmane. Povuče ruku s ramena Nimju, pa obema rukama popreči štap preko glave. Pogledom je premeravaao Godfridovu vojsku, pa natenane spustio štap, i takva je nadmoć bila u tom izduženom, drevnom, ljuditom licu i u tom usporenom, sigurnom pokretu da su i svi dušmani klekli pred njim. Samo druga dva druida stajahu na nogama, i nekoliko konjanika osta u sedlima.

„Sedam godina“, poče Merlin glasom tako gromkim da se prosto preko čitave doline i uz njene visoke bokove, tako da ga čak i Artur sa svojim ljudima, „tražio sam Mudrost Britanije. Tragao sam za moći naših predaka, onom koju izgubismo kad su došli Rimljani. Tražio sam predmete što će ovu zemlju vratiti bogovima od starine, sopstvenim bogovima, našim bogovima, onima koji su nas stvorili, koje možemo dozvati natrag da nam pomognu.“ Govorio je polako i uprošćeno, da svaki čovek može čuti i razumeti. „Sada“, nastavio je, „treba mi pomoći. Ljudi s mačevima, ljudi s kopljima, sa srcima bez straha, da pođu sa mnom među neprijatelje kako bismo našli poslednji Dragulj Britanije. Tragam za Kazanom Klidno Eidina. Kazan je naša moć, naša izgubljena snaga, poslednja nada da još jednom načinimo Britaniju ostrvom bogova. Ne obećavam vam ništa osim tegoba, neću vam dati druge nagrade do smrti, neću vas hraniti ničim sem gorčinom, i daću vam jedino žuč da pijete, ali zauzvrat tražim vaše mačeve i živote. Ko će poći sa mnom u potragu za Kazanom?“

Pitanje je izrekao naglo. Očekivali smo da govor i o ovom boju obilatom krvlju, što je zeleni dol obojila u crveno, ali on se ponašao kao da borba nije važna, gotovo kao da nije ni primetio da korača po razbojištu. „Ko?“, upita ponovo.

„Gospodaru Merline!“, povika Godfrid pre no što je iko stigao da odgovori. Neprijateljski kralj protera konja kroz vrste svojih boraca što klečahu. „Gospodaru Merline!“ Glas mu beše gnevani, lice kivno.

„Godfride“, Merlin pokaza da je svestan kralja.

„Može li tvoja potraga za Kazanom da sačeka još samo jedan kratak čas?“, pitao je Godfrid podsmešljivo.

„Može da pričeka i jednu godinu, Godfride, sine Kadelov. Može i pet. Može da čeka za svagda, ali ne bi trebalo.“

Godfrid dojaha na čistinu između živih zidova. Video je pobedu ugroženu, pravo na zvanje Kralja kraljeva kome preti druid, pa okreće konja ka svojima, diže vizir krilatog kalpaka, a za njim i glas. „Biće vremena da kopla posvetite potrazi za Kazanom“, reče ratnicima, „ali samo kad kaznite kradljivca kurvi i okupate oštrice u dušama njegovih ljudi. Treba da održim zakletvu i neću pustiti nijednog čoveka, čak ni tebe, gospodaru Merline, da se upetlja u moj zavet. Ne može biti mira niti Kazana dok kurvoljubac živi.“ Okrete se i zapilji u čarobnika. „Hteo si da spaseš kurvoljupca ovom molbom?“

„Ne bih mario, Godfride, sine Kadelov“, reče Merlin, „ni ako bi se zemlja otvorila i progutala Arturovu vojsku. Niti ako bi usisala tvoju.“

„Onda ćemo se boriti!“, zaurla Godfrid i jedinom rukom osloboodi mač kanija. „Ovi ljudi“ - govorio je svojim trupama, ali je mač uperio u naše barjake - „vaši su. Njihove zemlje, njihova stada, njihovo zlato i njihovi domovi su vaši. Žene i kćeri su im sada vaše kurve. Tukli ste se

sve dosad, hoćete li ih pustiti da tek tako odu? Kazan neće iščeznuti s njihovim životima, ali vaša pobeda hoće ako ne dovršite ono zbog čega smo došli. Borimo se!"

Koliko za otkucaj srca, sve beše tiho; onda se Godfridovi ljudi digoše i kopljišta stadoše da udaraju o štitove. Godfrid pobednički pogleda Merlinu, te vrati konja među uskomešane redove svojih ljudi.

Merlin se okreće Sagramoru i meni. „Crnoštiti Irči”, reče uobičajenim tonom, „na vašoj su strani. Popričao sam s njima. Navaliće na Godfridove ljude i imaće veliku pobedu. Nek vam bogovi daju snage.“ Okrete se opet, prigrli Nirnju i kroči ka dušmanskoj vrsti, koja se razmače da im načini mesta.

„Dobar pokušaj!“, dobaci Godfrid Merlinu. Kralj Povisa beše na pragu velikog trijumfa i taj vrtoglavi uspeh dao mu je smelosti da prkosи druidu, ali Merlin nije hajao za likovanje dok je odlazio s Tanabursom i Jorvetom.

Ajsa mi donese Arturov kalpak. Natukoh ga na glavu, zadovoljan što će me štititi u poslednjim trenucima boja.

Neprijatelji se razmestiše u živom zidu. Tek poneka uvreda sad je uzvikivana, jer je samo nekolicina ljudi prištedela snage za šta drugo do strašne seče što se spremala na obali reke. Godfrid, prvi put celog tog dana, sjaha i zauze mesto u vrsti. Nije imao štit, ali ipak htede da predvodi poslednji napad, koji će zgromiti moć njegovog dušmanina. Dize mač i zadrža ga u vazduhu jedan tren, pa ga sjuri naniže.

Neprijatelj je jurišao.

Isturismo štitove i koplja njima u sretanje i dva živa zida sudariše se uz jeziv tresak. Godfrid pokuša da proturi mač kraj Arturovog štita, ja ga odbih i udarih Hajvelbanom. Sečivo kliznu o njegovu kacigu, odrubivši orlovsко krilo, onda se pribismo jedan uz drugog pod pritiskom ljudi koji nadirahu odozada.

„Guraj!“, vikao je Godfrid svojima i pljuvao me preko štita. „Tvoj kurvoljubac se krije“, reče mi kroz graju borbe, „dok se ti boriš.“

„Ona nije kurva, gospodaru kralju“, rekoh, trudeći se da iščupam Hajvelban iz stiske i ošinem ga, ali mač osta zaglavljen u gunguli ljudi i štitova.

„Dobila je prilično zlata od mene“, odbrusi Godfrid, „a ja ne plaćam ženama stisnutih kolena.“

Nalegoh na Hajvelban, pokušavši da ga ubudem u stopalo, ali oštrica se samo sasulja niz skut oklopa. Nasmeja se mom promašaju, pljunu me još jednom, pa podiže glavu čuvši huku što je ledila krv u žilama.

Beše to juriš Iraca. Crnoštiti Oengusa Mekajrema uvek su kidisali zavijajući; grozan bojni poklič koji nagoveštavaše neljudsko veselje pri klanju. Godfrid povika ljudima da nasreću i prijanjaju kako bi slomili naš istanjeni živi zid; nekoliko momenata ljudi Povisa i Silurije stali su napred s novim žarom, verujući da im Crnoštiti pritiču u pomoć, ali ih onda jauci i vapaji sa začelja nateraše da shvate. Prevrtljivi Irči odneli su odanost drugde. Crnoštiti se zariše u Godfridove redove, lako nalazeći mete za svoja duga koplja; iznenada, vrlo brzo, Godfridova sila splasnu kao probušena mešina.

Videh gnev i stravu na Godfridovom licu. „Predaj se, gospodaru kralju!“, povikah, ali njegovi gardisti nađoše mesta da izmahnu mačevima; nekoliko trenutaka tukao sam se u očaju, previše uposlen odbranom da bih opazio kud se deo kralj. Ajsa povika da je video Godfrida ranjenog. Galahad mi beše uz bok, udarajući i odbijajući udarce i najednom, kao magijom raspršeni, dušmani se dadoše u beg. Naši ljudi nagnaše za njima, skupa s

Crnoštitema poteravši Silure i Povišane prema Arturu, gde jahači čekahu žrtve. Potražih Gundleusa; jednom sam ga smotrio u zahuktaloj gomili blatnih, iskrvavljenih ljudi, onda mi nesti iz vidokruga.

Dolina je videla isuviše smrti tog dana, ali sad nasta neizreciv masakr; ništa ubijanje ne čini tako lagodnim kao razbijen živi zid. Artur je pokušao da spreči pokolj, ali ništa nije moglo da zadrži tu lavinu divljaštva. Njegovi konjanici jahali su kao bogovi osvete među ustravljenom ruljom, mi smo gonili i sasecali begunce. Behu to krvave orgije. Grupe neprijatelja uspele su da se provuku kraj jahača i preko gaza uteknu na sigurno, ali ih više bi naterano da potraži pribježište u naselju, gde naposletku nađoše vremena i mesta da sačine novi živi zid. Sad beše njihov red da se nađu opkoljeni. Predvečerje se proteglo udolicom, dotakavši krošnje prvim, bledožućastim zracima tog dugog krvavog dana, kad mi zastadosmo okruživši selo. Dahtali smo, mačevi i kopila behu nam ulepljeni gustom krvlju.

Artur, mača crvenog kao što je i moj bio, teško trupnu s Lamrinog hrbata. Vrana kobila pobelela je od penušavog znoja, uzdrhtala, razrogačenih bledih očiju. Sam Artur beše do kostiju prožet umorom od očajničke borbe. Pokušavao je i pokušavao da se probije do nas; borio se, rekoše njegovi ljudi, kao čovek kog su poseli bogovi, mada je čitavog tog dugog popodneva izgledalo kao da su ga napustili. Sad, uprkos tome što je odneo pobedu, beše potresen dok je grlio Sagramora, pa mene. „Izneverio sam vas, Derfele“, reče, „izneverio sam vas.“

„Ne, gospodaru“, odvratih, „pobedili smo.“ Pokazao sam istupljenim krvavim mačem Godfridove preživele dok su se pribirali oko orlovskog barjaka svog kralja, u klopcu. Gundleusova lisica bila je tu, mada nijedan od dušmanskih kraljeva ne beše na pogledu.

„Omanuo sam“, prekorevao se Artur. „Nikad se ne bih probio. Bilo ih je previše.“ Taj neuspeh ga je ždralo, jer je isuviše dobro znao koliko smo bili blizu potpunog poraza. Zaista se osećao kao da je potučen, jer je njegova mnogo hvaljena konjica zaustavljena i mogao je samo da gleda kako nas kasape. Ali grešio je. Pobeda beše njegova, sva njegova, jer je samo Artur, od svih ljudi Dumnonije i Gventa, imao smelosti da pristane na bitku. Ta bitka nije pošla kako je predviđao; Todrik nije došao u pomoć, Arturove bojne konje zadržao je Godfridov živi zid. Ali to je ipak bila pobeda, izvojevana samo jednim oružjem - Arturovom hrabrošću da se uopšte bori.

Merlin je priskočio, naravno, ali on nikad nije prisvajao pobedu. Pripadala je Arturu i, iako je on dugo sam sebe korio zbog nje, dolina Lag beše mesto na kom je Artur na kraju postao vladalac Britanije. Artur iz dela stihoklepaca, Artur što je istanjio jezike bardova, Artur za čiji povratak svi molimo u ovim crnim danima, izrastao je iz nepostojane pustoši tog razbojišta. Ovih dana, naravno, pesnici ne pevaju istinu o dolini Lag. Cine da zvuči kao neoskrnutu pobedu, poput onih u potonjim bitkama. I neka uzmu pravo da priče ispredaju po svom nahođenju, jer nam u ovo teško doba treba takav Artur, veliki heroj od samog početka. Ali istina je da je u tim ranim godinama on bio ranjiv. Vladao je Dumnonijom na temeljima Oveznove smrti i Bedvinove podrške, ali kako su se ratne godine nizale, sve više je ljudi priželjkivalo da ode. Godfrid je imao pristaše u Dumnoniji i, nek mi Gospod oprosti, previše se hrišćana molilo za Arturov poraz. I baš stoga se i borio, svestan da je preslab da uzmakne. Morao je da donese pobedu ili izgubi sve, i na koncu je pobedio, ali tek pošto se našao na širinu oštice od potpune propasti.

Artur priđe Tristantu i zagrlji ga, pa pozdravi Oengusa Mekajrema, irskog kralja od Demetije, čiji nam je odred doneo prevagu i spasao nas. Artur, kao i uvek, kleče pred kraljem,

ali ga Oengus podiže i ščepa u zagrljaj poput medveda. Okrenuo sam se i gledao dolinu dok su njih dvojica govorili. Beše upoganjena od ljudi što su se slomili, odzvanjaše jadom od vriske umirućih konja, napućena telesima i razbacanim oružjem. Krv je smrdela, ranjeni su ječali. Bejah izmožden kao nikad pre, moji ljudi isto, ali video sam Godfridove pozivare koji su sišli s brega da pljačkaju mrtve i ranjene, pa otposlali Kavana s dvadesetinom ratnika da ih oteraju. Gavranovi lepršahu crnim krilima preko reke, da razvuku drob mrtvaca. Videh da se krovnjare koje smo tog jutra sažegli još puše. Tada pomislih na

Keinvina i, usred tog zverskog užasa, duša mi najednom uzlete nošena veličanstvenim belim krilima.

Osvrnuh se baš u tenu kad su se Merlin i Artur zagrlili. Artur kao da je zanemogao na druidovim rukama, ali Merlin ga uspravi i steže. Onda njih dvojica podoše ka dušmanskim štitovima.

Princ Kaneglas i druid Jorvet istupiše iz kružnog živog zida. Kaneglas je nosio koplje, ali štit nije imao, dok Artur beše bez drugog oružja do Ekskalibura za pasom. Iskorači ispred Merlina i, prišavši Kaneglasu, spusti se na jedno koleno. „Gospodaru prinče“, kazao je.

„Otač mi umire“, reče Kaneglas. „Koplje ga je probolo s leđa.“ Postarao se da to zvuči kao optužba, mada su svi znali da, jednom kad se živi zid raspadne, mnogi ljudi umiru s ranama na leđima.

Artur ostade klečeći. Za trenutak je izgledalo kao da ne zna šta bi kazao, onda diže pogled ka Kaneglasu. „Mogu li da ga vidim?“, upita. „Uvredio sam tvoju kuću, gospodaru prinče, i bacio ljagu na njenu čast, i mada mi namera nije bila takva, ipak bih voleo da molim tvog oca za oproštaj.“

Sad je Kaneglas imao da se zapanji; najzad sleže ramenima kao da nije siguran donosi li pravu odluku. Ipak pokaza ka živom zidu. Artur ustade i, rame uz rame s princom, ode da vidi kralja Godfrida na samrti.

Želeo sam mu reći da ne ide, ali ga neprijateljska vrsta proguta pre no što su se moje zbrkane misli staložile. Grčio sam se na pomisao šta će mu Godfrid kazati, a znao sam da će to biti iste one gadarije koje je siktao meni preko kopljima iskrzane ivice štita. Kralj Godfrid ne beše čovek koji opršta dušmanima, niti ih pošteđuje patnje, čak ni na umoru. Biće to njegovo poslednje zadovoljenje na ovom svetu, spoznaja da je naneo bol neprijatelju. Sagramor je delio moje strahovanje i obojica besmo na mukama kad se, samo neki tren kasnije, Artur progura kroz neprijateljske redove, lica mračnog kao Kruahanova pećina. Sagramor mu priđe. „Lagao je, gospodaru“, reče tiho. „Oduvek laže.“

„Znam da je lagao“, odgovori Artur, pa uzdrhta. „Ali neke neistine je teško čuti i nemoguće oprostiti.“ Gnev je namah uzavreo u njemu; trže Ekskalibur iz korica i okreće se, strašan, neprijateljima uhvaćenim u zamku. „Da li iko među vama želi da se bori za laži svog kralja?“, povika dok je hodao tamo-amo duž njihove vrste. „Samo jedan? Iko voljan da se bori za tu opačinu što crkava među vama? Samo jedan? Ili ču prokleti dušu vašeg kralja poslednjom tminom! Hajde, borite se!“ Mlatio je Ekskaliburon po njihovim uzdignutim štitovima. „Borite se! Ološu!“ Bes mu beše užasniji od svega što je dolina videla tog dana. „U ime bogova“, kriknu, „nazivam vašeg kralja lažljivcem, kopiletom, stvorom bez časti, ništakom!“, pljunu na njih, pa jednom rukom zapetlja među vezicama mog kožnog nagrudnjaka, koji je još nosio. Uspe da odreši remenje na ramenima, ne i ono oko pasa, te mu je prsnik sad visio kao kovačka kecelja. „Olakšaću vam!“, drao se. „Nemam oklop. Nemam štit. Dođite i udrite po meni! Dokažite da kopile i kurvar od vašeg kralja govori istinu! Nijedan neće?“ Gnev beše van

njegovog domašaja, sad se našao u šakama bogova i zasipao je jarošću sav svet koji se skupio, kukavan, pred njegovom strahotnom moći. Pljunu opet. "Dronjave kurvetine!" Okrete se videvši da Kaneglas staje u živi zid. „Ti, stene?“, pokaza na njega Ekskaliburom. "Borićeš se za tu gomilu smeća što lipsava?"

Kaneglas, kao i svaki čovek tamo, beše uzdrman Arturovim besom, ali istupi nenaoružan iz živog zida i onda, samo stopu od Artura, pade na kolena. „U tvojoj smo milosti, gospodaru Arture“, reče. Artur je zurio u njega. Telo mu beše prenapregnuto, jer sav gnev i nemoć iz malopređašnje bitke vriili su u njemu; na tren pomislih da će Ekskalibur fijuknuti i odvoji; i Kaneglasovu glavu od ramena, ali onda ovaj diže pogled. „Ja sam sada kralj Povisa, gospodaru Arture, ali u tvojoj milosti.“

Artur sklopi oči. Onda, trepavica i dalje spuštenih, napija kanije Ekskalibura i udenu dugački mač unutra. Okrete se od Kaneglasa, otvori oči i zagleda se u nas, svoje kopljanike, i videh kako se ludilo razilazi. Bes je još ključao, ali nesavladive pomame ne beše; smirenim glasom zamolio je Kaneglasa da ustane. Onda Artur dozva svoje barjaktare da bi znameni zmaja i medveda dodali dostojanstva njegovim rečima. „Evo mojih uslova“, prozbori tako da ga svi u sumračnom dolu čuju. „Zahtevam glavu kralja Gundleusa. Nosi je predugo i ubicu majke mog kralja mora stići pravda. Ako se tu složimo, tražim samo mir između kralja Kaneglasa i mog kralja, i između kralja Kaneglasa i kralja Todrika. Tražim mir među svim Britima.“

Tišina beše puna čuđenja. Artur je pobednik na ovom bojištu. Njegove trupe sasekle su neprijateljskog kralja i u stupicu saterale prestolonaslednika Povisa; svi u udolici očekivahu da za Kaneglasov život zatraži kraljevski otkup. A on ne traži ništa izuzev mira.

Kaneglas se namršti. „A šta je s mojim prestolom?“, uspeo je da istisne.

„Tvoj presto je tvoj, gospodaru kralju“, odgovori Artur. „Čiji bi bio? Prihvati moje uslove, gospodaru kralju, i sloboden si da mu se vratiš.“

„A Gundleusov tron?“, zapita Kaneglas, možda sumnjajući da Artur hoće Siluriju za sebe.

„Nije tvoj“, reče Artur odsečno, „niti moj. Zajedno ćemo naći nekoga da ga greje. Jednom kad Gundleusa ne bude“, dodade zloslutno. „Gde je on?“

Kaneglas pokaza na naselje. „U jednoj od zgrada, gospodaru.“

Artur se okreće prema poraženim kopljonošama Povisa i podiže glas da ga svaki čovek čuje. „Ovog rata nije ni trebalo da budet“, viknu. „To što smo ratovali moja je krivica, prihvatom je i platiću cenu na svaki način, sem životom. Princezi Keinvin dugujem više od izvinjenja, daću joj što god da traži, ali sada zahtevam da budemo saveznici. Svakim danom novi Sasi pristižu da ugrabe našu zemlju i žene nam odvedu u ropstvo. Treba da se bijemo s njima, ne među sobom. Želim vaše prijateljstvo, i kao zalog te želje ostaviću vam vaše zemlje, oružje i zlato. Ovo nije ni pobjeda ni poraz“ - tu pokaza na krvavu dolinu pod koprenom dima - „ovo je mir. Sve što tražim su mir i jedan život. Gundleusov.“ Osvrte se na Kaneglasa i spusti glas. „Čekam tvoju odluku, gospodaru kralju.“

Druid Jorvet pohita Kaneglasu i njih dvojica porazgovaraše. Nijedan kao da nije verovao Arturovoj ponudi, jer vojskovođe obično nisu tako velikodušne u pobjedi. Gospodari razbojišta traže otkup, zlato, roblje i zemlju; Artur je htio samo prijateljstvo. „Šta je s Gventom?“, upita Kaneglas Artura. „Šta će Todrik tražiti?“

Artur polagano pređe očima preko doline u kojoj se nahvatao suton. „Ne vidim nijednog čoveka iz Gventa, gospodaru kralju. Ako čovek ne bije bitku, ne može ni da bude deo sporazuma posle nje. Ali ti mogu reći, gospodaru kralju, da Gvent žudi za mirom. Kralj Todrik

neće hteti ništa osim tvog prijateljstva i prijateljstva mog kralja. Prijateljstva na koje ćemo uzajamno položiti zavet, da ga nikad ne prekršimo."

„I slobodan sam da idem ako se zakunem na to?“, upita Kaneglas sumnjičavo.

„Kud god želiš, gospodaru kralju, samo tražim tvoj pristanak da dođem u Kaer Sas, da porazgovaramo još.“

„I moji ljudi su slobodni?“, hteo je da zna Kaneglas.

„Sa svojim oružjem, zlatom, životima i mojim prijateljstvom“, odgovorio je Artur. Bio je usrdan, očajnički želeći da obezbedi da ova bitka između Brita bude i poslednja, iako je dobro pripazio, primetih, da ne pominje Ratae. To iznenađenje moglo je da pričeka.

Kaneglasu se još činilo da je ponuda suviše valjana da bi bila istinita, ali onda, možda se prisetivši pređašnjeg prijateljevanja s Arturom, osmehnu se. „Imaš svoj mir, gospodaru Arture.“

„Uz još jedan, poslednji uslov“, reče Artur neočekivano i oštros, ali ipak ne glasno. Samo nas nekoliko čulo je te reči. Kaneglas ga pogleda zabrinuto, isčekujući. „Zakuni se, gospodaru kralju“, kaza Artur, „zakuni se svojom čašću da me je tvoj otac na samrti lagao.“

Mir je visio o Kaneglasovom odgovoru. Na trenutak je sklopio oči kao da trpi bol. Onda reče: „Moj otac nikad nije mario za istinu, gospodaru Arture, već samo za one reči kojima je postizao cilj. Moj otac je bio lažov, kunem se.“

„Onda imamo mir!“, objavi Artur. Video sam ga srećnijeg samo jednom, onda kad se venčao s Ginevrom, ali sada, u dimu i vonju izvojevane pobeđe, izgledao je gotovo jednako radosno kao na toj cvetnoj čistini kraj reke. Uistinu, jedva da je mogao da prozbori od veselja, jer je dobio ono za čim je čeznuo više od ičega na svetu. Izborio se za mir.

Glasonoše potekoše na sever i jug, u Kaer Sas i Dumovariju, u Magnis i u Siluriju. Dolina Lag zaudarala je na dim i krv. Mnogi ranjenici umirali su tamo gde paduše, njihovi krinci odzvanjahu žalostivo u noći; preživeli se poguriše uz vatre, pričajući o vucima koji silaze s planina na bojno polje da bi se gostili mrtvima.

Artura je skoro zabunila veličina njegove pobeđe. Sad je bio, mada je to jedva mogao da pojmi, stvarni vladalac južne Britanije, jer više ne beše nikoga ko bi se usudio da izazove njegovu vojsku, desetkovani kakva je bila. Morao je da govori s Todrikom, morao je poslati kopljanike natrag na granicu prema Saksonima, očajnički je želeo da dobre vesti stignu do Ginevre, a pri svemu tome ljudi su ga preklinjali za usluge i zemlju, za zlato i zvanje. Merlin mu je dodijavao s Kazanom, Kaneglas hteo da priča o Aelinim Sasima, a Artur je hteo da govori o Lancelotu i Keinvin, dok je Oengus Mekajrem hteo zemlju, žene, robeve i zlato iz Silurije.

Ja sam tražio samo jedno te noći, i Artur mi je udovoljio.

Dao mi je Gundleusa.

Kralj Silurije umakao je u mali rimske hram, povezan sa prostranjim zdanjem u malom naselju. Svetilište beše od kamena, bez prozora, osim grubog okna probijenog u visokom zabatu da propusti dim napolje; jedina vrata gledala su na štalsko dvorište kuće. Gundleus je pokušao da pobegne iz doline, ali konja mu je sasekao jedan od Arturovih jahača i sad je, kao pacov u poslednjoj rupi, kralj čekao svoj usud. Šačica odanih Silura čuvala je vrata hrama, ali i oni ga ostaviše videvši moje ratnike gde izlaze iz tame.

Sad je samo Tanaburs čuvaо vatrom osvetljen hram; načinio je mali bedem duša, stavivši dve sveže odrubljene glave uz direke što držahu vratnice. Video je vrhove naših kopalja kako sjakte na kapiji štalskog dvorišta, podigao štap s mesečevim vrhom i zasiktao kletve. Zazivao je bogove da nam smežuraju duše kad je njegovo skičanje, sasvim nenadano, utihnulo.

Zamukao je čuvi Hajvelban kako, uz struganje, napušta kanije. Na taj zvuk zapilji se u mračno dvorište, dok smo Nimju i ja zajedno prilazili. Prepoznavši me, tiho, preplašeno kriknu, poput zeca kog je dočepala divlja mačka. Znao je da sam vlasnik njegove duše, te u strahu šmugnu kroz vrata hrama. Nimju prezrivo šutnu glave u stranu, pa za mnom uđe unutra. Nosila je mač. Moji ljudi čekali su napolju.

Svetilište nekad beše posvećeno kakvom rimskom božanstvu, mada su britski bogovi bili ti kojima su bile posvećene lobanje, načičkane jedna na drugu visoko duž golih kamenih zidova. Mračne duplje lobanja prazno su blenule u dve vatre što su davale svetlosti visokoj, uzanoj odaji. Tu je Tanaburs sebi načinio prsten moći, obručem od požutelih lobanja na tlu. Sad je stajao u tom krugu i bajao čini, dok je iza njega, oslonjen o najdalji zid kraj kog se mali kameni oltar crneo od žrtvene krvi, sa golin mačem čekao Gundleus.

Tanaburs, izvezene odore poprskane kalom i krvlju, podiže štap i ispljunu gadne kletve na mene. Kleo me je vodom i vatrom, zemljom i vazduhom, kamenom i mesom, rosom i mesečinom, životom i smrću; nijedna kletva nije mi se isprečila na putu dok sam mu lagano prilazio sa Nimju, u njenoj prljavoj beloj odori. Tanaburs odape poslednju kletvu, pa uperi štap pravo u moje lice. „Majka ti je živa, Saksonče!“, podvrisnu. „Majka ti je živa i njen život pripada meni! Čuješ li me, Saksonče?“ Cerio mi se iz svog prstena i njegovo prastaro lice beše zasenčeno vatrama koje mu protkaše oči crvenim, zagrobnim sjajem punim pretnje. „Čuješ li?“, zakriča ponovo. „Duša tvoje majke je moja! Pario sam se s njom da bih joj uzeo dušu! Takni me, Saksonče, i duša tvoje majke ode vatrenim zmajevima. Zgromiće je zemlja, sažeći će je vazduh, daviće je voda i patnja će je trgati zasvagda. I ne samo njenu dušu, Saksonče, već dušu svakog živog stvora koji joj je ikad iskliznuo iz utrobe. Prosuo sam njenu krv na zemlju, Saksonče, i zario joj svoju moć u trbuš.“ Nasmejao se i podigao štap visoko ka gredama tavanice. „Dodirni me, Saksonče, i kletva će uzeti njen život, a kroz njen i tvoj.“ Spusti štap i opet ga uperi u mene. „Ali pusti me, i oboje ćete živeti.“

Zastao sam na obodu kruga. Lobanje nisu činile bedem duša, ali ipak beše stravične moći u njihovom poretku.

Mogao sam da je osetim, kao nevidljiva krila koja žestoko udaraju ne bi li me zadržala. Kad kročim u prsten, pomislih, naći će se na božanskom bojištu, da se nosim s nečim što nisam mogao ni da izmaštam, kamoli da razumem. Tanaburs vide da sam neodlučan, iskezi se u trijumu. „Tvoja majka je moja, Saksonče“, zapevao je, „načinjena mojom, sva moja, krv, duša i telo su joj moji, i to i tebe čini mojim jer si rođen u krvi i bolu tela koje mi pripada.“ Mesec na vrhu štapa mi dotače prsa. „Da te odvedem njoj, Saksonče? Zna da si živ i put od dva dana vratitiće te njoj.“ Smešio se opako. „Moj si“, ciknu, „samo moj! Ja sam ti majka i otac, duša i život. Bacio sam čini što prisvajaju na utrobu tvoje majke, ti si sad moj sin! Pitaj nju!“ Mahnu štapom ka Nimju. „Ona zna za te čini.“

Nimju ne reče ništa, već je kobno zurila u Gundleusa. Ja sam gledao druidove jezive oči. Plašio sam se da stupim u krug, užasnut njegovim pretnjama, ali onda, u naletu mučnine, sve što se zbilo te davne noći dođe k meni, kao da se desilo juče. Setih se majčinih vapaja, kako je molila vojnike da me ne nose od nje, setih se kako su se ratnici smejali i udarali je u glavu držaljima kopalja, i setih se druida što se kikotao, sa zečevima i polumesecima na odori i

koščicama u kosi. Setih se kako me je podigao, pomilovao i rekao kako će biti fino uzdarje bogovima. Sve mi se vratilo u sećanje; kako me podižu dok vrištim za majkom koja mi ne može pomoći, kako me nose do dvostrukе linije vatre, gde su ratnici plesali i žene jadikovale, kako me je Tanaburs digao visoko iznad tonzure na svojoj glavi dok je hodao ka rubu jame, crnom krugu na tlu oko kog vatre plamsahu taman dovoljno snažno da osvetle krvlju umrljan vrh koca što je virio iz okrugle, mrkle utrobe ponora. Sećanja behu kao guje što mi grizu dušu, dok mi se ukazivahu krvavi otpaci mesa i kože na obasjanom kocu i jedva razaznatljiv užas skrhanih telesa što su se previjala u sporom, žalosnom ropcu, dok im je život isticao u krvavoj tmuši druidove žrtvane jame. I setih se kako sam i dalje vrištao dozivajući majku kad me Tanaburs izdiže ka zvezdama, pripravan da me preda bogovima. „Gofanonu“, vikao je, majka je vriskala dok su je silovali, ja sam zapomagao jer sam znao da će umreti. „Leulavu“, drao se Tanaburs, „Kernunosu, Taranisu, Suselosu, Belu!“ I na pomen poslednjeg, velikog imena zavitlao me je na ubistveni kolac.

I promašio.

Moja majka je kukala, još sam čuo njene krike kad sam nogama načinio prolaz kroz Tanabursov krug lobanja, i njen vrisak stopi se s druidovim, dok sam, kao odjek njegovog davnašnjeg zova smrti, vikao: „Belu!“

Hajvelban se spusti. I ja ne promaših. Mač zaseče Tanabursovo rame, pa naniže kroz rebra, i tako je silan bio krvlju zadojen gnev u mojoj duši da sečivo proreza put kroz njegov žgoljavi trbuh, duboko u smrdljiv drob, da mu se telo predvoji kao trula trupina. Sve vreme je iz mene izvirao grozan vrisak malog deteta bačenog u žrtvenu jamu.

Prsten lobanja bi preplavljen krvlju, a moje oči suzama kad ih podigoh ka kralju koji je zaklao Ralino dete i Mordredovu majku. Kralju koji je silovao Nimju i iskopao joj oko. Dozvavši u um sav taj bol, obema rukama zgrabih balčak Hajvelbana i istrgoх sečivo iz štokavih iznutrica pred mojim stopalima. Kročih preko druidovog leša da odnesem smrt Gundleusu.

„On je moj“, podviknu mi Nimju. Skinula je povez s oka, tako da joj je prazna duplja zjapila, crvena u svetlosti vatre. Prođe kraj mene, nasmešena. „Moj si“, pevušila je, „samo moj.“ Gundleus zavrišta.

I možda je, u Zemlji seni, Norvena čula taj vrisak i znala da je njen dete, njen mali u zimu rođeni sin, i dalje kralj.

Beleška autora

Jedva da je iznenadjenje što arturijanski period britanske istorije znamo kao *mračni srednji vek*, jer gotovo da se ništa ne zna o događajima i ličnostima tog doba. Ne možemo čak biti sigurni ni da je Artur živeo, iako izgleda verovatno da je veliki britski heroj zvani Artur (ili Artar ili Artorios) privremeno zadržavao saksonsku najezdu, negde u prvim godinama šestog veka. Jedna povest o tom sukobu napisana je oko 540. godine, Gildasova *De excidio et conquestu Britanniae*, i moglo bi se očekivati da takvo delo bude pouzdan izvor Arturovih poduhvata, ali Gildas čak i ne pominje Artura, što s odobravanjem prihvataju oni koji poriču njegovo postojanje.

Pa ipak, ima nekih ranih dokaza o Arturu. Sredinom šestog veka, baš kad je Gildas pisao svoju povest, zapisi opstali do danas pokazuju iznenadujuć, atipičan broj muškaraca s imenom Artur. To ukazuje na modu koja je iziskivala da se sinovi nazivaju prema čuvenim i moćnim Ijudima. Takav dokaz teško da je ubedljiv, kao i najranije pominjanje Artura u literaturi; uzgred je spomenut u epskoj poemi *Y gododdin*, napisanoj oko 600. da bi se slavila bitka između severnih Brita (*medovinom zadojena rulja*) i Saksona, ali mnogi učenjaci veruju da je osvrt na Artura kasnije umetnut.

Posle tog sumnjivog pomena u poemi *Y gododdin*, moramo preskočiti oko dvesta godina, da bi došli do zapisa istoričara o Arturovom postojanju; taj pročep slabi verodostojnost dokaza, ali ipak Nenijus, koji je sročio istoriju Brita u poslednjim godinama osmog veka, piše poprilično o Arturu. Značajno je da ga Nenijus ne naziva kraljem, već radije opisuje Artura kao *dux beliorum*, vođu bitaka, a tu titulu ja sam preveo rečju *warlord* (u prevodu su korišćeni termini vojskovođa, ratni zapovednik ili gospodar rata, prim. prev.). Nenijus se nesumnjivo oslanjao na drevna narodna predanja, koje su bile plodonosan izvor za pothranjivanje sve češćih prepričavanja legende o Arturu, koja su zenit dostigla u dvanaestora veku; tad su dva pisca u različitim zemljama načinila Artura herojem za sva vremena. U Britaniji je Džofri od Monmuta napisao divnu, mitsku *Historia regam Britanniae*, dok je u Francuskoj pesnik Kretjen de Troj predstavio, između ostalog, Lancelota i Kamelot kraljevskom paru. Naziv Kamelot mogao bi da bude izmišljen ili preuzet od rimskog imena Kolčestera - Kamalodunum - i prilagođen. U ostalom se Kretjen de Troj oslanjao na bretanjske mitove gde su mogla biti očuvana, kao u velškim narodnim predanjima koja su hranila Džofrijevu istoriju, originalna sečanja na drevne heroje. Potom, u petnaestom veku, ser Tomas Malori napisao je *Le morte the Arthur*, što je prototip za današnje prenaglašene arturijanske legende, sa Svetim gralom, okruglim stolom, vitkim devicama, podvizima u borbi protiv mitskih zveri, moćnim čarobnjacima i začaranim mačevima.

Verovatno je nemoguće razmrsiti ta maštoma bogata predanja i doći do istine o Arturu, mada su mnogi pokušali i nesumnjivo je da će još mnogo njih pokušati da to učine. Za Artura se priča da je bio čovek sa severa Britanije, iz Eseksa, kao i da je zapadnjak. Jedan skorašnji rad sa sigurnošću identificuje Artura sa velškim vladacem iz šestog veka, zvanim Ovejn

Dantgvajn, ali kako autori potom navode da o *Ovejnu Dantgvajnu ništa nije zabeleženo*, ispada da rad nije od velike pomoći. Kamelot je smeštan u najrazličitije krajeve - Karlsli, Vinčester, Saut Kedburi, Kolčester i još tuce drugih mesta. Moj izbor po tom pitanju je u najmanju ruku kapriciozan i utvrđen izvesnošću da pravi odgovor ne postoji. Dao sam Kamelotu izmišljeno ime Kaer Kadarn i smestio ga u Saut Kedburi u Somersetu, ne zato što mislim da je to njegov najverovatniji položaj (mada ne mislim ni da je najmanje moguć), već zato što taj deo Britanije poznam i volim. Koliko god kopali, sve što možemo sa sigurnošću zaključiti jeste da je čovek po imenu Artur mogao da živi u petom i šestom veku, da je bio veliki vojskovođa iako nije bio kralj, i da je najčešće bitke bio protiv saksonskih zavojevača.

Mada o Arturu znamo sasvim malo, možemo izvesti mnoštvo zaključaka na osnovu saznanja o vremenima u kojima je verovatno živeo. U petom i šestom stoljeću Britanija mora da je bila užasno mesto. Rimljani koji su je štitili otišli su u ranim godinama petog veka i tako su romanizovani Briti ostali prepušteni obruču zastrašujućih neprijatelja. Sa zapada su navirale pljačkaške horde Iraca; oni su bili Kelti, bliski srodnici Brita, ali su bez obzira na to upadali u Britaniju, kolonizovali i porobljavali. Na severu je obitavao čudan živalj sa škotskih visova, uvek spreman da podje na jug u pljačkaške pohode. Ali, niko od ovih neprijatelja nije bio strašan poput omraženih Saksona koji su najpre harali, onda se naselili, i napokon otcepili istočnu Britaniju i koji su, vremenom, zauzeli srce Britanije i prozvali ga Engleskom.

Briti koji su stajali nasuprot ovih neprijatelja bili su daleko od jedinstva. Njihove kraljevine trošile su jednaku količinu energije na međusobne sukobe kao i na borbu protiv osvajača, a nesumnjivo su bile i ideološki podeljene. Rimljani su u nasleđe ostavili zakone, privredu, nauku i religiju, ali su se tom amanetu suprotstavljale mnoge izvorne tradicije koje su tokom duge rimske okupacije nasilno suzbijane, ali koje nikad nisu sasvim iščezle, a glava svih tih običaja je - druidizam. Rimljani su slomili druidizam zbog njegove veze sa britskim (te tako antirimskim) nacionalizmom. Na njegovo mesto doneli su svu silu novih vera, a među njima, naravno, i hrišćanstvo. Naučna mišljenja nagovestavaju da se hrišćanska vera raširila diljem Britanije u postrimskom razdoblju (mada je ta vrsta hrišćanstva veoma različita od današnjeg), ali nesumnjivo je i dalje postojalo mnogoboštvo, posebno u seoskim područjima (sama reč paganin potiče od latinskog izraza za seljaka). Tako, dok se država zaostala za Rimljanim osipala, muškarci i žene su grabili svaku natprirodnu moć koja se nudila. Bar jedan moderan učenjak tvrdi da je hrišćanstvo blagonaklono gledalo na ostatke britskog druidizma, te da se dve vere bitisale u mim, sarađujući, ali tolerancija nikad nije bila jača strana crkve, i vrlo sam sumnjičav po pitanju takvih zaključaka. Verujem da je Arturova Britanija bila zemlja jednakо rastrzana verskom neslogom kao i invazijama i političkim sukobima. Vremenom su, dabome, priče o Arturu sasvim potpale pod hrišćansku dogmu, pogotovo u opsesiji Svetim gralom, mada možemo mime duše sumnjati da je bilo kakav sličan putir bio poznat Arturu. Pa ipak, možda legende o Potrazi za Gralom nisu u potpunosti kasnije pridodate, jer su upadljivo slične popularnim keltskim predanjima o ratnicima u potrazi za magičnim kazanima; to su mnogobožake priče koje su kasnije, kao i mnogo drugih segmenata arturijanske mitologije, hrišćanski autori presvukli pobožnom glazurom, tako sahranjujući mnogo stariju arturijansku tradiciju koja se sad zadržala jedino u veoma drevnim i mračnim žitijima keltskih svetaca. Ta tradicija, začudo, Artura opisuje kao razbojnika i neprijatelja hrišćanstva. Keltska crkva, izgleda, nije naklonjena Arturu i žitija svetaca kažu da je to stoga što je plenio imetak crkve da bi isplatio ratove. To objašnjava i

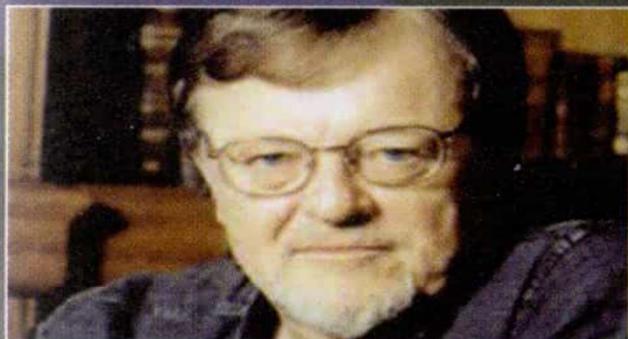
zašto je Gildas, sveštenik i najbliži Arturovom dobu od svih istoričara, odbija da mu pripše zasluge za pobede Brita, koje su privremeno zaustavile saksonsko napredovanje.

Sveti trn je, naravno, mogao postojati u Ajnis Vidrinu (Glastonberi) ako verujemo u legendu u Josifu od Arimateje, koji je navodno doneo Sveti gral u Glastonberi 63. godine naše ere. Ali ta priča se zaista pojavljuje tek u dvanaestom veku, tako da je Trn u *Zimskom kralju* samo jedan od mojih namernih anahronizama. Kad sam počinjao pisanje, bio sam rešen da isključim svaki anahronizam i ubacim doterivanja Kretjena de Troja, ali takvo čistunstvo isključilo bi čak i Lancelota, Galahada, Ekskalibur i Camelot, a kamoli pojave kakve su Merlin, Nimju i Morgana. Da li je Merlin postojao? Dokazi njegovog života još su neubedljiviji nego oni o postojanju Artura i sasvim je neverovatno da su njih dvojica savremenici, ali ipak su u priči neodvojivi i nisam se usudio da izostavim Merlinina. Još anahronizama može, na sreću, biti odbačeno; Artur u petom veku ne bi nosio oklop od pločica srednjevekovno koplje.

Ne bi imao okrugli sto, mada bi njegovi ratnici (nikako vitezovi), po keltskom običaju, pirovali sedeći u krug na podu. Njegov dvor bio bi načinjen od drveta i zemlje, ne bi se sastojao od kamenih kula i tornjeva. I sumnjam, nažalost, da bi se nekakva u belo odevena ruka, mistična i divna, pojavila iz zamagljenog jezera da odnese njegov mač u večnost, mada je gotovo sigurno da se lično blago velikih vođa bacalo u jezera, kao dar bogovima.

Većina imena za likove u knjizi izvučena je iz zapisa zaostalih iz petog i šestog veka, ali o ljudima kojima su data ne znamo gotovo ništa, baš kao što vrlo malo znamo o britskim kraljevstvima posle odlaska Rimljana. Savremenii istoričari čak se ne slažu ni oko broja kraljevstva i njihovih naziva. Dumnonija jeste postojala, kao i Povis, dok je pripovedač ove priče, Derfel (Dervel, po velškom izgovoru) identifikovan u nekim starim pripovestima kao jedan od Arturovih ratnika i kasnije je postao monah, ali se o njemu ne zna ništa više. Drugi, poput biskupa Sensama, nesumnjivo su živeli i do dana današnjeg ostali zabeleženi kao sveci, mada izgleda da se od tih ranih svetih ličnosti zahtevalo sasvim malo vrline.

Zimski kralj je, tako, priča o mračnom srednjem veku, u kome legende i mašta moraju da nadomeste manjak istorijskih fakata. Istorijска подлога саткана је око jedine ствари у коју можемо бити сасвим сигури - око Британије у којој је још било римских градова, путева, вила и обичаја, али коју су брзо уништавале инвазије и грађански ратови. Нешто Брита је већ тад одустало од борбе и насељило се у Armorici (Бретањи), што објашњава присуство артурјанске легенде у том делу Француске. Али за one Brite који су остали на voljenom ostrvu, беше то време кад се очајничики тражило спасење, духовно као и војно, и у ту несрећну земљу дошао је човек који је, бар на неко време, отишао непријатеље. Тада је овој Artur, велики војсковођа и херој који се борио против немогућих чуда с таквим успехом да чак и hiljadu и по година касније, njegovi dušmani s ljubavlju neguju uspomenu na njega.

Bernard Kornvel

Roden je 1944. godine u Londonu. Radio je kao predavač na Londonskom univerzitetu, a potom deset godina u BBC televiziji, gde je počeo kao istraživač u Nationwide programu, a završio kao urednik Current Affairs televizije za BBC u Severnoj Irskoj. Oženivši se Amerikankom, prešao je da živi u SAD. Pošto mu je odbijena zelena karta za rad u Americi, odlučio je da se bavi pisanjem, poslom za koji nije potrebno odobrenje američke administracije. Tako je, na zadovoljstvo mnogih obožavalaca, postao pisac.

*Padao je sneg kad Arturova priča poče. Beše to pre
čitavog jednog života, u poslednjoj godini vladavine Kralja
kraljeva Utera... Kako god da brojiš godine, zbilo se to
davno u zemlji zvanoj Britanija, a ja bejah tamo.*

Derfel, nekad Arturov četovođa, priziva u sećanje dramatične dane samovoljne Ginevre, bahatog Lancelota, tajnovitog Merlinia i netrpeljivog biskupa Sensama, koji se otimaju za gospodarstvo među klanovima, u haosu prepunom gorčine. Ali iznad svega, on ispreda povest o Arturu, kraljevskom kopiletu, bezglavom ljubavniku i nadahnutom vojskovođi, jedinom čoveku koji može da čuva Uterov tron za bebu naslednika i da ujedini zavađena britska kraljevstva protiv neprijatelja pred vratima.

Prizvavši ljudsku zbilju skrivenu iza legendi o romansi i viteštvu, Bernard Kornvel tka surov, veličanstven ep o ratu i ljubavi, magiji i vlasti, dok se stari bogovi povlače pred hrišćanskom lavinom, a saksonski osvajači zadiru sve dublje u srce Britanije...

ISBN 867674085-2

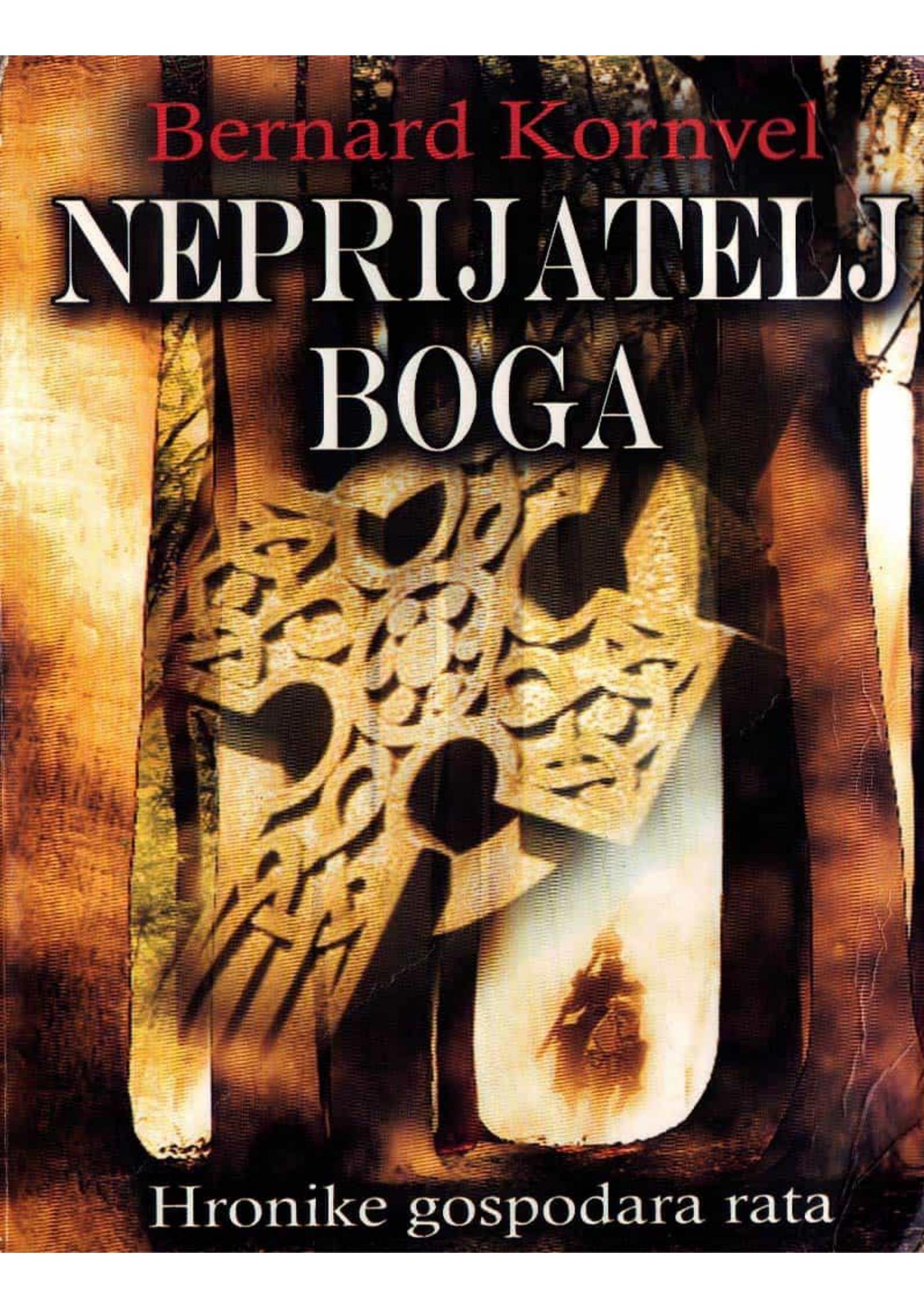
9 788676 740857

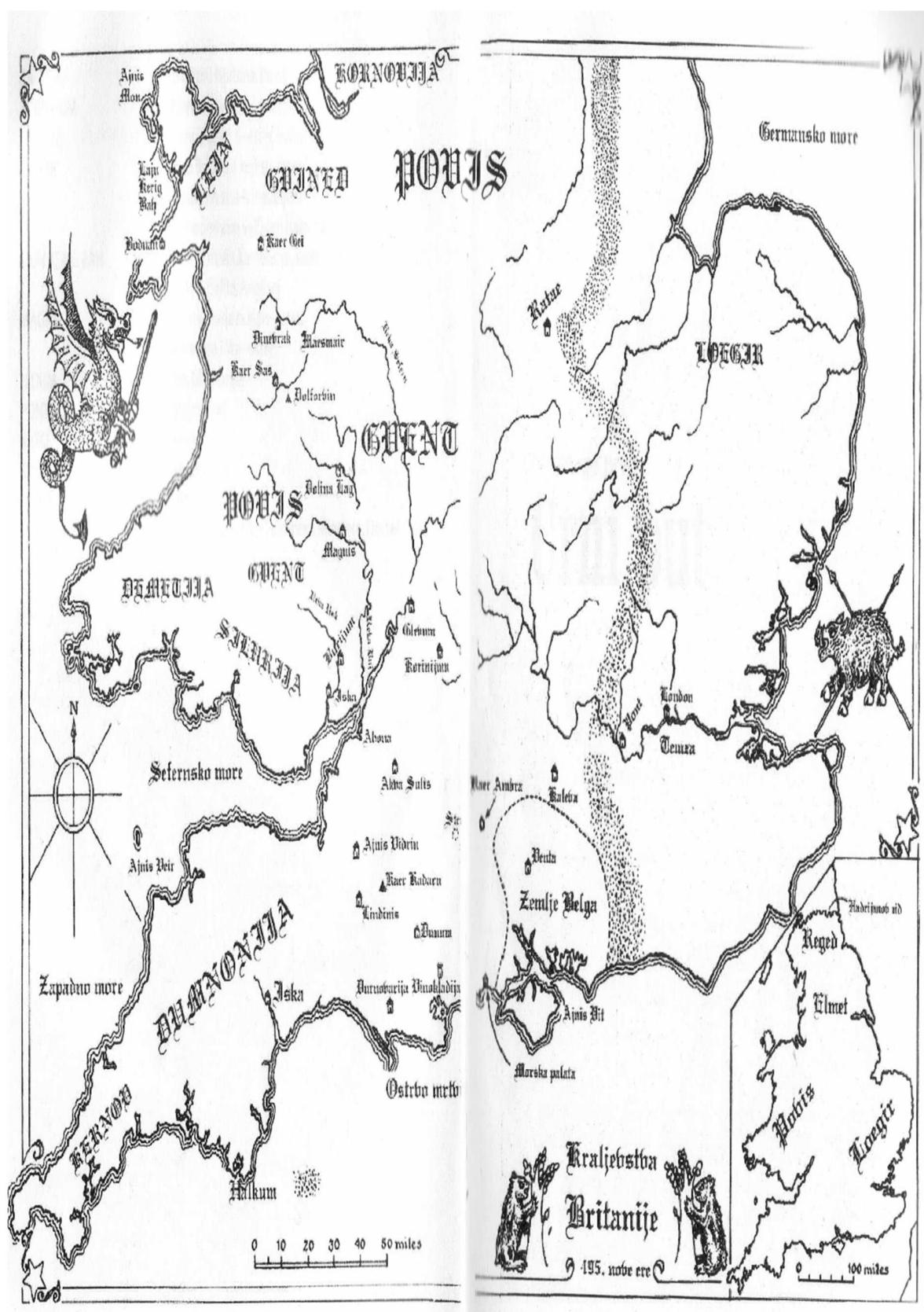
OTVORENA KNJIGA
DUNAVSKI KEJ 12
TELEFON 011/292-8-079
MOB. 063/84-57-157

Bernard Kornvel

NEPRIJATELJ BOGA

A dramatic illustration featuring a tiger's face in profile, looking towards the right. The tiger's fur is rendered in shades of orange, yellow, and black. In the foreground, a small figure wearing a hat and coat is seen from behind, holding a lantern that casts a bright glow on the tiger's face. The background is dark and textured.

Hronike gospodara rata

Hronike gospodara rata II

NEPRIJATELJ BOGA

Bernard Kornvel

Naslov originala:
The Warlord Chronicles II - ENEMY OF GOD

Za Suzan Vot

PREDGOVOR

Neprijatelj boga je druga knjiga u trilogiji Hronike gospodara rata i neposredno prati događaje opisane u Zimskom kralju. U tom romanu kralj Dumnonije i Kralj kraljeva Britanije Uter umire, a nasleđuje ga unuk, hroma beba Mordred. Artur, Uterov sin kopile, imenovan je za jednog od Mordredovih zaštitnika i vremenom postaje najvažniji od njih. Artur je rešen da održi zavet koji je dao Uteru - da Mordreda, kad doraste do prestola Dumnonije, na njega i postavi.

Artur je takođe odlučan da doneše mir među zaraćena britska kraljevstva. Najveći sukob je između Dumnonije i Povisa, ali kad je Arturu data ruka Keinvin, princeze Povisa, čini se da rata ne mora da bude. Umesto da sklopi mir, Artur beži sa Ginevrom, princezom bez prebijene pare, i zbog te uvrede nanete Keinvin rat traje godinama, a završava se tek kad Artur potuče kralja Godfrida od Povisa u bici u dolini Lag. Tron Povisa tada pripada Kaneglasu, Keinvininom bratu, koji, kao i Artur, žudi za mirom među Britima kako bi se sva njihova koplja ujedinila i okrenula protiv zajedničkih dušmana, Saksona.

U Zimskom kralju, kao i u knjizi koja je pred nama, pri povest prenosi Derfel, sakonski dečak koji je pao u ropstvo i odrastao u Merlinovom domaćinstvu da bi postao jedan od Arturovih ratnika. Artur je poslao Derfela u Armoriku, današnju Bretanju, gde se borio u izgubljenom ratu za spas britske kraljevine Benoika od franačkih zavojevača. Među izbeglicama iz Benoika koje su umakle u

Britaniju je i Lancelot, kralj Benoika, kog Artur sad želi da venča s Keinvin i postavi na presto Silurije. Derfel je zaljubljen u Keinvin.

Druga Derfelova ljubav je Nimju, priateljica iz detinjstva koja je postala Merlinova ljubavnica i pomagačica. Merlin je druid i vođa klike u Britaniji koja želi da ostrvo vrati stariм bogovima. S tim ciljem on traga za Kazanom, jednim od Trinaest dragulja Britanije. Taj zadatak u očima Merlina i Nimju daleko nadilazi svaku bitku protiv drugih kraljevstava i osvajača. Merlinu se suprotstavljaju hrišćani u Britaniji, među čijim prvacima je i biskup Sensam, koji je mnogo izgubio na značaju prkoseći Ginevri. Sensam je sada obeščašćen i služi kao opat samostana Svetog trna u Ajnis Vidrinu (Glastonberi).

Zimski kralj se završava velikom Arturovom pobedom u dolini Lag. Mordredov presto je siguran, južna britska kraljevstva sklopila su savez i Artur je, iako sam nije kralj, vođa kog niko ne osporava.

LIKOVÍ

ADE - Lancelotova ljubavnica
AELA - Saksonski kralj
AGRIKOLA - Vojskovođa Gventa, služi kralja Todrika
AJLIN - Arturova ljubavnica, majka njegovih blizanaca Amhara i Loholta
AJSA - Jedan od Derfelovih kopljonoša
AMHAR - Arturov sin, kopile
ARTUR - Uterov sin i Mordredov zaštitnik, kopile
BALIN - Jedan od Arturovih ratnika
BAN - Nekad kralj Benoika, Lancelotov i Galahadov otac
BEDVIN - Biskup u Dumnoniji, prvi kraljev savetnik
BORS - Lancelotov rođak, njegov zatočnik
BROKVEL - Kralj Povisa posle Arturovog vremena
BIRTIG - Krunski princ Gvineda, kasnije kralj
DAJAN - Derfelova najmlađa kći
DERFEL KADARN - Pripovedač, rođen kao Sakson, Merlinovo posvojče i jedan od Arturovih ratnika
DINAS - Silurski druid, Lavejnov blizanac
DIURNAH - Irski kralj Lejna, zemlje koja se pre njega zvala Henis Vajren
EHARN - Jedan od Derfelovih kopljonoša
EMRAJS - Biskup u Dumnoniji, Bedvinov naslednik
ERSA - Derfelova majka, takođe je zovu Ena
GALAHAD - Princ od Benoika, Lancelotov polubrat
GALIDAJN - Drvodelja u Ajnis Vidrinu
GODFRID - Kralj Povisa, poginuo u dolini Lag, Kaneglasov i Keinvinin otac
GINEVRA - Princeza Henis Vajrena
GUNDLEUS - Nekad kralj Silurije, ubijen posle bitke u dolini Lag
GVAJDIR - Sin Artura i Ginevre
GVENIVAH - Ginevrina sestra, princeza izgubljenog Henis Vajrena
HELED - Princeza Elmeta, udala se za Kaneglasa od Povisa
HAGVID - Arturov sluga
IGREJN - Kraljica Povisa posle Arturovog vremena, udata za Brokvela
ILEJN - Lancelotova majka, udovica kralja Bana
IZOLDA - Kraljica Kernova, udata za Marka
JORVET - Druid u Povisu
KADOK - Hrišćanski biskup smatran svecem, izopštenik
KADVALON - Kralj Gvineda

KADVI - Pobunjeni princ iz Iske
KAVAN - Derfelov zamenik
KEJ - Arturov družbenik iz detinjstva, jedan od njegovih ratnika
KEINVIN - Princeza Povisa, Kaneglasova sestra
KILHUK - Arturov rođak, jedan od njegovih ratnika
KANEGLAS - Krunki princ Povisa, Godfridov sin
LANSELOT - Izgnani kralj Benoika
LANVAL - Jedan od Arturovih ratnika
LAVEJN - Silurski druid, Dinasov blizanac
LEODEGAN - Izgnani kralj Henis Vajrena, otac Ginevre i Gvenivah
LIGESAK - Izgnanik, izdajica
LOHOLT - Arturov sin, Amharov blizanac, kopile
LUNET - Nekad Derfelova ljubavnica, Ginevrina dvorkinja
MAELGVIN - Monah u Dinevraku
MALAJN - Druid u Povisu
MALA - Sagramorova žena, Saksonka
MARK - Kralj Kernova, Tristanov otac
MELVAS - Prognani kralj Belga
MERLIN - Vrhovni druid Dumnonije
MEURIG - Krunki princ Gventa, kasnije kralj
MORDRED - Kralj Dumnonije, Norvenin sin
MORFANS - Ružni, jedan od Arturovih ratnika
MORGANA - Arturova sestra, nekad Merlinova vrhovna sveštenica
MORVENA - Derfelova najstarija kći
NABUR - Hrišćanin, sudija u Durnovariji
NIMJU - Merlinova ljubavnica i vrhovna sveštenica
NORVENA - Mordredova Majka, ubio ju je Gundleus
OENGUS MEKAJREM - Irski kralj Demetije, zemlje nekad zvane Dajfed
PEREDUR - Lanselotov i Adin sin
PIRLIG - Derfelov bard
RALA - Merlinova sluškinja, Galidajnova žena
SAGRAMOR - Numiđaniň, gospodar Stena
SENSAM - Hrišćanski sveštenik i biskup, Derfelov nadređeni u Dinevraku
SERDIK - Saksonski kralj
SEREN - Derfelova srednja kći
SILAN - Zatočnik Kernova
SITRIN - Dumnononski sudija i većnik
SKARAH - Ajsina žena
TANABURS - Silurski druid, ubio ga Derfel posle bitke u dolini Lag
TADVEL - Iskušenik u Dinevraku
TODRIK - Kralj Gventa, Meurigov otac, kasnije hrišćanski pustinjak
TRISTAN - Krunki princ Kernova, Markov sin
UTER - Mrtvi kralj Dumnonije, Kralj kraljeva Britanije, Pendragon, Mordredov deda

MESTA

Mesta ispisana kurzivom istorija nije zabeležila

ABONA - Ejvonmaut, Ejvon

AJNIS MON - Anglisej

AJNIS TREBS - Prestonica Benoika. Planina svetog Mihajla, Francuska

AJNIS VEIR - Landi Ajlend

AJNIS VIDRIN - Glastonberi, Somerset

AJNIS VIT - Ostrvo stvorova

AKVA SULIS - Bet, Ejvon

BENOIK - Kraljevstvo koje su zauzeli Franci, u Bretanji (Armorici)

BODUAN - Garn Boduan, Gvined

BURIJUM - Todrikov prestoni grad. Ask, Gvent

DINEVRAK - Manastir u Povisu

DUN KEJNAH - Haresfild Bikon, kod Gločestera

DOLFORVIN - U blizini Njutona, Povis

DOLINA LAG - Mortimers Kros, Hereford i Vorčester

DUNUM - Hod Hil, Dorset

DURNOVARIJA - Dorčester, Dorset

ERMIDOV DVOR - U blizini Strita, Somerset

GLEVUM - Gločester

HALKUM - Salkomb, Devon

HRID - Glastonberi Tor, Somerset

ISKA Dumnonija - Ekseter, Devon

ISKA Silurija - Kaerleon, Gvent

KAER AMBRA - Ejmsburi, Viltšir

KAER GEJ - Prestonica Gvineda. Severni Vels

KAERKADARN - Kraljevsko brdo Dumnonije. Saut Kedburi hil, Somerset

KAER SAS - Prestonica Povisa. Kaersas, Povis

KALEVA - Pogranična tvrđava. Silčester, Hempšir

KAM ISAF - U blizini Njutona, Povis

KORINIJUM - Kirenčester, Gločesteršir

LINDINIS - Rimski grad. Ilčester, Somerset

LOEGIR - Deo Britanije koji su zauzeli Sasi, doslovno znači izgubljene zemlje.

U modernom velškom naziv za Englesku

LAJN KERIG BAH - Jezero malih kamenova, sada dolina Eirfield, Anglisej

MAGNIS - Rimska tvrđava. Kenčester, Hereford i Vorčester

NIDUM - Nit, Glemorgan

PONT - Stejns, Sari

RATAE - Lester

STENE - Stounhendž

VENTA - Vinčester, Hempšir

VINOKLADIJA - Rimska tvrđava kod Vimborn Minstera, Dorset

poglavlje prvo

Crni put

I

Danas sam mislio na mrtve.

Poslednji je dan stare godine. Paprat na brdu već je poprimila smeđu boju, brestovi na kraju dola ostali su bez lišća i zimsko klanje stoke je otpočelo. Noćas je Samajnska noć.

Noćas će zastor što razdvaja žive od mrtvih stati da podrhtava, istanjiće se i na koncu iščeznuti. Noćas će mrtvi preći most mačeva. Noćas će pokojnici iz Zemlje seni doći na ovaj svet, ali ih mi nećemo videti. Biće sene u tami, samo šapati vетра u noći bez ijednog daška, ali biće tu.

Biskup Sensam, svetac koji vlada ovom malom zajednicom monaha, prezire takvo verovanje. Mrtvac, veli, nema svoju sen, niti može preći preko mača što služi kao most, već leži u hladnom grobu i čeka poslednji dolazak Gospoda našeg Isusa Hrista. Ispravno je, kaže, da pamtim mrtve i molimo se za njihove besmrтne duše, ali njihovih tela nema. Istrulela su. Oči su se istopile i ostavile crne rupe u lobanjama, crvi su im isušili trbuhe, a plesan popala po kostima. Presveti uporno ne dopušta ni pomisao da mrtvi uznemiruju žive na Samajnsku noć, pa ipak će se postarati da večeras ostavi veknu hleba kraj manastirskog ognjišta. Pretvaraće se da ga je zaboravio tu, ali svejedno će kraj kuhinjskog pepela noćas stajati hleb i krčag vode.

Ja ču ostaviti više. Kupu medovine i komad lososa. Mali su to darovi, ali su sve što mogu da im pružim; noćas ču ih smestiti u senku kraj ognjišta, pa se povući u svoju monašku keliju i pozdraviti seni koje dođu u ovu hladnu kuću na golom bregu.

Zvaću mrtve pojmenice. Keinvil, Ginevra, Nimju, Merlin, Lancelot, Galahad, Dajan, Sagramor - čitav niz bi ispunio dva pergamenta. Tako je mnogo pokojnika. Njihovi koraci neće uskomešati slamu na podu niti poplašiti miševe naseljene u manastirskom krovu od rogozine, ali čak i biskup Sensam zna da će naše mačke izvijati leđa i frktati iz kutova kuhinje kad senke što nisu senke budu prilazile ognjištu da nađu uzdarja koja će ih odvratiti od nevaljalstva.

I tako, danas sam mislio na mrtve.

Star sam sada, možda jednako star koliko je bio Merlin, mada ni izbliza tako mudar. Mislim da smo biskup Sensam i ja jedina dva čoveka koja pamte velike dane, a samo ih se ja sećam sa setom. Možda je još poneko živ. U Irskoj, možda, ili u širokim prostranstvima severno od Lotijana, ali ja za takvog nisam čuo. Ipak, ako je još ko pretekao, siguran sam da se, kao i ja, krije od tame što puže preko nas kao što se mačke uklanjaju senima ove noći. Sve što smo voleti skršeno je, sve što smo načinili bačeno je u prah, sve što smo posejali izgazili su i počupali Sasi. Mi Briti držimo se brdovitih zapadnih zemalja i pričamo o osveti, ali nema mača koji će proseći kroz sav taj silni mrak. Dođe tako neko vreme, sve češće, kad samo želim da budem uz mrtve. Biskup Sensam pozdravlja tu želju i kaže da treba da žudim za nebesima, gde ču stati uz desnu ruku Gospoda, ali mislim da me nebo na koje svetac misli neće primiti. Grešio sam isuviše i stoga se bojam pakla, ali se i dalje nadam, protivno svojoj veri, da ču se nekako domoći Zemlje seni jer me tamo, ukraj jabukovih stabala ispod četiri kule grada

Anana, čeka sto krcat jelima i okružen senima svih mojih starih prijatelja. Merlin će nekoga nagovarati na nešto, pridikovati, gundati i rugati se. Galahad će praskati i prekidati ga, a Kilhuk, kome je svo to pričanje svakako dodijalo, gledaće da digne još koji komad govedine misleći da niko ne vidi. I Keinvin će biti tamo, draga prekrasna Keinvin, smirujući vrevu koju je podigla Nimju.

Ali, još sam proklet dahom. Živim dok moji prijatelji piruju, i sve dok sam živ, pisaću ovu pripovest o Arturu. Pišem po nalogu kraljice Igrejn - mlade žene kralja Brokvela od Povisa, zaštitnika našeg malog samostana. Igrejn želi da zna sve čega se sećam o Arturu i zato sam počeo da beležim ovu priču, ali biskup Sensam ne odobrava naš poduhvat. Govori da je Artur bio neprijatelj Boga, đavolov porod, pa ja povest zapisujem na svom maternjem, saksonskom jeziku, koji svetac ne razume. Igrejn i ja slagali smo presvetog da pišem jevanđelje Gospoda našeg Isusa Hrista na jeziku dušmana i možda nam je i poverovao, ili možda samo kupuje vreme dok ne bude mogao da dokaže našu pritvornost i meni odreže kaznu.

Pišem svakog dana. Igrejn često dolazi u samostan kako bi namolila Boga da joj blagoslovi utrobu detetom. Kad okonča molitve, uzima ispisane kože i daje ih Brokvelovom sudskom notaru da ih prevede na britski. Mislim da menja priču, čineći je prikladnijom Arturu kakvog ona zamišlja pre nego Arturu kakav je zaista bio, ali to možda i nije važno, jer ko će ikad pročitati ovu pripovest? Ja sam poput čoveka koji gradi zid od pruća i blata kako bi zaustavio nadolazeću poplavu. Spušta se tama u kojoj niko neće čitati. Postojaće samo Sasi.

Dakle, pišem o mrtvima i pisanjem ubijam vreme dok ne budem mogao da im se pridružim. Čekam da brat Derfel, ponizni monah iz Dinevraka, ponovo postane gospodar Derfel Kadarn, Derfel Moćni, zatočnik Dumnonije i voljeni prijatelj Arturov. Ali još sam samo smrznuti matori monah koji škraba sećanja jedinom preostalom šakom. A noćas je Samajnska noć, sutra nova godina. Zima dolazi. Umrlo lišće leži u nanosima kraj živica, crveni drozdovi ključaju po strnjištu, galebovi krstare sve dalje od mora, šumske šljuke jate se pod punim mesecom. Dobro je to doba, kaže mi Igrejn, da se zapisuju uspomene; donela mi je hrpu novih kožica, lek spravljen mastilo i snop pera. Pričaj mi o Arturu, moli ona, o zlatnom Arturu, našoj poslednjoj i najvećoj uzdanici, našem kralju što nikad ne beše kralj, neprijatelju Boga i biču Saksona. Pričaj mi o Arturu.

Polje posle bitke strašan je prizor.

Pobedili smo, ali ne beše poleta u našim dušama, samo malaksalost i olakšanje. Drhtali smo oko vatre, pokušavali da iz misli izbacimo aveti i duhove što su se šunjali u mraku, tamo gde ležahu tela palih u dolini Lag. Neki od nas su i usnuli, ali niko nije spavao u miru; spopadali su nas košmari bitke. Probudih se u satima tame, trgnut iz sna prikazom koplja koje mi je skoro proburazilo trbuš. Ajsa me je bio spasao, odbivši dušmansku oštricu ivicom štita, ali me je morilo ono što se umalo nije zbilo. Pokušao sam da usnim opet, ali sećanje na taj udarac držaše me budnim. Naposletku, izmožden i sav uzdrhtao, ustadoh i uvih se u plašt. Dolina beše izbratzana odsjajima vatri, među plamenovima su plutali kužni oblaci dima i rečne magle. Nešto se kretalo u dimu, ali behu li to duhovi ili živa stvorenja, nisam mogao da pojmem.

„Ne možeš da spavaš, Derfele?“, tih glas začu se iz dovratka rimske zdanja, gde je ležalo telo kralja Godfrida.

Osvrnuh se i videh da je to Artur. Posmatrao me je. „Ne mogu, gospodaru“, priznao sam.

Birao je gde će stati između pospalih ratnika. Nosio je jedan od dugih belih ogrtača koje je toliko voleo; u noći punoj vatre, tkanina kao da je sijala. Na plaštu ne beše blata niti makar jedne kaplje krvi, i shvatih da je morao čuvati smotan ogrtač da bi posle boja obukao nešto čisto. Mi ostali nismo marili ako bismo bitku okončali kao od majke rođeni, samo da preživimo, ali Artur je oduvek bio izbirljiv. Beše gologlav i na kosi su se još videla udubljenja, tamo gde je postava kalpaka stezala lobanju. „Nikad ne spavam dobro posle bitke“, reče on, „bar nedelju dana. Tek tad dolazi blagoslovena noć odmora.“ Nasmešio se. „Tvoj sam dužnik.“

„Nisi, gospodaru“, rekoh, mada mi je zaista dugovao. Sagramor i ja držali smo dolinu Lag čitavog tog dugog dana, tukući se u život zidu protiv ogromne horde neprijatelja, a Artur nam nije stigao u pomoć. Spas na kraju jeste došao, s njim i pobeda, ali od svih Arturovih bitaka dolina Lag bila je najbliža porazu. Sve do poslednje bitke.

„Ja ču, ako ništa drugo, zapamtiti da dugujem“, reče privrženo, „čak i ako ti zaboraviš. Vreme je da te načinimo imućnim, Derfele, i tebe i tvoje ljude.“ S osmehom na usnama uhvati me pod ruku i povede do komada gole zemlje, gde naši glasovi neće ometati nemiran san ratnika polegalih blizu dimljivih vatri. Tlo beše vlažno i kišnica se skupljala u otiscima kopita Arturovih velikih konja. Pitao sam se sanjaju li i konji borbu, pa pomislih na mrtve tek prispele u Zemlju seni. Da li još drhte od sećanja na udarce mačeva i kopalja koji su im duše oterali preko mosta mačeva? „Gundleus je sigurno mrtav?“, prekide me Artur u razmišljanju.

„Mrtav, gospodaru“, potvrdih. Kralj Silurije umro je ranije te večeri, ali ja Artura nisam video od trena kad je Nimju iscedila život iz svog dušmanina.

„Čuo sam kako vrišti“, reče Artur suvim glasom.

„Mora da je sva Britanija čula kako vrišti“, odgovorih jednako bezizražajno. Nimju je otkidalo komadić po komadić kraljeve crne duše, sve vreme pevušeći dok se svetila čoveku koji ju je silovao i iskopao joj oko.

„Znači, Siluriji je potreban kralj“, reče Artur, pa se zagleda niz dugu udolicu u crna obličja što su lutala kroz dim i maglu. Na njegovom glatko izbrijanom licu titrali su odsjaji plamenova, čineći da izgleda ispijeno. Nije on bio lep čovek, ali ne beše ni ružan. Imao je jedinstveno lice, duguljasto, koščato i snažno, smireno. To lice beše tužno, s nagoveštajima osećanja i brižnosti, ali u razgovoru bi ga razgalili polet i bistri osmesi. Tad je još bio mlad, tek u tridesetoj, i kratko podrezanu kosu nisu mu dotakle sede. „Hodi“, dodirnuo mi je mišicu i pokazao na dolinu.

„Hodaćeš među mrtvima?“, ustuknuh zastrašeno. Ja bih čekao da zora rastera zloduhe pre no što bih se uputio podalje od zaštite plamenova.

„Mi smo ih načinili mrtvima, Derfele, ti i ja“, reče Artur, „tako da bi oni trebalo da se boje nas, zar ne?“ Nikad nije bio sujeveran, nasuprot nama ostalima koji smo čeznuli za blagoslovima, čuvali amulete i u svakom trenu pazili na znamenja koja su nas mogla upozoriti na opasnost. Artur se kroz svet duhova kretao kao slepac. „Hodi,“ kaza ponovo mi dotakavši ruku.

Tako odosmo u mrak. Nisu sva bila mrtva, ta obličja što ležahu u magli, jer su neka žalostivo vapila za pomoć; ali Artur, u običnim prilikama milosrdniji od svih drugih, beše gluve za slabašne jauke. Mislio je o Britaniji. „Sutra idem na jug“, reče, „da se sretnem s Todrikom.“ Kralj Todrik od Gventa važio je za našeg saveznika, ali bio je odbio da pošalje ljude u dolinu Lag, uveren da pobeda nije moguća. Kralj nam je sad postao dužnik jer smo dobili rat za njega, ali Artur nije bio čovek koji tera mak na konac. „Tražiću Todriku da pošalje ljude na istok,

Saksonima u sretanje", nastavio je, „ali ču i ja poslati Sagramora. To će biti dovoljno da održi granicu preko zime. Tvoji ljudi", kratko se osmehnu, „zaslužuju da se odmore."

Osmeh mi nagovesti da počinka neće biti. „Oni činiti sve što zatražiš," odgovorih uslužno. Hodao sam ukočeno, na oprezu među senkama što nas opkoljavahu, čineći znake protiv zla desnom rukom. Neke duše, tek istrgnute iz tela, nisu nalazile puta za Zemlju seni, već lutahu na ovom svetu tražeći stara tela i osvetu nad ubicama. Mnoštvo takvih duša beše u dolini Lag te noći i ja sam strahovao od njih, ali Artur, nesvestan da mu prete, hodio je nehajno poljem smrti, jednom rukom odigavši skutove ogrtača dalje od mokre trave i gustog blata.

„Tvoji mi ljudi trebaju u Siluriji", odluči na kraju. „Oengus Mekajrem žeće da je opljačka, a od toga ga moramo odvratiti." Oengus je bio irski kralj Demetije koji je promenio stranu u bici i doneo pobedu Arturu; Irčeva cena bila je deo robova i blaga iz kraljevine mrtvog Gundleusa. „Može da odvede stotinu robova", odredi Artur, „i odnese trećinu Gundleusove riznice. Složio se s time, ali će svejedno pokušati da nas izradi."

„Postaraću se da ne uspe, gospodaru."

„Ne, ne ti. Hoćeš li dopustiti da Galahad povede tvoje ljude?"

Klimnuh glavom, skrivajući iznenađenje. „Šta hoćeš da ja učinim?" pitao sam.

„Nevolja je sa Silurijom," nastavi Artur, prešavši preko mog pitanja. Zastao je mršteći se dok je razmišljao o Gundleusovom kraljevstvu. „Njome je loše vladano, Derfele, loše." Govorio je s jakim gađenjem. Za sve nas iskvarena vlast bila je prirodna kao sneg u zimu ili cvetovi s proleća, ali Artura bi pomisao na to istinski prestravila. Ovih dana Artura se sećamo kao vojskovođe, kao blistavog čoveka u uglačanom oklopu koji je mačem stvarao legendu, ali on nije želeo da ga pamte nikako drugačije nego kao dobrog, poštenog i pravednog vladaoca. Mač mu je davao moć, ali je kod njega sila ustupala pred zakonima. „Nije to važna kraljevina", napomenuo je, „ali zadavaće nam beskrajne muke ako je ne postavimo na svoje mesto." Razmišljao je naglas, trudeći se da predviđi svaku smetnju što je vrebala između ove noći posle bitke i ostvarenja njegovog sna o mirnoj, ujedinjenoj Britaniji. „Savršeno rešenje", kaza, „bilo bi da je podelimo između Gventa i Povisa."

„Pa zašto ne učiniš tako?" upitah.

„Zato što sam Siluriju obećao Lancelotu," reče glasom koji nije trpeo pogovora. Ne rekoh ništa, samo dotakoh balčak Hajvelbana da bi gvožđe sačuvalo moju dušu od zala ove noći. Zagledao sam se put juga, tamo gde telesa behu kao plimom naneli na ogradu od debala kraj koje su se moji ljudi čitavog tog dana odupirali neprijatelju.

U tom boju beše mnogo hrabrih, ali među njima nije bilo Lancelota. U svim godinama koje provedoh ratujući uz Artura, tokom svih godina u kojima sam znao za Lancelota, nijednom ga ne videh u živom zidu. Viđao sam ga gde progoni potučene begunce i odvodi zarobljenike da se njima hvališe pred uzbuđenom ruljom, ali nikad u tegobnoj, znojnoj preši sukobljenih vrsta koja odzvanja od zvezaka. On je bio izgnani kralj Benoika; razbaštinila ga je horda Franaka što je navrla iz Galije na kraljevstvo njegovog oca i pomela ga u zaborav. Ni jedan jedini put, koliko ja znam, nije podigao kopljje protiv franačkih odreda, pa ipak bardovi uzduž i popreko Britanije pevaju o njegovom junaštvu. On beše Lancelot, kralj bez zemlje, heroj stotina bitaka, mač Brita, prelepi gospodar tuge, uzor, a sve to čime se dičio donele su mu pesme, koliko ja znam. Ništa mač. Ja bejah njegov dušmanin, i on moj, ali obojica smo bili Arturovi prijatelji; to prijateljstvo svelo je našu netrpeljivost na labavo primirje.

Artur je znao za tu mržnju. Povuče me za lakan i kretosmo južno, ka nanosu lešina. „Lanselot je prijatelj Dumnonije“, bio je uporan, „i ako Lanselot vlada Silurijom, odatle se nemamo čega bojati. A ako se oženi Keinvin, i Povis će ga podržati.“

Eto, to beše izrečeno i sad je moja mržnja bila još britkija, izbrušena gnevom, pa ipak ne rekoh ništa protiv Arturove zamisli. Kako sam i mogao? Bio sam sin saksonske robinje, mladi ratnik sa vlastitom četom, ali bez zemlje, a Keinvin je bila princeza Povisa. Nazivali su je seren, zvezda, i bleštala je u toj tmurnoj zemlji kao sunčev zrak u blatu. Jednom je bila zaručena s Arturom, ali otela joj ga je Ginevra, i taj njen gubitak izazvao je rat koji tek što se beše završio klanicom u dolini Lag. Sad, zarad mira, Keinvin se morala udati za Lanselota, mog dušmanina, dok sam ja, ništak, bio zaljubljen u nju. Nosio sam kopču koju mi je darovala i njenu sliku čuvaо u mislima. Čak sam položio zakletvu da će je štititi, a ona je nije prezrela i odbacila. Prihvatanje zaveta ispunilo me je ludačkom nadom da moja ljubav prema njoj nije beznadežna, ali ipak je bilo tako. Keinvin beše princeza i morala se udati za kralja, a ja sam bio u ropstvu rođeni kopljonoša i oženiću se s kime budem mogao.

Zato ne rekoh ništa o svojoj ljubavi prema Keinvin i Artur, koji je te noći posle pobjede imao Britaniju na raspolaganju, ništa nije posumnjao. A i zašto bi? Da sam mu priznao šta osećam prema Keinvin, smatrao bi to nečuvenom željom, kao da pevac s bunjišta snuje da se spari s orlicom. „Poznaješ Keinvin, zar ne?“, upita me.

„Da, gospodaru.“

„I dopadaš joj se“, reče, a to i nije bilo pitanje.

„Usudio sam se da tako mislim“, kazao sam uvereno, sećajući se Keinvinine svetle, srebrnaste lepote, nevoljan da pomislim na to kako će biti prepuštena na staranje zgodnom Lanselotu. „Dopao sam joj se dovoljno“, nastavih,

„da mi kaže kako se ne raduje ovom venčanju.“

„Nema ni razloga za to,“ reče Artur. „Nikad nije srela Lanselota. Ne očekujem da bude poletna, Derfele, samo pokorna.“

Oklevao sam. Pre boja, kad je Todrik tako očajnički želeo da prestane rat koji je pretio razaranjem njegovih zemalja, otisao sam Godfridu kao poslanik mira. Izaslanstvo nije uspelo, ali sam ja govorio s Keinvin i pričao joj o Arturovim nadanjima da će je udati za Lanselota. Nije se odupirala takvim izgledima, ali ih nije ni dočekala s oduševljenjem. Tada, naravno, niko nije verovao da bi Artur u bici mogao potući njenog oca, ali je Keinvin imala u vidu tu malo verovatnu mogućnost i tražila je od mene da Artura zamolim za uslugu, ako on bude pobednik. Želela je njegovu zaštitu i ja, tako se silno zaljubivši u nju, protumačih njen zahtev kao molbu da je niko ne nagoni na udaju za čoveka kog ne želi. Sad sam kazao Arturu da je preklinjala za njegovu zaštitu. „Prečesto je menjala zaručnike, gospodaru“, dodao sam, „i svaki put bila razočarana. Mislim da bi volela da bude sama sa sobom neko vreme.“

„Neko vreme!“, nasmeja se Artur, „nema ona vremena, Derfele. Skoro joj je dvadeset! Ne može ostati usedelica. To ti je kao mačka koja ne lovi miševe. I za koga bi se drugog mogla udati?“ Pruži nekoliko koraka. „Ona ima moju zaštitu“, reče, „ali šta bi je bolje zaštitilo od udaje za Lanselota i sedenja na prestolu? A i ti, šta je s tobom?“, upita iznebuha.

„Ja, gospodaru?“, na tren sam pomislio da predlaže meni da uzmem Keinvin za ženu i srce mi je preskočilo.

„Tebi je skoro trideset“, reče on, „već je trebalo da budeš oženjen. Postaraćemo se za to kad se budemo vratili u Dumnoniju, ali sad mi trebaš u Povisu.“

„Ja, gospodaru? U Povisu?” Samo što smo se borili protiv poviške vojske i porazili je. Nisam mogao zamisliti da neko u Povisu može dobrodošlicom da dočeka neprijateljskog ratnika.

Artur mi steže mišicu. „Naš najpreči zadatak u narednih nekoliko nedelja, Derfele, jeste da Kaneglas bude proglašen za kralja Povisa. On misli da niko neće osporavati njegovo pravo na tron, ali ja želim da budem siguran. Hoću jednog svog čoveka u Kaer Sasu da svedoči o našem prijateljstvu. Ništa više. Samo hoću da svakome ko bi tražio presto pokažem kako će morati da potuče i mene, ne samo Kaneglasa. Ako ti budeš tamo i ako te svi smatraju njegovim prijateljem, poruka će biti jasna.“

„Pa zašto ne pošalješ stotinu ljudi?“

„Tako bi izgledalo da namećemo Kaneglasa za kralja Povisa. Neću to. Treba mi njegovo prijateljstvo, ne želim da se u Povis vрати kao potučen čovek. Osim toga,“ nasmešio se, „ti valjaš za stotinu ljudi, Derfele. Pokazao si to juče.“

Namrštih se, preterana hvala nikad mi nije godila, ali kako je takva počast značila da sam pravi čovek za Arturovog izaslanika u Povisu, obradovao sam se. Opet ću biti blizu Keinvina. U sećanju sam i dalje čuvao njen dodir na svojoj ruci, kao što sam se starao i o kopči koju mi je dala pre mnogo godina. Još nije Lancelotova žena, rekoh sebi; samo sam želeo priliku da udovoljim svojim neostvarivim nadama. „A kad Kaneglas konačno prođe zakraljenje“, upitah, „šta mi je tada činiti?“

„Sačekaj me“, odvrati Artur. „Doći ću u Povis što pre budem mogao, i kad mir bude čvrst a Lancelot pouzdano zaručen, vraćamo se kući. A sledeće godine, moj prijatelju, povešćemo vojsku Britanije protiv Saksona.“ Retko kad je govorio o vojevanju s toliko žudnje. Ratovi su mu išli od ruke, čak je uživao u nesputanoj strasti koju su bitke oslobođale iz njegove inače tako pažljive duše, ali nikad nije tražio borbu ako je mir bio moguć; nije se uzdao u neizvesnost ratovanja. Čud koja udeljuje pobede i poraze isuviše je nepredvidljiva, a Arturu beše mrsko da vidi valjan poredak i brižljivo državništvo odbačene pred izgledima koje nudi bitka. Ali pregovori i lepa reč nikad ne bi odbili saske osvajače koji su se širili zapadom Britanije kao gamad. Artur je snevao dobro uređenu, pravično vođenu, mirnu Britaniju, a Saksoni nisu bili deo tog sna.

„Krećemo na pohod u proleće?“, pitao sam ga.

„Kad izbiju prvi listovi.“

„Onda ću prethodno tražiti jednu uslugu.“

„Samo reci“, kazao je, obradovan što želim nešto u zamenu za pomoć u trijumfu.

„Želim da pratim Merlinu, gospodaru“, rekoh.

Nije odgovarao neko vreme. Samo je zurio u raskvašeno tlo, gde je ležao mač oštice gotovo presavijene na pola. Negde u mraku čovek je stenjao, vrisnuo, pa je opet zavladala tišina. „Kazan“, jedva procedi Artur naponsetku.

„Da, gospodaru“, rekao sam. Merlin je došao usred boja i pozvao obe strane da se manu bitke i prate ga u potrazi za Kazanom od Klidno Ejdina. Kazan beše najvažniji Dragulj Britanije, volšebni dar bogova, i za njega se vekovima nije čulo. Merlinov život bio je posvećen pronalaženju tih Dragulja, a Kazan beše najveći mogući zgoditak. Ako bi našao Kazan, bio nam je rekao, mogao bi da vrati Britaniju bogovima od starine.

Artur zavrte glavom. „Da li zbilja misliš da je Kazan od Klidno Ejdina ostao skriven sve ove godine?“, upita me. „Kroz sve godine pod Rimljanima? Odnesen je u Rim, Derfele, i pretopljen u pribadače i kopče i novčiće. Nema Kazana!“

„Merlin kaže da ima, gospodaru“, nisam se dao.

„Merlin se naslušao bapskih priča“, ljutito će Artur. „Da li znaš koliko ljudi želi da povede u potragu za Kazanom?“

„Ne, gospodaru.“

„Osamdeset, tako mi je rekao. Ili stotinu. ili, još bolje dve stotine! Neće čak ni da kaže gde je Kazan, samo bi da mu ja dam vojsku i pustim ga da je vodi u neku divlju zemlju. U Irsku, možda, ili Divljinu. Ne!“ Šutnu iskrivljen mač, onda mi jako zari prst u rame. „Slušaj, Derfele, tre baće mi svako koplje koje mogu da prikupim naredne godine. Dokrajčićemo Saksone jednom i zauvek, i ne mogu pustiti osamdeset ili sto ljudi da ganjaju posuđe koje je nestalo pre skoro petsto godina. Jednom kad Aelini Saksoni budu zgaženi, možeš da tražiš tu ludoriju ako baš moraš. Ali kažem ti da je to budalaština. Nema Kazana.“ Okrenuo se i zaputio natrag ka vatrama. Sledio sam ga, u želji da mu protivrečim, ali znao sam da ga nikad neću ubediti. Zaista mu je bilo nužno svako koplje koje može da ponese ako je mislio da nadbije Saksone. Ne bi učinio ništa što bi mu umanjilo mogućnost za pobedu narednog proleća. Nasmešio mi se kao da želi da nadomesti grubo odbijanje moje molbe. „Ako Kazan stvarno postoji“, reče, „onda može ostati u skrovištu još godinu ili dve. A u međuvremenu, Derfele, nameravam da te učinim bogatim. Venčaćemo te s novcem.“ Pljesnu me po plećima. „Još samo jedan pohod, Derfele, poslednje veliko klanje, i imaćemo mir. Samo mir. Neće nam tada trebati nikakvi kotlovi.“ Govorio je kao da likuje. Te noći, među mrtvima trupinama, zaista je video mir kako dolazi.

Koračali smo ka vatrama rasutim oko rimske kuće u kojoj Keinvinin otac, Godfrid, ležaše mrtav. Artur je bio srećan te noći, istinski srećan, jer je video svoj san kako se obistinjuje. I sve je izgledalo tako jednostavno. Još jedan rat, pa mir za sva vremena. Artur je bio naš vojskovođa, najveći ratnik u Britaniji, pa ipak je te noći posle bitke, među vrištavim dušama poginulih u mrtvačkom pokrovu od dima, želeo jedino mir. Godfridov naslednik, Kaneglas od Povisa, delio je Arturov san. Todrik od Gventa bio nam je saveznik, Lancelotu će biti dato kraljevanje u Siluriji i, skupa s vojskom Arturovih Dumnonaca, ujedinjeni kraljevi Britanije potući će saske zavojevače. Mordred će, pod Arturovim staranjem, odrasti da primi presto Dumnonije, a Artur će se smiriti i uživati u miru i blagostanju koje je njegov mač dao Britaniji.

Tako je Artur predviđao zlatnu budućnost.

Ali nije računao s Merlinom. Merlin je bio stariji, mudriji i lukaviji od Artura, i Merlin je nanjušio Kazan. Naći će ga i razasuti njegovu moć diljem Britanije poput otrova.

Jer to beše Kazan od Klidno Ejdina. Kazan što razara ljudske snove.

A Artur, iako nije mogao podneti dokolicu, beše sanjar.

U Kaer Sasu krošnje drveća otežale su pod prezrelim lišćem.

Doputovao sam na sever s kraljem Kaneglasom i njegovim potučenim ljudima. Tako bejah jedini Dumnonac koji je gledao spaljivanje tela starog kralja Godfrida na vrhu Dolforvina. Video sam ogromne plamenove njegove pogrebne lomače kako komadaju mrak dok mu je duša prelazila Most mačeva tražeći svoju sen u Zemlji seni. Vatru je okruživao dvostruki prsten poviških kopljonoša; s buktinjama u rukama pevali su Samrtnu tužbalicu Beli Mavra. Zapevali su dugo, glasovi su im odjekivali u obližnjim gorama poput hora duhova. Mnogo se jada nakupilo u Kaer Sasu. Tako je mnogo udovica i siročadi ostalo u toj zemlji, a ujutro, pošto

je stari kralj spaljen, dok se njegova lomača pušila a oblak dima lebdeo ka planinama na severu, još tuge stiže s vestima o padu Ratae. Ratae je bila velika tvrđava na istočnoj granici Povisa, ali ju je Artur predao Saksonima da bi ga pustili na miru dok traje rat protiv Godfrida. Niko još u Povisu nije znao za Arlinovu izdaju, a ja im nisam rekao.

Tri dana nisam video Keinvin jer to behu dani žalosti za Godfridom i nijedna žena nije prilazila lomači. Žene sa poviškog dvora odenule su crnu vunu i zatvorile se u svoje odaje. Na dvoru se nije čula svirka, pila se samo voda, a jeo tvrd hleb i retka ovsena kaša. Pred dvorom su se ratnici Povisa okupili da proglaše novog kralja i ja, pokoran Arturovim naređenjima, pokušah da otkrijem da li će iko osporiti Kaneglasovo pravo na presto; niko se nije protivio, čak ni šapatom.

Na kraju trećeg dana vrata ženskih odaja su otvorena. Sluškinja se pojavila u dovratku i rasula rutvicu¹ po pragu i stepeništu, a tren kasnije kroz vrata pokulja stub dima i znali smo da žene spaljuju venčanu postelju starog kralja. Dim se kovitlao ka vratima i oknima dvora, i tek kad se razišao, izašla je Heled, sada poviška kraljica, i sišla niz stepenište da klekne pred muža, kralja Kaneglasa od Povisa. Nosila je haljinu od belog lana na kojoj su, kad Kaneglas podiže kraljicu, ostale prljave mrlje kod kolena. On je poljubi, pa povede natrag u dvoranu. Crnim zaognutim Jorvet, vrhovni druid Povisa, pratio je kralja u odaje dok su napolju, opkolivši drvene zidove ženske dvorane vrstama od gvožđa i kože, preživeli ratnici Povisa gledali i čekali.

Čekali su dok je dečji hor pevušio ljubavni duet Gvidiona i Aranhrod, Pesmu Rianona, pa potom svaki dugi stih Pohoda Gofanona na Kaer Idion; kad je poslednja pesma utihnula, Jorvet, sad odeven u belo i sa crnim štapom ukrašenim grančicama imele, pojavi se na vratima i objavi da su dani žalosti konačno istekli. Ratnici zaklicaše i rasuše se da traže svoje žene. Sutra će Kaneglas biti zakraljen na vrhu Dolforvina, i bude li iko želeo da ospori njegovo pravo na vladavinu u Povisu, proglašenje će mu dati priliku. Tada ću i ja videti Keinvin, prvi put posle bitke.

Narednog dana zurio sam u nju dok se Jorvet bavio obredom zakraljenja. Stajala je i posmatrala brata, ja nisam oka skidao s nje u čudu da i jedna žena može biti tako divna. Ostario sam ovih dana, pa možda moje staračko sećanje preteruje s lepotom princeze Keinvin, ali ne mislim tako. Nisu joj lek tako nadenući nadimak seren, zvezda. Bila je srednje visine i veoma nežno sazdana; tako vitka, činila se lomnom i krhkonom, što je, saznao sam docnije, bila varka Keinvin je, pre svega drugog, imala čeličnu volju. Kosa joj je, kao i meni, bila svetla, samo što njena beše bledožlatna i sjajna kao sunce, a moja je pre imala boju prljave slame. Oči joj behu plave, ophođenje stidljivo, a lice slatko kao med iz saća divljih pčela. Tog dana bila je u plavoj odori od lanenog platna, obrubljenoj srebrnobelim, pegavim zimskim krznom hermelina. Istu tu odeću nosila je i onda kad mi je dotakla ruku i dobila moj zavet. Jednom mi je uhvatila pogled i tužno se osmehnula. Kunem se da mi je srce preskočilo.

Obredi zakraljenja u Povisu nisu poput naših. Kaneglas se šepurio u kamenom prstenu Dolforvina, data su mu kraljevska znamenja, onda ga je jedan ratnik proglašio kraljem i izazvao sve prisutne muškarce da se usprotive. Tišina beše' odgovor na taj izazov. Pepeo goleme lomače još se dimio pozadi kruga, znak da je kralj umro, ali je tišina oko kamenog kruga kazivala da novi kralj vlada. Onda je Kaneglas primio uzdarja. Artur je, znao sam, nameravao da sam doneše svoj veličanstveni poklon, ali meni je dao Godfridov mač nađen

¹ Vrsta biljke (prim. prev.)

na razbojištu. Vratih ga Godfridovom sinu kao zalog želje da Dumnonija bude u miru s Povisom.

Nakon zakraljenja pirovali smo u usamljenoj dvorani na vrh Dolforvina. Beše to mršava gozba, oskudnija u hrani nego u medovini i pivu. Ali bila je to prilika da Kaneglas kaže ratnicima čemu se nada za svog kraljevanja.

Najpre je govorio o ratu što se tek beše završio. Imenovao je poginule u dolini Lag, zaklevši se pred svojim ljudima da životi tih ratnika nisu propali uludo. „Ono što su postigli“, reče, „jeste mir među Britima. Mir između Povisa i Dumnonije.“ Te su reči uzrokovale nešto gunđanja u dvorani, ali Kaneglas ih utiša podignutom rukom. „Naš neprijatelj“, kaza, a glas mu najednom očvrsnu, „nije Dumnonija. Naši neprijatelji su Saksoni!“ Zastao je, ovog puta ne beše žagora nezadovoljstva. Samo su čutke iščekivali, očiju uprtih u novog kralja, koji je, iako zaista ne veliki ratnik, bio dobar i častan čovek. Te odlike bile su očevide na oblon, prostodušnom mладалаčkom licu, kome je zaludu pokušavao da da više dostojanstva puštajući duge, upletene brkove da mu padnu do sredine grudi. Možda i ne beše ratnik, ali bio je dovoljno prepreden i znao je da ratnicima mora ponuditi priliku za rat, jer su se imetak i slava sticali samo vojevanjem. Ratae će, obećao je, biti preoteta, a Saksoni kažnjeni za grozote koje su priredili njenim žiteljima. Loegir, Izgubljene zemlje, biće uzet natrag od Sasa i Povis, nekad najmoćnija među britskim kraljevinama, opet će se protezati od planina do Germanskog mora. Rimske gradove nanovo će zidati, bedemi će im se opet uzdizati u slavi, a putevi će biti opravljeni. Biće imanja, plena i roblja za svakog ratnika u Povisu. Tapšali su takvim izgledima, jer Kaneglas je razočaranim glavarima nudio nagrade kakve ti ljudi uvek očekuju od kraljeva. Ali, nastavio je dižući ruku da stiša klicanje, dobra Loegira ne može povratiti usamljeni Povis. „Sada“, upozorio je svoje sledbenike, „u pohode idemo uz ljude Gventa, i s kopljanicima Dumnonije kraj nas. Oni behu dušmani mog oca, ali su moji prijatelji, i zato je moj gospodar Derfel ovde.“ Nasmešio mi se. „I zato“, nastavio je, „kad Mesec opet bude pun, moja draga sestra će se zavetovati Lanselotu. Vladaće kao kraljica Silurije i ljudi tog kraljevstva stupaće uz nas, uz Artura i uz Todrika, da zemlju oslobole Saksona. Uništićemo istinske dušmane! Zgazićemo Sase!“

Ovog puta poklići su parali uši. Pridobio je ljude. Nudio im je bogatstvo i moć stare Britanije, a oni su pljeskali šakama i nogama trupkali po podu da iskažu odobravanje. Kaneglas postoja malo, puštajući da se zakraljenje produži, a potom je samo sedeо i smešio mi se kao da spoznaje koliko bi Artur povlađivao svemu što je rekao.

Nisam ostao u Dolforvinu na pijanci koja je potrajala do duboko u noć. U Kaer Sas vratio sam se pešice, za volovskim kolima koja su kući vraćala kraljicu Heled, njene tetke i Keinvina. Kraljevske gospe želele su da budu u Kaer Sasu pre no što Sunce zađe, i ja sam pošao s njima. Nije da sam se osećao nedobrodošlim među Kaneglasovim ljudima, već tamo nikako nisam mogao ugrabiti priliku da govorim s Keinvinem. Tako, poput šašavog teleta, pridružih se maloj kopljaničkoj gardi koja je pratila kola. Brižljivo sam se obukao tog dana u želji da zadivim Keinvina, te sam očistio verižnjaču, sastrugao blato sa čizama i ogrtača, pa upleo moju dugu svetu kosu u labavu pletenicu koja mi je padala niz leđa. Nosio sam njenu kopču na plaštu kao zalog vernosti.

Mislio sam da neće obratiti pažnju na mene jer je tokom čitave te duge šetnje do Kaer Sasa sedela na kolima i gledala mimo mene, ali na koncu, kad se iza oštре okuke ukaza tvrđava, okrenula se i skočila s kola sačekavši me kraj puta. Kopljonoše iz pratnje makoše se u stranu kako bi mi načinili mesta da hodam uporedo s njom. Nasmešila se prepoznavši

kopču, ali nije stavlja primedbe. „Pitali smo se, gospodaru Derfele“, reče, „šta te je dovelo ovamo.“

„Artur je želeo da Dumnonac bude svedok proglašenje tvog brata, gospo“, odgovorih.

„Ili je Artur htio da bude siguran da će on biti proglašen?“ upitala je lukavo.

„I to“, priznao sam.

Slegla je ramenima. „Nema nikog drugog ko bi mogao biti kralj ovde. Moj otac se postarao za to. Bio je tu poglavatar po imenu Valerin, koji je mogao osporiti Kaneglasu kraljevsko pravo, ali čuli smo da je umro u bici.“

„Tako je, gospo, mrtav je“, kazah, ne dodajući da sam ja posekao Valerina u dvoboju kod gaza u dolini Lag. „Bio je hrabar čovek, a takav je bio i tvoj otac. Zbog tebe mi je žao što je mrtav.“

U tišini je prešla nekoliko koračaja dok nas je Heled, kraljica Povisa, sumnjičavo motrila s volovskih kola. „Moj je otac“, reče Keinvina malo potom, „bio veoma gorak čovek. Ali prema meni je uvek bio dobar.“ Govorila je tužno, ali suze nije pustila. Te suze već su bile prolivene, sada je njen brat bio kralj, i Keinvina se okretala novoj budućnosti. Zadigla je sukњe da prebrodi raskaljan komad puta. Kišilo je prethodne noći, a oblaci na zapadu obećavali su još kiše uskoro. „Znači, Artur će doći ovamo?“, upita.

„Samo što nije, gospo.“

„I dovešće Lancelota?“

„Mislim da hoće.“

Namrštila se. „Poslednji put kad smo se sreli, gospodaru Derfele, trebalo je da se udam za Gundleusa. Sada je Lancelot taj. Kralj za kraljem.“

„Da, gospo“, rekoh. Bio je to neprikladan, čak i glupav odgovor, ali bio sam obuzet onim posebnim nemicom što vezuje jezik zaljubljenom. Želeo sam samo da budem kraj Keinvina, ali našavši se pored nje, nisam mogao da izustim šta mi je na duši.

„A ja treba da budem kraljica Silurije,“ kaza Keinvina, bez oduševljenja. Zastala je i pokazala unazad ka prostranoj dolini reke Sefern. „Odmah iza Dolforvina,“ rekla je, „postoji mala skrovita udolica sa kućom i jabukovim drvećem. Kad sam bila devojčica, mislila sam da je Zemlja seni baš kao ta dolina; malo bezbedno mesto u kome bih mogla da živim, budem srećna i imam decu.“ Nasmejala se sebi i produžila put. „Širom Britanije devojke sanjaju da se udaju za Lancelota i budu kraljice u palati, a ja samo želim malu dolinu punu jabuka.“

„Gospo,“ počeh, sileći se da izgovorim ono što sam zaista želeo da kažem, ali odmah je pogodila šta mi je na umu i dodirnula mi mišicu da me učutka.

„Moram ispuniti svoju dužnost, gospodaru Derfele“, reče, upozoravajući me da obuzdam jezik.

„Imaš moju zakletvu,“ izduših. Bilo je to najbliže izjavni ljubavi što sam u tom trenu mogao da postignem. „Znam“, kazala je tužno, „i ti si mi prijatelj, je li tako?“ Želeo sam da budem više od prijatelja, ali sam klimnuo glavom. „Prijatelj sam ti, gospo.“

„Onda ću ti reći ono što sam rekla bratu.“ Pogleda me vrlo ozbiljnih plavih očiju. „Ne znam da li želim da se udam za Lancelota, ali sam obećala Kaneglasu da ću ga upoznati pre nego što odlučim. To moram učiniti, ali hoću li se venčati s njim, ne znam.“ Pruzila je nekoliko koraka ćutke i osetih kako se dvoumi da li da mi kaže još nešto. Na koncu je rešila da mi veruje. „Nakon što sam te videla poslednji put“, nastavila je, „posetila sam sveštenicu u Maesmvajru. Ona me je odvela u pećinu snova, položila me da spavam na krevetu od lobanja. Želela sam da otkrijem svoju sudbinu, razumeš, ali ne sećam se da sam uopšte sanjala. A kad

sam se probudila, sveštenica je kazala da će sledeći čovek koji bude hteto da se venča sa mnom oženiti mrtvaca umesto mene.“ Pogledala me je. „Nalaziš li u tome smisao?“

„Nikakav, gospo“, rekoh i dotakoh gvožđe na balčaku Hajvelbana. Da li me to ona upozorava? Nikad nismo govorili o ljubavi, ali mora da je osetila moju čežnju.

„Ni ja nisam mogla“, priznala je, „pa sam pitala Jorveta šta predskazanje znači, a on mi je kazao da ne brinem. Rekao je da sveštenica priča u zagonetkama jer ne ume da kaže ništa razumno. Ja mislim da to znači da ne treba da se udajem uopšte, ali nisam sigurna. Znam samo jedno, gospodaru Derfele. Neću se udati olako.“

„Znaš još nešto, gospo“, rekoh. „Znaš da je moja zakletva čvrsta.“

„Znam i to“, rekla je i opet mi se nasmešila. „Drago mi je da si tu, gospodaru Derfele.“ I s tim rečima otrčala je napred i ispenetrala se na volovska kola ostavivši me da lupam glavu nad njenom zagonetkom i da ne nađem odgovor koji bi mojoj duši dao mira.

Artur je u Kaer Sas došao tri dana kasnije. Doveo je dvadeset konjanika i stotinu kopljonoša. Doveo je bardove i harfistkinje. S njim dodoše Merlin, Nimju i pokloni u zlatu skinutom sa mrtvih u dolini Lag. Došli su i Ginevra i Lancelot.

Zaječao sam videvši Ginevru. Izvojevali smo pobedu i doneli mir, ali čak i tako, mislio sam da je od Artura surovo da dovede ženu zbog koje je odbacio Keinvina. Ali ona je nepopustljivo tražila da pođe s mužem i tako se dovezla u Kaer Sas na volovskim kolima koja iznutra behu obložena krznima, obojenim platnom zaklonjena spolja i iskićena zelenim granama, znamenjem mira. Kraljica Ilejn, Lancelotova majka, putovala je s njom u kolima, ali Ginevra, a ne kraljica, beše ta koja je privlačila pažnju. Ustala je dok su se kola sporo kotrljala kroz kapije Kaer Sasa i ostala da stoji dok su je volovi vukli do vrata Kaneglasovog dvora, gde je nekad bila neželjeni izgnanik i gde se sad vraćala kao osvajač. Obukla je lanenu haljinu zlatne boje, stavila zlato oko vrata i podlaktica, dok joj je divlja crvena kosa bila zarobljena zlatnim obručem. Nosila je dete, ali trudnoća se nije videla pod dragocenom zlatastom tkaninom. Izgledala je kao boginja.

A ako je Ginevra delovala kao boginja, Lancelot je u Kaer Sas ujahao kao bog. Mnoštvo naroda prepostavljaljalo je da to mora biti Artur, jer je izgledao veličanstveno na belom konju prekrivenom svetlim platnenim pokrovcem, načičanim zlatnim zvezdicama. Nosio je svoj u belo gleđosani krljuštasti oklop, mač je udenuo u bele kanije, a beli ogrtač, oivičen crvenim, padao mu je preko pleća. Crnpurasto lepo lice beše mu uramljeno pozlaćenim ivicama kalpaka, sad ukrašenog raširenim krilima labuda, namesto krilima morskog orla koja je nosio u Ajnis Trebsu. Ljudi su gubili dah kad bi ga ugledali i čuh žamor kako žuri kroz gomilu da proširi vest da to uopšte nije Artur, već kralj Lancelot, tragični junak izgubljenog kraljevstva Benoika, čovek koji će se oženiti njihovom princezom Keinvin. Srce mi je ojadio pogled na njega jer sam se uplašio da će ta raskošna pojava zaludeti Keinvina. Rulja jedva da je opazila Artura, koji je nosio kožnu dolamu i beli ogrtač, a izgledao je posramljeno samim povratkom u Kaer Sas.

Te noći se pirovalo. Sumnjam da je u Kaneglasovom mestu bilo srca za dobrodošlicu Ginevri, ali on beše strpljiv, osećajan čovek koji, za razliku od oca, nije nalazio za shodno da se vređa zbog svakog umišljenog nipodaštavanja; prema Ginevri se ophodio kao prema kraljici. Nalivao joj je vino, nutkao je hranom i naginjao glavu da popriča s njom. Artur, posađen kraj Ginevres druge strane, blistao je od zadovoljstva. Uvek je izgledao srećno pored nje, a mora da je nalazio mnogo radosti u tome što joj poklanjaju toliko učitosti u istoj dvorani gde ju je prvi put video kako stoji među ništavnim svetom na začelju gomile.

Artur je najviše pažnje poklanjao Keinvin. Svi u odaji su znali kako ju je jednom ostavio i raskinuo njihove zaruke da bi se oženio siromašnom Ginevrom; mnogi Povišani su se zakleli da Arturu nikad neće oprostiti takvo omalovažavanje, ali Keinvin mu jeste oprostila i to je svima jasno stavljala do znanja. Smešila mu se, spuštala mu šaku na mišicu i priklanjala se sasvim uz njega, a docnije tokom gozbe, kad je medovina učinila da sva stara neprijateljstva iščile, kralj Kaneglas uzeo je Arturovu i sestrinu ruku i zajedno ih stegao u svojoj šaci, dok je dvorana brujala od usklika na ovaj znak mira. Stara uvreda ostavlјena je da počiva.

Trenutak kasnije, u još jednom simboličnom gestu, Artur uze Keinvin za ruku i odvede je do sedišta koje je ostavljeno prazno, kraj Lanselota. Začuše se poklići. Skamenjenog lica gledao sam kako Lanselot ustaje da dočeka Keinvin, pa kako seda do nje i sipa joj vino. Skinuo je tešku zlatnu grivnu sa svog zglobova i poklonio je njoj, i mada je Keinvin teatralno odbijala toliku darežljivost, napisletku je pustila narukvicu da joj klizne na ruku, gde je zlato bleskalo u svetlosti baklji. Ratnici na podu dvorane tražili su da vide narukvicu i Keinvin stidljivo podiže ruku da pokaže teški zlatni kolut. Samo ja nisam klicao. Sedeo sam dok je taj zvuk grmeo svud oko mene i dok je jaka kiša tukla po rogoznom krovu. Zaludeo ju je, mislio sam, zaludeo ju je. Zvezda Povisa pala je pred Lanselotovom mračnom, otmenom lepotom.

Napustio bih dvor tog trenutka i svoj jad odneo u kišom ispranu noć da nisam video Merlina kako se šunja odajom. Na početku pira sedeо je za uzvišenim stolom, ali ga je bio ostavio da se promuva među ratnicima zastajući tu i tamo da oslušne razgovor ili prošapće na uho nekog čoveka. Bela kosa od tonzure padala mu je niz leđa u dugoj pletenici uvezanoj crnom trakom, a i dugu bradu bio je slično upleo i svezao. Njegovo lice, mrko kao rimske kesten, omiljena poslastica u Dumnoniji, beše duguljasto, duboko izbrazdano. Izgledao je kao da se zabavlja. Sprema nekakvu pakost, pomislih, pa utonuh na svoje mesto kako mu se ne bih našao na meti. Merlin sam voleo kao oca, ali nisam bio raspoložen da odgonetam njegove smicalice. Samo sam želeo da budem onoliko daleko od Keinvin i Lanselota koliko mi bogovi dozvole.

Čekao sam dok Merlin nije otišao na dalji kraj dvorane kako bih mogao da odem siguran da me neće uočiti, ali baš u tom trenutku njegov glas mi zašišta kraj uha. „Da se ti to ne kriješ od mene, Derfele?”, pitao je, pa je snažno zastenjao dok se smeštao na pod do mene. Voleo je da se pretvara kako ga starost čini slabim, pa je trljaо kolena i kukao zbog bola u zglobovima. Onda je iz moje ruke uzeo rog medovine i isušio ga. „Gle kako kraljevska devica”, reče pokazavši praznim rogom na Keinvin, „ide ka svojoj groznoj судби. Baš da vidimo.” Počešao se između pletenica brade dok je vagao sledeće reči. „Možda pola meseca do zaruka? Onda još sedmica ili tu negde, pa venčanje i potom još nekoliko meseci dok je dete ne ubije. Nemoguće je da beba prođe kroz te uske kukove, a da je ne podeli nadvoje.” Nasmejaо se. „Biće to kao da mačkica rađa junca. Vrlo gadno, Derfele.” Piljio je u mene sladeći se mojom nelagodom.

„Mislio sam”, odvratih nadureno, „da si joj izradio talisman za sreću?”

„I jesam”, rekao je blago, „pa šta s tim? Žene vole da rađaju i, ako Keinvinina sreća zavisi od toga da je njeno prvorodenče rastrgne na dve krvave polutke, moj talisman će raditi, je l' tako?” Nasmešio mi se.

„Nikad neće biti velikašica”, rekoh ponavljujući doslovce Merlinovo proročanstvo, koje je izrekao u ovoj istoj dvorani mesec dana ranije, „i nikad neće biti ništavna, ali će biti srećna.”

„Kakvo pamćenje za svakakve gluposti imaš! Nije li ov četina odvratna? Nedokuvana, vidiš. A čak nije ni vruća! Ne podnosim hladnu hranu.“ To ga nije sprečilo da zdipi komad iz moje zdele. „Misliš da je položaj kraljice u Siluriji uzvišen?“

„Zar nije?“, upitah turobno.

„O, teško meni, nije. Kakva suluda pomisao! Silurija je najbednije mesto na zemlji, Derfele. Ništa osim razrovanih dolina, kamenitih obala i ružnog naroda.“ Stresao se. „Lože ugalj umesto drveta i većina življa je crna kao Sagramor od toga. Nagađam da ne znaju šta znači reč pranje.“ Iščeprkao je komad rskavice između zuba i dobacio ga jednom od pasa koji su prosili među zvanicama. „Lanselotu će brzo dodijati Silurija! Ne mogu da zamislim našeg otmenog Lanselota kako podnosi te grdne, pocrnele golaće zadugo, pa će, ako preživi porođaj, u šta sumnjam, jadna mala Keinvin biti ostavljena nasamo sa gomilom uglja i detetom koje se dernja. To će biti njen kraj!“ Kao da je bio zadovoljan takvim izgledima. „Jesi li ikad primetio, Derfele, kako nađeš mladu ženu na vrhuncu lepote, s licem koje privlači zvezde s nebesa, a godinu dana potom shvatiš da bazdi na mleko i dečja govna, pa se pitaš kako si uopšte i pomislio da je lepa? Bebe to načine od žena, zato je gledaj sada, Derfele, gledaj je sada, jer nikad više neće biti tako divna.“

Bila je divna i, još gore, delovala je srećno. Bila je odevena u belo te noći, a oko vrata joj se na srebrnom lancu njihala zvezda. Kosa joj je bila povezana trakom srebra, srebrne kapi visile su joj s resica. A Lanselot je te noći opčinjavao isto kao i Keinvin. Pričalo se da je najlepši čovek u Britaniji, a i bio je, onima koji su voleli njegovo tamno, mršavo, izduženo, gotovo zmijsko lice. Nosio je crnu odoru s belim prugama, zlatni kolut pod grlom, a obruč od zlata mu je držao crnu kosu, uljem zalizanu uz lobanju i puštenu da u slapovima pada na pleća. Bradu, podrezanu da bude kratka i oštra, takođe je nauljio.

„Rekla mi je“, kazao sam Merlinu, i dok sam govorio, znao sam da previše svog srca otkrivam pokvarenom starcu, „da nije sigurna da će se venčati s Lanselotom.“

„Pa naravno da je rekla to, nego šta?“, odgovorio je Merlin nehajno mašući robu koji je nosio sud sa svinjetinom prema izdignutom stolu. Skupio je šaku rebara u skut svoje ofucane bele odore i pohlepno stao da glođe. „Keinvin je“, nastavi kad je rebro ostalo bez mesa, „zanesena budala. Nekako je ubedila sebe da se može udati za koga želi, mada samo bogovi znaju zašto bi bilo koja devojka mislila tako šta? Sad, svakako“, reče ustima punim krmetine, „sve se menja. Srela je Lanselota! Dosad je već zaluđena njime. Možda neće ni čekati venčanje? Ko zna. Možda će već ove noći u tajnosti svoje odaje isušiti svu tečnost iz kopilana. Ali verovatno neće. Ona je vrlo staromodna cura.“ Poslednju rečenicu izgovorio je s omalovažavanjem. „Uzmi rebarce“, ponudi me. „I теби je vreme da se ženiš.“

„Nema nijedne s kojom bih želeo da se venčam,“ rekoh mrgodno. Izuzev Keinvin, naravno, ali čemu sam se mogao nadati pored Lanselota?

„Brak nema nikakve veze sa željama“, kaza Merlin s prezicom. „Artur je mislio da ima, a kakva je samo on budala kad su žene u pitanju! Ono što želiš, Derfele, jeste lepa devojka u tvom krevetu, ali samo luda misli da žena i devojka moraju biti isti stvor. Artur misli da bi trebalo da se venčaš s Gvenivah.“ To ime je izrekao nemarno.

„Gvenivah!“, rekoh preglasno. To je bila Ginevrina mlađa sestra; debela, tupava, bleda devojka koju Ginevra nije mogla da smisli. Nisam imao posebnih razloga da m volim Gvenivah, ali nisam mogao ni da zamislim sebe oženjenog tako aljkavom, nesrećnom devojkom bez trun ke duha.

„A što da ne?” Merlin se pretvarao da me ruži. „Dobra prilika, Derfele. Šta si ti, napisletku, nego sin saske robinje? A Gvenivah je prava princeza. Nema ni prebijene pare, naravno, i ružnija je od divlje krmače Lajvanove, ali pomisli kako će samo biti zahvalna!” Začkiljio je ka meni. „I razmotri kukove koje ima Gvenivah, Derfele! Nema opasnosti da će beba zapeti. Izbacivaće te male grozote kao masne semenke!”

Pitao sam se je li Artur zaista predložio taj brak, ili je to Ginevrino maslo? Više je nalik na nju. Gledao sam je gde sedi nagizdana zlatom kraj Kaneglasa i trijumf na njenom licu nije se mogao pomešati ni sa čim. Izgledala je neobično divno te noći. Oduvek je umela da opčini više nego bilo koja žena u Britaniji, ali u toj kišnoj noći kad se pirovalo u Kaer Sasu, blistala je. Možda je to bilo i zbog trudnoće, ali pre mi se činilo da se naslađuje nadmoći nad ljudima koji su je jednom odbacili kao siromašnu beskućnicu. Sad, zahvaljujući Arturovom maču, moglaje da raspolaže tim ljudima baš kao što je njen muž raspolagao njihovim kraljevstvima. Ginevra je bila, znao sam, najveći Lancelotov pristaša u Dumnoniji, Ginevra je nagnala Artura da Lancelotu obeća presto Silurije i Ginevra je odlučila da Keinvin treba da bude Lancelotova nevesta. Sada je, sumnjao sam, rešila da me kazni za moje neprijateljstvo prema Lancelotu i utrapi mi svoju neuglednu sestruru za ženu.

„Izgledaš nesrećno, Derfele”, izazivao me je Merlin.

Nisam se upecao. „A ti, gospodaru?”, upitah. „Jesi li ti srećan?”

„Brineš za mene?”, pitao je poletno.

„Volim te kao oca, gospodaru”, rekoh.

Grohotom se nasmejao na to i umalo se nije udavio parčetom svinjskog mesa, pa se oporavio i nastavio s cerekanjem. „Kao oca! O, Derfele, kakva si ti glupava osećajna mrcina. Podigao sam te samo jer sam mislio da te bogovi smatraju posebnim, a možda i jeste tako. Bogovi ponekad ljubav poklanjavaju jako čudnim bićima. Pa reci mi, ljubljeni moj sine u pokušaju, da li tvoja detinja ljubav podrazumeva i službu meni?”

„Kakvu službu, gospodaru?”, upitah, iako sam odlično znao šta mu je na umu. Želeo je kopljanike da s njim traže Kazan.

Spustio je glas i nagao se bliže mada sam sumnjao da iko čuje naš razgovor u glasnoj odaji punoj pijanog sveta. „Britanija”, reče, „pati od dve bolesti, ali Artur i Kaneglas uviđaju samo jednu.”

„Saksone.”

Klimnuo je glavom. „Ali Britanija će i bez Sasa biti zaražena, Derfele, jer smo u opasnosti da izgubimo bogove. Hrišćanstvo osvaja brže nego Saksoni, a hrišćani su teža uvreda našim bogovima od bilo kog Saksona. Ako ne su bijemo hrišćane, bogovi će nas konačno napustiti, a šta je Britanija bez svojih bogova? Ali ako podjarmimo bogove i vratimo ih Britaniji, i Saksoni i hrišćani će da nestanu. Napadamo pogrešnu pošast, Derfele.”

Pogledom okrznuh Artura, koji je pomno slušao kako mu Kaneglas nešto govori. Artur nije bio bezbožnik, ali svoju veru nije nosio kao teret i u duši nije negovao mržnju za muškarce i žene koji verovaju u druge bogove. Pa ipak, znao sam, Artur bi mrzeo da čuje Merlina kako priča o ratu protiv hrišćana. „I niko te ne sluša, gospodaru?”, pitao sam Merlina.

„Poneko”, progundja, „nekolicina, jedno ili dvoje. Artur ne. Misli da sam matora luda na ivici da ostane bez razuma. Ali šta je s tobom, Derfele? Misliš li i ti da sam budala?”

„Ne, gospodaru.”

„A veruješ li u magiju, Derfele?”

„Da, gospodaru”, kazao sam. Video sam da magija uspeva, ali viđao sam i kad bi omanula. Magija je bila nerazumljiva, ali sam ipak verovao u nju.

Merlin se naže još bliže mom uhu. „Onda budi na vrhu Dolforvina ove noći, Derfele”, prošaptao je, „i ispuniku želje tvoje duše.”

Harfistkinja udari akord koji je pozivao bardove na pesmu. Glasovi ratnika zamreše dok je hladan vetar nanosio kišu kroz otvorena vrata i zalelujao plamičke lojanica i mašću ispunjenih kandila. „Želje tvoje duše,” prošapta Merlin još jednom, ali kad skretoh pogled ulevo, nekako je uspeo da iščezne.

A u noći zatutnja grmljavina. Bogovi behu u tuđini, a ja sam prizvan na Dolforvin.

Napustio sam slavlje pre darivanja, pre no što su bardovi zapevali i pre no što su ratnici zagrmeli avetinjsku Pesmu Nvajfre. Čuo sam pesmu daleko za sobom dok sam koračao sam dolinom reke, gde mi je Keinvil rekla za svoj san na krevetu od lobanja i za čudnovato predskazanje bez ikakvog smisla.

Nosio sam oklop, ali štit nisam imao. Moj mač, Hajvelban, visio mi je o bedru i zeleni plašt mi je pokrivaо pleća. Nijedan čovek ne stupa u noć laka srca, jer je tama puna aveti i duhova, ali mene je pozvao Merlin i znao sam da će biti bezbedan.

Putovanje mi je olakšao drum što je od bedema vodio na istok pa do južnog ruba planinskog lanca, gde je ležao Dolforvin. Beše to duga šetnja, četiri časa kroz mrak i vlagu, a drum beše crn poput katrana, ali mora da su bogovi želeli da stignem jer niti sam izgubio put niti su me opasnosti vrebale u noći.

Merlin, znao sam, nije mogao biti mnogo ispred mene, ali mada sam bio dva života mlađi, nisam ga sustigao, čak ni čuo. Samo mi je pesma postepeno iščezavala iz ušiju i potom, kad je pevanje zamrlo u mraku, slušao sam romorenje reke preko kamenja i klepetanje kiše po lišću, vrisak zeca kog je ščepala lasica i skarlikanje jazavca koji je dozivao drugaricu. Minuo sam dva zgurena naselja gde se umirući odsjaj vatri ukazivao kroz otvore pod krovovima od bujadi. Iz jedne od tih koliba čovek povika pitajući ko sam, ali odgovorih da putujem u miru i on umiri psa koji je lajao.

Skretoh s puta na usku stazu što se uvijala uz bok Dolforvina; pobojao sam se da će u tami izgubiti put pod gusto zbijenim hrastovima na obroncima brega, ali su se kišni oblaci istanjili i propustili bledunjavu mesečinu kroz mokre guste krošnje. Preda mnom se ukaza kamenit puteljak, koji se u smeru sunčevog kretanja peo uz kraljevsko brdo. Ljudi tamo ne obitavaju. Beše to stanište hrastova, kamena i tajni.

Staza je vodila iz šume na prostranu čistinu na vrhu, gde se dizala usamljena dvorana za svetkovine i gde je krug uspravnih stena označavao mesto Kaneglasovog zakraljenja. Taj vrh beše najsvetije mesto Povisa, pa ipak je većim delom godine bio pust, osim za kraljevskih gozbi i u vremenima velikih svečanosti. Sad, pod slabašnim sjajem Meseca, dvorana se crnela, a vrh brega izgledaše napušteno.

Zastao sam na ivici hrastove šume. Bela sova prolete nada mnom, kratka krila žurno su pronela zdepasto telo tik kraj vučjeg repa na mom kalpaku. Sova je bila znamen, ali nisam mogao da razlučim je li dobar ili zao, i najednom me spopade strah. Radoznalost me je dovela dovde, ali sam sad osećao opasnost. Merlin mi ne bi ponudio želju moje duše a da ništa ne

traži zauzvrat, što je značilo da sam tu da bih napravio izbor; sumnjao sam da taj izbor neću želeti da načinim. Zapravo, toliko sam strahovao od toga da se umalo ne vratih u tamu pod drvećem, ali onda ožiljak na levom dlanu zabubnja i zadrža me u mestu.

Taj ožiljak ostavila mi je Nimju i, kad god bi zabrideo, znao sam da više ne upravljam svojom sudbinom. Bio sam zaklet Nimju. Natrag nisam mogao.

Kiša je prestala, oblaci se raspali u dronjke. Hladan veter je brijao vrhove drveća, ali nije kišilo. Još beše mračno. Nije moglo biti daleko do zore, mada se još ni nagoveštaj svetla nije ukazivao nad istočnim brdima. Samo su svetlucavi talasi mesečine izbeleli stenje kraljevskog kruga na Dolforvinu načinivši posrebrena obličja u mraku.

Zakoračih ka kamenom krugu i lupa mog srca činila se glasnijom od škripe mojih teških čizama. Niko se još nije pojavljivao i na tren se zapitah da ovo nije neka Merlinova podvala, ali onda, u središtu kamenog prstena, gde ležaše usamljeni kamen kraljevine Povis, uočih odsjaj blistaviji od bilo kakvog odraza zamagljene mesečine na kišom ispranim stenama.

Primakoh se bliže, srce mi je tuklo da iskoči; prošao sam kroz krug stena i video da se mesečina odbija od kupu. Srebrnu kupu. Malu srebrnu kupu što je, videh prišavši bliže kraljevskom kamenu, bila ispunjena tamnom tečnošću u kojoj se kupao mesec.

„Pij, Derfele”, čuh glas Nimju gde šapuće tek toliko da nadjača šum vetra u hrastovima.
„Pij.”

Osvrtoh se tražeći je, ali nikoga nisam video. Veter se igrao mojim ogrtačem, lupao razlabavljenom rogozinom na krovu dvora. „Pij, Derfele”, začuh Nimju ponovo, „pij.”

Digoh oči nebu i pomolih se Leulavu da me sačuva. Leva šaka sad je bridela do bola i njome sam čvrsto stezao balčak Hajvelbana. Želeo sam da postupim razumno, a tad bi, znao sam, morao da odem i vratim se u sigurnost Arturovog prijateljstva. Ali jad u duši me je dovukao na ovo hladno golo brdo i pomisao na Lancelotovu šaku kako diži vitku Keinvininu ruku natera me da se zagledam u kupu.

Podigao sam je, oklevao, pa je iskapio.

Tečnost beše gorka i stresao sam se ispisivši sve. Užegao ukus zastao je u ustima i grlu dok sam pažljivo vraćao kupu na kraljevski kamen.

„Nimju?”, pozvah gotovo preklinjući, ali jedino mi je šuštanje vetra u krošnjama odgovorilo.

„Nimju!”, pozvao sam ponovo jer mi sad u glavi beše kovitlac. Oblaci su bućkali sivi i crni, mesec se cepao na šiljke srebrnastog svetla što su odskakali od udaljene reke i razbijali se u mraku oživelom pod izuvijenim, razigranim stablima. „Nimju!”, povikah dok su mi kolena popuštala i misli se brkale u avetijskim snovima. Klečao sam kraj kraljevskog kamena što se najednom dizao nada mnom velik kao gora, pa padoh napred tako teško da kupa, koju udarih pruženom rukom, odlete. Pripade mi muka, ali nisam povraćao, već mi samo dođoše snovi, užasni snovi, vrištavi zlodusi košmara od čijih mi je krika odzvanjala glava. Plakao sam, znojio se, a mišići su mi se trzali u neobuzdanim grčevima.

Onda ruke posegoše za mojom glavom. Kalpak mi bi smaknut s kose, a jedno čelo pritište moje. Beše to hladno, bledo čelo i more se rasuše, oterane prikazom izduženog, nagog, belog tela, vitkih nogu i malih dojki. „Sanjaj, Derfele”, tešila me je Nimju, rukama mi gladeći kosu, „sanjaj, ljubavi, sanjaj.”

Plakao sam bespomoćno. Bejah ratnik, dumnonski velmoža, Artur me je voleo i posle poslednje bitke obećao mi zemlju i bogatstvo koje je premašivalo sva moja nadanja, pa ipak

sam jecao kao siroče. Želja moje duše bila je Keinvin, ali nju je opčinio Lancelot i mislio sam da nikad više neću spoznati sreću.

„Sanjaj, ljubavi moja“, zapevala je Nimju. Mora da je bila prebacila crni plašt preko naših glava jer iznenada nestade sive noći. Ostala je samo tiha tama, njene ruke svijale su mi se oko vrata, lice je pritisla uz moje. Klečali smo obraz uz obraz, dok su mi se ruke grčevito i bespomoćno tresle na ledenoj koži njenih golih bedara. Navalio sam drhtavu težinu svog tela na njena vitka ramena i tu, u njenom naručju, suze presušiše, grčevi prestadoše i najednom bejah miran. Bljuvotina mi nije gorčila u grlu, bol u nogama je nestao i osećao sam toliku toplinu da se znoj cedio s mene. Nisam se micao, nisam ni želeo da se pomeram, samo sam pustio da san dođe.

Isprrva to beše čudesan san; data su mi krila velikog orla i leteo sam visoko nad nepoznatom zemljom. Tada videh da je to jeziva zemlja, ispresecana golemim bezdanimi i visokim planinama od iskrzanog kamena, niz koji su mali zapenušani potoci u slapovima jurili ka poput uglja crnim jezerima. Planinama kao da ne beše kraja, niti je bilo utočišta na njima, jer dok sam šestario na krilima sna, ne videh kuće ni kolibe, nikakva stada i krda, niti kakvu živu dušu; samo je kurjak jurio među liticama, a kosti jelena ležale su u šikari. Nebo nada mnom beše sivo poput mača, planine ispod behu tamne kao zgrušana krv, a vazduh između krila osećao sam kao hladan nož u rebrima.

„Sanjaj, ljubavi“, mrmljala je Nimju. U snu se spustih niže na raširenim krilima da vidim put gde vijuga između mračnih gora. Beše to drum od ugažene zemlje, izbrazdan stenjem čija je surova putanja vodila od dola do dola nekad se penjući do tmurnih tesnaca pre no što se surva do golog kamena u dnu sledeće udoline. Put beše oivičen crnim jezerima, obrubljen snegom prošaranim brdima i neprestano je vodio na sever. Kako sam znao gde je sever, ne mogu reći, ali bio je to san u kome za znanje ne treba razum.

Krila sna spustiše me do puta i najednom nisam više leteo. Peo sam se uz drum ka klancu među bregovima. Padine sa svake strane klanca behu okomite crne ploče od škriljaca niz koje se slivala voda, ili nešto mi je govorilo da kraj puta leži odmah iza crne klisurine i da će, budem li mogao produžiti na umornim nogama, preći greben i s druge strane naći želju moje duše.

Brektao sam sada, grabio sam vazduh kao u ropcu, dok sam sanjao o poslednjih nekoliko koračaji puta i tada odjednom na vrhu nađoh i svetlo, i boje, i toplotu.

Put se iza klanca spuštao na obalu gde beše drveća i polja, a pozadi obale beše svetlucavo more u kom je ležalo ostrvo, a na njemu, blistajući na Suncu kom se nisam nadao, beše jezero. „Evo ga!“, izrekoh naglas jer sam znao da je otok moj cilj, ali baš kad mi se učini da mi je data nova snaga za trk niz poslednje milje druma i plivanje kroz Suncem obasjano more, čudovište mi prepreči put. Beše to crni stvor u crnom oklopu s ustima punim crnih bala i crnim mačem dvaput dužim od Hajvelbana u šaci s crnim kandžama. Vrištao je u izazov.

I ja sam vrištao, a telo mi se ukrutilo dok me je Nimju držala u naručju.

Njene ruke stegoše mi ramena. „Video si Crni put, Derfele“, prošapta, „video si Crni put.“ I namah se odmače od mene, plašt mi odlete s leđa i ja padoh na mokru travu Dolforvina dok je ledeni vetr vitlao oko mene.

Ležao sam dugo. San je minuo i pitao sam se šta Crni put ima sa željom moje duše. Onda se trznuh u stranu i izbljuvah, potom mi je u glavi opet bilo bistro i video sam palu srebrnu kupu pored sebe. Podigoh je, izvrnuh se na bok i videh Merlinu kako me posmatra s druge strane kraljevskog kamena. Nimju, njegova ljubavnica i sveštenica, stajala je kraj njega

mršavog tela uvijenog u prevelik crni ogrtač, crne kose uvezane trakom, zlatnog oka sjajnog na mesečini. Oko je iz te duplje iskopao Gundleus i za tu ranu je platio hiljadustruko.

Nijedno nije progovaralo, samo su gledali kako pljujem posljednje ostatke bljuvotine, brišem usne, vrtim glavom i najzad pokušavam da se dignem na noge. Telo mi još beše slabo, ili mi se u glavi i dalje vrtelo, i nisam mogao da se uspravim. Uspeo sam da kleknem kraj kamena i laktovima se oslonim na njega. Slabi grčevi još su me protresali s vremena na vreme. „Šta ste me to naterali da popijem?”, pitao sam, vraćajući srebrnu kupu na stenu.

„Nisam te naterao da popiješ ništa”, odgovorio je Merlin. „Pio si od svoje volje, Derfele, baš kao što si i došao ovamo svojom slobodnom voljom.” Njegov glas, tako prepreden u Kaneglasovom dvoru, sad je bio hladan i dalek. „Šta si video?”

„Crni put”, odgovorih pokorno.

„Tamo se pruža,” reče Merlin, pokazavši u noć ka severu.

„A čudovište?”, pitao sam.

„To je Diurnah.”

Sklopio sam oči, shvativši šta on želi. „A ostrvo je”, rekoh otvarajući oči ponovo, „Afnis Mon?”

„Da”, odvrati Merlin. „Blagosloveno ostrvo.”

Pre no što su Rimljani došli i pre no što se o Saksonima i sanjalo, Britanijom su vladali bogovi, a oni su nam govorili s Afnis Mona. Ali ostrvo su opustošili Rimljani, koji su posekli hrastove, uništili svete gajeve i posekli njihove čuvare, druide. Crna godina bila je više od četiri stotine leta pre ove noći, pa ipak je Afnis Mon i dalje bio svet nekolicini druida koji su, poput Merlinina, pokušavali da vrate bogove Britaniji. Ali sada je Blagosloveno ostrvo bilo deo kraljevstva Lejn, a Lejnom je vladao Diurnah, najužasniji od svih irskih kraljeva koji su prešli Irsko more da zauzmu britske zemlje. Za Diurnaha se govorilo da štitove boji Ijudskom krvlju. U svoj Britaniji ne beše kralja okrutnijeg i strašnijeg, i samo su ga planine što su mu prečile put i premala vojska koju je vodio sprečavale da pusti svoje grozote na jug, kroz Gvined. Diurnah beše zver što se nije daba ubiti, stvor koji vreba na mračnom kraju Britanije i svi su se jednodušno složili da ga ne valja izazivati. „Hoćeš od mene”, kazao sam Merlinu, „da idem na Afnis Mon?”

„Želim da pođeš s nama na Afnis Mon”, reče, pokazavši Nimju. „S nama i sa devicom.”

„S devicom?” pitao sam.

„Samo devica, Derfele, može pronaći Kazan Klidno Eidina. A niko od nas, mislim, nije podoban”, podsmešljivo dodade posljedne reči.

„A Kazan je”, rekoh lagano, „na Afnis Monu.” Merlin klimnu glavom i ja zadrhtah od pomisli na takav zahtev. Kazan Klidno Eidina beše jedan od trinaest volšebnih Dragulja Britanije koji se rasuše kad su Rimljani preoteli Afnis Mon; konačan cilj Merlinovog dugog života beše da prikupi Dragulje, ali Kazan je bio istinska nagrada. S Kazanom, govorio je, mogao bi da potčini bogove i uništi hrišćane, i zato sam, usta punih gorčine i bolnog stomaka, klečao na vrhu mokrog brega u Povisu. „Moj je posao”, rekoh Merlinu, „da ratujem protiv Sasa.”

„Budalo!” skresa mi Merlin. „Rat protiv Sasa je izgubljen ako ne povratimo Dragulje.”

„Artur ne misli tako.”

„Onda je Artur jednaka budalina kao i ti. Misliš da su Saksoni bitni, ludo, ako nas bogovi napuste?”

„Zaklet sam na službu Arturu”, pobunih se.

„Zavetovao si se i meni”, kaza Nimju podižući levu ruku da pokaže ožiljak podudaran s onim mojim.

„Ali ja na Crnom putu ne želim nijednog čoveka”, reče Merlin, „koji nije pošao svojom voljom. Moraš odabratи kome ćeš biti odan, Derfele, ali mogu ti pomoći da odlučiš.”

Odgurnuo je kupu sa stene i na njeno mesto položio hrpicu kostiju od rebara koje je poneo s Kaneglasovog dvora. Klekao je, uzeo jednu kost i položio je na sredinu kraljevskog kamena. „Ovo je Artur”, reče, „a ovo je”, uze drugu koščicu, „Kaneglas.” Postavi i treću kost tako da sa prve dve čini trougao. „O ovog čemo govoriti docnije. Sledеća je”, nastavi položivši još jedno rebro na kut trougla, „Todrik od Gventa, ovo je Arturov savez sa Todrikom, a ovo njegov savez sa Kaneglasom.” Tako je drugi trougao sad stajao povrh prvog, a zajedno su činili grubu šestokraku zvezdu. „Ovo je Elmet,” započe Merlin da ređa treći sloj kostiju, podudaran s prvim. „Ovo je Silurija, a ova koska”, podiže poslednju, „predstavlja savez svih tih kraljevina. Tako.” Odmače se i pokaza klimavu kulu od kostiju nasred kamena. „Sad, Derfele, gledaš Arturovo brižljivo smišljeno ustrojstvo, ali ti kažem, šta više jemčim, da će se bez Dragulja to ustrojstvo osuti.”

Ućutao je. Zurio sam u devet kostiju. Na svima, osim na tajanstvenoj trećoj koski, još su visili parčići mesa, žila i rskavice. Samo je ta treća kost bila ostrugana, čista i bela. Dotakoh je vrlo nežno prstom, pazeći da ne poremetim krhku ravnotežu nahirene kule. „Šta je treća kost?”, upitah.

Merlin se nasmešio. „Treća kost je, Derfele, brak Lancelota i Keinvin.” Zastao je. „Uzmi je.”

Nisam se micao. Uzeti treću kost značilo je urušiti Arturov tanani splet saveza koji beše njegova jedina nada da će potući Saksone.

Merlin se podrugnu mom oklevanju, zatim uhvati treću kost, ali je nije izvlačio. „Bogovi mrze red”, zareža na mene. „Red, Derfele, uništava bogove, tako da oni moraju uništiti red.” Istrže kost i kamara se istog trena sruši u haotičnu gomilu. „Artur mora vratiti bogove, Derfele”, reče Merlin, „ako misli da doneše mir celoj Britaniji.” Pružao mi je kost. „Uzmi je.”

Nisam se micao.

„Ovo je samo hrpa kostiju”, kazao je Merlin, „ali ova kost, Derfele, jeste želja tvoje duše.” Držao je oglodanu kost pred mnom. „Ova koska je Lancelotov brak sa Keinvin. Prelomi je nadvoje, Derfele, i tog venčanja neće biti. Ali ostaviš li je u komadu, tvoj dušmanin će odvesti tvoju ženu u krevet i izmrcvariće je kao kerušu.” Još jednom mi pruži kost, a ja je još jednom ne uzeh. „Misliš da ti ljubav prema Keinvin nije ispisana na čitavom licu?” upita me Merlin s nipodaštavanjem. „Uzmi ovo! Zato što ti ja, Merlin od Avalona, dajem moć nad ovom koskom, Derfele.” Uzeo sam je, bogovi nek su mi na pomoći, uzeo sam je. Šta sam drugo mogao? Bio sam zaljubljen i uzeo sam tu ogoljenu kost, pa je stavio u kesu.

„Neće ti pomoći”, čikao me je Merlin, „ako je ne slomiš.”

„Možda mi neće pomoći ni tada”, rekoh, naposletku otkrivši da sam u stanju da stojim.

„Ti si budala, Derfele”, reče Merlin. „Ali si budala koja ume s mačem i zbog toga si mi potreban ako budemo hodili Crnim putem.” Ustao je. „Sad je sve na tebi. Možeš slomiti kost i Keinvin će ti doći, to ti obećavam, ali onda ćeš biti zaklet na potragu za Kazanom. Ili se možeš venčati s Gvenivah i protračiti život lupajući po saksonskim štitovima dok će hrišćani iz potaje zauzimati Dumnoniju.

Izbor ostavljam tebi, Derfele. Sad zatvori oči.”

Zažmurio sam poslušno i dugo nisam otvarao oči, a na posletku, pošto ne stiže nikakav drugi nalog, progledah.

Vrh brega beše pust. Nisam čuo ništa, ali Merlin, Nimju, srebrna kupa i osam kostiju više ne behu tu. Zora je rudela na istoku, ptice su bile glasne među granjem i ja sam imao oglodanu kosku u kesi.

Spustih se nizbrdo do druma kraj reke, ali u glavi sam video drugi put, Crni put koji je vodio do Diurnahove jazbine. Bio sam preplašen.

II

Tog jutra smo pošli u lov na vepra i Artur je namerno potražio moje društvo pre no što smo napustili Kaer Sas. „Sinoć si rano otišao, Derfele“, dočeka me.

„Stomak, gospodaru“, rekao sam. Nisam mu želeo reći istinu da sam bio s Merlinom jer bi posumnjao da se nisam ostavio potrage za Kazanom. Bolje je bilo lagati. „Mučio me je stomak“, objasnio sam.

Nasmejaо se. „Nikad mi nije bilo jasno zašto ih zovemo gozbama“, reče, „kad nisu ništa drugo do izgovor za opijanje.“ Zastao je da pričeka Ginevru, koja je volela da lovi. Tog jutra je nosila čizme i kožne čakšire tesno pripajene uz njene duge noge. Krila je trudnoću kožnom dolamom, preko koje je prebacila zeleni ogrtač. Povela je nekoliko svojih obožavanih hrtova i dodala mi je njihove uzice kako bi je Artur preneo preko gaza pred starom tvrđavom. Lancelot je bio jednako ljubazan prema Keinvini, koja je glasno ciknula očito oduševljena kad ju je podigao u naručje. I Keinvini je nosila mušku odeću, ali njena nije bila tako tesna i prikladna kao Ginevrina. Verovatno je pozajmila prvo što njen brat nije htio da obuče i vrećasto, preveliko odelo činilo je da izgleda dečački i mlado kraj Ginevrine prefinjene otmenosti. Žene nisu nosile kopla, ali je Bors, Lancelotov rođak, uza se imao oružje viška za slučaj da Keinvini pozeli da se priključi ubijanju. Artur je bio uporan i nije dozvolio da trudna Ginevra ponese koplje. „Moraš paziti danas“, rekao je spustivši je na južnoj obali Seferne.

„Previše brineš“, kazala je, uzela povoce pasa od mene i provukla ruku kroz gustu, neobuzdanu, crvenu kosu dok se okretala ka Keinvini. „Zanesi“, reče, „i muškarci će misliti da si od stakla.“ Uhvatila je korak sa Lancelotom, Keinvini i Kaneglasom pustivši Artura da hoda kraj mene prema olistaloj dolini, za koju su Kaneglasovi lovniči govorili da je puna divljači. Moglo nas je biti pedesetak lovaca sve skupa, uglavnom ratnika, mada je šačica žena odlučila da pođe, a dve desetine slugu držale su začelje. Jedan od tih slugu zatrubi u rog kako bi javio hajkačima s druge strane dola da je vreme da krenu divljač u pravcu reke, dok smo mi spremali duga, teška kopla za veprove dok smo se postrojavali u vrstu. Bio je prohladan dan kasnog leta, dovoljno studen da nam zamagli dah, ali kiša je isprala neobrađena polja obrubljena jutarnjom maglom i Sunce je sjajalo. Artur beše vedar, zanet lepotom dana, sopstvenom mladošću i predstojećim lovom. „Još jedna gozba“, rekao je, „pa možeš kući da se odmoriš.“

„Još jedna gozba?“, upitah tupavo, uma tromog od umora i produženog dejstva onoga što su mi Merlin i Nimju dali da popijem na vrhu Dolforvina, šta god da je to bilo.

Artur me klepi po ramenu. „Lancelotove zaruke, Derfele. Onda natrag u Dumnoniju i na posao!“ Zvučao je oduševljeno takvim izgledima i poletno mi je izlagao šta je smislio za nadolazeću zimu. Postojala su četiri porušena rimska mosta i on je želeo da ih obnovi, pa je nameravao da pošalje zidare iz kraljevstva da završe palatu u Lindinisu. Lindinis je bio rimski grad blizu Kaer Kadarna, mesta proglašenja kraljeva Dumnonije, i Artur je želeo da ga

pretvori u novu prestonicu. „U Durnovariji ima previše hrišćana“, rekao je mada žurno, što baš ličilo na njega, i dodao da lično nema ništa protiv njih.

„Samo, gospodaru“, rekoh suvo, „oni imaju nešto protiv tebe.“

„Neki da“, priznao je. Pre boja, kad je izgledalo da će Artur neumitno propasti, klika suprotstavljenja njemu u Dumnoniji se okuražila, a tu kliku predvodili su hrišćani, isti oni kojima je Mordred dat na staranje. Neposredan razlog za njihovu mržnju bio je zajam koji je Artur na silu uzeo od crkve kako bi platio rat okončan u dolini Lag; taj zajam bio je varnica koja je ukresala žučno neprijateljstvo. Čudno je to, mislio sam, kako crkva propoveda vrednost siromaštva, ali nikad ne prašta čoveku kome mora da posudi novac.

„Želim da govorim s tobom o Mordredu“, reče Artur otkrivši zašto je tražio moje društvo ovog lepog jutra. „Za deset godina“, produži Artur, „biće dovoljno odrastao da preuzme presto. Nije to mnogo vremena, Derfele, uopšte nije mnogo, a za tih deset godina neophodan mu je dobar odgoj. Mora naučiti slova, steći veštine s mačem i naučiti se odgovornosti.“ Glavom pokazah da se slažem, mada bez imalo poleta. Petogodišnji Mordred nesumnjivo će naučiti sve što Artur želi, ali nisam video kakve to veze ima sa mnom. Artur je mislio drugačije. „Želim da budeš njegov staratelj“, reče i iznenadi me.

„Ja!“, prodrah se.

„Nabur brine više o svom napretku nego o Mordredovoj ličnosti“, reče Artur. Nabur je bio hrišćanski sudija koji je u tom trenutku brinuo o Mordredu i Nabur je bio taj koji je najviše spletkario da uruši Arturovu moć; Nabur i, naravno, biskup Sensam. „I još, Nabur nije vojnik“, nastavi Artur. „Molim se da Mordred vlada u miru, ali treba mu ratničko znanje, kao i svakom kralju. A ne mogu da se setim boljeg učitelja od tebe.“

„Ne ja“, bunio sam se, „premlad sam!“

Artur se nasmeja toj primedbi. „Mlade i treba da podižu mladi, Derfele“, kazao je.

Udaljeni rog zabruja, dojavivši da je divljač poterana s drugog kraja udoline. Mi lovci zađosmo među drveće preskačući kupinjake i mrtva debla, gusto obrasla gljiva ma. Sad smo napredovali lagano, osluškujući užasan zvuk vetra koji krši šikaru. „Osim toga“, dodao sam, „mesto mi je u tvom živom zidu, ne u Mordredovoj dečjoj sobi.“

„I dalje ćeš biti u mom živom zidu. Misliš da bih te se odrekao, Derfele?“, reče Artur nacerivši se. „Ne želim te vezanog uz Mordreda, samo hoću da raste u tvom domaćinstvu. Potrebno mi je da ga odgaja pošten čovek.“

Slegoh ramenima na tu pohvalu, onda s krivicom pomislih na očišćenu, neprelomljenu kost u mojoj kesi. Je li pošteno, zapitah se, da se služim magijom kako bih promenio Keinvinino mišljenje? Pogledah je, a ona skrete pogled ka meni i počasti me stidljivim osmejkom. „Nemam domaćinstvo“, rekoh Arturu.

„Imaćeš, i to uskoro“, odvrati on. Onda podiže ruku i ja se ukočih u mestu, osluškujući zvuke pred nama. Nešto teško probijalo se između stabala i obojica nagonski čučnusmo držeći kopljia tek nekoliko pedalja od zemlje. Ali onda videsmo da je preplašena životinja lep jelen raskošnog rogovlja i opustismo se kad protutnja mimo nas. „Njega ćemo goniti sutra, možda“, reče Artur, gledajući jelena kako juri. „Pusti pse na jutarnje trčanje!“, doviknu Ginevri.

Ona se nasmeja i siđe nizbrdo do nas s hrtovima koji su natezali uzice. „Volela bih to,“ reče. Oči su joj blistale, lice beše rumeno od hladnoće. „Lov je bolji ovde nego u Dumnoniji“, kazala je.

„Ali ne i zemlja“, obrati se Artur meni. „Postoji imanje severno od Durnovarije,“ nastavio je, „koje je po pravu Mordredovo. Nameravam da te učinim nadzornikom tog poseda. Daću ti i drugu zemlju, naravno, tvoju vlastitu, ali možeš podići dvor na Mordredovom imanju i odgajati ga тамо.“

„Znaš taj posed“, kaza Ginevra. „To je malo severnije od Giladinih dobara.“

„Znam“, rekoh. Imanje je imalo dobru rečnu zemlju za useve i dobre, brdske pašnjake za ovce. „Ali nisam siguran da bih umeo da podižem dete,“ progundđah. Rog glasno zasvira pred nama, psi hajkača stadoše da larmaju. Poklici odjeknuše podaleko, nama zdesna, označivši da je neko našao plen. Naš deo šume još beše prazan. Potoćiće je romorio nama sleva, dok se šumovito zemljiste uspinjalo sa desne strane. Kamenje i izuvijane žile drveća behu obrasle mahovinom.

Artur odbaci moje strahove. „Nećeš ti vaspitavati Mordreda“, ali želim da raste na tvom dvoru, s tvojim slugama, prema tvom ophođenju, s tvojim načelima i rasuđivanjem.“

„I“, ubaci se Ginevra, „s tvojom ženom.“

Prasak grančice natera me da pogledam naviše. Lancelot i njegov rođak Bors behu тамо, obojica ispred Keinvina. Glava Lancelotovog koplja beše obojena belo, nosio je visoke kožne čizme i ogrtac od meke kože. Okretoh se Arturu. „Žena je, gospodaru“, rekoh, „novost za mene.“

On me lupi po laktu zaboravivši lov na veprove. „Nameravam da te imenujem za zatočnika Dumnonije, Derfele“, reče.

„Ta čast je veća od mene, gospodaru“, rekoh obazrivo. „Osim toga, ti si Mordredov zatočnik.“

„Princ Artur“, reče Ginevra, koja je volela da ga zove princom iako je bio kopile, „već je poglavar Veća. Ne može biti i zatočnik, osim ako se od njega očekuje da obavlja sve poslove Dumnonije.“

„Istina, gospo“, rekoh. Nisam bio nesklon takvoj počasti, jer uistinu beše velika, ali postojala je cena za nju. U ratu ću morati da se bijem u dvoboju sa bilo kojim zatočnikom koji me izazove, a u miru ću imati bogatstvo i položaj mnogo viši od sadašnjeg. Već sam nosio zvanje gospodara, uz to sam imao i ljude da podrže titulu, te pravo da na njihovim štitovima stoji moj znamen, ali te sam počasti delio s još nekoliko desetina drugih dumnonskih vojskovođa. Imenovanje za kraljevog zatočnika načinilo bi me ratničkim prvakom Dumnonije, mada nisam video kako bi iko imao pravo na to zvanje dok je Artur u životu, niti, istini za volju, dok je Sagramor živ. „Sagramor je“, rekoh obazrivo, „veći ratnik od mene, gospodaru prinče“. U Ginevrinom prisustvu starao sam se da ga povremeno nazovem princom, mada on nije voleo tu titulu.

Artur odmahnu rukom na moju opasku. „Načiniću Sagramora gospodarom Stena,“ rekao je, „a on ne želi ništa više od toga.“ Gospodarstvo nad Stenama pretvorilo bi Sagramora u branioca granice sa Sasima i čvrsto sam verovao da bi Sagramor, crne kože i tamnih očiju, bio sasvim zadovoljan tako ratobornom titulom. „Ti ćeš, Derfele,“ munu me u grudi, „biti zatočnik.“

„A ko će“, upitah suvo, „biti zatočnikova žena?“

„Moja sestra Gvenivah“, kaza Ginevra, pomno me promatrajući.

Bejah zahvalan Merlinu što me je upozorio na ovo. „Činiš mi preveliku čast, gospo“, rekoh učitivo.

Ginevra se nasmešila, zadovoljna što moje reči nagoveštavaju pristanak. „Jesi li ikad pomislio, Derfele, da ćeš se oženiti princezom?”

„Ne, gospo”, rekoh. Gvenivah je, kao i Ginevra, uistinu bila princeza, princeza Henis Vajrena, iako njega više nije bilo. Ta kraljevina se sad zvala Lejn i njome je vladao jezivi irski osvajač, kralj Diurnah.

Ginevra trznu uzice da umiri uzbudjene hrtove. „Možete se zaručiti kad se vratimo u Dumnoniju”, reče. „Gvenivah je pristala.”

„Postoji jedna smetnja, gospodaru”, kazao sam Arturu.

Ginevra sasvim bez potrebe poteže povoce još jednom, ali mrzela je svako protivljenje i tako se iskalila na psima umesto na meni. U to vreme nije me mrzela, mada joj se nisam naročito ni dopadao. Znala je da ne podnosim Lanselota, i to joj je nesumnjivo stvorilo predrasude prema meni, ali nije smatrala da je to značajno. Gledala me je samo kao još jednog ratnog zapovednika njenog muža; visok, tupav čovek s kosom poput lana, s nedostatkom civilizovanog ophodanja, koje je ona tako visoko cenila., „Smetnja?”, upita Ginevra opasno.

„Gospodaru prinče”, uporno sam se obraćao Arturu, a ne njegovoj ženi, „zaklet sam jednoj gospi.” Mislio sam na kost u svojoj kesi. „Nemam prava na nju, niti išta očekujem, ali pozove li ona mene, obavezan sam joj.”

„Kome?”, istog trena upita Ginevra.

„Ne mogu da kažem, gospo.”

„Kome?”, zape ona.

„Nema potrebe da kaže”, uze me Artur u zaštitu. Smešio se. „Koliko još vremena ta gospa može tražiti da joj budeš veran?”

„Ne zadugo, gospodaru”, odgovorio sam, „samo su dani u pitanju.” Jer, jednom kad Keinvin bude zaručena s Lanselotom, moja zakletva njoj više neće imati svrhe.

„Dobro”, reče on krepko i osmehnu se Ginevri kao da je poziva da podele zadovoljstvo, ali se ona samo mrštila. Prezirala je Gvenivah, smatrala ju je nezgrapnom i dosadnom i očajnički je želela da udajom najuri sestru iz svog života. „Ako sve pođe kako treba”, kaza Artur, „možete se venčati u Glevumu u isto vreme kad se Lanselot oženi s Keinvin.”

„Ili možda tražiš tih nekoliko dana”, upita Ginevra kiselo, „da izvračaš nekakve razloge zbog kojih se ne bi venčao s mojom sestrom?”

„Gospo”, rekoh iskreno, „bila bi mi čast da se oženim s Gvenivah.” To je, mislim, bila istina, jer bi se Gvenivah nesumnjivo pokazala poštenom ženom, mada se postavljalo pitanje da li bih ja bio dobar muž; jedni moj razlog za brak sa Gvenivah bili bi visok položaj i bogatstvo koje bi mi donela u miraz. To je, doduše, za većinu muškaraca bila svrha braka. Ako ne mogu da imam Keinvin, da li je bitno s kim se ženim? Merlin nas je oduvek upozoravao na to da ne mešamo brak i ljubav, i mada je taj savet bio zajedljiv, u njemu je bilo istine. Niko nije očekivao da volim Gvenivah, samo da je uzmem za ženu, a njen položaj i miraz bili su moja nagrada za onaj dugi krvavi dan u dolini Lag. I ako bi Ginevrina poruga bacila senku na tu nagradu, i dalje je to bilo bogato uzdarje. „Rado ću se oženiti tvojom sestrom”, obećah Ginevri, „samo ako me čuvar mog zaveta ne pozove.”

„Molim se da bude tako”, reče Artur uz osmejak, pa se okreće u mestu kad se s brda začu povik.

Bors je čučao s kopljem. Lanselot beše uz njega, ali je osmatrao kosinu možda zabrinut da bi životinja mogla iskoristiti rastojanje između nas i uteći. Artur nežno odgurnu Ginevru pozadi, pa mi pokaza da se ispnem uzbrdo i zapušim pukotinu.

„Dva komada!”, doviknu nam Lancelot.

„Jedno će biti krmača”, odvrati Artur, pa potrča nekoliko koraka uz potok pre no što stade da se penje uzbrdo. „Gde?”, pitao je. Lancelot pokaza kopljem belog vrha, ali ja još nisam video ništa u gustišu.

„Tamo!”, reče Lancelot ljutito, naperivši koplje ka kupinjacima.

Artur i ja ispesmo se još nekoliko stopa i naposletku videsmo vepra duboko u šibljaku. Beše to velika matora zver požutelih kljova, malih okica, sa klobucima mišića pod tamnom izrovašenom kožom. Ti mišići mogli su ga pokrenuti brzinom munje i dati ubitačnu veštinu poput mača oštrim kljovama. Svi smo videli ljudе kako umiru od rana nanetih kljovama, a veprovi su najopasniji kad su saterani u ugao s krmačom uza se. Svi lovci se mole da vepar juriša preko čistine, tako da mogu iskoristiti brzinu i masu same zveri da zariju koplje duboko u telesinu. Takav sudar zahteva smelost i veštinu, ali je mnogo više hrabrosti potrebno da čovek juriša na vepra.

„Ko ga je video prvi?”, upita Artur.

„Moj gospodar kralj”, pokaza Bors na Lancelota.

„Onda je tvoj, gospodare kralju”, Artur se ljubazno odreče lovačkih počasti u korist Lancelota.

„On je moj dar tebi, gospodaru”, odvrati Lancelot. Keinvin je stajala iza njega grizući donju usnu širom otvorenih očiju. Uzela je rezervno koplje od Borsa ne zato što je mislila da ga upotrebi već da bi ga lišila tereta. Nemirno je stiskala oružje.

„Da pustimo hrtove na njega!” Ginevra nam se priključila, blistavih očiju i radosnog lica. Često se, mislim, dosađivala u velikim dumnonskim palatama. Lovište joj je pružalo uzbudjenje za kojim je žudela.

„Ostala bi bez oba psa”, upozori je Artur. „Ta svinja ume da se bori.” Oprezno je krenuo, prosvuđujući kako najbolje da izazove zver, pa onda oštros kroči napred i kopljem snažno tresnu po žbunju kao da vepru nudi put iz utočišta. Životinja zarokta, ali se ne pomače čak ni kad je oštrica koplja sevnula na pedal od njenog rila. Krmača beše iza vepra, motreći nas.

„Ovo mu se dešavalo i ranije”, kaza Artur veselo.

„Pusti mene da završim s njim, gospodaru”, zatražih, iznenada zabrinut za njega.

„Misliš da sam izgubio veštinu?”, upita Artur s osmehom. Opet udari po žbunju, ali kupinjak nije hteo da polegne, niti vepar da se pokrene. „Bogovi te blagoslovili”, reče Artur životinji, pa zavika lovački zov i skoči u neprohodni trnjak. Doskoči na ivicu staze koju je grubo načinio kopljem i, dok se dočekivao na noge, silovito udari kopljem, naperivši svetlucavo sečivo ka levom boku zveri, odmah ispred ramena.

Glava vepra se trznu gotovo neprimetno, ali sasvim dovoljno da se oštrica odbije od kljove i da krvavo ali bezazleno zapara bok životinje. Tada vepar jurnu. Dobar vepar može u trenu preći iz potpune obamrstosti u ludilo, oborene glave i kljova pripravnih da paraju naviše; ova zver je već minula Arturovo koplje kad je sunula napred, a kupinjak je zarobio Artura.

Zaurlao sam da odvučem vepru pažnju i uronio mu svoje koplje u trbu. Artur je bio na leđima, bez koplja, a vepar već beše preko njega. Psi su zavijali, a Ginevra je vikala da pomognemo. Koplje mi beše duboko u stomaku životinje, krv mi je prskala po rukama dok sam zapinjao na gore i u stranu da odguram ranjenu zver sa gospodara. Stvor je težio više od dve vreće pune žita, a mišići što su mi svezali koplje mu behu poput čeličnih konopa. Čvrsto ga stegoh i gurnuh naviše, ali onda se krmača zatele i tlo mi se izmače pod nogama. Pao sam, a moja težina povuče držak koplja nadole i tako vrati vepra na Arturov stomak.

Artur je nekako uspeo da ščepa obe kljove zveri i da joj svom snagom drži glavu podalje od svojih grudi. Krmača je isčezla, sjurivši se nizbrdo ka potoku. „Ubijte ga!”, povika Artur, mada se gotovo smejava. Zadržavao je smrt na samo pedalj od sebe, ali je uživao u tom trenutku. „Ubijte ga!”, pozvao je ponovo. Vepar je upirao stražnjim nogama, bale su mu kapale na Arturovo lice, a krv natapala odeću.

Bio sam na leđima, lica razderanog trnjem. S mukom se osovih na noge, grabeći koplje koje se treslo i poskakivalo još zariveno u trbuš goleme beštije, ali onda Bors zari nož vepru u vrat i videh gde neviđena snaga životinje počinje da se odliva; Artur je uspevao da odmakne tu četvrtastu, smrdljivu, krvavu glavu sa svojih rebara. Dosegoh koplje i uvrnuh sečivo, rijući za životom zveri duboko u njenu drob, dok ju je Bors ubadao još jednom. Vepar odjednom popiša Artura, poslednji put očajnički cimnu debelu vratinu i onda se naglo skljoka. Artur beše okupan krvlju i mokraćom, napola sahranjen pod trupinom.

On oprezno pusti kljove, pa iz njega provali bespomoćan smeh. Bors i ja dohvatismo po jednu kljovu i, usaglešeno potegavši, svukosmo lešinu s Artura. Jedna kljova zapela je za Arturovu dolamu i rastrgala platno kad smo je povukli. Ispustismo zver u kupinjak, pa pomogosmo Arturu da ustane. Nas trojica stajali smo tu nacereni, odeće 'blatnjave i poderane, prekrivene lišćem, grančicama i svinjskom krvlju. „Imaću modricu ovde”, reče Artur trljajući grudi. Okrete se Lancelotu, koji se nije ni makao da pomogne tokom gušanja. Artur sasvim kratko zastade, pa povi glavu. „Dao si mi plemenito uzdarje, gospodare kralju”, kazao je, „a ja sam ga primio krajnje neplemenito.” Obrisao je oči. „Ali svejedno sam uživao. A svi ćemo se gostiti njim na vašoj veridbenoj gozbi.” Pogledao je Ginevru, video da je pobelela i da se skoro trese, pa joj odmah prišao. ‘Je li ti zlo?’

„Ne, ne”, odgovorila je, pa ga zagrlila i spustila mu glavu na okrvavljenе grudi. Plakala je. Beše to prvi put da je vidim u suzama.

Artur ju je milovao po leđima. „Nije bilo opasnosti, ljubavi”, reče, „nikakve. Samo sam napravio zbrku od ubijanja.”

„Jesi li povređen?”, upita Ginevra, odmakavši se od njega i otirući suze.

„Samo sam izgreban.” Lice i ruke behu mu razderani trnjem, ali inače nije bio ranjen, ako se izuzme modrica tamo gde ga je nagnječila kljova. Odstupi od nje, pokupi koplje i naglas opsova. „Ovako nisam bačen na leđa bar de set godina!”

Kralj Kaneglas dotrča zabrinut za goste, a stigoše i hajkači da vežu i odvuku truplo. Mora da su svi primetili razliku između Lancelotove neumrljane i naše iscepane i krvave odeće, ali niko nije to pomenuo. Svi bejasmo uzbudjeni, srečni što smo živi i željni da ispričamo kako je Artur uhvatio beštiju za kljove i držao je dalje od svog tela. Priča se proširi i smeh je gromko odzvanjao među drvećem. Samo se Lancelot nije smejavao. „Sad ti moramo naći vepra, gospodare kralju”, rekoh mu. Stajali smo nekoliko koraka od razdragane rulje koje se okupila da gleda kako hajkači rasecaju trbuš zveri i iznutrice bacaju Ginevrinim hrtovima.

Lancelot me odmeri iskosa. Nije me podhosio u dlaku onoliko koliko i ja njega nisam mogao da vidim očima, ali se iznenada nasmešio. „Bolje vepar nego krmača, mislim”, reče.

„Krmača?”, upitah, nanjušivši uvredu.

„Nisi li pao pred jurišem krmače?”, pitao je, pa naizgled bezazleno razrogačio oči. „Svakako nisi pomislio da govorim o tvom venčanju!” Posprdno mi se naklonio. „Moram da ti čestitam, gospodaru Derfele, na ženi kakva je Gvenivah!”

Silom stišah gnev i naterah se da pogledam njegovo usko podrugljivo lice, fine brade, tamnih očiju i duge nauljene kose, crne i blistave poput krila gavrana. „I ja moram da čestitam tebi, gospodare kralju, na tvojim zarukama.

„Sa Seren”, reče on, „zvezdom Povisa.” Zurio je u Keinvina koja je stajala sa šakama preko lica dok su lovci trgali duga klupka veprovih creva. Izgledala je tako mlado, svetle kose skupljene na potiljku. „Zar ne izgleda čarobno?”, upita me glasom nalik predenu mačora. „Tako ranjivo. Nikad nisam verovao pričama o njenoj lepoti, jer ko bi očekivao takav biser među Godfridovim štencima? Ali ona je prekrasna, a ja sam tako srećan čovek.”

„Jesi, gospodare kralju.”

Nasmejao se i okrenuo od mene. Bio je čovek na vrhuncu slave, kralj koji je došao po nevestu i moj dušmanin. Ali ja sam imao kost u kesi. Dotakoh je pomislivši da je borba s veprom možda slomila rebro, ali još je bilo celo. Čekalo je da odlučim šta mi je po volji.

Kavan, moj zamenik, došao je u Kaer Sas na veče Keinvinih zaruka i sa sobom doveo četrdeset mojih kopljonoša. Galahad ih je poslao natrag, izračunavši da će sav posao u Siluriji moći da svrši s dvadesetoricom preostalih. Siluri su, izgleda, mrzovoljno prihvatali poraz svoje zemlje i tamo ne beše nemira zbog vesti o kraljevoj smrti, samo su se pokorno povinovali prohtevima pobednika. Kavan mi kaza da je Oengus od Demetije, irski kralj koji je Arturu doneo pobedu u dolini Lag, uzeo veliki deo robova i blaga koji mu je pripao po dogовору, ukrao još toliko, pa otišao kući. Siluri su očito bili sasvim zadovoljni što će slavni Lancelot postati njihov kralj. „Pretpostavljam da će kopile tamo biti dobrodošlo”, reče Kavan našavši me u Kaneglasovom dvoru, gde sam rasprostro pokrivač i seo da jedem. Češao je bradu progoneći vaš. „Štokavo mesto ta Silurija.”

„Daje dobre ratnike”, rekoh.

„I ne čudi me, biju se da uteknu od kuće.” Šmrknuo je. „Šta ti je nagrdilo lice, gospodaru?”

„Trnje. Tukao sam se s veprom.”

„Pomislilih da si se oženio dok nisam gledao”, kaza on, „i da ti je to svadbeni dar.”

„I jesam pred ženidbom”, rekoh mu dok smo iz dvora iz lazili u osunčani Kaer Sas, te mu ispričah za Arturov pred log da me načini Mordredovim zatočnikom i sopstvenim pašenogom. Kavan beše zadovoljan vestima o mom sve bližem bogatstvu, jer je bio irski izgnanik koji je u Uterovu Dumnoniju došao da veština s mačem i kopljem pretvori u imetak, ali bi mu taj imetak uvek nekako skliznuo s table za kamenčiće. Bio je dvostruko stariji od mene, zdepast, širokih ramena, posedele brade i ruku punih ratničkog prstenja, koje smo kovali od oružja potučenih dušmana. Bio je oduševljen što će moj brak doneti zlato i stoga učtiv prema nevesti koju taj metal prati. „Nije lepotica poput sestre”, kazao je.

„Istina”, priznadoh.

„U stvari”, ostavi se Kavan učtivosti, „ružna je ko pun džak krastača.”

„Pa i nema čari”, bio sam popustljiv.

„Ali takve su najbolje žene, gospodaru”, obznanio je. On se nikad nije ženio, ali takođe nikad nije bio usamljen. „I svima će nam doneti imanje”, dodade srećno i to je, naravno, bio dovoljan razlog da se oženim jadnom Gvenivah. Moj razum nije polagao veru u svinjsko rebro u kesi za pojasmom, a dužnost prema Ijudima podrazumevala je nagrade za odanost, a njih je

u poslednjih nekoliko godina bilo malo. Izgubili su zaista svu imovinu kad je Ajnis Trebs pao, a potom su se klali s Godfridovim ratnicima u dolini Lag; sada su bili iznurenici i bez prebijene pare, a nikad nijedan čovek nije zasluživao od gospodara više nego oni.

Pozdravio sam četrdeset svojih ratnika koji su čekali da im se dodeli prebivalište. Beše mi drago što među njima vidim Ajsu jer je bio najbolji od mojih kopljjanika; mladi seoski momčić velike snage i neumiruće vedrine, koji mi je štitio desnu stranu u boju. Zagrljio sam ga i kazao kako žalim što nemam poklona za njih. „Ali naša nagrada dolazi uskoro”, rekoh, pa bacih oko na dva tuceta devojaka koje mora da su kupili u Siluriji, „mada mi je drago da vidim da su neki od vas već našli nagrade za sebe.”

Smejali su se. Ajsina devojka bila je lepo tamnokoso dete od možda četrnaest leta. Predstavio ju je. „Skarah, gospodaru.” S ponosom je izgovorio ime.

„Irkinja?”, upitah je.

Klimnula je glavom. „Bila sam robinja, gospodaru, kod Ladvis.” Skarah je govorila narečjem Iraca; taj jezik je sličan našem, ali kao i njeno ime, dovoljno različit da obeleži poreklo. Nagađao sam da su je uhvatili Gundleusovi ljudi u prepadima na zemlje kralja Oengusa u Demetiji. Većina irskih robova dolazi iz takvih naselja na zapadnoj obali Britanije mada nijedan, činilo mi se, nikad nije zarobljen u Lejnu. Niko osim budala ne tumara Diurnahovim područjem nepozvan.

„Ladvis!”, rekoh. „Kako je ona?” Ladvis je bila Gundleusova ljubavnica, crnomanjasta, visoka žena kojom se Gundleus oženio u tajnosti, mada je bio sasvim spremna da porekne taj brak kad mu je Godfrid ponudio Keinvina za ženu.

„Mrtva je.. gospodaru”, reče Skarah radosno. „Ubili smo je u kuhinji. Ja sam joj nabila ražanj u trbuhi.”

„Ona je dobra devojka”, reče Ajsa usrdno.

„Očigledno”, kazao sam, „pa zato pazi na nju.” Njegova poslednja devojka ostavila ga je zbog jednog od hrišćanskih misionara koji su lutali dumnonskim drumovima, ali sam nekako sumnjaо da će i opasna Skarah ispasti takva luda.

Tog popodneva su krečom iz Kaneglasovih ostava moji ljudi oslikali nov znamen na štitovima. Počast vlastitog znamenja dao mi je Artur veče pred bitku u dolini Lag, ali mi nismo imali vremena da ga naslikamo na štitovima koji su do sada nosili Arturov znak medveda. Moji ljudi očekivali su da za simbol izaberem vučju njušku zarad vučjih repova koje smo počeli da nosimo na kalpacima u šumama Benoika, ali ja zatražih da na štitove stavimo petokraku zvezdu. „Zvezdu!”, zareža Kavan razočarano. Želeo je nešto strašno, s kandžama, kljunom i zubima, ali ja sam nepokolebljivo tražio zvezdu. „Seren,” rekoh, „jer smo mi zvezde živog zida.”

Dopalo im se to objašnjenje i niko nije posumnjao u beznadežnu zaljubljenost koja se krila iza mog izbora. Tako smo najpre naneli premaz crnog katrana na okrugle, kožom pokrivenе štitove od vrbovih dasaka, pa krečom naslikali zvezde, koristeći kanije mačeva da bismo izvukli prave ivice. Potom smo ih gleđosali smesom od borove smole i belanaca koja će zvezde štititi od kiše nekoliko meseci. „Drugačije je”, gundjavo se složi Kavan dok smo se divili dovršenim štitovima.

„Sjajni su”, rekao sam. Te noći, dok sam večerao u krugu ratnika posedalih po podu dvorane, Ajsa je mi je stajao za leđima kao štitonoša. Gleđ je još bila vlažna, ali to je zvezdu samo činilo sjajnijom. Skarah me je služila. Večera je bila jadna, samo ječmena kaša, ali kuhinje Kaer Sasa nam nisu mogle obezbediti ništa bolje jer behu zauzete pripremanjem

gozbe za sledeću noć. I zaista, čitava tvrđava beše obuzeta tim pripremama. Dvor su ukrasili zagasito crvenim granama bukve, patos pomeli i posuli svežom rogozinom, a iz ženskih odaja do nas je doprlo da se šiju haljine s najfinijim vezom. Najmanje je četristo ratnika sad boravilo u Kaer Sasu, većina u grubo sklepanim skloništima razbacanim po poljima van bedema, dok su njihove žene, deca i psi nagrnuli u utvrdu. Polovina tih ljudi pripadala je Kaneglasu, druga polovina behu Dumnonci, ali uprkos nedavnom ratu nisu izazivali nevolje, čak ni kad je pukla vest da je Ratae pala pred Aelinom hordom zbog Arturove izdaje. Kaneglas je morao sumnjati da je Artur od Aele kupio mir po nekoj takvoj ceni i prihvatio je Arturovu zakletvu da će se Dumnonci osvetiti za mrtve Povišane što ležahu pod pepelom zarobljene tvrđave.

Merlina i Nimju nisam video od noći na Dolforvinu. Merlin je napustio Kaer Sas, ali je Nimju, kako sam čuo, još bila u utvrdi, skrivena u ženskim odajama gde je, kazivahu govorkanja, mnogo vremena provodila u društvu princeze Keinvina. To mi se nije činilo verovatnim jer Nimju i Keinvini behu tako različite. Nimju, neku godinu starija od Keinvina, bila je mračna, plaha i večito uzdrhtala na uskoj razmeđi besa i ludila, dok je Keinvini bila divna i blaga i, kako mi Merlin reče, tako strašno staromodna. Nisam mogao zamisliti šta bi ijedna od njih imala da kaže onoj drugoj, pa sam prepostavio da su glasine netačne i da je Nimju sa Merlinom, za kog sam mislio da je otišao u potragu za ljudima voljnim da s mačevima idu u jezivu Diurnahovu zemlju i tragaju za Kazanom.

Ali, hoću li ja poći s njim. U jutro Keinvinih zaruka otišao sam prema severu, među velike hrastove što su okruživali prostranu dolinu Kaer Sasa. Tragao sam za određenim mestom, a Kaneglas mi je kazao gde da tražim. Ajsa, odani Ajsa, pošao je sa mnom, ali pojma nije imao kojim poslom idemo u mračnu, duboku šumu.

Ovu zemlju, srce Povisa, Rimljani jedva da su dotali. Gradili su tu tvrđave poput Kaer Sase i ostavili su nekoliko drumova koji se pružahu duž rečnih dolina, ali ne beše velikih vila i gradova koji su Dumnoniji davali odblesak propale civilizacije, niti je ovde, usred Kaneglasove zemlje, obitavalo mnogo hrišćana; poklonstvo starim bogovima opstalo je u Povisu bez pizme koja je zagorčala veru u Mordredovom kraljevstvu, gde su se pagani i hrišćani nadmetali za kraljevsku naklonost i pravo da podignu svoje hramove na svetim mestima. Nikakvi rimski oltari nisu zamenili zasade poviških druida, niti su kakve hrišćanske crkve stajale kraj svetih izvora. Rimljani su posekli neke od tih svetinja, ali mnoge su pretrajale i na jedno od tih drevnih svetih mesta stigosmo Ajsa i ja u podne, dok pod krošnjama vladaše sumrak.

Beše to druidska svetinja, hrastov lug u dubini divovske šume. Lišće nad svetilištem tek je trebalo da se presvuče bronzom, ali neće proći dugo dok ne promeni boju i popada po niskom, polukružnom kamenom zidu u srcu luga. Dve niše bile su načinjene u zidu, a dve ljudske lobanje postavljene u njih. Nekad je mnogo takvih mesta bilo u Dumnoniji, a mnogo ih je i obnovljeno posle odlaska Rimljana. Prečesto su, ipak, hrišćani dolazili i mrvili lobanje, rušili kamene zidove i obarali hrastove, ali ovo svetilište moglo je da stoji u dubokoj šumi već hiljadu godina. Končići vune ugurani su među kamenje, obeležja ljudi koji su se molili u ovom lugu.

Pod hrastovima beše gluvo; tišina je pritisnula. Ajsa je stajao među stablima i gledao me kako odlazim do središta polukruga, gde otkopčah teški pojus s Hajvelbanom.

Položih mač na ravan kamen koji je označavao srce svetinje, pa izvadih iz kese čistu belu kost koja je Lancelotov brak stavljala u moje ruke. Spustih je kraj mača. Naponsetku na kamen

stavih i malu zlatnu kopču što mi je pre toliko godina dala Keinvin. Onda legoh na plesnivo lišće.

Spavao sam nadajući se snu koji će mi reći šta da činim, ali nikakav san ne dođe. Možda je trebalo da žrtvujem kakvu pticu ili zverčicu pre nego što sam zaspao kako bi dar naveo bogove da mi daju odgovor koji sam tražio. Ne beše odgovora, samo tišina. Mač i moć one kosti dao sam u ruke bogovima, Belu i Manavidanu, Taranisu i Leulavu, ali oni odbaciše moj poklon. Samo je veter šumorio visoko u krošnjama, kandžice veverica grebale su grane hrastove, a iznenada zadobova i detlić.

Pošto se probudih, ležao sam mirno. Nisam sanjao, ali sam znao šta želim. Želeo sam da uzmem kost i prelomim je nadvoje, i ako bih zauzvrat morao poći Crnim putem u Diurnahovu kraljevinu, bejah spreman na to. Ali sam želeo i Arturovu Britaniju, valjanu, ujedinjenu i istinitu. I želeo sam da moji ljudi dobiju zlato i zemlju, robeve i položaje. Želeo sam da isteram Sase iz Loegira. Želeo sam da čujem krike kad se živi zid raspe i jek ratnih rogova pobedničke vojske dok goni i satire razbijene dušmane. Želeo sam da svoje zvezdane štitove odnesem do ravnica na istoku gde slobodnih Brita nije bilo za mnogo naraštaja. I želeo sam Keinvin.

Seo sam. Ajsa je došao i spustio se kraj mene. Mora da se pitao zašto tako uporno piljim u kost, ali nije tražio da sazna.

Pomislio sam na Merlinovu malu, zdepastu kulu od kostiju koja je predstavljala Arturov san i pitao se hoće li se taj san urušiti ako Lancelot ne oženi Keinvin. Taj brak teško da je bio spona koja drži Arturov savez; prosto beše zgodno dati Lancelotu presto i Povis uvesti u kraljevski dom Silurije. I ako ne bude braka, vojske Dumnonije, Gventa, Povisa i Elmeta ipak će zajedno poći na Sase. Sve to sam znao, i sve to beše istina, ali svejedno sam osećao da kost može nekako uzburkatи Arturov san. U trenu kad slomim kost nadvoje, postaću zaklet na Merlinovu potragu, a ona je Dumnoniji pretila mržnjom, mržnjom poklonika stare vere tako kivnih na uspon hrišćanske religije.

„Ginevra”, iznenada glasno izgovorih ime.

„Gospodaru?”, upita Ajsa zbumjeno.

Zavrteh glavom da pokažem kako nemam više šta da da kažem. Uistinu, nisam nameravao da Ginevrino ime izreknem naglas, ali sam iznenada razumeo da će, lomeći kost, učiniti više od podsticanja Merlinovog pohoda na hrišćane; dobiću Ginevru za neprijatelja. Zatvorio sam oči. Može li žena mog gospodara biti dušmanin? A šta i ako bude? Artur će me i dalje voleti, kao i ja njega, a moja kopinja i zvezdani štitovi više su mu koristili od svog Lancelotovog čuvenja.

Ustadoh i uzech kopču, kost i mač. Ajsa je gledao kako izvlačim končić zelene vune iz ogrtača i zadevam ga između kamenja. „Ti nisi bio u Kaer Sasu”, upitah ga, „kad je Artur rasturio zaruke s Keinvin?”

„Ne, gospodaru, ali slušao sam o tome.”

„Bilo je to na veridbenoj gozbi”, kazao sam, „istoj kao što će biti ova večeras. Artur je sedeo za visokim stolom sa Keinvin kraj sebe kad je video Ginevru u dnu dvorane. Stajala je u otrcanom plaštu sa psima, Artur ju je video i više ništa nije bilo isto. Samo bogovi znaju koliko je ljudi izginulo zato što je on video tu crvenu kosu.“ Okrenuh se ka niskom kamenom zidiću i videh da se unutar jedne od mahovinom obraslih lobanja nalazi napušteno gnezdo. „Merlin mi je rekao da bogovi vole haos”, kazao sam.

„Merlin voli haos”, reče Ajsa olako, mada je u njegovim rečima bilo više istine nego što je znao.

„Merlin ga voli”, složih se, „ali se većina nas boji haosa i zato pokušavamo da zavedemo red.” Mislio sam na pažljivo složenu kamaru kostiju. „Ali kad imaš red, ne trebaju ti bogovi. Kad je sve sređeno i pod konac, ne dešava se ništa neočekivano. Kad ti je sve jasno”, rekoh oprezno, „ne ostaje mesta za magiju. Samo kad si izgubljen i uplašen u tami prizivaš bogove, a oni vole da im se obraćamo. To čini da se osećaju moćno, i zato vole da mi živimo u haosu.” Ponavljao sam nauke iz detinjstva koje nam je Merlin utuvio na Hridi. „A sad imamo izbor”, rekao sam

Ajsi. „Možemo živeti u Arturovoj valjano uređenoj Britaniji ili pratiti Merlina u haos.”

„Ja sledim tebe, gospodaru, šta god da radiš”, odvrati Ajsa. Mislim da nije shvatao o čemu pričam, već se zadovoljio time da mi svejedno veruje.

„Voleo bih da znam šta mi je činiti”, priznao sam. Kako bi sve bilo lako, pomislih, kad bi bogovi hodili Britanijom kao nekada. Onda bismo ih mogli videti, čuti i govoriti s njima, ali sad smo bili poput čoveka koji s povezom na očima traži pribadaču u trnjaku. Vratih mač u korice, pa pažljivo odložih čitavu kost u kesu. „I hoću da preneseš poruku ljudima”, kazao sam Ajsi. „Ne Kavanu, njemu ću reći sam, ali njima da ste, desi li se ove noći išta neuobičajeno, oslobođeni zakletvi meni.”

Namrštio se. „Oslobođeni zakletvi?”, upita, pa silovito odmahnu glavom. „Ne i ja, gospodaru.”

Ućutkah ga. „I reci im da se možda neće desiti ništa neobično”, nastavio sam, „ali ako se desi, onda odanost meni može da znači i borbu protiv Diurnaha.”

„Diurnah!”, uzviknu Ajsa. Pljunuo je i desnom rukom načinio znak protiv zla.

„Reci im to, Ajsa”, ponovih.

„A šta bi to moglo da se desi noćas?”, upita me uznemireno.

„Možda ništa”, rekoh, „možda baš ništa.” Bogovi mi nisu dali znak u lugu i još nisam znao šta ću odabrat. Red ili haos. Ili nijedno, jer možda kost nije bila ništa drugo do otpadak iz kuhinje, i budem li je polomio, moguće je da će to biti samo simbol moje slomljene ljubavi prema Keinvin. Ali postojao je samo jedan način da saznam. Valja slomiti kost. Ako se usudim.

Na piru u čast veridbe Lanselota i Keinvin.

Od svih gozbi u noćima tog kasnog leta veridbeni pir Lanselota i Keinvin beše najraskošniji. Kao da su mu i bogovi bili naklonjeni jer je Mesec sijao pun i jasan, divan predznak za zaruke. Mesec se popeo na nebo nedugo posle Sunčevog zalaska, srebrni točak nadnet nad vrhove među kojima je ležao Dolforvin. Pomišljao sam da ćemo pirovati na Dolforvinu, ali je Kaneglas, videvši ogroman broj gladnih usta, rešio da svečanost priredi u Kaer Sasu.

I tako je bilo isuviše zvanica za kraljev dvor i samo je najpovlašćenijima bilo dopušteno da se nađu unutar debelih drvenih zidova. Ostali posedaše napolju, zahvalni bogovima na suvoj noći. Tlo još beše mokro od kiša što su se izlile te nedelje, ali bilo je dovoljno rogozine da se načine suva sedišta. Nakatranjene baklje privezane su za kočeve i zapaljene odmah pošto se Mesec digao, tako da je kraljevska tvrđava blještala od razigranih plamenova. Venčanje će biti po danu da bi bog svetla Gvidion i Belenos, bog Sunca, mogli da podare svoje blagoslove, ali zaruke su prepuštene blagoslovu Meseca. Svako malo bi komadić žeravice sa

buktinje zalebdeo u vazduhu i spustio se da zapali rogozinu, pa bi provalio smeh, vriska dece, lavež pasa i naglo bi se digla uzbuna dok.

Više od stotinu ljudi Kaneglas je ugostio u dvoru. Svetiljke i žišci zbijeni u gomilu bacali su čudnovate senke na visoku, gredama poduprtu rogozinu krova, gde su lisnate bukove grančice izmešane s prvim grozdovima ovogodišnje božikovine. Jedini sto u dvorani podignut je na podest ispod niza štitova ispod kojih su bile upaljene svetiljke da jasno obasaju znamen oslikan na koži. U središtu beše Kaneglasov kraljevski štit s orлом raširenih krila, a kraj njega s jedne strane Arturov crni medved, a s druge crveni zmaj Dumnonije. Ginevrino znamenje, jelen okrunjen mesecima, visio je kraj medveda, a do zmaja beše

Lanselotov morski orao s ribom u kandžama. Niko nije došao iz Gventa, ali Artur je tražio da se okači Todrikov crni bik zajedno s crvenim konjem Elmeta i lisičjom njuškom Silurije. Kraljevski simboli označavali su veliki savez; živi zid koji će Saksone sabiti natrag u more.

Jorvet, vrhovni druid Povisa, označio je trenutak kad je bio siguran da su poslednji snopovi umirućeg Sunca potonuli u daleko Irsko more i tad su počasni gosti zauzeli mesta na podestu. Mi ostali već smo bili posedali po podu dvorane, gde su ljudi neprestano tražili još poviške medovine čuvane po žestini, uzvarene samo za ovu noć. Poklici i pljesak dočekaše velikaše.

Najpre je ušla kraljica Ilejn. Lanselotova majka bila je odevana u plavo, sa zlatnom grivnom oko vrata, a sede talase njene kose držao je zlatan lančić. Gromoglasna rika dočeka Kaneglasa i kraljicu Heled, koji dođoše sledeći. Kraljevo okruglo lice sijalo je od zadovoljstva radujući se proslavi ove noći, zarad čega je belim trakama ukrasio brkove koji su landarali. Artur je došao jednostavno obučen u crno dok je Ginevra, sledeći ga ka podestu, izgledala predivno u haljini od bledožlatnog lana. Bila je lukavo skrojena, te je izgledalo da dragoceno platno, vešto obojeno čađu i pčelinjim voskom, prijava uz njeni dugačko, uspravno telo. Trbuš jedva da je odavao trudnoću i žamor divljenja njenoj lepoti začuo se među muškarcima što su je promatrali. Malecne zlatne pločice ušivene su u haljinu i telo kao da joj je svetlucalo dok je lagano koračala za Arturom ka središtu postolja. Nasmešila se, svesna kakvu pozudu izaziva, a i želeta je da bude tako; ove noći Ginevra je bila rešena da zasija jače od Keinvina, kako god se ova obukla. Zlatni kolut držao je Ginevru nepokornu kosu urednom, pojasi od zlatnih karika svijao joj se oko pasa, dok je u Lanselotovu čast pod glrom nosila zlatnu kopču u obliku morskog orla. Poljubila je kraljicu Ilejn u oba obraza, Kaneglasu u jedan, klimnula glavom kraljici Heled, pa sela Kaneglasu zdesna, dok je Artur skliznuo na praznu stolicu pored Heled.

Preostala su dva prazna sedišta, ali pre nego što je iko seo u njih, Kaneglas ustade i tresnu pesnicom po stolu. Zavlada muk i Kaneglas u tišini, bez reči, pokaza ka dragocenostima složenim na ivici podesta ispred platnenog pokrovca na stolu.

To blago behu pokloni za Keinvina od Lanselota, njihova veličanstvenost izazivala je buru odobravanja u dvoru. Svi smo razgledali darove i ja sam slušao nadurenje kako ljudi hvale darežljivost kralja Benoika. Behu tu grivne od zlata, grivne od srebra i grivne od mešavine zlata i srebra, tako mnogo grivni koje su služile samo kao osnova na koju su položeni veći darovi. Bilo je rimske ručnih ogledala, boca od rimskog stakla i hrpe rimskog dragog kamenja. Pa ogrlice, broševi, vrčevi, igle i kopče. Sav taj sjajni metal, keramika, korali i preskupi dragulji mogli su poslužiti kao kraljevski otkup i sve je to, znao sam, bilo spaseno dok je Ajnis Trebs goreo i dok je Lanselot, preuzvišen da bi s mačem pošao na divljačne Franke, prvim brodom utekao od pokolja u gradu.

Pljesak darovima još je odzvanjao kad je Lancelot stigao u svoj svojoj slavi. Kao i Artur, beše odeven u crno, ali je Lancelotova crna odeća bila porubljena trakama od retkog zlatnog platna. Crnu kosu je nauljio i zalizao unazad tako da je ležala tik uz njegovu usku lobanju i pripajala se uz leđa. Desna šaka blistala je od zlatnog prstenja, dok je leva bila preopterećena zlatnim prstenovima od kojih nijedan, bio sam siguran, nije stekao u boju. Oko vrata je nosio tešku zlatnu grivnu s ornamentima od dragulja, a na grudima, u čast Keinvin, nosio je simbol njene kraljevske loze - orla raširenih krila. Bio je bez oružja, jer nikome nije dopuštanu da unese sečivo u kraljev dvor, ali je nosio gledosani pojaz za mač koji mu je poklonio Artur. Podignutom rukom odvratio je na usklike, majku je poljubio u obraz, Ginevru u ruku, naklonio se pred Heled, pa seo.

Još je jedna stolica ostala prazna. Harfistkinja je počela da svira, njene zvonke note behu jedva čujne u žamoru glasova. Miris pečenog mesa lebdeo je u dvorani po kojoj su robinje raznosile krčage medovine. Druid Jorvet tumarao je čas uz dvoranu, čas niz dvoranu, oslobođajući prolaz između ljudi posedalih na slamom zasutom podu. Razgrnuo je ljude u stranu, pa se naklonio kralju i podigao štap tražeći mir.

Zaglušujuća vika dopirala je od ljudi okupljenih napolju.

Počasni gosti u dvor su došli na zadnji ulaz, stupajući na podest pravo iz okrilja noći, ali Keinvin će ući na velika vrata s prednje strane, a da bi do njih došla, morala je da prođe kroz gomilu gostiju koji su čekali u vatrom obasjanoj tvrđavi. Buka koju smo čuli poticala je od tih gostiju koji su je pljeskom pozdravili kad je napustila ženske odaje, dok smo mi u kraljevom dvoru iščekivali u napetoj tišini. Čak je i harfistkinja odvojila prste od struna i gledala u vrata.

Prvo je ušlo dete. Mala devojčica u belom haljetku hodala je natraške prolazom koji je Jorvet načinio za Keinvin. Dete je svežu slamu posipalo osušenim laticama prolećnog cveća. Niko nije progovarao. Svako oko bilo je prikovano za vrata izuzev mojih; gledao sam one na podestu. Lancelot je piljio u vrata, napola nasmešen. Kaneglas je bez zastanka otirao suze iz očiju, tolika je bila njegova sreća. Artur, mirotvorac, blistao je. Samo kod Ginevre ne beše osmeha. Samo je izgledala kao slavodobitnik. Jednom je na ovom dvoru bila prezrena, a sad se kćer te kuće udavala po njenom nahođenju.

Gledao sam Ginevru dok sam desnom rukom vadio kost iz kese. Rebro beše glatko u mom stisku i mora da se Ajsa, koji je iza mene stajao sa štitom, pitao od kakvog je značaja taj kuhinjski otpadak u ovoj noći punoj mesečine, zlata i vatre.

Skrenuo sam pogled ka velikim vratima dvora baš kad se Keinvin pojavila i, u deliću trenutka pre no što se klicanje prolomilo odajom, svi su zapanjeno huknuli. Ni svo zlato Britanije, niti jedna kraljica od starine ne bi zasjali jače od Keinvin te večeri. Čak nisam ni pogledao Ginevru, znao sam da je njena lepota ove noći potpuno poražena.

Ovo je, znao sam, četvrti put da Keinvin dolazi na vlastiti veridbeni pir. Jednom je došla Arturu, ali je on prekršio taj zavet očaran Ginevrinom ljubavlju, pa je potom bila zaručena s princem dalekog Regeda, ali on je umro od groznice pre no što su stigli da se venčaju; potom je, ne tako davno, ponela veridbeni jaram Gundleusu od Silurije, a on je umro vrišteći u okrutnim rukama Nimju. Sada je, četvrti put, Keinvin nosila jaram muškarcu. Lancelot je nju obdario gomilom zlata, ali običaj je nalagao da mu vrati uzdarje običnim volovskim jarmom u znak da će mu od tog dana nadalje biti pokorna.

Lancelot ustade kad je ušla i poluosmeh na njegovom licu pretoči se u razdraganost. Nikakvo čudo; njena lepota beše očaravajuća. Na prethodne svoje zaruke Keinvin je dolazila kako i priliči princezi, sva u draguljima i srebru, u zlatu i pod ukrasima, ali ove noći nosila je

jednostavnu haljinu belu poput kosti, opasana bledoplavom trakom koja je padala niz skute haljine i završavala se kićankama. Srebro joj nije bleštalo u kosi, nije imala zlato oko vrata, nikakvog dragocenog nakita, već samo lanenu haljinu i tanani plavi venčić od poslednjih različaka tog leta na svetloplavoj kosi. Bosonoga je stupala po laticama. Nije istakla nikakav znamen kraljevske krvi, niti kakav znak bogatstva, već je došla odevena prosto kao bilo kakva seoska devojka i od toga je načinila trijumf. Nije ni čudo što je Ijudima zastajao dah, niti što su klicali dok je polako i stidljivo koračala između gostiju. Kaneglas je jecao od sreće, Artur je prvi zaplijeskao, Lancelot je gladio nauljenu kosu, a njegova majka je sijala od zadovoljstva. Na tren se izraz Ginevrinog lica nije dao pročitati, ali onda se nasmešila, i taj osmeh beše pobednički. Možda ju je zasenila Keinvina lepota, ali to je i dalje bila Ginevrina noć. Gledala je nekadašnju suparnicu kako se zavetuje na brak koji je ona sama uredila.

Videh taj odraz trijumfa na Ginevrinom licu i možda me je njeno zlurado naslađivanje nateralo da donesem odluku. Ili je to možda bila mržnja prema Lancelotu, ili ljubav prema Keinvini, ili je možda Merlin bio u pravu da bogovi zaista vole haos jer sam, ponesen iznenadnom bujicom gneva, dograbio kost obema rukama. Nisam razmišljao o posledicama Merlinovih čini, o njegovoj mržnji prema hrišćanstvu niti o mogućnosti da svi pomremo tragajući za Kazanom u Diurnahovom kraljevstvu. Nisam mislio na Arturov brižljivo zaveden red, bio sam samo svestan toga da Keinvini daju čoveku kog mrzim. I ja sam, kao i ostali gosti smešteni na podu, ustao i motrio Keinvini između glava ratnika. Dospela je do golemog hrastovog stuba u središtu dvorane, gde beše opkoljena i opsednuta grajom nalik vučjem zavijanju, usklicima i zvižducima. Samo sam ja bio tih. Gledao sam je i oba palca utisnuo posred rebra držeći krajeve u stisnutim šakama. Sad, Merline, pomislih, sad, matora huljo, daj da vidim tvoju magiju sada.

Prelomih kost. Prasak se izgubi među usklicima.

Strpah prelomljeno rebro natrag u kesu i kunem se da mi je srce kucalo na jedvite jade dok sam gledao princezu Povisa koja je došla iz noći sa cvećem u kosi.

I koja je iznenada stala. Baš kraj stuba okičenog bobicama i lišćem, stala je.

Otkako je Keinvini kročila u dvor, držala je oči na Lancelotu; i dalje ga je gledala, osmeh joj je još bio na licu, ali je stala i ta iznenadna nepomičnost učinila je da tišina lagano prekrije zbunjene ljude u dvorani. Dete koje je rasi palo latice se namršti i pogledom potraži dalja uputstva. Keinvini se nije micala.

Artur, još nasmešen, mora da je pomislio da su joj živci popustili. Mahnu joj rukom da priđe hrabreći je. Jaram u njenim rukama zadrhta. Harfistkinja okide jedan kolebljiv akord, pa odmače prste od struna, i u trenutku kad su se njene note stopile s tišinom, primetih u crno zabradenu priliku gde se probija kroz gužvu iza stuba.

Bila je to Nimju, od čijeg se zlatnog oka svetlost plamenova odbijala prema zapanjenom dvoru. Keinvini odvrati oči od Lancelota i pogleda Nimju, pa joj vrlo lagano pruži ruku obvijenu belinom. Nimju je uze za ruku i zagleda se u princezine oči s podrugljivim izrazom na licu. Keinvini se dvoumila koliko za otkucaj srca, pa jedva primetno klimnu glavom. Najednom se dvoranom raširi užurban žamor dok se Keinvini okretala od podesta. Sledeći Nimju, uronila je u gomilu.

Žamor je zamrojer nikog mogao naći objašnjenje za to što se zbiva. Lancelot, ostavljen da stoji na podestu, mogao je jedino da gleda. Arturu se donja vilica oklembesila, a Kaneglas je, napola se podigavši sa sedišta, s nevericom zurio u sestruru dok je prolazila kroz rulju koja

se razmicala pred Nimju i njenim strašnim, izbrazdanim i prezrivim licem. Ginevra je delovala spremno da ubije.

Nimju uhvati moj pogled i nasmeši se, a ja osetih kako mi se srce otima kao zverka u stupici. Onda mi se Keinvin nasmešila i ja više nisam imao oči za Nimju, samo za Keinvin, slatku Keinvin, koja je prtila volovski jaram kroz gomilu muškaraca pravo ka mom mestu u dvorani. Ratnici su se sklanjali u stranu, ali ja kao da bejah isklesan od kamena, nesposoban da se maknem ili progovorim, dok mi je sa suzama u očima prilazila Keinvin. Nije rekla ni reč, samo mi je pružila jaram. Zapanjeno sašaptavanje klučalo je svud oko nas, ali nisam mario za te glasove. Padoh na kolena i primih jaram, pa posegoh za Keinvininim šakama i utisnuh ih u svoje obaze koji su, poput njenih, bili mokri od suza.

Bes, pobuna i začuđenost pretili su da provale iz rulje, ali Ajsa je stajao nada mnom podignutog štita. Niko nije unosio naoštreno oružje u kraljev dvor, ali Ajsa je držao štit s petokrakom zvezdom kao da će zatući svakoga ko se usudi da naruši ovaj čudesni trenutak. S moje druge strane Nimju je siktala kletve, izazivajući bilo kog čoveka da ospori princezin izbor.

Keinvin kleče da joj lice bude tik do moga. „Zavetovao si se da ćeš me štititi, gospodaru“, prošapta.

„Jesam, gospo.“

„Oslobađam te zakletve, ako je to tvoja želja.“

„Nikad“, obećah.

Odmače se od mene neznatno. „Neću se udati ni za koga, Derfele“, upozorila me je tihom, očiju uprtih u moje. „Daću ti sve osim braka.“

„Onda mi daješ sve što bih ikad mogao poželeti, gospo“, rekoh zagušenog grla i očiju zamagljenih suzama radosnicama. Osmehnuh se i pružih joj jaram natrag. „Tvoj je“, rekoh.

Nasmešila Se tom postupku, pa odbacila jaram na slamu i nežno me poljubila u obraz. „Mislim“, vragolasto mi prošapta u uho, „da će ovaj pir proteći bolje ako nas ne bude bilo.“ Onda smo oboje ustali i s rukom u ruci, ne slušajući pitanja i pogrde pa čak i poneki usklik, izašli u noć punu mesečine. Za nama su ostali zbrka i gnev, a pred nama beše gomila zbumjenih ljudi kroz koju smo hodali jedno kraj drugog. „Ona kuća pod Dolforvinom“, reče Keinvin, „čeka na nas.“

„Kuća s jabukovim stablima?“, zapitah, setivši se da mi je kazala za malu kuću o kojoj je kao dete sanjarila.

„Ta kuća“, rekla je. Prošli smo kroz rulju okupljenu ispred dvora i koračali ka bakljam obasjanoj kapiji Kaer Sasa. Ajsa mi se pridružio pošto je pokupio naše mačeve i kopljja, a Nimju je bila kraj Keinvin, s druge strane. Tri Keinvinine sluškinje žurile su da nas sustignu, kao i dvadesetina mojih ljudi. „Jesi li sigurna da ovo hoćeš?“, upitah Keinvin, kao da je nekako mogla vratiti ovih nekoliko časaka i ponuditi jaram Lanselotu.

„Sigurna sam“, reče Keinvin smireno, „više nego u bilo šta što sam ikad učinila.“ Pogleda me nestošno. „Jesi li ikad sumnjao u mene, Derfele?“

„Sumnjao sam u sebe“, rekoh.

Stisla mi je šaku. „Ne pripadam nijednom muškarcu“, reče, „samo sebi.“ Onda se nasmejala oduševljena, pustila mi ruku i pojurila. Različci padoše s njene kose dok je iz čistog uživanja trčala po travi. Potrčah za njom, dok je iza nas sa vrata uzbunjene dvora Artur zvao da se vratimo.

Ali mi smo trčali dalje. U haos.

III

Narednog dana uzeo sam oštar nož i poravnao iskrzane krajeve na oba komadića kosti. Potom sam, radeći vrlo pažljivo, načinio dva uska ureza u drvenom rukohvatu Hajvelbana. Ajsa je otisao do Kaer Sasa i doneo nešto lepka koji smo zgrejali nad vatrom. Kad smo bili sigurni da dva useka savršeno odgovaraju komadima kosti, zalili smo ih lepkom, pa utisnuli košćice u balčak mača. Otrli smo višak lepka i omotali okolo tetine kako bismo ih čvrsto uglavili u drvo. „Izgleda kao slonovača“, reče Ajsa diveći se obavljenom poslu.

„Parčići svinjske kosti“, rekoh nehajno, mada su komadi rebra uistinu delovali poput slonovače i davali gizdav izgled Hajvelbanu. Mač je ime dobio po prvom vlasniku, Merlinovom kućepazitelju Hajvelu, koji me je naučio oružju.

„Ali, košćice su začarane?“, upita Ajsa s nelagodom.

„Merlinove čini“, kazao sam, ali nisam dalje objašnjavao.

Kavan me je potražio oko podneva. Klekao je na travu i pognuo glavu, ali nije progovarao. Nije ni bilo potrebe, znao sam zašto je došao. „Slobodan si, Kavane“, rekoh mu. „Oslobađam te zakletve.“ Podigao je pogled ka meni, ali ta rabota oko oslobođanja od zakletve teško mu je pala i nije znao šta da kaže. Stoga se ja nasmeših. „Nisi više mlad, Kavane“, rekoh, „i zaslužio si gospodara koji će ti pružiti zlato i udobnost umesto Crnog puta i neizvesnosti.“

„Imao sam na umu, gospodaru“, došao je do reči najzad, „da umrem u Irskoj.“

„Da budeš sa svojima?“

„Tako je, gospodaru. A ne mogu se vratiti kao siromah Treba mi zlato.“

„Onda spali tablu za kamenčice“, posavetovah ga.

Iskezio se na te reči, pa poljubio balčak Hajvelbana. „Neće biti zle krvi među nama, gospodaru?“, pitao je, uz nemiren.

„Ne“, rekao sam, „i ako ti ikad zatreba moja pomoć, pošalji reč.“

Ustao je i zagrljio me. Vraćao se u Arturovu službu i sa sobom vodio polovinu mojih ljudi. Samo su dvadesetorica ostala sa mnom. Ostali behu u strahu od Diurnaha, ili su previše čeznuli za bogatstvom, i nisam ih mogao kriviti. Zaradili su čast, ratničko prstenje i vučje repove u mojoj službi, ali tek malčice zlata. Dopustio sam da zadrže vučje repove na kalpacima jer su ih stekli u jezivim borbama u Beniku, ali sam se postarao da preboje tek oslikane zvezde na štitovima.

Zvezde su bile za dvadesetoricu ljudi koji su ostali uz mene; to behu najmlađi, najjači i najpustolovniji među mojim kopljanicima. Bogovi znaju da su morali biti takvi jer sam ih, prelomivši kost, vezao za Crni put.

Nisam znao kad će nas Merlin pozvati, te sam čekao u maloj kući u koju nas je Keinvil odvela po mesečini. Kuća je ležala severoistočno od Dolforvina, u malom dolu tako strmih padina da senke nisu bežale iz potoka dok se Sunce ne popne na pola puta do jutarnjeg neba. Okomite kosine bile su okružene hrastovima, mada se oko kuće pružao splet malih polja sa

dvadesetinom zasađenih jabukovih stabala. Kuća nije imala ime, nije ga imala ni dolina; prosto je nazivana Kam Isaf, Dol ljubavnika, i sada je bila naš dom.

Moji ljudi podigli su kolibe među drvećem na južnoj padini udolice. Nisam znao kako da izdržavam dvadeset ljudi i njihove porodice jer je malom imanju u Kam Isafu bilo teško da othraniti i poljskog miša, a kamoli četu ratnika. Ali Keinvina je imala zlata, a i obećala je da njen brat neće dozvoliti da gladujemo. Imanje je, reče mi, pripadalo njenom oni, jedan od hiljadu rasutih zakupljenih poseda koji su podržavali Godfridovo bogatstvo. Poslednji zakupac bio je rođak voskara iz Kaer Sasa, ali on je umro pre doline Lag i novi stanaš još nije bio izabran. Sama kuća beše poprilično jadna, mali kameni pravougaonik sa krovom od debelog sloja ražane slame i bujadi kome je očajnički trebala popravka. Unutra behu tri odaje. Jedna, središnja, služila je za ono nekoliko životinja s farme i tu smo očistili da napravimo sebi životni prostor. Druge dve behu spavaće odaje - jedna za Keinvina, druga za mene.

„Obećala sam Merlinu“, kazala je prve noći objašnjavajući zašto spavamo odvojeno.

Osetio sam da mi se meso grči. „Šta si mu obećala?“, upitah.

Mora biti da je porumenela, ali mesečina nije silazila u duboki Kam Isaf i nisam joj mogao videti lice. Samo sam osetio kako joj prsti stežu moje. „Obećala sam mu“, reče polako, „da će ostati devica dok Kazan ne bude pronađen.“

Tad počeh da shvatam kako je samo prepreden Merlin bio. Kako prepreden, i pokvaren, i pametan. Bio mu je nužan ratnik da ga štiti na putu u Lejn i devica da pronađe Kazan, pa nas je izigrao oboje. „Ne!“, pobunih se. „Ti ne možeš ići u Lejn!“

„Samo devica može pronaći Kazan“, zasikta Nimju iz mraka. „Da li bi htelo da povedemo dete, Derfele?“

„Keinvina ne može ići u Lejn“, nisam popuštao.

„Tih“, učutka me Keinvina. „Obećala sam. Zakklela sam se.“

„Znaš li ti šta je Lejn?“, upitah je. „Znaš li šta Diurnah čini?“

„Znam“, reče, „da je put tamo cena koju plaćam za tu što sam sad ovde s tobom. I obećala sam Merlinu“, ponovila je. „Položila sam zavet.“

I tako sam te noći spavao sam, a ujutro, pošto smo podelili oskudan doručak sa kopljanicima i slugama i pre nego što sam usadio komadiće kosti u balčak Hajvelbana, prošetao sam s Keinvinem uz potok Kam Isafe. Slušala je moje strastvene razloge protiv njenog polaska na Crni put i sve ih odbacila rekavši da nas ništa ne može nadjačati ako je Merlin s nama.

„Diurnah može“, rekoh smrknuto.

„Ali ti ideš s Merlinom?“, upita me.

„Da.“

„Onda mi ne brani da pođem“, bila je uporna. „Biću s tobom, a ti sa mnom.“ I nije htela da sluša dalje ubedljivanje. Nije pripadala nijednom muškarcu. Sama je odlučila.

A onda smo, naravno, govorili o događajima iz nekoliko prethodnih dana i reči su se same kotrljale. Bili smo zaljubljeni, obuzeti onako kako je Artur bio obuzet Ginevrom i nismo se mogli naslušati misli i priča o onom drugom. Pokazao sam joj svinjsku kost; nasmejala se kad sam ispričao kako sam do poslednjeg trenutka oklevao da je prepolovim.

„Zaista nisam znala hoću li se usudititi da se okrenem od Lancelota“, priznala je Keinvina. „Nisam znala ni za tu kost, naravno. Mislila sam da me je Ginevra nateralala da prelomim.“

„Ginevra?“, upitah, zatečen.

, „Nisam mogla da podnesem njen likovanje. Jesam H se ružno ponela? Osećala sam se kao nečije mače i nisam mogla da podnesem to,” Hodala je čutke neko vreme. Lišće je padalo s drveća, uglavnom još zelenog. Tog jutra, prve zore koju sam dočekao u Kam Isafu, video sam čiopu gde odleće s krova. Nije se vratila i nagadao sam da nijednu nećemo videti do proleća. Keinvin je bosonoga hodala kraj potoka s rukom u mojoj. „Razmišljala sam i o proročanstvu mrtvačke postelje”, nastavila je, „i mislim da nisam predodređena za udaju. Bila sam zaručena tri puta, Derfele, tri puta! I tri puta sam izgubila čoveka. Ako to nije božanska poruka, šta jeste?”

„Kao da čujem Nimju”, rekoh.

Nasmejala se. „Ona mi se dopada.”

„Nisam mogao zamisliti da će se vas dve dopadati jedna drugoj”, priznao sam.

„A zašto da ne? Sviđa mi se njena ratobornost. Od života treba uzimati, a ne prepuštati se. Celog života, Derfele, radila sam ono što su mi govorili. Uvek sam bila dobra”, rekla je, dajući reči dobra suv, preziv prizvuk. „Uvek sam bila pokorna mala devojčica, poslušna kćer. Nije mi bilo teško, naravno, jer me je otac voleo, a voleo je tako malo ljudi; ja sam dobijala sve što mi se prohtelo, a zauzvrat se očekivalo samo da budem lepa i poslušna. I bila sam veoma poslušna.”

„I lepa, takođe.”

Zabode mi lakat među rebra za kaznu. Jato svraka pastirica prhnu iz magle koja je okruživala potok pred nama. „Uvek sam bila poslušna,” kaza Keinvin zamišljeno. „Znala sam da će mi reći za koga treba da se udam i nije mi smetalo, jer to je ono što kćerke kraljeva rade, i sećam se kako sam bila srećna pri prvom susretu s Arturom. Mislila sam da će moj srećni život trajati navek. Davali su me tako valjanom čoveku, a onda je on najednom iščezao.”

„A mene čak nisi ni primetila”, dodao sam. Ja sam bio najmlađi kopljonoš u Arturovoj gardi kad je dolazio u Kaer Sas na zaruke s Keinvin. Tada mi je dala malu kop ču koju još čuvam. Darovala je čitavu Arturovu pratinju, ali nikad nije saznala kakvu je vatru užegla u mojoj duši tog dana.

„Sigurna sam da sam te primetila”, rekla je. „Ko ne bi zapazio tako veliku, trapavu, slamoglavu gromadu?” Na smejalu mi se, pa me pustila da joj pomognem da pređe oboren hrast. Nosila je istu lanenu haljinu kao i prethodne noći, samo su sad izbeljeni skuti bili umrljani blatom i mahovinom. „Onda sam se verila s Kaelginom od Regeda”, produžila je da pripoveda, „i više nisam bila tako sigurna da imam sreću. On je bio namrgoden zver, ali obećao je ocu stotinu kopljjanika i nevestinski otkup u zlatu, pa sam ubedila sebe da će svejedno biti srećna čak i ako budem morala da živim u Regedu. Ali Kaelgin je umro od groznice. Onda je došao Gundleus.” Namrštala se prijetivši se toga. „Tada sam dokonala da sam samo kamenčić za bacanje u ratnim igramama. Otac me je voleo, ali dopustio bi da pođem čak i za Gundleusa ako bi mu to donelo više kopalja protiv Artura. Tad sam prvi put shvatila da neću biti srećna ukoliko sreću ne stvorim sama i tad ste ti i Galahad došli da nas posetite. Sećaš se?”

„Sećam se.“ Pratio sam Galahada u neuspelom mirovnom poslanstvu i Godfrid nas je, da bi nas uvredio, naterao da večeramo sa ženama. Tamo sam pri svetlosti sveća, dok je harfistkinja svirala, razgovarao s Keinvin i zakleo se da će je štititi.

„I brinuo si o tome da li sam srećna”, reče ona.

„Bio sam zaljubljen u tebe”, priznadoh. „Bio sam pas koji zavija na zvezdu.”

Osmehnula se. „Onda je došao Lancelot. Prekrasni Lancelot. Lepi Lancelot. Svi su mi govorili da sam najsrećnija žena u Britaniji, a znaš li kako sam se osećala? Kao da će biti samo još jedna stvar koju Lancelot poseduje, a činilo se da već ima tako mnogo. Ali i dalje nisam bila sigurna šta će u činiti, a onda je došao Merlin i govorio sa mnom, pa je ostavio Nimju i ona je pričala i pričala, ali ja sam već znala da ne želim da pripadam nijednom muškarcu. Pripadala sam muškarcima celog života. Pa smo Nimju i ja zazvale Don i zaklela sam se Njoj. Rekla sam, bude li mi dala snage da se izborim za svoju slobodu, nikad se neću udati. Voleću te“, reče pogledavši me u oči, „ali neću biti ničije vlasništvo.“

Možda, pomislih, ali ona je, kao i ja, još bila Merlinova figurica za igru. Kako je samo vredno delao - i on i Nimju, ali nisam govorio ni o tome ni o Crnom putu. „Sad si Ginevrin neprijatelj,“ upozorih Keinvin.

„Da“, odvrati ona, „oduvек sam i bila, od trena kad je odlučila da mi uzme Artura, ali tad sam bila samo dete i nisam znala kako da se nosim s njom. Sinoć sam uzvratila udarac, ali od sada će se samo držati podalje.“ Nasmešila se. „Trebalo je da se oženiš sa Gvenivah?“

„Da“, priznao sam.

„Jadna Gvenivah“, reče Keinvin. „Uvek je bila tako dobra prema meni dok su živele ovde, ali sećam se da je bežala svaki put kad njena sestra uđe u odaju. Bila je kao veliki mlijavi miš, a njena sestra je bila mačka.“

Artur je došao u Dol ljubavnika tog popodneva. Lepak koji je držao komadiće kosti još se sušio na balčaku Hajvelbana kad se njegovi ratnici pojaviše među drvećem na južnoj kosi Kam Isafa, koja je gledala na našu kuću. Kopljanci nisu došli da nas ugroze, već su samo skrenuli s dugog puta u blagorodnu Dumnoniju. Ne beše traga Lancelotu niti Ginevri dok je Artur sam prelazio preko potoka.

Dočekali smo ga pred našim vratima. Naklonio se Keinvin, pa joj se i nasmešio. „Draga gospo“, rekao je jednostavno.

„Ljut si na mene, gospodaru?“, upitala ga je uz nemire no.

Namrgodio se. „Moja žena veruje da jesam, ali nije tako. Kako bih i mogao da budem ljut?“ Učinila si samo ono što sam i ja jednom učinio, a bila si dovoljno uljudna da učiniš to pre no što su zaveti položeni. „Opet joj se nasmešio. „Možda si mi donela malo neprijatlnosti, ali sam to i zaslužio. Mogu li da prošetam s Derfelem?“

Sledili smo istu stazu kojom sam tog jutra prošao s Keinvin. Kad smo se izmakli s pogleda njegovim kopljonošama, Artur mi prebací ruku preko ramena. „Dobro obavljen, Derfele“, reče tihu.

„Žao mi je ako sam ti naneo štetu, gospodaru.“

„Ne budi lud. Učinio si ono što sam ja jednom učinio i zavidim ti što ti je taj osećaj tako svež. Ponešto će se izmeniti, to je sve. Kako rekoh, nije prijatno.“

„Neću biti Mordredov zatočnik.“

„Nećeš. Ali neko će već biti. Da je do mene, prijatelju, poveo bih vas oboje kući, učinio te zatočnikom i dao ti sve što imam da ti dam, ali stvari nisu uvek onakve kakve želimo.“

„Hoćeš da kažeš“, rekoh otvoreno, „da mi princeza Ginevra neće oprostiti?“

„Neće“, potvrdi Artur mračno. „Niti će Lancelot.“ Uzdhnuo je. „Šta da radim s Lancelotom?“

„Venčaj ga sa Gvenivah“, predložih, „pa ih oboje pokopaj u Siluriji.“

Nasmejao se. „Kad bih samo mogao. Poslaću ga u Siluriju, svakako, ali sumnjam da će se on tamo zadržati. On puca na nešto mnogo veće od te male kraljevine, Derfele. Nadao sam se

da će ga Keinvin i porodica zadržati tamo, ali sad...“ Slegao je ramenima. „Pametnije bih postupio da kraljevstvo dam tebi.“ Povukao je ruku s mog ramena i pogledao me pravo u lice. „Ne oslobađam te zakletve, gospodaru Derfele Kadarne“, rekao je zvanično. „Još si moj čovek i kad pošaljem po tebe, doći ćeš.“

„Da, gospodaru.“

„To će se zbiti na proleće“, rekao je. „Zakleo sam se da će tri mesec a držati mir sa Saksonima i to će ispoštovati, a po isteku la ti i meseca zima će držati naša koplja na kamari. Ali s proleća krećemo na pohod i želim tvoje ljude u živom zidu.“

„Oni će bili lamo, gospodaru“, obećah mu.

On mi obe ruke položi na ramena. „Jesi li se zakleo i Merlinu?“, upita netremice me gledajući u oči.

„Jesam, gospodaru“, potvrdih.

„Znači, juričeš za Kazanom, koji ne postoji?“

„Potražiću Kazan, tako je.“

Sklopio je oči. „Kakva budalaština!“ Spustio je ruke i otvorio oči. „Verujem u bogove, Derfele, ali veruju li bogovi u Britaniju? Nije ovo Britanija kakva je bila“, reče sa žestinom u glasu. „Možda smo nekad bili narod od jedne krvi, ali sad? Rimljani su doveli ljude iz svakog kutka sveta! Samarićane, Libijce, Gale, Numiđane, Grke! Naša se krv slila s njihovom, baš kao što se zamešala s rimskom i sada sa krvlju Sasa. To smo što smo, Derfele, ne ono što smo nekad bili. Sad imamo na stotine božanstava, a ne samo stare bogove, i ne možemo vratiti godine čak ni sa Kazanom i svim Draguljima Britanije.“

„Merlin ne misli tako.“

„I Merlin bi da se ja bijem s hrišćanima samo da bi njegovi bogovi prevladali? Ne, Derfele, neću.“ Govorio je jetko. „Možeš tražiti svoj Kazan iz mašte, ali nemoj misliti da će igrati Merlinove igre progoneći hrišćane.“

„Merlin će“, rekoh povlačeći se, „sudbinu hrišćana prepustiti bogovima.“

„A šta smo mi nego oruđe bogova?“, upita Artur. „Ali neću se tući protiv drugih Brita samo zato što se klanjaju drugaćijim bogovima. Niti ćeš ti, Derfele, sve dok si pod zakletvom.“

„Neću, gospodaru.“

Ispustio je još jedan uzdah. „Kako samo mrzim svu tu zlu krv poteklu od bogova. Ali opet, Ginevra mi uvek govori da sam slep za bogove. Kaže da mi je to jedina mana.“ Osmehnuo se. „Ako si zaklet Merlinu, Derfele, onda moraš s njim. Gde će te odvesti?“

„Na Ajnis Mon, gospodaru.“

Zurio je u mene bez reči nekoliko trenutaka, pa se stresao. „Ideš u Lejn?“ upita s nevericom. „Niko se ne vraća živ iz Lejna.“

„Ja hoću“, busao sam se.

„Postaraj se da tako bude, Derfele, postaraj se.“ Zvučao je kao da nema nade. „Potrebna mi je tvoja pomoć da potučem Saksone. A posle toga ćeš, možda, moći da se vратиш u Dumnoniju. Ginevra nije zlopamtilo.“ U to sam sumnjao, ali ne rekoh ništa. „Dakle, pozvaću te na proleće“, nastavi Artur, „i moliću se da preživiš Lejn.“ Uze me pod ruku i povede natrag ka kući. „Ako te ko pita, Derfele, besan sam i upravo sam te izribao. Prokleo sam te, čak sam te i udario.“

Nasmejah se. „Oprostiću ti te batine, gospodaru.“

„Smatraj se kažnjениm,“ reče, „i smatraj sebe drugim najsrećnijim čovekom Britanije.“

Najsrećnijim na svetu, pomislih, jer imam želju svoje duše.

Ili će je imati, bogovi da nas požive, kad Merlin bude imao svoju.
Stajao sam i gledao za kopljanicima. Arturov steg s medvedom ukaza se nakratko među krošnjama, on mi mahnu, usede na konja i ode.
I mi ostadosmo sami.

Tako se dogodilo da ne budem u Dumnoniji i ne vidim Arturov povratak. Dopalo bi mi se da jesam jer se vratio kao heroj u zemlju koja je odbacila mogućnost da će on opstati, gde su se kovale zavere da ga zamene manje vredni ljudi.

Hrane jedva da je bilo dovoljno te jeseni jer je rat, koji se iznenada razbuktao, iscrpeo zalihe, ali nije se gladovalo i Arturovi ljudi ubrali su popriličan danak. To je izgledalo kao kakav-takav napredak, ali posle nekoliko godina bez plaćanja poreza izazvalo je čarke i gužvu u zemljji. Samo su bogati plaćali poreze za kraljevsku riznicu. Neki su davali zlato, ali većina je plaćala žitom, kožom, platnom, solju, vunom i sušenom ribom, a to je, opet, uzimano od zakupaca. Poslednjih godina bogati su sasvim malo odvajali za kralja, i od siromašnih su uzimali previše; Artur je poslao kopljanike da ispitaju siromahe koliki je danak ubiran od njih, pa je odgovore koristio da bi razrezao poreze imućnima. Od dobitka je odvojio trećinu i dao je crkvama i sudijama da bi oni mogli da dele hranu preko zime. Samo taj postupak pokazao je da u Dumnoniji sad važe drugačiji zakoni, pa iako su bogataši gunđali, niko se nije usudio da postavi živi zid naspram Artura. On je bio vojskovođa Mordredove kraljevine, pobednik iz doline Lag, ubica kraljeva, i nekadašnji protivnici sad su ga se plašili.

Mordred je predat na staranje Kilhuku, Arturovom rođaku. Grubog, časnog ratnika nije mnogo zanimala soubina te male nevolje od deteta. Kilhuk je bio prezauzet suzbijanjem bune koju je daleko na zapadu Dumnonije podigao princ Kadvi od Iske. Čuo sam da je Kilhuk poveo koplja u brz pohod preko velike pustopoljine, pa na jug preko divljih priobalnih predela. Poharao je samo srce Kadvijeve zemlje, pa jurišao na buntovnog princa, utvrđenog u Iski, starom rimskom uporištu. Zidine behu ruševine i veterani doline Lag nahrupili su preko gradskih bedema da po ulicama love pobunjenike. Princ Kadvi uhvaćen je u rimskom svetilištu i raskomadan. Artur je naredio da se delovi njegovog tela izlože u gradovima širom Dumnonije, a glavu sa prepoznatljivim plavim tetovažama na obi a zima poslao je u Kernov kralju Marku, koji je ohrabriao bunu. Kralj Mark je zauzvrat poslao kalajne poluge, kacu sušene ribe, tri uglačana kornjačina oklopa isprana na obalama njegove divlje zemlje i poruku kojom je odričao umešanost u Kadvijev ustanak.

Zarobivši Kadvijkevo uporište, Kilhuk je pronašao neka pisma i poslao ih Arturu. Pisma su poticala iz hrišćanske klike u Dumnoniji i bila su napisana pre pohoda koji se završio u dolini Lag. Otkrivala su koliko su zaista bili opsežni planovi Dumnonaca da se reše Artura. Hrišćani nisu podnosili Artura od trenutka kad je povukao pravilo Kralja kraljeva Utera, kojim je crkva izuzeta od davanja danka i zajmova. Behu ubeđeni da njihov bog vodi Artura ka potpunoj propasti pred Godfridom. Izgledi za gotovo siguran poraz ohrabrilu su ih da svoje namere zabeleže, a sad su te beleške bile u Arturovim rukama.

Pisma su otkrivala da je zabrinuta hrišćanska zajednica priželjkivala Arturovu smrt, ali se isto tako plašila najezde Godfridovih paganskih kopljonoša. Da bi spasli sebe i svoj imetak, bili su spremni da žrtvuju Mordreda; pisma su bodrila Kadvija da krene na Durnovariju dok

je Artur odsutan, ubije Mordreda i preda kraljevinu Godfridu. Hrišćani su mu obećavali pomoć i nadali se da će ih Kadvijeva kopila zaštititi jednom kad Godfrid zavlada.

Umesto toga, stigla ih je pokora. Kralj Melvas od Belga, koji je bio naklonjen hrišćanima okupljenim protiv Artura, postavljen je za novog vladara Kadvijevih zemalja. To imenovanje teško da je bilo nagrada, jer je odvuklo Melvasa daleko od sopstvenog naroda, tamo gde je Artur mogao neprekidno da ga drži na oku. Nabur, hrišćanski sudija koji je bio Mordredov staratelj, taj položaj iskoristio je da okupi oko sebe Arturove neprijatelje. On je pisao pisma u kojima je predlagao da Mordred bude ubijen. Prikovan je na krst u amfiteatru Durnovarije. Ovih dana, naravno, nazivaju ga svecem i mučenikom, ali ja se Nabura sećam samo kao uglađenog, podmitljivog lažljivca. Dva sveštenika, još jedan sudija i dva zemljoposednika takođe su pogubljeni. Poslednji zaverenik bio je biskup Sensam, ali on je bio previše mudar da bi dozvolio da mu ime bude zapisano; pamet i čudnovato prijateljstvo sa Arturovom obogaljenom sestrom, pagankom Morganom, spaslo je Sensamov život. Zavetovao se na večnu odanost Arturu, stavio ruku na raspeće i zakleo se da nikad nije kovao zavere da se smakne kralj, te je tako ostao starešina svetilišta Svetog trna u Ajnis Vidrinu. Mogao si Sensama okovati u gvožđe i držati mu mač pod grлом, a on bi ipak našao načina da se izmigolji.

Morgana, njegova paganska prijateljica, bila je Merlinova najpouzdanija obrednica dok je mlađa Nimju nije istisnula s tog mesta, ali su i Merlin i Nimju bili daleko, te je tako Morgana naoko vladala Merlinovim posedima u Avalonu. Morgana, sa zlatnom maskom na vatrom oskvrnutom licu i crnom odorom koja je skrivala telo izobličeno u plamenu, preuzela je Merlinovu vlast; ona je obnovu Merlinovog dvora na Hridi isterala do kraja i ona je uredila ubiranje danka u Arturovim zemljama na severu. Morgana je postala jedan od najuticajnijih Arturovih savetodavaca; čak je Artur, pošto je biskup Bedvin te jeseni umro od groznice, predložio da, mimo svih prvaka kraljevine, ona bude proizvedena u većnika. Nikad žena nije sedela u nekom kraljevskom veću u Britaniji i Morgana bi svakako bila prva, ali se Ginevra postarala da do toga ne dođe.

Ginevra ne bi dozvolila da neka žena postane vernik ukoliko ona sama ne može da stekne to zvanje i još, Ginevra je mrzela sve što je ružno, a bogovi znaju da je jadna Morgana izgledala groteskno čak i sa zlatnom maskom na licu. Tako je Morgana ostala u Ajnis Vidrinu, dok je Ginevra nadgledala gradnju nove palate u Lindinisu.

Beše to krasna palata. Stara rimska vila, koju je Gundleus sažegao, iznova je podignuta i proširena, tako da su njena nadsvodenja krila okruživala dva velika vrta, kroz koje je voda tekla u mramornim koritima. Lindinis, nedaleko od kraljevskog brda u Kaer Kadarnu, trebalo je da postane novi prestoni grad Dumnonije iako je Ginevra uredila da Mordred, s njegovim kljastim levim stopalom, ne dospe čak ni u blizinu tog mesta. Samo su lepi mogli boraviti u Lindinisu, a pod arkadama svojih vrtova Ginevra je sakupila kipove iz vila i hramova širom Dumnonije. Tamo nije bilo hrišćanskog svetilišta, ali je Ginevra načinila veliki mračan dvor za boginju Izis, zaštitnicu žena, i obezbedila je niz raskošnih odaja u kojima je Lancelot mogao boraviti kad bi joj došao u pohode iz svog novog kraljevstva, Silurije. Ilejn, Lancelotova majka, živila je u tim odajama i ona, koja je nekad načinila Ajnis Trebs predivnim pomogla je Ginevri da od Lindinisa stvori oltar lepote.

Znao sam da se Artur retko zadržava u Lindinisu. Bio je prezaposlen pripremama za veliki rat sa Saksonima, te je s tim na umu stao da obnavlja i nanovo utvrđuje velike zemljane citadele na jugu Dumnonije. Čak su i u Kaer Kadarnu, duboko u samom srcu zemlje, zidine

ojačane, a novi drveni grudobrani postavljeni na bedeme. Ipak, najviše se radilo u Kaer Ambri, samo pola časa hoda na istok od Stena, gde je trebalo da bude polazna tačka za pohod na Sase. Stari narod napravio je utvrdu tamo, a čitave te jeseni i zime robovima su pucale grbače da bi drevni zemljani zidovi postali što okomitiji i da bi preko njih nikle nove palisade i grudobrani. Utvrđivane su i mnoge vojne postaje u nižim područjima Dumnonije da bi se suprotstavile Saksonima, koji će doći s juga pod Serdikom. Bilo je izvesno da će pohrlići na nas dok Artur bude napadao Aelu na severu. Još od doba Rimljana, usuđujem se da kažem, nije toliko britanske zemlje iskopano niti stabala oboren, a Arturovi pošteno rezani porezi nisu mogli da isplate ni polovinu tog posla. Zato je udario namete brojnim i moćnim hrišćanskim crkvama u južnoj Britaniji, istim onim čije su vođe podržavale Naburove i Sensamove napore da svrgnu Artura. Ti nameti su naponetku vraćeni i poslužili su da hrišćane zaštite od stravičnih susreta sa neznabotvom Sasa, ali hrišćani nikad nisu oprostili Arturu, niti su primetili da istovetan danak plaća i nekoliko paganskih svetilišta koja su još imala imetak.

Nisu svi hrišćani bili Arturovi neprijatelji. Makar trećina njegovih kopljanika beše te vere i behu mu odani kao bilo ko od pagana. Mnoštvo drugih hrišćana pristajalo je uz njegovu vladavinu, ali većina verskih prvaka puštala je da gramzivost upravlja njihovom odanošću, i oni behu njegovi protivnici. Oni su verovali da će se njihov bog jednom vratiti na zemlju i hoditi među nama kao običan smrtnik, ali ne pre no što svi pagani budu preobraćeni u njegovu veru. Propovednici, svesni da je Artur paganin, siktali su kletve na njega, ali on nije mario za njihove reči dok je bez prestanka obilazio južnu Britaniju. Jednog dana bi bio sa Sagramorom na međi Aelinih zemalja, sledećeg bi se tukao s nekom Serdikovom četom koja bi zadrla duboko u rečne doline na jugu, a onda bi jahao kroz Dumnoniju i preko Gventa do Iske, gde se prepirao s tamošnjim glavešinama o broju kopljanika koje je htelo da sakupi sa zapada Gventa ili istoka Silurije. Zahvaljujući dolini Lag, Artur je bio mnogo više od vrhovnog poglavara Dumnonije i Mordredovog zaštitnika. Bio je ratni zapovednik Britanije, neosporavani vođa svih naših vojski i ni jedan kralj se nije drznuo da ga odbije, niti je tih dana to želeo.

Ali ja sam sve to propustio jer sam bio u Kaer Sasu sa Keinvin, zaljubljen.
Čekao sam Merlina.

Merlin i Nimju dođoše u Kam Isaf samo nekoliko dana pre zimske ravnodnevice. Tmasti oblaci tiskali su se tik nad golim krošnjama hrastova na prevojima, a jutarnji mraz držao se sve do popodneva. Potok je delovao poput krpare od ledenih izbočina i vode koja je tu i tamo curkala, opalo lišće beše hrskavo, a tlo u dolu tvrdo kao kamen. Naložili smo vatru u središnjoj odaji pa je u kući bilo dovoljno topote, mada nas je gušio dim koji se taložio oko neotesanih greda tavanice pre no što bi našao malu rupu na sastavu krova. Još vatre pušilo se iz krovnjara koje su moji ljudi podigli svud po udolici; behu to mali zdepasti kućerci, sa zidovima od kamena i zemlje i krovovima od greda i paprati. Napravili smo staju iza kuće i tu smo obnoć zatvarali bika, dve krave, tri krmače sa veprom, tuce ovaca i dvadesetak kokoši da ih sačuvamo od vukova. Beše mnogo kurjaka u obližnjim šumama i njihovo zavijanje stalo bi da odzvanja u smiraj dana. Noću smo ih ponekad čuli kako se glože iza staje. Ovce bi žalostivo blejale, živinu bi obuzeo raskvocani užas, a tada bi Ajsa, ili ko god da je stražario,

zaurlao i hitnuo užarenu glavnju ka ivici šume, a vuci bi otperjali. Jednog jutra, pošavši rano da zahvatim vode s potoka, nađoh se lice u lice sa golemin matorim mužjakom. Bio se nagnuo da pije, ali kad ja iskoračih iz grmlja, on podiže sivu njušku i zagleda se u mene, sačekavši da ga pozdravim pre no što je tiho otkasao uz potok. To je, pomislih, dobar znak; dok smo tih dana čekali Merlinu, brojali smo znamenja.

Takođe smo lovili kurjake. Kaneglas nam je dao tri para dugodlakih vučjih hrtova, većih i čupavijih od čuvenih poviških goniča jelena kakve je Ginevra gajila u Dumnoniji. Lov je moje kopljonoše držao uposlenim i čak je i Keinvin uživala u tim dugim hladnim danima u brdima obraslim šumom. Nosila je kožne čakšire, visoke čizme i kožnu dolamu s dugim lovačkim nožem oko pasa. Uvezala bi svetlu kosu u čvor na zatiljku, pa jurila po kamenjaru, kroz jaruge i preko palih stabala za svojim parom pasa, s dugim užicama od konjske strune u ruci. Vukove je bilo najprostije loviti lukom i strehom, ali kako je tek poneko od nas vladao streljačkom veštinom, koristili smo pse, ratna kopinja i noževe. Do dana Merlinovog povratka imali smo hrpu krzana razapetih u Kaneglasovoj smočnici. Kralj je želeo da se vratimo u Kaer Sas, ali Keinvin i ja bejasmo srečni onoliko koliko nam je iščekivanje teških Merlinovih iskušenja dopuštalo, te smo ostali u našoj maloj dolini i brojali dane.

A jesmo bili srečni u Kam Isafu. Keinvin je pronašla nekakvo budalasto zadovoljstvo u bavljenju stvarima koje do tada sluge obavljale umesto nje, iako, začudo, nikad nije bila u stanju da piletu zavrne šiju i ja sam se večito kidao od smeha kad bi ona ubijala kokoš. Nije to morala da čiru, jer je bilo ko od posluge mogao da ubija perad, a moji ljudi bi sve učinili za Keinvin. Međutim, bila je uporna u tome da se posao raspodeli. Samo kad bi došlo do toga da treba ubiti kokošku, patku ili gusku, nije mogla naterati sebe da to obavi kako valja. Jedini način za to koji je umela da smisli beše da položi siroto stvorene na zemlju, malim stopalom mu nagazi na vrat i onda, očiju čvrsto sklopjenih, brzim odlučnim pokretom cimne glavu ptice.

Bolje joj je išlo s preslicom. Svaka žena u Britaniji, izuzev najbogatijih, vazdan je uza se imala preslicu i vreteno. Ispredanje vune jedan je od onih beskonačnih poslova koji će verovatno trajati dok Sunce ne okrene poslednji krug oko Zemlje. Čim se sva ošišana vuna pretvori u gotovu pređu, stiže nova godišnja striža ovaca; ostave se pune, a žene skupljaju vunu u kecelje, Peru je i češljaju, pa nanovo upliču predivo. Predu dok se šetaju, predu dok pričaju, predu kad god im ruke ne trebaju za kakav drugi posao. To je jednoličan rad, bez razmišljanja, ali zahteva umeće; isprva je Keinvin bila u stanju da načini samo jadne, male dronjke od vune, ali postala je bolja u tome, mada nikad onako brza kao žene koje su prele vunu od dana kad su im ruke ojačale dovoljno da drže preslicu. Sedela bi uveče, pričajući mi kako je provela dan, i levom rukom bi vrtela preslicu, a desnom lako udarala teško vreteno, koje je visilo sa preslice da produžuje i uvrće predivo. Kad bi vreteno taklo pod, ona bi omotala pređu oko njega, učvrstila je koštanom kopčom na vrhu i onda nanovo stala da prede. Vuna koju je isprela te zime bila je gromuljičasta, lako je pucala, ali sam odano nosio jednu košulju koju mi je satkala sve dok se nije rasenila u sitne krpice.

Kaneglas nas je posećivao često, mada njegova žena Heled nikad nije došla. Kraljica Heled istinski je držala do običaja i duboko je osuđivala ono što je Keinvin učinila. „Ona misli da to sramoti porodicu“, rekao nam je Kaneglas veselo. On je, poput Artura i Galahada, postao jedan od mojih najdražih prijatelja. Mislim da je bio usamljen u Kaer Sasu jer izuzev Jorveta i nekolicine mlađih druida nije imao s kim da prozbori ni o čemu osim o ratu i lov. Tako sam mu ja zamenio braću koju beše izgubio. Najstariji brat, koji je trebalo da postane kralj, pao je

s konja i poginuo, sledećeg je odnela grozna, a najmlađi je poginuo u boju sa Sasima. Kaneglas se, kao i ja, žestoko protivio Keinvininom odlasku na Crni put, ali mi je kazao da je ništa manje od udarca mačem ne bi zaustavilo. „Svi uvek misle da je sva slatka i mila“, kazao mi je, „ali u nje je volja od čelika. Usijana glava.“

„Ne može da ubije pile.“

„Ne mogu da zamislim ni da pokušava!“, nasmejao se. „Ali srećna je, Derfele, i na tome ti se zahvalujem.“

Beše to srećno vreme, jedno od najsrećnijih među svim našim srećnim vremenima, ali uvek natkriljeno senkom spoznaje da će Merlin doći i zahtevati da ispunimo svoje zavete.

Došao je jednog popodneva stegnutog mrazom. Ja bejah pred kućom, saksonskom rathnom sekirom cepajući tek nasečene cepanice koje će našu kuću napuniti dimom, a Keinvini je unutra stišavala svađu svojih sluškinja i plahovite Skarah. Uto se dolinom razleže zvuk roga. Njime su moji kopljanici davalni znak da stranac dolazi u Kam Isaf i ja spustih sekiru u pravi čas da vidim Merlinovu visoku priliku gde korača među drvećem. Nimju je bila s njim. Ostala je s nama nedelju dana posle Lanselotovih zaruka i onda se bez reči objašnjenja iskrala jedne noći. Sada se vratila, odevena u crno, kraj svog gospodara u beloj odori.

Keinvini izađe iz kuće. Lice joj beše umrljano garom, a ruke oblivene krvljiju zeca kog je čerečila. „Mislila sam da dovodi odred ratnika“, reče, ne skidajući plave oči s Merlina. Nimju nam je, pre no što je otišla, rekla da Merlin prikuplja vojsku koja će ga štititi na Crnom putu.

„Možda ih je ostavio pored reke?“, ponudih odgovor.

Ona ukloni pramen kose s lica, ostavivši i krvavu mrlju kraj tragova čađi. „Zar ti nije hladno?“, upita me jer sam se bio svukao do pojasa dok sam cepao drva.

„Nije još“, rekoh, ali ipak navukoh vunenu košulju dok je Merlin dugim koracima đipao preko potoka. Moji kopljanici, nanjušivši novosti, izvlačili su se iz koliba i pratili ga, ali zaustaviše se ispred kuće kad se njegova visoka prilika pognula da prođe kroz naš niski dovratak.

Nije nam uputio pozdrav, već nas je samo minuo na putu do kuće. Nimju ga je sledila i, kad smo Keinvini i ja ušli, njih dvoje su već čučali kraj vatre. Merlin je mršave ruke nadneo nad plamen, a meni se učini da je ispustio dug uzdah. Nije progovarao, a nijedno od nas nije želeslo da zapitkuje kakve je vesti doneo. Ja se, poput njega, spustih uz rub ognjišta, a Keinvini ubaci napola raščerečenog zeca u zdelu i obrisa krv s ruku. Onda mahnu Skarah i sluškinjama da izađu iz kuće, pa sede do mene.

Merlin se stresao, a potom kao da se opusti. Njegova duga kičma se zgrbila dok se sklopljenih očiju povijao napred. Ostade tako dugo vremena. Mrko lice beše mu duboko izborano, brada zaprepašćujuće bela. Kao i svi druidi, brijaо je prednji deo lobanje, ali sad ta tonzura beše obrasla finim prekrivačem kratke bele kose; očigledno je mnoge dane proveo na putu, bez britve i bronzanog ogledala. Izgledao je tako staro tog dana, a onako zguren kraj vatre čak se činio slabašnjim.

Nimju je čutke sedela nasuprot njemu. Bila se podigla načas da uzme Hajvelban s kuke na nosećoj gredi tavanice i videh smešak kad je prepoznala dva komadića kosti utisнутa u rukohvat mača. Isukala je sečivo i nadnela ga nad vatru, tamo gde beše najviše dima; kad je garež popadala po čeliku, ona slamkom pažljivo otisnu natpis u čađi. Slova ne behu poput ovih kojima ja pišem sada, kakva koristimo i mi i Sasi. Bila su to drevna, magična pismena, tek uspravne crte ispresecane poprečnim, kakvima su se samo druidi i čarobnice služili.

Prislonila je kanije uza zid, a mač vratila na klin, ali nije objasnila značenje onoga što je ispisala. Merlin joj nije poklanjao pažnju.

On nenađano otvorio oči i predstavu nejakog starca zameni grozan, divljački izgled. „Bacam kletvu“, reče polagano, „na ona stvorenja iz Silurije.“ Uperi prste ka vatri, plamen postade sjajniji i uz huk liznu po drvima. „Nek im se usevi sparuše“, zareža, „nek im stoka bude jalova, a deca sakata; nek im mačevi budu tupi, a dušmani pobedonosni.“ Za njega to beše prilično blaga kletva, ali iz njegovog grla siktala je zloba. „A Gventu“, nastavio je, „darujem stočnu kugu i mraz usred leta i nek se materice njihovih žena zgrče kao sasušene ljuštture.“ Pljunuo je u plamen. „U Elmetu“, reče, „suze će načiniti jezera, kuga će ispuniti grobove, a pacovi će vladati njihovim domovima.“ Pljunu još jednom. „Koliko ljudi vodiš, Derfele?“

„Sve koje imam, gospodaru.“ Oklevao sam da priznam da je to samo šaćica ljudi, ali na kraju mu dадох одговор. „Dvadeset štitova.“

„A tvoji ljudi koji su još sa Galahadom?“ Hitro me ošinu pogledom ispod belih čupavih veda. „Koliko njih?“

„Nemam nikakvih vesti od njih, gospodaru.“

Podrugnuo se. „Oni su ti Lancelotova dvorska straža. Nije dopustio da bude drugačije. Od brata je načinio vratara.“ Galahad je bio Lancelotov polubrat, nimalo nalik na njega. „Dobro je, gospo“, Merlin pogleda Keinvina, „što se nisi udala za Lancelota.“

Ona mi se nasmeši. „I ja mislim tako, gospodaru.“

„Njemu je u Siluriji dosadno. Ne mogu ga kriviti zbog toga, ali on će tražiti udobnosti Dumnonije i biće zmija u Arturovom trbuhu.“ Merlin se osmehnu. „Trebalo je da ti budeš njegova igračka, gospo.“

„Radije sam izabrala ovo“, reče Keinvina, pokazujući naše grube kamene zidove i čađave krovne grede.

„Ali on te neće pustiti s mirom, gospo“, upozori je Merlin. „Njegova gordost penje se više nego orao Leulava, gospo, a Ginevra te prokljinje. Ubila je psa u svom hramu boginje Izis i njegovim krznom ogrnula kljastu kerušu, kojoj je dala tvoje ime.“

Keinvina preblede, načini znak protiv zla i pljunu u vatru.

Merlin sleže ramenima. „Pobio sam tu kletvu, gospo“, reče, pa ispruži svoje duge ruke i zabaci glavu unazad, tako da je njegov trakama upleneti perčin zamalo dodirnuo slamom posuti pod iza njega. „Izis je strana boginja“, kazao je, „i njena moć je slaba u ovim zemljama.“ Uspravi glavu i protrila oči duguljastim šakama. „Došao sam praznih ruku“, reče tmurno. „Nijedan čovek nije istupio u Elmetu, niti igde drugde. Svoja kopla, kažu, čuvaju za saksonske trbuhe. Nisam im nudio zlato i srebro, samo borbu u ime bogova i oni su se molili za mene, a onda su dopustili da im njihove žene pričaju o deci, i ognjištima, i marvi, i zemlji, pa su se povukli. Osamdeset ljudi! To je sve što sam tražio. Diurnah može da okupi oko dve stotine, možda i kog čoveka više, ali osamdeset ratnika bi mi bilo dovoljno. Pa ipak, nisam našao čak ni osam ljudi voljnih da pođu. Njihovi gospodari sad su se zakleli Arturu. Kazan, rekoše mi, može da čeka dok Loegir opet ne bude naš. Žele saksonske zemlje i sakonsko zlato, a ja sam im ponudio samo krv i mraz na Crnom putu.“

Nastupi tišina. Cepanica se uruši u vatru i odasla snop varnica ka pocrneloj tavanici. „Nijedan čovek nije ponudio svoje koplje?“, upitah, zaprepašćen vestima.

„Nekolicina“, reče s neodobravanjem, „ali nijedan kom bih verovao. Niko vredan Kazana.“ Začuta. Opet je delovao umorno. „Borim se protiv primamljivosti saksanskog zlata i protiv Morgane. Ona mi se suprotstavlja.“

„Morgana!“ Nisam mogao da sakrijem zaprepašćenje. Morgana, Arturova najstarija sestra, bila je Merlinova najbliža družbenica dok joj Nimju nije preotela mesto; iako je mrzela Nimju, nisam pomiclao da bi se ta mržnja mogla proširiti i na Merlina.

„Morgana“, reče on ravno. „Pustila je priču kroz Britaniju. Priča veli da se bogovi protive mojoj potrazi i da će biti poražen, da će moja smrt prigrliti i sve moje sadrugove. Ona je tu priču odsanjala, a narod veruje njenim snovima. Ostario sam, kaže ona, izgubio moć i pobudalio.“

„Ona kaže“, ubaci se Nimju tiho, „da će te ubiti žena, a ne Diurnah.“

Merlin sleže ranjenim. „Morgana igra svoju igru i ja je još nisam razumeo.“ Kopao je po džepovima odore i izvukao šaku suvih omči ispletene od trave. Svaka omčica meni je izgledala istovetno, ali on ih razvrsta i izabra jednu koju pruži Keinvin. „Oslobađam te zakletve, gospo.“

Keinvin me okrznu pogledom, pa onda vrati pogled na travnatu omču. „Hoćeš li ti ipak krenuti Crnim putem, gospodaru?“ upita Merlin.

»Da.“

„Ali kako ćeš naći Kazan bez mene?“

Slegao je ramenima ne odgovorivši.

„Kako ćeš ga naći s njom?“, upitah, jer i dalje nisam razumeo zašto baš devica mora da nađe Kazan i zašto ta devica mora da bude Keinvin.

Merlin sleže ramenima ponovo. „Kazan je“, reče, „oduvек bio pod stražom devica. Jedna ga čuva i sada, ako me moji snovi ne varaju, i samo druga devica može otkriti skrovište. Naći ćeš ga u snu“, obrati se Keinvin, „ako si voljna da pođeš.“

„Poći će, gospodaru“, odvratи Keinvin, „kao što sam i obećala.“

Merlin vrati travnatu omču u džep, pa ponovo protrlja lice šakama. „Krećemo za dva dana“, objavi bez uzbuđenja. „Morate ispeći hleb, spakovati suvo meso i ribu, naoštiti oružje; postarajte se da imate krvna da vas greju.“ Okrete se Nimju. „Spavaćemo u Kaer Sasu. Hodi“

„Možete ostati ovde“, ponudio sam.

„Moram da govorim s Jorvetom.“ Ustao je, glava mu je dosezala do greda. „Oboje vas oslobađam zakletvi“, rekao je vrlo zvanično, „ali se molim da ipak pođete sa mnom. Ali biće teže nego što mislite, teže nego što vam se prikazalo u najgorim košmarima, jer ja sam svoj život zavetovao Kazanu.“ Pogleda naniže u nas i lice mu postade neizmerno tužno. „Onog dana kad stupimo na Crni put, počeću da umirem, jer to traži moj zavet; nemam jemstva da će mi taj zavet doneti uspeh, a ako potraga omane, umreću i vi ćete ostati sami u Lejnu.“

„Imaćemo Nimju“, reče Keinvin.

„I to će biti sve što ćete imati“, reče Merlin mračno, pa se saže i prođe kroz vrata. Nimju ga je pratila.

Sedeli smo u tišini. Položih još jedan trupac na vatru. Bio je zelen; sve naše gorivo beše tek posećeno još sirovo drvo i zato se tako jako dimilo. Gledao sam dim kako se zgušnjava i uvija oko greda, pa uzeh Keinvin za ruku. „Želiš li da umreš u Lejnu?“ progundah.

„Ne“, kazala je, „ali želim da vidim Kazan.“

Zurio sam u vatru. „On će ga ispuniti krvlju“, rekoh tiho.

Njeni prsti milovali su moje. „Kad sam bila mala”, reče, „slušala sam priče o staroj Britaniji, o tome kako su bogovi živeli među nama i kako su svi bili srećni. Nije bilo gladi u to doba, ni počasti, samo mi i bogovi i mir. Hoću da se ta Britanija vrati, Derfele.“

„Artur kaže da se ona nikad ne može vratiti. Mi smo ono što smo, ne ono što smo nekad bili.“

„I, kome ti veruješ?“, upitala me je. „Arturu ili Merlinu?“

Dugo sam premišljao. „Merlinu“, rekoh naposletku, možda zato što sam htio da verujem u njegovu Britaniju, gde će sve naše tuge biti magijom odnete. Voleo sam i Arturovu viziju Britanije, ali ona je tražila rat, naporan rad i veru da će ljudi biti valjani ako se s njima valjano postupa. Merlinov san zahtevao je manje i obećavao više.

„Onda ćemo ići s Merlinom“, reče Keinvin. Oklevala je, posmatrajući me. „Brineš zbog Morganinog proročanstva?“, pitala je.

Zavrteh glavom. „Ona ima moć“, rekao sam, „ali ne kao on. Niti kao Nimju, ako ćemo pravo.“ I Nimju i Merlin pretrpeli su Tri rane mudrosti, a Morgan je pretrpela samo ranjavanje tela, ne i ranjavanje ponosa i uma. Ali Morganino predskazanje bilo je prepredeno skrojena priča jer na neki način Merlin jeste prkosio bogovima. Želeo je da ukroti njihove hirove i zauzvrat im da zemlju posvećenu samo njima, ali zašto bi bogovi želeli da budu ukroćeni? Možda su izabrali Morganine nedorasle moći da posluže kao oruđe protiv Merlinovog petljanja u njihove stvari, jer kako se inače moglo objasniti Morganino neprijateljstvo? Ili je možda Morgana, kao i Artur, verovala da je Merlinov poduhvat besmislica, beznadežna potraga jednog starca za Britanijom, koja je nestala sa dolaskom legija. Artur je bio samo jednu bitku - da progna saksonske kraljeve iz Britanije; Artur bi podržao priču svoje sestre, koja se prinosila šapatom, ako bi to značilo da se kopljia Brita neće traći na Diurnahove krvljue obojene štitove. Dakle, možda je Artur koristio svoju sestru kako bi osigurao da dragocene dumnonske glave ne padaju uzalud u Lejnu. Izuzev moje glave, glava mojih ratnika i glave moje voljene Keinvin. Jer mi smo dali zavete.

Ali Merlin nas je tih zaveta oslobođio i tako sam ja još jednom pokušao da ubedim Keinvin da ostane u Povisu. Rekao sam joj za Arturovo uverenje da Kazan više ne postoji, da mora biti da su ga Rimljani ukrali i odneli u Rim, tu ogromnu riznicu, pretopili ga da načine češljeve, pribadače, novčiće i kopče. Sve to sam joj ispričao i, kad bejah gotov, nasmešila se i još jednom me upitala kome verujem: Merlinu ili Arturu.

„Merlinu“, rekao sam ponovo.

„Kao i ja“, kaza Keinvin. „Poći ću.“

Ispekli smo hleb, spakovali hranu i naoštirili oružje. A sledeće noći, veče pre našeg polaska na Merlinov pohod, pao je prvi sneg.

Kaneglas nam je dao dva konjića koje smo natovarili hranom i krznima, pa smo zabacili naše zvezdama oslikane štitove na leđa i udarili putem ka severu. Jorvet nas je blagoslovio, a Kaneglasovi kopljanci pratili su nas prvih nekoliko milja. Međutim, čim smo minuli veliko sleđeno prostranstvo močvare Dag, iza bregova severno od Kaer Sasa, ti kopljanci se zaustaviše i mi ostadosmo sami. Obećao sam Kaneglasu da ću život njegove sestre štititi svojim sopstvenim i on me je zagrljio, pa mi prošaptao na uvo. „Ubij je, Derfele“, rekao je. „Bolje i to nego da je Diurnah ima.“

Oči su mu bile pune suza, i to me je umalo nagnalo da se predomislim. „Ako joj narediš da ne ide, gospodare kralju“, rekoh, „možda će poslušati.“

„Nikad“, odvratio je. „Ali ona je sada srećnija nego što je ikada bila. Osim toga, Jorvet kaže da ćete se vratiti. Idi, prijatelju.“ Odmakao se. Na rastanku nam je poklonio torbu zlatnih poluga, koju okačisemo o samar jednog konja.

Snegom zasuti put vodio je na sever, u Gvined. Nikad pre nisam bio u tom kraljevstvu i nađoh da je to jedno golo, mučno mesto. Rimljani su dolazili tu, ali samo da iskopavaju oovo i zlato. Ostavili su tek nekoliko obeležja u zemlji i nisu joj podarili nikakve zakone. Tamošnji svet živeo je u zdepastim, mrkim krovnjarama zbijenim unutar kamenih zidova, odakle su psi režali na nas i na koje su bile posađene lobanje vukova i medveda da rasteruju duhove. Hrpe kamenja obeležavale su vrhove brda, a svakih nekoliko milja nailazili smo na motke pobodene uz ivicu druma na kojima su se klatile ljudske kosti s dronjcima preostale odeće. Videli smo tek poneko drvo, potoci behu smrznuti, a sneg je zaprečio nekoliko klanaca. Konačili smo u natiskanim kolibama, gde smo za topotu plaćali komadićima zlata odlomljenim od Kaneglasovih poluga.

Odevali smo se u krvna. Keinvini i ja, kao i moji ljudi, umotavali smo se u vašljive vučje i jelenske kože, ali Merlin je nosio odeću načinjenu od krvna velikog crnog medveda. Nimju je imala kožice sive vidre, mnogo tanje od naših krvana, ali se činilo da ciču podnosi mnogo bolje nego mi. Samo Nimju nije nosila oružje. Merlin je imao svoj crni štap, zastrašujući u borbi, moji ljudi bili su naoružani kopljima i mačevima, a čak je i Keinvini nosila lako kopije i svoj dugi lovački nož u koricama za pasom. Putovala je bez zlata na sebi i ljudi koji su nam pružali skrovište nisu mogli da prepostave ništa o njenom položaju. Opažali su njenu plavu kosu i nagadali da je i ona, kao i Nimju, jedna od Merlinovih volšebrica. Merlinu su voleli, jer svih behu čuli za njega; donosili su svoju obogaljenu decu da ih njegova ruka dotakne.

Trebalo nam je šest dana da se domognemo Kaer Geja, gde je zimovao Kadvalon, kralj Gvineda. Sam grad bio je utvrda na vrhu brda, ali u podnožju se prostirala duboka udolina s visokim drvećem koje je raslo na strmim kosinama. U dolu je drvena ograda okruživala dvor od brvana, nekoliko smočnica i dvadesetak koliba za noćenje. Sve je bilo avetijski belo od snega, a duge ledenice visile su sa streha. Kadvalon se pokazao kao mrgodan star čovek; veličina njegovog dvora dosezala je jedva trećinu Kaneglasovog, a gomila ratnika kazivala je da je njegov zemljani pod već gusto natrpan posteljama. Gundajući, načinili su mesta za nas i zastrili jedan ugao za Nimju i Keinvini. Kadvalon nam je te noći priredio gozbu, jadan obrok od usoljene ovčetine i barenih šargarepa, ali to je bilo najbolje što su njegove ostave imale da ponude. Velikodušno je ponudio da uzme Keinvini od nas i načini je svojom osmom ženom, ali nije bio ni uvredjen ni razočaran kad je ona odbila. Onih sedam žena koje je već imao bile su tamne, mrzovljne osobe koje su delile okruglu kolibu, gde su se kavžile i jedna drugoj kinjile decu.

Bilo je to bedno mesto - taj Kaer Gej - iako kraljevsko. Beše teško poverovati da je Kadvalonov otac, Kaneda, bio Kralj kraljeva pre Utera od Dumnonije. Kopla Gvineda nisko su pala od tih slavnih vremena. Takođe je teško bilo poverovati da je ovde, pod visokim planinskim vrhovima sada blistavim od leda i snega, odgojen Artur. Otišao sam da obiđem kuću u kojoj je njegova majka našla utočište pošto ju je Uter odbacio i našao sam dvoranu zemljanih zidova, otprilike jednakog prostranu kao što je bila naša kuća u Kam Isafu. Nalazila se među jelama čije su se grane nisko povile pod težinom snega, okrenuta severu i Crnom putu. Sad je bila dom trojici kopljaničkih, njihovim porodicama i životinjama. Arturova majka

beše polusestra kralja Kadvalona, te je on tako Arturu bio ujak. Ipak, kako Arturovo rođenje ne beše zakonito, teško se moglo očekivati da će mu ta rodbinska veza pribaviti mnogo kopalja za prolećni pohod na Sase. Kadvalon je, zapravo, bio poslao ljudu da se biju protiv Artura u dolini Lag, ali je taj poklon u ljudstvu učinjen iz predostrožnosti, da bi se obezbedilo prijateljstvo Povisa, a ne zato što je vladar Gvineda mrzeo Dumnoniju. Veći deo vremena Kadvalonova koplja bila su okrenuta na sever, put Lejnu.

Kralj je na gozbu pozvao Birtiga, svog prestolonaslednika, kako bi nam pričao o Lejnu. Princ Birtig bio je nizak i zdepast, s ožiljkom koji se od leve slepoočnice pružao preko slomljene nosa i gubio se u gustoj bradi. Imao je svega tri zuba, što je njegove napore da sažvaće meso činilo dugotrajnim i brljivim. Prstima bi prineo komad mesa jedinom prednjem zubu i stao da ga tare o njega dok ne sastruže dovoljno mrvice hrane koje je spirao medovinom. Od tog krvavog posla njegova čekinja brada beše sva umrljana močom i polusažvakanim parčićima mesa. Kadvalon je, na svoj sumoran način, ponudio i njega za muža Keinvin; ponovo je ostao netaknut njenim uljudnim odbijanjem.

Princ Birtig nam kaza da je Diurnah stvorio sebi dom u Boduanu, tvrđavi na krajnjem zapadu poluostrva Lejn. Kralj je bio jedan od gospodara preko mora, ali njegova vojska, nasuprot onoj Oengusa od Demetije, nije bila sakupljena od ljudi iz samo jednog irskog plemena. Beše to zbir begunaca iz svakog plemena. „On želi dobrodošlicu svima koji doplove preko vode. Što je čovek gori ubica, to bolje“, pričao je Birtig. „Irci ga koriste da se reše svojih odmetnika, a takvih je u poslednje vreme mnogo.“

„Hrišćani“, Kadvalon osorno zareža to objašnjenje, pa pljunu.

„Lejn je hrišćanski?“, upitah iznenadeno.

„Jok“, odseče Kadvalon kao da je trebalo da znam bolje. „Ali Irska se klanja hrišćanskom bogu. Klanjaju se u čoporima, a oni koji ne mogu da se pomire s tim bogom, beže u Lejn.“ On iščeprka komadić kosti iz usta i natušten stade da ga razgleda. „Uskoro ćemo morati da se bijemo s njima“, dodade.

„Diurnahova vojska raste?“, upita Merlin.

„Tako smo čuli, mada ne čujemo baš mnogo toga“, odgovori Kadvalon. Pogleda naviše kad je toplota u dvorani otopila gomilu snega na iskošenom krovu. Začu se struga nje i tutnjava, pa mekan udar kad je masivna grudva skliznula s rogozine.

„Diurnah traži samo da ga ostavimo na miru“, objasni Birtig, glasa piskutavog zbog njegovih opustošenih vilica. „Ako ga ne uz nemiravamo, on samo ponekad uz nemirava nas. Njegovi ljudi dolaze da odvedu roblje, ali samo je šaćica naših ljudi ostala na severu, a njegovi ratnici ne putuju daleko. Ali ako mu vojska postane prevelika da bi se hranila usevima Lejna, on će potražiti nove zemlje drugde.“

„Afnis Mon je čoven po plodnosti“, reče Merlin. Afnis Mon beše veliko ostrvo koje je ležalo uz severne obale Lejna.

„Afnis Mon bi prehranio hiljadu usta“, složi se Kadvalon, „ali samo ako bi bilo ljudi da oru i žanju, a ljudi nema. Svaki Brit s imalo razuma napustio je Lejn pre mnogo godina, a oni koji su ostali puze prestravljeni. I vi biste, ako bi Diurnah došao tražeći ono što mu treba.“

„A to je?“, pitao sam.

Kadvalon me je gledao oklevajući, pa onda slegao ramenima. „Roblje“, reče.

„I vi mu plaćate danak u robovima?“, upita Merlin gnevno.

„Mala je to cena za mir“, odbaci Kadvalon optužbu.

„Koliko njih?“, hteo je da zna Merlin.

„Četrdeset godišnje“, priznade Kadvalon na kraju. „Uglavnom siročiće, možda i ponekog zatvorenika. Ipak, najviše ga raduju devojke.“ Pogleda zamišljeno Keinvin. „Gladan je devojaka.“

„Kao i mnogi ljudi, gospodare kralju“, odvrati Keinvin suvo.

„Njihova glad nije kao Diurnahova“, upozori je Kadvalon. „Vračevi su mu rekli da je onaj ko nosi štit presvućen uštavljenom kožom device nesavladiv u boju.“ Sleže ramenima. „Ne mogu reći da sam se lično uverio u to.“

„I vi mu šaljete decu?“, reče Keinvin optužujućim tonom.

„Znaš li za neku drugu vrstu devica?“, uzvrati Kadvalon.

„Mislimo da je u dodiru s bogovima“, reče Birtig, kao da objašnjava Diurnahovu želju za nevinim robinjama, jer izgleda kao ljudak. Jedno oko mu je crveno.“ Zastade da sastruže komad sive ovčetine o prednji zub. „On štitove pokriva kožom“, nastavi kad je od mesa načinio kašu, „pa ih boji krvlju i zato se njegovi ljudi nazivaju Krvavim štitovima.“ Kadvalon načini znak protiv zla. „Neki kažu i da jede devojačko meso“, nastavi Birtig, „ali u to nismo sigurni; ko zna šta sve ludi čine?“

„Ludi su bliski bogovima“, zabrunda Kadvalon. Očigledno je bio užasnut svojim severnim susedom. Nikakvo čudo, pomislih.

„Samo neki od ljudih su bliski bogovima“, reče Merlin. „Ne svi.“

„Diurnah jeste“, upozori ga Kadvalon. „Čini ono što želi, kome i kako želi, a bogovi ga čuvaju dok to radi.“ Još jednom ja načinu znak protiv zla i poželeh da sam tamo u dalekoj Dumnoniji, gde ima sudova i palata i dugih rimske drumova.

„Sa dvesta kopalja“, reče Merlin, „mogao bi da izjuriš Diurnaha iz Lejna. Mogao bi da ga spereš natrag u more.“

„Pokušali smo jednom“, reče Kadvalon. „Pedeset mojih ljudi je umrlo od proliva za samo nedelju dana i još pedeset se treslo u sopstvenim izlučevinama, a uvek su nas okruživali njegovi ratnici. Zavijali su, jašući na brdskim konjićima, i zasipali nas kopljima iz mraka. Kad smo se domogli Boduana, našli smo samo veliki zid na kome su visili umirući stvorovi, krvarili, vrištali i uvijali se na kukama, i niko od mojih ljudi nije mogao da se nosi s tim užasom. Nisam ni ja“, priznao je. „A i da sam mogao, šta onda? On bi utekao na Ajnis Mon i trajalo bi danima, nedeljama dok bih našao brodove da ga sledim preko vode. Nemam ni vremena, ni koplanika, ni zlata da nagnam Diurnaha u more, pa mu dajem decu umesto toga. Manje me košta.“ Prodrao se na roba da mu donese još medovine, onda bacio mrk pogled na Keinvin. „Daj mu nju“, reče Merlinu, „i on će tebi možda dati Kazan.“

„Neću mu dati ništa u zamenu za Kazan“, odreza Merlin. „Osim toga, on i ne zna da Kazan postoji.“

„Zna on“, ubaci se Birtig. „Cela Britanija zna zašto si pošao na sever. Zar misliš da njegovi враčevi ne žele da nađu Kazan?“

Merlin se osmehnu. „Pošalji svoje kopljanike sa mnom, gospodare kralju, i uzećemo oboje - i Kazan i Lejn.“ Kadvalon samo šmrknu na taj predlog. „Diurnah, Merline, lako nauči čoveka da bude dobar sused. Pustiće te da prođeš kroz moju zemlju jer se bojim tvoje kletve ako to ne učinim, ali nijedan moj čovek neće poći s tobom. A kad tvoje kosti ostanu u pesku Lejna, kazaću Diurnahu da si upao u moju zemlju i da o tome nisam imao pojma.“

„Da li ćeš mu javiti kojim putem dolazimo?“, upita Merlin, jer su pred nama sad bila dva puta. Jedan je vodio uz obalu i obično se zimi koristio za put ka severu, dok je drugi bio Crni put, koji je većina ljudi smatrala neprolaznim tokom zime. Merlin se nadao da ćeš, usudivši

se da krenemo Crnim putem, iznenaditi Diurnaha i otići sa Ajnis Mona pre nego što on sazna da smo uopšte i došli.

Kadvalon se nasmešio jedini put te noći. „On to već zna“, reče kralj, pa pogleda Keinvin, najsvetliju priliku u zadimljenoj, mračnoj dvorani. „I nesumnjivo se raduje vašem dolasku.“

Da li je Diurnah znao da dolazimo. Crnim putem ili je Kadvalon samo nagadao? Pljunuo sam za svaki slučaj, da nas sve zaštitim od zla. Kratkodnevница je bila tu, najduža noć u godini kad život zamire, kad nada kopni i demoni gospodare vazduhom; u to vreme mi ćemo biti na Crnom putu.

Kadvalon nas je smatrao budalama, Diurnah nas je čekao, a mi smo se umotali u krvna i spavali.

Sunce je zasjalo narednog jutra, pretvorivši okolne vrhove u bleštave šiljke čija nam je belina vređala oči. Nebo je bilo skoro sasvim čisto, a jak veter dizao je sneg s tla i kovitlao ga u blistave oblake koji su lebdeli kroz bele predele. Natovarili smo ponje, prihvatali od Kadvalona nevoljno darovane ovčije kože, pa pošli ka Crnom putu, koji je počinjao odmah tu, severno od Kaer Geja. Uz taj drum ne beše naselja, ni imanja, niti žive duše koja bi nam ponudila skrovište: ništa osim neravne staze preko divljih planinskih prepreka koje su štitile srce Kadvalonovih zemalja od Diurnahovih Krvavih štitova. Početak druma beše obeležen dvema motkama; na obema su poput kruna stajale ljudske lobanje iskićene ritama s kojih su duge ledenice klaparale na vetru. Lobanje su gledale na sever ka Diurnahu, talismani protiv njegovog zla. Videh Merlin gde dodiruje gvozdeni amulet koji mu je visio o vratu dok je prolazio između lobanja i setih se njegove jezive zakletve da će početi da umire onog trena kad stupimo na Crni put. Sad, dok su naše čizme škripale i krckale kroz netaknut sneg, znao sam da je zavet smrti počeo da deluje. Posmatrao sam ga, ali ne videh nikakve znake nemira dok smo se celog tog dana peli na brda, klizali po snegu i grcali u oblacima sopstvenog zamagljenog daha. Noć smo proveli u napuštenoj ovčarskoj kolibi na kojoj se poput blagoslova još držao klimavi krov od starih brvana i istrulele slame; iskoristili smo je da podložimo vatru koja je slabašno svetlucala u snežnoj mrklini.

Ujutru nismo stigli da pređemo više od četvrt milje, kad rog zabruja s uzvišenja iza nas. Stali smo i osvrnuli se rukama zaklonivši oči. Na vrh brda niz koje smo se sasuljali prethodne večeri videsmo tamnu kolonu ljudi. Bilo ih je petnaest, svi sa štitovima, mačevima i kopljima. Kad su bili sigurni da su privukli našu pažnju, počeše malo da trče, a malo da se kližu niz varljivu snežnu kosinu. Njihov pokret stvori veliku oblačastu perjanicu koja otplovi na vetru u pravcu zapada.

Moji ljudi nisu čekali da im naredim, već stadoše u vrstu, skidoše štitove s leđa i naperiše kopljja, načinivši tako živi zid preko druma. Kavanove dužnosti dao sam Ajsi i on riknu na ljudе da se ukopaju u mestu, ali još dok je govorio, ja razaznah čudnovati znamen naslikan na jednom od štitova koji su nam se primicali. Bio je to krst, a to hrišćansko znamenje nosio je samo jedan čovek za kog sam znao. Galahad.

„Prijatelji!“, dobacih Ajdi, pa potrčah. Sad sam mogao da vidim sve ljudе koji su dolazili i svi su pripadali mom odredu koji je bio ostavljen u Siluruji i primoran da služi kao Lancelotova dvorska straža. Na njihovim štitovima još je bio naslikan Arturov medved, ali Galahadov krst ih je vodio. On je mahao i vikao, ja sam činio isto, tako da nijedan nije čuo ni

reč od onog drugog sve dok se nismo seli i zagrlili se. „Gospodaru prinče,” pozdravih ga i zagrlih ga ponovo jer je od svih prijatelja koje sam ikad imao on bio najbolji.

Imao je svetlu kosu i lice onako široko i snažno kao što je lice njegovog polubrata Lancelota bilo usko i prefinjeno. Kao i Artur, ulivao je poverenje na prvi pogled, i da su svi hrišćani bili poput Galahada, mislim da bih prihvatio krst još tih davnih dana. „Klizali smo se celu noć preko grebena”, on pokaza nazad na put, „i napola se smrzli. Vi mora da ste se odmorili ovde?” Uperi prst prema pramičku dima koji je još lelujao iznad naše vatre.

„Bilo je toplo i suvo”, rekao sam i potom, kad su se pridošlice pozdravile sa starim drugovima, zagrlio sam svakog od njih i predstavio ih Keinvin. Jedan po jedan padali su na kolena i zaklinjali joj se na odanost. Svi su čuli kako je pobegla s veridbenog pira da bi bila sa mnom i voleli su je zbog toga. Sad su prinosili gole mačeve njenom kraljevskom dodiru. „Šta je s ostalim ljudima?”, upitah Galahada.

„Otišli su Arturu.” Namrštio se. „Niko od hrišćana nije pošao, nažalost. Sem mene.”

„Misliš da je paganski Kazan vredan ovoga?”, pitao sam, pokazavši na smrznuti put pred nama.

„Diurnah je na kraju tog puta, prijatelju”, reče Galahad, „a čujem da je on kralj s više zla u sebi nego ijedan stvor koji je ikad ispuzao iz đavolje Jame. Zadatak hrišćana je da se bore protiv zla, i ja sam tu.” Pozdravio je Merlinu i Nimju i onda, budući da je bio princ i tako na ravnoj nozi s Keinvin, zagrlio ju je. „Ti si srećna žena”, čuh ga gde šapuće.

Nasmešila se i poljubila ga u obraz. „Još srećnija sad kad si ti tu, gospodaru prinče.”

„To je istina, naravno.” Galahad se odmače jedan korak, pogleda mene, pa ponovo nju. „Čitava Britanija govori o vama dvoma.”

„Zato što je čitava Britanija zatrpana dokonim jezicima”, skresa Merlin iznenada se razgoropadivši, „a mi treba da krenemo na put, pa molim vas dvoje da završite s ogovaranjem.” Lice mu je bilo zgrčeno, živci na ivici pucanja. Pripisao sam to godinama i napornom putu po ciči zimi, pokušavajući da ne mislim na njegov zavet smrti.

Putovanje kroz planine uzelo nam je još dva dana. Crni put nije bio dug, ali jeste bio težak; uspinjao se preko okomitih bregova i vodio kroz prazne udolice u kojima je i najtiši zvuk odjekivao šuplje i hladno, odbijajući se o ledom okovane strmine. Pronašli smo napušteno naselje u kom smo proveli drugu noć našeg puta; okrugle kamene čatrlje bile su ušuškane unutar zida visine čoveka na koji smo postavili tri stražara da osmatraju svetlucave, mesečinom obasjane planinske kose. Goriva za vatru nije bilo, te smo sedeli zbijeni u gomilu, pevali i pričali priče, trudeći se da ne mislimo na Krvave štitove. Galahad nam je te noći preneo novosti iz Silurije. Reče da je njegov brat odbio da stoluje u staroj Gundleusovoj prestonici Nidumu jer je bila predaleko od Dumnonije, a jedina udobnost koju je nudila beše propala rimska kasarna. Stoga je upravu Silurije preselio u Isku, veliku rimsku tvrđavu koja je ležala kraj Uska, na samoj granici silurskih zemalja. Do Gventa se odatle moglo dobaciti kamenom. Tako se Lancelot primakao Dumnoniji što je mogao više, a da pri tom ostane u Siluriji. „On voli podove od mozaika i mermerne zidove”, reče Galahad, „a u Iski ih ima taman toliko da bude zadovoljan. Doveo je tamo svakog druida iz Siluri je.”

„U Siluriji nema druida”, zareža Merlin. „Bar ne onih koji nešto valjaju.”

„Onda su to oni koji sebe nazivaju druidima”, kaza Galahad strpljivo. „Ima dvojicu koje neobično ceni i plaća im da bacaju kletve.”

„Na mene?”, upitah dotakavši gvožđe na balčaku Hajvelbana.

„Između ostalih“, odvrati Galahad, bacivši pogled na Keinvin; prekrstio se. „Zaboraviće vremenom“, dodade, pokušavajući da nas umiri.

„Zaboraviće kad bude mrtav“, reče Merlin, „a i tada će bes poneti preko Mosta mačeva.“ Drhtao je, ali ne zato što se plašio Lanselotovog neprijateljstva - smrzavao se. „Ko su ti takozvani druidi koje on neobično ceni?“

„Tanabursovi unuci“, reče Galahad, a ja osetih ledenu ruku kako mi steže srce. Ubio sam Tanabursa i, iako sam imao pravo na njegovu dušu, ipak bejah hrabra luda koja je ubila druida i kletva koju je Tanaburs bacio na umoru još je lebdela oko mene.

Napredovali smo lagano narednog dana jer nas je Merlin usporavao. Uporno je govorio da mu je dobro i odbijao je svaku pomoć, ali prečesto je posrtao, lice mu je bilo požutelo i ispijeno, a vazduh je uzimao kratkim, hripavim udusajima. Nadali smo se da ćemo minuti poslednji klanac pre večeri, ali još smo se uspinjali ka njemu kad je svetlo kratkog dana izbledelo. Čitavog tog popodneva Crni put nas je mnogim zavojima vodio naviše. Istina, nazivati to putem bilo je čisto izrugivanje. Gadna kamenita staza iznova i iznova se ukrštala sa smrznutim potokom, na čijim su čestim kaskadama debeli slojevi leda pravili ispuštenja. Konjići su se klizali i ponekad odbijali da se pomere s mesta; činilo se da smo ih više gurali nego vodili, ali kako se poslednji tračak svetla zamrzao na zapadu, dosegli smo klanac, baš onakav kakav sam video u mom grčevitom snu na vrhu Dolforvina. Jednako tmuran, jednako hladan, mada nije bilo crne aveti da prepreči Crni put koji se sada strmo spuštao do uzane ravnice u priobalju Lejna, protežući se dalje na sever do same obale.

Aiza te obale ležao je Ajnis Mon.

Nikad ne bejah video blagosloveno ostrvo. Slušao sam o njemu čitavog života, znao za njegovu moć i jadikovao što su ga Rimljani poharali Crne godine, ali video sam ga samo u snu. Sada, u zimskom sutonu, nimalo nije nalikovalo tom divnom snoviđenju. Nije se kupao u suncu, već su ga oblaci natkrilili tako da je veliko ostrvo delovalo mračno i preteće; pretnja se činila još gorom od mrgodnog svetlucanja crnih bara koje su presecale niske brežuljke. Gotovo da nije bilo snega na ostrvu, ali su njegove krševite obale bile bele, izjedene sivom, rđavom morskom vodom. Padosmo na kolena kad smo ugledali ostrvo, svi izuzev Galahada; na koncu se i on spusti na jedno koleno u znak poštovanja. Kao hrišćanin, on je ponekad snevao da poseti Rim ili čak daleki Jerusalim, ako takvo mesto zaista postoji; Ajnis Mon bio je naš Rim i naš Jerusalim, i sad nam je pred očima bilo njegovo posvećeno tlo.

Takođe smo bili u Lejnu. Prešli smo neoznačenu granicu i ono nekoliko naseobina u ravnom priobalju beše Diurnahovo gospodarstvo. Polja behu pod tananim snežnim pokrovcem, dim se vio iz koliba, ali nikakvo ljudsko obliče nije se micalo u tom mračnom prostoru i svi mi smo se, mislim, pitali kako da sa kopna pređemo na ostrvo. „Postoji jedan brodar u zatonu“, kaza Merlin čitajući nam misli. Jedini je on od svih nas već bio na Ajnis Monu, ali pre dugo vremena, mnogo pre no što je saznao da Kazan još postoji. Odlazio je tamo dok je Leodegan, Ginevrin otac, vladao zemljom, u danima pre no što su Diurnahove trošne lađe doplovile iz Irske da Leodegana i njegove crkve bez majke pometu iz njihovog kraljevstva. „Ujutro ćemo otići do obale i platiti našeg brodara“, reče Merlin. „Dok Diurnah sazna da smo u njegovoj zemlji, već ćemo otići.“

„Slediće nas na Ajnis Mon“, kazao je Galahad uznemireno. nas ni tamo neće biti“, odvrati Merlin. Kinu. Hladnoća je učinila da izgleda jadno. Nos mu je curio, obrazu behu bledi, s vremenom na vreme neobuzdano je drhtao, ali našao je nekakvo prašnjavo bilje u maloj kožnoj vrećici i progutao ga sa šakom rastopljenog snega. Posle je tvrdio da mu je dobro.

Sledećeg jutra izgledao je mnogo gore. Noć smo proveli u raselini među stenama i nismo se usudili da založimo vatu uprkos tome što je Nimju bacila čini skrivanja, pomoću lobanje tvora koju smo našli dalje uz put. Naši stražari osmatrali su ravnicu gde su tri slaba odsjaja vatre odavala ljudsko prisustvo, a mi ostali smo se zbili jedno uz drugo među stenjem, gde smo drhtali, proklinjali hladnoću i pitali se hoće li zora ikad doći. Došla je najzad sa sipljivim, nezdravim svetlom koje je činilo da udaljeno ostrvo izgleda mračnije i zlokobnije no ikad. Ali čini koje je bacila Nimju su izgleda delovale, jer ne beše nijednog kopljanika na kraju Crnog puta.

Merlin se sada tresao i bio previše slab da bi hodao, pa su ga četvorica mojih kopljonoša ponela u nosiljci od kopalja i ogrtača. Suljali smo se i probijali naniže do prvih kržljavih, vетром povijenih stabala u šumarcima Lejna. Put je tonuo ovde i brazde su bile tvrde od mraza tamo gde je krivudao između pogubljenih hrastova, tanušnih zelenika i malih, opustelih polja. Merlin je stenjao i drhtao, a Ajsa se pitao treba li da se vratimo. „Povratak preko planina bi ga sigurno ubio“, odgovori Nimju. „Idemo dalje.“

Došli smo do račvanja puta i tu našli prvi znak Diurnahovog prisustva. Beše to kostur, učvršćen konopima od konjske dlake i okačen na kolac, tako da su suve kosti čegrtale na britkom zapadnom vetru. Tri vrane behu prikovane za prečagu podno ljudskih kostiju; Nimju omirisa njihova ukočena tela ne bi li razaznala kakvom su vradžbinom prožete njihove smrti. „Pišaj! Pišaj!“, uspeo je Merlin da dobaci iz ležaljke. „Brzo, devojko! Pišaj!“ Zakašljao se grozno, pa okrenuo glavu da pljune sluz ka jarku. „Neću umreti“, obodri sebe, „neću umreti!“ Leže ponovo dok je Nimju čučala kraj koca. „On zna da smo ovde“, upozori me Merlin.

„Je li on ovde?“, upitah, čučnuvši kraj njega.

„Neko jeste. Budi na oprezu, Derfele.“ Zatvorio je oči i uzdahnuo. „Tako sam star“, reče tih, „tako strašno star. A ovde je sve rđavo, svud oko nas.“ Odmahnu glavom. „Odnesi me do ostrva, to je sve, samo se dočepaj ostrva. Kazan će izlečiti sve.“

Nimju završi, pa pričeka da vidi u kom će pravcu para iz njene mokraće odlebdeti, a vetar je ponese ka desnom križanju i taj znamen nam odredi put. Pre no što produžimo, Nimju priđe jednom od konja i pronađe kožnu torbu. Uze iz nje šačicu vilenjačkih strelica i orlovske kamenčića, koje razdeli kopljanicima. „Zaštita“, objasnila je dok je polagala zmijsko jaje u Merlinovu nosiljku. „Napred“, naredila je.

Hodali smo čitavog jutra, usporeni Merlinovom nosiljkom. Nismo videli nikoga, i to odsustvo života jezivo je zastrašilo moje ljudje jer se činilo da koračamo zemljom mrtvih. Bilo je oskoruša i bobica božikovine u živicama, drozdova i crvendaća na granama, ali nigde ne beše goveda, ovaca ili ljudi. Ugledali smo jedno naselje iz kog je vetar razvejavao dim, ali bilo je daleko i niko nije izašao da nas vidi sa zida koji je opasivao kuće.

Pa ipak, bilo je ljudi u ovoj mrtvoj zemlji. Shvatismo to kad smo zastali da se odmorimo u maloj dolini, gde se potok tromo vukao između zaleđenih obala, u lugu malih, crnih, nakriviljenih hrastova. Svaka od isprepletanih grana bila je fino islikana zamrznutim injem. Počinuli smo pod njima sve dok me Gvajlam, kopljanik koji je stražario na začelju, nije pozvao. Otišao sam do ivice luga i video da je vatra upaljena na nižim planinskim obroncima. Plamen se nije video, samo gusta kaša sivog dima koja se zastrašujuće kovitlala pre no što bi je zapadni vetar poneo dalje. Gvajlam pokaza vrhom koplja na dim, pa pljunu da odvrati zlo.

Galahad mi priđe. „Znak?“, upita me.

„Verovatno.“

„Dakle, znaju da smo ovde.“ Krstio se.

„Znaju.“ Pridružila nam se i Nimju. Nosila je Merlinov teški crni štap i samo je ona izgledala kao da puca od snage. Merlin je bolovao, mi ostali bejasmo opsednuti strahom, ali što smo dublje zadirali u Diurnahove crne zemlje, to je Nimju bivala sve strašnija. Približavala se Kazanu i njegov zov joj je goreo u kostima kao vatrica. „Posmatraju nas“, rekla je.

„Možeš li nas sakriti?“, pitao sam, želeći još neku njenu vradžbinu za nevidljivost.

Odmahnula je glavom. „Ovo je njihova zemlja, Derfele, i njihovi bogovi ovde imaju moć.“ Nacerila se kad Galahad po drugi put načini znak krsta. „Tvoj prikucani bog neće savladati Krom Daba“, reče.

„On je tu?“, upitah prestrašeno.

„Ili neki njemu nalik“, odgovorila je. Krom Dab bio je Crni bog, čopavi i zlobni užas koji je donosio mračne more. Drugi bogovi, rečeno je, izbegavaju Krom Daba, pa je bilo verovatno da smo prepušteni samo njegovoj moći.

„Znači, propali smo“, reče Gvajlam, izmiren sa usudom.

„Budalo!“, zasikta Nimju na njega. „Propali smo samo ako ne uspemo da nađemo Kazan. U tom slučaju svi smo gotovi, bez razlike. Hoćeš li ti čitavo jutro da gledaš taj dim?“, upitala je mene.

Nastavili smo. Merlin više nije mogao ni da govori i zubi su mu cvokotali, čak i pošto smo nagomilali krvna na njega. „Umire“, reče mi Nimju smirenog.

„Onda treba da nađemo sklonište“, odvratih, „i da naložimo vatru.“

„Pa da nam svima bude toplo dok nas kolju Diurnahovi kopljjanici?“, prezriivo odbaci moj predlog. „On umire, Derfele, jer je blizu svog sna i jer se nagodio s bogovima“, objasnila je.

„Njegov život za Kazan?“ Keinvin, koja je koračala uz mene s druge strane, postavila je to pitanje.

„Ne baš“, priznade Nimju. „Ali dok ste vas dvoje uređivali vašu malu kućicu“, to je izgovorila podrugljivo, „mi smo otišli u Kadar Idris. Prineli smo žrtvu tamo, drevnu žrtvu, i Merlin je zavetovao svoj život, ne Kazanu, već potrazi. Ako nađemo Kazan, živeće, ali ako omanemo, on umire, a sen prinete žrtve posedovaće Merlinovu dušu za sva vremena.“

Znao sam šta znači drevno žrtvovanje, iako nikad nisam video da je neko to činio u naše doba. „Ko je žrtvovan?“, pitao sam.

„Niko koga znaš. Niko koga mi znamo. Samo čovek.“ Nimju odbi da priča o tome. „Ali njegova sen je ovde, gleda nas i ne želi da uspemo. Želi Merlinov život.“

„Šta ako Merlin svejedno umre?“, pitao sam.

„Neće, budalo! Ne ako nađemo Kazan.“

„Ako ga ja nađem“, reče Keinvin uznemirenog.

„Naći ćeš ga“, uveravala je Nimju.

„Kako?“

„Sanjaćeš“, kaza Nimju, „i san će nas odvesti do Kazana.“

A Diurnah, shvatih kad smo dospeli do moreuza koji je delio kopno od ostrva, želi da ga nađemo. Signalne vatre govorile su da nas njegovi ljudi posmatraju, ali se nisu pokazivali niti pokušali da spreče naše putovanje; to je govorilo da Diurnah zna za čim tragamo i da nam želi uspeh kako bi Kazan uzeo za sebe. Nije bilo drugog razloga da nam toliko olakša put do Ajnis Mona.

Moreuz ne beše širok, ali je siva voda hučala, kovitlala se i penila brišući kroz kanal. More se brzo kretalo ovim tesnacem stvarajući zloslutne vrtloge ili se zapenjeno kršilo o prikriveno stenje. Ali more ne beše toliko strašno kao udaljena obala, tako potpuno prazna,

mračna i sumorna kao da samo čeka da nam usisa duše. Drhtao sam dok sam gledao tu travom obraslu strmen u daljini, nemoćan da isteram iz glave sliku davnog Crnog dana, kad su Rimljani stajali na ovoj istoj kamenitoj plaži, a ta daleka obala beše načičkana druidima koji bacahu svoje grozne kletve na strane vojnike. Kletve su podbacile, Rimljani su prešli preko i Ajnis Mon je umro; sad smo mi stajali na istom mestu u poslednjem očajničkom nastojanju da vratimo godine i namotamo unatrag vekove tuge i nevolja kako bismo Britaniju vratili u blagosloveno doba pre dolaska Rimljana. Biće to Merlinova Britanija, Britanija bogova, Britanija bez Saksona, Britanija puna zlata, svečanih dvorana i čuda.

Pošli smo na istok do najužeg dela tesnaca i tamo, zaobišavši kameni rt, pod obrisima zemljanog zida napuštene utvrde nađosmo dve barke nasukane na šljunak malenog zatona. Tuce ljudi čekalo je uz brodiće kao da su nas očekivali. „Brodari?”, upita me Keinvin.

„Diurnahove brodovođe”, rekoh, i dotakoh gvožđe na balčaku Hajvelbana. „Žele da pređemo.” Plašilo me je što nam kralj poduhvat čini tako jednostavnim.

Mornari nas se uopšte nisu plašili. Behu to zdepaste, grube prilike, brada ulepljenih ribljom krljušti, u debeloj vunenoj odeći. Nisu nosili oružje, osim noževa za čišćenje ribe i ribarskih ostvi. Galahad upita jesu li videli nekog od Diurnahovih kopljanika, ali oni samo slegoše ramenima kao da ne razumeju njegov jezik. Nimju im se obrati na svom maternjem irskom i oni odgovoriše sasvim Ijubazno. Rekoše da nisu videli Krvave štitove i da pre prelaska moramo čekati da plima dosegne vrhunac. Samo je tada, činilo se, moreuz bio bezbedan za brodove.

Načinili smo Merlinu postelju u jednoj od barki, pa se Ajsa i ja popesmo do napuštene tvrđave. Osmatrali smo kopno. Drugi stub dima dizao se ka nebu iz doline kržljavih hrastova, ali se ništa drugo nije promenilo i na vidiku ne beše dušmana. Ali oni su bili tamo. Nismo morali videti njihove krvlju premazane štitove da bismo znali koliko su blizu. Ajsa dotače oštricu koplja. „Čini mi se, gospodaru”, reče, „da će Ajnis Mon biti dobro mesto za umiranje.“ Nasmešio sam se. „Bio bi još bolje mesto za život, Ajsa.“

„Ali naše duše će svakako biti bezbedne ako umremo na svetom ostrvu?”, pitao je sa strepnjom.

„Biće bezbedne”, obećah mu, „a ti i ja ćemo preći Most mačeva zajedno.“ A Keinvin će, obećah sebi, biti samo korak ili dva ispred nas, jer ću je svojom rukom ubiti pre nego što je ijedan Diurnahov čovek dodirne. Isukao sam Hajvelban dugog sečiva još umrljanog garom po kom je Nimju ispisala svoju vradžbinu i uperih vrh mača u Ajsino lice. „Zakuni se”, naredih mu.

On se spusti na jedno koleno. „Reci u šta, gospodaru.“

„Ako ja umrem, Ajsa, a Keinvin još bude u životu, onda je moraš poseći jednim udarcem mača pre no što je se Diurnahovi ljudi dočepaju.“

On poljubi šiljak mača. „Kunem se, gospodaru.“

S visokom plimom odumreše i kovitlaci vodenih struja, te je more ležalo mimo, izuzev od vetra namreškanih talasa koji podigoše brodiće sa šljunka. Ispeli smo konje na palubu, a onda zauzeli svoja mesta. Barke behu dugačke i uske, i čim smo se smestili među lepljive ribarske mreže, brodar nam pokaza da treba da izbacujemo vodu koja je curila između nakatranisanih dasaka. Koristili smo kalpake da hladno more vratimo natrag i ja sam se molio Manavidanu, morskom bogu, dok su lađari uglavljavali duga vesla na njihova mesta. Merlin je drhtao. Lice mu beše bleđe nego ikad, ali sa gadnim žutim prelivom i umrljano krpicama pene koja mu je kapala iz krajeva usta. Nije bio pri svesti, ali je mrmljao čudne stvari u svom ropcu.

Lađari su pevali čudnu pesmu dok su potezali vesla, ali učutaše kad smo dospeli do sredine moreuza. Zastali su tamo i po jedan čovek iz svakog broda pokaza nazad ka kopnu.

Okrenusmo se. Isprva sam mogao da vidim samo tamnu liniju obale ispod obrisa planina od crnog škriljca što je probijao kroz belinu snega. Ali onda videh odrpanu crnu stvar gde se miče odmah iza kamenite plaže. Beše to barjak, tek lepršave trake platna vezane za motku, a trenutak kasnije se nad obalom tesnaca ukaza i stroj ratnika. Smejali su nam se, njihovo cerekanje nošeno hladnim vетrom jasno se čulo kroz huk talasa. Svi su jahali na kudravim konjićima i bili odeveni u nešto što je ličilo na razderane komade ofucane crne tkanine koje je vetar vijorio poput zastavica. Nosili su štitove i ogromna ratna koplja kakva su Irci voleti; ni štitovi ni koplja nisu me uplašili, ali sam se iznenada naježio od nekakve dronjave, kosmate divljačnosti tih ljudi. Ili je jeza došla zbog susnežice koja je, naneta zapadnjakom, počela da sipa otvarajući sitne jamice u sivoj površini mora.

Otrcani crni jahači gledali su kako naše barke pristaju uz Ajnis Mon. Mornari nam pomogoše da iznesemo Merlina i izvedemo konje na obalu, pa porinuše lađice natrag u more.

„Zar nije trebalo da zadržimo lađe ovde?“, pitao je Galahad.

„Kako?“, upitah ja. „Moralni bismo da podelimo ljudi, neki da čuvaju lađe, a neki da prate Keinvin i Nimju.“

„Pa kako ćemo otići s ostrva?“, hteo je da zna Galahad.

„Sa Kazanom će sve biti moguće“, prisvojio sam samopouzdanje od Nimju. Nisam imao drugi odgovor da mu dam, a nisam imao smelosti da mu kažem istinu. Istina je bila da sam se osećao osuđenim na propast. Osećao sam da kletve druida iz davnina i sad lede naše duše.

Od obale smo udarili na sever. Galebovi su kričali na nas, kružeći kroz susnežicu, dok smo se uspinjali iz kamenjara do goletnog vetrovitog vresišta, iz kog su tek ponegde izvirivale stene. U staro doba, pre nego što su Rimljani došli da unište Ajnis Mon, zemlja beše gusto pošumljena svetim hrastovima pod kojima su nastajale najveće tajne Britanije. Prema novostima o tim ritualima upravljalje su se Britanija, Irska, pa čak i Galija, jer na ovu zemlju su dolazili bogovi i ovde je veza između ljudi i božanstva bila najjača pre nego što su je raskinuli kratki rimske mačevi. Beše to sveto tlo, ali takođe i vrlo nepogodno za putovanje, jer posle samo sat hoda dođosmo do prostrane močvare; činilo se da će nam zaprečiti prolaz do unutrašnjosti ostrva. Tumarali smo duž granice blatišta tražeći stazu, ali nije je bilo; tako, kad je svetlost dana počela da gasne, držacima kopalja stadosmo da isipavamo najčvršće prolaze kroz klinasto busenje trave i varljive prostirke kala koji je pretio da nas usisa. Noge nam je promočilo ledeno blato, a susnežica je nalazila put kroz krvna u koja smo bili umotani. Jedan od konjića se zaglibio, a drugi počeo da ludi od straha tako da smo rastovarili obe životinje, njihov preostali teret podelili među sobom, pa ih ostavili.

Glavinjali smo dalje ponekad se odmarajući na našim okruglim štitovima, koji su služili kao plitki čunovi i izdržavali našu težinu neko vreme dok gadna voda ne bi konačno počela da utiče u njih i primorava nas da opet ustanemo. Susnežica je padala sve žešće i gušće šibana jakim vетrom koji je sravnjivao sa tlom močvarno bilje i unosio hladnoću duboko u naše kosti. Merlin je uzvikivao nepoznate reči i cimao glavom na obe strane dok je neke od mojih ljudi ostavljala snaga iscrpljena mrazom koliko i zlobom bogova, koji god da su sad vladali ovom propalom zemljom.

Nimju se prva dočepala drugog kraja močvare. Skakala je s busena na busen pokazujući nam put i najzad je stigla na čvrsto tlo gde je skakala gore-dole da nam pokaže da smo blizu

bezbednosti. Onda se odjednom sledila na nekoliko trenutaka, pa pokazala Merlinovim štapom u pravcu iz kog smo došli.

Okrenusmo se da vidimo da su crni jahači još s nama, samo što ih je sad bilo više; čitava horda odrpanih Krvavih štitova posmatrala nas je s druge strane močvare. Tri dronjava barjaka vila su se nad njima i jedan od njih diže se u podrugljiv pozdrav pre no što jahači okretoše konje na istok. „Nije trebalo da te dovedem ovde“, rekoh Keinvin.

„Nisi me ti doveo, Derfele“, rekla je. „Došla sam svojom voljom.“ Prstima u rukavici dotakla je moje lice. „I otiči čemo isto tako, Ijubavi.“

Peli smo se od močvare i iza niskog prevoja dospeli do krajolika koji su činila mala polja između namreškanih vresišta, pokatkad prošaranih kamenjarima. Trebalo nam je konačište i našli smo ga u naselju od osam kamenih kućeraka okruženih zidom visine kopinja. Mesto je bilo napušteno, mada je neko živeo ovde, jer su udžerice bile pometene, a pepeo u ognjištima još topao. Poskidali smo busenje s krova jedne kolibe i krovnu gredu isekli na cepanice kojima smo podložili vatru za Merlinu. On je sada drhtao i buncao. Postavili smo straže, onda poskidali krvna i pokušali da osušimo naše promočene čizme i mokre gamašne.

Onda, kad je poslednji pramen svetla stao da se utapa u sivo nebo, ispeo sam se na zid i osmotrio čitav predeo. Nisam video ništa.

Nas četvorica držali smo stražu tokom prvog dela noći, onda je Galahad s još tri kopljaniča osmatrao dok je potrajala ta kišovita tmina i niko od nas nije čuo ništa do vetra i pucketanja vatre u kolibi. Nismo čuli ništa, nismo videli ništa, ali se ipak pri prvom bledunjavom svetlu jutra krv cedila iz tek odrubljene ovčije glave na kraju zida.

Nimju besno odbaci glavu ovce sa zida, pa završta iza zov ka nebu. Uze kesu sivog praha i njime posu svežu krv, pa onda raspali po zidu Merlinovim štapom i reče nam da je zlo oterano. Verovali smo joj jer smo žeželi da joj verujemo kao što smo žeželi da verujemo da Merlin ne umire. Ali on je bio mrtvački bled, plitko je disao i nije puštao ni glasa. Pokušali smo da ga nahranimo poslednjim ostacima hleba, ali su mu mrvice ispadale iz usta. „Moramo naći Kazan danas“, reče Nimju mirno, „pre nego što umre.“ Pokupili smo naš teret, zabacili štitove na leđa, kupili kopinja i sledili je ka severu.

Nimju je bila na čelu. Merlin joj je ispričao sve što je znao o svetom ostrvu i to znanje nas je vodilo na sever celog jutra. Krvavi štitovi pojavili su se ubrzo pošto smo napustili sklonište i sad, kad smo se približili cilju, postali su odvažniji; uvek je bar dvadesetina njih bila na vidiku, a ponekad i triput toliko. Načinili su labav obruč oko nas, ali su se starali da budu podaleko od domaćaja naših kopalja. Susnežica je prestala u osvit, ostavivši za sobom samo hladan, vlažan vetar koji je povijao travu u pustopoljinama i vijorio crne krpe na ogrtačima mračnih jahača.

Samo što je prošlo podne, dođosmo do mesta koje je Nimju zvala Lajn Kerig Bah. Ime je značilo „jezero malih kamenova“. Bila je to tamna plitka lokva vode, okružena močvarom. Ovde su, reče Nimju, stari Briti održavali svoje najsvetije obrede i ovde će, dodala je, naša potraga početi; ali to mesto izgledalo je previše turobno da bi se u njemu tražio najveći Dragulj Britanije. Ka zapadu smo videli malen plitak jezičak mora iza kog beše drugo ostrvo, na jugu i severu nalazila se samo obradiva zemlja i kamenjari, a na istoku se dizalo vrlo nisko okomito brdo okrunjeno gomilom sivih stena nalik na dvadesetak takvih hrpa kraj kojih smo prošli tog jutra. Merlin je ležao kao mrtav. Morao sam da kleknem i prinesem uvo njegovom licu da bih uhvatio tiho grebuckanje svakog daha za koji se s mukom izborio. Položih mu ruku na čelo; bilo je hladno. Poljubih ga u obraz. „Živi, gospodaru“, prošaputah, „živi.“

Nimju reče jednom od mojih ljudi da zabode kopije u zemlju. Ugurao je vrh u tvrdo tlo, a Nimju pokupi pola tuceta ogrtača i, okačivši ih na kopljiste i pritisnuvši im skutove kamenjem, načini nekakav šator. Crni jahači načiniše krug oko nas, ali su ostali dovoljno daleko da ni oni nas, a ni mi njih ne bismo mogli da ometamo.

Nimju začeprka pod krznom vidre koje je nosila i izvadi srebrnu kupu iz koje sam pio na Dolforvinu i s njom malu glinenu bočicu zapečaćenu voskom. Uvukla se u šator i pozvala Keinvin da dođe za njom.

Čekao sam i gledao kako vetar goni crne talase preko jezera, a onda Keinvin iznenada vrisnu. Zavrišta još jednom, užasno, i ja jurnuh ka šatoru, ali me zaustavi Ajsino kopije. Galahad, koji je bio hrišćanin i nije trebalo da veruje ni u šta od svega ovoga, stade kraj Ajse i sleže ramenima. „Došli smo dovde“, reče. „Sad treba isterati stvar do kraja.“

Keinvin vrisnu još jednom, a ovog puta Merlin se odazva nejakim, žalosnim jaukom. Klekoh kraj njega, pomilovah mu čelo i pokušah da ne mislim na grozite koje je Keinvin snevala u crnom šatoru.

„Gospodaru?“, pozva me Ajsa.

Okrenuo sam se i video da on gleda u pravcu juga, gde se nova grupa jahača priključila oboruču Krvavih štitova. Većina pridošlica bila je na malim brdskim paripima, ali je jedan čovek sedeо na koščatom, mršavom crnom konju. Taj čovek je, znao sam, morao biti Diurnah. Njegov barjak bio je iza njega; za motku poprečno prikovana prečaga, a na njoj dve ljudske lobanje i grozd crnih traka. Kralj beše zaognut u crno, na leđima vranca beše crni pokrovac, a u ruci je nosio veliko crno kopije koje je podigao uspravno u vazduh pre nego što je lagano poterao konja napred. Prilazio je sam i, kad je bio na pedesetak koraka od nas, otkačio je svoj okrugli štit i okrenuo ga naopako da svi vidimo, pokazujući time da ne traži borbu.

Pođoh mu u susret. Iza mene je Keinvin dahtala i jaukala u šatoru, koji su moji ljudi okružili.

Kralj je nosio crni kožni oklop ispod ogrtača. Nije imao kalpak. Štit je bio prekriven rđastim grumuljicama i pomislih da to moraju biti slojevi skorele krvi, baš kao što kožni omotač štita mora da je bio dran s tela robinje. Spustio je jezivi štit u visinu dugih crnih kanija mača kad je konju pritegao dizgine i oslonio veliko kopije o zemlju. „Ja sam Diurnah“, rekao je.

Spustih glavu u naklon. „Ja sam Derfel, gospodare kralju.“

Nasmešio se. „Dobrodošao na Ajnis Mon, gospodaru Derfele' Kadarne“, reče, nesumnjivo žeљeci da me iznenadi time što zna moje puno ime i zvanje. Ali više me je iznenadilo to što je bio lep. Očekivao sam zloduha kukastog nosa, biće iz more, a Diurnah je bio u ranom srednjem dobu, širokog čela i usta, kratko potkresane crne brade koja je isticala njegovu snažnu vilicu. Na njegovojoj pojavi ne beše znakova ludila, ali jeste imao jedno crveno oko, i to je bilo dovoljno da ga načini užasnim. Prislonio je kopije uz bok konja i iz kese za pojasom izvukao zobenu lepinju. „Izgledaš gladno, gospodaru Derfele“, rekao je.

„Zima je vreme za glad, gospodare kralju.“

„Ah nećeš odbiti moj dar, svakako?“ On prelomi lepinju na dve pole i dobaci mi jednu. „Jedi.“

Uhvatih lepinju, ali sam oklevao. „Zarekao sam se da neću jesti, gospodare kralju, dok ne ispunim svoj zadatak.“

„Tvoj zadatak!“, pecnu me, pa lagano stavi svoju polovinu lepinje u usta. „Nije bila otrovana, gospodaru Derfele“, reče kad je progutao zalogaj.

„Zašto bi bila, gospodare kralju?“

„Jer sam ja Diurnah i ubijam svoje neprijatelje na tako mnogo načina.“ Opet se nasmešio.

„Pričaj mi o tvom zadatku, gospodaru Derfele.“

„Došao sam da se molim, gospodare kralju.“

„Ah!“, izusti on, ispuštajući zvuk koji je ukazivao na to da sam ja konačno razotkrio sve tajne. „Zar molitve izrečene u Dumnoniji tako malo vrede?“

„Ovo je sveto tlo, gospodare kralju“, rekoh.

„Ovo je takođe moje tlo, gospodaru Derfele Kadarne“, kaza on, „i verujem da bi stranci trebalo da traže dozvolu pre nego što mi se poseru na zemlju i zapišaju mi zidove.“

„Ako smo te ičim uvredili, gospodare kralju“, rekao sam, „molimo za oprost.“

„Prekasno je za to“, reče on blago. „Vi ste sad ovde, gospodaru Derfele, i ja osećam smrad vaših govana. Prekasno. Dakle, šta da radim s vama?“ Govorio je tiho, gotovo nežno, predstavljajući se kao čovek s kojim se nije teško dogovoriti. „Šta da radim s vama?“, pitao je ponovo, a ja ne dадох одговор. Krug crnih jahača nije se micao, nebo je otežalo od oblaka i Keinvin je s jauka prešla na slabo stenjanje. Kralj podiže štit, ali ne zato što je pretio već zato što mu je njegova težina žuljala kuk i ja, zgrožen, videh da koža ljudske ruke i šake visi s donje ivice. Vetar je lelujaо zamašćenu kožu prstiju. Diurnah primeti moju stravu i osmehnu se. „Bila mi je nećaka“, reče, pa se zagleda mimo mene i još jedan lagani smešak mu se ukaza na licu. „Lisica je dignuta sa loge, gospodaru Derfele.“

Osvrnuh se i videh da je Keinvin izašla iz šatora. Odbacila je vučja krvna i obukla haljinu belu kao kost, koju je nosila na veridbenom piru, skuta još umrljanih blatom koje joj je pršтало pod stopalima kad je pobegla iz Kael Sasa. Bila je bosonoga, raspuštene zlatne kose. Meni se činilo da je u zanosu. „Princeza Keinvin, verujem“, reče Diurnah.

„Tako je, gospodare kralju.“

„Još je devica, čujem?“, upita kralj. Nisam odgovorio. Diurnah se naže da nežno protrlja uši konja. „Bilo bi uljudno od nje, zar ne misliš, da me je pozdravila kad je došla u moju zemlju?“

„I ona mora da se moli, gospodaru.“

„Pa onda, nadajmo se da njene molitve vrede.“ Nasmejao se. „Daj mi je, gospodaru Derfele, ili ćete svi umreti najsporijom smrću. Imam ljudе koji umeju da skidaju kožu s čoveka pedalj po pedalj dok ga ne prevore u gomilu sirovog mesa i krvi koja ipak može da stoji na nogama. Može čak i da hoda!“ Potapšao je vrat konja rukom u rukavici, pa mi se opet nasmešio. „Gušio sam ljudе njihovim sopstvenim govnima, gospodaru Derfele, pritiskao ih kamenjem, spaljivao ih, sahranjivao žive, stavljao ih u postelju s gujama, utapao ih, izgladnjivao ih i čak sam ih plasio do smrti. Toliko je mnogo zanimljivih načina, ali daj mi princezu Keinvin, gospodaru Derfele, i obećavam ti smrt hitru kao zvezda padalica.“

Keinvin je krenula na zapad i moji ljudи su zgrabili Merlinovu nosiljku, pokupili ogartače, oružje i zavežljaje i pošli za njom. Pogledao sam Diurnaha. „Jednog dana, gospodare kralju“, rekoh, „baciću tvoju glavu u jamu i zatrpati je govnima robova.“ Okrenuo sam mu leđa i otisao.

Nasmejao se. „Krv, gospodaru Derfele!“, povikao je za mnom. „Krv! To je ono čime se bogovi hrane, a tvoje će biti za bogatu gozbu! Nateraću tvoju ženu da je pije u mojoj postelji!“ I s tim rečima mamuznuo je konja i okrenuo ga ka svojim ljudima.

„Ima ih sedamdeset i četiri“, reče mi Galahad kad sam ga sustigao. „Sedamdeset i četiri muškarca i kopinja. A nas je trideset i šest kopljaničkih, jedan samrtnik i dve žene.“

„Neće još napasti“, uverih ga. „Čekaće dok ne nađemo Kazan.“

Keinvin mora da se smrzavala u tankoj haljini bez ikakve obuće, ali znojila se kao po letnjem danu dok je teturala preko trave. Bilo joj je teško i da stoji, a kamoli da hoda, i grčila se kao što sam se ja grčio pošto sam pio iz srebrne kupe na Dolforvinu; ali Nimju beše uz nju, govorila joj je i pomagala, ali ju je pri tom, začudo, odvraćala od pravca kojim je želela da ide. Diurnahovi mračni konjanici držali su korak s nama, pokretni prsten Krvavih štitova koji je išao preko kao proređen, širok obruč u čijem se središtu nalazila naša mala družina.

Keinvin je, uprkos omami, sada gotovo trčala. Jedva da je bila pri svesti i ustima je oblikovala reči koje nisam mogao da razaberem. Oči joj behu prazne. Nimju ju je uporno vukla u jednu stranu, terajući je da sledi kozju stazu koja je zavijala ka severu iza brežuljka okrunjenog sivim stenama, ali što smo bliže prilazili tom visokom lišajevima prekrivenom kamenju, Keinvin se sve više opirala; Nimju je morala da uposli svu svoju snagu i žilavost ne bi li je zadržala na uskom puteljku.

Čeoni deo obruča crnih jahača već je minuo strmo brdašce pa je i ono poput nas bilo opkoljeno njima. Keinvin je cvilela i bunila se, pa je počela da udara Nimju po rukama, ali ova ju je držala čvrsto i vukla je dalje; Diurnahovi ljudi neprekidno su se kretali zajedno s nama.

Nimju je čekala dok staza nije zavila do tačke od koje je strmi kameniti vrh brda bio najmanje udaljen, pa je naponsetku pustila Keinvin da pojuri slobodno. „Do stena!“, zavrištala je. „Svi! Do stena! Trčite!“

Dadosmo se u trk. Shvatih šta je Nimju radila sve vreme. Diurnah se nije usudio da nas napadne dok ne vidi kuda idemo; da je video Keinvin kako juriša na brdo, sigurno bi poslao tuce kopljaniča da zaposednu njegov vrh, a ostale da nas pohvataju. Sad, zahvaljujući oštromoj Nimju, imaćemo okomit lavirint ogromnih stena da nas štiti, istih stena koje su, ako je Keinvin u pravu, čuvale Kazan od Klidno Eidina kroz više od četiri i po veka u kojima je tmina narastala. „Trk!“, cičala je Nimju, a svud oko nas crni jahači su šibali svoje brdske konjiće dok se obruč stezao da nam preseče put.

„Trčite!“, vrisnu Nimju još jednom. Pomagao sam u nošenju Merlina, Keinvin se već pentrala preko stena, a Galahad je vikao ljudima da nađu mesto gde mogu stajati u zaklonu stenja i koristiti kopinja. Ajsa je ostao sa mnom, kopinja spremnog da obori svakog crnog jahača koji mu dođe na dohvati. Gvajlam i još trojica zgrabiše Merlina iz naših ruku i poneše ga do podnožja stena baš kad su nas najbrža dvojica Krvavih štitova sustigla. Vrištali su u izazov dok su mamuzali konje uzbrdo; štitom odbih u stranu dugačko kopije prvog čoveka, pa zamahnuh sopstvenim tako da čelično sečivo pade kao toljaga na glavu konjića. Živinče zanjišta i pade postrance, a Ajsa sjuri kopije u trbuš jahača, dok se ja okretoh drugom jahaču. Držak njegovog kopinja tresnu o moje i on projuri kraj mene, ali uspeh da ščepam šaku dugih otcranih traka koje su se vile za njim i povučem ga sa omalene životinje. Mlatio me je dok je padao. Nagazih mu čizmom pod grlo, podigoh kopije i zarih ga snažno naniže, u srce. Nosio je kožni prsnik ispod poderane tunike, ali kopije probi oboje i iznenada kroz njegovu crnu bradu pokulja krvava pena.

„Nazad!“, zaurla Galahad na nas, Ajsa i ja dobacismo štitove i kopinja ljudima već bezbednim među stenjem na vrhu, pa se ispesmo i sami. Kopije crne držalje zaklopara na stenu pored mene, onda me snažna ruka ščepa za zglob i povuče gore. Merlina su na sličan način izvukli preko stena, pa ga bez mnogo poštovanja bacili nasred vrha brda gde je, poput kupe obrubljene prstenom golemlih gromada, zjapila duboka kamenita jama. Keinvin beše u njoj grebući kao raspomamljeno pseto po malim kamenovima kojima šupljina beše

ispunjena. Ispovraćala se i ruke su joj nesvesno kopale po smeši bljuvotine i hladnih kamenčića.

Brežuljak beše kao stvoren za odbranu. Dušmani su mogli da se penju samo ispomažući se rukama, dok smo mi mogli da se sklonimo u pukotine na vrhu i razračunavamo se sa svakim ko se pojavi. Nekolicina je pokušala da prodre do nas, i ti su urlali dok su im se sečiva zarivala u lica. Pljusak kopalja pade po nama, ali podigosmo štitove i oružje se odbi u stranu, bezopasno. Postavio sam šest ljudi u sredinu da bi štitovima zaklanjali Merlina, Nimju i Keinvin, dok su ostali branili spoljni rub najviše litice. Krvavi štitovi bez konja još jednom navalije i nekoliko trenutaka bejasmo zauzeti ubadanjem i sečom. Jedan od mojih ljudi zaradio je posekotinu od koplja tokom tog kratkog okršaja, ali nije bilo druge štete po nas; crni jahači odneli su četiri leša i šest ranjenika u podnožje brežuljka. „Eto toliko“, rekoh svojima, „o štitovima od devičanske kože.“

Čekali smo sledeći napad, ali nije došao. Umesto toga Diurnah sam potera konja uz kosinu. „Gospodaru Derfele?“, pozva me svojim varljivo prijatnim glasom i, kad se moje lice promoli između dva kamena, počasti me svojim smirenim osmehom. „Moja cena je skočila“, reče kralj. „Sad, u zamenu za brzu smrt tražim i princezu Keinvin i Kazan. Kazan je to po šta ste došli, je li tako?“

„Kazan pripada čitavoj Britaniji, gospodare kralju“, rekoh.

„Ah! Misliš da ja nisam dostojan čuvar?“ Zavrteo je glavom tužno. „Gospodaru Derfele, ti tako olako vređaš ljude. Kako beše? Moja glava u jami da po njoj seru robovi? Kako jadnu maštu imаш. Moja, bojim se, ponekad izgleda prekomerna čak i meni samom.“ Zastao je i pogledao u nebo kao da procenjuje koliko će još potrajati svetlo dana. „Ratnici mi baš i ne pretiču, gospodaru Derfele“, nastavi onim svojim razumnim glasom, „i neću više da ih bacam na vaša koplja. Ali pre ili kasnije moraćete da izađete iz kamenjara i ja ću vas čekati; a dok budem čekao, pustiću da se moja mašta izdigne do novih dostignuća. Prenesi princezi Keinvin moje pozdrave i reci joj da se jako radujem bližem upoznavanju.“ Podiže koplje na pozdrav, rugajući se, onda odjaha natrag do prstena crnih jahača koji su sad potpuno okružili brežuljak.

Spustih se dole u udubljenje na vrhu brega i videh da je ono što smo našli, šta god to bilo, stiglo prekasno za Merlina. Smrt mu se jasno videla na licu. Vilica mu beše razjapljena, a oči prazne kao prostor između svetova. Zubi mu zavokotaše jedanput da pokažu da je još živ. Ali taj život je sad bio samo tanka nit i brzo se predavao. Nimju je uzela nož od Keinvin i grebala je i rila po gomili sitnog kamenja koje je ispunjavalo šupljinu na vrhu. Keinvin se potpuno iscrpljena srozala uz jednu stenu, gde je drhtala i gledala kako Nimju kopa. Kakav god da ju je zanos bio obuzeo, sada je prošao i ja joj pomogoh da očisti prljavštinu s ruku, pa nađoh njena vučja krvna i pokrih je.

Navukla je rukavice. „Sanjala sam“, prošapta da je samo ja čujem, „i videla kraj.“

„Naš kraj?“, upitah uplašeno.

Odmahnula je glavom. „Kraj Ajnis Mona. Bile su tu vrste i vrste vojnika, Derfele, u rimskim suknjama i grudnjacima, sa bronzanim kalpacima. Duge vrste vojnika koji su lovili; ruke s mačevima behu im krvave do ramena jer su samo ubijali i ubijali. U dugom nizu su išli kroz šume i sekli ljude. Ruke su se dizale i spuštale, sve žene i deca su bežali, samo što nisu imali gde da pobegnu, vojnici su ih opkoljavali i kasapili. Malu decu, Derfele!“

„A druidi?“

„Svi mrtvi. Svi izuzev trojice koji su doneli Kazan ovde. Već su bili iskopali jamu za njega, razumeš, pre nego što su Rimljani prešli preko vode, i ovde su ga pohranili, pa prekrili kamenjem iz jezera, a posle toga su preko kamenja rasuli pepeo i golim rukama zapalili vatru kako bi Rimljani pomislili da tu ništa ne može biti zakopano. I kad su to završili, pevajući su otišli u šume da umru.“

Nimju zasikta uzbudeno. Osvrnuh se i videh da je našla mali skelet. Preturala je pod svojim krznima, izvukla kožnu torbu i pronašla dve osušene biljke. Imale su šiljato lišće i majušne izbledele zlatne cvetove. Znala je da umiruje mrtve kosti darujući im asfodel². „Sahranili su i dete“, objasni mi Keinvin zašto su kosti tako male. „Čerka jednog od njih trojice, čuvar Kazana, imala je kratku kosu i narukvicu od lisičje kože. Pokopali su je živu da bi čuvala Kazan dok ga mi ne nađemo.

Nimju, umirivši dušu čuvara Kazana asfodelom, oslobođi dečje kosti kamenja i napade sve dublju rupu nožem, obrecnuvši se na mene da joj pomognem. „Kopaj mačem, Derfele!“ naredi mi i ja poslušno zarih Hajvelban u jamu.

I nađoh Kazan.

Isprva to beše samo odsjaj prljavog zlata, potom ga Nimju otre rukom i ukaza se teška zlatna ivica. Kazan je bio mnogo veći od rupe koju smo mi načinili i ja naredih Ajsi i još jednom čoveku da nam pomognu da je proširimo. Kupili smo kamenje kalpacima, radeći u očajničkoj žurbi, jer Merlinova duša je treperila na samom kraju njegovog dugog života. Nimju je dahtala i grcala dok je napadala ostatak tesno uglavljenog kamenja, donetog ovde iz svetog jezera Lejn Kerig Bah.

„Umro je!“, vrissnu Keinvin. Klečala je pored Merlina.

„Nije umro!“, procedi Nimju kroz stisnute zube, pa ščepa zlatnu ivicu obema rukama i poče da cima Kazan svom svojom snagom. Pridružih joj se i izgledalo je nemoguće da pomerimo taj ogromni sud sa sve težinom kamenja još navaljenog na njegov duboki trbuh; ali nekako, uz pomoć bogova, izvukosmo taj veliki predmet od srebra i zlata iz njegove mračne jame.

Tako smo izneli izgubljeni Kazan Klidno Eidina na svetlost dana.

Beše to velika posuda, široka koliko raspon ispruženih ruku, duboka koliko za oštircu lovačkog noža. Beše načinjena od debelog neravnog srebra, stajala je na tri kratka zlatna nogara i bila je ukrašena raskošnim prizorima od zlata. Tri zlatna obruča bila su pričvršćena za ivicu da bi se Kazan mogao obesiti iznad vatre. Beše to najveći Dragulj Britanije i mi smo ga iščupali iz groba razbacujući kamenje. Videh kako je zlato koje ga je ukrašavalо bilo izrezbareno u obličja ratnika, bogova i jelena. Ali nismo imali kad da se divimo Kazanu jer Nimju mahnito izbaci poslednje kamenove iz njegovog trbuha i vrati ga natrag u rupu pre nego što strže crno krvno s Merlinovog tela. „Pomozi mi!“, vrissnu, i zajedno otkotrljasmo starca do jame i u ogroman srebrni sud. Nimju mu ugura noge iza zlatnog ruba Kazana, pa ga pokri ogptačem. Tek tada se nasloni na stenje. Bilo je ledeno, ali njeno lice je blistalo od znoja.

„Mrtav je“, reče Keinvin tihim preplašenim glasom.

„Ne“, poricala je Nimju umorno. „Nije.“

„Bio je hladan!“, pobuni se Keinvin. „Bio je hladan i nije disao.“ Obisnula mi se o vrat i stala da jeca tih. „Umro je.“

„Živ je“, reče Nimju grubo.

² Asfodel ili zlatoglav, vrsta biljke, kod Homera nazvana cvećem smrti (prim. prev.)

Ponovo je počela kiša; sitne, pljuckave, vетrom noшene kapi načiniše kamenje skliskim i prošaraše krv na vrhovima naših kopalja. Merlin je ležao pokriven i nepomičan u jami Kazana, moji ljudi osmatrali su neprijatelje preko ivica sivih stena, crni jahači su nas okruživali i ja sam se pitao kakvo nas je ludilo dovelo na ovo bedno mesto u mračnom, hladnom zakutku Britanije.

„I, šta ćemo činiti sada?“, upita Galahad.

„Čekaćemo“, odreza Nimju. „Samo ćemo čekati.“

Nikad neću zaboraviti hladnoću te noći. Kristali leda nahvatali su se na stenama i, ko bi dotakao oštricu kopinja, ostavio bi komadić kože slepljen za čelik. Bilo je tako jezivo hladno. Kišu je u sutan zamjenio sneg, pa je prestao, a potom je posustao i vетar; oblaci su otplovili na istok i nad morem se ukazao ogroman pun Mesec. Bio je to Mesec bogat znamenjima; velika naduta srebrna lopta beše zamogljeni pramićima oblaka u daljini nad okeanom po kom su gmizali crni i srebrni talasi. Zvezde nikad nisu bile tako sjajne. Golemo obliče Belovih dvokolica blještalo je nad nama u večnoj trci za sazvežđem koje smo zvali pastrmka. Bogovi su živeli među zvezdama i ja otposlal molitvu da zapešta kroz ledeni vazduh u nadi da će se domoći tih dalekih blistavih plamenova.

Neki od nas su dremali, ali bio je to plitak san iscrpljenih, smrznutih i preplašenih ljudi. Naši neprijatelji, okruživši brdo kopinja, zapalili su vatre. Krvavi štitovi su na konjićima doneli gorivo i velike vatre su gorele u noći, bljujući varnice ka jasnom nebu.

Ništa se nije micalo u jami Kazana, gde je Merlinovo umotano telo bilo zaklonjeno od mesečine visokom stenom. Odatile smo i mi naizmenično motrili na prilike jahača pored vatri. S vremena na vreme bi dugo kopije poletelo iz noći, sečivo bi bleskalo na mesečini pre no što bezopasno zvekne o stenje.

„Šta ćeš sad činiti s Kazanom?“, upitah Nimju.

„Ništa do Samajna“, rekla je umorno. Ležala je zgrčena kraj gomile zavežljaja odbačenih u udubljenje na vrhu, odmarajući stopala na kamenju koje smo tako očajnički izbacivali iz jame. „Sve mora biti kako treba, Derfele. Mesec mora biti pun, vreme pogodno i svih trinaest Dragulja na broju.

„Pričaj mi o Draguljima“, oglasi se Galahad s drugog kraja udubine.

Nimju pljunu. „Da bi mogao da nas ismevaš, hrišćanine?“

Galahad se nasmešio. „Hiljade ljudi vas ismevaju, Nimju. Kažu da su bogovi mrtvi i da bi nadu trebalo položiti u ljudi. Treba da sledimo Artura, vele oni, i veruju da je vaša potraga za kotlovima, plaštovima, noževima i rogovima gotovo jednako glupa kao i smrt na Ajnis Monu. Koliko je britskih kraljeva poslalo ljudi da vam pomognu u pohodu?“ Promeškoljio se, pokušavajući da nađe nešto udobnosti u hladnoj noći. „Nijedan, Nimju, nijedan, baš zato što vas ismevaju. Prekasno je, kažu. Rimljani su promenili sve i razboriti ljudi govore da je tvoj Kazan mrtav kao Ajnis Trebs. Hrišćani kažu da je vaša rabota đavolja, ali je ovaj hrišćanin, draga Nimju, došao ovde sa svojim mačem i za to mi, najdraža gospo, duguješ makar uljudnost.“

Nimju ne beše svikla na ukore, osim možda od Merlina, i nakostrešila se na Galahadov blagi prigovor, ali se na kraju opustila. Navuče Merlinovo medveđe krzno na ramena i zguri se. „Dragulje su nam ostavili bogovi“, poče. „Bilo je to odavno, kad je Britanija bila čitav svet. Ne beše drugih zemalja, samo Britanija i beskrajno more skriveno najgušćom maglom. Tad je bilo dvanaest britskih plemena, dvanaest kraljeva, dvanaest dvorova i samo dvanaest bogova. Ti bogovi hodili su zemljom baš kao i mi. Jedan od njih, Bel, čak se oženio smrtnicom;

naša gospa ovde," pokaza Keinvin koja je upijala priču žudno kao i bilo koji kopljanik, „potomak je njih dvoje.“

Zastala je kad od vatre nog obruča provali rika, ali nije bilo nagoveštaja bilo kakve pretnje i tišina opet zavlada u noći. Nimju nastavi sa pričom. „Ali drugi bogovi, zavidni što ovih dvanaest vladaju Britanijom, siđoše sa zvezda i pokušaše da preotmu Britaniju od njenih bogova; u bitkama je propatiло dvanaest plemena. Jedan udarac božanskog koplja mogao je da ubije stotinu ljudi i nijedan zemaljski štit nije mogao da zadrži mačeve bogova. Zato je dvanaest bogova, jer su voleli Britaniju, dali plemenima dvanaest Dragulja. Svaki Dragulj je trebalo držati u kraljevskom dvoru i njegovo prisustvo je sprečavalo da koplja bogova padaju na dvor ili ubijaju narod. Ne behu to veličanstveni predmeti. Da je dvanaest bogova podarilo raskošne stvari, drugi bi ih bogovi videli, pretpostavili čemu služe i ukrali ih da zaštite sebe. Stoga, dvanaest darova behu sasvim obične stvari: mač, kotarica, rog, dvokolice, pojasa, nož, tocilo, ogrtač s rukavima, plašt, sud, tabla za igru i ratnički prsten. Dvanaest običnih predmeta i sve što su bogovi tražili od nas bilo je da se staramo o dvanaest Dragulja, da ih čuvamo na sigurnom i odajemo im počasti, a zauzvrat, uz to što su nas štitili, svako pleme je moglo iskoristiti dar da prizove svog boga. Dopuštali su jedno prizivanje godišnje, samo jedno, ali je i to davalо nešto moći plemenima u užasnom ratu bogova.“

Zastala je i prikupila krvna oko mršavih ramena. „Tako su plemena imala svoje Dragulje“, nastavila je, „ali je Bel, zato što je veoma voleo svoju smrtnu devojku, njoj podario trinaesti Dragulj. Dao joj je Kazan i rekao da, čim počne da stari, treba samo da napuni Kazan vodom, uroni u njega i ponovo bude mlada. Tako je u svoj svojoj lepoti mogla ići uz Bela zauvek. A Kazan je, kao što ste videli, predivan. Zlatan i srebran, lepsi od ičega što bi ljudska ruka mogla da napravi. Druga plemena su ga videla i zavist ih je grizla; tako su počeli Britski ratovi. Bogovi su ratovali u visinama, a dvanaest plemena na zemlji i jedan po jedan Dragulj je preotiman, ili su ih trampili za kopljanike, i bogovi su, gnevni, prestali da ih štite. Kazan je ukraden, Belova ljubav je ostarila i umrla, a Bel je na nas bacio kletvu. Kletva je donela postojanje drugih zemalja, i naroda, a Bel je obećao da, ako jedne Samajnske noći prikupimo na jednom mestu dvanaest Dragulja iz dvanaest plemena i izvedemo valjane obrede, a trinaesti Dragulj napunimo vodom koju nijedan čovek ne piće, ali bez koje nijedan čovek ne može da živi, dvanaest bogova će nam opet doći u pomoć.“ Utihnula je, slegla ramenima i pogledala Galahada. „Zato si, hrišćanine“, reče, „doneo svoj mač ovde.“

Dugo je vladala tišina. Mesečina je klizila po stenama, prikradajući se sve bliže jami u kojoj je Merlin ležao prekriven tankim ogrtačem.

„Imate li svih dvanaest Dragulja?“, upita Keinvin.

„Većinu“, izbeže Nimju da odgovori precizno. „Ali čak i bez onih dvanaest, Kazan ima neizmernu moć. Neviđenu moć. Veću moć nego svi drugi Dragulji skupa.“ Pogleda ratoborno preko jame ka Galahadu. „A šta ćeš ti činiti, hrišćanine, kad se uveriš u tu moć?“

Galahad se nasmeši. „Podsetiće te da sam nosio mač u tvojoj potrazi“, reče tiho.

„Svi ćemo. Mi smo ratnici Kazana“, prošaputa Ajsa, ispoljivši pesničku crtu koju od njega nisam očekivao. Ostali kopljanici su se smešili. Brade im behu sleđene i bele, šake umotane u krpe i trake krvna, a oči su gledale tupo – ali oni su bili ti koji su pronašli Kazan. Ponos zbog tog podviga ili je ispunjavao, čak i uz spoznaju da će s prvim svetlom morati da kidišu na Krvave štitove i svoju propast.

Keinvin se skupila uz mene pod mojim vučjim krvnom. Sačekala je da Nimju zaspí, pa primakla lice sasvim uz moje. „Merlin je mrtav, Derfele“, reče tiho.

„Znam“, odgovorio sam, jer nije bilo ni pokreta ni zvuka u jami Kazana.

„Dotakla sam mu lice i ruke“, prošaptala je, „i bili su hladni kao led. Stavila sam oštricu noža kraj njegovih usana i nije se zamaglila. Mrtav je.“

Ćutao sam. Voleo sam Merlinu jer mi je bio poput oca i nisam mogao da se pomirim s njegovom smrću u trenutku našeg trijumfa, ali nisam se ni nadao da će ga opet videti živog. „Treba da ga sahranimo ovde“, rekla je Keinvin u pola glasa, „u njegovom Kazanu.“ Opet nisam progovarao. Njena ruka potraži moju. „Šta da radimo?“

Da umremo, pomislih, ali opet ne rekoh ništa.

„Nećeš dopustiti da me odvedu?“, prošaputa ona.

„Nikad“, odgovorio sam.

„Dan kad sam tebe srela, gospodaru Derfele Kadarne“, reče, „bio je najlepši dan mog života. Tog trena mi potekoše suze, a da li od radosti ili tuge zbog svega što će izgubiti u hladno svitanje, ne mogu da kažem.“

Pao sam u nemiran san i sanjao da sam zaglibljen u močvari, okružen crnim jahačima koji su se kao magijom kretali po raskvašenom tlu, i onda sam shvatio da ne mogu da dignem štit i video mač kako mi se spušta na desno rame. Trgoh se iz sna posežući za kopljem i videh da se to samo Gvajlam nenamerno dotakao mog ramena, pentrajući se uza stenu da preuzme stražu. „Oprosti, gospodaru“, prošapta on.

Keinvin je spavala u pregibu moje ruke, a Nimju se ubundala s druge strane. Galahad, svetle brade pobelele od mraza, blago je hrkao, a ostali kopljanići su ili dremali ili samo ležali, umrvljeni od hladnoće. Mesec je sad bio gotovo tačno iznad mene, iskošenim zracima obasjavši zvezde na naslaganim štitovima mojih ljudi i kameniti zid jame koju smo iskopali u udubljenju brega. Nestalo je maglovite koprene koju je nabrekli mesec bio navukao dok je prelazio preko mora; sad je to bio jasan, čvrst, hladan disk izgraviran poput blistavog tek iskovanog srebrnjaka. U um mi je došla slika majke kako mi govori ime čoveka koji živi na Mesecu, ali nisam mogao prizvati tačno sećanje. Majka mi je bila Saksonka, trudna sa mnom kad je zarobljena u jednom upadu Dumnonaca. Rečeno mi je da je još živa negde u Siluriji, ali nisam je video od dana kad me je druid Tanaburs oteo iz njenih ruku i pokušao da me ubije u žrtvenoj jami. Merlin me je našao i podigao, postao sam Brit, Arturov prijatelj i čovek koji je ugrabio zvezdu Povisa iz dvora njenog brata. Kakav čudan životni put, pomislio sam, i kako je tužno što će biti prekinut ovde na svetom ostrvu Britanije.

„Prepostavljam da nema sira?“, reče Merlin.

Zurio sam u njega, misleći da još sanjam.

„Ona bleda vrsta, Derfele“, govorio je nestrpljivo, „koja se mrvi. Ne tvrda tamnožuta stvar. Ne podnosim taj tvrdi tamni sir.“

Stajao je u jami i zurio netremice u mene; ogrtač koji mu je pokrivaо telо sad je visio s njegovih ramena kao šal.

„Gospodaru?“, izustih slabašnim glasom.

„Sir, Derfele. Nisi me čuo? Željan sam sira. Imali smo malo. Bio je umotan u platno. I gde mi je štap? Čovek malo prilegne i odmah mu dignu štap. Zar nije preostalo nimalo poštenja? Grozan je ovo svet. Nema sira, nema poštenja i nema mi štapa.“

„Gospodaru!“

„Prestani da se dereš na mene, Derfele. Nisam gluv, samo gladan.“

„O, gospodaru!“

„Sad cmizdriš! Baš mrzim kad neko slini. Sve što tražim je mrva sira, a ti se rasplačeš kao dete. A, evo mi ga štap. Dobro je.“ Štap je ležao kraj Nimju i on ga podiže, pomogavši se njime da se izvuče iz jame. Ostale kopljonoše su se razbudile i sad su blenule u njega. Onda se Nimju promeškolji i čuh kako je Keinvin ostala bez daha. „Prepostavljam, Derfele“, reče Merlin počevši da pretura po nagomilanim zavežljajima u potrazi za sirom, „da si nas uvukao u nevolju? Opkoljeni smo, je l' tako?“

„Tako je, gospodaru.“

„Brojno nadjačani?“

„Da, gospodaru.“

„Teško meni, Derfele, teško meni. I ti sebe nazivaš gospodarom ratnika? Sir! Evo ga. Znao sam da ga imamo. Divno.“

Uperio sam drhtavi prst u jamu. „Kazan, gospodaru.“ Hteo sam da znam da li je ovo jedno od čuda Kazana, ali sam se previše začudio i previše mi je lagnulo da bih bio jasan.

„Da, Derfele, vrlo lep Kazan. Prostran, dubok, pun osobina koje čovek traži od kazana.“ Zagrize komad sira. „Izmučen sam glađu!“ Još jednom je zagrizao, pa se zavalio na stenu i sve nas obuhvatio likujućim pogledom. „Nadjačani i opkoljeni! Vidi, vidi! Šta će doći sledeće?“ Strpao je ostatak sira u usta i otro mrve sa dlanova. Izdvojio je poseban osmejak za Keinvin, pa dugom rukom posegao za Nimju. „Sve u redu?“, upita je.

„Jeste“, rekla je mirno dok se smeštala u njegovo naručje. Samo ona nije izgledala iznenađeno njegovim buđenjem i očigledno dobrim zdravlјem.

„Osim što smo opkoljeni i nadjačani!“, podrugnuo se. „Šta nam je činiti? Kad je stvar hitna, obično je najbolje žrtvovati nekog.“ S očekivanjem je prelazio pogledom po krugu zapanjenih ljudi. Lice mu je povratilo boju i njegova stara zlobna snaga mu se vratila. „Derfela, možda?“

„Gospodaru!“, pobuni se Keinvin.

„Gospo! Ne tebel! Ne, ne, ne, ne i ne. Ti si učinila dovoljno.“

„Bez žrtvovanja, gospodaru“, zatraži Keinvin.

Merlin se nasmešio. Činilo se da je Nimju zaspala na njegovim rukama, ali za nas ostale više nije bilo sna. Kopije klepnu o niže stene i zvuk natera Merlina da mi pruži štap. „Popni se na vrh, Derfele, i okreni moj štap ka zapadu. Ka zapadu, zapamti, ne ka istoku. Potrudi se i, za promenu, uradi nešto kako valja, hoćeš li? Naravno, ako hoćeš da posao bude dobro obavljen, obavi ga sam, ne bih da budim Nimju. Polazi.“

Uzeo sam štap i ispentrao se uz stene do najviše tačke brežuljka. Sledeći Merlinova uputstva, uperih štap ka udaljenom moru.

„Ne vitlaj njime!“, doviknu mi Merlin. „Uperi ga! Oseti njegovu moć! Nije to motka za teranje volova, momče, to je štap druida!“

Držao sam štap ispružen ka zapadu. Diurnahovi crni jahači mora da su osetili magiju jer njihov vrač iznenada stade da zavija i grupa ratnika pohita uz strminu da zavitla kopija na mene.

„Sada“, viknu Merlin kad su kopija pala podno mojih nogu, „daj mu moć, Derfele, daj mu moć!“ Usredsredio sam se na štap, ali zaista ništa nisam osećao, mada je Merlin izgledao zadovoljno mojim naporom. „Donesi ga dole sad“, reče, „i odmori se malo. Moraćemo pošteno da se napešaćimo ujutru. Ima li još sira? Mogao bih da pojedem punu vreću.“

Ležali smo na hladnoći. Merlin nije htio da razgovara o Kazanu niti o svojoj bolesti, ali sam osetio promenu raspoloženja kod svih nas. Najednom bejasmo puni nade. Živećemo. Keinvin beše ta koja je prva videla put u spasenje. Prodrla me je, pa pokazala ka Mesecu i

videh da je njegovo do maločas čisto, jasno obliče zamagljeno obučem treperavog inja. Magleni krug izgledao je kao prsten od dragog kamenja posutog prahom, tako su jako ti sićušni šiljci blještali oko punog srebrnog Meseca.

Merlin nije mario za Mesec, još je pričao o siru. „U Dun Sejlu je živela žena koja je pravila najkrasniji mekani sir“, rekao nam je. „Umotavala ga je u lišće koprive ako se dobro sećam, zatim ga po pola godine uporno držala u drvenoj zdeli ispranoj ovnujskom pišačkom. Ovnujska pišačka! Neki ljudi su stvarno vrlo glupavo sujeverni, ali je sir svejedno bio odličan.“ Zakikotao se. „Terala je svog jadnog muža da prikuplja mokraću. Kako li je to činio? Nikad mi se nije mililo da pitam. Da nije držao ovna za rog i golica ga, šta mislite? Ili je možda donosio svoju mokraću i nikad joj nije rekao. Ja bih tako uradio. Postaje toplije, ne čini vam se?“

Svetlucavo ledeno inje oko Meseca je izbledelo, ali od toga Mesec nije postao sjajniji. Naprotiv, zamaglila ga je ređa izmaglica koja je plutala na blagom zapadnom vetrusu, koji je zaista bio topao. Svetle zvezde izgubiše sjaj, kristali mraza na stenama topili su se s vlažnim odsjajem i svi smo prestali da cvokoćemo. Ponovo smo mogli da dotaknemo vrhove naših kopalja. Magla se spuštalala.

„Dumnonci, naravno, tvrde da je njihov sir najbolji u Britaniji“, nastavi Merlin revnosno kao da niko nema pametnija posla no da sluša o siru. „Priznajem, ume da bude dobar, ali je često previše tvrd. Sećam se kad je Uter jednom polomio Zub na parče sira s imanja nedaleko od Lindinisa. Raspao se nadvoje! Nesrećnik je trpeo bolove nedeljama. Nikad nije mogao podneti da mu čupaju Zub. Davio me je da izmađijam nešto, ali magija, začudo, ni kad ne deluje na zube. Oči, da. Creva - svaki put. Ponekad deluje i na mozak, mada toga ima pre malo u Britaniji ovih dana. Ali na zube? Nikada. Moram se pozabaviti time kad budem imao malo vremena. Svejedno, uživam da čupam zube.“ Nasmešio se neobično, pokazujući retkost koju je nosio u ustima - niz savršeno zdravih zuba. Artur beše blagosloven na sličan način, ali mi ostali patili smo od zubobolja.

Podigoh pogled i videh da su najviše stene već gotovo skrivene maglom, sve gušćom svakog trenutka. Bila je to druidska magla, ključala je neprozirna i bela pod Mesecom, zaogrćući čitav Ajnis Mon ogrtačem svojih isparenja.

„U Siluriji“, reče Merlin, „daju ti bele grudve splaćina i nazivaju ih sirom. Tako su odurne da ih ni miševi neće, ali šta čovek da očekuje od Silurije? Jesi li nešto hteo da mi kažeš, Derfele? Izgledaš uzbuđeno.“

„Magla, gospodaru“, rekoh.

„Kako ti dobro opažaš, Derfele“, reče on s divljenjem. „Možda bi izvukao Kazan iz jame? Vreme je da odemo, Derfele, vreme je da odemo.“

I otišli smo.

poglavlje drugo

Uzaludni rat

I

„Ne!“, povika Igrejn ugledavši poslednji pergament na hrpi.

„Ne?“, upitah ljubazno.

„Ne možeš prekinuti priču ovde!“, rekla je. „Šta se sve desilo tamo?“

„Otišli smo, naravno.“

„O, Derfele!“ Bacila je pergament. „Imam sudopere koje pričaju priče bolje od tebe! Ispričaj kako se sve zabilo, naređujem!“

I ja joj ispričah.

Bližio se osvit i magla beše gusta kao runo kad smo uspeli da se sasuljamo niz stenje i okupimo se na travnatoj zaravni na vrhu brežuljka; bili smo u opasnosti da pogubimo jedni druge ako napravimo samo jedan korak. Merlin naredi da obrazujemo lanac tako što će se svako držati za ogrtač onog ispred sebe. Tada, s Kazanom privezanim na moja leđa, spuzasmo se nizbrdo u koloni jedan po jedan. Merlin nas je, pruživši ruku sa štapom, proveo kroz obruč Krvavih štitova i nijedan nas nije primetio. Čuo sam Diurnaha kako više na njih da se rašire, ali su crni jahači znali da je to druidska magla i više su voleli da ostanu uz svoje vatre. Ipak, tih prvih nekoliko koračaja behu najopasnija deonica našeg puta.

„Ali sve pripovesti kažu da ste svi vi nestali,“ navaljivala je moja kraljica. „Diurnahovi ljudi govorili su da ste odleteli s ostrva. To je čuvena priča! Majka mi je pričala. Nemoj mi reći da ste samo odšetali.“

„Ali, jesmo,“ rekoh.

„Derfele!,“ korila me je.

„Nismo nestali“, kazao sam strpljivo, „a nismo ni odleteli, šta god da ti je majka pričala.“

„Dobro, šta se onda desilo?“, pitala je jednak razočarana mojim dosadnim pripovedanjem.

Hodali smo satima sledeći Nimju koja je imala neobjašnjivu sposobnost da pronađe put kroz tminu i magluštinu. Nimju je bila ta koja je moj odred provela kroz noć pred bitku u dolini Lag, i tada nas je, po toj neprozirnoj zimskoj magli, odvela do jedne od velikih travnatih humki koje je načinio stari narod. Merlin je poznavao to mesto. Uistinu, tvrdio je da je prespavao tu mnogo godina ranije i naredio je trojici mojih ljudi da maknu kamenje s ulaza koji se otvarao između dve iskrivljene, travom prošarane gomile zemlje, koje su štrčale upolje kao rogovi. Tada smo, jedan po jedan, na rukama i kolenima upuzali u crnu utrobu humke.

To beše grobnica od naslaganog kamenja koje je obrazovalo središnji hodnik, odakle se granalo šest manjih odaja. Drevni ljudi pokrili su hodnik i odaje kamenim pločama, pa preko njih nabacali zemlju. Oni nisu spaljivali svoje mrtve poput nas, niti su ih ostavljali pod hladnom zemljom kao što to čine hrišćani; smeštali su ih u kamene odaje u kojima su još ležali svaki sa svojim blagom bilo je tu rožnatih pehara, jelenskih rogova, kamenih vrhova za koplja, noževa od kremena, bronzanog posuđa i ogrlica od dragocenih komadića ahata nanizanih na istrule životinjske žile. Merlin nije dopuštao da uznemiravamo pokojnike čiji

smo gosti bili; zbili smo se jedni uz druge u hodniku da ne poremetimo mir odaja s moštimi. Pevali smo i pripovedali. Merlin reče da su drevni ljudi bili zaštitnici Britanije pre nego što su Briti došli i da postoje mesta gde još obitavaju. On je boravio u tim dubokim, izgubljenim dolinama negde u divljini i naučio je ponešto od njihovih čini. Ispričao nam je kako su svake godine uzimali prvorodeno jagnje, vezivali ga u pleter i zakopavali na pašnjaku da bi osigurali da sva sledeća jagnjad budu zdrava i snažna.

„Mi još to činimo“, reče Ajsa.

„Zato što su vaši preci učili od starog naroda“, reče Merlin.

„U Benouku“, reče Galahad, „običavali smo da kožu prvog jagnjeta prikujemo za drvo.“

„I to deluje“, Merlinov glas odjeknu u hladnom, mračnom hodniku.

„Jadni jaganjci“, reče Keinvin i svi se nasmejaše.

Magla se razišla, ali duboko u mogili nismo osećali smenu dana i noći, sem kad bi neko od nas otvarao ulaz kako bi ispuzao napolje. Morali smo da činimo to s vremena na vreme ako nismo želeli da živimo u vlastitom izmetu; ako bi bio dan kad maknemo kamenje s otvora, krili bismo se između zemljanih rogova mogile i posmatrali crne jahače kako pretražuju polja, pećine, vresišta, kamenjare, brvnare i male šumarke krvih stabala. Tragali su pet dugih dana, i za to vreme smo jeli poslednje mrvice svojih zaliha i pili vodu koja je sipila u humku; onda je Diurnah rešio da se ne bori protiv magije jače od njegove i napustio je potragu. Čekali smo još dva dana da se uverimo kako ne pokušava da nas izmami iz skrovišta; naposletku smo otišli. Ostavismo zlato u riznicama mrtvih na ime najma, zatvorismo ulaz za sobom i pođosmo na istok pod hladnim zracima zimskog sunca. Na obali mačevima zauzesmo dve ribarske barke i otplovismo sa svetog ostrva. Plovili smo ka istoku i pamtiću do kraja života odsev Sunca na zlatnim uresim Kazana i debelom srebrnom trbuhu dok su nas odrpana jedra nosila u sigurnost. Spevali smo pesmu dok smo plovili, Pesmu Kazana, i do današnjih dana je poneko zapeva, mada je to jadna tvorevina u poređenju s pesmama bardova. Pristali smo u Kornoviji i odatle pešačili na jug, preko Elmeta u prijateljski Povis. „I zato, moja gospo“, završih, „sve priče kazuju da je Merlin iščezao.“

Igrejn nabrala obrve. „Zar crni jahači nisu pretražili mogilu?“

„Dvaput“, rekoh, „ali nisu znali za otvor ili su se plašili mrtvih duša u njoj. A Merlin je, naravno, bacio čini skrivanja na nas.“

„Više bih volela da ste odleteli“, gunđala je. „Priča bi bila mnogo bolja.“ Ispustila je uzdah za tim izgubljenim snom. „Ali priča o Kazanu se tu ne završava, je li tako?“

„Avaj, ne.“

„Pa onda...“

„Pa onda, ispričaću je kad dođe na red,“ prekinuo sam je

Nadurila se. Danas nosi ogrtač od sive vune obrubljen vidrinim krznom, u kom izgleda tako lepo. Još nije zanela, što me tera na pomisao da joj nije suđeno da ima decu ili da njen muž, kralj Brokvel, previše vremena troši na svoju naložnicu Nvajlu. Hladno je danas i vетар je navalio na moje prozore razigravajući male plamenove u ognjištu gde se može održati deset puta veća vatrica od one koju mi dopušta biskup Sensam. Mogu čuti sveca kako nešto zakera bratu Arunu, manastirskom kuvaru. Kaša je bila prevruća jutros i opržila je jezik brata Tadvela. Tadvel je dete u našem samostanu, biskupov blizak sadrug u Hristu; prošle godine je biskup objavio da će Tadvel postati svetac. Đavo postavlja mnoge zamke na putu ka pravoj veri.

„Dakle, to ste bili ti i Keinvin“, optuži me Igrejn.

„Šta to?”, upitah.

„Ti si bio njen ljubavnik”, kaza Igrejn.

„Za čitav život, gospo”, priznadoh.

„I nikad se niste venčali?”

„Nikad. Položila je zavet, seti se.”

„Ali ni beba je nije pocepala nadvoje”, reče Igrejn. „Treće dete ju je umalo ubilo”, odgovorio sam, „ali s ostalima je išlo mnogo lakše.”

Igrejn je čučala kraj vatre, nadnevši ruke nad jadne plamičke. „Ti si srećan, Derfele.”

„Jesam li?”

„Zato što si spoznao takvu ljubav.” Izgledala je zavidno. Kraljica nije starija nego što je Keinvin bila kad sam je prvi put video i, kao i Keinvin, bila je prelepa i zasluživala je ljubav dostojnu da je bardovi opevaju.

„Bio sam srećan”, priznadoh. Pod mojim prozorom brat Maelgvin dovršavao je gomilanje cepanica za manastir, cepajući trupce dletom i maljem i pevušeći uz posao. Pesma je kazivala o ljubavnoj priči Riderha i Morag, što je značilo da će Maelgvin trpeti prekore čim sveti Sensam prestane da ponižava Aruna. Mi smo braća u Hristu, govorio nam je svetac, ujedinjeni u ljubavi.

„Nije li Kaneglas bio ljut na sestru što je pobegla s tobom?”, upita Igrejn. „Barem malo?”

„Ni najmanje”, rekoh. „Želeo je da se preselimo u Kaer Sas, ali oboma nam se dopadao Kam Isaf. A Keinvin nikad nije stvarno volela svoju snahu. Heled je bila gundalo, razumeš, i imala je dve vrlo zajedljive tetke. Sve su s neodobravanjem gledale na Keinvin i one su raširile te priče o našoj bruci, ali nas dvoje se zapravo nikad nismo osramotili.” Zastao sam, sećajući se tih davnih dana. „Većina ljudi je bila vrlo prijatna, u stvari”, nastavio sam. „U Povisu je, vidiš, još bilo ozlojeđenih zbog doline Lag. Previše ih je izgubilo očeve, braću i muževe, i Keinvinin prkos im je bio nekakva vrsta odmazde. Uživali su videvši Artura i Lanselota posramljene tako da niko, izuzev Heled i njenih tetaka, nije bio neljubazan prema nama.”

„A Lanselot se nije borio s tobom za nju?”, pitala je Igrejn, zaprepašćena.

„Voleo bih da jeste”, rekoh suvo. „Uživao bih u tome.”

„I Keinvin je tek tako sama izabrala?”, upita Igrejn zapanjena samom pomisli na ženu koja se odvažila na tako nešto. Ustala je i otišla do prozora, gde je neko vreme slušala Maelgvinovo pevanje. „Jadna Gvenivah”, rekla je iznenada. „Opisuješ je kao veoma običnu, debelu i dosadnu.”

„I bila je sve to, nažalost.”

„Ne može svako biti lep”, kazala je sa samopouzdanjem nekoga ko jeste lep.

„Tako je”, složio sam se, „ali ti ne želiš priče o nečemu svakidašnjem. Želiš da Arturova Britanija bukti od strasti, a ja nisam mogao osetiti strah za Gvenivah. Ne možeš upravljati ljubavlju, gospo, samo lepota ili požuda to mogu. Želiš li da svet bude pravičan? Onda samo zamisli svet bez kraljeva i kraljica, bez velikaša, bez strasti i bez magije. Da li bi volela da živiš u tako dosadnom svetu?”

„To nema nikakve veze s lepotom”, pobuni se Igrejn.

„To baš ima veze s lepotom. Šta je tvoj položaj nego srećan slučaj koji te je zadesio na rođenju? I šta je tvoja lepota, ako ne još jedna slučajnost? Da su bogovi”, zastadoh da se ispravim, „da je bog želeo da svi budemo jednaki, takvima bi nas načinio. A kad bismo svi bili isti, šta bi ostalo od tvoje romanse?”

Ostavila se rasprave. „Veruješ li ti u magiju, brate Derfele?”, upita izazivački.

Promislih o tome. „Da”, odgovorih. „Čak i kao hrišćani, možemo verovati u nju. Kako drugačije nastaju čuda ako ne magijom?”

„I Merlin je zaista mogao da stvori maglu?”

Nabrazao sam čelo. „Za sve što je Merlin radio, gospo, postojalo je još neko objašnjenje. Magle zaista dolaze s mora, a izgubljene stvari svakog dana bivaju pronađene.”

„A da li se mrtvi vraćaju u život?”

„Lazar jeste”, rekoh, „i naš Spasitelj.” Prekrstio sam se.

Igrejn načini znak krsta kao po dužnosti. „Ali, da li se Merlin vratio iz mrtvih?”, htela je da zna.

„Nisam siguran da je bio mrtav, gospo”, rekoh obazrivo.

„Ali Keinvin jeste?”

„Sve do smrti, gospo.”

Igrejn je uvrtala pleteni pojas svoje haljine među prstima. „Zar to nije bila magija Kazana? Da može oživeti mrtve?”

„Tako nam je rečeno.”

„A i Keinvin je svakako uz pomoć magije pronašla Kazan”, reče Igrejn.

„Možda”, odvratih, „ali je možda u pitanju bio samo zdrav razum. Merlin je potrošio mesece otkrivajući svako zalutalo sećanje na Ajnis Mon. Znao je gde je druidsko glavno svetilište, znao je da je to kraj Lajn Kerig Baha, a Keinvin nas je prosto odvela do najbližeg mesta gde je Kazan mogao biti bezbedno sakriven. Mada, usnila je onaj san.”

„A i ti si”, kaza Igrejn, „na Dolforvinu. Šta ti je to Merlin dao da popiješ?”

„Isto ono što je Nimju dala Keinvin kod Lajn Kerig Baha”, rekao sam, „verovatno odvarak muhare.”

„Gljiva!”, zapanji se Igrejn.

Klimnuo sam. „Zato sam imao grčeve i nisam mogao da stojim.”

„Ali mogli ste da umretel”, negodovala je.

Zavrteh gladom. „Ne umire mnogo ljudi od muhare, a osim toga, Nimju je bila vična tim stvarima.” Rešio sam da joj ne kažem kako je najlakše muharu načiniti bezopasnom; volšeđnik sam pojede pečurku, a snevaču da pehar svoje mokraće da ga iskapi. „A možda je koristila i medljiku?”, rekoh umesto toga. „Ipak, mislim da je bila muhara.”

Igrejn se namršti kad je sveti Sensam naredio bratu Maelgvinu da prekine s paganskom pesmom. Svetac je ovih dana još osorniji nego inače. Trpi bolove kad mokri, možda zbog kamena u bubregu. Molimo se za njega.

„I, šta se desilo sledeće?”, upita Igrejn, ne obraćajući pažnju na Sensamovu dreku.

„Otišli smo kući,” odgovorio sam, „natrag u Povis.”

„I Arturu?”, upita ona čežnjivo.

„I Arturu”, rekoh, jer ovo je njegova priča; priča o našem voljenom gospodaru rata, o čoveku koji nam je podario zakone, o našem Arturu.

Bilo je to čudesno proleće u Kam Isafu, ili možda zaljubljenima sve izgleda ispunjenije i blistavije, ali meni se činilo da svet nikad nije bio tako natrpan jagorčevinom i kukurekom, visibabama i ljubičicama, ljiljanima i velikim livadama deteline. Plavi leptiri vijali su se nad poljanama s kojih smo čupali zamršene naramke pirevine ispod jabukovih stabala u

ružičastom cvatu. Vijoglave su pevale među cvetovima, zviždovke su se smestile kod potoka, a pastirica je svila gnezdo pod rogozovim krovom Kam Isafa. Imali smo petoro teladi - zdravih, proždrljivih, s blagim očima - a Keinvin je bila trudna.

Oboma sam nam napravio ljubavničke prstenove kad smo se vratili s Ajnis Mona. U prstenje behu utisnuti krstovi. Nisu to bili hrišćanski znameni i devojke su ih često nosile kad bi od devica postale žene. Većina devojaka uzela bi kolut upletene slame od svojih ljubavnika i nosila ga kao kopču, a žene kopljanika obično su imale ratničko prstenje s urezanim krstom; visokorodne žene retko su se ukrašavale prstenjem, smatrajući ih prostačkim simboli ma. Neki muškarci takođe su ih nosili; baš takav ljubavnički prsten s urezanim krstom nosio je Valerin, poviški poglavar, kad je umro u dolini Lag. Valerin je bio Ginevrin zaručnik pre nego što je srela Artura.

Nas dvoje smo nosili ratničke prstenove načinjene od glava saksonskih sekira, ali pre nego što sam se rastao s Merlinom, koji je nastavljao put na jug ka Ajnis Vidrinu, krišom sam odlomio komadić ukrasa s Kazana. Bilo je to majušno zlatno koplje u rukama ratnika i lako sam ga otkinuo. Sakrio sam zlato u kesu za pasom i, kad smo stigli u Kam Isaf, odneo sam komadić zlata i prstenove tamošnjem gvožđaru. Posmatrao sam kako rastapa zlato i uliva ga u krstove koje je užegao u gvožđe. Stajao sam mu nad glavom kako bih bio siguran da nije dodao neko drugo zlato i onda sam odneo jedan prsten Keinvin, a drugi sam nosio ja. Keinvin se nasmejala videvši prsten. „Slamka bi poslužila jednako dobro, Derfele,” rekla je.

„Zlato s Kazana poslužiće bolje”, odgovorio sam. Prstenove smo nosili uvek, na zgražavanje kraljice Heled.

Tog divnog proleća posetio nas je Artur. Našao me je golog do pojasa kako čupam pirevinu, što je bio beskrajan posao, kao i ispredanje vune. Javio mi se još od potoka i pružio korak uzbrdo da me susretne. Nosio je sivu lanenu košulju i duge tamne gamašne, i nije imao mač. „Volim da vidim čoveka u poslu”, začikavao me je.

„Čupanje trave je teži posao od borbe”, progundao sam i pritisnuo krsta šakama. „Da nisi došao da pomogneš?”

„Došao sam da vidim Kaneglasa”, rekao je i seo na veliki kamen kraj jedne od jabuka koje su međile pašnjak.

„Rat?”, pitao sam kao da je Artur mogao imati druga posla u Povisu.

Klimnuo je glavom. „Vreme da se okupe kopljanici, Derfele. Posebno”, nasmešio se, „ratnici Kazana.” Onda je uporno tražio da mu ispričam celu priču iako mora da ju je čuo već desetak puta. Kad sam završio, bio je dovoljno uljudan da se izvini što je sumnjaо u postojanje Kazana. Siguran sam da je i tada mislio kako je sve to glupost, i to opasna glupost, jer je uspeh pohoda razgrevio dumnoniske hrišćane koji su verovali da smo se odali đavoljoj raboti. Merlin je odneo dragoceni Kazan u Ajnis Vidrin, gde ga je čuvao u svojoj kuli. Kad dođe vreme, kazao je Merlin, prizvaće njegovu ogromnu moć, ali čak i sad, samim tim što je bio u Dumnoniji i uprkos besu hrišćana, Kazan je zemlji davao novo samopouzdanje. „Mada, priznajem”, reče mi Artur, „da više samopouzdanja imam kad vidim kopljonoše na okupu. Kaneglas mi kaže da će poći naredne nedelje, Lancelotovi Siluri se skupljaju u Iski, a Todrikovi su spremni za pohod. I biće ovo sušna godina, Derfele, dobra za ratovanje.”

Složio sam se. Jasenovi su ozeleneli pre hrastova: predznak da dolazi suvo leto, a suva leta značila su čvrsto tlo za živi zid. „Pa, gde želiš moje ljude?”, pitao sam.

„Uz sebe, naravno”, rekao je, pa zastao nasmešivši se tajanstveno. „Mislio sam da ćeš mi čestitati, Derfele.”

„Tebi, gospodaru?”, pitao sam, pretvarajući se da ništa ne znam, kako bi mi sam saopštio novosti.

Osmeh mu postade širi. „Ginevra se porodila pre nekoliko meseci. Dečak, lep dečak!”

„Gospodaru!”, uzviknuh kao da sam se iznenadio, mada je vest o porođaju dospela do nas nedeljama ranije.

„Zdrav je i gladan! Dobro znamenje.“ Očigledno je bio oduševljen, ali njemu su uvek neobično godile uobičajene životne pojave. Čeznuo je za velikom porodicom i valjano sazidanom kućom, okruženom negovanim usevima. „Nazvali smo ga Gvajdir“, rekao je, pa ponovio ime s ljubavlju, „Gvajdir.“

„Dobro ime, gospodaru“, odvratio sam, pa mu rekao da je Keinvin trudna. Artur je odmah objavio da mora roditi devojčicu koja će se, kad kucne čas, udati za njegovog Gvajdira. Prebacio mi je ruku preko ramena i tako smo pošli ka kući, gde zatekosmo Keinvin kako vadi kajmak iz posude s mlekom. Artur je toplo zagrli, pa je natera da prepusti skidanje kajmaka slugama i izađe da razgovaramo na suncu.

Sedosmo na klupu koju je Ajsa načinio pod jabukovim drvetom, nedaleko od kućnog praga. Keinvin je pitala za Ginevru. „Je li porođaj bio lak?“

„Jeste.“ On dotače gvozdeni amulet koji mu je visio oko vrata. „Sasvim lak i ona je dobro.“ Namršti se. „Brine se da će porođaj učiniti da izgleda staro, ali to je besmislica. Moja majka nikad nije izgledala staro. A briga za dete će Ginevri dobro činiti.“ Nasmešio se, zamišljajući da će Ginevra voleti sina istom silinom kao i on. Gvajdir, naravno, nije bio njegovo prvo dete. Njegova irska naložnica Ajlin rodila mu je blizance Amhara i Loholta; oni su sad bili dovoljno odrasli da zauzmu mesta u živom zidu, ali Artur se nije radovao njihovom društvu. „Nisu mi naklonjeni“, priznao je kad ga upitah za blizance, „ali im se dopada naš stari prijatelj Lancelot.“ Oboje nas pogleda žalosno, tražeći oproštaj što pominje to ime. „Boriće se uz njegove ljudе“, dodao je.

„Boriće se?“, upita Keinvin bojažljivo.

Artur joj se nežno osmehnu. „Došao sam da odvedem Derfela od tebe, gospo.“

„Samo mi ga vrati nazad, gospodaru“, beše sve što je rekla.

„S bogatstvom dovoljnim za kraljevinu“, obeća Artur. Onda se okreće i pogledom obuhvati niske zidove Kam Isafa, izbočenu hrpu rogoza koja nam je davala topotu, gomilu stočnog đubriva koja se pušila na kraju zabata. Beše to manje od mnogih imanja u Dumnoniji, ali je takvu okućnicu mogao da ima napredni slobodnjak u Povisu, i mi smo bili zadovoljni. Pomislio sam da bi Artur mogao da uporedi moj trenutni skromni imetak s budućim bogatstvom i bejah spreman da branim Kam Isaf od takvog poređenja. Ali, on je samo izgledao tužno. „Zavidim ti na ovome, Derfele.“

„Tvoje je da ga uzmeš, gospodaru“, rekoh, začuvši čežnju u njegovom glasu.

„Osuđen sam na mramorne stubove i zabate visoke do neba.“ Nasmeja se i otera taj momenat. „Polazim sutra“, reče. „Kaneglas će me pratiti za deset dana. Hoćeš li doći s njim? Ili ranije, ako možeš. I ponesi što više hrane.“

„Gde?“, pitao sam.

„Korinijum“, odvrati, pa ustade i pogleda imanje pre no što mi se nasmeši. „Još samo jedna reč?“, zatraži.

„Moram da proverim da Skarah ne pregreje mleko“, reče Keinvin, shvativši njegov upadljiv nagoveštaj. „Želim ti pobedu, gospodaru“, reče Arturu, pa ustade i zagrli ga na rastanku.

Artur i ja nastavismo da se šetamo imanjem. On se divio tek narasloj isprepletanoj živici, potkresanim stablima jabuka i malom ribnjaku koji smo načinili zajazivši potok. „Ne puštaj korenje preduboko u ovo tlo, Derfele“, reče mi. „Želim da se vratiš u Dumnoniju.“

„Ništa me ne bi učinilo srećnijim, gospodaru“, rekoh, svestan da mi povratak u domovinu ne brani Artur, već njegova žena i njen saveznik Lancelot.

Artur se nasmeši, ali ne reče više ništa o mom povratku. „Keinvil“, kazao je umesto toga, „izgleda veoma srećno.“

„I jeste. Jesmo.“

Oklevao je jedan tren. „Mogao bi da otkriješ“, reče sa samopouzdanjem svežeg oca, „da će joj trudnoća uzburkati narav.“

„Dosad nije, gospodaru“, odvratio sam, „mada je prošlo tek nekoliko nedelja.“

„Srećan si što je imaš“, rekao je tiho i, kad pogledam unazad, mislim da je to bio prvi put da sam čuo i najblaži prekor Ginevri. „Vreme posle porođaja je vrlo napeto“, žurno je dodao objašnjenje, „a pripreme za ovaj rat nisu od pomoći. Avaj, ne mogu biti kod kuće koliko bih želeo.“ Zastao je kraj drevnog hrasta ošinutog munjom; pocrnelo deblo bilo je rascepljeno nadvoje, mada se čak i sada staro drvo borilo da rodi zelene izdanke. „Treba mi tvoja usluga“, reče tiho.

„Bilo šta, gospodaru.“

„Ne trči pred rudu, Derfele, još ne znaš šta tražim.“ Začutao je i naslutio sam da će usluga biti teška, jer ga je bilo sramota da je zatraži. Tren ili dva uopšte nije mogao da izusti zahtev već je samo zurio u šumu na južnoj strani imanja i mrmljao nešto o jelenima i visibabama.

„Visibabe?“, upitah, misleći da sam ga pogrešno razumeo.

„Samo sam se pitao zašto jeleni nikad ne jedu visibabe“, reče izbegavajući temu. „Sve ostalo jedu.“

„Ne znam, gospodaru.“

Oklevao je još za otkucaj srca, pa me pogledao u oči. „Zatražio sam da se poklonici Mitre okupe u Korinijumu“, priznao je naposletku.

Shvatio sam šta sledi i stegao srce. Rat mi je doneo mnoge nagrade, ali nijednu kakva je pripadništvo bratstvu Mitre. On je bio rimski bog ratnika i ostao je u Britaniji kad su Rimljani otišli; jedini Ijudi posvećeni njegovim tajnama bili su oni izabrani inicijacijom. Posvećenici su dolazili iz svake kraljevine i borili su se jedni protiv drugih jednako često kao i jedni za druge, ali su se u Mitrinoj dvorani uvek sretali u miru. Birali su samo najhrabrije među hrabrima da im budu sabraća. Biti posvećenik Mitre značilo je dobiti hvalu najboljih ratnika Britanije i bila je to počast koju ne bih olako odao nijednom čoveku. Nijednoj ženi, naravno, nije bilo dopušteno da se klanja Mitri. U stvari, ako bi koja spoznala tajne, bila bi ubijena.

„Sazvao sam skup“, reče Artur, jer želim da uputimo Lancelota u tajne.“ Znao sam da je to razlog. Ginevra je isto to tražila od mene prethodne godine i nadoao sam se da će ta njen namisao iščigli s proteklim mesecima, ali ovde, na pragu rata, opet se pojavila.

Odgovorio sam prepredeno. „Zar ne bi bilo bolje, gospodaru“, pitao sam, „ako bi kralj Lancelot sačekao dok ne potučemo Sase? Tada ćemo ga, zasigurno, videti kako se bori.“ Niko od nas još nije video Lancelota u životom zidu i, istini za volju, zaprepastio bih se da ga vidim u boju narednog leta, ali sam se nadoao da će moj predlog odložiti strašni trenutak odluke za još koji mesec.

Artur mi odmerenim pokretom ruke pokaza da moj predlog nema težinu. „Pod pritiskom smo“, reče birajući reči, „da ga izaberemo sada.“

„Pod kakvim pritiskom?“, pitao sam.

„Majka mu nije dobro.“

Nasmejah se. „Teško da je to razlog da se čovek izabere među Mitrine posvećenike, gospodaru.“

Artur se namršti, svestan nejakih činjenica za koje se hvatao. „On je kralj, Derfele“, reče, „i vodi kraljevsku vojsku u naše ratove. Ne sviđa mu se Silurija i ne mogu da ga krivim zbog toga. Žudi za pesnicima, harfistkinjama i dvoranama Ajnis Trebsa, ali je to kraljevstvo izgubio jer ja nisam mogao da ispunim zavet i dovedem vojsku u pomoć njegovom ocu. Dugujemo mu, Derfele.“

„Ne ja, gospodaru.“

„Dugujemo mu“, bio je uporan Artur.

„Trebalo bi još da pričeka na Mitrine tajne“, rekoh tvrdo. „Ako sad istakneš njegovo ime, gospodaru, usuđujem se reći da će biti odbijen.“

Strahovao je da će to kazati, ali još se nije ostavljao rasprave. „Ti si mi prijatelj“, rekao je sprečavajući pokretom ruke bilo kakvu moju upadicu, „i bilo bi mi drago, Derfele, da je moj prijatelj slavljen u Dumnoniji isto kao u Povisu.“

Dotle je zurio naniže u deblo olujom skršenog hrasta, ali sad podiže pogled ka meni. „Želim te u Lindinisu, prijatelju, i ako ti, makar i jedini, podržiš Lanselotovo ime u dvorani Mitre, njegov izbor je osiguran.“

Bilo je tu mnogo više od onoga što su puke Arturove reči govorile. Vešto me je obaveštavao da je Ginevra ta koja gura Lanselotov izbor i da bi mi sve uvrede za koje me je smatrala odgovornim bile oproštene ako joj ispunim ovu želju. Uvedi Lanselota pod Mitrino okrilje, govorio je, i možeš odvesti Keinvina u Dumnoniju i dobiti počast Mordredovog zatočnika uz svo bogatstvo, zemlju i položaj koji idu uz to visoko zvanje.

Posmatrao sam grupu svojih kopljanika kako silaze sa visokog severnog brda. Jedan je u naručju nosio jagnje i prepostavio sam da je to siroče koje će Keinvina morati da othrani svojim rukama. Bio je to mukotrpan posao, jer je trebalo dojiti jagnje cuclom od tkanine potopljenom u mleko i mala stvorenja su umirala jednako često kao što su ostajala u životu, ali Keinvina je uvek uporno pokušavala da ih spase. Strogo je zabranila da ijedno od njenih jaganjaca bude sahranjeno u pletari ili da mu koža bude prikovana za drvo, a ja nisam video da stado pati zbog tog nemara. Uzdahnuo sam. „Dakle, u Korinijumu ćeš predložiti Lanselota?“

„Ne, neću ja. Bors će ga predložiti. Bors ga je video u borbi.“

„Nadajmo se onda, gospodaru, da Bors ima zlatan jezik.“

Artur se osmehnu. „Ne možeš mi dati odgovor sada?“

„Ne onakov kakav želiš, gospodaru.“

Slegnuo je ramenima, uzeo me pod ruku i krenusmo nazad. „Mrzim ove tajne družine“, reče blago. Poverovao sam mu jer ga još nijednom nisam video na okupljanjima u čast Mitre, mada sam znao da je posvećen mnogo godina ranije. „Kultovi poput Mitrinog“, reče on, „trebalo bi da povezuju ljudi, ali služe samo da unesu razdor. Bude zavist. Ali ponekad, Derfele, moraš se jednim zlom boriti protiv drugog i nosim se mišlju da osnujem novu ratničku družinu. Pripašće joj ljudi koji pod oružjem idu na Saksone, svi do jednog, i načiniću od njih najslavniju ratničku družinu u Britaniji.“

„I najveću, nadam se“, rekoh.

„Ne pozivare“, dodao je, ograničivši tako svoju slavnu družinu na ljudi koji nose koplje vezani zakletvom pre nego obavezom prema zemlji. „Ljudi će radije pripadati mojoj družini nego bilo kakvom tajnom kultu.“

„Kako će se zvati?“, upitah.

„Ne znam. Ratnici Britanije? Sabraća? Koplja Kadarna?“ Govorio je laka srca, ali znao sam da je ozbiljan.

„I misliš, ako Lancelot pripadne tim Ratnicima Britanije“, kazao sam prisvojivši jedan od naziva koje je predložio, „neće mu smetati odbacivanje poklonika Mitre?“

„Može da pomogne“, priznao je, „ali nije mi to glavni razlog. Nametnuću obavezu tim ratnicima. Kako bi pristupili, moraće da polože krvnu zakletvu da se nikad više neće boriti međusobno.“ Licem mu prelete brz osmeh. „Ako se već kraljevi Britanije stalno koškaju, sprečiću njihove ratnike da se bore jedni protiv drugih.“

„Teško da je to moguće“, rekoh zajedljivo. „Zakletva kralju preča je od drugih, pa i od tvog krvnog zaveta.“

„Onda ču ga načiniti još težim“, reče, jer ču imati mir, Derfele, imaču mir. A ti ćeš, moj prijatelju, uživati u njemu sa mnom u Dumnoniji.“

„Nadam se, gospodaru.“

Zagrljio me je. „Srećemo se u Korinijumu“, kazao je. Po diže ruku da pozdravi moje kopljonoše, pa me opet pogleda. „Razmisli o Lancelotu, Derfele. I misli o ovoj istini: ne kad moramo žrtvovati malo ponosa da bismo imali veliki mir.“

I s ovim rečima ode, a ja kretoh da javim ljudima kako je vreme za zemljoradnju prošlo. Trebalо je naoštriti koplja, izbrusiti mačeve i obojiti, uglačati i čvrsto povezati štitove. Ponovo smo bili u ratu.

Pošli smo dva dana pre Kaneglasa, koji je čekao poglavare sa zapada da pristignu sa svojim rutavim ratnicima iz planinskih utvrda Povisa. Arturu je poslao obećanje da će ljudi Povisa biti u Korinijumu za jednu sedmicu, a mene je zagrljio i zakleo se životom da će Keinvina biti bezbedna. Ona se selila u Kaer Sas, gde će mala četa ratnika štititi Kaneglasovu porodicu dok je on u ratu. Keinvina je bila neodlučna da ostavi Kam Isaf i priključi se ženskom dvoru kojim su vladale Heled i njene tetke, ali ja sam se setio Merlinove priče o psu koji je ubijen da bi se u njegovo krzno umotala kljasta kučka, u Ginevrinom hramu boginje Izis. Stoga sam molio Keinvina da zbog mene prihvati utočište, i najzad je popustila.

Dodao sam šest svojih ljudi Kaneglasovoj dvorskoj straži i s ostalima - sve ratnicima Kazana - udarih na jug. Svi smo na štitovima nosili petokraku zvezdu posvećenu Keinvina, po dva koplja, mačeve i na leđima velike zavežljaje pune prepečenog hleba, usoljenog mesa, tvrdog sira i sušene ribe. Bilo je dobro opet ići na pohod, pa makar nas put i vodio kroz dolinu Lag, gde su divlje svinje iskopale mrtve, pa je polje ličilo na smetlište kostiju. Brinuo sam da će pogled na kosti podsetiti Kaneglasove ljudi na poraz, pa smo, na moje navaljivanje, pola dana proveli nanovo pokopavajući leševe kojima je svima odsečeno po jedno stopalo pre no što su prvi put sahranjeni. Nije svaki pokojnik mogao biti spaljen kao što smo želeli, pa je većina naših mrtvih pokopana, ali smo svakom odrezali stopalo kako duše ne bi lutale. Sad smo ponovo pokopavali sva jednonoga trupla, ali i pošto smo utucali pola dana na taj posao, još se videlo kakva je to klanica bila. Nakratko sam se ostavio posla da posetim rimske

svetilište gde je moj mač ubio druida Tanabursa i gde je Nimju iscedila Gundleusu dušu i tamo, na patosu još flekavom od njihove krvi, ležao sam između gomila paučinom opletenih lobanja i molio se da se neranjen vratim svojoj Keinvini.

Narednu noć smo proveli u Magnisu, gradu koji je bio čitav jedan svet daleko od maglom skrivenih kazana i noćnih priča o Draguljima Britanije. Bio je to Gvent, hrišćanska zemlja, i sve je tu bilo strogo udešeno. Kovači su kovali vrhove za kopla, štavioci su pravili prekrivke za štitove, kanije, pojaseve i čizme, dok su gradske žene mesile tvrde, tanke vekne koje su se na pohodu mogle održati nedeljama. Ljudi kralja Todrika behu pod svojom rimskom spremom: bronzani grudnjaci, kožne sukne i dugi plaštovi. Stotinu takvih ratnika već je otišlo za Korinijum, a još dvesta ih se spremalo za njima, mada ne pod kraljevim vođstvom, jer je Todrik bio bolestan. Njegov sin Meurig, prestolonaslednik Gventa, bio im je vođa po zvanju, ali je uistinu zapovedao Agrikola. Agrikola je sad bio starac, ali još se držao uspravno i njegova ruka puna ožiljaka još je mogla da zamahne mačem. Za njega se govorilo da je veći Rimljani od Rimljana i oduvek sam se pomalo plašio njegove ljudite zlovolje, ali tog dana pred Magnisom pozdravio me je kao sebi ravnog. Njegova kratko podšišana seda glava povila se pod gredom šatora, pa je on u svojoj rimskoj odeći zakoračio ka meni i, na moje zaprepašćenje, dočekao me u zagrljaj.

Ispitao je moja trideset i četiri kopljanika. Izgledali su čupavo i odrpano kraj njegovih glatko izbrijanih ljudi, ali s odobravanjem je gledao njihovo oružje, a još više zalihe hrane koje smo poneli. „Godine sam protračio“, zareža, „pričajući kako nema vajde od slanja kopljanika u rat bez tovara hrane, a šta Lanselot od Silurije čini? Šalje mi stotinu kopljanike bez mrve hleba.“ Pozvao me je u svoj šator i ponudio me oporim, bledim vinom. „Dugujem ti izvinjenje, gospodaru Derfele“, reče.

„Sumnjam u to, gospodaru“, rekao sam. Bilo me je sramota što sam tako blizak s čuvenim ratnikom, dovoljno starim da mi bude deda.

Odmahnuo je rukom na moju skromnost. „Trebalo je da budemo u dolini Lag.“

„Činilo se da je bitka beznadežna, gospodaru“, rekoh, „a mi smo bili očajni. Vi niste.“

„Ali pobedili ste, zar ne?“, promumla on. Okrenuo se kad nalet vetra umalo nije oborio drvenu pločicu s njegovog stola, koji je ceo bio prekriven desetinama sličnih pločica sa spiskovima ljudi i sledovanja. Učvrstio je svežanj pločica mastionicom od roga, pa vratio pogled na mene. „Čujem da ćemo se sresti s bikom.“

„U Korinijumu“, potvrdih. Agrikola je, za razliku od svog gospodara Todrika, bio paganin, mada nije imao vremena za britske bogove, samo za Mitru.

„Da izaberemo Lanselota“, reče Agrikola kiselo. Osluškivao je kako ljudi izvikuju naređenja u njegovom bivaku, pa se okrenuo meni ne čuvši ništa što bi ga isteralo iz šatora. „Šta znaš o Lanselotu?“, upita.

„Dovoljno“, rekoh, „da govorim protiv njega.“

„Uvredićeš Artura?“, zvučao je iznenadeno.

„Uvredićeš ili Artura“, kazao sam s gorčinom, „ili Mitru.“ Zamahnuh znak protiv zla. „A Mitra je bog.“

Artur je govorio sa mnom kad se vraćao iz Povisa“, reče Agrikola, „i rekao mi da će izbor Lanselota učvrstiti jelinstvo Britanije.“ Zastao je, mrzovoljnog izgleda. „Natuknuo je da će svojim glasom nadomestiti odsustvo iz doline Lag.“

Artur je, izgleda, kupovao glasove kako god je mogao. „Onda glasaj za njega, gospodaru, jer je za odbijanje potreban samo jedan glas. Moj će biti dovoljan.“

„Ne govorim laži Mitri“, odreza Agrikola, „niti mi se dopada kralj Lancelot. Bio je ovde pre dva meseca da kupi ogledala.“

„Ogledala!“ Morao sam da se nasmejem. Lancelot je oduvek skupljaog ogledala i u visokoj, nestvarnoj palati svog oca u Ajnis Trebsu držao je čitavu sobu obloženu rimskim ogledalima. Mora da su se sva istopila u vatri kad su Franci preplavili zidine palate. Sad je Lancelot, činilo se, obnavljao svoju zbirku.

„Todrik mu je prodao dobro ogledalo od elektruma“, reče mi Agrikola. „Veliko kao štit i prilično nesvakidašnje. Tako je čisto da ti se čini da gledaš u crno jezero po lepom danu. I dobro ga je platio.“ I morao je, pomislih, jer su ogledala od elektruma, smese zlata i srebra, bila uistinu retka. „Ogledala“, izusti Agrikola prekorno. „Trebalo bi da se posveti svojim dužnostima u Siluriji, ne kupovini ogledala.“ Pokupi svoj mač i kalpak kad rog zabruja u gradu. Oglasio se dvaput i Agrikola je prepoznao taj znak. „Prestolonaslednik“, promumla i povede me na svetlost Sunca. Video sam da Meurig zaista na konju prolazi kroz rimske bedeme Magnisa. „Logorujem ovde“, kazao je Agrikola dok je gledao kako se počasna straža postrojava u dve vrste, „da bih se držao dalje od njihovih sveštenika.“

Princ Meurig dođe u pratnji četiri hrišćanska sveštenika koji su trčali da održe korak s prestolonaslednikovim konjem. Princ je bio mlad, u stvari, ja sam ga prvi put video dok je bio dete, ne tako davno. Krio je svoju mladost razdražljivošću i nepodnošljivim ophođenjem. Bio je nizak, bled i mršav, paperjaste smeđe brade. Bio ga je glas da je čovek sklon smicalicama, ljubitelj cepidlačenja na suđenjima i voleo je svađe po pitanju crkve. Bio je čuven kao učenjak; bio je, uveravali su nas, veštak za suzbijanje prekomorske jeresi koja je toliko zla nanela hrišćanskoj crkvi u Britaniji, napamet je znao osamnaest poglavlja britskog plemenskog zakona i mogao je poimence da navede porodična stabla deset britskih kraljevstava do dvadeset pokoljenja unazad, kao i rodoslove svih njihovih rodova i klanova; sve to je, kako su nas obavestili njegovi poštovaoci, bio tek početak Meurigovog znanja. Svojim obožavateljima predstavljao je uzor učenjačke vrline i najboljeg govornika Britanije, ali meni se činilo da je princ nasledio svu bistrinu svog oca, ali ni trun njegove mudrosti. Meurig je bio taj, pre nego bilo ko drugi, koji je ubedio ljude Gventa da napuste Artura pre doline Lag, i samo mi je taj razlog bio dovoljan da ga ne volim, ali se ipak pokorno spustih na jedno koleno kad je princ sjahao.

„Derfele“, reče on čudno piskavim glasom, „sećam te se.“ Nije mi rekao da se dignem, već se samo progurao kraj mene u šator.

Agrikola mi mahnu rukom da uđem, poštedevši me druženja sa zadihanim popovima koji ovde nisu imali druga posla do da budu u blizini princa; on je, odeven u togu i sa teškim drvenim krstom na srebrnom lancu oko vrata, naizgled zanemarivao moje prisustvo. Namrštio mi se, pa nastavio da gunda i prigovara Agrikoli, ali kako su pričali na latinskom, pojma nisam imao šta je posredi. Meurig je svom izlaganju pružao potporu uz pomoć lista pergamenta kojim je mahao pred Agrikolom, a ovaj je strpljivo podnosio tlačenje.

Meurig najzad odustade od rasprave, smota pergament i ugura ga pod togu. Okrete se meni. „Ti valjda nećeš“, progovori opet na britskom, „očekivati da hranimo i tvoje ljude?“

„Poneli smo hranu, gospodaru prinče,“ odgovorio sam, pa upitao za zdravlje njegovog oca.

„Kralja muči gnojni čir na preponama“, objasni Meurig svojim skicećim glasom. „Stavljamu mu oblope i vidari mu redovno puštaju krv, ali čini se da bog ne nalazi za shodno da mu povrati zdravlje.“

„Pošalji po Merlinu, gospodaru prinče“, predložih.

Meurig zatrepta. Bio je vrlo kratkovid i te bolesne oči su, bar tako mislim, njegovom licu neprekidno davale zlovoljan izraz. On kratko zafrkta, što je trebalo da predstavlja podrugljiv smeh. „Ti si, naravno, ako ne zameraš na primedbi“, reče s nipođaštavanjem, „čuven kao jedna od onih budala koje su izazivale sudbinu s Diurnahom da bi vratile činiju u Dumnoniju. Sud za mešanje, je li tako?“

„Kazan, gospodaru prinče.“

Meurigove tanke usne zatreperiše u kratkom osmehu. „Zar ne misliš, gospodaru Derfele, da bi naši majstori mogli da ti iskuju tuce kazana za isto toliko dana?“

„Znaću od koga da tražim lonce sledeći put, gospodaru prinče“, rekoh. Meurig se ukoči na tu uvredu, ali se Agrikola smešio.

„Da li si nas išta razumeo?“, upita Agrikola kad je Meurig izašao.

„Ne znam latinski, gospodaru.“

„Žalio se da jedan poglavar nije platio porez. Nesrećnik nam duguje trideset dimljenih lososa i dvadeset kola isečenih stabala, a dao je samo pet kola drva i njednog lososa. Ali ono što Meurig neće da shvati jeste činjenica da je nesrećne Kajligove ljudi pokosila kuga prošle zime, da su ribokradice opustošile reku Vaj, a Kajlig mi je ipak doveo dva tuceta kopljaničkih.“ Agrikola pljunu s gađenjem „Deset puta na dan!“, reče. „Deset puta na dan princ do lazi ovde s problemom koji svaki rizničar s pola mozga može da reši za trenutak. Voleo bih da njegov otac pod veže muda i vrati se na tron.“

„Koliko je Todriku loše?“

Agrikola sleže ramenima. „Umoran je, pre nego bolestan. Hoće da ostavi presto. Kaže da će obrijati glavu u tonzuru i postati sveštenik.“ Opet pljunu na pod šatora. „Ali izaći će ja na kraj s našim prestolonaslednikom. Postaraću se da njegove gospe krenu u rat.“

„Gospe?“, upitah, jer me je zainteresovala poruga s kojom je Agrikola izgovorio tu reč.

„On je možda slep kao crv, gospodaru Derfele, ali ipak uoči devojku kao jastreb rovčicu. Voli on svoje gospe, taj Meurig, i to mnogo njih. A i zašto ne bi? To je ono što prinčevi čine, je li tako?“ On otpasa mač i okači ga na klin ukucan u potpornu gredu šatora. „Krećeš sutra?“

„Da, gospodaru.“

„Večeraj sa mnom“, reče, pa me izvede iz šatora i zažmiri ka nebu. „Biće ovo suvo leto, gospodaru Derfele. Leto za ubijanje Sasa.“

„Leto za stvaranje velikih pesama“, rekoh poletno.

„Cesto pomislim da je to problem s nama Britima“, reče Agrikola tmurno. „Previše vremena trošimo na pevanje, a premalo na ubijanje Saksona.“

„Ne i ove godine“, rekoh, „ne i ove godine.“ Ovo je bila Arturova godina, godina za pokolj Sasa. Molio sam se da bude godina konačne pobjede.

Napustivši Magnis, udarili smo ravnim rimskim drumovima koji su povezivali srce Britanije. Dobro smo napredovali i stigli u Korinijum za samo dva dana; svima nam je bilo dragovo što smo se vratili u Dumnoniju. Možda je petokraka zvezda na mom štitu bila neobičan znamen, ali onog trena kad bi seljani čuli moje ime, padali bi na kolena tražeći blagoslov. Bio sam gospodar Derfel Kadarn, čovek koji je držao dolinu Lag i ratnik Kazana. Moj se ugled, izgledalo je, visoko vinuo u domovini. Bar među paganima. U gradovima i većim selima, gde hrišćani behu brojniji, češće su nas dočekivali propovedima. Rečeno nam je da idemo u

pohod da ispunimo božju volju tukući Saksone, ali da će naše duše, padnemo li u borbi, otići u pakao jer se klanjamo starim bogovima.

Više sam strahovao od Saksona nego od hrišćanskog pakla. Sasi behu strašni neprijatelji: siromašni, očajni i brojni. Stigavši u Korinijum, slušali smo zloslutne priče o novim brodovima, koje svakodnevno izvlače na istočne obale Britanije, i kako tovar svake lađe čine divlji ratnici i njihove gladne porodice. Zavojevači su hteli našu zemlju i za njeno zauzimanje su mogli prikupiti stotine kopalja, mačeva i dvoreznih sekira, pa ipak nismo gubili samopouzdanje. Budalasti kakvi bejasmo, odmarsirali smo gotovo bezbrižno u rat. Pretpostavljam da smo, posle užasa u dolini Lag, verovali da više ne možemo biti potučeni. Bili smo mladi, bili smo jaki, bogovi su nas voleli i imali smo Artura.

Galahada sam našao u Korinijumu. Od đana kad smo se rastali u Povisu, on je najpre pomogao Merlinu da odnese Kazan u Ajnis Vidrin, a proleće je proveo u Kaer Ambri, iz čije je obnovljene utvrde upadao duboko u Loegir sa Sagramorovim vojnicima. Upozorio me je da su Saksoni spremni za nas i da su na svako brdo su postavili sventionike da najave naš dolazak. Galahad je u Korinijum došao na veliko Ratno veće, koje je Artur sazvao i sa sobom je doveo Kavana i one moje ljudе koji su odbili da idu u

Lejn. Kavan se spustio na koleno i molio za dopuštenje da on i njegovi ljudi ponovo polože svoju zakletvu meni. „Nismo dali druge zavete“, uveravao me je, „osim Arturu. On kaže da treba da služimo tebi, ako nas hoćeš.“

„Mislio sam da si sad bogat“, rekoh Kavanu, „kod kuće u Irskoj.“

Nasmešio se. „Još imam tablu za igru, gospodaru.“ Poželeh mu srećan povratak u moju službu. Poljubio je oštricu Hajvelbana, pa upitao smeju li on i njegovi ljudi da naslikaju belu zvezdu na štitovima.

„Možete“, rekoh, „ali sa samo četiri kraka.“

„Četiri, gospodaru?“ Kavan pogleda moj štit. „Tvoja ima pet.“

„Peti krak je“, rekoh mu, „samo za ratnike Kazana.“ Nije izgledao srećno, ali se složio. Ni Artur nije odobravao moj postupak jer je predvideo, sasvim ispravno, da će peti krak biti razlika koja će jednoj grupi kopljaničkih davati prednost nad drugima; ali ratnici vole takve podele i ljudi koji su hrabrošću savladali Crni put zasluzili su to.

Otišao sam da pozdravim Kavanovu družinu i zatekoh je ulogorenju kraj reke Kharn, koja je od Korinijuma tekla na istok. Najmanje stotinu ljudi bivakovalo je kraj te rečice jer u gradu nije ni izbliza bilo dovoljno mesta za sve ratnike okupljene pod rimskim zidinama. Glavnina vojske okupljala se oko Kaer Ambre, ali svaki vojskovođa koji je došao na Ratno veće poveo je pratioce; to beše dovoljno da prava mala vojska logoruje na livadama u dolini Kharna. Njihovi podbočeni štitovi pokazivali su da je Arturova taktika upalila, jer sam video crnog bika Gventa, crvenog zmaja Dumnonije, silursku lisicu, Arturovog medveda, uz štitove ljudi poput mene, koji su imali čast da nose vlastiti znamen. Behu tu zvezde, sokolovi, orlovi, veprovi, Sagramorova strašna lobanja i Galahadov usamljeni hrišćanski krst.

Kilhuk, Arturov rođak, logorovao je sa svojim kopljanicima, ali mi je požurio u sretanje. Bilo je dobro videti ga opet. Borio sam se uz njega u Benouku i zavoleo ga kao brata. Bio je prost, zabavan, veseo, netrpeljiv, neznanica i grubijan, ali nije bilo boljeg čoveka da bude kraj tebe u boju. „Čujem da si turio hleb u princezinu pećnicu“, reče čim me je zagrlio. „Ti si srećan ker. Da li je to Merlin bacao čini za tebe?“

„Bar hiljadu.“

Nasmejao se. „Ne mogu da se žalim. Sad imam tri žene, jedna drugoj vade oči i sve su trudne.“ Nacerio se, pa počešao prepone. „Vaške“, reče. „Ne mogu da ih se rešim. Ali bar uz nemiravaju ono malo kopile Mordreda.“

„Našeg gospodara kralja?“, peckao sam ga.

„Malo kopile“, reče osvetoljubivo. „Kažem ti, Derfele, mlatim ga do krvi i opet neće da nauči. Potuljena mala žaba.“ Pljunu. „Znači, sutra ćeš govoriti protiv Lanselota?“

„Otkud znaš?“ Nikome osim Agrikoli nisam rekao za tu svoju čvrstu odluku, ali vest o tome me je nekako pretekla na putu do Korinijuma, ili je moja nesklonost kralju Silurije bila isuviše dobro poznata da bi ljudi poverovali kako bih mogao da postupim drugačije.

„Svi znaju“, kaza Kilhuk, „i svi te podržavaju.“ Pogleda mimo mene i iznenada pljunu. „Vrane“, zareža.

Okretoh se da vidim procesiju hrišćanskih sveštenika kako korača daljom obalom Kharna. Tuce njih, svi u crnim odorama, svi bradati, uglas su zapevali jednu od žalopojki njihove religije. Dvadesetina kopljonoša pratila je sveštenike, a na njihovim štitovima sam video, iznenađen, ili silursku lisicu ili Lanselotovog morskog orla. „Mislio sam da su obredi tek za dva dana“, rekoh Galahadu, koji je bio uz mene.

„I jesu“, odvrati on. Obredi su prethodili ratu, preko njih se tražio blagoslov bogova za naše ljudе, kako od hrišćanskog tako i od paganskih božanstava. „Ovo više liči na krštenje“, dodao je Galahad.

„Šta je, za ime Bela, krštenje?“, upita Kilhuk.

Galahad uzdahnu. „To je spoljašnji znak, dragi moj Kilhuče, da su čovekovi gresi sprani božjom milošću.“

Objašnjenje istera iz Kilhuka smeh nalik lavežu, nateravši jednog od sveštenika da se namršti dok je zadevao skute odore za pojasa, zagazivši u plitku reku. Motkom je tražio mesto dovoljno duboko za obred krštenja i njegovo trapavo nabadanje privuklo je pažnju kopljjanika koji su se dosađivali na rogozom obrasloj obali, nasuprot hrišćanima.

Neko vreme se ništa naročito nije događalo. Silurski kopljjanici, posramljeni, stražarili su dok su sveštenici s tonzurama zavijali svoju pesmu, a usamljeni tragač veslao je po reci krajem duge motke, na čijem je vrhu stajao srebrni krst. „Nikad nećeš uloviti pastrmku time“, razdra se Kilhuk, „probaj s ostvama!“ Kopljjanici koji posmatraju prsnuše u smeh, sveštenici se namrgodiše ne prekidajući turobni napev. Neke gradske žene sišle su do reke i prihvatile pesmu. „To je ženska vera.“ Kilhuk pljunu.

„To je moja vera, dragi Kilhuče“, promrmlja Galahad. On i Kilhuk gložili su se zbog toga tokom čitavog dugog rata u Beniku i njihova svađa, kao i njihovo prijateljstvo, nije imala kraja.

Sveštenik pronađe dovoljno duboko mesto, toliko duboko da mu je voda dopirala do struka, i tu pokuša da učvrsti motku u rečnom koritu; silina vode neprekidno je obarala krst, a svaki neuspeli pokušaj izazivao je hor poruga kod kopljjanika. Nekolicina posmatrača i sami su bili hrišćani, ali nisu se trudili da spreče izrugivanje.

Popu je naposletku uspelo da posadi krst, mada se nije baš čvrsto držao, i on izgaca iz reke. Kopljjanici su zviždali i vikali ugledavši njegove mršave bele noge i on žurno spusti promočenu odoru da bi ih sakrio.

Potom se druga procesija pojavila i pogled na nju beše dovoljan da se tišina spusti na našu stranu reke. Umukli smo iz poštovanja jer je tuce kopljjanika pratilo volovska kola zastrta belim platnom, na kojima behu dve žene i jedan sveštenik. Jedna od žena bila je Ginevra, a

druga kraljica Ilejn, Lancelotova majka, ali najviše smo se zapanjili prepoznavši sveštenika. Bio je to biskup Sensam. Nosio je punu biskupsku regaliju i izgledao kao humka od kitnjastog ogortača i izvezenih marama, a oko vrata mu je visio težak krst od crvenog zlata. Obrijana tonzura na prednjem delu temena bila je ružičasta, izgorela na suncu, a nad njom je crna kosa stršala poput mišijih ušiju. Lagtigern, tako ga je Nimju uvek zvala, mišji gospodar. „Mislio sam da Ginevra ne može da ga smisli“, rekoh, jer su Ginevra i Sensam oduvek bili najluđi dušmani; pa ipak, mišji gospodar je bio tu i vozio se na Ginevrinim kolima. „I zar nije on u nemilosti?“, dodao sam.

„Govna ponekad isplivaju“, promumla Kilhuk.

„A Ginevra čak i nije hrišćanka“, bunio sam se.

„Pogledaj još jedno govno koje ide s njom“, reče Kilhuk i pokaza na šest jahača koji su pratili spora kola. Vodio ih je Lancelot. Bio je na crnom konju i nije nosio ništa osim jednostavnih čakšira i bele košulje. Arturovi blizanci, Amhar i Loholt, jahali su mu s obe strane, oba u punoj ratnoj spremi s perjanicama na kalpacima, u verižnjačama i dubokim čizmama. Za njima su stupala još tri konjanika, jedan u oklopu i dva u dugim odorama druida.

„Druidi?“, rekoh. „Na krštenju?“

Galahad sleže ramenima, nesposoban da nađe odgovor, kao i ja. Dva druida behu mišićavi mladi ljudi mračnih lepih lica, guste crne brade i duge pažljivo iščetkane crne kose koja je rasla unazad od uskih tonzura. Nosili su crne štapove s imelom na vrhu i mačeve u kanijama za pojasom, što nije bio običaj druida. Videh da ratnik koji je jahao uz njih nije muškarac, već žena: visoka, uspravna, crvenokosa žena čiji su dugi uvojci u slapovima padali ispod srebrnog kalpaka sve do leđa njenog konja. „Ade, tako se zove“, reče mi Kilhuk.

„Ko je ona?“, pitaо sam.

„A šta misliš? Služavka u kuhinji? Ona mu greje postelju.“ Kilhuk se naceri. „Da li te podseća na nekoga?“

Podsećala me je na Ladvis, Gundleusovu ljubavnicu. Je li to usud silurskih kraljeva da uvek imaju naložnice koje jašu konje i nose mačeve poput muškaraca? Ade je nosila dugi mač o bedru, kopanje u ruci i štit s morskim orлом na podlaktici. „Na Gundleusovu ljubavnicu“, odgovorih Kilhuku.

„S tom crvenom kosom?“, odbaci Kilhuk moј odgovor.

„Ginevra“, rekoh. Bile su slične izdaleka, ova Ade i nadmena Ginevra, koja je sedela na kolima do kraljice Ilejn. Ilejn je bila bleđa, ali osim toga nisam video znake bolesti za koju se govorkalo da je ubija. Ginevra je izgledala lepo kao i uvek, bez tragova iskušenja koje je podnela na porođaju. Nije povela dete sa sobom, ali to od nje nisam ni očekivao. Gvajdir je nesumnjivo bio bezbedan u naručju dojilje, dovoljno daleko da njegov plač ne remeti Ginevrin počinak.

Arturovi sinovi sjahaše iza Lancelota. Još behu veoma mladi, zapravo tek stasali da ponesu kopanje u rat. Sreо sam ih mnogo puta i nisam ih voleo jer nisu posedovali ništa od Arturovog delotvornog razuma. Od detinjstva su bili maženi i proizvod je bio par razuzdanih, sebičnih, gramzivih momaka koji su se gadili oca, dok su majku Ajlin prezirali. Kivni što su kopilad, iskaljivali su se na ljudima koji nisu imali smelosti da uvrate Arturovim potomcima. Bili su vredni prezira. Dva druida kliznuše s konjskih leđa i stadoše uz volovska kola.

Kilhuk je prvi shvatio šta Lancelot smera. „Ako se krsti“, promumla, „onda ne može da bude poklonik Mitre, je li tako?“

„Bedvin jeste“, podsetih ga, „a Bedvin je bio biskup.“

„Dragi Bedvin je“, otkri mi Kilhuk, „igrao s obe strane table. Kad je umro, našli smo kip Bela u njegovoju kući i njegova žena nam je rekla da mu je prinosio žrtve. Ne, videćeš da sam u pravu. Ovim Lancelot izbegava da ga Mitra odbije.“

„Možda ga je dotakao bog“, prigovori Galahad.

„Onda su sad ruke tvog boga vrlo štokave“, odvrati Kilhuk. „Molim da mi oprostiš, budući da ti je brat.“

„Polubrat“, reče Galahad, ne žečeći da bude pretesno vezan uz Lancelota.

Kola stadoše tik do reke. Sensam se sasulja niz obalu i, ne mučeći se da zadigne svoju raskošnu odoru, progura se kroz rogoz i zagazi u vodu. Lancelot sjaha čekajući na obali da se biskup dočepa krstače. Sensam je mali čovek i voda mu je dopirala sve do teškog krsta na uskim grudima. Okrenuo se nama, svojoj nehotičnoj pastvi, i povikao snažnim glasom. „Ove nedelje“, zaurlao je, „ponećete kopinja na dušmane i bog će vas blagosloviti. Bog će vam pomoći! A danas, u ovoj reci, videćete znak moći našeg boga.“ Hrišćani na livadi su se krstili dok neki od pagana, poput Kilhuka i mene, pljunuše da oteraju zlo.

„Vidite ovde kralja Lancelota!“, riknu Sensam, pružajući ruke ka Lancelotu kao da ga niko od nas nije prepoznao. „On je heroj Benika, kralj Silurije i gospodar orlova!“

„Čega gospodar?“, upita Kilhuk.

„I ove nedelje“, nastavi Sensam, „baš ove nedelje trebalo je da bude primljen u pogano bratstvo Mitre, tog lažnog boga krvi i besa.“

„E, nije trebalo“, progundja Kilhuk kroz ljutiti žamor Mitrinih poklonika koji behu na poljani.

„Ali juče“, Sensamov glas saseče negodovanje, „ovaj plemeniti kralj imao je viziju. Viziju! Ne neki košmar od bolnog trbuha, okot pijanog врача, već čist i divan san poslat na zlatnim krilima s nebesa. Svetačku viziju!“

„Ade je zadigla sukњe“, javi se Kilhuk.

„Sveta i blagoslovena majka božja došla je kralju Lancelotu“, povika Sensam. „Bila je to sama Devica Marija, ta gospa od tuge iz čije se neokaljane, čiste utrobe rodilo dete Hrist, Spasitelj čovečanstva. A juče je, u poplavi svetlosti, na oblaku zlatnih zvezda, došla kralju Lancelotu i svojom prekrasnom rukom dotakla Tanladvir!“ On pokaza rukom iza sebe i Ade svečano isuka Lancelotov mač zvani Tanladvir, što znači Blistavi ubica, i podiže ga visoko. Zraci sunca odbiše se o čelik, zaslepevši me na tren.

„Ovim mačem“, prodra se Sensam, „kralj Lancelot će doneti Britaniji pobedu, obećala je naša blagoslovena gospa. Ovaj mač, kazala je gospa, dotaknut je klinom probijenom rukom sina i blagosloven poljupcem njegove majke. Od dana današnjeg, rekla je naša gospa, mač će biti poznat kao Hristovo sečivo jer je posvećen.“

Lancelot je, to se mora priznati, izgledao vrlo posramljeno ovom svečanošću; uistinu, čitav obred morao mu je biti sraman jer je bio čovek ogromnog ponosa i osetljivog dostojanstva, ali mu se i pored toga činilo boljim da ga potope u reku nego da pred svima bude ponižen odbacivanjem Mitrinog bratstva. Izvesnost odbijanja mora da ga je nagnala na javno odricanje od svih paganskih bogova. Ginevra je, primetih, upadljivo zurila podalje od reke prema ratnim barjacima pobodenim u zemljane i drvene bedeme Korinijuma. Bila je paganka, klanjala se Ižis; njena mržnja prema hrišćanstvu beše nadaleko čuvena, pa ipak je mržnju očigledno nadrasla potreba da podrži javni obred koji je poštedeo Lancelota poniženja pred Mitrom.

Dvojica druida tiho su razgovarali s njom i s vremena na vreme uspevali da je zasmeju.

Sensam se okreće licem Lanselotu. „Gospodare kralju“, pozva dovoljno glasno da ga mi na drugoj obali čujemo, „dođi sada! Stupi sada u vode života, dođi da kao malo dete budeš kršten i primljen u zagrljaj blagoslovene crkve jedinog istinskog boga.“

Ginevra se lagano okreće da gleda kako Lanselot ulazi u reku. Galahad se prekrsti. Hrišćanski sveštenici na drugoj obali raširili su ruke u položaj za molitvu, a gradske žene pale su na kolena kao opčinjene ne skidajući oka s lepog, visokog kralja koji je gacao ka biskupu Sensamu. Sunce je treperilo na vodi i bacalo zlatne odseve na Sensamov krst. Lanselot je oborio pogled kao da ne želi da zna ko su svedoci ovog ponižavajućeg obreda.

Sensam se prope i položi ruku na Lanselotovo teme. „Da li“, zaurla da svi čujemo, „primaš istinsku veru, jedinu veru, veru u Hrista koji je umro zbog naših grehova?“

Lanselot mora da je rekao „da“, mada niko od nas nije čuo odgovor.

„I da li se“, zamuka Sensam još glasnije, „ovim odričeš svih drugih bogova i svih drugih vera, svih drugih nečistih duhova i demona, idola i đavoljeg nakota čija prljava dela zavode svet?“

Lanselot klimnu i promrmlja u znak pristanka.

„I da li“, nastavi Sensam s uživanjem, „odbacuješ i ismevaš sve obrede Mitre i proglašavaš ih onim što zaista i jesu, pogan Satanina i užas Gospoda našeg Isusa Hrista?“

„Da.“ Taj je odgovor od Lanselota jasno dopro do svih nas.

„Tada te u ime Oca“, vikao je Sensam, „i u ime Sina i Svetoga duha proglašavam hrišćaninom“, i s tim rečima on zape svom snagom i povuče naniže Lanselotovu naujenu kosu, zagnjurivši kralja pod hladne vode Kharna.

Sensam je držao Lanselota dole toliko dugo da sam pomislio da će se kopilan udaviti, ali ga najzad ipak pusti. „I“, završi Sensam dok je Lanselot prskao i pljuvao vodu, „sada ti dajem blagoslov, imenujem te hrišćaninom i uvodim te u svetu vojsku Hristovih ratnika.“ Ginevra, nesigurna kako da postupi, pljesnu rukama uglađeno. Iz žena i sveštenika provali nova pesma, koja za hrišćansku muziku beše neverovatno vragolasta.

„Za ime svetog imena svete drolje“, upita Kilhuk Galahada, „šta je sveti duh?“

Ali Galahad nije bio tu da mu odgovori. U naletu sreće izazvane bratovljevim krštenjem skočio je u reku i sad je pljuskao preko tako da je iz vode izašao istovremeno kad i njegov od stida crveni polubrat. Lanselot nije očekivao da ga vidi i na tren se ukočio, nesumnjivo pomislivši na Galahadovo prijateljstvo prema meni, ali se onda odjednom setio da mu je hrišćanska ljubav sada nametnuta kao dužnost i tako se predao Galahadovom poletnom zagrljaju.

„Hoćemo li i mi da izljubimo kopile?“, upita me Kilhuk cereći se.

„Neka ga“, rekoh. Lanselot me do tad nije video, i ja nisam osećao potrebu da budem viđen, ali me je baš tada uočio Sensam, koji je izašao iz vode i pokušavao da je iscedi iz svoje teške odore. Mišji gospodar nikad, kao ni tada, nije mogao da se uzdrži od izazivanja neprijatelja.

„Gospodaru Derfele!“, pozva me biskup.

Nisam se osvrtao. Ginevra, čuvši moje ime, oštro podiže pogled. Ona je bila u razgovoru s Lanselotom i njegovim polubratom, ali sad skresa naređenje goniču volova i on bocnu palicom bokove životinja, pokrenuvši kola. Lanselot se žurno ispentra na kola u pokretu, napuštajući svoje sledbenike kraj reke. Ade ga je sledila, vodeći njegovog konja za uzdu.

„Gospodaru Derfele!“, pozva Sensam ponovo.

Neodlučno se okrenuh da se suočim s njim. „Biskupe“, odazvah se.

„Mogu li te nagovoriti da pratiš kralja Lancelota u reku isceljenja?“

„Kupao sam se za prošli uštап, biskupe“, odgovorih, izazvavši smeh kod nekih ratnika na našoj obali.

Sensam načini znak krsta. „Treba te oprati svetom krvlju jagnjeta božijeg“, doviknu, „da nestanu Mitrine mrlje! Ti si zlo biće, Derfele, grešnik i idolopoklonik, izdanak đavola, porod Sasa, kurvoljubac!“

Poslednja uvreda izvukla je iz mene gnev. Ostale behu samo puke reči, ali Sensam, iako pametan, nikad nije bio razborit prilikom sukoba pred svetom i nije mogao da odoli a da ne uputi tu poslednju uvredu Keinvina. To izazivanje me je nagnalo da jurišam praćen usklicima ratnika sa istočne obale Khama, usklicima koji su nabujali kad se Sensam okrenuo i stao da beži. Imao je lepu prednost u odnosu na mene i bio je lagan, hitar čovek, ali natopljeni slojevi njegove teške odore sputali su mu noge i uhvatio sam ga na nekoliko koraka od druge obale Kharna. Sapleo sam ga kopljem i bacio ga da puzi među belim radama i jagorčevinom.

Onda isukah Hajvelban i prislonih mu oštricu pod grlo. „Nisam dobro čuo, biskupe“, rekoh, „poslednje ime kojim si me nazvao.“

Nije rekao ništa, samo je pogledao ka četiri Lancelotova družbenika koji su sad prišli bliže. Amhar i Loholt držali su isukane mačeve, ali su dva druida svoja sečiva ostavili u koricama i samo me posmatrali s nečitljivim izrazom na licu. Dotle je Kilhuk već prešao reku i stao uz mene, kao i Galahad, dok su nas Lancelotovi zabrinuti kopljanci gledali izdaleka.

„Koju si reč upotrebio, biskupe?“, upitah, zagolicavši mu grlo Hajvelbanom.

„Kurva vavilonska!“, brbljao je očajno. „Svi pagani je obožavaju. Skerletna žena, gospodaru Derfele, zver! Antihrist!“

Nasmešio sam se. „A ja pomislih da si vredao princezu Keinvin.“

„Ne, gospodaru, ne! Ne!“, sklopio je šake, „Nikad!“

„Obećavaš?“, pitao sam ga.

„Kunem se, gospodaru! Svetim duhom se kunem!“

„Ne znam ko je Sveti duh, biskupe“, kazao sam, malčice mu pritisnuvši adamovu jabučicu vrhom Hajvelbana. „Zakuni se na moj mač“, rekoh, „poljubi ga, pa će ti poverovati.“

Tad sam stekao neprijatelja. Nije me voleo ni ranije, ali sad me je mrzeo; pa ipak, dotakao je usnama oštricu Hajvelbana i poljubio čelik. „Nisam hteo da uvredim princezu“, izusti, „kunem se.“

Držao sam Hajvelban na njegovim usnama jedan tren, pa povukoh mač i dopustih mu da ustane. „Mislio sam, biskupe“, kazao sam, „da čuvaš Sveti trn u Ajnis Vidrinu.“

On otrese travu s mokre odore. „Bog mi daje uzvišenije dužnosti“, odreza.

„Pričaj mi o njima.“

Pogleda me s mržnjom u očima, ali strah ju je ipak nadvladao. „Bog me je pozvao da budem uz kralja Lancelota, gospodaru Derfele“, reče, „i Njegova je milost otkravila srce princeze Ginevre. Još se nadam da bi ona mogla videti Njegovo večno svetlo.“

Nasmejao sam se tome. „Izis njoj daje svetlost, biskupe, i ti to znaš. I ona te mrzi, pokvareni stvore, pa mi reci šta si joj doneo da se predomisli?“

„Šta sam joj doneo, gospodaru?“, upita podmuklo. „Šta ja imam da dam princezi? Nemam ništa, siromašak sam u službi božjoj, tek skromni sveštenik.“

Ti si krastača, Sensame“, rekoh, vrativši Hajvelban u kanije. „Ti si prljavština pod mojim čizmama.“ Pljunuh da odagnam njegovo zlo. Pretpostavio sam, po njegovim rečima, da je on smislio i predložio krštenje Lancelotu i ta domišljatost poslužila je sasvim dobro da poštedi

kralja Silurije bruke pred Mitrom, ali nisam verovao da je sam taj predlog bio dovoljan da privoli Ginevru Sensamu i njegovoj religiji. Mora da joj je dao ili obećao nešto, ali znao sam da mi to nikad neće priznati. Pljunuo sam još jednom i Sensam, shvativši to kao otpuštanje, otkasa ka gradu.

„Lepa predstava“, reče jedan od druida jetko.

„A gospodar Derfel Kadarn“, ubaci se drugi, „nije poznat po lepoti.“ Klimnuo je glavom kad ga pogledah. „Dinas“, kaza predstavljući se.

„A ja sam Lavejn“, reče njegov parnjak. Obojica behu visoki mladići, građeni kao ratnici, snažnih samopouzdanih lica. Odore im behu zaslepljujuće bele, duge crne kose brižljivo očešljane odajući otmenost koju je njihova smirenost činila jezivom. Bila je to ista smirenost koju su posedovali Ijudi poput Sagramora. Artur nije. On je bio previše nespokojan, ali Sagramor, kao i još neki veliki ratnici, imao je smirenost koja je u bici bila užasna. Nikad se u boju nisam plašio bučnih Ijudi, ali sam se pazio pred smirenim protivnikom jer to su najopasniji Ijudi. Ova dva druida imala su isto to mirno samopouzdanje. Takođe su bili vrlo slični i pretpostavio sam da su braća.

„Mi smo blizanci“, reče Dinas, možda pošto je pročitao moje misli.

„Kao Amhar i Loholt“, dodade Lavejn pokazavši na Arturove sinove čiji mačevi još behu isukani. „Ali nije nas teško razlikovati. Imam ožiljak ovde“, reče Lavejn dotakavši desni obraz, gde je beli ožiljak počivao u ostroj bradi.

„Zadobio ga je u dolini Lag“, rekao je Dinas. Poput brata, imao je neobično dubok, hrapav glas koji se nije slagao s njegovom mladošću.

„Video sam Tanabursa u dolini Lag“, rekao sam, „i sećam se Jorveta, ali ne sećam se drugih druida u Godfridovoj vojsci.“

Dinas se osmehnu. „U dolini Lag“, reče, „borili smo se kao ratnici.“

„I ubili naš deo Dumnonaca“, dodade Lavejn.

„I obrijali tonzure tek posle bitke“, objasni Dinas. Gledao je bez treptanja, nepopustljivo. „A sada“, dodade tiho, „služimo kralju Lanselotu.“

„Njegovi zaveti su i naši zaveti“, kaza Lavejn. Bilo je pretnje u njegovim rečima, ali to beše samo nagoveštaj, ne izazov.

„Kako to druidi služe hrišćaninu?“, izazvah ja njih.

„Tako što donosimo staru magiju da radi supa s njihovom, naravno“, odgovori Lavejn.

„Mi znamo da radimo s magijom, gospodaru Derfele“, upade Dinas, pa ispruži praznu šaku, sklopi je u pesnicu, okrete je, otvori - i tamo, na njegovom dlanu, ležalo je drozdovo jaje. On ga nemamo odbaci. „Kralja Lanselota služimo po svom izboru“, reče on, „i njegovi prijatelji su i naši prijatelji...“

„I njegovi neprijatelji su i naši neprijatelji“, završi Lavejn umesto njega.

„A ti si“, Arturov sin Loholt nije mogao da se uzdrži a da ne huška, „neprijatelj našeg kralja.“

Pogledah mlađi par blizanaca: nezreli, neotesani momci koji su patili od viška gordosti i manjka pameti. Obojica su imali duguljasta koščata lica na oca, ali njihova behu preplavljenia zlobom i jedom. „Kako sam ja to neprijatelj vašeg kralja, Loholte?“, upitah ga.

Nije znao šta da kaže, a ostali nisu odgovorili umesto njega. Dinas i Lavejn bili su previše mudri da zapodenu kavgu ovde, iako su Lanselotovi kopljanci bili vrlo blizu, jer su Kilhuk i Galahad stajali uz mene, a na desetine Ijudi privrženih meni trebalo je samo da pređu tih nekoliko koraka preko sporog Khama. Loholt porumene, ali ne reče ništa.

Odbih njegov mač u stranu Hajvelbanom, pa mu se približih. „Da ti dam jedan savet, Loholte“, kazao sam tiho. „Biraj neprijatelje mudrije nego što biraš prijatelje. Nisam u sukobu s tobom, niti želim da budem; ali, ako ti hoćeš takav sukob, obećavam ti da me moja ljubav za tvog oca i prijateljstvo s tvojom majkom neće sprečiti da ti zarijem Hajvelban u utrobu i sahranim ti dušu pod gomilom govana.“ Vratih mač u korice. „Sad odlazi.“

Zatreptao je, ali nije imao stomak za borbu. Otišao je da uhvati svog konja, a Amhar ode za njim. Dinas i Lavejn su se smeiali, a Dinas mi se čak i naklonio. „Pobeda!“ Tapšao mi je.

„Naterani smo u bekstvo“, reče Lavejn, „ali šta smo drugo i mogli očekivati od ratnika Kazana?“ Titulu je izgovorio podsmešljivo.

„I ubice druida“, dodao je Dinas ni najmanje podsmešljivo.

„Našeg dede Tanabursa“, nastavio je Lavejn. Setih se kako me je Galahad na Crnom putu upozorio da su mi ova dva druida neprijatelji.

„Ne čini se mudrim“, primeti Lavejn svojim hrapavim glasom, „ubiti jednog druida.“

„Posebno našeg dedu“, dodade Dinas, „koji nam je bio poput oca.“

„Pošto je naš pravi otac umro“, kaza Lavejn.

„Kad smo bili mali.“

„Od gadne bolesti“, objasni Lavejn.

„I on je bio druid“, reče Dinas, „i učio nas je bacanju čini. Možemo da sparušimo useve.“

„Možemo naterati žene da jecaju“, kaza Lavejn.

„Možemo da ukiselimo mleko.“

„Dok je još u sisi“, dodade Lavejn, onda se najednom okreće od mene i vrlo okretno uskoči u sedlo.

Njegov brat se vinu na svog konja i prikupi dizgine. „Ali ne kvarimo samo mleko, možemo i više od toga“, reče Dinas, gledajući me opako sa konjskih leđa i onda, kao što je učinio i ranije, ispruži praznu šaku, skupi je u pesnicu, obrte je i otvori, a na dlanu mu beše komad pergamenta u obliku zvezde s pet krakova. Nasmeši se, pa razdera pergament u komadiće koje rasu po travi. „Možemo učiniti da zvezde nestanu“, reče umesto pozdrava, pa udari konja petama.

Odoše galopom. Ja pljunuh. Kilhuk podiže moje odbačeno kopljje i pruži mi ga. „Ko su ovi, za ime sveta?“, pitao je.

„Tanabursovi unuci“, pljunuh još jednom da oteram zlo. „Štenci lošeg druida.“

„I mogu učiniti da zvezde nestanu?“, zvučao je sumnjičavo.

„Samo jedna zvezda.“ Gledao sam za dvojicom konjanika. Keinv je, znao sam, bila bezbedna u dvoru svog brata, ali sam isto tako znao da će morati da ubijem silurske blizance da bi ona ostala sigurna. Tanabursova kletva bila je na meni i ta kletva se zvala Dinas i Lavejn. Pljunuh i treći put, pa dotakoh balčak Hajvelbana za sreću.

„Trebalo je da ubijemo tvog brata u Beniku“, promumla Kilhuk Galahadu.

„Nek mi bog oprosti“, reče Galahad, „ali u pravu si.“

Dva dana kasnije stigao je Kaneglas i te noći održano je Ratno veče, a posle savetovanja, pod Mesecom koji je bledeo i pri svetlu buktinja, zavetom vezasmo naša koplja za rat protiv Saksona. Mi koji besmo ratnici Mitre uronismo sečiva u krv bika, ali nismo birali nove posvećenike. Nije bilo potrebe: Lanselot je krštenjem izbegao d i ;a ponizimo odbijanjem, mada mi niko nije mogao otkriti tajnu kako bilo kog hrišćanina mogu da služe druidi.

Merlin je došao tog dana i on je vodio paganski ritual. Jorvet od Povisa mu je pomagao, ali ne beše znaka od Dinasa i Lavejna. Pevali smo Ratnu pesmu Beli Mavra, oprali kopljia krvlju, zarekli se na smrt svakog Saksona i idućeg dana krenuli u pohod.

II

Dvojica važnih sakonskih vođa vladala su Loegirom. Kao i mi, Sasi su imali poglavare i niže kraljeve; imali su i plemena, a neka od njih se čak i nisu nazivala Saksonima, već su tvrdili da su Angli ili Juti. Ali za nas su svi oni bili Saksoni i znali smo da imaju dva velika kralja, a ta dvojica vođa zvali su se Aela i Serdik. Mrzeli su jedan drugog.

Aela, naravno, tada beše poznatiji. Sebi je nadenuo ime Bretvalda, što na sakonskom znači vladar Britanije. Njegove su se zemlje pružale od Temze na jugu do granice dalekog Elmeta. Njegov suparnik, Serdik, držao je područje na jugu Britanije i njegove jedine granice behu s Aelinim zemljama i sa Dumnonijom. Od dva kralja Aela beše stariji, bogatiji zemljom i vodio je jaču vojsku, što ga je činilo našim glavnim neprijateljem. Potučemo li Aelu, verovali smo, Serdik će neizbežno pasti za njim.

Princ Meurig od Gventa, u gizdavoj togi i sa smešnim bronzanim vencem nasađenim na vrh tanke svetlosmeđe kose, pokušao je da nametne drugačiju taktiku na Ratnom veću. Uz uobičajeno snebivanje i patvorenu skromnost predložio je da uglavimo savez sa Serdikom. „Pustimo ga da se bori za nas!“, reče Meurig. „Neka udari na Aelu s juga dok mi napadamo sa zapada. Znam da nisam nikakav strateg“, zastao je da se usiljeno nasmeši izazivajući nas da mu protivurečimo, ali svi smo se ujeli za jezik. „Ipak, čini se da je i onima najkraće pameti jasno da je bolje boriti se s jednim nego sa dva neprijatelja.“

„Ali mi imamo dva neprijatelja“, reče Artur jednostavno.

„Zaista imamo, ovladao sam tim stanovištem, gospodaru Arture. Ali je moje gledište, ako ga možeš usvojiti zauzvrat, da jednog od te dvojice dušmana načinimo prijateljem.“ Pljesnuo je šakama i zatreptao pred Arturom. „Saveznikom“, dodade, za slučaj da ga Artur i dalje ne razume.

„Serdik“, zareža Sagramor na svom užasnom britskom, „nema ni mrvu časti. Prekršiće zakletvu lako kao što svraka slomi vrapčije jaje. Neću sklapati mir s njim.“

„Nisi me razumeo“, pobuni se Meurig.

„Neću sklapati mir s njim“, prekide Sagramor princa, izgovarajući reči vrlo sporo kao da se obraća detetu. Meurig pocrvene i ućuta. Prestolonaslednik Gventa bio je polumrtav od straha pred visokim numičanskim ratnikom, što i nije bilo čudno - glas koji je pratilo Sagramora bio je još strašniji od njegovog izgleda.

Gospodar stena bio je visok, veoma vitak i brz kao bič. Kosa i lice behu mu crni poput katrana, i to izduženo lice, izbrzdano životom provedenim u ratovima, večito je bilo namrgođeno, krijući zabavnu, čak velikodušnu narav. Sagramor je, uprkos nesavršenom baratanju našim jezikom, mogao da satima drži ljude oko logorske vatre čarolijom svojih priča iz dalekih zemalja; ipak, većina sveta znala ga je samo kao najstrašnijeg od Arturovih ratnika: neumoljivi Sagramor, užasan u borbi i natmuren van nje, a Sasi su verovali da je on crna avet poslata iz zagrobnog sveta. Ja sam ga dobro poznavao i dopadao mi se; u stvari,

Sagoramor je bio taj koji me je uveo u Mitrinu službu i Sagoramor se borio uz mene čitavog dugog dana u dolini Lag. „Uzeo je za sebe veliku sakonsku curu”, šapnuo mi je Kilhuk na veću, „visoku kao drvo i sa kosom kao plast sena. Nije ni čudo da je tako mršav.“

„Ti si uz tri žene dovoljno stamen“, rekoh munuvši ga u rebra s pozamašnim naslagama.

„Biram ih po veštini kuvanja, Derfele, ne po izgledu.“

„Imaš nešto da dodaš, gospodaru Kilhuče?“, upita Artur.

„Ništa, rođače!“, odvrati Kilhuk veselo.

„Da nastavimo, onda“, reče Artur. Pitao je Sagoramora kakvi su izgledi da se Serdikovi ljudi bore uz Aelu i Numičanin, koji je čuvao granicu sa Sasima čitave zime, sleže ramenima i reče da se sa Serdikom nikad ne zna. Čuo je, reče, da su se dva Saksona srela i razmenila uzdarja, ali nije bilo vesti da je sklopljen nekakav savez. Sagoramor je nagađao da će Serdik rado dopustiti da Aela bude oslabljen i da će, dok se dumnonačka vojska time bude bavila, napasti duž obale i pokušati da zarobi Durnovariju.

„Ako bismo bili u miru s njim...“, pokuša Meurig još jednom.

„Nećemo biti“, reče kratko kralj Kaneglas i Meurig učuta ponovo pred jednim kraljem u veću.

„Ima još nešto“, upozori nas Sagoramor. „Sasi sada imaju pse. Goleme pse.“ Raširio je ruke da pokaže kako su ogromni sakonski ratni psi. Svi smo već čuli za te zveri i strahovali smo od njih. Govorilo se da Saksoni puštaju pse samo tren pre nego što se živi zidovi sudare i da su te beštije sposobne da probiju velike prodore u protivničkoj vrsti, na koje potom udaraju kopljanci.

„Ja ču se pozabaviti psima“, reče Merlin. Beše to jedino što je on rekao na savetu, ali ta mima, pouzdana izjava opustila je zabrinute ljudi. Merlinovo neočekivano prisustvo uz vojsku bilo je već dovoljan doprinos; posed Kazana učinio ga je, čak i za mnoge hrišćane, najmoćnijom pojmom do sada. Nije da su mnogi razumeli svrhu Kazana, ali behu zadovoljni što je druid voljan da prati vojsku. S Arturom na čelu i Merlinom uz nas kako smo mogli da izgubimo?

Artur je napravio ratni raspored. Kralj Lancelot će, objavio je, sa silurskim kopljanicima i odredom ljudi iz Dumnonije braniti južnu granicu od Serdika. Mi ostali ćemo se okupiti u Kaer Ambri i krenuti ka istoku dolinom Temze. Lancelot je načinio čitavu predstavu glumeći kako je nerad da se odvoji od glavnine trupa koje će se boriti protiv Aeleta, ali Kilhuk, čuvši naređenja, zavrte glavom u čudu. „Opet je izbegao bitku, Derfele“, prošaputa.

„Ne ako ga Serdik napadne“, kazao sam.

Kilhuk pogleda Lancelota, kome su uz rame stajali blizanci Dinas i Lavejn. „I ostaje blizu svoje zaštitnice, zar ne?“, reče Kilhuk. „Ne sme da odluta daleko od Ginevre, inače će morati sam da se bori za sebe.“

Nisam mario. Lagnulo mi je što Lancelot i njegovi ljudi ne idu s glavninom vojske; bilo je dovoljno suočiti se sa Saksonima bez bojazni od Tanabursovih unuka ili od silurskog noža u leđa.

I tako krenusmo. Beše to odrpana vojska od trupa iz tri britska kraljevstva, dok neki od udaljenih saveznika još ne behu pristigli. Obećani su nam ljudi iz Elmeta i čak iz Kernova, ali trebalo je da nas oni slede rimskim drumom koji je od Korinijuma vodio na jugoistok i potom skretao na istok ka Londonu.

London. Rimljani su ga zvali Londinium, a pre toga je bio prosti Londo. Merlin mi je jednom rekao da to znači divlje mesto. Sad je to bio naš cilj, nekad golem grad, najveći u

čitavoj rimskoj Britaniji, koji je sad ležao u ruševinama u srcu zemlje koju je Aela oteo. Sagramor je jednom vodio čuveni upad u drevni grad i zatekao je tamo britske žitelje prestrašene od novih gospodara, ali sada smo se nadali da ćemo oslobođiti te ljudi. Ta nada se raširila vojskom kao požar, iako ju je Artur neprekidno poricao. Naš zadatak je da navedemo Sase na bitku, govorio je, a ne da tumaramo ruševinama mrtvog grada; ali potom pitanju Merlin beše Arturov protivnik. „Nisam pošao da vidim šaku mrtvih Sasa“, reče mi prezrivo. „Od kakve sam ja koristi za ubijanje Saksona?“

„Od velike koristi, gospodaru“, kazao sam. „Tvoja magija plaši neprijatelje.“

„Ne pričaj besmislice, Derfele. Svaka budala može da skače pred vojskom, da pravi grimase i baca kletve. Da uplašiš Sase ne treba ti neka veština. Čak i oni smešni Lanselotovi druidi mogli bi u tome uspeti! Ne kažem da su pravi druidi, doduše.“

„Nisu?“

„Dabome da nisu! Da bi bio pravi druid, moraš da učiš. Moraš da budeš ispitan. Moraš dokazati drugim druidima da znaš svoj posao, a nisam čuo da je neki druid ispitaо Dinasu i Lavejnu. Osim ako to nije učinio Tanaburs, a kakav je on druid bio? Ne naročito dobar, očigledno, čim si ostao u životu. Kako samo osuđujem nesposobnost!“

„Umeju da bacaju vradžbine, gospodaru“, rekoh. „Vradžbine!“ Huknu na te reči. „Jedan od bednika stvorio je drozdovo jaje, a ti misliš da je to magija? Drozdomi ih prave stalno. Sad, da je stvorio jaje od ovce, obratio bih pažnju.“

„Stvorio je i zvezdu, gospodaru.“

„Derfele! Kako si ti jedan glupavo lakoveran čovek!“, objavi on. „Zvezdu makazama načinjenu od pergamenta? Ne brini, čuo sam za tu zvezdu i tvoja voljena Keinvina nije u opasnosti. Nimju i ja smo to osigurali, sahranili smo tri lobanje. Ne treba da znaš sve detalje, ali budi siguran da će se ti prevaranti, približe li se Keinvina, biti pretvoreni u belouške. Onda mogu da izležu jaja zauvek.“ Zahvalio sam mu za to, a onda ga upitao zašto prati vojsku ako neće da pomogne protiv Aele. „Zbog svitka, naravno“, reče mi i potapša džep svoje prljave crne odore kako bi mi pokazao da je svitak na sigurnom.

Kaledinov svitak?“, pitao sam.

„Postoji li drugi?“, odvrati on.

Kaledinov svitak beše blago koje je Merlin doneo iz Ajnis Trebsa i u njegovim očima vredeo je kao svih Trinaest dragulja Britanije zajedno, jer su tajne tih Dragulja bile zabeležene u tom drevnom spisu. Druidima je bilo zabranjeno da zapisuju bilo šta jer su verovali da će, ako čin bude sačuvana zapisom, pisac izgubiti magijsku moć. Tako su sva njihova znanja, obredi i mudrosti prenošeni s kolena na koleno samo usmeno. Pa ipak su Rimljani pre napada na Ajnis Mon bili u velikom strahu od britske religije; stoga su podmitili druida po imenu Kaledin da u pero rimskog pisara ispriča sve što zna. Tako je Kaledinov izdajnički spis sačuвао svo drevno znanje Britanije. Mnogo toga, ispričao mi je Merlin jednom, zaboravljen je tokom prošlih stoljeća jer su Rimljani okrutno progonili druide; većina stare mudrosti izgubila se u vremenu, ali sada, uz pomoć svitka, mogao je da oživi izgubljenu moć. „A u svitku se“, usudih se da pitam, „pominje London?“

„Bogovi, kako si samo znatiželjan“, zadirkivao me je Merlin, ali onda, možda zato što je dan bio lep a on dobro raspoložen, popusti. „Poslednji Dragulj Britanije je u Londonu“, reče. „Ili je bar bio“, dodade žurno. „Zakopan je tamo. Mislio sam da ti dam ašov i pošaljem te da iskopaš tu stvar, ali ti si stvoren za brljotine. Seti se samo šta si učinio na Ajnis Monu!“

Brojčano nadjačani i opkoljeni, nego šta! Neoprostivo. Zato sam odlučio da to obavim sam. Moram prvo da nađem gde je zakopano, naravno, a to bi moglo da bude teško."

"Jesi li zato, gospodaru", pitao sam, „poveo ove pse?" Merlin i Nimju behu sakupili šugav čopor grabežljivih mešanaca koji su sad pratili vojsku.

Merlin uzdahnu. „Dozvoli, Derfele", reče, „da ti dam jedan savet. Ako kupiš psa, nemoj sam da laješ. Znam koja je svrha ovih pasa, Nimju zna koja im je svrha, a ti ne znaš. Bogovi žele da tako bude. Imaš li još pitanja ili mogu da uživam u jutarnjoj šetnji?" Požurio je, zabadajući dugi crni štap u zemlju sa svakim odlučnim korakom.

Dim velikih signalnih vatri dočeka nas kad smo minuli Kalevu. Te vatre javljale su dušmanima da smo se pojavili na vidiku. Sasima je zapoveđeno da, gde god vide takve vatre, opustoše zemlju. Žitnice su ispražnjene, kuće popaljene i stoka oterana. Aela se sve vreme povlačio, ostajući uvek na dan hoda ispred nas i uvlačeći nas sve dublje u te puste zemlje. Gde god je put vodio kroz šumovite predele, bio je zaprečen oborenim stablima; ponekad, dok bi se naši ljudi naprezali da sklone balvane s prolaza, strela ili koplje bi sunuli kroz lišće da odnesu nečiji život, ili bi neki od velikih saksonskih ratnih pasa došao kroz rastinje u skokovima zapenjene njuške, ali to si bili jedini Aelini napadi i nijednom nismo videli njegov živi zid. On se povlačio, mi smo napredovali, a svakog dana bi neprijateljska koplja ili psi ugrabili život ili dva.

Mnogo više štete nanele su nam bolestine. Isto smo iskusili i pre doline Lag: kad god se okupi velika vojska, bogovi joj pošalju pošasti. Bolesni su nas strahovito usporili; kad nisu mogli da hodaju, morali smo ih ostaviti na sigurnom uz kopljanike koji će ih braniti od saksonskih četa koje su krstarile oko naših bokova. Mogli smo videti te neprijateljske odrede po danu kao udaljene odrpane prilike, dok su noću njihove vatre svetlucale u našem vidokrugu. Pa ipak, više od bolesnika nas je usporavalo nezgrapno kretanje tolikog broja ljudi. Za mene je uvek ostala tajna zbog čega trideset kopljonoša bez prevelikog truda savlada dvadeset milja na dan, dok je vojska od dvadeset puta više ljudi, čak i uz velike napore, srećna ako pređe svega osam ili devet milja. Upravliali smo se prema rimskim kamenovima postavljenim uz drum, koji su beležili broj milja do Londona, i posle nekog vremena starao sam se da ih ne gledam iz straha da će me poraziti poruka koju nose.

Volovska kola takođe su nas usporavala. Imali smo četrdeset prostranih seljačkih kola na kojima smo prevozili hranu i rezervno oružje i ta kola vukla su se brzinom puža na začelju vojske. Princ Meurig dobio je zapovedništvo nad zaštitnicom i larmao je među kolima, prebrojavao ih kao posednut i neprestano se žalio da kopljanici na čelu nastupaju prebrzo.

Arturovi proslavljeni konjanici vodili su vojsku. Sada ih je bilo pedeset, svi na velikim kosmatim konjima odgajenim duboko u srcu Dumnonije. Drugi jahači, koji nisu nosili žlezne oklope Arturovog odreda, kretali su se ispred nas kao izvidnica. Ponekad se ti konjanici nisu vraćali, mada bismo uvek nalazili njihove odrubljene glave kako nas čekaju na putu kojim smo napredovali.

Glavninu vojske činilo je petsto kopljanika. Artur je bio odlučio da ne vodi pozivare sa sobom jer su te seljačke trupe retko nosile valjano oružje. Tako smo svi bili ratnici pod zakletvom, svi smo nosili kopla i štitove, a većina je bila naoružana još i mačevima. Nije svaki čovek mogao sebi da priušti mač, ali Artur je kroz Dumnoniju razasao naredbu da svaka kuća s mačem iz koje niko nije zaklet na službu u vojsci treba da preda oružje. Osamdeset mačeva sakupljenih na taj način podeljeno je ratnicima. Neki ljudi, tek nekolicina, nosili su otete saksonske bojne sekire, iako je druge, među njima i mene, odbijala nezgrapnost tog oružja.

A kako je plaćeno sve to? Od čega su plaćeni mačevi, nova koplja i novi štitovi, kola i volovi, brašno, čizme, barjaci, uzde i lonci, kalpaci, ogrtići, noževi, potkovice i usoljeno meso? Artur se nasmejao na to moje pitanje. „Moraš zahvaliti hrišćanima, Derfele“, rekao je.

„Skupili su još?“, upitah. „Mislio sam da je to vime presušilo.“

„I jeste sada“, kazao je tmurno. „Ali čudo jedno koliko su crkve uspele da sakupe kad smo njihovim čuvarima ponudili mučeništvo, a još je veće čudo koliko smo im obećali zauzvrat.“

„Jesmo li se ikad odužili biskupu Sensamu?“, pitao sam. Njegov manastir u Ajnis Vidrinu obezbedio je blago kojim smo od Aele kupili mir tokom jesenjeg pohoda okončanog u dolini Lag.

Artur odmahnu glavom. „On me stalno podseća na to.“

„Čini se“, rekoh oprezno, „da je biskup sklopio nova prijateljstva.“

Artur se nasmeja mom pokušaju da budem taktičan. „Sad je Lancelotov kapelan. Naš dragi biskup, izgleda, ne može biti zadržan na dnu. Kao jabuka u buretu s vodom samo iskoči na površinu.“

„I izmirio se s tvojom ženom“, primetih.

„Prija mi kad vidim da ljudi rešavaju svoje svađe“, reče on blago, „ali biskup Sensam zaista stiče čudne saveznike ovih dana. Ginevra ga podnosi, Lancelot ga uzdiže, a Morgana ga brani. Šta kažeš na to? Morgana!“ Bio je naklonjen svojoj sestri i bolelo ga je što se tako udaljila od Merlina. Upravljalja je Ajnis Vidrinom sa zastrašujućom delotvornošću, gotovo kao da pokazuje Merlinu da je primereniji sadrug nego Nimju, ali Morgana je odavno bila poražena u bici za položaj Merlinove prvosveštenice. Merlin je ceni, reče Artur, ali ona želi da bude voljena. A ko bi, upita me Artur tužno, ikad mogao da voli ženu tako unakaženu, tako smežuranu i izobličenu vatrom? „Merlin nikad nije bio njen ljubavnik“, kaza mi Artur, „ali se ona pretvarala da jeste, a ta mu laž nikad nije smetala, jer što ga je više sveta smatralo čudnim, to je srećniji bio, ali istina je da nikad nije mogao podneti pogled na Morganu bez njene maske. Usamljena je, Derfele.“ Dakle, nije bilo čudno što je Arturu drago zbog prijateljstva njegove obogaljene sestre sa biskupom Sensamom, mada me je zbunjivalo to što najžešći pobornik hrišćanstva u Dumno n može biti tako dobar prijatelj sa Morganom, paganskom obrednicom nadaleko čuvenih moći. Mišji gospodar, pade mi na um, bio je kao pauk koji plete vrlo čudnovatu mrežu. U njegovu poslednju mrežu trebalo je da se uhvati Artur, ali je Sensam omanuo u toj nameri. Za koga li ju je sad tako vredno pleo?

Nismo imali vesti iz Dumnonije otkako su nam se poslednji saveznici pridružili. Sad smo bili odsečeni, okruženi Sasima, mada poslednje novosti od kuće nisu bile uznemirujuće. Serdik nije polazio na Lancelotove trupe niti je, kako se smatralo, krenuo na istok da podrži Aelu. Poslednji nas je sustigao odred ratnika iz Kernova, predvođen starim prijateljem koji je galopom jahao duž kolone tražeći me; onda skliznu s konja, saplete se i pade mi pred noge. Bio je to Tristan, princ i prestolonaslednik Kernova, koji se podiže, otrese prašinu s plašta, pa me zagrli. „Možeš da se opustiš, Derfele“, reče, „ratnici Kernova su stigli. Sve će biti dobro.“

Nasmejah se. „Dobro izgledaš, gospodaru prinče.“ To je bila istina.

„Oslobodio sam se oca“, objasnio je. „Pustio me je iz kaveza. Verovatno se nada da će mi neki Sakson rascepiti lobanju sekirom.“ Načini groteskno lice umirućeg čoveka i ja pljunuh da odagnam zlo.

Tristan beše lep, dobro građen, crne kose, rašljaste brade i dugih brkova. Koža mu je bila žućkasta, a lice mu je često delovalo tužno, ali sad je bio sav srećan. Jednom je prekršio očevo naređenje i doveo malu četu ratnika u dolinu Lag, zbog čega je, kako smo čuli, bio pritvoren

u zabačenoj tvrđavi na severnoj obali Kernova cele zime, ali je kralj Mark sad popustio i oslobođio sina za ovaj pohod. „Sad smo u rodu“, objasni Tristan.

„U rodu?“

„Moj dragi otac“, reče on posprdno, „doveo je novu nevestu. Ajala od Broselijanda.“ Broselijand je bio jedino preostalo britsko kraljevstvo u Armorici i njime je vladao kralj Budik, muž Arturove sestre Ane. To je značilo da je Ajala Arturova nećaka.

„To će biti“, pitao sam, „tvoja šesta pomajka?“

„Sedma“, reče Tristan. „Nije joj više od petnaest leta, a ocu mora biti bar pedeset. Meni je već trideset!“, dodao je smrknuto.

„I nisi se ženio?“

„Još ne. Ali otac se ženi dovoljno za obojicu. Jadna Ajala. Dajem joj četiri godine, Derfele, pre nego što umre kao i ostale. Ali on je zasad sasvim srećan. Troši je kao što je trošio svaku.“ Prebac mi ruku preko ramena. „Čujem da si se i ti oženio?“

„Nisam se oženio, ali sam valjano upregnut.“

„I to sa legendarnom Keinvin!“ Nasmejao se. „Dobar posao, moj prijatelju, odličan. Jednog dana naći ću sopstvenu Keinvin.“

„Neka to bude brzo, gospodaru prinče.“

„Mora da bude! Postajem star! Drevan! Video sam belu dlaku pre neki dan ovde u bradi.“ Lupi se po obrazu. „Vidiš je?“, upita uz nemireno.

„Jednu?“, peckao sam ga. „Izgledaš kao jazavac.“ Možda su se tri ili četiri sede dlake videle među crnim, ali to beše sve.

Tristan se nasmeja, pa pogleda roba koji je jurio kraj puta s tucetom pasa na užicama. „Sledovanja za slučaj nužde?“, upita.

„Merlinova magija, i neće da mi kaže čemu tačno služe.“ Druidovi psi bili su nevolja: bila im je nužna hrana koju nismo mogli da odvojimo, držali su nas budne noću svojim zavijanjem i klali su se kao zlodusi sa drugim psima koji su pratili naše ljudе.

Dan pošto nam se Tristan priključio stigli smo do Ponta, gde je put vodio preko Temze čudesnim kamenim mostom koji su podigli Rimljani. Očekivali smo da bude srušen, ali su izviđači javili da je ceo i, na naše zaprepašćenje, još je stajao kad su kopljanci dosli do njega.

To je bio najtoplji dan pohoda. Artur je zabranio da iko pređe most dok kola ne stignu do glavnine vojske i tako su se ljudi raštrkali uz reku dok su čekali. Most je imao jedanaest lukova, po dva kod svake obale gde su dizali drum na raspon od sedam lukova kojim je bila premošćena sama reka. Debla i druge plutajuće ruševine nagomilale su se uz most sa strane koja se nalazila užvodno, tako da je reka bila šira i duža na zapadnoj nego na istočnoj strani i ta samonikla brana učinila je da voda ključa i peni se između kamenih stubova. Na drugoj obali nalazilo se rimsko naselje; skup kamenih građevina okruženih ostacima zemljanog nasipa, dok je na našem kraju mosta visoka kula čuvala put koji je prolazio ispod njenih trošnih lukova, gde se još video rimske zapis. Artur mi ga prevede, rekavši da je car Hadrijan naredio da se podigne most. „Imperator“, izgovorih piljeći naviše u kamenu ploču. „Da li to znači car?“

„Da.“ car je iznad kralja?“, pitao sam.

„Car je gospodar kraljeva“, kazao je Artur. Most ga je načinio sumornim.

Verao se uz njegove zemaljske lukove, onda otišao do kule i položio ruku na njen kamen dok je zurio u natpis. „Pretpostavimo da ti i ja želimo da sagradimo ovakav most“, reče. „Kako bismo to učinili?“

Slegao sam ramenima. „Načinili bismo ga od drveta, gospodaru. Dobri brestovi stubovi, ostalo od hrastovih brvana.

Namrštio se. „A da li bi taj most još stajao kad budu živeli naši pra-pra-praunuci?“

„Pa neka oni grade sebi mostove“, predložih.

Pogladio je kulu. „Mi nemamo nikoga ko bi umeo da ovako oblikuje kamen. Nikoga ko bi umeo da ukopa kameni stub u rečno korito. Nikoga ko bi se makar prisećao kako se to radi. Mi smo poput ljudi sa hrpom blaga, Derfele, koja se smanjuje iz dana u dan, a mi ne znamo kako da to sprečimo ili kako da steknemo još blaga.“ Osvrnuo se i video prva od Meurigovih kola kako se pomaljaju u daljini. Naši izvidnici zašli su duboko u šume koje su se pružale s obe strane druma i vratili se s vestima da od Saksona nema ni traga ni glasa. Pa ipak je Artur i dalje bio sumnjičav. „Da sam na njihovom mestu, pustio bih da vojska pređe, pa bih napao kola“, rekao je. Stoga je odlučio da preko mosta pošalje zaštitnicu, onda prevezе kola među ruševne ostatke zemljanih bedema oko naselja i da tek onda dozvoli da glavnina vojske pređe reku.

Moji ljudi činili su zaštitnicu. Predeo iza mosta nije bio tako gusto pošumljen, i mada su neka preostala stabla rasla dovoljno zbijeno da skriju omanju vojsku, niko se nije pojавio da nam pripreti. Jedina poruka od Sasa bila je odrubljena konjska glava, koja nas je dočekala na sredini mosta. Nijedan moj ratnik nije želeo da prođe kraj nje dok Nimju nije došla da raščini njeno zlo. Samo je pljunula na glavu. Saksonska magija je, reče, nejaka. Tako je zlo iščezlo, a Ajsa i ja bacismo tu stvar preko ograde mosta.

Moji ljudi čuvali su zemljani zid dok su kola i njihova pratnja prelazili. Galahad je pošao sa mnom i nas dvojica smo tumarali po građevinama unutar bedema. Saksoni iz nekog razloga nisu bili skloni rimskim naseobinama; više su voleli sopstvene dvorane od drveta prekrivene rogozom, mada su pepeo u ognjištima i pometeni podovi ukazivali na to da je neko donedavno živeo ovde. „Mogao bi to da bude naš narod“, reče Galahad, jer je mnoštvo Brita obitavalo među Sasima; mnogi od njih behu robovi, ali je bilo i slobodnih ljudi koji su se pokorili stranim vladarima.

Činilo se da su zgrade bile vojničke spavaone, ali behu tu i dve kuće i nešto za šta sam pomislio da je ogromna žitница. Kad otvorisмо vrata te zgrade, videsmo da je to, u stvari, štala u koju se preko noći stoka sklanjala zbog kurjaka. Pod beše dubok glib od slame i balege i tako je zaudarao da bih se ja odmah manuo te zgrade, ali Galahad je video nešto u senkama na drugom kraju štale i tako sam pošao za njim preko vlažnog, lepljivog poda.

Dalji zid ne beše ravnog zabata, već natkriljen polukružnim svodom. Visoko na umrljanom gipsu svoda, jedva vidljiv od prašine i prljavštine nanete godinama, bio je oslikan simbol u obliku znaka X sa dodatim P iznad njega. Galahad je zurio u znamen, prekrstivši se. „Ovo je nekad bila crkva, Derfele“, reče u čudu.

„Smrdi“, odvratio sam.

On, pun poštovanja, nije skidao oka sa simbola. „Ovde je bilo hrišćana.“

„Nema ih više.“ Drhtao sam od užasnog vonja koji je sve prožimao, bespomoćno mlatarajući rukama da rasteram muve što su mi zujale oko glave.

Galahad nije mario za smrad. Zario je držak koplya u sjedinjenu smešu kravljе balege i trule slame i naposletku uspeo da otkrije delić poda. Otkriće ga je nagnalo da kopa s još više truda i na kraju je očistio gornji deo tela nekog čoveka sastavljenog od majušnih pločica mozaika. Čovek je nosio odoru kao biskup i u podignutoj ruci je držao neku zverčicu žgoljavog tela i krupne čupave glave. „Sveti Marko i njegov lav“, uputi me Galahad.

„Mislio sam da su lavovi velike zveri“, rekoh razočarano. „Sagramor kaže da su veći od konja i strašniji od medveda.“ Piljio sam u balegom umrljanu životinjicu. „Ovo je mače.“

„To samo simbolizuje lava“, ukori me Galahad. Pokušao je da raščisti još poda, ali štuka je bila prestara, suviše gusta i lepljiva. „Jednog dana“, reče, „podići će veliku crkvu poput ove. Ostromu crkvu. Mesto gde će sav narod moći da se okupi pred svojim bogom.“

„A kad budeš umro“, vukao sam ga ka izlazu, „neko kopile će u njoj zimi držati krdo stoke i biće ti zahvalno.“

Zapeo je da ostane još koji čas i, dok sam ja držao njegovo koplje i štit, raširio je ruke što je više mogao i izrekao novu molitvu u tom starom zdanju. „Ovo je znak od boga“, reče uzbudeno kad je najzad izašao za mnom na svetlost Sunca. „Vratićemo hrišćanstvo u Loegir, Derfele. Ovo je znak pobede!“

Moglo se to Galahadu činiti znakom pobeđe, ali ta crkva je umalo bila uzrok našeg poraza. Narednog dana, dok smo napredovali na istok ka sada tako razdražujuće bliskom Londonu, princ Meurig je ostao u Pontu. Poslao je na put kola s većim delom pratrne, ali je zadržao pedeset ljudi da očiste crkvu od sve te gadne prljavštine. Meurig je, kao i Galahad, bio duboko dirnut postojanjem te drevne crkve i odlučio je da zdanje vrati svom bogu, pa su kopljanci odložili ratnu spremu i očistili ga balege i slame kako bi sveštenici koji su ga pratili mogli da izgovore molitve, ili šta je već trebalo, da bi se građevini povratila svetost.

I dok je zaštitnica začelja lopatala izmet, Saksoni koji su nas pratili prešli su most.

Meurig je utekao. On je imao konja, ali većina čistača balege je poginula, kao i dva sveštenika, a onda su se Sasi stuštigli putem i zarobili kola. Ostaci zaštitnice su se borili, ali bili su brojčano nadjačani i Saksoni su im udarili na bokove, pregazili ih, a potom stali da kolju volove koji su se gegali svojim putem, te su kola, jedna po jedna, pala u ruke dušmana.

Dotad smo već čuli svu tu strku. Vojska je stala, a Arturovi konjanici odgalopirali su natrag ka zvuku ubijanja. Nijedan od tih konjanika nije bio valjano opremljen za bitku jer je bilo prevruće da bi čovek celog dana jahao u oklop, ali je njihova iznenadna pojava ipak bila dovoljna da nagna Saksone u bezglavo bekstvo. Svejedno, šteta nam je već bila naneta. Osamnaest od četrdeset kola bilo je nepokretno i, pošto smo bili bez volova, morali smo ih ostaviti. Većina od tih osamnaest kola bila je opljačkana i bačve našeg dragocenog brašna prosute su na drum. Spasli smo brašna koliko se moglo pokupivši ga u ogrtače, ali znali smo da ćemo od njega ispeći jadan hleb, pun prašine i trunja. Cak i pre pohare bili smo smanjili sledovanja, sračunavši da ćemo imati koliko treba za dve nedelje, ali sad, pošto je većina hrane bila u kolima na začelju, najizglednije rešenje bilo je da se manemo pohoda za samo jednu sedmicu, a i tako bi nam hrana jedva potrajala da se vratimo u Kalevu ili Kaer Ambru.

„Ima ribe u reci“, ukaza Meurig.

„Bogovi, samo ne opet riba“, progundja Kilhuk, prisećajući se oskudice poslednjih dana u Ajnis Trebsu.

„Nema dovoljno ribe da bi se hranila vojska“, odgovori Artur Ijutito. Želeo je da se izdere na Meuriga, da pred svima ogoli njegovu glupost, ali Meurig je bio princ i Arturov osećaj za ispravno nikad mu ne bi dopustio da ponizi princa. Da smo Kilhuk i ja podelili zaštitnicu i izložili kola, Artura bi savladao bes, ali Meuriga je štitilo poreklo.

Održali smo Ratno veće severno od druma koji je sad vodio pravo preko jednoličnih travnatih ravnica, posejanih malim lugovima i bujnim gustišima vresa i belog gloga. Svi zapovednici su prisustvovali, a desetine ljudi nižeg zvanja okupilo se u blizini da bi čulo našu raspravu. Meurig je, naravno, odrekao bilo kakvu odgovornost. Da je dobio više ljudi, rekao

je, nikad se ne bi desila ovakva propast. „Osim toga”, reče, „oprostiće mi što ovo ističem, mada bi čovek pomislio da je ovo stanovište očigledno i da ne treba ja da ga objašnjavam, vojska koja ne mari za boga ne može doći do uspeha.“

„Pa zašto bog nije mario za nas?“, upita Sagramor.

Artur učutka Numiđanina. „Što je učinjeno, učinjeno je“, reče. „Naš je posao da rešimo šta ćemo dalje.“

Ali to je pre zavisilo od Aele nego od nas. On je izvojevao prvu pobedu, mada je moguće da nije shvatao značaj tog trijumfa. Bili smo miljama zašli u njegovo područje i suočeni s glađu ukoliko ne namamimo njegovu vojsku u klopku, uništimo je i tako prodremo u zemlju koja nije ogoljena do poslednje mrve hrane. Naši izvidnici donosili su jelene i s vremena na vreme dotali bi poneko govedo ili ovcu, ali to ni izbliza nije dostajalo da nadomesti izgubljeno brašno i sušeno meso.

„Moraće da brani London, svakako?“, ponudi rešenje Kaneglas.

Sagramor zavrte glavom. „London je naseljen Britima“, reče, „i Sasima se ne dopada da budu tamo. Prepustiće nam London.“

„U Londonu će biti hrane“, kazao je Kaneglas.

„Ali koliko će potrajati, gospodare kralju?“, upita Artur. „A i ako je ponesemo s nama, šta onda? Lutati zauvek u nadi da će Aela napasti?“ Upro je pogled u zemlju, izduženog lica otvrdlog od razmišljanja. Aelina taktika sad je bila sasvim jasna: Sakson će nas pustiti da hodamo i hodamo, a njegovi će ljudi uvek biti ispred nas da očiste svu hranu s našeg puta i jednom, kad budemo iscrpljeni i malodušni, saksonske horde će navaliti odasvud. „Moramo ga“, kaza Artur, „navesti da udari na nas.“

Meurig naglo zatrepta. „Kako?“, upita tonom koji je naglašavao da Artur govori budalaštine.

Druidi koji su nas pratili, Merlin, Jorvet i još dvojica iz Povisa, sedeli su u grupi na jednom kraju kruga većnika. Merlin, koji je zauzeo jedan udoban mravinjak za sedište, sad privuče pažnju podigavši štap. „Šta činite“, upita blago, „kad želite nešto vredno?“

„Uzmem to“, zareža Agravejn. On je vodio Arturovu tešku konjicu, ostavljujući Artura slobodnog da zapoveda čitavom vojskom.

„Kad želiš nešto vredno od bogova“, dopuni Merlin pitanje, „šta činiš?“

Agravejn sleže ramenima, a i niko drugi nije mogao dati odgovor.

Merlin ustade, da bi njegova visina zasenila čitavo Veće. „Ako želiš nešto“, reče vrlo jednostavno, kao da je on naš učitelj a mi učenici, „nešto moraš i da daš. Moraš prineti ponudu, žrtvu. Ono što sam želeo više od svega na svetu bio je Kazan, pa sam založio život za potragu, i želja mi je ispunjena, ali da u zamenu nisam ponudio svoju dušu, dar mi se nikad ne bi našao na dohvatu. Moramo da žrtvujemo nešto.“

Meurigova hrišćanska duša beše uvređena i nije se mogao uzdržati da ne naruži druida. „Možda tvoj život, gospodaru Merline? Uspelo je prošli put.“ Nasmejao se i pogledom pozvao svoje prezivele popove da mu se pridruže u smehu.

Smeh zamre onog trena kad je Merlin uperio svoj crni štap u princa. Držao je štap veoma mirno, vrha jedva pedalj udaljenog od Meurigovog lica, i držao ga je tako dugo pošto je smeh zamro. Merlin ne spuštaše štap rastežući muk do granica podnošljivog. Agrikola, osećajući da mora podržati svog princa, pročisti grlo, ali trzaj crnog štapa uguši svaki prigovor koji je mogao da izrekne. Meurig se uzvrpoljio s nelagodom, ali izgledao je sasvim tupavo. Pocrveneo je, treptao u grču. Artur se namrgodio, ali nije rekao ni reč. Nimju se smešila

predviđajući prinčevu sudbinu, mi ostali smo čekali u tišini, neki su čak i drhtali od straha, a Merlin se i dalje nije micao dok najzad Meurig više nije mogao da trpi napetost. „Šalio sam se!“, gotovo kriknu od očaja. „Nisam hteo da vređam.“

„Rekao si nešto, gospodaru prinče?“, upita Merlin trgovši se kao da su ga Meurigove prestrašene reči odvukle od sanjerenja. Spustio je štap. „Mora da sam imao budne snove. Gde sam ono stao? Ah da, žrtvovanje. Šta mi to imamo, Arture, što nam je najdragocenije?“

Artur razmisli nekoliko trenutaka. „Imamo zlato“, reče, „srebro, moj oklop.“

„Trice“, prezrivo odvrati Merlin.

Neko vreme vladala je tišina, a onda ljudi van kruga većnika stadoše da dobacuju odgovore. Neki su poskidali ogrlice s vratova i bacali ih u vazduh. Drugi su predlagali da se bogovima ponudi oružje, jedan čak užviknu ime Arturovog mača Ekskalibura. Hrišćani nisu ništa predlagali, jer ovo beše paganski običaj, a oni svom bogu nisu nudili ništa osim molitve. Tada jedan Povišanin predloži da žrtvujemo hrišćanina i ta pomisao izazva glasno klicanje. Meurig opet pocrvene.

„Ponekad pomislim“, reče Merlin kad više nije bilo predloga, „da sam osuđen da živim među ludama. Je li ceo svet poludeo osim mene? Zar nijedna jadna čorava budala među vama ne vidi šta je očigledno naša najdragocenija imovina? Nijedna?“

„Hrana“, rekoh ja.

„Ah!“, vrisnu Merlin oduševljeno. „Odlično, jadna čorava budalo! Hrana, glupani.“

Aela svoje zamisli zasniva na pretpostavci da nama manjka hrane, pa mu moramo pokazati upravo suprotno. Moramo tračiti hranu kao hrišćani molitve, moramo je rasipati pred praznim nebesima, moramo je nemilice trošiti, moramo je bacati, moramo je“, tu zastade da pridoda značaj narednoj reči, „žrtvovati.“ Čekao je da se neko usprotivi, ali se nije čuo nijedan glas. „Nađi mesto nedaleko odavde“, naredi Merlin Arturu, „koje ti odgovara za bitku s Aelom. Nemoj previše ojačati položaj da on ne bi izbegao borbu. Mamiš ga, upamti, i moraš ga uveriti da može da te porazi. Koliko će njemu trebati da okupi svoje snage za bitku?“

„Tri dana“, reče Artur. Pretpostavljaо je da su Aelini ljudi naširoko rasuti u labavom obruču koji nas je pratio i da će Saksonu trebati najmanje dva dana da taj prsten sakupi u jedinstvenu vojsku, pa još ceo jedan dan da je postroji u borbeni poredak.

„Meni će trebati dva dana, pa zato ispecite dovoljno tvrdog hleba tek da nas održi u životu narednih pet dana“, naredio je Merlin. „Neka to ne budu izdašna sledovanja, Arture, jer naša žrtva mora biti istinska. Onda nađi svoje bojište i čekaj. Ostalo prepusti meni, ali hoću Derfela i tuce njegovih ljudi da obave jedan težak posao. I, da li imamo ljudi ovde“, on podiže glas da bi ga ljudi okupljeni oko Veća čuli, „koji su vični rezbarenju drveta?“

Odabralo je šestoricu: dvojica behu iz Povisa, jednom je na štitu bio soko Kernova, a ostali behu Dumnonci. Dobili su sekire i noževe, ali su s rezbarenjem morali čekati da Artur nađe pogodno bojište.

Našao je prostranu pustopoljinu koja se uzdizala do onižeg vrha okrunjenog rasutim gajevima tise i smreke. Padina ni na jednom delu ne beše strma, ali ipak bismo bili iznad neprijatelja, i tu je Artur pobo svoje barjake, a svud oko njih nikoše krovnjare od grana odrezanih u gajevima. Naši kopljanci načiniće krug oko barjaka i tu ćemo se, kako smo se nadali, suočiti s Aelom. Hleb koji će nas održati u životu dok čekamo Sase ispečen je u pećnicama načinjenim od zemlje.

Merlin je svoj položaj izabrao severno od pustopoljine. Tu se nalazila livada na kojoj su kržljave jove i bujna trava oivičavali potok što je vrludao na jug, ka udaljenoj Temzi. Mojim

Ijudima naređeno je da obore tri hrasta, odseku im grane i ogule koru, pa da potom iskopaju tri rupe u koje hrastove možemo pobiti poput stubova. Prethodno je svojoj šestorici drvodelja naložio da pretvore debla u tri avetinjska idola. Jorvet je pomagao Nimju i Merlinu, i njih troje su uživali tom poslu jer im je dopuštao da osmisle najgrozniјa, strašna bića koja su imala vrlo malo sličnosti s bilo kojim bogom za kog sam ja znao. Merlin nije mario za to. Idoli, reče, nisu za nas, već za Sase, i tako su on i njegovi rezbari načinili tri užasna stvora sa životinjskim licima, ženskim grudima i muškim međunožjem. Kad stubovi behu gotovi, moji ljudi se ostaviše svakog drugog posla i posadiše ta tri obličja u jame, dok su Merlin i drvodelje utabali zemlju oko njihovih podnožja tako da su na koncu balvani stajali uspravno. „Otac“, cerekao se Merlin pred idolima, „sin i sveti duh!“ Smejao se.

U međuvremenu su moji ljudi navukli ogromne kamare drva pred jame i sad smo na ta drva naslagali ono što nam je preteklo od hrane. Zaklali smo preostale volove i podigli njihova teška telesa na lomače, a onda smo, dok je sveža krv curila kroz naslage drveta, na volove naslagali sve ono što su dotad vukli: sušeno meso i ribu, sir, jabuke, žito i bobice, pa smo povrh tih dragocenih zaliha nabacili trupla dva nedavno ulovljena jelena i tek zaklanog ovna. Ovnjujsku glavu s povijenim rogovima prikovali smo za središnji stub.

Saksoni su gledali kako radimo. Oni su se okupljali na drugoj obali rečice i jednom ili dvaput prvog dana posla njihova koplja fijukala su preko vode, ali posle tih prvih jalovih pokušaja da nas ometu, zadovoljili su se time da posmatraju i tačno utvrde kakve to čudne stvari pravimo. Osećao sam da njihov broj raste. Prvog dana videli smo tek tuce ljudi među udaljenim drvećem, ali je druge večeri najmanje dvadesetak vatri plamtelno iza zastora od lišća.

„Sada“, reče Merlin te večeri, „dajmo im nešto da gledaju.“

Vatru smo u loncima za kuvanje sneli sa niskog vrha pustopoljine do velike gomile drveta i pohranili je duboko u preplet granja. Drvo beše sirovo, ali smo u središte lomače nabacali pregršti suve trave i slomljenih grančica, i do noći je vatra zastrašujuće divljala. Plamenovi su obasjali naše grube idole jezovitim odsjajem, dim je ključao u ogromnom oblaku koji je lebdeo ka Londonu i miris pečenog mesa mučiteljski se prostirao do izgladnelih ljudi u našem bivaku. Vatra je pucketala, drva su se urušavala ispaljujući mlazeve varnica u zrak i od njene strašne vreline mrtve životinje su se trzale i poskakivale dok su im se u plamenovima grčile žile i prskale lobanje. Istopljena mast šištala je na ognju, pa šikljala naviše bela i blistava, bacajući senke na tri gnušna idola. Svu noć vatra je buktala, spaljujući naše poslednje nade da bismo mogli napustiti Loegir bez pobjede, a u zoru smo gledali kako se Sasi šunjaju da ispitaju ostatke lomače koji su se pušili.

Potom smo čekali. Nismo bili sasvim dokoni. Naši konjanici jahali su na istok da izvide put za London i vraćali se da nas obaveste o četama Sasa koje su pošle u pohod. Mi ostali smo obarali drveće i od njega počeli da gradimo dvoranu kraj gustog gaja na vrhu pustopoljine. Nismo imali potrebe za takvim zdanjem, ali Artur je želeo da izgleda kao da se utvrđujemo duboko u Loegiru i da ćemo odatle harati Aelinim zemljama. Ako uspemo da uverimo

Aelu u to, sigurno ćemo ga uvući u bitku. Načeli smo i nekakve zemljane bedeme, ali bez pravog alata ispaо je to jadan zid, mada je svakako doprineo obmani.

Imali smo posla, ali to nije sprečilo da se zlobne podele pojave u vojsci. Neki poput Meuriga verovali su da smo od početka pratili pogrešnu taktiku. Bilo bi bolje, govorio je Meurig sada, da smo poslali tri ili više manjih vojski da zauzmu saksonska utvrđenja na

granici. Trebalo je da ih kinjimo i izazivamo, a umesto toga bili smo sve gladniji u klopcu koju smo sami sebi postavili duboko u Loegiru.

„Možda je i u pravu“, priznao mi je Artur trećeg jutra.

„Nije, gospodaru“, rekoh i, da bih pokazao da sam u pravu, pokazah ka severu gde je širok dimni zastor pokazivao da se rastuća saksonska horda okuplja iza rečice.

Artur zavrte glavom. „Aelina vojska je tamo, tako je“, reče, „ali to ne znači da će napasti. Posmatraju nas, ali ako on ima imalo razuma, pustiće nas da istrunemo ovde.“

„Mogli bismo mi da napadnemo njega“, predložih.

On odmahnu glavom. „Povesti vojsku među drveće i preko reke je najkraći put u propast. To nam je poslednji izlaz, Derfele. Samo se moli da dođe danas.“

Ali nije došao, i bio je to kraj petog dana otkako su nam Sasi uništili zalihe. Sutra ćemo jesti mrvice, a za još dva dana bićemo izgladneli. Trećeg dana bismo gledali u grozne oči poraza. Artur nije pokazivao da brine, kakav nam god strašni usud predviđali džangrizavci u našoj vojsci, i te večeri, dok je Sunce zalazilo nad dalekom Dumnonijom, Artur me pozva da se popnem i pridružim mu se na zidu naše grubo sklepane dvorane. Ispentrah se uz trupce i podigoh se na zid. „Gledaj“, reče on, pokazujući na istok. Daleko na horizontu video sam još jednu zavesu sivog dima i ispod njega, građevina obasjanih kosim zracima sunca, ležao je golem grad, veći od bilo kog koji sam In. id video. Veći od Glevuma i Korinijuma, veći čak i od Akva Sulisa. „London“, reče Artur gotovo u čudu. „Jesi li ikad pomislio da ćeš ga videti?“

„Jesam, gospodaru.“

Nasmešio se. „Moj samopouzdani Derfel Kadarn.“ On je čucao na vrhu zida držeći se za neuglačan stub i ne skidajući oka s grada. Iza nas, u pravougaoniku koji su činili balvani dvorane, behu smešteni bojni konji. Jadni konji već su bili gladni jer je bilo malo trave na sparušenoj ledini, a mi nismo poneli nikakvu stočnu hranu. „Čudno je, zar ne“, reče Artur još gledajući London, „da su dosad Lancelot i Serdik mogli da završe s bitkom, a da mi ne znamo ništa o tome.“

„Moli se da je Lancelot pobedio“, rekoh.

„To i radim, Derfele, to i radim.“ Udari petama u napola podignut zid. „Kakvu samo priliku Aela ima!“, reče nenadano. „Mogao bi da poseče najbolje ratnike Britanije ovde. Do kraja godine, Derfele, njegovi ljudi bi mogli da posednu naše dvorove. Mogli bi da odšetaju do Sefernog mora. Sve bi nestalo. Cela Britanija! Nestala bi.“ Činilo se da ga ta pomisao zabavlja, onda se osvrnuo unaokolo i pogledao naniže na konje. „Uvek možemo da pojedemo njih“, reče. „Njihovo meso bi nas održalo u životu nedelju ili dve.“

„Gospodaru!“, pobunih se protiv njegovih zlih slutnji. „Ne brini, Derfele“, nasmejao se. „Poslao sam našem starom prijatelju Aeli poruku.“

„Jesi?“

„Po Sagramorovoj ženi. Mala, tako se zove. Kako čudna imena ti Saksoni imaju. Poznaješ je?“

„Viđao sam je, gospodaru.“ Mala beše visoka devojka dugih mišićavih nogu i ramena širokih poput bačve. Sagramor ju je zarobio u jednom od svojih upada potkraj prošle godine i ona je očito prihvatile svoju sudbinu s trpeljivošću koja se ogledala na njenom ravnom gotovo praznom licu okruženom slapovima kose boje zlata. Izuzev te kose ne beše ničeg posebno privlačnog na Mali, ali ipak je na neki čudan način bila primamljiva; veliko, snažno, sporo i robusno stvorenje s nekom smirenom gracioznošću i ponašanjem jednako uzdržanim kao i kod njenog numičanskog ljubavnika.

„Pretvara se da nam je pobegla“, objasni Artur, „i već sada bi trebalo da kazuje Aeli da ćemo ostati ovde cele naredne zime. Priča mu da će Lancelot doći da nam se pridruži s još trista kopljaniča i da nam je potreban jer je mnogo naših ljudi ispijeno bolešću uprkos tome što su nam trapovi puni dobre hrane.“ Nasmešio se. „Prosipa pred njega bezbrojne gluposti, bar se nadam da to čini.“

„Ili mu možda govori istinu“, nabacih sumorno. „Možda.“ Nije zvučao zabrinuto. Posmatrao je kolonu ljudi kako nose meštine s vodom od izvora koji je grgoljio u podnožju južne kose. „Ali Sagramor joj veruje“, dodao je, „a ja sam odavno naučio da verujem Sagramoru.“ Načinih znak protiv zla. „Ja nikad ne bih pustio svoju ženu u neprijateljski logor.“

„Sama je predložila“, reče Artur. „Kaže da joj Saksoni neće nauditi. Izgleda da joj je otac neki njihov poglavica. „Moli se da ga voli manje nego Sagramora.“

Artur sleže ramenima. Toj opasnosti već smo se izložili i rasprava je ne bi umanjila. Promenio je temu. „Želim te u Dumnoniji kad se ovo završi.“

„Rado, gospodaru, ako mi obećaš da će Keinvina biti sigurna“, odgovorih, i kad je pokušao da odagna moje strahove pokretom ruke, istrajah. „Čuo sam priče da je pas ubijen kako bi u njegovo krvavo krvno umotali kerušu.“ Artur se okreće, prebaci noge preko zida i skoči u prostor koji je za nevolju služio kao štala. Gurnu jednog konja u stranu i mahnu rukom da mu se pridružim tamo gde nas niko ne može čuti. Bio je ljut. „Reci mi opet šta si čuo“, zapovedi.

„Da je pas ubijen“, rekoh kad sam skočio dole, „i da je u njegovo krvavo krvno umotana obogaljena kuja.“

„A ko je to učinio?“, hteo je da zna.

„Lancelotovi prijatelji“, odgovorio sam, nerad da imenujem njegovu ženu.

On lupi šakom po neotesanom drvenom zidu poplašivši najbliže konje. „Moja je žena“, reče, „prijatelj kralja Lancelota.“ Ne rekoh ništa. „I ja sam“, izazivao me je, a ja sam i dalje čutao. „On je gord čovek, Derfele, i izgubio je kraljevstvo svog oca jer ja nisam ispunio zakletvu. Dugujem mu.“ Poslednje dve reči rekao je hladno.

Hladnoći u njegovom glasu parirao sam vlastitom. „Čuo sam“, rekoh, „da je kljasta kuja nazvana Keinvina.“

„Dosta!“ Opet tresnu po zidu. „Priče! Prazne priče! Niko ne poriče da ima ogorčenih onime što ste ti i Keinvina učinili, Derfele. Nisam budala, ali neću da od tebe slušam te gluposti! Ginevra privlači takve glasine. Ljudi je ne vole. Svaka žena koja je lepa i pametna, koja ima čvrste stavove i ne plaši se da ih pokaže, privlači zlu krv, ali da li ti to govorиш da bi ona bacila nekakve prljave čini na Keinvina? Da bi zaklala psa i odrala ga? Da li veruješ u to?“

„Voleo bih da ne verujem“, rekoh.

„Ginevra je moja žena.“ Spustio je glas, ali ton mu još beše gorak. „Nemam drugih žena, ne vodim robinje u krevet, ja sam njen i ona je moja, Derfele, i neću da čujem ništa protiv nje. Ništa!“ Zaurao je poslednju reč i zapitah se da se nije setio prljavih Godfridovih uvreda u dolini Lag. Godfrid je tvrdio da je legao s Ginevrom i da ju je još čitava legija drugih muškaraca vodila u postelju. Setih se Valerinovog ljubavničkog prstena, s urezanim krstom i Ginevrim znamenom, ali gurnuh to sećanje u stranu.

„Gospodaru“, rekoh tiho, ja nisam pomenuo ime tvoje žene.“

Zurio je u mene i na tren pomislih da će me udariti, a onda je zavrteo glavom. „Ona ume da bude naporna, Derfele. Dođe vreme kad poželim da nije tako spremna da pokaže prezir, ali ne mogu da zamisljam život bez njenih saveta.“ Zastao je i žalosno se nasmešio. „Ne mogu da zamisljam život bez nje. Nije ona ubijala pse, Derfele, nije ubijala pse. Veruj mi. Ta njeni

boginja Izis ne traži žrtve, bar ne žive. Zlato - to da.“ Iscerio se, namah povrativši dobro raspoloženje. „Izis guta zlato.“

„Verujem ti, gospodaru“, kazao sam, „ali to ne čini Keinvin sigurnom. Dinas i Lavejn su joj pretili.“

Odmahnuo je glavom. „Povredio si Lanselota, Derfele. Ne krivim te jer znam šta te je nagnalo na to, ali možeš li ti kriviti njega što te ne voli? A Dinas i Lavejn služe Lanselotu i jedino je ispravno da ljudi dele sukobe sa svojim gospodarima.“ Zastade. „Kad ovaj rat prođe, Derfele“, nastavio je, „udesićemo pomirenje. Između svih nas! Kad svoje ratnike pretvorim u braću, sklopićemo mir između svih nas. Tebe, Lanselota i svih drugih. A dok se to ne desi, Derfele, kunem se da će štititi Keinvin. Kunem se životom, ako baš hoćeš. Možeš mi nametnuti zakletvu, Derfele. Traži kakvu god cenu hoćeš, moj život, čak život mog sina, jer si mi potreban. Dumnoniji si potreban. Kilhuk je valjan čovek, ali on ne ume sa Mordredom.“

„A ja umem?“, pitao sam.

„Mordred je svojeglav“, pređe Artur preko mog pitanja, „ali šta drugo da očekujemo? On je Uterov unuk, ima krv kraljeva, a mi i ne želimo da bude mekušac, ali treba ga dovesti u red. Treba mu vođstvo. Kilhuk misli da je dovoljno učinio ako ga izlema, ali to ga samo čini još tvrdoglavijim. Želim da ga podižete ti i Keinvin.“

Stresao sam se. „Činiš mi dolazak kući još primamljivijim, gospodaru.“

Namrgodio se zbog moje lakomislenosti. „Nikad ne zaboravi, Derfele, da smo se zakleli da ćemo Mordreda dovesti na presto. Zato sam se i vratio u Britaniju. To je moja prva dužnost u Britaniji i svi koji su se zavetovali meni zavetovali su se i toj mojoj zakletvi. Niko ne kaže da će biti lako, ali biće učinjeno. Za devet godina od sada proglašićemo Mordreda kraljem na Kaer Kadarnu. Tog dana, Derfele, svi ćemo bili oslobođeni te zakletve i molim se svakom bogu koji hoće da me čuje da će moći da ostavim Ekskalibur i da nikad više neću ratovati. Ali dok ne dođe taj dobri dan, kakve god teškoće da se pojave, držaćemo se zakletve. Razumeš li to?“

„Da, gospodaru“, pokorih se.

„Dobro.“ Artur gurnu konja u stranu. „Aela će doći sutra“, reče s pouzdanjem dok je odlazio, „naspavaj se dobro.“

Sunce se spušтало nad Dumnonijom preplavivši je crvenim plamenom. Na severu su naši dušmani pojali ratne pesme, a mi smo oko logorskih vatri pevali o domu. Naše 'straže' zurile su u tminu, konji su njistali, Merlinovi psi su zavijali, a neki od nas su spavalii.

U zoru videsmo da su tri Merlinova idola oborena tokom noći. Saksonski враћ, косе улеpljene у шилке izmetom i golog tela jedva skrivenog dronjavim komadima vučjeg krvnog kojih su visili s vrpce oko njegovog vrata, vrteo se plešući tamo gde su stajali stubovi. Pogled na враћa ubedio je Artura da će Aela napasti.

Namerno nismo pokazivali da smo pripravljeni. Naši stražari ostali su na mestima; ostali kopljanci lenčarili su na prednjoj kosi kao da očekuju još jedan dokon dan - ali iza njih, u senci skloništa, pod preostalim tisama i smrekama i iza zidova napola sagrađenog dvora - većina naših ljudi se pripremala.

Pritezali smo opute na štitovima, brusili mačeve i oštice na kojima već beše izvučena opako oštra ivica, pa smo onda glave kopalja prikivali što čvršće za držalje. Dodirivali smo amulete, grlili se međusobno, jeli ono malo hleba što nam je preostalo i molili se, svako bogu

u kog je verovao, da nam pomogne tog dana. Merlin, Jorvet i Nimju lutali su među krovnjarama, dodirivali sečiva i delili strukove suvog sporiša kao zaštitu.

Navukao sam bojnu opremu. Imao sam teške čizme do kolena s trakama gvožđa koje su mi štitile potkolenice od uboda ispod ivice štita. Odenuo sam košulju od grube vune koju je neveštio isprela Keinvin, a preko nje kožni prsnik na koji sam prikačio Keinvininu zlatnu kopču, moj talisman svih ovih dugih godina. Preko kože navukao sam oklop od karika, dragocenost koju sam svukao s mrtvog poviškog poglavara u dolini Lag. Bila je to drevna verižnjača rimske izrade, iskovana veštinom koju danas niko ne poseduje, i često sam se pitao koliko je drugih kopljaničkih nosilo taj do kolena dugi oklop od povezanih gvozdenih prstenova. Poviški ratnik umro je u njemu glave rascepljene Hajvelbanom, ali bio sam uveren da je bar još jedan čovek ubijen dok ga je nosio jer je nad levom sisom zjapila duga raspuklina. Raskidani prstenovi bili su grubo opravljeni karikama gvozdenog lanca.

Nosio sam ratničke prstenove na levoj šaci jer u bici dobro štite prste, ali ih na desnu nisam stavljaо jer gvozdeni kolutovi čine stisak na balčaku mača ili držaku koplja nesigurnim. Pritegao sam kožne grivne oko podlaktica. Kalpak mi beše gvozden, jednostavan, u obliku zdele oivičen kožom i postavljen platnenim jastučićima, a pozadi mu beše prikačen debeli pokrovac od svinjske kože koji je štitio vrat. Ranije tog proleća platio sam kovaču u Kaer Sasu da zakuje obrazine sa obe strane. Kalpak je na vrhu imao zaobljenu gvozdenu kvrgu na koju sam okačio vučji rep, osvojen u gustim šumama Benoika. Opasao sam Hajvelban, protnuo ruku kroz kožne omče štita i podigao bojno koplje. Bilo je više od čoveka, držalje debele kao Keinvinin zglob, a glava mu beše dugo, teško, listoliko sečivo. Bilo je oštrosrno, kao britva, a donji deo sečiva beše gladak i zaobljen da se ne bi zaglavio u dušmanskom trbuhu ili oklopu. Ogrtač nisam nosio jer je dan bio previše topao.

Kavan u oklopu dođe do mene i kleče. „Ako se budem dobro borio, gospodaru“, pitao je, „mogu li da dodam peti krak zvezdi na mom štitu?“

„Očekujem od svojih ljudi da se bore dobro“, rekoh, „pa zašto bi ih nagrađivao za ono što se od njih očekuje?“

„A ako ti donesem plen, gospodaru?“, kazao je. „Sekiru poglavice? Zlato?“

„Dovuci mi saksonskog poglavicu, Kavane“, odvratio sam, „i možeš naslikati sto krakova na svojoj zvezdi.“

„Pet će biti dovoljan, gospodaru“, reče on.

Jutro se sporo vuklo. Mi u gvozdenim oklopima strašno smo se znojili na vrućini. Sa severa, iza potoka, gde su Sasi bili skriveni stablima, naš logor mora da je izgledao uspavano ili nastanjeno bolesnim nepokretnim ljudima, ali ta obmana nije izvela Saksone iz zaklona drveća. Sunce se popelo još više. Naši izviđači, lako oklopljeni konjanici koji su jahali samo sa snopom sulica kao oružjem, otkasali su iz logora. Nisu imali gde da se bore između živih zidova, pa su poterali nemirne konje na jug, prema Temzi. Mogli su se vratiti vrlo brzo mada su imali naređenje da, ako propadnemo, odjašu na zapad i izveste daleku Dumnoniju o našem porazu. Arturovi konjanici navukli su svoje teške oklope od kože i gvožđa, a onda su remenjem vezanim oko vratova životinja učvrstili nezgrapne kožne štitove koji su čuvali konjske grudi.

Artur, skriven s konjanicima u nedovršenoj dvorani, nosio je svoj čuveni krljuštasti oklop; načinili su ga Rimljani od hiljada gvozdenih pločica prišivenih na kožnu tuniku tako da se preklapaju poput riblje krljušti. Bilo je i srebrnih pločica među gvozdenim, pa bi se, kad se oklop kretao, činilo da treperi. Nosio je beli plašt i Ekskalibur o levom boku u njegovim

magičnim, izvezenim koricama koje su onog ko ih nosi štitile od rana, dok mu je sluga Hagvid držao teško kopljje i okrugli štit, presvučen srebrom poput ogledala. U miru je Artur običavao da se odeva skromno, ali je u ratu bio sav nagizdan. Voleo je da misli kako je dobar glas stekao vladajući poštено, ali su zasenjujući oklop i uglačani štit pokazivali da zna odakle zaista dolazi njegova slava.

Kilhuk je nekad jahao s Arturovom teškom konjicom, ali je sada, poput mene, vodio odred kopljjanika; oko podneva me je potražio i srozao se kraj mene u nevelikoj senci skloništa od busenja trave. Nosio je gvozdeni nagrudnjak, kožnu dolamu i grivne od rimske bronze oko golih cevanica. „Kopilad ne dolazi“, promumla.

„Sutra, možda?“, rekoh.

Šmrknuo je gadljivo, a onda me pogledao ozbiljno. „Znam šta ćeš reći, Derfele, ali ču te svejedno zamoliti nešto. Samo tražim od tebe da, pre no što odgovoriš, razmisliš o nečemu. Ko je bio taj što se borio kraj tebe u Beniku? S kim si stajao štit uz štit u Ajnis Trebsu? Ko je delio svoje pivo, s tobom i čak te pustio da zavedeš onu ribarsku curu? Ko te je držao za ruku u dolini Lag? To sam bio ja. Seti se toga kad mi budeš odgovarao. Dakle, šta si od hrane sakrio?“

Nasmeših se. „Ništa.“

„Velika saksonska vreća beskorisnih iznutrica“, reče, „eto šta si ti.“ Pogleda Galahada koji se odmarao s mojim Ijudima. „Imaš li ti išta od hrane, gospodaru prinče?“, upita.

„Poslednju koricu sam dao Tristetu“, odgovori Galahad.

„Hrišćansko delo, prepostavljam?“, upita Kilhuk prezrivo.

„Volim da mislim tako“, reče Galahad.

„Nije ni čudo što sam paganin“, odreza Kilhuk. „Treba mi hrana, Ne mogu da ubijam Sase na prazan stomak.“ Mrštilo se prelazeći pogledom po mojim Ijudima, ali niko mu nije ništa ponudio jer i nije bilo šta da se ponudi. „Znači, ti ćeš preuzeti ono kopile Mordreda iz mojih ruku?“, upita me kad je prestao da se nada kakvom zaloga ju

„Artur to želi.“

„Ja to želim“, teče on plahovito. „Da imam hrane ovde, Derfele, d.to bih ti i poslednji komadić u zamenu za tu uslugu. Dobrodošao si po to balavo malo kopile. Neka zagorčava tvoj život umesto mog, ali upozoravam te, izlizaćeš kaiš o njegovu pokvarenu kožu.“

„Možda nije mudro“, rekoh obazrivo, „da šibam svog budućeg kralja.“

„Moguće da nije mudro, ali baš godi. Ružna mala žaba.“ Osvrte se i proviri iz zaklona. „Šta je s tim Saksonima? Zar ne žele da se biju?“

Odgovor je stigao gotovo istog trenutka. Iznenada rog zaječa svoj duboki, žalostivi zov, onda čusmo tutnjavu jednog od onih velikih bubnjeva koje Sasi nose u rat i svi poskočisimo na vreme da vidimo kako Aelina vojska izlazi iz šumarka s one strane rečice. U jednom trenutku to beše pust predeo, samo lišće i prolećno sunce, a onda je neprijatelj bio тамо.

Bilo ih je na stotine. Stotine u krvna umotaniih, gvožđem oklopljenih Ijudi sa sekirama, psima, kopljima i štitovima. Barjaci im behu bivolje lobanje nasadene na motke i ukrašene dronjcima, dok im prethodnica behu vračevi balegom ušiljene kose koji su se šepurili oko živog zida i kleli nas.

Merlin i ostali druidi siđoše niz kosinu da presretnu врачеve. Nisu hodali već su, kao svi druidi pre bitke, skakali na jednoj nozi i ravnotežu održavali štapovima, dižući visoko slobodne ruke. Zastali su stotinak koračaja od najbližeg врача i uzvratili kletvama, dok su

hrišćanski sveštenici koji su pratili vojsku stajali navrh kose i raširenih ruku zverali u nebo prizivajući svog boga u pomoć.

Mi ostali smo se postrojavali u bojni poredak. Agrikola beše levo sa svojim vojnicima u rimskoj spremi, mi ostali činili smo središte, a Arturovi konjanici koji su zasad ostali skriveni u sklepanoj dvorani trebalo je da drže naše desno krilo. Artur natuče kalpak, uzvera se na Lamri i prebac i beli plašt preko konjskih sapi, pa uze teško koplje i blistavi štit od Hagvida.

Sagoramor, Kaneglas i Agrikola predvodili su pešake. U tom trenutku, pre nego što se konjica pojavila, moji ljudi bili su na desnom kraju vrste i videh da je sva prilika da će nam doći s boka, jer je saksonska vrsta bila mnogo duža od naše. Bili su brojniji. Bardovi će reći da je u bici te gamadi bilo na hiljade, ali mislim da Aela nije imao više od šest stotina ljudi. Saksonski kralj je, naravno, imao daleko više kopljaniča nego što ih je stajalo pred nama, ali je i on, kao i mi, bio primoran da ostavi snažne posade u pograničnim utvrdama. Svejedno, čak i šest stotina kopljaniča činilo je veliku vojsku. A bilo je još toliko onih koji su sledili živi zid; većinom žene i deca koji neće uzimati udela u bici, ali koji su se nesumnjivo nadali da će pokupiti sve s naših lešina kad bitka prestane.

Naši druidi su s mukom skakali nazad uz kosu. Znoj je lio niz Merlinovo lice do trakama uvezanih pletenica njegove brade. „Nema magije“, rekao je. Njihovi враћevi ne znaju da prave čini. Bezbedni ste.“ Progurao se između naših štitova i otišao da traži Nimju. Sasi su polako krenuli ka nama. Vraћevi su pljuvali i vrištali, ljudi su vikali onima iza njih da ne kvare vrstu, dok su ostali urlali uvrede namenjene nama. Naši ratni rogovi počeše da riču svoj zov, a ljudi zapevaše. Na našem kraju živog zida pevali smo Ratnu pesmu Beli Mavra, pobedničko zavijanje o pokolju koje je palilo vatru u stomacima ljudi. Dva moja ratnika plesala su ispred živog zida, koračajući i poskakujući preko svojih mačeva i kopala ukrštenih na tlu. Pozvao sam ih da se vrate u vrstu jer sam mislio da će Saksoni nastaviti uz blagu uzvišicu i jurnuti na strmoglav krvav sudar, ali oni zastadoše na stotinak koraka i poravnalaše štitove, čineći neprekidan zid od kožom obloženog drveta. Čutali su dok su враћevi pišali u našem pravcu. Ogromni psi su lajali i trzali povoce, ratni bubenjevi su dumbarali, a svako malo bi rog tužno zaječao; inače su Sasi bili tihi, osim što su kopljima tukli o štitove u silovitom ritmu bubenjeva.

„Prvi Saksoni koje vidim.“ Tristan mi je prišao i zurio je u saksonske ratnike u njihovim debelim krznenim oklopima sa dvoreznim sekirama, psima i kopljima.

„Umiru dovoljno lako“, rekoh mu.

„Ne dopada mi se što vidim sekire“, priznao je, dodirujući gvožđem obrubljenu ivicu svog štita za sreću.

„Nezgrapna je to stvar“, pokušah da ga umirim. „Jedan zamah i onda su beskorisne. Dočekaj ih uzdignutim štitom i bodi nisko mačem. To uvek upali.“ Ili gotovo uvek.

Saksonski bubenjevi najednom utihnuše, neprijateljska vrsta razdvoji se na sredini i istupi sam Aela. Stajao je i gledao nas nekoliko trenutaka, pljunuo, pa razmetljivo odbacio koplje i štit da pokaze kako želi da govori. Zakoračio je ka nama, velik, visok, crnokos, u debeloj odori od medveđe kože. Pratila su ga dva врача i mršav, pročelav čovek za kog sam prepostavio da je tumač.

Kaneglas, Meurig, Agrikola, Merlin i Sagoramor podoše mu u susret. Artur je odlučio da ostane uz konjanike i, pošto je Kaneglas bio jedini kralj na našoj strani bojišta, bilo je pravo da govori u naše ime. Ali on je pozvao i ostale da mu se pridruže, mahnuvši rukom i meni da podem kao tumač. Tako se desilo da se drugi put sretnem s Aelom. Bio je visok, širokih prsa, pljosnatog očvrslog lica i tamnih očiju. Brada mu beše gusta i crna, obrazi u ožiljcima, nos

slomljen, a na desnoj ruci nije imao dva prsta. Nosio je verižnjaču i kožne čizme, a na glavi je imao gvozdeni šlem s bivolijim rogovima. Britsko zlato mu beše pod grлом i na zglobovima ruku. Odora od medveđe kože, koju je nosio preko oklopa, mora da ga je gušila i preznojavala po vrelom danu, ali takvo gusto krvno moglo je zaustaviti udarac mača jednako dobro kao gvozdeni oklop. Zurio je u mene. „Tebe se sećam, crve“, reče. „Saksonski prebeg.“

Kratko mu se naklonih. „Pozdrav, gospodare kralju.“

Pljunuo je. „Misliš da će ti smrt biti laka zato što si uljudan?“

„Moja smrt nema nikakve veze s tobom, gospodare kralju“, odvratih. „Ali se nadam da će unucima pričati o tvojoj.“

Nasmejao se, pa podrugljivim pogledom prešao preko petorice vođa. „Petorica! Aja sam samo jedan! I gde je Artur? Prazni creva od straha?“

Predstavio sam naše vođe Aeli, a onda Kaneglas poče da govori. Ja sam prevodio. Počeo je po običaju, zahtevajući da se Aela odmah preda. Bićemo milosrdni, kazao je Kaneglas. Hoćemo samo Aelin život i njegovu riznicu, svo njegovo oružje i sve njegove žene i robeve, ali njegovi kopljanici mogu da idu slobodno, samo bez desne ruke.

Aela se, opet po običaju, podrugnu tom zahtevu otkrivajući usta puna trulih, požutelih zuba. „Da li Artur misli“, hteo je da zna, „da ne znamo da je ovde sa svojim konjima zato što se sakrio? Reci mu, crve, da će mi njegova trupina noćas biti jastuk. Reci mu da će njegova žena biti moja kurva i da će, kad je istrošen, služiti za uživanje mojim robovima. I reci toj brkatoj budali“, pokaza na Kaneglasa, „da će do sumraka ovo mesto biti znano kao grobnica Brita. Reci mu“, nastavio je, „da će mu počupati brkove i od njih načiniti igračku za mačke moje kćeri. Reci mu da će izdubiti pehar od njegove lobanje i njegovu utrobu baciti svojim psima. I reci tom zloduhu“, trznu bradom ka Sagramoru, „da će danas njegova crna duša otići Torovim užasima i da će se zauvek migoljiti u zmijskom prstenu. A ovome“, pogleda Agrikolu, „njemu reci da odavno priželjkujem njegovu smrt i da će mi sećanje na nju prekratiti mnoge duge noći što dolaze. A tom providnom stvoru“, pljunu prema Meurigu, „reci da će mu otfikariti muda i načiniti od njega svog peharnika. Reci im sve to, crve.“

„Ne pristaje“, rekoh Kaneglasu.

„Svakako je rekao više od toga?“ To je sitničavo pitao Meurig, koji je bio prisutan samo zbog svog položaja.

„Ne želiš da znaš“, reče Sagramor umorno.

„Svako znanje je bitno“, pobuni se Meurig.

„Šta to govore, crve?“, pitao me je Aela, zanemarivši vlastitog tumača.

„Svađaju se kome će od njih pripasti zadovoljstvo da te ubije, gospodare kralju“, rekoh.

Aela pljunu. „Reci Merlinu“, saksonski kralj pogleda druida, „da njega nisam vredao.“

„On to već zna, gospodare kralju“, kazao sam. „Govori tvoj jezik.“ Saksoni su se plašili Merlinina i čak ni sada nisu ževeli da mu se zamere. Dva saksonska врача siktala su kletve na njega, ali to je bio njihov posao i Merlin se nije vredao, niti se činilo da ga sastanak zanima, već je samo uzvišeno buljio u daljinu, mada je izdvojio jedan osmeh za Aelu posle kraljevog pozdrava.

Aela je zurio u mene jedan tren. Naposletku me upita: „Koje je tvoje pleme?“

„Dumnonci, gospodare kralju.“

„Pre toga, budalo! Po rođenju!“

„Tvoj narod, gospodaru“, rekoh. „Aelin narod.“

„Otac?“, hteo je da zna.

„Nikad ga nisam upoznao, gospodaru. Majka je bila trudna sa mnom kad ju je zarobio Utter.“

„A njeno ime?“

„Morao sam da se zamisli na časak. „Ersa, gospodare kralju.“ Najzad sam se setio njenog imena.

Aela se nasmeši čuvši ime. „Valjano saksono ime! Ersa, boginja zemlje i majka sviju nas. Kako je tvoja Ersa?“

„Nisam je video od detinjstva, gospodaru, ali mi je rečeno da je živa.“

Gledao me je zamišljeno. Meurig je nestrpljivo cičao zahtevajući da zna o čemu govorimo, ali je zamukao kad niko nije obratio pažnju na njega. „Nije dobro“, reče Aela najzad, „kad čovek ne mari za svoju majku. Kako ti je ime?“

„Derfel, gospodare kralju.“

On pljunuo na moju verižnjaču. „Onda nek te je sram, Derfele, što ne mariš za svoju majku. Hoćeš li se boriti za nas danas? Za narod svoje majke?“

Nasmeših se. „Ne, gospodare kralju, ali činiš mi čast.“

„Neka ti smrt bude laka, Derfele. Ali reci ovoj štroci“, i tu pokaza glavom ka četvorici zapovednika u oklopima, „da dolazim da im pojedem srca.“ Pljunuo je poslednji put, pa otisao svojim ljudima.

„I, šta je rekao?“, zapitkivao je Meurig.

„Govorio mi je, gospodaru prinče“, odvratih, „o mojoj majci i podsetio me na moje grehe.“ Bog nek mi pomogne, ali tog dana mi se dopao Aela.

Dobili smo bitku.

Igrejn će želeti da ispričam više od toga. Ona želi velika herojska dela i bilo ih je tamo, ali je bilo i kukavica, a i drugih ljudi, onih koji su uneredili čakšire od straha, a ipak su postojano stajali u živom zidu. Bilo je ljudi koji nikog nisu ubili, već su se samo očajnički branili, i bilo je onih koji su pred pesnike postavili novi izazov da nađu reči kojima bi opisali njihova dela. Bila je to, ukratko, bitka. Prijatelji su umirali, Kavan beše jedan; prijatelji su zadobili rane, Kiluhuk beše od tih; drugi prijatelji preživeli su netaknuti, kao Galahad, Tristan i Artur. Ja sam primio udarac sekirom na levo rame i, iako je moja verižnjača oduzela mnogo siline sečivu, rani su ipak bile potrebne nedelje da zaceli i sve do danas ostao je iskrzan crveni ožiljak koji me boli po hladnom vremenu.

Ono što je važno nije sama bitka, već događaji koji su je pratili; ali najpre, pošto je moja draga kraljica Igrejn zapela da opišem junaštvo dede njenog muža, kralja Kaneglasa, na brzinu ću ispričati tu povest.

Saksoni su napali. Aeli je trebalo više od sata da ubedi svoje ljudi da kidišu na naš živi zid i za sve to vreme vračevi balegom ulepljene kose vrištali su na nas, bubnjevi su tukli, a mešine piva kružile su saksonskim redovima. Mnogi naši ljudi pili su medovinu jer, iako smo iscrpli sve zalihe hrane, izgleda da nijednoj britskoj vojsci nikada nije ponestalo medovine. Bar polovina ljudi u toj bici bila je sluđena pićem, ali tako je u svakom boju; malo šta drugo može čoveku dati živaca i drskosti da pokuša najstrašniji od svih manevara, izravni napad na živi zid spremjan da ga dočeka. Ostao sam trezan jer sam uvek tako činio, ali iskušenje da se napijem beše silno. Neki Saksoni pokušali su da nas navedu na juriš u nevreme, prilazeći

blizu našoj vrsti i šepureći se bez štitova i kalpaka, ali sve što su svojim trudom zadobili beše nekoliko loše naciljanih kopalja. Neka koplja poleteše natrag na nas, ali većina bezopasno klepi o štitove. Dva naga čoveka, kojima je krv uzavrela do ludila od pića ili vradžbina, napadoše nas; Kilhuk saseče prvog, a drugog ubi Tristan. Klicali smo obema pobedama. Saksoni, jezika odebjalih od piva, urlali su uvrede.

Aelin napad, kad je počeo, bio je užasno pogrešan. Sasi su se oslanjali na svoje borbene pse da probiju naše redove, ali su Merlin i Nimju bili spremni sa vlastitim psima; samo, to ne behu psi, već kuje, dovoljno njih u teranju da saksonske zveri dovedu do ludila. Umesto da nasrnu na nas, veliki borbeni psi navališe pravo na kučke; nastade metež, režanje, tuča, lajanje i zavijanje - i najednom su se psi posvuda parili, dok su se drugi borili da dođu na mesto onih srećnijih. Nijedan pas nije ugrizao nekog Brita i Sase, već pripravne da jurnu u ubilački napad, poremeti neuspeh pasa. Oklevali su i Aela, strahujući da će mi udariti, zagrme da krenu napred. Tako oni pođoše na nas. Ali došli su u isprekidanoj vrsti, umesto u dobro uređenom stroju.

Spojeni psi su zavijali dok su Sasi gazili preko njih, a onda se štitovi sudariše s onim groznim tupim zvukom koji je odjekivao svih tih dugih godina. Zvuk bitke, zvuk ratnih rogova, vika ljudi, a onda tupa lomljava kad štit tresne o štit; posle treska počinju krici, kad glave kopalja nađu put između štitova i sekire udare, ali Sasi su bili ti koji su najviše pretrpeli tog dana. Psi između živih zidova poremetili su njihovu pažljivo uređenu bojnu vrstu, i gde god se to desilo u njihovom nadirućem živom zidu, naši kopljanci su našli prodore i ugurali se u njih, a ljudi iz stražnjih redova slili su se za njima, načinivši žive oklopljene klinove koji su zadirali sve dublje u gomilu Saksona. Kaneglas je vodio jedan od tih klinova i gotovo dopro do samog Aele. Nisam video Kaneglasa u boju, mada su docnije bardovi pevali o njegovom udelu, a on me je skromno uveravao da ne preteruju mnogo.

Mene su ranili već na početku. Štitom sam usporio udarac sekire i lišio ga prave siline, ali sećivo je ipak zaseklo moje rame i leva ruka mi je sva utrnula; ipak me rana nije sprečila da kopljem prerežem grlo čoveku sa sekirom. Onda, kad je stiska postala prevelika da bih se dalje borio kopljem, isukao sam Hajvelban i ubadao i sekao masu ljudi koja je roptala, njihala se i gurala. Sad se sve svelo na to ko će koga nadgurati, kao i u svakoj bici, dok jedna strana ne popusti. Samo znojavo, vrelo, prljavo guranje.

Ovo je bilo i teže nego inače jer je saksonska vrsta, koja je svuda imala po pet ljudi u dubinu, obuhvatala naša krila. Da izbegnemo opkoljavanje, povili smo krajeve naše vrste unazad i napadačima tako suprotstavili dva manja živa zida. Neko vreme saksonska krila su oklevala, verovatno u nadi da će ljudi u centru prvi skršiti naše redove. Onda je sakonski poglavica došao na moj kraj vrste i naterao ljudu u napad tako što ih je posramio. Sam je jurnuo napred, štitom odbio u stranu dva kopljja i bacio se na središte našeg kratkog stroja. Kavan je umro tada, proboden mačem saksonskog poglavice. Pogled na tog hrabrog čoveka kako sam samcit prodire u našu krilnu vrstu pokrenuo je njegove ljudе i oni su uz urlike divlje i zaneseno kidisali.

Baš u tom trenutku Artur je poveo juriš iz nedovršenog dvora. Nisam video juriš, ali sam ga čuo. Bardovi kažu da su kopita njegovih konja potresla svet i uistinu se činilo da zemlja podrhtava, iako je to verovatno bila samo buka tih golemih bestija potkovanih gvozdenim pločama, čvrsto privezanim za kopita. Veliki konji udarili su u izloženi kraj saksonske vrste i bitka je, u stvari, okončana tim užasnim naletom. Aela je pretpostavljao da će nas njegovi ljudi razbiti uz pomoć pasa, a da će zadnji redovi zadržati konjanike štitovima i kopljima.

Znao je dobro da nijedan konj neće jurnuti na dobro branjen niz kopalja i nisam sumnjao da je čuo kako su Godfridovi kopljanici na taj način zadržali Artura po strani u dolini Lag. Ali izloženo saksonsko krilo pokvarilo je poredak prilikom juriša, a Artur je vreme za svoj napad odabrao nepogrešivo. Nije čekao da se konjanici postroje, samo je izjahaoo iz skrovišta, viknuo ljudima da ga prate i žestoko poterao Lamri na nebranjeni bok saksonske vojske.

Pljuvao sam bradatog bezubog Saksona koji me je psovao preko ivica naših štitova kad je Artur udario. Beli plašt lepršao je za njim, bela perjanica vijorila se visoko, a blistavi štit oborio je barjak saksonskog poglavice - krvlju obojenu lobanju bika - dok je ubadao kopljem. Ostavio je koplje u trbuhu Saksona i trgao Ekskalibur, vitlajući levo i desno dok se zarivao duboko u dušmanske redove. Agravejn ga je sledio konjem razbacujući užasnute Sase, za njim Lanval i ostali nasrnuše mačevima i kopljima na neprijateljski stroj koji se osipao.

Aelini ljudi slomiše se kao jaje pod maljem. Samo su pobegli. Sumnjam da je potrajalo duže od četvrt časa otkako su psi započeli bitku dok je konji nisu završili, mada je našim jahačima bio potreban čitav sat i više da se umore od pokolja. Laka konjica uz vrisku je jurišala preko pustopoljine sulicama navalivši na neprijatelje koji su bežali, a Arturovi oklopni jahači uleteše među rasute ljudi, ubijajući i ubijajući; kopljonoše potekoše za njima, žudno pljačkajući i najmanju sitnicu.

Saksoni su bežali kao jeleni. Bacali su ogrtače, oklope oružje u želji da umaknu. Aela je na tren pokušao da ih zaustavi, pa je uvideo da nade nema, odbacio medveđe krvno i potekao za svojim ljudima. Zamakao je među drveće samo časak pre nego što su se naši laci konjanici bacili za njim.

Ja sam ostao među ranjenima i mrtvima. Povređeni psi zavijali su od bola. Kilhuk se povodio dok mu je iz butine lišila krv, ali on je preživeo i ja ga ostavih čučnuvši kraj Kavana. Nikad ga ranije nisam video da jeca, ali bol je bio grozan. Mač saksonskog poglavice prošao mu je pravo kroz trbuš. Uzeh ga za ruku, obrisah mu suze i rekoh mu da je sasekao neprijatelja protivudarcem. Nisam mario da li je to istina, samo sam želeo da Kavan poveruje, i obećah mu da će Most mačeva preći sa petokrakom zvezdom na štitu. „Ti ćeš prvi od nas stići u Zemlju seni“, rekoh mu. „Zauzmi nam mesto.“

„Hoću, gospodaru.“

„I mi ćemo ti doći.“

Stisnuo je zube i izvio ledja pokušavajući da potisne vrisak. Prebacih mu ruku oko vrata i pritisnuh obraz uz njegov. Plakao sam. „Reci svima u Zemlji seni“, kazah mu u uvo, „da ti se Derfel Kadarn klanja kao hrabrom čoveku.“

„Kazan“, rekao je. „Trebalo je...“

„Ne“, prekinuh ga. „Ne.“ I onda je, uz škipav uzdah, ispustio dušu.

Sedeo sam kraj njegovog tela ljudajući se napred i nazad zbog bola u ramenu i jada u duši. Suze su mi lile niz obaze. Ajsa je stajao kraj mene, ne znajući šta bi rekao, tako da ne reče ništa. „Uvek je želeo da ode kući i tamo umre“, kazao sam, „u Irskoj.“ A posle ove bitke, pomislih, mogao je da ode sa toliko počasti i bogatstva.

„Gospodaru“, reče Ajsa.

Pomislio sam da će me tešiti, a utehu nisam želeo. Smrt hrabrog čoveka zaslužuje suze i zato se nisam osvrtao na

Ajsu, već sam samo držao mrtvog Kavana dok je njegova duša polazila na poslednji put ka Mostu mačeva, što leži iza Kruahanove pećine.

„Gospodaru!“, reče Ajsa ponovo i nešto u njegovom glasu me natera da dignem pogled.

Videh da pokazuje na istok put Londona, ali kad sam se okrenuo u tom pravcu, nisam mogao da vidim ništa jer mi pogled beše zamagljen suzama. Ljutito ih obrisah.

I tada ugledah još jednu vojsku koja je došla na razbojište. Još jedna u krvna umotana vojska pod barjacima od lobanja i bivoljih rogova. Još jedna vojska sa sekirama i psima. Još jedna horda Saksona.

Serdik je došao.

III

Shvatio sam docnije da su sva lukavstva kojima smo se koristili da bismo naveli Aelu na napad i sva valjana hrana koju smo spalili kako bismo ga namamili da navalni, umnogome bila zaludan posao. Bretvalda je svakako znao da Serdik dolazi, i to ne da bi napao nas, već svog sabrata Saksona. Serdik je, uistinu, predlagao da nam se priključi, pa je Aela odlučio da mu je najbolja prilika za opstanak protiv združenih vojski da najpre potuče Artura, pa da se posle pozabavi Serdikom.

Aela se kockao i izgubio. Arturova konjica ga je razbila, a Serdik je zakasnio da uđe u borbu, mada je zasigurno prevrtljivi Serdik bar nekoliko časaka bio na iskušenju da napadne Artura. Jedan brz napad bi nas slomio, a pohod od jedne sedmice bez sumnje bi dokrajčio Aelinu potučenu vojsku i Serdik bi tako zavladao čitavim jugom Britanije. Serdik mora da je čeznuo za tim, ali se nije usudio. Imao je manje od trista ljudi, dovoljno da pregazi ono Brita što je ostalo na niskom uzvišenju u pustopoljini, ali Arturov srebrni rog je ječao svoj zov opet i opet, prizvavši dovoljno oklopnika na konjima da se vrate iz gajeva i razmeću se silinom na Serdikovom krilu okrenutom severu. Serdik se nikad nije suočio s teškom konjicom u bici i pogled na nju zadržao ga je dovoljno da Sagramor, Agrikola i Kaneglas postave živi zid na uzvisini. Beše to žalosno mala vrsta, jer je većina naših ljudi bila prezaposlena progonom Aelinih ratnika ili tumaranjem njihovim bivakom u potrazi za hranom.

Mi koji smo ostali na vrhu kose pripremismo se za bitku. Sva je prilika bila da smo se latili opasnog posla jer je naš na brzinu postrojeni živi zid bio mnogo manji od Serdikove vrste. Tada, naravno, još nismo imali pojma da je to Serdikova vojska; isprva smo nagađali da su ovi novi Sasi, u stvari, Aelino pojačanje koje je zakasnilo za bitku, a barjak pod kojim su stupali, vučja lobanja obojena u crveno i ukrašena uštačnjem ljudskom kožom, ništa nam nije kazivao. Serdik je obično nosio barjak od dva konjska repa okačena o butnu kost, poprečno učvršćenu na motku. Ali njegovi vračevi osmislili su novi znamen, i to nas je u trenutku zbunilo. Još ljudi je dotrčalo iz progona ostataka rasute Aeline vojske i ojačalo naš živi zid, dok je Artur vodio konjanike uz padinu ka nama. On potera Lamri u kas duž naših redova i sećam se da mu je beli plašt bio isprskan i prošaran krvljju. „Umiru kao i svi!“, hrabrio nas je dok je kasao pored s krvavim Ekskaliburom u ruci. „Umiru kao i svi!“

Tada, baš kao što se Aelina vojska bila razdvojila da propusti Aelu napred, tako se i ova nova saksonska sila razdeli i njihove vođe pođoše ka nama. Trojica su hodali, ali njih šest je bilo u sedlu, obuzdavajući konje da drže korak s pešacima. Jedan od pešaka nosio je jezivi barjak s vučjom lobanjom, a onda jedan od konjanika podiže drugi barjak i zapanjen uzdah prostruјa našim redovima. Uzdah natera Artura da okreće konja i zaprepašćeno se zagleda u ljudi koji su se približavali.

Jer, novi barjak prikazivao je morskog orla s ribom u kandžama. Beše to Lancelotova zastava i sad sam mogao da vidim da je sam Lancelot jedan od šestorice jahača. Blo je divno

opremljen svojim belim gleđosanim oklopom i kalpakom s krilima labuda, a uz bokove su mu jahali Arturovi blizanci, Amhar i Loholt. Dinas i Lavejn su u svojim druidskim odorama jahali pozadi dok je Ade, Lancelotova crvenokosa ljubavnica, nosila barjak silurskog kralja.

Sagamor priđe i stade kraj mene, okrznuvši me pogledom da se uveri da vidim isto što i on, pa onda pljunu na ledinu. „Je li Mala bezbedna?”, upitah ga.

„Bezbedna i nepovređena”, reče, zadovoljan što sam pitao. Pogleda Lancelota koji se primicao. „Razumeš li šta se ovde događa?”

„Ne.“ Niko od nas nije shvatao.

Artur vrati Ekskalibur u kanije i okreće se meni. „Derfele!”, pozva, želeći da mu budem tumač, pa mahnu rukom drugim zapovednicima baš kad se Lancelot izdvojio iz sve bliže svite i uzbudeno mamuao konja uz blagu kosinu ka nama.

„Saveznici!”, čuo sam kao više Lancelot. Mahao je prema Saksonima. „Saveznici!”, povika još jednom dok je njegov konj prilazio Arturu.

Artur je čutao. Samo je sedeо na konju dok se Lancelot upinjao da obuzda velikog crnog pastuva. „Saveznici”, reče Lancelot treći put. „To je Serdik”, dodade sav uzbudjen, pokazavši sakonskog kralja koji je lagano koračao ka nama.

Artur tiho upita: „Šta si to učinio?”

„Doveo sam ti saveznike!”, reče Lancelot veselo, pa pogleda mene. „Serdik ima svog tumača”, pokuša da me skrajne.

„Derfel ostaje!”, odreza Artur s iznenadnim strašnim gnevom u glasu. Onda se seti da je Lancelot kralj i uzdahnu. „Šta si to učinio, gospodare kralju?”, upita ponovo.

Dinas, koji je s ostalim jahačima bio požurio k nama, beše dovoljno budalast da odgovori umesto Lancelota. „Sklopili smo mir, gospodaru!”, reče svojim mračnim glasom.

„Odlazi!”, zagrme Artur, zatekavši i zapanjivši dva druida svojim gnevom. Oni su dotad videli samo smirenog, strpljivog, miroljubivog Artura i nisu ni pomišljali da u njemu ima takvog besa. To ne beše ništa prema ludilu koje ga je obuzelo u dolini Lag kad je Godfrid nazvao Ginevru kurvom, ali gnev je svejedno bio strahovit. „Odlazite!”, izdra se na Tanabursove unuke. „Ovo je skup velikaša! I vas dvojica”, okreće se svojim sinovima, „gubite se!“ Sačekao je da se Lancelotova pratrjava povuče, pa se opet okrenuo kralju Silurije. „Šta si učinio?”, upita treći put, ogorčeno.

Lancelotovo uvređeno dostojanstvo učinilo ga je krutim. „Sklopio sam mir”, reče kiselo. „Odvratio sam Serdika od napada na tebe. Učinio sam šta sam mogao da ti pomognem.”

„Ti si”, reče Artur jarosnim glasom, ali tako tiho da ga niko iz Serdikove pratrje nije mogao čuti, „bio Serdikovu bitku. Upravo smo napola uništili Aelu, i šta to donosi Serdiku? Čini ga dvaput jačim nego što je bio. Eto to se dešava! Bogovi nek su nam u pomoći!“ S tim rečima dobaci dizgine Lancelotu, tako mu prepredeno nanevši uvredu, pa kliznu s konjskih leđa, poravna svoj okrvavljeni plašt i nadmoćno se zagleda u Saksone.

Tada sam prvi put sreo Serdika. Mada su bardovi od njega stvorili zloduha sa papcima i zmijskim ugrizom, istina je da je bio onizak, sitan čovek, tanke svetle kose začešljane unazad i uvezane u čvor na potiljku. Bio je veoma svetloput, širokog čela i uzane, glatko izbrijane brade. Usne mu behu tanane, nos oštar, a oči blede kao voda u maglovito svitanje. Aela je svoja osećanja nosio na licu, ali čak i na prvi pogled bio sam ubeđen da Serdik nikad ne bi dopustio da mu izraz lica oda misli. Nosio je rimske grudne oklop, vunene čakšire i ogrtač od lisičijeg krzna. Izgledao je uredno, nepogrešivo; uistinu, da ne beše zlata na njegovom vratu

i rukama, pomislio bih da je pisar, osim što mu oči ne behu kao u beležnika: taj bledi pogled ništa nije propuštao niti odavao. „Ja sam Serdik”, predstavio se blagim glasom.

Artur kroči u stranu da bi Kaneglas mogao da se predstavi, a onda je i Meurig uporno tražio da se uključi u razgovor. Serdik odmeri obojicu, odbaci ih kao nevažne, pa vrati pogled na Artura. „Doneo sam ti poklon”, reče i ispruži ruku ka poglavici koji ga je pratio. Čovek mu dade nož zlatne drške, koji Serdik pruži Arturu.

„Uzdarje”, prevedoh Arturove reči, „treba da bude dato našem gospodaru, kralju Kaneglasu.”

Serdik položi golu oštricu na levi dlan i sklopi prste oko nje. Oči nije skidao s Arturovih i, kad otvori šaku, na sečivu je bilo krvi. „Poklon je za Artura”, bio je uporan.

Artur ga uze. Bio je uznemiren, što mu nije bilo svojstveno, možda u strahu od kakve čini na krvavom čeliku, ili ga je grizla bojazan da će, prihvativši dar, postati saučesnik u Serdikovim namerama.

„Kaži kralju”, naloži mi, „da ja nemam poklon za njega.”

Serdik se nasmešio. Bio je to leden osmeh i pomislih da vuk tako izgleda u očima zalutalog jagnjeta. „Reci gospodaru Arturu da je on meni poklonio mir”, kaza.

„Ali prepostavimo da ja biram rat?”, upita Artur prkosno. „Ovde i sada!” Pokaza ka uzvišenju na koje je pristiglo još naših ratnika, tako da smo u ljudstvu sad barem bili ravni Serdiku.

„Reci mu”, naredi mi Serdik, „da ovo nije sva moja vojska.” Pokaza na živi zid koji je motrio na nas. „I prevedi još da mi je kralj Lancelot dao mir u Arturovo ime.”

Rekoh to Arturu i videh gde mu damari na obrazima poigravaju, ali uspeo je da zadrži gnev na uzdi. „Za dva dana”, kaza Artur, i to ne beše predlog, već zapovest, „srećemo se u Londonu. Tamo ćemo pričati o miru.” Zadenu okrvavljeni nož za pojasa i, kad sam preveo njegove reči, pozva me. Nije hteo da čuje Serdikov odgovor, već me samo povede uzbrdo dok nismo izmakli sluhi i jednog i drugog poslanstva. Tek tu je prvi put primetio moje povređeno rame. „Koliko je teška ta rana?”

„Zaceliće”, odvratio sam.

Stao je, sklopio oči i duboko uzdahnuo. „Ono što Serdik želi”, reče mi kad je otvorio oči” jeste da vlada Loegirom. Ali ako mu to dopustimo, imaćemo jednog strašnog dušmanina umesto dva slabija.“ U tišini je prešao nekoliko koračaji, stupajući preko mrtvih zaostalih od Aelinog juriša. „Pre ovog rata”, nastavio je gorko, „Aela je bio moćan, a Serdik je bio samo neugodnost. Uz uništenog Aelu, mogli smo se okrenuti Serdiku. Sad se sve izokrenulo. Aela je oslabljen, ali je Serdik moćan.“

„Pa bori se s njim sada”, kazao sam.

Pogledao me je umornim smeđim očima. „Budi pošten, Derfele”, reče tiho, „ne hvalisav. Da li bismo dobili bitku?” Pogledah Serdikovu vojsku. Bila je u čvrstom poretku i spremna za borbu, dok su naši ljudi bili iscrpljeni i gladni, ali Serdikovi ratnici nikad nisu stali pred Arturove konjanike. „Mislim da bismo pobedili, gospodaru”, rekoh iskreno.

„I ja”, složi se Artur. „Ali bila bi to teška borba, Derfele, i posle nje bismo najmanje stotinu ranjenika morali da nosimo kući, a Saksoni bi dovukli svaki odred iz Loegira da nam stane na put. Mogli bismo da porazimo Serdika ovde, ali kući ne bismo stigli živi. Preduboko smo u Loegiru.“ Namrštio se na tu misao. „A ako izmoždimo vojsku tukući se sa Serdikom, misliš da Aela ne bi jedva dočekao da nas zaskoči na putu kući?” Stresao se od iznenadne navale besa. „Na šta li je Lancelot mislio? Ne mogu uzeti Serdika za saveznika! Zauzeće pola Britanije,

okrenuće se protiv nas i imaćemo pred sobom neprijateljske Saksone dvaput strašnije nego pre.“ Odvali jednu od svojih retkih kletvi, pa obrisa lice šakom u rukavici. „Pa, čorba je zakuvana“ produži ogorčeno, „i sad moramo da je pojedemo. Jedino rešenje je da Aeli ostavimo dovoljno snage da bi ga se Serdik i dalje bojao, pa zato uzmi šest mojih konjanika i nađi ga. Nađi ga, Derfele, i daj mu ovo smeće na dar.“ Utrapi mi Serdikov nož. „Prvo ga očisti“, reče razjareno, „a možeš poneti i njegovo medveđe krvzno. Agravejn ga je našao. Daj mu to kao drugi dar i reci mu da dođe u London. Reci mu da se kunem da će biti bezbedan i da mu je to jedina mogućnost da zadrži nešto zemlje. Imaš dva dana, Derfele, nađi ga.“

Oklevao sam ne zato što se nisam slagao s njim već zato što nisam shvatao zašto Aela mora doći u London. „Zato“, odgovori Artur umorno, „što ne mogu ostati u Londonu dok je Aela slobodan u Loegiru. Možda je izgubio vojsku ovde, ali ima dovoljno posada u tvrđavama da okupi drugu, i dok se petljamo sa Serdikom, mogao bi da opustoši pola Dumnonije.“ Okrenuo se i zlokobno gledao u Lanselota i Serdika. Mislio sam da će prokleti ponovo, ali on samo uzdahnu. „Sklopiću mir, Derfele. Bogovi znaju da to nije mir kakav sam želeo, ali ipak bismo mogli da uglavimo kako treba. Sad podi, prijatelju, podi.“

Nisam krenuo dok nisam bio uveren da će se Ajsa pobrinuti da Kavanovo telo bude spaljeno kako dolikuje i da će naći jezero da u njega baci mač mrtvog Irca. Onda sam odjahao na sever, tragom potučene vojske, dok je Artur, čije je snove zgazila jedna budala, pošao put Londona.

Dugo sam sanjao da vidim London, ali ni u najluđim maštarijama nisam mogao da zamisljam kakav je zaista. Mislio sam da će to biti grad poput Glevuma, možda nešto veći, ali i dalje mesto gde će se skupina visokih građevina uzdizati nad središnjim trgom, s malim sokacima ušuškanim pozadi i zemljanim zidom koji okružuje sve to; ali u Londonu je bilo šest takvih trgova, a na svakom od njih dvorovi sa stubovima, zasvođeni hramovi i palate od opeke. Obične kuće, koje u Glevumu behu niske s krovinom od rogoza, ovde su se dizale dva ili tri sprata u visinu. Mnoge kuće su se urušile tokom godina, ali su mnoge još imale svoje krovove od crepa i ljudi su se još peli njihovim drvenim stepeništima. Većina naših ljudi nikad nije videla stepenice unutar nekog zdanja i prvog dana u Londonu jurcali su kao uzbudjena dečurlija da bace pogled s najviših spratova. Konačno, jedna zgrada je popustila pod njihovom težinom i Artur je zabranio pentranje uz stepenice.

Londonska tvrđava bila je veća nego ona u Kaer Sasu, a ta utvrda bila je samo severozapadni bastion gradskih zidina. Tuce kasarni bilo je unutar tvrđave, svaka veća nego svećana dvorana, svaka od sitne crvene opeke. Kraj tvrđave su se redali amfiteatar, hram i jedno od deset gradskih kupatila. I drugi gradovi imali su takva zdanja, ali ovde je sve bilo više i prostranije. Amfiteatar u Durnovariji bio je od zemlje, zarastao u travu, i uvek sam mu se divio dok nisam video londonsku arenu, u koju je moglo stati pet amfiteatara iz Durnovarije. Zid oko grada podignut je od kamena, ne od zemlje, i iako Aelu nije brinulo što se bedemi raspadaju, još je predstavljao barijeru dostažnu poštovanja. Sad su ga pobednički zaposeli Serdikovi ljudi. Serdik je ušao u grad i njegovi barjadi-lobanje na gradskim zidinama svedočili su o nameri da tu i ostane.

Na obali reke takođe se dizao kameni zid, sagrađen za zaštitu od saksonskih pirata. Otvori u tom zidu vodili su na gatove, a jedan prolaz načinjen je nad kanalom koji je tekao pravo do

velikog vrta u kom je stajala palata. Još je bilo bisti i kipova u palati, dugih popločanih hodnika i ogromna dvorana sa stubovima. Pretpostavio sam da su nekada naši rimski vladaoci odatle upravliali zemljom. Kišnica je sada curkala niz bojadisane zidove, podne ploče behu polomljene, a vrt zarastao u korov, ali veličina i raskoš još su bile tu, čak iako su od njih ostale samo senke. Čitav grad je bio samo senka nekadašnje slave. Nijedno od gradskih kupatila više nije radilo. Kade behu popucale i prazne, peći behu hladne, a mozaici na podovima su se potklobučili i prskali pod navalom mraza i korova. Od kamenom popločanih ulica ostale su samo kaljave staze, ali uprkos propasti, grad je i dalje bio ogroman i veličanstven. Terao me je da se pitam kako li izgleda Rim. Galahad mi je rekao da je London puka selendra u poređenju s njim i da je rimski amfiteatar dovoljno velik da proguta dvadeset arena poput londonske, ali nisam mogao da mu verujem. Jedva sam poverovao i da London postoji, čak i dok sam blenuo u njega. Izgledao je kao delo divova.

Aeli se nikad nije svđalo u gradu i odbijao je da se tu nastani, te su stanovništvo činili šačica Sasa i Briti koji su se pokorili Aeli. Neki od tih Brita još su valjano živeli. Većinom behu trgovci koji su se pogađali s Galima, njihove kuće behu kraj reke, a oko skladišta su imali vlastite zidove i kopljanike, ali ostatak grada većim delom beše napušten. Bilo je to umiruće mesto, grad prepušten pacovima, grad koji je jednom nosio zvanje Avgusta. Bio je znan kao London Veličanstveni i njegova reka nekad beše gusto načikana jarbolima galija. Sad je to bio grad duhova.

Aela je došao u London sa mnom. Zatekao sam ga na pola dana puta, kad se od grada krene ka severu. Našao je utočište u rimskoj tvrđavi, gde je pokušavao da ponovo okupi vojsku. Čuvši moju poruku, isprva je bio sumnjičav. Vikao je na mene, optužio nas da smo ga potukli vradžbinama, pa je pretio da će me ubiti zajedno s pratiocima, ali sam imao razuma da strpljivo sačekam da ga gnev prođe i on se posle nekog vremena primirio. Ljutito je zavitlao

Serdikov nož u stranu, ali mu je bilo drago što je dobio natrag svoje debelo medveđe krzno. Mislim da nisam bio u stvarnoj opasnosti, osećao sam da mu se dopadam i zaista, kad je bes iščileo, prebacio mi je tešku ruku preko ramena i šetao se sa mnom tamo-amo duž bedema. „Šta Artur želi?“, pitao je.

„Mir, gospodare kralju.“ Težina njegove ruke pozleđivala mi je ranjeno rame, ali nisam se usudio da se pobunim.

„Mir!“ Ispljunuo je tu reč kao zalogaj ukvarenog mesa, ali bez imalo prezira s kojim je odbijao Arturovu mirovnu ponudu pre doline Lag. Onda je Aela bio jači i mogao je da traži veću cenu. Sad je morao biti ponizan i znao je to. „Nama Saksonima“, rekao je, „nije suđeno da živimo u miru. Hranimo se usevima naših neprijatelja, odevamo se u njihovu vunu, zadovoljavamo se na njihovim ženama. Šta nam nudi mir?“

„Priliku da povratite snagu, gospodare kralju, inače će Serdik jesti vaše useve i odevati se u vašu vunu.“

Aela se isceri. „I žene bi mu se dopale.“ Povukao je ruku s mog ramena i zagledao se na sever, preko polja. „Moraću da se odreknem zemlje“, promrmlja.

„Ali ako izabereš rat, gospodare kralju“, kazao sam, „cena će biti viša. Imaćeš pred sobom Artura i Serdika i mogao bi da završiš bez ikakve zemlje, osim trave nad svojim grobom.“

Okrenuo se i pogledao me pronicljivo. „Artur hoće mir samo da bih se ja tukao sa Serdikom umesto njega.“

„Naravno, gospodare kralju“, odvratio sam.

Nasmejao se mojoj iskrenosti. „I ako ne dođem u London“, reče, „Lovićete me kao psa.“

„Pre kao velikog vepra, gospodare kralju, vepra čije su kljove još oštре.“

„Govoriš onako kako se boriš, Derfele. Valjano.“ Naredio je vračevima da načine melem od mahovine i paučine, koji su mi stavili na ranjeno rame dok se on savetovao sa svojim većem. Savetovanje nije potrajalo dugo jer je Aela znao da nema izbora. Tako narednog jutra pođoh s njim rimskim drumom koji je vodio ka gradu. Nije htio da se odrekne pratnje od šezdeset kopljanika. „Možeš ti da veruješ Serdiku“, reče mi, „ali on nikad nije dao reč, a da je nije pogazio. Kaži to Arturu.“

„Sam mu kaži, gospodare kralju.“

Aela i Artur sreli su se u tajnosti, noć pre no što je trebalo da pregovaraju sa Serdikom, i te noći su uglavili međusobni mir. Aela je dao mnogo. Odrekao se velikih komada zemlje na svojoj zapadnoj granici i složio se da Arturu vrati sve zlato koje mu je uzeo prethodne godine i pride doda još zlata. Artur je zauzvrat obećao pune četiri godine mira i podršku Aeli ako Serdik bude zatezao s uslovima narednog dana. Zagrlili su se kad je mir sklopljen i potom, dok smo išli natrag do našeg logora pred zapadnim zidom grada, Artur tužno zavrte glavom. „Nikad se ne treba sretati s neprijateljem lice u lice“, reče mi, „ne ako znaš da ćeš jednog dana morati da ga uništiš. Ili to, ili se Saksoni moraju pokoriti našoj vlasti, a neće. Neće.“

„Možda i hoće.“

Odmahnu glavom. „Saksoni i Briti se ne mešaju, Derfele.“

„Ja sam se izmešao, gospodaru“, rekoh.

Nasmejao se. „Ali da ti majka nije zarobljena, Derfele, bio bi odgojen kao Sakson i sad bi verovatno bio u Aelinoj vojsci. Bio bi dušmanin. Klanjao bi se njihovim bogovima, sanjao bi njihove snove, želeo bi našu zemlju. Treba im mnogo prostora, tim Saksonima.“

Ali bar smo uspeli da sputamo Aelu. Narednog dana smo se sreli sa Serdikom u velikoj palati kraj reke. Sunce je sijalo, bleskajući u kanalu gde je prokurator Britanije nekad vezivao svoju rečnu barku. Svetlucave sunčeve iskrice skrivale su šljam, blato i prljavštinu koji su sad začepili kanal, ali ništa nije moglo da utazi smrad sveg tog đubreta.

Serdik se najpre sastao sa svojim savetnicima, i dok su oni raspravljali, mi Briti okupili smo se u odaji koja je stajala iznad rečnog bedema i nadhosila se nad vodu; tavanica je bila oslikana čudnim bićima, dopola ženama a otpola ribama, i prošarana namreškanim odsjajima svetla. Naše kopljonoše čuvale su sva vrata kako nas niko ne bi prisluškivao.

Lanselot je bio tu i bilo mu je dopušteno da povede Dinasa i Lavejna. Njih trojica su još uporno tvrdili da je bilo mudro što su sklopili mir sa Serdikom, ali podržavao ih je samo Meurig. Mi ostali smo prosipali gnev u lice njihovom mrgodnom prkosu. Artur je neko vreme slušao naše prigovore, pa se umešao i rekao da ništa neće biti rešeno svađom zbog prošlih događaja. „Sto je učinjeno, učinjeno je“, reče, „ali u nešto moram biti siguran.“ Pogledao je Lanselota. „Daj mi reč“, zatraži, „da ništa nisi obećao Serdiku.“

„Dao sam mu mir“, odgovori Lanselot, „i predložio mu da ti pomogne protiv Aele. To je sve.“

Merlin je sedeо na prozoru nadnetom nad reku. Usvojio je jednu od mačaka latalica iz palate i sada je milovao životinju na krilu. „Šta Serdik želi?“, upita blago.

„Aelin poraz.“

„Samo to?“, upita Merlin, ne trudeći se da prikrije nevericu.

„Samo to“, beše uporan Lanselot, „ništa više.“ Svi smo ga gledali. Artur, Merlin, Kaneglas, Meurig, Agrikola, Sagramor, Galahad, Kilhuk i ja. Niko nije progovarao, samo smo ga gledali.

„Nije želeo ništa više!“, upinjao se Lancelot i meni je izgledao kao malo dete koje izgovara očevid ne laži.

„Kako je samo poštovanja dostoјno što jedan kralj traži tako malo“, reče Merlin mimo i poče da zadirkuje mačku njišući jednu pletenicu svoje brade pred njenim šapama. „A šta si ti želeo?“, upita, i dalje blago.

„Arturovu pobedu“, objavi Lancelot.

„I nisi mislio da Artur može da pobedi sam?“, natuknu Merlin, još se igrajući s mačkom.

„Želeo sam da je osiguram“, reče Lancelot. „Pokušavao sam da pomognem!“ Osvrte se po sobi tražeći podršku, ali je ne nađe nigde sem kod mladog Meuriga. „Ako ne želite mir sa Serdikom“, pitao je mrzovljeno, „zašto se ne borite s njim sada?“

„Zato, gospodare kralju, što si iskoristio moje ime da mu obezbediš primirje“, odgovori Artur strpljivo, „i zato što je naša vojska na mnogo dana hoda od doma, a njegovi ljudi su nam na putu. Da nisi sklopio mir“, objasni i dalje mu se obraćajući uljudno, „pola njegove vojske bi na granici motriло tvoje ljude, a ja bih bio slobodan da krenem na jug i napadnem drugu polovicu. Je li ti sad jasno?“ Sleže ramenima. „Šta će Serdik zahtevati danas?“

„Zemlju“, reče Agrikola čvrsto. „To je sve što su Saksoni ikad želeli. Zemlju, zemlju i još zemlje. Neće biti srećni dok ne budu imali svaki delić zemlje na svetu, a onda će tragati za drugim svetovima da ih bace pod svoje plugove.“

„Mora se zadovoljiti“, kaza Artur, „zemljom koju uzme od Aele. Od nas neće dobiti ništa.“

„Trebalo bi da mi uzmemo malo od njega“, progovorih prvi put. „Zemlju koju je oteo prošle godine.“ Bio je to dobar komad rečne zemlje na našoj južnoj granici, bogat predeo što se od visokih vresišta spuštao ka moru. Zemlja je nekad pripadala Melvasu, vazalnom kralju Belga kog je Artur po kazni poslao u Isku, i bilo je to područje koje nam je jako nedostajalo jer je taj gubitak zemlje Serdika doveo vrlo blizu bogatih imanja oko Durnovarije, a njegove brodove na nekoliko časaka plovidbe od Ajnis Vita, velikog ostrva koje su Rimljani zvali Vekta i koje je ležalo odmah kraj naše obale. Već godinu dana Serdikovi Sasi harali su Ajnis Vitom bezobzirno i tamošnji živalj je neprekidno tražio od Artura da više kopljjanika štiti njihove posede.

„Treba da povratimo tu zemlju“, podrža me Sagramor. On beše zahvalio Mitri što mu je vratio njegovu sakonsku devojku nepovređenu, podarivši oteti mač njegovom londonskom hramu.

„Sumnjam“, upade Meurig, „da je Serdik sklopio mir da bi davao zemlju.“

„Niti smo mi išli u rat da je ustupimo“, odvrati Artur lјutito.

„Mislio sam, oprosti“, bio je uporan Meurig i tihi jauk prostruјa odajom kad je rešio da istraje u raspravi, „da si kazao, zar nisi, kako ne možeš da nastaviš rat zato što smo tako daleko od kuće? Pa ipak, za potez zemlje izložićeš sve naše živote? Nadam se da nisam budalast“, zakikota se da pokaže kako se našalio, „ali ne mogu da razumem zašto se izlažemo nečemu što ne možemo isterati do kraja?“

„Gospodaru prinče“, reče Artur tiho, „možda mi jesmo slabí tu gde smo, ali ako pokažemo tu slabost, bićemo mrtvi tu gde smo. Nećemo ovog jutra ići Serdiku spremni da mu ustupimo makar jednu brazdu, već da postavljamo zahteve.“

„A ako odbije?“, upita Meurig ogorčeno.

„Onda ćemo imati muke da se povučemo“, priznade Artur mimo. Pogleda kroz prozor okrenut vrtu. „Izgleda da su naši neprijatelji spremni za nas. Hoćemo li poći?“

Merlin gumu mačku s krila i ustade podupirući se štapom. „Neće vam smetati ako ja ne pođem?”, upita. „Prestar sam da istrpim ceo dan pregovora, sve te prazne pretnje i bes.” Očisti mačje dlake s odore, pa se iznenada okreće Dinasu i Lavejnu. „Otkad to”, upita s neodobravanjem, „druidi nose mačeve i služe hrišćanskim kraljevima?”

„Otkad smo mi odlučili da činimo oboje”, reče Dinas. Blizanci, visoki gotovo kao Merlin i mnogo krupniji, izazivački su ga gledali ne trepćući.

„Ko vas je proglašio druidima?”, hteo je Merlin da zna.

„Ista sila koja je i tebe proglašila druidom”, kaza Lavejn.

„A koja je to sila?”, upita Merlin i, kad blizanci ne dadoše odgovora, podrugnu im se. „Bar znate da izlegnete drozdovo jaje. Prepostavljam da takvi trikovi zadivljuju hrišćane. Da li im takođe pretvarate vino u krv i hleb u meso?”

„Koristimo svoju magiju”, reče Dinas, „kao i njihovu. Ovo više nije stara Britanija, već nova, s novim bogovima. Zamesili smo njihovu magiju sa onom drevnom. Mogao bi da učiš od nas, gospodaru Merline.“

Merlin pljunu da pokaže svoje mišljenje o tom savetu i onda bez reči ode iz odaje. Dinas i Lavejn nisu bili taknuti njegovim neprijateljstvom. Bili su neobično samopouzdani.

Pratili smo Artura do velike dvorane sa stubovima gde je, kako je Merlin predskazao, bilo praznih pretnji i hvalisanja, vike 'i laskanja. S početka Aela i Serdik behu ti koji su pravili najviše buke, a Artur je bio pomiritelj onoliko često koliko je umeo i da prečuti. Samo, čak ni Artur nije mogao da spreči da Serdik postane bogatiji zemljom na Aelin trošak. Zadržao je London i zadobio dolinu Temze, te mnogo plodne zemlje severno od reke. Aelino kraljevstvo smanjilo se za četvrtinu, ali još je imao kraljevinu, i za to je mogao da zahvali Arturu. Ali nije zahvalio, samo je napustio odaju čim je razgovor završen, a istog dana je kao veliki ranjeni vepar koji se vuče natrag na legalo napustio i London.

Beše sredina popodneva kad je Aela otšao i Artur, sa mnom u ulozi tumača, poteže pitanje zemlje Belga koju je Serdik oteo godinu dana ranije; nastavio je da zahteva tu zemlju dugo; svako od nas bi već digao ruke od tog zaludnog posla. Nije pretio, samo je ponavljao i ponavlja zahtev dok je Kilhuk spavao, Agrikola zevao, a ja bio umoran od primanja žaoka svakog Serdikovog novog odbijanja. A Artur je jednako istrajavao. Osetio je da Serdiku treba vremena da uredi zemlju koju je uzeo od Aele i pretio je da mu neće dati mira ako zemlja uz reku ne bude vraćena. Serdik se suprotstavljao pretnjom da će se boriti s nama u Londonu, ali Artur konačno otkri da će u toj borbi tražiti pomoć od Aele; Serdik je znao da ne može potući obe vojske.

Već se smrkavalо kad je Serdik naposletku popustio. Nije odmah rekao da pristaje, već je progundao da će se posavetovati o tome sa svojim savetnicima. Tako smo mi probudili Kilhuka i izašli u dvorište, pa kroz malu kapiju u rečnom bedemu do keja s kog smo gledali Temzu kako mračna klizi kraj nas. Nismo mnogo pričali, mada je Meurig dosađivao Arturu držeći mu predavanje o traćenju vremena nemogućim zahtevima, ali kako je Artur odbio da se raspravlja, princ je postepeno odustajao. Sagramor je sedeо oslonjen o zid, bez zastoja prevlačeći brus niz sečivo mača. Lancelot i silurski druidi stajali su izdvojeno: tri visoka lepa čoveka, ukočena od gordosti. Dinas je zurio u sve tamnije drveće s onu stranu reke, a njegov brat je bacao duge zamišljene poglede na mene.

Čekali smo jedan sat i Serdik najzad dođe na obalu reke. „Reci Arturu ovo”, obrati mi se bez uvoda. „Ne verujem nijednom od vas, niko mi se ne dopada i ne želim ništa više nego da vas sve pobijem. Ali predaću mu zemlju Belga pod jednim uslovom: neka proglaši Lancelota

kraljem te zemlje. Ne vazalnim kraljem", dodao je, „već kraljem s potpunom moći i nezavisnom kraljevinom."

Blenuo sam u plavosive oči Saksona. Bio sam tako zapanjen njegovim uslovom da nisam rekao ni reči. Lanselot se pogodio sa Saksonom i Serdik je krio njihov tajni dogovor prezivim odbijanjem naših zahteva koje je trajalo celo popodne. Nisam imao dokaza za to, ali znao sam da mora hiti istina, i kad sam skrenuo pogled sa Serdika, video sam da me Lanselot gleda s isčekivanjem. Nije govorio saksonski, ali je dobro znao šta je Serdik upravo rekao.

„Reci mu!", naredi mi Serik.

Preveo sam to Arturu. Agrikola i Sagramor pljunuše s gađenjem, a iz Kilhuka nakratko provali kiseo smeh, ali me je Artur samo gledao u oči nekoliko napetih trenutaka pre nego što je umorno klimnuo glavom. „Dogovorenō", reče.

„Napustićete ovo mesto u zoru", reče Serdik osorno.

„Otići ćemo za dva dana", odgovorio sam ne trudeći se da pitam Artura.

„Dogovorenō", reče Serdik i ode.

I tako smo dobili mir sa Sasima.

Nije to bio mir kakav je Artur želeo. Pre njega je verovao da možemo oslabiti Saksone dovoljno da njihovi brodovi prestanu da dolaze preko Germanskog mora i da za još godinu ili dve možemo i preostale oterati iz Britanije. Ali ipak je to bio mir.

„Sudbina je neumoljiva", reče mi Merlin narednog jutra. Našao sam ga usred rimskog amfiteatra, gde se lagano okretao gledajući nagnuta kamena sedišta koja su se u punom krugu uzdizala oko arene. Preoteo mi je četiri kopljaniča koji su sedeli na rubu arene i posmatrali ga, mada kao ni ja pojma nisu imali šta se od njih očekuje. „Da li još tražiš poslednji Dragulj?", pitao sam ga.

„Baš mi se sviđa ovo mesto", reče on, zanemarivši moje pitanje dok se vrteo ukrug da još jednom natenane ispita arenu. „Baš mi se sviđa."

„Mislio sam da mrziš Rimljane."

„Ja? Ja da mrzim Rimljane?", upita pretvarajući se da je ljut. „Kako se samo molim, Derfele, da moja učenja ne budu preneta pokolenjima preko tog poderanog sita koje ti zoveš mozgom. Ja volim čitavo čovečanstvo!", objavio je visokoparno, „i čak su i Rimljani savršeno prihvatljivi ako ostanu u Rimu. Rekao sam ti da sam jednom posetio Rim, zar ne? Pun je sveštenika i katamita. Sensam bi se tamo osećao kao kod kuće. Ne, Derfele, greška Rimljana je što su došli u Britaniju i sve iskvarili, ali nije sve što su ovde uradili bilo loše."

„Ostavili su nam ovo", rekoh pokazujući dvanaest nizova sedišta i balkon s kog su rimski gospodari posmatrali arenu.

„O, poštedi me Arturovih dosadnih poduka o drumovima, i sudovima, i mostovima, i uređenju." Ispljunuo je poslednju reč. „Uređenje! Šta je uređenje zakona, puteva i tvrđava nego jaram? Rimljani su nas pripitomili, Derfele. Načinili su od nas ljudi koji plaćaju porez, i to su obavili tako pametno da smo pomislili kako su nam učinili uslugu. Nekad smo hodali s bogovima, bili smo slobodan narod, a onda smo gurnuli glupe glave kroz rimske amove i počeli da plaćamo porez."

„Pa šta su onda", upitah strpljivo, „Rimljani učinili dobro?"

Iskezio se kao vuk. „Jednom su napunili ovu arenu hrišćanima, Derfele, pa napujdali pse na njih. U Rimu su, da znaš, to činili kako treba: koristili su lavove. Ali su na duge staze, avaj, lavovi izgubili.“

„Jednom sam video sliku lava“, rekoh ponosno.

„O, zadivljen sam“, kazao je Merlin ne trudeći se da prikrije zevanje. „Zašto mi ne ispričaš nešto o tome.“ Ućutkavši me tako, osmehnuo se. „Ja sam jednom video pravog lava. Bio je to jedan vrlo neupečatljiv ofucan stvor. Prepostavljam da je imao lošu probavu. Možda su ga hraniili mitraistima umesto hrišćanima? To je bilo u Rimu, naravno. Munuo sam ga štapom, a on je samo zevnuo i iščešao neku buvu. Tamo sam video i krokodila, samo što je bio mrtav.“

„Šta je krokodil?“

„Stvorenje nalik Lancelotu.“

„Kralju Belga“, dodadoh kiselo.

Merlin se nasmeja. „Ispao je pametan, zar ne? Mrzeo je Siluriju, i ko može da ga krivi zbog toga? Svi oni odrpani ljudi u njihovim mrtvim dolinama, nije to uopšte mesto kakvo bi se Lancelotu dopalo, ali zemlja Belga hoće. U njoj sija Sunce, puna je rimske imanja i najbolje od svega je što nije daleko od njegove drage prijateljice Ginevre.“

„Je li to važno?“

„Ne budi tako neingeniozan, Derfele.“

„Ne znam šta to znači.“

„To znači, moj neuki ratniče, da Lancelot čini šta mu je volja s Arturom. Uzima šta hoće i radi šta hoće, a može mu se jer Artur ima tu smešnu osobinu zvanu osećaj krivice. Vrlo hrišćanski od njega. Možeš li da razumeš religiju koja te tera da se osećaš krivim? Kako glupo razmišljanje, ali Artur bi bio odličan hrišćanin. Veruje da je bio zavetom obavezan da spasi Benoik i, pošto je omanuo, oseća da je izneverio Lancelota. Sve dok ga krivica bude izjedala, Lancelot će se ponašati kako mu je volja.“

„I sa Ginevrom?“, upitah radoznao zbog malopređašnjeg pomena Lancelotovog i Ginevrinog prijateljstva, pomena koji je posedovao više od prizvuka pohotne glasine.

„Nikad ne objašnjavam ono što ne mogu da znam“, reče Merlin s visoka. „Ali prepostavljam da je Ginevri dojadio Artur, a zašto i ne bi? Ona je pametno stvorenje i uživa u društvu drugih pametnih ljudi, a Artur, koliko god ga mi voleli, nije previše složen. Stvari koje on želi tako su jadno jednostavne: zakon, pravda, red, odanost. On, u stvari, želi da svi budu srećni, a to je poprilično nemoguće. Ginevra nije ni izbliza tako prosta. Ti jesи, naravno.“ Prešao sam preko uvrede. „Pa šta onda Ginevra želi?“

„Da Artur bude kralj Dumnonije, naravno, a da ona bude stvarni vladalac čitave Britanije tako što će upravljati njime, ali dok se to ne desi, Derfele, zabavljaće se najbolje što može.“ Izgledao je pakosno kad mu neka misao pade na pamet. „Ako Lancelot postane kralj Belga“, reče veselo, „samo gledaj kako će Ginevra rešiti da ipak ne želi novu palatu u Lindinisu. Naći će se negde mnogo bliže Venti. Videćeš da li sam u pravu.“ Zakikotao se pomislivši na to. „Bili su i te kako pametni“, dodade s divljenjem. „Ginevra i Lancelot?“

„Ne budi tako tupav, Derfele! Ko je uopšte govorio o Ginevri? Stvarno, tvoja žeđ za ogovaranjem je zaista nepristojna. Mislio sam na Serdika i Lancelota, naravno. Bili su to vrlo mudri državnički koraci. Artur na sebe preuzme ratovanje, Aela se odrekne većeg dela zemlje, Lancelot prigrabi sebi mnogo udobniju kraljevinu, a Serdik udvostruči moć i umesto Artura dobija Lancelota za suseda u priobalju. Vrlo promišljen posao. Kako lako pokvareni napreduju! Volim to da vidim.“ Nasmešio se, pa se okrenuo kad se Nimju pojavila iz jednog

od dva tunela koja su ispod sedišta vodila u arenu. Požurila je preko korovom zarašlog tla uzbudjenog lica. Njeno zlatno oko, koje je toliko zastrašivalo Saksone, bleskalo je na jutarnjem Suncu.

„Derfele!“, povika. „Šta radite s krvlju bika?“

„Ne zbumuj ga“, reče Merlin, „više je nego uobičajeno glup od jutros.“

„U Mitrinom hramu“, kaza ona uzrujano. „Šta radite s krvlju?“

„Ništa“, odvratih.

„Mešaju je sa ječmom i mašću“, ubaci Merlin, „i prave kašu.“

„Reci mi!“, navaljivala je Nimju.

„To je tajna“, vrdao sam postiđen.

Merlin se podrugnu tome. „Tajna? Tajna! O, veliki Mitro“, zagrme glasom koji je odjekivao među nizovima sedišta, „ti koji mač oštiriš na vrhovima gora i čije je koplje iskovano u morskim dubinama, čiji štit zasenjuje najsjajniju zvezdu, čuj nas. Da nastavim, dragi dečače?“, upita. Govorio je molitvu kojom smo počinjali naša okupljanja, što je trebalo da bude deo tajnog rituala. Okrete se od mene prezrivo. „Imaju jamu, draga Nimju“, objasnio je, „prekrivenu železnom rešetkom, i život izjadnog živinčeta otiće u nju, pa onda svi oni umaču koplja u krv, ponapijaju se i misle da su učinili nešto važno.“

„To sam i mislila“, reče Nimju, pa se nasmeši. „Nema jame.“

„O, draga devojko“, povika Merlin zadivljeno. „Draga devojko! Na posao.“ Požurio je iz arene.

„Gde idete?“, viknuh za njim, ali on samo odmahnu i nastavi, pozivajući moje kopljanike koji su plandovali. Svejedno sam ga pratilo, a on se nije trudio da me zaustavi. Prošli smo kroz tunel i izbili na jednu od čudnih ulica s visokim zgradama, pa krenuli zapadno ka velikoj utvrdi koja je činila severozapadni bastion gradskih bedema; odmah kod tvrđave, podignut uz zidine, stajao je hram.

Pratio sam Merlina unutra.

Beše to divno zdanje: dugo, mračno, uzano i visoko, obojene tavanice koju su podupirala dva jednaka niza od po sedam stubova. Svetilište je očigledno korišćeno kao ostava: bale vune i naslagane kože bile su nagomilane u visoke hrpe uz jedan od zidova, ali mora da su neki vernici još posećivali hram jer je kip Mitre s njegovom čudnom povijenom kapom stajao u jednom uglu, a manje statue behu raspoređene oko ižljebljenih stubova. Pretpostavio sam da su ovdašnji vernici bili potomci rimske doseljenike koji su izabrali da ostanu u Britaniji kad su legije otišle. Izgledalo je da su zapostavili većinu bogova svojih praotaca, uključujući i Mitru - skromne ponude u cveću i hrani i kamena kandila ostavljena su ispred samo tri obličja. Dva su bili otmeno izrezbareni rimski bogovi, ali je treći idol bio britski: glatki falički kameni trupac surovog lica i razrogaćenih očiju, šiljat; samo ta statua beše isprskana starom sasušenom krvlju, dok jedini dar pored Mitrinog kipa beše mač kojim mu je Sagramor zahvalio za Malin povratak. Dan je bio sunčan, ali jedino svetlo je u hram dolazilo kroz rupu na krovu, tamo gde je otpao crep. Hram je i trebalo da bude mračan, jer Mitra je rođen u pećini i mi smo mu se klanjali u tami.

Merlin je udarao po podnim pločama štapom, naposletku odabравši mesto na kraju broda u svetilištu, odmah ispod Mitrinog kipa. „Da li ovde umačete koplja, Derfele?“, pitao me je.

Stupio sam u bočni brod, gde su bile nagomilane kože i bale vune. „Ovde“, rekoh, pokazavši plitku rupu napola skrivenu jednom od gomila.

„Ne budi glup!“, skresa Merlin. „To je neko načinio kasnije! Ti zaista misliš da kriješ tajne svoje žalosne vere?“ Kucnuo je pod kraj statue ponovo, onda oprobao još jednu tačku udaljenu dve stope od atle i zaključio da se na ta dva mesta čuje različit zvuk, pa je i treći put kucnuo pod nogama kipa. „Kopajte ovde“, naredio je mojim kopljanicima.

Zadrhtah zbog svetogrđa. „Ona ne bi trebalo da bude ovde, gospodaru“, kazao sam, pokazujući Nimju.

„Još jedna reč, Derfele, i pretvoriću te u hromog ježa. Diži kamenje!“, dreknu na moje ljudе. „Koristite koplja kao poluge, vi budaline. Hajde! Radite!“

Seo sam kraj britskog idola, sklopio oči i molio Mitru da mi oprosti huljenje. Onda sam se molio da je Keinvil bezbedna i da je beba u njenom trbuhu živa. Još sam se molio za svoje nerođeno dete kad su se vrata hrama otvorila. Čizme glasno odjeknuše po kamenu. Otvorih oči, okretoh se i videh da je Serdik došao u hram.

Bio je tu sa dvadeset kopljanika, svojim tumačem i, što me je iznenadilo, sa Dinasom i Lavejnom.

Osovih se na noge i dotakoh kosti u balčaku Hajvelbana za sreću dok je saksonski kralj hodao ka nama. „Ovo je moj grad“, objavi Serdik tiho, „i sve unutar njegovih zidina je moje.“ Zurio je na tren u Merlinu i Nimju, pa se okrenuo ka meni. „Reci im da objasne šta traže ovde“, naredi.

„Reci toj budali da ode i nabije glavu u vedro“, odbrusni Merlin. Govorio je saksonski sasvim dobro, ali mu je odgovaralo da se pretvara da ga ne zna.

„Ono je njegov tumač, gospodaru“, upozorih Merlin, pokazavši mu čoveka pored Serdika.

„Onda nek on kaže svom kralju gde da nabije glavu“, odvrati Merlin.

Tumač nije oklevao da to učini, i na Serdikovom licu zatreperi opasan osmeh.

„Gospodaru kralju“, rekoh ja pokušavajući da popravim štetu koju je Merlin naneo, „moj gospodar Merlin želi da vrati hram u prvobitno stanje.“

Serdik razmotri odgovor dok je gledao šta mi to radimo. Četvorica mojih kopljanika podigla su ploče i otkrila čvrstu masu peska i šljunka i sada su izbacivali tu tešku smešu koja je pokrivala platformu od nakatranisanog drveta. Kralj se zagledao u jamu, pa pokazao mojim ljudima da nastave posao. „Ako nađete zlato“, reče mi, „moje je.“ Počeh da prevodim to Merlinu, ali me Serdik prekide pokretom ruke. „Govori taj naš jezik“, kazao je gledajući Merlinu. „Oni su mi rekli“, pokazao je glavom na Dinasa i Lavejna.

Pogledah zloslutne blizance, pa vratih pogled na Serdika. „Imaš čudno društvo, gospodare kralju“, rekoh.

„Ništa čudnije nego ti“, odgovori on, okrznuvši pogledom Nimju i njeno zlatno oko. Ona ga iščepka prstom i pruži Serdiku potpun utisak grozne, smežurane, prazne duplje, ali nije se činilo da ga je pretnja dotakla; zatražio je da mu kažem šta znam o različitim bogovima u hramu. Odgovorio sam mu najbolje što sam umeo, ali bilo je jasno da ga to ne zanima previše. Prekide me i opet se okreće Merlinu. „Gde ti je Kazan, Merlin?“, zapita.

Merlin uputi silurskim blizancima ubilački pogled, pa pljunu na pod. „Sakriven“, promrsi.

Serdika odgovor nije iznenadio. Prođe kraj sve dublje tame i podiže saksonski mač, koji je Sagramor podario Mitri. Zamišljeno zamahnu oštricom kroz vazduh i činilo se da mu se dopala ravnoteža mača. „Taj Kazan“, upita Merlinu, „ima veliku moć?“

Merlin je odbijao da odgovori, pa ja progovorih umesto njega. „Tako se priča, gospodare kralju.“

„Moć“, Serdik me je gledao svojim bledim očima, „koja će nas Saksone isterati iz Britanije?“

„Za to se molimo, gospodare kralju“, odgovorio sam.

Nasmešio se tome, pa se opet okrenuo Merlinu. „Kaži, koja je cena za Kazan, starče.“

Merlin ga je besno gledao. „Tvoja džigerica, Serdiče.“

Serdik se primače bliže Merlinu i zapilji se u oči čarobnjaka. Ne videh da se Serdik boji, nimalo. Merlinovi bogovi ne behu njegovi. Aela je možda strahovao od Merlina, ali Serdik nikad nije iskusio magiju druida i, što se njega ticalo, Merlin je bio samo jedan stari britski sveštenik prenadvane slave. Iznenada posegnu i ščepa jednu od u crno uvijenih pletenica Merlinove brade. „Nudim ti mnogo zlata, matori“, reče.

„Rekao sam svoju cenu“, odvrati Merlin. Pokušao je da se odmakne od Serdika, ali kralj samo čvrše steže pletenicu druidove brade.

„Daću ti zlata koliko si težak“, ponudi Serdik.

„Tvoju džigericu“, nastavi Merlin da se cenjka.

Serdik diže saksonski mač, hitro prevuče sečivo preko pletenice i odrezati je. Odmače se. „Igraj se sa svojim Kazanom, Merline od Avalona“, reče odbacivši mač, „ali jednog dana ću u njemu skuvati tvoju džigericu i dati je svojim psima.“

Nimju je, bela u licu, zurila u kralja. Merlin je bio previše zaprepašćen da bi se makao, a kamoli progovorio, dok su moji kopljanici prosto zinuli. „Nastavite, budale“, zarežah na njih. „Radite!“ Bio sam prestravljen na smrt. Nikad nisam video Merlina poniženog, niti sam želeo to da vidim. Ako ćemo pravo, nisam ni mislio da je to moguće.

Merlin protrlja oskrnavljenu bradu. „Jednom, gospodare kralju“, reče tiho, „doći će dan moje osvete.“

Serdik sleže ramenima na tu bezazlenu pretnju i vrati se svojim ljudima. Pruži odsečenu pletenicu Dinasu, koji se zahvali naklonom. Pljunuh, jer sam znao da dvojica Silura sad mogu uvraćati veliko zlo. Malo je stvari koje imaju takvu moć za vradžbine kao što su dlake ili odrezani neprijateljevi nokti; zato se svi tako dobro staramo da ih spalimo kako ne bi dospele u zlonamerne ruke. Čak i dete može stvoriti nevolje pomoću pramena dlaka. „Hoćeš li da povratim pletenicu, gospodaru?“, upitah Merlinu.

„Ne budi lud, Derfele“, reče on umorno, rukom mahnuvši ka dvadesetorici Serdikovih kopljonoša. „Misliš da ih možeš poseći sve?“ Zavrte glavom, pa se okreće Nimju. „Vidiš li koliko smo daleko od naših bogova ovde?“, reče, pokušavši da objasni svoju nemoć.

„Kopajte“, zareža Nimju na moje ljudе, mada je iskopavanje već bilo gotovo i oni su sad pokušavali da podignu prvu veliku gredu. Serdik, koji je očevidno došao u hram jer su mu Dinas i Lavejn rekli da Merlin traži blago, naredi trojici svojih kopljanika da pomognu. Oni uskočiše u jamu i zariše koplja pod gredu i polako, polako je odigoše da moji ljudi mogu da je dosegnu i izvuku napolje.

Rupa je bila žrtvena jama, mesto na kom je život umirućeg bika oticao u majku zemlju, ali je nekad lukavo prikrivena drvetom, peskom, šljunkom i kamenjem. „To je učinjeno“, reče mi Merlin tako da niko od Serdikovih pratilaca ne može da čuje, „pošto su Rimljani otišli.“ Opet protrlja bradu.

„Gospodaru“, rekoh nezgrapno, ojađen njegovim poniženjem.

„Ne brini, Derfele.“ On mi spusti ruku na rame da ine umiri. „Misliš da je trebalo da prizovem božju vatru? Da nateram zemlju da se otvori i proguta ih? Da prizovem guju iz sveta duhova?“

„Da, gospodaru“, priznao sam žalosno.

On još više utiša glas. „Magija se ne stvara, Derfele, samo se koristi, a ovde nemam šta da upotrebim. Zato nam i trebaju Dragulji. Na Samajn, Derfele, prikupiću Dragulje i otkriti Kazan. Zapalićemo velike vatre i baciti čin koja će naterati nebo da vrišti, a zemlju da stenje. To ti obećavam. Čitav život sam živeo za taj trenutak koji će vratiti magiju Britaniji.“ Naslonio se na stub i počešao mesto na kom mu je brada odrezana. „Naši prijatelji iz Silurije“, reče ne skidajući oka s crnobradih blizanaca, „nameravaju da me izazovu, ali jedan izgubljen pramen staračke brade nije ništa prema moći Kazana. Pramen brade neće naškoditi nikome osim meni, ali Kazan, Derfele, Kazan će zatresti celu Britaniju i dovesti mi te dve varalice da na kolenima mole za milost. Ali dotad, Derfele, dotad moramo gledati naše dušmane kako jačaju. Bogovi odlaze sve dalje i dalje. Sve su slabiji i s njima slabimo i mi koji ih volimo, ali to neće potrajati. Prizvaćemo ih natrag i magija, koja je sad tako nejaka u Britaniji, postaće gusta kao ona magla na Ajnis Monu.“ Opet dotače moje ranjeno rame. „Dajem ti reč.“

Serdik nas je promatrao. Nije nas mogao čuti, ali njegovo klinasto lice beše razdragano. „Zadržaće ono što je u jami, gospodaru“, promrmljaо sam.

„Molim se da ne zna koliko to vredi“, kaza Merlin tiho.

„Oni će znati, gospodaru“, rekao sam, pogledavši dva druida u belim odorama.

„Oni su izdajnici i zmije“, prosikta Merlin u po glasa, zureći u Dinas i Lavejna, koji su prišli jami, „ali čak i ako zadrže to što nađemo, ja ću i dalje imati jedanaest od trinaest Dragulja i znaću gde da nađem dvanaesti. Nijedan čovek u Britaniji nije prikupio toliko moći već hiljadu godina.“ Oslonio se o štap. „Ovaj kralj će patiti, obećavam.“

Poslednja ^reda je izvađena iz rupe i uz tup zvuk odbačena na kamene ploče. Oznojeni kopljanići se povukoše kad su Serdik i silurski druidi polagano prišli i pogledali u jamu. Serdik je posmatrao dugo i onda počeo da se smeje. Njegov smeh odbijao se o visoku oslikanu tavanici i privukao njegove ratnike do ivice jame; i oni su prsli u smeh. „Volim neprijatelje“, reče Serdik, „koji polažu takvu veru u smeće.“ On odgurnu kopljanike u stranu i mahnu nam da priđemo. „Dođi i pogledaj šta si našao, Merline od Avalona.“

Otišao sam s Merlinom do rupe i video hrpu starog, potamnelog i vlagom nagriženog drveta. Nije izgledalo drugačije od gomile drveta za loženje, samo otpaci građe; nešto drveta istrulelo je od vode koja je sipila u uglu opekom ozidane jame, a ostatak beše tako star i krt da bi buknuo i sagoreo do pepela u trenu. „Šta je to?“, upitah Merlina.

„Izgleda“, reče Merlin na saksonskom, „da smo tražili na pogrešnom mestu. Hodi“, vratio se na britski dotakavši mi rame. „Straćio sam naše vreme.“

„Ali nisi naše“, reče Dinas oštro.

„Ja vidim točak“, kaza Lavejn.

Merlin se polako okreće, lica koje kao da je najednom nagrizao Zub vremena. Pokušao je da zavara Serdika i silurske blizance, a obmana je potpuno propala.

„Dva točka“, reče Dinas.

„I rudu“, dodade Lavejn, „presečenu natroje.“

Opet sam se zapiljio u tu bednu hrpu i opet nisam uočio ništa osim komadića drveta, ali onda videh da su neki od njih povijeni i da bi oni, ako bi se sponama pričvrstili za mnoge kratke troške, uistinu činili par točkova. S deličima točkova behu izmešane nekakve tanke ploče i dugačka ruda debljine mog ručnog zgloba, toliko duga da je morala biti isečena na tri dela kako bi stala u rupu. Videla se i ukrašena osovina sa prorezom u središtu u koji se moglo

zadenuti dugo sečivo. Gomila drveta predstavljala je ostatke malih drevnih dvokolica kakve su nekad ratnike Britanije nosile u bitku.

„Modronine dvokolice“, reče Dinas s poštovanjem.

„Modrona“, kaza Lavejn, „majka bogova.“

„Cije dvokolice“, nastavi Dinas, „povezuju zemlju s nebesima.“

„A Merlin ih ne želi“, reče Lavejn prezrivo.

„Zato čemo mi uzeti dvokolice umesto njega“, objavi Dinas.

Serdikov tumač dao je sve od sebe da rečeno prevede kralju, ali je ovaj ostao sasvim ravnodušan prema jadnoj zbirci skršenog i trulog drveta. I pored toga, naredio je kopljanicima da pokupe komade i polože ih u ogrtač koji pokupi Lavejn. Nimju siknu kletvu na njih, a Lavejn se samo nasmeja. „Hoćete li se boriti s nama za dvokolice?“, pitao je, pokazujući Serdikove kopljanike.

„Ne možeš se kritiiza Sasa zauvek“, rekoh, „i doći će vreme kad ćeš morati da se boriš.“

Dinas pljunu u praznu jamu. „Mi smo druidi, Derfele, i ne možeš nam uzeti živote a da ne osudiš svoju dušu i duše svih koje voliš na večite užase.“

„Ja mogu da vas pobijem“, pljunu ih Nimju.

Dinas je pogleda, pa pruži pesnicu ka njoj. Nimju pljunu da odagna zlo, ali Dinas samo okreće paku, otvori je i pokaza drozdovo jaje. Dobaci joj ga. „Nešto da gurneš u očnu duplju, ženo“, reče s visine, pa se okreće i ode iz hrama za bratom i Serdikom.

„Žao mi je, gospodaru“, rekoh Merlinu kad smo ostali nasamo.

„Zbog čega, Derfele? Misliš da si mogao da potučeš dvadeset ratnika?“ Uzdahnu i protrlja osakačenu bradu. „Vidiš kako nam moći novih bogova uzvraćaju udarce? Ali, dok god imamo Kazan, naša moć je veća. Hajdemo.“ Pružio je ruku Nimju ne zbog utehe, već da bi se oslonio na nju. Iznenada je izgledao staro i umorno dok je odlazio niz brod hrama.

„Šta mi da radimo, gospodaru?“, upita jedan od mojih kopljaniha.

„Spremite se za pokret“, odgovorio sam. Gledao sam u Merlinova zgrbljena leđa. Podsecanje brade, mislio sam, bilo je veća tragedija no što se usuđivao da prizna, ali sam se tešio mišlju da još poseduje Kazan od Klidno Eidina. Njegova moć još je bila golema, ali me je pogled na ta povijena leđa i lagano teturanje činio beskrajno tužnim. „Spremamo se za pokret“, ponovih.

Otišli smo sledećeg dana. Još smo bili gladni, ali išli smo kući i, na izvestan način, bili smo u miru.

Odmah na sever od ruševne Kaleve, na tlu koje je smo zadobili natrag od Aele, naišli smo na danak koji nas je čekao. Aela je održao reč.

Straža nije bilo, samo velika hrpa zlata na putu i niko da o njoj brine. Bilo je pehara, krstova, lanaca, poluga, kopči i ogrlica. Nismo imali čime da izmerimo zlato, Artur i Kaneglas sumnjali su da nije sav dogovoren danak isplaćen, ali bilo je dovoljno. Čitava riznica.

Pokupili smo zlato u ogrtače, natovarili teške zavežljaje na bojne konje i nastavili. Artur je hodao s nama, sve bodriji što smo se bliže primicali domu, mada je za koječim još žalio. „Sećaš li se zakletve koju sam položio nedaleko odavde?“, upitao me je nedugo pošto smo uzeli Aelino zlato.

„Sećam se, gospodaru.“ Zavetovao se noć nakon što smo dobar deo ovog zlata predali Aeli prethodne godine. Njime smo ga podmitili da bi se ostavio naših granica i udario na Ratae, tvrđavu u Povisu, a Artur se te noći zakleo da će ubiti Aelu. „Sad sam mu pomogao umesto da ga ubijem“, primetio je nevoljno.

„Kaneglas je dobio Ratae natrag“, kazao sam.

„Ali zakletva nije ispunjena, Derfele. Tako mnogo pogaženih zakletvi.“ Pogleda naviše u kopca koji je klizio ispred velikih belih nanosa oblaka. „Predložio sam Kane glasu i Meurigu da podele Siluriju na dva dela, i Kaneglas je predložio da ti budeš kralj njegove polovine. Da li hoćeš?“

Bio sam toliko zapanjen da sam jedva odgovorio. „Ako tako želiš, gospodaru“, rekoh najzad.

„Pa, ne želim. Želim da budeš Mordredov staratelj.“

Prešao sam nekoliko koraka noseći to razočarenje. „Silurima se možda neće dopasti da budu podeljeni.“

„Siluri će raditi kako im se kaže“, reče Artur čvrsto, „a ti i Keinvin živećete u Mordredovoj palati u Dumnoniji.“

„Ako tako kažeš, gospodaru.“ Najednom mi se nisu napuštala skromna zadovoljstva koja je pružao Kam Isaf.

„Razvedri se, Derfele!“, kaza Artur. „Ja nisam kralj, zašto bi ti bio?“

„Nije mi žao što sam ostao bez kraljevstva, gospodaru, već što će se kralj priključiti mom domaćinstvu.“

„Izaći ćeš ti s njim na kraj, Derfele, ti izlaziš na kraj sa svime.“

Sledećeg dana podelili smo vojsku. Sagramor je već bio napustio naše redove i poveo svoje kopljanike da čuvaju novu granicu sa Serdikovim kraljevstvom, a sad smo i mi ostali udarili odvojenim putevima. Artur, Merlin, Tristan i Lancelot isli su na jug, dok su Kaneglas i Meurig kretali na zapad ka svojim zemljama. Zagrljio sam Artura i Tristana, pa klekao da me Merlin blagoslovi, što je učinio nekako blago. Povratio je nešto stare snage tokom puta od Londona, ali još nije mogao da sakrije da ga je ponizenje u Mitrinom hramu jako udarilo. Možda je još posedovao Kazan, ali su njegovi dušmani imali pramen njegove brade i biće mu nužna sva njegova magija da odvrati njihove čini. Zagrljio me je, ja sam poljubio Nimju, pa sam ih posmatrao kako odlaze pre nego što pođoh za Kaneglasom na zapad. Išao sam u Povis da nađem svoju Keinvin i putovao sam s delom Aelinog zlata, ali čak i tako to nije bio trijumf. Potukli smo Aelu i obezbedili mir, ali Serdik i Lancelot bili su pravi pobednici tog rata, ne mi.

Te noći svi smo se odmarali u Korinijumu, ali me je u po noći probudila oluja. Nebo se provalilo daleko na jugu, ali udaljena grmljavina beše tako silna i tako su živo odsevi munja treperili na zidovima dvorišta u kom sam nočio da sam morao da ustanem. Ajlin, stara Arturova ljubavnica i majka njegovih blizanaca, pružila mi je konačište i sad je došla iz svoje odaje zabrinuta lica. Umotah se u ogrtič i pođoh s njom do gradskih zidina, gde nađoh pola svojih ljudi kako posmatraju udaljeni metež. Kaneglas i Agrikola takođe su stajali na bedemima, ali ne i Meurig, koji je odbijao da traži bilo kakvo znamenje u nevremenu.

Mi smo svi znali bolje od njega. Oluje su poruke od bogova, a ova je bila buran izliv besa. Kiša nije pala na Korinijum i vетar nije vijorio naše plaštlove, ali daleko na jugu, negde u Dumnoniji, bogovi su gulili zemlju. Munje su trgale crnu čistinu na nebu i zabadale vijugave bodeže u tlo. Grmljavina je brušala bez predaha, udar za udarom, i sa svakim odjekom groma munje su treperile i bleskale, rasipajući vatru u drhtavu noć.

Ajsa je stajao blizu mene, iskrenog lica osvetljenog tim dalekim snopovima vatre. „Je li neko mrtav?“

„Ne možemo da znamo, Ajsa.“

„Jesmo li prokleti, gospodaru?“

„Ne“, rekoh s pouzdanjem koje nisam zaista imao.

„Ali čuo sam da je Merlinu odrezana brada?“

„Nekoliko dlaka“, rekoh s omalovažavanjem, „ništa više. Pa šta onda?“

„Ako Merlin nema moć, gospodaru, ko je onda ima?“

„Merlin ima moć“, pokušao sam da ga razuverim. I ja sam imao moć, takođe, jer uskoro ću biti Mordredov zaročnik i živeću na velikom imanju. Ja ću istesati dete, a Artur će stvoriti kraljevinu tom detetu. Pa ipak sam i dalje brinuo zbog grmljavine. A brinuo bih još više da sam znao šta ona znači. Jer propast je došla te noći. Nismo čuli ništa o tome još tri dana, ali smo na kraju saznali zašto se grmljavina oglasila, a munja udarila.

Udarila je u Hrid, u Merlinov dvor, gde su vetrovi jecali oko njegove otkrivene kule snova. I tamo, u času naše pobede, munja je zapalila drvenu kulu i plamenovi su pržili, i izali, i ječali u noći, a u osvit, kad je ugarke zalila i ugasila kiša umiruće oluje, više nije bilo Dragulja u Ajnis Vidrinu. Ne beše Kazana u pepelu, samo praznina u vatrom obogaljenom srcu Dumnonije.

Novi bogovi su, izgleda, uzvratili udarac. Ili su silurski blizanci bacili moćne čini na odrezanu pletenicu Merlinove brade. Kazan je nestao i Dragulji su iščezli.

A ja odoh na sever, svojoj Keinvin.

poglavlje treće

Kamelot

I

„Svi su Dragulji izgoreli?”, upita Igrejn.

„Sve je”, rekoh, „nestalo.”

„Siroti Merlin”, kazala je Igrejn. Zauzela je svoje uobičajeno mesto na ispustu mog prozora, mada je bila dobro umotana u debeo ogrtač od dabrovog krvna kojim se štitila od hladnoće. I bio joj je potreban jer je dan bio jezivo hladan. Sneg je padao u naletima jutros, a nebo je sa zapada pretilo olovnim oblacima. „Ne mogu da ostanem dugo”, obznanila je čim je stigla i smestila se da na brzinu pregleda završene pergamente, „možda će pasti sneg.”

„Pašće sneg. Bobice su guste na živicama, a to uvek predskazuje oštru zimu.”

„Starci to pričaju svake godine”, primeti Igrejn podrugljivo.

„Kad si star”, kazah ja, „svaka je zima oštra.”

„Koliko je bio star Merlin?”

„U vreme kad je izgubio Kazan? Imao je skoro osamdeset godina. Ali poživeo je još dosta posle toga.”

„Ali nikad nije obnovio svoju kulu snova?”, pitala je Igrejn.

»Ne.“

Uzdahnula je i privila bogato krvno oko sebe. „Dopala bi mi se kula snova. Baš bih volela da imam kulu snova.”

„Onda daj da ti je sagrade”, rekoh. „Ti si kraljica. Naredi, razgalami se. Sasvim je prosto; kula od četiri zida bez krova i sa podestom na pola visine odaje. Kad je sagradiš, niko osim tebe ne sme da ulazi, a stvar je u tome da spavaš na podestu i čekaš da ti bogovi pošalju poruku. Merlin je uvek govorio da je to strašno hladno mesto za spavanje preko zime.”

„A Kazan je”, nagađala je Igrejn, „bio skriven na podestu.”

»Da.“

„Ali nije izgoreo, zar ne, brate Derfele?”, zapela je.

„Priča o Kazanu se nastavlja”, priznao sam, „ali neću ti je ispričati sada.”

Isplazila mi se. Uzbudljivo je lepa danas. Možda je hladnoća dala boju njenim obrazima i ukresala iskrice u njenim očima, ili joj možda pristaje dabrovo krvno, ali meni se činilo da je trudna. Uvek sam mogao da pogodim kad Keinvini nosi dete, a na Igrejn se vidi ista ta navala života. Ali Igrejn ništa nije kazala, pa neću ni pitati. Bog zna da se žestoko molila za dete, a možda naš hrišćanski bog zaista čuje molitve. Nema ničeg drugog što bi nam dalo nadu, jer su naši vlastiti bogovi mrtvi, ili su otišli, ili prosto ne mare za nas.

„Bardovi”, poče Igrejn i ja sam znao da će isplivati moje nove pripovedačke mane, „kažu da je bitka kod Londona bila strašna. Kažu da se Artur borio čitavog dana.”

„Frtalj časa”, rekoh nehajno.

„I svi kažu da ga je Lancelot spasao, stigavši u poslednjem trenutku sa stotinu kopljjanika.”

„Svi to kažu”, odvratio sam, „jer su Lancelotove poete pisale pesmu.”

Ona zavrte tužno glavom. „Ako je ovo“, reče, pljesnuvši šakom po velikoj kožnoj torbi u kojoj je pergamente nosila u Kaer, „jedina zabeleška o Lancelotu, Derfele, šta će svet misliti? Da pesnici lažu?“

„Koga briga šta misli svet?“, odgovorio sam mrzovljeno. „A pesnici uvek lažu. Za to su plaćeni. Ali ti si mi tražila istinu, ja ču ti je reći, pa se posle žali.“

„Lancelotovi ratnici“, poče da navodi, „kopljanici smeli, udova tvorci, zlata delitelji. Ubice Saksona, za Sase bič...“

„Daj, prekini“, presekokh, „molim te. Čuo sam pesmu nedelju dana pošto je napisana.“

„Ali ako je pesma lagala“, branila se, „zašto se Artur nije bunio?“

„Zato što ga nikad nije bilo briga za pesme. A i zašto bi? Bio je ratnik, ne bard, i sve dok njegovi ljudi pevaju pre bitke nije mario. I uz to, sam nikad nije umeo da peva. Mislio je da ima glas, ali Keinvin je uvek govorila da zvuči kao krava s vetrovima.“

Igrejn se namrštila. „Još ne razumem ‘zašto je Lancelotov mir bio tako loš.“

„Nije to teško razumeti“, kazao sam. Skliznuo sam sa stolice, prošetao se do ognjišta i štapom izvukao užarene ugarke iz male vatre. Poređao sam šest ugaraka na pod, pa podelio niz na dva s jedne i četiri s druge strane. „Ova četiri ugarka“, rekoh, „to su Aeline snage. Ova dva - Serdikove. Sad, jasno ti je da nikad ne bismo potukli Sase da su svi ugarci bili zajedno. Nismo mogli poraziti šest, ali četiri smo mogli da potučemo. Artur je naumio da razbijje ova četiri, pa da krene na preostala dva, i na taj način smo mogli da očistimo Britaniju od Sasa. Skloplivši mir, Lancelot je uvećao Serdikovu silu.“ Dodadoh još jedan ugarak uz ona dva, tako da su četiri sada stajala pred skupinom od tri, pa onda otresao štap koji je zahvatilo plamen. „Oslabili smo Aelu“, objasnio sam, „ali i mi smo bili slabiji jer više nismo imali trista Lancelotovih kopljanika. Oni su se zarekli na mir. To je još više uvećalo Serdikovu moć.“ Gurnuh dva Aelina ugarka u Serdikov tabor, deleći niz na pet i dva. „Tako“, kazao sam, „uspeli smo samo da oslabimo Aelu i ojačamo Serdika. To je postignuto Lancelotovim mirom.“

„Učiš našu gospu da broji?“ Sensam se uvukao u sobu sa sumnjičavim izrazom na licu. „A ja mislio da sastavljate jevandelje“, dodade lukavo. „Pet hlebova i dve ribe“, Igrejn reče hitro. „Brat Derfel je pomislio da bi moglo biti pet riba i dva hleba, ali sigurna sam da imam pravo, zar ne, gospodaru biskupe?³“

„Moja gospa je sasvim u pravu“, kaza Sensam. „A brat Derfel je jadan hrišćanin. Kako takva neznačica uopšte može da piše jevandelje za Saksone?“

„Samo uz tvoju ljubav i podršku, gospodaru biskupe“, odgovori Igrejn, „i, naravno, uz podršku mog muža. Ili da kažem kralju da mu se protiviš po ovom bezazlenom pitanju?“

„Bila bi kriva za najveću laž ako bi to rekla“, lagao je Sensam opet nadigran od moje pametne kraljice. „Došao sam da ti kažem, gospo, da tvoji kopljanici misle kako je vreme za polazak. Nebo preti novim snegom.“

Pokupila je torbu s pergamentima i nasmešila mi se. „Videćemo se kad sneg prestane, brate Derfele.“

„Moliću se za taj trenutak, gospo.“

Osmehnula se ponovo, pa prošla pored sveca koji se savio napola dok je izlazila, ali čim je zamakla sa vrata, ispravio se i zaplijio u mene. Čuperci iznad njegovih ušiju, zbog kojih smo ga nazivali mišjim gospodarom, sada su bili beli, ali godine nisu smekšale sveca. Još je britak

³ Misli se na ribe i hlebove kojima je Isus nahranio stotine gladnih (prim. prev.)

kad prekoreva, a bol koji ga probada dok mokri, samo mu čini narav još gorom. „U paklu se čuva posebno mesto za lažljivce, brate Derfele“, prosikta na mene.

„Moliću se za te jadne duše, gospodaru“, kazao sam, pa mu okrenuo leđa i umočio pero u mastilo kako bih nastavio sa svojom pričom o Arturu, mom vojskovođi, mom mirotvorcu i prijatelju.

Sledile su slavne godine. Igrejn, koja previše sluša pesnike, zove ih Camelot. Mi nismo. Bile su to godine najbolje Arturove vladavine, doba kad je oblikovao zemlju po svojim željama i godine kad je Dumnonija bila najbliža njegovoj zamisli naroda koji je u miru sa sobom i svojim susedima; ali, kad se osvrnem unazad, mislim da su se te godine činile mnogo boljim no što su bile, i to zato što su godine posle njih bile tako strahotne. Kad čovek čuje priče noćne priče kraj ognjišta, pomislio bi da smo stvorili sasvim novu zemlju u Britaniji, nazvali je Camelot i naselili je blistavim junacima, ali istina je da smo Dumnonijom upravljeni što smo bolje umeli, vladali smo pravedno i nikad je nismo zvali Camelot. To ime čak nisam ni čuo sve do pre dve godine. Camelot postoji samo u snovima pesnika, dok je u našoj Dumnoniji, čak i u tim dobrim godinama, žetva znala da propadne, pošasti su i dalje harale, a ratovi se i dalje vodili.

Keinvina je došla u Dumnoniju i naše prvo dete rodilo se u Lindinisu. Devojčicu smo nazvali Morvena, po Keinvinoj majci. Rođena je s crnom kosom, ali joj kosa posle nekog vremena dobi boju bledog zlata kao u njene majke. Prekrasna Morvena.

Pokazalo se da je Merlin bio u pravu što se tiče Ginevre jer je, čim se Lancelot ustoličio u Venti, objavila da se umorila od nove novcate palate u Lindinisu. Bila je previše memljiva, kazala je, i previše izložena vlažnim vetrovima koji duvaju od močvara oko Ajnis Vidrina, previše hladna zimi i iznenada ništa nije valjalo, osim selidbe u Uterov starim zimskim dvorac u Durnovariji. Ali Durnovarija je bila gotovo jednak udaljena od Vente kao i Lindinis, pa je Ginevra ubedila Artura da valja pripremiti dom za daleki dan kad Mordred postane kralj i po kraljevskom pravu zatraži zimski dvorac natrag. Tako je Artur pustio nju da izabere. On sam je sanjao o stamenom dvoru sa palisadom, štalam i žitnicama, ali Ginevra je našla rimsку vilu odmah na jug od utvrđenja zvanog Vinokladija, koje je ležalo, kako je Merlin prorekao, na granici između Dumnonije i Lancelotovog novog kraljevstva Belga. Vila je bila podignuta na brdu iznad morskog zatona i Ginevra ju je nazvala Morska palata. Dovela je četu graditelja da obnove vilu i napune je svim statuama koje su nekad krasile Lindinis. Čak je dovukla i podni mozaik iz predvorja dvora u Lindinisu. Neko vreme Artur je brinuo da je Morska palata opasno blizu Serdikovih zemalja, ali Ginevra ga je ubeđivala da će mu skopljen u Londonu potrajati i Artur, shvativši koliko on voli to mesto, diže ruke. Nikad nije mario koje mesto zove domom jer je retko bio kod kuće. Voleo je da bude u pokretu, večito obilazeći poneki zakutak Mordredove kraljevine.

Sam Mordred preseljen je u poharanu palatu u Lindinisu, a Keinvina i ja bili smo mu staratelji pa smo živelii tamo i uz nas šezdeset kopljonoša, deset konjanika da prenose poruke, šesnaest kuhinjskih devojaka i dvadeset osam kućnih robova. Imali smo kućepazitelja, komornika, barda, dva lovca, vinara, sokolara, vidara, vratara, voskara i šest kuvara, a svi su oni imali robe; uz one kućne, bila je tu još mala vojska robova koji su obrađivali zemlju, potkresivali drveće i pazili da rovovi za odvod budu čisti. Mali grad

izrastao je oko palate, naseljen lončarima, obućarima i kovačima; sve te zanatlige obogatile su se od nas.

Sve to se činilo tako dalekim od Kam Isafa. Sad smo spavali u popločanoj odaji s glatkim gipsanim zidovima i stubovima na ulazu. Obroke su nam nosili u svečanu dvoranu koja je mogla primiti stotinu ljudi, mada smo jednako često obedovali u maloj odaji, u koju se ulazilo pravo iz kuhinje, jer ja nisam voleo da mi se jelo ohladi. Ako bi padala kiša, mogli smo da se šetamo pod arkadama u nadsvođenom dvorištu ispred kuće i tako ostanemo suvi. A na leto, kad bi Sunce pregrejalo crepove, imali smo bazen koji se punio s izvora u zadnjem dvorištu i mogli smo da plivamo. Ništa od toga ne beše naše, naravno; palata i njeno prostrano zemljište bile su počasti namenjene kralju i sve to je pripadalo šestogodišnjem Mordredu.

Keinvín je bila navikla na udobnost, mada ne baš na ovoliku raskoš, ali nju prisustvo robova i slugu nikad nije sramotilo kao mene i ona je svoje poslove obavljala delotvorno, bez zbrke i galame, što je palatu činilo mirnim i srećnim mestom. Keinvín je zapovedala slugama, nadgledala kuhinju i računala troškove, ali znao sam da joj nedostaje Kam Isaf i još bi, ponekad, uveče sedela sa preslicom i vretenom i prela vunu dok bismo razgovarali.

Cesto smo govorili o Mordredu. Oboje smo se nadali da su priče o njegovim nevaljalstvima preuveličane, ali nisu bile. Ako je ijedno dete bilo opako, onda je to bio Mordred. Od prvog dana kad je na volovskim kolima došao iz Kilhukovog dvora kod Durnovarije i kad su ga spustili u dvorište, ponašao se naopako. Počeo sam da ga mrzim, bog mi pomogao. Bio je samo dete, a ja sam ga mrzeo.

Kralj je oduvek bio sitan za svoj uzrast, ali, izuzev izvrnutog levog stopala, bio je stamene građe, čvrstih mišića i tek s pomalo sala. Lice mu je bilo veoma zaobljeno, ali izobličeno čudnovatim loptastim nosem, koji je jedno dete činio ružnim; njegova tamnosmeđa kosa bila je prirodno kovrdžava i padala je u dva ogromna busena s obe strane razdeljka što se pružao posred glave. Zbog nje su ga druga deca iz Lindinisa zvala Četkoglavi, mada nikad u lice. Imao je neobične starmale oči, jer su čak i u dobu od šest godina bile uzdržane i sumnjičave a nisu dobijale ništa od dobrote, dok mu je lice postajalo grublje kako je zalazio u muškost. Bio je pametan dečak, mada je jogunasto odbijao da uči slova. Bard u našem domaćinstvu, ozbiljan mlad čovek po imenu Pirlig, bio je zadužen da Mordreda nauči da čita, broji, peva i svira harfu, te da imenuje bogove i upamti rodoslov svojih kraljevskih predaka, ali Mordred je Pirligu brzo uzeo meru. „Neće da radi ništa, gospodaru!“, kukao je Pirlig. „Dam mu pergament, on ga pocepa, dam mu pero, a on ga slomi. Ja ga bijem, a on me ujeda, gledaj!“ Podneo mi je pod nos tanak, pegav zglob, na kome su otisci kraljevskih zuba bili crveni i ranjavi.

Postavio sam u ucionicu Kharna, omalenog čvrstog irskog kopljjanika, s naređenjem da kralja održava u redu, i to je pomoglo. Jedne batine koje je dobio od Eharna ubedile su dete da je udarilo na sebi ravnog i mrgodno se pokorilo i smirilo, ali i dalje nije učilo ništa. Mogao si ga naterati da bude miran, ali ne i da uči. Mordred je pokušao da uplaši Eharna pričajući mu kako će se osvetiti kad postane kralj; Eharn ga je samo još jednom izlupao i obećao da će se vratiti u Irsku pre nego što Mordred postane kralj. „A ti, ako budeš hteo da se svetiš, gospodare kralju“, rekao je Eharn još jednom žestoko odalamivši dečaka, „dovedi svoju vojsku u Irsku, pa da te propisno izudaramo i odraslog.“

Mordred nije bio prosto nevaljao dečak mogli bismo s tim izaći na kraj - on je bio istinski opak. Njegova nepočinstva bila su usmerena da povrede, čak i da ubiju. Jednom, kad mu je bilo deset godina, našli smo pet guja u mračnom podrumu, gde smo držali burad s medovinom. Niko osim Mordreda nije ih mogao smestiti tamo i nema sumnje da ih je ostavio

u nadi da će sluga ili rob biti ujedeni. Hladnoća u podrumu učinila je zmije pospanim i nije nam bilo teško da ih pobijemo, ali jedna sluškinja jeste umrla sledećeg meseca kad je pojela pečurke; tek potom smo shvatili da su to otrovne zlatače. Niko nije znao ko je zamenio jestive gljive otrovnim, ali svi su verovali da je Mordred. Kao da je, rekla je Keinvina, proračunat um od raslog čoveka smešten u malo ratoborno telo. Ona ga, čini mi se, nije volela isto kao ni ja, ali se veoma trudila da bude dobra prema dečaku i mrzela je batine koje je dobijao od svih nas. „To ga samo čini još gorim“, korila me je.

„Bojim se da je tako“, priznao sam.

„Pa zašto onda to radiš?“

Slegao sam ramenima. „Zato što, ako si dobar prema njemu, on samo to iskoristi.“ U početku, kad je Mordred tek došao u Lindinis, obećao sam sebi da ga nikad neću udariti, ali ta uzvišena stremljenja iščilela su za nekoliko dana i do kraja godine trebalo je samo da vidim njegovo ružno, mrgodno lice loptastog nosa i četkaste kose, pa da odmah poželim da ga prebacim preko kolena i izubijam do krvi.

Čak ga je i Keinvina na kraju udarila. Nije želeta, ali jednog dana ja začuh njen vrisak. Mordred je pronašao iglu i dokon je gurao u Morveninu lobanju. Baš je bio odlučio da vidi šta će se desiti ako zabode iglu bebi u oko kad je Keinvina dotrčala da vidi zašto joj kćer plače. Digla je Mordreda u vazduh i tako ga raspalila da se tumbao preko pola odaje. Posle toga naša deca nikad nisu spavala sama, sluškinja je uvek bila uz njih, a Mordred je dodao Keinvina na spisak svojih dušmana.

„On je jednostavno zao“, objasnio mi je Merlin. „Sigurno se sećaš noći kad je rođen?“

„Sasvim jasno“, rekoh. Ja sam, za razliku od Merlina, bio tamo.

„Pustili su hrišćane da služe kraj porođajne postelje, zar ne?“, pitao me je. „Pozvali su Morganu tek kad je sve pošlo naopako. Kakve su mere predostrožnosti preuzeli hrišćani?“

Slegoh ramenima. „Molitve. Sećam se i raspeća.“ Nisam bio u porođajnoj odaji, naravno, jer nijedan muškarac nikad ne ulazi tamo, ali gledao sam s bedema Kaer Kadar na.

„Nije ni čudo što je sve pošlo po zlu“, kaza Merlin. „Molitve! Od kakve su koristi molitve protiv zlih duhova? Mora biti mokraće na pragu, gvožđa u krevetu, bilja u vatri.“ Tužno je odmahnuo glavom. „Duh se uvukao u dečaka pre no što mu je Morgana mogla pomoći, i zato mu je stopalo tako iskrivljeno. Zloduh je verovatno prianjao uz stopalo kad je osetio Morganin dolazak.“

„Pa, kako da izbacimo zloduha napolje?“, pitao sam. „Mačem kroz srce tog bednog deteta“, rekao je, nasmešio se i uvalio u stolicu.

„Molim te, gospodaru“, bio sam uporan, „kako?“

Merlin sleže ramenima. „Stari Balis je mislio da se to može učiniti ako staviš posednutog u krevet između dve device. Svi moraju biti goli, podrazumeva se.“ Zacerakao se. „Jadni stari Balis. Bio je valjan druid, ali ogromna većina njegovih čini uključivala je skidanje odeće s mladih devojaka. Mislio je da će duh više voleti da se preseli u devicu, razumeš, pa mu ponudiš dve kako bi bio neodlučan oko izbora. Stvar je u tome da ih sve izvučeš iz postelje tačno u trenutku kad duh izade iz ludaka, dok još bira u koju će devicu preseliti. Baš u tom trenu ih sve isteraš iz postelje i gurneš zapaljenu granu u slamaricu. Trebalо bi da to pretvori zloduha u dim, vidiš, ali nikad mi se nije činilo da to ima mnogo smisla. Priznajem da sam jednom isprobao taj postupak. Pokušao sam da izlećim jadnu staru ludu zvanu Maldajn i dobio sam jednu budalu i dalje ludu kao kukavica i dve na smrt isprepadane robinje, sve troje

pomalo opečene.“ Uzdahnuo je. „Maldajna smo poslali na Ostrvo mrtvih. To je najbolje mesto za njega. Možda bi Mordreda mogao da pošalješ tamo?“

Ostrvo mrtvih bilo je mesto gde smo ostavljali naše najgore bezumnike. Nimju je jednom bila tamo i ja sam je izbavio iz tog užasa. „Artur to nikad ne bi dopustio“, kazao sam.

„Prepostavljam da ne bi. Probaću s nekom vradžbinom zbog tebe, ali ne mogu reći da se mnogo nadam.“ Merlin je sad živeo s nama. Bio je starac koji je lagano umirao, ili je to nama tako delovalo, jer je požar, progutavši Hrid, isisao i svu njegovu snagu, a s njom je otišao i san o prikupljanju svih Dragulja Britanije. Od njega je ostala samo suva ljuštura, sve starija i starija. Satima bi sedeо na Suncu, a zimi bi se grbio kraj vatre. Zadržao je druidsku tonzuru, ali više nije uplitao bradu već ju je samo pustio da raste, divlja i bela. Jeo je malo, ali je uvek bio spremjan da priča, mada nikad o Dinasu i Lavejnu, niti o strašnom trenutku kad mu je Serdik odrezao pletenicu s brade. To skrnavljenje, mislio sam, jednako kao i munja koja je spržila Hrid, izvuklo je život iz Merlina, pa ipak je zadržao tanušni, treperavi zračak nade. Bio je ubeđen da Kazan nije progutala vatru, već da je ukraden, i tokom naših prvih dana u Lindinisu dokazao mi je to u vrtu. Sagradio je malu kulu od nacepanih drva za ogrev, stavio zlatan pehar u njeno središte i šaku truda kod podnožja, pa naredio da se doneše vatru iz kuhinje.

Čak je i Mordred pazio kako se ponaša tog popodneva. Kralj se oduvek divio vatri i razrogačenih očiju je blenuo u kulu-igračku dok je plamsala na Suncu. Naslagane cepanice urušile su se u središtu, a oganj ih je i dalje lizao. Gotovo da je pao mrok kad je Merlin uzeo grabulje od baštovana i prečešljao pepeo. Izvukao je zlatni pehar koji više nije imao oblik. Iako izuvijano i pretopljeno u vatri, i dalje je to bilo zlato. „Stigao sam na Hrid ujutro posle požara, Derfele“, reče mi, „i tragao sam i tragao kroz pepeo. Svaku nagorelu gredu sam uklonio rukama, prosejao sam pepeo, grabuljao ostatke i nisam našao zlato. Ni trunčicu.

Kazan je odnet, a u kulu je požar podmetnut. Mislim da su i Dragulji tada ukradeni jer su svi bili smešteni tamo, izuzev dvokolica i još jednog.“

„Koje je to?“

Na tren me je gledao kao da neće odgovoriti, ali onda sleže ramenima kao da to više nije važno. „Mač Riderajha. Ti ga znaš kao Kaledfalk.“ Govorio je o Arturovom maču, Ekskaliburu.

„Dao si mu ga iako je jedan od Dragulja?“, pitao sam zapanjeno.

„Zašto da ne? Zakleo se da će mi ga vratiti kad mi bude trebao. On ne zna da je to mač Riderajha, Derfele, i moraš mi obećati da mu nećeš reći. Mogao bi da učini nešto glupo ako sazna, recimo da ga istopi kako bi pokazao da se ne boji bogova. Artur ume da bude neobično tupav s vremena na vreme, ali je najbolji vladar kog imamo i zato sam odlučio da mu dam malo dodatne moći tako što ću ga pustiti da koristi Riderajhov mač. Rugao bi se da to sazna, ali jednog dana sečivo će se pretvoriti u plamen i tada se neće rugati.“

Hteo sam da saznam još o maču, ali nije želeo da mi priča. „Nije ni važno sada“, rekao je, „sve je gotovo. Dragulji su nestali. Nimju će ih tražiti, prepostavljam, ali ja sam prestari, i te kako prestari.“

Mrzeo sam što ga čujem da tako govori. Posle svih napora koje je uložio u prikupljanje Dragulja, izgledalo je kao da je prosto digao ruke od njih. Cak i Kazan, zbog kog je preživeo Crni put, kao da mu više nije bio važan. „Ako Dragulji još postoje, gospodaru“, ubedivao sam ga, „moguće ih je pronaći.“

Nasmešio se popustljivo. „Biće pronađeni“, reče nehajno. „Naravno da hoće.“

„Pa zašto ih onda ne tražiš?“

Uzdahnuo je kao da mu dosađujem pitanjima. „Zato što su sakriveni, Derfele, a na njihovo sklonište je bačena čin skrivanja. To znam. Mogu da osetim. Zato moramo da čekamo dok neko ne pokuša da upotrebi Kazan. Kad se to desi, znaćemo, jer samo ja imam znanje potrebno da bi se Kazan iskoristio kako treba i, ako iko drugi prizove njegovu moć, razliće užas Britanijom.“ Slegao je ramenima. „Sačekaćemo užas, Derfele, onda otići u samo njegovo srce i Kazan će biti tamo.“

„Pa šta misliš, ko ga je ukrao?“, istrajavao sam.

Raširi ruke pokazavši da nema pojma. „Lanselotovi ljudi? Za Serdika, verovatno. Ili možda za one silurske blizance. Pošteno sam ih potcenio, zar ne? Ne da je to sada od neke važnosti. Samo će vreme reći ko ga ima, Derfele, samo će vreme reći. Sačekajmo da nastane strava i onda ćemo ga naći.“ Kao da se zadovoljio time da čeka, i dok je čekao, pričevao je stare priče i slušao novosti, mada bi se s vremena na vreme odvukao u svoju odaju u koju se ulazilo iz prednjeg dvorišta i tamo radio na nekim vračkama, obično za Morvenino dobro. Još je proricao budućnost, najčešće tako što bi rasuo ohlađen pepeo po kamenim kockama u vrtu, pa onda pustio beloušku da vijuga po pepelu kako bi rastumačio njen trag. Ali primetio sam da su predskazanja uvek blaga i povoljna. Nije uživao u tom poslu. Još je imao nešto moći jer je jednom, kad je Morvenu tresla groznica, napravio amajliju od vune i bukovog žira, pa joj dao uvarak od smravljenih biljnih vaši koji je oterao bolest; s druge strane, kad bi Mordredu pozlilo, uvek bi bacao čini za jačanje bolesti, mada kralj nikad nije iskopnio i umro. „Demoni ga štite“, objašnjavao je Merlin, „a ovih dana sam suviše slab da bih se dohvatio s mladim demonima.“ Uvalio bi se u jastuke i podigao neku od mačaka na krilo. Oduvek je voleo mačke, a u Lindinisu smo ih imali mnogo. Merlin je bio prilično srećan u palati. On i ja bili smo prijatelji, a bio je silno naklonjen

Keinvin i našoj sve većoj porodici koja se sastojala od kćeri. O njemu su se starali Galidajn, Rala i Kadvig, njegove stare sluge s Hridi. Deca Galidajna i Rale rasla su s našom i svi su oni bili ujedinjeni protiv Mordreda. Pre nego što je kralj navršio dvanaest godina, Keinvin se već pet puta porađala. Sve tri devojčice su ostale u životu, ali nijedan od dečaka nije poživeo ni celu sedmicu, a Keinvin je za to krivila Mordredovog zloduha. „Ta stvar ne želi druge dečake u palati“, rekla je tužno, „samo devojčice.“

„Mordred će otići uskoro“, obećah joj jer sam broao dane do njegovog petnaestog rođendana, kad će biti proglašen kraljem.

I Artur je broao dane, mada ga je pri tom prožimala nekakva jeza jer se plašio da će Mordred upropastiti sve što je on postigao. Artur je često posećivao Lindinis tih godina. Čuli bismo topot kopita u prednjem dvorištu, vrata bi se s treskom otvorila i njegov glas bi odjeknuo kroz velike poluprazne odaje palate. „Morvena! Seren! Dajana!“ Uzviknuo bi to, a naše tri zlatokose kćeri bi trčale ili se gegale da ih podigne u snažan zagrljaj i postara se da ih razmazi poklonima, obično medom u saču, malim kopčama ili nežnim spiralnim školjkama puža. Onda bi, zakićen našim kćerima, došao u odaju u kojoj smo tog trenutka bili i prenosio nam najnovije vesti: kako je popravio most, otvorio sudnicu, našao poštenog sudiju ili pogubio drumskog razbojnika. Pričao bi i priče o čudima prirode: kako je uz obalu viđena morska zmija ili kako se rodilo tele s pet nogu, a jednom je pričao i o žongleru koji guta vatru. „Kako je kralj?“, uvek bi pitao pošto pobroji sva ta čuda.

„Kralj raste“, odgovorila bi Keinvin učitivo i Artur ne bi više pitao.

Pričao bi nam novosti o Ginevri i one bi uvek bivale dobre, mada smo i Keinvin i ja videli da se iza tog poleta krije čudnovata usamljenost. Nikad nije bio sam, ali mislim da nikad nije

pronašao srodnu dušu, za kojom je toliko žudeo. Ginevra se nekad strasno zanimala za vladavinu uz Artura, ali je polako preusmeravala svoje snage na obožavanje Izs. Artur, kome je uvek bilo neprijatno u blizini vatreñih vernika, pretvarao se da ga interesuje to žensko božanstvo, ali sumnjao da je uistinu verovao da Ginevra trači vreme tražeći silu koja ne postoji, baš kao što smo i mi jednom straćili vreme ganjajući Kazan.

Ginevra mu je podarila samo jednog sina. Ili spavaju odvojeno, kazala je Keinvin, ili Ginevra koristi žensku magiju da spreči začeće. Svako selo imalo je mudre žene koje su znale kakvim se biljem to čini, kao što su znale od čega se pobacuje i čime se leče bolesti. Artur je, znao sam, želeo još dece, koju je obožavao, i ne sećam se da je bio srećniji nego kad je sa Gvajdirom došao da provede neko vreme u našoj palati. Artur i njegov sin uživali su sa gomilom odrpane dečurlije zamršene kose koja su jurcala svud po Lindinisu, ali su se uvek starala da izbegnu mrzovljnog, zamišljenog Mordreda. Gvajdir se igrao s naše tri kćeri, s Ralinih troje dece i sa dva tuceta potomaka slugu ili robova; okupljali su se u male vojske i bili svoje bitke ili su kačili pozajmljene vojničke plaštove o grane niske kruške u vrtu i pretvarali je u kuću u kojoj su oponašali ophođenje i običaje u velikoj palati. Mordred je imao vlastite pajtaše, sve dečake, sve ropske sinove, i oni su, budući stariji, lutali mnogo dalje. Slušali smo priče o srpu koji je nestao iz neke kolibe, o tome kako je potpaljena krovna pokrivka neke kuće ili stog sena, o provaljenom košu ili izlomljenoj novoj ogradi. U kasnijim godinama stizale su vesti o napadima na pastirice ili seljačke kćeri. Artur bi slušao, stresao se, pa odlazio da priča s kraljem, ali promene nije bilo.

Ginevra je retko posećivala Lindinis, ali mene su moje dužnosti u Arturovoj službi vodile širom Dumnonije i po često me je put nanosio na zimski dvorac u Dumovariji. Tamo sam imao prilike da sretnem Ginevru. Bila je uljudna prema meni, ali opet, svi smo bili uljudni u to doba jer je Artur svečano okupio svoj veliki odred ratnika. Tu zamisao mi je prvi put opisao u Kam Isafu, ali sada, u godinama mira posle bitke kod Londona, zaista je stvorio tu ratničku družinu.

I do dana današnjeg pomenete li Okrugli sto, neki starac će se prisjetiti i smejati se tom davnom pokušaju da se ukrote suparništva, neprijateljstva i stremljenja. Družina, ili vitezovi Okruglog stola, nikad ne beše pravo ime te skupine, pre nadimak. Artur beše odlučio da nas nazove Bratstvom Britanije, što je ostavljalo daleko jači utisak, ali nikad nas niko nije tako zvao. Ljudi su sve to upamtili, ako su uopšte upamtili, kao Zakletvu okruglog stola i verovatno su zaboravili da je ona trebalo da nam doneše mir. Jadni Artur. Zaista je verovao u bratstvo. Da su poljupci mogli doneti mir, hiljade mrtvih i danas bi živele. Artur jeste pokušao da promeni svet, a njegova alatka beše ljubav.

Bratstvo Britanije trebalo je da bude proglašeno u zimskom dvorcu u Dunovariji onog leta pošto je Ginevrin otac, izgnani kralj Henis Vajrena Leodegan, umro od kuge. Ali tog jula, kad je trebalo da se svi susretnemo, kuga se vratila u Dumovariju i Artur je u poslednjem trenutku veliko okupljanje prebacio u Morsku palatu, koja je sad bila dovršena i blistava na bregu iznad zatona. Lindinis bi bio pogodniji za obred proglašenja jer je palata tamo bila mnogo veća, ali Ginevra mora da je želeta da se pohvali svojim novim domom pred svima. Nesumnjivo joj je prijalo da gleda surove, dugokose i bradate ratnike Britanije kako u čudu tumaraju uređenim dvoranama i pod senovitim arkadama. Zbog ove lepote živite, kao da je poručivala, da biste je štitili; ipak je dobro pazila da samo nekolicina prespava u proširenoj vili. Mi ostali smo bivakovali napolju i, istinu da kažem, bilo nam je bolje tako.

Keinvin je došla sa mnom. Nije joj bilo dobro; obred je održan nedugo pošto je rodila treće dete, dečaka, i bio je to težak porođaj koji je Keinvin ostavio očajno izmoždenu, dok je dete umrlo. Ali Artur ju je molio da dođe. Želeo je sve velikaše Britanije tamo, pa iako niko nije došao iz Gvineda, Elmeta i drugih severnih kraljevina, mnoštvo drugih jeste poteglo na taj dug put, a uz to su sve dumnoniske velmože bile prisutne. Kaneglas od Povisa je došao, Meurig od Gventa je bio tu, princ Tristan od Kernova se pojavio, kao i, naravno, Lancelot, a svi ti kraljevi doveli su gospodare, druide, biskupe i poglavare, tako da je dignuta gomila šatora i skloništa oko brda na kom se nalazila Morska palata. Mordred, kome je tada bilo devet godina, došao je s nama i njemu su, na Ginevrino zgražanje, date odaje u palati zajedno s drugim kraljevima. Merlin je odbio da prisustvuje. Rekao je da je prestar za takvu budalaštinu. Galahad je imenovan za starešinu Bratstva i on je vodio obred s Arturom. Kao i Artur, posvećeno je verovao u čitavu zamisao.

Nikad to nisam priznao Arturu, ali mene je od svega bilo sramota. On je smislio da svi treba da se zakunemo na međusobni mir i prijateljstvo, tako zalečimo sukobe i vežemo se zavetima koji bi branili nama iz Bratstva Britanije da ikad dignemo kopljje jedan na drugoga; ali čak i bogovi kao da su se podsmevali tolikom častohleplju jer je dan ceremonije osvanuo vlažan i tmuran. Ali kiša nije pala i Artur, pun smešno visokih očekivanja od svega toga, objavio je da je to dobro znamenje.

Mačeve, kopla i štitove nismo nosili na ceremoniju, održanu u velikom vrtu Morske palate koji je ležao između dve arkade, nedavno izgrađene na travnatim nasipima pruženim prema zatonu. Barjadi su se vijorili na arkadama gde su dva hora pojala svečane pesme da bi ceremoniji pružila potrebno dostojanstvo. Na severnoj strani vrta, u blizini velikih olučenih vrata koja su vodila u palatu, postavljen je sto. Desilo se da je sto bio okrugao, mada taj oblik ni po čemu ne beše značajan; taj sto je jednostavno bio najpodesniji da se iznese u vrt. Sto nije bio prevelik, prečnik mu je bio dužine ispružene ruke, ali je bio, sećam se, veoma lep. Rimske izrade, naravno, načinjen od belog, skoro prozirnog kamena, s urezanim predivnim konjem velikih raširenih krila. Preko jednog krila, nažalost, pružala se naprsolina, ali je sto i dalje bio vrlo upečatljiv predmet, a krilati konj bio je čudo. Sagoram reče da nikad nije video slično živinče na svim svojim lutanjima, mada je tvrdio da leteći konji zaista postoje u tajanstvenim zemljama što leže iza Mora peska, gde god da je to. Sagoram se venčao sa svojom robusnom Saksonkom Malom i već je bio otac dvojice dečaka.

Jedini mačevi kojima je bilo dopušteno na ceremoniju pripadali su kraljevima i prinčevima. Mordredov mač ležao je na stolu, a nad njim su unakrst bili položeni mačevi Lancelota, Meuriga, Kaneglasa, Galahada i Tristana. Jedan po jedan, svi smo pristupali stolu: kraljevi, prinčevi, poglavari i gospodar; polagali ruke tamo gde se šest sečiva ukrštalo i izgovarali Arturovu zakletvu, koja nas je obavezivala na prijateljstvo i mir. Keinvin je devetogodišnjeg Mordreda obukla u novu odeću, onda mu potkresala i očešljala kosu u pokušaju da spreči kuštrave kovrdže da odskaču od glave kao četke. Pa ipak je izgledao nezgrapno dok je šepao na kljastom stopalu da promrmlja zakletvu. Priznajem da je trenutak kad sam spustio šaku na šest sečiva bio užvišen; poput većine prisutnih tamo, imao sam dobru volju da se držim zaveta koji je, naravno, važio samo za muškarce. Artur nije smatrao da su to ženska posla, iako je puno žena stajalo na terasi iznad olučenih vrata i posmatralo dugi obred. A i jeste to bio dug obred. Artur je isprva nameravao da ograniči svoje Bratstvo samo na one zaklete ratnike koji su se borili protiv Saksona, ali ga je onda proširio na svakog velmožu kog je mogao da dovabi u palatu. Kad je zavetovanje okončano, zakleo se i sam i

potom se popeo na terasu, odakle nam je poručio da je svečano obećanje, koje smo upravo dali, svetije od svega na šta smo se ikad zarekli, da smo Britaniji obećali mir i da je, ako iko pogazi taj mir, zakleta dužnost svakog pripadnika Bratstva da kazni prekršitelja. Onda nas je uputio da se svi međusobno izgrlimo, a potom je, dabome, počela pijanka.

Usiljenost tog dana nije prestala kad je opijanje počelo. Artur je pažljivo motrio ko izbegava čiji zagrljaj i onda je Dozivao grupu po grupu tih jogunastih duša u veliku dvoranu palate, primoravajući ih da izglade zađevice. Sam je dao primer zagrlivši najpre Sensama, pa potom Melvasa, svrgnutog kralja Belga kog je prognao u Isku. Melvas se s rapavom ljubaznošću predao tom poljupcu izmirenja, ali je ionako umro mesec dana potom, pošto je doručkovao ukvarene ostrige. Sudbina je, kako je Merlin voleo da kaže, neumoljiva.

Ona bitnija pomirenja neizbežno su odložila početak pira koji je trebalo da bude održan u velikoj dvorani; Artur je u njoj spajao zavađene, tako da je sve više medovine iznošeno u vrt gde su se ratnici dosađivali i pogađali koji će od njih sledeći biti pozvani da ih Artur miri. Znao sam da će ja biti jedan od tih, jer sam tokom čitave ceremonije brižljivo izbegavao Lancelota, i Arturov neumoljivi sluga Hagvid me je na kraju našao i pozvao u dvoranu gde su me, kako sam se i plasio, čekali Lancelot i njegova svita.

Artur je ubedio i Keinvin da bude tu i još je, kako bi joj pružio što više podrške, pozvao i njenog brata Kaneglasa da prisustvuje. Nas troje smo stajali na jednoj strani dvorane, Lancelot i njegovi na drugoj, dok su nas Artur, Ginevra i Galahad nadgledali s podesta gde je sto bio spremjan za veliku gozbu. Artur je sav sijao. „U ovoj su odaji“, objavio je, „neki od mojih najdražih prijatelja. Kralj Kaneglas, najbolji saveznik kog čovek može imati u ratu i miru, kralj Lancelot, čiji sam zakleti brat, gospodar Derfel Kadarn, najhrabriji od svih mojih hrabrih ljudi, i draga princeza Keinvin.“ Nasmešio se.

Stajao sam tamo, dostojanstven kao strašilo u polju graška. Keinvin je izgledala ljudsko, Kaneglas je blenuo u oslikanu tavanicu dvorane, Lancelot se mrštio, Amhar i Loholt su se trudili da deluju ratoborno, a Dinas i Lavejn nisu pokazivali ništa osim prezira na svojim tvrdim licima. Ginevra nas je posmatrala pažljivo i njeno očaravajuće lice nije odavalо ništa, mada sumnjam da je, kao Dinas i Lavejn, prezirala ovu izmišljenu ceremoniju, tako dragu njenom mužu. Artur je mir želeo grozničavo i samo on i Galahad nisu bili postiženi ovim okupljanjem.

Kako niko od nas nije progovarao, Artur raširi ruke i siđe s podesta. „Zahtevam“, reče, „da se zla krv između vas sada prolje. Jednom je proljite i onda zaboravite.“ Iščekivao je i dalje. Ja sam se premeštao s noge na nogu, Kaneglas je čupkao duge brkove.

Keinvin jedva primetno sleže ramenima. „Žalim“, kaza, „zbog bola koji sam nanela kralju Lancelotu.“

Artur, razdragan što je led počeo da se topi, nasmešio se kralju Belga. „Gospodare kralju?“ Tražio je odgovor od Lancelota. „Opraštaš li joj?“

Lancelot, koji je tog dana obukao sve belo, okrznu je pogledom, pa se nakloni.

„Je li to oproštaj?“, zarežao sam.

Lancelot promeni boju, ali uspe da ispunji Arturova očekivanja. „Nema razdora između princeze Keinvin i mene“, reče kruto.

„Eto!“ Artur se oduševio tim nevoljnim rečima i raširio ruke opet pozivajući ih da priđu jedno drugom. „Zagrlite se“, rekao je. „Imaću mir!“

Oboje kročiše napred, izljubiše se i rastaviše. To beše toplo, otrilike kao ona zvezdana noć kad smo čekali na Kazan među stenjem Lajn Kerig Baha, ali Arturu je godilo. „Derfele“, okrete se on meni, „zar nećeš zagrliti kralja?“

Uzdržavao sam se da ne prasnem. „Zagrliću ga, gospodaru“, rekoh, „kad njegovi druidi povuku pretnje sa princeze Keinvin.“

Nastupi tišina. Ginevra je uzdahnula i lupila nogom po mozaiku na podestu, istom onom mozaiku koji je uzela iz Lindinisa. Izgledala je, kao i uvek, predivno. Nosila je crnu odoru - možda da bi pokazala kako ceni svetost ovog dana - izvezenu desetinama malih srebrnih polumeseca. Crvenu kosu je bila uplela u kike, njih omotala oko glave i učvrstila dvema zlatnim kopčama u obliku zmajeva. Oko vrata je nosila varvarsку zlatnu ogrlicu saksonske izrade, koju joj je Artur poslao nakon davnašnje bitke protiv Aelinh Sasa. Tad mi je rekla da joj se ogrlica ne sviđa, ali na njoj je izgledala veličanstveno. Možda je prezirala dešavanja tog dana, ali dala je sve od sebe da pomogne mužu. „Kakve pretnje?“, upita me hladno.

„Oni znaju“, rekoh, zureći u blizance.

„Nismo joj pretilli“, pobuni se Lavejn smireno.

„A to što možete učiniti da zvezde nestanu?“, optužio sam ih.

Dinas dopusti da se osmeh lagano pojavi na njegovom surovom i lepom licu. „Zvezdica od pergamenta, gospodaru Derfele?“, upita praveći se iznenađen. „Zbog nje si uvređen?“

„To je bila vaša pretnja.“

„Gospodaru!“, požali se Dinas Arturu. „To je bila samo dečja igra. Nije značilo ništa.“

Artur skrete pogled s mene na druide. „Kunete se u to?“, hteo je da zna.

„Životom svog brata“, kaza Dinas.

„A Merlinova brada?“, izazivao sam ih. „Još je kod vas?“

Ginevra uzdahnu pokazavši da postajem naporan. Galahad nabra čelo. Pred palatom su glasovi ratnika bivali sve glasniji od medovine, sve hraptaviji.

Lavejn pogleda Artura. „Istina je, gospodaru“, reče udvorički, „da smo imali pletenicu. Merlinove brade, odrezanu pošto je uvredio kralja Serdika. Ali životom se kunem, gospodaru, spalili smo je.“

„Ne borimo se protiv staraca“, zareža Dinas, pa pogleda Keinvin. „Ni protiv žena.“

Artur se osmehnu radosno. „Hajde, Derfele“, reče, „zagrlite se. Izmiriću svoje najbolje prijatelje.“

Još sam se premišljao, ali i Keinvin i njen brat me poguraše napred i tako, samo na časak i poslednji put u životu, zagrlilih Lanselota. Ovog puta, umesto da šapućemo uvrede kao kad smo se prvi put zagrlili, ne rekosmo ni reč. Samo se izljubismo i razdvojimo.

„Između vas će vladati mir“, uporan je bio Artur.

„Kunem se, gospodaru“, odgovorih ukočeno.

„Nemam ništa protiv njega“, odvrati Lanselot jednako hladno.

Artur je morao da se zadovolji ovim ledenim pomirenjem i duboko je uzdahnuo s olakšanjem kao da je najteži deo tog dana minuo; onda nas je zagrlio obojicu i zapeo da Ginevra, Galahad, Keinvin i Kaneglas priđu, pa da se svi izljubimo.

Naše muke behu gotove. Arturove poslednje žrtve bili su njegova vlastita žena i Mordred, a to nisam htio da gledam, pa izvukoh Keinvin iz odaje. Njen brat je ostao na Arturov zahtev, te smo nas dvoje bili sami. „Žao mi je zbog ovoga“, kazao sam.

Keinvin sleže ramenima. „Bilo je to neizbežno iskušenje.“

„I dalje ne verujem kopiletu“, rekoh osvetoljubivo.

Nasmešila se. „Ti si Derfel Kadarn, veliki ratnik, a on je Lancelot. Da li se vuk plaši zeca?”

„Plaši se guje”, kazao sam mračno. Nije mi se dalo da se vidim s prijateljima i prepričavam pomirenje s Lancelotom, pa sam poveo Keinvin kroz prekrasne sobe Morske palate sa stubovima ukrašenim podovima i teškim bronzanim svetiljkama koje su o dugačkim lancima visile s visokih tavanica oslikanim prizorima iz lova. Keinvin je palatu smatrala neizmerno veličanstvenom, ali u isto vreme hladnom. „Baš nalik Rimljanima”, rekla je.

„Baš nalik Ginevri”, ispravih je. Našli smo stepenište koje se spušтало do vreve u kuhinjama, a odatle su vrata vodila na stražnji vrt, gde su voćke i razne biljke rasle u dobro uređenim lejama. „Ne mogu da zamislim”, rekoh kad smo izašli na vazduh, „da će ovo Bratstvo Britanije postići bilo šta.”

„Hoće”, kazala je Keinvin, „ako dovoljno vas zakletvu uzme za ozbiljno.”

„Možda.” Najednom osetih nelagodu i stadoh jer se predi mnom, ispravivši se pošto je završila posao oko leje peršuna, ukaza Ginevrina mlađa sestra Gvenivah.

Keinvin je pozdravi radosno. Bilo mi je izvetrilo iz pameti da su njih dve bile prijateljice u dugim godinama kad su Ginevra i Gvenivah bile izgnanice u Povisu i, kad su se poljubile, Keinvin povede Gvenivah ka meni. Mislio sam da bi mogla da mi prebacuje što se nisam oženio njome, ali ona mi to, izgleda, nije uzimala za zlo. „Postala sam vrtlarka kod svoje sestre”, reče mi.

„Nemoguće, gospo”, kazao sam.

„Imenovanje nije zvanično”, rekla je suvo, „kao ni moj visok položaj glavnog kućepazitelja ili pisara, ali neko mora da obavlja te poslove, a kad je otac umirao, naterao je Ginevru da obeća da će se starati o meni.”

„Bilo mi je žao kad sam čula za tvog oca”, reče Keinvin.

Gvenivah sleže ramenima. „Samo je postajao sve mršaviji i mršaviji i jednog dana ga više nije bilo uopšte.” Sama Gvenivah nije bila ništa mršavija, već je sad bila zaista ugojena, debela žena crvenog lica koja je, u zemljom umazanoj haljini i s prljavom keceljom, više ličila na ženu seljaka nego na princezu. „Tamo živim”, reče pokazujući pozamašno zdanje od brvana, stotinak koraka udaljeno od palate. „Sestra mi dozvoljava da radim svoj posao svakog dana, ali kad se čuju večernja zvona, treba da sam na sigurnom, van vidokruga. Ništa ružno, razumete, ne sme da nagrđi Morskiju palatu.”

„Gospo!”, pobunih se protiv tog samoponižavanja.

Gvenivah me učutka pokretom ruke. „Srećna sam”, reče sumorno. „Vodim pse u duge šetnje i razgovaram s pčelama.”

„Dođi u Lindinis”, ponudi joj Keinvin.

„To mi nikad ne bi bilo dopušteno!”, reče Gvenivah, čineći se zapanjenom.

„Zašto ne?”, upita Keinvin. „Imamo odaja za bacanje. Molim te.”

Gvenivah se nasmeši lukavo. „Previše znam, Keinvin, eto zašto. Znam ko dolazi i ko ostaje, i šta oni rade ovde.” Nijedno od nas nije želelo da ispituje ove nagoveštaje, pa smo čutali, ali Gvenivah su reči bile potrebne. Mora da je bila usamljena, a Keinvin je bila draga prijateljsko lice iz prošlosti. Gvenivah iznenada pobaca biljke koje je nasekla i žurno nas povede natrag ka palati. „Da vam pokažem”, reče.

„Sigurna sam da nema potrebe da vidimo to”, kazala je Keinvin, uplašena od bilo čega što će nam biti otkriveno.

„Ti možeš da vidiš”, Gvenivah se obraćala Keinvin, „ali Derfel ne može. Ili bar ne bi trebalo. Muški ne treba da ulaze u hram.”

Odvela nas je do vrata na dnu nekog stepeništa od opeke. Otvorivši ih, dospeli smo u veliki podrum ispod poda palate poduprtog velikim lukovima od rimske opeke. „Ovde drže vino“, kaza Gvenivah, objasnivši zašto su krčazi i mešine naslagani na policama. Ostavila je vrata otvorena kako bi nešto dnevnog svetla prodrlo u mračan prašnjav splet lučnih svodova. „Ovuda“, reče i nestade između nekih stubova zdesna.

Pratili smo je lagano, sve više napipavajući put kako smo se odmicali od osvetljenih podrumskih vrata. Čuli smo kako Gvenivah podiže prečagu s nekih vrata, pa dašak hladnog vazduha prolebde mimo nas kad je otvorila velike vratnice. „Je li ovo hram posvećen Izis?“, pitao sam.

„Čuo si za to?“, bila je razočarana Gvenivah.

„Ginevra mi je pokazala hram u Durnovariji“, rekoh, „pre mnogo godina.“

„Ovaj ti ne bi pokazala“, kaza Gvenivah i pomače u stranu debeli crni zastor koji je visio nekoliko stopa od ulaza u hram tako da smo Keinvin i ja mogli da razgledamo Ginevrino lično svetilište. Iz straha od sestrine jarosti, Gvenivah me nije puštala dalje od malog predvorja između vrata i debele zavese, ali Keinvin je uvela korak-dva u dugu odaju, s podom od uglačanog crnog kamena, dok su zidovi i lukovima zasvođena tavanica bili omalani katranom. Bio je tu crni kameni podest s crnim kamenim prestolom; iza trona - još jedna crna zavesa. Ispred niskog podesta bila je plitka jama koja je, znao sam, bila puna vode tokom ceremonija u slavu Izis. Hram je, uistinu, bio gotovo istovetan onom koji mi je Ginevra pokazala godinama ranije i vrlo nalik napuštenom svetilištu koje smo zatekli u palati u Lindinisu. Jedina razlika - osim što je ovaj podrum bio prostraniji i nižeg svoda nego oba prethodna hrama - bilo je svetlo kome je dopušteno da uđe, jer se na tavanici nalazio prostran otvor, tačno iznad plitke jame. „Tamo gore je zid“, prošapta Gvenivah, upirući prstom u otvor, „viši od čoveka. To je tako da bi snop mesečine mogao da uđe ovamo, ali da niko ne može da gleda krišom. Pametno, zar ne?“

Postojanje ulaza za mesečinu značilo je da se podrum prostire i ispod dvorišta palate, što je Gvenivah potvrdila. „Nekad je ovde bio ulaz“, rekla je pokazujući ispuštenje na katranom pokrivenoj opeci negde na pola hrama, „da bi se namirnice mogle donositi pravo u podrum, ali Ginevra je produžila svod, vidite? A ulaz je pokrila zemljom.“

Ništa se nije činilo prekomerno zloslutnim u hramu, osim njegove opake tmine; nije bilo idola, žrtvenog ognjišta niti oltara. Ako sam nešto i osetio, bilo je to razočaranje, jer zasvođeni podrum nije imao ništa od raskoši gornjih odaja. Izgledao je neukusno, čak prljavo. Rimljani bi, pomislih, umeli da ovu odaju učine dostojnom boginje, ali najbolje što je Ginevra umela bilo je da prosto pretvori podrum od opeke u crnu pećinu. Ipak je vredan divljenja bio niski presto načinjen iz samo jednog komada crnog kamena i bio je to, pretpostavio sam, isti onaj tron koji sam video u Dumovariji. Gvenivah prođe iza trona i povuče u stranu crni zastor da Keinvin može da pogleda tamo. Dugo su se zadržale iza zavese, ali kad smo napustili podrum, Keinvin mi reče da nema mnogo toga da se vidi tamo. „Samo mala crna odaja“, reče mi, „sa velikom posteljom i mnogo mišjeg izmeta.“

„Postelja?“, bio sam sumnjičav.

„Postelja za snevanje“, reče Keinvin čvrsto, „baš kao ona na Merlinovoj kuli.“

„I samo za to služi?“, upitah i dalje neubeđen.

Keinvin sleže ramenima. „Gvenivah se trudila da natukne kako se koristi i u druge svrhe“, kazala je s neodobravanjem, „ali nema dokaza, i na koncu je priznala da njena sestra spava

tamo iščekujući snove.“ Nasmešila se tužno. „Mislim da je sirota Gvenivah udarena u glavu. Veruje da će Lancelot doći po nju jednog dana.“

„Šta veruje?“, pitao sam zaprepašćeno.

„Zaljubljena je u njega, jadna žena“, reče Keinvin. Ubeđivali smo Gvenivah da nam se pridruži na proslavi u prednjem vrtu, ali odbila je. Neće, poverila nam je, biti dobrodošla i zato je požurila da ode sumnjičavo gledajući čas levo čas desno. „Sirota Gvenivah“, reče Keinvin, pa se nasmeja. „To je tako nalik na Ginevru, zar ne?“

„Šta to?“

„Da prisvoji tuđu veru! Zašto nije mogla da se klanja bogovima Britanije, kao mi ostali? Ne, morala je da nađe nešto strano i zapetljano.“ Uzdahnula je, pa me uzela pod ruku. „Da li zaista moramo da ostanemo na piru?“

Osećala se slabo jer se nije potpuno oporavila od poslednjeg porođaja. „Artur će razumeti ako ne ostanemo“, rekoh.

„Ali Ginevra neće“, uzdahnu ona. „Bolje da preguram to.“

Šetali smo se oko dugog zapadnog krila palate, prošli kraj visoke drvene palisade kod otvora za mesečinu i konačno stigli do kraja duge arkade. Zaustavio sam je pre nego što smo izbili iza ugla i stavio joj ruke na ramena. „Keinvin od Povisa“, rekoh gledajući njen očaravajuće, predivno lice, „zaista te volim.“

„Znam“, kazala je s osmejkom, pa se propela na prste i poljubila me pre no što smo pošli još nekoliko koračaji kako bismo mogli da pogledom obuhvatimo čitav vrt Morske palate. „Evo ga“, reče Keinvin zabavljujući se, „Arturovo Bratstvo Britanije.“

Kao da se i sam vrt teturao od pijanih ljudi. Previše dugo su bili zadržani podalje od gozbe, pa su sad jedan drugog temeljno grlili i kićenim rečima se zaklinjali na večno prijateljstvo. Neki od zagrljenih su se pretvorili u rvače i valjali su se divlje po Ginevrinim cvetnim lejama. Horovi su se odavno manuli pokušaja da pevaju svečane pesme i neke od žena iz hora sad su se opijale s ratnicima. Nisu svi ljudi bili pijani, naravno, ali su se trezne zvanice povukle na terasu da zaštite žene od kojih su mnoge bile Ginevrine družbenice. Među njima je bila i Lunet, moja prva, davnašnja ljubav. Ginevra je takođe bila na terasi, s užasom zureći u uništenje svog vrta; ipak je to bila njena krivica jer je služila naročito jako spravljenu medovinu i sad je najmanje pedeset ljudi grajalo u baštama; neki su počupali cvetove i mačevali se njihovim stabljikama, a najmanje jednom čoveku lice beše okrvavljen, dok je drugi čupao rasklimani Zub i gadno psovao zakletog sabrata iz Bratstva Britanije koji ga je odalamio. Neko se ispovraćao na okrugli sto.

Pomogao sam Keinvin da stigne u bezbednost arkada, dok se ispod nas Bratstvo Britanije međusobno prokljinjalo, mlatilo i opijalo do besvesti.

Eto tako je, iako mi Igrejn nikad neće poverovati, stvoreno Arturovo Bratstvo Britanije, koje neznalice još zovu Okrugli sto.

Moram reći da je novi duh mira, rođen iz Arturove Zakletve okruglog stola, proneo sreću kroz kraljevinu, ali većina prostog sveta bila je sasvim nesvesna položenog zaveta. Najveći broj ljudi niti je znao niti je mario šta njihovi gospodari rade sve dok im niko ne hara poljima i ne kinji porodice. Artur je, razume se, veoma držao do zakletve. Kako je Keinvin često umela da kaže, za čoveka koji priča da mrzi zakletve, imao je neobičnu sklonost ka njima.

Ali bar tih godina niko nije pogazio zavet i Britanija je napredovala u tim mirnim vremenima. Aela i Serdik tukli su se međusobno za prevlast u Loegiru i njihov ogorčeni sukob poštedeo je ostatak Britanije saksonskih kopalja. Irski kraljevi u zapadnoj Britaniji većito su oprobavali kopla na britskim štitovima, ali to su bile samo male, rasute čarke i većina nas je uživala u dugom mirnom razdoblju. Mordredovo Veće, kome sam sad pripadao, bavilo se zakonima, porezima i pritužbama zbog zemlje, umesto da brine zbog dušmana.

Artur je bio prvi čovek Veća iako nikad nije zauzeo stolicu na čelu stola; bio je to tron namenjen kralju i čekao je prazan da Mordred stasa. Merlin je zvanično bio kraljev glavni savetnik, ali u Dumovariju nikad nije putovao, a u retkim prilikama kad se Veće okupljalo u Lindinisu, jedva da je progovarao. Pola tuceta većnika behu ratnici, mada se većina njih nikad nije pojavila. Agravejn je govorio da mu je taj posao dosadan, dok je Sagramor više voleo da se stara o mim na granici sa Sasima. Ostatak Veća činila su dva barda koja su poznavala zakone i rodoslove Britanije, dvojica sudija, trgovac i dva hrišćanska biskupa. Jedan od njih bio je ozbiljan postariji čovek po imenu Emrajs, koji je nasledio Bedvina na mestu biskupa u Durnovariji, a drugi beše Sensam.

Sensam je jednom kovao zaveru protiv Artura i samo nekolicina je verovala da je trebalo da iznese živu glavu posle otkrivanja urote, ali Sensam se nekako izmigoljio. Nikad nije naučio da čita i piše, ali bio je oštouman čovek beskrajnih stremljenja. Došao je iz Gventa, otac mu je bio kožar, a Sensam se uzdigao do jednog od Todrikovih sveštenika. Ipak, najviše se istakao venčavši Artura i Ginevru kad su kao begunci otprijeli iz Kaer Sasa. Za to je nagrađen imenovanjem za biskupa Dumnonije i Mordredovog kapelana, mada je kasnije izgubio sve počasti jer se urotio s Naburom i Melvasom. Trebalо je da posle toga istrune u tami kao nastojnik crkve Svetog trna, ali Sensam tamu nije mogao da podnese. Spasao je Lancelota poniženja koje bismo mu naneli odbijanjem od Mitre i tako je zaradio Ginevrinu nerado iskazanu zahvalnost, ali ni prijateljstvo s Lancelotom ni primirje s Ginevrom nisu bili dovoljni da ga uzdignu do Veća Dumnonije. Tu uzvišenost postigao je brakom. Žena s kojom se venčao bila je Arturova starija sestra Morgana - Morgana, Merlinova sveštenica, krotiteljka tajni, paganka. Morgana. Ženidbom je Sensam odbacio i poslednji trag starog beščašća i dosegao najviši vrh moći u Dumnoniji. Imenovan je za većnika, postao je biskup Lindinisa i vraćeno mu je zvanje Mordredovog kapelana ali, na sreću, njegova zgađenost mladim kraljem držala ga je podalje od palate u Lindinisu. Dočepao se vlasti nad svim crkvama u severnoj Dumnoniji baš kao što je Emrajs držao na uzdi svetilišta na jugu. Za Sensama bio je to sjajan brak, za nas ostale čudo nad čudima.

Venčali su se u crkvi Svetog trna u Ajnis Vidrinu. Artur i Ginevra boravili su u Lindinisu i svi smo zajedno odjahali do hrama na veliki dan. Obred je počeo Morganinim krštenjem u trskom oivičenoj vodi Ajsinog jezera. Ostavila je staru zlatnu masku s likom rogatog boga Kernunosa i umesto nje nosila novu, ukrašenu hrišćanskim krstom. Da bi naglasila koliko je taj dan radostan, uobičajenu crnu odoru zamenila je belom haljinom. Artur je plakao od sreće videvši sestruru kako šepa u jezero gde ju je Sensam veoma nežno pridržavao lagano je spuštajući u vodu. Hor je pevao aleluja. Čekali smo da se Morgana osuši i presvuče u novu belju haljinu, pa je gledali kako hramlje do oltara, gde ih je biskup Emrajs spojio kao muža i ženu.

Mislim da ne bih bio više iznenađen ni da je sam Merlin napustio stare bogove i primio krst. Za Sensama je to, svakako, bio dvostruki trijumf; oženivši se Arturovom sestrom ne samo da je uskočio u Kraljevsko veće zemlje već je njenim prevođenjem u hrišćanstvo naneo

težak udarac paganima. Neki su ga kiselo optuživali za prevrtljivost, ali ako ćemo pravo, mislim da je Sensam zaista voleo Morganu na neki svoj proračunat način, a ona je njega nesumnjivo obožavala. Oni behu dvoje pametnih ljudi koje je ujedinila ozlojeđenost. Sensam je uvek verovao da treba da se uzdigne više nego što jeste, dok je Morgana, nekad lepotica, bila puna gorčine i gneva zbog vatre koja joj je obogaljila telo, a lice pretvorila u stravičnu prikazu. Silno je mrzela i Nimju, jer je Morgana nekad bila Merlinova najpouzdanija sveštenica; mlađa Nimju joj je preotela to mesto i sad je ona, u znak odmazde, postala najvatrenija od svih hrišćana. Bila je jednako silovita u svojoj odbrani Hristovog imena kao što je bila i u službi starih bogova i posle venčanja sva njena snažna volja slila se u pomoć Sensamovim misionarskim pohodima.

Merlin nije prisustvovao venčanju, ali ga ono jeste razonodilo. „Usamljena je“, reče kad sam mu doneo vest, „a mišji gospodar je, na kraju krajeva, makar društvo. Ne misliš valjda da se tumbaju zajedno, a? Dragi bogovi, Derfele, ako bi se Morgana svukla pred Sensamom, povratio bi! Osim toga, on i ne zna kako se to radi. Bar ne sa ženama.“

Brak nije smekšao Morganu. U Sensamu je našla čoveka voljnog da se prepusti vođstvu njenih mudrih saveta, čije je slavoljublje ona mogla da podrži svom svojom zastrašujućom odlučnošću, ali za ostatak sveta i dalje je bila goropadna, ogorčena žena, nedokučiva iza zlatne maske. Još je živila u Ajnis Vidrinu, ali je u zamenu za Merlinovu Hrid zauzela biskupovu kuću u svetilištu, odakle je mogla da vidi vatrom razorenu Hrid na kojoj je boravila Nimju, njena suparnica i dušmanin.

Nimju, sada lišena Merlina, beše ubeđena da je Morgana ukrala Dragulje Britanije. Koliko sam mogao da vidim, to uverenje zasnivalo se samo na mržnji koju je Nimju osećala prema Morganu jer ju je smatrala najvećim izdajnikom Britanije. Morgana je, napisletku, bila paganska obrednica koja je napustila bogove i primila hrišćanstvo i Nimju je, kad god bi je videla, pljuvala i sipala kletve, što joj je Morgana plahovito uzvraćala; paganska pretnja nasrtala je na hrišćansku kob. Nikad se nisu ponašale uljudno jedna prema drugoj; jednom sam se, pošto me je Nimju podstakla, sukobio s Morganom zbog izgubljenog Kazana. To je bilo godinu dana posle venčanja i, mada sam sada bio velmoža i jedna od najbogatijih ljudi u Britaniji, još sam bio nemiran pred Morganom. Dok sam bio dete, on je predstavljala otelotvorene strahopoštovanja i zastrašujuće pojave koja je vodila Hrid pomoću osorne, loše naravi, sa većito spremnim štapom koji nas je sve držao u redu. Sada, toliko godina potom, nalazio sam da je jednako zastrašujuća.

Našao sam je u jednoj od Sensamovih novih zgrada u Ajnis Vidrinu. Najveća je bila velika kao neka kraljevska svečana dvorana. Bila je to učionica gde su se desetine sveštenika obučavale za misionare. Ti sveštenici počinjali su da uče sa svega šest godina, bili proglašavani svetiteljima sa šesnaest i onda razaslati po drumovima Britanije da preobraćaju narod. Često sam sretao te zagrižene ljude na svojim putovanjima. Išli su u parovima, samo sa malim torbama i štapovima, a ponekad bi ih pratila grupa žena koje su misionari neobično privlačili. Nisu imali straha. Kad god bih naišao na njih, izazivali su me da poreknem njihovog boga. Ja bih uvek uljudno priznao njegovo postojanje, ali bih naglasio da i moji bogovi žive, na šta bi oni stali da me proklinju, a njihove žene bi kukale i vredale me. Jednom kad su dva takva ludaka uplašila moje kćeri, upotrebio sam držalju kopinja na njima i priznajem da sam je koristio žestoko jer se rasprava okončala s razbijenom glavom i smrskanim ručnim zglobom, a ni jedno ni drugo nije pripadalo meni. Artur je zahtevao da izadem na sud kako bi

pokazao da ni najpovlašćeniji Dumnonci nisu iznad zakona, i tako sam otišao u sudnicu u Lindinisu, gde me je hrišćanski sudija oglobio sa pola moje težine u srebru.

„Trebalo je da te izbičuju“, Morgana se očito sečala tog slučaja i odrezala je svoju presudu kad mi je dopušteno da se pojavim pred njom. „Da te bičuju dok ne budeš sav ranjav i krvav! Pred svetom!“

„Mislim da to sad čak ni tebi ne bi bilo lako, gospo“, rekao sam uljudno.

„Bog bi mi dao potrebnu snagu“, zarežala je iza nove zlatne maske sa hrišćanskim krstom. Sedela je za stolom prenatrpanim pergamentima i mastilom ispisanim drvenim pločicama, jer ona ne samo da je vodila Sensamovu školu već je vodila računa o riznicama svih crkava i samostana u severnoj Dumnoniji. Ipak, dostignuće kojim se najviše ponosila bila je njen zajednica svetih žena koje su bajale i molile se u vlastitoj dvorani, gde muškarcima ne beše dopušteno da kroče. Mogao sam čuti njihove slatke glasove kako pevaju dok me je Morgana odmeravala od glave do pete. Beše jasno da joj se ne dopada ono što je videla. „Ako si došao po još novca“, skresa, „ne možeš ga dobiti. Ne dok ne vratite ono što ste nam već dužni.“

„Nema dugova za koje ja znam“, kazao sam blago.

„Glupost.“ Zgrabila je jednu od drvenih pločica i stala da iščitava listu nekakvih izmišljenih dugovanja.

Dopustih joj da završi, pa ljubazno kazah da Veće ne traži pozajmicu od crkve. „A i kad bi to bio slučaj“, dodao sam, „siguran sam da bi te tvoj muž već obavestio.“

„A ja sam sigurna“, reče ona, „da vi pagani iz Veća spletkarite iza svetiteljevih leđa.“ Šmrknula je. „Kako je moj brat?“

„U poslu je, gospo.“

„Previše je zauzet da me obide, očigledno.“

„I ti si previše zauzeta da posetiš njega“, kazah što sam mogao prijatnije.

„Ja? Da idem u Durnovariju? Kod one veštice Ginevre?“ Prekrstila se, pa umočila ruku u zdelu vode i još jednom načinila isti znak. „Radije bih ušetala u pakao i stala pred samog Satanu“, reče, „nego što bih se srela s tom vešticom boginje Izis!“ Baš se spremila da pljune kako bi odvratila zlo, pa se setila da umesto toga opet načini znak krsta. „Znaš li kakve obrede Izis traži?“, upita me ljutito.

„Ne, gospo“, odgovorio sam.

„Nečist, Derfele, nečist! Izis je skerletna žena! Kurva vavilonska. To je đavolja vera, Derfele. Ležu jedno s drugim, muškarci i žene.“ Zadrhtala je na tu jezivu pomisao. „Sama nečist.“

„Muškarcima nije dopušteno u hram, gospo“, rekoh, braneći Ginevru, „baš kao što ne smeju u tvoju žensku dvoranu.“

„Nije im dopušteno!“, zakikota se Morgana. „Dolaze noću, budalo, i klanjaju se svojoj prljavoj boginji goli. Muškarci i žene zajedno, znojavi kao svinje! Misliš da ne znam? Ja koja sam jednom bila takva grešnica? Misliš da bolje od mene poznaješ paganske religije? Kažem ti, Derfele, leže zajedno u sopstvenom znoju, gole žene i goli muškarci. Izis i Oziris, žena i muškarac. Žena daje život muškarcu, a šta misliš, kako se to radi, budalo? Prljavim sparivanjem, eto kako!“ Umoči prste u zdelu i opet se prekrsti ostavljajući kapi svete vodice na čelu svoje maske.

„Ti si neznačica, lakoverna luda“, odbrusi. Nisam se upuštao u raspravu. Različite vere uvek ovako vredaju jedna drugu. Mnogi pagani optužuju hrišćane za slično ponašanje na njihovim takozvanim ljubavnim pirovima i mnogo sveta sa sela veruje da hrišćani otimaju,

ubijaju i jedu decu. „Artur je takođe luda“, promumla Morgana, „zato što veruje Ginevri.“ Pogleda me jedinim okom, ne baš prijateljski. „Pa šta hoćeš od mene, Derfele, ako ne novac?“

„Želim da znam, gospo, šta se desilo one noći kad je Kazan nestao.“

Nasmejala se tome. Beše to odjek njenog nekadašnjeg smeha, okrutni kikotavi zvuk koji je uvek prethodio nevoljama na Hridi. „Ti jadna mala budalo“, kazala je, „ne traći mi vreme.“ S tim rečima se vratila poslu za stolom. Čekao sam dok je udarala recke u raboš ili na ivice pergamenta, praveći se da me nema. „Još si tu, budalo?“ upita posle nekog vremena.

„Još sam tu, gospo.“

Okrenula se u stolici. „Zašto želiš da znaš? Je li te to ona opaka kurvica s brda poslala?“ Mahnula je prema prozoru i Hridi iza njega.

„Merlin je to tražio od mene, gospo“, lagao sam. „Zanima ga prošlost, ali mu sećanje luta.“

„Odlutaće uskoro u pakao“, reče ona osvetoljubivo, pa porazmisli o mom pitanju pre nego što, najzad, sleže ramenima. „Reći će ti šta se desilo te noći“, reče konačno, „i reći će ti samo jednom i, pošto ti ispričam, nikad me više ne pitaj o tome.“

„Jednom je dovoljno, gospo.“

Ustala je i othramala do prozora, odakle je mogla da baci pogled uz Hrid. „Gospod bog svemogući“, reče, „jedini istinski bog i otac svih nas, poslao je vatru s nebesa. Bila sam tamo i znam šta se zbilo. Poslao je munju i ona je pogodila krovnu dvoru i zapalila je. Ja sam vrištala jer imam valjan razlog da se bojam vatre. Poznajem vatru. Ja sam dete vatre. Vatra mi je uništila život, ali ovo je bio drugačiji plamen. Bio je to božiji pročišćujući oganj, vatra koja je spalila moj greh. Vatra se rasplamsala na krovu, s rogozine prešla na kulu i spalila sve. Gledala sam tu vatru i umrla bih u njoj da blagosloveni sveti Sensam nije došao i odveo me u sigurnost.“ Prekrstila se, pa se okrenula meni. „Eto, budalo“, odreza, „to se dogodilo.“

Dakle, Sensam je te noći bio na Hridi. Beše to zanimljivo, ali nisam stavljao primedbe. Umesto toga, rekoh umereno: „Vatra nije spalila Kazan, gospo. Merlin je došao sledećeg dana, pretražio pepeo i nije našao nikakvo zlato.“

„Budalo!“ Morgana pljunu ka meni kroz prorez svoje maske. „Misliš da božiji oganj gori kao vaše nejake vatrice? Kazan, to je bio đavolji lonac, najpaganija propast pod bogom. U njega je nečastivi pišao i Gospod bog ga je sažegao da ne ostane ni pepeo! Videla sam to ovim okom!“ Tapnu po masci ispod zdravog oka. „Videla sam kako gori i bio je to blistav, uzavreo, siktav usijani blesak u samom srcu ognja, beše to plamen vreliji od najvrelije paklene vatre i čula sam demone kako pište u bolu dok se njihov Kazan pretvarao u dim. Bog ga je spalio! Spalio ga i poslao natrag u pakao, gde i pripada!“ Zastala je i osetio sam da se to plamenom nagrđeno, uništeno lice razvlači u osmeh iza maske. „Nestao je, Derfele“, reče nešto tišim glasom, „a sad bi i ti mogao da nestaneš.“

Ostavio sam je, napustio hram i ispeo se na Hrid gde sam odgurnuo razvaljenu ustanu koja je suludo visila na jednoj šarki načinjenoj od konopa. Pocrneli pepeo dvorane i kule gutala je zemlja, a oko tog mesta beše razbacano tuce štrokavih krovnjara u kojima je Nimju živila sa svojim narodom. Njen narod behu svi koje je svet izopštio: bogalji i prosjaci, beskućnici i poluludi stvorovi, svi su preživljavalci od hrane koju smo Keinvini i ja svake nedelje slali iz Lindinisa. Nimju je tvrdila da njen živalj govori s bogovima, ali sve što sam ikad čuo od njih bilo je ludačko kokodakanje ili tužni jauci. „Sve poriče“, rekoh Nimju.

„Naravno.“

„Kaže da ga je njen bog spalio da ni pepeo ne ostane.“

„Njen bog ne bi mogao ni jaje da obari“, kaza Nimju osvetoljubivo. Gadno je propala u godinama od nestanka Kazana, a Merlinova se snaga lagano pretapala u staračku slabost. Nimju je bila prljava tih dana, prljava i gotovo jednako luda kao kad sam je spasao sa Ostrva mrtvih. S vremena na vreme ju je hvatala drhtavica ili joj se lice neobuzdano grčilo i trzalo. Odavno je prodala ili bacila zlatno oko i sad je nosila kožni povez preko prazne duplje. Tajanstvena lepota koju je nekad imala izgubila se pod naslagama štroke, pod ranama i krastama, nestala je u umršenoj gomili crne kose, tako masne da su čak i seljani koji su joj dolazili po predskazanje ili isceljenje bežali od njenog smrada. Cak i ja, koji sam za nju bio vezan zakletvom i koji sam je nekad voleo, jedva sam podnosio njenu blizinu.

„Kazan još postoji“, kaza mi Nimju tog dana.

„To i Merlin veli.“

„I Merlin je živ, Derfele.“ Spusti šaku izgriženih noktiju na moju mišicu. „Samo čeka, to je sve, štedi snagu.“

Čeka na pogrebnu lomaču, pomislih, ali ne rekoh ništa.

Nimju se obrte ka Suncu i baci pogled duž čitave linije horizonta. „Negde tamо, Derfele“, reče, „skriven je Kazan. I neko pokušava da dokona kako se upotrebljava.“ Nasmeja se tiho. „A kad pokušaju da ga upotrebe, Derfele, videćeš zemlju crvenu od krvi.“ Okrete preostalo oko ka meni. „Krv!“, siknu. „Svet će bljuvati krv tog dana, Derfele, a Merlin će se dići ponovo.“

Može biti, pomislih, ali dan je bio sunčan, a Dumnonija u miru. Bio je to Arturov mir, donet na vrhu njegovog mača, održavan njegovim sudovima, obogaćen njegovim novim drumovima, zapečaćen njegovim Bratstvom. Sve je to delovalo tako daleko od sveta Kazana i nestalih Dragulja, ali Nimju je još verovala u njihovu magiju i zbog nje nisam pokazivao nevericu, mada mi je, tog blistavog dana u Arturovoj Dumnoniji, izgledalo da Britanija krči sebi put od tame ka svetlosti, od haosa ka redu i od divljaštva ka zakonima. Beše to Arturovo dostignuće. Beše to njegov Camelot.

Ali Nimju je bila u pravu. Kazan nije bio izgubljen i ona je, kao i Merlin, samo čekala njegove užase.

II

Naš glavni zadatak tih godina bio je da pripremimo Mordreda za presto. Već je bio naš kralj, pošto je kao beba prošao zakraljenje u Kaer Kadarnu, ali Artur je rešio da ponovi proglašenje kad Mordred stasa. Mislim da se Artur nadao kako bi neka mistična sila mogla ispuniti Mordreda odgovornošću i mudrošću na tom drugom proglašenju, jer ništa drugo izgleda da nije moglo da dotakne i urazumi dečaka. Pokušavali smo, bogovi znaju da jesmo, ali Mordred je ostao isti mrzovljni, gnevni mladi klipan. Artur ga nije voleo, ali je i dalje voljno zatvarao oči pred Mordredovim teškim prestupima jer, ako je Artur išta smatrao zaista svetim, onda je to bila božanstvenost kraljeva. Doći će vreme kad će Artur biti primoran da se suoči s istinom o Mordredu, ali tokom tih godina, kad god bi se pitanje Mordredove podobnosti povelo u Kraljevskom veću, Artur bi uvek govorio isto. Mordred je, složio bi se, dete koje je teško voleti, ali svi znamo da takvi dečaci izrastaju u prave Ijude; svečanost proglašenja i odgovornosti kraljevanja svakako će obuzdati dečaka. „Teško da sam i sam bio uzorno dete“, voleo je da kaže, „ali ne mislim da sam ispaо rđav. Imajte vere u dečaka.“ Osim toga, uvek bi dodao s osmehom, Mordred će imati vođstvo mudrog i iskusnog Veća. „Imenovaće on sopstveno Veće“, neko od nas bi uvek dobacio, ali Artur bi na to samo od mahnuo. Sve će se, uveravao nas je bezbrižno, okrenuti na dobro.

Ginevra nije imala takvih iluzija. U stvari, u godinama koje su sledile Zakletvu okruglog stola, postala je opsednuta Mordredovom sudbinom. Nije dolazila u Kraljevsko veče, jer to ženama nije bilo dozvoljeno, ali dok je bila u Durnovariji, sumnjao sam da prisluškuje iza zavese u zasvođenom hodniku kojim se ulazilo u odaju za savetovanje. Mnogo naših rasprava mora da joj je dodijalo; sate smo trošili na naklapanja o tome da li treba postaviti novo kamenje na neki gaz ili dati novac za most, te da li neki sudija prima mito, pa onda kome ćemo dati starateljstvo nad mladim bogatim naslednicima koji su ostali siročad Ta pitanja bila su uobičajen posao na sastancima savetnika i siguran sam da su joj bila dosadna, ali kako željno mora da je slušala kad smo govorili o Mordredu.

Ginevra je jedva poznavala Mordreda, ali ga je mrzela. Mrzela ga je zato što je on bio kralj, a Artur nije, i pokušavala je da jednog po jednog kraljevskog većnika privede svom stanovištu. Čak je bila vrlo priyatna prema meni jer im je, nagađam, zavirila u dušu i videla da se potajno slažem s njom. Nakon prvog sastanka Veća, koji je došao za Zakletvom okruglog stola, uzela me je za ruku i povela u šetnju pod arkadama u Durnovariji, zamagljenim dimom od bilja spaljivanog u mangalima da bi se sprečio povratak kuge. Možda mi je opojan dim zbrkao misli, mada mi se čini da je pre to bila Ginevrina blizina. Jako je mirisala, crvena kosa beše joj gusta i divlja, telo uspravno i vitko, a lice tako finih crta i puno duha. Rekoh joj da mi je žao zbog smrti njenog oca. „Jadni otac“, kazala je. „Samo je sanjao o povratku u Henis Vajren.“ Zastala je i ja sam se pitao da li to prebacuje Arturu što se nije potruđio da istera Diurnaha. Sumnjao sam da je Ginevra želeta da ikad više vidi divlje obale Henis Vajrena, ali

njen otac je do smrti želeo da se vrati u zemlju svojih predaka. „Nikad mi nisi pričao o svojoj poseti Henis Vajrenu”, zameri mi Ginevra. „Čujem da si sreo Diurnaha?”

„I nadam se da nikad više neću, gospo.“

Slegla je ramenima. „Ponekad, za kralja može biti korisno ako ga bije glas da je divljak.“ Propitivala me je o stanju u kom se nalazi Henis Vajren, ali sam osetio da je moji odgovori ne zanimaju zaista, ništa više nego kad me je pitala kako je Keinvil.

„Dobro je, gospo“, odgovorio sam, „hvala.“

„Opet je trudna?“, upita pomalo zabavljena time.

„Tako nam se čini, gospo.“

„Kako ste samo vredni vas dvoje, Derfele“, reče blago me peckajući. Njena ljutnja na Keinvil izbledela je s godinama, mada se nikad nisu sprijateljile. Ginevra otkide list s lovovog drveta koje je raslo u rimskoj urni ukrašenoj nagim nimfama i protrlja ga između prstiju. „A kako je naš gospodar kralj?“, upita kiselo.

„On je nevolja, gospo.“

„Je li podesan da bude kralj?“ To je tako pristajalo Ginevri: neuvijeno pitanje, surovo i iskreno.

„Rođen je za to, gospo“, izvlačio sam se, „a mi smo se na to zakleli.“

Nasmejala se podrugljivo. Njene sandale sa zlatnim trakama klepetale su po kamenim kockama, a zlatan lanac s biserima zveckao joj je oko vrata. „Pre mnogo godina, Derfele“, rekla je, „ti i ja smo razgovarali o ovome i ti si mi rekao da je od svih ljudi u Dumnoniji Artur najpodesniji da bude kralj.“

„Jesam“, priznadoh.

„Sad misliš da je Mordred bolji?“

„Ne, gospo.“

„Pa?“ Okrenula se da me pogleda. Malo je žena moglo da me gleda pravo u oči, a Ginevra je bila jedna od njih.

„Pa?“, pitala je ponovo.

„Pa, zakleo sam se, gospo, kao i tvoj muž.“

„Zakletve!“, zareža puštajući mi ruku. „Artur se zakleo da će ubiti Aelu, a Aela je živ. Zakleo se da će povratiti Henis Vajren, a Diurnah još vlada tamo. Zakletve! Vi muškarci se krijete iza zakletvi kao sluge iza glupavosti, ali onog trena kad vam zakletva zasmeta, zaboravite je vrlo brzo. Misliš da tvoj zavet Uteru ne može biti zaboravljen?“

„Ja sam se zakleo princu Arturu“, kao i uvek, pazio sam da pred Ginevrom Artura nazivam princom. „Hoćeš da zaboravim tu zakletvu?“, pitao sam.

„Želim, Derfele, da ga urazumiš“, rekla je. „Tebe sluša.“

„Pre bih rekao da sluša tebe, gospo.“

„Ne kad je u pitanju Mordred“, kaza ona. „U svemu ostalom možda, ali ne u lome.“ Stresla se, možda se prisećajući zagrljaja s Mordredom na koji je bila primorana u Morskoj palati, onda gnevno smrvi lovovog list i baci ga na kamene kocke. Za samo časak, znao sam, sluga će to neprimetno pomesti. Zimski dvorac u Durnovariji bio je uvek tako doteran, dok je naša palata u Lindinisu bila je pretrpana decom da bi bila uredna, a Mordredovo krilo bilo je pravi svinjac. „Artur je“, dokazivala je Ginevra uporno, „Uterov najstariji živi sin. On treba da bude kralj.“

Nego šta nego treba, pomislih, ali svi smo se bili zavetovali da ćemo posaditi Mordreda na presto i ljudi su u dolini Lag umirali u odbranu te zakletve. Ponekad, neka mi bogovi

oprose, samo sam priželjkivao da Mordred umre i tako nas reši bede, ali uprkos bangavom stopalu i lošim znamenjima na rođenju, bio je blagosloven krepkošću i zdravljem. Pogledah u Ginevrine zelene oči. „Sećam se, gospo“, rekoh obazrivo, „kako si me pre mnogo godina provela kroz taj ulaz“, pokazah na niski zasvođeni hodnik koji je vodio van arkada, „i pokazala mi hram boginje Izis.“

„Jesam. Pa?“ Povlačila se, možda žaleći zbog tog trenutka prisnosti. Tog dalekog dana pokušavala je da me načini saveznikom na istom poslu zbog kog me je sad uzela za ruku i povela pod arkade. Želela je da Mordred bude uništen kako bi Artur mogao da vlada.

„Pokazala si mi boginjin tron“, kazao sam, pazeći da ne otkrijem kako sam isti taj kameni presto video ponovo u Morskoj palati, „i rekla mi da Izis odlučuje koji će čovek sedeti na tronu kraljevine. Jesam li u pravu?“

„To je jedna od njenih moći, tačno“, reče Ginevra nehajno.

„Onda se moraš moliti boginji, gospo“, izustih.

„Misliš da se ne molim, Derfele?“, upita. „Misliš da joj nisam izlizala uši svojim molitvama? Želim da Artur bude kralj i da ga nasledi Gvajdir, ali ne možeš primorati čoveka da sedne na presto. Artur to mora želeti pre nego što mu Izis usliši želju.“

Nije mi to delovalo kao čvrsta odbrana. Ako Izis nije mogla da izmeni Arturovo mišljenje, kako smo se mi smrtnici mogli nadati tome? Pokušavali smo često, ali Artur je uvek odbijao da razgovara o tome, baš kao što je Ginevra digla ruke od našeg razgovora uvidevši da me ne može ubediti da se pridružim njenoj borbi da Mordreda zameni Arturom.

Želeo sam Artura na prestolu, ali sam se samo jednom tokom svih tih godina probio pored blagih razuveravanja kojima me je odvraćao i ozbiljno govorio o njegovom vlastitom pravu na kraljevstvo; taj razgovor se zbio pet punih godina posle Zakletve okruglog stola. U letu, godinu dana pre Mordredovog proglašenja za kralja, dotad neprijateljski šapati postali su zaglušan urlik. Samo su hrišćani govorili u prilog Mordredovom pravu na presto, pa čak i oni preko volje; ali znalo se da je Mordreda rodila hrišćanka i da je dete kršteno, što je bilo dovoljno da hrišćani poveruju kako bi Mordred mogao biti ono što treba njihovim težnjama. Svi ostali u Dumnoniji gledali su na Artura kao na spas od dečaka, ali Artur dostojanstveno nije mario za njih. To letu, po obrtajima Sunca koje smo sad naučili da brojimo, bilo četiri stotine devedeset i peto od Hristovog rođenja i bilo je predivno, Suncem obasjano doba. Artur je bio na vrhuncu moći, Merlin se sunčao u našem vrtu s moje tri male kćeri, koje su vapile za pričama, Keinvil je bila srećna, Ginevra je uživala u svojoj novoj predivnoj Morskoj palati sa arkadama, terasama i mračnim skrivenim hramom, činilo se da je Lancelot zadovoljan svojim priobalnim kraljevstvom, Saksoni su se tukli međusobno, a Dumnonija je bila u miru. I bilo je to, kako se sećam, letu golemog jada.

Leto Tristana i Izolde.

Kernov je divlje kraljevstvo koje poput kandže leži na zapadnom špicu Dumnonije. Rimljani su stigli tamo, ali ih se tek nekolicina naselila u toj divljini i, kad su Rimljani napustili Britaniju, živalj Kernova nastavio je sa svojim životima kao da osvajači nisu ni postojali. Orali su mala polja, ribarili na surovom mom i kopali dragoceni kalaj. Put u Kernov, kazali su mi, odveo bi čoveka u Britaniju kakva je bila pre dolaska Rimljana, pa ipak nikad nisam otisao tamo, a nije ni Artur.

Sve dokle seže moje sećanje, Kernovom je vladao kralj Mark. Retko nam je stvarao nevolje, mada bi tu i tamo obično kad bi se Dumnonija dohvatile s nekim moćnijim neprijateljem na istoku - odlučio da nešto zemlje na zapadu treba da pripadne njemu. Onda

bi izbili kratki pogranični ratovi i divljački nasrtaji ratnih brodova iz Kernova na naše obale. Uvek smo dobijali te ratove, kako i ne bismo? Dumnonija je bila velika, a Kernov mali; kad bismo završili s ratovanjem, Mark je uvek slao poslanstva da nam jave kako je sve to bio samo nesrećan splet okolnosti. Na početku Arturove vladavine, kad se Kadvi od Iske pobunio protiv ostatka Dumnonije, Mark je nakratko preoteo velike komade zemlje uz granicu. Ali Kilhuk je ugušio tu pobunu, i kad je Artur poslao Kadvijevu glavu Marku na poklon, kopljanci Kernova tiho su se vratili u svoja ranija uporišta.

Takve nevolje behu retke, jer su se najčuvenije bitke kralja Marka vodile u njegovoj postelji. Bio je čuven po broju svojih žena, ali dok su drugi Ijudi imali po nekoliko žena odjednom, Mark se svojima ženio pojedinačno. Umirale su sa zapanjujućom tačnošću, gotovo uvek, činilo se, četiri godine pošto bi druidi Kernova održali venčani obred. I mada je Mark imao objašnjenje za svaku smrt - groznica možda, ili nesreća, ponekad težak porođaj - većina nas sumnjala je da se vladareva dosada krije iza pogrebnih lomača koje su gutale leševe kraljica u Kaer Doru, kraljevskoj tvrđavi. Sedma upokojena žena bila je Ajala, Arturova nećaka, i Mark je poslao izaslanika s tužnom pričom o gljivama zlatačama i Ajalinoj neobuzданoj proždrljivosti. Takođe je poslao mazgu natovarenu polugama kalaja i retkim kostima kita kako bi odvratio svaku mogućnost Arturovog besa.

Smrt svih tih žena kao da nikad nije sprečavala druge princeze da krenu na opasan put preko mora do Markove postelje. Bilo je bolje, možda, biti kraljica Kernova, čak i kratko vreme, nego u ženskim odajama čekati prosca koji bi mogao i da se ne pojavi; uz to, svaka je smrt bila vrlo uverljivo razjašnjena. Sve su to bili samo nesrečni slučajevi.

Posle Ajaline smrti mnogo vremena prođe bez nove ženidbe. Mark je stario i Ijudi su nagađali da se ostavio tih bračnih igara, ali tada, tog leta pre nego što je Mordred dopala vlast nad Dumnonijom, ostareli kralj Mark uzeo je novu ženu. Beše to kći našeg starog saveznika Oengusa Mekajrema, irskog kralja Demetije koji nam je doneo pobedu u dolini Lag. Zbog te pomoći Artur je Oengusu oprاشtao mnoge pohare Kaneglasovih zemalja. Oengusovi opaci ratnici, zvani Crnoštiti, većito su upadali u Povis i u ono što je nekad bilo Silurija, i svih tih godina Kaneglas je bio primoran da drži skupe odrede ratnika na zapadnoj granici. Oengus je uvek poricao odgovornost za te pohode, govorio kako se njegovi poglavari ne mogu držati na uzdi i obećavao da će poskidati neke glave, ali glave su ostajale na ramenima i svake godine u doba žetve gladni Crnoštiti bi navraćali u Povis. Artur je slao naše mlade kopljanike da se kale u tim ratovima za useve. Oni su nam pružali priliku da obučimo ratnike koji nisu prolili krv i da očuvamo britkost starijih boraca. Kaneglas je želeo da završimo s Demetijom jednom za svagda, ali Arturu se sviđao Oengus, govorio je da je ono što on opljačka vredno iskustva koje stišu naši ratnici, i tako su Crnoštiti opstali.

Venčanje starog kralja Marka s ovom devojčicom-nevestom iz Demetije stvarao je savez dve male kraljevine koji nije ugrožavao nikoga, a sem toga, niko nije verovao da je kralj Mark uzeo princezu iz bilo kakvih državničkih pobuda. Oženio se njome isključivo stoga što ga je mučila neutaživa glad za mладом kraljevskom puti. On je tada imao blizu šezdeset godina, njegov sin Tristan još malo pa četrdeset, a Izolda, nova kraljica, bila je stara svega petnaest leta.

Jad je počeo da nas pritiska kad je Kilhuk poslao poruku da je Tristan stigao u Isku sa očevom devojčicom-nevestom. Pošto je Melvas umro od prežderavanja ostrigama,

Kilhuk je postavljen za upravitelja zapadnih pokrajina Dumnonije i u njegovom izveštaju stajalo je da su Tristan i Izolda begunci od kralja Marka. Kilhuk se pre obradovao nego

zabrinuo zbog njihovog dolaska jer se on, kao i ja, borio uz Tristana u dolini Lag i kod Londona i voleo je princa. „Bar će ova nevesta poživeti”, pisao je Veću Kilhukov pisar, „a to i zaslužuje. Dao sam im stari dvor i kopljanike da stražare.“ Pismo se nastavljalo opisom upada prekomorskih pirata iz Irske, a završavala se uobičajenim Kilhukovim zahtevom za smanjenje poreza i upozorenjem, takođe uobičajenim, da žetva izgleda mršavo. Bila je to, ukratko, redovna prepiska koja ničim nije probudila zebnju kod većnika. Svi smo znali da žetva izgleda podeljeno i da Kilhuk, po običaju, sebi stvara odstupnicu kako bi mogao što bolje da se svađa s poreznicima. Sto se tiče Tristana i Izolde, njihova priča nam se činila tek zabavnom zgodom i niko od nas u njoj nije video opasnost. Arturovi pisari su odneli pismo u knjižnicu i prebacili smo se na raspravu o Sensamovom zahtevu da Veće sagradi veliku crkvu za proslavu petstote godišnjice Hristovog rođenja. Ja sam se pobunio protiv predloga, biskup Sensam je siktao, lajao i pljuvao kako je crkva neophodna ako nećemo da đavo uništi svet i ta vesela svađa uposlila je Veće dok nam nisu izneli ručak u dvorište.

Taj sastanak održan je u Durnovariji i, kao i uvek kad se Veće susretalo, Ginevra je iz Morske palate došla u grad. Pridružila nam se za ručkom. Sela je do Artura i, po običaju, njen prisustvo učinilo je da on blista od sreće. Tako se ponosio njome. Brak mu je možda doneo razočaranja, posebno što se tiče broja dece, ali beše jasno da je i dalje zaljubljen u nju. Svaki pogled namenjen njoj bio je izraz čuđenja što se takva žena udala za njega. Arturu nikad nije palo na pamet da je on u stvari nagrada, da je on sposoban vladar i dobar čovek. Obožavao ju je i tog dana, dok smo jeli voće, hleb i sir pod toplim zracima Sunca, bilo je lako shvatiti zbog čega. Umela je da bude puna duha i prodorna, zabavna i mudra, a njen izgled još je privlačio pažnju. Godine kao da nisu dotakle Ginevru. Koža joj beše čista kao mleko, a oko njenih očiju ne beše finih bora kakve je Keinvil imala; delovalo je, zaista, da nije ostarila ni trena od onog dalekog dana kad ju je Artur prvi put uočio u gužvi Godfridovog dvora. I dalje je, činilo mi se, svaki put kad bi se Artur vratio s nekog dugog putovanja zbog dužnosti u Mordredovom gospodarstvu, preživljavao isti udar sreće što vidi Ginevru, baš kao i prvog puta kad ju je ugledao. A Ginevra je znala kako da ga održi očaranim, uvek se držeći jedan tajanstveni korak ispred njega i uvlačeći ga sve dublje u njegovu vlastitu strast. U tome je, prepostavljam, tajna ljubavi.

Mordred je bio s nama tog dana. Artur je uporno tražio da kralj počne da dolazi na sastanke većnika pre nego što mu se prepusti sva moć i uvek je ohrabrvao Mordreda da uzme učešća u raspravama, ali jedini Mordredov doprinos beše čačkanje štroke ispod noktiju i zevanje dok se dosadni posao razvlači. Artur se nadao da će ga posete sastancima Veća naučiti odgovornosti, ali plašim se da je kralj učio samo kako da izbegne sporedne stvari vladarskog posla. Tog dana je, kako je i red, sedeo u centru stola za ručavanje i nije se ni pretvarao da ga zanima priča biskupa Emrajsa o nekakvom vrelu koje je čudom izbilo kad je neki pop blagoslovio obronak nekog brda.

„To vrelo, biskupe“, umeša se Ginevra, „da nije u brdima severno od Danama?“

„Zaboga, jeste, gospo!“, reče Emrajs, zadovoljan što je privukao nekoga ko se ne čini gluvinjem poput Mordreda. „Čula si za to čudo?“

„Mnogo pre nego što je tvoj sveštenik stigao tamo“, kaza Ginevra. „Taj izvor se pojavljuje i nestaje, biskupe, zavisno od kiše. A ove godine, setićeš se, kasno u zimu su padale neobično žestoke kiše.“ Nasmešila se pobednički. Još je bila protivnik crkve, samo je sad prikrivala neprijateljstvo.

„To je novo vrelo“, branio se Emrajs. „Tamošnji svet nas uverava da nikad ranije nije postojao.“ Okrenuo se Mordredu. „Treba da obideš izvor, gospodare kralju. To je istinsko čudo.“

Mordred zevnu dok praznim pogledom posmatraše golubove na udaljenom krovu. Dolama mu beše uflékana medovinom, a tek iznikle kovrdže na licu prepune mrva. „Jesmo li gotovi s poslom?“, upita iznenada.

„Daleko od toga, gospodare kralju“, kaza Emrajs poletno. „Još treba da odlučimo hoćemo li zidati crkvu. Imamo tri čoveka predložena za sudije. Pretpostavljam da su došli da ih propitamo?“, upita on Artura.

„Tu su, biskupe“, potvrđi Artur.

„Ceo dan posla za nas“, reče Emrajs zadovoljno.

„Ne i za mene“, odluči Mordred. „Ja odoh u lov.“

„Ali, gospodare kralju...“, slabašno se usprotivi Emrajs.

„U lov“, prekide Mordred biskupa. Odgurnu divan od niskog stola i odšepesa preko dvorišta.

Oko stola zavlada muk. Svi smo znali šta ostali misle, ali niko nije to izgovarao. Pokušah da ne budem sumoran. „Obraća pažnju“, rekoh, „na rukovanje oružjem.“

„Zato što voli da ubija“, ledenim glasom reče Ginevra.

„Samo bih želeo da dečak priča ponekad!“, žalio se Emrajs. „Samo sedi tu, sav namrgođen! Kopa pod noktima.“

„Bar ne kopa nos“, kiselo kaza Ginevra, pa diže pogled ka strancu koji je pod pratinjom ulazio u dvorište. Hagvid, Arturov sluga, predstavi stranca kao Silana, zatočnika Kernova; čovek je i izgledao kao kraljev zatočnik, crnokosi div čupave brade s plavom tetovažom sekire na čelu.

Naklonio se Ginevri, pa isukao dugi mač varvarskog izgleda, koji, vrha uperenog u Artura, položi na kamene kocke. Taj postupak kazivao je da postoji nesporazum između naših zemalja.

„Sedi, gospodaru Silane.“ Artur pokaza upražnjen Mordredov divan. „Evo sira, ima i vina. Hleb je tek ispečen.“

Silan strže gvozdeni kalpak okrunjen obličjem iskežene divlje mačke. „Gospodaru“, zagrme njegova glasina, „došao sam sa žalbom...“

„Došao si praznog stomaka, takođe, ne sumnjam u to“, prekide ga Artur. „Sedi, čoveče! Tvoja pratinja dobiće hranu u kuhinji. I podigni taj mač.“

Silan se predade Arturovoj opuštenosti. Prelomi veknu hleba nadvoje i odreza veliki komad sira. „Tristan“, objasni kratko kad ga Artur upita za pritužbu. Silan je govorio usta punih hrane, nateravši Ginevru da se strese od užasa. „Prestolonaslednik je pobegao u ovu zemlju, gospodaru“, produži zatočnik Kernova, „i poveo je kraljicu sa sobom.“ Posegnuo je za vinom i iskapio rog. „Kralj Mark ih želi natrag.“

Artur ne reče ništa, samo je dobovao prstima po stolu.

Silan proguta još hleba i sira, pa ponovo nasu vino. „Dovoljno je loše“, nastavi pošto je zaista zadržao podignuo, „to što je prestolonaslednik...“ Zastade, pogleda Ginevru, pa ostavi rečenicu osakaćenu. „To, sa svojom pomajkom.“

Ginevra se umeša da doda reč koju se Silan nije usudio da izrekne pred njom. On klimnu glavom, pocrvene i nastavi. „Nije to u redu, gospo. Ne leže čovek sa svojom pomajkom. A još

je i ukrao polovinu riznice svog oca. Pogazio je dve zakletve, gospodaru. Zakletvu svom kraljevskom ocu i zakletvu kraljici. Sad čujemo da je dobio utočište nedaleko od Iske."

„Čuo sam da je princ u Dumnoniji“, reče Artur neodređeno.

„A moj kralj ga hoće nazad. Oboje hoće nazad.“ Prenevši poruku, Silan ponovo napade sir.

Veće se povuče, ostavljajući Silana da uživa na Suncu. Onoj trojici što su hteli da postanu sudije rečeno je da pričekaju, a dosadno pitanje Sensamove crkve gurnuto je u stranu dok smo razmatrali Arturov odgovor kralju Marku.

„Tristan je“, rekoh, „oduvек bio prijatelj ove zemlje. Kad niko drugi nije htio da se bori uz nas, on je došao. Doveo je ljudе u dolinu Lag. Bio je s nama kod Londona. Zaslužuje našu pomoć.“

„Prekršio je zavete date kralju“, reče Artur umorno.

„Paganske zavete“, ubaci Sensam, kao da to umanjuje Tristanov greh.

„Ali ukrao je novac“, ukaza biskup Emrajs.

„Za koji se nada da će uskoro biti njegov po pravu“, odvratih, pokušavajući da odbranim starog ratnog druga.

„Upravo to i brine kralja Marka“, kaza Artur. „Stavi se na njegovo mesto, Derfele, i reci čega bi se plašio iznad svega?“

„Nestašice princeza?“, usudih se da kažem.

Artur se namršti mojoj lakomislenosti. „On se boji da će Tristan povesti kopljanike na Kernov. Boji se građanskog rata. Boji se da je njegov sin umoran od čekanja na njegovu smrt i u pravu je što strahuje od toga.“

Zavrteh glavom. „Tristan nikad nije bio proračunat, gospodaru“, rekoh. „On radi po osećaju. Glupavo se zaljubio u nevestu svog oca. Ne razmišlja on o tronu.“

„Ne još“, zloslutno odvrati Artur, „ali hoće.“

„Ako Tristana pružimo utočište, šta će kralj Mark da radi?“, upita Sensam prepredeno.

„Pljačke“, kaza Artur. „Neka imanja spaljena, stoka pokradena. Ili će poslati kopljanike da Tristana zarobe živog. Njegovi moreplovci bi mogli u tome da uspeju.“ Od svih britskih naroda samo su ljudi Kernova bili pouzdani mornari i Sasi su, prilikom svojih prvih upada, naučili da se plaše dugih brodova s Markovim kopljanicima. „To će biti neprestano, dosadno bockanje“, zaključi Artur. „Tuce mrtvih seljana i njihovih žena svakog meseca. Moraćemo da držimo stotinu kopljanika na granici dok se sve to ne slegne.“

„Skupo“, primeti Sensam.

„Preskupo“, reče Artur tužno.

„Novac kralja Marka svakako mora biti vraćen“, kazao je Emrajs.

„I kraljica, verovatno“, ubaci Sitrin, jedan od sudija koje su sedele u Veću. „Ne mogu da zamislim da će ponos kralja Marka moći da ostavi uvredu nekažnjrenom.“

„Šta će biti s devojkom ako je vratimo?“, upita Emrajs.

„To je na kralju Marku da odluči“, tvrdo reče Artur. „Ne na nama.“ Protrila dugo koščato lice obema rukama. „Prepostavljam“, kazao je umorno, „da je bolje da izgladimo stvar.“ Nasmešio se. „Dugo nisam posetio taj deo sveta. Možda je vreme da se opet ide тамо. Da li bi pošao, Derfele? Ti i Tristan ste prijatelji. Možda će te poslušati.“

„Sa zadovoljstvom, gospodaru“, pristadoh.

Veće se složilo da Artur posreduje i izglađi nevolju, poslalo je Silana natrag s porukom u kojoj je napisano šta će Artur učiniti i onda s dvanaest mojih kopljanika u pratnji odjahasmo na jugozapad da nađemo zabludele ljubavnike.

Počelo je kao sasvim priyatno putovanje, uprkos nedaći koja nas je čekala na cilju. Posle devet godina mira u zemlji je nabubrilo blagostanje i, ako bi toplo leto potrajalo, imali bismo valjanu žetvu te jeseni uprkos Kilhukovim sumornim predviđanjima. Artur je zaista uživao u pogledu na dobro negovana polja i mlade useve. Dočekivali su ga u svakom gradu i selu, uvek s topлом dobrodošlicom. Horovi dece pevali su za njega i darovi su mu bacani pred noge: lutkice od kukuruznih klipova, korpe voća ili lisičja krvna. On je na te poklone uzvraćao zlatom, u svakom selu razgovarao o mukama koje su snašle stanovnike, popričao bi sa mesnim sudijom i onda bismo odjalahi dalje. Jedino je neprijateljstvo hrišćana kvarilo ugođaj; u gotovo svakoj naseobini obitavala je mala grupa hrišćana koji bi vrištali kletve upućene Arturu, dok bi ih njihovi susedi učutkivali ili terali podalje. Nove crkve dizale su se svuda, obično sagradene tamo gde su se pagani nekad klanjali, kraj svetog kladanca ili izvora. Crkve su bile dela marljivih misionara biskupa Sensama i ja sam se pitao zašto pagani ne upošljavaju slične ljude da obiju drumove i propovedaju seljanima. Nove hrišćanske crkve bile su, valja priznati, mali kućerci od pruća i rogozine s krstovima prikovanim za zabate. Ali, množile su se, a kad bismo u njima naišli na kakvog popa prznici, Artur bi bio proklinjan jer je paganin, a Ginevra glasno prezirana zbog posvećenosti Izis. Ginevru nikad nije bilo briga što je omražena, ali Arturu je smetala ovakav religiozni bes. Na tom putu do Iske često je zastajao da razgovara s hrišćanima koji su ga pljuvali, ali reči nisu imale učinak. Hrišćani nisu marili što je on zemlji doneo mir, niti što su sami napreduvali, već samo činjenica da je Artur paganin. „Oni su poput Saksona“, reče mi turobno kad smo jednu od tih razjarenih družina ostavili za sobom, „neće biti srećni dok sve ne bude njihovo.“

„Onda treba da postupimo s njima isto kao sa Sasima, gospodaru“, rekoh. „Nahuškajmo ih da se glože među sobom.“

„Već su zaratili međusobno“, kaza Artur. „Da li ti je jasna ta svađa o pelagianizmu?“

„Cak i ne želim da je razumem“, rekao sam lakomisleno, iako je sukob zaista bio sve žešći. Jedna grupa hrišćana optuživala je drugu za jeres, a bilo je i mrtvih na obema stranama. „Da li ti razumeš?“

„Čini mi se. Pelagiye je odbio da veruje kako je ljudska vrsta po nasleđu zla, dok ljudi poput Sensama i Emrajsa tvrde da se svi rađamo rđavi.“ Zastao je. „Čini mi se“, nastavi Artur, „da bih bio uz pelagiance da sam hrišćanin.“ Setio sam se Mordreda i pomislio da bi se ljudi svakako mogli rađati sa zlom predaka u sebi, ali sam to prečutao. „Verujem u ljude“, kaza Artur, „više nego u bilo kog boga.“ Pljunuh uz rub druma da odagnam zlo koje bi njegove reči mogle privući. „Često se pitam“, rekoh, „kako bi se stvari izmenile da je Merlin sačuvao svoj Kazan.“

„Taj stari Ionac?“, nasmeja se Artur. „Nisam pomislio na njega godinama.“ Nasmešio se setivši se tih dana. „Ništa ne bi promenilo, Derfele“, nastavio je. „Ponekad mislim da je Merlin čitav život utrošio na sakupljanje Dragulja, i jednom kad ih je imao, više nije znao šta da radi! Nije se usudio da iskuša njihove moći, jer je pretpostavio da se ništa neće dogoditi.“

Pogledom preleteh preko mača o njegovom boku, jedan od trinaest Dragulja, ali ništa nisam rekao kako bih održao obećanje dato Merlinu da neću otkriti pravu moć Ekskalibura Arturu. „Misliš da je Merlin spasio sopstvenu kulu?“

„Palo mi je na pamet“, priznao je.

„Ne“, rekoh odsečno, „on veruje. I ponekad, mislim, usuđuje se da poveruje kako će poziveti dovoljno da opet pronađe Dragulje.“

„Onda bolje neka požuri“, reče Artur zajedljivo, jer mu sigurno nije ostalo mnogo vremena.“

Tu noć smo proveli u staroj palati rimskog prokuratora, gde je sad živeo Kilhuk. Bio je mračnog raspoloženja ne zbog Tristana već zato što je grad postao leglo hrišćanskih fanatika. Samo nedelju dana ranije grupa hrišćanske mladeži upala je u gradski paganski hram, porušila kipove bogova i umazala zidove izmetom. Kilhukovi kopljanci pohvatali su neke od oskvrnitelja i strpali ih u tamnicu, ali Kilhuk se plašio budućnosti. „Ako sad ne slomimo kopilad“, reče on, „poći će u rat za svog boga.“

„Besmislica“, odbaci Artur njegove reči.

Kilhuk zavrte glavom. „Hoće hrišćanskog kralja, Arture.“

„Imaće Mordreda sledeće godine“, reče Artur.

„Je li on hrišćanin?“, upita Kilhuk.

„Ako je išta“, odgovorio sam.

„Ali on nije taj kog žele“, sumorno kaza Kilhuk.

„Pa ko je onda taj?“, upita Artur najzad zainteresovan upozorenjima svog rođaka.

Kilhuk je oklevao, pa onda sleže ramenima. „Lanselot.“

„Lanselot!“ Artura to kao da je zabavilo. „Zar ne znaju da on nije zatvorio svoje paganske hramove?“

„Ne znaju oni ništa o njemu“, kaza Kilhuk, „ali im to i ne treba. Misle o njemu na isti način na koji je narod mislio o tebi poslednje godine Uterovog života. Smatraju ga oslobođiocem.“

„Oslobodiocem od čega?“, pitao sam s prezirom.

„Od nas pagana, naravno“, odvrati Kilhuk. „Tvrde da je Lancelot hrišćanski kralj koji će ih sve povesti na nebo. A znaš li zašto? Zbog onog morskog orla na njegovom štitu. Taj drži ribu u kandžama, sećaš se?“ Pljunu s gađenjem. „Ne znaju ništa o njemu“, ponovi, „ali vide tu ribu i misle da je ona znak od njihovog boga.“

„Riba?“ Artur očigledno nije verovao Kilhuku.

„Riba“, potvrdi ovaj. „Možda se mole pastrmkama? Otkud ja znam? Već se klanjaju svetom duhu, devici i drvodelji, pa zašto ne bi i ribi? Oni su svi ludi.“

„Nisu ludi“, suprotstavio se Artur. „Osetljivi, možda.“

„Osetljivi! Jesi li skoro bio na nekom od njihovih obreda?“, upita Kilhuk rođaka.

„Ne od Morganinog venčanja.“

„Onda dođi i uveri se sam“, reče Kilhuk. Pala je noć i mi smo bili završili s večerom, ali Kilhuk nas natera da navučemo tamne ogrtače i pođemo za njim kroz jedna od sporednih vrata na palati. Mračnom uličicom stigli smo do trga gde su hrišćani stari rimski hram, nekad posvećen Apolonu, pretvorili u svoje svetilište; izribali su neznaboštvo iz njega, okrečili ga i posvetili Hristu. Ušli smo kroz zapadna vrata i videli zamračenu nišu gde smo, oponašajući gomilu molitelja, klekli.

Kilhuk nam je rekao da se hrišćani mole ovde svake večeri i svake večeri išla pomama prati hleb i vino koje sveštenici dele vernicima. I hleb i vino behu magični, krvi meso njihovog boga, i gledali smo kako se vernici tiskaju oko oltara da se domognu ostataka. Bar polovina vernika behu žene i one bi, primivši hleb od sveštenika, padale u mahnit zanos. Cesto sam viđao takav čudnovati žar, jer su se Merlinovi drevni paganski obredi dobrim delom završavali tako što bi žene vrištale i plesale oko vatri na Hridi, a ove ovde su se ponašale vrlo slično. Plesale su sklopjenih očiju, vitlajući rukama ka beloj tavanici, ţde je dim buktinja i tamjana spaljenog u zdelama tvorio gustu maglu. Neke su cvilele čudne reči, ostale su u

zanosu samo buljile u kip bogorodice, nekolicina se previjala na podu, ali je većina žena plesala, držeći korak prema ritmičnom pojanju tri sveštenika. Muškarci u crkvi uglavnom su ih posmatrali, ali su se neki pridružili plesačicama i oni su se prvi svukli do pojasa i ščepali upleteno remenje kojim stadoše da šibaju sopstvena leđa. To me je zapanjilo jer ne bejah do tad video ništa slično, ali se moja prepast pretvorila u jezu kad se žene pridružiše muškarcima i počeše da vrište od užitka u transu dok su im šibe puštale krv niz gole grudi i leđa.

Artur se zgrozio. „Ovo je ludilo“, prošapta, „čisto ludilo!“

„I širi se“, upozori ga Kilhuk zloslutno. Jedna od žena udarala se po leđima zarđalim lancem i njena raspomamljena cika odzvanjala je kamenom odajom, dok je krv gusto zasipala pod oko nje. „Oni će ovako celu noć“, kaza Kilhuk.

Verici su se postepeno pomicali napred da okruže pomamne plesače, ostavivši nas usamljene u izdvojenoj niši. Sveštenik nas vide tamo i ustremi se na nas. „Jeste li okusili telo Hristovo?“, hteo je da zna.

„Mi jedemo pečenu gusku“, kaza Artur ljubazno, ustajući.

Sveštenik se zapilji u nas trojicu i prepoznade Kilhuka. Pljunu mu u lice. „Pagani!“, prodra se. „Idolopoklonici! Usudili ste se da se razmećete u božjem hramu!“ Udario je Kilhuka, što beše greška; ovaj je tako uzvratio da je sveštenik otklizao daleko po podu, ali je gužva privukla pažnju i urlik provali iz grla ljudi koji su gledali išibane plesače.

„Vreme je da se ide“, kaza Artur i nas trojica se mudro povukosmo preko trga do mesta gde su Kilhukovi kopljanici čuvali arkade palate. Hrišćani nagrnuše iz crkve u poteru, ali ratnici bezosećajno sastaviše živi zid i oboriše koplja, te hrišćani nisu pokušali da provale u palatu.

„Možda neće napasti noćas“, kaza Kilhuk, „ali su svakim danom sve hrabriji.“

Artur je gledao s prozora palate tamo gde su hrišćani zavijali. „Šta oni žele?“, zapita zbunjeno. On se prema veri odnosio s pristojnošću. Kad bi dolazio u Lindinis, uvek bi se pridružio Keinvin i meni u jutarnjoj molitvi, dok smo klečali pred našim kućnim bogovima, nudili im komad hleba i molili se da sve poslove za taj dan obavimo kako valja, i to je bila molitva kakvu je Artur voleo. Prosto je bio sluđen onim što je video u crkvi grada Iske.

„Oni veruju“, stade Kilhuk da obrazlaže ludilo čiji smo svedoci bili, „da se njihov bog vraća na zemlju za pet godina i smatraju svojom dužnošću da pripreme zemlju za njegov dolazak. Sveštenici im govore da pagani treba da budu istrebljeni kako bi im bog došao i propovedaju da Dumnonijom mora vladati hrišćanski kralj.“

„Imaju Mordreda“, tužno će Artur.

„Onda mu bolje skini zmaja sa štita i naslikaj ribu“, kaza Kilhuk, „jer, kažem ti, njihova pomama je sve gora. Biće nevolja.“

„Stišaćemo ih“, kaza Artur. „Daćemo im na znanje da je Mordred hrišćanin i možda će ih to umiriti. Možda bi bilo bolje tla sazidamo tu crkvu koju Sensam traži“, dodade obraćajući se meni.

„Ako će ih to sprečiti da divljaju“, rekoh, „zašto da ne?“

Napustili smo Isku narednog jutra sa Kilhukom i još dvanaest njegovih ratnika, prešli reku Eks preko rimskog mosta i skrenuli na jug ka skrovitom priobalju, na najudaljenijoj obali Dumnonije. Artur više nije govorio o hrišćanskom ludilu koje smo videli, ali bio je čudno tih tog dana i nagađao sam da ga je onaj obred veoma onespokojio. Mrzeo je bilo kakvu mahnitost kojoj muškarci i žene žrtvaju razum i mora da se plašio zbog štete koju će ta pomama naneti njegovom brižljivo uređenom miru.

Ali tog trenutka naša nevolja nisu bili dumnonski hrišćani, već Tristan. Kilhuk je posao glas prinцу, upozorivši ga da dolazimo, i Tristan nam je izašao u susret. Jahao je sam, za kopitima njegovog konja dizali su se oblaci prašine dok je galopirao ka nama. Pozdravio nas je radosno, ali je ustuknuo od Arturove hladne uzdržanosti. Uzdržanost nije poticala ni od kakve uvrežene odbojnosti koju je Artur osećao prema Tristantu - princ mu se zaista dopadao - već ju je više izazvala spoznaja da nije došao samo da izgladi razmircu, već i da sedi na suđenju starom prijatelju. „Ima on svojih briga“, pokušao sam da uverim Tristana kako Arturova suzdržljivost nije nikakav nagoveštaj zla.

Vodio sam svog konja za uzdu jer sam uvek bio srećniji na vlastitim nogama, a Tristan, pozdravivši Kilhuka, skliznu iz sedla i pođe kraj mene. Opisivao sam divlju hrišćansku pomamu i Arturovu odbojnost pripisivao brigama zbog te pretrije, ali Tristan nije htio da čuje ništa od toga. Bio je zaljubljen i, kao i svi ljubavnici, nije mogao da priča ni o čemu do o svojoj ljubavi. „Dragulj, Derfele“, govorio je, „to je ona, irski dragulj!“ Pružao je duge korake s rukom preko mog ramena dok su mu u dugoj crnoj kosi zveckali upleteni ratnički prstenovi. Bradu su mu žešće napale sedine, ali je i dalje bio lep, koščatog nosa i tamnih, hitrih očiju koje su blistale od strasti. „Njeno ime je“, reče sanjarski, „Izolda.“

„Čuli smo“, rekoh suvo.

„Dete Demetije“, kazao je, „kći Oengusa Mekajrema. Princeza, prijatelju, od Ui Liatina.“ Izgovorio je naziv plemena Oengusa Mekajrema kao da su slogovi te reči izliveni od najčistijeg zlata. „Izolda od Ui Liatina“, reče. „Petnaest joj je leta i divna je kao noć.“

Pomislih na Arturovu nesavladivu strast za Ginevrom i na čežnju vlastite duše za Keinvin i srce me zbole za prijateljem. Bio je slep od ljubavi, pomenen njome, lud od nje. Tristan je uvek bio strastven čovek, prijemčiv crnim dubinama očaja ili vrtoglavim visinama sreće, ali ovo beše prvi put da ga vidim da su ga uskovitlali olujni vetrovi ljubavi. „Tvoj otac“, upozorih ga oprezno, „želi Izoldu nazad.“

„Moj otac je star“, reče on odbacujući svaku prepreku, „i kad umre, odjedriću sa svojom princezom od Ui Liatina do gvozdenih kapija Tintagela i dići će joj zamak sa kulama od srebra koje će doticati zvezde.“ Nasmejao se sopstvenom preterivanju. „Obožavaćeš je, Derfele!“

Ne rekoh više ništa, već pustih njega da priča i priča. Nisu ga zanimale naše novosti; nije nimalo mario što ja imam tri kćeri niti što su Sasi mirni, u svom svetu imao je mesta samo za Izoldu. „Čekaj samo da je vidiš, Derfele!“, ponavljaо je i ponavljaо, i što smo se više primicali njihovom pribižištu, sve je uzbudjeniji postajao, dok na kraju nesposoban da još ijedan tren provede bez Izolde, skoči na konja i odjuri ispred nas. Artur me upitno pogleda i ja se namrštih. „Zaljubljen je“, rekoh kao da treba da objašnjavam.

„S očevom sklonosću ka devojčicama“, dodade Artur mrko.

„Ti i ja znamo šta je ljubav, gospodaru“, kazao sam. „Ne sudi im prestrogo.“

Utočište Tristana i Izolde bilo je predivno mesto, možda najlepše koje sam ikad video. Beše to mesto gde su potoci i guste šume presecali oniske bregove, gde su bogate reke žurile ka moru i gde su litice odzvanjale od ptičjih krikova. Bilo je to divlje mesto, ali prelepo; pravo mesto za neobuzdano ludilo ljubavi.

I tamo, u malom mračnom dvoru, duboko usred ozelenelih šuma, sreo sam Izoldu.

Malena, crnomanjasta, krhkka i već osuđena na propast - eto tako je pamtim. Jedva starija od deteta, mada ju je brak sa Markom primorao da postane žena, meni se i dalje činila kao stidljiva, mala, mršava devojčica, ništa više od nežnog nagoveštaja bliske ženstvenosti. Tamne oči nije skidalaa s Tristana sve dok joj on ne reče da nas pozdravi. Naklonila se Arturu.

„Ne klanjaj mi se“, reče Artur, uspravivši je, „ti si kraljica.“ On pade na jedno koleno i poljubi njenu malu ruku.

Glas joj beše poput šapata seni. Kosa joj je bila crna i ona je pokušavala da se predstavi starijom uplevši je u veliku punđu na temenu i okitivši se dragim kamenjem, mada je nakit nosila neumešno, podsećajući me na Morvenu kad se obuće u majčinu odeću. Plaho nas je gledala. Izolda je, mislim, i pre Tristana shvatila da dolazak naoružanih ratnika nije nikakva prijateljska poseta. Njene sudije bile su tu.

Kilhuk je ljubavnicima pružio utočište. Beše to dvor od brvana s krovom od raži, neveliki ali dobro sazidan; nekada je pripadao poglavaru koji je podržao Kadvijevu bunu i stoga ostao bez glave. Dvor je sa još tri kolibe i ostavom bio okružen palisadom na proplanku u šumi gde bure nisu mogle odići krov. Tamo su sa šest odanih kopljonoša i hrpom ukradenog blaga Tristan i Izolda naumili da od svoje ljubavi načine veliku pesmu.

Artur je razorio zvuke njihove muzike. „Blago“, rekao je Tristiju te noći, „mora biti vraćeno tvom ocu.“

„Neka ga uzme!“, nije se bunio Tristan. „Poneo sam ga samo da ne bih spao na tvoju milostinju, gospodaru.“

„Sve dok ste u ovoj zemlji, gospodaru prinče“, s mukom izusti Artur, „bićete naši gosti.“

„A koliko će to biti, gospodaru?“, pitao je Tristan.

Artur nabra čelo i pogleda u čađave grede dvora. „Je li to kiša? Čini mi se da odavno nije pala.“

Tristan ponovi pitanje, a Artur opet odbi da odgovori. Izolda poseže za rukom svog princa i držaše je dok je Tristan podsećao Artura na dolinu Lag. „Kad niko drugi nije htio da ti dođe u pomoć, gospodaru, ja sam bio tu“, reče Tristan.

„Jesi, gospodaru prinče“, priznao je Artur.

„A kad si se borio s Ovejnom, gospodaru, stajao sam uz i:ebe.“

„Jesi“, ponovi Artur.

I doneo sam štitove sa sokolovima do Londona.“

„Jesi, gospodaru prinče, i valjano ste se borili tamo.“

„I položio sam Zakletvu okruglog stola“, kaza Tristan. Niko to viže nije zvao Bratstvom Britanije.

„Jesi, gospodaru“, teško prevali preko jezika Artur.

„Pa, gospodaru“, preklinjao je Tristan, „zar nisam zaslužio tvoju pomoć?“

„Zaslužio si mnogo, gospodaru prinče“, reče Artur, „i ja to nisam zaboravio.“ Opet je izbegao odgovor, ali to beše sve što je Tristan dobio te noći.

Ostavili smo ljubavnike u dvoru i načinili sebi postelje od slame ti maloj ostavi. Kiša je prohujala kroz noć i jutro je osvanulo toplo i lepo. Probudio sam se kasno i otkrio da su Tristan i Izolda već napustili dvor. „Ako imaju trun razuma“, promumla Kilhuk, „pobeći će najdalje što mogu.“

„Hoće li?“

„Nemaju oni razuma, Derfele, oni su zaljubljeni. Misle da svet postoji da bi njima ugodio.“

Kilhuk je sad blago hramao; to mu je ostalo u nasleđe od rane koju je zadobio tukući se s Aelinim ratnicima. „Otišli su do mora“, reče mi, „da se mole Manavidanu.“

Kilhuk i ja pođosmo za ljubavnicima, ispevši se sa proplanka do vетrom šibanog brežuljka koji se završavao velikom liticom, gde su se tiskale morske ptice i o čije se podnožje veliko more rasprskavalо u poderane krpe pene. Kilhuk i ja zastadosmo na vrhu litice i zagledasmo

se naniže u mali zaliv, gde su se Tristan i Izolda šetali po pesku. Prethodne noći, gledajući bojažljivu kraljicu, nisam razumeo šta je Tristana oteralo u ludilo ljubavi, ali sam shvatio tog vetrovitog jutra.

Gledao sam kako se iznenada otrže Tristana i trči pred njim skakućući, okrećući se i smejući se ljubavniku koji je lagano hodao za njom. Nosila je široku belu haljinu i njena crna kosa, oslobođena punđe, vijorila se na slanom vetru. Izgledala je kao duh, kao vodena nimfa, jedna od onih što plesahu Britanijom pre dolaska Rimljana. A onda, možda da bi zadirkivala Tristana, ili da bi molitve odnela bliže Manavidanu, morskom bogu, ona strmoglavce jurnu u veliki talas koji se valjao ka obali. Uronila je u talase i potpuno nestala, a Tristan je samo mogao da stoji na pesku smeten i posmatra uzavrelu belu masu mora. I onda, glatko kao vidra u potoku, izroni. Mahnu, kratko zapliva, pa se vrati na obalu bele haljine prilepljene za jadno mršavo telo. Nisam mogao da ne vidim njene male isturene dojke i duge vitke noge, a onda je Tristan ukloni s pogleda umotavši je u veliki crni ogrtač i tamo, pokraj mora, držao ju je čvrsto i naslonio obraz uz kosu natopljenu slanom vodom. Kilhuk i ja se izgubisemo s vidika ostavljući ljubavnike same na večitom morskom vetruscu koji je duvao od mitskog Lionesa.

„Ne može ih poslati natrag”, zareža Kilhuk.

„Ne sme”, složio sam se. Zurili smo preko beskrajnog namreškanog mora.

„Onda, zašto ih Artur nije uverio u to?”, ljutito upita Kilhuk.

„Ne znam.”

„Trebalo je da ih pošaljem u Broselijand”, kaza Kilhuk. Vetar odiže njegov ogrtač dok smo hodali na zapad, oko bregova iznad zaliva. Staza nas je vodila na uzvišicu odakle smo mogli da vidimo veliku prirodnu luku, tamo gde je more plavilo dolinu reke i činilo lanac širokih, od vетра zaklonjenih slanih jezera. „Halkum”, reče mi Kilhuk ime luke. „Vidi se dim iz solana.“ Pokazao je drhtavo sivilo s druge strane tih jezera.

„Ovde mora biti pomoraca koji ih mogu odvesti u Broselijand”, rekoh jer je u luci bilo usidreno bar tuce brodova.

„Tristan neće da ide”, odvrati Kilhuk sumorno. „Predložio sam mu to, ali on veruje da mu je Artur prijatelj. Veruje Arturu. Ne može da dočeka da postane kralj, kaže da će tad sva kopinja Kernova biti u Arturovoj službi.

„Zašto nije prosto ubio svog oca?”, pitao sam ogorčeno.

„Iz istog razloga iz kog niko od nas ne ubija ono malo kopile Mordreda”, reče Kilhuk. „Nije mala stvar ubiti kralja.“

Te noći smo opet večerali u dvoru i još jednom je Tristan pritisnuo Artura da mu kaže koliko on i Izolda mogu ostati u Dumnoniji, a Artur još jednom izbeže odgovor.

„Sutra, gospodaru prinče”, obeća on Tristana, „sutra ćemo rešiti sve.“

Ali narednog jutra dva tamna broda visokih jarbola i odrpanih jedara, visokih propetih pramaca izrezbarenih u obliku sokolova, uploviše u slana jezera Halkuma. Veslačke klupe behu nakrcane ljudima koji su, kad su visoka brda umirila vetar u jedrima, izbacili vesla i dotali duge mrke lađe do obale. Svežnjevi kopalja behu naslagani na krmi gde je kormilar potezao veliko krmeno veslo. Zelene grane, privezane za sokolove na pramcu, pokazivale su da brodovi dolaze u miru.

Nisam znao ko je u tim brodovima, au mogao sam da pogodim. Kralj Mark je doplovio iz Kernova.

Kralj Mark bio je ogroman čovek. Po izlapelosti me je podsećao na Utera. Bio je toliko debeo da nije mogao da se popne uzbrdo od Halkuma sam, pa su ga četvorica kopljaničkih

nosila u stolici nasađenoj na dve debele motke. Još četrdeset kopljanika pratilo je svog kralja, a vodio ih je Silan, zatočnik. Nezgrapna stolica njihala se uzbrdo, pa naniže do proplanka gde su Tristan i Izolda verovali da su našli utočište.

Izolda zavrišta kad ih je videla i onda, u užasu, očajnički potrča ne bi li umakla od muža, ali palisada je imala samo jedan ulaz, a Markova velika stolica ga beše zakrčila. Ona pobeže natrag u dvor, gde je njen ljubavnik bio u klopcu. Vrata dvora čuvali su Kilhukovi ljudi i oni ne dopustiše Silanu niti ikome od Markovih kopljanika da uđu u zgradu. Čuli smo Izoldin plač, Tristanovu viku i Artura kako ih moli i umiruje. Kralj Mark naredi da njegova stolica bude spuštena nasuprot vratima dvora i tu je čekao da Artur, lica bledog i zgrčenog, izađe i klekne pred njim.

Kralj Kernova imao je mlohavo lice sa mrljama od naprslih vena. Brada mu beše tanka i bela, plitko disanje zapinjalo je i strugalo u debeloj guši, a iz sitnih očiju sipila je sluz. Pokretom ruke dade Arturu znak da ustane, onda se iskobelja iz stolice i na stubastim nesigurnim nogama kreće za njim do najveće kolibe. Dan beše topao, ali je Mark svoje glomazno telo umotao u ogrtič od tuljanove kože kao da se smrzavao. Spustio je ruku na Arturovu mišicu kako bi uspeo da se odvuce do kolibe u kojoj su čekale dve stolice.

Kilhuk, zgađen, nasadi svoju telesinu na ulaz dvora i stajaše tamo isukanog mača. Stadoh uz njega dok je iza nas jecala crnokosa Izolda.

Artur je pun sat ostao u kolibi, onda je izjurio napolje i pogledao Kilhuka i mene. Kao da je uzdahnuo, pa pored nas ušao u dvor. Nismo čuli šta je rekao, ali smo čuli Izoldin vrisak.

Kilhuk je zurio u kopljanike Kernova, pogledom preklinjući bar jednog od njih da ga izazove. Niko se nije ni makao. Silan, zatočnik, stajao je nepokretno kraj kapije sa velikim ratnim kopljem i svojim ogromnim mačem.

Izolda vrisnu ponovo, a onda Artur najednom kroči na sunčevu svetlost i povuče me za ruku. „Dođi, Derfele.“

„A šta je sa mnom?“, upita Kilhuk prkosno.

„Čuvaj ih, Kilhuče“, odgovori Artur. „Niko da ne uđe u dvor.“ On pođe odatle, a ja za njim. Nije govorio dok smo se peli uzbrdo od dvora, niti dok smo išli brdskim puteljkom i još ni reč nije bio izustio kad smo se popeli na najviši vrh litice. Stene su uranjale u more ispod nas, gde je voda udarala visoko o kamen, šaljući penu na istok po vetru koji nikad nije posustajao. Nad nama je sijalo Sunce, ali nad pučinom beše golem oblak i Artur je zurio u mračnu kišu koja je zasipala prazne talase. Vetar namreška njegov beli plašt. „Znaš li legendu o Ekskaliburu?“, upita me iznenada.

Bolje od tebe, pomislih, ali ne rekoh da je to sečivo jedan od Dragulja Britanije. „Znam, gospodaru“, rekoh pitajući se zašto li mi je postavio takvo pitanje u ovom trenutku, „da ga je Merlin zadobio u borbi snovima negde u Irskoj i da ga je dao tebi kraj Stena.“

„I rekao mi je da, ako se ikad nađem u velikoj nuždi, treba samo da isučem mač, zarijem ga u tlo i Gofanon će mi iz Zemlje seni doći u pomoć. Je li tako?“

„Jeste, gospodaru.“

„Hajde onda, Gofanone!“, zaurla u morski vetar dok je izvlačio veliko sečivo. „Hodi!“ I s tim pozivom on silovito zari mač u zemlju.

Galeb je kričao na vetru, more je šumelo na stenju dok se povlačilo natrag u dubinu i slani vetar nam je kovitlao ogrtiče, ali nikakav bog nije dolazio. „Nek mi bogovi oproste“, reče Artur konačno, zagledan u oštricu koja se njihala, „kako sam samo želeo da ubijem to debelo čudovište.“

„Pa zašto nisi?”, upitah oštro.

Neko vreme ništa nije rekao i video sam da suze liju niz njegove izdužene upale obaze. „Ponudio sam im smrt, Derfele”, reče, „brzu i bezbolnu.” Obrisa obaze i onda u iznenadnom naletu gneva šutnu mač. „Bogovi!” Pljunu na oštricu koja se tresla. „Koji bogovi?”

Izvukao sam Ekskalibur iz tla i očistio zemlju sa sečiva. Odbio je da primi mač natrag, pa ga ja s puno poštovanja spustih na sivu gromadu. „Šta će biti s njima, gospodaru?”, pitao sam.

On sede na drugi kamen. Dugo mi nije odgovarao, već je samo zurio u daleku kišu nad morem dok su mu suze padale niz lice. „Živeo sam, Derfele”, progovori najzad, „vodeći se zavetima. Ne umem drugačije. Gade mi se zaveti, kao što bi svim Ijudima trebalo, jer nas vezuju, sputavaju nam slobodu, a ko od nas ne želi da bude sloboden? Ali ako napustimo zakletve, napustili smo vođstvo. Padamo u haos. Jednostavno, padamo. Postajemo ravnii zverima.” Najednom nije mogao da govori dalje, već je samo jecao.

Gledao sam u suo ustalasano more. Gde li, zapitah se, nastaju ovi veliki valovi i gde li nestaju? „Pretpostavimo”, rekoh, „da je neka zakletva greška?”

„Greška?” Pogleda me, pa opet okreće oči moru. „Ponekad”, reče turobno, „zakletva ne može biti održana. Nisam mogao da spasem Banovo kraljevstvo, iako bog zna da sam pokušao, ali to nije moglo biti. I tako nisam ispunio tu zakletvu i za to ću platiti, ali nisam je prekršio voljno. Tek treba da ubijem Aelu i tu zakletvu moram da održim, ali još nisam pogazio zavet, samo sam odložio ispunjenje. Obećao sam da ću preoteti Henis Vajren od Diurnaha, i hoću. I možda je taj zavet bio greška, ali zarekao sam se. Eto ti odgovora. Ako je zakletva bila greška, i dalje si obavezani jer si se zarekao.” Obrisa lice. „Dakle, jednog dana moram okrenuti koplja na Diurnaha.”

„Ni na šta se nisi zakleo Marku”, rekoh gorko.

„Ni na šta”, složi se on, „ali Tristan jeste, i Izolda jeste.”

„Da li su njihove zakletve tvoja stvar?”, pitao sam.

Buljio je u svoj mač. Sivo sečivo, isprepleteno umršenim vijugama sa zmajevom glavom palacavog jezika, odražavalо je daleke oblake tamne boje škriljca. „Mač i kamen”, reče on tihom, pomislivši možda na trenutak kad će Mordred postati kralj. Naglo ustade i okreće leđa maču, zagledavši se ka zelenim brdima. „Recimo”, reče, „da se dve zakletve sukobe? Recimo da sam zaklet na borbu za tebe i za tvog dušmanina. Koju zakletvu treba da ispunim?”

„Onu koju si prvu dno”, rekoh, znajući zakon jednako dobro kao i on.

„A ako su obe date istovremeno?”

„Onda se prepustaš kraljevom sudu.”

„Zašto baš kraljevom?” Propitivao me je kao da sam unovačeni kopljaniк kog uči dumnonanskim zakonima.

„Zato što je zavet kralju”, rekoh pokorno, „iznad svih drugih i tvoja prva obaveza je prema njemu.”

„Tako je kralj”, kaza on plahovito, „čuvar naših zakletvi i bez kralja nema ničega osim zbrke sukobljenih zaveta.

Bez kralja nastaje haos. Sve zakletve vode ka kralju, Derfele, kralj je iznad svih naših obaveza i naši zakoni su u kraljevom posedu. Ako prkosimo kralju, Derfele, prkosimo redu. Možemo se boriti protiv drugih kraljeva, možemo ih i ubijati, ali samo zato što prete našem kralju i njegovom dobrom poretku. Kralj je narod, Derfele, i svi pripadamo kralju. Šta god ti ili ja radili, moramo podržati kralja.”

Znao sam da ne govori o Tristanu i Marku. Mislio je na Mordreda i ja se tada usudih da izgovorim neizrečenu misao, koja je tako teško pritiskala Dumnoniju svih ovih go« dina. „Ima onih, gospodaru“, kazao sam, „koji misle da ti treba da budeš kralj.“

„Ne!“, zaurla on u vetar. „Ne!“, ponovi nešto tiše, gledajući me.

Spustih pogled do mača na kamenu. „Zašto ne?“

„Zato što sam se zakleo Uteru.“

„Mordred“, rekoh, „nije za kralja. I ti to znaš, gospodaru.“

Okrenuo se i opet se zagledao u more. „Mordred je naš kralj, Derfele, i to je sve što ti i ja treba da znamo. On ima naše zakletve. Ne možemo mu suditi, on će suditi nama, a ako ti ili ja odlučimo da neko drugi treba da bude kralj, gde je tu red? Ako jedan čovek uzme tron na koji nema pravo, onda ga svako može uzeti. Ako ga ja otmem, zašto ga neko ne bi oteo meni? Sav red će nestati. Biće samo haosa.“

„Misliš da Mordred mari za red?“, bio sam ogorčen.

„Mislim da Mordred još nije propisno proglašen za kralja“, reče Artur. „Mislim da bi se mogao promeniti kad se kraljevske dužnosti svale na njega. Mislim da je verovatnije da se neće promeniti, ali iznad svega, Derfele, verujem da je on naš kralj i da ga moramo podneti jer je to ono što nam je dato, dopadalo nam se ili ne. Na čitavom ovom svetu, Derfele“, on iznenada zgrabi Ekskalibur i zavitla ga ukrug obuhvatajući ceo horizont, „u čitavom ovom svetu siguran je samo jedan red, kraljev red. Nikakvi bogovi. Oni su otisli iz Britanije. Merlin je mislio da će ih vratiti, ali pogledaj njega sada. Sensam kaže da njegov bog ima moć, i možda je i ima, ali ne nada mnom. Vidim samo kraljeve, a u kraljevima su sabrane naše zakletve i naše dužnosti. Bez njih, činili bismo samo mnoštvo divljih stvorova koji se kolju za svoje mesto.“ On gurnu Ekskalibur u korice. „Moram da podržavam kraljeve jer bismo bez njih bili u haosu, i zato sam rekao Tristanu i Izoldi da moraju na suđenje.“

„Suđenje!“, viknuh, pa pljunuh na tlo.

Artur me ljutito pogleda. „Optuženi su“, reče, „za krađu. Optuženi su za kršenje zaveta. Optuženi su za blud.“ Poslednja reč iskrivila mu je usta i on se okreće od mene da je ispljune u more.

„Oni se vole!“, pobunih se, a kad ne reče ništa, napadoh ga otvoreno. „A je li tebi suđeno, Arture, sine Uterov, kad si prekršio zavet? I to ne zakletvu Banu, već onu koju si položio kad si zaručen s Keinvin. Pogazio si zavet i niko te nije izveo pred sudije!“

On se okreće ka meni dok mu se gnev rasplamsavao i na tren sam mislio da će opet potegnuti Ekskalibur i napasti me, ali onda se stresao i umirio. Oči mu se opet ispunile suzama. Dugo nije progovarao, pa onda klimnu glavom. „Prekršio sam tu zakletvu, istina. Misliš da nisam zažalio zbog toga?“

„A Tristana nećeš pustiti da prekrši svoju?“

„On je lopov!“, zareža Artur na mene u gnev. „Misliš da treba da dopustimo godine upada preko granice zbog lopova koji bludniči sa svojom pomajkom? Mogao bi da razgovaraš sa seljanima na našoj granici i opravdaš smrt njihovih najbližih Tristanovom ljubavlju? Misliš da žene i deca treba da umiru zato što je princ zaljubljen? Je li to tvoja pravda?“

„Mislim da je Tristan naš prijatelj“, kazah, i kad ne dobih odgovor, pljunuh mu pred noge. „Ti si poslao po Marka, je li tako?“

Klimnuo je glavom. „Da. Poslao sam glasnika iz Iske.“

„Tristan je naš prijatelj“, urlao sam na njega.

On sklopi oči. „Ukrao je od kralja“, reče tvrdoglav. „Ukrao je zlato, ženu i ponos. Pogazio je zakletve. Njegov otac traži pravdu, a ja sam na pravdu zavetovan.“

„On je tvoj prijatelj“, nisam popuštao. „I moj!“

On otvori oči i zagleda se u mene. „Kralj dolazi meni, Derfele, i traži pravdu. Treba li da odreknem pravdu Marku zato što je star, debeo i ružan? Da li mladost i lepota zaslužuju da se zbog njih izvrće pravda? Za šta sam se borio sve ove godine, ako ne za to da pravda bude jednak deljena svima?“ Sad me je već ubedljivo. „Dok smo putovali ovde, kroz sva ona sela i gradove, jesu li ljudi bežali od naših mačeva? Ne! A zašto? Zato što znaju da u Mordredovoj kraljevini ima pravde. A sad, zato što je čovek legao sa ženom svog oca, ti bi da tu pravdu odbacim kao nezgodan teret?“

„Da“, rekoh, „jer je on prijatelj, a ako ih izvedeš na suđenje, biće proglašeni krivima. Nemaju šanse na suđenju“, bunio sam se ogorčeno, jer je Mark besednik.

Artur se tužno osmehnu sećanju koje sam namerno prizvao. To beše sećanje na naš prvi susret sa Tristanom, i taj susret takođe beše zbog pravde. Tada je umalo počinjena velika nepravda, jer je optuženi bio Besednik. Po našem pravu, dokazu koji da Besednik ne može se protivrečiti. Hiljadu ljudi bi se moglo zakleti u suprotno, ali njihovi dokazi nisu ništa prema reči gospodara, druida, sveštenika, oca koji govori o deci, darodavca koji govori o svom poklonu, device koja govori o svom devičanstvu, pastira koji govori o svojim životinjama ili osuđenog čoveka koji izgovara poslednje reči. A Mark je bio gospodar, kralj, i njegova je reč bila teža od reči princa ili kraljice. Nijedan sud u Britaniji ne bi oslobođio Tristana i Izoldu, i Artur je to znao. No Artur je bio zaklet da podržava zakon.

Ali na taj davni dan, kad je Ovejn gotovo izopao pravdu koristeći povlasticu Besednika da bi izrekao laž, Artur se pozvao na sud mačeva. U Tristanovo ime Artur se borio s Ovejnom i pobedio ga. „Tristan“, rekoh Arturu, „može da se pozove na sud mačeva.“

„To je njegovo pravo“, reče Artur.

„A ja sam njegov prijatelj“, rekoh hladno, „i mogu da se borim za njega.“

Artur je zurio u mene kao da spoznaje pravu dubinu mog neprijateljstva. „Ti, Derfele?“, upita.

„Boriću se za Tristana“, kazao sam ledeno, jer je on moj prijatelj. Kao što si i ti nekad bio.“

Zastao je na trenutak. „To je tvoje pravo“, reče naposletku, „ali ja sam učinio što mi je bila dužnost.“ On kreće, a ja sam ga pratilo na deset koraka udaljenosti; kad bi on usporio, usporavao sam i ja, kad bi se okrenuo prema meni, skrenuo bih pogled. Išao sam da se borim za prijatelja.

Artur kratko naredi Kilhukovim kopljanicima da otpuste Tristana i Izoldu do Iske. Tamo će, objavio je, biti održano suđenje. Kralj Mark neka da jednog sudiju, mi Dumnonci ćemo drugog.

Kralj Mark je bez reči seo u svoju stolicu. Tražio je da suđenje bude u Kernovu, ali je morao znati da to zaista nije važno. Tristan ne bi izašao na suđenje jer ga nikad ne bi preživeo. Mogao je da se prepusti jedino sudu mačeva.

Princ dođe do vrata dvora i tu se suoči s ocem. Markovo lice nije odavalо ništa. Tristan je bio bled, a Artur je stajao oboren glave kako ne bi morao da gleda nijednog od njih.

Tristan nije nosio oklop niti štit. Crna kosa s ratničkim prstenovima beše mu začešljana unazad i uvezana trakom bele tkanine, koju mora da je otrgao s Izoldine haljine. Imao je na sebi košulju, čakšire, čizme i mač za pojasm. Prešao je pola puta do oca i tu zastao. Isukao je mač, zagledao se u očeve neumoljive oči, pa zario oštricu u zemlju. „Okušaću se na sudu mačeva“, zatraži.

Mark sleže ramenima i načini bezvoljan pokret rukom, koji pokrete Silana. Tristan je očigledno poznavao zatočnikovo umeće, jer je uznemireno gledao kako div s bradom do pojasa skida ogrtač. Silan zabaci crnu kosu s istetovirane sekire na čelu, pa natuče gvozdjeni kalpak. Pljunu u dlanove, protrlja ih, te lagano priđe i obori Tristanov mač na tlo. Time je prihvatio dvoboј.

Isukah Hajvelban. „Ja ču se boriti za Tristana“, čuo sam sebe gde govorim. Bio sam čudnovato nemiran, i to nije bila samo uznenirenost koja je prethodila borbi. Beše to strah od silne struje koja je uticala u moj život, struje koja me je odvajala od Artura.

„Ja ћу се борити за Tristana“, упаде Kilhuk. Пришао је и стао уз мене. „Имаš ћерке, будало“, промрмља.

„Imaš ih i ti.“

„Ali ћу ја затуći ову брадату крастаћу брže од теbe, саксонска врећо creva“, реће Kilhuk с Ijubavlju. Tristan стаде између нас и побуни се, рекавши да ће се са Silanom борити сам, да је то njегова борба и ничија виše, али Kilhuk зareža на njега да се врати у dvor. „Obarao sam ljude dvaput veće od tog брадатог klipana“, реће Tristanu.

Silan izvuče mač iz korica i zaseče vazduh. „Jedan od vas“, reče, „ne marim koji.“

„Ne!“, iznenada povika Mark. On pozva Silana i još dvojicu kopljaničkih tri čoveka klekoše kraj Markove stolice slušajući upute svog kralja.

I Kilhuk i ja nagađali smo da Mark naređuje trojici ratnika da se bore protiv nas trojice. „Ja ću kopile s dugom bradom i prljavim čelom“, odluči Kilhuk, „ti uzmi ono crvenokoso pseće govno, a moj gospodar princ može da nataknje na ražanj čelavog. Čas posla, a?“

Izolda se izvuče iz dvora. Bila je prestravljenia što je u Markovom vidokrugu, ali je prišla da zagrli Kilhuka i mene. Kilhuk je zanjiha u naručju, dok ja klekoh i poljubih tananu bledu ruku. „Hvala vam“, rekla je svojim tihim glasom sene. Oči joj behu crvene od suza. Podigla se na prste da poljubi Tristana i onda, uz jedan prestrašen osvrt na svog muža, nestade u senkama dvora.

Mark diže tešku glavuru s okovratnika tuljanovog krvnog „Sud mačeva“, reče glasom punim dosade, „zahteva jednog borca protiv drugog. Uvek je bilo tako.“

„Onda šalji svoje curice jednu po jednu, gospodare kralju“, povika Kilhuk, „pa ču da ih ubijam jednu po jednu.“

Mark odmahnu glavom. „Jedan čovek, jedan mač“, bio je uporan, „a moj sin je tražio to pravo, tako da će se on boriti.“

„Gospodare kralju“, rekoh, „običaj kaž

mačeva. Ja, Derfel Kadarn, tražim to pravo.“
„Ne znam za takav običaj“, slaga Mark.
„Artur zna“, rekoh grubo. „Borio se za tvog sina na sudu mačeva, a ja će se boriti za njega

Mark okrete svoje krmeljive oči Arturu, ali ovaj odmahnu glavom kao da kaže kako ne želi da ima išta sa raspravom. Mark vradi pogled na mene. „Prestup mog sina je prljav“, reče, i uključi se u raspravu.

„Ja ću ga braniti!“, rekao sam, pa onda Kilhuk stade uz mene i zape da se on hori za Tristana. Kralj nas samo pogleda, pa podiže ruku i umorno mahnu.

Kopljanici Kernova po uputstvima crvenokosog čoveka i čelavog ratnika sastaviše živi zid na kraljev znak. Bio je to zid od dve vrste ljudi, i dok su oni u prednjoj držali štitove čvrsto pripajene, oni iz druge ih podigoše da zaštite glave saboraca iz prednjeg reda. Onda, na zapovest baciše koplja na zemlju.

„Kopilad“, reče Kilhuk, jer je shvatio šta se spremi. „Da ih razbijemo, gospodaru Derfele?“, upita me.

„Da ih razbijemo, gospodaru Kilhuče“, rekoh osvetoljubivo.

Beše četrdeset ratnika Kernova, a nas trojica. Četrdesetorica se zanjihaše lagano se primičući u zaključanom živom zidu, oprezno nas motreći ispod ivica kalpaka. Nisu nosili koplja niti su isukali mačeve. Nisu dolazili da nas ubiju, već da nas zadrže.

Kilhuk i ja smo jurišali. Nisam imao potrebe da probijam živi zid godinama, ali staro ludilo me je obuzelo dok sam urlao ime Bela, pa prizvah Keinvina i sunuh oštricom ka očima čoveka pred sobom i, kad on vrdnu u stranu, uglavih rame u zazor između njegovog štita i štita njegovog suseda.

Zid popusti i urlao sam u trijumfu dok sam balčakom Hajvelbana udarao potiljak jednog od ljudi, pa opet ubo nasumice da proširim jaz. U bici bi do sada moji ljudi već nadirali za mnom, razgrtali štitove i zalili tlo dušmanskom krvlju, ali nisam imao nikoga za sobom, niti ikakvo oružje da mi zapreti, samo štitove i još štitova, pa iako sam se vrteo u krug, dok je sečivo Hajvelbana siktalo unaokolo, ti štitovi su se neumitno primicali. Nisam se usuđivao da ubijem nijednog kopljanika, jer bi to bilo nečasno pošto su namerno odbacili oružje, a bez toga mogao sam sumo pokušati da ih zaplašim. Ali znali su da neću ubijati i tako me je sve uži prsten štitova okruživao. Na kraju je gvozdeno ispupčenje jednog štita zaustavilo Hajvelban i najednom su me štitovi Kernova odasvud čvrsto pritiskali.

Čuo sam oštru Arturovu zapovest i pretpostavio da su neki od Kilhukovih i mojih kopljanika hteli da pomognu svojim gospodarima, ali Artur ih je zadržao. Nije želeo krvav okršaj Kernova protiv Dumnonije, već samo da ovaj tužni posao bude okončan.

Kilhuk je bio zarobljen kao i ja. Podsmevao se onima koji su ga držali, nazivao ih decom, psima i crvima, ali ljudi Kernova su imali svoja naređenja. Nisu smeli da povrede nijednog od nas, već samo da nas čvrsto drže svojom težinom i štitovima i tako smo, kao i Izolda, mogli samo da gledamo kako zatočnik Kernova korača polako, nisko spuštenog mača, i klanja se svom princu.

Tristan je znao da će umreti. Skinuo je traku s kose i vezao je oko oštice mača; poljubio je tkaninu. Onda je is pružio mač, dotakao zatočnikovo sečivo i odskočio napred napavši.

Silan je odbio napad. Zvezket mačeva odjeknuo je među palisadama jednom, pa ponovo kad je Tristan napao drugi put udarivši hitro naniže, ali Silan ga opet odbi. Radio je to s lakoćom, gotovo se dosađivao. Još dvaput je Tristan napadao i pri tom nastavljao da udara sečimice i da bode što je brže mogao, očajnički pokušavajući da izmori Silana i probije mu odbranu, ali izmorio je jedino vlastitu ruku: u trenutku kad je zastao da uzme dah i zakoračio unazad, zatočnik je zamahnuo.

Taj udarac je bio tako valjan. Bio je čak prelep, ako čovek mari da vidi dobro rukovanje mačem. Bio je i milosrdan, jer je Silan uzeo Tristanovu dušu za treptaj oka. Princ čak nije imao kad ni da se osvrne ka svojoj ljubavi u senovitom dovratku dvora. Samo je zurio u svog

krvnika, crveno je kuljnulo iz rasečenog grla i obojilo njegovu belu košulju, onda mu je mač ispaо kad se začuo grgoljavi, hripavi samrnički ropac. Ispustivši dušu, samo se skljokao.

„Dobio si pravdu, gospodare kralju“, reče Silan sumorno iščupavši mač iz Tristanova vрata i odlazeći odatle. Kopljanci koji su me okruživali nisu se usudili da me pogledaju u oči, samo se povukoše. Podigoh Hajvelban i pogled na njegovu sivu oštricu beše zamagljen mojim suzama. Čuo sam Izoldine vriske dok su ljudi njenog muža ubijali šest kopljnika koji su pratili Tristana; sad su zgrabili svoju kraljicu. Sklopio sam oči.

Nisam htio da pogledam Artura. Nisam htio da govorim s Arturom. Otišao sam do rta i tamo se pomolio svojim bogovima, preklinjao ih da se vrate u Britaniju, a dok sam se molio, ratnici Kernova odvedoše kraljicu do slanih jezera, gde su dva tamna broda čekala. Ali nisu je poveli sa sobom u Kernov. Princeza od Ui Liatina, to dete od petnaest leta koje je bosonogu skakalo u talase, glasa nalik na šapat seni, šapat duše pomorca što jaše na morskim vetrovima, vezano je za stub; oko nje su nagomilali drva naplavljena na obalu Halkuma. Tu, pred nemilosrdnim očima njenog muža, spalili su je živu. Telo njene ljubavi izgorelo je na istoj lomači.

Nisam htio da pođem nazad sa Arturom. Nisam htio ni reč da mu kažem. Pustio sam ga da ide i proveo noć u mračnom starom dvoru u kom su ljubavnici spavalii. Onda sam otpotovao kući u Lindinis i tada priznao Keinvin za davni pokolj u vresištu, kad sam ubijao nevine da bih održao zavet. Ispričao sam kako je Izolda gorela. Gorela i vrištala dok je njen muž gledao.

Keinvin me je zagrlila. „Zar nisi znao da Artur može biti tako tvrd?“, pitala je tiho.

»Ne.“

„On je sve što stoji između nas i užasa“, rekla je Keinvin, „kako bi mogao biti išta osim tvrd?“

Cak i sada, sklopljenih očiju, ponekad vidim to dete kako izlazi iz mora, nasmešenog lica, tanog tela ispod priplijene bele haljine, ruku koje posežu za čovekom kog voli. Ne mogu čuti krik galeba a da mi se pred očima ne pojavi ona, jer progoniće me do dana moje smrti, a potom, gde god da moja duša ode, ona će biti tu: dete ubijeno za kralja, po zakonu, u Kamelotu.

III

Lanselota nisam video mnogo godina posle Zakletve okruglog stola, niti ikoga od njegovih prišipetlji. Amhar i Loholt, Arturovi blizanci, živeli su u Lanselotovoj prestonici Venti, gde su zapovedali odredima kopljanički, ali izgleda da su se jedine njihove bitke odlgravale u krčmama. Dinas i Lavejn takođe su se nastanili u Venti, u kojoj su vodili hram posvećen rimskom bogu Merkuru, i njihove ceremonije behu takmac službama održavanim kraj Lanselotove palate, u crkvi koju je osveštao biskup Sensam. Sensam je bio čest gost u Venti i vraćao se s izveštajima da narod Belga izgleda sasvim zadovoljno pod Lanselotom, što je, po našem mišljenju, značilo da se nisu digli na ustanak.

Takođe, Lanselot i njegovi pratioci često su posećivali Dumnoniju, najčešće prelazeći granicu samo da bi stigli do Morske palate, ali su povremeno putovali i do Durnovarije da bi prisustvovali nekoj velikoj gozbi. Ja sam se jednostavno klonio takvih svečanosti ako bih čuo da dolaze, a ni Artur ni Ginevra nisu zahtevali da se pojavim, niti sam bio pozvan na veliki sprovod kad je umrla Lanselotova majka Ilejn.

Lanselot, ako ćemo pravo, nije bio rđav vladalac. Nije on bio Artur, nije se zamarao valjanim zakonima, pravičnim porezima ili stanjem drumova, preko toga je jednostavno prelazio, ali kako ni pre njega niko nije brinuo o tome, to se ni razlika nije primećivala. Lanselot je, kao i Ginevra, brinuo samo o svom blagostanju i, po ugledu na nju, podigao je raskošnu palatu punu kipova, blistavo okrećenih zidova i, naravno, ispunjenu neobičnom zbirkom ogledala u kojima se mogao diviti svom beskrajnom odrazu. Novac za tu raskoš ubiran je od poreza, a ako su porezi i bili veliki, uzvratio je oslobođivši zemlje Belga saksonskih pljačkaša. Serdik je, začudo, održao reč datu Lanselotu i zastrašujući saski kopljaniči nisu harali bogatim seoskim imanjima Lanselotovog gospodarstva.

Ali nisu ni morali da upadaju jer ih je Lanselot pozvao da dođu i žive u njegovom kraljevstvu. Narod se sklonio s te zemlje za dugih godina ratova i ogromna prostranstva dobrih polja zarasla su u šiprag. Lanselot je tako pozvao naseljenike iz Serdikovog naroda da iskrče polja. Sasi su se zakleli na odanost Lanselotu, načinili krčevine, podigli nova sela, plaćali poreze, a čak su i njihovi kopljaniči ušli u kraljeve odrede. Njegovu dvorskiju stražu, čuli smo, sad su činili samo Sasi. Saksonska garda, tako ih je zvao, a birao ih je po visini i boji kose. Tih godina ih nisam viđao mada sam se na koncu sreо s njima: svi su bili visoki plavokosi ljudi, naoružani sekirama uglačanim tako da su se u njima mogli ogledati. Govorkalo se da Lanselot plaća danak Serdiku, ali je Artur to ljutito porekao kad smo ga na Veću zapitali da li je to istina. Artur nije odobravao što su saksonski doseljenici pozvani na britsku zemlju, ali to je, reče, na Lanselotu da odluči, ne na nama, i bar je u zemlji mir. Mir je, izgleda, opravdavao sve.

Lanselot se čak hvalisao da je svoju Saksonsku gardu preveo u hršćanstvo. Njegovo krštenje, izgleda, nije bilo samo predstava - on ga je ozbiljno shvatio, bar mi je Galahad tako

rekao prilikom jedne od svojih čestih poseta Lindinisu. Opisao je crkvu koju je Sensam sazidao kraj palate u Venti i rekao mi da svakog dana poje hor, a družina sveštenika slavi Hristove tajne. „Sve je to vrlo lepo”, rekao je zamišljeno Galahad. To se zbilo pre nego što sam video pomamu u Iski i nisam imao pojma da je na delu takva mahnitost, pa ga nisam ni pitao da li se to dešava u Venti i da li njegov brat ohrabruje dumnonske hrišćane da ga prizivaju kao oslobođioca.

„Je li hrišćanstvo promenilo tvog brata?”, pitala je Keinvin.

Galahad je posmatrao poigravanje njenih ruku dok je preslicu omotavala nitima vune sa vretena. „Ne”, priznao je. „Misli da je dovoljno pomoliti se jedanput na dan, a onda se ponaša kako hoće. Ali avaj, mnogi hrišćani su takvi.”

„A kako se ponaša?”, upita Keinvin.

„Loše.”

„Hoćeš li da izađem iz odaje”, slatko ga zapita Keinvin, „pa da ti to ispričaš Derfelu, a da me ne posramiš? Onda mi on može reći sve kad odemo u postelju.”

Galahad se nasmeja. „Dosadno mu je, gospo, i dosadu ubija kao i obično. Lovi.”

„Kao i Derfel, kao i ja. Lov nije loš.”

„Lovi devojke”, reče Galahad mrko. „Nije loš prema njima, ali u suštini nemaju mnogo izbora. Nekima se to dopada i one postaju prilično imućne, ali takođe postaju i njegove kurve.”

„Zvuči kao ponašanje većine kraljeva”, kaza Keinvin suvo. „Je li to sve što čini?”

„Provodi sate sa ona dva bedna druida”, reče Galahad, „i niko ne zna zašto bi hrišćanski kralj to radio, a on kaže da je samo prijateljstvo posredi. Podstiče svoje pesnike na rad, skuplja ogledala i posećuje Ginevru u Morskoj palati.”

„Zašto?”, upitah.

„Razgovora radi, tako kaže.” Galahad sleže ramenima. „Kaže da pričaju o veri. Ili pre, svađaju se zbog nje. Ona je postala veoma privržena.”

„Privržena Izis”, kaza Keinvin s neodobravanjem. U godinama posle Zakletve okruglog stola slušali smo o tome kako se Ginevra sve više i više prepusta obredima svoje vere; pričalo se da je Morska palata sada jedno ogromno svetilište posvećeno Izis, a Ginevrine družbenice, sve izabrane po ljupkosti i lepoti, behu boginjine obrednice.

„Vrhovna boginja”, reče Galahad dobro pazeći da se prekrsti kako bi pagansko zlo zadržao podalje. „Ginevra očito veruje da boginja ima nesagledivu moć koja se može uplesti u ljudske odnose. Nezamislivo je da se Arturu to dopada.”

„Njemu sve to dosađuje”, kaza Keinvin odmotavajući poslednju nit sa vretena i odlažući ga u stranu. „Jedino što zna o tome”, nastavila je, „jeste to da Ginevra neće s njim da razgovara ni o čemu osim o svojoj religiji. Mora da mu je to užasno naporno.” Taj naš razgovor vodio se pre nego što je Tristan prebegao u Dumnoniju s Izoldom, dok je Artur još bio dobrodošao gost u našem domu.

„Moj brat kaže da je opčinjen njenim zamislima”, reče Galahad, „a možda i jeste. Tvrdi da je ona najpametnija žena u Britaniji i veli da se neće ženiti dok ne nađe još jednu takvu.”

Keinvin se nasmeja. „Onda je dobro što je ostao bez mene. Koliko mu je godina sada?”

„Trideset i tri, mislim.”

„Tako je drevan!”, reče Keinvin osmehnuvši se meni, jer sam bio samo godinu mlađi. „Šta se desilo s Ade?”

„Rodila mu je sina i umrla.”

„Ne!”, uzviknu Keinvin, kao i uvek uznemirena kad bi čula za smrt na porođaju. „I kažeš da on sad ima sina?”

„Kopile”, reče Galahad zlovoljno. „Peredur ga zovu. Četiri mu je godine i nije loš dečačić. Uistinu, baš mi je drag.”

„Da li se ikad rodilo dete koje ti nisi zavoleo?”, upitah ga suvo.

„Četkoglavi”, reče on i svi se nasmešismo tom starom nadimku.

„Zamisli, Lanselot ima sina!”, kaza Keinvin s iznenađenjem i onim značajem koji žene uvek pridaju takvim vestima. Meni postojanje još jednog kraljevskog kopileta nije bilo nimalo upečatljivo, ali muškarci i žene, primetio sam, takve stvari dočekuju različito.

Galahad se poput svog brata nikad nije ženio niti je posedovao ikakvu zemlju, ali bio je srećan što služi kao Arturov izaslanik. Pokušavao je da održi Bratstvo Britanije u životu, mada sam uvideo da je ta dužnost skrajnuta za kratko vreme, i on je putovao kroz sva britska kraljevstva, nosio poruke, rešavao sukobe i koristio svoje kraljevsko poreklo da primiri razmirice koje je Dumnonija imala s drugim zemljama. Galahad je bio taj koji je odlazio u Demetiju da zauzda upade Oengusa Mekajrema u Povis i on je posle Tristanove smrti odneo vest o Izoldinom usudu njenom ocu. Posle toga ga nisam video mnogo meseci.

Trudio sam se da ne vidam ni Artura. Bio sam previše kivan na njega, nisam odgovarao na njegova pisma niti sam odlazio na sastanke Veća. On je dvaput dolazio u Lindinis u mesecima posle Tristanove smrti i oba puta ja sam bio hladno uljudan, ostavivši ga što sam brže mogao. On je dugo razgovarao s Keinvin i ona je pokušala da nas pomiri, ali ja nisam mogao iz glave da istresem sliku deteta koje umire u plamenu.

Ali nisam mogao ni sasvim da odbacim Artura. Do Mordredovog drugog zakraljenja preostalo je još samo nekoliko meseci i valjalo ga je pripremiti. Takvi obredi održavali su se na Kaer Kadarnu, odmah na istok od Lindinisa, te smo Keinvin i ja neizbežno bili uvučeni u pripreme. Čak se i Mordred zainteresovao, verovatno zato što je shvatio da će ga ta ceremonija oslobođiti svih stega. „Moraš da od lučiš”, kazao sam mu jednog dana, „ko će te proglašiti kraljem.”

„Pa Artur će, valjda?”, pitao je mrzovoljno.

„Obično to radi druid”, objasnih mu, „ali ako želiš hrišćanski obred, moraš izabrati Emrajsa ili Sensama.”

On sleže ramenima. „Sensam, prepostavljam.”

„Onda ga moramo posetiti”, rekoh.

Pošli smo jednog hladnog dana, sredinom zime. Imao sam i druga posla u Ajnis Vidrinu, ali najpre otidoh s Mordredom do hrišćanskog hrama, gde nam sveštenik reče da biskup Sensam drži misu i da moramo pričekati. „Da li on zna da mu je kralj ovde?”, pitao sam.

„Reći će mu, gospodaru”, odvrati sveštenik i odgega se preko zaleđenog dvorišta.

Mordred je tumarao naokolo i zastao kraj majčinog groba kraj kog je, čak i po toj ciči, klečalo desetak hodočasnika. Beše to vrlo prosta grobnica, samo niska humka i kameni krst sa olovnom urnom koju je Sensam postavio za ponude hodočasnika. „Biskup će uskoro doći”, kazao sam. „Da sačekamo unutra?”

Odmahnuo je glavom i zagledao se u nisku zemljanoj humku. „Trebalo je da dobije bolji grob”, reče.

„Mislim da je to istina”, složio sam se, iznenađen što je uopšte progovorio. „Ti ga možeš podići.”

„Bilo bi bolje”, reče kivno, „da su joj drugi ukazali poštovanje.”

„Gospodare kralju”, kazao sam, „bili smo prezauzeti spasavanjem njenog deteta da bismo brinuli o kostima. Ali u pravu si, bili smo nemarni.”

Neraspoloženo je čušnuo nogom urnu, pa zavirio unutra da vidi ono malo darova što su ostavili hodočasnici. Oni što su se molili oko humke behu se povukli, ne iz straha od Mordreda, kog verovatno nisu ni prepoznali, već zato što je gvozdeni amulet oko mog vrata govorio da sam paganin. „Zašto je pokopana?”, upita me Mordred iznenada. „Zašto nije spaljena?”

„Zato što je bila hrišćanka”, rekoh, krijući svoj užas zbog tolikog neznanja. Objasnih mu da hrišćani veruju kako će njihova tela oživeti na dan poslednjeg Hristovog dolaska, dok mi pagani uzimamo nova obličja u Zemlji seni i zato nam naše trupine ne trebaju; spaljujemo ih, ako možemo, da nam duh ne bi lutao zemljom. Ako ne možemo da napravimo pogrebnu lomaču, spaljujemo kosu pokojnika i odsecamo mu jedno stopalo.

„Podići ču joj kriptu”, reče on kad sam završio svoje teološko izlaganje. Upita me kako mu je majka umrla i ja mu ispričah celu priču: kako je prevrtljivi Gundleus od Silurije oženio Norvenu, pa je ubio kad je klekla pred njega. I rekao sam mu kako se Nimju osvetila Gundleusu.

„Ta veštica”, kaza Mordred. Plašio se Nimju, što i nije čudo jer je bila sve strašnija, sve usukanija i sve prljavija. Sad je bila usamljenik, životarila je na ostacima Merlinovog imanja gde je bajala svoje vračke, palila vatre svojim bogovima i imala malo posetilaca, mada bi s vremena na vreme nenajavljeni banula u Lindinis da popriča s Merlinom. Pokušavao bih da je nahranim prilikom tih retkih poseta, deca bi bežala od nje, a ona bi samo otišla, mrmljajući sebi u bradu, divljeg pogleda u onom jednom oku, odore prljave od blata i pepela, crne kose ulepštjene štrokom. Sa svog visokog pribižišta na Hridi morala je da gleda kako hrišćanski hram u podnožju sve više raste, jača i biva sve bolje uređen. Stari bogovi, mislio sam, brzo gube Britaniju. Sensam je, naravno, očajnički iščekivao da Merlin umre, pa da se sam dočepa Hridi i podigne crkvu na njenom vatrom nagrđenom vrhu, ali Sensam nije znao da je sva Merlinova zemlja teslimljena meni.

Mordred je stajao kraj groba i čudio se sličnosti imena moje najstarije kćeri i svoje pokojne majke, pa mu rekoh da su Keinvini i Norvena bile rođake. „Morvena i Norvena su stara imena iz Povisa”, objasnio sam.

„Da li me je volela?”, upita Mordred i nesklad tih reči s njegovim usnama natera me da promislim. Možda je Artur u pravu. Možda će Mordred dorasti svojim odgovornostima. Svakako, svih tih godina otkad sam znao za njega, nismo tako ljudski razgovarali.

„Veoma te je volela”, rekoh mu, i to beše istina. „Nikad nisam video tvoju majku srećniju”, nastavio sam, „nego kad si ti bio uz nju. To je bilo tamo gore.” Pokazah u crni oziljak od vatre, tamo gde su Merlinov dvor i kula za snove nekad stajali na Hridi. Tamo je Norvena ubijena, a Mordred otet od nje. Bio je beba tada, mlađi čak nego što sam ja bio kad su me odvojili od moje majke Erse. Je li Ersa još živa? Još nisam otišao u Siluriju da je pronađem, i ta omaška me je ispunila osećanjem krivice. Dotakoh gvozdenu amajliju o vratu.

„Kad umrem”, reče Mordred, „želim da budem pokopan u istom grobu s majkom. I sam ču načiniti grobnicu. Kriptu od kamena s našim telima dignutim na pijedestal.”

„Moraš govoriti s biskupom”, kazao sam. „Siguran sam da će učiniti sve da ti pomogne.” Sve dotle, pomislih bezbožno, dok ne mora da plati posvećenu kriptu.

Okretoh se čuvši Sensama kako žuri preko trave. Naklonio se Mordredu, pa meni poželeo dobrodošlicu u hram. „Nadam se da si došao u potrazi za istinom, gospodaru Derfele?”

„Došao sam da posetim ono svetilište”, kazao sam, pokazujući Hrid, „ali moj gospodar kralj ima neka posla s tobom.” Ostavih ih nasamo i povedoh konja uz Hrid, mimošavši grupu hrišćana koji su se danju i noću molili u podnožju Hridi da njeni paganski žitelji odu odatile. Otrpeh njihove uvrede, pa se uspeh uz strmo brdo i videh da je kapija otpala i sa poslednje šarke. Vezah konja za kolac u ostacima palisade, pa uzeh zavežljaj odeće i koža koje je Keinvin poslala da se jadni živalj što je delio utočište s Nimju ne bi smrzavao po gadnom vremenu. Dadoh Nimju odeću i ona je nemamo odbaci u sneg, dočepa me za rukav i odvuče u svoju novu kolibu, podignutu tačno tamo gde je nekad stajala Merlinova kula za snove. Koliba je zaudarala tako odurno da se zagrcnuh, ali ona nije bila svesna tog groznog vonja. Beše to studen dan, susnežica je tukla nošena vlažnim vetrom s istoka, ali ja bih radije stajao na ledenom pljusku nego podnosio smrad udžerice. „Gledaj”, kazala je ponosno i pokazala mi kazan - ne Kazan, već samo običan, okrpljeni gvozdeni kazan koji je visio s krovne grede pun neke tamne tečnosti. Grančice imele, krila šišmiša, zmijski svlak, slomljen jelenski rog, svežnjevi bilja, sve je to takođe visilo sa greda tako niskih da sam morao gotovo da se presamitim da bih ušao u kolibu, u kojoj je dim štipao oči. Go čovek ležao je na daskama u najdaljem senovitom kutu i žalio se što sam ja tu.

„Umukni”, skresa Nimju i štapom promeša tamnu tečnost koja se blago pušila nad malom vatrom, mnogo bogatijom dimom nego toplotom. Muljala je po kazanu, našla što je tražila i štapom izvukla to iz tečnosti. Videh ljudsku lobanju. „Sećaš se Balisa?”, upita me Nimju.

„Svakako”, odgovorio sam. Balis je bio druid, starac u doba moje mladosti, sad već odavno mrtav.

„Spalili su njegovo telo”, kaza mi Nimju, „ali ne i glavu, a glava druida, Derfele, ima užasnu moć. Čovek mi ju je doneo prošle nedelje. Držao ju je u buretu pčelinjeg voska. Kupila sam bure od njega.”

To je značilo da sam glavu platio ja. Nimju je večito kupovala predmete okultnih moći: posteljicu mrtvorodenčeta, zube zmaja, komadić hrišćanskog magičnog hleba, vilovnjačke strelice, sad i glavu mrtvaca. Imala je običaj da dođe u palatu i traži novac za te bezvredne stvari, ali ja sam sad nalazio da je lakše ostaviti joj pomalo zlata, makar i spiskala metal na sve te nastrane kupovine. Jednom je dala celu zlatnu polugu za leš jagnjeta rođenog s dve glave, pa ga prikovala za palisadu naspram hrišćanskog hrama i tu ga ostavila da trune. Nije mi se dalo da pitam koliko je platila bure voska s mrtvačevom glavom. „Očistila sam vosak i raskuvala meso s lobanje u loncu.” To je delom objašnjavalo gadan zadah kolibe. „Nema moćnijeg proročanstva”, reče ona dok joj je jedino oko svetlucalo u tamnoj kolibi, „od onog koje daje druidova glava kad proključa u loncu s mokraćom i deset smeđih biljaka Krom Daba.” Ona pusti lobanju koja nestade pod tamnom površinom tečnosti. „Sad čekaj”, naredi mi.

U glavi mi se vrtelo od dima i smrada, ali sam poslušno čekao dok je tečnost drhtala, blistala i nazad se slegla, pretvorivši se u tamni odsjaj, gladak kao dobro ogledalo, s tek ponekim pramičkom pare koji se dizao s crne površi. Nimju se nadvi nad nju i zadrža dah. Znao sam da čita znamenja s površine tečnosti. Čovek na daskama se gadno zakašlja, zatim slabašno povuče pohabano čebe donekle prikrivši golotinju. „Gladan sam”, cvileo je. Nimju se nije obazirala.

Čekao sam. „Razočarana sam tobom, Derfele”, reče Nimju iznenada, namreškavši površinu dahom.

„Zašto?”

„Vidim da je kraljica spaljena na obali. Volela bih da imam njen pepeo, Derfele”, prekori me. „Umela bih da ga upotrebim”, nastavila je. „Trebalo je to da znaš.” Ona ućuta, a ni ja nisam progovarao. Tečnost se opet umirila i, kad Nimju opet progovori, začu se stran, dubok glas; površina tečnosti nije se ni zamaglila. „Dva kralja će doći na Kadarn”, rekla je, „ali će tamo vladati čovek koji nije kralj. Mrtvi će se venčavati, izgubljeno će se vratiti na svetlost, a mač će pasti na vrat deteta.” Onda zavrišta jezivo, uplašivši nagog čoveka koji se panično odvruče što je dalje mogao, skupivši se s rukama preko glave. „Reci to Merlinu”, kaza mi Nimju svojim uobičajenim glasom. „On će znati šta to znači.”

„Preneću mu”, obećah.

„I reci mu”, kazala je s očajničkim žarom ščepavši mi mišicu rukom nalik na kandžu skorelu od prljavštine, „da sam videla Kazan u tečnosti. Kaži mu da će biti upotrebljen uskoro. Uskoro, Derfele! Reci mu to.”

„Hoću”, rekoh i onda, nesposoban da više trpim smrad, otrogoh se njenom stisku i vratih se na ledenu kišu.

Izašla je za mnom i zadigla skut mog ogrtača da se sakrije od susnežice. Pratila me je do razvaljene kapije čudnovato vesela. „Svi misle da gubimo bitku, Derfele”, govorila je, „svi misle da ovi prljavi hrišćani preuzimaju zemlju. Ali nije tako. Kazan će se uskoro otkriti, Merlin će ustati i moć će biti oslobođena.”

Zastao sam kod kapije i zagledao se naniže u grupu hrišćana koji su se stalno okupljali ispod Hridi da raširenih ruku izgovaraju svoje neobične molitve. Sensam i Morgana uredili su da budu тамо kako bi neprestane molitve oterale pagane s vatrom unakaženog vrha Hridi. Nimju je prezrivo piljila u tu grupu. Neki od hrišćana su je prepoznali i počeli da se krste. „Misliš da hrišćanstvo pobeduje, Derfele?”, upita me.

„Plašim se da je tako”, odvratih slušajući gnevne krike iz podnožja Hridi. Setih se pomamnih vernika iz Iske i zapitah se koliko ćemo dugo moći da obuzdavamo te užasne fanatike. „Zaista se plašim”, kazao sam tužno.

„Hrišćanstvo ne pobeđuje”, reče Nimju prezrivo. „Gledaj.” Izvukla se ispod mog ogrtača i zadigla prljavu haljinu da izloži svoju jadnu golotinju pogledima hrišćana, pa onda bezočno cimnu kukovima u njihovom pravcu i ispusti otegnut vrisak koji je zamro na vetrusko dok je spuštalas haljinu. Neki od hrišćana se prekrstiše, ali većina po nagonu načini paganski znak protiv zla desnom rukom i pljunu na tlo. „Vidiš?”, reče ona smešeći se, „još veruju u stare bogove. Još veruju. A uskoro, Derfele, imaće dokaz. Reci to Merlinu.”

Rekao sam Merlinu. Stajao sam pred njim i izveštavao ga da će dva kralja doći u Kadarn, ali da će tamo vladati čovek koji nije kralj, da će se mrtvi venčavati, da će se izgubljeno vratiti na svetlost i da će mač pasti na vrat deteta.

„Reci to još jednom, Derfele”, zatraži on, zaškiljivši odozdo u mene i milujući matoru prugastu mačku koja mu se ispružila na krilu.

Ponovio sam to svečanim glasom, pa dodao da je Nimju obećala kako će se Kazan uskoro ukazati i da je njegov užas blizu. Nasmejao se, zavrteo glavom, pa se opet nasmejao. Umirivao je mačku na krilu. „Kažeš da ima glavu druida?”, upita.

„Balisovu glavu, gospodaru.”

Golicao je mačku ispod brade. „Balisova glava je spaljena, Derfele, pre mnogo godina. Spaljena, pa smravljen u pepeo tako da ništa ne ostane. Znam jer sam ja to učinio.” Sklopio je oči i zaspao.

Narednog leta, u doba punog meseca, kad je drveće oko podnožja Kaer Kadarna bilo teško od lišća, u jutro kad je Sunce kao blistavi dragi kamen bacalo zrake na živice obrasle ugojkom, ladoležom i vrbovicom, proglašimo Mordreda našim kraljem na drevnom vrhu Kaera.

Stara tvrđava Kaer Kadarn zvrjala je prazna većim delom godine, ali i dalje je to bio breg kraljeva, svečano mesto za rituale i kraljevsko ognjište Dumnonije; bedemi su bili održavani, čvrsti, ali je unutrašnjost tvrđave činio jadan skup istrulelih krovnjara, okupljenih oko visokog uzanog dvora, staništa ptica, ljljaka i miševa. Taj dvor zauzimao je niži deo prostrane zaravni na vrhu Kaer Kadarna, dok je na višem delu, prema zapadu, stajao krug lišajevima prekrivenih kamenova oko sive zaravnjene gromade drevnog kraljevskog kama Dumnonije. Ovde je veliki bog Bel svog sina poluboga Beli Mavra, kog je rodila smrtnica, proglašio prvim od naših kraljeva i uvek od tada, čak i dok su Rimljani vladali, naši kraljevi su dolazili na ovo mesto da bi primili vlast. Mordred je na ovom brdu rođen i tu je kao beba i zakraljen, mada je ta ceremonija bila tek priznavanje njegovog kraljevskog roda i nije ga ničim obavezivala. Ali sad je bio na pragu muškosti i od ovog dana neće biti kralj samo po zvanju. Drugo proglašenje rešavalо je Artura njegove zakletve i davalо Mordredу sve Uterove moći.

Gomila se okupila rano. Svečana dvorana je pometena, onda iskićena barjacima i zelenim granama. Bačve medovine i krčazi piva smešteni su na travu dok se dim dizao od vatri gde su se za pir pekli volovi, svinje i jeleni. Istetovirani narod iz plemena oko Iske mešao se sa otmenim u toge odevenim građanima Dumovarije i Korinijuma. Zajedno su slušali bardove u belim odorama koji su pevali pesme posebno sročene da slave Mordredov lik i predviđaju slavu njegove vladavine. Bardovima nikad nije trebalo verovati.

Bio sam Mordredov zatočnik i kao jedini od velmoža okupljenih na brdu morao sam biti pod punom ratnom spremom. Nije to više bila iznošena, loše okrpljena oprema koju sam nosio u bici kod Londona; sada sam imao nov i skup oklop, odraz mog visokog položaja. Nosio sam dobru rimsku verižnjaču, oivičenu zlatnim karikama oko vrata, struka i na rukavima. Na čizmama visokim do ko lena blistali su kaiševi od bronze, rukavice su mi sezale do lakata s prišivenim gvozdenim pločicama koje su mi štitile podlaktice i prste. Na glavi mi beše valjan kalpak, posrebren, sa štitnikom za vrat od gvozdenih alki. Kalpak je imao obrazine sa malim šarkama koje su se sklapale preko lica, te zlatan šiljak s kog je visio dobro iščetkan rep kurjaka. Ogrnuo sam zeleni plašt, opasao Hajvelban i poneo štit koji je u čast tog dana nosio znamen Mordredovog zmaja umesto moje bele zvezde.

Kilhuk je došao iz Iske. Zagrlio me je. „Ovo je smejurija, Derfele”, zareža.

„Veliki i sretan dan, gospodaru Kilhuče”, rekoh, ne pomerivši ni damar na licu.

Nije se nasmešio, već mrzovoljno prelete pogledom po rulji koja je iščekivala. „Hrišćani”, pljunu.

„Čini se da ih je baš puno.”

„Je li Merlin ovde?”

„Previše je umoran”, rekoh.

„Misliš, bio je dovoljno pametan da ne dođe”, kaza Kilhuk. „Pa, ko vodi obred danas?”

„Biskup Sensam.”

Kilhuk opet pljunu. Brada mu beše posivila u nekoliko poslednjih meseci i kretao se ukočeno, ali i dalje je bio mečka od čoveka. ‘Jesi li počeo da razgovaraš s Arturom već jednom?’, zanimalo ga je.

„Govorimo kad nas nužda natera”, izbegoh pravi odgovor.

„On želi da ti bude prijatelj”, reče Kilhuk.

„Previše čudno se ophodi s prijateljima”, odvratih kruto.

„Potrebni su mu prijatelji.”

„Onda je srećan što ima tebe”, smrsih i okrenuh se kad je zov roga prekinuo naš razgovor.

Kopljanici su otvarali prolaz kroz rulju, štitovima i držacima kopalja lagano potiskujući ljude, i između dve vrste kopljanika procesi ja velikaša, sudija i sveštenika pođe polako prema kamenom prstenu. Zauzeht mesto u povorci kraj Keinvina i naših kćeri.

Skup tog dana pre je bio u Arturovu nego u Mordredovu čast, jer svi Arturovi saveznici behu tu. Kaneglas je doputovao iz Povisa i sa sobom poveo tuce gospodara i svog prestolonaslednika, princa Perdela, zgodnog dečaka s očevim oblim, ozbiljnim licem. Agrikola, sada star, škripavih zglobova, dopratio je kralja Meuriga. Obojica behu u togama. Meurigov otac Todrik još je bio živ, ali se stari kralj odrekao prestola, izbrijaо svešteničku tonzuru na glavi i povukao se u samostan u dolini reke Vaj, gde je strpljivo stvarao knjižnicu od hrišćanskih zapisa, dopustivši svom sitničavom sinu Meurigu da umesto njega vlasti Gventom. Birtig, koji je nasledio kralja na tronu Gvineda i koji je sad imao samo dva zuba, vrpolio se kao da je ritual neophodna, razdražujuća nedaća koju mora otrpeti pre no što se vradi bačvama s medovinom. Oengus Mekajrem, Izoldin otac i kralj Demetije, došao je sa svitom svojih strašnih Crnoštitih, dok je Lanselota, kralja Belga, pratilo dvanaest džinova iz njegove Saksonske garde i dva para zlih blizanaca - Dinas i Lavejn, te Amhar i Loholt.

Artur je, primetih, zagrljio Oengusa, koji to radosno prihvati. Ne beše tu zle krvi uprkos groznoj Izoldinoj smrti. Artur je nosio smeđ ogrtač, verovatno ne želeći da jedan od njegovih belih plaštova zaseni junaka dana. Ginevra je bila prekrasna u haljini boje rđe, obrubljene srebrom, na kojoj beše izvezzen njen znamen, jelen okrunjen mesecom. Sagramor je došao u crnoj odori sa svojom trudnom Saksonkom Malom i njihova dva sina. Niko nije došao iz Kernova.

Barjadi kraljeva, poglavara i gospodara vili su se na bedemima gde su kopljanici stajali u krugu, svaki sa sveže oslikanim zmajem na štitu, i držali stražu. Rog zaječa ponovo, ispunivši žalostivim zovom prozračni vazduh, dok je dvadeset ratnika pratilo Mordreda ka kamenom krugu, mesto na kom je petnaest godina ranije prvi put proglašen za kralja. Taj prvi obred održan je zimi i beba Mordred beše umotana u krvno i nošena od kamena do kamena u naopako okrenutom štitu. Morgana je nadgledala to zakraljenje obeleženo žrtvovanjem zarobljenog Sasa, ali ovog puta obred beše isključivo hrišćanski. S tugom pomislih da su hrišćani, šta god Nimju govorila, pobedili. Druida nije bilo, ako se izuzmu Dinas i Lavejn, a i oni behu samo posmatrači; Merlin je spavao u bašti Lindinisa, Nimju je bila na Hridi, a nikakav zarobljenik neće biti pogubljen da bi se iz njegovog ropca čitala predskazanja vladavine budućeg kralja. Ubili smo Saksona na prvom zakraljenju, zarivši mu koplje visoko u trbuš kako bi smrt bila spora i mučna, a Morgana je gledala njegovo teturanje, svaki bolni trzaj i svaki mlaz krvi kao predznak budućnosti. To proročanstvo, sećam se, nikako nije valjalo, mada je Mordredu predskazana duga vladavina. Pokušavao sam da se setim imena tog sirotog Sasa, ali mi se vraćalo samo njegovo prestravljeni lice i osećaj da mi se svideo, a onda, nenadano, ime doleprša kroz godine. Vlenka! Jadni Vlenka, koji se tresao od straha. Morgana je tražila njegovu smrt, ali sada, s raspećem koje se njihalo ispod maske, bila je tu samo kao Sensamova žena, bez udela u obredu.

Prigušeni usklici dočekaše Mordreda. Hrišćani su tapšali, dok smo mi pagani samo jednom po dužnosti sklopili šake i umirili se. Kralj beše sav u crnom: crna košulja i crne

čakšire, crni ogrtač i crne čizme, jedna od njih čudovišno oblikovana da prikrije izvrnuto stopalo. Oko vrata je nosio zlatno raspeće i činilo mi se da vidim smešak na okruglom, ružnom licu, ili je ta grimasa samo odavala njegov nemir. Zadržao je bradu, ali beše to tanka vunica koja je premalo skrivala njegovo loptasto lice s nakostrešenom živicom kose. U kraljevski krug stupio je sam zauzevši mesto kraj kama kraljeva.

Sensam, sav krasan u belom i zlatnom, pohita da stane kraj kralja. Biskup diže ruke i bez ikakvog uvoda stade da se moli naglas. Njegov oduvek snažan glas polete preko velike gomile koja se tiskala iza gospodara sve do nepomičnih kopljaničkih na grudobranima bedema. „Gospode Bože!”, razdrao se, „prospi blagoslov svoj na sina Tvojega Mordreda, na ovog blagoslovenog kralja, na ovu svetlost Britanije, na gospodara koji će Dumnoniju, kraljevstvo Tvoje, povesti u novo i blagosloveno doba.” Priznajem da sam prepričao molitvu jer sam uistinu jedva i obraćao pažnju dok je Sensam besedio svom bogu. Bio je dobar u takvim besedama, mada su sve bile slične; uvek predugačke, uvek pune hvale za hrišćane i uvek prožete porugama neznaboštvi, pa sam umesto da slušam, posmatrao gomilu da vidim ko će raširiti ruke i sklopiti oči. Većina jeste. Artur, uvek spreman da oda poštovanje svakoj veri, samo je stajao povijene glave. Za ruku je držao sina dok je s Gvajdirove druge strane Ginevra gledala u nebo s tajanstvenim smeškom na lepom licu. Amhar i Loholt, Arturovi sinovi sa Ajlin, molili su se uz hrišćane, dok su Dinas i Lavejn samo stajali ruku prekrštenih preko belih odora i zurili u Keinvin, koja, kao i one večeri kad je utekla s vlastite veridbe, nije nosila ni srebro ni zlato. Kosa joj je još sijala bledim zlatnim sjajem i za mene je ostala najlepše biće koje je hodalo zemljom. Njen brat, kralj Kaneglas, stajao je pored nje s druge strane i, uhvativši moj pogled tokom jednog od najviših uzleta Sensamove mašte, iskrivio usta u osmeh. Mordred, ruku raširenih u molitvi, sve nas je gledao s opakim smeškom.

Posle molitve biskup Sensam uze kralja za ruku i povede ga Arturu, koji je kao zaštitnik kraljevine sada predstavio novog vladara narodu. Artur se nasmešio Mordredu kao da ga ohrabruje, pa ga povede spoljnom ivicom kamenog kruga. Kako je Mordred prolazio, svi osim prisutnih kraljeva padali su na kolena. Ja sam, kao zatočnik, išao za njim isukanog mača. Hodali smo u susret Suncu, što se činilo samo u takvim prilikama, da pokažemo da je naš novi kralj potomak Beli Mavra i da može da prkosи prirodnom poretku svih živih bića iako je biskup Sensam, dabome, objavio da hod prema Suncu predstavlja dokaz paganskog sujeverja. Kilhuk je, video sam, uspeo da se sakrije kako ne bi morao da klekne.

Kad smo obišli dva puna kruga oko kamenova, Artur povede Mordreda do kraljevskog kamena i pomože mu da se popne tako da je kralj sad sam stajao tamo. Dajan, moja najmlađa kći, ode napred s različcima upletenim u kosu i položi hleb pred Mordredova rasparena stopala, znak njegove dužnosti da hrani svoj narod. Među ženama se začu žamor kad je videše, jer je Dajan, kao i njene sestre, nasledila bezbrižnu lepotu svoje majke. Spustila je hleb, osvrnula se unaokolo čekajući znak šta sledeće da učini, i kad ga nije dobila, svečano pogleda naviše u Mordredovo lice i smesta briznu u plač. Žene radosno uzdahnuše kad dete plaćući pobeže majci i kad je Keinvin podiže i obrisa joj suze. Gvajdir, Arturov sin, pođe sledeći i pred kraljeve noge spusti kožni korbač, znamen Mordredove obaveze da podari pravdu svojim podanicima. Potom sam mu ja odneo nov kraljevski mač, iskovani u Gventu, s balčakom od crne kože omotane zlatnom žicom. Položih ga u Mordredovu desnicu. „Gospodare kralju”, rekoh gledajući ga u oči. „Uzmi znamen tvoje dužnosti da štitiš svoj narod.” Mordredov smešak beše nestao i zurio je u mene s hladnim dostojanstvom, što mi

dade nadu da je Artur u pravu i da će svečanost rituala uistinu dati Mordredu snage da bude dobar kralj.

Onda smo jedan po jedan izneli svoje darove. Dao sam mu dobar pozlaćen kalpak sa crvenim gleđosanim zmajem utisnutim u čeoni deo. Artur mu je dao pločasti oklop, kopljje i kovčežić od slonovače pun zlatnika. Kaneglas mu pokloni zlatne poluge iz rudnika Povisa, Lancelot masivan zlatni krst i malo ogledalo od elektruma u zlatnom ramu. Oengus Mekajrem mu pred noge spusti dva gusta medveđa krvna, a Sagramor mu podari zlatnu saksonsku statuetu u obliku bivolje glave na kocu. Sensam kralju dade deo krsta na kom je, kako je glasno objavio, razapet Hrist. Komadić potamnelog drveta bio je u rimskoj staklenoj bočici zapečaćenoj zlatom. Samo Kilhuk nije doneo ništa. U stvari, kad su pokloni razdeljeni i kad su gospodari stali u red pred kraljem kako bi se zakleli na odanost, Kilhuka nigde nije bilo. Ja sam bio drugi čovek koji je položio zavet sledeći Artura do kraljevskog kamena, gde sam klekao, poljubio vrh novog Mordredovog mača i životom se zakleo da ću mu služiti odano. Beše to svečani trenutak, jer sam dao zakletvu kralju, zakletvu nad zakletvama.

Beše i jedna novost na tom proglašenju, ritual koji je Artur izmislio kako bi osigurao mir koji je tako brižljivo stvarao i održavao godinama. Novi obred beše produžetak njegovog Bratstva Britanije, jer je ubedio britske kraljeve - bar one prisutne - da se izljube s Mordredom i zakunu se da nikad neće poći u borbu jedan protiv drugog. Svi oni: Mordred, Meurig, Kaneglas, Birtig, Oengus i Lancelot zagrišće se i zarekoše da će jedan s drugim biti u miru. Artur je sijao a Oengus Mekajrem, hulja nad huljama, bezobrazno mi namignu. Kad dođe vreme žetve, znao sam, njegovi kopljanci će upadati u žitnice Povisa, u šta god se on zakleo.

Kad su i kraljevi dali zavete, imao sam još da obavim poslednji čin zakraljenja. Najpre Mordredu pružih ruku u rukavici i pomogoh mu da siđe s kamera, a onda, pošto sam ga otpratio do najsevernijeg kamena spoljnog kruga, uzeo sam njegov kraljevski mač i položio ga na kraljevski kamen. Ležao je tamo svetlucajući. Mač na kamenu, istinski znamen kralja. Tada učinih što mi je dužnost kraljevog zatočnika nalagala, hodajući ivicom kruga, pljujući posmatrače i izazivajući posmatrače da Mordredu sinu Mordreda sina Uterovog ospore pravo da bude kralj ove zemlje. Namignuo sam kćerima dok sam prolazio, postaraoo se da moja pljuvačka završi na Sensamovim bleštavim haljinama i jednako dobro pripazio da ne padne na Ginevrinu izvezenu odoru. „Kažem da je Mordred sin Mordreda sina Uterovog kralj”, vikao sam iznova i iznova, „i ako iko to poriče, neka se sada bori sa mnom!” Hodao sam lagano, s golim Hajvelbanom u ruci i iz petnih žila urlikao izazov. „Kažem da je Mordred sin Mordreda sina Uterovog kralj, i ako iko to poriče, neka se sada bori sa mnom!”

Gotovo sam obišao krug kad čuh struganje mača o korice. ‘Ja poričem!’ Glas zagrme i ta vika bi ispraćena užasnutim uzdahom rulje. Keinvin preblede a moje kćeri, već uplašene što me vide u toj nepoznatoj odeždi od gvožđa, čelika, kože i vučjeg krvna, sakriše lica u skute njene haljine.

Okretoh se polako i videh Kilhuka kako prilazi krugu i staje pred mene s isukanim dugim mačem. „Ne”, doviknuh mu, „molim te.”

Kilhuk mrka lica kroči do središta kruga i uze s kamera kraljev mač pozlaćenog balčaka. „Poričem Mordreda sina Mordreda sina Uterovog”, reče svečano i baci kraljevsko sečivo na travu.

„Ubij ga”, povika Mordred sa svog mesta kraj Artura. „Učini što moraš, gospodaru Derfele!”

„Poričem da je kadar da vlada!”, zaurla Kilhuk na okupljene. Vetur je nadimao barjake na bedemima i vijorio

Keinvininu zlatnu kosu.

„Naređujem ti da ga ubiješ!”, draq se Mordred divlje. Uđoh u krug da se suočim s Kilhukom. Moja dužnost je bila da se sad borim s njim, a ako bi me ubio, drugi kraljev zatočnik bi bio izabran i taj bezumni dvobojski tekao sve dok Kilhuk, izmrcvaren i krvav, ne bi pao da život iz njega otekne u tlo Kaer Kadarna ili bi, verovatnije, izbila čitava bitka koja bi se završila pobedom ili Kilhukovih ili Mordredovih pristalica. Smakoh kalpak s glave, zabacih glavu da sklonim kosu s očiju i okačih šlem o korice mača Onda, još držeći Hajvelban u ruci, zagrlih Kilhuka. „Ne čini ovo”, prošaptah mu u uvo. „Ne mogu da te ubijem, prijatelju, tako da ćeš li morati da ubiješ mene.”

„On je kopile, krastača, crv, ne kralj”, promrmlja on. „Molim te”, rekoh. „Ne mogu da te ubijem. Znaš to.” Čvrsto me je zagrljio. „Izmiri se s Arturom, prijatelju”, prošapta, pa se odmače i vrati mač u kanije. Podiže Mordredov mač s trave, pogleda kralja s mržnjom, pa vrati sečivo na kamen. „Odustajem od borbe”, povika da svi na vrhu mogu da ga čuju, pa ode do Kaneglasa i kleče pred njim. „Primaš li moju zakletvu, gospodare kralju?”

Bio je to neprijatan trenutak, jer ako kralj Povisa prihvati Kilhukovu vernost, prvi potez Povisa od uspostavljanja nove vlasti u Dumnoniji bilo bi prihvatanje Mordredovog dušmanina. Ali Kaneglas nije oklevao. Gumu balčak svog mača napred da ga Kilhuk poljubi. „Rado, gospodaru Kilhuče”, reče, „rado.”

Kilhuk poljubi Kaneglasov mač, pa se diže i ode ka zapadnoj kapiji. Njegovi kopljanici su ga pratili i tako s Kilhukovim odlaskom Mordredova vlast nad kraljevinom konačno nije imala protivnika. Nasta tišina, a onda Sensam stade da kliče, hrišćani prihvatiše i tako proglašiše novog vladara. Ljudi su se okupljali oko kralja, čestitali, i videh da je Artur ostao po strani, sam. Pogledao me je i osmehnuo se, ali ja okretoh glavu. Vratih Hajvelban u kanije, pa čučnuh kraj mojih i dalje isprepadanih kćeri i rekoh im da nemaju zašto da brinu. Dadoh Morveni da drži moj kalpak i pokazah joj kako se obrazine njišu napred i nazad na šarkama. „Nemoj da ih slomiš!”, upozorih je.

„Jadni vuk”, reče Seren, milujući kurjački rep.

„Pojeo je mnogo jaganjaca.”

„Jos i li zato ubio vuka?”

„Dabome.”

„Gospodaru Derfele!”, iznenada odjeknu Mordredov glas i ja se uspravih, okrenuh se i videh da se kralj otresao obožavalaca. Hramao je preko kraljevskog kruga ka meni.

Pođoh mu u sretanje, pa povih glavu. „Gospodare kralju.”

Hrišćani su se okupljali iza Mordreda. Sad su oni bili gazde, pobeda im se jasno videla na licima. „Zakleo si se, gospodaru Derfele”, reče Mordred, „da ćeš mi se pokora vati.”

„Jesam, gospodare kralju.”

„Ali Kilhuk je još živ”, reče on, kao da je zbuljen. „Još je živ, zar ne?”

„Živ je, gospodare kralju”, rekoh.

Mordred se nasmeši. „Pogažena zakletva, gospodaru Derfele, zasluzuće kaznu. Nisi li me uvek tako učio?”

„A ti si se, gospodaru Derfele, zakleo životom, je li tako?”

„Da, gospodare kralju.”

On počeša svoju retku bradu. „Ali tvoje čerke su lepe, gospodaru Derfele, pa bi mi bilo žao da te ne bude u Dumnoniji. Opraštam ti što Kilhuk još živi.“

„Hvala, gospodare kralju“, rekoh, opirući se iskušenju da ga odalamim.

„Ali pogažena zakletva i dalje zaslužuje kaznu“, reče on uzbudođeno.

„Da, gospodare kralju“, složih se. „Zaslužuje.“

Zastao je na tren, pa me snažno ošinuo po licu kožnim bičem pravde. Nasmejao se toliko oduševljen iznenađenjem na mom licu da me je udario još jednom. „Eto kazne, gospodaru Derfele“, rekao je, pa se okrenuo. Njegove pristaše smejale su se i pljeskale.

Nismo ostali na piru, niti na rvačkim nadmetanjima i igrama mačevanja, niti da vidimo pripitomljenu mečku kako pleše, žonglere i takmičenje bardova. Moja porodica vratila se u Lindinis. Hodali smo kraj potoka oko kog su rasle vrbe i gde su purpurni lokvanji cvetali. Išli smo kući.

Kaneglas je pošao za nama jedan čas docnije. Nameravao je da ostane kod nas nedelju dana, pa da se vrati u Povis. „Pođite sa mnom“, kazao je.

„Zaklet sam Mordredu, gospodare kralju.“

„O, Derfele, Derfele!“ Prebac mi ruku preko ramena i povede me u šetnju prednjim dvorištem. „Dragi moj Derfele, gori si od Artura! Misliš da Mordred mari što ćeš ti održati tvoj zavet?“

„Nadam se da me ne želi kao neprijatelja.“

„Ko zna šta taj želi?“, zapita se Kaneglas. „Devojke, verovatno, brze konje, jelene u begu i jaku medovinu.“ Dođi kući, Derfele! Kilhuk će biti tamo.“

„Nedostajaće mi, gospodaru“, rekoh. Nadao sam se da će Kilhuk u Lindinisu sačekati da se vratimo iz Kaer Kadarna, ali se očigledno nije usudio da straći ni tren i već je jurio ka severu da izbegne kopljanike koji su svakako poslati da ga pronađu pre nego što pređe granicu. Kaneglas se manu ubeđivanja da i ja pođem na sever.

„Šta ona bitanga Oengus radi ovde?“, upita me zlovoljno. „I još obećava da će sedeti s mirom!“

„On zna, gospodare kralju“, rekoh, „da će tvoji kopljanići upasti u njegovu zemlju ako izgubi Arturovo prijateljstvo.“

I u pravu je“, reče Kaneglas natušteno. „Možda ću Kilhuku poveriti taj posao. Hoće li Artur sad imati ikakvu moć?“

„To zavisi od Mordreda.“

Ta, da pretpostavimo da Mordred nije potpuna budala. Ne mogu da zamisljam Dumnoniju bez Artura.“ Okrenuo se kad je povik sa kapije najavio još posetilaca. Ne bih se iznenadio da sam video zmajske štitove i četu Mordredovih ljudi u potrazi za Kilhukom. Ali to behu Artur i Oengus Mekajrem, koji su stigli sa dvadesetak kopljaničkih. Artur je oklevao na kapiji. „Jesam li dobrodošao?“, doviknu mi.

„Naravno, gospodaru“, odgovorio sam, mada ne s toplinom.

Moje kćeri su ga uhodile s prozora i trenutak kasnije su jurile cičeći da ga pozdrave. Kaneglas im se pridružio, upadljivo se ne obazirući na kralja Oengusa Mekajrema, koji priđe meni. Naklonio sam se, ali me Oengus gurnu da se uspravim i obgrli me rukama. Njegov

krzneni okovratnik bazdeo je na znoj i užeglu masnoću. Nacerio se. „Artur mi kaže da nisi pošteno ratovao celih deset godina.“

„Mora da je prošlo toliko, gospodaru.“

„Nedostaje ti vežba, Derfele. Prva propisna bitka i neki balavac će ti isukati drob da ga baci psima. Kako si?“ „Stariji nego što sam bio, gospodaru. Inače dobro. A ti?“

„Još mrdam“, reče, pa se osvrte da baci pogled na Kaneglasa. „Nagađam da me kralj Povisa neće pozdraviti?“

„Čini mu se, gospodare kralju, da su tvoji ratnici prezaposleni na njegovoj granici.“

Oengus se nasmeja. „Moram im dati nešto da rade, Derfele, znaš to. Dokoni ratnici su nevolja. A uz to, imam previše te kopiladi ovih dana. Cela Irska je prešla u hrišćanstvo!“, pljunuo je. „Neko smetalo od Brita po imenu Pedrejg pretvorilo ih je u mukušce. Nikad se niste usudili da nas pokorite kopljima, pa ste poslali to tuljanovo govance da nas razjedini i svaki Irac koji drži do sebe dolazi u irska kraljevstva u Britaniji da utekne od njegovih hrišćana. Propovedao im je sa listom deteline! Zamisli to! Pokorio je Irsku listom deteline? Nije ni čudo što svi pošteni ratnici dolaze meni, ali šta da radim s njima?“

„Možda da ili pošalješ da ubiju Pedrejga?“, predložih. „Već je on mrtav, Derfele, samo su njegovi sledbenici previše živi.“ Oengus me je odvukao u ugao dvorišta gde je zastao i pogledao me u lice. „Čujem da si pokušao da mi spaseš kćer.“

„Jesam, gospodaru“, rekoh. Video sam da je Keinvina izašla iz palate i zagrlila Artura. Držali su jedno drugo dok su pričali i videh kako Keinvina baci na mene prekoran pogled. Vratih se Ongusu. „Potegao sam mač za nju, gospodare kralju.“

„To je valjano od tebe, Derfele“, reče nehajno, „valjano, ali nije važno. Imam nekoliko kćeri. Čak nisam ni siguran koja je bila Izolda. Ona mala žgoljava, je li?“

„Predivna devojka, gospodare kralju.“

Nasmejao se. „Bilo šta mlado što ima sise predivno je kad omatoriš. Ali imam jednu lepticu u mom leglu. Argante joj je ime i slomiće poneko srce pre no što skonča. Tvoj novi kralj će tražiti nevestu, zar ne?“

„Valjda hoće.“

„Argante bi mu dobro došla“, kaza Oengus. Nije on mislio da ugodi Mordrednu nudeći svoju prelepku kćer za kraljicu Dumnonije, već je gledao da i nadalje svom kraljevstvu obezbedi zaštitu Dumnonaca od vojske Povisa. „Možda ču dovesti Argante ovde u posetu“, reče. Onda ostavi temu mogućeg braka i snažno me čušnu izbrazdanom pesnicom u grudi. „Slušaj, prijatelju“, reče napadno, „Izolda nije vredna tvog razlaza s Arturom.“

„Da li te je zato doveo ovde, gospodaru?“, pitao sam sumnjičavo.

„Dabome da jeste, budalo!“, kaza Oengus veselo. „I zato što nisam mogao da podnesem sve one hrišćane u Kaeru. Izmirite se, Derfele. Britanija nije dovoljno velika da dva valjana čoveka mogu da pliju jedan drugog. Čujem da Merlin živi ovde?“

„Naći ćeš ga iza onoga“, rekoh, pokazujući arkadu koja je vodila u vrt u kom su cvetale Keinvine ruže. „Ono što je ostalo od njega.“

„Idem da uteram malo života u to kopile. Možda može da mi kaže zašto je list deteline tako poseban. I treba mi vradžbina da napravim nove kćeri.“ Nasmeja se i pođe. „Starim, Derfele, starim!“

Artur prepusti moje tri kćeri Keinvin i njihovom ujku Kaneglasu, pa kreće ka meni. Oklevao sam, pa pokazao na kapiju i pošao ispred njega na livade gde pričekah, zureći preko drveća u bedeme Kaer Kadarna iskićene barjacima.

On se zaustavi iza mene. „Na Mordredovom prvom zakraljenju”, reče tiho, „ti i ja smo upoznali Tristana. Sećaš se?”

Nisam se okretao ka njemu. „Da, gospodaru.”

„Više nisam tvoj gospodar, Derfele”, rekao je. „Naša zakletva Uteru je ispunjena, gotova. Nisam tvoj gospodar, ali bih voleo da budem tvoj prijatelj.” Skanjerao se. „A zbog onoga što se desilo”, nastavi, „žao mi je.”

Još se nisam okretao. Ne zbog ponosa, već zato što su mi oči bile pune suza. „I meni je žao”, kazah.

„Hoćeš li mi oprostiti?”, pitao je ponizno. „Hoćemo li bi ti prijatelji?”

Zurio sam u Kaer i mislio na sva moja dela koja su vapila za oproštajem. Mislio sam na leševe u vresištu. Bio sam mlad kopljanič tada, ali mladost nije izgovor za pokolj. Nije na meni, pomislih, da oprostim Arturu ono što je uradio. Morao je da oprosti sam sebi. „Bićemo prijatelji”, rekoh, „do smrti.” I onda sam se okrenuo.

Zagrlili smo se. Naš zavet Uteru beše ispunjen. Mordred je bio kralj.

poglavlje četvrto

Tajne boginje Izis

I

„Da li je Izolda bila lepa?”, upita me Igrejn.

Promislio sam o tom pitanju na tren. „Bila je mlada”, odvratih na koncu, „a kao što je njen otac rekao...“

„Pročitala sam šta je rekao njen otac”, prekide me Igrejn odsečno. Kad god dođe u Dinevrak, Igrejn sedi i čita dovršene pergamente pre nego što se posadi na ispušt prozora i porazgovara sa mnom. Danas sam na taj prozor okačio kožni zastor da zaprečim hladnoći put u odaju, slabo osvetljenu žišcima na mom pisaćem stolu i jako zadimljenu jer vetr duva na sever i dim od vatre ne može da nađe izlaz kroz otvor na tavanici.

„Bilo je to odavno”, rekoh umorno, „i video sam je samo na dan i dve noći. Pamtim je kao prelepu, ali prepostavljam da nam se svi koji umru mladi čine lepima.“

„Sve pesme govore da je bila lepa”, reče Igrejn čežnjivo. „Ja sam plaćao bardove da ih spevaju”, rekoh. Baš kao što sam platio ljude da prenesu Tristanov pepeo u Kernov. Pravo je, mislio sam, da se mrtvi Tristan vrati u svoju zemlju i pomešao sam njegove i Izoldine kosti, i njegov i njen pepeo, i nesumnjivo zamašnu hrpu običnog pepela od spaljenih drva i sve to zapečatio u posudi koju smo našli u dvoru gde su njih dvoje delili svoj nemogući ljubavni san. Bio sam bogat tada, velmoža, gospodar robova, slugu i kopljanika, dovoljno imućan da naručim tuce pesama o Tristantu i Izoldi koje se pevaju do dana današnjeg u svim svečanim dvoranama. Postarao sam se, takođe, da krivicu za njihove smrti pesme svale na Artura.

„Ali zašto je Artur to učinio?”, pitala je Igrejn.

Protrljao sam lice jednom preostalom šakom. „Artur se klanjao poretku”, objasnih. „Ne verujem da je ikad zaista verovao u bogove. O, verovao je da postoje, nije on bio budala, ali je mislio da više ne mare za nas. Pamtim kako se jednom nasmejao i rekao kako je bahato od nas što mislimo da bogovi nemaju pametnija posla od brige o nama. Da li mi gubimo san zbog miša u rogozini, to me je pitao. Pa, zašto bi bogovi brinuli za nas? Tako mu je samo preostalo, kad oduzmeš bogove, da veruje u red, a red održavaju samo zakoni. Zakletve su jedino što moćne tera da se pokoravaju zakonima. Sve je to prilično jednostavno, zaista.“ Slegao sam ramenima. „Bio je u pravu, naravno; gotovo uvek je imao pravo.“

„Trebalo ih je pustiti da žive“, reče Igrejn.

„Poštovao je zakon“, rekoh smrknuto. Često sam žalio što sam pustio bardove da okrive Artura, ali on mi je oprostio.

„I Izolda je živa spaljena?“ Igrejn se stresla. „A Artur je tek tako pustio da se to desi?“

„Umeo je da bude veoma tvrda srca“, kazao sam, „a i morao je da bude jer smo mi ostali, Bog zna, mogli biti mekani.“

„Trebalo je da ih poštedi“, nije se dala Igrejn.

„I tada ne bi bilo ni priča ni pesama“, odgovorio sam. „Postali bi stari, debeli i svadljivi, pa bi umrli. Ili bi se Tristan vratio kući u Kernov po očevoj smrti i uzeo druge žene. Ko zna?“

„Koliko je još Mark živeo?“, pitala je Igrejn.

„Još samo godinu“, rekoh. „Umro je od kapavca.“

„Od čega?“

Nasmeših se. „Gadna bolest, gospo. Žene, mislim, ne mogu da je dobiju. Njegov nećak je postao kralj potom i čak ni imena ne mogu da mu se setim.“

Igrejn se namršti. „Ali možeš da se setiš Izolde kako izlazi iz mora“, optuži me, „zato što joj je haljina bila mokra.“

Smešio sam se. „Kao da je juče bilo, gospo.“

„More galilejsko“, reče Igrejn poletno, jer je sveti Tadvel banuo u odaju. Tadvelu je sad deset ili jedanaest godina, mršav dečko crne kose i lica koje me podseća na Serdika. Pacovskog lica. Deli oboje sa Sensalom - čeliju i vlast. Kako smo srećni što imamo dva sveca u našoj maloj zajednici.

„Presveti želi da odgonetneš šta je na ovim pergamentima“, zapovedi Tadvel spuštajući kože na moj sto. Nije obratio pažnju na Igrejn. Sveci, izgleda, smeju da budu nepristojni prema kraljicama.

„Šta je to?“, upitah ga.

„Neki trgovac hoće da nam ih proda“, kaza Tadvel. „Tvrdi da su psalmi, ali svečeve oči su previše zamagljene da ih pročita.“

„Svakako“, rekoh. Istina je, naravno, da Sensam ne ume da čita, a da je Tadvel previše lenj da nauči. Ipak, svi smo pokušali da ga opismenimo i sad se svi pravimo da je naučio. Pažljivo odvih star, krt i trošan pergament. Jezik beše latinski, koji ja jedva da razaznajem, ali zapazio sam reč Christus. „Nisu to psalmi“, kazao sam, „ali jesu hrišćanski spisi. Prepostavljam da su delovi jevanđelja.“

„Trgovac traži četiri zlatnika.“

„Dva“, rekoh, jer zaista me nije bilo briga da li ćemo ih kupiti. Pustih pergament da se uvije. „Je li čovek kazao odakle mu?“

Tadvel sleže ramenima. „Od Saksona.“

„Svakako treba da ih sačuvamo“, rekao sam prilježno, vraćajući mu ih. „Treba da budu u riznici.“ Gde, pomislih, počiva Hajvelban sa svim drugim sitnicama zaostalim iz mog prethodnog života. Sve osim male zlatne kopče koju sam dobio od Keinvin, sakrivene od starijeg sveca. Ponizno zahvalih mlađem što se posavetovao sa mnom i povih glavu dok je odlazio.

„Mrljava mala žaba“, reče Igrejn kad je Tadvel izašao. Pljunula je ka vatri. „Jesi li ti hrišćanin, Derfele?“

„Naravno da jesam, gospo!“, pobunih se. „Kakvo pitanje!“

Ispitivački nabra čelo. „Pitam“, reče, „jer mi se čini da si manje hrišćanin danas nego kad si počeo da pišeš ovu priču.“

To je, pomislih, mudra opaska. I tačna takođe, ali nisam se usuđivao da priznam to otvoreno jer bi Sensam jedva dočekao izgovor da me spali zbog jeresi. Tad ne bi škrtario s drvima, pade mi na um, mada jeste sa sledovanjem koje smo mogli sagoreti u našim ognjištima. Nasmeših se. „Navodiš me da se prisećam starih dana, gospo“, kazao sam, „to je sve.“ Nije to bilo sve. Što se više prisećam tog davnog doba, to mi se više starog vraća. Dotakoh gvozdeni klin u mom stolu da odvratim zlo Sensalove mržnje. „Odavno sam napustio neznabotstvo“, rekoh.

„Volela bih da sam bila paganka“, žudno kaza Igrejn, čvršće pritegavši oko ramena ogrtač od dabrovine. Oči su joj toliko svetle i lice tako puno života, siguran sam da je trudna. „Nemoj odati svecima da sam to rekla“, dodala je hitro. „A Mordred“, upitala je, „je li on bio hrišćanin?“

„Ne. Ali znao je da su mu oni podrška u Dumnoniji, pa je činio koliko treba da ih usreći. Pustio je Sensama da podigne svoju veliku crkvu.“

„Gde?“

„U Kaer Kadarnu.“ Nasmeših se, sećajući se toga. „Nikad nije dovršena, ali trebalo je da bude sjajna velika crkva u obliku krsta. Tvrđio je da će ta crkva pozdraviti drugi dolazak Hrista godine petstote, pa je porušio dobar deo svečane dvorane da bi digao jedan zid, a od kamenog kruga je udario temelje. Ostavio je kraljevski kamen, dabome. Onda je uzeo pola zemlje koja je pripadala palati u Lindinisu i odatle je izdržavao monahe u Kaer Kadarnu.“

„Tvoju zemlju?“

Odmahnut glavom. „Nikad to nije bila moja zemlja, nego Mordredova. I, naravno, Mordred je želeo da se iselimo iz Lindinisa.“

„Da bi mogao da živi u palati?“

„Da bi Sensam mogao da živi tamo. Mordred se preselio u Uterov zimski dvorac. Dopadalo mu se tamo.“

„Pa gde ste vi otišli?“

„Našli smo dom“, kazao sam. Beše to Ermidov dvor, južno od Ajsinog jezera. Jezero nije dobilo ime po mom Ajsi, naravno, već po nekom starom poglavaru, a Ermid je bio još jedan poglavac koji je živeo na južnoj obali. Kad je umro, ja sam kupio njegove zemlje, pa sam se tamo preselio pošto su Sensam i Morgana zauzeli Lindinis. Devojčicama su nedostajali otvoreni hodnici Lindinisa i odaje pune odjeka, ali meni se sviđao Ermidov dvor. Bio je star, pokriven rogozom, zaklonjen drvećem i pun paukova od kojih je Morvena vrištala, pa sam za dobro svoje najstarije kćeri postao gospodar Derfel Kadarn, ubica paukova.

„Da li bi ubio Kihuka?“, upita Igrejn.

„Ne, naravno!“

„Mrzim Mordreda“, reče.

„Nisi jedina, gospo.“

Posmatrala je vatru nekoliko trenutaka. „Da li je zaista morao da postane kralj?“

„Sve dok je to zavisilo od Artura, da. Da je bilo do mene? Ne, posekao bih ga Hajvelbanom, čak iako bih time pogazio zavet. Beše to tuga od dečaka.“

„Sve to izgleda tako tužno“, kaza Igrejn.

„Bilo je sreće tih godina“, odvratih, „a čak i posle ponekad. Bili smo sasvim srećni tih dana.“ Još se sećam vike devojčica kako odjekuje u Lindinisu, topota stopala i njihovog uzbuđenja zbog neke nove igre ili čudnog otkrića. Keinvin je uvek bila srećna - imala je dara za to - a tu sreću je prenosila i na sve oko sebe. I Dumnonija je, mislim, bila srećna. Cvetala je, svakako, i vredni su se obogatili. Hrišćani su ključali od nezadovoljstva, ali čak i tako behu to slavne godine, doba mira, Arturovo doba.

Igrejn je čeprkala po pergamentima da nađe određen odeljak. „Što se tiče Okruglog stola“, poče.

„Molim te“, rekao sam, dižući ruku da ugušim prigovore za koje sam znao da će doći.

„Derfele!“, reče ona strogo. „Svi znaju da je to bila ozbiljna stvar! Važna! Svi najbolji ratnici Britanije, svi zakleti Arturu, svi prijatelji među sobom. Svi to znaju!“

„Bio je to napukli kameni sto koji je do kraja dana bio još više napukao i sav ubljuvan. Svi su bili veoma pijani.“ Uzdahnula je. „Pretpostavljam da si prosto zaboravio istinu“, kaza, previše lako odustajući od rasprave, što me tera da mislim kako će Dafid, pisar koji prevodi moje reči na britski jezik, iznaći neko rešenje koje će se više svideti Igrejn. Čak sam ne tako

davno čuo priču koja je kazivala da je sto bio golem drveni krug oko kog je celo Bratstvo Britanije sedelo i izgledalo svečano, ali takvog stola nije bilo, niti ga je moglo biti, osim ako bismo posekli polovinu stabala u Dumnoniji da ga od njih istešemo.

„Bratstvo Britanije“, rekao sam strpljivo, „bila je Arturova zamisao koja nikad nije istinski delovala. Nije ni mogla! Zakletve kraljevima bile su starije od Zakletve okruglog stola i osim toga, niko sem Artura i Galahada nije zaista verovao u to. Do kraja, veruj mi, čak je i on sam bio posramljen kad bi neko to pomenuo.“

„Sigurna sam da si u pravu“, kazala je, što je značilo da je potpuno sigurna da grešim. „I hoću da znam“, nastavila je, „šta je bilo s Merlinom.“

„Ispričaćeš mi. Obećavam.“

„Sada!“, zapela je. „Ispričaj mi sada. Da li se zaista ugasio?“

„Ne“, rekoh. „Njegovo vreme je došlo. Nimju je bila u pravu, vidiš. U Lindinisu je on samo čekao. Uvek je voleo da se pretvara, seti se, i tih godina se pravio da je umirući starac, ali ispod te obrazine gde je niko od nas nije video moć je uvek bila prisutna. Ali on jeste bio star i znao je da mora pričuvati tu moć. Čekao je, dakle, vreme kad će, Kazan biti otkriven. Znao je da će mu trebati sva njegova sila tada, ali do dana te potrebe zadovoljio se time da Nimju održava plamen.“

„Pa šta se desilo?“, uzbudila se Igrejn.

Omotah rukav rize oko patrljka ruke. „Ako me bog održi u životu, gospo, kazaćeš mi“, rekoh i odbih da govorim dalje. Bio sam na ivici suza setivši se tog poslednjeg divljačnog prikaza Merlinove moći u Dumnoniji, ali taj trenutak leži daleko, daleko napred u ovoj priči, mnogo posle vremena kad se ono što je Nimju prorekla o dolasku kraljeva u Kadarn obistinilo.

„Ako nećeš da mi ispričaćeš“, kaza Igrejn, „neću ni ja tebi reći moje novosti.“

„Trudna si“, rekoh, „i vrlo sam srećan zbog tebe.“

„Derfele, životinjo jedna“, nagrdi me. „Htela sam da te iznenadim!“

„Molila si se za to, gospo, i ja sam se molio za tebe, i kako je bog mogao da ne usliši naše molitve?“

Nadurila se. „Bog je Nvajli poslao boginje, eto šta je bog uradio. Postala je sva istačkana, ranjava i gnojava, pa ju je kralj oterao.“

„Vrlo mi je drago.“

Dotakla je trbuh. „Samo se molim da će on poživeti da vlada, Derfele.“

„On?“, pitao sam.

„On“, reče samopouzdano.

„Onda ću se moliti i za to“, kazao sam pobožno, mada nisam znao hoću li se moliti Sensamovom bogu ili divljim bogovima Britanije. Toliko je molitvi izrečeno za mog života, tako puno njih, i gde su me dovele? U ovo memljivo pribegni u brdimu, dok se naši stari dušmani goste u svečanim dvoranama naših predaka. Ali taj kraj je još daleko, a Arturova priča ni izbliza nije gotova. Na neki način, tek počinje. Jer sada, kad je odbacio svoju slavu i moć predao Mordredu, vreme iskušenja je došlo i pokazalo se kao teška proba za Artura, mog gospodara zakletvi, mog gospodara tvrda srca, ali mog prijatelja do smrti.

S početka se ništa nije dešavalo. Zadržavali smo dah, čekali najgore, ali se nije desilo ništa.

Plastili smo seno, pa potom posekli lan i potopili vlaknaste stabljike u jame s vodom tako da su nam sela smrdela nedeljama. Požnjeli smo raž, ječam i pšenicu, pa slušali robove kako pevaju na gumnima ili pored vodeničnih točkova koji su se obrtali bez kraja i konca. Slamu požnjevenih useva koristili smo da popravimo krovinu pa su tako neko vreme zlataste zakrpe na krovovima kuća blistale na jutarnjem suncu. Očistili smo voćnjake od plodova, nacepali drva za zimu i nasekli vrbovog pruća da uposlimo korpare. Jeli smo kupine i lešnike, dimom terali rojeve iz pčelinjih gnezda i cedili njihov med u vreće koje smo kačili kod kuhinjskih ognjišta, gde smo senima mrtvih ostavljali hranu za Samajnsku noć.

Saksoni nisu napuštali Loegir, naši sudovi delili su pravdu, device su se udavale, deca su se rađala i deca su umirala. Godina na izmaku donela je magle i mrazeve. Klali smo stoku i vonj potopljenog lana ustupio je pred odvratnim zadahom štavilačkih jama. Tek istkano platno smo trljali u koritima punim drvenog pepela, kišnice i mokraće koju smo skupljali čitave godine. Zimski danak je prikupljen. Na ravnodnevnicu mi mitraisti ubili smo bika na godišnjoj ceremoniji u čast Sunca, dok su na isti dan hrišćani slavili rođenje svog boga. Na Imbolk, veliku gozbu hladnog doba godine, nahranili smo dvesta duša u našem dvoru, ostavili na stolu tri noža da posluže nevidljivim bogovima i prineli žrtve da bi i nova godina bila rodna. Novorođeni jaganjci bili su prvi znak buđenja te godine, pa je onda došlo vreme za oranje i setvu i nove zelene izdanke u golim krošnjama. Beše to piva nova godina Mordredove vladavine.

Njegova vladavina jeste donela neke novine. Mordred je zahtevao da mu se ustupi zimski dvorac njegovog dede, i to nije iznenadilo nikoga, ali se jesam iznenadio kad je Sensam za sebe tražio palatu u Lindinisu. Zahtev je izneo na Veću, rekavši da mu prostrana palata treba za njegovu školu i Morganinu zajednicu posvećenih žena, a i zato što želi da bude blizu crkve koju je gradio na vrhu Kaer Kadarna. Mordred je to odobrio pokretom ruke kojim je tako očas posla najurio Keinvin i mene iz palate, ali Ermidov dvor beše prazan i mi se odselismo na to maglovito imanje kraj jezera. Artur se protivio predaji Lindinisa u Sensamove ruke, kao i njegovom zahtevu da kraljevska riznica namiri troškove za opravku štete koju su, kako je kazao, nanela previše brojna i loše odgojena deca. Ali Mordredova reč beše teža od Arturove. To su bile i jedine Mordredove odluke, inače je sa zadovoljstvom prepuštao Arturu vođenje kraljevstva. Artur, iako je prestao da bude Mordredov zaštitnik, bio je vrhovni većnik i kralj je retko posećivao savetovanja, nalazeći više uživanja u lovnu. Plen mu ne behu uvek jeleni i vuci, pa smo se Artur i ja vremenom svikli da nosimo zlato u kakvu seljačku kolibu ne bismo li čoveku nadoknadili devičanstvo kćeri ili izgubljenu ženinu čast. Nije to bila prijatna obaveza, ali kraljevine u kojima to ne beše nužno bile su retke i presrećne.

Dajan, naša najmlađa kći, razbolela se tog leta. Groznica nikako nije htela da se povuče; u stvari, odlazila je i vraćala se, ali s takvom žestinom da smo tri puta mislili da je dete umrlo i tri puta su ga Merlinovi napici vraćali u život. Ali ništa što bi starac smućkao nije moglo da sasvim potisne napast. Činilo se da će Dajan biti najživljia od naše tri kćeri. Najstarija, Morvena, bila je osećajno dete koje je volelo da izigrava majku mlađim sestrama i bilo općinjeno poslovima u domaćinstvu; uvek su je zanimale kuhinje, jame za potapanje ili korita za lan. Seren, zvezda, beše naša lepotica, dete koje je nasledilo prefinjen majčin izgled, ali mu je dodalo zamišljenu i očaravajuću prirodu. Provodila je sate s bardovima učeći pesme i svirajući harfu, ali Dajan, uvek je govorila Keinvin, beše moja kći. Dajan nije znala za strah. Umela je da gađa lukom i streлом, volela da jaše, a sa samo šest godina upravljala je čunom dobro kao i svaki ribar na jezeru. Upravo u šestoj godini ju je groznica i pritisla, i da toga nije

bilo, verovatno bismo svi otputovali u Povis jer je na mesec dana od godišnjice Mordredovog proglašenja kralj iznenada zatražio da Artur i ja odemo u Kaneglasovo kraljevstvo.

Mordred nam je tu zapovest dao prilikom jedne od retkih poseta Kraljevskom veću. Nismo se tome nadali, a iznenadilo nas je i ono što je tražio da učinimo na tom putu, ali kralj je bio odlučan. Bilo je tu, naravno, i zadnjih namera, ali ih tada nismo opazili ni Artur ni ja, niti iko drugi u Veću, osim Sensama, koji je, u stvari, sve smislio. Dugo je vreme prošlo dok nismo prokljuvili zašto je mišji gospodar to predložio. Nije ni bilo vidljivog razloga da kraljev nalog probudi sumnju, jer se nije činio nerazumnim, mada Artur i ja nismo mogli da dokučimo zašto bi nas obojicu slao u Povis.

Sve je poteklo od stare, stare priče. Norvenu, Mordredovu majku, ubio je kralj Silurije Gundleus, i iako je on iskusio strašnu kaznu, čovek koji je Norvenu izdao još beše živ. Ime mu je bilo Ligesak i služio je kao zapovednik Mordredove garde kad je kralj bio beba. Ligesaka je potkupio Gundleus i on je otvorio kapije Merlinove Hridi ubilačkim namerama silurskog kralja. Morgana je spasla Mordreda, ali mu je majka umrla. Ligesak, čija je prevrtljivost stajala Norvenu života, pregrmeo je rat koji je sledio njeno ubistvo, kao što je preživeo i bitku u dolini Lag.

Mordred je čuo tu priču, naravno, i bilo je prirodno da ga zainteresuje Ligesakova sADBina, ali Sensam je bio taj koji je zanimanje podgrevalo dok se nije pretvorilo u opsesiju. Sensam je nekako otkrio da je Ligesak našao pribižite sa grupom hrišćanskih pustinjaka u zabačenom planinskom području na severu Silurije, gde je sada vladao Kaneglas. „Boli me što odajem brata u Hristu“, svetački je objavio mišji gospodar na sastanku Veća, „ali me jednako boli što je hrišćanin kriv za takvu izdajničku opačinu. Ligesak je još živ, gospodare kralju“, okrenuo se Mordredu, „i treba da bude predat tvom sudu.“

Artur predloži da od Kaneglase zatražimo da zarobi begunca i pošalje nam ga, ali Sensam odmahnu glavom i reče da je sramotno tražiti od drugog kralja da začne osvetu koja se tako blisko dotiče Mordredove časti. „To je posao Dumnonije“, obrazlagao je Sensam, „i Dumnonci treba da ga svrše s uspehom.“

Mordred se složi klimanjem glave i naredi da Artur i ja pođemo i zarobimo izdajicu. Artur, iznenađen kao i uvek kad bi se Mordred pojavio na Veću, nećao se. Zašto, htio je da zna, dva gospodara treba da obave posao koji tuce kopljanika može da izvrši mirne duše? Mordred se osmehnu na to pitanje. „Misliš li, gospodaru Arture, da će

Dumnonija pasti ako ti i Derfel budete odsutni?“

„Ne, gospodare kralju“, kaza Artur, „ali Ligesak je sad sigurno star čovek i ne trebaju nam dva odreda kopljanika da bismo ga se dočepali.“

Kralj pesnicom raspali po stolu. „Posle ubistva moje majke“, prebaci on Arturu, „pustio si Ligesaka da pobegne. U dolini Lag, gospodaru Arture, opet si pustio Ligesaka da pobegne. Duguješ mi Ligesakov život.“

Artura ta optužba na tren sledi, ali onda povi glavu prihvatajući obavezu. „Ali Derfel“, ukaza, „nije odgovoran za to.“

Mordred me okrznu pogledom. Još me se gnušao zbog svih onih batina u detinjstvu, ali sam se nadao da su udarci koje mi je zadao na proglašenju i bezvredan trijumf kad nas je izbacio iz Lindinisa utažili njegovu žeđ za osvetom. „Gospodar Derfel“, reče, trudeći se kao i uvek da moja titula zazuči podrugljivo, „poznaje izdajnika. Ko će ga drugi prepoznati? Naređujem da idete obojica. A i ne treba da povedete cela dva odreda“, vrati se na Arturovu malopređašnju primedbu. „Šačica Ijudi biće dovoljna.“ Mora da mu je bilo neprijatno što

Arturu daje vojničke savete jer mu glas beše nejak i bledunjav, a onda nadmeno pogleda ostale većnike povrativši ono malo čvrstine što je imao. „Hoću Ligesaka ovde pre Samajna“, zapovedi, „i hoću ga živog.“

Kad kralj zapoveda, ljudi se pokoravaju, te Artur i ja zajedno odjahasmo na sever, svaki sa po trideset ljudi. Sumnjali smo da će nam i toliko ratnika biti potrebno, ali beše to prilika da uležalim ljudima pružimo razgibavanje na dugom maršu. Mojih preostalih trideset kopljaničkih ostali su da čuvaju Keinvin, dok je deo Arturovih ljudi zadržan u Dumovariji, a neki su otišli da ojačaju Sagramora na severnoj saksonskoj granici. Uobičajeno, saksonske čete napadale su duž granice ne da bi prodrli u zemlju već da ugrabe nešto stoke i roblja, kao što su činili kroz sve godine mira. I mi smo slično postupali, ali su obe strane pazile da se pljačkaški upadi ne izmetnu u pravi rat. Mir, na brzu ruku uglavljen u Londonu, potrajan je iznad svih očekivanja, mada je retko kad bilo mira između Aele i Serdika. Tukli su se jedan s drugim bez previše zastoja i njihove zađevice nas su poštedele zlostavljanja. Zaista smo se navikli na mir.

Moji ljudi pešačili su na sever, dok su Arturovi jahali ili vodili konje valjanim rimskim drumovima koji su nas najpre doveli do Gventa, Meurigovog kraljevstva. Kralj nam je preko volje priredio gozbu na kojoj su naši ljudi bili malobrojniji od sveštenika; potom smo skrenuli do doline Vaja da obiđemo starog Todrika, kog smo pronašli u skromnom kućerku slamenatog krova, upola manjem od zdanja u kom je čuval svoju zbirku hrišćanskih spisa. Njegova žena, kraljica Inid, gundala je na sudbu što ju je iz palata Gventa oterala da živi s miševima u šumi, ali stari kralj beše srećan. Zamonašio se i bezbrižno ostavljao po strani Inidino zakeranje. Obed koji nam je ponudio činili su varivo od bobica, hleb i voda. Obradovao se novostima iz Dumnonije koje su govorile o širenju hrišćanstva. Upitao ga za proročanstva koja su predskazivala povratak Hrista za četiri godine i Todrik reče kako se moli da su istinita, ali da mu se pre čini da će Hristos ipak sačekati da se navrši svih hiljadu leta pre no što se vrati u slavi. „Ali ko zna?“, kaza. „Moguće je da će On doći za četiri godine. Kakva veličanstvena pomisao!“

„Samo bih voleo da tvoja sabraća hrišćani popričekaju s mirom“, reče Artur.

„Dužnost im je da pripreme zemlju za dolazak Hrista“, strogo kaza Todrik. „Moraju da preobraćaju lude, gospodaru Arture, i da čiste zemlju od greha.“

„Izazvaće rat između sebe i nas ostalih ako ne pripaze“, promrmlja Artur. Ispriča Todriku kako su izbili neredi u svakom dumnonском gradu kad su hrišćani pokušali da sruše ili oskrnave paganske hramove. Ono što smo videli u laski beše samo početak teškoća i nemir se širio brzo; jedan od nagoveštaja napupelih nevolja beše i znamen ribe, prosta žvrljotina od dve povijene linije koju su hrišćani ocrtavali na zidovima pagana ili urezivali u stabla druidskih gajeva. Kilhuk je imao pravo: riba beše hrišćansko znamenje.

„To je zato što je grčka reč za ribu ichthus“, objasni nam Todrik, „a njenim sloganima započinju reči Hristovog imena. Iesous Christos, Theou Uios, Soter. Isus Hristos, Sin Božji, Spasitelj. Vrlo uredno, zaista vrlo uredno.“ Zakikotao se zadovoljan svojim izlaganjem i beše lako videti na koga je Meurig cepidlaka. „Naravno“, nastavi Todrik, „da sam i dalje vladar, bio bih zabrinut zbog te strke, ali kao hrišćanin je moram pozdraviti. Sveti oci kažu da će biti mnogo znakova i omena u poslednjim danima, gospodaru Arture, i taj nemir među stanovništvom prosto je jedan predznak. Dakle, možda kraj nije daleko?“

Artur udrobi komad hleba u svoju zdelu. „Stvarno pozdravilaš tu bunu?“, pitao je. „Odobravaš napade na pagane? Spaljene i opoganjene svetinje?“

Todrik je kroz otvorena vrata zurio u zeleno drveće, gusto natiskano oko njegovog malog samostana. „Prepostavljam da je drugima teško da razumeju”, reče, izbegavši da neposredno odgovori na Arturovo pitanje. „Moraš na izgredne gledati kao na nagoveštaje uzbuđenja, gospodaru Arture, ne kao na volju našeg Gospoda.” Prekrstio se i nasmešio. „Naša je vera”, kaza ozbiljno, „vera ljubavi. Sin božji ponizio je sebe da nas spase greha i svi mi treba da oponašamo njega u svemu što radimo ili mislimo. Ohrabruju nas da volimo svoje dušmane i da činimo dobro onima koji nas mrze, ali teške su to zapovesti, preteške za većinu sveta. I moraš se setiti šta je to za šta se molimo najusrdnije - povratak na zemlju Gospoda našeg Isusa Hrista.” Opet se prekrstio. „Narod se moli i čezne za njegovim drugim dolaskom, a ako bi ovim svetom još vladali pagani, on bi mogao da ne dođe. Stoga se oni osećaju prisiljenim da unište neznabuštvvo.”

„Uništenje paganstva”, primeti Artur zajedljivo, „teško da je dostoјno religije koja propoveda ljubav.”

„Uništenje paganštine je čin pun ljubavi”, uporno će Todrik. „Ako vi pagani odbijate da prihvativate Hrista, sigurno ćete otići u pakao. Nije važno da li živate životom punim vrlina, i dalje ćete goreti čitavu večnost. Nama hrišćanima dužnost je da vas spasemo te sudbine, a šta je to ako ne čin ljubavi?”

„Nije, ako ja ne želim da budem spasen”, kaza Artur. „Onda moraš izdržati neprijateljstvo onih koji te vole”, reče Todrik, „bar dok se to uzbuđenje ne stiša. A hoće. Takav polet nikad ne traje dugo, i ako se Gospod naš Isus Hristos ne vrati za četiri godine, uzbuđenje će sigurno splasnuti do hiljadite godine.” Opet se zagleda u dubinu šume. „Kako bi to bilo slavno”, kaza glasom punim divljenja, „kad bih doživeo da vidim Spasiteljevo lice u Britaniji.” Okrenuo se Arturu. „A znamenja njegovog povratka neće nam doneti spokoj, bojim se. Nesumnjivo će Sasi biti nevolja. Da li vas mnogo muče ovih dana?”

„Ne”, kaza Artur, „ali svake godine su sve brojniji. Mislim da neće mirovati još dugo.”

„Onda ću se moliti da Hristos dođe pre no što krenu”, odvrati Todrik. „Mislim da ne bih mogao podneti da moja zemlja ode Sasima. Nisu to više moja posla, naravno”, dodade žurno, „sve sam to prepustio Meurigu sada.” Ustao je kad rog zabruja iz obližnje kapele. „Vreme za molitve!”, reče radosno. „Hoćete li mi se možda pridružiti?”

Izvinili smo se, a narednog jutra napustisemo samostan starog kralja; preko bregova pređosmo u Povis. Dve noći kasnije bili smo u Kaer Sasu i ponovo se sreljeli s Kilhukom, koji je procvetao u novoj domovini. Te večeri svi smo popili previše medovine i ujutru, kad Kaneglas i ja odjehasmo u Kam Isaf, glava mi je brujala. Kralj je našu malu kuću održao netaknutom. „Nisam znao hoće li vam zatrebati, Derfele”, reče mi.

„Možda uskoro i hoće”, priznao sam mračno.

„Uskoro? Nadam se.”

Slegao sam ramenima. „Nismo istinski dobrodošli u Dumnoniji. Mordredu se gadim.”

„Onda traži da te osloboди zakletve.”

„I jesam”, rekoh, „pa me je odbio.” Tražio sam to odmah posle zakraljenja dok me je ponos još pekao zbog ona dva udarca, pa sam ponovio zahtev pola godine docnije, a on i dalje nije htio da me razreši. Mislim da je imao dovoljno pameti da zna da će me najbolje kazniti ako me natera da mu služim.

„Da li su tvoji kopljanici to što želi?”, upita Kaneglas, spuštajući se na klupu pod jabukom ispred kuće.

„Samo moju poniznu vernost”, rekoh ogorčeno. „Ne čini se da mu ratovi padaju na pamet.”

„Znači, nije potpuna budala“, kaza Kaneglas suvo. Onda smo pričali o Keinvini i devojčicama; ponudio je da pošalje Malajna, svog novog vrhovnog druida, da bude uz Dajan. „Malajn je veoma vičan travarstvu“, reče. „Bolji od starog Jorveta. Znao si da je on umro?“

„Čuo sam. A ako možeš bez Malajna, gospodare kralju, biće mi dragoo.“

„Krenuće sutra. Ne mogu dopustiti da mi nećake boluju. Zar ona tvoja Nimju ne pomaže?“

„Ni manje ni više od Merlina“, rekao sam dotičući sečivo starog srpa zariveno u kori jabuke. Dotakao sam to gvožđe da bih odvratio zlo od Dajan. „Stari bogovi“, rekoh gorko, „napustili su Dumnoniju.“

Kaneglas se nasmeši. „Nikad nije dobro potcenjivati bogove, Derfele. Opet će doći njihovo vreme u Dumnoniji.“ Zastao je. „Hrišćani vole da se nazivaju stadom, zar ne? Pa samo slušaj kako će blejati kad kurjaci dođu.“

„Kakvi kurjaci?“

„Saksoni“, reče neveselo. „Dali su nam deset godina mira, ali njihovi brodovi još pristaju uz istočne obale i osećam kako im sila raste. Ako nas napadnu opet, onda će tvojim hrišćanima paganska sečiva biti i te kako draga.“ Ustao je i spustio mi ruku na rame. „Sasi su nedovršen posao, Derfele, nedovršen posao.“

Te noći smo pirovali i sledećeg jutra s vodičem kog nam je dao Kaneglas udarismo na jug, ka natuštenim brdima koja su ležala iza onoga što nekad beše granica Silurije.

Tražili smo izopštenu hrišćansku zajednicu. Hrišćana u Povisu i dalje beše tek nekolicina, jer je Kaneglas bez pogovora izbacivao iz kraljevstva Sensamove misionare kad god bi ih otkrio. Ali ipak je nešto hrišćana boravilo u kraljevini, a beše ih podosta u starim zemljama Silurije. Ova zajednica bila je posebno uvažavana među hrišćanima Britanije zbog svoje svetosti. Tu svetost su pokazivali tako što su živeli u krajnjoj bedi na divljem, tegobnom mestu. Ligesak je našao utočište među tim fanaticima koji su, kako nam je rekao Todrik, iskušavali svoje meso; time je mislio da se da su se nadmetali ko će živeti jadnijim životom. Jedni su živeli u špiljama, drugi su se odrekli bilo kakvog skloništa; neki su jeli samo nesazrele plodove, neki su odbacili odeću, bilo ih je koji su preli košulje od dlake i u tkanje upilitali drač i onih koji su nosili krune od trnja ili sami sebe šibali do krvi kao oni bezumnici koje smo videli u Iski. Meni se činilo da je Ligesaku najgora kazna ostaviti ga u takvom društvu, ali nam je zapoveđeno da ga ugrabimo i odvedemo u domovinu, što je značilo da ćemo morati da se suprotstavimo vođi družine, zastrašujućem biskupu po imenu Kadok, čija je ratobornost bila nadaleko čuvena.

Taj zao glas naveo nas je da navučemo oklope dok smo se približavali Kadokovom bednom uporištu u visokim brdima. Nismo nosili svoje najbolje oklope, bar oni od nas koji su mogli da biraju, da ne bismo tračili te tvorevine valjanih majstora na poluludu rulju posvećenika, ali svi smo natukli kalpake, nosili verižnjače ili kožne oklope i štitove. Ako ništa drugo, mislili smo, ratna sprema mogla bi zaplašiti Kadokove pristalice kojih, uveravao nas je naš vodič, nije bilo više od dvadeset na broju. „I svi su ludi“, reče vodič. „Jedan od njih stajao je kao kip celu godinu! Nije ni prstom mrdnuo, kažu! Samo je stajao kao pritka za grašak dok su oni ubacivali hrana s jedne njegove strane, a odnosili je s druge. Čudan je bog koji to traži od čoveka.“

Put do Kadokovog utočišta utabala su stopala hodočasnika i uvijao se uz bokove prostranih goleti; jedina živa bića koja videsmo bile su ovce i koze. Pastire nismo videli, ali oni nas nesumnjivo jesu. „Ako Ligesak ima imalo pameti“, reče Artur, „dosad je otperjao. Mora da su nas već videli.“

„A šta da kažemo Mordredu?“

„Istinu, naravno“, reče Artur turobno. Nosio je običan kopljanički kalpak i kožni prsnik, ali su čak i tako proste stvari na njemu bile čiste i uredne. Njegova taština nikad nije bila gizdava poput Lanselotove, ali ponosio se time što je uredan i čitav ovaj pohod u divlja brda vredao je njegov osećaj ispravnosti i čistote. Vreme nam nije išlo naruku, jer je bio tmuran, svež letnji dan, s kišom koja je šibala sa zapada nošena prohladnim vетrom.

Arlum je raspoloženje možda bilo srubljeno, ali kopljanici behu veseli. Šalili su se na račun napada na tvrđavu moćnog kralja Kadoka i hvalisali se zlatom, ratničkim prstenjem i robljem koje će zadobiti; sulude pošalice terale su ih na smeh kad smo napisletku prevladali poslednji prevoj bregova i zagledali se u dolinu u kojoj se krio Ligesak. Beše to uistinu žalosno mesto; more blatišta u kome je tuce okruglih udžerica okruživalo malu četvrtastu kamenu crkvu. Behu tu neki ofucani povrtnjaci, mrko jezerce, kameni zabrani za koze, ali nikakva palisada.

Jedina odbrana kojom se dolina dičila beše golem kameni krst, izrezbaren zamršenim šarama s likom hrišćanskog boga posađenog na presto u svoj njegovo slavi. Krst, zaista čudesan rad klesara, označavao je među Kadokove zemlje i baš pokraj njega, na vidiku male naseobine koja je ležala jedva strelomet daleko, Artur je zaustavio naš odred. „Nećemo upasti“, rekao je blago, „dok ne budemo imali priliku da govorimo s njima.“ Oslonio je koplje o zemlju kraj prednjih kopita konja i čekao.

Desetak ljudi smo mogli da vidimo u naselju i, kad su oni ugledali nas, utekoše u crkvu iz koje se, trenutak kasnije pojavio ogroman čovek i pružio korak ka nama. Beše to div od čoveka, visok kao Merlin, širokih grudi i debelih, moćnih mišica. Takođe je bio sav zamazan, neumivenog lica i smeđe odore umrljane blatom i štrokom, dok je seda kosa, prljava kao i odeća, izgledala kao da nikad nije podrezana. Raskuštrana brada padala je do ispod pojasa, dok mu je iza tonzure kosa odsakala u zamršenim pramenovima kao veliko, sivo, tek ostriženo runo. U desnoj ruci nosio je štap, a o levom bedru bez korica je visio povelik zarđali mač. Delovao je kao da je nekad bio upotrebljiv kopljanik, i bez sumnje je i sad umeo da udeli poneki žestok udarac. „Niste dobrodošli ovde“, vikao je dok nam se primicao, „osim ako niste došli da predate svoje bedne duše bogu.“

„Duše smo već predali svojim bogovima“, odgovori Artur učtivo.

„Neznabوći!“ Grdosija za koju sam prepostavio da je slavni Kadok pljunu prema nama. „Došli ste s gvožđem i čelikom na mesto gde se deca Hristova igraju s jagnjetom božijim?“

„Došli smo u miru“, nije se dao Artur.

Biskup ispljunu veliku žućastu grudvu sluzi ka Arturovom konju. „Ti si Artur, sin Utara sina Sataninog“, reče, „i tvoja je duša hrpa nečisti.“

„A ti si, prepostavljam, biskup Kadok“, ljubazno uzvrati Artur.

Biskup stade pored krsta i štapom povuće crtlu preko puta. „Samo verni i pokajnici mogu preći ovu liniju“, objavi, „jer je ovo božje sveto tlo.“

Artur se na trenutak zagleda u blatnjavu bedu pred nama, pa se tugaljivo nasmeši prkosnom Kadoku. „I ne želim da stupim na tlo tvog boga, biskupe“, kazao je, „ali te molim u miru da mi dovedeš čoveka kog zovu Ligesak.“

„Ligesak je“, zagrme Kadok kao da se obraća pastvi od hiljadu duša, „blagosloveno i sveto dete božje. Ovde mu je dato utočište i ni ti ni bilo koji drugi takozvani gospodar ne može mu ga oduzeti.“

Artur se osmehnu. „Ovde vlada kralj, biskupe, ne tvoj bog. Samo Kaneglas mu može dati utočište, a nije to učinio.“

„Moj kralj, Arture“, ponosno kaza Kadok, „kralj je nad kraljevima i on mi je zapovedio da te ne pustim dalje.“

„Opiraćeš mi se?“, iznenadi se Artur, i dalje uljudan.

„Do smrti!“, zaurla Kadok.

Artur tužno zavrte glavom. „Nisam hrišćanin, biskupe“, reče blago, „ali zar vi ne propovedate da je vaš drugi svet mesto najuzvišenijeg blagostanja?“ Kadok ne reče ništa i Artur sleže ramenima. „Pa nešto mislim, učiniću ti uslugu ako ubrzam tvoj put donde, zar ne?“ Postavio je to pitanje i potegao Ekskalibur.

Biskup štapom produbi brazdu koju je urezao na blatnjavoj stazi. „Zabranjujem vam da pređete ovu crtu“, povika. „Zabranjujem u ime Oca, Sina i Svetog duha!“ Onda podiže štap i uperi ga u Artura. Držao ga je nepomično na tren, pa švićnuo vrhom da obuhvati i nas ostale, i priznajem me je tog časa prožela jeza. Kadok nije bio Merlin i njegov bog, pomislih, nema moći poput Merlinovih bogova, ali sam ipak zadrhtao kad je usmerio štap prema meni i strah me natera da pipnem gvožđe moje verižnjače i pljunem na put. „Vraćam se svojim molitvama sada, Arture“, reče Kadok, „a vi, ako želite da živite, okrenućete se i napustiti ovo mesto jer, minete li ovaj sveti krst, kunem vam se slatkom krvlju Gospoda Isusa Hrista, duše će vam izgoreti u mukama. Upoznaćete večitu vatru. Bićete prokleti od početka do kraja vremena i od nebeskog svoda do najdublje paklene jame.“ I s tom teškom kletvom, pljunuvši još jednom, on se okreće i ode.

Artur skutom plašta obrisa Ekskalibur od kišnih kapi, pa ga vrati u korice. „Čini se da nismo dobrodošli“, reče s veselim prizvukom u glasu, pa se okreće i rukom pozva Balinu, najstarijeg od prisutnih konjanika. „Odvedi jahače iza sela“, naredi mu Artur. „Postaraj se da niko ne pobegne. Kad budete tamo, poći ću s Derfelom i njegovima da pretražimo kuće. I slušajte!“ Podigao je glas da ga čuje svih šezdeset ratnika. „Ovaj svet će se opirati. Vređaće nas i napadati, ali mi nemamo ništa protiv njih. Samo protiv Ligesaka. Nećete ih pljačkati i nećete ozlediti nikog od njih bez potrebe. Upamtite, vi ste vojnici, oni nisu. Ponašajte se prema njima s poštovanjem i na kletve odgovorite tišinom.“ Govorio je strogo i potom, kad se uverio da ga je svaki čovek razumeo, nasmeši se Balinu i mahnu mu da pođe. Trideset oklopnih konjanika odjaha napred, skrećući s puta i galopirajući obodom udoline ka padini iza sela. Kadok ih je video dok je išao ka svojoj crkvi, ali ne pokaza da ga je to uzbunilo.

„Pitam se“, reče Artur, „kako je znao ko sam?“

„Čuven si, gospodaru.“ Nikad nisam prestao da ga zovem gospodarom.

„Moje ime možda, ali lice ne. Ne ovde.“ On slegnu ramenima na tu tajnu. „Je li Ligesak uvek bio hrišćanin?“

„Otkad sam ga upoznao. Ali nikad dobar.“

Nasmešio se. „Uzoran život postaje lakši što si stariji. Bar mislim da je tako.“ Gledao je svoje jahače kako galopom obilaze selo; kopita konja dizala su velike oblake kapljica sa mokre trave. Onda diže koplje i osvrte se na moje ljude. „Upamtite! Bez krađe.“ Pitao sam se šta bi uopšte moglo da se ukrade s tog bednog mesta, ali Artur je znao da kopljanci obično nađu ponešto za uspomenu. „Neću nevolje“, kaza im Artur. „Samo da nađemo našeg čoveka i odlazimo.“ Dostače Lamrine bokove i vrana kobila poslušno pođe. Mi smo ga pratili pešice, utabavši čizmama Kadokovu brazdu u blatnjavom putu kraj izrezbarenonog krsta. Nikakva vatra ne sunu s nebesa.

Biskup je stigao do crkve, zastao na ulazu i osvrnuo se. Videvši da dolazimo, sagao se i ušao. „Znali su da dolazimo“, reče mi Artur. „Nećemo zateći Ligesaka ovde. Bojim se da samo gubimo vreme, Derfele.“ Hroma ovca poskakivala je preko staze i Artur priteže dizgine kako bi je pustio da prođe. Videh kako se stresa i znao sam da ga je uzrujala prljavština naselja koja je bila gotovo jednaka bedi u kojoj je Nimju živela na Hridi.

Kadok se ponovo ukazao u dovratku crkve kad smo bili udaljeni svega stotinak koračaji. Dotle su naši jahači već čekali iza sela, ali Kadok se nije potrudio da pogleda gde su. Samo je prineo veliki ovnuski rog usnama i pustio zov koji je potmulo odjekivao u šupljini golih brda. Dunuo je u rog jednom, zastao da duboko udahne i zasvirao ponovo.

I odjednom, naši smo se u boju.

Svakako su znali da dolazimo i spremno su nas čekali. Svaki hrišćanin u Povisu i Siluriji mora da je dobio poziv da brani Kadoka i ti su se ljudi pojavili na grebenima i prevojima svud oko udoline dok su drugi trčali da zapreče put iza nas. Jedni su imali koplja, drugi štitove, a neki ništa osim srpova i vila, ali izgledali su vrlo samopouzdano. Znao sam da su mnogi od njih nekada bili kopljanci, pokupljeni kao pozivari, ali ono što je hrišćanima zaista davalо hrabrosti beše njihova brojnost. Okupilo ih se najmanje dve stotine. „Budale!“, reče Artur ljutito. Mrzeo je bespotrebno nasilje, a znao je da sad mora biti ubijanja. Znao je, takođe, da ćemo pobediti, jer su se samo fanatici, uvereni da će se bog boriti uz njih, mogli usudititi da napadnu šezdeset ponajboljih dumnonskih ratnika. „Budale!“, procedi on ponovo, pa pogleda u selo gde je još naoružanih ljudi izlazilo iz koliba. „Ostani ovde, Derfele“, reče. „Samo ih zadrži i rešićemo ih se.“ Obode konja i kreće galopom po ivici sela, sam, ka svojim konjanicima.

„Prsten“, kazao sam tiho. Bilo nas je samo trideset i postrojeni u dve vrste mogli smo sklopiti vrlo mali krug. Mora da smo izgledali kao laka meta razularenim hrišćanima koji sad jurnuše sa bregova da nas satru. Vojnici ne vole prsten štitova, jer ukošen ugao kopalja koja iz njega proviruju čini da im oštice budu previše raširene, i što je krug manji, veći je jaz između sečiva, ali moji ljudi behu dobro uvežbani. Prednji red kleče, spojenih štitova i kopljija zarivenih u zemlju iza njih. Mi iz drugog reda oslonismo štitove na njihove, čvrsto ih uglavismo u zemlju i tako je pred napadačima stajao čvrst dvostruki zid od kožom presvućenog drveta. Onda svaki od nas stade iza jednog od ljudi koji su klečali i naperi koplje preko njegove glave. Naš posao beše da štitimo one iz prve vrste, a njihov da ne popuste. Biće to težak, krvav posao, ali sve dok prva vrsta bude držala štitove visoko i dok ih mi budemo branili, prsten bi trebalo da bude bezbedan. Podsetio sam ratnike koji su klečali na njihovu obuku, rekavši im da su oni samo prepreka, a da ubijanje ostave nama. „Bel je uz nas“, rekoh.

„I Artur“, dodade Ajsa poletno.

Arturu je u deo zapalo da doneše smrt. Mi smo bili mamac, a on dželat. Kadokovi ljudi zagrizli su mamac kao što gladan losos kidiše na vodenim cvet. Sam Kadok je poveo juriš iza sela sa svojim zardalim mačem i okruglim štitom, na kom sam iza oslikanog crnog krsta mogao da nazrem isprano obličeje silurske lisice, što je odalo njegovu raniju vojničku službu u Gundleusovim trupama.

Ta hrišćanska horda nije nam prišla u živom zidu. To im je moglo doneti pobedu, ali oni su napali po starom običaju koji su nam još Rimljani izbili iz glave. U staro doba, kad su Rimljani tek pristigli u Britaniju, plemenski borci bi jurišali na njih u veličanstvenoj, gromoglasnoj, medovinom zadojenoj gomili. Takav juriš bilo je strašno videti, ali su ga dobro uvežbani borci lako mogli razbiti, a moji ljudi behu uvežbani pod konac.

Nesumnjivo su osetili strah. Ja jesam, jer je juriš ljudi koji urliču grozan za oko. Protiv loše uređenog stroja je svršishodan zbog užasa koji izaziva i ovo je bio prvi put da vidim taj stari britski način borbe. Kadokovi ljudi obrušili su se na nas raspomamljeno kao da su se nadmetali ko će se prvi nataći na naša koplja. Vrištali su i kleli i činilo se kao da baš svaki od njih želi da postane mučenik ili heroj. U divljoj gomili beše i žena koje su cičale uzmahujući batinama ili kosama. Čak je i dece bilo u toj bučnoj rulji.

„Bel!“, zaurlah kad prvi čovek pokuša da preskoči ratnika koji je klečao u prednjoj vrsti i izdahnu na mom koplju. Natakao sam ga kao zeca na ražanj, pa ga sa sve kopljem bacio iz kruga da umiruće telo bude prepreka njegovim saborcima. Hajvelbanom sasekoh sledećeg; mogao sam čuti svoje kopljanike kako zapevaju jezivi borbeni poj dok su udarali i ubadali, sekli i trgali. Svi bejasmo tako dobri, tako brzi i tako temeljno obučeni. Sati mučnog uvežbavanja videli su se u tom prstenu štitova i, iako su godine prošle otkako se većina nas borila u bici, otkrili smo da nam je borilački nagon, kao i uvek, izostren i baš su nas nagoni i iskustvo održali u životu tog dana. Neprijatelji su činili vrištvu masu zaluđenika koji su namerili da samelju sve pred sobom, tiskali su se oko kruga i udarali kopljima, ali naš spoljni prsten ostao je čvrst kao stena, a hrpa mrtvih i umirućih, koja je tako brzo rasla pred našim štitovima, ometala je druge napadače. Isprva, na časak ili dva, kad je tlo pred prstenom štitova još bilo nezaprečeno i kad su se smeliji dušmani mogli primaći nadohvat, beše to bezumna bitka, ali jednom kad su nas okružili mrtvi i ranjeni, samo su najhrabriji napadači pokušavali da nas dosegnu i nas petnestorica u unutrašnjem krugu mogli smo da biramo mete i na njima vežbamo s mačem i kopljem. Borili smo se hitro, klicali jedan dugom i ubijali bez milosti.

Kadok je među prvima napao. Došao je vitlajući ogromnim zarđalim mačem tako besno da je zviždao kroz vazduh. Dobro je znao šta mu valja činiti i pokušao je da udarcima sruši jednog od ljudi koji su klečali jer je bio svestan da čemo, ako spoljni prsten popusti, svi brzo biti pobijeni. Zadržao sam silni zamah Hajvelbanom, uzvratio brzim udarcem koji je zasekao samo prljavu gužvu njegove kose, a onda je Eharn, čvrsti omalen irski kopljanički mi je i dalje služio uprkos Mordredovim pretnjama, odalamio držalom kopljja biskupa preko lica. Oštricu Eharnovog kopljja odsekao je udarac mačem, ali je on okovanim krajem koplija pogodio Kadoka posred čela. Biskup na tren ukrstil oči, zinu pokazujući trule zube, pa se skljoka u kal.

Poslednji napadač koji je pokušao da probije prsten bila je žena kuštrave kose. Ispela se preko mrtvih, dernjala se i klela me, pokušavajući da skoči preko spoljne vrste. Ščepao sam je za kosu, pustio da istupi srp na moju verižnjaču, pa je uvukao u krug gde je Ajsa žestoko šutnu u glavu. I baš tad je Artur udario.

Trideset kopljaničkih zgromi rulju. Mi smo se, pretpostavljam, branili tek nekoliko časaka, ali kad je Artur stigao, okršaj beše gotov u treptaju oka. Konjanici dođoše u silovitom galopu s naperenim kopljima: videh užasan, taman mlaz krvi kad se oštrica zarila. Onda su napadači bežali u bezumnom strahu, a Artur je, pošto je odbacio koplje, s blistavim Ekskaliburom u ruci vikao svojim ljudima da ne ubijaju više. „Samo ih rasterajte!“, zapovedao je. „Rasterajte ih!“ Konjanici se izdeliše u male grupe koje su razgonile prestravljene begunce i terale ih stazom prema krstu - zaštitniku.

Moji ljudi odahnuše. Ajsa je sedeо na kuštravoј ženi, a Eharn je tražio odvaljenu glavu koplja. Dva čoveka iz prstena štitova zadobila su gadne rane, jednomo iz druge vrste vilica beše slomljena i krvava, ali to behu sve naše ozlede, dok oko nas ležahu dvadeset tri trupine

i najmanje još toliko teško ranjenih ljudi. Kadok je bio živ, ošamućen Ehamovim udarcem i vezasmo mu ruke i noge; onda, uprkos Arturovim uputima da poštujemo dušmane, odrezasmo mu kosu i bradu kako bismo ga osramotili. Pljuvao nas je i proklinjao, ali mu zapušismo usta gužvama njegove masne brade, pa ga odvedosmo do sela.

Tamo sam pronašao Ligesaka. I pored svega nije umakao, već je jednostavno čekao kraj malog oltara u crkvi. Sad je bio star, mršav i sedokos; mlako nas je pustio da činimo šta nam je volja, čak i kad smo mu odsekli bradu i od nje ispleli uzicu koju mu vezasmo oko vrata kako bi se video da je osuđeni izdajnik. Cak se činilo da mu je drago što me vidi posle toliko godina. „Rekao sam im da te neće potući“, kaza, „ne Derfela Kadarna.“

„Znali ste da dolazimo?“

„Znali smo to već nedelju dana“, reče, bez opiranja pruživši ruke da ih Ajsa sveže konopom. „Čak smo i priželjkivali vaš dolazak. Mislili smo da je to prilika da Britaniju oslobođimo Arturu.“

„Zašto biste to želeli?“, pitao sam.

„Zato što je Artur dušmanin hrišćana, eto zašto“, odvrati Ligesak.

„Nije“, rekoh prezrivo.

„A šta ti znaš o tome, Derfele?“, upita Ligesak. „Pripremamo Britaniju za Hristov dolazak i moramo istrebiti neznabovoštvo na zemlji!“ To je objavio glasno, prkosno, a onda je slegao ramenima i iscerio se. „Ali rekao sam im da ovo nije način da se ubiju Artur i Derfel. Rekao sam Kadoku da ste previše dobri.“ Ustao je i krenuo za Ajsom iz crkve, ali se onda, u dovratku, okrenuo meni. „Prepostavljam da će sad umreti?“, pitao je.

„U Dumnoniji“, rekoh.

Sleže ramenima. „Videću se s bogom lice u lice“, kazao je, „čega imam da se plašim?“

Izađoh za njima iz crkve. Artur je otpušio usta biskupu i Kadok nas je sad kleo bujicom poganih reči. Zagolicah biskupovu postriženu bradu Hajvelbanom. „Znao je da dolazimo“, rekao sam Arturu. „Namislili su da nas pobiju ovde.“

„Omanuli su“, reče Artur, trgnuvši glavom u stranu da izbegne grudvicu biskupove pljuvačke. „Skloni mač“, naredi mi.

„Ne želiš ga mrtvog?“, pitao sam.

„Dovoljna je kazna što će živeti ovde“, objavi Artur, „umesto na nebu.“

Poveli smo zarobljenika i pošli odatile. Nikom od nas nije doprlo do pameti šta nam je zapravo Ligesak otkrio u crkvi. Rekao je da su čitavu sedmicu znali za naš dolazak, a mi smo tad bili u Dumnoniji, ne u Povisu, što je značilo da ih je neko iz Dumnonije upozorio na nas. Ali nikad nam nije palo na um da povežemo nekog iz Dumnonije s masakrom u blatištu te bedne brdovite zemlje. Pripisali smo pokolj mahnitosti hrišćana, ne izdaji, ali tad je na delu bila zavera.

Do dana današnjeg, naravno, hrišćani pričaju drugačiju priču. Vele da je Artur na prepad poharao Kadokovo naselje, silovao žene, pobio ljudе i ukrao sve blago, ali nisam video napastovanje, ubijali smo samo one koji su pretili našim životima, a nije ni bilo blaga koje bismo ukrali - čak i da ga je bilo, Artur ne bi dopustio da ga taknemo. Tad nije bilo daleko vreme kad sam video Artura kako okrutno ubija, ali te žrtve su sve bile pagani; pa ipak su ga hrišćani uporno nazivali svojim dušmaninom i priča o Kadokovom porazu samo je raspirila mržnju. Kadok je uzdignut do živog sveca i negde u to doba hrišćani su Arturu nadenuli ime Neprijatelj Boga. To u gnevnu rođeno zvanje pratilo ga je do kraja njegovih dana.

Njegov zločin, svakako, nije bio u tom što je polupao nekoliko hrišćanskih glava u Kadokovom dolu, već pre blagonaklonost s kojom je gledao na pagane dok je vladao Dumnonijom. Onim bešnjim hrišćanima nikad nije palo na um da je i sam Artur bio paganin i da se upravo prema hrišćanstvu odnosio blagonaklono, samo su ga osudili zato što je imao moć da zatre mnogoboštvo, a nije. Taj ga je greh učinio Neprijateljem Boga. Takođe su pamtili, bez sumnje, kako je odbacio Uterovo izuzeće crkve od prinudnih zajmova.

Nisu ga svi hrišćani mrzeli. Bar dvadesetina kopljaničkih koji su se uz nas borili u Kadokovom dolu behu hrišćani. Galahad ga je voleo, a bilo je i mnogo drugih, poput biskupa Emrajsa, koji su bili njegove tihe pristalice. Ali crkva u tim ne baš tihim danima na kraju prvih petsto godina od Hristovog dolaska na zemlju nije slušala smirene i pristojne, već zaslepljene i ostrvljene koji su govorili da se Hrist neće vratiti ako na svetu bude pagana. Sada znam, naravno, da je vera u Gospoda našeg Isusa Hrista jedina prava i da druga ne može postojati u veličanstvenoj svetlosti njegove istine, ali mi je uvek izgledalo čudno, kao i dan-danas, što je Artur nazvan Neprijateljem Bo ga

Svejedno. Kadoka smo ostavili s glavoboljom, Ligesaku oko grla vezali užicu od njegove brade - i otišli odatle.

Artur i ja smo se razdvojili kraj kamenog krsta na ulazu u Kadokov dol. On je vodio Ligesaka na sever, pa na istok kako bi došao do dobrih drumova koji su vodili u Dumnoniju, a ja sam odlučio da pođem dublje u Siluriju i pronađem majku. Uzeo sam Ajsu i još četiri kopljanička, a ostale poslal kući s Arturom.

Nas šestorica obišli smo Kadokovu dolinu, gde se jadna družina izubijanih i okrvavljenih hrišćana okupljala da poje molitve za svoje mrtve, a onda smo oko visokih goleti i niz strmine došli do zelenih dolina koje su se otvarale ka Sefernском moru. Nisam znao gde Ersa živi, ali sam nagađao da će je lako naći jer ju je Tanaburs, druid kog sam ubio u dolini Lag, tražio da na nju baci užasne čini i sigurno je saksonska robinja koju je tako opako prokleo druid morala biti poznata. I bila je.

Našao sam je u malom selu kraj mora, gde su žene vadile so iz vode, a muškarci lovili ribu. Seljani su se posakrivali pred nepoznatim štitovima mojih ljudi, ali sam provirio u jednu od straćara, pa su mi deca strašljivo pokazala kuću Saksonke. Bila je to udžerica na krševitoj litici kraj obale. U stvari, ne čak ni udžerica, već pre grubo sklonište od naplavljene drvene, s natrulom krovom od slame i morskih trava. Na malom platou pred tim brlogom gorela je vatrica, a desetak riba se dimilo nad njom. Još dima koji je štipao grlo dizalo se od vatri naloženih ugljem nad kojima je, u podnožju niske hridine, vrila voda u kazanima za so. Ostavio sam štit i kopljje podno litice i ispeo se strmom stazom. Jedna mačka ogoli zube i zasikta kad sam čučnuo da zavirim u mračnu krovinju. „Ersa?“, pozvah. „Ersa?“

Nešto se pomaklo u senkama. Beše to čudovišno tamno obliče koje razmače naslage koža i odrpanog sukna da se zapilji u mene. „Ersa?“, rekoh. „Jesi li ti Ersa?“

Šta li sam očekivao od tog dana? Majku nisam video više od dvadeset pet godina, otkako su me Gundleusovi kopljanički oteli iz njenog naručja i dali me Tanabursu da me prinese na žrtvu u jami. Ersa je vrištala dok su me otimali od nje, pa je odvedena da robuje novim gospodarima u Siluriji i smatrala me je mrtvim dok joj Tanaburs nije otkrio da sam još živ. U mom uznemirenom umu, dok sam hodao na jug kroz duboke silurske doline, predviđao sam zagrljav, suze, oproštaj i sreću.

Ali umesto toga, ispod gomile koža i pokrivača ispuza ogromna žena plave kose obojene prljavim sivilom; škiljila je sumnjičavo u mene. Beše to grdan stvor, golemo brdo propalog

mesa, lica okruglog kao štit, punog ožiljaka i belega od bolesti. Oči joj behu male, tvrde, podlivene krvlju. „Nekad su me zvali Ersa“, reče hrapavim glasom.

Povukoh se od te jazbine, od odvratnog vonja truleži i mokraće. Sledila me je batrgajući se na sve četiri i žmirkajući na jutarnjem Suncu. Beše odevena u dronjke. „Ti se Ersa?“, upitah.

„Nekad sam bila“, reče i zevnu, pokazavši prazna, bezuba usta. „Davno. Sad me zovu Ena.“ Zastala je. „Luda Ena“, dodala je tužno, pa se zapiljila u moju valjanu odeću, bogato ukrašen pojas i visoke čizme. „Ko si ti, gospodaru?“

„Ime mi je Derfel Kadarn“, rekoh, „dumnonski gospodar.“ Ime joj ništa nije kazivalo. „Ja sam tvoj sin“, dodadoh.

Nije pokazala da ju je to dotaklo, već se samo zavalila na zid od naplavljennog drveta koji se opasno uleže pod njenom težinom. Zavuče ruku pod dronjke i stade da češe dojku. „Svi moji sinovi su mrtvi“, kaza.

„Tanaburs me je oteo“, podsetih je, „i bacio me u žrtvenu jamu.“

Ta priča kao da joj ništa nije značila. Mlitavo je sedela uza zid dok joj se glomazno telo ljudjalo od napora s kojim je uzimala svaki dah. Igrala se s mačkom i zurila preko Sefernog mora, tamo gde je nejasna u daljini ležala dumnonska obala pod nizom kišnih oblaka. „Jeste, jednom sam imala sina“, reče najzad, „koji je dat bogovima u žrtvenoj jami. Viga mu je bilo ime. Viga. Lep dečak.“

Viga? Viga! To ime, tako sirovo i ružno sledilo me je načas. „Ja sam Viga“, izustih konačno, zgađen imenom. „Dali su mi drugo ime pošto sam se spasao iz Jame“, objasnih joj. Pričali smo na saksonskom, koji sam sad govorio tečnije od svoje majke, jer je mnogo godina prošlo otkad je imala prilike da ga čuje.

„O, ne“, rekla je namrštivši se. Video sam vaš kako puzi po rubu njene kose. „Viga je bio malo dete. Samo malo dete. Moje prvorođenče je bio on, i uzeli su mi ga.“

„Preživeo sam, majko“, rekoh. Bejah i zgađen i opčinjen njome, i kajao sam se što sam uopšte došao da je nađem. „Preživeo sam jamu“, kazao sam, „i upamlio te.“ I jesam je upamlio, ali u mom sećanju ona beše vitka i lagonoga kao Keinv.

„Samo mali dečak“, sanjarila je Ersa. Sklopila je oči i pomislih da je zaspala, ali izgleda da se upišala, jer je potočić izvrludao ispod njene odeće i otekao niz kamenjar ka rasplamsaloj vatri.

„Pričaj mi o Vigi“, rekoh.

„Bila sam bremenita s njim“, kazala je, „kad me je ugrabio Uter. Veliki čovek, taj Uter, sa velikim zmajem na štitu.“ Počešala se progoneći vašku koja se izgubi u kosi. „Dao me je Madogu“, nastavila je, „i na Madogovom imanju se rodio Viga. Bili smo srećni kod Madoga“, reče. „Bio je valjan gospodar, dobar prema robovima, ali Gundleus je došao i ubili su Vigu.“

„Nisu“, bio sam uporan. „Zar ti Tanaburs nije rekao?“

Na pomen druidovog imena stresla se i poderani šal pritegla čvršće oko gromadnih ramena. Nije rekla ništa, ali posle nekog vremena suze joj se ukazaše u uglovima očiju.

Jedna žena se pela puteljkom ka nama. Išla je polako, strašljivo, zabrinuto me gledajući dok se postrance izvlačila na kameni plato. Kad se napsletku osetila bezbednom, šmugnula je mimo mene i čučnula uz Ersu. „Moje je ime“, rekoh pridošlici, „Derfel Kadarn, ali nekad su me zvali Viga.“

„Ja sam Lina“, reče žena britskim jezikom. Beše mlađa od mene, ali joj je težak život na obali urezao duboke bore u lice, pogrbio ramena i stvrdnuo zglobove, dok joj je naporan rad oko kazana za so kožu načinio crnjom od uglja.

„Ti si Ersina kći?“ nagađao sam.

„Enina kći“, ispravila me je.

„Onda sam ja tvoj polubrat“, rekoh.

Mislil da mi nije poverovala, a i zašto bi? Niko iz žrtvene jame ne izlazi živ, a ja jesam, i time su me bogovi dotakli i predali Merlinu. Ali šta je ta priča mogla da znači ovim dvema iznurenim i ofucanim ženama?

„Tanaburs!“ Ersa iznenada progovori i diže obe ruke da oturi zlo od sebe. „Odneo je Viginog oca!“ Cvilela je i ljalala se napred-nazad. „Ušao je u mene i uzeo Viginog oca. Prokleo me je, i prokleo je Vigu, i prokleo je moju utrobu.“ Jecala je sada; Lina uze majčinu glavu u naručje i pogleda me prekorno.

„Tanaburs“, rekoh, „nije imao moć nad Vigom. Viga ga je ubio, jer je on imao moć nad Tanabursem. Tanaburs nije mogao odneti Viginog oca.“

Možda me je majka i čula, ali nije mi verovala. Ljalala se na rukama kćeri i suze su joj lile niz boginjama izrovašene, prljave obaze dok se prisjećala delića Tanabursove kletve koju je samo napola razumela. „Viga će ubiti svog oca“, reče mi, „time je proklet. Sin će ubiti oca.“

„Dakle, Viga je živ“, istrajavao sam.

Prestala je da se ljujla iznenada i zagledala se u mene. Zavrtao je glavom. „mrtvi se vraćaju da ubiju. Mrtva deca! Vidim ih, gospodaru, eno tamo“, rekla je ozbiljno i pokazala ka moru, „svi mali mrtvaci dolaze da se svete.“ Opet se zanjihala u naručju kćerke. „I Viga će ubiti oca.“ Sad je već silno ridala. „Vigin otac je tako valjan čovek! Takav junak! Tako veliki i jak. A Tanaburs ga je prokleo.“ Šmrknula je, pa šumno uzdahnula pre no što je nastavila s pričom o mom ocu; kaza kako je njegov narod prepolovio more i stigao u Britaniju i kako je moj otac mačem sebi načinio dobru kuću. Ersa je, domišljao sam se, bila sluškinja u toj kući i saksonski velmoža ju je odveo u postelju, podarivši meni život, isti život koji Tanaburs nije uspeo da mi oduzme u žrtvenoj jami. „Bio je krasan čovek“, reče Ersa za mog oca, „tako lep, divan. Svi su ga se plašili, ali prema meni je bio dobar. Smejali smo se zajedno.“

„Kako se zvao?“, upitah. Mislim da sam odgovor znao i pre no što ga je dala.

„Aela“, reče šapatom, „Lepi, divni Aela.“

Aela. Dim je lelujaо oko moje glave i pamet mi na tren beše mutna i jalova poput vijuga moje majke. Aela? Ja sam Aelin sin?

„Aela“, tonula je Ersa u uspomene. „Lepi, divni Aela.“

Nisam imao više pitanja, pa primorah sebe da kleknem pred majku i zagrlim je. Poljubio sam joj oba obraza, pa je stegao čvrsto kao da joj mogu vratiti nešto od života koji je ona dala meni i, mada se prepustila zagrljaju, još me nije prihvatala kao sina. Prenela mi je vaške.

Poveo sam Linu nizbrdo i otkrio da je udata za jednog od seoskih ribara i da ima šestoro žive dece. Dao sam joj zlato, više zlata nego što se ikad nadala da će videti; više zlata, verovatno, nego što je mislila da postoji.

„Je li nam majka još robinja?“, pitalo sam je.

„Svi smo“, odvrati pokretom ruke obuhvatajući čitavo bedno naselje.

„To će vam kupiti slobodu“, pokazah na zlato, „ako je želite.“

Slegla je ramenima i sumnjao sam da bi sloboda unela ikakve promene u njihove živote. Mogao sam naći njihovog gospodara i sam otkupiti njihovu slobodu, ali on je živeo daleko, a zlato, budu li ga pametno trošili, olakšaće im mučno bitisanje bili oni robovi ili slobodnjaci. Jednog dana, obećah sebi, vratiću se i pokušati da učinim više.

„Staraj se o našoj majci“, rekoh Lini.

„Hoću, gospodaru“, rekla je poslušno, ali mislim da mi i dalje nije verovala.

„Ne nazivaš brata gospodarom“, kazao sam, ali nije se dala ubediti.

Ostavih je i pođoh dole do obale, gde su moji ljudi čekali s prtljagom. „Idemo kući“, rekao sam. Još je bilo jutro i imali smo čitav dugi dan puta pred sobom. Puta kući.

Kući, gde me je čekala Keinvin. Kući, svojim kćerima začetim od loze britskih vladara i od kraljevske krvi njihovih saksonskih dušmana. Jer ja sam Aelin sin. Stajao sam na zelenom bregu iznad mora i čudio se tom neverovatnom tkanju sudbine, ali smisao nisam nalazio. Saznao sam da sam Aelin sin, ali kakvu je razliku to činilo? Nije pojasnilo ništa, nije me obavezivalo ni na šta. Sudbina je neumoljiva. Pošao sam kući.

II

Dim je prvi ugledao Ajsa. Uvek je imao oči sokola i tog dana, dok sam stajao na brdu pokušavajući da nađem značenje u tome što sam našao majku, Ajsa je uočio dim preko mora. „Gospodaru“, pozva me, a ja ne odgovorih od prve jer sam bio previše sluđen onim što sam saznao. Trebalо je da ubijem oca? A taj otac je Aela? „Gospodaru!“, oštiriјe će Ajsa trgavši me iz misli. „Gledaj, gospodaru, dim.“

Pokazivao je na jug, ka Dumnoniji, i prvo mi pade na um da je ta belina samo svetlijा krpa kišnih oblaka, ali Ajsa je bio ubeđen da je ono što smo videli dim, ne oblak ili kiša, i još dva kopljanika rekoše to isto. „Nije samo tu, gospodaru“, pokazujući dalje ka zapadu, gde se još jedna mala beličasta mrlja ukaza na sivilu.

Jedan požar mogao je biti slučajan, možda zapaljeni dvor ili rasplamsalo suvo polje, ali po mokrom vremenu nikakvo polje ne bi planulo, a celog života nisam video da dva dvora istovremeno gore ako ih dušmani nisu potpalili buktinjama.

„Gospodaru?“, požurivao me je Ajsa jer je i on poput mene imao ženu u Dumnoniji.

„Natrag u selo“, rekoh. „Smesta.“

Linin muž pristao je da nas prevezе preko mora. Plovidba ne beše duga, jer je tu more široko svega sedam ili osam milja i to je bio najbrži put kući. Ipak, kao i svi kopljanici, više smo voleli dugo suvo putovanje, nego kratko i mokro, a taj prelaz preko mora bio je iskušenje koje nas je ostavilo prokisle, smrznute i jadne. Britak vetar je sa zapada donosio još oblaka i kiše, a nemirno more nam je bilo preblizu i pljuskalo je preko niskih oplata lađice. Molili smo se za živote dok se odrpano jedro nadimalo, šamaralo unaokolo i vuklo nas put juga. Naš brodar, moј zet koji se zvao Balig, reče kako nema veće radosti od dobre lađe i oštrog vetra, urlao je zahvalnice Manavidanu što nam je poslao takvo vreme, ali Ajsa je od mučnine bio bolestan kao pas, ja sam isušio utrobu povraćajući i svima nam je lagnulo kad je Balig sredinom popodneva nasukao barku na dumnonsku obalu. Nismo imali više od tri-četiri sata do kuće.

Platih Baligu, pa udarismo dublje u kopno kroz ravan, raskvašen krajolik. Nedaleko od obale beše selo, ali tamošnji živalj je video dim i nahvatao se straha, pa su nas greškom uzeli za neprijatelje i utekli u kolibe. U selu beše crkvica - koliba kao i druge, slamenog krova, s krstom prikovanim za zabat. Ali nije bilo hrišćana. Jedan od preostalih paganskih seljana reče mi da su svi hrišćani krenuli na istok. „Sveštenik ih je poveo“, kaza on.

„Zašto?“, pitao sam. „Gde?“

„Ne znamo, gospodaru.“ Osvrnuo se ka udaljenom dimu. „Jesu li se Saksoni vratili?“

„Ne“, uveravao sam ga i nadao se da imam pravo. Sve tanji stub dima nije bio dalje od šest ili sedam milja i sumnjaо sam da su Aela ili Serdik mogli zaći tako duboko u Dumnoniju. Da jesu, sva Britanija bi bila izgubljena.

Pohitasmo. U tom trenutku samo smo hteli da se dokopamo naših porodica. Tek kad se uverimo da su na bezbednom, otkrićemo šta se dešava. Mogli smo da biramo dva puta ka Ermidovom dvoru. Prvi, duži, išao je u kopno i uezao bi nam četiri ili pet časova, a drugi se pružao preko velikih slanih močvara Avalona; varljivo blatište puno potoka, baruština omeđenih vrbama i šašom pokrivenih pustara gde je more ponekad, kad je plima visoka a vetar duva sa zapada, moglo pokuljati i preplaviti udubine u kojima su se podavili mnogi neobazrivi namernici. Beše prolaza kroz veliku močvaru, čak i drvenih staza koje su vodile do vrbovih šumaraka i zamki za ribe i jegulje, ali niko od nas nije poznavao te puteljke. Ipak, pođosmo opasnim bogazama jer je to bio najbrži put kući.

Dok se smrkavalio, nađosmo vodiča. Kao većina sveta iz močvare bio je paganin i, čuvši ko sam, rado nam ponudi pomoć. Usred močvare videsmo Hrid, crnu i gromadnu, na sve slabijem svetlu. Moramo najpre tamo, rekao je naš vodič, a onda će nas neki od čamđija iz Ajnis Vidrine prevesti čunom od rogoza preko plitkih voda Ajsinog jezera.

Još je tukla kiša kad napustismo naselje u močvari, kapi su se preplitale u ševaru i prošarale bare, ali utihnu kroz jedan čas i naposletku je bledunjavi, mlečni Mesec nejasno zasjao iza rastanjениh oblaka koji su žurili sa zapada. Mostovima od debelih dasaka prelazili smo preko crnih jaraka, prolazili kraj od vrbovog pruća ispletenih košara za jegulje i naslepo vijugali preko praznih svetlucavih kaljuga gde je naš vodič mumlao bajalice protiv močvarnih aveti. Ponekad obnoć, rekao je, čudna plava svetla blistaju u mokroj pustoši; mislio je da su to duhovi mnogih ljudi koji su umrli u ovom laverintu od vode, blata i šaša. Naši koraci uzbuniše ptice na gnezdima, digoše se u vazduh kričeći lepetavih krila, tamnih naspram iscedeđenih oblaka. Vodič je pričao sa mnom dok smo koračali, govoreći o zmajevima koji spavaju pod močvarom i zlodusima koji gamiju kroz blatne potočiće. Nosio je ogrlicu od kičmenih pršljenova utopljenika, jedinu pouzdanu amajliju, tvrdio je, protiv ovih strašnih stvorova koji love na našem putu.

Činilo mi se da Hrid nije ništa bliža, ali to nas je lagalo naše nestrpljenje i, hvat po hvat, potok po potok, primakli smo se. Kako je veliko brdo bivalo sve veće i veće naspram trošnog neba, videsmo odsev svetla u podnožju. Beše to velika vatra, isprva pomislih da gori hram Svetog trna, ali kako smo se primicali, plamenovi nisu jačali i prepostavih da je to svetlost lomača zapaljenih da osvetle kakav hrišćanski ritual, nešto što će crkvu zaštititi od nedaća. Svi načinismo znak protiv zla i naposletku se domogosmo nasipa koji je vodio iz močvarnog predela pravo na uzvišice Ajnis Vidrinu.

Vodič nas je tu napustio. Više je voleo opasnosti blatišta od pogibelji vatrom obasjanog Ajnis Vidrine, pa kleče preda mnom i ja ga nagradih poslednjim zlatom koje mi je preostalo, pa ga podigoh na noge i zahvalih se.

Nas šestorica prođosmo kroz mali gradić, koji je pripadao Ajnis Vidrinu, mestu ribara i korpara. Kuće behu mračne i sokaci pusti, ako se izuzmu psi i pacovi. Išli smo ka drvenoj palisadi svetilišta i videli beličasti dim vatri kako se diže nad ogradom, ali još nismo mogli znati šta se dešava unutra; ipak, put nas je vodio kroz glavnu kapiju samostana i, kako smo se primicali, videh da dva kopljaniča drže stražu na ulazu. Odsev vatre iza kapije osvetlio je štit jednog od njih i videh poslednji znamen koji sam očekivao u Ajnis Vidrinu. Beše to Lancelotov morski orao s ribom u kandžama.

Naši štitovi behu nam na leđima i bele zvezde se nisu videle. Mada smo svi nosili sive vučje repove, kopljaniči su pomislili da smo prijatelji pošto nisu ničim pokazali da nam brane pristup. Umesto toga, pomislivši da smo se uputili u svetilište, makoše se u stranu, i tek kad

sam već gotovo minuo kapiju privučen radoznalošću o Lancelotovom udelu u čudnim događajima te noći, dva čoveka shvatiše da nismo njihovi saborci. Jedan pokuša da mi prepreči put kopljem. „Ko si ti?”, zaustavi me.

Odbacih koplje u stranu i, pre no što je stigao da poviče, izgurah ga kroz kapiju dok je Ajsa vukao njegovog druga. Brojna rulja okupila se pred crkvom, ali svi nam behu okrenuti leđima i ne videše gužvu kod kapije. Nisu ni mogli da nas čuju jer je gomila bajala i pevala i njen uzbuđeni žamor progutao je ono malo buke što smo mi načinili. Odvukoh zarobljenika u senke kraj puta i klekoh uz njega. Ispustio sam koplje dok sam ga gurao s kapije, pa sad s pojasa potegoh kratak nož. „Ti si Lancelotov čovek?”, pitao sam.

„Da”, prokrklja on.

„Pa šta onda traziš ovde?”, upitah. „Ovo je Mordredova zemlja.”

„Kralj Mordred je mrtav”, reče on u strahu od noža koji sam mu držao pod grлом. Nisam kazao ništa, suviše zapanjen njegovim odgovorom da bih našao reči. Čovek mora da je pomislio da to čutanje prethodi njegovoj smrti i zapao je u očaj. „Svi su mrtvi!”, povika.

„Ko?”

„Mordred, Artur, svi oni.”

Namah mi se svet srušio do temelja. Čovek se zakratko uzvrpolji, ali ga pritisak noža na vratu stiša. „Kako?”, prosiktah.

„Ne znam.”

„Kako?”, upitah glasnije.

„Ne znamo”, branio se. „Mordred je ubijen pre nego što smo došli, a kažu da je Artur poginuo u Povisu.”

Odmakoh se pokazujući ljudima da kopljima drže zarobljenike tihima. Onda izračunah sate koji su protekli otkako sam video Artura. Beše prošlo tek nekoliko dana otkad smo se rastali kraj Kadokovog krsta, a Artur je kući pošao mnogo dužim putem nego ja. Da je umro, pomislih, vest o njegovoj smrti nikako ne bi mogla da stigne u Ajnis Vidrin pre mene. „Je li tvoj kralj ovde?”, pitao sam čoveka.

„Da.”

„Zašto?”

Odgovor beše jedva nešto više od šapata. „Da preuzme kraljevinu, gospodaru.”

Isekosmo vunene trake s ogrtača dvojice zarobljenika, vezasmo im ruke i noge i natrpasmo im krpe u usta kako bi ostali tihu. Odgurasmo ih u jarak, upozorismo ih da budu mirni, pa ja povedoh pet mojih ljudi do kapije hrama. Želeo sam da nakratko provirim unutra, saznam šta mogu i onda požurim kući. „Ogrtače preko kalpaka”, naredih ljudima, „a štitove okrenite naopako.”

Zakukuljili smo se ogrtačima kako bismo sakrili vučje repove na kalpacima, a štitove spustili nisko, licem uz noge, kako bi zvezde bile nerazaznatiljive i tako prikriveni tiho uđosmo u svetilište koje više нико nije čuvao. Kretali smo se u senkama, kružeći za leđima uzbuđene gomile dok ne stigosmo do kamenih temelja kripte koju je Mordred počeo da zida za svoju pokojnu majku. Popesmo se na najvišu naslagu kamenja nezavršene grobnice, odakle smo mogli da vidimo preko glava rulje i videsmo kakve se nastrane stvari čine između dva niza vatri koje su osvetljavale noć u Ajnis Vidrinu.

Prvo sam pomislio da je to još jedan hrišćanski obred poput onog koji sam video u Iski, jer prostor između plamenova beše pun žena koje su plesale, ljudi koji su se njihali i sveštenika koji su zapevali. Njihova buka beše neskladan hor vriske, zapomaganja i cviljenja.

Monasi s kožnim korbačima hodali su među pomamnima i šibali njihova gola leđa, a svaki siloviti udarac izazivao je nove ushićene krike. Jedna žena klečala je kraj Svetog trna. „Dođi, gospodaru Isuse!“, cičala je. „Dođi!“ Monah ju je tukao u zanosu, tukao je tako kako da joj je gola leđa pretvorio u jezivu krvavu smesu, ali sa svakim novim udarcem samo se pojačavala grozničavost s kojom se molila.

Taman sam htio da skočim sa grobnice i vratim se do kapije, kad kopljanići kročiše iz samostanskog zdanja i grubo razmakoše vernike kako bi očistili prostor između vatri koje obasjavahu Sveti trn. Odvukli su žene što su se dernjale. Još kopljanički dođe za njima; dvojica su prtila nosiljku, a za njima je išao biskup Sensam predvodeći družinu u belo odevenih sveštenika. Lancelot i njegovi sledbenici stupali su uz sveštenstvo. Lancelotov zatočnik Bors beše tu, Amhar i Loholt išli su uz kralja Belga, ali nigde nisam mogao videti zastrašujuće blizance, Dinasa i Lavejna.

Rulja zakriča još glasnije kad vide Lancelota. Pružali su ruke ka njemu, neki su čak padali na kolena dok je prolazio. On beše u svom belo gleđosanom pločastom oklopu, za koji se kleo da je pripadao drevnom heroju Agamemnonu, i nosio je crni kalpak s raširenim krilima labuda. Duga crna kosa nauljena da sija prosipala se iz kalpaka, pripajena uz crveni ogrtač na njegovim plećima. Hristovo sečivo visilo mu je o bedru, a obuo je visoke ratničke čizme od crvene kože. Sledila ga je Saksonska garda, sve divovi u srebrnim verižnjačama s ratnim sekirama širokih sečiva na kojima je igrao odsjaj razbesnelih plamenova. Nisam video Morganu, ali je hor njenih u belo umotanih svetih žena zalud pokušavao da svojom pesmom nadglaša vrisku i krike zanesene gomile.

Jedan od kopljonoša uglavio je kolac u rupu ranije iskopanu kraj Svetog trna. Za tren pomislih da ćemo videti kako nekog jadnog paganina vezuju za taj kolac i spaljuju; pljunuh da odvratim zlo. Žrtva je bila u nosiljci jer ljudi koji su je teglili prineše svoje breme Svetom trnu i onda privezaše zarobljenika za kolac. Ali kad odstupiše i kad smo mogli dobro da vidimo, shvatih da to nije zarobljenik, da na kolcu nije paganin već hrišćanka i da ne gledamo pogubljenje nego venčanje.

I setih čuda koja je Nimju prorekla. Mrtvi će se venčavati.

Lancelot je bio mladoženac; on stade kraj svoje neveste, konopcima pričvršćene za motku. Ona beše kraljica, nekadašnja princeza Povisa koja je postala princeza Dumnonije, a potom kraljica Silurije. Beše to Norvena, snaha kralja kraljeva Utera, majka Mordredova, mrtva već četrnaest godina. Sve to vreme preležala je u grobu, ali sad beše iskopana, a njeni ostaci svezani za kolac kraj zavetnim uzdarjima okićenog Svetog trna.

Blenuo sam užasnut, pa načinu znak protiv zla i pogladih železne karike moje verižnjače. Ajsa mi dotače mišicu kao da uverava sebe da nije bačen u vrtloge kakve nezamislive noćne more.

Mrtva kraljica beše tek nešto više od kostura. Ramena su joj bila umotana belim šalom, ali on nije mogao da prikrije grozne dronjke požutele kože i debele grudve belog masnog mesa što joj još prianjahu uz kosti. Njena glava, iskošena pod konopom koji ju je pripajao uz kolac, napola beše prekrivena istegljenom kožom, vilica se odvojila s jedne strane i klepetala je pod lobanjom, dok joj oči behu samo crne sene na vatrom obasjanom mrtvačkom liku. Jedan od stražara stavio je venac od makova povrh lobanje, odakle su pramenovi natrule, vlažne kose padali na šal.

„Šta se događa?“, upita Ajsa tiho.

„Lanselot traži vlast nad Dumnonijom”, prošaptah, „i brakom s Norvenom stupa u dumnonsku kraljevsku porodicu.“ Nije moglo biti drugog odgovora. Lanselot je kao presto Dumnonije, i ova jezovita ceremonija među velikim vatrama davala mu je izgovor pred zakonom. Venčavao je smrt da bi postao naslednik Utera.

Sensam dade znak da se svi stišaju i monasi s korbačima zaurlaše na rulju iz koje polagano iščile pomama.

Svako malo iz neke žene provalio bi krik i gomilom bi minuo drhtaj nemira, ali tišina je ipak zavladala. Glasovi u horu utihnuše i Sensam podiže ruke na molitvu Bogu Svetomogućem za blagoslov sjedinjenja muškarca i žene, kralja i kraljice, a onda uputi Lanselota da uzme nevestinu ruku. Lanselot poseže rukom u rukavici i podiže žute kosti. Obrazine njegovog kalpaka behu rastavljene i video sam kako se ceri. Rulja zaurla od ushićenja, setih se Todrikovih reči o znacima i predskazanjima i pretpostavih da u ovom nesvetom braku hrišćani vide dokaz neizbežnog povratka svog boga.

„Moći koju mi dade Sveti otac i milošću dатој mi od Svetog duha“, razdra se Sensam, „spajam vas kao muža i ženu!“

„Gde je naš kralj?“, upita me Ajsa.

„Ko zna?“, odvratih šapatom. „Mrtav, verovatno.“ Gledao sam kako Lanselot podiže požutele kosti Norvenine ruke i pretvara se da joj ljubi prste. Jedan prst otpade kad je ispušto ruku.

Sensam, nikad ne odbacujući priliku da propoveda, baš je počeo da podjaruje rulju kad me je Morgana oslovila. Nisam video da dolazi i samo sam osetio da neko vuče moj ogrtač. Okretoh se uplašeno i videh njenu zlatnu masku kako odbija svetlost vatre. Kad vide da nema straže na kapiji, prošišta: „Pretražiće ovo dvorište i vi ćete biti pokojni. Pratite me, budale.“

Kao krivci skočimo s kripte i pođosmo za njenom pogurenom crnom prilikom dok je hitala iz rulje do velike crkve svetilišta. Tamo je zastala i zagledala mi se u lice. „Rekli su da si mrtav“, kaza. „Ubijen s Arturom u Kadokovom svetilištu.“

„Preživeo sam, gospo.“

„A Artur?“

„Bio je živ pre tri dana, gospo“, odgovorio sam.

„Niko od nas nije poginuo u Kadokovom svetilištu.“

„Bogu hvala“, uzdahnula je. „Bogu hvala.“ Onda ščepa moj ogrtač i privuče mi lice svojoj masci. „Slušaj“, reče značajno, „moj muž nije imao izbora u ovome.“

„Ako ti tako kažeš, gospo“, rekao sam ne poverovavši ni na tren; ipak, razumeo sam da Morgana daje sve od sebe da se prikloni obema stranama u ovoj nesreći koja je tako iznenada zadesila Dumnoniju. Lanselot je otimao presto, a neko je skovao zaveru da Artur ne bude u zemlji kad se to desi. Još gore, pomislih, neko je Artura i mene poslao u Kadokovu goletnu dolinu i uredio da nas tamo dočeka zaseda. Neko nas je želeo mrtve, a Sensam beše taj koji je prvi otkrio Ligeskovo utočište, Sensam se protivio predlogu da Kaneglasovi ljudi skleptaju begunca i Sensam je ove noći stajao pred Lanselotom i lešinom na svetlosti plamenova. Nanjušio sam da su šapice mišjeg gospodara duboko u ovoj opačini, mada sam sumnjaо da Morgana zna makar polovicu onoga što njen muž snuje i sprovodi u delo. Bila je prestara i prepametna da bi je obuzela verska pomama i samo je pokušavala da nađe bezbednu stazu kroz slapove užasa.

„Zakuni se da je Artur živ!“, zatraži.

„Nije umro u Kadokovom dolu“, rekoh. „U to ti se mogu zakleti.“

Počutala je neko vreme i mislim da je plakala pod maskom. „Reci Arturu da nismo imali izbora“, reče.

„Hoću“, obećah joj. „Šta znaš o Mordredu?“, „Mrtav je“, siknu ona. „Ubijen u lov.“

„Ali ako su lagali o Arturu“, kazao sam, „zašto ne bi i o Mordredu?“

„Ko zna?“ Prekrstila se i cimnula moj ogrtač. „Hodi“, reče naglo i povede nas uza zid crkve naniže ka maloj drvenoj kolibi. Neko je bio zatočen unutra, čuo sam lupnjavu pesnicu po vratima obezbeđenim kožnom oputom vezanom u čvor. „Treba da odeš svojoj ženi, Derfele“, reče mi Morgana dok je petljala po čvoru jedinom rukom koja je valjala. „Dinas i Lavejn odjahali su na jug ka tvom dvoru posle sutona. Poveli su kopljanike.“

Strava me obuze nateravši me da vrhom koplja presečem kožni kaiš. Onog trena kad je vezica prekinuta, vrata odleteše u stranu i iskoči Nimju, prstiju povijenih poput kandži, ali onda me je poznala i skljokala se na mene da je pridržim. Pljunula je Morganu.

„Odlazi, budalo“, zareža Morganu na nju, „i pamti da sam ti danas ja sačuvala glavu.“

„Uzeh obe Morganine ruke, i zdravu i sakatu, i prinesoh ih usnama. „Za dela ove noći, gospo“, kazao sam, „tvoj sam dužnik.“

„Odlazi, budalo“, reče ona, „i pohitaj!“ I jurnusmo kroz zadnje dvorište samostana, kraj smočnica i koliba za roblje i ambara, pa kroz vratnice do mesta na kom su ribari držali svoje rogozne čunove. Uzesmo dva mala plovila i dugim držacima kopalja otisnusmo se na vodu; ja sam se sećao onog dalekog dana, kad je Norvena umrla, a Nimju i ja umakli iz Ajnis Vidrina baš ovako kao i sada. Tada, kao i sada, uputili smo se u Ermidov dvor i onda, kao i sada, bili smo progonjeni u zemlji koja je vrvela od dušmana.

Nimju je znala malo toga o događajima u Dumnoniji. Lanselot je, reče, došao i proglašio se kraljem, ali o Mordredu mogla je samo da ponovi ono što je Morgana već kazala, da je kralj ubijen u lov. Rekla nam je kako su kopljanici došli na Hrid i odveli je u samostan, gde ju je Morgana zatočila. Posle toga, načula je, hrišćanska ruljaispela se na Hrid, poklala sve živo što se tamo zateklo, porušila krovnjare i počela da gradi crkvu od istog tog drveta.

„Znači, Morgana ti jeste spasla život“, rekoh.

„Želi moje znanje“, kaza Nimju. „Kako bi oni inače znali šta da čine s Kazanom? Zato su Dinas i Lavejn otišli u tvoj dvor, Derfele. Da nađu Merlina.“ Pljunula je u jezero. „Sve je onako kako sam ti kazala“, završila je. „Otkrili su Kazan i sad ne umeju da zauzdaju njegovu moć. Dva kralja su došla na Kadarn. Mordred je bio jedan, Lanselot drugi. Otišao je tamo ovog popodneva i stao na kamen. A mrtvi su se noćas venčavali.“

„I još si rekla“, podsetih je gorko, „da će mač pasti na vrat deteta.“ Zarih koplje u plitko jezero u očajničkoj žurbi da se domognem Ermidovog dvora, gde behu moja deca, gde je bila i Keinvil i kuda su silurski druidi sa svojim ratnicima odjahali pre manje od tri časa.

Vatra nam je osvetljivala put do kuće. Ne plamenovi koji su bacali svetlo na Lanselotovo venčanje s mrtvacem, već drugi, koji su crveni i visoki buktali iz Ermidovog dvora. Bili smo na pola jezera kad je vatra sunula naviše da baci drhtav odraz na crnu vodu.

Molio sam se Gofanonu, Leulavu, Belu, Kernunosu, Taranisu; preklinjao sam sve bogove, gde god da su bili, da samo jedan od njih proviri iz nebeskog carstva i spase moju porodicu. Plamenovi su se dizali sve više bljujući žar izgorele krovne slame i rasipajući dim koji je lebdeo na istok preko tužne Dumnonije.

Plovili smo u tišini otkako je Nimju završila priču. Ajsi oči behu pune suza. Brinuo je o Skarah, Irkinji kojom se oženio i, kao i ja, pitao se kakva je sudbina kopljanika koje smo ostavili da čuvaju dvor. Svakako ih je bilo dovoljno da zadrže Dinasove i Lavejne jahače?

Pa ipak je vatra pričala drugu priču i mi smo zarivali kopljišta naniže kako bismo čunove poterali brže.

Čuli smo krike kad se primakosmo. Bilo nas je samo šestorica kopljanika, ali ja nisam oklevao niti sam pokušao da se prikradem; prosto uterasmo čunove u drvećem zaklonjen zaton koji je ležao uz palisadu dvora. Tu, kraj Dajanimog malog čuna, koji je Merlinov sluga Galidajn načinio za nju, iskočisemo na obalu.

Kasnije sam u glavi sročio priču o toj noći. Gvajlam, zapovednik kopljanika koje sam ostavio za sobom kad sam krenuo na sever s Arturom, video je udaljeni dim na istoku i pretpostavio da se tamo kuva neka nevolja. Postavio je sve svoje ljudе na stražu, pa se posavetovao s Keinvin da li da čamcima otplove i skriju se u močvarama što su se pružale iza jezera. Keinvin je rekla ne. Malajn, druid njenog brata, dao je Dajani napitak od lišća koji je oterao groznicu, ali dete je još bilo slabo, a osim toga niko nije znao otkuda taj dim niti su kakvi glasnici došli s upozorenjem; Keinvin je tako samo poslala dva kopljanika na istok da saznaju šta se zbiva i ostala da čeka iza drvene palisade.

Sumrak nije doneo novosti, ali jeste nekakvo olakšanje; retki su kopljanici koji putuju noću i Keinvin se osetila sigurnijom nego na svetu dana. Preko palisada su videli vatre u Ajnis Vidrinu i pitali se šta oni znače, ali niko nije čuo jahače Dinas i Lavejna da dolaze u obližnju šumu. Konjanici su sjahali podalje od dvora, vezali dizgine svojih životinja za drveće i onda se po bledoj oblacima zamagljenoj mesečini prikrali palisadi. Sve dok Dinasovi i Lavejnovi ljudi nisu udarili na kapiju, Gvajlam nije shvatio da je dvor napadnut. Njegova dva izviđača nisu se vratila, nije bilo straža u šumama i dušmani su već bili na stopu od kapije kad je dat prvi znak za uzbunu. Nije to bila jaka kapija, ne viša od čoveka, i prvi redovi neprijatelja navališe na nju oklopljeni sa štitovima i kopljima; uspeli su da se prebace pre no što su se Gvajlamovi ljudi okupili. Stražari na kapiji borili su se i ubijali, ali je dovoljno tih prvih napadača preživelo da podignu prečagu s vratnicu i otvore ih za juriš Dinasovih i Lavejnarih teško oklopljenih kopljanika. Desetorica behu iz Saksonske garde, ostali ratnici Belga koji su se zavetovali na vernost svom kralju.

Gvajlamovi ljudi oduprli su se najbolje što su umeli i najstrašnija bitka odigrala se pred vratima dvora. Tu je ležao mrtvi Gvajlam sa još šest mojih ratnika. Još šestorica pali su u dvorištu gde su ostave zapaljene; to je bila ona vatra koja nam je osvetljavala plovidbu preko jezera i koja nam je, kad smo stigli do kapije, obasjala svu stravu unutar palisada.

Bitka ne beše gotova. Dinas i Lavejn osmisili su svoju prevaru dobro, ali njihovi ljudi nisu uspeli da prodru u sam dvor i moji preživeli kopljanici još su držali veliko zdanje. Video sam njihove štitove i kopija kako brane lučni svod ulaza, a onda još jedno koplje kako se pojavljuje na jednom od visokih prozora koji su propuštali dim na kraju zabata. Dva moja lovca behu u tom prozoru i njihove strele nisu dopuštale ljudima Dinas i Lavejna da vatru od zapaljene ostave prenesu do krova dvora. Keinvin, Morvena i Seren bile su unutra skupa s Merlinom, Malajnom i većinom žena i dece sa imanja, ali behu opkoljeni i brojem nadjačani; a neprijateljski druidi behu našli Dajan.

Dajan je spavala u jednoj od koliba. Često je to činila jer je volela društvo svoje nekadašnje dojilje, udate za mog kovača. Možda ju je odala njena zlatna kosa a možda je, budući da je to bila Dajan, prkosila onima što su je ugrabili i zapretila da će se njen otac osvetiti.

Sada je Lavejn u crnoj odori i s praznim kanijama o bedru držao moju Dajan uz sebe. Njena mala prljava stopala ritala su se ispod bele haljinice koju je nosila, borila se najbolje

što je mogla, ali Lavejn joj je levu ruku čvrsto obavio oko struka, a desnom joj na vrat položio goli mač.

Ajsa mi steže ruku kako bi me sprečio da ne jurnem kao ludak na vrstu oklopnika okrenutih opkoljenom dvoru. Bilo ih je dvadesetorica. Dinasa nisam video, ali on je, pretpostavljao sam, bio iza dvora da preseče odstupnicu svim dušama zarobljenim u zgradи.

„Keinvin!“, pozva Lavejn dubokim glasom. „Izađi! Moj kralj te želi!“

Spustih kopljе i isukah Hajvelban. Sečivo tiho zasikta dok je napuštalo korice.

„Izađi!“, pozva Lavejn ponovo.

Dotakoh komadiće svinjske kosti u balčaku mača i pomolih se svojim bogovima da me ove noći načine užasnim.

„Želiš li da tvoj okot umre?“, viknu Lavejn i Dajan zavrišta kad joj sečivo pritište grlo. „Tvoj čovek je mrtav! Umro je u Povisu s Arturom i neće doći da te spase!“ Utisnuo je mač još jače i Dajan ponovo vrisnu.

Ajsa me je i dalje držao za mišicu. „Ne još, gospodaru“, šapnu, „ne još.“

Štitovi se razdvojiše na ulazu i Keinvin izađe. Nosila je taman ogrtač, zakopčan pod grlom. „Spusti dete“, smireno reče Lavejnu.

„Dete će biti slobodno kad dođeš do mene“, reče Lavejn. „Moj kralj želi tvoje društvo.“

„Tvoj kralj?“, upita Keinvin. „Koji je to kralj?“ Znala je ona dobro čiji su ljudi došli te noći, to se jasno videlo na njihovim štitovima, ali nije želeta nimalo da olakša Lavejnu.

„Kralj Lancelot“, reče on. „Kralj Belga i kralj Dumnonije.“

Keinvin navuče tamni ogrtač na ramena. „Dakle, šta kralj Lancelot hoće od mene?“, pitala je. Iza nje pozadi dvora video sam još Lancelotovih ratnika. Uzeli su konje iz mojih staja i sad su gledali sučeljavanje Keinvin i Lavejna.

„Ove noći, gospo“, uputi je Lavejn, „moj kralj je uzeo nevestu.“

Keinvin sleže ramenima. „Onda mu ja ne trebam.“

„Ta nevesta, gospo, ne može mom kralju dati ono što čovek zahteva u noći venčanja. Ti ćeš mu, gospo, pružiti zadovoljstvo umesto nje. To je stari dug časti koji imaš prema njemu. Osim toga“, dodade Lavejn, „ti si sada udovica. Treba ti drugi muškarac.“

Napeo sam se, ali Ajsa mi opet steže ruku. Jedan od saksonskih gardista pokraj Lavejna se vrpcoljio i Ajsa mi nemo pokaza da pričekam dok se ne umiri.

Keinvin obori glavu na časak, pa podiže pogled. „A ako pođem s tobom“, reče sumornim glasom, „ostavićeš moju kćer u životu?“

„Živeće“, obeća Lavejn.

„I svi ostali?“, pitala je, pokazujući ka dvoru.

„I oni“, kaza Lavejn.

„Onda osloboди moju kćer“, zahtevala je Keinvin.

„Prvo dođi ovamo“, uzvrati Lavejn, „i povedi Merlinu sa sobom.“ Dajan ga je udarala golim petama, ali on pojača stisak mača i dete se umiri. Krov ostave se uruši bljujući žar i razgorelu slamu u noć. Nekoliko plamičaka pade na krov dvora, gde su nejako treperili. Kišnica u krovini štitila je dvor u tom trenutku, ali uskoro, znao sam, krov mora biti zahvaćen plamenom.

Napregoh se spremam na juriš, ali onda se Merlin pojavi iza Keinvin. Videh da mu je brada opet u pletenicama, nosio je svoj veliki štap i stajao je uspravan i strašan kakvog ga nisam video godinama. Prebaci desnu ruku Keinvin preko ramena. „Pusti dete“, naredi.

Lavejn odmahnu glavom. „Bacili smo čini na tvoju bradu, starče, nemaš moć nad nama, ali ćemo noćas imati zadovoljstvo da popričamo s tobom dok se naš kralj bude zadovoljavao na princezi Keinvin. Oboje“, zapovedi, „dolazite ovamo.“

Merlin podiže štap i uperi ga u Lavejna. „Kad sledeći pun Mesec izađe“, reče, „umrećeš kraj mora. I ti i tvoj brat ćete umreti, a vaši krizi će lebdati na talasima za sva vremena. Pusti dete.“

Nimju tiho zasikta kraj mene. Podigla je moje kopljje i uklonila kožni povez sa jezive prazne očne duplje.

Lavejna ne dotače Merlinovo predskazanje. „Kad sledeći pun Mesec izađe“, reče, „kuvaćemo tvoju bradu u krvi bika i dati tvoju dušu crvu Anvana.“ Pljunu. „Dolazite ovamo“, odreza, „oboje.“

„Oslobodi moju kćer“, zatraži Keinvin.

„Kad budeš kraj mene“, reče Lavejn, „biće slobodna.“

Nastupi tišina. Keinvin i Merlin tiho su razgovarali. Morvena vrissnu u dvoru i Keinvin se okreće umirujući kćer, pa uze Merlinu za ruku i kreće ka Lavejnu. „Ne tako, gospo“, reče joj on. „Moj gospodar Lancelot traži da mu dođeš gola. Moj će te gospodar vodati golu kroz sela i gradove, i golu će te voditi u svoju postelju. Osramotila si ga, gospo, i ove noći će ti on tu sramotu vratili stostruku.“

Keinvin stade i zagleda se u njega. Ali Lavejn samo utisnu sečivo u vrat deteta, Dajan uzdahnu bolno i Keinvin bez razmišljanja otrže kopču koja je držala ogrtić. Plašt spade i otkri jednostavnu belu haljinu.

„Skidaj haljinu, gospo“, naredi Lavejn grubo, „skidaj je, ili ti kćer umire.“

Tada sam jurišao. Vrištao sam Belovo ime i jurio kao bezuman stvor. Moji ljudi dodoše za mnom i još ljudi izađe iz dvora kad ugleda bele zvezde na našim štitovima i vučje repove na kalpacima. Nimju je trčala uz nas, vrišteći i naričući, i ja videh kako se dušmanska vrsta okreće. Lica im behu prestravljeni. Jurio sam pravo na Lavejna.

Video me je, prepoznao i strava ga je sledila na mestu. Bio je prerušen u hrišćanskog sveštenika, s raspećem obešenim oko vrata. Nije to bilo vreme da Dumnonijom jašu ljudi odeveni kao druidi, ali bilo je vreme da Lavejn umre i ja sam urlikao imena svojih bogova dok sam kidisao na njega.

Onda Sakson, gardista, istrča pred mene. Blistava sekira odbijala je odsjaj vatre dok je teškim sečivom zamahivao da mi raskoli lobanju. Zaustavih je štitom i silina udarca mi protrese ruku do ramena. Onda ubodoh Hajvelbanom, uvrnuh oštricu u njegovom trbuhi i iščupah je zajedno sa drobom Sasa. Ajsa ubi drugog Saksona, a Skarah, njegova plahovita Irkinja, dotrča iz dvora da probode ranjenog Sasa kopljem za veprove. Nimju je zarila kopljje u stomak jednog ratnika. Ja odbih udarac nečijeg koplja, sasekoh napadača Hajvelbanom i očajnički stadoh da se osvrćem u potrazi za Lavejnom. Videh ga gde beži s Dajan u rukama. Pokušao je da dopre do brata s druge strane dvora, kad mu navala kopljanička preseče put; okreće se, vide mene i jurnu ka kapiji. Dajan je držao kao štit.

„Živog ga hoću!“, rikao sam i bacio se u trk za njim kroz vatrom obasjani haos. Još jedan Sakson me napade zazivajući svog boga, a ja mu božansko ime izbih iz grla ubodom mača. Onda Ajsa povika da nas upozori, čuh tutanj kopita i videh da dušmani koji su stražarili pozadi dvora sad na konjima jurišaju ne bi li spasli saborce. Dinas, odeven kao i brat u crnu rizu hrišćanskih popova, vodio je juriš isukanog mača.

„Zaustavite ih!“, povikao sam. Čuo sam Dajan kako vrišti. Neprijatelje je obuzeo ludački strah. Bili su brojniji od nas, ali navala ratnika iz mrkle noći rastrgla im je srca u dronjke, a jednooka Nimju, sva od divljačnosti i krikova, bila je jeziva noćna avet što je došla da im popije duše.

Utekli su u užasu. Lavejn je čekao brata kraj rasplamsale ostave i dalje držeći mač Dajan pod grlom. Skarah, sikićući poput Nimju, zaokupila ga je kopljem, ali se nije usuđivala da ugrozi život moje kćeri. Ostali neprijatelji pentrali su se preko palisade, neki su jurili prema kapiji, neki su sasečeni u senci između koliba, a neki su pobegli jureći rame uz rame s prestravljenim konjima koji su kraj nas grmeli u noć.

Dinas je jahao pravo na mene. Podigao sam štit, naperio Hajvelban i zaurlao izazov, ali u poslednjem trenutku on skrenu konja kom su se videle samo beonjače i zavitla mi mač u glavu. Odjaha do svog blizanca i, dok se primicao Lavejnu, nagnuo se u sedlu i pružio ruku. Skarah se bacila na put konja u trku baš kad je Lavejn skočio u Dinasov spasonosni zagrljaj. Ispustio je Dajan i videh da se pružila dalje od njega dok sam jurio za konjem. Lavejn se očajnički držao za brata koji je jednak očajno visio na konju stežući oblučje sedla dok je konj galopirao. Vikao sam na njih da ostanu i bore se, ali blizanci su bežali u tminu šume gde su i ostali preživeli dušmani zamakli. Prokleh im duše. Stajao sam u kapiji i nazivao ih crvima, kukavicama i stvorovima zla.

„Derfele“, pozva Keinvin odnekud iza mene. „Derfele!“

Ostavih se kletvi i okrenuh se njoj. „Živ sam“, rekoh, „živ.“

„O, Derfele!“, zaridala je i tad videh da Keinvin drži Dajan i da Keinvinina haljina više nije bela, već crvena.

Potrčah. Dajan se skupila u majčinom naručju i ja bacih mač, strgoh kalpak s glave i padoh na kolena kraj njih. „Dajan?“, prošaptah. „Ljubavi?“

Video sam da joj duša treperi u očima. I ona je videla mene - videla me je - i videla je majku pre no što je umrla. Gledala nas je na tren i onda njena detinjija duša odlete nežno kao krilo ptice u tami, s tako malo šuma kao kad dašak vetra ugasi plamen sveće. Vrat joj beše prerezan kad je Lavejn posegao za rukom svog brata i sad je malo srce prosto prestalo da se bori. Ali videla me je pre toga. Znam da jeste. Videla me je i umrla, i ja obgrlih rukama i nju i njenu majku. Plakao sam kao dete.

Jecao sam za mojom malom predivnom Dajan.

Zarobili smo četiri nepovređena ratnika. Jedan je bio iz Saksonske garde, a ostala trojica kopljanići Belga. Merlin ih je ispitivao; kad je završio, isekao sam svu četvoricu na komade. Iskasapio sam ih. Ubijao sam pomamno i grcao, pri tom ne osećajući ništa osim težine Hajvelbana i besmislenog zadovoljstva dok je sečivo kidalo njihovo meso. Jednog po jednog pred mojim ljudima, pred Keinvin, pred Seren i Morvenom komadao sam četiri čoveka i kad sam posustao, Hajvelban beše mokar i crven od vrha do balčaka, a ja sam još zasecao njihove beživotne ostatke. Ruke mi behu natopljene krvljju, moj gnev je mogao prekriti ceo svet i ništa od toga nije imalo moć da vrati malu Dajan.

Želeo sam da zakoljem još ljudi, ali ranjenim neprijateljima grla već behu prerezana i tako, bez žrtava na kojima bih se mogao svetići i onako krvav, priđoh svojim užasnutim kćerima i uzeh ih u naručje. Nisam mogao prestati da plačem; nisu ni one. Stezao sam ih kao

da će umreti budem li ih pustio i odneo ih tamo gde je Keinvin još ljudala Dajanin leš. Nežno sam odvojio njene ruke od Dajan i položio ih na njenu živu decu, pa sam uzeo malo telo i poneo ga do ostave koja je gorela. Merlin pođe sa mnom. Dostačе štapom Dajanino čelo, pa mi klimnu glavom. Vreme je, govorio je time, da Dajaninu dušu pustimo da pređe Most mačeva. Ali najpre sam je poljubio, onda položio telašce na tlo i nožem odsekao debeo pramen zlatne kose, koji pažljivo sklonih u kesu za pojasom. Potom je podigoh, poljubih poslednji put i predadoh ognju. Njena kosa i mala bela haljina blistale su u plamenu.

„Nahranite vatru!“, skresa Merlin mojim ljudima. „Nahranite je!“

Oni rastrgaše kolibu da vatru pretvore u pećnicu koja će sagoreti Dajan do pepela. Duša joj se već selila u njenu sen na drugom svetu, a pogrebna lomača je buktala i grmela u noći dok sam ja klečao ispred plamenova prazne, poharane duše.

Merlin me podiže. „Moramo poći, Derfele.“

„Znam.“

Zagrlio me je, držeći me u svojim snažnim rukama kao otac. „Da sam samo mogao da je spasem“, reče tiko.

„Pokušao si“, kazao sam i prokleo sebe što sam odugovlačio u Ajnis Vidrinu.

„Hodi“, reče Merlin. „Do zore moramo biti daleko.“

Pokupili smo ono malo što smo mogli poneti. Odbacio sam krvavi oklop koji sam nosio i uzeo moju valjanu verižnjaču prošaranu zlatom. Seren je strpala tri mačeta u kožnu torbu, Morvena je uzela preslicu i zavežljaj odeće, a Keinvin vreću s hranom. Beše nas osamdeset sve skupa: kopljanici, porodice, sluge i robovi. Svi oni bacili su neki mali zalog u lomaču, uglavnom komade hleba, ali je Merlinov sluga Galidajn u plamen hitnuo Dajanin čun da može da plovi jezerima i rečicama Zemlje seni.

Keinvin, koja je išla uz Merlina i bratovljevog druida Malajna, pitala je šta se zbiva s decom u Zemlji seni. „Igraju se“, reče Merlin sa svim svojim staračkim dostojanstvom. „Igraju se pod stablima jabuka i čekaju vas.“

„Biće srećna“, uveravao ju je Malajn. On beše visok, mršav, pogrbljen mlad čovek koji je nosio stari Jorvetov štap. Zaprepastili su ga užasi te noći i vidno se štrecalo od Nimju u njenoj prljavoj, krvlju isprskanoj odori. Povez je nestao s oka, a njena grozna kosa visila je prava i ofucana.

Keinvin, kad se umirila raspitivanjem o sudbini male Dajan, nastavi put kraj mene. Još bejah sluđen jer sam krivio sebe što sam zastao da gledam ceremoniju Lanselotovog venčanja, ali Keinvin sad beše smirenija. „Takav joj je usud, Derfele“, reče, „i sada je srećna.“ Uze me za ruku. „A ti si živ. Rekli su nam da ste mrtvi. I ti i Artur.“

„I on je živ“, kazao sam. Hodao sam čutke za belim odorama dvojice druida. „Jednog dana“, rekoh nešto docnije, „naći će Dinasa i Lavejna i njihova smrt biće jeziva.“

Keinvin mi steže mišicu. „Bili smo tako srećni“, rekla je. Poče da plače ponovo i ja sam tražio reči da je utešim, ali nije se dalo objasniti zašto su bogovi ugrabili Dajan. Iza nas, svetlij na mračnom nebu, vatra i dim dizali su se ka zvezdama iz Ermidovog dvora. Krov dvora naponosletku je buknuo i naš stari život nestajao je u pepelu.

Išli smo vijugavom stazom kraj jezera. Mesec se provukao kraj oblaka da baci srebrnasto svetlo na rogoz, vrbe i plitko vjetrom namreškano jezero. Hodali smo put mora, ali jedva da sam razmišljao šta ćemo raditi kad se domognemo obale. Lanselotovi ljudi će nas tražiti, to je bilo izvesno, i nekako smo morali da nađemo bezbedno sklonište.

Merlin je ispitao naše zarobljenike pre no što sam ih pobio i preneo je meni i Keinvin šta je saznao. Mnogo toga smo već znali. Rečeno je da je Mordred ubijen u lovnu, a jedan od zarobljenika je tvrdio da je kralja ubio otac devojke koju je silovao. Govorkalo se da je Artur mrtav i tako se Lancelot proglašio kraljem Dumnonije. Hrišćani su ga dočekali raširenih ruku, uvereni da je Lancelot njihov novi Jovan Krstitelj, čovek koji je predvideo prvi Hristov dolazak baš kao što Lancelot sad predskazuje drugi.

„Artur nije umro“, rekoh ogorčeno. „Neko je htio da se to desi, trebalo je da i ja umrem s njim, ali su omanuli. A kako je“, pitao sam, „ako sam ja video Artura pre samo tri dana, Lancelot saznao za njegovu smrt tako brzo?“

„Nije čuo“, reče Merlin mirno. „Samo se nadao.“ Pljunuh. „To je Sensamovo i Lancelotovo maslo“, rekoh ljutito. „Lancelot je verovatno udesio Mordredovu smrt, a Sensam našu. Sad Sensam ima svoj kralja hrišćanina, a Lancelot Dumnoniju.“

„Jedina im je nevolja što si živ“, reče Keinvin tiho.

„I Artur je“, kazao sam, „a ako je Mordred mrtav, presto pripada Arturu.“

„Samo ako potuče Lancelota“, reče Merlin suvo. „Naravno da će potući Lancelota“, odvratio sam s prezironom.

„Artur je oslabljen“, upozori me Merlin blago. „Čitave čete njegovih ratnika su pobijene. Svi Mordredovi gardisti su mrtvi, i svi kopljanici iz Kaer Kadarna. Kej i njegovi ljudi umrli su u Iski; ako nisu mrtvi, onda se skrivaju. Hrišćani su se uzdigli, Derfele. Čujem da na svojim kućama crtaju znak ribe i kolju ljudi po kućama koje nemaju to znamenje.“ Neko vreme je samo pružao korake u turobnoj tišini. „Čiste Britaniju za dolazak svog boga.“

„Ali Lancelot nije ubio Sagramora“, rekoh, nadajući se da je to istina, „a Sagramor predvodi vojsku.“

„Sagramor je živ“, uveri me Merlin, a onda izruči najgoru novost te noći. „Serdik ga je napao. Čini mi se“, produži, „da su Lancelot i Serdik sasvim lako mogli da ugovore podelu Dumnonije. Serdik bi uzeo pogranične zemlje, a Lancelot bi vladao ostatkom.“

Nisam znao šta da kažem. Beše mi to neshvatljivo. Serdik je pušten da divlja po Dumnoniji? A hrišćani su se digli da Lancelota načine svojim kraljem? I sve se to zbilo tako brzo, u samo nekoliko dana, a nije bilo ni naznake da će se desiti kad sam napuštao Dumnoniju.

„Bilo je predznaka“, reče Merlin čitajući mi misli. „Bilo ih je, samo ih niko od nas nije uzeo za ozbiljno. Ko mari ako nekolicina hrišćana crta ribe po svojim domovima? Ko je obratio pažnju na njihovo mahnitanje? Toliko smo se privikli na dreku njihovih popova da više nismo ni slušali šta viču. I ko je od nas poverovao da će njihov bog doći u Britaniju za četiri godine? Bilo je znakova svud oko nas, Derfele, samo što smo mi bili slepi. Ali nije to izazvalo ovaj užas.“

„Sensam i Lancelot su ga izazvali“, rekoh.

„Kazan ga je doneo“, kaza Merlin. „Neko ga je upotrebio, Derfele, i njegova je moć prosuta na zemlju. Nagađam da ga Dinas i Lavejn imaju, ali ne znaju da ga obuzdaju, i tako su iz njega prolili svu stravu.“

Koračao sam u tišini. Sefernko more se sad videlo, puzava navala srebrnastog i crnog pod Mesecom koji je tonuo. Keinvin je plakala bez glasa i uzeh je za ruku. „Otkrio sam“, rekoh da joj skrenem misli s njenog jada, „ko mi je otac. Baš juče sam to saznao.“

„Tvoj otac je Aela“, reče Merlin spokojno.

Pogledah ga. „Kako si znao?“

„Ispisano ti je na licu, Derfele, na licu. Noćas, kad si jurnuo kroz kapiju, nedostajalo je samo crno medveđe krvno da bi bio on.“ Smeškao se. „Pamtim te kao ozbiljnog malog dečaka, samo si se raspitivao i mrštio se, a onda si noćas došao kao ratnik bogova, strašan stvor od gvožđa i čelika sa štitom i vučjim repom.“

„Je li to istina?“, upita me Keinvin.

„Da“, potvrdih i uplaših se kako će to primiti.

Nije trebalo da strahujem. „Onda Aela mora biti veliki čovek“, reče s pouzdanjem i tužno mi se nasmeši, „gospodaru prinče.“

Stigosmo do mora i okrenusmo na sever. Nismo imali gde drugo osim ka Gventu i Povisu, gde se ludilo nije proširilo, ali se staza završila na mestu gde je pesak s obale iščezavao u vrtlogu plime koja je belom penom zapljuskivala talasasto blatno prostranstvo. Sleva nam beše more, zdesna močvare Avalona, i činilo mi se da smo u klopci, ali Merlin reče da ne brinemo. „Odmorite se“, kaza, jer pomoć će uskoro stići.“ Okrete se istoku da pogleda treptaj svitanja kako se ukazuje nad bregovima s onu stranu močvara. „Sviće“, reče, „i kad Sunce sasvim odskoči, spas će biti tu.“ Seo je i igrao se sa Seren i njenim mačićima dok mi ostali polegasmo na pesak sa zavežljajima kraj nas. Bard Pirlig pevao Ljubavnu pesmu Rijanona, koju je Dajan oduvek najviše volela. Keinvin je jecala s rukom prebačenom preko Morvene, dok sam ja zurio u uzburkano suro more i sanjario o osveti.

Sunce se diglo obećavajući još jedan lep letnji dan, na koji će se u gvožđe oklopljeni jahači raštrkati zemljom da nas nađu. Kazan je najzad upotrebljen, hrišćani su se jatili pod Lanselotovim barjakom, strava je gmizala zemljom i sve što je Artur postigao beše pod opsadom.

Nisu nas samo Lanselotovi ljudi tražili tog jutra. Seljani iz močvara čuli su za vest o Ermidovom dvoru, kao i za to da je avetinjska ceremonija u Ajnis Vidrinu bila hrišćansko venčanje; svaki dušmanin hrišćana beše prijatelj narodu močvara, pa su njihove čamđije i tragači krstarili blatištem u potrazi za nama.

Pronašli su nas dva časa posle osvita i poveli nas na sever puteljcima kroz močvaru gde se neprijatelji nisu usuđivali da zađu. Do sumraka smo izašli iz močvara i stigli nadomak grada Abone, odakle su brodovi isploviljavali ka obalama Silurije, noseći tovare žita, grnčarije, kalaja i olova. Četa Lanselotovih ljudi čuvala je rimske gatove koji su se pružali duž rečne luke, ali njegova vojska beše rasuta na grupice. Nije imao više od dvadeset ratnika da motre na brodove, a i većina tih kopljaničkih beše polupijana od medovine opljačkane s lađa. Sve smo ih pobili. Smrt je i pre nas stigla u Abonu, jer su tela desetine pagana ležala u blatu na liniji najvišeg vodostaja reke. Hrišćanski fanatici koji su poklali pagane već su otišli da se priključe Lanselotovim trupama, a svet koji je ostao u gradu beše prestrašen. Ljudi su nam ispričali šta se dogodilo u gradu, kleli se da nisu krivi za ubistva, pa zamandalili vrata koja su sva nosila znamen ribe. Sledеćeg jutra, kad je plima nadošla, otplovismo u silursku Isku, tvrđavu na reci Usk gde je Lanselot podigao palatu kad je nadurenio zaseo na neudoban presto Silurije.

Keinvin je sedela sa mnom na lađi kraj rupe za oticanje vode. „Čudno je“, reče, „kako ratovi dolaze i odlaze s kraljevima.“

„Kako to?“, pitao sam.

Sleže ramenima. „Uter je umro i nije bilo ničega osim bitaka dok Artur nije ubio mog oca, onda smo imali mir, pa je sad Mordred seo na tron i opet smo u ratu. Kao godišnja doba, Derfele, rat dolazi i odlazi.“ Naslonila je glavu na moje rame. „Šta će se desiti sada?“, upita.

„Ti ćeš s devojčicama na sever u Kaer Sas“, rekoh, „a ja ću ostati i boriti se.“

„Hoće li se Artur boriti?“, pitala je.

„Ako je Ginevra ubijena“, odgovorih, „boriće se dokle god pretiču živi neprijatelji.“ Nismo čuli ništa o Ginevri, ali uz hrišćane koji su harali Dumnonijom nije bilo verovatno da je ostala da sedi s mirom.

„Jadna Ginevra“, reče Keinvin. „I jadan Gvajdir.“ Bila je veoma naklonjena Arturovom sinu.

Pristali smo u reci Usk, napokon bezbedni na tlu kojim je vladao Meurig, i odatle smo otišli na sever do prestonice Gventa, Burijuma. Gvent beše hrišćanska zemlja, ali netaknuta ludilom koje je satrlo Dumnoniju. Gvent je već imao hrišćanskog kralja, i možda je ta okolnost bila dovoljna da održi narod mirnim. Meurig je krivicu svalio na Artura. „Trebalo je da suzbije neznabotvo“, rekao nam je.

„Zašto, gospodare kralju?“, pitao sam. „I sam Artur je paganin.“

„I listova istina je zaslepljujuće očigledna, trebalo je da se dosetim“, kaza Meurig. „Ako čovek ne ume da se razabere u plimama istorije, onda treba da krvi samo sebe. Hrišćanstvo je budućnost, gospodaru Derfele, a paganstvo prošlost.“

„I nije neka budućnost“, rekao sam prezrivo, „ako istorija treba da se okonča za četiri godine.“

„Nije to kraj!“, reče Meurig. „To je tek početak! Kad I Hrist dođe ponovo, gospodaru Derfele, s njim stižu i dani slave! Svi ćemo biti kraljevi, svi radosni i blagosloveni.“

„Osim nas pagana.“

„Prirodno, pakao mora biti nahranjen. Ali za vas još ima vremena da prihvate istinsku veru.“

I Keinvin i ja odbismo njegov poziv na krštenje i sledećeg jutra ona ode za Povis sa Morvenom, Seren i ostatkom zena i dece. Mi ratnici zagrlismo svoje porodice, pa dugo posmatrasmo njihov odlazak. Meurig im je dao pratinju, a ja poslah šest mojih ratnika s naređenjem da se vrate čim žene budu bezbedne i pod brigom Kaneglasa. Malajn, druid Povisa, krenuo je s njima, ali Merlin i Nimju, čija potraga za Kazanom beše jednako gorljiva kao i onda na Crnom putu, ostadoše s nama.

Kralj Meurig je s nama oputovao u Glevum. Taj grad pripadao je Dumnoniji, ali kako je bio na samoj granici Gventa, Meurig je sasvim domišljato poslao svoje kopljjanike da ga zaposedu kako se metež iz Dumnonije ne bi proširio severno u Gvent. Do Glevuma nam je trebalo pola dana i tamo, u velikoj rimskoj dvorani gde se sastalo poslednje Utero Veliko veće, nađoh svoje preostale Ijude, Arturove ratnike i samog Artura.

Video me je da ulazim u dvoranu i olakšanje koje se videlo na njemu beše tako srceparajuće da su mi suze navrle na oči. Moji kopljjanici, koji su ostali s Arturom kad sam pošao na sever da tražim majku, klicali su i u narednih nekoliko trenutaka nastade strka; svi su se pozdravljali i razmenjivali novosti. Ispričah im o Ermidovom dvoru, rekoh imena palih ratnika, kazah da su im žene žive i zdrave, pa pogledah Artura. „Ali ubili su Dajan“, kazao sam.

„Dajan?“ Mislim da mi nije odmah poverovao.

„Dajan“, rekoh, i proklete suze opet nahrupiše na oči.

Artur me izvede iz dvorane i s rukom preko mog ramena povede me do zidina Glevuma, gde su crveni ogrtači Meurigovih kopljjanika zaposeli svaki grudobran. Natera me da mu

ponovim čitavu priču od trena kad sam ga ostavio do momenta kad smo se popeli na brod u Aboni. „Dinas i Lavejn.“ Imena je izrekao s gorčinom, pa isukao Ekskalibur i poljubio sivo sečivo. „Tvoja osveta je i moja“, reče svečano, pa mač kliznu natrag u kanije. Neko vreme počutasmno naslonjeni na vrh zida, pogleda uprtih u prostranu dolinu južno od Glevuma. Izgledala je tako mirno. Trava je bila spremna za kosidbu, jarki makovi su rasli među dozrelim kukuruzom. „Imaš li vesti o Ginevri?“, prekide Artur tišinu s prizvukom očaja u glasu.

„Ne, gospodaru.“

Uzdrhtao je, pa uspeo da se obuzda. „Hrišćani je mrze“, rekao je tiho, pa sasvim nesvojstveno njemu dotače gvožđe na balčaku Ekskalibura kako bi odvratio zlo.

„Gospodaru“, pokušah da ga umirim, „ona ima stražare. A palata joj je kraj mora. Pobegla bi da je bilo opasnosti.“

„Gde? U Broselijand? A ako je Serdik poslao brodove?“ Sklopio je oči na nekoliko trenutaka, pa zavrteo glavom.

„Možemo samo da čekamo vesti.“

Pitao sam ga za Mordreda, ali nije znao ništa više od nas ostalih. „Prepostavljam da je mrtav“, reče turobno. „Da je umakao, dosad bi nas već pronašao ovde.“

Imao je vesti o Sagramoru, i to loše. „Serdik ga je udario jako. Kaer Ambra je pala, Kaleve je otisla, a Korinijum je pod opsadom. Trebalо bi da se održi još neko vreme, jer je Sagramor uspeo da doda još dvesta kopalja njegovoj posadi, ali ostaće bez hrane do kraja meseca. Izgleda da smo opet u ratu.“ Kratko, grubo se nasmeja. „Bio si u pravu za Lanselota, zar ne, a ja sam jedan slepac. Mislio sam da je prijatelj.“ Ne rekoh ništa, već ga samo okrznuh pogledom i, na moje iznenadenje, videh sede vlasi na slepočnicama. Meni je još delovao mlado, ali pretpostavio sam da bi onaj koji bi ga upoznao sada, mislio o njemu kao o čoveku na ivici sredovečnosti. „Kako je Lanselot smeо da dovede Serdika u Dumnoniju“, reče besno, „i da ohrabruje hrišćane u njihovom ludilu?“

„zato što hoće da bude kralj Dumnonije“, kazao sam, „i potrebna su mu njihova kopila. A Sensam bi da bude njegov glavni savetnik, kraljevski rizničar i sve ostalo takođe.“

Artur se strese. „Misliš da je Sensam zaista smislio da nas pobiju u Kadokovom svetilištu?“

„Ko drugi?“, pitao sam. Sensam je bio taj, verovao sam, koji je prvi povezao ribu na Lanselotovom štitu sa imenom Hrista i on je naveo hrišćane na divljaštvo koje je dovelo Lanselota na dumnoniski tron. Sumnjao sam da Sensam polaže mnogo nade u onaj neizbežni dolazak njegovog Hrista, ali želeo je svu moć koju je mogao da zadobije i Lanselot je bio Sensamov izabranik za vladara Dumnonije. Ako Lanselot uspe da se održi na prestolu, svi konci moći vodili bi od njega do šapica mišjeg gospodara. „On je opasno malo kopile“, rekoh osvetoljubivo. „Trebalo je da ga ubijemo pre deset godina.“

„Jadna Morgana“, uzdahnu Artur. „Šta smo to loše učinili?“

„Mi?“, upitah ogorčeno. „Mi nismo uradili ništa loše.“

„Nikad nismo shvatili šta hrišćani hoće“, reče on, „ali šta smo mogli učiniti i da jesmo? Oni ne bi prihvatali ništa manje od potpune pobeđe.“

„Nije u pitanju nikakav naš postupak“, kazao sam, „već ono što im je učinilo računanje vremena. Godina petstota ih je izludela.“

„Nadao sam se“, reče on tiho, „da smo Dumnoniju odbili od ludila.“

„Dao si im mir, gospodaru“, odvratio sam, „a mir im je dao priliku da odgaje svoje ludilo. Da smo se borili protiv Sasa sve ove godine, njihova snaga bila bi pretočena u bitke i preživljavanje, a mi smo im umesto toga dali priliku da podstaknu svoje bezumlje.“

On sleže ramenima. „Šta nam je sad činiti?“

„Sada?“, zaludih se. „Borićemo se!“

„Čime?“, pitao je ogorčeno. „Sagoramoru su ruke pune Serdika. Kaneglas će nam poslati kopljanike, siguran sam, ali Meurig se neće boriti.“

„Neće?“, upitah, uznemiren. „Ali položio je Zakletvu okruglog stola!“

Artur se tužno nasmešio. „Te zakletve, Derfele, kako nas samo progone! A u ovim tužnim danima izgleda da ih ljudi daju olako. I Lancelot se zakleo, zar ne? Ali Meurig kaže da, ako je Mordred mrtav, ne postoji *casus beli*.“ Procedio je gorko te latinske reči i ja se setih da je Meurig koristio iste reči pred bitku u dolini Lag i kako se Kilhuk rugao kraljevoj rečitosti izvrćući latinski izraz u *kravlji trbuh*⁴. „Kilhuk će doći“, kazao sam.

„Da se bori za Mordredovu zemlju?“, upita Artur. „Sumnjam.“

„Da se bori za tebe, gospodaru“, kazao sam. „Jer ako je Mordred mrtav, ti si kralj.“

Kiselim osmehom je dočekao tu izjavu. „Kralj čega? Glevuma?“ Nasmejao se. „Imam tebe, imam Sagramora, imam šta god da mi Kaneglas da, ali Lancelot ima Dumnoniju i ima Serdika.“ Hodao je u tišini neko vreme, a onda me pogledao prepredeno. „Mi, doduše, imamo još jednog saveznika, mada teško da nam je prijatelj. Aela je iskoristio Serdikovo odsustvo da povrati London. Možda će se on i Serdik međusobno poubijati?“

„Aela će“, rekoh, „umreti od ruke svog sina, ne Serdikove.“

Ispitivački me pogleda. „Kog sina?“

„To je kletva“, kazao sam, „a ja sam Aelin sin.“

Stao je i zagledao se u mene da vidi da li se sprdam. „Ti?“, pitao je.

„Ja, gospodaru.“

„Zaista?“

„Tako mi časti, gospodaru, ja sam sin tvog neprijatelja.“

I dalje je zurio u mene, pa prsnuo u smeh. Smejao se iskreno i neobično silovito, do suza koje je otirao vrteći glavu u čudu. „Dragi Derfele! Da su samo Uter i Aela znali!“ Uter i Aela, dva najcrnja dušmanina čiji su sinovi postali prijatelji. Sudbina je neumoljiva.

„Možda Aela i zna“, rekoh, sećajući se kako me je blago korio što ne marim za Ersu.

„On je sad naš saveznik“, reče Artur, „hteli mi to ili ne. Osim ako odustanemo od borbe.“

„Da odustanemo?“, pitao sam užasnut.

„Dođe tako vreme, Derfele“, reče Artur tiho, „kad samo želim da mi se vrate Ginevra i Gvajdir i malu kuću gde bismo živeli s mirom. Čak sam na iskušenju da se zakunem bogovima, Derfele; ako mi vrate moju porodicu, da ih nikad više ne zamaram. Otišao bih u kuću poput one tvoje u Povisu, sećaš se?“

„Kam Isaf“, rekoh, čudeći se što Artur i pomišlja da bi Ginevra mogla biti srećna na takvom mestu.

„Baš poput Kam Isafa“, kaza on čežnjivo. „Plug, nešto zemlje, sin kog treba podizati, kralj kog treba poštovati i pesme kraj ognjišta uveče.“ Okrenuo se i opet zurio ka jugu. Na istok od

⁴ Casus beli - povod za objavu rata. Kravlji trbuh se na engleskom kaže cows belly (kaus beli) i otud igranje rečima. Pisac proizvoljno koristi engleski da bi se podrugnuo latinskom izrazu, jer se u to vreme u Britaniji govorilo sasvim drugačijim jezikom. (prim. prev.)

doline veliki zeleni bregovi dizali su se okomito, a Serdikovi ljudi nisu bili previše daleko od tih vrhova. „Umoran sam od svega“, reče Artur. Na tren se činilo da će mu poteći suze. „Seti se svega što smo postigli, Derfele, svih drumova, i mostova, i sudnica, svih zađevica koje smo izgladili i svog napretka koji smo doneli, a sve to je bačeno u ništavilo religijom. Religija!“ Pljunuo je preko bedema. „Je li Dumnonija uopšte vredna borbe?“

„Duša moje Dajan je vredna borbe“, kazao sam, „i dok Dinas i Lavejn žive, neću imati mira. I molim se, gospodaru, da tebi ne padne u deo da svetiš smrt najdražih, ali ipak se moraš boriti. Ako je Mordred mrtav, ti si kralj, a ako je živ, imamo naše zakletve.“

„Naše zakletve“, reče s gađenjem i siguran sam da se setio reči koje smo izmenili na brdu iznad mora kraj kog je Izolda trebalo da umre. „Naše zakletve“, ponovio je.

Ali sada smo imali samo zakletve, jer one su nas vodile u vremenu haosa, a haos je sad odasvud pritisnuo Dumnoniju. Jer neko je prolio moć Kazana i njegov užas pretio je da nas sve utopi.

III

Tog leta Dumnonija beše poput džinovske table za igru i Lancelot je svoje kockice bacao dobro, zauzevši pola table prvim bacanjem. Predao je dolinu Temze Saksonima, ali ostatak zemlje sad beše njegov zahvaljujući hrišćanima koji su se slepo borili za njega jer je na štitu nosio njihovo mistično znamenje - ribu. Sumnjam da je Lancelot bio imalo bolji hrišćanin od Mordreda, ali Sensamovi misionari posvud su proneli svoju podmuklu poruku i, sve dok su se pitali jadni obmanuti hrišćani Dumnonije, Lancelot je bio prethodnik Hrista.

Lancelot nije uspeo baš u svemu. Njegova zavera da ubije Artura propala je, i dok je Artur u životu, Lancelot beše u opasnosti, ali dan posle mog dolaska u Glevum pokušao je da očisti celu tablu. Pokušao je da zadobije sve.

Poslao je konjanika sa štitom okrenutim naopako i grančicom imele vezanom za vrh kopljja. Jahač je doneo poruku koja je Artura pozivala u Dun Keinah, prastaru zemljanu utvrdu samo nekoliko milja južno od zidina Glevuma. Poruka je tražila da Artur ode u drevnu tvrđavu istog tog dana, jemčila mu sigurnost i dopuštala mu da povede koliko god kopljjanika želi. Nadmoćni ton poruke gotovo da ga je izazivao da odbije, ali su mu obećane vesti o Ginevri; Lancelot je morao znati da će to obećanje izvući Artura iz Glevuma.

Pošao je jedan čas kasnije. Nas dvadesetorka jahali smo s njim, svi potpuno oklopljeni pod plamenim Suncem. Veliki beli oblaci plutali su nad strmmim brdima na istoku široke doline reke Sefern. Mogli smo pratiti staze što su vrludale preko tih brda, ali uz njih beše previše mesta pogodnih za zasedu. Tako smo udarili na jug duž doline, rimskim drumom između polja na kojima se između raži i ječma crveneo mak. Nakon jednog sata skrenusmo na istok i lakin galopom kretosmo duž živica belih od cvetova gloga i preko livade gotovo spremne za kosidbu, pa se odatle dohvatismo strme travnate padine povrh koje se dizala stara tvrđava. Ovce se razbežaše dok smo išli uz kosu, tako strmu da sam radije sjahao i poveo konja za uzdu. Orhideje su cvetale ružičaste i mrke u travi.

Zastali smo na stotinu koraka od vrha i ja se popeh gore sam kako bih se uverio da nema zasede iza dugačkih, travom obraslih zidova tvrđave. Znojio sam se i dahtao dok ne stigoh do ruba bedema, ali nikakav dušmanin nije čučao iza zemljanog nasipa. Uistinu, stara utvrda činila se napuštenom. Osim dva zeca, koji šmugnuše kad sam ih iznenadio, nije bilo nikoga. Tišina na vrhu brega učini me obazrivim, ali onda se usamljeni konjanik pojavi među niskim drvećem koje je raslo na severnoj strani tvrđave. Nosio je kopљe koje odbaci tako da to jasno vidim, okreće štit naopako i kliznu s konjskih leđa. Tuce ljudi ukaza se za njim među stablima. I oni odbaciše oružje kako bi me uverili da je obećanje o primirju iskreno.

Mahnuh Arturu da se popne. Njegovi konji stadoše pred zidom i pođosmo napred. Artur beše u najboljem oklopu. Nije došao kao molilac, već kao ratnik s belom perjanicom na šlemu i u posrebrenom krljuštastom oklopu.

Dva čoveka su nam dolazila u susret. Očekivao sam da vidim Lancelota, ali umesto njega, pojavio se njegov rođak i zatočnik Bors. Beše to visok crnokos čovek guste brade, širokih ramena, valjan ratnik koji se u životu probijao kao bik tamo gde je njegov gospodar klizio kao zmija. Nisam imao ništa protiv Borsa niti on protiv mene, ali odanost koju smo usmerili na različite strane nalagala je da budemo neprijatelji.

Bors kratko klimnu glavom u znak pozdrava. Bio je u oklopu, ali njegov pratilec beše odevan u svešteničku odoru. To je bio biskup Sensam. To me je začudilo jer se Sensam inače starao da prikrije svoje opredeljenje; pomislih kako je omalen i mišji gospodar veoma siguran u pobedu ako tako otvoreno pokazuje da je pristao uz Lancelota. Artur kratko pogleda Sensama i zanemari ga, pa se okreće Borsu. „Imaš novosti o mojoj ženi”, reče kratko.

„Živa je”, kaza Bors, „i na bezbednom. Kao i tvoj sin.”

Artur sklopi oči. Nije mogao da sakrije olakšanje, na tren nije mogao ni da progovori. „Gde su?”, upita kad se pribrao.

„U njenoj Morskoj palati”, reče Bors, „pod stražom.”

„Držite žene u zarobljeništvu?”, pitao sam prezrivo.

„Pod stražom su, Derfele”, odgovori Bors s jednakim prezirom, „zato što dumnonški hrišćani kasape svoje neprijatelje. A ti hrišćani, gospodaru Arture, nemaju ljubavi za tvoju ženu. Moj gospodar kralj Lancelot uzeo je tvoju ženu i tvog sina u zaštitu.”

„Onda ih tvoj gospodar, kralj Lancelot”, reče Artur sa tračkom zajedljivosti, „može poslati na sever pod pratrnjom.”

„Ne”, odbrusi Bors. Beše gologlav i vrelina Sunca je terala znoj niz njegovo poširoko, ožiljcima prošarano lice.

„Ne?”, upita Artur opasno.

„Imam poruku za tebe, gospodaru”, reče Bors prkosno, „i čuj je sada. Moj gospodar kralj daje ti pravo da živiš u Dumnoniji sa svojom ženom. Imaćeš sve počasti, ali samo ako se zakuneš na vernost mom kralju.” Zastao je i pogledao u nebo. Beše to jedan od onih dana punih znamenja, kad su Mesec i Sunce delili nebo. Bors pokaza Mesec, koji beše na razmeđi polumeseca i uštapa. „Imaš vremena”, reče, „do punog Meseca da se pokloniš mom gospodaru kralju u Kaer Kadarnu. Možeš doći s ne više od deset ljudi i, kad se zakuneš, možeš živeti pod njegovom vlašću s mirom.”

Pljunuh da pokažem svoje mišljenje o tom obećanju, ali Artur podiže ruku da stiša moj gnev. „A ako ne dođem?”, upita.

Neko drugi bi se možda stideo da prenese takvu poruku, ali Bors ne beše gadljiv. „Ako ne dođeš”, reče, „moj gospodar kralj će prepostaviti da hoćeš rat s njim i tada će mu biti nužno svako kopije koje može da prikupi. Cak i ona koja brane tvoju ženu i dete.”

„Da bi njegovi hrišćani”, Artur trznu bradom ka Sensamu, „mogli da ih ubiju?”

„Uvek može prihvatiti krštenje!”, ubaci se Sensam. Ščepa krst koji je visio preko crne rize. „Ja joj jemčim bezbednost ako se krsti.”

Artur je zurio u njega. Onda, veoma promišljeno, iz sve snage pljunu Sensamu u lice. Biskup uzmače. Borsa je to, primetih, zabavljalio; prepostavljao sam da nema previše naklonosti između Lancelotovog zatočnika i njegovog kapelana. Artur opet pogleda Borsa. „Pričaj mi o Mordredu”, zatraži.

Borsa je pitanje zateklo. „Nema šta da se kaže”, reče posle nekog vremena. „Mrtav je.”

„Video si telo?”, upita Artur.

Bors opet zastade, pa odmahnu glavom. „Ubio ga je čovek čiju je kćer silovao. Više od toga ne znam, izuzev da je moj gospodar kralj došao u Dumnoniju da uguši bunu koja je pratila ubistvo.“ Zastao je kao da očekuje da će Artur reći još nešto; kad vide da od toga nema ništa, diže pogled ka nebū. „Imaš vremena do uštapa“, reče i okreće nam leđa.

„Samo čas!“, pozvah. Bors se osvrte. „Šta je sa mnom?“, pitao sam.

Bors me je gledao pravo u oči. „Šta s tobom?“, reče prezrivo.

„Da li ubica moje kćeri zahteva i moju zakletvu?“, pitao sam.

„Moj gospodar kralj ne želi ništa od tebe“, kaza Bors.

„Onda mu reci“, zatražih, „da ja želim nešto od njega. Reci mu da hoću duše Dinasa i Lavejna i, makar mi to bilo poslednje, imaću ih.“

Bors sleže ramenima kao da ga se njihove sudbine ne tiču, pa vrati pogled na Artura. „Čekaćemo u Kaer Kadarnu, gospodaru“. reče i ode. Sensam ostade da viče na nas nešto o Hristu, koji dolazi u slavi, i o paganim i grešnicima koji će nestati s lica zemlje tog radosnog dana. Pljunuh ga, pa podđoh za Arturom. Sensam nas je pratio, urlao nam za petama, ali onda iznenada viknu moje ime. Nisam se osvrtao. „Gospodaru Derfele!“, pozva ponovo, „ti gospodaru kurvi! Kurvoljupče!“ Mora da je znao da će me te reči privući njemu besnog, i iako nije želeo moj bes, moja pažnja mu je trebala. „Nisam mislio ništa loše, gospodaru“, reče žurno dok sam hitao natrag ka njemu. „Moram da govorim s tobom. Brzo.“ Osvrte se kako bi se uverio da Bors ne može da nas čuje, a onda još jednom dreknu tražeći moje pokajanje da bi Bors pomislio kako me kori. „Mislio sam da ste ti i Artur mrtvi“, reče tih.

„Ti si i udesio da nas pobiju“, optužih ga.

Prebledeo je. „Duše mi, Derfele, nisam! Ne!“ Prekrstio se. „Neka mi anđeli iščupaju jezik i bace ga đavolu ako te lažem. Kunem se Svemogućim, Derfele, pojma nisam imao.“ Slagavši me, osvrte se još jednom unaokolo, pa me pogleda. „Dinas i Lavejn“, reče u pola glasa, „čuvaju Ginevru u Morskoj palati. Upamti, gospodaru, da sam ti ja to rekao.“

Nasmeših se. „Ne želiš da Bors sazna da si mi to otkrio, je li?“

„Ne, gospodaru, molim te!“

„Onda će ga ovo uveriti da si nevin“, kazao sam, pa tako zveznuo mišjeg gospodara preko usiju da mu je glava ječala kao njegovo veliko samostansko zvono. Skljokao se na zemlju, odakle je vrištao kletve dok sam odlazio. Sad mi je bilo jasno zašto je Sensam došao u ovu tvrđavu nad kojom se dizalo samo nebo. Mišji gospodar jasno je video da Arturov opstanak preti Lancelotovom novom prestolu, a нико nije mogao olako položiti veru u gospodara na kog bi Artur pošao. Sensam se, baš kao i njegova žena, starao da mu budem dužnik.

„Šta je to bilo?“, upita me Artur kad sam ga sustigao.

„Rekao mi je da su Dinas i Lavejn u Morskoj palati. Čuvaju Ginevru.“

Artur zakrkla, pa diže pogled ka Mesecu što je izbledeo od Sunca visio nad nama. „Koliko još noći ima do uštapa, Derfele?“

„Pet?“, nagađao sam. „Šest? Merlin će znati.“

„Šest dana za odluku“, reče, pa zastade i zagleda se u mene. „Hoće li se usudititi da je ubiju?“

„Ne, gospodaru“, rekoh nadajući se da sam u pravu. „Ne žele tvoju osvetu. Žele da dođeš da im se zakuneš, pa da te tamo ubiju. Potom bi je možda ubili.“

„A ako se ne pojavitim“, reče tih, „i dalje će biti u njihovim rukama. A sve dok imaju nju, Derfele, ja sam bespomoćan.“

„Imaš mač, gospodaru, i štit i kopljje. Niko ne može reći da si bespomoćan.“

Iza nas se Bors i njegovi Ijudi ispentraše u sedla i odjahaše. Mi smo ostali još malo da gledamo na zapad s bedema Dun Keinaha. Beše to jedan od najlepših vidikovaca u čitavoj Britaniji, pogled koji su imali samo sokolovi preko Seferna sve do dalekih predela Silurije. Vidik se pružao miljama i miljama, i sa ovog mesta sve je izgledalo tako obasjano Suncem, tako zeleno i predivno. Beše to zemlja vredna borbe.

A mi smo imali šest noći do punog Meseca.

„Sedam noći“, reče Merlin.

„Siguran si?“, pitao je Artur.

„Možda šest“, dopusti Merlin. „Nadam se da ne očekuješ da pravim tačnu procenu? To je strašno dosadan posao. Dovoljno često sam to radio za Utera i gotovo svaki put sam omašio. Šest ili sedam, nije neka razlika. Možda osam.“

„Malajn će izračunati“, kaza Kaneglas. Vrativši se iz Dun Keinaha, zatekli smo Kaneglasa koji beše došao iz Povisa. Uzeo je Malajna sa sobom, susrevši na putu druida koji je pratilo Keinvin i ostale žene na sever. Kralj Povisa me je zagrljio i zakleo se da će se i sam osvetiti Dinasu i Lavejnu. U pratinji je doveo šezdeset kopljanika i rekao da još stotinu već ide za njim put juga. I još će ih doći, rekao je; Kaneglas je očekivao borbu i velikodušno nam je ustupao svakog ratnika kom je zapovedao.

Njegovih šezdeset boraca sad je čučalo s Arturovim Ijudima duž zidova velike dvorane u Glevumu dok su njihovi gospodari pričali u središtu odaje. Nije se pojavio samo Sagramor jer je sa svojim preostalim kopljanicima pokušavao da izmrcvari Serdikovu vojsku kod Korinijuma. Meurig je bio tu, nesposoban da sakrije ozlojeđenost što je Merlin zauzeo veliku stolicu u čelu stola. Kaneglas i Artur sedeli su uz skute Merlinu, Meurig nasuprot njemu s druge strane stola, a Kilhuk i ja zauzeli smo preostala dva sedišta.

Kilhuk je u Glevum došao s Kaneglasom i njegova pojava beše poput iznenadnog naleta svežeg, čistog vazduha u zadimljenu odaju. Nije mogao da dočeka bitku. Objavi da je sad s Mordredovom smrću Artur postao kralj Dumnonije i beše spremjan da pliva u krvi kako bi zaštitio presto svog rođaka. Kaneglas i ja delili smo njegovu ratobornost, Meurig je skičao nešto o nesmotrenosti, Artur je čutao, a Merlin se pretvarao da spava. Sumnjao sam da je zaista usnuo jer mu je smešak titrao na licu, ali oči mu behu sklopljene dok se pravio blaženo nesvesnim svega što smo govorili.

Kilhuk je ismevao Borsovo obaveštenje. Uporno je tvrdio da Lancelot nikad neće ubiti Ginevru i da Artur samo treba da odjaše ka jugu na čelu svojih Ijudi da bi mu tron dopao šaka. „Sutra!“, kaza Kilhuk Arturu. „Odrašimo sutra. Sve će biti gotovo za dva dana.“

Kaneglas je bio samo malo oprezniji, savetujući Artura da treba pričekati ostatak njegovih poviških kopljanika, ali bio je svim srcem za objavu rata i put na jug čim ti Ijudi dođu. „Kolika je Lancelotova vojska?“, pitao je.

Artur sleže ramenima. „Bez Serdikovih Ijudi, možda ih je tri stotine.“

„To nije ništa!“, zagrme Kilhuk. „Pobićemo ih pre doručka.“

„I mnoštvo gnevnih hrišćana“, upozori ga Artur.

Kilhuk iznese mišljenje o hrišćanima koje natera hrišćanina Meuriga da počne da trtlja, sav zgrožen. Artur umiri mladog kralja Gventa. „Svi vi zaboravljate nešto“, reče blago. „Nikad nisam htio da budem kralj. Neću ni sad.“

Tišina u trenu zavlada za stolom, mada su ratnici u dvorani stali ljutito da mumlaju na te Arturove reči. „Šta god da želiš“, prekide Kaneglas čutnju, „više nije važno. Izgleda da su bogovi odlučili umesto tebe.“

„Da su bogovi hteli da budem kralj“, kaza Artur, „uredili bi da se moja majka uda za Utera.“

„Pa šta hoćeš?“, riknu Kilhuk očajno.

„Hoću Ginevru i Gvajdira natrag“, tiho će Artur. „I da Serdič bude poražen“, dodao je preno se na trenutak zagledao u izgrebanu ploču stola. „Želim da živim“, nastavi, „kao običan čovek, sa ženom i sinom, kućom i imanjem. Želim mir“, prvi put nije govorio o svoj Britaniji, već samo o sebi. „Neću više da budem sav uvezan zakletvama, neću da se večito nosim s ljudskim slavoljubljem i neću više da sudim o sreći drugih. Želim samo ono što je kralj Todrik uradio. Da nađem neko zeleno mesto i tamo se nastanim.“

„I istruneš?“, Merlin je digao ruke od pretvaranja da spava.

Artur se nasmeši. „Ima toliko toga da se nauči, Merline. Zašto čovek napravi dva mača od istog čelika i na istoj vatri, pa jedan bude pravi, a drugi se iskrivi u prvoj bici? Toliko toga treba otkriti.“

„Hoće da bude kovač“, reče Merlin Kilhuku.

„Ono što želim su Ginevra i Gvajdir, kraj mene“, nepopustljivo kaza Artur.

„Onda se moraš zakleti Lancelotu“, upade Meurig.

„Ako ode u Kaer Kadarn da se zakune Lancelotu“, rekoh ogorčeno, „presreće ga stotinu ljudi pod oružjem i saseći ga kao psa.“

„Ne ako kraljevi pođu sa mnom“, blago će Artur.

Svi smo blenuli u njega, a on se iznenadio što su nas njegove reči saterale u škripac. „Kraljevi?“, Kilhuk najzad prekide tišinu.

Artur se osmehnu. „Ako moj gospodar kralj Kaneglas i moj gospodar kralj Meurig odjašu sa mnom do Kaer Kadarna, sumnjam da će se Lancelot usudititi da me ubije. Ako se suoči s kraljevima Britanije, moraće da pregovara, a kad se to desi, moći ćemo da se sporazumemo. On se mene boji, ali kad shvati da mu nisam pretnja, pustiće me da živim, i mene i moju porodicu.“

Opet sve beše tiho dok je sažimao svoju zamisao, onda se Kilhuk usprotivi gromko: „Pustićeš da kopile Lancelot bude kralj?“ Neki od kopljanika u dvorani stadoše da gunđaju odobravajući Kilhuku.

„Rođače, rođače!“, umirivao je Artur Kilhuka. „Lancelot nije zao čovek. Slabić je, čini mi se, ali nije zao. On ništa ne smislja, nema snove, već samo pohlepno oko i hitru ruku. Ugrabi sve što mu je na dohvati, pa ga pohrani negde i čeka da mu se ponudi druga mogućnost. Sad me želi mrtvog jer me se plaši, ali kad otkrije da je cena za moju smrt previsoka, prihvatiće ono što može da dobije.“

„Prihvatiće tvoju smrt, budalo!“ Kilhuk tresnu pesnicom po stolu. „Reći će ti hiljadu laži, svečano objaviti prijateljstvo i zariti ti mač među rebra onog trenutka kad tvoji kraljevi odu kući.“

„Svakako će me lagati“, složi se Artur mirno. „Svi kraljevi lažu. Nijedna kraljevina ne može se voditi bez laži jer lažima gradimo svoj ugled. Plaćamo bardove da naše bedne pobeđe pretvore u sjajne trijumfe, ponekad čak i sami verujemo u laži koje nam pevaju. Lancelot može da oduševljeno veruje tim pesmama, ali istina je da je slab i da mu očajnički trebaju moći prijatelji. Sad me se boji jer prepostavlja da sam mu neprijatelj, ali kad otkrije da

nisam, shvatiće i da sam mu potreban. Trebaće mu svaki čovek da bi isterao Serdika iz Dumnonije.“

„Pa ko je pozvao Serdika u Dumnoniju?“, razdra se Kilhuk. „Lanselot!“

„I zažaliće zbog toga uskoro“, reče Artur smireno. „Iskoristio je Serdika da ugrabi vlast i brzo će otkriti koliko je opasan taj njegov saveznik.“

„Borićeš se za Lancelota?“, pitao sam, užasnut.

„Boriću se za Britaniju“, kaza Artur čvrsto. „Ne mogu tražiti od ljudi da umiru kako bi mi doneli nešto što ne želim, ali ih mogu terati da se bore za svoje domove, žene i decu. I za to se i ja borim. Za Ginevru. I da potučem Serdika, jer kad jednom bude poražen, zašto je važno da li Lancelot vlada Dumnonijom? Neko mora, a usudiću se da kažem da će on biti bolji kralj nego što je Mordred ikad bio.“ Opet nastupi tišina. Pas je cvileo u dnu dvorane, a jedan kopljanik kinu. Artur nas pogleda i vide da smo još ošamućeni. „Ako udarim na Lancelota“, reče, „dobijamo Britaniju kakvu smo imali pre doline Lag. Britaniju u kojoj se borimo međusobno, umesto protiv Sasa. Imamo samo jedno načelo, a to je prastara Uterova težnja da Saksoni ne smeju prići Sefernском mom. A sad su reci Sefern bliži nego što su ikad bili. Budem li se borio za tron koji ne želim, daću Serdiku priliku da osvoji Korinijum, a potom i ovaj grad. A ako zauzme Glevum, razdvojiće nas. Ako zaratim s Lancelotom, Saksoni dobijaju sve. Zauzeće Dumnoniju i Gvent, a potom će se okrenuti na sever, ka Povisu.“

„Upravo tako“, tapšao mu je Meurig.

„Neću da se borim za Lancelota“, rekoh besno i Kilhuk poče da tapše meni.

Artur mi se osmehnu. „Moj dragi prijatelju Derfele, nikad i ne bih očekivao od tebe da se boriš za Lancelota, mada želim tvoje ljude u borbi sa Serdikom. A moja cena za pomoć Lancelotu protiv Serdika je da tebi da Dinasa i Lavejna.“

Zurio sam u njega. Do tog trena nisam shvatao koliko je unapred on gledao. Mi ostali nismo videli ništa do Lancelotove izdaje, ali Artur je mislio samo na Britaniju i na očajničku nuždu da Sasi ostanu podalje od Seferna. Odbacio bi u stranu Lancelotovo neprijateljstvo, iznudio od njega moju osvetu, pa onda nastavio napore da porazi Saksone.

„A hrišćani?“, upita Kilhuk podrugljivo. „Misliš da će te pustiti nazad u Dumnoniju? Misliš da ta kopilad nemaju spremnu lomaču za tebe?“

Meurig još jednom ciknu i Artur ga opet smiri. „Hrišćanska gorljivost će sama sebe pojesti“, kaza Artur. „To je ludilo, i jednom kad se istroše, otići će kućama da saberu delice svojih života. A kad potučemo Serdika, Lancelot može umiriti Dumnoniju. Ja ću živeti sa svojom porodicom, a to je sve što želim.“

Kaneglas je uvaljen u stolicu posmatrao preostale šare rimskeh slikarija na tavanici. Sad se uspravio i pogledao Artura. „Kaži mi opet šta je to što želiš“, zatraži tiho.

„Želim da među Britima vlada mir“, ponovi Artur strpljivo, „želim da Serdik bude potisnut i želim da mi se vrati moja porodica.“

Kaneglas pogleda Merlinu. „Pa, gospodaru?“, tražio je starčev sud.

Merlin je baš vezivao pletenice svoje brade u čvor, ali sad kao da ga je Kaneglas malčice pomeo i on žurno razmrsti krajeve. „Sumnjam da bogovi žele isto što i Artur“, reče. „Svi vi zaboravljate Kazan.“

„Kazan nema nikakve veze s ovim“, odsečno kaza Artur.

„Ima, i te kako“, reče Merlin s naglom, iznenadnom oštrinom. „Kazan donosi haos. Tvoj priželjkujes red, Arture, i misliš da će Lancelot čuti glas tvog razuma i da će Serdik podleći tvom maču, ali tvoj razumni red neće valjati u budućnosti ništa više nego što je valjao u

prošlosti. Zaista misliš da će ti muškarci i žene zahvaliti što im donosiš mir? Od njega će im samo biti dosadno i sami će stvarati nevolje da se spasu čamotinje. Ljudi ne žele mir, Arture, žele razonodu u tegobnim životima, dok ti želiš da ti bude dosadno kao što žedan čovek želi medovinu. Tvoj razum neće poraziti bogove, postaraće se oni za to. Misliš da možeš otpuzati na neko imanje i igrati se kovača? Ne.“ Merlin se zlobno nasmeši i podiže svoj dugi crni štap. „Cak i u ovom trenu“, reče, „bogovi ti donose nevolju.“ Pokaza štapom na ulaz dvora. „Gle, evo ti nevolje, Arture, sine Uterov.“

Svi se okrenusmo i videsmo Galahada kako стоји u dovratku. Nosio je verižnjaču, mač o pojasu i bio je isprskan blatom sve do struka. A uz njega beše bedni kljasti četkoglavac, okrugla lica, paperjaste brade i pljosnatog nosa.

Mordred je bio živ.

Sve živo utihnu u čudu. Mordred uhrama u dvoranu i njegove sitne oči odavahu gnev zbog izostanka dobrodošlice. Artur je samo zurio u gospodara svoje zakletve i znao sam da u glavi poništava sve pažljive zamisli koje nam je upravo opisao. Nije moglo biti razumnog mira s Lancelotom, jer je gospodar Arturove zakletve i dalje živeo. Dumnonija je još imala kralja, i to nije bio Lancelot. Bio je to Mordred, a Mordred je imao Arturovu zakletvu.

Onda se tišina rasprši kako su se ljudi okupljali oko kralja da čuju kakve vesti donosi. Galahad se izmače u stranu da me zagrli. „Hvala bogu da si živ“, reče s iskrenim olakšanjem.

Nasmeših se svom prijatelju. „Da li očekuješ da ti zahvalim što si mi spasao kralja?“, pitao sam.

„Neko bi trebalo, jer njemu ne pada na pamet. On je nezahvalna mala zverka“, kaza Galahad. „Bog zna zašto je on živ kad su toliki dobri ljudi pali. Livarh, Bedvir, Dagonet, Blejz - nema ih.“ Imenovao je Arturove ratnike koji su poginuli u Dumovariji. Za neke smrti sam već čuo, neke su mi bile novost, ali Galahad je znao više o tome kako su umrli. Bio je u Dumovariji kad je glasina o Mordredovoj smrti digla hrišćane na bunu, ali Galahad se kleo da je među ustanicima bilo i kopljjanika. Verovao je da su se Lancelotovi ljudi uvukli u grad preruseni u hodočasnike koji putuju u Ajnis Vidrin i da su ti ratnici predvodili masakr. „Većina Arturovih ljudi bila je u krčmama“, reče, „i nije im ni pružena prilika da se suprotstave. Nekolicina je preživela, ali samo bog zna gde su sad.“ Prekrstio se. „Ovo nije Hristovo delo, Derfele. Znaš to, zar ne? Ovo je đavolja rabota.¹ Pogledao me je bolno, gotovo preplašeno. „Je li istina? Dajan...“

„Istina je“, rekoh. Galahad me zagrli bez reči. Nikad se nije ženio niti je imao dece, ali je voleo moje kćeri. Voleo je svu decu. „Dinas i Lavejn su je ubili“, kazao sam, „i još su živi.“

„Moj mač je tvoj“, reče on.

„Znam.“

„Da je ovo Hristovo delo“, ozbiljno će Galahad, „Dinas i Lavejn ne bi služili Lancelota.“

„Ne krivim ja tvog boga“, rekoh. „Ne krivim nijednog boga.“ Okrenuo sam se da pogledam strku oko Mordreda. Artur je vikao, tražio tišinu i red, sluge su poslate po hranu i odeću koja pristaje kralju, a ostali su pokušavali da ga nateraju da priča. „Zar Lancelot nije tražio tvoju zakletvu?“, pitao sam Galahada.

„Nije znao da sam u Durnovariji. Bio sam kod biskupa Emrajsa i on mi je dao monašku rizu da navučem preko ovoga“, lupi rukom po verižnjači. „Onda sam otišao na sever. Jadni

Emrajs je sav smeten. Misli da su njegovi hrišćani poludeli i čini mi se da je u pravu. Možda sam mogao ostati da se borim, ali nisam. Utekao sam. Čuo sam da ste ti i Artur mrtvi, ali nisam poverovao. Mislio sam da će vas naći, ali sam umesto na vas, natrapao na našeg kralja.“ Saznao sam da je Mordred bio u lovnu na vepra severno od Dumovarije i da je Lancelot - bar je Galahad u to verovao - poslao ljudi da presretnu kralja pri povratku u grad; ali neka seljančica privukla je Mordredovu pažnju i, dok su on i njegova družine završili s njom, već je skoro bio mrak. Tako je on zauzeo najveću kuću u selu i zatražio hranu. Mordredovi dželati čekali su kod severne kapije Dumovarije, dok je on pirovao desetak milja odatle. Negde u toku večeri Lancelotovi ljudi su odlučili da otpočnu pokolj iako je dumnonski kralj izmakao njihovo zasedi. Pustili su glas o njegovoj smrti i iskoristili tu laž da opravdaju Lancelotovu otimačinu prestola.

Mordred je za propast čuo kad su stigli prvi begunci iz Dumovarije. Većina njegovih pratičaca odmah se izgubila, seljani su prikupljali hrabrost da ubiju kralja koji je silovao jednu od njihovih devojaka i oteo im dobar deo namirnice, a Mordred je izgubio vlast nad sobom. Sa poslednjim priateljima koji su mu ostali pobegao je ka severu u odeći seljaka. „Pokušavali su da se domognu Kaer Kadarna“, reče mi Galahad, „misleći da će tamo naći odane kopljanike, ali su naleteli na mene. Ja sam krenuo tvojoj kući, a onda smo čuli da su tvoji ljudi pobegli, pa sam ga poveo na sever.“

„Jesi li video Saksone?“, pitao sam ga.

Odmahnuo je glavom. „Oni su u dolini Temze. Zaobišli smo ih.“ Zurio je u gomilu koja se laktala oko Mordreda. „I šta se dešava sad?“, upita.

Mordred je sve smislio. Ogrnuo je pozajmljen ogrtač i seo za sto gde je stao da trpa hleb i usoljenu govedinu u usta. Zahtevao je da Artur krene na jug smesta i, kad god bi ovaj pokušao da kaže nešto, kralj je udarao šakom o sto i ponavlja zapovest. „Da li ti to gaziš svoju zakletvu?“, razdrao se konačno na Artura, pljujući nesažvakane zalogaje hleba i govedine.

„Gospodar Artur“, odgovori Kaneglas kiselo, „pokušava da sačuva život svoje žene i deteta.

Mordred tupo pogleda kralja Povisa. „Radije nego moje kraljevstvo?“, prozbori najzad.

„Ako Artur podje u rat“, objasni mu Kaneglas, „Ginevra i Gvajdir će umreti.“

„Pa onda da ne radimo ništa?“, vrisnu Mordred. Nije mogao da se obuzda.

„Promislićemo o svemu“, kaza Artur ogorčeno.

„Promislićeš?“, razdra se Mordred, pa ustade. „Ti ćeš da sediš i misliš dok kopile vlada mojom zemljom? Jesi li se ti zakleo?“, pitao je Artura. „A koja je vajda od ovih ljudi ako ti nećeš da se boriš?“ Mahao je prema kopljanicima koji su sad stajali u krugu oko stola. „Borićeš se za mene, eto što ćeš da radiš! Na to si se zakleo! Borićeš se!“ Opet tresnu po stolu. „Nemoj da misliš! Bori se!“

Tu mi je prekipelo. Možda mi je duša mrtve kćeri došla u tom trenu jer sam, ne razmišljajući, istupio i raskopčao pojasa za mač. Skinuo sam Hajvelban s pojasa, pa presavio kožni kaiš nadvoje. Mordred me je gledao i stao da blebeće neki prigovor dok sam mu prilazio, ali niko se ne mače da me zaustavi.

Stigoh do svog kralja, zastadoh, pa ga žestoko ošinuh po licu predvojenim pojasmom. „Ovo ti“, rekoh, „ne vraćam za ono što si me udario, već za svoju kćer, a ovo ti je“, opaučih ga još jednom, mnogo jače, „zato što nisi održao zakletvu da ćeš braniti kraljevstvo.“

Kopljanici su grmeli u znak odobravanja. Mordredova donja usna tresla se kao i onda kad je u detinjstvu dobijao batine. Obrazi su mu pocrveneli od udaraca, a potočić krvi curkao je

iz majušne posekotine ispod oka. Prstom dotače krv, onda ispljunu grudvu nesažvakane govedine i hleba u moje lice. „Umrećeš zbog ovoga“, obeća mi i onda, kako ga je bes obuzimao, pokuša da me ošamari. „Kako sam mogao da branim kraljevstvo?“, vikao je. „Nisi bio tu! Ni Artur nije bio tu.“ Pokušao je da me ošamari i drugi put, ali ja odbih udarac rukom i digoh kaiš da ga još malo bijem.

Artur, zgrožen mojim ponašanjem, zgrabi me za ruku i odvuče. Mordred kreće za nama, vitlajući ka meni pesnicama, ali onda ga crni štap silovito odalami po mci i on se u besu okreće da nasrne na novog napadača.

Ali beše to Merlin, koji je sad natkrilio gnevног kralja. „Udari me, Mordrede“, tiho reče druid, „pa ima da te pretvorim u krastaču i da te bacim gujama Anvana.“

Mordred nije skidao oka s Merlina, ali je čutao. Pokušao je da oturi štap od sebe, ali Merlin ga je držao čvrsto i njime gurkao mladog kralja natraške ka stolici. „Reci mi, Mordrede“, govorio je Merlin dok je svaljivao Mordreda u stolicu, „zašto si Artura i Derfela poslao tako daleko?“

Mordred odmahnu glavom. Prepao se od ovog novog, uspravnog, gorostasnog Merlina. Druida je znao samo kao bolešljivog starca koji se sunča u vrtu palate u Lindinisu i ovaj oživeli Merlin s trakama u upletenoj bradi ga je prestravio.

Merlin diže štap i tresnu po stolu. „Zašto?“, upita ljubazno kad je odjek udarca zamro.

„Da zarobe Ligesaka“, prošapta Mordred.

„Ti zgrčena mala ludo“, počasti ga Merlin. „Dete je moglo da uhvati Ligesaka. Zašto Artur i Derfel?“

Mordred samo odmahnu glavom.

Merlin uzdahnu. „Puno je vremena prošlo, mladi Mordrede, otkako sam koristio jaku magiju. Tužno je kako sam zapustio svoju veštinu, ali mislim da, ako mi Nimju pomogne, mogu da pretvorim tvoju mokraću u crni gnoj koji će te bosti kao žaoka ose kad god budeš pišao. Mogu da ti pomračim pamet, bar to malo što je imas, i mogu da svedem tvoju muškost“, tu štap zaigra među Mordredovim nogama, „na veličinu suvog zrna graška. Sve to mogu, Mordrede, i hoću ako mi ne kažeš istinu.“ Nasmešio se i u tom osmehu beše više pretnje nego u naperenom štalu. „Reci mi, dragi dečače, zašto si poslao Artura i Derfela u Kadokov bivak?“

Mordredova donja usna se tresla. „Zato što mi je Sensam tako rekao.“

„Mišji gospodar!“, uzviknu Merlin kao da ga je odgovor iznenadio. Opet se osmehnu, ili pre pokazao zube. „Imam još jedno pitanje, Mordrede“, nastavio je, „i ako mi ne kažeš istinu, iz creva će ti ispadati sluzave žabe, u stomaku će ti se gnezdit crvi, a grlo će ti biti puno njihove žuči. Nateraću te da se treses neprestano, pa ćeš celog života, celog svog života, biti padavičar kog žderu crvi, koji pljuje žuč i sere žabe. Načiniću te“, tu zastade i spusti glas, „još gadnjim nego što te je majka rodila. Pa reci mi, Mordrede, šta ti je mišji gospodar rekao da će se desiti ako pošalješ Artura i Derfela tamо?“

Mordred je s užasom blenuo u Merlinovo lice.

Merlin je čekao. Odgovora nije bilo i on upravi štap ka visokoj tavanici. „U ime Bela“, zapeva gromko, „i njegovog gospodara žaba Kalika, i u ime Sesulosa i njegovog gospodara crva Horfaela, i u ime...“

„Rekao je da će biti ubijeni!“, zavile Mordred očajno.

Štap se lagano spuštao sve dok opet nije bio upravljen u Mordredovo lice. „Šta ti je rekao, dragi dečače?“, upita Merlin.

Mordred se skupio u stolici, ali nije mogao izmaći tom štapu. Gutao je knedle, osvrtao se levo i desno, ali mu u dvorani nije bilo pomoći. „Da će biti ubijeni“, priznade Mordred. „Da će ih ubiti hrišćani.“ zašto bi ti to želeo?“, propitivao ga je Merlin.

Mordred je oklevao, ali Merlin opet diže štap i momak ispljunu priznanje. „Zato što ne mogu biti kralj dok je on živ!“

„Mislio si da će ti Arturova smrt omogućiti da radiš što ti je volja?“

»Da!“

„I verovao si da ti je Sensam prijatelj?“

»Da.“

„I nijednom nisi pomislio da Sensam i tebe želi mrtvog?“ Merlin zavrte glavom. „Kako si ti glupav dečak. Zar ne znaš da hrišćani nikad ništa ne rade kako treba? Čak je i najbolji od njih uspeo samo da ga prikuju za krst. Uspešan bog ne treba tako da se ponaša, nikako. Hvala ti, Mordrede, na našem razgovoru.“ Nasmešio se, slegao ramenima i udaljio se. „Samo sam htio da pomognem“, reče dok je prolazio kraj Artura.

Mordred je izgledao kao da ga je već obuzela drhtavica kojom mu je Merlin pretio. Stezao je rukohvate stolice, tresao se i suze su mu navrle na oči zbog poniženja koje je upravo pretrpeo. Doduše, pokušao je da povrati nešto dostojanstva pokazujući na mene i tražeći od Artura da me zatoči.

„Ne budi budala!“, okrete se Artur njemu ljutito. „Misliš da možemo povratiti tvoj presto bez Derfelovih ljudi?“ Mordred ne reče ništa i to bezobrazno čutanje podstaće Artura na bes poput onog koji me je naterao da izudaram kralja. „Ali možemo bez tebe!“, zareža na Mordreda. „Šta god da radimo, ti ćeš ostati ovde pod stražom!“ Mordred zinu i suza kliznu da razmaže tanani mlaz krvi. „Ne kao zatočenik, gospodare kralju“, objasni Artur umorno, „već da bismo sačuvali tvoj život od stotina ljudi koji bi hteli da ti ga oduzmu.“

„Pa šta ćeš učiniti?“, upita Mordred, sad već sasvim jadan.

„Kao što ti rekoh“, odgovori Artur prezirivo, „razmisliću o svemu.“ I ne reče više ni reč.

Lanselotove spletke sad napokon behu jasne. Sensam je skovao zaveru za Arturovu smrt, Lanselot je poslao ljude da smaknu Mordreda i sa vojskom krenuo za njima uveren da je svaka prepreka na putu do trona Dumnonije uklonjena i da će hrišćani, koje su Sensamovi vredni misionari podstrekivali na pomamu, pobiti sve preostale neprijatelji dok Serdik zadaje posla ratnicima pod Sagramorom.

Ali Artur je preživeo, kao i Mordred, i sve dok je Mordred u životu, Artur mu je bio zaklet, što je značilo da moramo u rat. Nije bilo bitno što rat može da otvorи Sasima put u dolinu Seferna, morali smo poći na Lancelota. Bejasmo okovani zavetima.

Meurig nije dao nijednog kopljaniča za borbu s Lancelotom. Rekao je da mu treba svaki čovek kako bi branio sopstvene granice od mogućih napada Serdika ili Aele i ništa što je iko kazao nije ga navelo da se predomisli. Složio se da njegovi ljudi drže Glevum i tako oslobođe dumnononsku posadu da priđe Arturovim trupama, ali ništa više nije bio voljan da nam da. „On je kukavno malo kopile“, brundao je Kilhuk.

„On je razborit mladi čovek“, kaza Artur. „Cilj mu je da održi svoju kraljevinu.“ Razgovarao je s nama, svojim ratnim zapovednicima, u rimskom kupatilu u Glevumu. Odaja je imala

popločan pod i zasvođenu tavanicu po kojoj su ostaci slika prikazivali gole nimfe kako beže pred faunima kroz vihor lišća i cvetova.

Kaneglas je bio darežljiv. Konjanici koje je doveo iz Kaer Sasa trebalo je da pod Kilhukovim vođstvom krenu u pomoć Sagramoru. Kilhuk se zakleo da ničim neće pomoći Mordredov povratak na presto, ali nije imao ništa protiv bitke sa Serdikovim ratnicima, što je i bio Sagramorov zadatak. Jednom kad Numiđanin dobije pojačanje iz Povisa, udariće na jug, odseći Sase koji su opsedali Korinijum i uvući Serdikove ljudе u sukob koji će ih sprečiti da pomognu Lanselotu u srcu Dumnonije. Kaneglas nam je obećao svu pomoć koju je u stanju da pruži, ali reče da mu treba bar dve nedelje da okupi svu svoju silu i dovede je do Glevuma.

Artur je imao tek šačicu ljudi u Glevumu. Imao je trideset ljudi koji su išli na sever da skleptaju Ligesaka, sada okovanog u tamnicama Glevuma, imao je moje vojнике i tom broju je mogao da doda sedamdeset kopljanika koji su činili malu posadu Glevuma. Brojnost nam je rasla iz dana u dan jer su pristizale izbeglice pred hrišćanskim bandama koje su i dalje lovile pagane širom Dumnonije. Čuli smo da ima još mnogo takvih begunaca u Dumnoniji; neki su se držali u prastarim zemljanim utvrđenjima ili duboko u šumama, ali neki su došli i u Glevum. Među njima beše Morfans Ružni, koji je izbegao pokolj u gostonicama Durnovarije. Artur ga stavi na čelo ljudi iz Glevuma i naredi mu da krene na jug ka Akva Sulisu. Galahad je išao s njim. „Ne prihvatajte bitku“, upozori Artur obojicu, „samo bockajte neprijatelje, kinjite ih, nek polude od vas. Ostanite u brdimu, budite hitri i navedite ih da odavde očekuju napad. Kad moj gospodar kralj dođe“, mislio je na Kaneglasa, „priključite se njegovoj vojsci i podđite na Kaer Kadarn.“

Artur kaza da se on neće boriti ni uz Sagramora ni uz Morfansa, već da će poći da traži pomoć od Aele. Artur je bolje od ikoga znao da će vesti o njegovim namerama brzo otići na jug. U Glevumu beše sasvim dovoljno hrišćana koji su Artura zvali Neprijateljem Boga i koji su u Lanselotu videli s neba poslatog prethodnika Hrista. Artur je i htio da ti hrišćani odnesu glas južno u Dumnoniju kako bi Lanselot čuo da se Artur ne usuđuje da ugrozi Ginevrin život tako što bi pošao na njega. Umesto toga, Artur je išao da preklinje Aelu ne bi li ovaj okrenuo svoje sekire i koplja na Serdikovu vojsku. „Derfel će poći sa mnom“, reče nam Artur.

Nisam htio da pratim Artura. Ima i drugih tumača, bunio sam se, a moja je želja bila da se priključim Morfansu i krenem na jug Dumnonije. Nisam htio da se sretнем sa svojim ocem Aelom. Hteo sam da se borim ne da bih vratio Mordreda na presto već da bih srušio Lanselota i pronašao Dinasa i Lavejna.

Artur odbi moj zahtev. „Ideš sa mnom, Derfele“, naredi, „i povešćemo četrdeset ljudi s nama.“

„Četrdeset?“, poskoči Morfans. Beše to prevelik udar na njegov mali odred koji je trebalo da odvuče pažnju Lanselotu.

Artur sleže ramenima. „Ne usuđujem se da izgledam slabo pred Aelom“, reče. „Trebalo bi da povedem i više ljudi, ali četrdeset će valjda biti dovoljno da ga ubedi kako nisam očajan.“ Zastao je. „Ima još nešto“, prozbori s mukom tako da privuče pažnju svih koji su se spremali da napuste kupatilo. „Neki od vas nisu voljni da se bore za Mordreda“, priznao je Artur. „Kilhuk je već napustio Dumnoniju, Derfel će nesumnjivo otići posle ovog rata i ko zna koliko će vas još poći za njima. Dumnonija ne može da priušti sebi gubitak takvih ljudi.“ Zastao je. Počela je kiša i voda je klizila kroz opeku koja se ukazivala u pukotinama na obojenoj tavanici. „Govorio sam s Kaneglasm“, kaza Artur, naklonom pozdravivši prisustvo kralja Povisa, „i govorio sam sa Merlinom, a pričali smo o drevnim zakonima i običajima našeg roda. Ovo što

činim, činim po zakonu, i ne mogu vas osloboditi Mordreda jer mi to zakletva brani, a stari zakoni me nje ne razrešuju.“ Zastao je opet, desnicom nesvesno stežući balčak Ekskalibura.

„Ali“, produžio je, „zakon mi dopušta jedno. Ako kralj nije sposoban da vlada, onda njegovo Veće može preuzeti vlast sve dok kralj dobija čast i povlastice svog položaja. Merlin me uverava da je to tako, a kralj Kaneglas mi je poverio da se to desilo za vreme kraljevanja njegovog prapradede Brajhana.“

„Taj vam je bio lud kao šišmiš!“, ubaci Kaneglas veselo.

Artur se na čas osmehnu, pa se namršti dok je pribirao misli. „Ovo nije ono što sam želeo“, priznao je tiho dok je njegov mračan glas odzvanjao u odaji koja je prokišnjavala, „ali predložiću Veću Dumnonije da preuzme vlast od Mordreda.“

„Da!“, zaurla Kilhuk.

Artur ga učutka. „Nadao sam se“, reče, „da će se Mordred naučiti odgovornosti, ali nije. Ne marim što me je hteo mrtvog, ali mi smeta što je izgubio kraljevstvo. Pogazio je zakletvu datu na proglašenju i sumnjam da će ikad biti u stanju da je se pridržava.“ Utihnuo je i mnogi od nas su razmišljali koliko mu je vremena trebalo da shvati ono što je nama ostalima bilo tako očito. Godinama je tvrdoglav odbijao da prizna Mordredovu nesposobnost da upravlja zemljom, ali sada, pošto je Mordred izgubio kraljevinu i pošto - što je u Arturovim očima bilo mnogo gore - nije uspeo da zaštiti podanike, konačno se suočio s istinom. Gologlav je stajao i puštao da se kišnica sliva na njega kao da je i ne primećuje. „Merlin mi kaže“, opet reče otupelim glasom, „da je Mordreda zaposeo zloduh. Nisam vičan tim stvarima, ali to mi se ne čini nemogućim i tako, ako se Veće složi, predlažem da vratimo Mordreda na tron i odamo mu sve počasti koje pripadaju kralju. Neka živi u zimskom dvorcu, neka lovi, neka jede kako kralju dolikuje, neka udovoljava svim svojim prohtevima u okvirima zakona, ali da upravlja ne može. Predlažem da mu damo sve povlastice, ali nijednu od dužnosti koje pripadaju prestolu.“

Klicali smo. Kako smo samo klicali! Sada se činilo da imamo za šta da se borimo. Ne za Mordreda, tu bednu krastaču, već za Artura; i pored sve ove priče o Veću koje će voditi Dumnoniju u Mordredovo ime, svi smo znali šta te reči zaista kazuju. Kazivale su da će Artur biti kralj Dumnonije po svemu osim po imenu i za tako dobar kraj priče svi smo bili radi da ponesemo kopinja u rat. Klicali smo, jer sad smo imali razloga da se borimo i ginemo. Imali smo Artura.

Artur je odabrao dvadeset najboljih konjanika i tražio je od mene da izaberem dvadesetoricu valjanih ratnika za naše izaslanstvo Aeli. „Moramo zadiviti tvog oca“, rekao je, „a nećeš zadiviti čoveka ako mu dođeš sa propalim i ostarelim kopljanicima. Vodimo najbolje ljude.“ Takođe je tražio da nas prati i Nimju. Više bi u društvu voleo Merlina, ali je druid kazao da je prestar za dug put i predložio da ga zameni Nimju.

Ostavili smo Mordreda pod stražom Meurigovih vojnika. Mordred je znao kakvu mu je sudbinu namenio Artur, ali u Glevumu nije imao pristalica, niti je u njegovoj okuženoj duši preostalo prkosa, mada mu je priušteno zadovoljstvo da gleda kako Ligesaka dave na trgu. Nakon te spore smrti Mordred je stao na terasu velike dvorane i odmumlao govor u kom je istom sudbinom pretio svim izdajnicima Dumnonije, pa je smrknut otisao u svoje odaje dok

smo mi krenuli za Kilhukom na jug. Kilhuk je išao da se pridruži Sagramoru i pomogne mu u napadu koji će, nadali smo se, spasti Korinijum.

Artur i ja išli smo kroz istočnu pokrajину Gventa, brdovit i lep krajolik. Beše to kraj raskošnih vila, prostranih imanja i vrlo bogat; većina bogatstva nikla je iz runa ovaca koje su se napasale na trbušastim bregovima. Stupali smo pod dva barjaka, Arturovim medvedom i mojom zvezdom, i držali smo se podalje od granice Dumnonije kako bi do Lancelota stizale vesti da Artur ne preti otetom tronu. Nimju je išla s nama. Merlin ju je nekako ubedio da se opere i pronađe čistu odeću i onda, u očaju što ne može da razmrši štrokom ulepljenu kosu, podrezao ju je sasvim kratko i spalio masne prljave pramenove. Kratka kosa dobro joj je pristajala, opet je imala povez preko oka i nosila je štap, ali nikakav drugi prtljag. Putovala je bosonoga i zlovoljna, jer je pošla preko volje. Merlin ju je nagovorio, mada je Nimju i dalje tvrdila kako je njen prisustvo puko traćenje vremena. „Svaka budala može da porazi saksonskog врача“, kazala je Arturu pred kraj prvog dana puta. „Samo ih pljuneš, zakolutaš očima i mašeš pilećom koščicom. Ništa ti drugo ne treba.“

„Nećemo ni videti saksonske врачеve“, odvrati Artur mirno. Sad smo bili u otvorenom predelu, daleko od svih onih vila, i on je zaustavio konja, podigao ruku i pričekao da se ljudi okupe oko njega. „Nećemo videti nikakve врачеve“, reče, „jer i ne idemo da nađemo Aelu. Idemo na jug u našu zemlju. Daleko na jug.“

„Do mora?“, nagađao sam.

Nasmešio se. „Do mora.“ Skrstio je ruke na unkašu sedla. „Malo nas je“, reče, „a za Lancelotom ide mnoštvo, ali Nimju može da baci čin skrivanja. Putovaćemo noću i ići ćemo brzo.“ Osmehnuo se i slegnuo ramenima. „Ne mogu da učinim ništa dok su mi žena i sin zatočeni, ali ako njih oslobodimo, i ja sam sloboden. A ako sam sloboden, mogu se boriti protiv Lancelota. Ali znajte da ćemo biti daleko od pomoći, duboko u Dumnoniji, koju drže naši dušmani. Ne znam kako ćemo pobeći kad budemo preoteli Ginevru i Gvajdira. Nimju će pomoći. Bogovi će pomoći, ali ako se iko od vas plaši ovog pohoda, sloboden je da se vrti sada.“

Niko nije istupio i Artur je morao znati da će biti tako. Ova četrdesetorica behu naši najbolji ljudi, koji bi za Arturom posli u zmijsko gnezdo. Artur, naravno, nikom sem Merlinu nije otkrio svoj naum kako nikakva nagađanja ne bi doprla do Lancelotovih ušiju; sada sleže ramenima sa žaljenjem kao da mi se izvinjava što me je obmanuo, ali svakako je znao koliko sam zadovoljan. Tamo gde smo išli ne behu samo Ginevra i Gvajdir zadržani kao taoci, već su i Dajanine ubice mislile da su našle utočište pred osvetom.

„Polazimo noćas“, reče Artur, „i neće biti odmora do zore. Idemo na jug i do svitanja želim da budemo u brdima iza Temze.“

Navukli smo ogrtache preko oklopa, omotali krpama konjska kopita da prigušimo topot i krenuli na jug kroz noć koja se spuštala. Konjanici su vodili životinje za uzde, a Nimju je vodila nas uz pomoć svoje čudne sposobnosti da nađe put u tmini nepoznate zemlje.

U neko doba te mrkle noći ušli smo u Dumnoniju, i dok smo s bregova silazili u dolinu Temze, daleko zdesna smo videli odsjaj na nebu, tamo gde su se Serdikovi ljudi utaborili pod Korinijumom. Sišavši s brda, nismo mogli izbeći put kroz mala mračna sela iz kojih su psi lajali na nas, ali niko nas ništa nije pitao. Stanovnici behu ili mrtvi ili su se plašili da smo Saksoni i tako kao četa duhova minusmo kraj njih. Jedan od Arturovih jahača rodom je bio iz rečnih zemalja i odveo nas je do gaza gde nam je voda sezala do grudi. Držali smo oružje i torbe s hranom iznad glava, probili se kroz snažnu struju i domogli se druge obale, gde je

Nimju šištala bacajući čin skrivanja na obližnje selo. Do osvita smo zašli u brda na jugu, bezbedno se sklonivši u jednu zemljani tvrđavu Starog naroda.

Spavali smo pod Suncem i, kad se smrklo, nastavili put na jug. Put nas je vodio kroz valjanu, bogatu zemlju gde nijedan Sas još nije kročio. Ipak, nijedan meštanin nije izašao pred nas, jer samo budala propituje naoružane ljudе koji putuju noću u vremenima nevolja. Do jutra smo stigli u veliku ravnicu u kojoj je izlazeće Sunce izdužilo senke pogrebnih humki Starog naroda preko blede trave. U nekima od humki još behu riznice pod stražom grobnih zloduha i njih smo izbegli dok smo tražili skrovitu travnu tu udolicu da se odmorimo i napasemo konje.

Kad je došao sledeći sutan, po mesečini smo prošli kraj Stena, tog golemog tajnovitog prstena gde je Merlin podario mač Arturu i gde smo pre toliko godina dali zlato Aeli pred pohod na dolinu Lag. Nimju je klizila između velikih okrunjenih stubova, dodirivala ih štapom, pa onda stala usred kruga očiju okrenutih zvezdama. Mesec beše gotovo pun i bledom svetlošću je obasjavao Stene. „Ima li u njima još magije?”, pitao sam kad nas je sustigla.

„Nešto malo”, reče, „ali iščezava, Derfele. Sva naša magija nestaje. Treba nam Kazan.“ Nasmešila se u mraku. „Sad nije daleko“, kazala je. „Mogu da ga osetim. Još postoji, Derfele, i mi ćemo ga naći i vratiti Merlinu.“ Beše strasti u njoj, iste strasti koja se javila kad smo stigli do kraja Crnog puta. Artur je gazio kroz noć ka svojoj Ginevri, ja ka osveti, a Nimju prema bogovima koje će prizvati Kazanom, ali još nas beše samo šačica, a neprijatelji su se sjatili u mnoštvo.

Sad bejasmo duboko u Lancelotovom novom gospodarstvu, ali još nismo videli nikakav dokaz prisustva njegovih ratnika niti belega koje su za sobom ostavljale besne hrišćanske bande, za koje se govorilo da i dalje tlače pagane po selima. Lancelotovi kopljanci u ovom delu zemlje nisu imali posla, jer su nadgledali put za Glevum, dok hrišćani mora da su otišli da pomognu vojsci u uverenju da se bore za Hrista. Tako smo išli bez po muke, prešavši iz ravnice u rečnu dolinu kraj južne obale Dumnonije. Obišli smo utvrđeni grad Sorviiodunum i namirisali dim kuća koje su tamo spaljene. Još nam se niko nije isprečio na putu jer smo hodali pod sad već gotovo punim Mesecom i zaštitom čini koje je bacala Nimju.

Pete noći stigosmo do mora. Kriomicе se provukosmo kraj rimske utvrde Vinokladije, jer je Artur bio siguran da je u njoj Lancelotova posada, i pre osvita smo se sakrili u dubini šume nad zalivom gde se dizala Morska palata. Palata je bila na samo jednu milju ka zapadu i prišli smo joj neprimećeni, ušunjavši se kao noćne aveti u sopstvenu zemlju.

Noć je i bila vreme za napad. Lancelot je Ginevru držao kao štit, a mi smo namerili da mu taj štit otmemo i da, oslobođeni te stege, kopljima kidišemo na njegovo izdajničko srce. Ali ne u Mordredovo ime - jer sad smo se borili za Artura i srećno kraljevstvo koje smo nazirali iza rata.

Kako bardovi pevaju ovih dana, borili smo se za Camelot.

Većina kopljanka spavala je tog dana, ali Artur, Ajsa i ja prikrali smo se ivici šume i preko male doline osmatrali Morsku palatu.

Izgledala je tako lepo, dok je kamen od kog je bila sagrađena blistao na Suncu. Gledali smo na istočno krilo s grebena koji se dizao nešto niže od same palate. Na istočnom zidu behu

samo tri mala prozora, tako da nam se činilo da gledamo veliku belu tvrđavu na zelenom brdu, mada je tu predstavu pomalo kvario ogroman znak ribe, katranom ocrtan na okrečenom zidu. Biće da je tu stavljen kako bi štitio palatu od gneva lutajućih hrišćana. Rimski neimari su okna otvorili na dugačkom južnom pročelju koje je gledalo na zaton i dalje na pučinu što se otvarala iza peščanog ostrva kraj južne obale zaliva. Kuhinje, kuće za robove i žitnice behu smeštene sa severne strane dvorišta iza vile, gde je Gvenivah živela u kući od brvana. Sad se tamo dizalo i čitavo seoce slamom pokrivenih čatrlja, verovatno za kopljanike i njihove porodice, i prepleteni stubovi dima dizali su se sa njihovih ognjišta. Iza koliba behu voćnjaci i povrtnjaci, a još dalje, oivičeni šumama čestim u ovom delu zemlje, ležale su delom pokošene livade.

Pred palatom, baš kako sam ih pamlio od onog dalekog dana kad sam polagao Arturovu dragocenu Zakletvu okruglog stola, dva nasipa okrunjena arkadama pružala su se ka zatonu. Palata beše sva obasjana Suncem, bela, veličanstvena i predivna. „Da se Rimljani vrate danas”, reče Artur s ponosom, „ne bi ni znali da je prepravljana.”

„Da se Rimljani vrate danas”, upade Ajsa, „moralib pošteno da se biju.“ Ja sam tražio da on pođe s nama do ruba šume, jer nisam znao nijednog čoveka oštrijeg oka, a tog dana trebalo je da otkrijemo koliko je čuvara Lancelot ostavio u Morskoj palati.

Prebrojali smo ne manje od tuceta stražara tog jutra. Odmah po osvitu dva čoveka ispešće se na drveno postolje podignuto navrh krova i odatle nadgledahu put ka severu. Još četiri kopljanika šetala su se gore-dole duž najbliže arkade i činilo se razumnim zaključkom da su još četvorica na zapadnoj arkadi, koja nam nije bila na pogledu. Ostali stražari svi behu na tlu između ograđene kamene terase u dnu vrta i zaliva, očito nadzirući staze duž obale. Ajsa svuće oklop i kalpak i ode u izvidnicu, šunjući se kroz šumu u pokušaju da osmotri pročelje vile između dve arkade.

Artur oka nije skidao s palate. Prožimalo ga je tiho uzbuđenje jer je znao da je na rubu smelog spasilačkog poduhvata, koji će iz temelja potresti novo Lancelotovo kraljevstvo. Uistinu, retko sam viđao Artura tako srećnog kao tog dana. Ulazeći ovako duboko u Dumnoniju, sam je sebe odsekao od odgovornosti vođe i sada je, kao i u dalekoj prošlosti, njegova budućnost zavisila samo od umeća s mačem. „Jesi li ikada pomicala na brak, Derfele?”, upita me iznenada. „Ne, gospodaru”, rekoh. „Keinvin se zarekla da se ne udaje, a ja nemam potrebe da je nagonim na to.“ Nasmeših se i dotakoh ljubavnički prsten s trunčicom zlata s Kazana. „Znaš”, nastavio sam, „čini mi se da smo venčani bolje nego većina parova koji su stali pred druidom ili sveštenikom.“

„Nisam mislio na to“, kaza on. „Jesi li ikad razmišljao o braku?“ Naglasio je ono o.

„Ne, gospodaru“, rekoh. „Ne zaista.“

„Istrajni Derfel“, pecnu me. „Čini mi se da, kad umrem“, sanjario je, „želim da me pokopaju kao hrišćanina.“

„Zašto?“, upitah s užasom i dotakoh verižnjaču da bi njeno gvožđe odbilo zlo.

„Zato što želim da ležim s Ginevrom za sva vremena“, reče. „Ona i ja u jednom grobu, zauvek.“

Setih se Norveninog mesa kako visi sa požutelih kostiju i namrštih se. „Bićeš s njom u Zemlji seni, gospodaru.“

„Naše duše hoće, tako je“, priznade on, „i naše seni će biti tamo, ali zašto ne bi i ova tela?“

Odmahnuih glavom. „Neka te spale“, kazao sam, „ako nećeš da ti duša luta izgubljena u prostranstvu Britanije.“

„Možda si u pravu“, reče olako. Ležao je potruške, skriven od pogleda iz vile zastorom oštresa i različka. Ni on ni ja nismo nosili pune oklope. Navući čemo tu spremu u sumrak, preno što dođemo iz tmine da posečemo Lanselotove straže. „Šta tebe i Keinvin čini srećnima?“, pitao me je Artur. Nije se brijao otkako smo napustili Glevum i čekinje njegove brade behu sada sive.

„Prijateljstvo“, kazao sam.

Nabrazao je čelo. „Samo to?“

Razmišljao sam o tome. U daljinu su prvi robovi polazili na kosidbu, Sunce je blistalo na sečivima njihovih kosa. Mali dečaci jurcali su gore i dole po povrtnjacima da oteraju sojke od nasada graška i aleja ogrozda, crvenih ribizli i malina, dok se bliže nama, gde se nešto ružičaste slačice naziralo u draču, jato čavki gložilo se uz silnu graju. Činilo se da nikakva hrišćanska rulja nije uz nemirila ovo mesto, u stvari, činilo se nemogućim da je Dumnonija uopšte u ratu. „Još me nešto probada kad god je vidim“, priznao sam.

„To je to, zar ne?“, reče on poletno. „Probadanje! Lupanje srca.“

„Ljubav“, kazao sam suvo.

„Mi smo srečni ljudi, ti i ja“, reče on, smešeći se. „To je prijateljstvo, to je ljubav i uvek još nešto više. To je ono što Irči zovu anmchara, prijatelj duše. S kim drugim bi htio da pričaš na kraju dana? Volim večeri kad samo sedimo i pričamo, kad Sunce zalazi i noćni leptiri lete na sveće.“

„Mi pričamo o deci“, rekao sam i poželeo da nisam, „o svađama služinčadi, ili da li je razroka robinja iz kuhinje opet trudna, ili ko je slomio kuku za kotao, da li krov treba opravljati ili će potrajati još godinu, i mislimo se šta čemo sa starim kerom koji više ne može da hoda, i kakav će izgovor Kadel naći zato što ponovo nije platilo zakupninu, i raspravljamo se da li je lan dovoljno natopljen, i da li vime krave premazati kajmakom da bi davala više mleka. Eto o tome pričamo.“

Nasmejavao se. „Ginevra i ja pričamo o Dumnoniji, o Britaniji i, dabome, o Izis.“ Nešto od poleta iscuri na pomen tog imena, pa on sleže ramenima. „Nije baš da smo zajedno koliko bi trebalo. Zato sam se uvek nadao da će Mordred preuzeti breme, pa bih ovde provodio sve svoje dane.“

„I govorio bi o polomljenim kukama umesto o Izis?“, pecnuh sad ja njega.

„O tome i svemu drugom“, reče s toplinom. „Obradiću ovu zemlju jednog dana, a Ginevra neka nastavi sa svojim radom.“

„Radom?“

Osmehnuo se suvo. „Radom na upoznavanju Izis. Kaže mi da će se, ako uspe da se poveže s boginjom, moći izliti na svet.“ Sleže ramenima, kao i uvek sumnjičav prema tako neverovatnim religioznim objavama. Samo je Artur imao smelosti da zarije Ekskalibur u zemlju i da priziva Gofanova da mu dođe u pomoć zato što nije verovao da će Gofanon doći. Mi smo bogovima, rekao mi je jednom, kao miševi u rogozini, i opstajemo samo dok nas ne primećuju. Ali ljubav ga je terala da, iako nerado, ostavi Ginevru njenoj strasti. „Voleo bih da mogu više verovati u Izis“, priznade mi sad, „ali, naravno, muškarci nisu deo njenih tajni.“ Osmehnuo se. „Ginevra čak Gvajdira zove Horus.“

„Horus?“

„Sin boginje“, objasnio je. „Ružno ime.“

„Nije gore nego Viga“, rekoh.

„Ko?“, upita, pa se iznenada sledi. „Gledaj!“, reče uzbudeno. „Gledaj!“

Podigoh glavu da provirim preko cvetnog zastora i tamo beše Ginevra. Čak i sa četvrt milje udaljenosti nije se moglo posumnjati da je to ona jer je njena crvena kosa padala kao neukrotiva griva niz dugu plavu haljinu koju je nosila. Hodala je duž bliže arkade prema malom otvorenom letnjikovcu na kraju nasipa okrenutom moru. Pratile su je tri sluškinje i dva hrta. Stražari su se pomerali u stranu i klanjali se dok je prolazila. U letnjikovcu Ginevra sede za kameni sto i sluškinje joj postaviše doručak. „Jede voće“, reče Artur s ljubavlju. „Leti ništa drugo neće da okusi ujutro.“ Nasmešio se. „Da samo zna koliko sam blizu!“

„Večeras, gospodaru“, uveravao sam ga, „bićeš kraj nje.“ Klimnuo je glavom. „Bar s njom postupaju dobro.“

„Lanselot te se suviše plaši da bi bio loš prema njoj, gospodaru.“

Nekoliko trenutaka kasnije Dinas i Lavejn pojaviše se pod arkadama. Nosili su bele druidske odore; ja dotakoh balčak Hajvelbana kad ih videh i obećah duši svoje kćeri da će krici njenih ubica strahom okovati celu Zemlju seni. Dva druida dođoše do letnjikovca, nakloniše se Ginevri, pa joj se pridružiše za stolom. Gvajdir dotrča koji časak docnije i videsmo kako mu Ginevra razbaruši kosu; onda ga je ostavila na brizi sluškinja. „On je dobar dečak“, reče Artur s naklonošću. „Nema zlobe u njemu. Nije kao Amhar i Loholt. Omanuo sam s njima, je li tako?“

„Još su mladi, gospodaru“, kazao sam.

„Ali sad služe mog neprijatelja“, odvrati on smrknuto. „Šta da radim s njima?“

Kilhuk bi ga nesumnjivo savetovao da ih pobije, ali ja samo slegoh ramenima. „Oteraj ih u izgnanstvo“, predložio sam. Blizanci su se mogli pridružiti onim nesrećnim ljudima bez zakletog gospodara. Mogli bi da prodaju mačeve dok naposletku ne bi poginuli u nekoj bici koju niko neće pamtitи, protiv Sasa, ili Iraca, ili Škota.

Još žena se pojavi pod arkadom. Neke behu služavke, ali druge su bile družbenice koje su izigravale Ginevrine dvorkinje. Lunet, moja stara ljubav, beše verovatno jedna od tih desetak žena kojima je Ginevra poklonila poverenje i proizvela ih u sveštenice svoje vere.

Negde sredinom jutra sam zaspao glave oslonjene na ruke, tela obamrlog od topline letnjeg Sunca. Kad se probudih, videh da nema Artura i da se Ajsa vratio. „Gospodar Artur se vratio kopljanicima, gospodaru“, izvestio me je.

Zevnuo sam. „Šta si video?“

„Još šest ljudi. Sve saksonski gardisti.“

„Lanselotovi Sasi?“

Klimnuo je glavom. „Svi su u velikom vrtu, gospodaru. Ali samo ih je šestorica. Videli smo osamnaest ljudi ukupno, mora da ima i onih koji stražare noću, ali ne može ih biti više od trideset sve skupa.“

Prepostavio sam da je u pravu. Trideset ljudi je bilo dovoljno da brani ovu palatu, više bi bilo izlišno, posebno sad kad je Lanselotu trebalo svako kopljje da brani kraljevstvo koje je ukrao. Podigoh glavu. Arkada je sad bila prazna, izuzev četiri i stražara kojima je bilo više nego dosadno. Dvojica su sedela oslonjena na stubove, dok su druga dvojica čavrljala na kamenoj klupi gde je Ginevra doručkovala. Koplja im behu oslonjena o sto. Dva osmatrača na malom postolju na krovu izgledala su jednakom umrtvljeno. Sve u Morskoj palati ulenjilo se na letnjem Suncu i niko nije verovao da ima dušmana na manje od sto milja. „Rekao si Arturu za Saksone?“, upitah Ajsu.

„Da, gospodaru. Kazao je da smo to mogli da očekujemo. Lanselot želi da bude dobro čuvana.“

„Iди да спаваш“, рекох му. „Ја ћу мотрити сада.“

Он оде а ја, упркос свом обећању, поново заспах. Hodao sam cele ноћи и bio iznuren, a osim toga, izgledalo je da nikakva opasnost ne preti na rubu te šume. I tako sam pao u san iz kog me trže iznenadni lavež i metež velikih šapa.

Probudih se prestravljen i videh da nada mnom balavi par hrtova. Jedan je lajao, други režao. Posegoh za нојем, али онда јенски глас повика на псе. „Dole!“, нaredila је ошtro. „Dredvajn, Gven, dole! Mir!“ Hrtovi preko волje poleгаše и ја се окретох. Gvenivah me je posmatrala. Nosila је стару смеђу одору, шал на глави и на руци корпу у коју је сакупљала дивље биље. Лице јој беше млохавије него ikad, а коса која је virila испод шала беше неuredна и умршена. „Usnuli гospодар Derfel“, реће радосно.

Принео сам прст уснама и очима показао на палату.

„Не гледају они мene“, каза она, „није ih брига шта радим. Осим тога, ја често приčам сама са собом. Луди то чине, знаш.“

„Ti nisi luda, gospo.“

„Допали bi mi se da jesam“, rekla је. „Ne mogu da zamislim da iko na svetu želi da bude išta osim lud.“ Nasmejala сe, prikupila скute haljine и teško se спustila kraj me ne. Osvrnula сe kad psi zarežaše на неки шум и гледала забављајуći сe, како Artur vijuga по земљи да mi se pri druži. On ћu lavež. „На trbuhu poput zmije, Arture, a?“ pitala ga јe.

Artur, као и ja, стави прст на усне. „Ne mare oni за me ne“, реће Gvenivah ponovo. „Гледај!“ Ona snažno zamaha rukama prema stražarima koji само odmahnuše главама и скретоše pogled. „Kao da nisam ni živa“, казала је, „што se njih tiče. Само luda debela жена која ћeta pse.“ Mahnula је ponovo, а stražari и не погледаše. „Cak me ni Lancelot ne primećuje“, dodala je tužno.

„On је ovde?“, upita Artur.

„Naravno da nije. On је daleko. Kao и ti, bar su mi tako rekli. Zar nije trebalo da pregovaraš сa Saksonima?“

„Ovde sam da izбавим Ginevru“, каза Artur. „I tebe“, dodao је uljudno.

„Ja ne želim da budem izbavljena“, побуни сe Gvenivah. „A Ginevra pojma nema da si ovde.“

„Niko i nije trebalo da zna“, каза Artur.

„Ona jestе! Ginevra је trebalo da zna! Bulji u Ionac s uljem и kaže da tu može da vidi будућност! Ali tebe nije videla, je l' tako?“ Zakikotala сe. Onda se okrete и zagleda сe u Artura као да je njegovo prisustvo veseli. „Došao si da je spaseš?“

„Da.“

„Noćas?“

„Da.“

„Неће ti biti zahvalna“, каза Gvenivah, „ne noćas. Nema oblaka, vidiš?“ Mahnula је ка nebū, где nije bilo gotovo nijednog облаčка. „Ne možeš se klanjati Izis kad je облачно, знаш, jer Mesec ne obasjava hram, а noćas она iščekuje pun Mesec. Veliki pun Mesec poput mladog sira.“ Protrljala је dugу dlaku jednog o pasa. „Овaj ovde je Dredvajn“, predstavi nam ga, „и он је loš momak. А ono тамо је Gven. Buć!“, реће neočekivano. „Eto tako Mesec dolazi, buć! Pravo u njen hram.“ Оpet se nasmeja. „Pravo kroz otvor bućne u jamu s vodom.“

„Hoće ли Gvajdir biti u hramu?“, pitao је Artur.

„Ne, ne Gvajdir. Muškarcima то nije dopušteno, tako mi je rečeno“, каза Gvenivah подсмешијиво. Кao да јој је још нешто били на vrh jezika, а онда само sleže ramenima. „Gvajdira

će smestiti u postelju“, rekla je. Zurila je u palatu i lagan, lukav osmeh ozari joj oblo lice. „Kako ćeš ući, Arture?“, pitala je. „Mnogo je prečaga na onim vratima i svi prozori su zamandaljeni.“

„Provuci ćemo se“, reče on, „samo ako ti ne kažeš nikome da si nas videla.“

„Sve dok me ne budete terali da odem odavde“, kaza Gvenivah, „neću reći ni pčelama. A njima govorim sve. Mora tako, inače med počne da gorči. Je l' pravo kažem, Gven?“ upita ona kuju, trljajući joj načuljene uši. „Ostaviću te ovde, ako ti to želiš“, obeća joj Artur. „Samо mene“, reče ona, „mene, pse i pčele. To je sve što želim. Ja, psi i pčele. Ginevra neka nosi Mesec.“ Opet se nasmešila, pa me potapšala po ramenu debelom šakom. „Sećaš li se onih podrumskih vrata kroz koja sam te uvela, Derfele? Ona na koja se ulazi iz vrta?“

„Da, čini mi se“, rekoh.

„Postaraću se da ne budu zabravljen.“ Zakikotala se opet, predviđajući nekakvo veselje. „Sakriću se u podrum i podići prečagu kad svi budu čekali mesečinu. Tamo nema straža noću, jer su vrata tako debela. Stražari su ili u kolibama ili spreda.“ Okrenula se da pogleda Artura. „Doći ćeš?“, pitala je uznemireno.

„Obećavam“, odgovori Artur.

„Ginevri će biti drago“, reče Gvenivah. „A i meni će.“ Nasmejala se i digla na noge. „Noćas“, reče, „kad Mesec bućne unutra.“ I s tim rečima ona ode sa hrtovima. Cerekala se dok je odlazila, čak i zaplesala nekoliko trapavih koraka. „Buć!“, podviknula je i psi su veselo skakutali oko nje dok se suljala niz travnatu kosinu.

„Je li ona luda?“, pitao sam Artura.

„Ogorčena, mislim.“ Gledao je njenu okruglu priliku kako se nespretno spušta nizbrdo. „Ali pustiće nas unutra, Derfele, pustiće nas unutra.“ Nasmešio se, pa pružio ruku i ubrao stručak različaka sa ivice polja. Složio ih je u buketić i stidljivo mi se osmehnuo. „Za Ginevru“, objasnio je, „noćas.“

Predveče su košci završili s radom i vratili se s polja, a osmatrači na krovu sišli su niz dugačke lestve. Mangali pod arkadama napunjeni su drvima i potpaljeni, ali prepostavio sam da vatre prevashodno treba da osvetle palatu, a ne da otkriju približavanje neprijatelja. Galebovi su leteli na svoja sedala dublje na kopnu i zalazeće Sunce načinilo je njihova krila ružičastim poput one slaćice opletene u drač.

Artur je navukao svoj krljuštasti oklop u šumi. Prikopčao je pojasa s Ekskaliburom preko svetlucave metalne odore, pa se umotao u crni plašt. Retko je nosio tu boju, skloniji svojim belim ogrtačima, ali po noći je crna odeća olakšavala prikradanje. Blistavi kalpak nosio je pod ogrtačem da prikrije raskošnu perjanicu od belog guščnjeg perja.

Deset njegovih konjanika ostavili smo među drvećem. Njima je palo u deo da čekaju zov Arturovog srebrnog roga i da onda jurišaju na krovnjare u kojima su noćili kopljanici. Veliki konji s oklopljenim jahačima, kad golemi i bučni zagrme u noći, uneće stravu u srce svakog stražara koji bi nas mogao omesti u povlačenju. Artur se nadao da rog neće zaječati dok ne nađemo Gvajdira i Ginevru i ne budemo spremni za odlazak.

Mi ostali trebalo je da prevalimo dug put do zapadnog krila palate, da odande upužemo među senke u kuhinjskom dvorištu i dođemo do podrumskih vrata. Ako Gvenivah ne ispunii obećanje, moraćemo da obidi palatu, pobijemo straže spreda, popnemo se na terasu i razvalimo kapke na prozorima. Kad uđemo u palatu, moraćemo da ubijemo svakog kopljanika na kog nađemo.

Nimju je išla s nama. Kad je Artur završio s pričom, rekla nam je da Dinas i Lavejn nisu pravi druidi, ne kao Merlin ili stari Jorvet, ali nas je upozorila da silurski blizanci imaju neke

čudne moći i da očekujemo da ćemo se suočiti s njihovim čarobnjaštvom. Provela je popodne pretražujući šume i sada je podigla zavežljaj načinjen od ogartača; činilo se da se u njemu nešto trza i poskakuje i taj čudnovat prizor naterao je ljudi da dodiruju glave kopalja. „Imam ovde nešto da obuzdam njihove čini“, kazala je, „ali budite oprezni.“

„A ja hoću Dinasa i Lavejna žive“, rekoh svojim ljudima.

Čekali smo pod oklopima i oružjem: četrdeset ljudi u čeliku, gvožđu i koži. Čekali smo dok je Sunce umiralo i pun Mesec boginje Izis izranjao iz mora kao velika srebrna lopta. Nimju je vraćala, neki od nas su se molili. Artur je sedeо čutke, gledajući kako iz kese za pasom vadim mali zlatni pramen. Poljubio sam još neuvelu kosu, prislonio je nakratko uz obraz, pa je uvezao oko balčaka Hajvelbana. Osetio sam suzu kako mi se kotrlja niz lice dok sam mislio na sen svoje devojčice. Noćas, uz pomoć bogova, doneću mojoj Dajan mir.

IV

Navukao sam kalpak, prikopčao podbradnik i zabacio vučji rep na pleća. Navukli smo krute kožne rukavice, pa na levu ruku pričvrstili kaiševe štitova. Isukali smo mačeve i pružili ih Nimju na dodir. Na tren se činilo kao da Artur ima još nešto da kaže, ali je on samo zatakao malu kiticu različaka u okovratnik pločastog oklopa, pa klimnuo glavom Nimju, koja nas, zaogrnutu crnim i prteći svoj čudni zavežljaj, povede kroz šumu ka jugu.

Na ivici šume započinjala je nevelika livada koja se puštala sve do obale zatona. Pređosmo tamni proplanak u koloni po jedan, još uvek van pogleda iz palate. Naš nailazak podiže neke zečeve koji su pasli na mesečini i oni u strahu odjuriše dok smo se mi gurali kroz nisko grmlje i suljali se niz strmu obalu do šljunkovite plaže zatona. Odatle smo pošli na zapad, visokom obalom zaklonjeni od straža pod arkadama. More se kršilo i ključalo južno od nas prigušujući škripu naših čizama po šljunku. Provirio sam preko obale samo jednom da vidim kako se Morska palata obasjana mesečinom uzdiže kao veliko belo čudo nad mračnom zemljom. Njena lepota podseti me na Ajnis Trebs, taj čarobni grad usred mora koji su poharali i razorili Franci. Ovo mesto imalo je istu nezemaljsku lepotu, trepereći u tami kao da je satkano od mesečine.

Kad smo zašli sa zapadne strane palate, ispeli smo se uz obalu, pružajući držake kopalja jedan drugom, pa pođosmo za Nimju prema severu kroz šumu. Dovoljno mesečine probijalo se kroz guste letnje krošnje da nam osvetli put. Straže nije bilo. Neprekidna huka mora prolamala se kroz noć, ali jednom sasvim blizu nas prolomi se vrisak i svi se ukočisimo u mestu; tek onda shvatismo da je to zec ko[^] ubija lasica. Odahnusmo s olakšanjem i produžisemo.

Činilo nam se da dugo hodamo među drvećem, ali najzad Nimju skrete na istok i mi smo je sledili do ivice šume. Pred sobom smo videli okrečeni zid palate. Nismo bili daleko od kružnog drvenog otvora za mesečinu, koji je gledao u hram, i videh da će proći još neko vreme pre no što Mesec odskoči dovoljno visoko da bi pustio svetlost kroz to okno u podrum crnih zidova.

Bili smo na samoj ivici šume kad pevanje otpoče. Isprva sam pomislio da to vetar jeca, tako tiho beše to pojane, ali onda pesma naraste i shvatih da je to hor žena koje zapevaju neku stranu sablasnu tužbalicu; nikad ranije ne čuh štogod slično. Pesma mora da je doprla do nas kroz okno za mesečinu jer je zvučala kao da je veoma udaljena; zagrobni poj kao hor mrtvih koji nam peva iz Zemlje seni. Nismo razaznavali reči, ali znali smo da je to pesma po melodiji koja je čudnovato klizila gore-dole po polutonovima, nadimala se do glasne jeke, pa spadala na otegnuto, meko bruhanje koje se stapalo sa udaljenim udarima talasa. Pesma je bila prekrasna, ali naterala me je da se stresem i dodirnem oštricu kopljja.

Da smo se makli iz okrilja krošanja, bili bismo na vidiku straža sa zapadne arkade, pa smo pošli naviše kroz šumu nekoliko koračaji. Odatle smo mogli udariti ka palati, skriveni u

prepletu senki prošaranih mesečinom. Tu je bio voćnjak, nizovi žbunja s malinama i ribizlama, čak i visoka ograda koja je štitila povrtnjake od jelena i zečeva. Išli smo polagano jedan za drugim, a čudna pesma je sve vreme narastala i opadala, lebdela i ječala. Pramen dima drhturio je nad Mesečevim oknom i njegov miris je plutao ka nama na noćnom povetarcu. Mirisalo je na hram; oštro i gotovo mučno.

Sad smo bili na nekoliko stopa od kopljaničkih koliba. Pas se oglasio, pa još jedan, ali niko u udžericama nije pomislio da lavež najavljuje nevolju jer se začu samo vika i psi se postepeno umiriše. Ostao je samo zvuk vetra u krošnjama, žalopojka mora i zaumna, tanana melodija pesme.

Ja sam predvodio, jer sam jedini ranije ulazio na ta mala vrata. Brinuo sam da će ih promašiti, ali nisam imao muke da ih nađem. Oprezno sam stupao niz stepenice od opeke i nežno gurnuo vrata. Naišao sam na otpor, na otkucaj srca pomislih da su još zaprečena, ali onda, uz onespokojavajući cvilež metalnih šarki, otvorio se i svetlo me zali.

Podrum beše osvetljen svećama. Zatreptah, zbulnih se, a onda se začu piskavi glas Gvenivah. „Brzo! Brzo!“

Nahrupismo unutra. Trideset krupnih muškaraca u oklopima i ogrtačima sa kopljima i kalpacima. Gvenivah prosikta da budemo tihi, pa zatvori vrata za nama i uglavi tešku prečagu na mesto. „Hram je tamo“, prošapta, pokazujući niz hodnik obasjan žućkastomrkom svetlošću sveća, postavljenim da osvetle put do ulaza u svetilište. Bila je uzbuđena, mlohavo lice joj se zarumenelo. Pesma hora nije posustajala, samo je ovde bila mnogo tiša, prigušena teškim zastorima i debelim vratima hrama.

„Gde je Gvajdir?“, šapatom upita Artur.

„U svojoj sobi“, odvrati Gvenivah.

„Ima li stražara?“, hteo je da zna.

„Samo su sluge u palati noću“, šapnu ona.

„Jesu li Dinas i Lavejn ovde?“, upitah je ja.

Nasmešila se. „Videćeš ih, obećavam. Videćeš ih.“ Povuče Arturov ogrtač da ga uputi ka hramu. „Hodi.“

„Prvo će dovesti Gvajdira“, odluči Artur, otrgavši ogrtač, pa onda dotače ramena šestorice ljudi. „Vi ostali čekajte ovde“, prošaputa. „Čekajte ovde. Ne idite u hram. Neka završe s obredom.“ Onda, pažljivo birajući put, povede onu šestoricu kroz podrum i uz neke kamene stepenice.

Gvenivah se cerekala pokraj mene. „Pomolila sam se boginji Klad“, promumla, „imaćemo njenu pomoć.“

„Dobro je“, rekoh. Klad je boginja svetla, i nije bilo loše imati je uz sebe te noći.

„Ginevra ne voli Klad“, reče Gvenivah prekorno. „Ne voli nijednog britskog boga. Je li Mesec visoko?“

„Nije još. Ali penje se.“

„Onda još nije vreme“, kaza Gvenivah.

„Vreme za šta, gospo?“

„Videćeš!“, kikotala se. „Videćeš“, reče ponovo, pa se strašljivo povuče kad se Nimju probila kroz gužvu nemirnih kopljonoša. Skinula je povez sa oka, tako da je grozna šupljina zjapila kao crna rupa na njenom licu i pred tim jezivim prizorom Gvenivah zastenja u strahu.

Nimju i ne pogleda Gvenivah. Osrtala se po podrumu, pa šmrktala kao pas koji hvata miris. Ja sam video samo paučinu, vinske mešine i krčage s medovinom i osećao sam samo

memljivi vonj truleži, ali Nimju je nanjušila nešto njoj mrsko. Zašištala je, pa pljunula ka hramu. Nešto u njenom zavežljaju se lagano meškoljilo.

Niko od nas se nije micao. Uistinu, nekakva strava nas je obuzela na žućkastoj svetlosti u podrumu. Artur je otišao, mi smo ostali neopaženi, ali nas je od tonova pesme i mrtvila u palati podilazila jeza. Možda su strah izazivale kakve Dinasove i Lavejne čini ili možda to što je sve na ovom mestu delovalo tako suprotno prirodi. Bili smo sviknuti na drvo, rogoz, travu i zemlju, a ovo vlažno mesto sa svodovima od opeke i kamenim podovima bilo je strano i puno nespokoja. Jedan od mojih ljudi se tresao.

Nimju ga pomilova po obrazu da mu vrati kuraž i onda se bosa odšunja ka vratima hrama. Pođoh s njom, obazrivo spuštajući čizme da ne načinim buku. Želeo sam da je povučem nazad. Očigledno je nameravala da prekrši Arturovo naređenje da sačekamo svršetak rituala i bojao sam se da će uraditi nešto prenagljeno i poplašiti žene u svetilištu, naterati ih u vrisku i privući stražare iz koliba; ali u teškim, škripavim čizmama nisam mogao stići bosonogu Nimju, koja nije marila za moj hrapavi šapat kojim sem je upozoravao. Ona zgrabi jednu od bronzanih ručki na vratima. Oklevala je samo tren, pa cimnula vrata i zvonki avetinjski poj postade mnogo glasniji.

Sarke vrata behu zamašćene i vrata su se bešumno otvorila otkrivši gustu, potpunu tamu. Beše to tmina neprozirnija od svake koju sam video zbog teških zavesa izvešanih na samo nekoliko stopa od vrata. Mahnuo sam ljudima da ostanu gde su, pa udoh za Nimju unutra. Želeo sam da je povučem natrag, ali se oduprla mojoj ruci i umesto toga zatvorila vrata na podmazanim šarkama. Pesma je sad bila vrlo glasna. Nisam video ništa i mogao sam čuti samo hor, ali je miris hrama bio žestok i gadan.

Nimju zamlatara rukom da me nađe, pa me ščepa za glavu i povuče naniže. „Zlo!“, dahnu.
„Ne treba da budemo ovde“, prošaputao sam.

Nije obratila pažnju na to. Umesto toga, napipala je zastor. Trenutak kasnije ukaza se tanak zrak svetla kad je našla ivicu zavese. Primakoh joj se, čučnuh i zagledah se preko njenog ramena. Isprva je zazor koji je napravila bio tako mali da nisam video skoro ništa, ali onda, kad moje oči spoznaše šta je iza zastora, video sam previše. Video sam tajne boginje Izis.

Da bih razumeo tu noć, morao sam da znam priču o Izis. Čuo sam je kasnije, ali u tom trenu, žmirkajući preko ošišane Nimju, pojma nisam imao o značenju tog rituala. Znao sam samo da je Izis boginja, i to za mnoge Rimljane boginja najvećih moći. Znao sam, takođe, da je zaštitnica prestola, što je objašnjavalo niski crni tron koji je još stajao na svom podestu na drugom kraju podruma, mada nam je pogled na njega još bio zamagljen gustim dimom koji se uvijao i lebdeo kroz crnu odaju dok je tražio uzmak kroz Mesečeve okno. Dim se vio iz mangala na čijim plamenovima je gorelo bilje odajući opor, omamljujući miris koji smo osetili još na ivici šume.

Nisam video hor koji je i dalje pevao uprkos dimu, ali sam mogao videti poklonike boginje Izis i isprva nisam verovao svojim očima. Nisam htio da verujem.

Video sam osam osoba kako kleče na crnom kamenom podu, sve do jedne nage. Behu nam okrenute leđima, ali sam i tako razabrao da su neki od golih vernika muškarci. Nije ni čudo da se Gvenivah cerekala predviđajući ovaj trenutak, jer mora da je već znala tu tajnu. Muškarcima, uvek je tvrdila Ginevra, nije dozvoljeno da ulaze u hram posvećen Izis, ali bili su tu te noći i, prepostavljam, svake noći kad je pun Mesec bacao hladno svetlo kroz rupu na tavanici podruma. Razgoreli mangali bledom svetlošću obasjavali su leđa molilaca. Svi su bili goli. Muškarci i žene, svi goli, baš kao što mi je Morgana ispričala pre mnogo godina.

Vernici behu goli, ali ne i dvoje obrednika. Lavejn je bio jedan; stajao je kraj niskog crnog prestola i moja duša stade da likuje kad ga ugledah. Lavejnov mač je prerezao grlo moje Dajan, a sad ga je samo širina podruma delila od mog mača. Stajao je onako visok kraj trona, ožiljka na licu osvetljenog svetlošću mangala i crne nauljene kose tako da pada na pleća crne odore, po ugledu na Lancelota. Nije nosio odeždu druida te noći, već običnu crnu halju, a u mci mu beše vitak cm štap sa malim zlatnim polumesecom na vrhu. Nije bilo ni znaka od Dinasa.

Dve buktinje bile su zadenute u gvozdene alke s obe strane trona, na kom je sedela Ginevra igrajuću ulogu

Izis. Kosa joj beše smotana povrh glave, učvršćena zlatnim obručem s kog su dva roga stršala pravo naviše. Nisu to bili rogovi nijedne životinje za koju sam znao, a kasnije smo otkrili da su izrezbareni od slonovače. Oko vrata joj beše teška zlatna ogrlica, ali nije imala drugog nakita, samo prevelik tamnocrveni ogrtač koji joj je skrivao čitavo telo. Nisam mogao videti pod pred njom, ali znao sam da je tu plitka jama i pretpostavio sam da čekaju mesečinu da dopre kroz okno i posrebri vodu u njoj. Udaljeni zastor iza kog se, kako mi je Keinvín rekla, nalazila postelja, sad je bio navučen.

Tračak svetla iznenada se probi kroz uskovitlani dim i nagji vernici ostaše bez daha od tog predznaka. Taj tanušni odsev svetla bio je bled i srebrnast i govorio je da je Mesec najzad dovoljno odskočio kako bi bacio prve kose zrake na pod podruma. Lavejn je sačekao jedan časak da svetlo ojača, pa onda dvaput lupio štapom o pod. „Vreme je“, reče svojim grubim dubokim glasom. „Vreme je.“ Hor zamruče.

Onda se nije desilo ništa. Samo su u tišini čekali da se dimljivi srebrni snop mesečine udeblja i pruži po podu, a ja se setih daleke noći kad sam puzao na vrh kamenjara pokraj Lejn Kerig Baha i gledao kako mesečina traži put ka Merlinovom telu. Sad sam gledao kako se mesečina kliže i nadima u tihom hramu boginje Izis. Tišina beše puna predskazanja. Jedna od žena što su klečale ispusti prigušen vapaj, pa opet ućuta. Druga se ljaljala napred-nazad.

Snop mesečine širio se i dalje, bacajući blede odsjaje na Ginevrino strogo i lepo lice. Stub svetla sad beše gotovo okomit. Jedna od golih žena se tresla - ne od zime, već od žaoka zanosa, a onda se Lavejn naže napred da proviri kroz okno. Mesec osvetli njegovu veliku bradu i tvrdo, široko lice s ožiljkom iz bitke. Gledao je naviše nekoliko trenutaka, pa se vratio na mesto i svečano dotakao Ginevrino rame.

Ustala je, tako da su rogovi na njenoj glavi gotovo dodirivali nisku zasvođenu tavanicu podruma. Mišice i šake behu joj skrivene ogrtačem koji joj je s ramena padaо ravno do poda. Sklopila je oči. „Ko je boginja?“, upita.

„Izis, Izis, Izis“, zapojale su žene tiho. „Izis, Izis, Izis.“ Snop mesečine sad je bio širok gotovo koliko i okno i beše to debeli, dimljivi, srebrnasti stub svetla koji je svetlio i uvijao se u središtu hrama. Kad sam prvi put video ovaj hram, pomislio sam da je to nakinđureno mesto, ali noću, osvetljen drhtavim snopom bele svetlosti, beše nezemaljski i tajanstven više nego ijedno svetilište koje sam video.

„A ko je bog?“, pitala je Ginevra, očiju i dalje sklopljenih.

„Oziris“, prigušenim glasovim odgovoriše nagi muškarci. „Oziris, Oziris, Oziris.“

„A ko će sedeti na prestolu?“, upita Ginevra.

„Lanselot“, u glas odvratise i žene i muškarci. „Lanselot, Lanselot.“

I tada, kad čuh to ime, znao sam da ništa neće biti valja ove noći. Ova noć nikad neće vratiti staru Dumnoniju. Ova noć daće nam samo užase; znao sam da će ta noć slomiti Artura

i želeo sam da se maknem od zastora, vratim se u podrum i odvedem ga na čist vazduh i jasnu mesečinu, pa natrag kroz sve godine, i sve dane, i sve sate da mu ova noć nikad ne dođe. Ali nisam se ni makao. I Nimju se nije pomerila. Nijedno se na to nije usudilo, jer Ginevra pruži desnicu i uze crni štap od Lavejna. Taj pokret zadiže crveni ogrtač s desne strane njenog tela i videh da je pod teškim naborima plašta i ona gola.

„Izis, Izis, Izis“, uzdisale su žene.

„Oziris, Oziris, Oziris“, dahtali su muškarci.

„Lanselot, Lanselot, Lanselot“, pojali su svi zajedno.

Ginevra pruži zlatom okrunjen štap napred, ogrtač se razmače još jednom da otkrije obrise njene desne dojke i onda veoma sporo dotače štapom nešto što je ležalo u jami s vodom pod blistavim treperavim snopom srebrnastog dima koji je sad padao u pravom stubu s nebesa. Niko drugi se nije micao u podrumu. Kao da niko drugi nije ni disao.

„Ustani!“, zapovedi Ginevra. „Ustani!“ Hor opet poče sa svojom čudnovatom, otegnutom pesmom. „Izis, Izis, Izis“, pevali su i preko glava vernika videh da se čovek diže iz Jame. Bio je to Dinas, s čijeg se visokog mišičavog tela i duge crne kose cedila voda dok se polagano uspravlja i dok je hor zapevao ime boginje sve glasnije i glasnije. „Izis! Izis! Izis!“, pevali su sve dok Dinas nije napokon stajao uspravan pred Ginevrom, leđima okrenut nama, i on kao od majke rođen. On kroči iz Jame i Ginevra pruži crni štap Lavejnu, pa diže ruke i raskopča ogrtač koji pade preko prestola. Stajala je tamo, Arturova žena, potpuno gola izuzev zlata o vratu i slonovače na glavi, i raširila je ruke da nagi Tanabursov unuk može da stupi na podest i u njen zagrljaj. „Oziris! Oziris! Oziris!“, dozivale su žene u podrumu. Neke od njih njihale su se napred-nazad kao hrišćanke u Iski koje beše obuzeo sličan zanos. Glasovi u podrumu postadoše neujednačeni. „Oziris! Oziris! Oziris!“, pevali su i Ginevra zakorači nazad dok se goli Dinas okretao prema vernicima i dizao ruke u trijumfu. Pokazao je veličanstvenu nagotu svog tela i nije moglo biti greške - bio je muškarac i jasno se videlo šta će sledeće da učini pošto ga je Ginevra, prelepog, vitkog, uspravnog tela magično obojenog u srebrno i belo mesečevim zadimljениm odsjajem, uzela za ruku i povela ka zastoru iza trona. Lavejn pođe za njima dok su se žene uvijale u molitvi i njihale se tamo-amo zapevajući ime svoje velike boginje. „Izis! Izis! Izis!“

Ginevra mače zavesu u stranu. Nakratko smotrih odaju iza zastora i učini mi se sjajnom poput Sunca. Neujednačeno pojanje naraste do vrhunca transa dok su ljudi u hramu posezali za najблиžom ženom. Baš tada su se vrata iza mene širom otvorila i Artur, u svoj raskoši svoje ratne spreme, stupi u predvorje hrama. „Ne, gospodaru!“, zavapih. „Nemoj, gospodaru, molim te!“

„Ne treba da budeš ovde, Derfele“, kazao je tiho, ali s puno prebacivanja u glasu. U desnoj ruci držao je buket različaka ubranih za Ginevru, dok je levom stezao šaku svog sina. „Izađi napolje“, reče mi, ali onda Nimju povuče zastor u stranu i košmar mog gospodara otpoče.

Izis je boginja. U Britaniju je došla s Rimljanim, ali ne iz samog Rima, već iz dalekih zemalja na istoku carstva. Mitra je još jedan bog koji je došao iz zemalja istočno od Rima, iako mislim da nije baš iz iste zemlje. Galahad mi je kazao da je polovina svetskih religija začeta na istoku gde, čini mi se, više ljudi izgleda poput Sagramora nego poput nas. I hrišćanstvo je takva vera, doneta iz dalekih predela gde, uveravao me je Galahad, na poljima ne uspeva ništa osim peska, Sunce peče strašnije nego što je ikad pržilo u Britaniji, a sneg nikad ne pada.

Izis je došla iz tih paklenih zemalja. Zadobila je moć nad Rimljanim i mnoge žene Britanije prihvatile su tu veru koja je ostala pošto su rimski zavojevači otišli. Nikad se nije

proširila kao hrišćanstvo, koje je kasnije otvorilo vrata svima koji su hteli da se klanjaju tom bogu. Izis je, kao i Mitra, prihvatala samo odabrane vernike, uvedene u njene tajne. Na neki način, ispričao mi je Galahad, Izis je podsećala na hrišćansku Bogorodicu, jer je bila savršena majka svom sinu Horusu, ali je Izis imala i neke moći koje Devici Mariji nikad nisu pripisivane. Izis je svojim poklonicima bila boginja života i smrti, isceljenja i, naravno, prestola smrtnika.

Po Galahadovoj priči bila je udata za boga po imenu Oziris, ali je u ratu bogova on ubijen i telo mu je isečeno na komade koji su bačeni u reku. Izis je pronašla rasute delove tela i nežno ih ponovo spojila, pa onda legla s raskomadanom trupinom da mužu udahne novi život. Oziris je ustao, oživljen njenim moćima. Galahad je mrzeo tu pri povest, krstio se iznova i iznova dok je pričao; ta legenda o vaskrsnuću, mislim, i o ženi koja muškarcu daruje život beše ono što smo Nimju i ja videli u zadimljenom crnom podrumu. Gledali smo Izis, boginju i majku, Izis životvornu, kako čini čudo i muža враћa u život, pretvara se u zaštitnicu živih i mrtvih i u sudiju koji daruje prestole. I za Ginevru ta poslednja moć, moć odluke o zemaljskim prestolodršćima, beše najveći dar boginje. Zbog trona se Ginevra klanjala boginji Izis.

Nimju trže zavesu u stranu i podrum se ispunii kricima.

Na jedan tren, na samo jedan grozni tren, Ginevra je oklevala ispred drugog zastora, osvrnuvši se da vidi šta joj je omelo obred. Stajala je tamo, visoka, gola i tako strašna u svojoj blistavoj lepoti s nagim čovekom do sebe. Kraj podrumskih vrata, sa sinovljevom šakom u jednoj i cvećem u drugoj ruci, stajaše je njen muž. Obrazine Arturovog kalpaka behu raskriliće i ja sam mu video lice u tom jezivom času. Kao da mu je duša u trenu iščezla.

Ginevra nestade iza zastora, vukući Dinasa i Lavejna sa sobom, a Artur ispušti užasan krik, nešto između bojnog pokliča i vriska čoveka kog su snašli najcrniji jadi. Gurnuo je Gvajdira natrag, ispušio različke i isukao Ekskalibur, pa bezglavo jurnu kroz vernike koji su, vrišteći u očaju, skakali u stranu da mu se ne nađu na putu.

„Hvataj ih sve!“, vikao sam kopljanicima koji su upadali za Arturom. „Ne dajte im da pobegnu! Hvatajte ih!“ Onda potrčah za Arturom s Nimju uz sebe. Artur preskoči crnu jamu, obori baklju dok je skakao preko podesta, pa svuče crni zastor sečivom Ekskalibura.

I tu stade.

Zastao sam kraj njega. Odbacio sam kopljje u trku kroz hram i sad sam u ruci steza goli Hajvelban. Nimju se nije odvajala od mene. Ona stade da zavija u triumfu dok je gledala u malu, četvrtastu odaju koja se odvajala naviše od zasvođenog podruma. To je, činilo se, bilo lično svetilište boginje Izis i tu je, u službi boginje, bio Kazan od Klidno Eidina.

Kazan beše prvo što sam video jer je stajao na crnom pijedestalu, u visini ljudskog struka. Beše toliko sveća u odaji da je Kazan blistao srebrnim i zlatnim sjajem odbijajući njihovo treperavo svetlo. Svetlo je bilo još jače od ogledala kojima behu obloženi svi zidovi, izuzev onog sa zastorom. Cak je i na tavanici bilo ogledala koja su umnožavala plamičke sveća i isticala golotinju Ginevre i Dinasa. Ginevra, u prevelikom strahu, beše skočila na prostran krevet koji je zauzimao čitav zadnji deo odaje i vukla je krzneni pokrivač u naporu da prikrije bledo telo. Dinas je bio kraj nje, šaka sklopjenih na preponama, dok se Lavejn prkosno isprsio pred nama.

Pogledao je Artura, jedva se i osvrnuo na Nimju, pa upravio vitki crni štap u mene. Znao je da mu nosim smrt i sad se starao da je spreči najsilnjom magijom koju je mogao da prizove. Dok je štap okrenuo meni, u drugoj mci je držao kristalom optočen komadić

istinskog krsta što ga je Sensam na zakraljenju poklonio Mordredu. Nadneo je kristal nad Kazan ispunjen tamnom mirisnom tečnošću.

„I druge kćeri će ti umreti“, upozorio me je. „Treba samo da pustim.“

Artur podiže Ekskalibur.

„I tvoj sin!“, reče Lavejn i obojica se sledismo. „Sad ćete obojica otići“, nastavio je smirenog i zapovednički. „Oskrnavili ste svetilište boginje, a sad odlazite i ostavite nas s mirom. Ili ćete vi i oni koje volite umreti.“

Čekao je. Iza njega, između Kazana i postelje, stajao je Arturov okrugli sto sa uklesanim krilatim konjem, a povrh konja, video sam, behu ofucana korpa, običan rog, stari jaram, izrabljen nož, kremen, ogrtač s rukavima, plašt, glinena posuda, tabla za igru, ratnički prsten i hrpa polomljenog natrulog drveta. I pletenica Merlinove brade bila je tu, još omotana crnom trakom. Sva moć Britanije bila je u toj maloj odaji i bila je povezana sa najmoćnijom magijom koju je hrišćanstvo imalo.

Podigao sam Hajvelban i Lavejn se načini kao da će ispustiti delić istinskog krsta u tečnost. Artur stavi ruku pred moj štit, zadržavši me.

„Otići ćete“, kaza Lavejn. Ginevra je čutala, gledajući nas ogromnim očima preko pokrivača koji ju je sad dopola skrivao.

Onda se Nimju nasmešila. Obema rukama držala je smotani plašt i sad ga hitnu na Lavejna. Vrištala je dok je oslobađala sadržinu zavežljaja. Beše to krik s onog sveta, koji zagluši vrisku žena iza nas.

Guje poleteše kroz vazduh. Mora da je bilo bar tuce zmija koje je Nimju pronašla tog popodneva i čuvala za ovaj trenutak. Uvijale su se u vazduhu i Ginevra je vrišteći povlačila krvno da pokrije lice, dok se Lavejn nagonski trgao i čučnuo. Kristal s komadićem istinskog krsta zaklepeta po podu dok su se zmije, rasanjene toplotom podruma, uvijale po krevetu i po Draguljima Britanije. Kročio sam napred i šutnuo Lavejna u stomak. Pao je i vrisnuo kad ga guja ujede za članak.

Dinas pred zmijama skoči na postelju, a onda se ukipi kad mu Ekskalibur dotače grlo.

Hajvelban beše pod bradom Lavejna i ja oštricom digoh njegovo lice prema svom. Onda se nasmeših. „Moja kćer nas gleda iz Zemlje seni“, rekoh tiho. „Šalje ti pozdrave, Lavejne.“

Pokušao je da kaže nešto, ali reči ne izađoše iz grla. Zmija mu kliznu preko noge.

Artur je zurio u svoju ženu, skrivenu pod krvnom Ekskalibura, pa povuče pokrivač da otkrije Ginevrino lice. Nije oka skidalu s njega i sva ona veličanstvena gordost beše nestala. Bila je samo prestravljeni žena. „Imaš li kakvu odeću ovde?“, upita Artur blago. Ona odmahnu glavom.

„Crveni ogrtač je na prestolu“, rekoh mu.

„Hoćeš li ga doneti, Nimju?“, zamoli Artur.

Nimju se vrati s ogrtačem i Artur ga pruži svojoj ženi na vrhu Ekskalibura. „Evo“, reče ne dižući glas, „za tebe.“,

Gola ruka pojavi se ispod krvna i uze ogrtač. „Okreni se“, reče mi Ginevra tihim, preplašenim glasom.

„Okreni se, Derfele, molim te“, kaza Artur.

„Samo još nešto, gospodaru.“

„Okreni se“, ponovio je još gledajući u ženu.

Posegoh za ivicom Kazana i povukoh ga s pijedestala. Dragoceni Kazan glasno zveknu o pod i tečnost se u tamnoj bujici proli preko kamenih kocki. To mu je privuklo pažnju.

Zagledao se u mene i jedva sam mu prepoznao lice, toliko je bilo tvrdo, hladno i beživotno; ali trebalo je još nešto reći i, ako je već moj gospodar trebalo da kusa iz ove zdele užasa, onda ju je i mogao ispitati do poslednje gorke kapi. Vratih vrh Hajvelbana na Lavejnovu grlo. „Ko je boginja?”, pitao sam.

On odmahnu glavom i ja zarih Hajvelban tek toliko da mu pustim krv iz vrata. „Ko je boginja?”, upitah ponovo.

„Izis”, prošaputao je. Stezao je članak tamo gde ga je ugrizla zmija.

„A ko je bog?”, zatražih da kaže.

„Oziris”, rekao je sad već pestravljen.

„I ko će”, pitao sam, „sedeti na tronu?” Stresao se ne rekavši ništa. „Ovo su, gospodaru”, kazao sam Arturu, ne skidajući mač s Lavejnovog grla, „reči koje nisi čuo. Ali ja sam ih čuo i Nimju ih je čula. Ko će sedeti na tronu?”, upitah Lavejna ponovo.

„Lanselot”, odgovori on gotovo nečujno. Ali Artur je čuo, baš kao što je morao i da vidi ispod medveđeg krzna u sobi s ogledalima veliki znamen izvezen belim na raskošnom crnom pokrivaču na postelji. Beše to Lanselotov morski orao.

Pljunuo sam Lavejna, vratio Hajvelban u kanije i ščepao ga za dugu vranu kosu. Nimju je već držala Dinas. Odvukli smo ih natrag u hram i, izlazeći, navukoh crni zastor da Artur i Ginevra ostanu nasamo. Gvenivah je sve gledala i sad je pucala od smeha. Molitelji i hor, svi goli, zbili su se u kutu gde su ih Arturovi ljudi motrili naperenih kopalja. Gvajdir je preplašen čucao kraj vrata podruma.

Iza nas Artur vrissnu jednu jedinu reč. „Zašto?”

A ja izvedoh ubice svoga deteta na mesečinu.

I svitanje nas je zateklo u Morskoj palati. Trebalo je da odemo odatle jer su neki od kopljanika umakli kad je Arturov rog najzad dozvao naše jahače sa brda; ti begunci širili su uzbunu prema severu Dumnonije, ali Artur nije bio u stanju da odlučuje. Bio je sav rastrojen.

Još je jecao kad je zora prolila prvo svetlo na svet.

Dinas i Lavejn umrli su tada. Umrli su na obali zatona. Ja nisam surov čovek, mislim, ali njihove smrti bile su veoma okrutne i veoma spore. Nimju se pobrinula za to, i sve vreme dok su se njihove duše odvajale od mesa, siktala im je u uši ime Dajan. Do trena kad su ispustili poslednji dah, više nisu bili ljudi; jezike nisu imali, a svakom je ostalo po jedno oko, a i ta ništavna milost podarena im je samo da bi videli način na koji će im doći svaki novi bol. I gledali su dok su umirali. Poslednje što su videli i jedan i drugi beše blistavi pramen kose na balčaku Hajvelbana dok sam završavao ono što je Nimju započela. Blizanci su se dotad pretvorili u hrpe mesa koje je krvarilo i trzalo se od užasa. Kad su umrli, poljubih pramen kose i spustih ga na žar u mangalu pod arkadama kako ni delić Dajanine duše ne bi ostao da luta zemljom. Nimju učini isto s odrezanom pletenicom Merlinove brade. Ostavili smo trupine blizanaca da leže na levom boku kraj mora i s izlaskom Sunca galebovi dođoše da trgaju meso dugim zakučastim kljunovima.

Nimju je spasla Kazan i Dragulje. Dinas i Lavejn su joj pre smrti ispričali celu priču i pokazalo se da je Nimju od početka imala pravo. Morgana je bila ta koja je ukrala Dragulje i dala ih Sensamu na dar kako bi ga privolela da se oženi njome, a Sensam ih je dao Ginevri. To je bilo ono obećanje o velikom poklonu koje je Ginevru izmirilo s mišnjim gospodarom pred

Lanselotovo krštenje u reci Kham. Kad sam čuo priču, pomislih da se možda ništa od ovoga ne bi desilo samo da sam pustio Lanselota pod okrilje Mitre. Sudbina je neumoljiva.

Vrata hrama sad su bila zatvorena. Odatle niko nije pobegao. Kad je Ginevra izvedena napolje i pošto je Artur dugo govorio s njom, vratio se u podrum sam, s Ekskaliburom u mci i nije izlazio čitav čas. Kad se napokon pojавio, lice mu je bilo hladno kao more i sivo poput oštice Ekskalubura, ali je to magično sečivo sad bilo ulepšano gustom krvlju. U jednoj ruci je nosio zlatni obruč s rogovima, koji je Ginevra imala na glavi dok je predstavljala Izis, u drugoj mač. „Mrtvi su”, reče mi.

„Svi?”

„Do poslednjeg.“ Čudno koliko nije mario za to, mada mu i ruke i krljuštasti oklop behu okrvavljeni, pa čak i guščja pera na kalpaku behu poprskana crvenim kapljicama.

„I žene?”, pitao sam, jer je Lunet bila među vernicima. Nisam više imao ljubavi za nju, ali jednom je bila moja žena i osetih bol za njom. Muškarci u hramu behu najlepši od Lanselotovih kopljaničkih, a žene Ginevrine družbenice.

„Svi su mrtvi”, reče Artur, gotovo nehajno. Hodao je lagano niz tucanikom posutu stazu u vrtu. „Nije ovo prva noć da čine to”, reče sav sluđen. „Izgleda da su to radili vrlo često. Svi oni. Kad god je Mesec bio povoljan. I svi su to radili međusobno, izuzev Ginevre. Ona je samo s blizancima ili s Lanselotom.“ Zadrhtao je tada, prvi put pokazavši da nešto oseća otkako je ledenih očiju izašao iz podruma. „Čini mi se”, reče, „da je to ranije činila za moje dobro. Ko će sedeti na tronu? Artur, Artur, Artur, ali mora da se boginji nisam dopao.“ Počeo je da plače. „Ili sam se odupirao boginji isuviše uporno, pa su ime promenili u Lanselot.“ Besciljno izmahnu krvavim mačem kroz vazduh. „Lanselot“, reče kao u ropcu. „Već godinama, Derfele, ona spava s Lanselotom i to sve zbog vere, kaže! Zbog vere! On je obično bio Oziris, a ona je uvek bila Izis. Šta je drugo mogla da bude?“ Ispeo se na terasu i seo na kamenu klupu, odakle je mogao da gleda na mesečinom osvetljen zaliv. „Nije trebalo da ih pobijem sve“, reče posle dosta vremena.

„Ne, gospodaru“, kazao sam, „nije trebalo.“

„Ali šta sam drugo mogao? Bila je to pogon, Derfele, sama pogon!“ Počeo je da grca tada. Govorio je nešto o stidu, o tome kako su svi koje je posekao bili svedoci njene sramote i njegovog beščašća i, kad su se reči zaglavile u grlu, samo je jecao bespomoćno. Ja sam čutao. Nije on zaista mario da li će ostati uz njega ili ne, ali bio sam tu dok nije došlo vreme da povedemo Dinasa i Lavejna do obale kako bi im Nimju iščupala duše iz tela pedalj po pedalj, sve strašniji od strašnjeg.

I sad, u siv osvit, Artur je sedeо prazan i smožden na brdu iznad mora. Rogovi mu ležahu pod nogama dok su kalpak i goli Ekskalibur počivali na klupi kraj njega. Krv se na maču skorila u debele smeđe kraste.

„Moramo poći, gospodaru“, rekoh dok je zora pučini davala boju sečiva.

„Ljubav“, reče on ogorčeno.

Pomislih da me nije čuo. „Moramo poći, gospodaru“, rekao sam ponovo.

„Zašto?“, pitao je.

„Da ispunиш zakletvu do kraja.“

Pljunuo je i nastavio da sedi, čutke. Konji su dovedeni iz šume, Kazan i Dragulji spakovani za put. Kopljanički su nas gledali i čekali. „Da li postoji ijedna zakletva“, pitao me je gorko, „koja nije pogažena? Samo jedna?“

„Moramo da krenemo, gospodaru“, kazao sam, ali niti se makao niti progovorio, te se ja obrtoh na petama. „Onda idemo bez tebe“, rekoh okrutno.

„Derfele!“, pozva me Artur s istinskim bolom u glasu.

„Gospodaru?“, okretoh se.

Zurio je naniže u svoj mač kao da se čudi otkud tolika krv na njemu. „Žena i sin su mi u odaji na spratu“, kaza. „Hoćeš li mi ih dovesti, molim te? Mogu da jašu zajedno na jednom konju. Onda možemo poći.“ Tako se upinjao da zvuči kao i obično, kao da je ovo samo još jedno svitanje.

„Hoću, gospodaru“, rekao sam.

Ustao je i gurnuo Ekskalibur u korice sa sve onom krvlju. „Onda, prepostavljam“, rekao je kiselo, „moramo ponovo da stvorimo Britaniju?“

„Da, gospodaru“, rekoh, „moramo.“

Zurio je u mene i videh da mu se opet plače. „Možeš li da mi kažeš nešto, Derfele?“, upita.

„Reci, gospodaru“, odvratih.

„Moj život više nikad neće biti isti, zar ne?“

„Ne znam, gospodaru“, rekoh. „Naprosto ne znam.“ Suze se skotrljaše niz njegove duguljaste obraze. „Voleću je dok ne umrem. Svakog dana svog života ću se okrenuti u postelji i otkriti da je nema. Svakog dana, Derfele, i svake noći, i svakog jutra - sve dok ne umrem.“

Uzeo je kalpak s krvlju isprskanom perjanicom, ostavio robove od slonovače i pošao sa mnom. Doveo sam Ginevru i njenog sina iz spavaće odaje, pa smo pošli.

Gvenivah je tako dobila Morsku palatu. Živila je tamo sama, uma koji je tumarao, okružena psima i prekrasnim blagom koje je propadalo svud oko nje. S prozora je iščekivala da Lancelot dođe, jer je bila sigurna da će njen gospodar jednog dana doći da zajedno žive kraj mora u palati njene sestre. Ali gospodar nije dolazio, blago je pokradeno, palata se urušila i Gvenivah je umrla tamo, ili smo bar tako čuli. Možda još živi tamo, čekajući kraj zatona čoveka koji nikad neće doći.

Otišli smo. A na blatnjavim obalama zaliva galebovi su kljuvali ljudsku drob.

U dugoj crnoj haljini, zaogrnutu tamnozelenim plaštrom, crvene kose jednostavno začešljane unazad i vezane crnom trakom, Ginevra je jahala Arturovu kobilu Lamri. Sedela je postrance, stežući unkaš sedla desnom rukom, dok je levu obavila oko struka svog preplaćenog i uplakanog sina. Dečak se neprestano osvrtao na oca, koji je uporno hodao iza konja. „Nadam se da sam ja njegov otac?“, obrecnu se Artur na ženu.

Ginevra, očiju crvenih od suza, samo skrete pogled. Kretnje konja su je ljudjale napred i nazad, napred i nazad, ali i pored toga je uspevala da izgleda dostojanstveno. „Niko drugi, gospodaru prinče“, rekla je posle dosta vremena. „Niko drugi.“

Artur je potom hodao čutke. Nije htio moje društvo, nikakvo društvo osim svoje tuge, pa sam se ja pridružio Nimju na čelu povorke. Za nama su sledili konjanici, pa Ginevra, a na začelju su moje kopljonoše činile pratnju Kazana. Nimju se vraćala istim putem kojim nas je dovela do obale i koji u ovom delu beše izlokana staza što se pela ka golom vresištu, prošaranom mrkim potezima pod tisom i štipavicom. „Godfrid je ipak bio u pravu“, rekoh pošto smo u tišini hodali neko vreme.

„Godfrid?“, upita Nimju, začuđena što iz prošlosti potežem ime tog starog kralja.

„U dolini Lag“, podsetih je, „on je kazao da je Ginevra kurva.“

„A ti si, Derfele Kadarne“, reče Nimju prezrivo, „nekakav poznavalac kurvi?“

„A šta je ona onda?“, pitao sam kiselo.

„Kurva nije“, kaza Nimju. Pruži ruku napred, pokazujući tanke stubove dima. Posada Vinokladije spremala je doručak. „Moraćemo da ih izbegnemo“, rekla je Nimju; skrete s puta i povede nas ka gušćem pojusu drveća koji se pružao ka zapadu. Sumnjao sam da je posada već čula za Arturov dolazak u Morsku palatu i nisam imao želju da se sukobim s njim, ali sam poslušno pratio Nimju a jahači su poslušno pratili nas. „Artur se“, kaza ona potom, „oženio suparnikom, a ne ženom.“

„Suparnikom?“

„Ginevra bi vladala Dumnonijom dobro kao bilo koji muškarac“, reče Nimju, „a i bolje od većine. Pametnija je od Artura i jednako odlučna do poslednje mrvice. Da joj je otac bio Uter, a ne ona budala Leodegan, sve bi bilo drugačije. Postala bi nova Budika i mrtvi hrišćani bi ležali odavde do Irskog mora, a mrtvi Sasi do Germanskog mora.“

„Budika je“, natuknuh, „izgubila svoj rat.“

„I Ginevra je“, reče ona smrknuto.

„Ne vidim zašto je bila Arturov suparnik“, rekoh pošto sam poduzeće čutao. „Imala je moć. Ne verujem da je ikad doneo neku odluku a da ne razgovara s njom.“

„I savetovao se s Većem, kom se nijedna žena ne može priključiti“, podrugljivo će Nimju. „Stavi se na Ginevrino mesto, Derfele. Bistrica je od svih vas zajedno, ali svaka zamisao koju je ikad imala iznošena je pred grupu dosadnih, nespretnih ljudi. Pred tebe i biskupa Emrajsa, i pred onaj prdež od Sitrina koji se pravi da je tako pravičan i dubokouman, a onda ode kući i prebije ženu, pa je tera da gleda kako on u njihovu postelju vodi devojku - kepeca. Većnici! Misliš da bi se u Dumnoniji išta promenilo kad bi se svi vi podavili?“

„Kralj mora imati veće“, rekoh zgroženo.

„Ne ako je pametan“, kaza Nimju. „Šta će mu? Ima li Merlin veće? Treba li Merlinu odaja puna naduvenih blesana da mu kažu šta da radi? Jedina svrha Veća je da se svi vi osetite važnima.“

„Ima i više od toga“, nisam se dao. „Kako će kralj znati šta narod misli ako nema Veća?“

„Koga briga šta budale misle? Dopustiš narodu da misli svojom glavom i polovina se preobradi u hrišćane; evo počasti njihovoj sposobnosti da misle“, reče i pljunu. „I šta vi to radite na Veću, Derfele? Pričate Arturu šta vaši čobani govore? A Sitrin, prepostavljam, zastupa sve one koji po Dumnoniji jebu kepece? Je li to to?“, nasmejala se. „Narod! Ljudi su glupaci, zato i imaju kralja, i zato kralj ima kopljanike.“

„Artur je“, rekoh nepopustljivo, „dobro vladao zemljom i pri tom nije okretao koplja na narod.“

„I gledaj šta se desilo sa zemljom“, odvratи Nimju. Nekoliko koraka pređosmo čutke. Onda ona uzdahnu. „Ginevra je sve vreme imala pravo, Derfele. Artur je trebalo da bude kralj. Ona je to znala. To je želeta. Čak bi bila srećna zbog toga jer bi s Arturom na tronu ona bila kraljica, i to bi joj dalo onoliko moći koliko joj je trebalo. Ali tvoj krasni Artur nije htio presto. Tako užvišeno od njega! Sve te svete zakletve. I šta je želeo umesto toga? Da bude ratar. Da živi kao ti i Keinvini: srećna porodica, deca, smeh.“ Činila je da sve to zvuči dostojno podsmeha. „Koliko bi Ginevra“, upita me, „bila zadovoljna takvim životom? Šta misliš? Sama pomisao na to bi joj se smučila! A to je sve što je Artur ikad želeo. Ona je mudra bistra gospa, a on je htio da je pretvoriti u kravu muzaru. Da li se čudiš što je drugde tražila uzbuđenje?“

„Kurvarluk?“

„O, ne budi vo, Derfele. Jesam li ja kurva što sam legla s tobom? Pre sam budala.“ Dospeli smo do šume i Nimju je udarila na sever između jasenova i visokih brestova. Kopljanci su nas slepo pratili; čini mi se, da smo ih vodili u krug na istom mestu, oni bi išli za nama bez pogovora - tako zapanjeni i otupeli behu od svih užasa te noći. „I dobro, prekršila je bračni zavet“, nastavi Nimju, „misliš li da je prva? Ili da je to čini kurvom? Ako je tako, Britanija je dupke puna kurvi. Nije ona kurva, Derfele. Ona je jaka žena, rođena s bistim umom i lepotom; Artur je lepotu voleo, a um nije umeo da uposli. Nije joj dopuštao da ga načini kraljem i tako se ona okrenula toj svojoj smešnoj religiji. A Artur joj je samo govorio kako će biti srećna kad on okači Ekskalibur o klin i počne da uzgaja marvu!“ Nasmejala se na tu pomisao. „I pošto Artur nikad nije pomislio da bude neveran, ni u Ginevru nije posumnjaо. Svako drugi bi, ali Artur ne. Govorio je sebi kako im je brak savršen, i sve vreme je bio miljama daleko, a Ginevrin izgled je privlačio muškarce kao muve na strvinu.

I behu to lepi muškarci, pametni muškarci, duhoviti muškarci, muškarci koji su želeti moć, a jedan od njih bio je lep čovek koji je želeo svu moć na svetu, pa je Ginevra rešila da mu pomogne. Artur je priželjkivao štalu, ali Lancelot je htio da postane Kralj kraljeva Britanije. Ginevri je to bilo daleko zanimljivije nego da gaji goveda ili čisti dečija govna. A ta njena glupa vera ju je ohrabrilala. Delilac tronova!“ Pljunula je. „Nije odvela Lancelota u postelju zato što je kurva, ti velika budalo, legla je s njim da bi njen čovek postao Kralj kraljeva.“

„A Dinas?“, pitao sam. „Lavejn?“

„Oni su bili njeni sveštenici. Pomagali su joj, a u nekim religijama, Derfele, sparivanje muškarca i žene deo je obreda. I što da ne?“ Šutnula je kamen i gledala kako se kotrlja kroz žbun ladeža. „I veruj mi, Derfele, ta dvojica su bili prelepi ljudi. Znam to, jer sam im ja oduzela tu lepotu, ali ne zbog toga što su činili s Ginevrom. Učinila sam to zbog uvrede nanete Merlinu i zbog tvoje kćeri.“ Počutala je nekoliko trenutaka. „Nemoj prezirati Ginevru“, reče mi potom. „Ne zato što joj je bilo dosadno. Preziri je, ako moraš, zato što je ukrala Kazan i budi srećan što Dinas i Lavejn nisu oslobođili njegovu moć. Mada je Ginevri dobro poslužio. Kupala se u njemu svake nedelje i zato nije ostarila ni dana.“ Okrenula se kad se koraci začuše iza nas. Beše to Artur koji je trčao da nas sustigne. Još je izgledao ošamućeno, ali mu je u tom trenutku verovatno sinulo da smo skrenuli s puta. „Gde mi to idemo?“, htio je da zna.

„I hoćeš da nas posada vidi?“, pitala je Nimju, pokazujući dim kuvarske vatri.

Nije odgovorio, već je samo blenuo u dim kao da prvi put vidi tako nešto. Nimju me okrznu pogledom i sleže ramenima; očigledno je bio sav zburnjen. „Da su hteli da se bore“, reče Artur, „dosad bi nas već tražili.“ Oči mu behu crvene i otekle i, mada sam to možda umišljao, činilo mi se da mu je kosa posivela. „Šta bi ti radio“, upita me Artur, „da si na mestu neprijatelja?“ Nije mislio na nejaku posadu, ali nije htio ni da izgovori Lancelotovo ime.

„Pokušao bih da nas uvučem u stupicu, gospodaru“, kazao sam.

„Kako? Gde?“, pitao je gnevno. „Na severu, je li? To nam je najbrži put do prijateljske vojske i oni to znaju.“ Pogledao me je, gotovo kao da me ne prepoznaće. „Umesto tog puta, idemo da ih ščepamo za gušu, Derfele“, reče divljački.

„Za gušu, gospodaru?“

„Idemo na Kaer Kadarn.“

Dugo nisam progovarao. U glavi mu nije bilo čisto. Tuga i bes su ga poremetili i pitao sam se kako da ga odvučem od takvog samoubistva. „Samo nas je četrdeset, gospodaru“, rekao sam tiho.

„Kaer Kadarn“, ponovio je, zanemarivši moju upadicu. „Ko drži Kaer drži Dumnoniju, a ko drži Dumnoniju drži Britaniju? Ako nećeš da pođeš, Derfele, nastavi svojim putem. Ja idem na Kaer Kadarn.“ Okrenuo se.

„Gospodaru!“, pozvah ga. „Dunum nam leži na putu.“ Beše to velika tvrđava, i mada je njena posada nesumnjivo bila umanjena, sigurno je imala dovoljno kopalja da uništi našu malu silu.

„Ne bi me bilo briga, Derfele, ni da nam svako utvrđenje u Britaniji leži na putu.“ Gotovo je ispljunuo te reči na mene. „Cini šta ti je volja, ali ja idem na Kaer Kadarn.“

Udalji se, vičući jahačima da skrenu na zapad.

Sklopih oči, uveren da moj gospodar želi da umre. Želeo je da padne pred dušmanskim kopljima u srcu zemlje za koju se tako dugo borio. Nije bilo drugog razloga da šačicu umornih kopljaniča povede u samo središte pobune, osim ako nije želeo da umre kraj kraljevskog kamena, ali onda mi dođe jedno sećanje i ja otvorih oči. „Pre mnogo vremena“, rekoh Nimju, „pričao sam s Ajlin.“ Ona je bila irska robinja, starija od Artura, ali beše mu ljubavnica i voleo ju je pre nego što je sreo Ginevru; Amhar i Loholt behu njem nezahvalni sinovi. Još je živelu, sada otmena i sedokosa, i verovatno još pod opsadom u Korinijumu. I sada, izgubljen u raskomadanoj Dumnoniji, čuo sam njen glas kako odzvanja kroz duge godine. Samo gledaj Artura, rekla mi je, jer kad se čini da je propao, kad ništa ne može biti crnje, zapanjiće te. Pobediće. Sad sam sve to rekao Nimju. „I još mi je rekla da će on“, nastavio sam, „kad pobedi, načiniti svoju uobičajenu grešku i oprostiti neprijateljima.“

„Ovog puta ne“, odvrati Nimju. „Ovog puta ne. Luda je izučila školu, Derfele. Šta ćeš ti činiti?“

„Što i uvek“, kazao sam. „Idem s njim.“

U neprijateljsko grotlo. U Kaer Kadarn.

Tog dana Artura je držala pomamna očajnička snaga, kao da rešenje svih njegovih muka leži na vrhu Kaer Kadarna. Nije ni pokušavao da sakrije malu silu kojom je raspolagao, već nas je samo poveo na sever pa na zapad sa znamenom medveda koji se vio iznad nas. Jahao je konja jednog od svojih ljudi i nosio svoj čuveni oklop da bi svi videli ko to jaše u srcu zemlje. Išli smo onoliko brzo koliko su kopljaniči mogli da hodaju, i kad je jednom od konja puklo kopito, samo je napustio životinju i pohitao dalje. Želeo je da dosegne Kaer.

Najpre smo stigli do Dunuma. Stari narod digao je utvrđenje na brdu Dunum, Rimljani su dodali vlastiti zid, a Artur je popravio bedeme i ostavio snažnu posadu tamo. Ta posada nikad nije videla bitku, ali da je Serdik udario na zapad duž obale Dumnonije, Dunum bi mu bio prva teža prepreka i, uprkos dugih godina mira, Artur nikad nije dopustio da utvrđenje propadne. Barjak se vijorio nad zidinama i, kad se približismo, videli smo da to nije morski orao, već crveni zmaj. Dunum nas nije izdao.

Od posade je preostalo trideset ljudi. Ostali behu ili hrišćani koji su izdali posadu i otišli, ili pak ljudi koji su, misleći da su i Artur i Mordred mrtvi, odustali od prkosa i iskrali se iz tvrđave. Ali Lanval, zapovednik posade, održao je na okupu što je mogao nadajući se, uprkos beznađu, da zao glas nije tačan. Sad je Artur bio tu i Lanval je izveo svoje ljudе iz utvrde. Artur skoči sa sedla i zagrli starog ratnika. Sad smo imali sedamdeset kopalja, ne više četrdeset, i ja se opet setih šta mi je Ajlin kazala. Baš kad pomisliš da je potučen, rekla je, on počne da pobeđuje.

Lanval je vodio konja koračajući pored mene i ispričao mi je kako su Lancelotovi kopljaniči prošli kraj tvrđave. „Nismo mogli da ih zaustavimo“, rekao je gorko, „a oni nas nisu

napali. Samo su tražili da se predam. Rekao sam im da će skinuti Mordredov barjak kad mi Artur to naredi i da neću poverovati da je mrtav dok mi ne donesu njegovu glavu na štitu.“ Artur mora da mu je rekao nešto o Ginevri jer ju je Lanval, iako je nekad bio zapovednik njene garde, izbegavao. Ispričah mu malo od onoga što se desilo u Morskoj palati i on tužno zavrte glavom. „Ona i Lancelot su to radili i u Durnovariji“, kaza, „u onom hramu što je tamo napravila.“

„Znao si za to?“, upitah prestravljen.

„Nisam znao“, rekao je umorno, „ali sam čuo glasine, Derfele, samo glasine, i nisam ni htio da saznam više.“ Pljunuo je uz ivicu puta. „Bio sam tamo onog dana kad je Lancelot došao iz Ajnis Trebsa i sećam se da njih dvoje nisu oka skidali jedno s drugog. Krili su se posle toga, dabome, a Artur nikad nije imao ni mrvu sumnje. Kako im je samo olakšao! Verovao joj je i nikad ga nije bilo kod kuće. Večito je išao da proverava tvrdave ili da sedi po sudovima.“ Lanval je i dalje vrteo glavom. „Ne sumnjam da ona to naziva religijom, ali kažem ti, Derfele, ako ta gospa ikoga voli, onda je to Lancelot.“

„Mislim da voli Artura“, kazao sam.

„Moguće, ali on je suviše neposredan za njen ukus. Nema tajni u Arturovom srcu, sve mu se vidi na licu, a ona je gospa koja voli pritvornost. Kažem ti, Lancelot je taj od kog joj srce ubrzava.“ A Ginevra je bila ta, pomislih tužno, od koje je Arturovo srce tuklo brže; nisam smeo ni da pomislim šta se sad dešava s njegovim srcem.

Tu noć smo proveli pod vedrim nebom. Moji ljudi motrili su Ginevru, koja se uposlila oko Gvajdira. Nijednom rečju nije pomenuta njena sudbina niti je iko od nas htio da postavi Arturu to pitanje, pa smo se svi prema njoj ophodili uljudno i držali se podalje. Ona se prema nama ponašala isto tako, ne tražeći usluge i izbegavajući Artura. Kad je pala noć, pričala je priče Gvajdiru, ali pošto on zaspa, video sam je kako se njiše napred-nazad i tiho plače. Video je i Artur, pa i on poče da jeca i ode na rub prostrane livade kako нико ne bi video njegov jad.

Krenuli smo opet u zoru i put nas je naneo na divan predeo, blago obasjan zracima jutarnjeg Sunca, koje se pelo ka nebu bez oblaka. To je bila Dumnonija za koju se Artur borio, bogata plodna zemlja kojoj su bogovi podarili takvu lepotu. Videli smo zbijene krovove sela i prostrane voćnjake, mada su zidovi mnogih koliba bili nagrđeni znakom ribe, dok su drugi kućerci spaljeni, ali primetio sam da hrišćani ne vređaju Artura kako su nekad činili, i to me navede na misao da groznica koja je tresla Dumnoniju već jenjava. Od sela do sela put se uvijao među ružičastim cvetovima drača i preko livada nakinđurenih detelinom, belim radama, ljutićem i makovima. Carići i strnadice, ptice koje se poslednje gnezde, letele su sa slamkama u kljunovima, dok još više nad nekim hrastovima videh sokola gde poleće; onda shvatih da to nije soko, već samo mlada kukavica koja uči da leti. To je, pomislio sam, dobar omen, jer je Lancelot poput te mlade kukavice samo podsećao na sokola i, u stvari, nije bio ništa drugo nego otimač.

Zastali smo na nekoliko milja od Kaer Kadarna u malom samostanu sagrađenom kraj svetog vrela koje je grgoljilo u hrastovom gaju. Ovo je nekad bilo druidsko svetište, a sad je hrišćanski bog čuvao vodu. Ali bog se nije mogao odupreti mojim kopljanicima koji, na Arturovu zapovest, razvališe drvenu palisadu i skidoše smeđe odore s dvanaest monaha. Biskup tog manastira ne htede da uzme ponuđenu nadoknadu, već je samo kleo Artura, a ovaj, nesposoban da vlada sobom, saseče biskupa. Ostavili smo ga da krvari u sveto vrelo i udarili na zapad. Biskupovo ime beše Karanog i on je sada svetac. Artur je, mislim, stvorio više svetaca nego Gospod.

Do Kaer Kadarna dođosmo preko brda Pen, ali zastadosmo pod njegovim vrhom pre nego što smo ušli u vidokrug onih na bedemima. Artur izabra tuce kopljanika i naredi im da izbriju monaške tonzure na glavama i navuku rize. Nimju ih je šišala i svu kosu trpala u vreću kako bi bila na bezbednom. Hteo sam da budem jedan od dvanaestorice, ali Artur je odbio. Ko god priđe kapijama Kaera, reče, ne sme da ima lice koje se lako prepoznaće.

Ajsa se predao nožu za striženje i naceri mi se kad više nije bilo kose na prednjem delu njegove lobanje. „Izgledam li kao hrišćanin, gospodaru?”

„Izgledaš kao tvoj otac”, rekoh mu, „čelav i ružan.”

Dvanaestorica su nosila mačeve ispod odora, ali nisu mogla poneti kopljia. Odvalismo oštice kopalja sa držaka i dadosmo im gole motke da služe kao oružje. Obrijane lobanje bile su bleđe od lica, ali s kukuljicama na glavama mogli su proći kao monasi. „Idite”, reče im Artur.

Kaer Kadarn nije imao pravi vojni značaj, ali kao mesto znamenja dumnonskih kraljeva bio je neizmerno dragocen. Samo zbog toga će, znali smo, stara tvrđava će biti dobro čuvana i našim će monasima trebati dobra sreća jednako kao i hrabrost ako misle da izigraju posadu da im otvorи vratnice. Nimju im dade blagoslov i oni se ispentraše preko vrha Pena, te u koloni krenuše nizbrdo. Možda zato što smo nosili Kazan, a možda i zato jer je Artur imao toliko sreće u ratovanju, tek naše lukavstvo je upalilo. Artur i ja ležali smo u toploj travi na vrhu i gledali kako se Ajsa i njegovi ljudi klizaju i tumbaju niz varljivu zapadnu kosinu brda Pen, prelaze prostrane pašnjake i uspinju se strmom stazom koja je vodila ka istočnoj kapiji Kaer Kadarna. Kazali su da su begunci umakli pred napadom Arturovih konjanika i ta priča je ubedila straže da im otvore kapiju. Ajsa i njegovi ljudi pobili su te stražare, pa dočepali njihove štitove i kopljia kako bi odbranili naš jedini put u Kaer Kadarn. Ni tu podvalu hrišćani nikad nisu oprostili Arturu.

Artur je skočio na Lamri onog trena kad je kapija Kaera osvojena. „Hajdemo!”, povikao je i njegovih dvadeset jahača poterali su konje preko vrha Pena i niz travnatu strmen s druge strane. Desetorica su pratila Artura do tvrđave, dok drugih deset odgalopiraše oko podnožja brda na kom je bio Kaer da preseku odstupnicu svakom ko pokuša da pobegne.

Mi ostali smo ih pratili. Lanval je pazio na Ginevru i kretao se sporije, ali moji ljudi jurnuše nesmotreno niz padinu, pa naviše kamenitim putem do Kaera, gde su Ajsa i Artur čekali. Posada nije pokazala ni trun borbenosti kad je kapija pala. Bilo je pedeset kopljanika na broju, uglavnom obogaljenih veterana ili neprekaljenih momaka, ali to je ipak bilo više nego dovoljno da brani zidine od naše male čete. Šačicu onih koji su pokušali da uteknu naši konjanici pohvataše i vratiše u dvorište. Ajsa i ja ispesmo se na bedeme, oborismo Lancelotovu zastavu i razvismo Arturovog medveda. Nimju spali odrezanu kosu, pa stade da pljuje preplašene monahe koji su živeli u Kaer Kadarnu i nadgledali gradnju Sensamove velike crkve.

Ti monasi, mnogo prkosniji nego kopljanici iz posade, već su bili iskopali temelje crkve i oivičili ih stenama i kamenog kruga na vrhu Kaera. Porušili su pola zidova svećane dvorane i od tih trupaca počeli da dižu zidove crkve koja je trebalo da ima oblik krsta. „Lepo će da gori”, reče Ajsa veselo, trljajući svoju novu čelu.

Ginevra i njen sin, uskraćeni za dvor, smešteni su u najveću kolibu Kaer Kadarna. Beše to dom porodice jednog kopljanika, ali oni su izjureni i Ginevri je zapoveđeno da uđe unutra. Ona pogleda postelju od ražene slame i paučinu na gredama tavanice, stresavši se. Lanval

postavi kopljanika pred vrata, pa stade da pogleda kako jedan konjanik dovlači zapovednika posade koji je pokušao da pobegne.

Potučeni zapovednik bio je Loholt, jedan od Arturovih opakih blizanaca koji su svojoj majci Ajlin život pretvorili u jed i gorčinu, dok su se oca oduvek gnušali. Sad su Loholta, koji je gospodara pronašao u Lanselotu, za kosu dovukli do mesta na kom ga je otac čekao.

Loholt pade na kolena. Artur ga je dugo netremice posmatrao, pa se okreće i ode. „Oče!“, povika Loholt, ali Artur se ne osvrte.

Šetao je duž vrste zarobljenika. Neke od ljudi je prepoznao jer su mu nekad služili, dok su drugi došli iz Lanselotovog starog kraljevstva Belga. Ti ljudi, njih devetnaest, odvedeni su do napola podignute crkve i tu su pogubljeni. Beše to teška kazna, ali Artur nije imao volje da udeli milost ljudima koji su mu porobili zemlju. Naredio je mojim ljudima da ih pobiju i ovi su to učinili. Monasi su se bunili, deca i žene zarobljenika vrištahu na nas sve dok nisam naredio da ih sve odvedu do istočne kapije i najure.

Trideset i jedan zarobljenik nam je preostao. Svi su bili Dumnonci. Artur kreće duž njihovog stroja i izabra šestoricu; petog, desetog, petnaestog, dvadesetog, dvadesetog petog i tridesetog. „Pobij ih“, naredi mi hladno. Poveo sam šest ljudi do crkve i dodao njihove leševe na krvavu gomilu. Ostali zarobljenici klekoše i jedan po jedan poljubiše Arturov mač da obnove zavete. Ipak, prethodno su svi bili primorani da kleknu pred Nimju, koja im žigosa čela oštricom koplja usijanom u vatri. Tako su svi bili obeleženi kao ratnici koji su se jednom pobunili protiv zakletog gospodara i opekovine na njihovim čelima unapred su ih osuđivale na smrt, ako ikad ponovo iznevere. Zasad, čela su im gorela i pekla ih, bili su saveznici kojima nije bilo verovati, ali Artur je ipak vodio više od devedeset ljudi, malu vojsku.

Loholt je čekao na kolenima. Još je bio veoma mlad, dečačkog lica i paperjaste brade. Artur ga ščepa za nju i odvuče ga do kraljevskog kamena, koji je jedini preostao od starog kruga. Baci sina pored stene. „Gde ti je brat?“, hteo je da zna.

„S Lanselotom, gospodaru.“ Loholt je drhtao. Bio je prestravljen od smrada spaljene kože.

„A gde je to?“

„Otišli su na sever, gospodaru.“ Loholt pogleda oca.

„Onda im se možeš pridružiti“, reče Artur i Loholtovo lice ozari se od olakšanja kad je shvatio da će ostati živ. „Ali prvo mi reci“, nastavi Artur ledenim glasom, „zašto si digao ruku na oca?“

„Rekli su da si mrtav, gospodaru.“

„A šta si ti učinio, sine, da osvetiš moju smrt?“ upita Artur i čekaše na odgovor, ali Loholt nije imao. „A kad si čuo da sam živ“, nastavi Artur, „zašto si i dalje bio protiv mene?“

Loholt je zurio naviše u očeve neumoljive oči i odnekud prikupi hrabrost. „Ti nama nikad nisi bio otac“, reče ogorčeno.

Arturovo lice izobliči grč i pomislih da će strašan bes provaliti iz njega, ali kad je opet progovorio, glas mu beše čudnovato smiren. „Stavi desnu ruku na kamen“, naredi on Loholtu.

Loholt je mislio da treba da se zakune i poslušno stavi ruku u središte kraljevskog kamena. Onda Artur isuka Ekskalibur i Loholt shvati šta je namera njegovog oca. Brzo povuče ruku. „Ne!“, povika. „Molim te! Ne!“

„Drži je tamo, Derfele“, reče Artur.

Loholt se borio, ali nije bio parnjak mojoj snazi. Klepih ga po licu da ga savladam, pa mu zasukah rukav na desnici do lakta, pritisnuh je uz kamen i tu sam je čvrsto držao dok je Artur dizao sečivo. Loholt je cmizdrio. „Ne, oče! Molim te!“

Ali u Artur tog dana ne beše sažaljenja. Nije ga bilo još dugo. „Podigao si ruku protiv sopstvenog oca, Loholte, i zbog toga ćeš izgubiti oboje - i oca i ruku. Odričem te se.“ I s tim strašnim prokletstvom mač fijuknu nadole i mlaz krvi šiknu preko kamenja kad se Loholt silovito izvrte. Vrištalo je trgovski okrvavljeni patrljak ka sebi, buljio je s užasom u odsečenu ruku, pa onda stade da jeca u bolovima.

„Podveži to“, Artur naredi Nimju, „onda mala budala može da ide.“ S tim rečima ode odatle.

Šutnuh odrezanu ruku i njena dva jadna ratnička prstena s kamena. Artur beše pustio Ekskalibur da padne na travu, pa ja podigoh sečivo i položih ga s poštovanjem preko krvave mrlje. To je, mislim, bio valjan postupak. Pravi mač na pravom kamenu. Toliko mu je godina trebalo da dospe tamo.

„Sad ćemo čekati“, reče Artur smrknuto, „da kopile dođe nama.“

Još nije mogao da izgovori Lanselotovo ime.

Lanselot je došao dva dana potom.

Njegov ustanak je propadao, mada mi tada to nismo znali. Sagramor, ojačan sa prva dva odreda poviških kopljanika, odsekao je Serdikove ljudi kod Korinijuma i Sakson je jedva pobegao očajničkim pokretom u toku noći, pa ipak ga je Sagramorova osveta lišila više od pedesetice ratnika. Serdikova granica još je bila mnogo dalje prema zapadu nego ranije, ali vesti da je Artur živ i da je zauzeo Kaer Kadarn i opasnost od Sagramorove neutražive mržnje behu dovoljne da Serdik svog saveznika Lanselota pusti niz vodu. Povukao se na svoju novu granicu i poslao ljudi da uzmu što se uzeti može od Lanselotovih zemalja u Belgu. Bar je Serdik video koristi od bune.

Lanselot je doveo vojsku u Kaer Kadarn. Srž te vojske činila je Lanselotova Saksonska garda uz dvesta ratnika Belga, a behu ojačani ruljom od nekoliko stotina hrišćana koji su verovali da, služeći Lanselotu, vrše božju volju, ali saznanje da je Artur u Kaeru i nasrtaji Morfansa i Galahada južno od Glevuma zbumili su ih i bacili u malodušnost. Hrišćani su počeli da beže, mada ih je najmanje dve stoline još bilo sa Lanselotom kad je došao u suton dva dana pošto smo mu preoteli kraljevsko brdo. I tad je imao priliku da zadrži svoju novu kraljevinu da se samo usudio da napadne Artura. Ali oklevao je i sledećeg jutra Artur me je poslao dole s porukom. Nosio sam štit naopako i na koplje privezao struk hrastovog lišća da bih pokazao da dolazim na pregovore. Neki poglavari iz Belga me presrete i zakle se će održati primirje pre no što me je poveo do palate u Lindinisu, gde se Lanselot smestio. Čekao sam u prednjem dvorištu pod prismotrom namrgođenih kopljanika, dok je Lanselot rešavao da li da razgovara sa mnom ili ne.

Čekao sam više od jednog časa i Lanselot se na koncu pojavi. Beše u svom belom pločastom oklopu s pozlaćenim kalpakom ispod ruke i Hristovim sečivom o bedru. Amhar i Loholt s njegovim zavojem stajali su iza, Saksonska garda i tuce poglavara su ga okruživali u polukrugu, a Bors, njegov zatočnik, bio je kraj njega. Svi zajedno su smrdeli na poraz. Mogao sam ga nanjušiti kao ukvareno meso. Lanselot nas je mogao opesti u Kaer Kadarnu, okrenuti se i zbrisati Morfansa i Galahada, pa se vratiti da nas dokusuri izgladnjivanjem, ali njegove hrabrosti je nestalo. Hteo je samo da prezivi. Sensama, primetih sav kivan, nigde nije bilo. Mišji gospodar znao je kad da se zavuče u rupu.

„Opet se srećemo, gospodaru Derfele“, pozdravi me Bors u ime svog gospodara.

Ne obratih pažnju na njega. „Lanselote“, obratih se samom kralju, ne trudeći se da ga počastvujem titulom, „moj gospodar Artur smilovaće se tvojim ljudima pod jednim uslovom.“

Govorio sam glasno da me svi kopljanci u dvorištu čuju. Većina ratnika nosila je morskog orla na štitovima, ali neki su imali krstove ili dve krivulje koje su predstavljale ribu. „Uslov za milost je ovaj“ ,nastavih. „Ti ćeš se boriti s našim zatočnikom, čovek na čoveka, mač na mač, i ako preživiš, sloboden si da odeš, kao i tvoji ljudi s tobom. Ako umreš, tvoji ljudi su opet slobodni. Čak i ako odabereš da se ne boriš, tvoji ljudi će biti slobodni, svi sem onih koji su nekad bili zakleti našem gospodaru kralju Mordredu. Njih ćemo zatući.“ Beše to prepredena ponuda. Bude li se Lancelot borio, spašće živote ljudi koji su pogazili zavet da bi ga podržali, a ako bude ustuknuo, osudiće ih na smrt i njegov dragoceni ugled će pretrpeti štetu.

Lancelot pogleda Borsa, pa mene. Kako sam ga samo prezirao u tom času. Trebalо je da se bori s nama, a ne da se premešta s noge na nogu u dvorištu palate u Lindinisu, ali porazila ga je Arturova smelost. Nije znao koliko ljudi imamo, samo je video da su bedemi Kaera načičani kopljima - i sva mu je borbenost presahla. Nagao se bliže rođaku. Izmenili su nekoliko reči. Lancelot se okrete meni pošto mu je Bors nešto kazao i na licu mu zatreperi nekakav poluosmeh. „Moj zatočnik Bors“, reče, „prihvata Arturov izazov.“

„Ponuđeno ti je da se sam boriš“, odvratih, „a ne da vežeš i pošalješ na klanje svog pitomog prasca.“

Bors na to zareža i dopola isuka mač, ali poglavar Belga koji mi je jemčio bezbednost istupi s kopljem, pa se Bors povuče.

„A Arturov zatočnik“, upita Lancelot, „biće sam Artur?“

„Ne“, rekoh i nasmeših se. „Molio sam za tu čast i dobio je. Želeo sam to zbog uvrede koju si naneo Keinvini. Mislio si da je vodaš golu po Ajnis Vidrinu, ali sad ću ja vući tvoju golu trupinu po čitavoj Dumnoniji. A što se tiče moje kćeri“, produžih, „njena smrt je već naplaćena. Tvoji druidi leže mrtvi na levom boku, Lancelote. Tela su im nespaljena i duše im lutaju.“

Lancelot mi pljunu pred noge. „Poruči Arturu“, reče, „da r u mu odgovor poslati do podneva.“

„A imaš li poruku za Ginevru?“, upitah i to pitanje ga natera da se okrene. „Ljubavnica ti je u Kaeru“, rekoh mu. „Želiš li da znaš šta će biti s njom? Artur mi je otkrio njenu sudbinu.“

Zurio je u mene zlurado, pljunuo još jednom, okrenuo se i otišao. Ja učinih isto.

Vratio sam se u Kaer i zatekao Artura na bedemu više zapadne kapije, gde mi je pre toliko godina govorio o dužnostima vojnika. Vojnikova je dužnost, kazao je tada, da bije bitke umesto onih koji ne mogu da se bore za sebe. To beše njegova vera; sve ove godine borio se za dete Mordreda i sada je, napisletku, bio bitku za sebe. Čineći to, izgubio je ono što je želeo iznad svega. Pneh mu Lancelotov odgovor, on klimnu glavom bez reči i mahnu mi da ga ostavim.

Kasno tog jutra Ginevra je poslala Gvajdiru da me pozove. Dete se popelo na bedem gde sam stajao sa svojim ljudima i povuklo me za ogrtač. „Čika Derfele?“, gledao me je bledo. „Majka hoće da te vidi.“ Govorio je bojažljivo i suze mu behu u očima.

Bacio sam pogled na Artura, ali njega nije zanimalo niko od nas. Siđoh niz stepenice i pođoh s Gvajdirom do kopljaničke kolibe. Ginevirin ponos mora da je pekao kao živa rana kad me je pozvala, ali želela je da uruči poruku Arturu i znala je da mu niko drugi u Kaer Kadarnu nije blizak koliko ja. Ustala je kad sam pognut prošao kroz vrata. Naklonio sam se i pričekao da pošalje Gvajdiru da razgovara s ocem.

Koliba beše visoka tek toliko da Ginevra stoji uspravno. Lice joj beše ispijeno, izmučeno, ali joj je tuga dala nekakvu blistavu lepotu koju joj je gordost obično uskraćivala. „Nimju mi je rekla da si video Lanselota“, reče tako tiho da sam se morao nagnuti ka njoj kako bih uhvatio reči.

„Jesam, gospo, video sam ga.“

Njena desna ruka nesvesno se poigravala naborima haljine. „Je li mi poslao poruku?“

„Nikakvu, gospo.“

Netremice me je gledala ogromnim zelenim očima. „Molim te, Derfele“, kazala je tiho.

„Izazivao sam ga da govori, gospo. Nije rekao ništa.“

Skljokala se na grubo istesanu klupu. Bila je tiha neko vreme i ja sam gledao pauka koji je ispaо iz krovne slame i preo svoju nit naniže, sve bliže i bliže njenoj kosi. Kao da me je općinila ta gamad i pitao sam se da li da je maknem ili je ostavim na miru. „Šta si ti kazao njemu?“, pitala je.

„Ponudio sam da se borim s njim, gospo, čovek na čoveka, Hajvelban protiv Hristovog sečiva. I onda sam mu obećao da će vući njegovu golu lešinu po svoj Dumnoniji.

Divlje je zavrtela glavom. „Borba“, reče Ijutito, „to je sve što vi zveri umete da radite!“ Zatvorila je oči na trenutak. „Oprosti, gospodaru Derfele“, kazala je mlako. „Ne smem da te vređam, ne kad si mi potreban da bi zatražio uslugu od gospodara Artura.“ Digla je pogled ka meni i videh da je skrhana, u dlaku isto kao i Artur. „Hoćeš li?“, preklinjala je.

„Kakvu uslugu, gospo?“

„Neka me pusti da odem, Derfele. Reci mu da će otploviti preko mora. Reci mu da zadrži našeg sina, i reci mu da on jeste njegov i moj sin, i da će otići da me više nikad ne vidi i ne čuje za mene.“

„Pitaću ga, gospo“, rekoh.

Uhvatila je prizvuk sumnje u mom glasu i tužno me pogledala. Pauk nestade u gustoj crvenoj kosi. „Misliš da će odbiti?“, upita nejakim strašljivim glasom.

„Gospo“, kazao sam, „on te voli. Voli te toliko da ne verujem kako je u stanju da te ikad pusti od sebe.“

Suza joj se ukaza u oku i odmota se niz obraz. „Pa, šta misli da učini sa mnom?“, upita, a ja sam čutao. „Šta, Derfele?“, zatraži Ginevra odgovor s nešto one stare žestine. „Reci mi!“

„Gospo“, istisnuh najzad, „smestiće te negde na sigurno i držati te tamo pod stražom.“ I svakog dana će, pomislih, misliti na tebe, svake noći te prizivati u snovima, i svake zore se okretati u postelji i otkriti da te nema. „S tobom će se postupati valjano, gospo“, uveravao sam je nežno.

„Ne“, zacvilela je. Možda je očekivala smrt, ali ovo obećano zatočeništvo sigurno joj se činilo još gorim. „Reci mu da me pusti, Derfele. Samo mu reci da me pusti.“

„Pitaću ga“, obećah, „ali ne mislim da hoće. Ne mislim da može.“

Sad je već jako plakala, glave zagnjurene u šake, i mada sam popričekao, nije više izustila ni reč, pa se povukoh iz kolibe. Gvajdir je našao da mu je očeve društvo previše turobno i htio je da se vrati majci, ali ga ja povedoh sa sobom i zatražih pomoć da očistim i izbrusim Ekskalibur. Jadni Gvajdir beše prepadnut jer nije razumeo šta se događa, a ni Ginevra ni Artur nisu mogli da mu objasne. „Majka ti je bolesna“, rekoh mu, „a znaš da bolesnike ponekad treba ostaviti nasamo.“ Nasmešio sam mu se. „Možda možeš doći da živiš sa Morvenom i Seren.“

„Mogu li?“

„Mislim da će ti majka i otac dopustiti“, kazao sam, „a i meni bi se to dopalo. Samo nemoj da trljaš taj mač! Oštiri ga. Dugi glatki potezi, evo ovako!“

U podne sam otišao do zapadne kapije i iščekivao Lancelotovog glasonošu. Ali nije došao. Niko se nije pojavio. Lancelotova vojska se samo osipala kao kad kiša spere pesak s kamena. Šačica ljudi odjaha na jug. Lancelot je bio među njima, video sam blistavo bela labudova krila na njegovom kalpaku dok je odmicao, ali većina dođe u podnožje Kaera, gde odbaciše koplja, štitove i mačeve, pa klekoše na travu tražeći milost od Artura.

„Pobedio si, gospodaru“, rekoh.

„Da, Derfele“, kaza ne ustajući, „izgleda da jesam.“ Čekinje njegove brade, tako čudno sede, činile su da izgleda starije. Ne slabije, već starije i grublje. Dobro mu je pristajala. Nad njegovom glavom dašak vatra nape barjak s medvedom.

Seo sam do njega. „Princeza Ginevra“, počeh, gledajući kako dušmanska vojska polaze oružje i pada na kolena pred nama, „molila me je da ti zatražim uslugu.“ Nije izgovorio ni reč. Nije me ni pogledao. „Ona želi...“

„Da ode“, prekinuo me je.

„Da, gospodaru.“

„Sa svojim morskim orlom“, kaza on ogorčeno.

„Nije tako rekla, gospodaru.“

„Kud bi drugo mogla da ode?“, upita, pa okreće hladne oči ka meni. „Je li te pitao za nju?“

„Ne, gospodaru. Nije rekao ništa.“

Artur se nasmeja tome, ali beše to okrutan smeh. „Jadna Ginevra“, reče, jadna, jadna Ginevra. On je ne voli, je li tako? Za njega je ona bila samo još jedna lepa stvar, još jedno ogledalo u kom može videti vlastitu lepotu. To mora da ju je slomilo, Derfele, to mora da ju je slomilo.“

„Preklinje te da je osloboдиš“, istrajavao sam, kako sam i obećao da hoću. „Ostaviće ti Gvajdira, otići će preko...“

„Ne može ona da postavlja uslove“, kaza Artur gnevno. „Baš nikakve.“

„Ne može, gospodaru“, složih se. Dao sam za nju sve od sebe i omanuo sam.

„Ostaće u Dumnoniji“, objavi Artur.

„Da, gospodaru.“

„A i ti ćeš“, naredi mi oštros. „Mordred te može oslobođiti zaveta, ali ja neću. Moj si čovek, Derfele, moj savetnik i ostaćeš ovde sa mnom. Od ovog dana ti si moj zatočnik.“

Okretoh se da vidim kako očišćen i naoštren mač počiva na kraljevskom kamenu. „Jesam li i dalje kraljev zatočnik, gospodaru?“, pitao sam.

„Već imamo kralja“, kaza on, „i tu zakletvu neću pogaziti, ali ja ću vladati ovom zemljom. Niko drugi, Derfele, samo ja.“

Pomislih na most na Pontu, gde smo prešli reku pre boja s Aelom. „Ako nećeš da budeš kralj, gospodaru“, predložih, „budi naš car. Budi gospodar kraljeva.“

Nasmešio se. Beše to prvi osmeh koji mu videh na licu otkako je Nimju makla u stranu onu crnu zavesu u Morskoj palati. Beše to bledunjav osmejak, ali bio je tu. A nije ni odbio titulu koju mu dadoh. Car Artur, gospodar kraljeva.

Lancelot je otišao, a ono što beše njegova vojska puzalo je pred nama u strahu. Njihovi barjadi behu pali, koplja pobodena u zemlju i štitovi odbačeni. Ludilo je prohujalo Dumnonijom poput oluje, ali je minulo i Artur beše pobednik. Pod nama, na letnjem Suncu što beše odskočilo visoko, čitava vojska klečala je u njegovoj milosti. Beše to ono o čemu je

Ginevra nekad sanjala. Dumnonija mu beše pod nogama, njegov mač na kraljevskom kamenu, ali bilo je prekasno. Prekasno za nju.

Ali za nas, koji smo se držali zaveta, beše onako kako smo oduvek želeli jer je sada, u svemu osim po imenu, Artur bio kralj.

Beleška autora

Priče o kazanima uobičajene su u keltskim narodnim predanjima i potrage za njima vodile su ratnike na mračna i opasna mesta. Legenda kaže da je Kakhulajn, veliki heroj Irske, ukrao magični kazan iz moćne tvrđave, a slične teme javljaju se u velškim mitovima. Sad je praktično nemoguće razmrsiti put do izvora tih mitova, ali sa sigurnošću možemo tvrditi da su srednjovekovne priče o potrazi za Svetim gralom samo hrišćanske obrade mnogo starijih priča o kazanima. Jedna takva priča uključuje i Kazan od Klidno Eidina, jedan od Trinaest dragulja Britanije. Ti Dragulji nisu ušli u moderna prepričavanja arturijanske sage, ali su bili važan element priče u davno doba. Lista Dragulja varira od izvora do izvora, pa sam ih ja kompilirao i načinio reprezentativan spisak, mada je objašnjenje koje Nimju o njima daje u prvom poglavlju apsolutno izmišljeno.

Kazani i magični predmeti govore nam da smo na paganskom tlu, što čini čudnim tako žestoku kristijanizaciju kasnijih priča o Arturu. Da li je Artur bio neprijatelj boga? Neke rane priče zaista nagoveštavaju da je keltska crkva bila neprijateljski nastrojena prema Arturu; tako u Životu svetog Padarna stoji da je Artur ukrao svečevu crvenu tuniku i pristao da je vrati tek kad se svetac zakopao u zemlju sve do vrata. Artur je takođe optužen da je oteo oltar svetog Karanoga i na njemu ručavao i večerao; svakako, u mnogim svetačkim žitijima Artur je opisan kao tiranin koji je samo gledao da uništi pobožnost i molitve svetitelja. Sveti Kadok je svakako bio njegov čuveni protivnik, čije se žitije hvališe koliko je puta on uspeo da porazi Artura. Uključena je i jedna zaista neukusna priča u kojoj Artur, kog su dvoje ljubavnika omeli u kocki, pokušava da siluje devojku. Ovakav Artur - lopov, lažov i silovatelj u najavi, očigledno nije Artur iz docnijih legendi, ali priče nam govore da je Artur nekako zaradio odbojnost te rane crkve, a najjednostavnije objašnjenje je da im je bio odbojan jer je bio paganin.

Ne možemo biti sigurni u to, isto kao što možemo samo da nagađamo koja je vrsta paganina on bio. Izvorna britska religija, druidizam, bila je tako srozana posle četiri veka rimske vladavine da je od nje do kasnog petog veka izvesno ostala samo suva ljuštura, mada se nesumnjivo održala u zabitima Britanije. Via dolorosa druidizma bila je crna godina, šezdeseto leto gospodnje, kad su Rimljani pregazili Ajnis Mon (Anglisej) i tako uništili okultni centar vere. Lajn Kerig Bah, Jezero malih kamenova, postojalo je; arheolozi kažu da je bilo važno mesto za druidske obrede, ali avaj, i jezero i okolina sravnjeni su sa zemljom tokom Drugog svetskog rata, kada je Dolina Erfild proširena.

Sve vere koje su se sukobljavale s druidizmom doneli su Rimljani i na neko vreme mitraizam je bio istinska pretnja hrišćanstvu. Druga božanstva, kao Merkur i Izis, takođe su nadalje imala poklonike, ali hrišćanstvo je bilo daleko najuspešnije od svih uvoznih religija. Čak je pokorilo i Irsku, gde ga je odneo Patrik (Pedrejg), britski hrišćanin koji je koristio list deteline da bi propovedao doktrinu Trojstva. Saksoni su iskorenili hrišćanstvo u oslojenim delovima Britanije, pa su Englezi morali da pričekaju još oko sto godina da sveti Avgustin

Kenterberijski donese veru u Loegir (današnju Englesku). To avgustinovsko hrišćanstvo razlikuje se od varijacija religije koje su se ranije javljale kod Kelta; Uskrs se slavio na drugi dan i, umesto da koriste druidske tonzure s obrijanim prednjim delom lobanje, novohrišćani su izmislili nama poznatiji čelavi krug na temenu.

Kao i u Zimskom kralju, namerno sam ostavio neke anahronizme. Arturijanske legende su avetinjski zbrkane uglavnom zato što uključuju sve moguće najrazličitije priče od kojih su mnoge, poput one o Tristantu i Izoldi, začete kao sasvim nezavisna predanja da bi se kasnije spojile sa mnogo obimnjom arturijanskom sagom. U početku sam nameravao da izostavim kasnija pripajanja, ali to bi me lišilo Merlina i Lancelota, pa sam dopustio romantici da prevlada pedanteriju. Priznajem da je ime Camelot, koje sam ubacio, totalna istorijska budalaština jer nije izmišljeno do dvanaestog veka i Derfel nikako nije mogao da ga čuje.

Neki likovi - Derfel, Keinvín, Kilhuk, Gvenivah, Gvajdir, Amhar, Loholt, Dinas i Lavejn - ispali su iz priče tokom stoleća da bi ih zamenili novi likovi kakav je Lancelot. Druga imena menjala su se s godinama: Nimju je postala Vivijen, Kej je postao Kaj, a Peredur - Persifal. Ranija imena su velška i mogu biti teška za izgovor, ali, osim Ekskalibura (Kaledfalk) i Ginevre (Gvenevir), prepostavio sam ih kasnijim varijantama jer opisuju Britaniju u petom veku (Kilhuk se, recimo, piše Culhwch i ni Britanci nisu mogli da ga transkribuju, pa su počeli da ga izgovaraju kao Kilhuk. U izvornom obliku znači skrovište svinja, prim. prev). Arturijanske legende su velška predanja i Artur je predak Velšana, dok su njegovi neprijatelji, npr. Serdik i Aela, bili ljudi koji su kasnije postali poznati kao Englezi, i činilo mi se ispravnim da naglasim velške korene priče. Nije da se pravim da je Trilogija gospodara rata na bilo koji način validna istorijska zabeleška tih godina; nije to čak ni pokušaj takve zabeleške, samo još jedna varijacija na fantastičnu i zamršenu sagu koja nam je došla iz doba barbarstva, a ipak je se ne možemo rešiti jer je tako prožeta heroizmom, romantikom i tragedijom.)

Pričaj mi o Arturu, kaže Igrejn, našoj poslednjoj i najboljoj uzdanici, našem kralju što nikad ne beše kralj, neprijatelju Boga i biču Saksona.

Artur je izvojevaо svoju krvavу pobeđu u dolini Lag i kraljevstva su konačno ujedinjena.

Mordredov presto je bezbedan, Ginevra nosi Arturovo dete, a Lancelot je pred venčanjem s Keinvин. Posle poslednje bitke protiv Saksona Artur će upravljati mirnom, uređenom zemljom.

Ali, za razliku od Merlina, Artur je zaboravio na bogove koji teže haosu. Merlin, tkač vradžbina, zna da mora vratiti Britaniji trinaest svetih predmeta ako želi da joj vrati i bogove. Derfel, prvak

Arturove bojne vrste, uvučen je u Merlinove spletke i Arturove zamisli nestaju u kovitlacu...

Ne propustite Zimskog kralja, prvi deo moćne trilogije

Bernarda Kornvela pod nazivom Hronike gospodara rata, koji je takođe objavila Otvorena knjiga

Bernard Kornvel

EKSKALIBUR

Hronike gospodara rata

Hronike gospodara rata III

EKSALIBUR Knjiga o Arturu

Bernard Kornvel

Naslov originala:
The Warlord Chronicles III
EXCALIBURE

Za Džona i Šeron Martin

LIKOVÍ

AELA - Saksonski kralj
AGRIKOLA - Vojskovođa Gventa
AJSA - Derfelov zamenik u zapovedništvu, ratnik
AMHAR - Arturov sin, Loholtov blizanac, kopile
ARGANTE - Princeza Demetije, kćer Oengusa Mekajrema
ARTUR - Uterov sin i vojni zapovednik Dumnonije, kasnije upravitelj Silurije, kopile
ARTUR BAH - Arturov unuk, sin Gvajdira i Morvene
BALIG - Čamđija, muž Derfelove sestre
BALIN - Arturov ratnik
BALIS - Nekadašnji druid u Dumnoniji
BORS - Lanselotov zatočnik i rođak
BROKVEL - Kralj Povisa posle Arturovog vremena
BUDIK - Kralj Broselijanda, oženjen Arturovom sestrom Anom
BIRTIG - Kralj Gvineda
DAFID - Pisar koji prevodi Derfelovu priču
DERFEL - Pripovedač, Arturov ratnik, kasnije monah
DIURNAH - Kralj Lejna
EHARN - Derfelov kopljanič
EINION - Kilhukov sin
EMRAJS - Biskup Durnovarije, kasnije biskup Iske u Siluriji
ERSA - Saksonka, Derfelova majka
FERGAL - Druid princeze Argante
GALAHAD - Lanselotov polubrat, Arturov ratnik
GAVEJN - Princ Broselijanda, sin kralja Budika
GINEVRA - Arturova žena
GVAJDIR - Arturov i Ginevrin sin
HAGVID - Arturov sluga
IGREJN - Kraljica Povisa posle Arturovog vremena, udata za Brokvela
KADVIG - Lađar, povremeno služi Merlina
KAJVALOG - Devojka koja je nekad spavala s Mordredom, Merlinova sluškinja
KANEGLAS - Kralj Povisa
KEINVIN - Kaneglasova sestra, Derfelova životna saputnica
KILHUK - Arturov rođak, ratnik
KLOVIS - Franački kralj
LANSELOT - Izgnani kralj Benoika, sada Serdikov saveznik
LANVAL - Arturov ratnik
LIOFA - Serdikov zatočnik
LADARN - Biskup Gventa

LOHOLT - Arturov sin, Amharov blizanac, kopile
MARDOK - Sin Mordreda i Kajvalog
MERLIN - Druid Dumnonije
MEURIG - Kralj Gventa, sin Todrika
MORDRED - Kralj Dumnonije
MORFANS - Nazvan Ružni, Arturov ratnik
MORGANA - Arturova sestra, udata za Sensama
MORVENA - Kćer Derfele i Keinvin, udata za Gvajdira
NIJAL - Zapovednik Argantine Crnoštite garde
NIMJU - Merlinova sveštenica
OENGUS MEKAIREM - Kralj Demetije, vođa Crnoštih
OLVENA SREBRNA - Sledbenica Merlina i Nimju
PERDEL - Kaneglasov sin, kasnije kralj Povisa
PEREDUR - Lancelotov sin
PIRLIG - Derfelov bard
SAGRAMOR - Zapovednik jednog od Arturovih odreda
SAJLDID - Sudija u Akva Sulisu
SENSAM - Biskup Durnovarije, kasnije biskup samostana Dinevrak
SERDIK - Saksonski kralj
SEREN (1) - Kćer Derfela i Keinvin
SEREN (2) - Kćer Gvajdira i Morvene, Arturova unuka
SKARAH - Ajsina žena
TALISIN - „Svetlo čelo“, čuveni bard
TODRIK - Nekad kralj Gventa, sad hrišćanski pustinjak
TADVEL - Monah samostana Dinevrak
UTER - Nekad kralj Dumnonije, Mordredov deda, Arturov otac

MESTA

Mesta ispisana kurzivom su izmišljena

AJNIS VEIR - Landi Ajlend, Bristolski kanalž

AJNIS VIDRI - Glastonberi, Somerset

AKVA SULIS - Bat, Ejvon

BADUAN - Bedou, Eseks

BURIJUM - Ask, Gvent

DUN KARIK - Kesl Keri, Somerset

DUNUM - Hod Hil, Dorset

DURNOVAR - Dorčester, Dorset

GLEVUM - Gloster

GOBENIJUM - Ejbergavejni, Monmautšir

ISKA (Dumnonija) - Ekster, Devon

ISKA (Silurija) - Kaerleon, Gvent

KAER AMBRA - Ejmsberi, Viltšir

KAER KADAR - Saut Kedburi, Somerset

KAMLAN - Prava lokacija nepoznata; sumnja se na Dovliš Voren, Devon

KELMERESFORT - Čelmsford, Eseks

KORINIJUM - Sajrenster, Gločesteršir

LAKTODURUM - Taučester, Nortemptonšir

LEODASHAM - Liden Roding, Eseks Ilčester, Somerset

LINDINIS - Ilčester, Somerset

LUSVORD - Lečvort, Hertfordšir

MAI DUN - Mejden Kasl, Dorset

MORIDUNUM - Karmarten

MINID BADON - Prava lokacija nepoznata; sumnja se na Litl Solsberi Hil, kod Bata

SICIJUM - Rimska tvrđava kod Senibridža, Povis

SORVIODUNUM - Old Sejrum, Viltšir

STEORTFORD - Bišops Stortford, Hertfordšir

TUNRESLI - Tandersli, Eseks

VENTA - Vinčester, Hempšir

VAJSFORD - Vikford, Eseks

poglavlje prvo

Vatre Mai Duna

I

Žene progone ovu priповест.

Kad sam počeo da pišem Arturovu priču, mislio sam da će njom vladati muškarci; hronika mačeva i kopalja, dobijenih bitaka i novih granica, pogaženih reči i palih kraljeva, jer zar ne treba tako pisati i samu istoriju? Kad govorimo rodoslov naših kraljeva, ne imenujemo im majke i babe, već kažemo Mordred, sin Mordreda, sina Utera, sina Kustenina, sina Kinara i tako unazad, sve do velikog Beli Mavra, oca sviju nas. Istorija je priča koju stvaraju i pričaju muški, ali u Arturovoj povesti žene često blesnu kao srebrni lososi u vodi crnoj poput ugljena.

Muškarci pišu istoriju i ne mogu poreći da smo mi ti koji su doveli Britaniju do dna. Bilo nas je na stotine, svi oklopljeni u kožu i gvožđe, svi sa štitovima i mačevima i kopljima, mislili smo da je Britanija naše gospodarstvo jer bejasmo ratnici, ali i muškarci i žene behu nužni da srozaju Britaniju i na kraju je jedna žena najviše doprinela slomu. Bacila je kletvu i čitava vojska je umrla, i ovo je i njena priča, jer je bila Arturov dušmanin.

„Ko?”, pitaće Igrejn čim pročita ovo.

Igrejn je moja kraljica. Trudna je, što nam je svima donelo mnogo radosti. Muž joj je kralj Brokvel od Povisa, i sad pod njegovom zaštitom živim u malom samostanu Dinevrak, gde beležim priču o Arturu. Pišem na zapovest kraljice Igrejn, koja je premlada da bi se sećala Imperatora. Tako smo zvali Artura, imperator, car, amherawdr na jeziku Brita, mada je on sam retko koristio to zvanje. Pišem na saksonском jeziku, jer ja sam Sakson, a i zato što biskup Sensam, svetac koji vlada našom malom zajednicom u Dinevraku, nikad ne bi dopustio da povest o Arturu dospe na pergament. Sensam mrzi Artura, ruži uspomenu na njega i naziva ga izdajnikom, pa smo mu Igrejn i ja kazali da pišem jevanđelje Gospoda našeg Isusa Hrista na jeziku Sasa; kako Sensam niti govori saksonski niti ume da čita, obmana je održala priču sve do sada.

Priča je sad mračnija, sve teža za kazivanje. Ponekad, kad mislim na voljenog Artura, podne njegovog života vidim kao suncem obasjan dan, ali kako su samo brzo oblaci došli. Kasnije, kao što ćemo videti, oblaci su se razišli i blistavi zraci su nas još jednom ogrejali, ali onda je pala noć i sve od tad ne videsmo više sunca.

Ginevra beše ta koja je pomračila podnevno sunce. Desilo se to tokom pobune kojom je Lancelot, koga je Artur smatrao prijateljem, pokušao da preotme presto Dumnonije. Pomagali su mu hrišćani obmanuti od svojih predvodnika, među kojima se nalazio i biskup Sensam; verovali su kako im je sveta dužnost da istrebe pagane sa zemlje i pripreme britsko ostrvo za drugi dolazak Gospoda Isusa Hrista, godine petstote. Lancelotu je pomagao i saksonski kralj Serdik, koji je žestoko kidisao čitavom dolinom Temze, u pokušaju da rascepi Britaniju. Da su se Sasi domogli Sefernog mora, onda bi južna i severna britska kraljevstva bila odsečena jedna od drugih, ali ipak, milošću bogova, nismo potukli samo Lancelota i hrišćansku bunu već i Serdika. Ali, Artur je pri tom otkrio Ginevrinu izdaju. Zatekao ju je gol u rukama drugog, i tad je sunce nestalo s njegovog neba.

„Nije mi sve baš jasno“, reče mi Igrejn jednog dana pred kraj leta.

„Šta to, draga gospo?“, pitao sam.

„Artur je voleo Ginevru, je li tako?“

„Jeste.“

„Pa zašto nije mogao da joj oprosti? Ja sam Brokvelu oprostila zbog Nvajle.“ Nvajla je bila Brokvelova ljubavnica, ali je zaradila bolest kože koja joj je satrla lepotu. Sumnjam, mada nikad nisam pitao, da se Igrejn poslužila vračanjem da podari boleštinu svojoj suparnici. Moja kraljica možda sebe zove hrišćankom, ali hrišćanstvo nije vera koja nudi utehu osvete svojim poklonicima. Za to se mora ići kod starice koja ume da odabere pravo bilje i izgovori prave bajalice na bledoju mesečini.

„Oprostila si Brokvelu“, složih se, „ali, da li bi on oprostio tebi?“

Stresla se. „Naravno da ne bi! Živu bi me spalio, ali takav je zakon.“

„Artur je mogao da spali Ginevru“, rekoh, „i mnogo njih ga je savetovao da to učini, ali voleo ju je, voleo ju je jako, i zato je nije mogao ni ubiti niti joj oprostiti. Bar ne u prvo vreme.“

„Onda je bio budala!“, kaza Igrejn. Vrlo je mlada i ima to veličanstveno samopouzdanje mladosti.

„Bio je veoma ponosit“, rekoh. Možda je to i pravilo Artura budalom, ali ništa više nego nas ostale. Zastao sam, zamišljen. „Želeo je mnogo toga“, nastavih. „Želeo je slobodnu Britaniju i Sase poražene, ali je u duši uvek priželjkivao potvrdu od Ginevre da je dobar čovek. Kad je legla s Lancelotom, Artur je to uzeo kao dokaz da je manje muškarac nego što bi trebalo. Nije to bilo tačno, dabome, ali ga je povredilo. Kako ga je samo povredilo... Nikad nisam video čoveka da toliko pati. Rastrgla mu je srce.“

„Pa ju je zatočio?“, upita me Igrejn.

„Zatočio ju je.“ Prisetih se kako sam morao da odvedem Ginevru u hram svetog Trna u Ajnis Vidrinu, gde joj je Arturova sestra Morgana postala tamničar. Nikad nije bilo naklonosti između Ginevre i Morgane. Jedna je bila paganka, druga hrišćanka, i onog dana kad sam zatvorio Ginevru iza palisada svetilišta, imao sam jednu od retkih prilika da je vidim uplakanu. „Ostaće tamo“, kazao je Artur, „do dana svoje smrti.“

„Muškarci su lude“, objavi Igrejn, pa me pogleda iskosa. „Jesi li ti ikad prevario Keinvin?“

„Ne“, odgovorio sam i to je istina.

„Jesi li ikad poželeo?“

„O, da. Požuda ne nestaje kad sreća dođe, gospo. Osim toga, koja je svrha vernosti ako nikad nisi ni bio na iskušenju?“

„Misliš da vernost ima svrhu?“, pitala je i ja se zapitah koji joj je mladi, lepi ratnik u prestonici njenog muža zapao za oko. Zasad ju je trudnoća čuvala od svake budalaštine, ali plašio sam se šta može da se desi posle. Možda ništa.

Nasmešio sam se. „Tražimo vernost od svojih ljubavnika, gospo, pa zar nije očito da je i oni traže od nas? Vernost je dar koji poklanjamo onima koje volimo. Artur je to dao Ginevri, ali nije mogla da mu uzvrati. Želela je nešto drugo?“

„Šta?“

„Slavu, kojoj je on uvek bio nesklon. Imao ju je, ali nikad se njome nije naslađivao. A ona je htela pratnju od hiljadu konjanika, raskošne barjake nad sobom, celu Britaniju pod svojim nogama. A on je samo želeo pravdu i dobru žetvu.“

„I slobodnu Britaniju i poražene Saksone“, podseti me Igrejn suvo.

„I to“, prihvatio sam. „I želeo je još nešto. Iznad svega drugog.“ Osmehnuo sam se tom sećanju i pomislio da je, od svih Arturovih stremljenja, to poslednje bilo najteže postići. Nas nekoliko koji smo bili njegovi prijatelji nikad nismo poverovali da on to stvarno želi.

„Nastavi“, podstače me Igrejn, posumnjavši da me je uhvatio dremež.

„Hteo je samo komad zemlje“, rekoh, „kuću, nešto stoke i vlastitu kovačnicu. Hteo je da bude običan. Hteo je da drugi čuvaju Britaniju dok on traži sreću.“

„I nikad je nije našao?“, pitala je Igrejn.

„Jeste“, uveravao sam je, ali ne tog leta posle Lanselotovog ustanka. Beše to krvavo leto, doba odmazde, kad je Artur zatro svaki trag nepokornosti u Dumnoniji.

Lanselot je utekao na jug u svoj Belg. Artur bi ga rado gonio, ali Saksoni pod Serdikom behu veća pretnja. Pre nego što je buna ugušena, stigli su sve do Korinijuma i možda bi i preoteli grad da bogovi nisu poslali kugu da osakati njihovu vojsku. Ljudi su neprekidno praznili creva, povraćali krv. Oslabili su toliko da ih noge nisu držale, i baš dok je pošast najžešće divljala, Artur ih je udario svim silama. Serdik je pokušao da okupi svoje ljude, ali Sasi behu uvereni da su ih bogovi napustili, te pobegoše. „Vratiće se oni“, reče mi Artur dok smo stajali među krvavim ostacima Serdikove zaštitnice. „Sledećeg proleća eto ih natrag.“ Obrisao je sečivo Ekskalibura o svoj okrvavljeni plašt i vratio ga u korice. Dotad je već pustio bradu i ona beše seda. Činila je da izgleda starije, mnogo starije, dok mu je bol od Ginevrine izdaje ispio lice; ljudima koji ga nisu videli pre tog leta činio se strašnim, a sam se nije trudio da ostavi drugačiji utisak. Uvek je bio strpljiv čovek, ali sad mu je gnev vrio tik ispod kože i mogao je da pokulja na najmanji povod.

Beše to krvavo leto, doba odmazde, a Ginevrin usud ju je odveo iza zamandaljenih vratnica Morganinog hrama. Arturova presuda beše da je sahrani živu i stražarima je naredio da je drže tamo zauvek. Ginevra, princeza Henis

Vajrena, nestala je s lica zemlje.

* * *

„Ne budi glupav, Derfele“, skresa mi Merlin u lice sedmicu kasnije, „izaći će ona odatle za dve godine! Za jednu, verovatno. Da je Artur želeo da nestane iz njegovog života, bacio bi je u plamen, što je i trebalo da uradi. Ništa ne popravlja žensko ponašanje kao dobro spaljivanje, ali nema vajde da to pričamo Arturu. Maloumnik je zaljubljen u nju! A on jeste maloumnik. Pomisli samo! Lanselot je živ, Mordred je živ, Serdik je živ i Ginevra je živa! Ako čovek želi da živi zauvek u ovom svetu, najbolje mu je da postane Arturov neprijatelj. Ja sam onoliko dobro koliko može da se очekuje, hvala što si pitao.“

„Pitao sam te malopre“, kazao sam strpljivo, „nisi primetio.“

„Moj sluh, Derfele. Gotovo da ga nema.“ Lupio se preko uha. „Gluv sam ko čabar. Starost, Derfele, glupa starost. Primetno propadam.“

Ništa slično nije bilo na delu. Sad je izgledao bolje nego zadugo pre toga, a sluh mu je, siguran sam, bio valjan kao i vid - uprkos dobu od osamdeset i više godina, video je kao soko. Merlin nije propadao, pre se činilo da puca od nove snage, koju su mu doneli Dragulji Britanije. Tih trinaest dragocenosti behu stare, stare kao Britanija; stolećima se nije znalo gde su, ali Merlin je naposletku uspeo da ih pronađe. Dragulji su imali moć da prizovu drevne bogove natrag u Britaniju, moć koja nikad nije iskušana, ali sada, u godini meteža i prevrata u Dumnoniji, Merlin se spremao da pomoću njih prizove silnu magiju.

Tražio sam Merlina onog dana kad sam Ginevru odveo u Ajnis Vidrin. Žestoko je pljuštala kiša i ja sam se ispeo na Hrid, s nadom da će tamo naći Merlinu; ali vrh brda beše pust i tužan. Merlin je nekad na Hridi imao velik dvor s kulom snova, ali sve to je spaljeno. Stajao sam među ruševinama, užasno potišten. Artur, moj prijatelj, bio je slomljen. Keinvin, moja žena, bila je daleko u Povisu. Moje dve kćeri Morvena i Seren bile su s Keinvin, a najmlađa, Dajan, otišla je u Zemlju seni pod mačem Lanselotovog sledbenika. Neki prijatelji behu mrtvi, drugi daleko. Saksoni su se spremali za rat s nama u novoj godini, dom mi beše u pepelu, a život potpuno crn. Možda me je to zarazila Ginevrina tuga, ali tog jutra, na kišom ispranom bregu u Ajnis Vidrinu, osećao sam se usamljeno više nego ikad u životu; klekoh u blato izmešano s pepelom dvora i pomolih se Belu. Molio sam božanstvo da nas sačuva i, poput deteta, tražio sam od Bela znak da bogovi mare za nas.

Znak je došao nedelju dana potom. Artur beše odjahao na istok da zapodeva čarke sa Saksonima na granici, a ja sam ostao u Kaer Kadarnu da sačekam Keinvin i kćeri kad budu došle kući. Te nedelje Merlin i njegova družbenica Nirnju otišli su do velike prazne palate u obližnjem Lindinisu. Nekad sam živeo tamo, kao staratelj našeg kralja Mordreda, ali kad je on stasao, palata je predata biskupu Sensamu, da služi kao samostan. Sensamovi monasi sad su bili isterani, prognani iz velikih rimske dvorana kopljima osvetoljubivih vojnika. Velika palata zvrjala je prazna.

Meštani su nam kazali da je druid u palati. Ispredali su priče o priviđenjima, o prekrasnim znamenjima i bogovima što hode po noći, te sam odjahao dole do palate. Nisam otkrio ni traga od Merlina. Dve ili tri stotine ljudi utaborilo se pred kapijom palate i uzbudjeno prepričavalo vesti o noćnim prikazama; čuvši to, srce mi je zastalo. Dumnonija je upravo podnela mahniti hrišćanski ustanak, podgrevan istim takvim ludačkim sujeverjem, i činilo se da će pagani dati dostojan odgovor pomami hrišćana. Gurnuo sam vratnice kapije, prešao veliko dvorište i tumarao praznim odajama palate u Lindinisu. Dozivao sam Merlina po imenu, ali odgovora nije bilo. U kuhinji sam zatekao toplo ognjište, video da je jedna odaja nedavno pometena, ali ne beše ničeg živog do miševa i pacova.

Pa ipak se celog dana sve brojnija svetina okupljala u Lindinisu. Dolazili su iz svih krajeva Dumnonije i jadna nada videla se na svakom licu. Doveli su sakate i bolesne, strpljivo sačekavši do sumraka kad se kapija otvorila i oni su hodali, čopali, puzili, ili ih je već neko uneo u prednje dvorište palate. Mogao sam se zakleti da u velikom zdanju nije bilo nikoga, ali neko jeste raskrilio vratnice i upalio velike baklje koje su osvetljavale arkade dvorišta.

Pridružih se rulji koja se gomilala u dvorištu. Pratio me je Ajsa, moj zamenik u starešinstvu, i nas dvojica smo stajali umotani u duge tamne ogrtače pokraj kapije. Procenio sam da rulju čini narod sa sela. Behu bedno odeveni, s mrkim zgrčenim licima ljudi koji se upinju da iz tla iščupaju svoj gorak hleb, pa ipak ta lica behu puna nade pri blistavoj svetlosti buktinja. Artur bi bio zgrožen, jer mu uvek beše mrsko da vidi kako izmučenim ljudima nadu daju natprirodne sile, ali kako je samo ovoj svetini nada bila potrebna! Zene su dizale uvis bolesnu odojčad ili obogaljenu decu gurala napred, i svi su željno upijali čudesne priče o Merlinovim prikazama. Beše to treća noć čuda i sada je toliko naroda želeslo da im bude svedok da nisu svi mogli da se naguraju u dvorište. Neki su se nasadili na zid iza mene, ostali su zatisnuli ulaz, ali niko se nije uspuzao na arkade koje su pružale duž tri strane dvorišta. Te natkrivene staze sa stubovima čuvala su četiri kopljaniča, dugim oružjem odbijajući rulju. Ti ratnici behu Crnoštiti, irski kopljaniči iz Demetije, kraljevstva Oengusa Mekajrema. Pitao sam se šta traže tako daleko od doma.

Poslednje svetlo dana zgaslo je na nebu i ljljci zalepršaše nad bakljama dok se rulja smeštala na kamene ploče i sa iščekivanjem zurila u glavna vrata palate, postavljena baš naspram kapije. S vremena na vreme neka žena bi zakukala naglas. Deca su plakala; učutkivali su ih. Četiri kopljanika čučala su na uglovima arkada.

Čekali smo. Činilo mi se da to traje satima i misli su mi lutale ka Keinvini i mojoj mrtvoj kćeri Dajan, kad se najednom začu strahovit zvezek gvožđa u palati, kao da je neko kopljem tresnuo po kazanu. Gomila ostade bez daha, neke žene se digoše i stadoše da se njisu u svetlosti baklji. Mahale su rukama i zazivale bogove, ali priviđenja ne beše i velika vrata palate ostaše zamandaljena. Dotakao sam gvožđe na balčaku Hajvelbana i umirih se osetivši mač. Rulja beše na ivici bezumlja i to mi je donelo nespokoj, ali ne toliko kao same okolnosti pod kojima se odigravala ova predstava. Nikad dosad Merlinu nije trebalo gledalište za rituale. U stvari, prezirao je druide koji su okupljali rulju. „Svaki šarlatan može da zadivi budale“, voleo je da kaže, ali ovde, noćas, činilo se da je on taj koji ostavlja utisak na bezumnike. Držao je svetinu na ivici ludila, nagonio je da se talasa i zapeva, i kad se opet začu žestok tresak gvožđa, svi se digoše na noge i povikaše Merlinovo ime.

Onda se vrata palate naglo otvorile i rulja se, malo po malo, utiša.

Na nekoliko trenutaka dovratak ne beše ništa do crna praznina, a onda mlad ratnik pod punom bojnom spremom kroči iz tmine i zastade na najvišem stepeniku arkade.

Ne beše ničeg volšebnog u vezi s njim, osim što je bio divan. Nema druge reči koja bi ga opisala. U svetu krivih udova, kljastih nogu, gušavih vratova, izrovašenih lica i iznurenih duša, taj ratnik beše divan. Visok, vitak i zlatokos, ozbiljnog lica koje se moglo nazvati samo prijatnim, čak nežnim. Oči mu behu zaprepašćujuće plave. Nije imao kalpak, pa mu je kosa, duga kao u devojke, padala niže ramena. Nosio je svetlucavi beli napršnjak, bele grivne na rukama i bele kanije za mač. Sva ta sprema izgledala je skupoceno i pitao sam se ko je on. Mislio sam da poznajem većinu ratnika Britanije - bar sve one koji su mogli sebi priuštiti oklop kakav je nosio ovaj mladi čovek - ali on je za mene bio stranac. Nasmešio se svetini, pa podigao obe ruke i pokazao im da se spuste na kolena.

Ajsa i ja ostadosmo na nogama. Možda to beše naša ratnička nadmenost, ili smo ipak samo želeti priliku da vidimo preko glava gomile.

Dugokosi ratnik nije progovarao, ali kad su se posmatrači našli na kolenima, osmehnu se u znak zahvalnosti i krete da gasi baklje duž arkade, svaku skidajući s držača i uranjajući je u pripremljenu burad s vodom. Bila je to, sinu mi, pažljivo uvežbana predstava. Dvorište je postajalo sve mračnije i mračnije, sve dok jedino preostalo svetlo nisu davale dve buktinje uglavljenе kraj velikih vrata palate. Mesečine jedva da je bilo i noć beše jezivo crna.

Beli ratnik stade između poslednje dve baklje. „Deco Britanije“, reče, a glas mu se podudarao s lepotom, blag i pun topiline. „Molite se svojim bogovima! Iza ovih zidova su Dragulji Britanije i uskoro, veoma brzo, njihova moć biće oslobođena. Sada, da biste osetili njihovu snagu, pozvaćemo bogove da nam se obrate.“ S tim rečima on utrnu preostalo svetlo i dvorište najednom prekri tama.

Ništa se nije dogodilo. Rulja je žamorila, dozivala Bela i Gofanona i Don da pokažu svoju moć. Naježio sam se i stegao balčak Hajvelbana. Jesu li bogovi kružili oko nas?

Pogledah naviše u trun zvezdanog sjaja koji je poderao oblake i zamislih velike bogove kako lebde visoko u vazduhu, a onda Ajsa zadrža dah i ja spustih pogled sa zvezda.

Zagrcnuo sam se i sam.

Devojka, tek dete na pragu ženstvenosti, ukazala se u mraku. Beše to nežna curica, prekrasna u svojoj mladosti, ljupka u svojoj lepoti, i gola kao novorođenče. Bila je tanana, malih uzdignutih grudi i dugih butina; u jednoj ruci je nosila buketić ljiljana, u drugoj mač vitkog sečiva.

A ja sam samo blenuo. U tmini, pretećoj tmini koja je polegla po nama kad su buktinje zgasle, devojka je blistala. Zaista je blistala. Oko nje je treperilo belo svetlo. Ne beše to jak sjaj koji zaslepljuje, samo je bio tu, kao da joj je zvezdana prašina utrljana u belu kožu. Beše to rasuto, prašinasto zračenje koje joj je dotalo telo, noge, ruke i kosu, ali ne i lice. Ljiljani su svetlucali, zraci su se prelamali na dugoj tankoj oštici njenog mača.

Blistava devojka pođe arkadom. Kao da je bila nesvesna rulje, koja je pružala ka njoj sparušene udove i bolesnu decu. Nije marila za njih, samo je hodala lakim, mekim koracima duž arkade, neosvetljenog lica oborenog ka kamenim pločama. Koraci joj behu poput pera. Kao da se povukla u sebe, izgubljena u vlastitom snu, ljudi su kukali i vapili za njom, ali ih nije ni pogledala. Samo je hodala dalje i čudnovato svetlo bleskalo je na njenom telu, rukama i nogama i dugoj crnoj kosi koja joj je prikrivala lice, tamnu masku naspram tog avetinjskog sjaja; nekako, nagonski možda, osetio sam da joj lice mora biti predivno. Došla je u blizinu mesta na kom smo Ajsa i ja stajali, i tu je nenadano podigla tu ahatno crnu senku od lica i zagledala se u našem pravcu. Namirisah nešto što me je podsetilo na more i onda, iznenada kao što se i pojavila, nestala je u dovratku i rulja uzdahnu.

„Šta to bi?”, prošapta Ajsa.

„Ne znam”, odgovorio sam. Bio sam preplašen. Nije to bilo ludilo, već nešto stvarno, što sam video svojim očima. Samo šta? Boginja? Ali zašto sam osetio miris mora? „Možda je to jedan od Manavidanovih duhova”, rekoh Ajsi. Manavidan je bio bog mora, i svakako bi njegove nimfe širile taj slani vonj oko sebe.

Dugo smo čekali na sledeću prikazu i kad je došla, bila je mnogo manje zadivljujuća od blistave morske nimfe. Obličje se ukazalo na krovu palate, crna prilika koja se polako izbistrila, i videsmo da je to oklopljen ratnik, ogrnut plaštom i pod čudovišnim kalpacom s rogovima velikog jelena. Čovek jedva da se nazirao u tami, ali kad oblak skliznu s meseca, videsmo šta je on i gomila zastenja dok je stajao nad nama raširenih ruku i lica skrivenog vizirom огромнog kalpaka. Nosio je mač i koplje. Stajao je tu na trenutak, pa je i on isčezao, mada bih se zakleo da sam čuo crep kako otpada dok je nestajao.

Onda, odmah pošto on ode, naga devojka se opet pojavila, samo što se ovog puta naizgled samo stvorila na gornjem stepeniku arkade. U jednom momentu vladala je tmina, a onda je njen vitko svetlucavo telo stajao tamo, mirno, uspravno i blistavo. Još jednom joj je lice bilo u senci i podsećalo na mračnu masku obrubljenu blistavom kosom. Stajala je nepomično nekoliko časaka, pa počela lagano da pleše, nežno spuštajući nožne prste u zamršenom spletu koraka koji su se ukrstali nad jednom istom tačkom arkade. Zurila je naniže dok je plesala. Činilo mi se da joj je koža premazana tim titravim nezemaljskim sjajem, jer je na nekim mestima bila svetlica nego na drugim, ali to svakako nije bilo delo čoveka. Ajsa i ja sad smo bili na kolenima, jer to je morao biti znak bogova. Beše to svetlo u tami, lepota među ruševinama. Nimfa je igrala, svetlost njenog tela polako je bledela sve dalje i dalje i onda, kad je postala samo trag bleštave lepote u senci arkade, stala je i raširila ruke i noge, izazivački se okrenuvši nama. Onda je nestala.

Trenutak potom dve razgorele baklje behu iznete iz palate. Rulja je sad urlala, zazivajući bogove i tražeći da im se pokaže Merlin, i on se naposletku pojavi na ulazu u palatu. Beli ratnik nosio je jednu buktinju, jednooka Nimju drugu.

Merlin priđe vrhu stepeništa i tu zastade onako visok, u dugoj beloj odori. Pustio je da rulja i dalje doziva. Siva brada, koja mu se spuštala gotovo do struka, beše upletena u kike omotane crnim trakama, baš kao što mu duga bela kosa beše spletena i uvezana. Nosio je svoj crni štap i, posle nekog vremena, podiže ga dajući znak gomili da treba da učuti. „Da li vam se išta ukazalo?“, upita uznemireno.

„Da! Da!“, odvrati svetina i na Merlinovo staro, mudro, zlobno lice navuče se izraz zadovoljstva i iznenadenja, kao da pojma nije imao šta se moglo desiti u dvorištu.

Nasmešio se, pa se makao u stranu i mahnuo nekome slobodnom rukom. Dvoje male dece, dečak i devojčica, dodoše iz palate noseći Kazan od Klidno Eidina. Većina Dragulja Britanije behu mali predmeti, čak sasvim prosti, ali Kazan je bio pravi Dragulj, s najvećom moći od svih trinaest. Beše to velika srebrna zdela sa zlatnim prikazima ratnika i zverinja. Dva deteta borila su se s velikom težinom Kazana, ali uspeše da ga dovuku do druida. „Imam Dragulje Britanije!“, objavi Merlin i rulja uzdahnu u odgovor. „Uskoro, vrlo uskoro“, nastavi on, „moć Dragulja biće oslobođena! Britanija će biti vraćena na staro. Naši dušmani biće skršeni!“ Zastao je dok su usklici odzvanjali dvorištem. „Večeras ste videli moć bogova, ali to nije ništa, samo beznačajna stvar. Uskoro će je sva Britanija videti, ali ako želite da prizovem bogove, treba mi vaša pomoć.“

Gomila zaurla obećavajući da će je pružiti i Merlin je sijao od odobravanja. Taj dobroćudni osmejak učini me sumnjičavim. Deo mene osećao je da se on igra s tim narodom, ali čak ni Merlin, rekoh sebi, ne može učiniti da devojka svetli u mraku. Video sam je i tako kako želeo da verujem, a sećanje na to gipko, bleštavo telo uverilo me je da nas bogovi nisu napustili.

„Morate doći na Mai Dun!“, kaza Merlin strogo. „Moraju doći svi koji su sposobni, i morate poneti hranu. Ko ima oružje, neka ga ponese. Na Mai Dunu ćemo delati, i biće to dug i težak posao, ali na Samajn, kad mrtvi hodaju, zajedno ćemo prizvati bogove. Vi i ja!“ Zastao je i uperio vrh štapa u okupljene. Crna motka je podrhtavala, kao da traži nekoga u gomili, pa se primirila pronašavši mene. „Gospodaru Derfele Kadarne!“, pozva Merlin.

„Gospodaru?“, odazvah se, posramljen što me izdvaja iz svetine.

„Ti ćeš ostati, Derfele. Ostali mogu da idu. Idite kućama, jer bogovi više neće dolaziti do Samajske noći. Idite kućama, postarajte se za polja, pa dođite na Mai Dun. Ponesite sekire, ponesite hranu, i budite spremni da vidite bogove u njihovoj slavi! Idite, sada! Idite!“

Rulja se poslušno osula. Mnogi su zastajali da dotaknu moj ogrtač, jer ja sam bio jedan od ratnika koji su doneli Kazan od Klidno Eidina iz skrovišta na Ajnis Monu; to me je činilo herojem, bar među paganim. Dodirivali su i Ajsu, jer i on beše Ratnik Kazana, ali kad se narod razišao, on je čekao kraj kapije dok sam ja otišao Merlinu. Pozdravio sam ga, ali on odmahnu na moje raspitivanje o njegovom zdravlju i upita da li sam uživao u čudnim dešavanjima te večeri.

„Šta je to bilo?“, pitao sam.

„Šta je bilo šta?“, odvrati on pitanjem, izigravajući nevinušće.

„Devojka u mraku“, rekoh.

Razrogači oči, praveći se da je zaprepašćen. „Opet je dolazila, je li? Veoma zanimljivo! Je li to bila ona s krilima ili ona koja sija? Blistava devojka! Pojma nemam ko je ona, Derfele. Ne mogu rešiti sve zagonetke ovog sveta. Previše si vremena proveo s Arturom i, poput njega,

veruješ da sve mora imati neko opipljivo objašnjenje, ali avaj, bogovi retko izaberu da budu jasni. Bi li bio koristan i uneo Kazan unutra?"

Podigao sam veliki Kazan i uneo ga među stubove u predvorju palate. Kad sam bio tu ranije tog dana odaja je bila prazna, ali sad je tu bio divan, nizak sto i četiri gvozdena postolja na kojima su stajale uljane svetiljke. Mladi lepi ratnik duge kose, u belom oklopu, smešio se s divana dok je Nimju, odevena u otrcanu crnu odoru, prinosa zapaljeni žižak fitiljima uljanica. „Ova odaja je bila prazna danas popodne“, prebacih.

„Mora da je tebi tako izgledalo“, reče Merlin vedro, „ali možda smo samo odlučili da se ne pokažemo. Jesi li upoznao princa Gavejna?“ Pokazao je mladića koji ustade i nakloni mi se umesto pozdrava. „Gavejn je sin kralja Budika od Broselijanda“, predstavi Merlin princa, „tako da Arturu dođe nećak.“

„Gospodaru prinče“, pozdravih Gavejna. Čuo sam za njega, ali ga ranije nisam susretao. Broselijand je bila britska kraljevina preko mora u Armorici i od nekog vremena, kad su se Franci obrusili na njene granice, posetioci iz tog kraljevstva bili su retki.

„Čast mi je što vas srećem, gospodaru Derfele“, uglađeno reče Gavejn. „Vaša slava je otišla daleko od Britanije.“

„Ne budi smešan, Gavejne“, odreza Merlin. „Derfelova slava nije otišla nikuda, osim možda u njegovu glavudžu.“

„Gavejn je tu da mi pomogne“, pojasni mi on.

„Kako?“, upitah.

„On štiti Dragulje, dabome. On je opasan kopljanik, ili su mi bar tako kazali. Je li to istina, Gavejne? Jesi li opasan?“

Gavejn se samo smešio. Nije izgledao naročito opasno, jer još je bio vrlo mlad, možda samo petnaest ili šesnaest leta, i još nije morao da se brije. Duga svetla kosa davala je njegovom licu devojački izgled, dok je njegov beli oklop, za koji sam maločas pomislio da je veoma skupocen, bio samo obična gvozdena sprema premazana slojem kreča. Da ne beše njegovog samopouzdanja i neporecive lepote, služio bi za podsmeh.

„Pa, šta si radio otkako smo se poslednji put sreli?“, pitao me je Merlin i tad sam mu ispričao za Ginevru, a on se narugao mom uverenju da je zasuđnjena za ceo život. „Artur je malouman“, uporno je ponavljaо. „Ginevra možda i jeste oštromorna, ali nije mu potrebna. Treba mu neka priprosta i tupava, da mu greje postelju dok on brine o Saksonima.“ Seo je na divan i nasmešio se kad mu dva mala deteta koja su nosila Kazan prineše zdelu hleba i sira i čuturicu medovine. „Večera!“, obradova se on. „Pridruži mi se, Derfele, jer želimo da govorimo s tobom. Sedi! Videćeš da je pod prilično udoban. Sedi pored Nimju.“

Seo sam. Nimju sve vreme nije obraćala pažnju na mene. Duplja izgubljenog oka, koje joj je iz glave iskopao jedan kralj, beše pokrivena povezom. Kosa, potkresana sasvim kratko preno što smo pošli na jug do Ginevrine palate kraj mora, sada je narasla, ali ne dovoljno da bi joj oduzela izgled momčića. Delovala je ljutito, ali Nimju je večito tako izgledala. Život je posvetila samo jednom cilju, potrazi za bogovima, i prezirala je sve što bi je odvlačilo od traganja; možda je mislila da su Merlinove podsmešljive šale zaludno trošenje vremena. Ona i ja odrasli smo zajedno i u godinama od detinjstva naovamo više od jednom sam joj sačuvao život, hranio je i odevao, pa ipak se prema meni ophodila kao da sam budala.

„Ko vlada Britanijom?“, pitala me je najednom.

„Pogrešno pitanje!“, brecnu se Merlin na nju s neočekivanom žestinom. „Pogrešno pitanje!“

„Dakle?”, obraćala se meni, ne mareći za Merlinov bes.

„Niko ne vlada Britanijom”, rekoh.

„Pravi odgovor”, kaza Merlin osvetoljubivo. Njegova zlovolja uznemirila je Gavejna, koji je stajao iza Merlinovog divana i bojažljivo posmatrao Nimju. Bio je u strahu od nje, ali ne mogu ga kriviti zbog toga. Nimju je plašila većinu ljudi.

„Onda, ko vlada Dumnonijom?”, upita.

„Artur”, odgovorio sam.

Nimju uputi Merlinu trijumfalni pogled, ali druid samo odmahnu glavom. „Izraz je rex”, kaza, „rex, i da ijedno od vas iole poznaje latinski znali biste da rex znači kralj, ne car. Reč za cara je imperator. Treba li da sve dovedemo u pitanje zato što ste neuki?”

„Artur vlada Dumnonijom”, nije popuštala Nimju.

Merlin pređe preko njenih reči. „Ko je kralj ove zemlje?”, obrati se meni.

„Mordred, naravno.”

„Naravno”, ponovi on. „Mordred!” Pljunu ka Nimju. „Mordred!”

Ona se okreće u stranu kao da joj dosađuje. Bio sam izgubljen, ne razumevajući ni najmanje oko čega se svađaju, a nisam imao priliku ni da pitam jer deca dođe kroz zavesom zastrta vrata da donesu još hleba i sira. Dok su spuštala zdele na pod, uhvatih slabašni vonj mora, dašak mirisa soli i morske trave koji je odavalio nago priviđenje, ali onda deca nestane iza zastora i miris iščile za njima.

„Elem”, nastavi Merlin razgovor sa mnom, sa zadovoljnim držanjem čoveka koji je pobedio u raspravi, „ima li Mordred dece?”

„Nekolicinu, verovatno”, odgovorio sam. „Oduvek je silovao devojke.”

„Kao svi kraljevi”, reče Merlin nehajno, „a i prinčevi. Da li ti siluješ cure, Gavejne?”

„Ne, gospodaru.” Gavejna kao da je zaprepastilo pitanje.

„Mordred je večito bio napasnik”, kaza Merlin. „Povukao je na oca i dedu u tome, mada moram reći da su obojica bili kudikamo nežniji od mladog Mordreda. Uter, recimo, nikad nije mogao odoleti lepom licu. Niti ružnom, ako bi mu došlo. Artur, opet, nikad nijednu nije silovao. U tome je sličan tebi, Gavejne.”

„Veoma mi je drago da to čujem”, reče Gavejn i Merlin zakoluta očima glumeći razdraženost.

„I šta će Artur učiniti s Mordredom?”, zahtevaо je druid da mu kažem.

„Zatočiće ga ovde, gospodaru”, rekoh, pokretom ruke obuhvativši palatu.

„Zatočenik!” Merlin kao da se zabavljao. „Ginevra zatvorena, biskup Sensam zaključan, ako život nastavi ovim tokom svi oko Artura pašće u ropstvo! Svi ćemo biti na vodi i buđavom hlebu. Kakva budalina, taj Artur! Mordredu je trebalo da prospere mozak.” Mordred je bio dete kad je nasledio kraljevstvo i Arturu je dopala kraljevska moć dok je dečak rastao; kad je stasao Artur mu je prepustio vladavinu, odan reči koju je dao Kralju kraljeva Uteru. Mordred je zloupotrebio moć, čak snovao Arturovu smrt, i ta je zavera ohrabrilna i podstakla Sensama i Lancelota na ustanak. Mordred je sad trebalo da bude zatočen, mada je Artur rešio da zakoniti kralj

Dumnonije, u kom je tekla krv bogova, treba da ima sve počasti čak iako mu je moć uskraćena. Biće pod stražom u raskošnoj palati, sa svim blagodetima koje mu duša ište, ali sprečen da čini nepodopštine. „Dakle, ti misliš”, upita me Merlin, „da Mordred ima štence?”

„Na desetine, pomislio bih.”

„Kad bi umeo da misliš”, odbrusi Merlin. „Daj mi ime, Derfele! Daj mi ime!”

Razmislio sam na trenutak. Mogao sam bolje nego većina ljudi da sagledam Mordredove grehe, jer sam mu u detinjstvu bio staratelj, što beše zadatak koji sam obavljao loše i preko volje, ujedno. Nikad nisam uspeo da mu budem otac, a mada je moja Keinvin pokušavala da mu bude majka, i ona je omanula i iskvareno derište je odraslo mrzovoljno i opako. „Imali smo ovde jednu sluškinju“, rekoh, „koja mu je zadugo pravila društvo.“

„Ime?“, zatraži Merlin ustima punim sira.

„Kajvalog.“

„Kajvalog!“ Kao da ga je ime razveselilo. „I kažeš da je napravio dete toj Kajvalog?“

„Dečaka“, kazao sam, „ako je njegov, a biće da jeste.“

„A ta Kajvalog“, upita on, mašući nožem, „gde bi mogla biti?“

„Verovatno vrlo blizu“, odgovorio sam. „Nije se odselila s nama u Ermidov dvor i Keinvin je nagađala da joj je Mordred dao novac.“

„Znači, bio joj je naklonjen?“

„Mislim da jeste, da.“

„Kako je dobro znati da ima nečeg dobrog u tom groznom momku. Kajvalog, a? Možeš li je naći, Gavejne?“

„Pokušaću, gospodaru“, reče Gavejn usrdno.

„Nemoj samo da pokušavaš, ima da uspeš!“, odreza Merlin. „Kako izgleda, Derfele, ta sa zanimljivim imenom, ta Kajvalog?“

„Niska“, rekoh, „debeljuškasta, crnokosa.“

„Dosad smo uspeli da svedemo potragu na svaku devojku u Britaniji, mlađu od dvadeset godina. Možeš li biti određeniji? Koliko dete može da ima godina?“

„Šest“, rekoh, „i ako se dobro sećam, ima crvenkastu kosu.“

„A devojka?“

Odmahnuh glavom. „Sasvim prijatna, ali ne zaista upečatljiva.“

„Sve devojke su upečatljive“, kaza Merlin uzvišeno, „posebno ako se zovu Kajvalog. Nađi je, Gavejne.“

„Zašto želiš da je nađeš?“, pitao sam.

„Turam li ja nos u tvoja posla?“, upita Merlin. „Dolazim li da ti postavljam glupa pitanja o kopljima i štitovima? Da li ti većito dosađujem maloumnim propitivanjem o načinu na koji deliš pravdu? Brinem li o tvojim usevima? Ukratko, da li od sebe stvaram nevolju koja ti zagorčava život, Derfele?“

„Ne, gospodaru.“

„Pa molim te, nemoj biti tako ljubopitljiv kad je moj život po sredi. Nije dato rovcu da razume let orla. Uzmi malo sira, Derfele.“

Nimju je odbila da jede. Razmišljala je, razjarena načinom na koji je Merlin odbacio njenu upadicu da je Artur istinski vladalac Dumnonije. Merlin joj nije poklanjao pažnju, skloniji da podbada Gavejna. Nije više pominjao Mordreda, niti je otkrio šta namerava da radi na Mai Dunu, mada je naposletku govorio o Draguljima, dok me je pratio ka kapiji palate gde je čekao Ajsa. Druidov crni štap čukao je po kamenim pločama dok smo išli kroz dvorište u kome je svetina čekala da prikaze dođu i odu. „Treba mi naroda, vidiš“, reče Merlin, „jer ako mislimo da prizovemo bogove treba svršiti veliki posao, što Nimju i ja samo nikako ne bismo mogli. Treba nam stotinu ljudi, možda i više!“

„Za šta?“

„Videćeš, videćeš. Da li ti se dopada Gavejn?“

„Izgleda revnosno.“

„O, revnosan je i te kako, ali je li to vredno divljenja? I psi su revnosni. Podseća me na Artura kad je bio mlad. Sva ta žudnja za dobrom delima.“ Nasmejao se.

„Gospodaru“, rekoh, tražeći da me primiri, „šta će se desiti na Mai Dunu?“

„Prizvaćemo bogove, dabome. Nije to jednostavan posao i samo se molim da će ga obaviti kako treba. Plašim se, naravno, da neće uspeti. Nimju, kako si mogao da primetiš, veruje da sve radim načisto pogrešno, ali već čemo videti, već čemo videti.“ Prešao je korak-dva u tišini. „Ali ako budemo radili kako valja, Derfele, ako nam uspe, kakvom čemo prizoru prisustvovati! Manavidan koji stupa iz mora, sav mokar i veličanstven. Taranis cepa nebo munjama, Bel prosipa vatru s neba, Don razdvaja oblake onim njenim plamenim kopljem. To bi trebalo da poplaši hrišćane, a?“ Zaplesao je od nepomućenog oduševljenja. „Biskupi će upišati svoje crne odore onda, šta kažeš?“

„Ali ne možeš biti siguran“, i dalje sam uz nemireno tražio da me ubedi.

„Ne budi smešan, Derfele! Zašto uvek tražiš neku izvesnost od mene? Sve što mogu je da izvršim obred i da se nadam da sam ga obavio kako valja! Ali bio si svedok nečega noćas, zar ne? Zar te to nije ubedilo?“

Oklevao sam, pitajući se nisam li bio svedok nekakve varke. Ali koja obmana bi mogla učiniti da devojačka koža svetli u tami? „I hoće li bogovi potući Saksone?“, pitao sam.

„Zato ih i prizivamo, Derfele,“ reče Merlin strpljivo. „Cilj nam je da vratimo onu Britaniju iz starih dana, pre nego što su je zagadili Saksoni i hrišćani.“ Zastao je na kapiji i zagledao se u mračan krajolik. „Kako samo volim Britaniju“, reče glasom koji odjednom postade nejak. „Kako volim ovo ostrvo. To je posebno mesto.“ Položio mi je ruku na rame. „Lanselot ti je spalio kuću. Gde živiš sada?“

„Tek treba da sagradim dom“, rekoh. To neće biti u Ermidovom dvoru, gde je moja mala Dajan umrla.

„Dun Kerik je prazan“, reče Merlin, „i pustiću te da živiš tamo, pod jednim uslovom: kad moj posao bude gotov i bogovi budu s vama, mogu da dođem i umrem u tvojoj kući.“

„Možeš da dođeš i živiš tamo, gospodaru.“

„Da umrem, Derfele, da umrem. Star sam. Imam samo još jedan zadatak, i pokušaću da ga obavim na Mai Dunu.“ Držao mi je ruku na ramenu. „Misliš da ne znam kakvoj se opasnosti izlažem?“

Osetio sam strah kod njega. „Kakvoj opasnosti, gospodaru?“, upitah trapavo.

Negde u tmini huknula je sova i Merlin nakrivi glavu iščekujući da čuje još jedan zov, ali ga nije bilo. „Celog života“, reče posle nekog vremena, „tražio sam način da dovedem bogove natrag u Britaniju, i sad imam sve što mi treba, ali ne znam hoću li uspeti. Ne znam ni da li sam ja čovek koji treba da izvrši obred. Čak ne znam ni da li će poživeti da vidim svoje delo.“ Njegova šaka steže mi rame. „Idi, Derfele“, reče on, „idi. Moram da spavam, jer sutra putujem na jug. Ali dođi u Durnovariju na Samajn. Dođi da vidiš bogove.“

„Biću tamo, gospodaru.“

Nasmešio se i okrenuo. A ja se vratih u Kaer ošamućen, pun nade i opsednut strahovima, pitajući se gde će nas magija odvesti ovog puta, i da li će nas uopšte odvesti nekuda, osim na noge Sasima koji će doći s proleća. Jer ako Merlin ne bude mogao da prizove bogove, Britanija je osuđena.

* * *

Polako, kao uskomešano i zamućeno jezero, Britanija se umirila. Lancelot se zavukao u Ventu, u strahu da će se Artur svetiti. Mordred, naš kralj po pravu, stigao je u Lindinis gde su mu date sve počasti, ali je bio okružen kopljanicima. Ginevra je ostala u Ajnis Vidrinu pod Morganinim tvrdim pogledom, dok je Sensam, Morganin muž, bio zaključen u gostinskim odajama kod Emrajsa, biskupa Durnovarije. Saksoni su se povukli iza svojih granica, ali su posle žetve obe strane divljački pljačkale jedna drugu. Sagramor, Arturov numiđanski vojskovođa, branio je granicu sa Sasima dok je Kilhuk, Arturov rođak i sada opet jedan od njegovih ratnih zapovednika, pazio na među s Lancelotovim Belgom iz tvrđave u Dunumu. Naš saveznik, kralj Kaneglas od Povisa, ostavio je stotinu ratnika pod Arturovim vođstvom, pa se vratio u sopstvenu kraljevinu; na tom putu sreo se sa sestrom, princezom Keinvin, koja je išla natrag u Dumnoniju. Keinvin je bila moja žena, a ja njen čovek, mada je položila zakletvu da se nikad neće udavati. Došla je u ranu jesen i dovela naše dve kćeri. Priznajem da nisam bio zaista srećan sve dok se nije vratila. Presreo sam je na drumu južno od Glevuma i dugo je držao u naručju, jer je bilo momenata kad sam mislio da je više neću videti. Bila je lepotica, moja Keinvin, princeza zlatne kose koja je nekad davno bila zaručena s Arturom; kad je on odbacio taj već ugovoren brak da bi uzeo Ginevru, Keinvina ruka bila je obećavana drugim velikim prinčevima, ali nas dvoje smo zajedno pobegli i usuđujem se reći da smo oboje postupili valjano.

Imali smo novi dom u Dun Keriku, koji je ležao blizu Kaer Kadarna, kad se krene putem ka severu. Dun Kerik znači Brdo kraj lepog potoka i naziv beše baš zgodan, jer bilo je to divno mesto; mislio sam da ćemo tu naći sreću. Dvor na vrhu brda sagrađen je od hrastovine i pokriven ražanom slamom, a kraj njega se nizalo tuce pomoćnih zgrada, sve zajedno okruženo natrulom palisadom od debala. Svet koji je živeo u malom selu podno brda verovao je da je dvor posednut, jer je Merlin bio dopustio prastarom druidu Balisu da dočeka smrt na tom mestu; moji kopljani poskidali su sva ptičja gnezda i istrebili gamad, pa izvukli napolje sve Balisove obredne drangulije. Nisam sumnjaо da su seljani, uprkos strahu od starog dvora, već pokupili sve kazane, tronošce i sve drugo što je išta vredelo, pa su nama na raspolaganje ostavljene zmijske košuljice, suve koske i sparušeni leševi ptica, sve umotano u debeo sloj paučine. Mnoge kosti bile su ljudske i bilo ih je na hrpe, pa smo te ostatke pokopali u nadaleko raštrkane rake, kako duše mrtvih ne bi mogle da se sjedine i dođu nam u pohode, da nas vrebaju.

Artur mi je poslao desetine mladića da ih naučim ratničkom zanatu i cele te jeseni učio sam ih štitu i kopiju. Jednom sedmično, više iz dužnosti nego iz htenja, obilazio sam Ginevru u obližnjem Ajnis Vidrinu. Nosio sam joj darove, uglavnom hranu, a kad je zahladnelo, poklonio sam joj veliki ogrtić od medveđeg krvna. S vremenom na vreme sam dovodio i njenog sina, Gvajdira, ali nikad joj nije bilo zaista priyatno u njegovom društvu. Dodijale su joj njegove priče o pecanju u potoku Dun Kerika ili o lovnu u šumama. Ona sama volela je lov, ali joj to zadovoljstvo više nije bilo dopušteno, pa je razonodu nalazila šetajući u krug po dvorištu samostana. Lepota je nije napuštala, čak je tuga njenim očima dala sjaj kog ranije nije bilo, iako nikad nije priznavala kakav je jad mori. Bila je isuviše gorda za tako nešto, ali ja sam video koliko je nesrećna. Morgana joj je zagorčavala život, opsedajući je hrišćanskim pridikama i bez kraja i konca je optužujući da je skerletna kurva vavilonska. Ginevra je sve

strpljivo podnosila i jedina njena pritužba koju sam ikad čuo došla je s rane jeseni, kad su noći postale duže i prvi noćni mrazevi belinom prekrili udoline; tad mi je kazala da se njene odaje drže isuviše hladnim. Artur je to zaustavio, naredivši da Ginevra može spaliti ogreva koliko joj je volja. Voleo ju je još, mada mu je bilo mrsko da od mene čuje njeni ime. Sto se Ginevre tiče, pojma nisam imao koga voli. Uvek je tražila od mene novosti o Arturu, ali Lancelota nije pomenula nijednom.

I sam Artur je bio zatvorenik, sužanj svoje patnje. Njegov dom, ako ga je uopšte imao, beše kraljevski dvorac u Durnovariji, ali više je voleo da obilazi Dumnoniju od tvrđave do tvrđave, spremajući nas za rat protiv Saksona do kog je moralo doći naredne godine. Ako je postojalo mesto gde je provodio više vremena nego drugde, beše to kod nas, u Dun Keriku. Iz našeg dvora navrh brda videli bismo ga gde dolazi, a trenutak docnije zvuk roga bi najavio posetioce, dok bi njegovi konjanici pljuskali preko potoka. Njegov sin Gvajdir jurnuo bi mu nizbrdo u susret i Artur bi se nagao sa Lamri i podigao dečaka u sedlo pre no što bi mamuznuo kobilu da prođe kroz kapiju. Imao je nežnosti za Gvajdira, kao i za svu decu, ali s odraslima se ophodio hladno i uzdržano, Stari Artur, čovek poletan i veseo, beše nestao. Dušu je otvarao jedino Keinvin, i kad god bi došao u Dun Kerik s njom bi pričao satima. Govorili su o Ginevri, o kome bi drugom? „I dalje je voli“, rekla mi je Keinvin.

„Trebalo bi da se oženi ponovo“, kazao sam.

„Kako bi mogao?“, pitala je. „Ne misli ni na koga osim na nju.“

„Šta si mu ti rekla?“

„Da joj oprosti, naravno. Sumnjam da će se Ginevra drugi put poneti onako glupo, a ako je ona ta koja ga čini srećnim, treba da proguta ponos i primi je natrag.“

„Previše je ponosan za to.“

„Očigledno“, reče ona negodujući. Odložila je preslicu i vreteno. „Mislim da mu je možda potrebno da najpre ubije Lancelota. To bi ga razveselilo.“

Artur jeste pokušao te jeseni. Iznenada je upao u Ventu, Lancelotovu prestonicu, ali Lancelot je nanjušio napad i umakao svom zaštitniku Serdiku. Sa sobom je poveo Amhara i Loholta, sinove Artura i njegove ljubavnice, Irkinje Ajlin. Blizanci su uvek bili kivni što su kopilad i vezali su se za Arturove dušmane. Artur nije uspeo da se dočepa Lancelota, ali doneo je odande veliki tovar žita koje nam je jako nedostajalo, jer su nemiri tog leta neizbežno opustošili useve.

Sredinom jeseni, samo dve nedelje pre Samajna i u danima posle napada na Ventu, Artur je opet došao u Dun Kerik. Još više je smršao i lice mu beše upalo još dublje. Njegovo prisustvo nikad nije bilo zastrašujuće, ali sad je postao toliko zatvoren da čovek nikad nije znao šta mu je na umu; ta mučljivost činila ga je tajanstvenim, dok mu je tuga otvrdnula dušu. Oduvek mu je mnogo trebalo da pobesni, ali gnev bi sad pokuljao i na najmanji povod. Više od svega, bio je ljut na sebe, jer je verovao da je promašen čovek. Dva prvorodenca sina su ga napustila, brak je bio ispijena čaša žuči, a Dumnonija je stoga trpela. Mislio je da može stvoriti savršeno kraljevstvo, mesto pravde, sigurnosti i mira, ali hrišćani su se radije odali Klanju. Krivio je sebe jer nije video šta se sprema, i sada, u zatišju posle oluje, preispitivao je vlastitu viziju. „Moramo se zadovoljiti malim, Derfele“, reče mi tog dana.

Beše to besprekoran jesenji dan. Nebo je bilo prošarano oblacima, te su snopovi sunčeve svetlosti poigravali po žučkastomrkom krajoliku zapadno od nas. Artur, začudo, nije tražio društvo Keinvin, već me je poveo do travnate zaravni odmah ispred okrpljene palisade Dun

Kerika. Odatle je potišteno zurio u Hrid koja se ocrtavala na horizontu. Zagledao se u Ajnis Vidrin, gde je zatočio Ginevru. „Malim?”, upitah.

„Pobedom nad Saksonima, svakako.“ Namrštio se, svestan da nije mala stvar potući Saksone. „Odbijaju da pregovaraju s nama. Ako im uputim poslanike, pobiće ih. Tako su mi rekli prošle nedelje.“

„Oni?“, pitao sam.

„Oni“, potvrdio je smrknuto, misleći na Serdika i Aelu. Dva sakonska kralja obično su jedan drugog držala za gušu, što smo mi podržavali nemilice trošeći blago da ih podmitimo, ali su sada izgleda spoznali nauk koji je Artur tako dobro utvio u glave britskih kraljeva: samo u jedinstvu leži triumf. Dva sakonska vladara sjedinjavala su sile da zgrome Dumnoniju i odluka da ne primaju izaslanstva beše dokaz njihove rešenosti, baš kao i način da zaštite sebe. Arturovi glasnici mogli su nositi mito kojim bi smekšali njihove poglavare, a svi poslanici, koliko god iskreno tražili mir, služili su i kao uhode. Serdik i Aela ništa nisu prepuštali slučaju. Namerili su da zanemare svoje zađevice i udruže snage kako bi nas slomili.

„Nadao sam se da ih je kuga iscrpela“, rekoh.

„Novi ljudi su došli, Derfele“, kaza Artur. „Čujemo da njihove lađe pristaju svakog dana, a svaka je natrpana gladnim dušama. Znaju da smo slabí, pa će ih na hiljade doći dogodine, hiljada za hiljadom.“ Artur kao da je uživao što su nam izgledi tako poražavajući. „Horda! Možda ćemo tako skončati, ti i ja? Dva stara prijatelja, štit uz štit, sasečeni sekirama varvara.“

„Ima i gorih načina da se umre, gospodaru.“

„I boljih“, reče on kratko. Gledao je Hrid i odista, kad god bi došao u Dun Kerik sedeо bi na ovoj zapadnoj kosi; nikad na istočnoj niti na južnoj, okrenutoj Kaer Kadarnu, već uvek ovde, pogleda uprtog preko doline. Znao sam šta mu je u mislima i on je znao da ja znam, ali njeno ime nikad ne bi pomenuo, jer nije želeo da mi otkrije kako se svakog jutra budi misleći na nju i kako se svake noći moli da mu dođe u san. Onda najednom postade svestan mog pogleda i obori oči dole ka poljima, gde je Ajsa obučavao momčiće da postanu ratnici. Jesenji vazduh beše pun klaparanja kopljija koja su se sudarala, Ajsin grubi glas vikao je da oštice budu nisko, a štitovi visoko. „Kakvi su?“, upita Artur, pokazavši glavom ka novacima.

„Kao inni pre dvadeset godina“, rekoh. „Tada su naši stariji govorili da nikad nećemo postati ratnici, a za dvadeset godina ovi dečaci će to isto govoriti za svoje sinove. Biće oni dobri. Jedna bitka će ih dovesti u red, potom će valjati kao i bilo koji ratnik u Britaniji.“

„Jedna bitka“, turobno prozbori Artur. „Možda ćemo i imati samo jednu bitku. Kad Saksoni dođu, Derfele, biće ih više nego nas. Čak iako Povis i Gvent pošalju sve svoje ljudе, bićemo brojno nadjačani.“ Govorio je gorku istinu. „Merlin kaže da budem bez brige“, dodade Artur zajedljivo, „kaže da će njegova posla na Mai Dunu učiniti rat izlišnim. Jesi li obišao to mesto?“

„Nisam još.“

„Stotine ljudi vuku drva za vatru na vrh brda. Ludilo.“ Pljunu niz strminu. „Ne polažem veru u Dragulje, Derfele, već u žive zidove i oštra kopinja. I gajim još jednu nadu.“ Zastao je.

„Koju?“, podsticao sam ga.

Okrenuo se i pogledao me. „Budemo li podelili naše neprijatelje još jednom“, reče, „imaćemo neke izglede. Ako Serdik dođe sam, možemo ga potući uz pomoć Povisa i Gventa, ali ne mogu poraziti Serdika i Aelu zajedno. Možda bih mogao da imam pet godina da stvorim novu vojsku, ali sledećeg proleća ne mogu. Naša jedina nada je da zavadimo svoje dušmane, Derfele.“ Beše to naš stari ratni običaj. Podmiti jednog sakonskog kralja da udari na drugog,

ali kako mi je Artur preneo, Sasi su dobro pazili da se to ne desi ove zime. „Ponudiću Aeli trajni mir”, nastavi Artur. „Može da zadrži sve zemlje koje ima i sve što bude mogao da otme Serdiku, i on i njegovi potomci mogu da vladaju tim zemljama zauvek. Razumeš? Prepustićeš mu te zemlje za čitavu večnost, samo ako stane uz nas u predstojećem ratu.“

Neko vreme sam čutao. Stari Artur, Artur koji mi beše prijatelj pre one noći u hramu boginje Izis, nikad ne bi izgovorio te reči, jer nisu bile istinite. Nijedan čovek nije imao pravo da prizna saksonsku vlast nad zemljom Brita. Artur je lagao u nadi da će se Aela upecati na tu laž, a za koju godinu prekršiće obećanje i napasti Saksona. Znao sam to, ali sam bio dovoljno mudar da ne osporavam laž, jer se onda ne bih mogao pretvarati kako joj i sam verujem. Umesto toga, podsetih Artura na stari zavet koji je zakopao na kamenu, pod jednim dalekim drvetom. „Zarekao si se da ćeš ubiti Aelu”, natuknuo sam. „Je li ta zakletva zaboravljenja?”

„Nije me briga za zakletve ovih dana“, rekao je hladno, a onda je prestao da obuzdava narav. „A i zašto bih? Da li se iko drži zakletvi datih meni?“

„Ja, gospodaru.“

„Onda mi se pokori, Derfele“, reče kratko, „i otidi Aeli.“

Znao sam da će taj zahtev doći. Nisam odgovorio odmah, već sam gledao Ajsu kako gura momke u živi zid nejakog izgleda. Onda se okretoh Arturu. „Mislio sam da je Aela obećao smrt svakom izaslaniku?“

Artur me nije gledao. Zurio je u udaljeni zeleni breg.

„Stari ljudi vele da će ova zima biti gadna“, kaza, „i želim Aelin odgovor pre snega.“

„Da, gospodaru“, rekoh.

Po mom glasu je znao da nisam srećan zbog toga jer je okrenuo oči ka meni. „Aela neće ubiti sopstvenog sina.“

„Moramo se nadati da neće, gospodaru“, kazao sam uljudno.

„Podi njemu, Derfele“, reče Artur. Prema svemu što je znao, upravo me je osudio na smrt, ali ne beše ni traga kajanju. Ustao je i otresao travke sa svog belog plašta. „Budemo li mogli da potučemo Serdika na proleće, Derfele, onda ćemo moći da obnovimo Britaniju.“

„Da, gospodaru“, odgovorio sam. Učinio je da sve zvuči sasvim prosto: samo poraziš Sase, pa obnoviš Britaniju. Dođe mi u pamet da je uvek bilo tako; samo još jedan veliki podvig, pa za njim stiže veselje. Nekako se to nije desilo nijednom, ali sada, da bih nam doneo poslednju očajničku priliku, morao sam otići svome ocu.

II

Ja sam Sakson. Moja majka, Saksonka Ersa, bila je trudna kad ju je Uter ugrabio i načinio robinjom, a ja sam rođen ubrzo potom. Otet sam od majke dok sam bio malo dete, ali ne preno što sam naučio jezik Saksona. Kasnije, mnogo kasnije, u predvečerje Lancelotove bune, pronašao sam majku i saznao da mi je otac Aela.

Dakle, čistokrvni sam Sakson i to s polovinom kraljevske krvi, premda sam odgojen kao Brit i bez srodničkih osećaja prema Sasima. Za mene, kao i za Artura i svakog drugog u slobodi rođenog Brita, Sasi su bili pošast što nam je došla preko Istočnog mora.

Odakle su došli, niko ne zna tačno. Sagramor, koji je putovao najdalje od svih Arturovih zapovednika, kaže mi da je saksonska zemlja na udaljenom, maglom okruženom mestu, punom šuma i baruština; ipak, priznaje da nikad nije bio tamo. Zna samo da je negde preko mora i tvrdi da je ostavljaju jer je zemlja u Britaniji bolja, mada sam ja čuo da su domovinu Sasa opseli drugi, još čudniji dušmani, koji su došli s kraja sveta. Ali koji god da je razlog, Saksoni već stotinu godina prelaze more kako bi nam uzeli zemlju, i sad drže čitav istok Britanije. Mi to oteto područje zovemo Loegir, Izgubljene zemlje i nema žive duše u slobodnoj Britaniji koja ne sanja da ih povrati. Merlin i Nimju verovali su da će nam samo bogovi vratiti zemlju, dok je Artur želeo da to učini mačem. A moj zadatak bio je da unesem razdor među neprijatelje i olakšam zadatak kome god, bogovima ili Arturu.

Na put sam pošao u jesen, kad su hrastovi dobili boju bronze, kad su bukve pocrvenele, a studen svitanja bojila u belo. Išao sam sam, jer je Aela obećao smrt svakom poslaniku i bilo je bolje da samo jedan čovek umre. Keinvil me je preklinjala da povedem četu ratnika, ali koja bi bila svrha toga? Nije bilo nade da jedna četa nadjača celu Aelinu vojsku i tako, kad je vетar otkinuo prvo žuto lišće s brestova, odjahao sam na istok. Keinvil me je ubeđivala da pričekam do Samajna, jer ako bi Merlinovo prizivanje bogova na Mai Dunu uspeло, ne bi bilo potrebe da ikakvi izaslanici odlaze Sasima. Ali Artur nije imao strpljenja za bilo kakvo odugovlačenje. Polagao je nade u Aelinu prevrtljivost i želeo je odgovor od sakonskog kralja, te sam seo na konja i krenuo, nadajući se da će ostati živ i da će se vratiti u Dumnoniju do Samajnske noći. Opasao sam mač i nosio štit na leđima, ali nisam imao drugog oružja, niti sam bio oklopljen.

Nisam odjahao pravo na istok, jer bi me taj put odveo previše blizu Serdikovim zemljama. Udario sam na sever u Gvent, pa onda na istok, put sakonske granice iza koje je vladao Aela. Dan i po sam prolazio kroz plodne oranice Gventa, pored vila i domaćinstava gde se dim dizao iz otvora na krovovima. Polja su pretvorena u kaljugu papcima stoke koja je zatvarana u zabrane i pripremana za zimsko klanje. Mukanje životinja još više me je potištalo dok sam putovao. U vazduhu se osećao prvi nagoveštaj zime, a ujutru bi naduveno sunce visilo nisko, izbledelo u magli. Čvorci su se jatili na ugarenim poljima.

Predeo se menjao što sam više odmicao na istok. Gvent je bio hrišćanska zemlja i isprva sam prolazio kraj velikih, valjano sagrađenih crkava, ali drugog dana hramovi su postali manji a imanja siromašnija, dok najzad ne stigoh do međuzemlje, prostranstva u kom nisu

vladali ni Saksoni ni Briti, ali su se u njemu ubijali. Tu su livade, koje su nekad hranile čitave porodice, bile obrasle hrastovim mladicama, glogom, brezama i jasenovima; od vila su preostale razvaline bez krovova, a dvorovi su bili crni kosturi što štrče iz tla. Pa ipak je nešto sveta živilo tu i jednom kad začuh korake u trku kroz obližnju šumu, isukah Hajvelban u strahu od ljudi bez gospodara koji su pribegli našli u ovim divljim dolinama; ipak, niko mi se nije ni približio dok mi uveče grupa kopljanika nije preprečila put. Behu to ratnici Gventa i, kao svi vojnici kralja Meuriga, nosili su spremu po ugledu na Rimljane: bronzane prsnike, kalpake s perjanicama od konjske strune obojene u crveno, ogrtače boje rđe. Vodio ih je hrišćanin po imenu Karig i on me pozva u tvrđavu podignutu na čistini jednog gusto pošumljenog planinskog prevoja. Karig je zapovedao graničarima i on me osorno upita šta tražim tu, ali nije se raspitivao dalje kad sam se predstavio i rekao da jašem u Arturovo ime.

Karigova utvrda beše prosta drvena palisada unutar koje su podignite dve kolibe, pune dima s otvorenih ognjišta. Zgrejao sam se dok su Karigovi ljudi, njih dvanaest, pekli jelenski but na ražnju načinjenom od otetog saksonskog koplja. Beše tuce takvih tvrđavica na dan hoda unaokolo, sve okrenute istoku i Aelinim pljačkašima. I Dumnonija se branila na sličan način, mada smo mi stalno držali trupe blizu granice. Trošak za takvu vojsku beše prekomoran, i oni koji su plaćali danak za ratnike u žitu, koži, soli i vuni behu večito kivni. Artur se oduvek upinjao da porezi budu pravično razrezani i da narod optereti samo koliko je neophodno, ali sada, posle pobune, bezobzirno je ubirao teške namete od svih imućnih ljudi koji su podržali Lancelota. Breme tog danka najvećim delom se sručilo na hrišćane i Meurig, hrišćanski kralj Gventa, negodovao je u pismu koje je Artur zanemario. Karig, Meurigov odani sledbenik, pokazao je izvesnu uzdržanost prema meni, mada je dao sve od sebe kako bi me upozorio na ono što me čeka s druge strane granice. „Sigurno znaš, gospodaru,” rekao je, „da Sasi ne puštaju ljudi preko međe?”

„Čuo sam, da.“

„Dva trgovca su otišla pre nedelju dana,” kaza Karig. „Nosili su grnčariju i ovčja runa. Upozorio sam ih, ali...”, zastao je i slegao ramenima. „Saksoni su zadržali posuđe i vunu, a natrag su poslali dve glave.“

„Ako ti stigne moja glava,” rekoh, „pošalji je Arturu.“ Gledao sam kako se s jelenskog mesa kaplje mast i prska u vatri. „Ima li kakvih namernika iz Loegira?“

„Ne, već sedmicama,” odgovori Karig. „Ali narednog proleća, bez sumnje, videćete mnogo saksonskih kopljanika u Dumnoniji.“

„Ne i u Gventu?“, izazivao sam ga.

„Aela nema ništa protiv nas,“ reče Karig s pouzdanjem. On beše živčan mlad čovek kome se nije mnogo dopadalo što je isturen na granicu Britanije, mada je dužnost obavljao sasvim savesno i među njegovim ljudima, primetih, vladao je red.

„Vi ste Briti,“ kazao sam mu, „a Aela je Sakson. Nije li to dovoljno za sukob?“

Karig sleže ramenima. „Dumnonija je slaba, gospodaru, Saksoni to znaju. Gvent je jak. Napašće vas, nas neće.“ Zvučao je jezivo zadovoljno.

„Ali jednom kad pregaze Dumnoniju,“ kazah dotičući gvožđe na balčaku Hajvelbana da odvratim zlu sreću koja se krila u mojim rečima, „koliko će im trebati da se okrenu na sever, ka Gventu?“

„Hrist će nas očuvati,“ reče Karig pobožno i prekrsti se. Na zidu kolibe visilo je raspeće i jedan od njegovih ljudi liznu prste, pa dotače stopala izmučenog Hrista. Ja sujeverno pljunuh u vatru.

Odjahao sam na istok kad je svanulo. Oblaci su se obnoć navukli i zora me je pozdravila sitnom hladnom kišom koju mi je vetr nanosio u lice. Rimski drum, sad ispucao i zarastao u korov, pružao se kroz memljive šume i što sam dalje jahao, bodrost mi je sve više čilela. Sve što sam čuo u Karigovojoj pograničnoj tvrđavi govorilo je da Gvent neće stati uz Artura. Meurig, mladi kralj Gventa, oduvek je bio neodlučan kad je valjalo ratovati. Njegov otac, Todrik, znao je da se Briti moraju ujediniti protiv zajedničkog neprijatelja; ali Todrik se odrekao prestola i otišao da živi kao monah pokraj reke Vaj, a njegov sin nije bio vojskovođa. Bez valjano obučenih trupa Gventa, Dumnonija je svakako propala, osim ako ona bleštava gola nimfa nije prethodila nekakvoj čudesnoj pomoći bogova. Ili ako Aela poveruje Arturovoj laži. I hoće li me Aela uopšte primiti? Hoće li poverovati da sam mu sin? Saksonski kralj je već bio dobar prema meni u onih nekoliko prilika kad smo se sreli, ali to nije značilo ništa jer sam i dalje bio njegov neprijatelj, i što sam duže jahao pod visokim mokrim stablima kroz koja je romnjala ledena kiša, sve više sam očajavao. Bejah ubeđen da me je Artur poslao u smrt i, još gore, da je to učinio bezosećajno, kao kockar koji gubi i sve nade polaže u poslednje bacanje na tabli.

Sredinom jutra izjahao sam iz šume na prostranu čistinu koju je presecao potok. Put je načinio gaz u plitkoj vodi, ali kraj prelaza, pobodeno u humku visoku do čovečjeg pasa, stajalo je mrtvo jelovo drvo na kom su visile žrtvene ponude. Ta magija bila mi je strana, i pojma nisam imao da li to okićeno drvo čuva put, umiruje potok ili je tek dečja igrarija. Skliznuo sam s konjskih leđ i video da na drvetu vise komadići ljudske kičme. Nije to dečja igra, pomislih, ali šta je onda? Pljunuh pored humke da oteram zlo, dotakoh gvožđe na balčaku

Hajvelbana, pa povedoh konja preko gaza.

Šuma je opet otpočinjala tridesetak koračaji iza potoka i nisam prešao ni pola te razdaljine kad sekira polete iz senke granja. Okretala se dok je letela ka meni, dok se sivo svetlo dana odbijalo od sečiva. Izbačaj beše loš i sekira fijuknu dobra četiri koraka od mene. Niko me nije izazvao, niti je kakvo drugo oružje poletelo iz drveća.

„Ja sam Sakson!“, povikah na tom jeziku. Još нико nije progovarao, ali čuo sam tihi žamor glasova i krckanje grančica. „Ja sam Sakson!“, viknuh ponovo i zapitah se da li skriveni posmatrači možda nisu Sasi, već odmetnuti Briti; još sam bio u prostranstvu u kom su se otpadnici od svakog plemena i iz svake zemlje skrivali pred pravdom.

Baš sam se spremao da na britskom povičem kako dolazim u miru, kad iz senke dođe vika na jeziku Saksona. „Baci mač ovamo!“, zapovedi mi muški glas.

„Dođi i uzmi ga,“ odgovorio sam.

Tišina potraja malo. „Reci svoje ime!“, zahtevao je glas.

„Derfel,“ rekoh, „sin Aelin.“

Očevo ime sam viknuo kao da ih izazivam, i mora da sam ih uznemirio, jer još jednom začuh mrmljanje i onda, časak docnije, šestorica ljudi proguraše se kroz drač i stupiše na proplanak. Svi su nosili debela krvna koja su Saksoni voleli više od oklopa i imali su kopljia. Jedan od njih, očigledno vođa, nosio je kalpak s rogovima i on se zaputи ivicom puta ka meni. „Derfel,“ reče, zastavši na pet, šest koraka od mene. „Derfel,“ ponovi. „Čuo sam to ime. Nije sakonsko.“

„To je moje ime,“ odvratio sam, „i ja sam Sakson.“

„Aelin sin?“ Bio je sumnjičav.

„Tako je.“

Razmišljaо je jedan tren. Bio je to visok čovek, s gužvom smeđe kose naguranom pod rogati šlem. Brada mu je sezala gotovo do struka, a brkovi su padali do kožnog prsnika koji je nosio ispod krvna. Pretpostavljaо sam da je poglavica ovdašnjeg klana, ili ratnik poslat da čuva granicu. Slobodnom rukom uvrnuо je jedan brk, pa pustio da se sam odmota. „Hrotgara, sina Aelinog, poznajem,” kazao je zamišljeno. „Kajrninga, sina Aelinog, nazivam prijateljem. Pendu, Saebolda i Ajfu, sinove Aeline, video sam u borbi. Ali Derfel, sin Aelin?” Zavrteo je glavom.

„Vidiš ga sad,” rekao sam.

Podigao je kopljе, primetivši da moј štit i dalje visi o sedlu. „Derfel, prijatelj Arturov, e, za njega sam čuo,” optuži me.

„Vidiš i njega, takođe,” rekoh, „i on ima posla s Aelom.”

„Nijedan Brit nema posla s Aelom,” kaza on i njegovi ljudi zarežaše odobravajući.

„Ja sam Sakson,” odvratih.

„Pa kakva posla imaći?”

„To moј otac treba da čuje, a ja da mu kažem. Nisi ti deo toga.”

Osvrnuо se i pokazao na svoje ljudе. „Mi kažemo da su to i naša posla.”

„Tvoje ime?”, zatražih da mi kaže.

Oklevao je, pa rešio da mu odavanje imena ne može naneti štetu. „Keolvulf,” reče, „sin Eadbertov.”

„Pa, Keolvulfe,” kazao sam, „misliš li da će te moј otac nagraditi kad čuje da si me zadržao na putu? Šta očekuješ od njega? Zlato? Ili grob?”

Beše to prazna pretnja, ali postigla je cilj. Nisam imao predstavu hoće li me Aela zagrliti ili ubiti, ali Keolvulf se dovoljno bojao gneva svog kralja da bi mi uz gundanje dopustio da prođem, i još mi je dodelio četiri kopljaniča koja su me vodila sve dublje i dublje u Izgubljene zemlje.

Tako sam putovao kroz predele u koje je tek nekolicina slobodnih Brita kročila kroz čitavo jedno pokolenje. Beše to srce dušmanske zemlje, i dva dana sam jahao tuda. Na prvi pogled krajolik se malо razlikovao od britske zemlje, jer su Saksoni preuzeli naša polja i obrađivali ih na isti način kao i mi. Primetio sam da su plastovi sena viši i četvrtastiji nego naši, a kuće zdepastije. Rimske vile uglavnom su bile nenastanjene, mada se tu i tamo poneko imanje još održalo. Hrišćanskih crkava nije bilo, niti kakvih svetilišta koja su se mogla videti, mada smo prošli kraj jednog britskog idola kraj kog su ostavljene ponude. Briti su još živeli ovde, neki su čak imali i svoju zemlju, ali većinom su bili roblje, a žene su se udavale za Saksone. Imena mesta su se izmenila i moji pratioci čak nisu ni znali kako su se zvala dok su bila u rukama Brita. Prošli smo kroz Lajsvord i Steortford, pa kroz Leodešam i Kelmersfort. Sva ta mesta nosila su strana saksonska imena, ali sva behu napredna i imućna. Tu nisu bile kuće i imanja osvajača, već naselja ljudi koji su pustili korenje. Od Kelmersforta smo krenuli na jug kroz Bidevan i Vikford, i dok smo jahali moji saputnici su mi ponosno objašnjavali kako je to područje koje je Serdik vratio Aeli tokom leta. Zemlja je bila cena, rekoše mi, za Aelinu odanost u predstojećem ratu; ovi ljudi hteli su da pregaze Britaniju sve do Zapadnog mora. Moji pratioci bili su sigurni u pobedu. Svi su čuli da je Dumnoniju iscrpela Lancelotova buna, i taj ustanak ujedinio je saksonske kraljeve u nameri da zauzmu svu južnu Britaniju.

Aela je zimovao u mestu koje su Sasi zvali Tunresli. Beše to visok breg među ravnim poljima pod glinom i tamnim močvarama. Sa zaravnjenog vrha brda čovek je mogao da na jugu, s druge strane široke Temze, vidi maglovite zemlje kojima je vladao Serdik. Veliki dvor

stajao je na brdu. Beše to stameno zdanje od pocrnelih hrastovih greda, a na kosom šiljatom zabatu beše postavljen Aelin znamen, glava bika obojena krvlju. Usamljeni dvor izranjao je crn i golem iz sumraka, kao kakva posednuta kuća. Dalje na istoku, u šumarku beše selo, i tamo videh odsev mnogih vatri. Izgledalo je da sam stigao u Tunresli na nekakvo okupljanje; vatre su pokazivale gde su ljudi udarili bivake. „Biće slavlja,” kaza jedan od mojih pratilaca.

„U čast bogova?”, raspitivao sam se.

„U čast Serdika. Došao je da se posavetuje s našim kraljem.“

Moje nade, ionako slabašne, struniše se u prah. Sa Aelom sam imao nekakvih izgleda da ostanem u životu, ali sa Serdikom, pade mi na um, baš nikakvih. Serdik je bio leden, tvrd čovek, dok je Aela bio osećajan, čak velikodušan.

Dotakoh balčak Hajvelbana i pomislih na Keinvin. Pomolih se bogovima da me vrate njoj živog; bilo je vreme da sjašem s umornog konja, poravnam ogrtač, otkačim štit s unkaša sedla i odem da se suočim s dušmanima.

Tri stotine ratnika, najmanje, pirovalo je na slamom pokrivenom podu tog visokog, sablasnog dvora na pokislom bregu. Trista razuzdanih, veselih ljudi, bradatih i crvenih u licu kojima, za razliku od nas Brita, nije smetalo da unose oružje u gospodarevu svečanu dvoranu. Tri velike vatre buktale su u središtu odaje i dim beše tako gust da s početka nisam mogao da vidim ljudе za dugim stolom na drugom kraju dvorane. Niko nije primetio moј ulazak, jer sam, sa dugom svetlom kosom i gustom bradom delovao kao saksonski kopljanik, ali dok su me vodili kraj bučnih plamenova, jedan ratnik vide belu petokraku zvezdu na mom štitu i seti se da je taj znamen bio pred njim u bici. Urlik se probi kroz graju smeha i razgovora. Vika se širila dok se naposletku svaki čovek u dvorani nije draq na mene, a ja sam hodao ka podestu na kom je stajao uzdignuti sto. Razjareni ratnici spustili su rogove s pivom i počeli da tuku rukama o pod ili o štitove, tako da je pod visokom tavanicom odjekivao taj ubilački ritam.

Tresak sečiva po stolu zaustavio je metež. Aela je stajao i beše to njegov mač koji je otkinuo iverje od dugačkog grubog stola za kojim je sedelo tuce ljudi, iza pretrpanih zdela i punih rogova. Serdik je bio kraj Aele, a kraj Serdika Lancelot. I Lancelot ne beše jedini Brit u odaji. Bors, njegov rođak, oklembesio se u stolici kraj njega, a na kraju stola sedeli su Amhar i Loholt, Arturovi sinovi. Svi oni bili su moji dušmani i ja dotakoh balčak Hajvelbana i pomolih se za dobru smrt.

Aela je zurio u mene. Dobro je znao ko sam, ali da li je bio svestan da sam mu sin? Lancelot se zapanjio kad me je video, čak je pocrveneo, pa rukom dozvao tumača, kratko ga uputio, a ovaj se nagao ka Serdiku i stao da govori kralju na uho. Serdik me je takođe poznavao, ali ni Lancelotove reči niti pojava neprijatelja nisu promenili nedokučivi izraz na njegovom licu. Beše to lice kakvog pisara, glatko izbrijano i uske brade, visokog i širokog čela. Usne mu behu tanke, a retka kosa začešljana unazad i vezana u čvor na zatiljku, ali to ni po čemu posebno lice upečatljivim su činile oči. Blede i nemilosrdne oči ubice.

Aela kao da je bio previše zaprepašćen da prozbori. Bio je mnogo stariji od Serdika; uistinu, za godinu ili dve je prebacio pedesetu, što ga je činilo starom po bilo kom računu, ali još je izgledao zastrašujuće. Bio je visok, širokih prsa i rav ног, snažnog lica sa slomljenim nosem i obrazima punim ožiljaka ispod guste crne brade. Nosio je finu skerletnu odoru i debelu zlatnu ogrlicu oko vrata, još zlata na rukama, ali nikakav nakit nije mogao skriti činjenicu da je Aela pre svega vojnik, kao medved veliki saksonski ratnik. Dva prsta na desnoj

ruci su mu nedostajala; odsečeni su u nekoj davnoj borbi, zbog čega se on, verujem, krvavo osvetio. Naponetku je progovorio. „Usudio si se da dođeš ovde?”

„Da te vidim, gospodaru kralju,” odgovorio sam i spustio se na jedno koleno. Naklonio sam se Aeli, pa onda Serdiku, ali sam preskočio Lancelota. Meni on nije značio ništa, taj Serdikov vazal, otmeni britski izdajnik čije je tamno lice bilo puno gnušanja dok me je gledao.

Serdik je probio komad mesa nožem, prineo ga ustima, pa zastao. „Ne primamo poslanike od Artura,” rekao je kao uzgred, „i sve koji su dovoljno ludi da dođu ubijamo.” Strpao je meso u usta, pa se okrenuo svršivši sa mnom kao s nekom dosadnom obavezom. Njegovi ljudi arlaukali su tražeći moju smrt.

Aela još jednom utiša dvoranu tresnuvši mačem o sto. „Dolaziš li od Artura?”, pitao me je.

Pomislih da će mi bogovi oprostiti ako slažem. „Donosim ti pozdrave, gospodaru kralju,” rekoh. „Pozdrave od Erse i poštovanje Ersinog sina koji je, na svoju radost, i tvoj sin.”

Te reči ništa nisu značile Serdiku. Lancelot, kome su naše reči prevodili, još jednom se užurbano sašapta s tumačem i ovaj još jednom to prenese Serdiku. Ne sumnjam da je ohrabrihao Serdikov naredni zahtev. „On mora umreti,” bio je uporan Serdik. Govorio je vrlo mirno, kao da je moja smrt ništavna sitnica. „Imamo dogovor,” podseti on Aelu.

„Naš dogovor kaže da nećemo primati izaslanike od neprijatelja,” reče Aela, ne skidajući oka s mene.

„A šta je drugo on?”, obrecnu se Serdik, najzad pokazavši da i on ima ljudsku narav.

„Moj sin,” reče Aela jednostavno i uzdah provali iz svih grla u dvorani. „On je moj sin,” ponovi Aela. „Jesi li?“

„Jesam, gospodaru kralju.“

„Imaš ti još sinova,” Serdik se nehajno obraćao Aeli, pokazujući bradonje koje su sedele s leve strane mog oca. Ti ljudi - pretpostavio sam da su mi polubraća - samo su zbumjeno blenuli u mene. „On nosi Arturovu poruku!”, nije popuštao Serdik. „To pseto,” pokaza na mene nožem, „odugek služi Arturu.“

„Hoću da govorim s tobom kao sin sa ocem,” slagah ponovo, „ništa više.“

„Mora da umre!”, skresa Sedrik i sve njegove pristalice u dvorani podržaše ga rikom.

„Neću ubiti vlastitog sina,” reče Aela, „u vlastitom dvoru.“

„Mogu li onda ja?”, upita Serdik kiselo. „Ako nam dođe Brit, mora biti stavljen pod mač.” Tim rečima obratio se čitavoj dvorani. „Takvu smo pogodbu sklopili!”, nije popuštao Serdik dok su njegovi ljudi grmeli i držacima kopalja udarali o štitove. „Taj stvor,” reče Serdik, pruživši ruku ka meni, „to je Sakson koji se bori za Artura! On je izrod, a znaš šta ti je činiti s izrodom!“ Ratnici su urlicima tražili moju smrt i njihovi psi se priključiše graji zavijanjem i lavežom. Lancelot me je gledao, nečitkog izraza na licu, dok su Amhar i Loholt bili željni da pomognu moje pogubljenje. Loholt je gajio posebnu mržnju prema meni, jer ja sam ga držao kad mu je otac odsekao desnu šaku.

Aela je pričekao da se gungula primiri. „U mome dvoru,” naglasio je reč mome da pokaže kako ovde vlada on, ne Serdik, „ratnik umire s mačem u ruci. Da li ijedan čovek ovde želi da ubije Derfela dok on ima svoj mač?“ Osvrnuo se širom dvorane, pozivajući bilo koga da me izazove. Niko se nije javio i Aela pogleda naniže u savezničkog kralja. „Neću pogaziti reč koju sam ti dao, Serdiče. Naša kopinja krenuće zajedno i ništa što moj sin ima da kaže neće nam oduzeti pobedu.“

Serdik isčeprka trun mesa između zuba. „Njegova glava,” reče, pokazavši na mene, „biće dobro ratno obeležje. Želim ga mrtvog.“

„Onda ga ti ubij,” kaza Aela prezrivo. Njih dvojica su možda sklopili savez, ali su gajili malo naklonosti jedan za drugoga. Aeli se gadio mladi Serdik kog je smatrao skorojevićem, a Serdik je verovao da stariji čovek ima višak milosrđa.

Serdik navuče nekakav poluosmeh na lice čuvši Aelin izazov. „Neću ja,” reče blago, „ali moj zatočnik će završiti posao.“ Baci pogled niz dvoranu, nađe čoveka kog je tražio i upre prstom u njega. „Liofa! Evo ga izrod ovde. Ubij ga!“

Ratnici su ponovo klicali. Voleli su pomisao na borbu i nesumnjivo će, pre no što ova noć prođe, pivo koje su popili izazvati nekoliko smrtonosnih borbi, ali dvoboj na život i smrt između kraljevog zatočnika i kraljevog sina beše bolja zabava od bilo kakve pijane tučnjave, daleko prihvatljivija razonoda od melodije dveju harfistkinja koje su posmatrale iz uglova dvorane.

Okretoh se da vidim svog suparnika; nadao sam se da se već dobro podnapio i time postao lak plen Hajvebanu, ali čovek koji se provlačio između slavljenika nije bio ni blizu onog što sam očekivao. Mislio sam da će istupiti neka ljudeskara nalik Aeli, ali ovaj zatočnik bio je suvonjav i lagan čovek mirnog, prepredenog lica, na kom ne beše nijednog ožiljka. Gledao me je bez imalo brige pustivši da mu ogartač sklizne na pod; onda iz kožnih korica isuka dug mač vitkog sečiva. Nije nosio mnogo nakita, samo jednu srebrnu ogrlicu, a odeća mu beše bez onih silnih uresa koje su drugi zatočnici voleli. Sve na njemu govorilo je o iskustvu i pouzdanosti, dok je lice bez ožiljaka svedočilo ili o čudovišno dobroj sreći ili o neobičnom umeću. Takođe je delovao zastrašujuće trezno dok je prilazio čistom prostoru pred uzdignutim stolom i klanjao se kraljevima.

Aela je bio na mukama. „Da bi razgovarao sa mnom,” reče mi, „moraš da se odbraniš od Liofe. Ili možeš otići sad i bezbedno otploviti kući.“ Ratnici ismejaše taj predlog.

„Govoriću s tobom, gospodaru kralju,” rekao sam.

Aela klimnu glavom i sede. Još je izgledao utučeno i pomislih da Liofa mora biti na glasu kao strašan mačevalac. Morao je da bude dobar, inače ne bi bio Serdikov zatočnik, ali nešto na Aelinom licu reče mi da je mnogo više od dobrog.

Pa ipak, i ja sam imao ugled; to kao da je zabrinulo Borsa, koji šapnu nešto Lanselotu. Kad je završio, Lanselot pozva tumača, a on onda popriča sa Serdikom. Kralj je slušao, pa me mrko pogledao. „Kako da znamo, Aela,” upita, „da ovaj tvoj sin ne nosi neku Merlinovu vradžbinu?“

Saksoni su se oduvek plašili Merlinina i ova primedba ih natera da se ljutito uskomešaju.

Aela se namršti. „Nosiš li, Derfele?“

„Ne, gospodaru kralju.“

Serdik nije bio ubeđen. „Ovi ljudi će prepoznati Merlinove čini,” reče, pokazavši na Lanselota i Borsa; onda se obrati tumaču, koji Borsu prenese zapovest. Bors sleže ramenima, ustade, obide sto i skoči s podesta. Kolebljivo mi se primicao, ali ja raširih ruke pokazujući da mu ne želim zlo. Bors mi pregleda zglobove, možda tražeći upletene strukove trave ili kakvu drugu amajliju, pa rašnira vezice moje kožne dolame. „Budi oprezan s njim, Derfele,” promrmlja na britskom i ja, iznenaden, shvatih da Bors uopšte nije neprijatelj. Ubedio je Lanselota i Serdika da me treba pretresti, kako bi mogao da mi došapne upozorenje. „Brz je kao lasica,” nastavi

Bors, „i bori se obema rukama. Pazi na kopile kad izgleda da se okliznuo.“ Ugledao je malu zlatnu kopču, poklon od Keinvin. „je li začarana?“, upita.

„Svejedno ću da je pričuvam,” reče otkačivši kopču i pokazavši je celom dvoru; ratnici zagrajaše, jer su sumnjali da sam krio talisman. „I daj mi tvoj štit,” dodade Bors, jer ga Liofa nije imao.

Smakao sam štit s levice i pružio ga Borsu. On ga uze i nasloni uz podest, pa uravnoteži Keinvininu kopču na vrhu štita. Pogleda me kako bi se uverio da znam gde ju je stavio i ja klimnuh glavom.

Serdikov zatočnik mahnu mačem kroz zadimljeni vazduh. „Ubio sam četrdeset osam ljudi u borbi čovek na čoveka,” reče mi polagano, kao da se dosađuje, „a izgubio sam račun o onima koji su predamnom pali u boju.” Zastao je i dotakao lice. „U svim tim bitkama,” nastavio je, „nisam zaradio nijedan ožiljak. Možeš mi se predati odmah ako želiš da ti smrt bude brza.”

„Ti možeš meni da predas mač,” uzvratih mu, „i da poštediš sebe batina.”

Razmena uvreda bila je običaj. Liofa sleže ramenima na moju ponudu i okreće se kraljevima. Opet se naklonio, ja isto tako. Stajali smo na deset koraka udaljenosti u sredini otvorenog prostora između podesta i najbliže od tri velike vatre, a sa svake strane dvorana beše pretrpana uzbudjenim ljudima. Čuh zvečkanje novčića dok su polagane opklade.

Aela nam klimnu glavom, odobriviš početak borbe. Isukah Hajvelban i podigoh balčak do usana. Poljubih jedan od komadića kosti koji su bili utisnuti u dršku mača. Dva komada kosti bili su moja prava amajlija, mnogo moćniji od kopče, jer je to svinjsko rebro jednom bilo deo Merlinove magije. Komadići kosti nisu mi davali volšebnu zaštitu, ali poljubih balčak još jednom, pa se okretoh Liofi.

Naši mačevi su teški i nezgrapni i ne drže oštrinu u borbi, brzo postajući jedva nešto više od gvozdenih toljaga; pritom je potrebna poprilična snaga da bi se njima vitlalo. Nema ničeg prefijnenog u borbi mačevima, mada je nužna veština. Umeće je u varkama, u ubedljivanju protivnika da će udarac doći sleva kad zapravo stiže s desne strane, dok on brani pogrešan deo tela; ipak, većinu dvoboja mačevima ne rešavaju takve veštine, već sirova snaga. Jedan čovek će popustiti, odbrana će mu pasti, a mač pobednika će zaseći i umlatiti ga nasmrt.

Ali Liofa se nije borio tako. U stvari, ni pre ni posle se nisam suočio s borcem sličnim Liofi. Osetio sam da je drugačiji dok mi je prilazio, jer je njegovo sečivo, mada dugo koliko i Hajvelban, bilo mnogo uže i laganje. Žrtvovao je težinu da bi dobio na brzini, i shvatih da će ovaj čovek biti brz baš kako mi je Bors rekao, brz kao munja; samo što sam to spoznao, on je napao ali, umesto da zamahne oštricom u dugom luku ubo je, pokušavši da zarije vrh mača u moju desnu mišicu.

Izmakao sam se tom ubodu. Dvoboji se odvijaju tako brzo da posle njih, u pokušaju da se priseti pojedinih odeljaka borbe, um ne može da se priseti svakog pokreta ili protivudarca, ali ja sam video odsjaj u njegovom oku, video da mač može samo da ubode, i izmakao se baš kad je oštrica sunula ka meni. Pretvarao sam se da me brzina njegovog nasrtaja nije iznenadila i nisam ni pokušao da odbijem udarac, već sam samo prošao kraj njega i onda, kad sam pomislio da mora biti van ravnoteže i ošinuo Hajvelbanom. Taj udarac rasporio bi vola.

Odskočio je unazad, uravnotežen više nego dobro, raširenih ruku; moj udarac je prohujao bezopasno, dobrih šest palaca od njegovog stomaka. Čekao je da zamahnem ponovo, ali sam ja pričekao njegov potez. Ljudi su vikali na nas, tražeći krv, ali nisam imao uši za njih. Držao sam pogled prikovan za Liofine mirne sive oči. Prebacio je mač u desnu ruku, pružio ga da dotakne moju oštricu, pa udario sečimice.

Lako sam odbio zamah, pa zaustavio njegov povratni udarac koji je došao prirodno kao što dan prati noć. Zvezket mačeva bio je glasan, ali osećao sam da nema prave siline u Liofinim

napadima. Dao mi je borbu kakvu sam mogao da očekujem, ali me je i procenjivao dok se pomerao napred i udeljivao mi udarac za udarcem. Odbijao sam njegov mač, osećajući kako zamahuje sve snažnije i taman kad sam očekivao da zaista zapne on je zadržao desnu ruku, ispušio mač u vazduhu i uhvatio ga levom, sjurivši sečivo naniže pravo ka mojoj glavi. Učinio je to brzinom guje.

Hajvelban je uhvatio taj udarac. Ne znam kako. Odbijao sam udarce koji su dolazili postrance, a onda najednom tu više nije bilo mača, samo smrt nad mojom lobanjom, pa ipak je nekako moje sečivo bilo na pravom mestu, i njegova lakša oštrica skliznula je sve do balčaka; pokušao sam da svoju odbranu preobratim u protivudarac, ali nije bilo snage u mom odgovoru i on je lako skočio unatraške. Nastavih da napredujem, sekuci onako kako je on sekao, samo svom svojom snagom, tako da bi mu bilo koji od tih zamaha prosuo drob; brzina i snaga mojih napada nije mu ostavila drugi izbor do povlačenja. Odbijao je udarce s jednakom lakoćom kao što sam i ja maločas njegove, ali nije bilo otpora kad bi nam se oštice srele. Puštao me je da izmahujem i nije se branio mačem, već se štitio neprekidnim izmicanjem. Takođe me je puštao da trošim snagu na prazan vazduh umesto na kosti, krv i meso. Zasekao sam žestoko poslednji put, zadržao sečivo na pola puta i izvrnuo zglob da mu zarijem Hajvelban u trbuhan.

Njegov mač zadržao je ubod, pa poput korbača fijuknuo ka meni kad je on zakoračio u stranu. Ja sam načinio isti takav hitri iskorak i obojica smo promašili. Sudarili smo se, prsa u prsa, i ja mu namirisah dah. Osećao se blagi vonj piva, iako zasigurno nije bio pijan. Ukočio se na tren, pa učtivo pomerio ruku s mačem u stranu i ispitivački me pogledao, kao da traži saglasnost da se razdvojimo. Klimnuo sam glavom i obojica koraknusmo unazad, držeći mačeve u odručenim rukama, dok je rulja uzbudeno žamorila. Znali su da gledaju redak dvoboja. Liofa je među njima bio čuven, a ni moje ime nije bilo nepoznato, ali znao sam da sam verovatno naišao na boljeg. Moje veštine, ako sam ih i imao, bile su vojničko umeće. Znao sam kako da probijem živi zid, kako da se borim sa štitom i kopljem, ali Liofa, Serdikov zatočnik, imao je samo jednu veštinu, a to je bila borba mačem, čovek na čoveka. Bio je smrtonosan.

Povukli smo se šest ili sedam koračaja, pa Liofa poskoči napred, lak na nogama kao plesač, i zaseče hitro. Hajvelban silovito presrete udarac i videh kako se povlači od tako čvrste odbrane s grčem na licu. Bio sam brži nego što je očekivao, ili on beše sporiji nego obično, jer čak i malo piva ume da načini čoveka tromijim. Neki ljudi se bore jedino kad su pijani, ali oni koji najduže žive u bitku idu trezni.

Zanimao me je taj grč. Nije bio povređen, pa ipak sam ga očito zabrinuo. Zamahnuih ka njemu i on skoči natrag, i taj odskok me natera da još jednom razmisli. Šta mu je nateralo grč na lice? Onda se setih kako je nejako odbijao moje udarce i shvatih da se ne usuđuje da suprotstavi svoje sečivo mome, jer je bilo previše lagano. Kad bih tresnuo po toj oštreti svom svojom snagom, vrlo lako bi mogla da se slomi i ja udarih opet, samo sad produžih da zamahujem i urlao sam dok sam kidisao. Prokljinao sam ga vazduhom, vatrom i morem. Nazivao sam ga ženom, pljuvao mu na grob i na pseći grob gde mu je majka pokopana, a on sve vreme nije kazao ni reč, starajući se da njegov mač klizne po mom sečivu čim se dotaknu; neprestano je odstupao ne skidajući blede oči s mene.

Onda se okliznuo. Kao da mu se desno stopalo omaklo na slami i izbilo mu oslonac ispod tela. Pao je unazad i posegao levom rukom da se pridrži, a ja mu doviknuh da umre i podigoh Hajvelban visoko.

Onda se odmakoh od njega, i ne pokušavši da dovršim ubistveni zamah.

Očekivao sam taj pad, na koji me je upozorio Bors. Bilo je čudesno gledati ga, i gotovo da bejah zavarani. Mogao sam se zakleti da se okliznuo slučajno. Ali Liofa je bio akrobata isto kao i mačevalac i taj naizgled neuravnoteženi pad pretočio se u iznenadni gipki zamah. Mač je prohujao tačno tamo gde su se nalazila moja stopala. Još čujem kako ta duga vitka oštrica sike na pedalj od poda. Udarac bi mi zasekao gležnjeve i obogaljio me, samo što mene nije bilo tamo.

Izmakao sam se i sad sam ga gledao smirenog. On žalosno pogleda naviše. „Ustani, Liofa,” rekoh mu postojanim glasom, pokazavši mu da je sav moj bes bio obmana.

Mislim da je tad shvatio da sam istinski opasan. Trepnuo je jednom ili dvaput i ja pretpostavih da je straćio svoje najbolje varke na mene, jer nijedna nije upalila. Samopouzdanje mu sad beše potkopano. Ali ne i veština, jer je jurnuo napred žestoko i hitro, potiskujući me zbujujućim nizom kratkih zaseka, brzih bodova i iznenadnih širokih zamaha. Tim silnim zamasima sam izmicao, a ostale udarce sam zadržavao najbolje što sam umeo, odbijajući ih i trudeći se da mu razbijem ritam, ali mi najzad jedan udarac postrance promače. Dočekah ga levom podlakticom i kožni rukav oduze silinu oštrici, mada sam tu nosio modricu najvećim delom sledećeg meseca. Gomili stade dah. Gledali su bitku žudno i nestripljivo čekali da padne prva krv. Liofa trže sečivo od moje podlaktice pokušavši da proreže tvrdnu kožu rukava do kosti, ali ja povukoh ruku i ubodom Hajvelbana poterah ga natrag.

Čekao je da nastavim s napadima, ali sad je na mene bio red da se služim prevarama. Namerno se nisam ni makao u njegovom pravcu, već sam dopustio da moj mač padne paladiva niže, dok sam teško disao. Zatresao sam glavom, pokušavajući da sklonim znojem slepljene pramenove kose sa čela. Bilo je vruće kraj te velike vatre. Liofa me je gledao oprezno. Mogao je videti da mi ponestaje daha, video je da mi mač pada, ali on nije ubio četrdeset osam protivnika tako što se izlagao opasnosti. Uputi jedan hitar udarac da proveri kako će odgovoriti. Bio je to kratak zamah koji sam morao da odbijem, ali nije imao silinu sekire koja se zariva u meso. Zaustavio sam ga u poslednjem trenutku, namerno zakasnivši i pustivši da vrh Liofinog mača udari moju mišicu dok je Hajvelban presreo širi deo njegovog sečiva. Zastenjao sam, pretvarao se da će zamahnuti, pa povukao mač nazad dok je on lako izmicao.

Opet sam ga čekao. Ubo je, ja sam odbio njegov mač u stranu, ali ovog puta nisam pokušao da uzvratim napadom. Rulja je opet utihnula, osećajući da je borba pri kraju. Liofa pokuša još jednim bodom i opet ga zaustavih. Radije se služio ubodima, jer oni ubijaju bez opasnosti po njegovo dragoceno sečivo, ali sam znao da će, budem li dovoljno dugo odolevao hitrom vrhu njegovog mača, na kraju pokušati da me ubije na stari način. Uputio je još dva boda i ja nezgrapno odbih prvi, povukoh se pred drugim, pa obrisah oči levim rukavom, kao da ih grize znoj.

Zavitlao je mač tada. Zaurlao je prvi put sa moćnim udarcem koji je kretao iznad njegove glave i spuštao se ukoso ka mom vratu. Odbio sam ga lako, ali se zateturah prebacujući njegov žetelački zamah preko glave Hajvelbanom, onda pustih da mi se mač malo spusti i on učini baš ono što sam htio.

Vratio je udarac s druge strane svom snagom. Učinio je to brzo i valjano, ali sad sam poznavao njegovu brzinu i Hajvelban je već išao u protivudarac, jednako brz kao i njegov mač. Držao sam balčak obema rukama i uložio svu snagu zamahujući naviše. Nisam ciljao Liofu, već njegov mač.

Dva sečiva se silovito sretoše.

Ali ovog puta nije se čuo zveket, već prasak.

Liofina oštrica beše skršena. Dve trećine njene dužine padaše na slamu, ostaviš mu u ruci samo patrljak. Izgledao je prestravljen. Onda, na tren, kao da je bio na iskušenju da me napadne tim krnjatkom mača, ali dvaput hitro zamahnih Hajvelbanom terajući ga natraške. Sad je mogao da vidi da uopšte nisam premoren. Takođe je mogao videti da je mrtav čovek, ali je pokušavao da zaustavi Hajvelban slomljenim oružjem. Moj mač odbi taj nejaki čelični patrljak u stranu, ja ubodoh.

I zadržah oštricu na srebrnoj ogrlici oko njegovog vrata. „Gospodaru kralju!“, pozvao sam, ne skidajući pogled s Liofinih očiju. U dvorani je bilo tiho. Saksoni su videli da im je najbolji borac potučen i ostali su bez glasa. „Gospodaru kralju!“, pozvah ponovo.

„Gospodaru Derfele?“, odazva se Aela.

„Tražio si od mene da se borim sa zatočnikom kralja Serdika, ne i da ga ubijem. Molim te za njegov život.“

Aela je oklevao. „Njegov život je tvoj, Derfele.“

„Predaješ li se?“, pitao sam Liofu. Nije odgovorio odmah. Njegov ponos još je žudeo za pobedom, ali dok je premišljao ja mu pomerih Hajvelban s grla na obraz. „Pa?“, požurivao sam ga.

„Predajem se,“ reče on i baci patrljak mača. Ubo sam Hajvelbanom taman toliko da mu razderem kožu i meso do jagodične kosti. „Ožiljak, Liofa,“ rekoh, „da te podseća kako si se borio s gospodarom Derfelom Kadarnom i kako si izgubio.“ Ostavih ga dok mu je krv curila. Gomila je klicala. Ljudi su čudna stvorenja. U jednom trenutku žudeli su za mojom krvlju, sad su urlali reči hvale jer sam poštедeo njihovog zatočnika. Uzeo sam Keinvininu kopču, podigao štit i pogledao oca. „Donosim ti pozdrave od Erse, gospodaru kralju,“ rekoh.

„I rado ih primam, gospodaru Derfele,“ kaza Aela, „rado ih primam.“

Pokaza mi stolicu sleva, s koje je ustao jedan od njegovih sinova, i tako se pridružih Arturovim dušmanima za visokim stolom. I pirovao sam.

* * *

Pred kraj gozbe Aela me povede u sopstvenu odaju, iza podesta. Beše to velika soba, visoke tavanice, s vatrom koja je gorela na sredini i posteljom od krvana pod zidom zabata. Zatvorio je vrata ispred kojih je postavio stražu, pa pokaza da sednem na drveni sanduk pored zida, dok on ode na drugi kraj odaje, razveza gaće i pomokri se u rupu za odvod vode na zemljanom podu. „Liofa je brz,“ reče dok je pišao.

„Vrlo.“

„Mislio sam da će te potući.“

„Nije dovoljno brz,“ kazao sam, „ili ga je pivo usporilo. Sad pljuni u to.“

„U šta da pljunem?“, pitao me je otac.

„U pišačku. Da oteraš zlu sreću.“

„Moji bogovi ne mare za pišanje i pljuvanje, Derfele,“ reče razgaljeno. Pozvao je dva svoja sina u odaju i njih dvojica, Hrotgar i Kajrning, gledali su me znatiželjno. „Dakle,“ zapita Aela, „kakvu poruku šalje Artur?“

„Zašto misliš da nosim poruku od njega?“

„Zato što inače ne bi bio ovde. Misliš da si budalin nakot, momče? Pa, šta Artur hoće? Ne, nemoj da mi kažeš, pogodiću.“ Privezao je kanap koji mu je držao čakšire, pa seo u jedinu stolicu u odaji, rimsku naslonjaču od crnog drveta, ukrašenu slonovačom; dobar deo koštanih uresa beše odvaljen. „Jemči mi da će zadržati zemlju, je li tako,“ nagađao je Aela, „ako napadnem Serdika sledeće godine?“

„Da, gospodaru.“

„Odgovor je ne,“ zareža on. „Čovek mi nudi ono što je već moje! Kakva je to ponuda?“

„Mir za sva vremena, gospodaru kralju,“ rekoh.

Aela se osmehnu. „Kad čovek obeća nešto zauvek, igra se sa istinom. Ništa nije večno, momče, ništa. Reci Arturu da moja kopinja dolaze uz Serdikova naredne godine.“ Nasmejao se. „Straćio si vreme, Derfele, ali drago mi je što si došao. Sutra ćemo govoriti o Ersi. Hoćeš li ženu za noćas?“

„Ne, gospodaru kralju.“

„Tvoja princeza neće saznati,“ čikao me je.

„Ne, gospodaru kralju.“

„I on sebe naziva mojim sinom!“ Aela se zacereka i njegovi sinovi smejali su se s njim. Obojica behu visoki i, mada im kosa beše tamnija od moje, učini mi se da liče na mene, baš kao što mi se činilo da su u odaju pozvani kako bi drugim saksonskim vođama preneli da me je Aela glatko odbio. „Možeš zanoći pred mojim vratima,“ reče Aela, pokazavši sinovima da napuste sobu, „tamo ćeš biti bezbedan.“ Pričeka da Hrotgar i Kajrning izađu, pa me zaustavi rukom. „Sutra,“ reče moj otac tišim glasom, „Serdik ide kući i vodi Lanselota sa sobom. Serdik će biti sumnjičav što sam te pustio da živiš, ali preživeću njegovo nepoverenje. Razgovaraćemo sutra, Derfele, a imam duži odgovor za tvog Artura. Neće to biti odgovor koji želi, ali možda će moći da živi s njim. Idi sada, dolazi mi društvo.“

Prespavao sam u uzanom prostoru između podesta i vrata očeve odaje. U po noći devojka šmugnu kraj mene u Aelinu postelju, dok su ratnici pevali, pilili, tukli se i na kraju ospalili, mada je počelo da se razdanjuje kad je poslednji čovek zahrkao. Tad su me probudili petlovi na brdu Tunresli; opasah mač, pokupih ogrtač i štit i pored zagašenih vatri izađoh na hladnoću i vlagu. Izmaglica se hvatala na visoravni, zgušnjavajući se u maglu dole niz padinu, gde se Temza ulivala u more. Udaljih se od dvora do ruba zaravni i zagledah se u tu belinu nad rekom.

„Moj gospodar kralj,“ reče neko iza mene, „naredio je da te ubijem ako te zateknem nasamo.“

Osvrnuo sam se i video Borsa, Lanselotovog rođaka i zatočnika. „Dugujem ti zahvalnost,“ rekoh.

„Što sam te upozorio na Liofu?“ Bors sleže ramenima, kao da je njegova pomoć bila sitnica. „Brz je, šta kažeš? Brz i smrtonosan.“ Bors stade pored mene. Zagrizao je jabuku, video da je gnjecava i bacio je. Beše to još jedan veliki ratnik, još jedan izrovašeni crnobradi kopljjanik koji je stajao u previše živih zidova i video previše sasečenih prijatelja. Podignuo je. „Nikad mi nije smetalo da se borim kako bih svog rođaka doveo na presto Dumnonije,“ reče, „ali nikad nisam želeo da se borim za Saksone. I nisam htio da gledam kako te ubijaju da bi zabavili Serdika.“

„Ali sledeće godine, gospodaru,“ kazao sam, „borićes se uz Serdika.“

„Hoću li?“, upita on. Zvučao je veselo. „Pojma nemam šta će raditi sledeće godine, Derfele. Možda će otploviti u Liones? Kažu mi da su žene tamo lepše nego igde na svetu. Imaju kosu

od srebra, telo od zlata, a jezik nemaju uopšte.“ Nasmejao se, pa uzeo drugu jabuku iz kese za pasom i obrisao je o rukav. „Sad, moj gospodar kralj,“ reče, misleći na Lancelota, „boriće se uz Serdika, ali ima li izbora? Artur ga neće dočekati raširenh ruku.“

Shvatih na šta Bors cilja. „Moj gospodar Artur,“ kazao sam, „protiv tebe nema ništa.“

„Niti ja protiv njega,“ odvrati Bors žvaćući zalogaj jabuke. „Pa, možda se i sretnemo opet, gospodaru Derfele. Šteta što te nisam našao od jutros. Moj gospodar kralj bogato bi me nagradio za tvoju smrt.“ Nacerio se i otišao.

Dva sata potom gledao sam kako Bors odlazi sa Serdikom niz kosinu, gde se rastanjena magla cepala na crvenkastim krošnjama. Stotinu ljudi pratilo je Serdika, većina na mukama od sinoćne gozbe, baš kao i Aelini ljudi koji su činili pratinju gostima. Jahao sam iza Aele, čijeg su konja vodili dok je on hodao u kralj Serdika i Lancelota. Odmah iza njih stupala su dva barjaktara, jedan sa Aelinim znamenom, lobanjom bika umazanom krvlj u i nataknutom na motku, a drugi visoko uzdižući Serdikovu u crveno obojenu vučju glavu, ukrašenu odranom ljudskom kožom. Lancelot se nije obazirao na mene. Ranije tog jutra, neočekivano smo naleteli jedan na drugog u blizini dvora; on je gledao kroz mene kao da sam od vazduha, a ni ja nisam uradio ništa. Njegovi ljudi ubili su moju najmlađu kći i, mada sam pogubio ubice, dopalo bi mi se da Dajaninu dušu osvetim na samom Lancelotu, ali Aelin dvor nije bio mesto za to. Sada, s travnatog grebena iznad blatnjavih obala Temze, gledao sam kako Lancelot i nekoliko njegovih pristaša koračaju ka

Serdikovim brodovima.

Samo su se Amhar i Loholt usudili da me izazovu. Blizanci behu dva jogunasta momka koja su mrzela oca i prezirala majku. U vlastitim očima bili su prinčevi ali Artur, gadljiv na titule, odbio je da im ukaže tu počast; to je samo raspalilo njihovu srdžbu. Verovali su da su izigrani za kraljevsko poreklo i borili bi se uz svakog ko pokuša da porazi Artura, jer su njega krivili za svoju nevolju. Patrljak Loholtove desne ruke beše optočen srebrom, na koje je pričvrstio medveđe kandže. Loholt je bio taj koji se okrenuo meni. „Srećemo se iduće godine,“ reče.

Znao sam da zameće kavgu, ali glas mi ostade blag. „Radujem se susretu.“

On podiže srebrom okovanu sakatu ruku, podsećajući me na to kako sam ga držao kad ga je otac obogaljio Ekskaliburom. „Duguješ mi šaku, Derfele.“

Nisam rekao ništa. Amhar je prišao bratu. I jedan i drugi imali su koščato i izduženo lice nalik očevom, samo nagriženo jedom, tako da ne odaje ništa od Arturove snage. Izgledali su potuljeno, skoro da su ličili na vukove.

„Jesi li me čuo?“, zapita Loholt.

„Nek ti bude drago,“ odvratih mu, „sto još imaš drugu ruku. Što se tiče mog duga tebi, Loholte, platiću ga Hajvelbanom.“

Kolebali su se, jer nisu znali hoće li ih Serdikovi kopljanci podržati ako trgnu mačeve; na koncu su se zadovoljili pljuvanjem, pre no što su se okrenuli i nadmeno otklipsali do kaljave obale gde su čekale dve Serdikove lađe.

To priobalje ispod Tunreslijia beše bedno mesto, pola zemlja pola more, gde se na susretu reke i mora izradio jednoličan krajolik, sav od blatnih nasipa, plićaka i isprepletanih morskih rukavaca. Galebovi su vrištali dok su

Serdikovi ljudi gacali preko lepljivog plavnog tla, zagazili u plitak zaton i prebacili se preko drvenih brodskih oplata. Videh gde Lancelot zadiže skutove plašta dok je birkao put kroz blato koje je gadno smrdelo. Loholt i Amhar išli su za njim i, kad su došli do broda,

okrenuli su se i pokazali na mene prstom. To je trebalo da mi doneše zlu sreću. Nisam mario. Jedra na lađama već behu podignuta, ali vетар je ulaganio i Serdikovi kopljanci su morali naleći na duga vesla kako bi dva broda visokih prova izvukli iz uzanog, plitkog rukavca. Jednom kad su pramci u obliku vučjih glava gledali ka pučini, ratnici-veslači počeše da zapevaju u ritmu zaveslaja. „Hwaet ti za mater,” pojali su, „hwaet ti za curu, hwaet ti za dragu i njoj hwaet daj na podu.” Svaki hwaet izvikivali su glasnije i pritom potezali dugačka vesla, dva borda hvatala su brzinu i na koncu magla prikri njihova jedra na kojima su nespretno bile nacrtane glave kurjaka. „I hwaet ti za mater,” popevka iznova otpoče, ali su se sad glasovi čuli daleko u magli, „hwaet ti za curu,” plitka korita brodova postala su neodređena obličja u beličastoj pari, „hwaet ti za dragu i njoj hwaet daj na podu.” Zvuk kao da je dopirao niotkuda i na kraju se izgubi u pljuskanju vesala.

Dvojica Aelinih ljudi natovariše svog gospodara na konja. „Jesi li odspavao?”, upita me on kad se smestio u sedlu.

„Da, gospodaru kralju.”

„Ja sam imao pametnija posla,” reče odsečno. „Sad kreni za mnom.” Mamuznuo je konja i poterao ga duž obale dok su se rukavci mreškali i plićali s povlačenjem plime. Tog jutra, u čast odlazećih gostiju, Aela se obukao kao kralj-ratnik. Gvozdeni kalpak beše pozlaćen i okrunjen lepezom crnih pera, kožni prsnik i visoke čizme behu obojeni u crno, a s ramena mu je padalo crno medveđe krvzno koje je sasvim poklopilo njegovog omalenog konja.

Pratilo nas je tuce jahača, jedan od njih je nosio znamen bivolje glave. Aela je, kao i ja, jahao nespretno. „Znao sam da će Artur poslati tebe,” reče iznenada i, pošto nisam odgovarao, okreće se meni. „Znači, našao si majku.”

„Da, gospodaru kralju.”

„Kako je ona?”

„Stara je,” rekoh mu istinu. „Stara, debela i bolesna.”

Uzdahnuo je čuvši to. „Počinju kao mlade devojke, tako lepe da bi mogle slomiti srca čitave vojske, a posle nekoliko porođaja sve izgledaju staro, debelo i bolesno.” Zastao je, misleći na nju. „Ali zbog nečega sam mislio da se to nikad neće dogoditi Ersi. Bila je veoma lepa,” reče čežnjivo, pa se naceri, „ali nek je hvala bogovima što nas stalno snabdevaju mladim curama, a?” Nasmejao se, pa me opet pogledao. „Kad si mi prvi put rekao ime svoje majke, znao sam da si moj sin.” Začuta na tren. „Moj prvoroden sin.”

„Tvoje prvorodeno kopile,” rekoh.

„Pa? Krv je krv, Derfele.”

„I ponosan sam što imam tvoju, gospodaru kralju.”

„I treba da budeš, dečače, mada je deliš s podosta drugih. Nikad nisam škrtario na svojoj krvi.” Zakikotao se i okrenuo konja ka blatnoj plaži, šibajući ga uz klizavi nagib sve dok ne dospesmo do mesta na kom je čitava flota ležala nasukana. „Pogledaj ih, Derfele!”, reče mi otac, pritegavši dizgine konju i pokazujući slobodnom rukom na brodove. „Pogledaj ih! Sad su beskorisni, ali skoro svi su doplovili ovog leta i svaki je do ruba bio pun naroda.” Mamuznuo je konja petama i pojahasmo duž tužnog niza nasukanih lađa.

Moglo je biti osamdeset ili devedeset plovila na obali. Sve to behu fine lađe s potpalubljem i sad su trunule. Bokovi im behu zeleni od gliba i algi, palube poplavljene, a drvo crno od truleži. Od nekih brodova, koji mora da su tu ležali više od godine, ostali su samo tamni skeleti. „Šest desetina ljudi u svakom brodu, Derfele,” kaza Aela, „najmanje toliko, a dolazili su sa svakom plimom. Sad, kad bure besne na pučini ne dolaze, ali grade brodove i stići će s

prolećem. I to ne samo ovde, Derfele, već svuda uz obalu!" Pružio je ruku da predstavi čitavu istočnu obalu Britanije. „Lađe i lađe! Sve pune našeg naroda, koji traži dom i zemlju." Te reči je izgovorio tako da me zastraši, pa okrenuo konja od mene ne čekajući odgovor. „Dođi!", povikao je i ja poterah konja za njegovim preko plimom ustalasanog blata u zatonu, uz šljunkoviti nasip pa onda kroz trnjake dok smo se peli do njegovog velikog dvora na brdu.

Aela potera životinju na obronak brda i tu me pričeka i, kad sam mu se pridružio, nemo pokaza naniže u sedlastu udolinu. Vojska beše tamo. Nisam ih mogao prebrojati, toliko se ljudi okupilo u tom naboru tla i svi oni su, znao sam, bili samo deo Aeline vojske. Saksonski ratnici stajali su zbijeni u gomilu i kad na bliskom horizontu videše svog kralja iz njih provali strahovita rika kojom ga pozdraviše; stali su da tuku kopljima u štitove, grozna buka se razlegala sve do sivog neba. Aela podiže osakaćenu desnicu i grmljavina polagano zamre. „Vidiš, Derfele?", upita me.

„Vidim ono što si izabrao da mi pokažeš, gospodaru kralju," vrdao sam, dobro razumevajući šta mi poručuju nasukane lađe i sva ta oklopljena sila.

„Sad sam jak," kaza Aela, „a Artur je slab. Može li on okupiti bar petsto ljudi? Sumnjam. Kopljaniči Povisa doći će mu u pomoć, ali hoće li to biti dovoljno? Sumnjam. Imam hiljadu uvežbanih kopljaniča, Derfele, a još dvaput toliko gladnih ljudi vitlače sekirama za svaku stopu zemlje koju bi nazvali svojom. Serdik ima još i više ljudi, mnogo više i treba mu zemlja. Cak je očajniji nego ja.

Obojici nam treba zemlja, Derfele, obojici nam treba zemlja. Artur je ima, a Artur je slab."

„Gvent ima hiljadu kopljaniča," rekoh, „i ako upadnete u Dumnoniju, vojska Gventa će doći." Nisam bio siguran u to, ali Arturu nije štetilo moje samopouzdanje, makar i lažno. „Gvent, Dumnonija i Povis," kazao sam, „boriće se zajedno, a ima i drugih koji će stati pod Arturov barjak. Crnoštiti će se tući uz nas, kopljaniči će doći iz Gvineda i Elmeta, čak i iz Regeda i Lotijana."

Aela se nasmešio mom hvalisanju. „Tvoj nauk još nije gotov, Derfele," reče, „zato me prati." Još jednom on mamuznu konja, i dalje ga terajući uz goru, samo ga sad usmerivši na istok, ka gajevima. Sjahao je pred šumarkom, pokazao pratiocima da ostanu tu gde jesu, pa me poveo duž uskog raskvašenog puteljka na proplanak, gde su stajale dve drvene zgrade. Behu tek nešto više od krovnjara, nakatranjenih krovova od ražane slame i niskih zidova od neotesanih trupaca. „Vidiš?", kaza, uperivši prst ka zabatu bliže kolibe.

Pljunuo sam da oteram zlo jer se tamo, visoko na zabatu, dizao drveni krst. Ovde, u paganskom Loegiru, beše poslednja stvar koju sam očekivao da vidim: hrišćanska crkva. Druga koliba, nešto niža nego crkva, očito je služila popu za stanovanje; čuvši naš dolazak, on ispuza kroz niska vrata straćare da nas dočeka. Nosio je tonzuru, crnu monašku rizu i umršenu smeđu bradu. Prepoznao je Aelu i poklonio se do zemlje. „Hrist te pozdravlja, gospodaru kralju!", povika čovek na lošem saksonском.

„Odakle si?", upitah ga na britskom.

Delovao je iznenađeno što čuje jezik domovine. „Iz Gobanijuma, gospodaru," reče. Monahova žena, ofucan stvor odbojnih očiju, izvuče se iz kolibe da stane uz svog čoveka.

„Šta radiš ovde?", pitao sam sveštenika.

„Gospod Isus Hrist otvorio je oči kralju Aeli, gospodaru," rekao je, „pa nas je pozvao da pronosimo reč Hristovu među njegovim narodom. Ovde sam s mojim bratom, sveštenikom Gorfidom, da Sasima propovedam po jevanđelju."

Pogledao sam Aelu, koji se lukavo smeđuljio. „Misionari iz Gventa?", pitao sam.

„Slabačka stvorenja, zar ne?“, reče Aela, pokretom ruke oteravši monaha i njegovu ženu natrag u kolibu. „Misle da će nas odvratiti od obožavanja Tora i Seaksneta, a meni ne smeta da ih pustim da tako misle. Zasad.“

„A činiš to,“ rekoh polako, „zato što ti je kralj Meurig obećao primirje sve dok dopuštaš njegovim popovima da priđu tvom narodu?“

Aela se nasmeja. „Baš je budala taj Meurig. Više brine za duše mojih ljudi nego za bezbednost svoje zemlje. Dva popa su mala cena ako će zbog toga hiljadu kopljaniča Gventa dokono gledati kako zauzimamo Dumnoniju.“ Prebacio mi je ruku preko ramena i poveo me nazad ka konjima. „Sad vidiš, Derfele? Gvent se neće boriti, ne dok njihov kralj veruje da će raširiti svoju veru među mojim narodom.“

„A da li se vera širi?“, pitao sam.

Frknuo je. „Preobratili su nešto robova i žena, ali ne mnogo. Neće se raširiti dalje. Postaraću se za to. Video sam šta je ta vera napravila od Dumnonije, i to se neće desiti ovde. Naši stari bogovi su nam dovoljno dobri, Derfele, šta će nam novi? To je polovina svih muka koje imaju Briti. Izgubili su svoje bogove.“

„Merlin nije,“ rekoh.

To je trglo Aelu. Okrenuo se meni u senci drveća i videh brigu na njegovom licu. Oduvek se plašio Merlin-a. „Čujem priče,“ reče kolebljivo.

„Dragulji Britanije,“ potvrdih.

„Šta su oni?“, hteo je da zna.

„Ništa posebno, gospodaru kralju,“ kazao sam, sasvim poštено, „samo otrcana zbirka starudija. Samo dva su zaista vredna, mač i kazan.“

„Video si ih?“, pitao je bojažljivo.

„Jesam.“

„Šta će oni učiniti?“

Slegao sam ramenima. „Niko ne zna. Artur veruje da se neće desiti ništa, ali Merlin kaže da oni zapovedaju bogovima i da će, ako baci prave čini u pravo vreme, stari bogovi Britanije raditi po njegovoj volji.“

„A on će ih pustiti na nas?“

„Da, gospodaru kralju,“ rekoh. To će se desiti brzo, vrlo brzo, ali nisam to kazao ocu.

Aela se namršti. „I mi imamo bogove,“ rekao je.

„Onda ih prizivaj, gospodaru. Nek se bogovi tuku s bogovima.“

„Bogovi nisu budale, momče,“ zareža on. „Zašto bi se oni tukli kad ljudi mogu da ubijaju umesto njih?“ Produžio je da hoda. „Star sam sada,“ kaza, „i za sve ove godine nisam video bogove. Mi verujemo u njih, ali zašto bi se oni brinuli za nas?“ Pogledao me je zabrinuto. „Da li veruješ u te Dragulje?“

„Verujem u Merlinovu moć, gospodaru kralju.“

„Ali da bogovi hode zemljom?“ Razmišljaо je o tome neko vreme, pa zavrteo glavom. „A ako vaši bogovi dođu, zašto naši ne bi došli da nas zaštite? Cak bi i tebi, Derfele,“ reče sprdajući se, „bilo teško da se suprotstaviš Torovom čekiću.“ Izašli smo iz gaja i video da je pratrinja nestala i odvela naše konje. „Možemo da prošetamo,“ reče Aela, „a ja ti pričati o Dumnoniji.“

„Poznajem ja Dumnoniju, gospodaru kralju.“

„Onda znaš, Derfele, da je kralj te zemlje budala, da njen vladalac ne želi da bude kralj, čak ni, kako ga ono zovete, zaar?“

„Car,” rekoh.

„Car,” ponovio je, podrugljivo izgovorivši tu reč. Vodio me je stazom kraj drveća. Nikog više nije bilo u vidokrugu. S leve strane tlo se spušтало ka rukavcima obavijenim izmaglicom, dok su se ka severu pružale guste, memljive šume. „Vaši hrišćani su buntovni,” sabirao je Aela sve svoje prednosti, „vaš kralj je sakata luda, a vaš vođa odbija da uzme presto od te budale. Vremenom će, Derfele, i to skorije pre nego kasnije, neko drugi poželeti tron. Lancelot zamalo da ga uzme, a bolji od njega će uskoro pokušati isto.“ Zastao je, mršteći se. „Zašto je Ginevra raširila noge za njega?“, pitao je.

„Zato što Artur neće da bude kralj,” rekoh sumorno.

„Onda je i on budala. A dogodine će biti mrtva budala, osim ako ne prihvati moju ponudu.“

„Kakvu ponudu, gospodaru kralju?“, upitah, zastavši ispod vatrencrvene bukve.

I on stade, položivši mi ruke na ramena. „Reci Arturu da presto da tebi, Derfele.“

Piljio sam u oči svoga oca. Na tren sam pomislio da se opet sprda, a onda shvatih da je ozbiljan koliko god može biti. „Meni?“, pitao sam, zapanjen.

„Tebi,” reče Aela, „a ti se meni zakuni na odanost. Trebaće mi nešto tvoje zemlje, ali reci Arturu da ti da tron i možeš vladati Dumnonijom. Moji ljudi će se naseliti i obrađivati zemlju, a ti ćeš im vladati. Bićeš moj vazal, naravno. Načinićemo savez, ti i ja. Otac i sin. Ti vladaj Dumnonijom, a ja ću vladati Anglijom.“

„Anglijom?“, zapitah, jer to ime za mene beše novo.

Skide mi ruke s ramena i pokaza predeo oko nas. „Eto je! Vi nas zovete Saksonima, ali ti i ja smo Angli. Serdik je Sakson, ali mi smo Angli i naša zemlja je Anglija. Ovo je Anglija!“ Rekao je to ponosno, razgledajući mokre vrhove bregova.

„A šta sa Serdikom?“, pitao sam.

„Ti i ja ćemo ubiti Serdika,“ reče iskreno, pa me povuče za lakat da produžimo put. Sad me je poveo stazom između drveća, gde su svinje riškale po tek opalom lišću u potrazi za bukovim žirovima. „Reci Arturu šta sam predložio,“ kaza Aela. „Reci mu da on može da uzme presto pre nego ti, ako mu je to želja, ali koji god da sedne na tron, učiniće to u moje ime.“

„Reći ću mu, gospodaru kralju,“ kazao sam, iako sam znao da će Artur prezreti tu ponudu. Mislim da je i Aela znao, ali ga je mržnja prema Serdiku navela na taj predlog. Znao je da će, budu li on i Serdik zauzeli čitavu južnu Britaniju, morati da dođe do još jednog rata kako bi se videlo koji će od njih dvojice da bude novi Bretvalda, što je njihovo ime za Kralja kraljeva. „Recimo,“ kazao sam, „da umesto toga ti i Artur napadnete Serdika naredne godine?“

Aela odmahnu glavom. „Serdik je razdelio isuviše zlata mojim poglavicama. Neće da se bore protiv njega, ne dok im kao nagradu nudi Dumnoniju. Ali ako Artur da Dumnoniju tebi, a ti je daš meni, neće im trebatи Serdikovo zlato. Reci to Arturu.“

„Reći ću mu, gospodaru kralju,“ ponovio sam, i dalje svestan da se Artur nikad neće složiti s time. To bi značilo da krši zakletvu datu Uteru, kojom se zavetovao da će Mordreda učiniti kraljem, a ta zadata reč bila je koren celog Arturovog života. Bio sam toliko siguran da će odbiti ponudu da sam se, uprkos onome što sam kazao Aeli, premišljao da li da mu je uopšte pomenem.

Aela me je doveo do prostrane čistine gde videh svog konja koji me je čekao i uz njega kopljanci u sedlima, moja pratnja. Nasred proplanka bila je velika hrapava stena, visine čoveka i mada nije bila ni nalik uglačanim kamenovima u drevnim hramovima Dumnonije, niti zaravnjenim gromadama na kojima smo proglašavali kraljeve, bilo je jasno da je u pitanju svetinja. Stajala je sama u travnatom krugu i niko od saksonskih ratnika nije joj prilazio blizu,

mada je jedan od njihovih idola - deblo oguljene kore na kom je grubo izrezbarenog lice - bio ukopan u tle nedaleko od stene. Aela me povede prema kamenčini, ali se zaustavi podalje i začeprka po kesi koju je nosio o pojasu za mač. Izvuče malu kožnu vrećicu, razveza je i istrese nešto na dlan. Pružio mi je to i videh da je to mali zlatni prsten, s utisnutim komadićem ahata. „Hteo sam ovo da dam tvojoj majci,” reče, „ali Uter ju je oteo pre no što sam ugrabio priliku, i sve otad ga čuvam. Uzmi.“

Uzeh prsten. Beše jednostavan, proste izrade. Nije to bio rimski rad, jer je njihov nakit bio čudesno oblikovan, a nisu ga načinili ni Saksoni, jer su oni voleli da im ukrasi budu teški i glomazni. Prsten je verovatno izradio neki jadni Brit, posečen saksonskom oštricom. Četvrtasti zeleni kamen nije bio čak ni uglavljen ravno, ali ipak je sićušni prsten posedovao staru, krhklu lepotu. „Nikad ga nisam poklonio tvojoj majci,” reče Aela, „a ako je sad debela, ionako ne može da ga nosi. Zato ga daj tvojoj princezi od Povisa. Čujem da je valjana žena?“

„Jeste, gospodaru kralju.“

„Daj joj ga,“ kaza Aela, „i reci joj da će, budu li naše zemlje zaratile, poštetedi ženu koja nosi taj prsten, nju i čitavu njenu porodicu.“

„Hvala ti, gospodaru kralju,“ rekoh, ubacivši prsten u svoju kesu.

„Imam još jedan poklon za tebe,“ reče, prebac mi ruku preko ramena i povede me ka steni. Osećao sam krivicu što mu nisam doneo nikakav dar, nije mi to ni pala na pamet u onom strahu od dolaska u Loegir, ali Aela je prešao preko tog propusta. Zastao je kraj gromade. „Ova stene je nekad pripadala Britima,“ reče, „i bila im je sveta. Ima rupa u njoj, vidiš? Dođi sa strane, momče, pogledaj.“

Prošao sam s druge strane i video da je zaista velika crna rupa izdubljena u srcu kamena.

„Pričao sam jednom sa starim britskim robom,“ kaza Aela, „i on mi je rekao da kroz tu rupu možeš šaputati mrtvima.“

„Ali vi ne verujete u to?“, upitah, opazivši prizvuk sumnje u njegovom glasu.

„Mi verujemo da možemo govoriti s Torom, Votanom i Seaksnetom kroz tu rupu,“ odgovori Aela, „ali ti? Možda možeš doseći mrtve, Derfele.“ Nasmešio se. „Srećemo se opet, momče.“

„Nadam se, gospodaru kralju,“ rekao sam i onda se setio čudnog proročanstva moje majke, da će Aelu ubiti njegov sin. Pokušao sam to da odbacim kao trabunjanje lude starice, ali bogovi često biraju takve žene da kroz njih progovore. Iznenada nisam znao šta da kažem.

Aela me zagrli, utisnuvši mi lice u okovratnik svog velikog krvnog ogrtača. „Je li tvojoj majci ostalo još mnogo života?“, upita me.

„Ne, gospodaru kralju.“

„Sahrani je,“ reče, „s nogama okrenutim severu. Takav je običaj našeg naroda.“ Zagrljio me je poslednji put. „Stići ćeš kući bezbedno,“ kaza i odmaće se. „Da bi govorio s mrtvima,“ dodade nabusito, „treba tri puta da obiđeš kamen i da klekneš pred otvor. Pošalji joj poljubac od dede.“ Osmehnuo se, zadovoljan što me je iznenadio takvim poznavanjem mog života, a onda se okrenuo i otišao.

Pratnja me je čekala dok sam napravio tri kruga oko stene, pa se spustio na kolena i nadneo nad rupu. Najednom sam poželeo da jecam i glas mi je zapinjao u grlu dok sam šaptao ime svoje kćeri. „Dajan?“, prošaptao sam u srce kamena, „Dajan, draga? Čekaj nas, dušo, doći ćemo ti. Dajan.“ Moje mrtvo dete, moja predivna Dajan, koju su ubili Lancelotovi ljudi. Rekao sam joj da je volimo, poslao joj Aelin poljubac, pa naslonio čelo na hladnu stenu i mislio na njenu malu sen, sasvim samu na drugom svetu. Merlin nam je, istina, rekao da se

deca veselo igraju pod jabukama Anana u Zemlji seni, ali sam ipak zajecao pomislivši kako je iznenada čula moj glas. Je li pogledala naviše? Je li, poput mene, plakala?"

Odjahao sam odatle. Trebalо mi je tri dana da dospem do Dun Kerika i tamo sam dao Keinvin mali zlatni prsten. Oduvek je volela jednostavne stvari i taj joj je prsten pristajao bolje nego nekakav gizdavi rimski nakit. Stavila ga je na mali prst desne ruke, jedini koji je mogao proći kroz prsten. „Sumnjam da će mi spasti život, znaš," kazala je tužno.

„Zašto ne bi?", pitao sam.

Nasmešila se, diveći se prstenu. „Koji će Sakson zastati da gleda prsten? Prvo siluj, posle pljačkaj, nije li to pravilo kopljjanika?"

„Nećeš biti ovde kad Sasi dođu," rekao sam. „Moraš otići u Povis."

Odmahnula je glavom. „Ostaću. Ne mogu večito trčati bratu kad stignu nevolje."

Manuo sam se svađe dok za nju ne dođe vreme i poslao glasnike u Durnovariju i Kaer Kadarn, da obaveste Artura o mom povratku. Četiri dana kasnije došao je u Dun Kerik, kako bi saznao da ga je Aela odbio. Artur je slegnuo ramenima, kao da ništa drugo i nije očekivao. „Vredelo je pokušati," reče kao da ne haje. Nisam mu rekao šta mi je Aela ponudio, jer bi onako zločudan pomislio da sam bio na iskušenju da prihvatom i možda mi više ne bi verovao. Niti sam mu preneo da sam u Tunresliju zatekao Lancelota, jer sam znao kako mrzi i sam pomen njegovog imena. Ispričao sam mu za sveštenike iz Gventa i ta novost mu smrači lice. „Prepostavljam da će morati da obiđem Meuriga," reče natušeno, zureći u Hrid. Onda se okreće meni. „Jesi li znao," upita kao da me optužuje, „da je Ekskalibur jedan od Dragulja Britanije?"

„Jesam, gospodaru," potvrdih. Merlin mi je to rekao veoma davno, ali me je zakleo na čutanje jer se plašio da bi Artur mogao da uništi mač, kako bi pokazao da nije sujeveran.

„Merlin ga traži nazad," reče Artur. Uvek je znao da taj zahtev može doći, još od dalekog dana kad je Merlin mladom Arturu dao magični mač.

„Daćeš mu ga?", pitao sam uznemireno.

„Ako mu ga ne dam, Derfele, hoće li to okončati Merlinove budalaštine?"

„Ako su budalaštine, gospodaru," rekao sam i setio se svetlucave gole devojke. Uverih sebe da je ona predznak čudesnih događaja.

Artur raskopča pojasa sa izvezenim kanijama. „Ti mu ga odnesi, Derfele," reče kivno, „ti mu ga odnesi." Utrapi mi dragoceni mač. „Ali reci Merlinu da ga želim natrag."

„Hoću, gospodaru," obećah. Jer ako bogovi ne dođu na Samajnsku noć, neko će morati da potegne Ekskalibur i ponese ga protiv vojske ujedinjenih Saksona.

A Samajnska noć je bila vrlo blizu, i na tu noć mrtvih duša bogovi će biti pozvani.

Sledećeg dana sam odneo Ekskalibur na jug da bi se to zbilo.

III

Mai Dun je velik breg južno od Durnovarije; jednom to mora da je bila najveća tvrđava u svoj Britaniji. Brdo je imalo prostran, blago zaobljen vrh koji se širio ka istoku i zapadu i oko kog je stari narod podigao tri velika strma zida od nasute zemlje pokrivenе busenjem. Niko ne zna kad je utvrda sagrađena, čak ni kako; neki su verovali da su sami bogovi načinili zidine, jer je taj trostrukti bedem bio previsok, a jarkovi previše duboki da bi bili delo ljudi. Ipak, ni visina zidova ni dubina opkopa nisu sprečili Rimljane da zauzmu tvrđavu i celu posadu stave pod mač. Mai Dun stajao je prazan od tog dana, osim malog kamenog hrama koji su pobednici sagradili na istočnom kraju zaravnjenog vrha i posvetili Mitri. U leto, stara tvrđava je divno mesto; ovce pasu na kosim klizavim zidinama, leptiri trepere nad travom, majčinom dušicom i orhidejama, ali u kasnu jesen, kad noć pada rano i kiše sa zapada šibaju nad Dumnonijom, vrh je samo hladna gola uzvisina, gde vetrar ujeda žestoko.

Glavna staza ka vrhu, zamršena poput labyrintha, vodi do zapadne kapije; po klizavoj kaljuzi sam nosio Ekskalibur Merlinu. Horda seoskog sveta s mukom je pešačila uz mene. Neki su teglili velike naramke drva za vatru, drugi meštine pitke vode, a nekolicina je podbadala volove koji su vukli velike balvane ili saonice pretovarene okresanim granjem. Volovi okrvavljenih bokova su se upinjali da izvuku svoje breme uz strmu, varljivu stazu na čijem sam kraju, visoko iznad mene na travom obrasлом bedemu, video kopljanike na straži. Prisustvo tih vojnika potvrdilo je ono što sam čuo u Durnovariji, da je Merlin zatvorio Mai Dun za sve osim onih koji dolaze da rade.

Dvojica kopljonoša čuvala su kapiju. Obojica behu irski ratnici, Crnoštiti, iznajmljeni od Oengusa Mekajrema, i pitao sam se koliko je Merlinovog bogatstva otišlo na pripremanje ovog napuštenog pašnjaka za dolazak bogova. Stražari su shvatili da nisam težak iz Mai Duna, pa su se spustili niz strminu da me presretnu. „Imaš li kakva posla ovde, gospodaru?“, upita jedan od njih s poštovanjem. Nisam nosio oklop, ali Hajvelban mi beše o pojusu, a po njegovim kanijama videlo se da sam velikodostojnik.

„Imam posla s Merlinom“, rekoh.

Crnoštiti se nije pomerio u stranu. „Mnogo sveta dolazi ovde, gospodaru“, reče, „i tvrdi da ima posla s Merlinom. Ali, ima li Merlin posla s njima?“

„Reci mu“, kazao sam, „da mu je gospodar Derfel doneo poslednji Dragulj.“ Trudio sam se da reči zazvuče dostojanstveno i svečano, ali Crnoštiti ne behu zadržati. Mlađi čovek se vrati uzbrdo s porukom, dok stariji ostade da časka sa mnom. Kao i većina Oengusovih kopljaničkih, bio je vesela bitanga. Crnoštiti dolaze iz Demetije, kraljevstva koje je Oengus načinio na zapadnoj obali Britanije ali, iako su bili osvajači, Oengusovi irski ratnici ne behu omraženi poput Sasa. Irci su se tukli s nama i krali od nas, porobljavali nas i otimali nam zemlju, ali jezik im je bio sličan našem, njihovi bogovi behu naši bogovi i, kad nisu ratovali protiv nas, sasvim lako su se mešali s Britima starosedecima. Neki od njih, između ostalih i sam Oengus, sad su delovali više kao Briti nego kao Irci. Njihova postojbina, kojom se Oengus toliko

ponosio jer nikad nije pala pod vlast Rimljana, sad se predala pred verom koju su Rimljani doneli. Irci su primili hrišćanstvo, mada su Gospodari preko mora - irski kraljevi poput

Oengusa koji su zaposeli zemlju u Britaniji - još poštivali staru veru; narednog proleća, pomislio sam, ukoliko Merlinov obred ne dovede bogove da nas spasu, ovi Crnoštiti će se boriti uz nas protiv Saksona.

Mladi princ Gavejn došao je s vrha da me dočeka. Koračao je naniže stazom, u svojoj krečom prebojenoj ratnoj spremi, mada se njegovo dostojanstvo raspršilo kad mu nogu otkliza po blatu, pa se nekoliko stopa suljao na guzici. „Gospodaru Derfele!“, povika kad se digao na noge. „Gospodaru Derfele! Dođi, dođi! Dobro došao!“ Lice mu je ozario širok osmeh dok sam prilazio. „Nije li sve ovo strašno uzbudljivo?“, pitao je.

„Još ne znam, gospodaru prinče.“

„Trijumf!“, bio je ushićen dok je s oprezom obilazio kaljugu zbog koje je izgubio tlo pod nogama. „Veliko delo! Valja se moliti da ne bude uzaludno.“

„Sva se Britanija moli za to“, kazao sam, „osim možda hrišćana.“

„Za tri dana, gospodaru Derfele“, uveravao me je, „neće više biti hrišćana u Britaniji, jer će tada svi videti istinske bogove. Samo ako“, dodao je bojažljivo, „ne padne kiša.“ Digao je oči ka natuštenim oblacima i najednom se našao na ivici plača.

„Kiša?“, upitah.

„Ili je možda oblak taj koji će sprečiti bogove da se pojave. Kiša ili oblak, nisam siguran, a Merlin nema strpljenja. Ništa ne objašnjava, ali ja mislim da je kiša neprijatelj. Ili možda oblak.“ Zastao je, i dalje snužden. „Oboje, možda. Pitao sam Nimju, ali ona me ne voli“, govorio je vrlo žalosno, „tako da ne znam pouzdano, ali preklinjem bogove za vedro nebo. A od nekog vremena je oblačno, veoma oblačno, pa pretpostavljam da se hrišćani mole za kišu. Jesi li zaista doneo Ekskalibur?“

Odmotao sam sukno sa mača u koricama i pružio mu balčak. Na tren se nije usuđivao da ga dodirne, a onda i previše strašljivo posež i isuka Ekskalibur iz kanija. Smerno je blenuo u sečivo, pa prstom prešao preko zavijutaka i utisnutih zmajskih obličja koja su krasila čelik. „Načinjen u Zemlji seni“, reče glasom punim čuđenja, „rukom samog Gofanona!“

„Pre će biti da je iskovani u Irskoj“, kazah nemilosrdno, jer je bilo nečega u Gavejnovoj mladosti i naivnosti što me je nagonilo da se podsmevam njegovoj pobožnoj lakovernoj duši.

„Ne, gospodaru“, ubedljivo me je ozbiljno, „načinjen je u Zemlji seni.“ Utrapi mi Ekskalibur natrag. „Hodi, gospodaru“, reče pozurujući me, ali se opet omače u blatu i zaljulja se održavajući ravnotežu. Njegov beli oklop, tako sjajan izdaleka, bio je pohaban. Kreč beše isprskan blatom i posiveo, ali imao je nesalomivo samopouzdanje i samo zbog toga nije izgledao smešno. Duga zlatna kosa bila je vezana u labavu pletenicu što mu je padala do slabina. Dok smo pažljivo koračali stazom koja je vijugala između visokih travnatih nasipa, upitah Gavejna kako je upoznao Merlinu. „O, pa Merlinu poznajem čitavog života!“, odgovori princ radosno. „On dolazi na dvor mogu oca, znaš, mada u poslednje vreme ne previše često. Ali kad sam bio malii, stalno je bio tu. Bio mi je učitelj.“

„Učitelj?“ Zvučao sam iznenađeno i to je bila istina, jer je Merlin oduvek bio tajnovit i Gavejna mi nijednom nije pomenuo.

„Nije me učio da pišem“, reče Gavejn, „jedna žena je bila zadužena za to. Ne, Merlin mi je govorio za šta me je usud predodredio.“ Nasmešio se stidljivo. „Učio me je da ostanem neokaljan.“

„Neokaljan!“ Gledao sam ga znatiželjno. „Bez žena?“

„Bez žena, gospodaru“, priznao je prostodušno. „Merlin je to tražio. Makar ne još, a kasnije - svakako.“ Glas mu zamre i zaista je pocrveneo.

„Nije ni čudo“, rekoh, „da se moliš za vedro nebo.“

„Ne, gospodaru, ne!“, pobuni se Gavejn. „Molim se za vedro nebo da bi bogovi došli! A kada dođu, sa sobom će dovesti Olvenu Srebrnu.“ Opet porumene.

„Olvenu Srebrnu?“

„Video si je, gospodaru, u Lindinisu.“ Njegovo lepo lice postade gotovo prozračno. „Ona gazi tiše od daška vетра, koža joj sjaji u mraku, a pod njenim stopama niče cveće.“

„I ona ti je suđena?“, pitao sam, potiskujući prljavi, slabašni ubod ljubomore zbog toga što tu blistavu, vitku prikazu dobija mladi Gavejn.

„Treba da se oženim njome kad okončam svoj podvig“, rekao je ozbiljno, „a zasad mi je dužnost da čuvam Dragulje. Za tri dana ću dočekati bogove i povesti ih na dušmane. Biću oslobođilac Britanije.“ Te neverovatno razmetljive reči izrekao je ne trepnuvši, kao da govorи o sasvim prostom poduhvatu. Ne rekoh ništa; samo sam ga sledio, prošavši kraj dubokog jarka koji je delio središnje i unutrašnje bedeme Mai Duna. Video sam da je šanac pun malih skloništa, na brzu ruku sklepanih od granja i rogoza. Gavejn primeti šta posmatram. „Za dva dana ta ćemo skloništa rasturiti i baciti u vatre.“

„U vatre?“

„Videćeš već, gospodaru, videćeš.“

Ipak, kad izbismo na vrh, nisam odmah jasno razabrao šta vidim. Najviša tačka Mai Duna beše duguljasta travnata čistina na koju se čitavo pleme sa sve marvom moglo skloniti u doba ratova, ali je sad njen zapadni kraj bio ograđen i premrežen zamršenim spletom ograda od suvog drveta. „Eto!“, reče Gavejn ponosito, pokazujući ograde kao vlastito dostignuće.

Narod koji je teglio drva za vatru usmeravan je ka jednoj od bližih pregrada, gde su bacali svoje tovare i vraćali se da sakupe još goriva. Onda razaznah da su ograde u stvari goleme naslage drveta spremnog za potpalu. Svaka hrpa beše viša od čoveka, a činilo se da se protežu miljama, ali sve dok me Gavejn nije poveo na unutrašnji bedem, nisam spoznao namenu tih ograda.

Prekrile su čitavu zapadnu polovicu čistine, a u središtu se dizalo pet gomila drveta, poređanih u krug od šezdeset ili sedamdeset koračaji u prečniku. U krugu ne beše ničega. Ta široka praznina beše okružena zavojitom ogradom koja je opisivala tri puna kruga, tako da je čitava ta spirala, uključujući i središnji prostor, bila široka više od sto pedeset koraka. Ogradu je obuhvatao prazan travnati krug, po spoljnoj ivici opasan prstenom od šest dvostrukih spirala; svaka se odmotavala od jednog kružnog prostora i opet savijala da obrazuje drugu kružnicu, pa je tako dvanaest vatreñih obruča imalo da leži na vijugavom spoljnem prstenu. Dvostrukе spirale doticale su jedna drugu, tako da su mogle činiti plameni bedem oko te masivne građevine. „Dvanaest manjih krugova“, rekoh Gavejnu, „a Dragulja je trinaest?“

„Kazan će, gospodaru, biti u središtu“, reče, glasa uzdrhtalog od strahopoštovanja.

Bio je to divovski poduhvat. Ograde su se dizale dobrano iznad visine čoveka, a gorivo beše posvuda gusto načičkano; uistinu, na vrhu tog brda beše dovoljno drva da se sve vatre u Durnovariji održavaju tokom devet ili deset zima. Gradnja dvostrukih spirala na zapadnom kraju utvrđenja još nije bila dovedena do kraja i mogao sam videti ljudi kako silovito nabijaju drva kako ne bi brzo izgorela, već da bi vatra buktala dugo i strašno. Čitava stabla čekala su

na plamenove, zatrpana nagomilanim drvima. Biće to vatra, pomislih, koja označava kraj sveta.

Na neki način, pretpostavljam, vatra je i trebalo da označi upravo to. Biće to kraj sveta koji smo poznavali jer, ako je Merlin u pravu, bogovi Britanije doći će na ovu uzvisinu. Niži bogovi otići će u manje krugove spoljnog prstena, dok će se Bel sputiti na vatreno srce Mai Duna, gde ga čeka njegov Kazan. Veliki Bel, Bog bogova, Gospodar Britanije, doći će u silnom naletu vetra, dok će se oko njega kovitlati zvezde, kao jesenje lišće nošeno olujom. I tu, gde je pet zasebnih lomača označavalo srce Merlinovog vatretnog kruga, Bel će opet stupiti na Ajnis Pridejn, Ostrvo Britanije. Na koži iznenada osetih hladnoću. Do ovog trena nisam potpuno shvatao veličinu Merlinovog sna, a sad me je gotovo sasvim obujmila. Za tri dana, samo tri dana, bogovi će biti tu.

„Više od četiri stotine ljudi podiže lomače“, reče mi Gavejn ozbiljno.

„Verujem.“

„A spirale smo“, nastavi on, „obeležili vilinskim užetom.“

„Čime?“

„Užetom, gospodaru, načinjenim od kose device, debelim samo jednu dlaku. Nimju je stajala u središtu, ja sam koračao po kružnici, a gospodar Merlin je obeležavao moje stope vilinkamenovima. Spirale moraju biti savršene. Trebala nam je cela sedmica da to obavimo, jer je uže neprekidno pucalo, a svaki put kad se to desi morali smo sve ispočetka.“

„Možda to, na kraju krajeva, i nije bilo pravo vilinsko uže, gospodaru prinče?“, čikao sam ga.

„O, jeste, gospodaru“, uveravao me je Gavejn. „Načinjeno je od moje sopstvene kose.“

„A na Samajnsku noć“, upitah, „potpalićete vatre i čekati?“

„Tri puta tri sata, gospodaru, vatre moraju buktati, a u šestom satu započećemo obred.“ A nešto docnije noć će minuti i razdaniće se, vatre će planuti i na nebu, a zadimljeni vazduh uskomešaće razmahana krila bogova.

Gavejn me je dotad vodio duž severnog zida utvrđenja, ali sad pokaza naniže na mali Mitrin hram, odmah istočno od prstenova zgomilanog drveta. „Možeš pričekati tamo, gospodaru“, reče, „dok dovedem Merlina.“

„Je li on daleko?“, pitao sam, pomislivši da bi Merlin mogao da bude u jednom od privremenih skloništa razbacanih na istočnom kraju zaravni.

„Nisam siguran gde je on“, priznade Gavejn, „ali znam da je otišao da dovede Anbara, i mislim da znam gde će ga naći.“

„Anbara?“, zapitah. Za Anbara sam znao samo iz priča koje su ga opisivale kao magičnog konja, neukroćenog pastuva koji je po vodi galopirao jednako brzo kao i po suvom.

„Jahaću Anbara rame uz rame s bogovima“, reče Gavejn ponosno, „i poneti svoj barjak na neprijatelja.“ Pokazao je ka hramu gde je golema zastava, nimalo svečano, bila oslonjena na nizak krov pokriven crepom. „Barjak Britanije“, dodade Gavejn i povede me dole do svetilišta, gde razvi znamen. Beše to prostran kvadrat belog platna, s izvezenim prkosnim, crvenim zmajem Dumnonije. Zver beše sva od kandži, repa i vatre. „To je zapravo barjak Dumnonije“, priznao je Gavejn, „ali mislim da drugim britskim kraljevima neće smetati, šta kažeš?“

„Neće ako poteraš Sase u more“, rekoh.

„To je moja dužnost, gospodaru“, kaza Gavejn vrlo svečano. „Uz pomoć bogova, naravno, i njegovu“, dotakao je Ekskalibur, koji sam još držao pod miškom.

„Ekskalibur!“ Zvučao sam iznenađeno, jer nisam mogao zamisliti da iko sem Artura nosi čarobno sečivo.

„Šta drugo?“, upita Gavejn. „Moje je da nosim Ekskalibur, jašem Anbara i izagnam dušmane iz Britanije.“ Nasmešio se oduševljeno i pokazao ka klupi kraj ulaza u hram. „Pričekaj, gospodaru, da potražim Merlinu.“

Hram je bio pod stražom šestorice Crnoštih kopljaničkih, ali kako sam tu dospeo u Gavejnovom društvu, nisu me sprečavali da se povijem i stupim kroz niski dovratak. Nisam razgledao malo zdanje iz radoznalosti, već pre zato što je onih dana Mitra bio moj vrhovni bog. Beše to bog vojnika, tajnoviti bog. Rimljani su doneli njegov kult u Britaniju, pa iako su oni odavno otišli, Mitra još beše omiljen među ratnicima. Ovo svetilište beše maleno, tek dve skučene odaje, bez prozora, kako bi predstavljale pećinu u kojoj je Mitra rođen. Prednja odaja beše puna drvenih kutija i korpi od pruća u kojima su, prepostavih, bili pohranjeni Dragulji Britanije; ipak, nisam odigao nijedan poklopac kako bih proverio. Umesto toga, uvukoh se kroz naredna vrata u mračno obredište i videh gde u tami svetluca veliki srebrnozlatni Kazan od Klidno Eidina. Iza Kazana, jedva vidljiv pri nejakom sivom svetlu koje je sipilo kroz dvoja niska vrata, beše Mitrin oltar. Merlin ili Nirnju, koji oboje ismevahu Mitru, stavili su lobanju jazavca na oltar da bi odvukli pozornost boga. Odbacih lobanju, pa se spustih na kolena kraj Kazana i izrekoh molitvu. Preklinjao sam Mitru da pomogne drugim našim bogovima i molio sam se da i on dođe na Mai Dun i sav svoj užas posveti pokolju naših dušmana. Dotakao sam njegov kamen balčakom Ekskalibura i zapitao se kad je poslednji put na ovom mestu žrtvovan bik. Zamišljao sam rimske vojнике kako obaraju bika na kolena, pa guraju njegove sapi i vuku ga za rogove sve dok ga kroz niska vrata ne uteraju u obredište, gde je mogao da ustane i riče od straha, ne osećajući ništa drugo do kopljaničke svud unaokolo u mraku. I tu bi mu, u jezivoj tami, prerezali tetive. Zarikao bi opet i skljokao se, ali bi i dalje golemim rogovima kidisao na vernike; ipak bi ga nadjačali i čekali da iskrvari, bik bi sporo umro i sav hram bi vonjao na njegovu krv i izmet. Onda bi vernici pili bivolu krv u znak sećanja na Mitru, baš kako nam je on zapovedao. Hrišćani su, kako mi je rečeno, imali slične rituale, mada su oni tvrdili da nema ubijanja u njihovim obredima. Malo je pagana verovalo u to, jer smrt smo bogovima dužni, u zamenu za život koji nam daju.

Ostao sam da klečim u mraku, ratnik Mitre u jednom od njegovih zaboravljenih hramova i, dok sam se molio, osetih isti onaj miris mora koji sam pamlio iz Lindinisa, zadah morske trave i soli koji nam je dražio nozdrve onda kad je Olvena Srebrna stupala tako vitka, nežna i predivna pod arkadama palate. Na tren pomislih da je bog prisutan, ili da je sama Olvena Srebrna možda došla na Mai Dun, ali ništa se ne pomače; ne beše prikaze, niti svetlucave nage kože, samo tanani miris mora i meki šapat vetra izvan svetilišta.

Ispuzah kroz unutrašnja vrata i tamo, u prednjoj odaji, slani vonj me zapahnu jače. Podizao sam poklopce sanduka i jutane pokrovce s pletenih košara, pomislivši da sam našao izvor mirisa kad nađoh da su dve korpe pune soli, otežale i zgrudvane na memljivom jesenjem vazduhu; ali zadah mora nije dopirao od soli, već iz treće korpe, pune vlažnog morskog bilja. Dotakoh travuljinu pa liznuh prst, osetivši slanu vodu. Veliki glineni lonac stajao je kraj košare i, podigavši poklopac, videh da je pun morske vode, kojom se verovatno održavala vлага bilja. Tako zarih ruke u morsku travu i, odmah od prvim slojem, pronađoh naslage školjki. Imale su duge, uzane, fine ljuštture i podsećale su na mušule, samo što behu nešto veće od njih i ljeske im behu sivkastobele, a ne crne. Podigoh jednu, omirisah je; prepostavljao sam da je to samo neka od Merlinovih poslastica. Školjka, možda gadljiva na

moj dodir, uz krkjanje otvori ljuštu i štrcnu mlaz tečnosti na moju ruku. Vratih je u korpu i pokrih legalo živih školjki morskom travom.

Baš sam se okrenuo izlazu, nameravajući da pričekam napolju, kad mi pogled pade na ruku. Buljio sam u nju nekoliko časaka, misleći da me oči varaju, ali na bledom svetlu kod izlaza nisam mogao biti siguran, pa upuzah kroz druga vrata do Kazana koji je počivao kraj oltara i tamo, u najmračnijem delu Mitrinog hrama, podigoh desnu ruku pred oči.

I videh da svetluca.

Blenuo sam. Nisam zaista hteo da verujem svojim očima, ali moja šaka jeste sijala. Nije to bilo blistavo, čak ni prigušeno svetlo, već samo nanos sjaja na mom dlanu, sjaja koji se nije dao zameniti nizašta drugo. Prešao sam prstom preko vlažne mrlje koju je školjka ostavila i ostavio tamniju prugu na svetlucavoj površi. Dakle, Olvena Srebrna nije bila nikakva nimfa, nikakav vesnik bogova, već devojka premazana sokom školjki. Magija nije dolazila od bogova, već od Merlinia, i činilo se da sve moje nade umiru u toj mračnoj odaji.

Obrisao sam ruku o ogrtač i izašao na svetlo dana. Seo sam na klupu kraj ulaza u hram i posmatrao unutrašnji bedem gde se grupa male dece tumbala i klizala u bučnoj igri. Očaj koji me je progonio na putu u Loegir sad se vratio. Tako sam želeo da verujem u bogove, a sve je bilo tako pritisnuto sumnjom. Šta mari, pitao sam se, ako je to obična devojka i ako je njen neljudski sjaj samo Merlinova varka? To ne poriče Dragulje; ali, kad god sam mislio na Dragulje, kad god sam bio na iskušenju da posumnjam u njihovu delotvornost, razuveravao sam se sećanjem na tu blistavu golu devojku. A sada se pokazalo da ona uopšte nije prethodnik bogova, već samo jedna od Merlinovih iluzija?

„Gospodaru?“ Devojački glas razveja mi misli.

„Gospodaru?“, pozvala je ponovo, i digoh pogled ka debeljušnoj, crnokosoj mladoj ženi, koja mi se uznemireno smešila. Nosila je jednostavnu haljinu i ogrtač, traku obavijenu oko kratkih crnih kovrdža, a za ruku je držala malog crvenokosog dečaka. „Ne sećaš me se, gospodaru?“, pitala je razočarano.

„Kajvalog,“ rekao sam, prisećajući se njenog imena. Nekad je bila naša sluškinja u Lindinisu, gde ju je zaveo Mordred. Ustao sam. „Kako si?“, upitah.

„Dobro koliko se može, gospodaru“, kazala je, zadovoljna što sam je se setio. „A ovo je mali Mardok. Povukao je na oca, zar ne?“ Pogledao sam dečaka. Imao je možda šest ili sedam godina, bio je čvrst i okruglog lica, krute oštре kose baš kao u njegovog oca, Mordreda. „Ali ne iznutra, tu nije na oca“, reče Kajvalog. „On je dobar mali dečko, jeste, dobar kao zlato. Nikad nije pravio nevolje, ni na tren, ne zaista. Je li tako, dušo?“ Sagla se i poljubila Mardoka. Dečaka je posramilo to ispoljavanje naklonosti, ali je svejedno razvukao usta u osmeh. „Kako je gospa Keinvín?“, upita Kajvalog.

„Sasvim dobro. Biće joj drago što smo se sreli.“

„Uvek fina prema meni, takva je bila“, kaza Kajvalog. „Pošla bih u vaš novi dom, gospodaru, ali srela sam čoveka. Udata sam sad.“

„Ko je on?“

„Idfael sin Merikov, gospodaru. Sad služi gospodara Lanvala.“

Lanval je zapovedao stražom koja je Mordreda držala u njegovoj pozlaćenoj tamnici. „Mislili smo da si napustila naše domaćinstvo“, priznao sam Kajvalog, „zato što ti je Mordred dao novac.“

„On? Da mi da novac!“ Kajvalog se nasmejala. „Doživeću da vidim zvezde kako se ruše, gospodaru, pre nego to. Bila sam budala onda“, poveri mi Kajvalog veselo. „Naravno, nisam

znala kakav je Mordred čovek, a i nije bio pravi muškarac, ne tada; nagađam da mi je glavu zavrtelo to što je kralj, ali nisam bila prva takva devojka, zar ne? A smem reći da nisam ni poslednja. Ali sve se okrenulo na dobro. Moj je Idfael valjan čovek, i ne smeta mu što je mladi Mardok kukavica u njegovom gnezdu. To je ono što si, lepoto moja“, reče, „kukavica.“ I opet se sagla i stala da mazi Mardoka, koji se migoljio u njenim rukama i onda prsnuo u smeh kad ga je zagolicala.

„Šta ti radiš ovde?“, pitao sam je.

„Gospodar Merlin nas je zvao da dođemo“, reče Kajvalog ponosito. „Dopao mu se mali Mardok, i te kako. Razmaziće ga! Večito ga hrani, nego šta, a ti ćeš se udebljati, da znaš, bićeš debeo kao prase!“ I opet zagolica dečaka koji se nasmeja, zakoprca i naposletku joj se iščupa iz ruku. Nije otrčao daleko, već se zaustavio nekoliko stopa dalje i gledao me s palcem u ustima.

„Merlin vas je zvao?“, zapitah.

„Trebala mu je kuvarica, gospodaru, tako mi je kazao, a mogu reći da kuvam dobro kao bilo koja žena, a uz novac koji je ponudio, eto, Idfael reče da moram da dođem. Nije da gospodar Merlin mnogo jede. Voli sir, istina, ali to ne treba da se kuva, je l' tako?“

„Jede li školjke?“

„Voli, pojede koju, ali ne mnogo. Ne, uglavnom jede sir. Sir i jaja. Nije kao ti, gospodaru, ti si mnogo voleo meso, sećam se.“

„Još ga volim“, rekoh.

„Bili su to dobri dani“, kazala je Kajvalog. „Mali Mardok je istih godina kao tvoja Dajan. Često pomislim da bi se lepo igrali. Kako je ona?“

„Mrtva je, Kajvalog“, odgovorio sam.

Lice joj se steže. „Ne, gospodaru, reci da nije istina.“

„Ubili su je Lanselotovi ljudi.“

Pljunula je na travu. „Opaki su to ljudi, svi oni. Žao mi je, gospodaru.“

„Srećna je u Zemlji seni“, uveravao sam je, „i jednog dana mi ćemo joj se pridružiti tamo.“

„Hoćete, gospodaru, hoćete. A ostale?“

„Morvena i Seren su dobro.“

„To valja, gospodaru.“ Osmehnula se. „Hoćeš li ostati ovde za Prizivanje?“

„Prizivanje?“ Tada sam prvi put čuo taj naziv. „Ne“, kazao sam, „niko me nije zvao. Mislim da ću verovatno gledati iz Durnovarije.“

„Imaće i šta da se vidi“, rekla je, pa se nasmešila i zahvalila mi što sam pričao s njom; potom se pravila da juri Mardoka koji uteče cićeći oduševljeno. Ja sedoh, zadovoljan što sam je sreo ponovo, i zapitah se kakve to igre Merlin igra. Zašto je želeo da nađe Kajvalog? I zašto je unajmio kuvaricu, kad nikad pre nije držao nekoga da mu priprema jelo?

Iznenadna strka iza bedema razveja mi misli i razjuri decu koja su se igrala. Ustao sam baš kad se pojaviše dva čoveka vukući uže. Gavejn žurno uđe u vidokrug jedan tren potom i onda, na drugom kraju konopa, videh velikog, strašnog crnog pastuva. Pokušavao je da se otme i gotovo je odvukao dvojicu ljudi natrag preko zida, ali oni ga ščepaše za ular i povukoše preplašenu životinju napred, pa konj nenadano poteče niz strmi unutrašnji bedem vukući ljude za sobom. Gavejn povika na njih da budu oprezni pa onda, malo trčeći, malo se klizajući, jurnu ka velikoj beštiji. Merlin, naizgled nezabrinut tom malom dramom, sledio ih je sa Nimju uz sebe. Gledao je dok su konja uvodili u jedno od skloništa na istočnoj strani zaravni, pa oni

i Nimju siđoše do hrama. „O, Derfele!“, pozdravio me je nehajno. „Izgledaš veoma utučeno. Je l' zubobolja?“

„Doneo sam ti Ekskalibur,“ rekoh kruto.

„Imam oči, vidim. Nisam slep, znaš. Pomalo nagluv s vremena na vreme, bešika mi ne drži najbolje, ali šta čovek da očekuje u mojim godinama?“ Uzeo je Ekskalibur od mene, isukao nekoliko pedalja sečiva i poljubio čelik. „Mač Riderajha“, reče sa strahopoštovanjem, i u trenu mu se na licu ukaza čudnovat zanos, pa naglo nabi mač u kanje i dopusti Nimju da ga preuzme. „Dakle, išao si svom ocu“, kaza mi Merlin. „Da li ti se dopao?“

„Da, gospodaru.“

„Uvek si bio glupavo osećajan momak, Derfele“, reče Merlin, pa pogleda Nimju koja je oslobođila Ekskalibur korica i sad držala goli mač čvrsto pritisnut uz svoje mršavo telo. Iz nekog razloga Merlin je to uznemirilo i on joj istrže kanje iz ruku, pa pokuša da joj oduzme i mač. Nije htela da ga pusti i Merlin, pošto se natezao s njom nekoliko trenutaka, manu se zaludna posla. „Čujem da si poštедeo Liofu?“, reče, okrenuvši se meni. „To je bila greška. Vrlo opasna zver, taj Liofa.“

„Otkud znaš da sam ga poštedeo?“

Merlin me prekorno pogleda. „Moguće da sam bio sova na gredama Aelinog dvora, Derfele, ili možda miš u slami na podu?“ Sunuo je ka Nimju i ovog puta uspeo da otme mač iz njenog stiska. „Ne smeš mu iscrpsti magiju“, promrmlja, trapavo vraćajući mač u korice. „Arturu nije smetalo da pred mač?“, upita me.

„Zašto bi mu smetalo, gospodaru?“

„Zato što je Artur opasno blizu sumnji“, kaza Merlin, sagnuvši se da ubaci mač kroz niska vrata svetilišta. „Veruje da ćemo se snaći i bez bogova.“

„Onda je baš šteta“, rekoh podrugljivo, „što nikad nije video Olvenu Srebrnu kako sija u mraku.“

Nimju zasikta na mene. Merlin zastade, pa se lagano izvuče iz dovratka, uspravi se i okreće i pogleda me ozlojeđeno. „Zašto je to šteta, Derfele?“, upita me opasnim glasom.

„Pa ako bi je video, gospodaru, onda bi zasigurno poverovao u bogove? Sve dok, naravno, ne otkrije tvoje školjke.“

„To je, dakle“, kaza on. „Njuškao si naokolo, je l' tako? Turao si svoju debelu saksonsku nosinu tamo gde ne treba i našao si moje kapice.“

„Kapice?“

„Školjke, budalo, zovu se kapice. Bar ih prost narod zove tako.“

„I one sijaju?“, pitao sam.

„Njihovi sokovi imaju osobinu da svetle“, priznade Merlin olako. Video sam da ga je ražestilo moje otkriće, ali davao je sve od sebe da to ne pokaže. „Plinije pominje tu pojavu, ali onda, on pominje toliko toga da je vrlo teško znati u šta da veruješ. Većina njegovih zapažanja su bestidne budalaštine, dabome. Svo to smeće o druidima koji sekuljimel řestog dana novog meseca! Nikad to nisam radio, nikada! Petog dana da, ponekad i sedmog, ali řestog? Nikad! I takođe preporučuje, ako se dobro sećam, da povez sa ženskih grudi umotaš oko lobanje ako te boli glava, ali taj lek ne pomaže. Kako bi i mogao? Magija je u grudima, ne u povezu, pa je, jasno, mnogo delotvornije da zagnjuriš glavu među sise. Bar kod mene taj lek nikad nije omanuo, to je sigurno. Jesi li čitao Plinija, Derfele?“

„Ne, gospodaru.“

„Tako je, nikad te nisam učio latinskom jeziku. Nemarno od mene. Pa, on piše o kapicama i primetio je da ruke i usta onih koji jedu ta stvorenja posle toga svetle. Priznajem da sam bio ljubopitljiv. Ko ne bi bio? Nisam bio rad da istražujem pojavu dalje, jer sam strašio mnogo vremena na Plinijeva lakoverna zapažanja, ali ispade da je ovo bilo tačno. Sećaš se Kadviga? Ladara koji nas je spasao iz Ajnis Trebsa? On je sad moj lovac na kapice. Ta bića nastanjuju rupe u stenama, što nije uljudno od njih, ali ja Kadvigu plaćam dobro i on prilježno čeprka za njima, kako dobar lovac na kapice i treba da radi. Izgledaš razočarano, Derfele.“

„Mislio sam, gospodaru...“, počeh, ali onda zamukoh, jer sam znao da će biti ismejan.

„O! Mislio si da je cura sišla sa nebesa!“ Merlin završi rečenicu umesto mene, pa zahukta, pun poruge. „Ču li ti to, Nimju? Naš veliki ratnik, Derfel Kadarn, verovao je da je naša mala Olvena utvara!“ Procedio je poslednju reč, dajući joj zloslutan ton.

„I trebalo je da veruje u to“, kaza Nimju suvo.

„Prepostavljam da jeste, kad bolje razmislim“, priznade Merlin. „Dobra varka, šta kažeš, Derfele?“

„Ali samo varka, gospodaru“, rekao sam, nesposoban da prikrijem razočaranje.

Merlin uzdahnu. „Nemoguć si, Derfele, potpuno nemoguć. Postojanje varki ne ukazuje na odsustvo magije, ali bogovi nam ne podaruju magiju uvek. Zar baš ništa ne razumeš?“ to pitanje je postavio razjareno.

„Znam da sam obmanut, gospodaru.“

„Obmanut! Obmanut! Ne budi tako jadan. Gori si od Gavejna! Druid sa dva dana obuke može tebe da zavara! Nije naš posao da zadovoljavamo tvoju detinju znatiželju, već da činimo dela ugodna bogovima, a ti su bogovi, Derfele, otišli daleko od nas. Daleko! Iščezavaju, stupaju se s tamom, silaze u ambis Anvana. Moram ih prizvati, a da bi ih prizvao potrebni su mi težaci, a da bih privukao težake moram ponuditi malo nade. Misliš da bismo Nimju i ja mogli samo da sagradimo lomače? Treba nam narod! Stotine ljudi! I, premazavši devojku sokom kapica, privukli smo ih nama, a sve što si ti u stanju je da blejiš kako si prevaren. Koga je briga šta ti misliš? Što ne odeš da pojedeš kapicu? Možda će te to prosvetliti.“ Šutnuo je balčak Ekskalibura koji je provirivao iz hrama. „Prepostavljam da ti je onaj tupan Gavejn pokazao baš sve?“

„Pokazao mi je vatrene prstenove, gospodaru.“

„I sad hoćeš da znaš čemu služe, je l' da?“

„Da, gospodaru.“

„Svako sa prosečnim umom shvatio bi sam“, reče Merlin uzvišeno. „Bogovi su daleko, to je očigledno, jer nas inače ne bi tako zanemarili, ali pre mnogo godina dali su nam sredstva kojima ih možemo prizvati: Dragulje. Bogovi su sad tako duboko u ponoru Anvana da sami Dragulji ne bi obavili posao. Dakle, moramo privući pažnju bogova, a kako to činimo? Prosto! Šaljemo znake u ambis, a ti znaci su obična, velika vatrena šara, a u tu šaru smeštamo Dragulje, i onda obavimo još jednu ili dve stvari koje zaista nisu mnogo važne, a potom ja mogu da umrem na miru, umesto da objašnjavam najosnovnije stvari neverovatno tupavim maloumnicima. I ne“, kazao je pre nego što sam stigao i da zaustim, a kamoli da postavim pitanje, „ne možeš biti ovde na Samajnsku noć. Želim samo one kojima mogu da verujem. I ako ponovo dođeš ovamo, narediće stražarima da vežbaju s kopljima na tvom trbuhu.“

„Zašto jednostavno ne okružiš brdo bedemom duša?“, pitao sam. Bedemom duša zvali smo niz lobanja koje je začarao druid, mimo kojih se niko nije usuđivao da prođe.

Merlin je zurio u mene kao da sam pomerio pameću. „Bedem duša! Na Samajn! To je jedina noć u godini, ludo, kad bedem duša ne deluje! Moram li sve da ti objašnjavam? Bedem duša, budalo, deluje zato što dovodi duhove mrtvih da uteraju strah u kosti živima, ali na

Samajnsku noć seni mrtvih su slobodne da lutaju i ne mogu biti sputane. Na Samajnsku noć bedem duša koristi svetu taman koliko i tvoje vijuge.“

Primio sam ukor mirno. „Samo se nadam da neće biti oblaka“, rekoh, pokušavajući da ga odobrovlijim.

„Oblaka?“, trže se Merlin. „Što bi me oblaci brinuli? Aha, jasno mi je! Onaj magarac Gavejn je pričao s tobom, a on sve shvata pogrešno. Ako je oblačno, Derfele, bogovi će videti naš znak jer njihov vid, za razliku od našeg, nije ograničen oblacima. Ali ako je previše oblačno verovatno će pasti kiša“, govorio je kao čovek koji se upinje da nešto vrlo jednostavno objasni malom detetu, „a jaka kiša će ugasiti sve te velike vatre. Eto, bilo ti je stvarno teško da to shvatiš sam, je li?“ Ljutito me je gledao, pa se okrenuo i zagledao u velike krugove drveta, spremne za potpalu. Oslonio se na svoj crni štap, razmišljajući o velikom poduhvatu koji je izvodio na vrhu Mai Duna. Dugo vremena bio je tih, a onda iznenada sleže ramenima. „Da li si ikad pomislio“, upita, „šta bi se desilo da su hrišćani uspeli da posade Lanselota na presto?“ Njegov gnev je nestao, nadjačan setom.

„Ne, gospodaru“, odvratio sam.

„Njihova petstota godina bi došla i svi bi čekali da onaj njihov besmisleni zakucani bog dođe u slavi.“ Merlin je posmatrao prstenove dok je govorio, a onda se okreće da me pogleda. „Šta ako nikad ne bi došao?“, pitao je zagonetno. „Recimo da su svi hrišćani spremni, svi u najboljim ogrtačima, svi oprani i očetkani, da se svi mole i da se ništa ne dogodi?“

„Onda 501. godine“, rekao sam, „više ne bi bilo hrišćana.“

Merlin odmahnu glavom. „Sumnjam u to. Posao sveštenika je da objasne neobjašnjivo. Ljudi poput Sensama bi izmislili opravdanje, a narod bi im verovao zato što tako grozničavo želi da veruje. Ljudi ne dižu ruke od nade kad se razočaraju, Derfele, nego udvostruče očekivanja. Kakve smo budale, svi mi.“

„Znači“, kazah, osetivši iznenadni ubod žalosti za njim, „plašiš se da na Samajnsku noć neće biti ničega?“

„Naravno da se plašim, glupane. Ni mu se ne boji.“ On osmotri Nimju, koja nas je obojicu gledala namrgođeno. „Strašno si sigurna, mala moja, je li tako?“, zadirkivao ju je Merlin. „Ali što se mene tiče, Derfele, voleo bih da ovo nije bilo neophodno. Ne znam čak ni šta bi trebalo da se desi kad zapalimo vatre. Možda će bogovi doći, ali možda će i sami izabratи vreme povratka?“ Pogleda me strašnim očima. „Ako se ništa ne desi, Derfele, to ne znači da se ništa nije desilo. Razumeš li to?“

„Mislim da razumem, gospodaru.“

„Sumnjam da je tako. Ne znam ni zašto se patim i traćim objašnjenja na tebe! Mogao bih isto tako da podučavam vola uzvišenim veštinama besedništva! Kako si samo tupav! Sad možeš da ideš. Predao si Ekskalibur.“

„Artur ga hoće natrag“, rekoh, setivši se da prenesem Arturovu poruku.

„Siguran sam da hoće, a možda će ga i dobiti kad Gavejn završi s njim. A možda i neće. Zašto bi to bilo bitno? Prestani da mi dosađuješ tim tricama, Derfele. Zbogom.“ Pošao je, ponovo ljut, ali je zastao posle nekoliko koračaji da se okreće i pozove Nimju. „Hodi, devojko!“

„Uveriću se da Derfel odlazi“, kaza Nimju i s tim rečima me uhvati za lakov i povuče ka unutrašnjem bedemu.

„Nimju!“, zaurla Merlin.

Nije obratila pažnju na njega, vukući me uz travnatu kosinu do puta koji je vodio duž bedema. Zurio sam u složene krugove drveta. „Mnogo ste posla obavili“, rekoh neubedljivo.

„I to sve uzalud ako ne izvedemo valjane obrede“, kaza Nimju nabusito. Merlin je bio ljut na mene, ali njegov gnev je uglavnom bio samo predstava i dolazio je i odlazio poput munje, ali bes u Nimju beše dubok i moćan, zgrčivši njen belo, klinasto lice. Nikad nije bila lepa, a gubitak oka dao joj je zastrašujuć izraz; ali divljačnost i bistrina koji su se videli na njoj činili su je nezaboravnom i sada, na visokom bedemu šibanom zapadnim vетrom, izgledala je strašnije no ikad.

„Ima li opasnosti“, pitao sam, „da ritual ne bude izведен kako valja?“

„Merlin je poput tebe“, reče kivno, prešavši preko mog pitanja. „Osećajan je.“

„Glupost“, rekoh.

„A šta ti znaš, Derfele?“, odreza ona. „Moraš li ti da trpiš njegovo prazno hvalisanje? Moraš li da se svađaš s njim? Moraš li da ga uveravaš? Moraš li ti da ga gledaš dok pravi najveću grešku u istoriji?“ Prosto je pljuvala pitanja meni u lice. „Da li ti gledaš kako sav ovaj napor baca niz vodu?“ Mahnula je rukom ka lomačama. „Ti si budala“, dodala je gorko. „Ako Merlin prdne, misliš da je to glas mudrosti. On je star čovek, Derfele, nije mu ostalo mnogo života, i gubi moć. A moć, Derfele, dolazi iznutra.“ Lupi šakom između malih dojki. Zastala je na vrhu bedema i pogledala me u lice. Bio sam krupan ratnik, ona sićušna žena, i opet me je nadjačavala. Uvek je tako bilo. U Nimju je tekla bujica strasti, tako duboka, mračna i silna da joj se gotovo ništa nije moglo suprotstaviti.

„Zašto Merlinova osećanja ugrožavaju obred?“, pitao sam.

„Prosto to čine!“, reče Nimju, okreće se i nastavi da hoda.

„Reci mi“, zahtevao sam.

„Nikad!“, odbrusi ona. „Ti si budala.“

Išao sam iza nje. „Ko je Olvena Srebrna?“, upitah.

„Robinja koju smo kupili u Demetiji. Zarobljena je u Povisu i koštala nas je više od šest zlatnika, jer je tako lepa.“

„Jeste lepa“, rekoh, setivši se kako je lako koračala one tihe noći u Lindinisu.

„I Merlin to isto misli“, reče Nimju prezirivo. „Zadrhti od pogleda na nju, ali prestari je ovih dana, a uz to moramo se pretvarati da je devica, zbog Gavejna. I on nam veruje! Ali ta luda će poverovati u bilo šta! On je bezumnik!“

„I oženiće se Olvenom kad sve ovo prođe?“

Nimju se nasmeja. „To smo obećali budali, mada će se možda predomisliti kad otkrije da je rođena u ropstvu i da nije duh. Možda ćemo je preprodati, stoga. Da ne bi ti htelo da je kupiš?“ Lukavo me je pogledala.

„Ne.“

„Još si veran Keinvin?“, kazala je posprdno. „Kako je ona?“

„Dobro je“, odvratio sam.

„A da li dolazi u Durnovariju da gleda prizivanje?“

„Ne“, rekoh.

Nimju se osvrte i osmotri me sumnjičavo. „Ali ti hoćeš?“

„Gledaću, tako je.“

„A Gvajdir?“ pitala je, „Hoćeš li dovesti njega?“

„Da, on želi da dođe. Ali ču prvo tražiti dopuštenje od njegovog oca.“

„Reci Arturu da treba da mu dozvoli. Svako dete u Britaniji trebalo bi da bude svedok dolaska bogova. Taj prizor nikad neće biti zaboravljen, Derfele.“

„Znači, desiće se?“, pitao sam. „I pored Merlinovih grešaka?“

„Desiće se“, odgovori Nimju osvetoljubivo, „uprkos Merlinu. Desiće se jer ču se ja postarati da se desi. Daću toj staroj ludi ono što želi, dopalo mu se to ili ne.“ Zastala je, okrenula se i dograbilo moju levu ruku, zaplijivši se jedinim okom u brazgotinu na dlanu. Taj ožiljak vezivao me je za nju, zakletvom da ču joj se uvek naći; osećao sam kako se spremam da izruči zahtev pred mene, ali onda je nešto nagnalo na oprez i zaustavilo. Udhahnula je, zurila u mene i na kraju ispustila šaku s belegom. „Sad možeš i sam da nađeš put“, reče i ode.

Sišao sam nizbrdo. Svet je još prtio tovare drva ka vrhu. Devet časova, rekao je Gavejn, vatre moraju buktati. Devet časova da se plamen digne do nebesa i dozove bogove na zemlju. Ili, možda, bude li obred pogrešan, vatre neće doneti ništa.

Za tri noći otkrićemo šta će biti.

* * *

Keinvina je imala želju da dođe u Durnovariju i bude svedok prizivanja bogova, ali Samajnska noć je doba kad mrtvi pohode zemlju i htela je da bude sigurna da ćemo ostaviti darove za Dajan; mislila je da poklone treba odneti tamo gde je Dajan umrla, te je naše dve preživele kćeri odvela do ruševina Ermidovog dvora i tamo, u pepeo kuće položila krčag razblažene medovine, nešto hleba s puterom i šaku u med ogreznih oraha, koje je Dajan toliko volela. Dajanine sestre spustiše u pepeo orahe i kuvana jaja, pa se sve tri skloniše u obližnju šumarsku kolibu koju su čuvali moji kopljanići. Nisu videle Dajan, jer se na Samajnsku noć mrtvi nikad ne pokazuju, ali zanemarivanje njihovog prisustva uvek zaziva zlu sreću. Ujutru, rekla mi je Keinvina kasnije, hrana je nestala i krčag je bio prazan.

Ja sam bio u Durnovariji, gde mi se Ajsa pridružio sa Gvajdrom. Artur je sinu dopustio da gleda prizivanje i Gvajdir je cepteo od uzbudjenja. Te godine njemu je bilo jedanaest, i bio je pun radosti, života i radoznalosti. Imao je očevu mršavu građu, ali je nasledio lepotu od Ginevre, njen dug nos i smeće oči. Bilo je nestaluka u njemu, ali ne i zlobe, pa smo i Keinvina i ja želeli da se obistini predskazanje njegovog oca i da se dečak oženi Morvenom. Ta odluka neće pasti za još dve ili tri godine, a dotad će Gvajdir živeti s nama. Želeo je da bude na vrhu Mai Duna, i razočarao se kad mu rekoh da gore nikom nije dopušteno, osim onima koji će izvoditi ritual. Čak i Ijudi koji su podigli velike lomače behu otposlati odande tokom dana. Oni, kao i znatiželjna svetina koja je u stotinama pohrlila iz svih krajeva Britanije, imala je da gleda prizivanje sa polja pod drevnom tvrđavom.

Artur je stigao u osvit Samajna i videh radost s kojom je pozdravio Gvajdira. Dečak mu beše jedini izvor sreće u tim mračnim danima. Arturov rođak, Kilhuk, stigao je iz Dunuma s pola tuceta kopljaničkih. „Artur reče da ne treba da dolazim“, kazao mi je iskezivši se, „ali neću da propustim ovo.“ Kilhuk othrama da pozdravi Galahada, koji je poslednje mesece proveo sa Sagramorom braneći granicu prema Aelinim Saksonima; iako je Sagramor poslušao Arturovu zapovest i ostao u svojoj postaji, tražio je od Galahada da ode u Durnovariju i vojsci doneše vesti o događajima ove noći. Visoka očekivanja brinula su Artura, jer se plašio da će njegovi sledbenici doživeti užasno razočaranje ako se ništa ne desi.

Očekivanja su još narasla, jer je tog popodneva u grad ujaha kralj Kaneglas od Povisa, u pratnji dvanaest ratnika, među kojima je bio i njegov sin Perdel, sada nadobudan momčić koji je pokušavao da odgaji svoje prve brkove. Kaneglas me je zagrlio. On je bio Keinvinin brat; pristojniji, pošteniji čovek od njega nikad se nije rodio. Posetio je Meuriga od Gventa na svom putu ka jugu, i sad nam je potvrđio da je taj vladar nerad da se upusti u bitku sa Saksonima. „Veruje da će ga njegov bog zaštiti”, mrko je kazao Kaneglas.

„Kao i mi”, rekoh, pokazujući kroz prozor palate u Durnovariji na niže kosine Mai Duna, gde su se ljudi tiskali u nadi da će biti bliže bilo čemu što će ova velika noć doneti. Mnoštvo naroda pokušavalo je da se ispne na vrh brega, ali Merlinovi Crnoštiti kopljanci držali su ih podalje. U polju, odmah severno od tvrđave, grupa hrabrih hrišćana bučno je molila svog boga da pošalje kišu i pokvari neznabožake obrede, ali ih je besna rulja najurila. Jednu hrišćanku obeznanili su od batina, i Artur je poslao sopstvene vojnike da održe red.

„Dakle, šta se dešava noćas?”, upita me Kaneglas.

„Možda ništa, gospodare kralju.”

„Putovao sam dovde da bih video ništa?”, zamumla Kilhuk. On je bio četvrtast, prek i brbljiv čovek kog sam ubrajao u najbliže prijatelje. Hramao je otkad je saksonska oštrica zasekla duboko u njegovu nogu tokom bitke protiv Aelinih Sasa, kod Londona, ali on nije dizao galamu oko tog debelog ožiljka, tvrdeći da je isti strašni kopljnik kakav je oduvek bio. „A šta ti tražiš ovde?”, izazivao je Galahada. „Mislio sam da si hrišćanin?”

„I jesam.”

„Znači, moliš se za kišu, je l' tako?”, optuži ga Kilhuk. Kiša je padala dok smo razgovarali, mada ne beše ništa više od rominjanja sitnih kapljica sa zapada. Neki ljudi su verovali da će za kišicom doći lepo vreme ali, neizbežno, bilo je i zloslutnika koji su predviđali potop.

„Ako zaista bude pljuštalo noćas”, Galahad je bockao Kilhuka, „hoćeš li priznati da je moj bog zaista veći od tvog?”

„Ne, nego će ti prezrati grlo”, zareža Kilhuk, koji nikad ne bi učinio tako nešto; kao i ja, on je Galahadu bio prijatelj mnogo godina.

Kaneglas je otišao da razgovara s Arturom, Kilhuk je nestao kako bi proverio da li jedna crvenokosa devojka još drži radnju u krčmi kraj severnih vratnica Durnovarije, a Galahad i ja odsetasmo do grada sa mladim Gvajdirom. U gradu beše veselo, kao kad veliki jesenji vašar zatisne ulice Durnovarije i raspe se po okolnim luvadama. Trgovci su postavili tezge, u gostionicama je vrilo, žongleri su zbulnjivali rulju svojim veštinama, a grupa bardova je pojala pesme. Pripitomljeni medved teturao se gore-dole na brdašcu u Durnovariji, pod kućom biskupa Emrajsa, postajući sve opasniji što mu je više sveta pod nos poturalo zdele s medovinom. Spazih biskupa Sensama kako kroz prozor pilji u veliku zver, ali čim me vide, on se povuče unutra zalupivši za sobom drveni kapak. „Koliko će on još ostati zatočen?”, upita me Galahad.

„Dok mu Artur ne oprosti”, rekoh, „a to će se desiti, jer Artur uvek opršta svojim neprijateljima.”

„Vrlo hrišćanski od njega.”

„Vrlo glupo od njega”, rekoh, proverivši da li je Gvajdir dovoljno daleko da ne čuje. Bio je otišao da gleda medveda. „Ali ne mogu zamisliti kako Artur opršta tvom polubratu, nastavio sam. „Video sam ga pre neki dan.”

„Lanselota?”, iznenadi se Galahad. „Gde?”

„Sa Serdikom.”

Galahad se prekrsti, nesvestan pretećih pogleda koje je time privukao. U Durnovariji, kao i u većini gradova Dumnonije, većina žitelja behu hrišćani; ali danas, ulice su zakrčili pagani sa sela i mnogi behu željni kavge sa hrišćanskim dušmanima. „Misliš da će se Lancelot boriti za Serdika?”, pitao je Galahad.

„Da li se on ikad bori?”, odvratih jetko.

„Mogao bi.“

„Pa, ako se uopšte bude borio”, kazao sam, „biće kraj Serdika.“

„Onda se molim za priliku da ga ubijem”, reče Galahad i prekrsti se još jednom.

„Ako Merlinova zamisao proradi”, rekoh, „neće biti rata. Samo pokolj u koji će nas povesti bogovi.“

Galahad se nasmeši. „Reci poštено, Derfele, da li može da proradi?“

„Ovde smo da to vidimo“, izvrdao sam odgovor, i iznenada mi pade na pamet da u gradu mora biti bar dvadesetak saksonskih uhoda, koji su došli da vide isto to. Ti ljudi su verovatno Lancelotovi sledbenici, Briti koji se mogu neprimetno stopiti s nestrpljivom gomilom koja je narastala čitavog dana. Ako Merlin ne uspe, pomislih, Saksoni će se osmeliti i bitka narednog proleća biće utoliko teža.

Kiša poče da sipa postojanje, pa pozvah Gvajdira i nas trojica otrčasmo natrag do palate. Gvajdir je preklinjao oca za dopuštenje da gleda prizivanje sa polja pod bedemima Mai Duna, ali Artur odmahnu glavom. „Ako kiša bude ovako padala“, reče mu, „ionako se ništa neće desiti. Samo ćeš navući prehladu, i onda...“ Naglo je začutao. I onda će se tvoja majka ljutiti na mene, bilo mu je na jeziku.

„I onda ćeš preneti nazeb na Morvenu i Seren“, rekoh ja, „pa će ga je dobiti od njih, a tvoj otac od mene, i onda će cela vojska kijati kad Saksoni dođu.“

Gvajdir promisli o tome na tren, odluči da govorim gluposti, pa povuče oca za ruku. „Molim te!“, zape.

„Možeš da gledaš iz gornje dvorane s nama ostalima“, nije popuštao Artur.

„Mogu li onda da se vratim i gledam medveda, oče? Sve je pijaniji i još malo će pustiti pse na njega. Stajaću pod tremom da ostanem svu. Obećavam. Molim te, oče!“

Artur ga pusti da ide i ja poslah Ajsu da pazi na njega, pa se s Galahadom ispeh u gornju dvoranu. Godinu dana ranije, dok je Ginevra još ponekad posećivala ovu palatu, ona je bila otmena i čista, ali sad beše zapuštena, prašnjava i ostavljena da trune. Ginevra je jednom pokušala da povrati staru raskoš tom rimskom zdanju, ali su ga prilikom ustanka opljačkale Lancelotove trupe, a potom niko nije pokušao da nadomesti štetu. Kaneglasovi ljudi naložili su vatru na patosu dvorane i vrelina plamenova izvitoperila je male podne ploče. Sam Kaneglas je stajao kraj velikog prozorskog okna odakle je, preko krovova Durnovarije načinjenih od rogoza ili crepa, natmureno upro pogled ka strminama Mai Duna, gotovo sasvim zaklonjenim gustim velom kiše. „Popustiće, zar ne?“, molećivo nas je upitao kad smo ušli.

„Verovatno će postati još gore“, kazao je Galahad i baš u tom času tutnjava gromova provali sa severa, a kiša vidno ojača, tako da su kapi odskakale po dva i tri pedlja od krovova. Lomače na vrhu Mai Duna su se natapale, ali zasad su samo spoljne naslage drveta upijale vodu, dok je gorivo u srcu lomača i dalje bilo suvo. Uistinu, unutrašnje naslage mogle su po ovakvoj provali oblaka ostati suve jedan sat, možda i više, a vatra iz središta brzo bi izvukla

vlagu iz spoljnih slojeva; ali bude li kiša istrajala do noći, vatre neće moći da se razbukte kako valja. „Bar će kiša otrezniti pijane”, primeti Galahad.

Biskup Emrajs pojavi se na vratima dvorane, nakvašenih i blatnjavih skuta crne svešteničke rize. Bacio je zabrinut pogled na Kaneglasove zastrašujuće paganske kopljonoše, pa požurio da nam se pridruži kraj prozora. „Je li Artur ovde?”, upita me.

„Negde je u palati”, rekoh, pa predstavih Emrajsa kralju Kaneglasu, dodavši da je on jedan od naših dobrih hrišćana.

„Verujem da smo svi dobri, gospodaru Derfele”, kaza Emrajs, klanjajući se kralju.

„Kako ja gledam na to”, rekao sam, „dobri hrišćani su oni koji se nisu pobunili protiv Artura.”

„Da li je to bila pobuna?”, upita Emrajs. „Ja mislim da je reč bila o ludilu, gospodaru Derfele, koje nam je donela pobožna nada; usuđujem se reći da je ovo što Merlin čini potpuno ista stvar. Sumnjam da će mu se nada izjaloviti, baš kao što je mnoštvo moje sabraće doživelo razočaranje lane. Ali šta može doneti noćasnje razočaranje? Zbog toga sam ovde.”

„Šta će se dogoditi?”, upita Kaneglas.

Emrajs sleže ramenima. „Ako se Merlinovi bogovi ne pojave, gospodare kralju, na koga će pasti krivica? Na hrišćane. I koga će svetina da kolje? Hrišćane.” Emrajs se prekrsti. „Hoću da nam Artur obeća zaštitu.”

„Siguran sam da će to rado učiniti”, kazao je Galahad.

„Zbog tebe, biskupe”, dodadoh ja, „hoće.” Emrajs je bio čovek na mestu, odan Arturu, čak iako je pri davanju saveta bio oprezan onoliko koliko je njegovo staro telo bilo teško i nezgrapno. Kao i ja, biskup je bio član Kraljevskog veća, skupine koja je tobože savetovala Mordreda, mada se Veće sad retko sastajalo, jer je naš kralj bio zasužnen u Lindinisu. Artur se s većnicima sastajao nasamo, pa onda sam donosio odluke, a jedina odluka koju je zaista trebalo doneti beše ona o pripremi Dumnonije za saksonsku najezdu narednog proleća. Svi mi smo rado dopustili da Artur sam ponese to breme.

Račvaste trake svetlosti kliznule su kroz sive oblake, a tren kasnije grom grunu tako silovito da se svi nagonski zgurismo. Kiša, ionako žestoka, naglo je osnažila, jarosno dumbarajući po krovovima; uzburkani potočići blatne vode lili su niz ulice i sokake Durnovarije. Lokve su se širile po podu dvorane.

„Možda”, mrko dobaci Kaneglas, „bogovi ne žele da budu prizvani.”

„Merlin kaže da su daleko”, rekoh, „tako da ovaj pljusak nije njihovo delo.”

„Što je svakako dokaz da veći bog šalje kišu”, upade Emrajs.

„Da nije na tvoj zahtev?”, otrovno upita Kaneglas.

„Nisam se molio za kišu, gospodare kralju”, kazao je Emrajs. „U stvari, ako će ti time udovoljiti, moliću se da kiša prestane.” S tim rečima on sklopi oči, raširi ruke i podiže glavu u molitvi. Svečanost trenutka donekle je pokvarila kap kišnice koja se promigoljila kroz crep na krovu i pala mu pravo na obrijanu tonzuru, ali ipak je završio molitvu i prekrstio se.

I kao ludo nad čudima, baš kad Emrajsova debeljušna šaka dovrši znak krsta na njegovoj prljavoj odori, pljusak stade da se stišava. Zapadni vетар donosio je još poneki nalet kiše, ali dobovanje po krovu prestalo je namah, a pogled s našeg visokog prozora na krestu Mai Duna bivao je sve jasniji. Brdo je još izgledalo tamno pod sivilom oblaka, na staroj tvrđavi nije se videlo ništa osim šačice kopljjanika koji su stražarili na bedemima i, ispod njih, nekoliko hodočasnika koji su se ušančili onoliko visoko na kosini koliko im je smelost dopuštala.

Emrajs nije znao treba li da bude zadovoljan ili potišten zbog učinka svoje molitve, ali mi ostali besmo zadržani, posebno kad se prema zapadu otvori procep u oblacima i vodnjikav snop sunčevog svetla kliznu naniže da obasja zelene strmeni Mai Duna.

Robovi nam doneše vruću medovinu i hladno jelensko meso, ali nije mi bilo do jela. Gledao sam kako se popodne utapa u sutonu dok su oblaci postajali sve odrpaniji. Nebo se čistilo i zapad se pretvarao u veliku crvenu buktinju iznad dalekog Lionesa. Sunce je tonulo u Samajnsku noć i posvuda, širom Britanije pa čak i u hrišćanskoj Irskoj narod je ostavljao hrano i piće za pokojne koji će Mostom mačeva preći preko provalije Anana. Ove noći će avetijska povorka seni posetiti zemlju na kojoj su nekad disale i volele i umrle. Mnogo ih je umrlo na Mai Dunu i noćas će brdo preplaviti njihove utvare; tada sam, neizbežno, pomislio na Dajaninu malu sen kako luta među ruševinama Ermidovog dvora.

Artur uđe u dvoranu i primetih kako drugačije izgleda bez Ekskalibura u njegovim izvezenim kanijama. Zastenja videvši da je kiša stala, pa sasluša molbu biskupa Emajsa. „Moji kopljanici su na ulicama“, umirio je biskupa, „i sve dok tvoji ljudi ne izazivaju pagane, biće bezbedni.“ Uzeo je rog medovine od roba, pa se opet okrenuo biskupu. „Svejedno sam htio da te vidim“, kazao je i preneo biskupu svoje brige zbog kralja Meuriga od Gventa. „Ako Gvent ne uđe u rat“, upozori Artur Emrajsa, „Sasi će biti daleko brojniji od nas.“

Emrajs preblede. „Gvent neće dopustiti da Dumnonija padne, sigurno!“

„Gvent je potkupljen, biskupe“, rekoh mu. Ispričao sam kako je Aela dopustio Meurigovim misionarima da zađu u njegovo područje. „Sve dok Meurig misli kako ima priliku da preobradi Sase“, kazao sam, „neće dići mač na njih.“

„Moram se radovati pomisli na pokrštavanje Saksona“, pobožno reče Emrajs.

„Nemoj“, upozorih ga. „Čim sveštenici posluže svrsi koju im je namenio Aela, prerezće im grkljane.“

„A za njihovim i naše“, ubaci Kaneglas mrko. On i Artur rešili su da zajedno posete kralja Gventa, i Artur je sad tražio od Emrajsa da im se priključi. „Tebe će poslušati, biskupe“, reče Artur, „i ako ga ti možeš ubediti da su dumnonski hrišćani u većoj opasnosti od Saksona nego od mene, mogao bi da promeni mišljenje.“

„Rado će poći“, kaza Emrajs, „vrlo rado.“

„Ako ništa drugo“, turobno će Kaneglas, „mladog Meuriga valja ubediti da propusti moju vojsku kroz svoju zemlju.“

Artur se prepade. „Mogao bi da odbije?“

„Tako vele moji doušnici“, reče Kaneglas, pa sleže ramenima. „Ali ako Saksoni dođu, Arture, preći će njegovu zemlju s dozvolom ili bez nje.“

„Onda će planuti rat između Gventa i Povisa“, primeti Artur s gorčinom, „a to će pomoći samo Sasima.“ Stresao se. „Zašto li je Todrik uopšte digao ruke od prestola?“ Todrik je bio Meurigov otac i, mada je bio hrišćanin, uvek je vodio svoje ljudе na Saksone, rame uz rame s Arturom.

Poslednje crveno svetlo izblede na zapadu. Na nekoliko časaka svet je lebdeo između mraka i svetlosti, a onda nas je progutao bezdan. Stajali smo kraj prozora i ježili se od vlažnog vetra, posmatrajući prve zvezde kako se probija[^] ju kroz prodore u oblacima. Narasli mesec spustio se nisko nad južna mora, gde se njegovo svetlo razlivalo oko rubova oblaka koji su skrivali zvezde što su činile glavu sazvežđa zmije. Samajnska noć se spuštala i mrtvi su bili na putu.

Nekoliko vatri obasjavao je kuće u Durnovariji, ali je krajolik van grada bio u mrklom mraku, osim jednog obronka udaljenog brega, gde je snop mesečine posrebrio šumarak. Mai Dun nije bio ništa nego senka koja nas je natkrilila u tami, najcrnje obličeje u crnom srcu ove noći koja je pripadala mrtvima. Mrak se produbio, još zvezda se ukazalo, a veter je divlje vitlao kroz poderane oblake. Mrtvi su već pristizali preko Mosta mačeva i dolazili među nas; nismo ih mogli videti niti čuti, ali bili su tu, u palati, na ulicama, u svakoj dolini i gradu i kući Britanije, dok su se na razbojštima, gde je tako mnogo duša otrgnuto od njihovih zemaljskih tela, mrtvi jatili poput čvoraka. Dajan je bila pod stablima Ermidovog dvora, i još su seni žurile preko Mosta mačeva da ispune ostrvo Britanije. Jednog dana, pomislih, i ja ću na ovu noć doći da vidim svoju decu, i njihovu decu, i decu njihove dece. Za sva vremena, mislio sam, moja duša će dolaziti da luta zemljom na svaku Samajnsku noć.

Vetar se primirio. Mesec se opet skrio iza velike hrpe oblaka koja je visila nad Armorikom, ali nad nama je nebo bilo čistije. Zvezde, na kojima su bogovi živeli, gorele su u praznini. Kihuk se vratio u palatu i pridružio nam se kod prozora, gde smo se tiskali da posmatramo ovu noć. Gvajdir se vratio iz grada, mada mu je posle nekog vremena dojadilo da pilji u memljivu tamu, pa je otišao da vidi svoje drugove među kopljanicima u palati.

„Kad obred počinje?”, pitao je Artur.

„Neće zadugo”, upozorio sam ga. „Vatre moraju greti šest časova pre no što ritual otpočne.”

„Kako Merlin računa sate?”, pitao je Kaneglas.

„U svojoj glavi, gospodare kralju”, odvratio sam.

Mrtvi su nečujno stupali između nas. Veter je sasvim posustao i sav taj mir natera gradske pse da zavijaju. Zvezde, uokvirene posrebrenim ivicama oblaka, behu neprirodno blistave.

I tada, sasvim nenadano, iz najgušće noćne tame, s vrha Mai Duna optočenog zidinama, prva vatra planu i prizivanje bogova poče.

IV

Na trenutak se samo jedan čist i blještav plamen dizao nad bedemima Mai Duna, a onda se vatrica raširi sve dok prostrana zdela koju su činili travnati nasipi tvrđave nije bila obasjana nejasnim, dimljivim svetlom. Zamišljao sam ljude kako zarivaju baklje duboko u visoke, prostrane lomače, pa onda trčeći nose oganj kako bi raširili vatru na središnju spiralu ili duž spoljnih prstenova. Vatra je s početka sporo napredovala, vatreni jezici su se borili sa šištavim mokrim drvetom nad sobom, ali je vлага naposletku isparila pred vrelinom i plamenovi su postajali sve sjajniji i sjajniji, sve dok vatrica na kraju nije ščepala celu tu veliku tvorevinu. Džinovski plamen pobedonosno prasnu u noć. Vrh brega se pretvorio u vatrenu krestu, uzavreli ognjeni metež iz kog je crvenkasti dim vijugao ka nebnu. Vatre su bleštale toliko da su bacale treperave senke na Durnovariju, čije ulice behu nakrcane svetom; neki su se čak ispenetrali na krovove kako bi gledali udaljeni požar.

„Šest sati?“, upita me Kilhuk s nevericom.

„Tako mi je Merlin rekao.“

Kilhuk pljunu. „Šest sati! Mogao bih da se vratim crvenokosoj.“ Ali nije se ni makao, niko od nas nije; svi smo uprli poglede u ples plamenova nad brdom. Beše to pogrebna lomača Britanije, svršetak istorije, prizivanje bogova, i gledali smo u napetoj tišini, kao da očekujemo da se modri dim razmakne i propusti bogove.

Artur je prvi pokušao da nas opusti. „Hrana“, rekao je nabusito. „ako ćemo da čekamo šest časova, mogli bismo da jedemo.“

Tokom obeda razgovarali smo malo, uglavnom o kralju Meurigu od Gventa i jezivoj mogućnosti da će on držati svoje kopljonoše podalje od nastupajućeg rata. Ako držao sam se te misli - uopšte i bude rata; neprekidno sam kroz okno bacao poglede tamo gde je oganj plamsao i dim se kovitlao. Pokušavao sam da ocenim koliko je časova proteklo, ali zaista nisam imao predstavu da li nam je trebalo sat ili dva da završimo s jelom i opet se okupimo oko velikog otvorenog prozora, posmatrajući Mai Dun na kom su, prvi put od postanka sveta, sakupljeni Dragulji Britanije. Bila je tu Korpa Garanhire, kotarica od vrbovog pruća u koju je mogao stati hleb uz nešto ribe, mada je pruće sad bilo toliko ofucano da bi svaka žena, ako imalo drži do sebe, odavno bacila korpu u vatru. Rog Bran Galea beše volujski rog, pocrneo od starosti i iskrzanih tankih rubova. Dvokolice Modronine behu izlomljene u komade tokom godina, i tako male da bi se samo dete moglo voziti u njima, ako su uopšte mogle da budu sastavljenе. Jaram Eidina bio je am za volove od otrcanog kanapa i zardjalih gvozdenih kolutova, koji bi čak i najbedniji seljak oklevao da upotrebi. Nož Laufroda bio je .tup, širokog sečiva i slomljene drvene drške, dok je Brus Tadvelov bio izjeden komad kamena kog bi se svaki majstor stideo. Ogrtač Padarnov bio je pohaban i iskrpljen, odeća za prosjake, ali ipak se bolje držao od Plašta Regadinog, koji je nosioca trebalo da čini nevidljivim; sad je bio jedva deblji od paučine. Sud Rajgenide bio je ravan drveni pladanj, sav ispucao i neupotrebljiv; Tabla Gwendolina bila je stara, iskriviljena drvena ploča, na kojoj se smernice za igru gotovo nisu ni nazirale. Prsten Eluneda izgledao je kao prost ratnički prsten, običan gvozdeni kolut

koji kopljanici rado prave od oružja mrtvih dušmana, ali svi mi smo bacali bolje ratničko prstenje no što je bio Prsten Eluneda. Samo dva Dragulja behu od prave vrednosti. Jedan beše Mač Riderajha, Ekskalibur, skovan Gofanonovom rukom u Zemlji seni, a drugi je bio Kazan Klidno Eidina. Sad su svi oni, bedni kao i prekrasni, bili poslagani u vatrenom krugu da dozovu svoje daleke bogove.

Nebo je još razvedravalo, mada se nešto oblaka još gomilalo na južnom obzorju gde su, kako smo zalazili dublje u tu noć mrtvih, munje počele da trepere. To sevanje beše prvi znak od bogova i ja, u strahu od njih, dotakoh gvožđe na balčaku Hajvelbana, ali veliki odblesci svetla bili su veoma daleko, možda iznad udaljenog mora ili još dalje, nad Armorikom. Jedan čas, možda i više, munje su cepale nebo na jugu, ali uvek bez zvuka. Jedanput nam se učini da se ceo oblak zapadio iznutra, i svi zadržasmo dah dok se biskup Emrajs krstio.

Daleke munje zgasnuše i samo su ogromne vatre plamtele među bedemima Mai Duna. Beše to vatreni znak koji je mogao da dosegne Ambis Anana, sjaj jači od tmine između svetova. Šta li mrtvi misle, pitao sam se. Da li se horda seni okuplja oko Mai Duna da bude svedok prizivanja bogova? Zamišljao sam da odsjaj tih plamenova treperi na čeličnim sečivima Mosta mačeva i možda stiže u samu Zemlju seni; priznajem da sam bio preplašen. Sevanje je nestalo i sad se činilo da nema ničega sem divljanja velikog ognja, ali smo svi mi, mislim, bili svesni da svet podrhtava na rubu promene.

Onda, u neko doba dok smo čekali da časovi proteknu, ukazao se sledeći znak. Prvi ga je video Galahad. Prekrstio se, zurio kroz prozor kao da ne veruje u ono što vidi, pa prstom pokazao nešto iznad velike dimne perjanice koja se poput vela navlačila na zvezde. „Vidite li?“, pitao je i svi se natrpasmo u oknu da pogledamo naviše.

Videh da su svetla noćnog neba tu.

Svi smo mi viđali takvu svetlost i ranije, mada ne često, ali njena pojava ove noći svakako je bila predskazanje. S početka je to bila samo drhtava plava izmaglica u tami, ali svakim trenutkom je postajala jača i sjajnija, a crveni zastor vatre pridruži se plavetnilu, kao da nabrano platno visi među zvezdama. Merlin mi je pričao da je takva svetlost uobičajena na dalekom severu, ali ova je zasjala na jugu i onda, naglo i veličanstveno, sav prostor nad našim glavama ispunji se plavim, srebrnim i grimiznim slapovima. Svi izadosmo u dvorište da bismo bolje videli; stajali smo skamenjeni dok su nebesa blistala. Iz vrta više nismo mogli da vidimo vatre Mai Duna, ali njihov sjaj ocrtavao se na nebū prema jugu, baš kao što je čudesna svetlost u svoj svojoj raskoši natkrilila nas.

„Veruješ li sada, biskupe?“, pitao je Kilhuk.

Činilo se da Emrajs ne može da progovori, ali onda se stresao i dotakao drveni krst koji mu je visio o vratu. „Mi nikad nismo“, prozbori tiho, „poricali postojanje drugih sila. Samo verujemo da je naš bog jedini istinski bog.“

„A šta su ostali bogovi?“, upita Kaneglas.

Emrajs se namršti, isprva nevoljan da odgovori, ali ga njegovo vlastito poštenje navede da kaže šta ima. „Oni su sile mraka, gospodare kralju.“

„Sile svetla, pre će biti“, reče Artur sa strahopoštovanjem, jer je čak i on bio zadivljen. Artur, koji bi više voleo da nas bogovi nikad nisu ni dotakli, video je njihovu moć na nebū i bio ispunjen čuđenjem. „Pa, šta će se desiti sada?“, pitao je.

Pitanje je uputio meni, ali odgovorio je biskup Emrajs „Sad će se desiti smrt, gospodaru.“

„Smrt?“, zapita Artur, nesiguran da li je dobro čuo.

Emrajs se bio povukao pod arkade, kao da se plašio snage te bleštave magije koja se razlivala preko zvezda.

„Sve religije koriste smrt, gospodaru“, reče poučno, „čak i u našoj je bilo žrtvovanja. Samo što je u hrišćanstvu Sin božiji ubijen da niko drugi ne bi bio preklan na oltaru, ali ne znam ni jednu veru koja nema smrt među svojim tajnama. Oziris je ubijen“, iznenada je shvatio da govori o veri u Izis, zabranjenoj temi u Arturovom životu, i požurio da pređe preko toga. „Mitra je takođe umro, a njegovi obredi zahtevaju ubijanje bikova. Svi naši bogovi su umrli, gospodaru“, kazao je biskup, „i sve vere osim hrišćanske oživljavaju te smrti kroz svoje rituale.“

„Mi hrišćani smo otišli dalje od toga“, reče Galahad, „u život.“

„Neka je hvala bogu za to“, složi se Emrajs, krsteći se. „Ali Merlin nije.“ Svetlost na nebuhad je bila jača; veliki zastori boja kroz koje su, kao niti u vezu, odsevi beline prodirali i onda zamirali. „Smrt je najmoćnija magija“, reče biskup s neodobravanjem. „Milosrdan bog to ne bi dopustio, a naš bog je tome stao u kraj smrću vlastitog sina.“

„Merlin ne koristi smrt“, reče Kilhuk gnevno.

„Koristi“, izustih tiho. „Pre nego što smo pošli po Kazan, žrtvovao je čoveka. Rekao mi je to.“

„Koga?“, upita Artur oštros.

„Ne znam, gospodaru.“

„Verovalno je samo pričao priče“, kaza Kilhuk, gledajući naviše. „Voli on to.“

„Pre će biti da je govorio istinu“, kaza Emrajs. „Stara vera zahtevala je mnogo krvi, i obično je to bila ljudska krv. Mi znamo malo o tome, naravno, ali sećam se da mi je stari Balis pričao kako su druidi bili skloni ubijanju ljudi. Obično su to bili zarobljenici. Neki su spaljeni živi, drugi bacani u žrtvene jame.“

„A neki su i pobegli iz njih“, dodao sam u po glasa, jer i sam, kao malo dete, bejah bačen u žrtvenu jamu i moj beg iz tog užasa umirućih, slomljenih tela doveo je do toga da me Merlin posini.

Emrajs se nije obazirao na moju upadicu. „U posebnim prilikama, naravno“, nastavio je, „tražene su vrednije žrtve. U Elmetu i Kornoviji još se priča o žrtvi koja je prineta Crne godine.“

„Kakva je to žrtva bila?“, pitao je Artur.

„Možda je to samo legenda“, reče Emrajs, „jer se desilo suviše davno da bi sećanje bilo pouzdano.“ Biskup je govorio o Crnoj godini, kad su Rimljani osvojili Ajnis Mon i tako iščupali srce druidske vere; mračan događaj koji se zbio četiri stotine godina pre našeg vremena. „Ali narod u tim krajevima još pričoveda o žrtvi kralja Sejfida“, nastavio je Emrajs. „Mnogo je vremena prošlo otkako sam čuo tu priču, ali Balis je oduvek verovao u nju. Sejfid je, naravno, bio suočen s rimskom vojskom i činilo se izvesnim da će biti nadvladan, pa je žrtvovao ono najdragocenije što je imao.“

„A to je bilo?“, hteo je zna Artur. Sasvim je zaboravio na svetlost s nebesa i netremice je zurio u biskupa.

„Njegov sin, dabome. Oduvek je bilo tako, gospodaru. Naš bog je žrtvovao svog sina, Isusa Hrista, čak je tražio od Avrama da ubije Isaka, mada se, naravno, odupro toj želji. Ali Sejfidovi druidi ubedili su ga da ubije svog sina. Ništa to nije vredelo, razume se. Istorija kaže da su Rimljani posekli Sejfida i svu njegovu vojsku, pa uništili druidske gajeve na Ajnis Monu.“

Osetih da je biskup na iskušenju da doda kakvu zahvalnicu svom bogu zbog te pohare, ali Emrajs nije bio Sensam i imao je dovoljno obzira da svoju zahvalnost ostavi neizrečenu.

Artur priđe arkadama. „Šta se dešava na tom brdu, biskupe?”, pitao je spustivši glas.

„Zaista ne mogu da znam, gospodaru”, pravio se nevešt Emrajs.

„Ali misliš da ima ubijanja?”

„Mislim da je moguće, gospodaru”, odgovori Emrajs uznemireno. „Mislim da je čak verovatno.”

„Koga ubijaju?”, upita Artur i oštrina u njegovom glasu navede svakog čoveka u vrtu da okrene oči od nebeske raskoši i zapilji se u njega.

„Ako je to stara žrtva, gospodaru, žrtva nad žrtvama”, reče Emrajs, „onda će to biti sin vladaoca.”

„Gavejn, sin Budikov”, rekoh ja tiho, „i Mardok.”

„Mardok?”, okrenu se Artur meni.

„Mordredovo dete”, odvratio sam, u trenu shvativši zašto me je Merlin pitao za Kajvalog, i zašto je doveo dečaka na Mai Dun, i zašto je s njim postupao tako dobro. Zašto li nisam shvatio ranije? Sad je bilo tako očigledno.

„Gde je Gvajdir?”, upita Artur iznenada.

Na tren niko nije odgovarao, pa Galahad pokaza ka gostinskoj kući. „bio je s kopljanicima”, reče, „dok smo mi večerali.”

Ali Gvajdira tamo više nije bilo, niti se nalazio u odaji u kojoj je Artur spavao kad je posećivao Durnovariju. Nigde ga nije bilo, i niko se nije sećao da ga je video otkad je sumrak počeo da se spušta. Artur je sasvim zaboravio magijska svetla dok ga je tražio po palati, jureći od podruma do voćnjaka, ne nalazeći ni traga svom sinu. Setio sam se šta mi je Nimju govorila na Mai Dunu, kad me je ohrabrilala da dovedem Gvajdira u Durnovariju; setio sam se kako se u Lindinisu svađala s Merlinom oko toga ko zaista vlada Dumnonijom, i nisam želeo da verujem u svoje sumnje, ali nisam mogao ni da ih zanemarim. „Gospodaru”, ščepao sam Artura za rukav. „Mislim da su ga odveli na brdo. Ne Merlin. Nimju.”

„On nije sin kralja”, reče Emrajs, sav isprepadan.

„On je sin vladara!”, prodra se Artur. „Da li iko ovde poriče to?“ Nije niko i iznenada su svi bili previše uplašeni da izuste ijednu reč. Artur se okreće palati. „Hagvide! Mač, kopljje, štit, Lamri! Brzo!“

„Gospodaru!”, umeša se Kilhuk.

„Tišina!”, zaurla Artur. Bio je razjaren i na mene je prešao njegov gnev, jer sam ga ja ohrabrvao da pusti Gvajdira u Durnovariju. „Da li si znao šta će se desiti?”, pitao me je.

„Naravno da nisam, gospodaru. I dalje ne znam. Misliš da bih povredio Gvajdira?“

Artur je mrko zurio u mene, pa se okrenuo. „Niko od vas ne mora da pođe“, dobacio je preko ramena, „ali ja jašem na Mai Dun da vratim svog sina.“ Pružio je korak preko dvorišta ka Lamri, koju je njegov sluga Hagvid držao da je konjušar osedla. Galahad ga je sledio čutke.

Priznajem da se nekoliko časaka nisam micao. Nisam želeo da se pokrenem. Hteo sam da bogovi dođu. Hteo sam da sve naše nevolje okonča lepet ogromnih krila i povratak čudesnog Beli Mavra na zemlju. Hteo sam Merlinovu Britaniju.

A onda sam se setio Dajan. Da li je moja najmlađa kći u vrtu palate ove noći? Njena duša mora da je na zemlji, jer je Samajnska noć, i iznenada mi suze navreše u oči i prisetih se svog bola za izgubljenim detetom. Nisam mogao ostati u vrtu palate u Durnovariji dok Gvajdir umire, niti dok Mardok pati. Nisam želeo da idem na Mai Dun, ali znao sam da neću moći da

stanem pred Keinvin ako ne učinim ništa da sprečim smrt deteta; tako sam pratio Artura i Galahada.

Kilhuk me zaustavi. „Gvajdir je sin kurve“, promumla tiho, da Artur ne čuje.

Nisam htio da se svađam zbog porekla Arturovog sina. „Ako Artur ode sam“, rekao sam, „biće ubijen. Bar četiri desetine Crnoštitih je na tom bregu.“

„Ako odemo, načinićemo sebe Merlinovim neprijateljima“, upozori me Kilhuk.

„A ako ne odemo“, odvratih, „postaćemo neprijatelji Artura.“

Kaneglas priđe i spusti mi ruku na rame. „Pa?“

„Ja jašem s Arturom“, odgovorio sam. Nisam to želeo, ali nisam ni mogao drugačije. „Ajsa!“, razdrah se. „Konja!“

„Ako vi idete“, zareža Kilhuk, „prepostavljam da i ja moram. Samo da pripazim da se ne povredite.“ Onda smo odjednom svi vikali tražeći konje, oružje i štitove.

Zašto smo pošli? Tako sam često mislio na tu noć. I dalje mogu da vidim treptaje svetala kako drmusaju nebo, da namirišem dim koji se diže s vrha Mai Duna, i da osetim strašnu težinu magije koja je pritiskala Britaniju; pa ipak smo odjahali tamo. Znam da sam bio zbunjen te vatrom razderane noći. Gonili su me osećaji, nisam mogao da otrpim smrt deteta, gonilo me je sećanje na Dajan, i krivica koju sam osećao jer sam ohrabrivao Gvajdira da bude u Durnovariji, ali iznad svega bejah gonjen Ijubavlju prema Arturu. A šta se onda desilo s mojom Ijubavlju prema Merlinu i Nimju? Prepostavljam da nikad nisam smatrao da sam im potreban, ali Arturu jesam bio, i te noći kad je Britanija bila zarobljena između vatre i svetla, jahao sam da nađem njegovog sina.

U sedlima bejasmo nas dvanaestorica. Artur, Galahad, Kilhuk, Derfel i Ajsa bili su Dumnonci, ostali behu Kaneglas i njegovi pratioci. Danas, pričom koja se još pripoveda, decu uče da smo Artur, Galahad i ja trojica ljudi koji su razorili Britaniju. Ali te noći beše nas dvanaest konjanika. Nismo imali oklope, samo štitove, ali je svaki čovek nosio i mač i koplje.

Narod je bežao u stranu na vatrom obasjanoj ulici dok smo jurili ka južnoj kapiji Durnovarije. Kapija beše otvorena, kao i svake Samajske noći, da bi mrtvi mogli da uđu u grad. Pognuli smo se ispod greda u vratnicama i galopom udarili na jugozapad, između polja zakrčenih narodom koji je očarano zurio u uzavrelu mešavinu ognja i dima koja se dizala s vrha brda.

Artur je vodio zastrašujućim korakom i ja sam visio o jabuci sedla, u strahu da će biti zbačen. Plaštovi su lepršali za nama, kanije s mačevima poskakivale su gore-dole, dok nebo nad nama beše puno dima i svetlosti. Mogao sam da osetim miris sagorelog drveta i da čujem prasak plamenova mnogo pre no što smo se dohvatali brdske kose.

Niko nije pokušao da nas zaustavi dok smo terali konje uzbrdo. Sve dok nismo stigli do zamršenog ulaznog laverinta, nijedan kopljanički nam se nije suprotstavio. Artur je poznavao tvrđavu; dok su on i Ginevra živeli u Durnovariji često su leti dolazili na vrh brega i on nas je sad vodio kroz vijugav prolaz. Tu su Crnoštiti stali i naperili kopljja da nas zaustave. Artur nije oklevao. Udario je petama konjske bokove, nacilao dugim kopljem i pustio Lamri da juri. Crnoštiti vrdnuše u stranu, vičući bespomoćno dok su veliki konji grmeli kraj njih.

Noć je sad bila sva od buke i svetla. Buka je dolazila od moćne vatre i cepanja čitavih debala u srcu gladnih plamenova. Dim je zaklanjao svetlost na nebu. Kopljanički su vikali na nas sa zidina, ali niko nam nije preprečio put dok smo jurili kroz unutrašnje bedeme ka vrhu Mai Duna.

I tu smo zaustavljeni; nisu to učinili Crnoštiti, već vrelina koja je pretila da nas sažegne. Videh gde se Lamri propinje i okreće od vatre, videh Artura kako grabi njenu grivu i oči kobile kako sevaju crvenim sjajem u odblesku vatre. Beše vrelo kao da je pred nama hiljadu kovačkih peći; urličuća navala vazduha koji je pržio nagna nas da se trgnemo i zateturamo unatrag. Nisam mogao da vidim ništa iza plamenova, jer je središte Merlinove tvorevine bilo skriveno uzavrelim vatrenim zidinama. Artur potera

Lamri natrag, ka meni. „Kojim putem?”, povika.

Mora da sam slegnuo ramenima.

„Kako je Merlin ušao unutra?”, upita Artur.

Pokušah da pogodim. „S druge strane, gospodaru.” Hram se nalazio na istočnom kraju vatrenog laverinta i nagađao sam da je prolaz morao biti ostavljen u spoljašnjim spiralama.

Artur priteže dizgine i nagna Lamri uz strminu unutrašnjeg bedema, do staze koja je vodila po njegovom vrhu. Crnoštiti se rasuše, radije nego da se suče s njim. Pojahašmo uz bedem za Arturom, i mada su naši konji bili prestravljeni ogromnim ognjem zdesna, sledili su Lamri kroz uskomešane varnice i dim. Odjednom se veliki deo jedne lomače urušio dok smo galopirali pored nje, i moja kobila vrdnu u stranu, dalje od tog pakla, na spoljašnju strmen poslednjeg bedema. Na tren sam mislio da će se skotrljati naniže u jarak i očajnički sam visio sa sedla leve ruke upletene u njenu grivu, ali ona nekako pronađe oslonac, vrati se na stazu i jurnu dalje.

Kad minusmo severni krak velikih vatrenih prstenova, Artur opet skrete na zaravan na vrhu brega. Svetlucavi ugarak pao je na njegov beli plašt, vuna je počela da tinja i ja pojahah rame uz rame s njim, udarcem ugasivši plamičak. „Kuda?”, doviknu mi on.

„Ovamo, gospodaru”, pokazah na vatrenu spiralu najbližu hramu. Nisam video nikakav prodor u njoj, ali kako smo se primicali, videsmo da postoji prolaz; i tu behu nagomilana drva, ali ne toliko kao drugde, dajući uzak jaz na kom je vatra, umesto da bukti osam ili deset stopa u visinu, sezala otprilike do struka odraslog čoveka. Iza te niske prepreke pružala se čistina između spoljašnjeg i unutrašnjeg plamenog prstena, a na njoj smo videli Crnoštite kako nas iščekuju.

Artur potera Lamri hodom ka otvoru. Naginjaо se unapred, govorio nešto kobili, kao da joj objašnjava šta želi. Ona beše prestravljeni. Uši je držala priljubljene uz glavu, pružala kratke bojažljive korake, ali nije ustuknula pred plamenovima što su divljali s obe strane jedinog puta u samo srce ognja na vrhu brda. Artur je zaustavi na koji korak od prodora i umiri je, mada joj se glava neprekidno trzala, a oči joj behu razrogačene i bele. On je pusti da osmotri otvor, potapša je po vratu i okreće nazad.

Poterao je da kasa po širokom krugu, pa je podbo u laki galop, goneći je sve brže dok su se primicali otvoru. Zabacila je glavu i pomislih da će se ukopati u mestu, ali onda se odlučila i poletela u plamen. Kaneglas i Galahad su sledili. Kilhuk opsova zbog opasnosti kojoj smo se izlagali, a onda svi obodosmo konje da jurnu Lamrinim tragom.

Artur se zgrbio po vratu kobile dok je skakala ka vatri. Pustio je da Lamri sama bira brzinu i opet je usporila. Mislio sam da će vrdnuti u stranu, a onda videh kako joj se telo skuplja za skok između plamenova. Urlao sam, trudeći se da nadvladam strah, a onda je Lamri skočila i nestala mi s pogleda dok je vetar navlačio plašt od dima i vatre preko prolaza. Galahad je bio sledeći koji se domogao čistine, ali Kaneglasov konj stuknu u stranu. Ja sam žestoko jurio za Kilhukom, vrelina i buka vatre ispunjavali su zrak. Gotovo sam poželeo da moj konj odbije da skoči, ali je držao korak i ja sklopih oči kad me plamen i dim progutaše. Osetih kako se kobila

odvaja od tla, začuh njeno njištanje, a onda trupnusmo o zemlju unutar prvog vatrenog prstena i preplaviše me golemo olakšanje i želja da urlam u trijumfu.

Onda mi koplje podera ogrtač odmah iza ramena. Bio sam toliko usmeren na to da preživim vatru, da nisam mislio na ono što nas čeka unutar plamenog prstena. Jedan Crnoštiti me je naciljao i promašio, a onda je ispustio koplje i posegao da me svuče sa sedla. Bio je preblizu da ga probodem oštricom koplja, pa sam jednostavno udario držaljom naniže tresnuvši ga po glavi i poterao kobilu dalje. Čovek je ščepao moje koplje. Prepustih mu ga, isukah Hajvelban i ošinuh iza sebe. Krajičkom oka spazih Artura kako kruži na Lamri i seče mačem levo i desno, pa i sam učinih isto. Galahad nogom udari jednog čoveka u lice, kopljem probode drugog i obode konja napred. Kilhuk je zgrabio perjanicu na kalpaku Crnoštitag i vukao čoveka ka vatri. Ratnik je očajnički pokušavao da razveže podbradnik šlema; vrištao je dok ga je Kilhuk bacao u vatru i okretao konja.

Dotad je i Ajsa uskočio kroz prođor, za njim Kaneglas i njegovih šest pratilaca. Preživeli Crnoštiti utekli su ka središtu vatrenog lavirinta i mi smo ih pratili, kasajući između dva razbuktala plamena zida. Posuđeni mač u Arturovoj ruci crveneo se od bleska vatre. Podbo je Lamri, ona pređe u galop i Crnoštiti, svesni da ne mogu umaći, potrčaše u stranu i pobacaše koplja, pokazavši da odustaju od borbe.

Prejahali smo pola puta oko prstena da pronađemo ulaz u unutrašnju spiralu. Zazor između unutrašnjeg i spoljašnjeg vatrenog kruga bio je širok dobrih trideset koračaji, dovoljno prostran da možemo jahati bez opasnosti da budemo živi ispečeni, ali prostor iza ulaza u prsten bio je širok tek desetak koraka, a vatre su tu bile najveće, najstrašnije. Oklevali smo na ulazu. I dalje nismo videli ništa od onoga što se dešavalо unutar kruga. Da li je Merlin znao da smo tu? A bogovi? Pogledao sam navše, donekle očekujući da se osvetničko koplje stušti s nebesa, ali video se samo razigrani dimni zastor kako se svija na vatrom oprljenom, slapovima svetla obasjanom nebu.

I tako ujahasmo u poslednju spiralu. Jahali smo žestoko i hitro, galopirajući kroz sve uže zavijutke između ričućih plamenova koji su posezali za nama. Nozdrve nam se ispunile dimom i ugarci nam osmudiše lica ali, zaokret za zaokretom, bivali smo sve bliži samom srcu tajne.

Rika vatre prigušila je naš dolazak. Mislim da Merlin i Nimju nisu imali predstavu da će njihov obred biti prekinut, jer nas nisu opazili. Prvi su nas videli stražari u središtu kruga, podigli uzbunu i potrčali da nam se suprotstave, ali Artur je došao iz vatre kao demon zaognut dimom. Zaista, njegov plašt se dimio kad je zaurlao izazov i žestoko nagnao Lamri na živi zid Crnoštitag, sastavljen tek napola, u golemoj žurbi. Razbio je taj zid samo brzinom i težinom konja, a mi smo jurili za njim, vitlajući mačevima, dok se šaćica odanih Crnoštitag razbežala.

Gvajdir je bio tamo. I Gvajdir je bio živ.

Držala su ga dvojica Crnoštitag koji, videvši Artura, pustiše dečaka. Nimju zavrišta na nas, bacajući kletve preko središnjeg vatrenog prstena dok je Gvajdir jecajući jurio ka ocu. Artur se naže i snažnom rukom podiže sina u sedlo. Onda se okreće Merlinu.

Merlin, lica oblichenog znojem, mirno nas je posmatrao. Nalazio se na pola leštvi oslonjenih o vešala, načinjena od dva balvana pobijena u zemlju i po vrhu preprečena trećim; ta vešala stajala su u samom središtu pet lomača koje su činile srednji prsten. Druid beše u beloj odori, rukava do lakata crvenih od krvi. U ruci mu je bio dugačak nož, ali mu se na licu, kunem se, u trenu ukazalo potpuno olakšanje.

Dečak Mardok bio je živ, mada ne bi živeo još dugo. Dete je već bilo golo, samo sa komadom tkanine vezanim oko usta da priguši krike, i visilo je s vešala obešeno za članke. Odmah do njega, takođe obešeno o članke, klatilo se bledo, mršavo truplo koje je u sjaju vatre izgledalo neobično belo, izuzev tamo gde je grlo leša bilo prerezano gotovo do vratnih pršljenova i odakle se sva krv tog čoveka slila u Kazan, i dalje se cedeći s tankih, pocrvenelih krajeva duge Gavejne kose. Kosa je bila tako duga da su krvavi uvojci padali ispod zlatne ivice srebrnog Kazana Klidno Eidina, i samo sam po toj dugoj kosi znao da to Gavejn visi tamo, jer je njegovo lepo lice bilo obiliveno krvljju, skriveno krvljju, odeveno u krv. Merlin, još držeći u ruci nož kojim je preklao Gavejnu, izgledao je kao oduzet zbog našeg dolaska. Izraz olakšanja je nestao i sad nisam mogao ništa da pročitam s njegovog lica, ali Nimju je kreštala na nas. Ispružila je levi dlan, onaj na kom se nalazio ožiljak, blizanac brazgotine na mom levom dlanu. „Ubij Artura!“, doviknula mi je. „Derfele! Meni si zaklet! Ubij ga! Ne smemo stati sada!“

Oštrica mača iznenada blesnu kraj moje brade. Galahad ju je držao, i nežno mi se smešio. „Ne mrdaj, prijatelju“, rekao je. Poznavao je moć zaveta. Znao je, takođe, da ja ne bih ubio Artura, ali je pokušavao da me opravda u očima osvetoljubive Nimju. „Ako se Derfel makne“, doviknuo joj je, „prerezaću mu grkljan.“

„Seci!“, ciknula je. „Ovo je noć u kojoj umiru kraljevski sinovi.“

„Ne i moj sin“, reče Artur.

„Ti nisi kralj, Arture sine Uterov“, progovori Merlin naposletku. „Misliš li da bih ubio Gvajdira?“

„Zašto je onda ovde?“, pitao je Artur. Jednom rukom je obgrlio Gvajdiru, u drugoj stezao porumeneli mač. „Zašto je on ovde?“, zapita Artur opet, bešnje.

Jednom ni Merlin nije imao šta da kaže, i odgovorila je Nimju. „Ovde je, Arture sine Uterov“, rekla je prezrivo, „zato što smrt onog bednog stvora možda ne bi bila dovoljna.“ Pokazala je Mardoka koji se bespomoćno batrgao na vešalima. „On jeste sin kralja, ali ne i zakoniti naslednik.“

„Dakle, Gvajdir bi ipak umro?“, upita Artur.

„I vratio se u život!“, ciknu Nimju ratoborno. Morala je da više kako bismo je čuli od jarosnog, praskavog zvuka vatre. „Zar ne znaš za moć Kazana? Stavi mrtvog u zdelu Klidno Eidina i on će ustati, disaće ponovo, živeće.“ Kročila je ka Arturu, jedinog oka ispunjenog ludilom. „Daj mi dečaka, Arture.“

„Ne.“ Artur povuče Lamrine dizgine i kobila odskoči od Nimju. Ona se okreće Merlinu. „Ubij ga!“, povika, pokazujući Mardoka. „Možemo bar pokušati s njim! Ubij ga!“

„Ne!“, povikao sam.

„Ubij ga!“, vrištala je Nimju i onda, pošto se Merlin nije pokrenuo, potrča ka vešalima. Merlin nije bio u stanji ni da mrdne, ali onda Artur opet okreće Lamri i prestiže je. Pustio je da se kobila sudari s Nimju i ova se svali na tlo.

„Neka dete živi“, reče Artur Merlinu. Nimju je nasrnula na njega, ali on je odgurnu i, kad je kidisala opet, iskeženih zuba i prstiju nalik na kandže, on zamahnu mačem tik do njenog lica i taj pokret je umiri.

Merlin pomeri svetlucavo sečivo tako da bude kraj Mardokovog grla. Druid je izgledao gotovo nežno, uprkos krvavoj odori i dugom nožu u ruci. „Misliš li, Arture sine Uterov, da možeš potući Saksone bez pomoći bogova?“, pitao je.

Artur nije odgovarao. „Spusti dečaka“, naredio je.

Nimju ga pogleda. „Želiš li da budeš proklet, Arture?“

„Već jesam“, odgovorio je gorko.

„Pusti da dečak umre!“, povika Merlin s lestvi. „On ti nije ništa, Arture. Jedno kraljevo pražnjenje, kurvino kopile!“

„A šta sam ja?“, povika Artur, „nego kraljevo pražnjenje i kurvino kopile?“

„On mora umreti“, kaza Merlin strpljivo, „i njegova smrt će nam dovesti bogove, a kad bogovi dođu, Arture, gotovo do vratnih pršljenova i odakle se sva krv tog čoveka slila u Kazan, i dalje se cedeći s tankih, pocrvenelih krajeva duge Gavejbove kose. Kosa je bila tako duga da su krvavi uvojci padali ispod zlatne ivice srebrnog Kazana Klidno Eidina, i samo sam po toj dugoj kosi znao da to Gavejn visi tamo, jer je njegovo lepo lice bilo obliveno krvlju, skriveno krvlju, odeveno u krv. Merlin, još držeći u ruci nož kojim je preklao Gavejna, izgledao je kao oduzet zbog našeg dolaska. Izraz olakšanja je nestao i sad nisam mogao ništa da pročitam s njegovog lica, ali Nimju je kreštala na nas. Ispružila je levi dlan, onaj na kom se nalazio ožiljak, blizanac brazgotine na mom levom dlani. „Ubij Artura!“, doviknula mi je. „Derfele! Meni si zaklet! Ubij ga! Ne smemo stati sada!“

Oštrica mača iznenada blesnu kraj moje brade. Galahad ju je držao, i nežno mi se smešio. „Ne mrdaj, prijatelju“, rekao je. Poznavao je moć zaveta. Znao je, takođe, da ja ne bih ubio Artura, ali je pokušavao da me opravda u očima osvetoljubive Nimju. „Ako se Derfel makne“, doviknuo joj je, „prerezaču mu grkljan.“

„Seci!“, ciknula je. „Ovo je noć u kojoj umiru kraljevski sinovi.“

„Ne i moj sin“, reče Artur.

„Ti nisi kralj, Arture sine Uterov“, progovori Merlin naposletku. „Misliš li da bih ubio Gvajdira?“

„Zašto je onda ovde?“, pitao je Artur. Jednom rukom je obgrlio Gvajdiru, u drugoj stezao porumeneli mač. „Zašto je on ovde?“, zapita Artur opet, bešnje.

Jednom ni Merlin nije imao šta da kaže, i odgovorila je Nimju. „Ovde je, Arture sine Uterov“, rekla je prezrivo, „zato što smrt onog bednog stvora možda ne bi bila dovoljna.“ Pokazala je Mardoka koji se bespomoćno batrgao na vešalima. „On jeste sin kralja, ali ne i zakoniti naslednik.“

„Dakle, Gvajdir bi ipak umro?“, upita Artur.

„I vratio se u život!“, ciknu Nimju ratoborno. Morala je da više kako bismo je čuli od jarosnog, praskavog zvuka vatre. „Zar ne znaš za moć Kazana? Stavi mrtvog u zdelu Klidno Eidina i on će ustati, disaće ponovo, živeće.“ Kročila je ka Arturu, jedinog oka ispunjenog ludilom. „Daj mi dečaka, Arture.“

„Ne.“ Artur povuče Lamrine dizgine i kobila odskoči od Nimju. Ona se okreće Merlinu. „Ubij ga!“, povika, pokazujući Mardoka. „Možemo bar pokušati s njim! Ubij ga!“

„Ne!“, povikao sam.

„Ubij ga!“, vrištala je Nimju i onda, pošto se Merlin nije pokrenuo, potrča ka vešalima. Merlin nije bio u stanji ni da mrdne, ali onda Artur opet okreće Lamri i prestiže je. Pustio je da se kobila sudari s Nimju i ova se svali na tlo.

„Neka dete živi“, reče Artur Merlinu. Nimju je nasrnula na njega, ali on je odgurnu i, kad je kidisala opet, iskeženih zuba i prstiju nalik na kandže, on zamahnu mačem tik do njenog lica i taj pokret je umiri.

Merlin pomeri svetlucavo sečivo tako da bude kraj Mardokovog grla. Druid je izgledao gotovo nežno, uprkos krvavoj odori i dugom nožu u ruci. „Misliš li, Arture sine Uterov, da možeš potući Saksone bez pomoći bogova?”, pitao je.

Artur nije odgovarao. „Spusti dečaka”, naredio je.

Nimju ga pogleda. „Želiš li da budeš proklet, Arture?”

„Već jesam”, odgovorio je gorko.

„Pusti da dečak umre!”, povika Merlin s lestvi. „On ti nije ništa, Arture. Jedno kraljevo pražnjenje, kurvino kopile!”

„A šta sam ja?”, povika Artur, „nego kraljevo pražnjenje i kurvino kopile?”

„On mora umreti”, kaza Merlin strpljivo, „i njegova smrt će nam dovesti bogove, a kad bogovi dođu, Arture, stavićemo telo u Kazan i pustiti da se dah života vrati.”

Artur pokaza na užasno, isčeđeno telo Gavejna, svog nećaka. „Zar jedna smrt nije dovoljna?”

„Jedna smrt nikad nije dovoljna”, kaza Nimju. Ona je trkom zaobišla Arturovog konja i domogla se vešala, gde je ščepala Mardokovu glavu i umirila je, kako bi Merlin mogao da mu preseče grlo.

Artur pritera Lamri bliže vešalima. „A ako se bogovi ne pojave posle dve smrti, Merline”, pitao je, „koliko će ih još biti?”

„Koliko treba”, odgovori Nimju.

„I svaki put”, reče Artur glasno kako bismo ga svi čuli, „kad se Britanije nađe u nevolji, svaki put kad dođu dušmani, svaki put kad zavlada pošast, svaki put kad se muškarci i žene uplaše, vodićemo decu na gubilišta?”

„Ako bogovi dođu”, kaza Merlin, „neće više biti ni pošasti, ni straha, ni rata.”

„A hoće li doći?”, upita Artur.

„Oni dolaze!”, vrisnu Nimju. „Gledaj!” I uperi prst slobodne ruke naviše, svi digosmo pogled i ja videh da svetlost na nebu bledi. Blistavo plavetnilo sad beše tamni purpur, crveni sjaj beše dimljiv i nejasan, a zvezde su sjale sve jače kroz zastor koji se raspadao. „Ne!”, zacvile Nimju. „Ne!” Taj poslednji krik oteže se u žalopojku koja je zvučala kao da će trajati zauvek.

Artur sasvim približi Lamri uz vešala. „Kažete da sam amherawdr Britanije”, obrati se Merlinu, „a imperator ili vlada ili prestaje da bude imperator, a ja neću vladati Britanijom u kojoj se deca ubijaju da bi spasla živote odraslih.”

„Ne budi budala!”, pobuni se Merlin. „To je prosta osetljivost!”

„Hoću da budem upamćen”, kaza Artur, „kao pravičan čovek, a na mojim rukama je već previše krvi.”

„Bićeš upamćen”, pljunu ga Nimju, „kao izdajnik, kao uništitelj, kao kukavica.”

„Ali”, odvrati Artur blago, „potomci ovog deteta neće me tako pamtit.“ S tim rečima on diže ruku i mačem ošinu konopac koji je držao Mardokove gležnjeve. Nimju zavrišta kad je dečak pao, pa onda opet skoči na Artura prstiju iskrivljenih u kandže, ali on je jednostavno mačem odalami po glavi pljoštimice, tako da se zatetura u krug ošamućena. Zvuk udarca začuo se glasnije od praska plamenova. Nimju se povodila, otromboljene vilice i oka čiji je pogled lutao, a onda se skljoka.

„Trebalo je tako i s Ginevrom”, promrmlja Kilhult da samo ja čujem.

Galahad se odmakao od mene, sjahao, oslobođujući Mardoka vezu. Dete odmah poče da vrišti za majkom.

„Nikad nisam mogao da podnesem bučnu decu“, kaza Merlin blago, pa pomače lestve bliže konopu koji je Gavejna vezivao za gredu. Peo se po prečagama lagano. „Ne znam“, reče dok se pentrao naviše, „da li su bogovi došli ili ne. Svi vi očekujete previše. Možda su već ovde. Ko zna? Ali završićemo bez krvi Mordredovog deteta.“ Nespretno je stao da struže konopac kraj Gavejnovih gležnjeva. Telo se njihalo dok je sekao konop, pa je krvlju natopljena kosa šljapkala o ivicu Kazana; onda se uže prekide i truplo teško pade u krv koja pljusnu i poprska rub Kazana. Merlin polako siđe niz lestve, pa naredi Crnoštитима koji su gledali sukob da donešu velike pletene košare sa solju, koje su stajale nekoliko koraka dalje. Ljudi prosuše so u Kazan, puneći sav prostor oko Gavejnovog zgrčenog, golog leša.

„Šta sada?“, upita Artur, vrativši mač u kanije.

„Ništa“, kaza Merlin. „Gotovo je.“

„Ekskalibur?“, zatraži Artur.

„On je na najjužnijoj spirali“, reče Merlin, pokazujući u tom pravcu. „Ali mislim da ćeš morati da pričekaš da vatra sagori kako bi ga uezao nazad.“

„Ne!“ Nimju se povratila dovoljno da se pobuni. Pljuvala je krv, jer su joj od Arturovog udarca obrazi bili rasečeni iznutra. „Dragulji su naši!“

„Dragulji su“, kaza Merlin umorno, „okupljeni i upotrebljeni. Oni više nisu ništa. Artur može da uzme svoj mač. Trebaće mu.“ Okrenuo se i bacio svoj dugi nož u najbližu vatrnu, pa posmatrao kako dvojica Crnoštитih dovršavaju punjenje Kazana. So je poprimila ružičastu boju dok je pokrivala Gvejnovu telo s groznom ranom. „S proleća“, objavi Merlin, „Saksoni će doći. Onda ćemo videti da li je noćas ovde bilo magije.“

Nimju zavrišta na nas. Jecala je i besnela, pljuvala i klela, obećavala nam smrt od vazduha, vatre, zemlje i mora. Merlin nije obraćao pažnju na nju, ali Nimju nikad nije bila spremna da prihvati polovična rešenja i te noći je postala Arturov neprijatelj. Te noći je počela da radi na prokletstvima što će joj pružiti osvetu nad Ijudima koji su sprečili bogove da dođu na Mai Dun. Nazivala nas je uništiteljima Britanije i obećavala nam užase.

Čitavu noć smo proveli na bregu. Bogovi nisu došli, a vatre su buktale tako jako da sve do sledećeg popodneva Artur nije mogao da uzme Ekskalibur. Mardok je vraćen majci, mada sam kasnije čuo da je te iste zime umro od groznice.

Merlin i Nimju odneli su ostale Dragulje. Volovska kola nosila su Kazan s njegovim užasnim teretom. Nimju je vodila dok ju je Merlin sledio kao poslušni starac. Poveli su i Anbara, Gavejnovog neukroćenog crnog pastuva, i poneli su veliki barjak Britanije; kuda su se zaputili, nije znao niko od nas, ali smo nagađali da odlaze na neko divlje mesto na zapadu, gde Nimju može da brusi svoje kletve zimskim olujama.

Pre nego što Saksoni dođu.

* * *

Čudno je, kad se osvrnem unazad, setiti se kako je Artur onda bio omražen. Na leto je raspršio nade hrišćana, a potom je, u kasnu jesen, zgazio sve snove pagana. Kao i uvek, bio je iznenađen što ga ne vole. „Šta je drugo trebalo da uradim?“, pitao me je. „Da dopustim da mi sin umre?“

„Sejfid je to učinio“, nisam bio od pomoći.

„Sejfid je i pored toga izgubio bitku!“, reče Artur oštros. Bili smo na putu ka severu. Ja sam se vraćao kući u Dun Karik dok je Artur, s Kaneglasom i biskupom Emrajsom, putovao na

sastanak s kraljem Meurigom od Gventa. Taj susret bio je jedini posao za koji je Artur zaista mario. Nikad se nije uzdao u to da će bogovi spasti Britaniju od Sasa, ali je mislio da bi osam ili devet stotina dobro uvežbanih kopljaničkih Gventa moglo da nam donese ravnotežu u bici. Glava mu je vrila od brojki te zime. Dumnonija, računao je, može da okupi šest stotina kopljonoša, od kojih je četiristo okušano u boju. Kaneglas će dovesti još četiri stotine, Crnoštiti Irci još oko sto pedeset, a tome bi mogli dodati još stotinak ljudi bez gospodara koji će dolutati iz Armorike ili severnih kraljevina u potrazi za ratnim plenom. „Recimo, hiljadu i dvesta ljudi,” nagađao bi Artur, a onda bi tu brojku šetao gore-dole, zavisno od raspoloženja; ako bi mu nade bile podgrejane, usuđivao se da doda osamsto ratnika iz Gventa i dovede nas do konačnog zbiranja od dve hiljade ljudi. Pa i to, tvrdio je, možda neće biti dovoljno, jer će Saksoni verovatno podići još veću vojsku. Aela je mogao da okupi najmanje sedam stotina ratnika, a on je bio vladar slabijeg od dva sakonska kraljevstva. Broj Serdikovih kopalja procenjivali smo na hiljadu, stizali su nam i glasovi da Serdik kupuje vojnike od Klovisa, kralja Franaka. Ti najamnici trebalo je da budu plaćeni zlatom, a obećano im je i više kad se pobedom domognu dumnoniske riznice. Naše uhode takođe su javljale da će Saksoni čekati do Gozbe Eostre, njihove prolećne svečanosti, kako bi novim lađama dali vremena da pređu more. „Imaćete dve i po hiljade ljudi”, sabirao je Artur. Mi ćemo imati svega hiljadu i dvesta, ako Meurig odbije da se borи. Mogli bismo podići pozivare, naravno, ali takva vojska ne bi se održala naspram valjano obučenih boraca; pri tom, našim pozivarima suprotstavio bi se sakonski fird

„Dakle”, rekao sam sumorno, „propali smo bez kopljaničkih iz Gventa.“

Artur se retko osmehivao od Ginevrine izdaje, ali sad se nasmešio. „Propali? Ko to kaže?”

„Ti kažeš, gospodaru. Brojke govore.“

„Nikad se nisi borio i pobedio kad si bio brojno nadjačan?“

„Da, gospodaru, jesam.“

„Pa zašto ne bismo pobedili ponovo?“

„Samo budala traži bitku protiv jačeg neprijatelja, gospodaru“, rekoh.

„Samo budala traži bitku“, odreza on. „Ja ne želim da ratujem na proleće. Saksoni su ti koji hoće da se biju, i mi se tu ništa ne pitamo. Veruj mi, Derfele, ne želim da budem brojno nadjačan i učiniću sve što mogu da privolim Meuriga na borbu, hoću, ali ako Gvent ne pođe u rat, moraćemo sami da porazimo Sase. A možemo da ih porazimo! Veruj u to, Derfele!“

„Verovao sam u Dragulje, gospodaru.“

Iz njega provali podrugljiv smeh. „Ovo je Dragulj u koji verujem“, reče. Tapšući balčak Ekskalibura. „Veruj u pobedu, Derfele! Ako krenemo na Saksone kao pobeđeni ljudi, oni će ostaviti naše kosti vucima. Ali ako pođemo kao pobednici, mi ćemo ih čuti kako zavijaju.“

Bilo je to valjano havalisanje, ali beše teško verovati u pobedu. Dumnonija je potonula u tamu. Izgubili smo svoje bogove, a narod je govorio da je Artur taj koji ih je oterao. Više nije bio samo neprijatelj hrišćanskog boga, bio je dušmanin svih bogova i ljudi su pričali da su Sasi njegova kazna. Čak je i vreme predviđalo propast jer je, u osvit dana pošto sam se odvojio od Artura, počela kiša i izgledalo je da nikad neće stati. Dan za danom navlačili su se niski sivi oblaci, duvao je hladan vetar, uporno je tukla kiša. Sve je bilo mokro. Naša odeća, naše postelje, naša drva, slama na podu, zidovi naših kuća kao da su bili masni od vlage. Koplja su rđala na svojim stalcima, uskladišteno žito je proklijalo ili se ubuđalo, a kiša je i dalje neumorno pristizala sa zapada. Keinvin i ja učinili smo sve što smo mogli da što bolje zaštitimo dvor u Dun Kariku. Brat joj je doneo vučja krvnatku iz Povisa i izvesili smo ih po

drvenim zidovima, ali kao da je sam vazduh ispod krovnih greda bio natopljen. Vatre su nevoljno gorele i davale nam malo toplove i mnogo dima, od kog su nam oči bile večito crvene. Obe naše kćeri postale su prgave u tu ranu zimu. Morvena, starija, obično najmirnija i najmanje zahtevna od sve dece, postala je svadljiva i tako uporno sebična da je Keinvin pokušala da je opameti opasačem. „Nedostaje joj Gvajdir“, rekla mi je Keinvin potom. Artur je objavio da se Gvajdir više neće odvajati od njega, pa je tako dečak pratio oca na sastanak s kraljem Meurigom. „Trebalo bi da se venčaju iduće godine“, dodala je Keinvin. „To će je izlečiti.“

„Ako Artur dozvoli da se Gvajdir oženi njom“, odvratio sam turobno. „Nema baš puno ljubavi za nas ovih dana.“ Želeo sam da pratim Artura u Gvent, ali me je odbio bez mogućnosti da prigovorim. Nekad sam smatrao sebe njegovim najbližim prijateljem, ali sad je pre gundao na mene nego što mi se radovao. „Misli da sam ugrozio Gvajdirova život“, rekoh.

„Ne“, odbaci Keinvin moje reči. „Udaljio se od tebe još od one noći kad je razotkrio Ginevru.“

„Zašto bi to promenilo naše odnose?“

„Zato što si bio s njim, dragi“, kaza Keinvin strpljivo, „i pred tobom ne može da se pretvara kako se ništa nije promenilo. Ti si svedok njegove sramote. Gleda te i seća se nje. Uz to je i ljubomoran.“

„Ljubomoran?“

Nasmešila se. „Misli da si srećan. Sad misli da bi, samo da se venčao sa mnom, i on bio srećan čovek.“

„Verovatno i bi“, rekoh.

„Čak mi je to i predložio“, kaza Keinvin nehajno.

„Šta je učinio?“, pobesneph.

Umirila me je. „Nije to bilo ozbiljno, Derfele. Jadniku je trebalo da se potvrди. Misli da će ga sve žene odbaciti zato što je jedna to učinila, i tako je pitao mene.“

Dotakao sam balčak Hajvelbana. „Nisi mi to rekla.“

„Zašto bih? Nije imalo šta da se kaže. Postavio mi je vrlo trapavo pitanje i ja sam mu rekla da sam se bogovima zaklela da će biti s tobom. Odbila sam ga vrlo nežno, a potom je bio vrlo posramljen. Takođe sam mu obećala da ti neću ništa reći, sad sam pogazila reč i bogovi će me kazniti.“ Slegla je ramenima, kao da pokazuje da je kazna zaslužena i da će je ona prihvatići. „Treba mu žena.“

„Ili ljubavnica.“

„Ne“, reče Keinvin. „Nije on čovek koji bilo šta radi uzgred. Ne može da legne sa ženom i potom da ode. Brka požudu i ljubav. Kad Artur daje dušu, on prepušta sve; nije u stanju da da samo delić sebe.“

Još sam bio ljut. „Šta je mislio da će ja raditi dok se on ženi tobom?“

„Mislio je da ti vladaš Dumnonijom kao Mordredov zaštitnik“, reče Keinvin. „Došao je na tu čudnu pomisao da će ja poći s njim u Broselijand i da ćemo tamo živeti kao deca, pod suncem, a da ćeš ti ostati ovde i potući Saksone.“ Nasmejala se.

„Kad te je to pitao?“

„Onog dana kad ti je naredio da odeš kod Aele. Čini mi se da je mislio da će pobeći s njim dok tebe nema.“

„Ili se nadao da će me Aela ubiti“, rekoh s gađenjem, sećajući se saksonskog obećanja da će poseći svakog poslanika.

„Bio je vrlo posramljen posle toga“, uveravala me je Keinvin ozbiljno. „I nemoj mu otkriti da sam ti rekla.“ Naterala me je da joj to obećam, i održao sam reč. „Stvarno se nije desilo ništa važno“, dodala je, završavajući razgovor. „On bi bio istinski zapanjen da sam rekla da. Pitao je, Derfele, zato što je u bolu, a čovek u bolu se ponaša kao očajnik. Ono što zaista želi je da pobegne s Ginevrom, ali ne može jer mu ponos ne dopušta i svestan je da nam je svima potreban kako bi porazio Saksone.“

Za to su nam bili potrebni Meurigovi kopljanici, ali nismo imali vesti o Arturovim pregovorima u Gventu. Nedelje su proticale, a nijedna pouzdana novost nije nam stizala sa severa. Lutajući sveštenik iz Gventa kazao nam je da su Artur, Meurig, Kaneglas i Emrajs čitavi sedmicu razgovarali u Burijumu, prestonici Gventa, ali sveštenik nije znao šta je odlučeno. Sveštenik je bio omalen, taman čovek, razrokog oka i paperjaste brade koju je pčelinjim voskom ukrutio i od nje oblikovao krst. Došao je u Dun Karik jer u selu nije bilo crkve, a on je želeo da podigne jednu. Poput mnogih njemu sličnih putujućih popova, vukao je za sobom žensku družinu; tri ofucane prilike koje su se zaštitnički pribijale uz njega. Za njegov dolazak sam čuo kad je stao da propoveda ispred kovačnice kraj potoka i posao sam Ajsu s dvojicom kopljanika da okončaju njegove budalaštine i dovedu ga u dvor. Nahranili smo ga retkom kašom od prokljalog ovsa koju je alavo pokusao, trpajući vruću smesu kašikom u usta, potom šišteći i frfljajući jer mu je hrana opržila jezik. Ispljuvci kaše lepili su se za njegovu neobično oblikovanu bradu. Žene su odbijale da jedu dok on ne završi.

„Sve što znam, gospodaru“, odgovarao je na naša nestrpljiva pitanja, „jeste da je Artur sad otputovala na zapad.“

„Gde?“

„U Demetiju, gospodaru. Da se sretne s Oengusom Mekajremom.“

„Zbog čega?“

Slegao je ramenima. „Ne znam, gospodaru.“

„Da li se kralj Meurig priprema za rat?“, pitao sam.

„Sprema se da brani svoju zemlju, gospodaru.“

„A da brani Dumnoniju?“

„Samo ako Dumnonija prizna jednog boga, istinskog boga,“ kazao je sveštenik, prekrstivši se drvenom kašikom i poprskavši svoju prljavu halju ovsenom kašom. „Naš kralj jako ljubi krst i njegova koplja neće doći u pomoć paganima.“ Pogledao je volujsku lobanju, prikovani za visoku krovnu gredu, prekrstivši se još jednom.

„Ako Saksoni zauzmu Dumnoniju“, rekao sam, „Gvent neće dugo čekati na istu sudbinu.“

„Hrist će sačuvati Gvent“, ustvrdi pop. Dodao je zdelu jednoj od žena, koja omaza oskudne ostatke štokavim prstom. „Hrist će spasti i tebe, gospodaru“, nastavio je sveštenik, „ako ponizno padneš na kolena pred njim. Ako odbaciš svoje bogove i primiš krštenje, sledeće godine ćeš imati pobedu.“

„Zašto onda Lanselot nije pobedio prošlog leta?“, upita Keinvin.

Sveštenik je pogleda dobrim okom, dok je drugo odlutalo negde ka senkama. „Kralj Lanselot, gospo, nije bio Izabrani. Kralj Meurig jeste. U našem Svetom pismu стоји да će jedan čovek biti izabran, a čini se da kralj Lanselot nije bio taj.“

„Izabran za šta?“, pitala je Keinvin.

Sveštenik je buljio u nju; još je bila tako lepa žena, tako zlatna i smirena, zvezda Povisa. „Izabran, gospo“, rekao je pop, „da ujedini sve narode Britanije pod živim bogom. Saksone i

Brite, Dumnonce i narod Gventa, Irce i Pikte; svi da se klanjaju jedinom istinskom bogu i svi da žive u miru i ljubavi.“

„A šta ako odlučimo da ne sledimo Meuriga?“, upita Keinvina.

„Onda će vas naš bog uništiti.“

„I to je“, hteo sam da znam, „ono o čemu si došao da nam propovedaš?“

„Ne mogu da činim ništa drugo, gospodaru. Zapovedio mi je.“

„Meurig?“

„Bog.“

„Ali ja sam gospodar zemlje s obe strane potoka“, rekoh, „i sve zemlje južno do Kaer Kadarna i severno do Akva Sulisa, i ti ovde nećeš da propovedaš bez mog dopuštenja.“

„Nijedan čovek ne može da ospori reč božiju, gospodaru“, kaza sveštenik.

„Ovo može“, rekoh ja, potežući Hajvelban.

Njegove žene zasiktaše. Sveštenik je piljio u mač, pa pljunuo u vatru. „Boj se božijeg gneva.“

„Boj se ti mog gneva“, kazao sam. „Ako sutra u svitanje još budeš na zemlji kojom ja upravljam, daću te mojim robovima da im budeš rob. Noćas možeš da prespavaš u štali, ali sutra da te nema.“

Krenuo je narednog dana gunđajući i, kao da me kažnjava, prvi sneg te zime pratio je njegov odlazak. Taj sneg stigao je rano, obećavajući mučno godišnje doba. Počeo je kao susnežica, ali do večeri prerastao je u gust sneg koji je do zore zabeleo zemlju. Tokom naredne nedelje bivalo je sve hladnije. Ledenice su visile s tavanice unutar kuće i počinjala je duga zimska borba za malo toplove. U selu, narod je spavao s životinjama, dok smo se mi protiv hladnoće u vazduhu borili velikim vatrama od kojih su ledenice kapale s krovine. Stoku koju smo hteli da sačuvamo preko zime pozatvarali smo u staje, ostatak poklali, usolivši njihovo meso isto onako kako je Merlin spremio Gavejnovu beskrvnu trupinu. Cela dva dana selo je odzvanjalo mukanjem volova koje su vukli pod sekiru. Sneg je bio sav crven i vazduh je vonjao na krv, so i izmet. U dvoru, vatre su praskale, ali nisu nas valjano grejale. Budili smo se sleđeni, tresli se pod krznima i uzalud čekali da se raskravimo. Potok se smrzao i svakog dana morali smo da razbijamo led kako bismo došli do vode.

I dalje smo uvežbavali mlade kopljanike. Terali smo ih da hodaju kroz sneg, čeličeći njihove mišice za borbu sa Saksonima. Onih dana kad je sneg padao gusto i vetar vitlao pahulje oko ledom okovanih zabata na seoskim kućercima, terao sam ljudе da prave štitove od vrbovih dasaka i presvlače ih kožom. Stvarao sam odred, ali dok sam gledao kako rade strahovao sam za njih, pitajući se koliko će ih doživeti da vidi sunce narednog leta.

Glas od Artura je stigao malo pre ravnodnevice. U Dun Kariku smo spremali veliki pir koji će trajati kroz čitavu nedelju sunčeve smrti, kad je biskup Emrajs došao. Jahao je konja čija kopita behu omotana kožom, u pratnji šest Arturovih kopljonoša. Biskup reče da je ostao u Gventu, raspravljujući se s Meurigom, dok je Artur produžio za Demetiju. „Kralj Meurig nije konačno odbio da nam pomogne“, kaza nam biskup, drhteći kraj vatre gde je sebi načinio mesta odgurnuvši dva psa u stranu. Pružio je svoje debeljuškaste, crvene i ispucale šake ka plamenovima. „Ali njegovi uslovi za pomoć su, bojim se, neprihvatljivi.“ Kinuo je. „Draga gospo, vrlo si ljubazna“, rekao je Keinvina koja mu je donela rog zagrejane medovine.

„Kakvi uslovi?“, pitao sam.

Emrajs tužno odmahnu glavom. „Traži presto Dumnonije, gospodaru.“

„Traži šta?“, podivljah.

Emrajs diže mlitavu, ispucalu šaku da umiri moj bes. „Kaže da Mordred nije u stanju da vlada, da Artur ne želi da vlada, i da Dumnoniji treba kralj hrišćanin. Nudi sebe.“

„Kopile“, rekao sam. „Prevrtljivo, kukavno malo kopile.“

„Artur ne može da prihvati, dabome“, reče Emrajs, „njegova zakletva Uteru to osigurava.“ Srknuo je medovinu i zahvalno uzdahnuo. „Tako je dobro opet biti u toploem.“

„Dakle, ako Meurigu ne damo kraljevinu“, kazah lјutito, „neće nam pomoći?“

„Tako kaže. Uporno ponavlja da će bog zaštititi Gvent i da, osim ako ga ne proglašimo kraljem, Dumnoniju moramo braniti sami.“

Odoh do vrata dvorane, pomakoh kožni zastor i zagledah se u sneg koji se gomilao na vrhu naše drvene palisade. „Jesi li govorio s njegovim ocem?“, pitao sam Emrajsa.

„Video sam Todrika“, odgovori biskup. „Posetio sam ga sa Agrikolom, koji ti šalje najbolje želje.“

Agrikola je bio vojskovođa kralja Todrika, veliki ratnik koji se borio u rimskom oklopu i sa ledenom svirepošću. Ali Agrikola sad beše star čovek a Todrik, njegov gospodar, odrekao se trona i na glavi izbrijao svešteničku tonzuru, predajući tako moć u ruke svog sina. „Je ii Agrikola dobro?“, pitao sam Emrajsa.

„Star, ali snažan. Slaže se s nama, naravno, ali...“ Emrajs sleže ramenima. „Kad je Todrik ostavio presto, odbacio je i svu svoju moć. Kaže da mišljenje svog sina ne može da promeni.“

„Neće da promeni“, zarežao sam, vraćajući se vatri.

„Verovatno neće“, složio se Emrajs. Uzdisao je. „Dopada mi se Todrik, ali on je sad zauzet drugim nevoljama.“

„Kakvim nevoljama?“, zapitah isuviše žučno.

„Voleo bi da zna“, odvrati Emrajs snebivljivo, „da li ćemo na nebu jesti kao smrtnici, ili ćemo biti pošteđeni potrebe za zemaljskom hranom. Postoji verovanje, moraš da shvatiš, da anđeli uopšte ne jedu, da su lišeni svih prostih svetovnih proheva, i stari kralj pokušava da podržava takav način života. Jede vrlo malo, čak mi se pohvalio kako je uspeo da čitave tri nedelje ne isprazni creva, i da se posle toga osećao kao mnogo svetiji čovek.“ Keinvini se osmehnula, ali nije rekla ništa, dok sam ja samo buljio u biskupa, ne verujući svojim ušima. Emrajs dovrši medovinu. „Todrik tvrdi“, dodao je sumnjičavo, „da će gladovati dok se ne posveti. Priznajem da nisam ubeđen da će mu uspeti, ali on zaista izgleda kao najpobožniji od svih ljudi. Trebalо bi da smo svi blagosloveni time.“

„Šta kaže Agrikola?“, pitao sam.

„On se hvali koliko često prazni creva. Oprosti, gospo.“

„Mora da je za njih dvojicu to bio susret pun uživanja“, reče Keinvini suvo.

„Nije bio baš previše koristan“, priznade Emrajs. „Nadao sam se da ću ubediti Todrika da preobradi sinovljevo mišljenje, ali avaj“, slegao je ramenima, „sad možemo samo da se molimo.“

„I da oštimo koplja“, rekoh bez mnogo nade.

„I to“, prihvati biskup. Kinuo je ponovo i prekrstio se da potre zlu sreću kijanja.

„Hoće li Meurig pustiti kopljanike Povisa da pređu preko njegove zemlje?“, pitao sam.

„Kaneglas mu je rekao da će svejedno preći, s dopuštenjem ili bez.“

Zastenjao sam. Poslednje što nam je trebalo bio je rat između dva britska kraljevstva. Godinama su takvi sukobi slabili Britaniju i pomagali Saksonima da zauzimaju dolinu za dolinom, grad za gradom, mada su odnedavno Sasi bili ti koji su se tukli međusobno, a mi smo to koristili da ih porazimo; ali Serdik i Aela izučili su nauk koji je Artur silom morao da

utera u glave Brita - pobeda dolazi sa jedinstvom. Sad su Saksoni bili ujedinjeni, a među Britima je vladao razdor.

„Mislim da će Meurig pustiti Kaneglasa da prođe”, kazao je Emrajs. „Ne želi on rat ni sa kim, samo mir mu je na umu.”

„Svi mi želimo mir”, rekao sam, „ali ako Dumnonija padne, Gvent je sledeća zemlja koja će osetiti saksonska sečiva.”

„Meurig uporno tvrdi da neće”, odvrati biskup, „i nudi utočište svakom dumnonskom hrišćaninu koji želi da izbegne rat.”

Bila je to loša vest, jer je sad svako ko nema stomak da se suoči s Aelom i Serdikom mogao reći da je hrišćanske vere i dobio bi pribedište u Meurigovom kraljevstvu. „Da li zaista veruje da će ga njegov bog zaštiti?”, pitao sam Emrajsa.

„Mora, gospodaru, čemu inače služi bog? Ali bog, svakako, može da misli drugačije. Tako je užasno teško pročitati njegove misli.” Biskupu se sad dovoljno ugrejao kako bi se usudio da smakne veliki ogrtač od medveđeg krvna s ramena. Ispod njega je nosio kožuh od ovčije kože. Zavukao je ruku pod kožuh i prepostavio sam da se češe od vaši, ali umesto toga on izvuče presavijeni pergament, uvezan trakom i zapečaćen rastopljenim voskom.

„Artur mi je poslao ovo iz Demetije”, reče pružajući mi pergament, „i poručio da ga ti odneseš princezi Ginevri.”

„Naravno”, rekoh, uzimajući pergament. Priznajem da sam se našao na iskušenju da slomim pečat i pročitam pismo, ali sam se uzdržao. „Znaš li šta joj poručuje?”, pitao sam biskupa.

„Avaj, gospodaru, ne”, odgovori Emrajs, mada je izbegao da me pogleda. Prepostavio sam da je starac slomio pečat i saznao sadržinu pisma, ali nije bio voljan da prizna taj mali greh. „Siguran sam da nije ništa važno”, kaza biskup, „ali izričito je zahtevao da ga ona dobije pre ravnodnevice. To jest, pre njegovog povratka.”

„Zašto je otišao u Demetiju?”, pitala je Keinvin.

„Kako bi se uverio da će se Crnoštiti boriti na proleće, nagađam”, reče biskup, ali po njegovom glasu zaključih da izbegava odgovor. Sumnjaо sam da je pravi razlog Arturove posete Oengusu Mekajremu bio napisan na pergamentu, ali Emrajs nije to mogao da nam otkrije, a da ne prizna da je slomio pečat.

Odjahao sam u Ajnis Vidrin idućeg dana. Nije to bio dalek put, ali oduzeo mi je veći deo jutra, jer sam na pojedinim mestima morao da vodim konja i mazgu kroz nanose snega. Mazga je nosila tuce vučjih krvana koja nam je kaneglas doneo; pokazalo se da je to i te kako dobrodošao poklon, jer su drveni zidovi odaje u kojoj je bila zatočena Ginevra imali mnoštvo pukotina kroz koje je siktao veter. Zatekao sam je gde čući kraj vatre naložene nasred odaje. Uspravila se kad su me najavili, pa svoje dve sluškinje послala u kuhinju. „Na iskušenju sam”, reče, „da i sama postanem služavka u kuhinji. Kuhinja je makar topla mada je, nažalost, puna hrišćana koji bogorade. Ne mogu da razbiju jaje, a da se ne pomole svom jadnom bogu.” Stresla se i pritegla ogrtač oko vitkih ramena. „Rimljani su”, kaza, „umeli da zadrže toplotu, ali smo mi, izgleda, to umeće izgubili.”

„Keinvin ti šalje ovo, gospo”, rekoh, ispuštajući krvna na pod.

„Zahvalićeš joj umesto mene”, rekla je Ginevra i onda, uprkos zimi, otišla i razmakla prozorske kapke, da dnevno svetlo uđe u odaju. Plamen se zanjiha pred navalom hladnog vazduha i varnice se uskovitlaše ka čađavim gredama. Ginevra beše odevena u debelu smeđu

vunu. Bila je bleda, ali to oholo, zelenooko lice nije izgubilo ništa od svoje snage i ponosa. „Nadala sam se da će te videti ranije”, ukorila me je.

„Bilo je vrlo teško vreme, gospo”, pravdao sam svoje dugo odsustvo.

„Hoću da znam, Derfele, šta se zabilo na Mai Dunu”, rekla je.

„Ispričaćeš mi, gospo, ali prvo, naređeno mi je da ti dam ovo.”

Uzeh Arturov pergament iz kese za pojasmom i pružih joj. Strgla je traku, noktom odvalila voštani pečat i razmotala svitak. Čitala ga je na snopu svetla koji je dopirao kroz okno, odbijajući se od snega. Videh da joj se lice grči, ali drugog znaka nije bilo. Izgleda da je pismo pročitala dvaput, pa ga presavila i bacila na drvenu škrinju. „Pa, pričaj mi o Mai Dunu”, kazala je.

„Šta već znaš?”, upitah.

„Znam ono što Morgana odabere da mi prenese, a ono što ta kučka bira je istina koja prija onom njenom bednom bogu.” Govorila je dovoljno glasno da je čuje svako ko čulji uši u pravcu naših glasova.

„Sumnjam da je Morganin bog razočaran onim što se desilo”, rekao sam i izneo joj čitavu priču o Samajnskoj noći. Bila je tiha sve dok nisam završio, samo zureći kroz prozor u snegom pritisnuto dvorište gde je tuce očvrslih hodočasnika klečalo pred svetim trnjakom. Dodadoh vatri jednu cepanicu s gomilom naslagane uza zid.

„Znači, Nimju je odvela Gvajdira na vrh brega?”, upita Ginevra.

„Poslala je Crnoštite da ga dovedu. Da ga otmu, ako ćemo pravo. Nije to bilo teško. Grad je bio pun stranaca i svakakvi kopljanci su zalazili u palatu i izlazili napolje.” Zastao sam. „Ipak, sumnjam da je bio u stvarnoj opasnosti.”

„Naravno da je bio!”, odreza ona.

Njena ljutina me iznenadi. „Drugo dete je trebalo da bude ubijeno”, prigovorio sam, „Mordredov sin. Bio je razodeven, spreman za nož. Gvajdir nije.”

„A kad smrt tog drugog deteta ne bi donela ništa, šta bi se dogodilo?”, upita Ginevra. „Misliš da Merlin ne bi obesio Gvajdira za pete?”

„Merlin to ne bi učinio Arturovom sinu”, kazao sam, mada priznajem da nisam zvučao ubeđeno.

„Ali Nimju bi”, reče Ginevra. „Nimju bi zaklala svako dete u Britaniji da dovede bogove natrag, a i Merlin bi bio na iskušenju. Stići tako blizu”, palac i kažiprst razmakla je na širinu novčića, „sa samo Gvajdirovim životom između Merlina i povratka bogova? O, mislim da bi se on našao na iskušenju.” Prišla je vatri i razmakla odoru da pusti malo topiline u njene nabore. Ispod odore je nosila crnu haljinu, a nije se video ni komadić nakita. Cak ni prsten na ruci. „Merlin”, rekla je tiho. „On bi možda osetio ubod krivice zbog ubistva Gvajdira, a Nimju ni to. Ona ne vidi razliku između ovog i onog sveta, pa zašto bi joj bilo važno je li dete živo ili mrtvo? A dete koje je važno, Derfele, to je sin vladaoca. Da bi dobio ono najdragocenije moraš se odreći najvrednijeg što imaš, a najvrednije u Dumnoniji nije neko kopilansko Mordredovo štene. Artur vlada ovde, ne Mordred. Nimju je želeta Gvajdira mrtvog. Merlin je to znao, samo se nadoao da će smrti manje vrednih biti dovoljne. Ali Nimju ne mari. Jednog dana, Derfele, ona će nanovo sakupiti Dragulje i na taj dan Gvajdirova krv će poteći u Kazan.”

„Ne dok Artur živi.”

„Niti dok ja živim!”, povikala je zastrašujuće i onda, spoznajući svoju nemoć, slegla ramenima. Okrenula se prozoru i dopustila da se smeđa odora sklopi. „Nisam bila dobra majka”, rekla je neočekivano. Nisam znao šta bih rekao, pa očutah. Nikad nisam bio blizak

Ginevri; u stvari, ophodila se prema meni s nekom grubom mešavinom naklonosti i poruge kakva bi se mogla pružiti glupavom, ali vrednom psu. Sada, možda zato što nije imala nekog drugog da s njim podeli misli, ponudila ih je meni. „Cak mi se i ne dopada da budem majka“, priznala je. „Ove žene, s druge strane“, mislila je na Morganine u belo odevene družbenice koje su hitale po snegu između samostanskih zgrada, „sve one se klanjaju majčinstvu, ali su jalove kao prazne mahune. Jecaju za svojom Marijom i govore mi da samo majka može spoznati istinsku tugu, ali ko to uopšte želi da spozna?“ To pitanje je izrekla žučno. „Sve je to takvo traćenje života!“ Sad je bila silno ljuta. „Krave su dobre majke i ovce savršeno doje jaganjce, i kakve se onda zasluge stiču majčinstvom? Svaka glupa cura može da postane majka! To i jeste sve za šta je većina njih sposobna! Materinstvo nije dostignuće, to je neminovnost!“ Video sam da grca, uprkos gnevnu. „A to je sve što je Artur ikad želeo da budem! Krava za mužu!“

„Ne, gospo“, kazao sam.

Okrenula se meni kivno, očiju blistavim od suza. „Znaš o tome nešto više nego ja, Derfele?“

„Bio je ponosan na tebe, gospo“, rekoh nespretno. „Uživao je u tvojoj lepoti.“

„Mogao je da iskleše kip po mom liku, ako je to sve što je želeo! Kip sa crevima za mleko, da na njih kači svoju odojčad!“

„Voleo te je“, pobunih se.

Buljila je u mene i pomislih da će gnev buknuti kao vatra, ali umesto toga, samo se nejako osmehnula. „Obožavao me je, Derfele“, kazala je umorno, „a to nije isto kao biti voljen.“ Naglo je sela, srušivši se na klupu kraj drvene škrinje. „A biti obožavan, Derfele, to je vrlo zamorno. Ali izgleda da je sad našao novu boginju.“

„Šta je učinio, gospo?“

„Nisi znao?“ Delovala je začuđeno, pa podigla pismo. „Evo, pročitaj.“

Uzeh pergament od nje. Nije bilo datuma, samo je u uglu lista stajalo Moridunum, pokazujući da je pisao iz prestonog grada Oengusa Mekajrema. Pergament beše ispisani stamenim Arturovim rukopisom, hladno poput snega koji je gusto napadao po prozorskoj dasci. Treba da znaš, gospo - pisao je - da te se odričem kao svoje žene i da umesto tebe uzimam Argantu, kćí Oengusa Mekajrema. Ne odričem se Gvajdira, samo tebe. Nije bilo ničeg drugog. Čak ni potpisa.

„Zaista nisi znao?“, pitala me je Ginevra.

„Nisam, gospo“, rekoh. Bio sam daleko zburjeniji od Ginevre. Čuo sam i ranije ljude kako govore da bi Artur trebalo da uzme drugu ženu, ali on meni ništa nije rekao i osetih se uvređeno što mi nije poklonio poverenje. Uvređeno i razočarano. „Nisam znao“, ponovih.

„Neko je otvarao pismo“, reče Ginevra, zabavljeni time. „Vidiš, ostavili su mrlju na dnu lista. Artur to ne bi učinio.“ Zavalila se unazad, pritisnuvši divlju crvenu kosu uza zid. „Zašto se ženi?“, pitala je.

Slegao sam ramenima. „Ljudi treba d^ se žene, gospo.“

„Glupost. Ne misliš ništa loše o Galahadu zato što nije oženjen.“

„Muškarcu treba...“, počeo sam, pa mi glas utihnu.

„Znam šta muškarcu treba“, pecnu me Ginevra. „Ali zašto se Artur ženi baš sada? Misliš da voli tu devojku?“

„Nadam se, gospo.“

Nasmešila se. „On se ženi, Derfele, kako bi dokazao da me ne voli.“

Verovao sam joj, ali nisam se usudio da se složim s njom. „Siguran sam da je to ljubav, gospo“, kazao sam.

„Nasmejala se tim rečima. „Koliko je stara ta Arganta?“

„Petnaest?“, nagađao sam. „Možda samo četrnaest.“

Nabrala je čelo, prisećajući se. „Mislila sam da ona treba da se uda za Mordreda?“

„I ja sam tako mislio“, odvratih, jer sam pamatio kako ju je Oengus nudio za nevestu našem kralju.

„Ali zašto bi Oengus udao dete za hromu budalu poput Mordreda, kad može da je ugura u Arturovu postelju“, reče Ginevra. „Samo petnaest, kažeš?“

„Ako joj je i toliko.“

„Je li lepa?“

„Nikad je nisam video, gospo, Oengus kaže da jeste.“

„Ti si Liatini zaista rađaju lepe devojke“, kaza Ginevra. „Da li joj je sestra bila lepa?“

„Izolda? Da, na svoj način.“

„Ovom detetu je lepota potrebna“, reče Ginevra veselo. „Artur je inače neće ni pogledati. Svi muškarci moraju da mu zavide. Toliko traži od svojih žena. One moraju biti lepotice i da se, svakako, ponašaju mnogo bolje nego ja.“ Nasmejala se i pogledala me iskosa. „Ali čak i ako je lepa i valjano odgojena to neće ići, Derfele.“

„Neće?“

„O, sigurna sam da će mu to dete izbacivati bebu za bebom, ako on to hoće, ali ne bude li pametna, biće mu veoma dosadno s njom.“ Okrenula se i zagledala se u vatru. „Šta misliš, zašto mi je pisao o tome?“

„Zato što misli da treba da znaš“, kazao sam.

Nasmejala se. „Treba da znam? Zašto bih marila da li on u postelju dovlači neko irsko dete? Nije mi potrebno da to znam, ali je njemu potrebno da mi kaže.“ Ponovo me je pogledala. „I želeće da zna kako sam primila vest, je li tako?“

„Misliš da hoće?“, pitao sam, pomalo zbumjen.

„Naravno da hoće. Zato mu reci, Derfele, da sam se smejala.“ Prkosno je zurila u mene, pa iznenada slegla ramenima. „Ne, nemoj. Reci da mu želim svu sreću. Reci mu šta god hoćeš, ali traži jednu uslugu od njega.“ Zastala je, i shvatih koliko mrzi da traži usluge. „Ne želim da umrem, Derfele, tako što će me do smrti silovati horda vašljivih sakonskih ratnika. Kad Serdik dođe na proleće, traži Arturu da prenesti moj zatvor na bezbednije mesto.“

„Mislim da ćeš ovde biti na bezbednom, gospo“, rekao sam.

„Reci mi, zašto tako misliš?“, pitala je odsečno.

Na tren sam zastao da saberem misli. „Kad Saksoni dođu“, kazao sam, „napredovaće dolinom Temze. Cilj im je da se domognu Sefernog mora, a tuda će najbrže stići.“

Ginevra odmahnu glavom. „Aelina vojska ići će uz Temzu, Derfele, ali Serdik će napasti s juga i udariti na sever da se spoji s Aelom. Proći će ovuda.“

„Artur kaže da neće“, tvrdio sam. „Misli da oni ne veruju jedan drugom i da će želeti da budu blizu, kako bi mogli da preduprede izdaju.“

Ginevra odbaci to, još jednom naglo odmahnuvši glavom. „Aela i Serdik nisu budale, Derfele. Znaju da moraju imati poverenja jedan u drugog dovoljno dugo da pobede. Posle toga mogu da se zakrve, ali nikako ranije. Koliko ljudi oni dovode?“

„Mislimo da ih je dve hiljade, možda dve i po.“

Klimnula je glavom. „Prvi napad biće duž Temze, i biće dovoljno žestok da pomislite kako je to glavni udar. I čim Artur okupi svoje snage da mu se suprotstavi, Serdik će navaliti s juga. Divljače, Derfele, i Artur će morati da pošalje ljudе pred njega, a kad to učini, Aela će napasti ostatak.“

„Osim ako Artur ne pusti Serdika da divlja“, rekao sam, ni za trenutak ne poverovavši u njena predviđanja.

„Mogao bi to da uradi“, složila se, „ali ako bude tako, Ajnis Vidrin će pasti u ruke Sasa, a ja ne želim da budem ovde kad se to desi. Ako već neće da me osloboди, preklinji ga da me zatoči u Glevumu.“

Oklevao sam. Nisam video razlog da ne prenesem njen zahtev Arturu, ali htio sam da se uverim da je iskrena. „Ako Serdik dođe ovim putem, gospo“, usudih se da kažem, „u svojoj vojsci imaće i neke tvoje prijatelje.“

Pogledala me je ubilački. Držala je taj pogled na meni dugo pre nego što je prozborila. „Nemam je prijatelje u Loegiru“, rekla je najzad, ledeno.

Opet sam oklevao, pa rešio da nastavim dalje. „Video sam Serdika pre manje od dva meseca“, kazao sam, „i Lancelot je bio u njegovom društvu.“

Nikad pre nisam pomenuo Lancelotovo ime pred njom i glava joj se trznula kao da sam je ošamario. „Šta to govoriš, Derfele?“, pitala je tiho.

„Govorim, gospo, da će Lancelot doći ovde na proleće. Nagađam, gospo, da će ga Serdik načiniti gospodarom ove zemlje.“

Sklopila je oči i na nekoliko časaka nisam bio siguran da li se smeje ili plače. Onda sam video da je ipak smeh to od čega se trese. „Ti si budala“, reče, pogledavši me opet. „Pokušavaš da mi pomogneš! Misliš li da volim Lancelota?“

„Htela si da on bude kralj?“, rekoh.

„Pa kakve veze to ima s ljubavlju?“, pitala je prezrivo.

„Htela sam da bude kralj zato što je slabic, a žena na ovom svetu može da vlada samo preko takvih bednika. Artur nije slab.“ Duboko je udahnula. „Ali Lancelot jeste, i možda će on vladati ovde kad Saksoni dođu, ali sad njim svakako neću upravljati ja, niti bilo koja žena, nego Serdik. A Serdik je, čujem, sve osim slabic.“ Ustala je, prišla mi i istrgla mi pismo iz ruke. Razvila ga je, pročitala poslednji put, pa bacila pergament u vatru. Pocrneo je, smežurao se, pa nestao u plamenu. „Idi“, rekla je, gledajući vatru, „i reci Arturu da sam plakala zbog pisma. To je ono što želi da čuje, pa mu tako kaži. Kaži da sam plakala.“

Ostavio sam je. U narednih nekoliko dana sneg je okopnio, ali kiša se vratila i s golog crnog drveća se cedila na zemlju koja kao da je trulila u vlažnoj magli. Ravnodnevica se primakla, mada se sunce nije pojavilo. Svet je skapavao u mračnom, memljivom očaju. Čekao sam Arturov povratak, ali nije me zvao. Odveo je svoju novu nevestu u Durnovariju i тамо proslavio ravnodnevnicu. Ako je i mario za Ginevrino mišljenje o svom novom braku, mene nije pitao.

Gozbu za zimsku ravnodnevnicu priredili smo u dvoru Dun Karika, i nije prisustvovao niko ko nije pomiclao da je slavimo poslednji put. Prineli smo žrtve zimskom suncu, ali znali smo da, kad opet bude odskočilo, zemlji neće doneti život, već smrt. Doneće nam saksonska koplja i saksonske sekire i saksonske mačeve. Molili smo se, pirovali i strahovali da smo već osuđeni. A kiša nije htela da stane.

poglavlje drugo

Minid Badon

I

„Ko?”, htela je Igrejn da zna čim je pročitala prvi list sa poslednje gomile pergamenata. Naučila je nešto sakonskog jezika u poslednjih nekoliko meseci i vrlo je ponosna na sebe zbog tog dostignuća iako je, istini za volju, taj jezik varvarski i daleko manje prefinjen od britskog.

„Ko?”, vratio sam joj pitanje poput odjeka.

„Ko je bila žena što je odvela Britaniju u propast? Nimju, je li tako?”

„Ako mi daš vremena da napišem priču, mila gospo, saznaćeš.”

„Znala sam da ćeš to reći. Nemam pojma ni zašto sam pitala.” Sela je na širok ispušt moje prozorske daske, jedne ruke položene na nabrekli trbuh, glave nagnute u stranu kao da osluškuje. Posle nekog vremena, lice joj ozari nestošno oduševljenje. „Beba se rita”, rekla je, „hoćeš li da opipaš?”

Stresao sam se. „Ne.”

„Zašto ne?”

„Nikad me nisu zanimale bebe.”

Isplazila mi se. „Moju ćeš voleti, Derfele.”

„Hoću li?”

„On će biti divan?”

„Kako znaš”, propitivao sam, „da će biti dečak?”

„Zato što nijedna devojčica ne bi mogla da se rita ovako snažno, tako znam. Gledaj!” I moja kraljica zateže plavu haljinu preko stomaka i nasmeja se kad ta glatka kupola uzdrhta. „Pričaj mi o Arganti”, reče, puštajući haljinu.

„Mala, tamna, mršava, lepa.”

Igrejn se namršti na tako rđav opis. „Da li je bila pametna?”

Porazmislio sam o tome. „Bila je lukava, dakle, da, imala je neku vrstu mudrosti, ali je nikad nije potpomogla učenjem.”

Moja kraljica prezrije sleže ramenima na tu izjavu. „Je li učenje zaista toliko važno?”

„Mislim da jeste, da. Oduvek žalim što nisam naučio latinski.”

„Zašto?”, upita Igrejn.

„Zato što je mnogo znanja čitavog čovečanstva zabeleženo na tom jeziku, gospo, i jedna od stvari koje nam učenje pruža je pristup svemu onome što su drugi narodi znali, od čega su strahovali i o čemu su sanjali i šta su postigli. Kad si na muci pomaže da pronađeš nekoga koga je ranije zadesila slična nevolja. To pojašnjava stvari.”

„Šta, na primer?”, zanimalo je Igrejn.

Slegao sam ramenima. „Sećam se nečega što mi je Ginevra jednom rekla. Nisam znao šta to znači, pošto je govorila na latinskom, ali kad mi je prevela, i to mi je razjasnilo sve o Arturu. Nikad to nisam zaboravio.”

„Pa? Samo ti nastavi.”

„Odi at amo“, navodio sam neobične reči polagano, „excrucior.“

„Šta to znači?“

„Mrzim i volim, to боли. Jedan pesnik je napisao to, ne sećam se koji, ali Ginevra je čitala pesmu i jednog dana, kad smo pričali o Arturu, izgovorila je taj stih. Potpuno ga je shvatala, vidiš.“

„Da li ga je Arganta razumela?“

„O, ne.“

„Je li umela da čita?“

„Nisam siguran, ne sećam se. Verovatno nije.“

„Kako je izgledala?“

„Imala je vrlo bledu kožu“, rekoh, „jer je odbijala da izade na sunce. Volela je noć, ta Arganta. I imala je veoma crnu kosu, sjajnu kao gavranovo perje.“

„Kažeš da je bila mala i mršava?“, upita Igrejn.

„Vrlo mršava, i poprilično niska“, odvratih, „ali ono što najbolje pamtim o njoj jeste da se smešila veoma retko. Videla je sve, ništa nije moglo da joj promakne, i na licu je uvek imala izraz kao da nešto računa. Ljudi su zbog toga mislili da je mudra, ali nije to bila nikakva mudrost. Jедnostavno, bila je najmlađa od sedam ili osam kćeri i zato je večito brinula da će biti zapostavljena. Sve vreme je tražila svoj deo nečega, i sve vreme je verovala da joj ga neko otima.“

Igrejn se namršti. „Činiš da zvuči užasno!“

„Bila je gramziva, ogorčena i vrlo mlada“, rekoh, „ali je bila i lepotica. Njena otmenost je bila gotovo dirljiva.“ Zastadoh i ispustih uzdah. „Siroti Artur. Zaista je užasno birao svoje žene. Izuzev Ajlin, dabome, ali nju i nije birao. Poklonjena mu je kao robinja.“

„Šta se dogodilo Ajlin?“

„Umrla je u Saksonskom ratu.“

„Ubijena je?“, zadrhta Igrejn.

„Od kuge“, kazah. „Vrlo obična smrt.“

Hrist.

Kako to ime čudno izgleda na pergamentu, ali ostaviću ga tu. Baš dok smo Igrejn i ja govorili o Ajlin, biskup Sensam ušao je u odaju. Presveti je nepismen i, pošto nikako ne bi odobrio da pišem ovu pripovest o Arturu, Igrejn i ja se pretvaramo da pišem jevanđelje na saksonском jeziku. Rekoh da je nepismen, ali Sensam ume da raspozna nekoliko reči i Hrist je jedna od njih. Zbog čega sam je i napisao. On ju je video, dakle, i zagundao sumnjičavo. Izgleda vrlo staro ovih dana. Gotovo svu kosu je izgubio, iako još ima dva bela čuperka koja strše kao uši Lagtigerna, mišjeg gospodara. Trpi bolove kad mokri, ali neće da podvrgne svoje telo vidanju mudrih žena, jer tvrdi da su sve one paganke. Bog će ga, tvrdi svetac, izvidati, mada se ja, bog nek mi oprosti, s vremena na vreme molim da presveti odapne, jer će onda ovaj samostan dobiti novog biskupa. „Moja gospa je dobro?“, upita on Igrejn, pošto je zvirnuo na pergament.

„Hvala, biskupe, dobro sam.“

Sensam se promuva po odaji, tragajući za nečim pogrešnim, mada ne mogu reći šta je očekivao da nađe. Odaja je vrlo jednostavna; postelja, pisači sto, stolica i ognjište. Rado bi me korio što palim vatru, ali danas je vrlo blag zimski dan i čuvam ono malo ogreva što mi svetac dozvoljava da potrošim. On prstom pokupi nešto prašine, reši da ne troši reči na to, pa se zapilji u Igrejn. „Vreme mora da ti je vrlo blizu, gospo?“

„Manje od dve mesečeve mene, tako kažu, biskupe“, reče Igrejn, i načini znak krsta na svojoj plavoj haljini.

„Ti znaš, naravno, da će molitve za zdravlje naše gospe odavde odjekivati do nebesa“, kaza Sensam, ne misleći ni jednu jedinu reč.

„Molite se, takođe“, reče Igrejn, „da Saksoni nisu blizu.“

„Jesu li?“, poskoči Sensam.

„Moj muž je čuo da se spremaju za napad na Ratae.“

„Ratae nije blizu“, reče Sensam s omalovažavanjem.

„Možda dan i po hoda?“, primeti Igrejn. „Ako Ratae padne, koja još utvrda leži između nas i Saksona?“

„Bog će nas zaštитiti“, reče biskup, nesvesno ponavljujući davno umrlu nadu pobožnog kralja Meuriga od Gventa, „kao što će zaštитiti i moju gospu kad dođe njen sudnji čas.“ Zadržao se još nekoliko časaka, ali nije imao nikakva prava posla ni sa jednim od nas dvoje. Svecu je ovih dana dosadno. Nedostaju mu smutnje koje valja podstaći. Brat Maelgyvin, koji je bio najjači od nas i koji je iznosio najveći deo telesnog napora u samostanu, umro je pre neku nedelju i, s njegovim odlaskom, biskup je ostao bez jedne od najpogodnijih meta svog prezira. Ne nalazi dovoljno zadovoljstva u zlostavljanju mene, jer ja njegovu pizmu podnosim strpljivo, a uz to me štite Igrejn i njen muž.

Najzad Sensam ode i Igrejn se namršti dok se povlačio. „Reci mi, Derfele, šta treba da radim na porođaju?“

„Zašto za ime boga mene pitaš?“, rekoh zaprepašćen. „Ne znam ništa o rađanju dece, hvala bogu! Nikad nisam video porođaj, i ne želim.“

„Ali ti se razumeš u stare običaje“, hitro kaza Igrejn, „na to sam mislila.“

„Žene u gradu će znati mnogo više od mene“, kazao sam, „ali kad god se Keinvil porađala, starali smo se da bude gvožđa u postelji, ženske mokraće na pragu, heljde u vatri i, naravno, imali smo devicu spremnu da podigne dete s postelje. Najvažnije od svega je“, naglasih strogo, „da ne sme biti muškaraca u odaji. Ništa ne donosi toliko zle sreće kao muškarac na porođaju.“ Dotakoh klin koji je virio iz mog stola da odagnam zlu kob koju je donosio i sam pomen te nesrećne okolnosti. Mi hrišćani, dabome, ne verujemo da dodirivanje gvožđa ima veze sa srećom, dobrom ili zlom, ali je glava klina u stolu dobrano uglačana mojim prstima. „Je li istina ono za Saksone?“, upitah.

Igrejn klimnu glavom. „Približavaju se, Derfele.“

Opet protrljah klin. „Onda podseti muža da mu kopljia budu oštra.“

„Ne treba njemu upozorenje“, kaza ona turobno.

Pitam se hoće li se rat ikad okončati. Otkako pamtim, Briti se bore protiv Sasa, i mada smo izvojevali jednu veliku pobedu nad njima, u godinama posle te pobeđe gledali smo kako nam otimaju sve više zemlje i, s tom zemljom, nestale su i priče vezane za doline i vrhove brda. Istorija nije samo priča koju stvara čovek, već je vezana za zemlju. Nazivamo brdo imenom junaka koji je tamo umro, ili reku imenom princeze koja je nestala na njenim obalama, a kad stara imena izblede, priče odlaze s njima i novi nazivi ne čuvaju sećanje na prošlost. Sasi otimaju našu zemlju i našu povest. Sire se kao zaraza, a mi više nemamo Artura da nas odbrani. Artur, bič Sasa, gospodar Britanije i čovek kog je ljubav ranila mnogo dublje nego bilo kakav mač ili kopljje. Kako mi samo nedostaje Artur.

* * *

Na zimsku ravnodnevnicu molimo se da bogovi ne prepuste zemlju velikoj tmini. Za najsurovijih zima te molitve često zvuče kao vapaji očajnika, i nikad nismo bili bliže tome nego te godine uoči napada Saksona, kad je naš svet zamirao zatočen pod pokrovom leda i krtog snega. Za nas Mitrine poklonike, ravnodnevica ima dvostruki značaj; to je doba rođenja našeg boga i, posle velike gozbe u Dun Kariku, poveo sam Ajsu na zapad, do pećina gde smo održavali naše najsvečanije obrede i tamo sam ga uveo u Mitrino bratstvo. Uspeo je da prođe iskušenja, pa smo mu poželeli dobrodošlicu u tu družinu najboljih ratnika upućenih u tajne božanstva. Posle toga smo pirovali. Ja sam ubio bika te godine, najpre mu presekavši tetive kako ne bi mogao da se miče, potom izmahnuvši sekicom u niskoj pećini da mu je zarijem duboko u hrbat. Biku je, sećam se, džigerica bila sva smežurana, što je protumačeno kao rđav predznak; ali opet, cele te ledene zime dobrih znamenja nije ni bilo.

Četrdeset muškaraca prisustvovalo je obredu, uprkos gadnom vremenu.¹ Artur, iako posvećen u tajnu pre mnogo vremena, nije se pojavio, ali su Sagramor i Kilhuk došli na svečanost iz svojih pograničnih utvrda. Na kraju gozbe, kad je većina ratnika ospala omamljena medovinom, nas trojica smo se povukli u nizak hodnik pećine, gde je dim bio ređi i gde nas drugi nisu mogli čuti.

Sagramor i Kilhuk bili su ubeđeni da će Saksoni napasti pravo uz dolinu Temze. „Čuo sam”, kazao nam je Sagramor, „da pune London i Pont hranom i drugim zalihama.“ Zastao je da zubima otkine nešto mesa sa koske. Prošli su meseci otkako sam poslednji put video Sagramora, i shvatio sam da me njegovo prisustvo umiruje; Numiđanin je bio najtvrdi i najstrašniji od Arturovih vojskovođa i njegovo junaštvo se ogledalo na njegovom uskom licu, oštrom poput ratne sekire. Bio je odan, pouzdan prijatelj i čudesan pripovedač, ali iznad svega bio je rođeni ratnik; mogao je da nadmudri i nadbije svakog neprijatelja. Saksoni su se užasavali Sagramora, verujući da je on crni demon iz njihovog zagrobnog sveta. Bili smo srećni što trnu od straha pred njim i bilo je utešno što smo, makar i brojno nadjačani, uz sebe imali njegov mač i njegove prekaljene kopljanike.

„Zar Serdik neće napasti s juga?“, pitao sam.

Kilhuk odmahnu glavom. „Ničim ne pokazuje da mu je to namera. Venta je mirna.“

„Ne veruju jedan drugome“, Sagramor je govorio o Serdiku i Aeli. „Nijedan se ne usuđuje da ispusti iz vida onog drugog. Serdik se boji da ćemo potkupiti Aelu, a Aela strahuje da će mu Serdik ukrasti plen, tako da su sad bliski kao braća.“

„Pa, šta će Artur učiniti?“, upitah.

„Mi smo se nadali da ćeš ti nama reći“, odvrati Kilhuk.

„Artur mi ništa ne govori ovih dana“, rekao sam, ne mučeći se da prikrijem gorčinu.

„E, onda nas je dvojica takvih“, promrmlja Kilhuk.

„Trojica“, reče Sagramor. „Dolazi da me obiđe, raspituje se, jaše u prepade, i onda odlazi. Ne priča ništa.“

„Nadajmo se samo da razmišlja“, kazao sam.

„Verovatno je suviše zauzet novom nevestom“, ponudi Kilhuk kiselo objašnjenje.

„Jesi li je upoznao?“, zanimalo me je.

„Irska mačkica“, reče s neodobravanjem, „s kandžama.“ Kilhuk nam ispriča kako je posetio Artura i njegovu novu ženu dok je putovao ka severu na ovaj susret Mitrinih

poklonika. „Lepa jeste“, gundao je. „Alto bi je uzeo za robinju, verovatno bi želeo da neko vreme ne napušta tvoju kuhinju. Pa, ja bih. Ti ne bi, Derfele.“ Kilhuk me je često peckao zbog moje odanosti Keinvin, iako moja vernost nije bila baš toliko neuobičajena. Sagramor je za ženu uzeo zarobljenu Saksonku i, poput mene, bio ga je glas da joj je odan. „Kakva korist od bika koji opslužuje samo jednu kravu?“, upita sad Kilhuk, ali nijedan od nas dvojice nije odgovorio na to bockanje.

„Artur je uplašen“, promeni Sagramor temu. Začutao je, pribirajući misli. Numiđanin je britski govorio dobro, mada s izopačenim naglaskom, ali nije to bio jezik njegove rodne zemlje i često je lagano cedio reči kako bi bio siguran da se tačno izražava. „Prkosio je bogovima, i to ne samo na Mai Dunu, već i preuzimanjem vlasti od Mordreda. Hrišćani ga već mrze, a sad i pagani govore da im je dušmanin. Vidiš li kako ga to čini usamljenim?“

„Nevolja s Arturom je što ne veruje u bogove“, prezrivo ubaci Kilhuk.

„On veruje u sebe“, kaza Sagramor, „a kad ga je Ginevra izdala, iščupala mu je srce. Posramljen je. Izgubio je mnogo ponosa, a on je gord čovek. Misli da mu se svi smejemo, i zato se udaljio od nas.“

„Ja mu se ne smejem“, pobunih se.

„Ja da“, reče Kilhuk, trznuvši se dok je protezao ranjenu nogu. „Glupo kopile. Trebalо je da Ginevri poneki put počeše leđa opasačem. To bi kučki uteralo pamet u glavu.“

„Sada“, nastavi Sagramor, nemarno prešavši preko Kilhukove predvidive opaske, „sada se plaši poraza. Jer šta je on ako nije vojnik? Voli da misli kako je dobar čovek, kako vlada zato što je rođen da vlada, ali istina je da mu je mač doneo moć. Negde u duši on je toga svestan, i ako izgubi ovaj rat gubi i ono do čega mu je ponajviše stalo - svoj ugled. Biće upamćen kao uzurpator koji nije bio dovoljno dobar da bi sačuvao ono što je preoteo. Zbog ugleda je prestravljen od mogućnosti da doživi i drugi poraz.“

„Možda Arganta može da zaleči rane iz prvog“, rekoh.

„Sumnjam“, kaza Sagramor. „Galahad mi reče da Artur nije zaista hteo da se njome oženi.“

„Pa zašto se oženio, onda?“, pitao sam mračno.

Sagramor sleže ramenima. „Iz prkosa prema Ginevri? Da ugodi Oengusu? Da nama pokaže kako može bez Ginevre?“

„Da malo pljeska trbuhom po lepoj curi?“, predloži Kilhuk.

„Ako to uopšte radi“, kaza Sagramor.

Kilhuk je zurio u Numiđanina, vidljivo zapanjen. „Naravno da radi“, reče.

Sagramor odreče glavom. „Čujem da nije tako. To je samo govorkanje, dabome, a glasinama je najmanje verovati kad se tiču muškarca i žene. Ali mislim da je ova princeza premlada za Arturov ukus.“

„Nikad nisu premlade“, promumla Kilhuk. Sagramor sleže ramenima. Bio je mnogo prefinjeniji čovek od Kilhuka i to mu je davalo daleko bolju sliku o Arturu, koji je voleo da deluje tako neposredno dok mu je duša u stvari bila tako zamršena kao krivudavi uresi i izuvijani zmajevi što su krasili sečivo Ekskalibura.

Rastali smo se narednog jutra, koplja i mačeva još crvenih od krvi žrtvovanog bika. Ajsa je bio uzbudjen. Nekoliko godina ranije bio je seoski momčić, a sada poklonik Mitre i uskoro je, reče mi, trebalo da postane otac jer je Skarah, njegova žena, bila trudna. Ajsa, pun samopouzdanja posle ulaska u Mitrin red, najednom je bio siguran da možemo potući Sase bez pomoći Gventa, ali ja nisam verovao u to. Možda Ginevru nisam previše voleo, ali nikad je nisam smatrao budalom, i brinuo sam zbog njenog predviđanja da će Serdik udariti s juga.

Druga mogućnost nije bila besmislena, svakako; Serdik i Aela bili su nevoljni saveznici kojima je svakako odgovaralo da pažljivo motre jedan na drugoga. Napad svim silama duž Temze bio je najbrži put do Sefernog mora, čime bi britska kraljevstva bila podeljena, i zašto bi Saksoni žrtvovali prednost koju im je davalо mnoštvo deleći snage na dve manje vojske koje bi Artur, jednu po jednu, mogao da porazi. S druge strane, ako se Artur nadao samo jednom napadu, te tako i postavio svoju odbranu, napad s juga mogao bi da reši rat. Dok bi se Artur sudario s jednom saksonском vojskom u dolini Temze, druga bi mogla da ga obide s boka i gotovo bez otpora stigne na Sefern. Ajsa, ipak, nije brinuo takve brige. Samo je zamišljao sebe u život zidu gde će, oplemenjen Mitrinim prihvatanjem, seći Saksone kao što žetelac kosi travu.

Vreme je i dalje bilo hladno posle ravnodnevice. Dana za danom osvitao je zamrznut i siv, sa suncem koje nije bilo ništa više od crvenkastog kruga koji je visio nisko, pritisnut oblacima s juga. Vuci su zalazili na imanja u potrazi sa strvinama, ili su lovili naše ovce zatvorene u torove, i jednog valjanog dana mi smo ulovili šest sivih zveri, obezbedivši šest novih vučjih repova za kalpake mog odreda. Moji ljudi počeli su da nose takve repine na grebenima šlemova kad smo se u gustim šumama Armorike tukli sa Francima i, pošto smo kidisali na njih poput grabljivih zveri, prozvali su nas kurjacima i mi smo tu uvredu uzeli kao hvalospev. Zvali smo se Vukovima, iako su na našim štitovima, umesto zverinje njuške bile oslikane zvezde u čast Keinvina.

Keinvina je i dalje uporno odbijala da se skloni u Povis na proleće. Morvena i Seren mogu da idu, rekla je, ali ona će ostati. Ta njena odluka me je razbesnela. „Znači, devojčice treba da izgube i majku i oca, je li tako?“, pitao sam.

„Ako je to ono što bogovi žele, da“, rekla je smireno, i slegla ramenima. „Možda sam sebična, ali to je ono što želim.“

„Hoćeš da umreš? To je sebično?“

„Neću da budem toliko daleko, Derfele,“ kazala je. „Da li znaš kako je kad si u nekoj udaljenoj zemlji dok se tvoj čovek bori? Čekaš prestravljenu. Slušaš svaku glasinu. Ovog puta ostajem.“

„Da bi natovariš novu brigu?“

„Kako si samo naduven“, rekla je mirno. „Misliš li da ne mogu sama da brinem o sebi?“

„Taj prstenčić te neće spasti od Sasa“, rekoh, pokazujući ahatnu pločicu na njenom prstu.

„Zato ću se čuvati sama. Ne brini, Derfele. Neću ti smetati i neću dopustiti da me zarobe.“

Narednog dana su prvi jaganjci ugledali svet u toru ispod brda u Dun Kariku. Bilo je prerano za njihovo rađanje, ali sam to uzeo kao dobar znamen od bogova. Pre nego što je Keinvina stigla da zabrani, prvorodenog jagnje je žrtvovano da bi se ostale ovce jagnjile kako valja. Krvavo krvnašće male životinje prikovano je na vrbu kraj rečice ispod njega, narednog jutra, procvetao je kukurek; njegove sitne žute latice donele su nam prvu boju u novoj godini. Tog dana sam, takođe, video tri vodomara kako lepršaju oko zaledenih ivica potoka. Život se meškoljio. U zoru, pošto su nas petlovi izbudili, opet smo mogli čuti cvrkut drozdova, crvendača, ševa, carića i vrabaca.

Artur je poslao po nas dve sedmice pošto su se ovce ojagnjile. Sneg je kopnio, i njegov glasnik gacao po kaljavim drumovima da uruči pozive u kojima je Artur tražio da dođemo u palatu u Lindinisu. Trebalо je tamo da proslavimo Imbold, prvu svečanost posle ravnodnevice, posvećenu boginji plodnosti. Na Imbold, običaj nalaže da se novorođena jagnjad provuku kroz zapaljene obruče i potom, kad misle da niko ne gleda, mlade devojke i

same se provlače kroz obruče koji još tinjaju, posipaju prste pepelom vatri Imbolka i trljaju se sivom prašinom među nogama. Dete rođeno u novembru naziva se detetom Imbolka, majka mu je pepeo, a otac vatra. Keinvin i ja stigli smo u smiraj dana Imbolka, dok je zubato sunce bacalo duge senke po bledunjavoj travi. Arturovi kopljanci okruživali su palatu, čuvajući ga od neprijateljstva ljuditog naroda koji je pamtio Merlinovo magijsko prizivanje svetlucave devojke u dvorištu palate.

Na svoje iznenadenje, otkrio sam da je vrt palate pripremljen za Imbolk. Artur nikad nije mario za takve stvari, prepustajući većinu verskih običaja Ginevri, a ona nikad nije slavila proste narodne svečanosti poput Imbolka; ali sada je veliki obruč od upletene slame stajao spreman za potpalu nasred dvorišta, dok je šačica novorođene jagnjadi s majkama zatvorena iza malih ograda. Kilhuk nas pozdravi, klimnuvši glavom ka obruču. „Evo ti prilike za još jedno dete“, obratio se Keinvin.

„Zašto bih inače dolazila?“, reče mu ona, poljubivši ga.

„A koliko ih ti sada imaš?“

„Dvadeset i jedno“, kaza on ponosno.

„Od koliko majki?“

„Deset“, nacerio se, pa me pljesnuo po ramenu. „Mi sutra dobijamo zapovesti.“

„Mi?“

„Ti, ja, Sagramor, Galahad, Lanval, Balin, Morfans“, sleže Kilhuk ramenima. „Svi.“

„Je li Arganta ovde?“, pitao sam.

„A šta misliš, ko je namestio obruč?“, pitao je. „Sve je ovo njena zamisao. Dovukla je druida iz Demetije, i pre nego što budemo jeli večeras, ima da se klanjam Nantosuelti.“

„Kome?“, upita Keinvin.

„Pa boginji“, odvrati Kilhuk nemarno. Bilo je toliko bogova i boginja da niko osim druida nije mogao da pamti sva njihova imena. Ni Keinvin ni ja nismo ranije čuli za Nantosueltu.

Artura i Argantu nismo videli sve dok se nije smrklo; tad nas je Hagvid, Arturov sluga, sve pozvao u vrt osvetljen nakatranjenim bakljama postavljenim u čelične prstenove. Setio sam se Merlinove noći na tom mestu, i svetine pune strahopoštovanja koja je svoje bolesne i kljaste bebe podizala da ih dotakne Olvena Srebrna. Sada su velikaši i njihove gospe čekali s obe strane ispletelog obruča i svima je bilo nelagodno. Na zapadnom kraju vrta podignut je podest s tri stolice prekrivene belim platnom. Kraj obruča je stajao druid i prepostavljao sam da je to vrač kog je Arganta dovela iz očeve kraljevine. Bio je nizak i zdepast, crne brade u koju su bili upleteni pramenovi lisičje dlake i grozdovi sitnih koščica. „Zove se Fergal“, reče mi Galahad, „i mrzi hrišćane. Celo popodne je bacao čini na mene, a onda je stigao Sagramor i Fergal zamalo da padne u nesvest. Mislio je da je došao Krom Dab glavom i bradom.“ Galahad se smejavao.

Sagramor je zaista i mogao da prođe kao mračno božanstvo, jer je bio odevan u crnu kožu, s mačem u crnim kanijama o bedru. U Lindinis je došao sa svojom krupnom, tihom Saksonkom po imenu Mala, i njih dvoje su stajali izdvojeni od nas, na drugoj strani vrta. Sagramor se klanjao Mitri, ali je za britske bogove imao malo vremena, dok se Mala i dalje molila Votanu, Eostri, Toru, Firu i Seaksnetu, saksonskim božanstvima.

Svi Arturovi zapovednici bili su tu a ja sam, dok smo čekali da se Artur pojavi, mislio na one koji nedostaju. Kej, koji je s Arturom odrastao u udaljenom Gvinedu, poginuo je u dumnonskoj liski tokom Lancelotovog ustanka. Ubili su ga hrišćani. Agravejn, godinama zapovednik Arturove konjice, umro je od groznice tokom zime. Balin je preuzeo njegove

dužnosti, a u Lindinis je doveo tri žene, zajedno s čoporom male debeljuškaste dece koja su s užasom zurila u Morfansa, najružnijeg čoveka Britanije, na čije smo se lice mi ostali toliko navikli da nismo ni primećivali njegovu zečju usnu, gušavi vrat i krvu vilicu. Izuzev Gvajdira koji je još bio dečak, ja sam verovatno bio najmlađi prisutni muškarac i to saznanje me je zaprepastilo. Bile su nam potrebne nove vojskovođe, i tu sam odlučio da će Ajsi dati njegov odred ratnika čim se završi rat sa Sasima. Ako Ajsa poživi. Ako ja poživim.

Galahad je vodio računa o Gvajdiru i njih dvojica su došli da stanu kraj Keinvin i mene. Galahad je uvek bio lep čovek, ali kako je zalazio u sredovečnost, izgled mu je oplemenilo novo dostojanstvo. Kosa mu je od zlatne prešla u srebrnu, i sad je nosio zašiljenu bradicu. On i ja oduvek smo bili bliski, ali te mukotrpne zime on je verovatno bio bliži Arturu nego iko drugi. Galahad nije bio u Zimskoj palati da bude svedok Arturovog srama i to, zajedno s njegovim smirenim saosećanjem, činilo ga je prihvatljivim za Artura. Keinvin, govoreći dovoljno tiho da je Gvajdir ne čuje, pitala ga je kako je Artur. „Voleo bih da znam“, rekao je Galahad.

„Sigurno je radostan“, primeti Keinvin.

„Zašto bi bio?“

„Zbog nove žene?“, ponudi odgovor Keinvin.

Galahad se osmehnu. „Kad je čovek na drumu, draga gospo, i kad mu usput ukradu konja, često kupuje zamenu isuviše žurno.“

„I posle toga je ne jaše, kako čujem?“, ubacih surovo.

„Tako si čuo, Derfele?“, kaza Galahad, tako da glasina nije ni potvrdio ni opovrgnuo. Nasmešio se. „Brak je za mene velika tajna“, dodade odmereno. Galahad se nikad nije ženio. Uistinu, nigde se nije skrasio otkako je Ajnis Trebs, njegov dom, pao Francima u ruke. Otad je boravio u Dumnoniji i video je čitav naraštaj dece kako odrasta za to vreme, ali i dalje je delovao kao gost. Imao je odaje na dvoru u Durnovariji, ali bile su oskudno nameštene, bez imalo udobnosti. Jahao je u poslanstva za Artura, krstareći Britanijom uzduž i popreko da izgladi zađevice s drugim kraljevstvima, ili je sa Sagramorom išao u prepade s one strane saksonske granice; činilo se da je srećniji dok je tako uposlen. Ponekad sam sumnjaо da je zaljubljen u Ginevru, ali Keinvin se uvek izrugivala takvim mislima. Galahad je, kazala je, zaljubljen u savršenstvo i previše je istančana duha da bi voleo samo jednu ženu. On je voleo misao o ženi, kako je kazala Keinvin, ali nije mogao da podnese stvarnost s njenim bolestima, bolom i krvlju. Nije se libio svega toga u bici ali to je dolazilo otud, govorila je Keinvin, što su u boju muškarci bili krvavi i grešni, a Galahad nikad nije mislio o savršenom muškarcu, samo o ženi. I možda je bila u pravu. Ja sam znao samo da moj prijatelj, s vremenima na vreme, mora biti usamljen, mada se nikad nije žalio.

„Artur je vrlo ponosan na Argantu“, rekao je blago, mada je po zvuku njegovog glasa bilo jasno da je nešto ostavio neizrečeno.

„Ali ona nije Ginevra?“, natuknuh.

„Ona svakako nije Ginevra“, složi se Galahad, zahvalan što sam ja to rekao naglas, „mada nije ni baš sasvim različita.“

„Kako to misliš?“, upita Keinvin.

„Visoko stremi“, sumnjičavo će Galahad. „Misli da bi Artur trebalo da preda Siluriju njenom ocu.“

„Silurija nije njegova da bi je dao nekome!“, rekoh.

„Nije“, prihvati Galahad, „ali Arganta misli da on može da je osvoji.“

Pljunuh. Da bi osvojio Siluriju, Artur bi morao da zarati s Gventom, čak i sa Povisom, dvema zemljama koje su zajedno vladale tim područjem. „Ludača“, kazao sam.

„Slavoljubiva je, mada bez smisla za stvarnost“, ispravi me Galahad.

„Da li ti se dopada Arganta?“, upita ga Keinvin neposredno.

Bio je pošteđen odgovora, jer se vrata palate najednom otvorile i Artur se napisletku pojavi. Bio je odeven kao i obično, u belo, i njegovo lice, toliko iskopljeno tokom poslednjih meseci, naglo je ostarilo. Bila je to okrutna igra sudbine jer ga je pod ruku, zaognuta bojom zlata, držala njegova nova nevesta, jedva starija od deteta.

Tada sam prvi put video Argantu, princezu Ui Liatina i Izoldinu sestru; po mnogo čemu je podsećala na Izoldu, devojku zle kobi. Arganta je bila krhko stvorenje, na pola puta između devojčice i žene, i na to veče Imbolka izgledala je bliže detinjstvu, izgubljena u velikom ogrtaju od krutog platna koji je nekad svakako pripadao Ginevri. Odeća je zasigurno bila prevelika za Argantu, koja se trapavo kretala u njenim zlatnim naborima. Setio sam se prizora njene sestre ukrašene nakitom; tada mi je Izolda izgledala kao devojčica koja se okitala majčinim zlatom, a Arganta je delovala isto tako, kao da je tu odeću navukla da bi se igrala i, baš kao dete koje se pretvara da je odraslo, pokušavala je da se drži svečano, prkoseći nedostatku prirodnog dostojanstva. Dugu, sjajnu crnu kosu uplela je u dugu kiku koju je omotala oko glave i učvrstila kopčom od ahata, iste boje kao štitovi strašnih ratnika njenog oca; to odraslo držanje nije bilo u skladu s mladim licem, baš kao ni teška zlatna ogrlica, previše masivna za tanušni vrat. Artur ju je poveo do podesta i uz naklon je posadio u stolicu koja je stajala sleva; činilo mi se da nema žive duše u dvorištu, bio to gost, druid ili stražar, koji nije pomislio da izgledaju kao otac i kćer. Kad je Arganta sela, zavladala je tišina. Bio je to neugodan tren, kao da je neki deo rituala zaboravljen, pa je svečana ceremonija u opasnosti da postane smešna; ali onda u dovratku nastade gužva, začu se cerekanje, i pred nas stupi Mordred.

Naš kralj je šepao na svom iskrivljenom stopalu, s prepredenim smeškom na licu. Kao i Arganta, igrao je svoju ulogu, ali za razliku od nje, nije to želeo. Znao je da je svaki čovek u vrtu Arturov i da ga svi mrze, i da on živi samo zahvaljujući njihovoj trpeljivosti, dok se pretvaraju da je njihov kralj. Ispentrao se na podest. Artur se naklonio i mi smo ga oponašali. Mordred, kuštrave kose raščupane kao i uvek, sa bradom poput ružnog uresa na okrugлом licu, klimnu glavom odsečno, pa sede u središnju stolicu. Arganta ga pogleda iznenađeno, ali prijateljski, Artur zauze preostalu stolicu i tako su sedeli njih troje - imperator, kralj i dete-nevesta.

Nisam mogao da ne pomislim kako bi Ginevra sve ovo izvela daleko bolje. Bilo bi tople medovine za piće, više vatri bi nas grejalo, a muzika bi ispunila neugodnu tišinu, ali izgleda da niko nije znao šta će se zbiti te noći, dok Arganta nije siknula na druida svog oca. Fergal se uznemireno osvrnuo naokolo, pa se sjurio preko dvorišta i iz gvozdenog prstena istrgao jednu baklju. Njome je potpalio obruč, pa mumlao nerazumljive bajalice dok je plamen grabio slamu.

Robovi iz tora doneše pet novorođenih jaganjaca. Ovce su tužno dozivale potomke koji su se otimali u rukama robova. Fergal je pričekao dok se ceo obruč nije pretvorio u vatreni krug, pa naredio da jagnjad proteraju kroz plamen. Nastala je strka. Jaganjci koji pojma nisu imali da plodnost u Dumnoniji zavisi od njihove pokornosti, rastrčali su se u svakom pravcu osim ka vatri i Balinova deca se radosno pridružiše dernjavi i lovnu, uspevajući samo da još više uskomešaju gungulu, ali na koncu, jedno po jedno, jagnjad behu prikupljena i poterana

ka obruču; vremenom su svih petoro ubedili da skoče kroz plameni krug, ali dotle od toliko željene svečanosti trenutka nije ostalo ništa, Arganta, koja je nesumnjivo bila naviknuta da se takvi rituali u njenoj rodnoj Demetiji izvode mnogo bolje, namrštila se; mi ostali smo se smejali i čeretali. Fergal povrati dostojanstvo te večeri nenadanim divljačkim krikom od kog smo se svi sledili. Druid je stajao zabačene glave tako da je zurio u oblake; u uzdignutoj desnoj ruci držao je široki kremeni nož, u levoj se bespomoćno koprcalo jagnje.

„O, ne“, zavapi Keinvina i okreće mu leđa. Gvajdir se namršti i ja mu prebacih ruku preko ramena.

Fergal je riknuo svoj izazov u noć, pa i nož i jagnje digao iznad glave. Vrisnuo je još jednom, pa doslovce rastrgao jagnje, bodući i derući telašće lošim, tupim nožem; jagnje se borilo sve slabije i slabije, blejeći za majkom koja ga je beznadežno zvala natrag, i sve vreme se krv s runa cedula na Fergalovo nebu okrenuto lice, sa sitnim kostima i lisičjom dlakom umršenom u divlju bradu. „Vrlo mi je drago“, promrmlja mi Galahad u uho, „što ne živim u Demetiji.“

Pogledao sam Artura dok je ovo čudnovato prinošenje žrtava trajalo i videh izraz krajnje odvratnosti na njegovom licu. Onda je primetio da ga posmatram i lice mu se ukočilo. Arganta, žudno otvorenih usta, naginjala se napred da posmatra druida. Mordred se kezio.

Jagnje je umrlo i Fergal, na užas svih nas, stade da se šepuri po dvorištu, tresući truplo i vrišteće molitve. Poprskaše nas kapljice krvи. Zaštitnih Keinvina prebacivši svoj ogrtač preko nje dok je druid, kome su niz lice tekli potočići krvи, plesao mimo nas. Artur očigledno nije imao predstavu da je dogovoreno ovo varvarsko klanje. Nesumnjivo je mislio da je njegova nevesta pripremila nekakav živopisni ritual pre gozbe, ali se obred pretvorio u krvave orgije. Svih pet jaganjaca je poklano, i kada je poslednji mali grkljan prerezan sečivom od kremena, Fergal se odmače i pokaza na obruč. „Nantosuelta vas čeka“, pozva nas, „tu je! Dođite joj!“ očito je očekivao da se neko odazove, ali niko od nas se ne pomače. Sagramor je blenuo u mesec, Kilhuk je jurio vašku po bradi. Plamičci su trepereli duž obruča, komadići zažarene slame padali su na razderane lešine i kamene kocke vrta, a mi se i dalje nismo mrdali. „Dođite Nantosuelti!“, pozvao je hrapavim glasom.

Onda je Arganta ustala. Zbacila je teški zlatni ogrtač i otkrila jednostavnu haljinu od plave vune, u kojoj je izgledala detinjastije nego ikad. Imala je uzane dečačke kukove, male šake i nežno lice, belo kao što su krvna jaganjaca bila pre no što ih je iskasapio crni nož. Fergal pozva nju. „Hodi“, zapevao je, „dođi Nantosuelti, Nantosuelta te zove, dođi Nantosuelti“, cvileo je pozivajući Argantu njenoj boginji. Arganta, sad gotovo u zanosu, stupila je polagano napred; svaki korak bio je pokret za sebe, tako da bi koraknula pa zastala, koraknula pa zastala, dok je druid mario da nastavi. „Dođi Nantosuelti“, bajao je Fergal, „Nantosuelta te zove, dođi Nantosuelti.“ Argantine oči behu sklopljene. Bar je za nju taj trenutak bio svečan mada su svi drugi, mislim, bili posramljeni. Artur je izgledao zapanjeno, i nije ni čudo, jer je izgledalo kao da je samo zamenio Izis za Nantosueltu; dotle je Mordred, kome je Arganta jednom bila obećana za ženu, s iščekivanjem posmatrao kako se devojka tetura napred. „Dođi Nantosuelti, Nantosuelta te zove“, podsticao ju je Fergal, čiji je glas sad podražavao ženski vrisak.

Arganta stiže do obruča i, kad joj je vrelina poslednjih plamenova dotakla lice, otvori oči. Bila je gotovo iznenađena što se našla ispred božanske vatre. Pogledala je Fergala, onda se hitro sagla i prošla kroz prsten koji se dimio. Nasmešila se trijumfalno i Fergal stade da tapše, pozivajući i nas da se pridružimo. Ne želeći da je uvredimo, nevoljno zaplijeskasmo, ali

prekidosmo kad je Arganta čučnula kraj mrtvih jaganjaca. Ćutke smo gledali kako umače tanki prst u jednu ranu od noža. Izvukla je prst i podigla ga visoko, kako bismo svi videli kako je gusto oblichen krvlju. Onda se okrenula Arturu, da vidi i on. Nije skidala oka s njega dok je otvarala usta, pokazujući sitne bele zube; onda položi prst među zube i sklopi usne oko njega. Isisala je svu krv. Gvajdir je, video sam, s nevericom zurio u pomajku. Keinvina je drhtala, jako stežući moju ruku.

Arganta još nije bila gotova. Okrenula se, opet ovlažila prst krvlju, pa ga gurnula u vruće ugarke obruča. Onda, jednako čučeći, posegla je pod skut svoje plave haljine, prenoseći krv i pepeo na stegna. Obezbeđivala je sebi potomstvo. Koristila je moć Nantosuelte da začne sopstvenu lozu i svi smo bili svedoci tog stremljenja. Oči joj opet behu sklopljene u zanosu, a onda je, nenadano, obred došao do kraja. Ustala je, njena ruka nam je opet bila pred očima, i mahnula je Arturu da dođe. Prvi put te večeri se nasmešila i ja videh da je lepa, ali bila je to lepota bezumnice, na svoj način tvrda poput Ginevrine, ali bez one blistave kose da je umekša.

Još jednom mahnu Arturu, jer je ritual izgleda zahtevao da i on prođe kroz obruč. Na tren je bio neodlučan, onda je pogledao Gvajdiru i, nesposoban da podnese više sujeverja, digao se i odmahnuo glavom. „Sad ćemo jesti“, rekao je grubo, onda ublažio taj odsečni poziv nasmešivši se gostima; u tom trenutku pogledao sam Argantu i video nesavladiv bes na njenom bledom licu. U trenu sam pomislio da će završati na Artura. Telo joj se napelo i pesnice se stegle, ali joj Fergal, izgleda jedini pored mene koji je primetio njen gnev, prošapta nešto u uho i jarosti nestade. Artur nije primetio ništa. „Ponesite baklje“, naredio je stražarima. Oni uneše buktinje unutra i osvetliše svečanu dvoranu. „Hodite“, pozva Artur nas ostale i mi zahvalno krenusmo ka vratima palate. Arganta je oklevala, ali još jednom joj Fergal nešto došapnu i ona posluša Arturov poziv. Druid ostade kraj obruča koji se pušio.

Keinvina i ja poslednji smo među gostima ostali u dvorištu. Nekakav nagon me je zadržao i uzeh Keinvina za ruku, povukavši je u stranu, u senku arkada, odakle videsmo da je još jedna osoba ostala u dvorištu. Sada, kad je izgledalo da nema nikoga osim ovaca koje su blejale i krvlju natopljenog druida, ta osoba istupi iz senke. Bio je to Mordred. Zahrama pored podesta, preko kamenih ploča, pa stade kraj obruča. Na tren su on i druid piljili jedan u drugog, onda Mordred načini krut pokret rukom, kao da traži dozvolu za prolazak kroz svetlucave ostatke vatre nog kruga. Fergal je na časak ustručavao, pa naglo klimnuo glavom. Mordred povi vrat i kroči kroz obruč. Zastade na drugoj strani i umoči prst u krv, ali nisam čekao da vidim šta će učiniti dalje. Povukoh Keinvina u palatu gde su dimljive buktinje osvetljavale velike zidne prikaze rimskih bogova i Rimljana u lov. „Budu li izneli jagnjetinu“, reče Keinvina, „ja neću jesti.“

Kod Artura se jeo losos, veprovina i jelensko meso. Harfistkinja je svirala. Mordred, čiji je kasni dolazak prošao neprimećeno, zauzeo je mesto za stolom u čelu, s lukavim smeškom na tupavom licu. Nije razgovarao ni sa kim i niko se nije obraćao njemu, ali bi s vremenom na vreme pogledom okrznuo bledu, mršavu Argantu koja jedina u odaji nije uživala u piru. Videh gde je jednom uhvatila Mordredov pogled, i jedno i drugo ogorčeno slegoše ramenima kao da uzajamno pokazuju prezir prema svima nama, ali osim toga, samo se durila; Arturu je bilo neprijatno zbog nje, a mi smo se pravili da ne primećujemo kako se ponaša. Mordred je, dabome, uživao u njenoj zlovolji.

Sledećeg jutra posli smo u lov. Izjahalo je nas dvanaest, sve muškarci. Keinvina je volela lov, ali ju je Artur zamolio da provede jutro s Argantom i Keinvina je na jedvite jade pristala.

Ušli smo u šume na zapadu, mada bez mnogo nade, jer je Mordred tu često lovio i lovočuvari su sumnjali da će moći naći divljač. Ginevrini hrtovi, sada Arturu na brizi, cunjali su između crnih stabala i uspeli da poteraju košutu, koja nam je priredila valjanu trku kroz šumu, ali je lovočuvar dozvao pse natrag videvši da životinja treba da se oteli. Artur i ja jahali smo na čelu potere, s namerom da presečemo put plenu na ivici šume, ali smo zaustavili konje kad začusmo zov roga. Artur se osvrte oko sebe, kao da očekuje još društva, pa frknu kad vide da je ostao nasamo sa mnom. „Čudna posla, ono od sinoć“, reče trapavo. „Ali žene vole takve stvari“, dodade s nipodaštavanjem.

„Keinvin ne“, rekoh.

Prostreljao me je pogledom. Mora da se pitao da li mi je rekla za njegovu bračnu ponudu, ali moje lice nije odavalо ništa i mora da je pomislio kako mi je prečutala to. „Ne voli“, kazao je. Opet je bio neodlučan, pa se nasmeja usiljeno. „Arganta veruje da je trebalo da prođem kroz plamenove da bih potvrdio venčanje, ali sam joj kazao da mi ne trebaju mrtvi jaganjci kako bih znao da sam oženjen.“

„Nisam imao priliku da ti čestitam na ženidbi“, rekao sam vrlo zvanično, „pa dopusti da sad to učinim. Ona je prelepa devojka.“

To mu je godilo. „Jeste“, kazao je, pa pocrveneo. „Ali je dete.“

„Kilhuk kaže da ih i treba uzimati mlade, gospodaru“, rekoh olako.

Nije obratio pažnju na moju lakomislenost. „Nisam nameravao da se ženim“, rekao je tiho. Ja sam čutao. Nije gledao ka meni, već je zurio u daljinu, preko ugarenih polja. „Ali čovek treba da ima ženu“, rekao je čvrsto, kao da sam sebe ubeđuje.

„Tako je“, složio sam se.

„A Oengus je bio sav radostan. Na proleće će on, Derfele, dovesti svu svoju vojsku. A oni su valjani borci, Crnoštiti.“

„Nema boljih, gospodaru“, rekoh, ali sinulo mi je da bi Oengus doveo svoje ratnike bez obzira na to da li se Artur oženio Argantom. Ono što je Oengus zapravo želeo bio je, naravno, savez s Arturom protiv Kaneglasa od Povisa, po čijim su zemljama Oengusovi kopljanci večito harali; ali nema sumnje da je prepredeni irski kralj natuknuo Arturu da će mu ženidba obezbediti polazak Crnoštitih na prolećni pohod. Brak je očito sklopljen na brzu ruku i sada se, takođe očito, Artur kajao zbog toga.

„Ona hoće decu, naravno“, reče Artur, i dalje misleći na grozni obred i krvavi vrt u Lindinisu.

„Ti ne želiš, gospodaru?“

„Još ne“, odreza. „Bolje je sačekati, mislim, dok ne završimo ovo sa Saksonima.“

„Kad smo kod toga“, rekoh, „doneo sam molbu od gospe Ginevre.“ Artur me još jednom oštrot pogleda, ali bez reči. „Ginevra se boji“, nastavio sam, „da će biti izložena ako Saksoni napadnu s juga. Moli te da premestiš njen zatvor na bezbednije mesto.“

Artur se naže da pomiluje konja po ušima. Očekivao sam da se razbesni na pomen Ginevre, ali nije pokazivao ljutnju. „Saksoni bi mogli da navale s juga“, rekao je blago. „U stvari, i nadam se da hoće, jer bi tada podelili snage i mogli smo da ih nadvladamo jednog po jednog. Ali veća je opasnost, Derfele, ako izvedu združen napad duž Temze. Ja se moram pripremati za veću, ne za manju opasnost.“

„Ali svakako bi bilo smotreno“, ubeđivao sam ga, „skloniti sve što je vredno iz južne Dumnonije.“

Okrenuo se i pogledao me. Oči mu behu podrugljive, kao da me prezire što saosećam s Ginevrom. „Je li ona vredna, Derfele?“, pitao je. Nisam odgovorio i Artur se okrete i baci pogled preko ispranih polja, gde su drozdovi i kosovi lovili crve po brazdama. „Da je ubijem?“, upita me iznenada.

„Da ubiješ Ginevru?“, odvratih, zapanjen pitanjem, pa se dosetih da iza tih reči verovatno čuči Arganta. Mora da joj je bilo mrsko što je Ginevra i dalje u životu posle greha zbog kog je njena sestra umrla. „Ta odluka, gospodaru, nije na meni“, rekao sam, „ali ako je zaslužila smrt, trebalo ju je pogubiti mesecima unazad. Ne sada.“

Namrštio se na taj savet. „Šta će Saksoni učiniti s njom?“, pitao je.

„Ona misli da će je silovati. Ja sumnjam da bi mogli da je postave na presto.“

Mrko se zagledao preko sivog krajolika. Znao je da mislim na Lancelotov presto, i zamišljaо je tu sramotu - njegov smrtni neprijatelj na dumnonskom tronu s Ginevrom uz sebe, dok Serdik drži istinsku moć. Beše to nepodnošljiva pomisao. „Ako se nađe u opasnosti da bude zarobljena“, rekao je, „ti ćeš je ubiti.“

Nisam mogao da poverujem u ono što sam čuo. Buljio sam u njega, ali nije htio da me pogleda u oči. „Sigurno je jednostavnije“, rekoh, „odvesti je u bezbednost? Zar ne može da ode u Glevum?“

„Imam dovoljno briga“, skresa on, „i bez razmišljanja o sigurnosti izdajica.“ Na časak je njegovo lice izgledalo gnevniјe nego ikad pre, ali onda je odmahnuo glavom i uzdahnuo. „Znaš li kome zavidim?“, upita.

„Reci mi, gospodaru.“

„Todriku.“

Nasmejao sam se. „Todriku? Hoćeš da budeš monah uvezanih creva?“

„On je srećan“, reče Artur s pouzdanjem. „Živi onako kako je oduvek želeo. Ne želim tonzuru i ne marim za njegovog boga, ali mu svejedno zavidim.“ Namrštio se. „Ubijam se pripremama za rat dok niko sem mene ne veruje da možemo pobediti, a ništa od toga ne želim. Ništa! Mordred treba da bude kralj, zakleli smo se da ćemo mu dati tron, i ako pobedimo Saksone, Derfele, pustiću ga da vlada.“ Govorio je prkosno i nisam mu poverovao. „Sve što sam ikad želeo“, nastavio je, „bila je kuća, nešto zemlje, nešto stoke, žetva svake godine, drvo za ogrev, kovačnica da kujem gvožđe, potok. Je li to mnogo?“ Retko je sebi dozvoljavao takvo samosažaljenje, i ja samo sačekah da otrese gnev s duše. Cesto je pominjao taj san o domaćinstvu iza sopstvenih palisada, zaštićenom od sveta gustim šumama i širokim poljima, ispunjenom njegovim vlastitim ljudima, ali sada, dok su Serdik i Aela okupljali koplja, znao je da je to beznadežan san. „Ne mogu da vladam Dumnonijom zauvek“, kazao je, „i kad potučemo Saksone, možda će biti vreme da neko drugi zauzdava Mordreda. Što se mene tiče, slediće Todrika ka sreći.“ Prikupio je vođice konju. „Ne mogu da mislim o Ginevri sada“, rekao je, „ali ako je u opasnosti, ti se pozabavi njome.“ I s tim kratkim nalogom on udari konja petama.

Ja sam ostao da stojim u mestu. Bio sam zaprepašćen, ali da sam video dalje od svog gađenja prema tom naređenju, shvatio bih šta mu je bilo na pameti. Znao je da ja ne bih ubio Ginevru, i samim tim je znao da je ona bezbedna; ali tom grubom zapovešću nije morao da otkrije osećanja prema njoj. Odi et amo, excrucior.

Ništa nismo ulovili tog jutra.

* * *

Popodne su se ratnici okupili u svečanoj dvorani. Mordred je bio tu, zguren u stolici koja mu je služila kao presto. Nije mogao ničim da doprinese jer je bio kralj bez kraljevine, pa ipak mu je Artur ukazao uobičajene počasti. Artur je, u stvari, počeo da govori rekavši kako će Mordred jahati s njim kad Saksoni dođu, i kako će se cela vojska boriti pod Mordredovim barjakom crvenog zmaja. Mordred je potvrđivao klimajući glavom, ali šta je drugo mogao? Istina je bila, a svi smo to znali, da Artur ne pruža Mordredu mogućnost da se iskupi u boju, već da mu uskraćuje priliku da počini kakvo nedelo. Mordredova najbolja prilika da povrati vlast bio je savez sa neprijateljima, tako što bi sebe ponudio kao lutku Serdiku; umesto toga, biće sužanj Arturovih tvrdih ratnika.

Artur je zatim potvrdio vest da se kralj Meurig od Gventa neće boriti. Ta novost, mada nikog nije iznenadila, dočekana je potmulom rikom punom mržnje. Artur utiša negodovanje. Meurig je, reče, uveren da predstojeći rat nije bitka Gventa, ali kralj je ipak nerado dopustio Kaneglasu da dovede svoju vojsku na jug preko Gventa, kao i Oengusu Mekajremu da sa Crnoštitim prođe kroz njegove zemlje. Artur nije rekao ništa o Meurigovoj želji da vlada Dumnonijom, možda zato što je znao da će nas takva novost načiniti još bešnjim na kralja Gventa; Artur se i dalje nadao da bi mogao da navede Meuriga da se predomisli i nije htio da izaziva više mržnje između nas i Gventa. Snage Povisa i Demetije steći će se u Korinijumu, rekao je Artur, jer će taj rimski grad biti Arturova polazna tačka i mesto gde će naše zalihe biti uskladištene. „Sutra ćemo početi da snabdevamo Korinijum”, kaza Artur. „Hoću da bude nakrcan hranom, jer ćemo tamo biti našu bitku.“ Zastao je. „Veliku bitku“, reče, „sve njihove sile protiv svakog čoveka kog budemo uspeli da dovedemo.“

„Opsada?“, pitao je Kilhuk, iznenaden.

„Ne“, reče Artur. U stvari, objasnio je, Korinijum je trebalo da posluži kao mamac za Sase. Oni će uskoro saznati da je grad pun usoljenog mesa, suve ribe i žita, a kao i svakoj velikoj hordi na pohodu, nedostajaće im hrane; Korinijum će ih tako privući kao lisicu bara za patke, a Artur je nameravao da ih tamo sravni sa zemljom. „Oni će ga opsedati“, rekao je, „a braniće ga Morfans.“ Sam Morfans, unapred obavešten o toj dužnosti, klimnuo je glavom. „Ali mi ostali“, nastavio je Artur, „bićemo na brdima severno od grada. Serdik će shvatiti da mora da nas uništi, i prekinuće opsadu kako bi to učinio. Onda ćemo se sudariti s njim na bojištu koje sami odaberemo.“

Čitava zamisao zavisila je od toga da li će obe saksonske vojske krenuti dolinom Temze, a svi su znaci govorili da im je upravo to namera. Gomilali su zalihe u Londonu i Pontu, dok na južnim granicama nije bilo nikakvih priprema. Kilhuk, koji je čuvao granice na jugu, jahao je duboko u Loegir i sad nam je preneo da nije video da se kopljanci okupljaju, niti bilo kakav znak da Serdik dovlači žito i meso u Ventu ili druge pogranične gradove. Sve ukazuje, reče Artur, na jednostavan, surov i sveobuhvatan napad uz Temzu, sa Seferniskim morem kao konačnim odredištem, a odsudna bitka vodiće se kod Korinijuma. Sagramorovi ljudi već su podigli velike svetionike na vrhovima brda s obe strane Temze, i još je svetionika izgrađeno na bregovima što se prostiru Dumnoniji ka severu i jugu Dumnonije; kad budemo videli dim tih velikih lomača, svi treba da krenemo na naša mesta.

„To se neće desiti do iza Beltana“, reče Artur. Imao je uhode i na Aelinom i na Serdikovom dvoru, i svi su javljali da će Saksoni čekati dok ne prođe Eostrina gozba, koja se slavi nedelju

dana posle Beltana. Sasi želete blagoslov boginje, objasni nam Artur, a i hoće da daju priliku prvim ovogodišnjim brodovima da pređu more, s potpalubljima punim novih gladnih ratnika.

Ali posle Eostrine gozbe, rekao je, Saksoni će poći i on je namislio da ih pusti duboko u Dumnoniju bez bitaka, mada je nameravao da im čitavim putem zagorčava život. Sagamor, sa svojim u borbama očvrslim kopljanicima, povlačiće se pred sakonskom hordom i pružaće sve vrste otpora izuzev živog zida, dok Artur okuplja savezničke vojske u Korinijumu.

Kilhuk i ja imali smo drugačija naređenja. Naš zadatak je bio da branimo brda južno od doline Temze. Nismo se mogli nadati da ćemo zadržati bilo kakvu odlučnu navalu Sasa koja bi došla s juga preko tih brda, ali Artur nije ni očekivao takav napad. Saksoni će, neprestano je ponavljaо, ići na zapad i samo na zapad uz Temzu, ali će slati pljačkaške družine u južna brda da potraže žito ili stoku. Na nama je bilo da zaustavimo te odrede, terajući pljačkaše da udare prema jugu. To će Saksone nagnati preko granica Gventa i možda podbosti Meuriga da uđe u rat. Ta nada sadržala je neizrečenu misao koju je svako u odaji odlično razumeo, a koja je govorila da će bez valjanih kopljanika Gventa sudar kod Korinijuma biti uistinu očajnička bitka. „Udrite ih jako“, reče Artur Kilhuku i meni. „Ubijajte razbojнике, zastrašujte ih, ali ne dopustite da vas uvuku u borbu. Mučite ih, uterajte im strah u kosti, ali kad budu na dan hoda od Korinijuma, ostavite ih na miru. Samo požurite da mi se priključite.“ Bilo mu je nužno svako koplje u tom velikom boju kod Korinijuma, i izgledao je uveren da možemo pobediti sve dok naše snage drže položaje na uzvisinama..

Bila je to, na svoj način, dobra taktika. Saksoni će biti namamljeni duboko u Dumnoniju i tamo primorani da napadaju uz kakvu strmu kosinu, ali sve je zavisilo od toga hoće li neprijatelj učiniti upravo ono čemu se Artur nada. Serdik, pomislih, nije baš predusretljiv čovek. Pa ipak je Artur izgledao vrlo samopouzdano a to je, ako ništa drugo, bilo utešno.

Svi smo otišli domovima. Navukao sam na sebe gnev pretresajući kuće u mom gospodarstvu i oduzimajući žito, usoljeno meso i sušenu ribu. Ostavili smo dovoljno namirnica da narod ostane u životu, ali ostalo smo poslali u Korinijum za Arturovu vojsku. Bio je to rđav posao, jer se seljaci gladi boje gotovo jednako kao i dušmanskih vojnika, a mi smo bili primorani da tražimo tajna skrovišta i ne obraćamo pažnju na kuknjavu žena koje su nas optuživale da smo tirani. Ali bolje naši pretresi, rekoh im, nego sakonsko pustošenje.

I sami smo se pripremali za rat. Izneo sam svoju ratnu spremu i robovi su nauljili kožni prsnik, uglačali verižnjaču, isčetkali vučji rep na kalpaku i naneli svežu boju preko zvezde na mom teškom štitu. Novo proleće je došlo s prvom pesmom kosova. Drozdovi su se javljali s visokih grana ariša iza dvora u Dun Kariku, a mi smo platili seoskoj dečurliji da sa loncima i štapovima jurcaju kroz voćnjak s jabukama i teraju zimovke koje su krale sićušne populjke voća. Vrapci su pravili gnezda, a rečica je blistala od lososa koji su se vratili. Sutoni su ječali od jata bučnih čvoraka i pastirki. Za nekoliko nedelja lešnici su procvetali, ljubičice su nikle u šumama, a zlatasti plodovi okitili su jove. Mužjaci zečeva plesali su po lивадama na kojima su se igrali jaganjci. U martu se zbila najezda žaba i poplašio sam se zbog značenja te pojave, ali nije bilo Merlina da se raspitam jer je on, sa Nimju, nestao; činilo se da ćemo morati u rat bez njegove pomoći. Ševe su cvrkutale, a grabljive svrake tragale su za tek položenim jajima duž živica koje još nisu dobile lisnati pokrov.

I lišće je naponsetku došlo, s njim i vesti o prvim ratnicima koji su pristigli iz Povisa. Bilo ih je tek nekolicina, jer Kaneglas nije htio da optereti zalihe u Korinijumu, ali su svojim dolaskom najavili veću vojsku koju će Kaneglas povesti na jug posle Beltana. Krave su se

otelile, bućkali smo puter i Keinvin se zaposlila čišćenjem dvora posle duge zime s mnogo dima.

Behu to čudni, gorkoslatki dani, jer je u izgledu bio rat, a proleće je najednom bilo veličanstveno, nebo sunčano, livade šarene od cvetova. Hrišćani su propovedali o poslednjim danima, pod čime su podrazumevali vreme pred smak sveta; možda će se narod tada osećati isto kao i mi tog blagog i divnog proleća. Mislili smo da je to možda poslednji put da spaljujemo naše zimske slamarice, ili da nikad više nećemo izvući tele, svo krvavo, iz majčine utrobe na svet. Sve je bilo posebno, jer je svemu pretila propast.

Takođe smo znali da bi poslednji Beltan mogao da bude poslednji koji ćemo provesti kao porodica, pa smo se trudili da napravimo svečanost za pamćenje. Beltan dočekuje novi život, i na veče gozbe pustili smo da sve vatre u Dun Kariku zgasnu. Kuhinjskim vatrama, koje su gorele čitave zime, ceo dan nismo dodavali drva i do noći nije ostalo ništa do ugaraka. Izbacili smo ih i očistili ognjišta, pa u njih poslagali nova drva, dok smo na bregu istočno od sela načinili dve velike lomače. Jednu od njih naslagali smo oko svetog drveta koje je izabrazao naš bard Pirlig. Bio je to mlad lešnik koji smo posekli i svečano proneli kroz selo, preko rečice do vrha brega. Drvo je bilo iskićeno komadima sukna, a sve kuće, kao i sam dvor, behu ukrašene mladim granama lešnika.

Te noći su vatre zgasle širom Britanije. Na Beltansku noć gospodari tama. Gozba je piređena u našem dvoru, ali nije bilo vatri da se na njima kuva, niti da osvetle visoke krovne grede. Svetla nije bilo nigde, osim u hrišćanskim gradovima gde je narod palio velike vatre u znak prkosa bogovima, ali po selima je svuda bio mrak. U sumrak smo se popeli na brdo, gomila seljana i kopljanika terala je stoku i ovce koje smo zatvorili u torove od pruća. Deca su se igrala, ali kad se sasvim smrklo, najmanja deca su ospala u travi, dok smo se mi ostali skupili kraj nepotpunjih lomača i pevali Žalopojku Anana.

Onda, u najmrăčnije doba noći, potpalismo novogodišnju vatru. Pirlig je načinio plamen tarući dva štapa, dok je Ajsa nabacivao cepke arišovog drveta na to malo žara s kog se dizao tanušni pramen dima. Dva čoveka se nagoše do plamička, duvajući da ga razgore, dodajući još cepki, i na koncu je snažan vatreni jezik sunuo naviše i svi zapevasmo Pesmu Belenosu dok je Pirlig novu vatru nosio do dveju lomača. Uspavana deca se rasaniše i pobegoše roditeljima kad su Beltanske vatre buknule, sjajne i visoke.

Kad su vatre zapaljene, žrtvovali smo kozu. Keinvin je, kao i uvek, odvratila pogled kad je živinčetu prerezano grlo, dok je Pirlig posipao travu krvljju. Bacio je kozje truplo u vatru u kojoj je goreo posvećeni lešnik, pa su seljani dotali svoju marvu i ovce između dva ogromna plamena. Oko vratova krava uvezali smo pletene slamnate okovratnike, pa smo posmatrali kako mlade žene plešu između vatri i od bogova traže blagoslov za svoje utrobe. Plesale su i kroz vatru Imbolka, ali uvek bi to ponavljaše na Beltan. Te godine je Morvena doraslala da prvi put zapleše između plamenova i osetih ubod tuge dok sam gledao kako mi se čerka vrti, uvija i poskakuje. Izgledala je tako srećno. Mislila je na udaju i sanjarila o bebama pa ipak bi kroz neku nedelju, mislio sam, mogla da završi mrtva ili kao robinja. Ta pomisao me je ispunila strašnim gnevom i ja okretoh leđa vatrama, i iznenadih se videvši blistav sjaj drugih Beltanskih vatri u daljini. U čitavoj Dumnoniji vatre su gorele u pozdrav novoj godini.

Moji kopljanici bili su doneli dva golema gvozdena kazana na vrh brega i mi ih ispunisemo razgorelim drvima, pa požurisemo nizbrdo sa dva suda iz kojih je buktala vatra. U selu smo razdelili vatru; u svaku kuću je unet plamen iz kazana i njime su potpaljena drva pripremljena na ognjištima. Do dvora smo otišli na kraju i uneli novu vatru u kuhinju. Dotad

se već gotovo razdanilo, i seljani se okupiše unutar palisada da dočekaju izlazak sunca. Onog trena kad se prvi pramen svetla pojavio na istoku, zapevali smo Pesmu rođenja Lagovog; veselu, razigranu himnu radosti. Okrenuli smo se istoku dok smo pevali u znak dobrodošlice suncu, a na obzoru smo videli tamni stub dima od Beltanskih vatri kako se diže ka sve svetlijem nebu.

Počeli smo da kuvamo kad su se ognjišta zagrejala. Naumio sam da seljanima priredim golemu gozbu, misleći da bi ovo mogao da bude naš poslednji radostan dan za mnogo vremena. Prost narod retko je jeo meso, ali na Beltan smo imali pet jelena, dva vepra, tri svinje i šest ovaca da ispečemo; imali smo burad tek spravljene medovine i deset korpi s hlebom, ispečenim na prošlogodišnjim vatrama. Bilo je sira, lešnika u medu i zobenih kolača sa krstom Beltana ugrebanim u koru. Za nedelju dana, možda malo više, Saksoni će doći, pa je ovo bilo vreme za gozbu koja će ljudima možda pomoći da prebrode užase koji su pristizali.

Seljani su igrali igre dok se meso peklo. Trkali su se niz put, rvali se i nadmetali se u dizanju što većeg tereta. Devojke su uplitale cveće u kosu i, mnogo pre no što je gozba počela, videh parove gde se iskradaju. Jeli smo posle podneva, i dok smo pirovali, pesnici su govorili i seoski bardovi pevali; uspeh svake pesme ocenjen je jačinom tapšanja. Zlatom sam nagradio sve pesnike i bardove, čak i najgore, a bilo ih je mnogo. Većina pesnika behu mladi ljudi koji su stidljivo izgovarali svoje nezgrapne stihove posvećene devojkama, devojke bi potom izgledale blentavo a seljani bi klicali, smeiali se i zahtevali da svaka devojka nagradi pesnika poljupcem, a ako bi to bilo izvedeno suviše neuverljivo, par bi držali licem u lice i naterali ih da se poljube kako valja. Poezija je postajala značajno bolja što smo više pili.

Ja sam popio previše. Zaista, svi smo jeli dobro i pili još bolje. U jednom trenutku, najimućniji seljanin izazvao me je na rvanje, rulja je tražila da prihvativam i tako, već napola pijan, ščepao sam seljanina i on je zgradio mene, i mogao sam da osetim kako njegov dah zaudara na medovinu, kao što je nesumnjivo i on namirisao moj. Potegao je, ja sam povukao nazad, i nijedan od nas nije mogao da pomeri onog drugog; tako smo stajali tamo, isprepletani kao jeleni u borbi, dok se svetina rugala našojjadnoj predstavi. Na kraju sam ga oborio, ali samo zato što je bio pijaniji od mene. Potom sam pio još, pokušavajući, valjda, da potrem budućnost.

Do večeri mi je bilo muka. Otišao sam na grudobran koji smo izgradili na istočnom bedemu, tamo se nagao na vrh zida i piljio u sve tamniji obzor. Dva jednaka stubića dima dizala su se sa brega na kom smo zapalili novogodišnje vatre prošle noći, mada se mom medovinom zamagljenom pogledu činilo kao da se odande puši bar tuce lomača. Keinvin se popela na grudobran i nasmejala 'se mom sumornom licu. „Pijan si“, reče.

„To da“, složih se.

„Spavaćeš kao krmak“, optuži me ona, „i hrkaćeš isto tako.“

„Pa Beltan je“, rekoh u svoju odbranu, i pokazah rukom ka udaljenim pramičcima dima.

Oslonila se na zid kraj mene. U zlatnoj kosi je imala cvetove crnog gloga i bila je predivna kao i uvek. „Moramo razgovarati s Arturom o Gvajdiru“, rekla je.

„Da oženi Morvenu?“, upitah, pa zamukoh da se pribere. „Artur deluje tako neprijateljski ovih dana“, uspeh da istisnem napsletku, „i možda ima na umu da Gvajdira oženi nekom drugom?“

„Možda i ima“, reče Keinvin mirno, „a tada mi moramo pronaći nekog drugog za Morvenu.“

„Koga?“

„Upravo o tome želim da razmisliš“, kaza ona, „kad se otrezniš. Možda jedan od Kilhukovih dečaka?“ Zagledala se dole u večernje senke pod bregom Dun Karika. U podnožju strmine bilo je šipražje i videli smo par uposlen među lišćem. „To je Morfada“, reče Keinvin.

„Ko?“

„Morfada“, ponovi Keinvin, „mlekarka. Još jedna beba na putu, pretpostavljam. Stvarno joj je vreme da se uda.“ Uzdahnula je i pogledala ka obzoru. Bila je tiha zadugo, a onda se namrštala. „Ne misliš li da je mnogo više vatri ove nego prošle godine?“, upita.

Ja se poslušno zagledah u horizont, ali zaista nisam mogao da razlučim koliko je tamo dimnih tragova. „Moguće“, izbegoh odgovor.

Još se mrštala. „A možda to uopšte nisu Beltanske vatre.“

„Dabome da jesu!“, rekoh sa svom sigurnošću pijanog čoveka.

„Već svetionici“, nastavi ona.

Trebalo je nekoliko trenutaka da mi značenje njenih reči prodre do pameti, i iznenada uopšte nisam bio pijan. Bilo mi je muka, ali nisam bio pijan. Zurio sam na istok. Dvadesetak dimnih stubova razmrljalo se na nebu, ali dva behu mnogo gušća, previše gusta da bi se dizala s ostataka lomača potpaljenih prošle noći, koje su zgasle već u zoru.

I odjednom sam, s mučninom, shvatio da to zaista jesu svetionici koji nas opominju. Saksoni nisu čekali da prođe Eostrina gozba, već su došli na Beltan. Znali su da smo pripremili svetionike, ali su takođe znali da će Beltanske vatre greti na brdima širom Dumnonije, i pretpostavili su da nećemo razlikovati opominjući plamen od obrednih vatri. Izigrali su nas. Mi smo pirovali, obeznanili se od pića, a sve to vreme Sasi su napadali.

Dumnonija je bila u ratu.

II

Predvodio sam sedamdeset iskusnih ratnika, ali sam takođe pod svojim zapovedništvom imao stotinu i deset mladića koje sam obučavao tokom zime. Tih stotinu i osamdeset ljudi bili su gotovo trećina svih dumnonskih kopljanika, ali samo njih šesnaest bilo je spremno za pokret u zoru. Ostali behu još pijani, ili toliko mamurni da nisu marili za moje kletve i šamare. Ajsa i ja vukli smo one najpijanije do potoka i bacali ih u hladnu vodu, ali to nije donelo mnogo dobra. Mogao sam samo da čekam dok su se, sat za satom, moji ljudi uzimali u pamet. Dvadesetak treznih Sasa moglo je opustošiti Dun Karik tog jutra.

Svetionici su i dalje goreli da nam prenesu vest o dolasku Saksona, i osećao sam strahovitu krivicu što sam tako užasno izneverio Artura. Kasnije sam saznao da je bezmalo svaki ratnik u Dumnoniji bio slično obeznanjen tog jutra, mada je stotinu i dvadeset Sagramorovih boraca ostalo bistre glave; oni su se po dogovoru povlačili ispred sakonskih vojski, ali mi ostali smo se povodili, bljuvali, borili se za dah i laptali vodu kao psi.

Do podneva većina mojih ljudi je bila na nogama, mada ne svi, a samo je nekolicina bila u stanju da prevali veliki put. Moj oklop, štit i ratna koplja nosio je tovarni konj, dok je deset mazgi teglilo korpe s hranom koje je Keinvil užurbano pripremala celog jutra. Ona je naumila da čeka u Dun Kariku, bilo pobedu bilo, što se činilo verovatnijim, glasnika koji će joj reći da beži.

A onda se, nekoliko trenutaka posle podneva, sve promenilo.

Jahač je došao s juga na preznojenom konju. Bio je to Kilhukov najstariji sin, Einion, i iscrpio je i sebe i konja do granice snaga u mahnitom pokušaju da stigne do nas. Gotovo je pao sa sedla. „Gospodaru“, grabio je dah, zaneo se, pa povratio ravnotežu i ovlaš mi se naklonio. Na čas nije imao dovoljno daha da govori, onda reči stadoše da se valjaju kao da je posednut, ali toliko je bio željan da prenese poruku i toliko se pripremao za dramu tog trenutka, da zaista nije bio u stanju da priča povezano, mada sam uspeo da razaberem kako dolazi s juga i kako Saksoni navaljuju otuda.

Poveo sam ga do klupe kraj dvora i poseo ga na nju. „Dobro došao u Duk Karik, Enione, sine Kilhukov“, rekao sam vrlo zvanično“, i reci sve to ispočetka.“

„Saksoni su, gospodaru“, reče on, „napali Dunum.“

Dakle, Ginevra je bila u pravu i Sasi jesu udarili s juga. Došli su iz Serdikovih zemalja iza Vente i već su duboko prodrli u Dumnoniju. Dunum, naša tvrđava nadomak obale, pala je u osvit jučerašnjeg dana. Kilhuk je napustio utvrđenje radije nego da bude opkoljen sa svojih stotinu boraca, i sad se lagano povlačio pred neprijateljem. Einion, mlad čovek iste četvrtaste građe poput svog oca, gledao me je tužno. „Prosto ih ima previše, gospodaru.“

Saksoni su nas napravili budalama. Prvo su uspeli da nas uvere kako ne misle da se bore na jugu, onda su napali u noći kad smo pirovali, znajući da ćemo pomešati vatre svetionika i Beltana, a sad su slobodno divljali našim južnim područjem. Aela, nagađao sam, gura dolinom Temze, dok Serdikove trupe haraju priobaljem. Einion nije bio siguran da sam Serdik

predvodi južnu navalu, jer nije video barjak sakonskog kralja, crvenu vučju lobanju s odranom ljudskom kožom, ali video je

Lanselotovu zastavu, morskog orla s ribom u kandžama. Kilhuk je verovao da Lancelot vodi svoje pristalice i uz njih dvesta, trista Sasa.

„Gde su se nalazili kad si ti krenuo?”, pitao sam Einiona.

„I dalje su bili južno od Sorviđunuma, gospodaru.”

„A tvoj otac?”

„Bio je u gradu, gospodaru, ali ne sme dopustiti da ga opsednu tamo.”

Znači, Kilhuk će prepustiti i tvrđavu u Sorviđunu da se ne bi našao u klopcu. „Da li želi da mu se pridružim?”, pitao sam.

Einion odmahnu glavom. „Poslao je glas u Durnovariju, gospodaru, i poručio ljudima da pođu na sever. Misli da ti treba da ih zaštitiš i odvedeš ih do Korinijuma.”

„Ko je u Dunovariji?”, pitao sam.

„Princeza Arganta, gospodaru.”

Opsovah tih. Arturova nova žena nije mogla biti prosto ostavljena i razumeo sam šta Kilhuk predlaže. Znao je da Lancelot ne može biti zaustavljen, pa je želeo da ja spasem sve što vredi u srcu Dumnonije, dok on daje sve od sebe da uspori dušmane. To je bila očajnička taktika, smišljena na brzinu, i time smo prepuštali veći deo Dumnonije trupama neprijatelja, ali to je bila jedina prilika da se svi okupimo u Korinijumu i borimo se u bici uz Artura, mada sam spasavanjem Argante odbacivao Arturov nalog da iscrpljujem Sase u brdima južno od Temze. Bila je to šteta, ali rat retko ide onako kako zamislimo.

„Da li Artur zna?”, pitao sam Einiona.

„Moj brat jaše ka njemu”, uveravao me je Einion, što je značilo da vest još nije doprla do Artura. Biće kasno po podne dok Einionov brat stigne do Korinijuma, gde je Artur proveo Beltan. Kilhuk je, u međuvremenu, bio izgubljen negde južno od velike ravnice dok je Lancelotova vojska bila... Gde? Aela je, verovatno, i dalje išao na zapad, i Serdik je možda bio s njim, što je značilo da Lancelot može ili da nastavi uz obalu i zarobi Durnovariju, ili da okreće na sever i prati Kilhuka ka Kaer Kadarnu i Dun Kariku. Ali, ovako ili onako, shvatio sam da će ovi predeli vrveti od Sasa za samo tri ili četiri dana.

Dao sam Einionu odmornog konja i poslao ga na sever Anuru, s porukom da će dovesti Argantu u Korinijum, ali sam predložio da pošalje konjanike da nas presretnu u Akva Sulisu i požure s njom ka severu. Onda sam poslao Ajsu i pedeset najspremnijih ljudi južno, u Durnovariju. Naredio sam im da idu brzo i bez tereta, noseći samo oružje, i upozorio sam Ajsu da bi mogao da sretne Argantu i druge begunce iz Durnovarije kako idu drumom na sever. Ajsa je trebalo sve da ih dovede u Dun Karik. „Uz dobru sreću”, rekao sam mu, „bićeš ovde sutra pre mraka.”

Keinvine je sprovodila sopstvene pripreme za polazak. Nije joj ovo bio prvi put da je beži pred ratom i odlično je znala da ona i naše kćeri mogu da uzmu samo ono što same mogu da nose. Sve drugo je moralo biti ostavljeno, pa su dva kopljjanika izdubila špilju u brdu Dun Karika i ona tamo sakri zlato i srebro, pa potom ona dvojica zatrpaše rupu i prikriše je busenjem. Seljani su isto činili s loncima, ašovima, vretenima, sitima, zapravo sa svime što nije bilo zgodno nositi, a što je bilo previše vredno da se izgubi. Širom Dumnonije takve su dragocenosti zakopavane.

Malo šta sam mogao da činim u Dun Kariku osim da čekam Ajsin povratak, pa sam odjehao na jug do Kaer Kadarna i Lindinisa. Držali smo malu posadu u Kaer Kadarnu, ne iz

vojnih razloga, već zato što je to bilo naše kraljevsko brdo i zaslужivalo je stražu. Ta posada bila je sastavljena od staraca, većinom obogaljenih, i od dvadesetice samo je njih pet ili šest moglo da bude korisno u živom zidu, ali sam naredio da svi krenu u Dun Karik, pa okrenuo kobilu ka Lindinisu.

Mordred je namirisao zloslutne vesti. Glasine su se prnosile zapanjujućom brzinom po selima, i mada nikakav glasnik nije pohodio palatu, pogodio je zašto sam došao. Naklonio sam mu se, pa uljudno zatražio da bude spreman za pokret kroz jedan čas.

„O, to nije moguće!“, rekao je, dok mu je okruglo lice odavalо da je oduševljen haosom koji je pretio Dumnoniji. Mordred se oduvek radovao nesreći.

„Nemoguće, gospodare kralju?“, upitah.

Pokretom ruke obuhvatio je prestonu dvoranu punu rimskog nameštaja, većinom nagriženog ili otrgnutih ukrasa, ali i dalje raskošnog i prekrasnog. „Imam stvari da spakujem“, rekao je, „i ljudi koje treba da vidim. Sutra, možda?“

„Krećeš put Korinijuma za jedan sat, gospodare kralju“, rekoh oštro. Bilo je važno ukloniti Mordreda s puta Saksonima, zbog čega sam i došao ovde umesto da krenem u susret Arganti. Da je Mordred ostao, Serdik i Aela bi nesumnjivo umeli da ga iskoriste, a on je toga bio svestan. Za trenutak se činilo da će ući u raspravu sa mnom, ali onda mi naredi da napustim odaju i povika na robeve da mu iznesu oklop. Potražio sam Lanvala, starog kopljjanika kog je Artur stavio na čelo kraljeve straže. „Uzmi svakog konja iz štala“, rekoh Lanvalu, „i otprati malo kopile u Korinijum. Predaj ga pravo Arturu u ruke.“

Mordred je krenuo za jedan čas. Kralj je jahao u oklopu i razvijenog barjaka. Umalo da mu naredim da smota barjak, jer bi pogled na crvenog zmaja samo izazvao više meteža u zemlji, ali možda i nije bilo loše raširiti uzbunu, jer je svetu trebalo vremena da se spremi i sakrije stvari od vrednosti. Gledao sam kako kraljevi konji tutnje kroz kapiju i okreću ka severu, pa se vratih u palatu gde je kućepazitelj, hromi kopljjanik po imenu Dajrig, vikao na robeve da prikupe dragocenosti iz palate. Svećnjaci, lonci i kazani odneti su u zadnje dvorište i skriveni u presušeni zdenac, dok je posteljina, laneno platno i sukno naslagano na kola i ostavljeno u obližnjoj šumi. „Nameštaj nek ostane“, reče mi Dajrig kiselo, „Saksonima će dobro doći.“

Tumarao sam po odajama palate i pokušavao da zamislim Sase kako skaču između stubova, lome krhke stolice i razbijaju fine mozaike. Ko bi živeo ovde, zapitah se. Serdik? Lancelot? Ako bi iko, pomislih, onda je Lancelot taj, jer Saksoni izgleda nisu bili skloni rimskoj raskoši. Ostavljali su mesta kao što je Lindinis da propadaju i nedaleko od njih gradili sopstvene dvorove od drveta i rogoza.

Zadržao sam se u prestonoj dvorani, pokušavajući da je zamislim obloženu ogledalima koja je Lancelot toliko voleo. On je živeo u svetu uglačanog metala, kako bi večito mogao da se divi sopstvenoj lepoti. Ili bi Serdik možda srušio palatu kako bi pokazao da stare Britanije više nema, i da počinje nova okrutna vladavina Saksona. Beže to redak trenutak u kom sam udovoljavao sebi, prekinut kad Dajrig došepa u sobu vukući sakatu nogu. „Spašću nameštaj ako želiš“, reče mrzovljeno.

„Ne“, kazao sam.

Dajrig podiže pokrivač s divana. „Kopilan je ostavio tri devojke ovde, jednu od njih trudnu. Prepostavljam da će ja morati da im dam zlato. On neće. E sad, šta je ovo?“ Zastao je iza stolice s duborezom koja je služila kao presto, ja mu priđoh i videh rupu u podu. „Juče je nije bilo“, kaza Dajrig.

Klekao sam i otkrio da je čitav jedan deo podnog mozaika podignut. Taj deo se nalazio uza zid, gde je niz grozdova činio rub središnje slike, izvaljenog boga kog dvore nimfe, i sad je ceo jedan grozd bio uklonjen. Videh da su sitne pločice zalepljene za komad kože izrezan u obliku grozda, a ispod toga je ležao sloj uske rimske opeke, sada nabacan ispod stolice. Bilo je to skrovište, koje je još stari neimar napravio da bi dao pristup cevima iz starog ložišta što su se pružale ispod poda.

Nešto je svetlucalo na dnu rupe za grejanje i ja se nagoh i stadoh da čeprkam po prašini i otpacima, izvadivši dve male zlatne kopče, komadić kože i nešto što sam, namrštivši se, prepoznao kao mišji izmet. Očistio sam ruke, pa jednu kopču dodao Dajrigu. Drugu sam razgledao; na njoj beše bradato ratoborno lice pod kalpakom. Beše to grub rad, ali pogled koji je dopirao s njega beše moćan. „Saksonska izrada“, rekao sam.

„I ova je, gospodaru“, kaza Dajrig, i ja shvatih da je njegova kopča gotovo ista kao moja. Opet sam zavirio u rupu, ali nisam video više kopči ili novčića. Mordred je očigledno krio gomilu zlata ovde, ali miševi su progrizli kožnu vreću i, kad je podigao blago, par kopči je ispao.

„Dakle, zašto Mordred ima saksonsko zlato?“, upitah.

„Reci ti meni, gospodaru“, odvrati Dajrig, pljujući u rupu.

Pažljivo poređah rimsку opeku na niske kamene lukove koji su podupirali pod, pa vratih na mesto pločice zalepljene za komad kože. Mogao sam da pogodom otkud Mordredu zlato i odgovor mi se nije dopadao. Mordred je bio prisutan kad je Artur otkrio svoje zamisli za rat protiv Saksona i zato su, pomislih, Sasi uspeli da nas uhvate nespremne. Znali su da ćemo sve snage okupiti na Temzi, pa su nas sve vreme puštali da verujemo kako će napasti baš tu, dok je Serdik polako i u potaji zbirao silu na jugu. Mordred nas je izdao. Nisam mogao biti siguran u to, jer dve kopče nisu nikakav dokaz, ali davale su mi gadan predosećaj. Mordred je želeo svoju moć natrag i, mada od Serdika ne bi dobio svu vlast, svakako bi mogao da se osveti Arturu, za čim je toliko žudeo. „Kako bi Sasi uspeli da pričaju s Mordredom?“, upitah Dajriga.

„Lako, gospodaru. Ovde je uvek bilo gostiju“, kaza Dajrig. „Trgovci, bardovi, zabavljači, devojke.“

„Trebalo je da mu prerežemo grlo“, rekoh gorko, trpajući kopču u kesu.

„Pa zašto niste?“, pitao je Dajrig.

„Zato što je Uterov unuk“, rekoh, „i Artur to nikad ne bi dozvolio.“ Artur je bio zaklet da će štititi Mordreda, i taj zavet vezao ga je za čitav život. Osim toga, Mordred je bio naš kralj po pravu, u njemu je tekla krv dumnonskih kraljeva unazad sve do samog Beli Mavra, pa iako je Mordred bio pokvarenjak, krv mu je bila sveta. Zato ga je Artur držao u životu. „Mordredov zadatak je“, rekoh Dajrigu, „da izrodi naslednika sa zakonitom ženom, ali jednom kad nam da novog kralja, bolje bi mu bilo da nosi gvozdenu ogrlicu.“

„Nije ni čudo da se ne ženi“, kaza Dajrig. „A šta ako se nikad i ne venča? Ako ne bude prestolonaslednika?“

„To je dobro pitanje“, rekao sam, „ali hajde prvo da potučemo Saksone, pa da onda brinemo o odgovoru.“

Ostavio sam Dajriga da prikriva stari usahli zdenac žburnjem. Mogao sam smesta da odjašem pravo u Dun Karik jer sam se pobrinuo za sve što je u tom času bili hitno; Ajsa je bio na putu da otprati Argantu u sigurnost, Mordred je bezbedno poslat na sever, ali imao sam još jedan nesvršen posao i tako sam odjahao na sever Putem kostiju koji je vodio kraj velikih močvara i jezera što oivičavahu Ajnis Vidrin. Liske su bile glasne među trskom, dok su

bregunice srpastih krila marljivo grabile pune kljunove blata, da načine nova gnezda ispod naših slemena. Kukavice su se javljale s vrba i bukava koje su rasle na rubu močvara. Sunce je sjalo na Dumnoniju, hrastovi su se zakitili novim zelenim lišćem i livade ka istoku su blistale od jagorčevine i krasuljka. Nisam gonio kobilu, već sam je pustio da ide polagano dok, nekoliko milja severno od Lindinisa, nisam skrenuo na nasip koji je vodio do Ajnis Vidrina. Do sada, radio sam u Arturovu korist trudeći se da odvedem Argantu u sigurnost i obezbeđujući Mordreda, ali zbog ovoga što sam upravo činio mogao je da bude i kivan. Ili sam možda radio upravo ono što je on oduvek želeo da uradim.

Stigao sam do samostana Sveti trn, gde sam zatekao Morganu u pripremama za odlazak. Nije imala pouzdanih vesti, ali glasine su učinile svoje i ona je znala da je Ajnis Vidrin u opasnosti. Rekoh joj ono malo što sam znao i pošto je čula šture novosti zaplijila se u mene iza zlatne maske. „Dakle, gde mi je muž?”, zakreštala je.

„Ne znam, gospo”, rekoh. Koliko sam znao, Sensam je još bio zatočen u kući biskupa Emrajsa u Durnovariji.

„Ne znaš”, obruši se Morgana na mene, „i nije te briga.”

„Istini za volju, gospo, i nije”, kazao sam. „Ali prepostavljam da će uteći na sever, kao i svi ostali.”

„Onda mu reci da smo mi otišli u Siluriju. U Isku.” Morgana je, prirodno, i sad bila pripravna za uzbunu. Pakovala je samostansku riznicu predviđajući najezdu Sasa, čamđije behu spremne da odnesu dragocenosti i hrišćanske žene kroz jezera Ajnis Vidrina do morske obale, gde su ih čekale lađe za plovidbu preko Sefernog mora do Silurije. „I reci Arturu da se molim za njega”, dodade Morgana, „mada ne zaslužuje moje molitve. I poruči mu da će njegovu kurvu odvesti na sigurno.”

„Ne, gospo”, rekoh, jer to i beše razlog mog dolaska u Ajnis Vidrin. Do dana današnjeg ne mogu zasigurno reći zašto nisam pustio Ginevru da ode s Morganom, ali mislim da su me bogovi vodili. Ili sam možda, u talasu zbumjenosti dok su Sasi našu brižljivo smisljenu taktiku trgali na komade, želeo da Ginevri dam poslednji poklon. Nikad nismo bili prijatelji, ali sam je u mislima povezivao s dobrim danima, i mada je njena ludost dovela do loših, gledao sam kako Artur propada otkako mu je Ginevra pomračila sunce. Ili sam može biti znao da nam u ovim gadnim vremenima treba svaka snažna duša koju možemo imati uz sebe, a bilo je malo duša tako čvrstih kao u princeze Ginevre od Henis Vajrena.

„Ona ide sa mnom!”, nije dopuštala Morgana.

„Imam zapovest od Artura”, bio sam uporan i ja, i to je sredilo stvar, mada su uistinu naređenja njenog brata bila grozna i nejasna. Ako je Ginevra u opasnosti, kazao mi je Artur, na meni je da je dovedem ili možda ubijem; ali ja sam odlučio da je vodim sa sobom, i umesto da je pošaljem u bezbednost preko Sefernog mora, povešću je u susret opasnosti.

„Kao da gledam krdo krava koje su nanjušile vukove”, reče Ginevra kad sam došao u njene odaje. Stajala je kraj prozora odakle je mogla da vidi Morganine žene kako jurcaju tamo-amo između zdanja i čamaca koji su čekali kraj zapadne palisade hrama. „Šta se zbiva, Derfele?”

„Bila si u pravu, gospo. Saksoni napadaju s juga.” Rešio sam da joj ne kažem kako Lancelot predvodi napad.

„Misliš li da će stići ovamo?”, pitala je.

„Ne znam. Znam samo da ne možemo braniti nijedno mesto osim onog u kom je Artur, a on je u Korinijumu.”

„Drugim rečima“, rekla je sa smeškom, „sve je jedan veliki metež?“ Nasmejala se, osetivši priliku za sebe u tom metežu. Bila je odevena u uobičajenu, prostu odeću, ali sunce je sijalo kroz otvoren prozor i davalо njenoj predivnoj crvenoj kosi zlatnu auru. „Pa, šta Artur misli da radi sa mnom?“

Smrt? Ne, rešio sam, nikad on nije to zaista želeo. Ono što je htio bilo je ono što mu njegova ponosna duša nije dopuštala. „Samo mi je naređeno da te sklonim odavde, gospo“, odgovorio sam.

„Gde, Derfele?“

„Možeš preko Seferna s Morganom“, rekao sam, „ili možeš poći sa mnom. Vodim narod do Korinijuma i usuđujem se da kažem da odande možeš do Glevuma. Tamo ćeš biti na sigurnom.“

Odmakla se od prozora i sela u stolicu kraj praznog ognjišta. „Narod“, kazala je, čupajući reč iz moje rečenice. „Koga od naroda, Derfele?“

Pocrveneo sam. „Argantu. Keinvin, naravno.“

Ginevra se nasmejala. „Volela bih da upoznam Argantu. Misliš li da bi ona volela da upozna mene?“

„Sumnjam u to, gospo.“

„I ja sumnjam u to. Pre bih rekla da bi volela da me vidi mrtvu. Dakle, mogu s tobom u Korinijum, ili u Siluriju s hrišćanskim kravama? Mislim da sam čula dovoljno hrišćanskog pojanja za ceo život. Osim toga, više uzbudjenja će biti u Korinijumu, zar ti se ne čini?“

„Bojim se da je tako, gospo.“

„Bojiš se? O, nemoj se bojati, Derfele.“ Prasnula je u smeh koji je razveselio i mene. „Zaboravljaš kako je Artur dobar kad ništa ne ide kako valja. Biće uživanje gledati ga. Kad polazimo?“

„Sada“, rekoh, „čim budeš spremna.“

„Spremna sam“, reče ona radosno. „Spremna sam da napustim ovo mesto već celu godinu.“

„Tvoje sluškinje?“

„Uvek ima drugih sluškinja“, reče ona nemarno. „Hoćemo li?“

Imao sam samo jednog konja i tako sam ga, iz učitivosti, prepustio njoj i hodao pored dok smo napuštali samostan. Retko sam video da neko lice tako blista kao Ginevrino tog dana. Mesecima je bila zatočena među četiri zida u Ajnis Vidrinu, i nenadano je opet jahala konja na svežem vazduhu, između olistalih bukava i pod nebom nesputanim Morganinom palisadom. Ispeli smo se na nasip iza Hridi i jednom kad smo bili na visokom golom tlu, nasmejala se i nestošno me pogledala. „Šta me sprečava da odjašem, Derfele?“

„Baš ništa, gospo.“

Podvrisnula je kao devojčica i udarila petama, pa je onda još jednom podbola umornu kobilu da je natera u galop. Vetar je fijukao kroz crvene uvojke dok je jurila po pašnjaku. Urlala je od radosti, terajući konja oko mene u velikim krugovima. Haljina joj se zadigla ali nije marila, samo je podbadala konja i kružila iznova i iznova, dok kobila nije počela da brekće, a ona ostala bez daha. Tek tada je zaustavila kobilu i skliznula iz sedla. „Sva sam se nažuljila!“, rekla je srećno.

„Dobro jašeš, gospo“, kazao sam.

„Sanjala sam da ponovo jašem konja. Ili da ponovo lovim. I još mnogo toga.“ Ispravila je skutove haljine, pa me pogledala kao da se zabavlja. „Šta ti je tačno Artur naredio da uradiš sa mnom?“

Oklevao sam. „Nije kazao ništa određeno, gospo.“

„Da me ubiješ?“, upita ona.

„Ne, gospo!“, rekoh, zvučeći zapanjeno. Vodio sam kobilu za uzdu, a Ginevra je hodala kraj mene.

„Svakako ne želi da padnem u ruke Serdiku“, rekla je podrugljivo, „to bi ga baš osramotilo! Verujem da se nosio mišlu da mi preseče grkljan. Arganta mora da to želi. Ja svakako bih da sam na njenom mestu. Baš sam mislila na to dok sam jahala u krug malopre. Šta ako, pomislila sam, Derfel ima zapovest da me ubije? Da li da nastavim da jašem? Onda mi je palo na pamet da me ti verovatno ne bi ubio, čak i da ti je naređeno. Da me je želeo mrtvu. poslao bi Kilhuka.“ Iznenada je zaroktala i povila kolena oponašajući Kilhukovo šepanje. „Kilhuk bi me preklaо“, reče, „ne bi se predomišljao ni tren.“ Nasmejala se, nemoćna da obuzda svoj probuđeni duh. „Znači, Artur nije bio određen?“

„Ne, gospo.“

„Dakle, Derfele, iskreno, je li ovo bila tvoja zamisao?“ Pokretom ruke je obuhvatila krajolik.

„Jeste, gospo“, priznao sam.

„Nadam se da Artur misli kako si ispravno postupio“, rekla je, „inače ćeš biti u nevolji.“

„I sad sam u nevolji, gospo“, otvorih se. „Staro prijateljstvo je izgleda mrtvo.“

Mora da je po mom glasu shvatila koliko mi je sve to mučno, jer me je iznenada uzela pod ruku. „Jadni Derfele. Pretpostavljam da se on stidi?“

Bilo mi je neprijatno. „Da, gospo.“

„Bila sam veoma loša prema njemu“, reče žalosno. „Siroti Artur. Ali znaš li šta će ga vratiti u život? A i vaše prijateljstvo?“

„Voleo bih da znam, gospo.“

Izvukla je ruku iz moje. „Ako sameljete Saksone, ako im prospete utrobe, to će vratiti Artura. Pobeda! Dajmo Arturu pobjedu i on će svoju staru dušu dati nama.“

„Saksoni su, gospo“, upozorih je, „već na pola puta do pobjede.“ Ispričao sam joj ono što sam znao: da Sasi divljaju slobodno na istoku i jugu, da su naše snage rasute i da nam je jedina nuda da okupimo vojsku pre no što Saksoni dospeju do Korinijuma, gde je Arturov mali odred od dvesta ljudi čekao sam. Pretpostavljaо sam da se Sagamor povlači prema Arturu, da Kilhuk dolazi s juga, a i ja ću poći na sever čim se Ajsa vrati sa Argantom. Kaneglas će nesumnjivo doći sa severa i Oengus Mekajrem će požuriti sa zapada čim čuju vesti, ali ako

Saksoni prvi stignu do Korinijuma, nade više nema. Nije bilo mnogo nade čak ni ako pobedimo u toj trci, jer ćemo bez kopljanika Gventa biti tako brojno nadjačani da nas može spasti samo čudo.

„Gluposti!“, reče Ginevra kad sam joj objasnio stanje. „Artur još nije ni počeo da se bori! Pobedićemo, Derfele, pobedićemo!“ S tim prkosnim rečima se nasmejala i, zaboravljajući svoje dragoceno dostojanstvo, otplesala nekoliko koraka uz ivicu puta. Sve je bilo na rubu propasti, ali Ginevra je iznenada dobila slobodu i bila tako puna radosti da je nikad nisam voleo više nego u tom trenutku. Najednom, prvi put otkako sam video svetionike kako se dime u sumrak Beltana, osetih da ima nade.

* * *

Nada je izbledela vrlo brzo, jer u Dun Kariku nije bilo ničega osim haosa i nepoznanica. Ajsa se nije vratio, a malo naselje podno dvora bilo je puno izbeglica koji su umakli pred glasinama, mada niko nije zaista video nijednog Saksona. Begunci su doveli goveda, ovce, koze i svinje, i svi su se nakrcali u Dun Karik jer su moji kopljanci pružali privid sigurnosti. Uz pomoć mojih sluga i robova raširio sam nove glasine, prema kojima se Artur povlačio na zapad ka zemljama na granici sa Kernovom, dok sam ja odlučio da oduzimam krda i stada od begunaca kako bih obezbedio sledovanja za svoje ljudе; to je bilo dovoljno da većina porodica pođe ka udaljenoj granici Kernova. Trebalо je da budu bezbedni u velikim vresištima, a pri njihovom bekstvu na zapad ovce i goveda neće zaprečiti puteve ka Korinijumu. Da sam im prosto naredio da pođu za Kernov bili bi sumnjičavi i otezali bi kako bi se uverili da ih ne varam.

Ajsa nam se nije pridružio do sumraka. Još nisam bio prekomerno zabrinut, jer Durnovarija nije bila blizu i put je nesumnjivo bio zakrčen izbeglicama. Večerali smo u dvoru i Pirlig nam je pevao o Uterovoј velikoj pobedi nad Saksonima kod Kaer Iderna. Kad je pesma utihnula i kad sam dobacio zlatnik Pirligu, setih se da sam jednom čuo Kinira od Gventa da peva tu pesmu. Pirlig je bio zadivljen. „Kinir je bio najveći bard na svetu“, rekao je čežnjivo, „mada neki kažu da je Amairgin od Gvineda bio još bolji. Voleo bih da sam čuo bilo kog od njih dvojice.“

„Moj brat“, ubaci Keinvin, „kaže da postoji još bolji bard u Povisu. I to mlad čovek.“

„Ko?“, pitao je Pirlig, namirisavši neželenog suparnika.

„Taliesin mu je ime“, kaza Keinvin.

„Taliesin!“ Ginevra je ponovila ime koje joj se očito dopalo. Značilo je blistavo čelo.

„Nikad nisam čuo za njega“, reče Pirlig ukočeno.

„Kad potučemo Sase“, rekoh, „tražićemo pesmu od tog Taliesina. I od tebe, Pirliže“, dodao sam žurno.

„Jednom sam slušala Amairgina kako peva“, kaza Ginevra.

„Jesi, gospo?“, upita Pirlig, još jednom zadivljen.

„Bila sam samo dete“, rekla je, „ali sećam se da je mogao da izvede potmno zvuk, poput grmljavine. Bilo je zastrašujuće. Oči bi razrogačio, gutao bi vazduh, a onda bi stao da riče kao bik.“

„Ah, stari način“, reče Pirlig s neodobravanjem. „Ovih dana, gospo, tragamo za harmonijom reči pre nego za prostom silinom zvuka.“

„Trebalo bi da imate oboje“, kaza Ginevra oštro. „Ne sumnjam da je Taliesin majstor starog načina i da je jednako vičan metrici, ali kako da očaraš slušaoce ako je sve ; što im nudiš ujednačen ritam? Moraš im slediti krv u žilama, moraš im naterati suze u oči, moraš ih navesti na smeh!“

„Svaki čovek može da larma, gospo“, branio je Pirlig svoj zanat, „ali samo vešt majstor može prožeti reči harmonijom.“

„I uskoro će jedini ljudi koji razumeju laverint harmonije“, raspravljala se Ginevra, „biti drugi vešti majstori. I tako ćete postajati sve veštiji u naporu da zadivite druge pesnike, ali ne zaboravite da niko van vašeg zanata pojma nema šta to radite. Bard će da peva bardu dok

ćemo se mi ostali pitati kakva je to buka. Vaš je zadatak, Pirlže, da držite ljudske priče u životu, a da biste to činili ne možete biti izbirljivi.“

„Nećeš nas naterati da budemo prosti, gospo!“, reče Pirlig i svadljivo okide konjsku strunu na svojoj harfi.

„Ja bih da budete prosti sa prostima, a umni sa umnima“, odvrati Ginevra, „i posebno oboje u isto vreme, ali ako budete samo vešti i mudri, uskratićete ljudima njihove priče, a ako budete samo prosti, nijedan velikaš ili gospa vam neće dobacivati zlato.“

„Osim prostih velikaša“, ubaci Keinvina prepredeno.

Ginevra me pogleda i video sam da joj je na vrh jezika neka uvreda, ali se obuzdala i prsla u smeh. „Da imam zlata, Pirlže“, rekla je, „nagradih bih te jer divno pevaš, ali avaj, nemam ga.“

„Tvoja hvala mi je dovoljna, gospo“, kaza Pirlig.

Ginevrina pojava digla je uzbunu među mojim kopljanicima i čitave večeri sam video kako grupice ljudi dolaze da blenu u čudu. Nije obraćala pažnju na njihove poglede. Keinvina joj je pozelela dobrodošlicu ničim ne pokazavši da je iznenađena, a Ginevra je bila dovoljno pametna da se ljubazno ophodi s mojim kćerima, tako da su sad i Morvena i Seren spavale na zemlji kraj nje. One su, kao i moji kopljanici, bile općinjene visokom crvenokosom ženom, čija je slava bila jednako uzbudljiva kao i njen izgled. A Ginevra je jednostavno bila srećna što je tu. Nismo imali stolove i stolice u dvoru, samo slamu na podu i vunene prostirke, ali ona je sedela kraj vatre i bez napora vodila glavnu reč u odaji. U očima je nosila surovost zbog koje je delovala neustrašivo, slapovima crvene kose privlačila je poglede, a njena radost zbog slobode bila je zarazna.

„Koliko će dugo ostati na slobodi?“, pitala me je Keinvina docnije te noći. Ustupili smo naše odaje Ginevri i spavali u dvorani s ostalima.

„Ne znam.“

„A šta znaš?“, upita Keinvina.

„Sačekaćemo Ajsu, pa idemo na sever.“

„U Korinijum?“

„Ja ćeći u Korinijum, ali će tebe sa decom i drugim ženama poslati u Glevum. Bićeš dovoljno blizu boju, a ako se desi najgore, lako ćeš poći na sever u Gvent.“

Uzrujao sam se sledećeg dana, jer se Ajsa još nije pojavljivao. U mojim mislima trajala je trka sa Saksom prema Korinijumu, i što sam više odlagao polazak, bilo je verovatnije da neću stići prvi. Ako bi Sasi mogli da nas napadaju odred po odred, Dumnonija će pasti kao trulo deblo, a moj odred, jedan od najjačih u zemlji, bio je vezan za Dun Karik jer se Ajsa i Arganta nisu pojavljivali.

U podne potreba za hitnjom postade još veća, jer smo ugledali prve udaljene perjanice dima na nebu ka jugu i istoku. Niko nije govorio o tim visokim vitkim stubovima dima, ali svi smo znali da to gore krovovi kuća. Sasi su uništavali sve na svom putu, i sad su bili dovoljno blizu da vidimo dim tog uništavanja.

Poslao sam konjanika put juga da nađe Ajsu dok smo mi prešli dve milje do Puta kostiju, velikog rimskog druma kojim bi trebalo da ide Ajsa. Mislio sam da ga sačekam, pa da Putem kostiju nastavim do Akva Sulisa koji je bio nekih dvadeset pet milja severno, pa odande do

Korinijuma do kog je odatle bilo još tridesetak milja. Put od pedeset pet milja. Tri dana neprekidnog, teškog hoda.

Čekali smo kraj puta u polju punom krtičnjaka. Imao sam više od stotinu ratnika i barem isto toliko žena, dece, robova i slugu. Imali smo konje, mazge i pse i sve je to čekalo. Seren, Morvena i druga deca brale su zvončiće u obližnjoj šumi dok sam ja koračao gore-dole po izlomljenim kamenim pločama druma. Begunci su prolazili bez prestanka, ali niko od njih, čak ni oni koji su dolazili iz Durnovarije, nisu imali vesti o princezi Arganti. Jedan sveštenik je mislio da je video Ajsu i njegove ljudi kako dolaze u grad jer je opazio petokraku zvezdu na štitovima nekih kopljonoša, ali nije znao jesu li krenuli ili su još tamo. Svi begunci su bili sigurni u jedno, da su Saksoni blizu Durnovarije, mada niko zapravo nije video saksonskog ratnika. Samo su čuli glasine koje su bile sve gore kako je vreme odmicalo. Za Artura se govorilo da je mrtav ili da je pobegao u Reged, dok su Serdiku pripisivani konji kojima bije vatrica iz nozdrva i magične sekire koje gvožđe prosecaju kao platno.

Ginevra je posudila luk od jednog mog lovca i odapinjala strele u osušen brest kraj puta. Gađala je valjano, zarivajući strelu za strelovu stablu, ali kad sam pohvalio njenu veština, namrgodila se. „Veština mi je iščilela“, reče. „Nekad sam mogla da ustrelim jelena u trku na sto koraka, sad sumnjam da bih pogodila onog koji se ne miče na pedeset.“ Iščupala je strele iz debla. „Ali mislim da bih mogla da pogodim Saksona, ako bude prilike.“ Pružila je luk lovcu, koji se naklonio i odstupio. „Ako su Saksoni blizu Dunovarije“, upita me Ginevra, „šta će učiniti sledeće?“

„Doći će pravo ovim putem“, rekoh.

„Neće ići dalje na zapad?“

„Znaju naše namere“, kazao sam smrknuto, i ispričao joj za zlatne kopče sa bradatim likom koje sam našao u Mordredovim odajama. „Aela ide ka Korinijumu dok ostali haraju jugom. A mi smo zaglavljeni ovde zbog Argante.“

„Ostavi je da trune“, reče Ginevra divlje, pa sleže ramenima. „Znam da ne možeš. Da li je voli?“

„Nemam pojma, gospo“, odgovorio sam.

„Naravno da znaš“, kaza Ginevra oštros. „Artur voli da se pravi kako ga vodi razum, ali čezne da njime upravlja strast. Okrenuo bi svet naopačke zbog ljubavi.“

„Nije ga izvrtao u poslednje vreme“, rekoh.

„Zbog mene jeste, sećaš se“, rekla je tiho, i ne bez ponosa. „Dakle, kuda ćemo?“

Prišao sam svom konju koji je štrpkao travu među krtičnjacima. „Poći ću na jug“, kazao sam.

„Učini to“, upozori me Ginevra, „i mogli bismo da ostanemo i bez tebe.“

Bila je u pravu i znao sam to, ali su mi namere bile osujećene i zbog toga sam ključao iznutra. Zašto Ajsa nije poslao poruku? Poveo je sa sobom pedeset mojih najvaljanijih ratnika, a ja pojma nisam imao gde su. Psovao sam zbog straćenog dana, čušnuo nedužnog dečaka koji je koračao gore-dole pretvarajući se da je kopljanik, i šutirao čkalj. „Mogli bismo krenuti na sever“, predloži Keinvin smirenno, pokazujući na žene i decu.

„Ne“, rekoh, „moramo se držati zajedno.“ Zurio sam ka jugu, ali na putu ne beše nikog izuzev još tužnih begunaca koji su se truckali na sever. Većina behu porodice s jednom jedinom dragocenom kravom, možda i sa teletom; ali, većina ovogodišnje teladi bila je previše mala da hoda. Neka telad, ostavljena kraj puta, žalosno su mukala za majkama. Drugi begunci behu trgovci koji su pokušavali da spasu svoju robu. Jedan je imao volovska kola puna korpi sa masnom zemljom za valjanje sukna, drugi je vukao kože, neki pak grnčariju. Gledali su nas u prolazu, kriveći nas što nismo ranije zaustavili. Sase.

Seren i Morvena, kojima su dojadili pokušaji da ogole šumu od zvončića, pronašle su zečju logu s mladima ispod neke paprati i orlujске trave na ivici šume. Uzbuđeno su dozivale Ginevru da dođe i pogleda, pažljivo su milovale male krznene loptice koje su drhturile pod njihovim dodirom. „Nateralala je devojčice da se nadmeću za njenu pažnju“, kazala mi je.

„I moje kopljanike“, rekoh, i to je bila istina. Pre samo nekoliko meseci moji ljudi su kleli Ginevru i nazivali je kurvom, a sad su zurili u nju s divljenjem. Ona je rešila da ih opčini, a kad bi Ginevra odlučila da bude očaravajuća, mogla je da zaseni sve. „Artur će imati muke da je opet zatvor i posle ovoga“, kazao sam.

„Verovatno je zato i htio da se ona nađe na slobodi“, primeti Keinvin. „Svakako je nije želeo mrtvu.“

„Arganta jeste.“

„U to sam sigurna“, složi se Keinvin, pa se zagledala na jug zajedno sa mnom, ali i dalje nije bilo znaka od mojih ratnika na dugom pravom putu.

Ajsa je konačno stigao u smiraj dana. Došao je sa svojih pedeset kopljaničkih, s trideset ljudi koji su čuvali palatu u Durnovariji, i sa dvanaest Crnoštitih koji behu Argantina pratnja, a pratilo ih još najmanje dvesta begunaca. Još v gore, sa sobom je imao i šest volovskih zaprega i zbog tih teških kola je i zakasnio toliko. Najveća brzina opterećene volovske zaprege je sporija od hoda starog čoveka, a Ajsa je vukao za sobom ta kula čitavim putem na sever, brzinom puža. „Šta te je spopalo?“, izdrah se na njega. „Nemamo vremena da vučemo kola za sobom!“

„Znam, gospodaru“, rekao je snuždeno.

„Jesi li lud?“, besneo sam. Pojahaо sam mu u susret i sad sam skrajnuo kobilu uz ivicu druma. „Protraći si sate!“

„Nisam imao izbora!“, branio se.

„Imaš koplje!“, zarežah. „To ti daje pravo da biraš šta hoćeš.“

Samo je slegao ramenima i pokazao mi princezu Argantu koja se vozila na jednim kolima. Četiri vola iz zaprege, bokova krvavih od oštih štapova kojima su ih čitav dan podbadali da ne zastaju, stajala su na putu oborenih glava.

„Kola ne idu dalje!“, povikah na nju. „Odavde hodaš ili jašeš?“

„Ne!“, pobuni se Arganta.

Skočih sa kobile i priđoh nizu kola. U jednima ne beše ničega sem rimske kipova koje su krasile vrt palate u Durnovariji, druga behu natovarena hrpama ogrtača i haljina, treća posuđem, lancima i bronzanim svećnjacima. „Mičite ih s puta“, povikah gnevno.

„Ne!“ Arganta se sasulja sa svog visokog sedišta i potrča ka meni. „Artur mi je naredio da ih donesem.“

„Arturu, gospo“, okretoh se njoj, suzbijajući bes, „kipovi ne trebaju!“

„Nosimo ih sa sobom“, povika Arganta, „ili ja ostajem ovde!“

„Pa ostani, gospo“, rekoh divljački. „S puta!“, zaurlah na goniče volova. „Mičite ih! S puta, odmah!“ Isukao sam Hajvelban i ubo najbližeg vola da ga poteram ka ivici puta.

„Ne pomerajte se!“, vrissnu Arganta na goniče. Ščepala je jednog vola za rog, vukući zbumjenu životinju natrag na drum. „Ne ostavljam ovo neprijatelju!“, dreknula je na mene.

Ginevra je sve to gledala stojeći ukraj puta. Izgledala je kao da se zabavlja, što i nije bilo čudno, jer se Arganta ponašala kao razmaženo dete. Argantin druid, Fergal, požurio je u pomoć svojoj princezi, kukajući da su svi njegovi magijski kazani i sastojci natovareni na jedna od kola. „I blago“, dodade pošto je promislio.

„Kakvo blago?”, pitao sam.

„Arturovo blago”, podrugnu se Arganta, kao da je otkrivanjem zlata pobedila u raspravi. „On ga želi u Korinijumu.” Otišla je do drugih kola, podigla neke teške odore i kucnula po drvenoj škrinji sakrivenoj pod njima. „Zlato Dumnonije! Prepustićeš ga Saksonima?”

„Radije nego da im prepustim tebe i sebe, gospo”, rekoh i izmahnuh Hajvelbanom, presekavši šrange kojima su volovi bili upregnuti. Arganta vrisnu na mene, zaklinjući se da će me kazniti i optužujući me da joj kradem blago, ali ja samo prerezah sledeću štrangu dok sam režao na goniče da oslobode životinje.

„Čuj, gospo”, kazao sam, „moramo se kretati brže no što volovi mogu.” Pokazah na udaljeni dim. „Eno Saksona! Biće ovde za nekoliko časova!”

„Ne možemo ostaviti kola!”, vrištala je. Oči joj behu pune suza. Možda je bila kraljevska kći, ali odrasla je gotovo bez ičega i sada, udata za vladara Dumnonije, bila je bogata i nije se mogla odreći tek stečenog imetka. „Ne razvezuj tu užad!”, drala se na goniče i oni, zbumjeni, zastadoše. Presekoh još jedan kožni kaiš i Arganta stade da me bije pesnicama, proklinjući me kao lopova i neprijatelja.

Nežno sam je odgurnuo, ali nije htela da se skloni, a ja se nisam usuđivao da upotrebim silu. Bila je sva razgoropađena, psujući me i udarajući me malim šakama. Opet sam pokušao da je odgurnem, ali me je pljunula, opet me tresnula, pa pozvala svoje Crnoštite iz pratnje da joj dođu u pomoć.

Njih dvanaestorica su bili neodlučni, ali bili su ratnici njenog oca i zakleti na službu Arganti, te su pošli ka meni naperenih kopalja. Moji ljudi smesta jurnuše da me zaštite. Crnoštiti su bili potpuno brojno nadjačani, ali nisu ustuknuli; druid je skakutao pred njima, dok mu se brada s upletonom lisičjom dlakom njihala zveckajući koščicama vezanim za nju, a on je govorio ratnicima da su blagosloveni i da će njihove seni otici u zlatne predele. „Ubijte ga!”, vrištala je Arganta svojoj pratnji uperivši prst u mene. „Ubijte ga odmah!”

„Dosta!”, podviknu Ginevra oštrot. Stala je nasred puta i nadmoćno se zagledala u Crnoštite. „Ne budite budale, spustite kopljia. Ako hoćete da izginete, povedite neke Saksonе sa sobom, ne Dumnonce.” Okrenula se Arganti. „Dođi ovamo, dete”, pozvala je i povukla devojku ka sebi, obrisavši joj suze jednim krajem svog pohabanog ogrtača. „Dobro si postupila pokušavši da spaseš blago”, kazala je Arganti, „ali Derfel je u pravu. Ako ne požurimo Saksoni će nas pohvatati.” Okrenula se meni. „Postoji li bilo kakva mogućnost”, pitala je, „da ponesemo zlato?”

„Nikakva”, odgovorih kratko, jer je zaista nije bilo. Čak i ako bih upregao kopljjanike u kola, opet bi nas usporavala.

„Zlato je moje!”, ciknu Arganta.

„Sad pripada Sasima”, rekoh i zaurlah na Ajsu da sklanja kola s puta i da ispreže volove.

Arganta vrisnu poslednji put, ali Ginevra je ščepa i zagrli. „Ne pristaje princezi”, mrmljala joj je tiho, „da pokazuje bes pred drugima. Budi tajanstvena, draga moja, i nikad ne daj muškarcima da znaju šta ti je na umu. Tvoja moć leži u senci, na svetlu dana muškarci će te uvek nadvladati.”

Arganta nije imala pojma koje ta visoka, lepa žena, ali je dopustila Ginevri da je teši dok su Ajsa i njegovi ljudi vukli kola na travu kraj druma. Dopustio sam ženama da uzmu ogrtače i haljine koje su želete, ali smo ostavili kazane i tronošce i svećnjake, mada je Ajsa pronašao jedan od Arturovih ratnih barjaka, ogroman komad belog platna s velikim, vunom izvezenim crnim medvedom, i njega smo poneli da ne bi pao u ruke Saksona, ali zlato nismo mogli da

teglimo. Skrinje s blagom smo poneli do jarka za odvod vode na obližnjem polju i prosuli novčiće u smrdljivu vodurinu, u nadi da ih Sasi neće otkriti.

Arganta je jecala gledajući kako zlato tone u mutnu vodu. „Zlato je moje!“, pobunila se još jednom.

„A nekad je bilo moje, dete“, reče Ginevra vrlo smireno, „i preživila sam gubitak, baš kao što ćeš ti sada.“

Arganta naglo odskoči i zagleda se u visoku ženu. „Tvoje?“, pitala je.

„Zar se nisam predstavila, dete?“, upita Ginevra s prefinjenim prezirom u glasu. „Ja sam princeza Ginevra.“

Arganta samo zavrišta, pa uteče na drum, do mesta na koje su se povukli Crnoštiti. Zamumlah, vraćajući Hajvelban u kanije, pa sačekah da ostatak zlata bude sakriven. Ginevra je pronašla jedan od svojih starih ogartača, medveđe krvno prošarano niskama zlatne vune, i odbacila stari odrpani plašt koji je nosila u zatočeništvu. „Njeno zlato, nema šta“, reče mi ljutito.

„Izgleda da sam stekao još jednog neprijatelja“, rekoh posmatrajući Argantu, udubljenu u razgovor sa svojim druidom, nesumnjivo ga podstičući da me prokune.

„Ako delimo neprijatelje, Derfele“, kaza Ginevra sa smeškom, „to nas konačno čini saveznicima. Drago mi je zbog toga.“

„Hvala ti, gospo“, rekoh i opazih da nisu samo moje kćeri i ratnici očarani.

Poslednje zlato potonulo je u jarku i moji ljudi se vratise na drum, pokupivši štitove i koplja. Sunce je gorelo nad Seferniskim morem, rasipajući grimizni sjaj po zapadu. Mi, konačno, pođosmo put severa, u rat.

Prešli smo samo nekoliko milja pre no što nas je mrak naterao da siđemo s druma i potražimo sklonište, ali smo stigli makar do brda severno od Ajnis Vidrina. Tu noć smo proveli u napuštenoj kući, gde smo pojeli bednu večeru od hleba i suve ribe. Arganta je sedela odvojeno od nas, pod zaštitom druida i ratnika iz pratrje, i mada je Keinvina pokušala da je uvuče u razgovor s nama, odbila je i samu pomisao na to, pa smo je ostavili da se duri.

Posle jela otisao sam s Keinvina i Ginevrom na vrh brežuljka iza kuće, gde su stajale dve mogile starog naroda. Zamolio sam mrtve za oproštaj, pa sam se ispeo na jednu od humki. Keinvina i Ginevra su mi se pridružile i sve troje smo gledali ka jugu. Dolina od nas je bila lepa i bela od jabukovih cvetova obasjanih mesečinom, ali na horizontu nismo videli ništa osim mrgodne svetlosti vatri. „Saksoni idu brzo“, rekoh ogorčeno.

Ginevra navuče ogrtač na ramena. „Gde je Merlin?“, upita.

„Iščezao“, rekoh. Stizale su nam vesti da je Merlin u Irskoj, ili u divljini severa, ili možda u ravnicama Gvineda, dok su druge priče govorile da je umro i da je Nimju posekla čitavu šumu kako bi mu načinila pogrebnu lomaču. To je samo govorkanje, rekoh sebi, samo glasina.

„Niko ne zna gde je Merlin“, reče Keinvina tiho, „ali sigurna sam da on zna gde smo mi.“

„Molim se da je tako“, kaza Ginevra žučno, i ja se zapitah kom se bogu ili boginji sad moli. I dalje je verna Izis? Ili se vratila britskim bogovima? A možda su nas, stresoh se od te pomisli, ti bogovi naposletku zaista napustili. Njihova pogrebna lomača bile su vatre Mai Duna, a njihova osveta ratničke horde koje su pustošile Dumnoniju.

Pošli smo dalje u zoru. Prekonoć se naoblaci i sitna kiša dođe s prvim svetlom. Put kostiju beše krcat izbeglicama i mada sam postavio dvadesetinu ratnika na čelo i naredio im da guraju volovske zaprege i krda stoke s druma, napredovali smo žalosno sporo. Mnoga od dece nisu mogla da drže korak, pa smo ih podizali na tovarne životinje koje su nosile naša

koplja, oklope i hranu, ili na ramena mlađih kopljaničkih. Arganta je jahala moju kobilu dok su Keinvin i Ginevra hodale i na smenu pričale priče deci. Kiša navali jače, brišući preko bregova u žestokim sivim kovitlacima i mrmoreći u plitkim prokopima s obe strane Puta kostiju.

Nadao sam se da čemo se do podne domoći Akva Sulisa, ali beše već sredina popodneva kad moja snuždena i premorena družina stiže do doline u kojoj je ležao grad. Reka je nabujala i nanela masu smeća zaglavivši ga između kamenih stubova rimskog mosta, načinivši tako branu, te se voda razlila po poljima s obe strane rečnog korita. Jedna od dužnosti gradskog sudije bila je da se stara da pod mostovima nema zagušenja i dubreta, ali ovdašnji sudija je taj zadatak zanemario, baš kao i održavanje gradskih bedema. Taj zid ležao je samo stotinak koraka severno od mosta i, kako Akva Sulis nije bio utvrđen grad, to ni bedem nije bio naročito stamen, ali sad teško da se uopšte mogao nazvati preprekom. Čitavi potezi drvene palisade na vrhu zida od zemlje i kamena bili su otrgnuti za ogrev ili gradnju, a sam bedem se toliko odronio da su Saksoni mogli da pregaze gradske zidine, a da se nijednom ne spotaknu. Tu i tamo mogao sam da vidim ljudi kako mahnito pokušavaju da oprave palisadu, ali trebalo bi da petsto ljudi radi ceo jedan mesec, ne bi li obnovili taj bedem.

Naša kolona je prošla kroz lepu južnu kapiju grada i video sam da je, mada građani nisu imali volje da održavaju zidine niti dovoljno radnika da očiste naplavine kod mosta, neko ipak našao vremena da odvali divni lik rimske boginje Minerve koji je nekad krasio svod kapije. Tamo gde je bilo lice, sad je ostala samo tvrda masa olupanog kama, sa grubo urezanim hrišćanskim krstom. „Ovo je hrišćanski grad?“, upita me Keinvin.

„Kao gotovo svi gradovi“, odgovori Ginevra umesto mene.

Bio je to takođe i divan grad. Ili je bar bio takav nekada, ali su s godinama krovovi od crepa propali i bili zamenjeni gustom rogozinom, dok su se neke kuće urušile i sad su od njih ostale samo gomile kamena i opeke; ipak su ulice još bile popločane, a visoki stubovi i raskošno izrezbareni zabat veličanstvenog Minervinog hrama i dalje su se uzdizali nad bednim krovovima. Moja prethodnica surovo raskrči put do hrama kroz ulice pune rulje. Hram se dizao na ogromnom podestu sa stepeništem, u svetom srcu grada. Rimljani su podigli i unutrašnji zid oko glavnog svetilišta; obuhvatao je Minervin hram i javna kupatila koja su gradu donela slavu i bogatstvo. Rimljani su natkrilili kupatila, koja su se punila iz čudesnog vrelog izvora, ali sad je crep tu i tamo otpao, pa se iz rupa dizala para, poput dima s ognjišta. Sam hram, s kog su poskidani olovni žlebovi za odvod vode, bio je memljiv od kišnice i obrastao lišajevima, dok je oslikani gips na visokom stepeništu bio prljav i pocrneo; ali uprkos propadanju, još je bilo moguće stajati u prostranom, popločanom dvorištu svetilišta i zamišljati svet u kom su ljudi mogli da izgrade takva mesta i da žive bez straha od kopalja varvara s istoka.

Gradski sudija, užurban, živčan sredovečni čovek po imenu Kajldid, koji je nosio rimsku togu da naglasi svoju važnost, pohitao je iz hrama da me presretne. Poznavao sam ga još od bune kad je, iako i sam hrišćanin, morao da beži pred suludim fanaticima koji su zauzeli svetilišta u Akva Sulisu. Položaj sudije mu je vraćen pošto je ustanak ugušen, ali nagađao sam da jedva drži konce vlasti u rukama. Nosio je škriljčanu pločicu na koju je ugrebao desetine oznaka, očito brojno stanje pozivara okupljenih u porti hrama. „Popravke dobro idu!“, dočeka me Kajldid bez ikakvog drugog pozdrava. „Imam ljudi koji obaraju stabla za zidove. Ili sam bar imao. Poplava nam stvara nevolje, zaista, ali ako kiša prestane?“ Ostavio je rečenicu nedovršenu.

„Poplava?“, pitao sam.

„Kad reka naraste, gospodaru“, objasni on, „voda se vraća iz rimskih odvoda. Već se izlila na donji deo grada. I to ne samo voda, bojim se. Smrad, osećaš ga?“ Smrknuo je prefinjeno.

„Nevolja je u tome“, rekoh, „što su lukovi mosta zatrpani smećem. Na tebi je bilo da vodiš računa o tome. Takođe je trebalo da sačuvaš bedeme.“ Usta mu se razjapiše i sklopiše bez reči. Podigao je pločicu kao da pokazuje svoj učinak, a onda samo nemoćno zatrepta. „Doduše, sad to i nije važno“, nastavio sam, „jer grad ne može biti odbranjen.“

„Ne može biti odbranjen!“, ražesti se Kajldid. „Ne može biti odbranjen! Mora da bude odbranjen! Ne možemo tek tako predati grad!“

„Ako Saksoni dođu“, rekoh surovo, „nećete imati izbora.“

„Ali moramo ga braniti, gospodaru“, zapeo je Kajldid.

„Čime?“

„Tvoji ljudi neka ga brane, gospodaru“, rekao je, pokazujući moje kopljanike koji su se sklonili od kiše na visokom nadsvodenom stepeništu hrama.

„U najboljem slučaju“, kazao sam, možemo poseti četvrt milje zida, ili onog što je ostalo od njega. Ko će braniti ostatak?“

„Pozivari, naravno.“ Kajldid mahnu pločicom ka skupu ofucanih ljudi koji su čekali kraj kupatila. Malo njih je imalo oružje, oklop tek nekolicina.

„Jesi li ikad video napad Sasa?“, upitah Kajldida. „Najpre šalju velike borbene pse, a oni dolaze iza njih sa sekirama dugim tri stope i kopljima od osam stopa. Obično se napiju i podivljaju, i ne žele ništa osim žena i zlata iz grada. Šta misliš, koliko bi se tvoji pozivari održali?“

Kajldid zatrepta. „Ne možemo samo dići ruke“, reče mlako.

„Da li tvoji pozivari imaju neko pravo oružje?“, pitao sam, pokazujući na zlovoljne ljudе što su čekali na kiši. Dvojica ili trojica od njih šezdeset imali su kopija, video sam jedan rimski mač, a ostali su uglavnom nosili sekire i budake; neki čak nisu posedovali ni tako prosto oružje, već su držali u vatri otvrdle šiljate kočeve.

„Pretražujemo grad, gospodaru“, reče Kajldid. „Mora da ima kopalja.“

„S kopljima ili bez“, nisam ga štedeo, „ako se budete borili, mrtvi ste.“

Kajldid zinu. „Šta onda da radimo?“, upita najzad.

„Idite u Glevum“, posavetovao sam ga.

„Ali grad!“ Prebledeo je. „Ima trgovina, zlatara, crkava, riznica.“ Glas mu je bivao sve slabiji dok je sagledavao strahotu gubitka grada, ali je pad, dođu li Saksoni, bio neizbežan. Akva Sulis nije bio vojni grad s posadom, samo lepo mesto smešteno u kotlu bregova. Kajldid je treptao na kiši. „Glevum“, reče tmurno. „Ti ćeš nas otpratiti тамо, gospodaru?“

Odmahnuo sam glavom. „Ja idem u Korinijum“, rekoh, „ali vi podite u Glevum.“ Bio sam na iskušenju da pošaljem Argantu, Ginevru, Keinvin i ljudi iz sela s njim, ali nisam verovao da je Kajldid u stanju da ih štiti. Bolje je, reših, da žene i decu povedem na sever sa sobom, pa da ih onda s malom pratnjom iz Korinijuma pošaljem u Glevum.

Ali bar mi je Arganta skinuta s vrata, jer dok sam ja surovo gazio sve Kajldidove nade da ćemo zaposesti grad, odred oklopljenih konjanika dotutnja u krug svetilišta. Behu to Arturovi ljudi, pod njegovim znamenom medveda, i vodio ih je Balin koji je na pasja kola psovao metež begunaca. Kao da mu je lagnulo kad me vide, pa se zapanji kad je prepoznao Ginevru. „Da nisi poveo pogrešnu princezu, Derfele?“, upita me kad je skliznuo s umornog konja.

„Arganta je u hramu“, kazao sam, cimnuvši glavom ka velikom zdanju u koje se Arganta sklonila od kiše. Nije progovorila sa mnom čitavog dana.

„Vodim je Arturu“, reče Balin. On je bio neotesan, bradat čovek s medvedom istetoviranim na čelu i iskrzanim belim ožiljkom na levom obrazu. Tražio sam da mi prenese vesti i ispričao mi je ono malo što je znao, a ništa od toga nije valjalo. „Kopilad dolaze uz Temzu“, rekao je, „računamo da su na samo tri dana hoda od Korinijuma, a još nema ni znaka od Kaneglasa ili Oengusa. Haos, Derfele, eto to je, haos.“ Iznenada se stresao. „Šta to smrdi ovde?“

„Odvodi vraćaju đubre“, rekoh.

„I to u celoj Dumnoniji“, reče on mrko. „Moram da žurim“, nastavio je, „Artur hoće svoju nevestu u Korinijumu prekjue.“

„Imaš li naređenja za mene?“, doviknuh mu dok je išao ka stepeništu hrama.

„Dovuci se u Korinijum! I požuri! I pošalji koliko god hrane možeš!“ Uzviknuo je tu poslednju zapovest i nestao kroz velika bronzana vrata hrama. Poveo je šest konja u povodu, dovoljno da pojašu Arganta, njene sluškinje i druid Fergal, što je značilo da dvanaest Crnoštih iz

Argantine pratnje ostaju sa mnom. Osetio sam da im je jednakako kao meni dragو što su se otresli svoje princeze.

Balin je odjahao na sever kasno posle podne. Želeo sam da se i sam nađem na putu, ali deca su bila iznurena, kiša uporna, i Keinvin me je ubedila da ćemo brže stići ako se te noći odmorimo pod krovovima Akva Sulisa, pa nastavimo sveži narednog jutra. Postavio sam stražare kod kupatila, i pustio žene i decu da odu do velikog bazena vruće vode iz kog se dizala para. Ajsu sam s dvadeset ljudi poslao da po gradu traže oružje za pozivare. Onda sam poslao po Kajldida i pitao ga koliko je hrane preostalo u gradu. „Skoro ništa, gospodaru!“, tvrdio je, objašnjavajući kako je put severa već poslao šesnaest kola sa žitom, suvim mesom i usoljenom ribom.

„Pretresao si kuće?“, pitao sam. „I crkve?“

„Samo gradske žitnice, gospodaru.“

„Onda hajde da potražimo kako valja“, predložio sam, i do sutona smo napunili sedmoro kola dragocenim namirnicama. Poslao sam kola na sever iste te večeri, premda je bilo kasno. Volovske zaprege su spore i bilo je bolje da krenu pre mraka nego da čekaju svanuće.

Ajsa me je čekao kod hrama. Pretražujući grad, našao je sedam starih mačeva i tuce kopalja za veprove, dok su Kajldidovi ljudi predali još petnaest kopalja, od toga osam polomljeno. Ali Ajsa je imao i novosti. „Priča se da ima oružja skrivenog u hramu, gospodaru“, rekao mi je.

„Ko priča?“

Ajsa pokaza mladog bradatog čoveka u krvavoj mesarskoj kecelji. „On misli da je hrpa kopalja sakrivena u svetilištu posle pobune, ali sveštenik poriče.“

„Gde je sveštenik?“

„Unutra, gospodaru. Kad sam ga ispitivao, rekao mi je da se gubim napolje.“

Potrčao sam uz stepenice i kroz velika vrata. Ovo je nekad bilo svetilište Minerve i Sulis - prva je rimska, druga britska boginja - ali paganska božanstva su svrgnuta i hrišćanski bog ustoličen. Kad sam poslednji put obišao hram, u njemu je bio veliki bronzani kip Minerve osvetljen treperavim uljanim svetiljkama, ali statua je uništena u hrišćanskoj buni i sad je samo šuplja glava boginje preostala, i ona nataknuta na motku, kao trofej kraj hrišćanskog oltara.

Sveštenik me presrete. „Ovo je kuća božja!“, zagrmeo je. On je veličao božanske tajne kraj oltara, okružen ženama koje su jecale, ali je prekinuo ceremoniju da se suoči sa mnom. Bio je

to mlad čovek, vrlo strastven, jedan od onih popova koji su podstakli onu nesreću u Dumnoniji i koje je Artur potom ostavio u životu, kako se u gorčinu neuspele pobune ne bi izlilo još zuči. Bilo kako bilo, ovaj pop nije izgubio ništa od svog buntovničkog žara. „Kuća božija!“, razdrao se opet, „a ti se u njoj razmećeš mačem i kopljem! Da li bi uneo oružje u dvor svog gospodara? Zašto ga onda unosiš u kuću moga Gospoda?“

„Za nedelju dana“, rekoh, „ovo će biti Torov hram i žrtvovaće vašu decu tu gde sad stojite. Imala li ovde kopalja?“

„Nijedno!“, rekao je prkosno. Žene su vrištale i razmicale se dok sam se peo stepeništem do oltara. Sveštenik pruži krst ka meni. „U ime boga“, reče, „i u njime njegovog svetog sina, i u ime svetog duha. Ne!“ Poslednji krik došao je pošto sam isukao Hajvelban i njime mu izbio krst iz ruke. Drvo zaklepeta po mramornom bodu kad sam mu poturio mač pod grlo, u umršenu bradu. „Srušiću ovo mesto, kamen po kamen, da bih našao koplja“, rekoh, „a tvoju bednu trupinu ču zatrpati kršem. Sad, gde su?“

Njegov prkos se srozao. Koplja, uskladištena u nadi da će se povesti novi rat za hrišćanina na tronu Dumnonije, behu skrivena u kripti ispod oltara. Ulaz u kriptu bio je sakriven, jer su u njoj nekad čuvane dragocenosti koje je narod donosio tražeći pomoć od Sulis, ali nam je isprepadani pop pokazao kako da dignemo mramornu ploču i otkrio nam jamu punu zlata i oružja. Nismo dirali zlato, ali smo koplja odneli Kajldidovim pozivarima. Sumnjao sam da će tih šezdeset ljudi išta valjati u boju, ali čovek naoružan kopljem bar podseća na ratnika i, izdaleka, mogao bi nagnati Sase da promisle pre napada. Rekao sam pozivarima da budu spremni za pokret u zoru i da ponesu svu hranu do koje mogu da dođu.

Tu noć smo proveli u hramu. Očistio sam oltar od hrišćanskih trica i postavio Minervinu glavu između dve uljane svetiljke, da nas čuva preko noći. Kiša je probijala kroz krov i pravila lokvice na mramoru, ali je u sitne sate prestala i zora je donela vedro nebo i svež prohladan vetar s istoka.

Napustili smo grad pre no što je sunce odskočilo. Samo je četrdeset gradskih pozivara krenulo s nama jer su se ostali obnoć izgubili, ali bilo je bolje imati četrdeset voljnih ljudi nego šezdeset nepouzdanih saveznika. Na putu sad nije bilo begunaca, jer sam pustio glas da spas ne leži u Korinijumu već u Glevumu, pa je sad zapadni drum bio krcat marvom i narodom. Nas je put vodio na istok ka izlazećem suncu, duž Puta kostiju koji se ovde pružao pravo poput koplja, između rimskih grobnica. Ginevra je prevodila napise, čudeći se što su ovde pokopani ljudi rođeni u Grčkoj, Egiptu ili samom Rimu. To behu veterani legija koji su uzeli britske žene i naselili se kraj lekovitih vrela Akva Sulisa, i njihove lišajevima obrasle nadgrobne ploče često su odavale hvalu Minervi ili Sulis što su im podarile duboku starost. Posle jednog časa ostavili smo grobnice za sobom, a dolina je bila sve uža kako su se strma brda severno od druma spuštala bliže livadama kraj reke; uskoro će, znao sam, put naglo skrenuti na sever i popeti se u brda koja leže između Akva Sulisa i Korinijuma.

I onda, baš kad smo dosegli uzani deo doline, gonići volova vratise se trčeći. Oni su napustili Akva Sulis prethodne večeri, ali njihova spora kola nisu stigla dalje od skretanja na sever, i sada, u svetuće, napustili su sedam tovara dragocene hrane. „Sasi!“, povika jedan čovek dok je trčao ka nama. „Eto Sasa!“

„Budala“, promrmljah, pa doviknuh Ajsi da zaustavi čoveka. Dopustio sam Ginevri da jaše moju kobilu, ali sad ona skliznu sa sedla, a ja se trapavo ispentrah na leđa životinje i poterah je napred.

Put je skretao ka severu na oko pola milje pred nama. Volovi i kola ostavljeni su baš na samoj okuci i ja se provukoh pored njih i zagledah se uz strminu. Na tren nisam video ništa, onda se grupa jahača pojavi kraj nekog drveća na prevoju. Bili su pola milje daleko, ocrtni naspram sve svetlijeg neba; nisam mogao da im razaznam oznake na štitovima, ali sam pretpostavljao da su pre u pitanju Briti nego Saksoni, jer naši dušmani nisu imali mnogo konjanika.

Poterah kobilu uz kosinu. Niko se od jahača i ne pomače. Samo su me posmatrali, ali onda se, meni zdesna, još ljudi pojavi na prevoju brega. To behu pešaci i nad njima sam video barjak koji mi reče najgore.

Barjak je činila lobanja s koje su visili nekakvi dronjci, i ja se setih Serdikove vučje lobanje ukrašene razderanom ljudskom kožom. Ti ljudi bejahu Sasi koji su nam preprečili put. Nije bilo mnogo kopljanika na vidiku, možda tuce konjanika i pedeset, šezdeset pešaka, ali imali su viši položaj od nas i nisam mogao znati koliko njih se još ne vidi od prevoja. Zaustavio sam kobilu i zagledao se u kopljanike, ovog puta spazivši odsjaj sunca na širokim glavama sekira koje su neki od njih nosili. To su morali biti Saksoni. Ali otkud su se stvorili tu? Balin mi je rekao da i Serdik i Aela idu uz Temzu, pa je izgledalo verovatno da su ovi ljudi došli na jug iz prostrane rečne doline, ali mogli su biti i Serdikovi ratnici pod zapovedništvom Lanselota. Nije ni bilo zaista važno ko su; na pameti mi je bilo samo da nam je put zatvoren. I još se dušmana pojavilo, njihova se koplja načičkaše na obzoru svom dužinom prevoja.

Okrenuo sam kobilu i video Ajsu gde dolazi sa mojim najiskusnijim ratnicima i prolazi kola na okuci. „Saksoni!“, doviknuh mu. „Sastavi živi zid ovde!“

Ajsa pogleda udaljene kopljanike. „Ovde ćemo se boriti s njima, gospodaru?“, pitao je.

„Ne.“ Ne bih se usudio da prihvativm borbu na tako lošem položaju. Morali bismo da napadamo uzbrdo, i neprestano bismo brinuli za naše porodice u pozadini.

„Da krenemo putem za Glevum?“, predloži Ajsa.

Odmahnuo sam glavom. Put za Glevum bio je pun izbeglica i da sam ja sakonski vođa, ništa mi ne bi bilo milje nego da gonim brojno slabije neprijatelje tim drumom. Ne bismo mogli da idemo brže od njih, jer bi nas ometali begunci, a njima bi bilo jednostavno da proseku put kroz te isprepadane ljude i donesu nam smrt. Bilo je moguće, čak verovatno, da Saksoni uopšte i ne krenu za nama, jer bi se našli na iskušenju da opljačkaju grad, ali bilo je to kockanje sa sudbinom koje nisam smeо da prihvativm. Bacio sam pogled uz dugu strminu i video da dušmani i dalje pristižu na suncem obasjani prevoj. Bilo je nemoguće izbrojati ih, ali nije to bio mali odred. Moji ljudi su se postrojavali u živi zid, ali znao sam da se ovde ne можемо boriti. Saksoni su imali više ljudi i položaj na brdu. Bitka na ovom mestu značila je smrt.

Okrenuo sam se u sedlu. Pola milje dalje, malo na sever od Puta kostiju, bila je tvrđava starog naroda. Njene drevne zemljane zidine - sad poprilično odronjene - činile su vrh strmog brega. Pokazao sam na travom obrasle bedeme. „Idemo tamo“, rekoh.

„Tamo, gospodaru?“ Ajsa je bio pomenet.

„Ako pokušamo da im umaknemo“, objasnio sam, „poći će za nama. Naša deca ne mogu ići brzo i kopilad će nas na kraju stići. Bićemo primorano da napravimo živi zid, porodice stavimo u središte, i poslednji od nas će, dok budu umirali, čuti prve žene kako vrište. Bolje da odemo tamo gde će oklevati da udare. Na kraju će morati da se odluče. Ili će nas ostaviti s mirom i otići na sever, a mi ćemo ih tada slediti, ili će se boriti, a ako smo na vrhu brda imamo

nekih izgleda za pobedu. Izgledi su nam tim bolji”, dodao sam, „jer će Kilhuk proći ovim putem. Za dan ili dva možda ćemo čak bili brojniji od njih.“

„To znači da ćemo napustiti Artura?“, upita Ajsa, zaprepašćen samom pomišlju.

„Držaćemo saksonski odred podalje od Korinijuma“, rekao sam. Ali nisam bio srećan zbog svoje odluke, jer je Ajsa bio u pravu. Napuštao sam Artura, ali nisam se usudio da izlažem opasnosti život Keinvin i živote naših kćeri. Sva ona brižljiva taktika koju je Artur osmislio bila je uništена. Kilhuk je bio odsečen negde na jugu, ja zarobljen u Akva Sulisu, dok su Kaneglas i Oengus Mekajrem još bili mnogo milja daleko.

Odjahao sam natrag da nađem svoj oklop i oružje. Nisam imao kad da navlačim grudni oklop, samo sam navukao kalpak s vučjim repom, odabrao najteže koplje i uezio štit. Kobilu sam vratio Ginevri i rekao joj da povede ljudе na breg, onda naredio pozivarima i mojim mlađim kopljanicima da okrenu sedam kola s hranom i oteraju ih u tvrđavu. „Nije me briga kako ćete“, rekoh im, „ali neću da ta hrana ode neprijatelju. Vucite kola sami ako morate!“ Možda sam ja bio taj koji je ostavio Argentina kola za sobom, ali u ratu tovar hrane je mnogo vredniji od tovara zlata, i bio sam rešen da sačuvam te namirnice van domašaja dušmana. Bio sam spreman da zapalim kola i njihov tovar ne budem li mogao drugačije, ali u tom času pokušavao sam da spasem hranu.

Vratio sam se Ajsi i zauzeo svoje mesto u sredini živog zida. Neprijateljski redovi su se zbijali i očekivao sam da kao ludi pojure naniže svakog trena. Bili su nadmoćniji, ali ipak nisu kretali i sa svakim trenutkom njihove neodlučnosti naše porodice i kola sa hranom behu bliže vrhu brega. Neprekidno sam se osvrtao, posmatrajući kako kola napreduju, i kad su bili na pola puta uz strminu naredih svojim kopljanicima da se povlače.

To odstupanje navelo je Saksone da krenu napred. Zaurlali su izazov i brzo pošli nizbrdo, ali zakasnili su s napadom. Moji ljudi su se povukli duž puta, prešli plitak gaz na potoku koji je s brda obrušavao ka reci, i sad smo mi imali viši položaj jer smo odstupali uzbrdo, ka utvrdi na vrhu strme padine. Moji ljudi držali su vrstu poravnatu, štitove preklopljene i duga koplja neprekidno naperena, i taj dokaz njihove uvežbanosti zadržao je Sase na pedesetak koraka od nas. Zadovoljili su se time da izvikuju izazove i uvrede, dok je jedan od njihovih golih vračeva, kose učvršćene u šiljke kravljom balegom, plesao pred njima i prokljinjao nas. Nazivao nas je svinjama, kukavicama i jarčevima. On je nas kleo, a ja sam njih brojao. Imali su stotinu i sedamdeset ljudi u živom zidu, a bilo ih je još koji nisu pristigli s brda. Dok sam ja brojao njih, saksonske vođe zaustavile su konje iza živog zida i stali da prebrojavaju moje ratnike. Sad sam jasno video njihov barjak, i to jeste bila Serdikova vučja glava sa odranom ljudskom kožom, ali samog Serdika nije bilo. Mora da je jedan od njegovih odreda od Temze krenuo na jug. Odred je bio daleko brojniji od mog, ali vođe su bile previše mudre da naredi napad. Znali su da nas mogu potući, ali znali su da će sedamdeset iskusnih ratnika svoje glave prodati po užasnoj ceni. Njima je bilo dovoljno što su nas oterali s puta.

Mi smo se lagano povlačili uzbrdo. Saksoni su nas posmatrali, ali samo nas je njihov враћ sledio i posle nekog vremena i on je izgubio zanimanje za nas. Pljunuo je i okrenuo nam leđa. Silno smo se izrugivali strašljivosti naših dušmana, ali, istini za volju, osetio sam veliko olakšanje što nisu napali.

Čitav čas nam je bio potreban da prevučemo sedmora kola hrane preko prastarog zemljanog bedema na blago zaobljen vrh brda. Prošetao sam po zaravni i shvatio da je to prosto čudesan odbrambeni položaj. Zaravan na vrhu bila je u obliku trougla, i sa svake od tri ivice zemljište se spušтало okomito, tako da bi napadači bili prinuđeni da se s mukom

pentraju pravo na oštice naših kopalja. Nadao sam se da će strmina odvratiti sakonski odred od napada, da će za dan ili dva neprijatelji otići i da čemo mi biti slobodni da nastavimo na sever put Korinijuma. Stići čemo kasno, Artur će biti besan na mene, ali za sada sam ovaj deo Dumnonije održavao slobodnim. Bilo nas je više od dvesta kopljaničkih na broju, štitili smo gomilu žena i dece, sedmora kola i dve princeze, a naše pribižište je bio visoki travnati breg nad rečnom dolinom. Prišao sam jednom od pozivara i pitao ga za ime brega.

„Nosi ime po gradu, gospodaru“, rekao je, očigledno zapanjen što me uopšte zanima naziv ovog brda.

„Akva Sulis?“, upitah.

„Ne, gospodaru! Staro ime! Ime pre dolaska Rimljana.“

„Badon“, rekoh.

„A ovo je Minid Badon, gospodaru“, potvrdio je.

Planina Badon. Vremenom će pesnici učiniti da to ime ozvanja celom Britanijom. Biće opevano u hiljadu dvorova i zažariće krv u žilama još nerođene dece, ali u tom trenutku mi ništa nije značilo. Bio je to samo jedan zgodan breg, utvrda travom obraslih bedema i mesto gde sam, preko volje, pobo moja dva barjaka. Jedan sa zvezdom posvećenom Keinvin, a drugi, onaj koji smo našli i spasli iz Argantinih kola, razmetao se Arturovim medvedom.

I tako, obasjani jutarnjim suncem, dok ih je zanosio vetr koji je oterao kišu, medved i zvezda prkosili su Saksonima.

Na Minid Badonu.

III

Saksoni su bili oprezni. Nisu napali čim su nas opazili i, sad kad smo bili bezbedni na vrhu Minid Badona, zadovoljili su se time da sede u podnožju s južne strane i samo paze na nas. Posle podneva velika četa njihovih kopljaniča ode do Akva Sulisa; grad mora da su zatekli gotovo pust. Očekivao sam da vidim plamen i dim zapaljenih krovova, ali vatri ne beše i u predveče se kopljaniči vratili natovareni plenom. Senke sutona zamračiše dolinu reke i dok smo mi na Minid Badonu mirovali na poslednjim trzajima dnevne svetlosti, logorske vatre naših dušmana prošaraše mrak pod nama.

Još vatri planu na brežuljcima severno od nas. Minid Badon dizao se kao izdvojeno ostrvo u odnosu na ta brda, odvojen od njih dubokim travnatim sedlom. Palo mi je na um da bismo mogli pregaziti tu udolinu po noći, ispeti se na prevoj narednog brega i preko planina nastaviti za Korinijum; tako sam, pre sumraka, poslao Ajsu i dvadeset ratnika da izvide taj pravac, ali su se vratili s vestima da saksonski izviđači na konjima drže ceo prevoj iza sedla. Ipak sam bio na iskušenju da pokušam bekstvo na sever, ali znao sam da će nas saksonski jahači videti i da će do zore imati čitav njihov odred za petama. Vagao sam mogućnosti do duboko u noć, pa izabrao manje od dva zla: ostajemo na Minid Badonu.

Saksonima mora da smo izgledali kao opasna vojska. Sad sam predvodio dve stotine i šezdeset osam ljudi, a neprijatelj nije mogao da zna da je valjanih kopljaniča manje od stotinu. Imao sam još onih četrdeset gradskih pozivara; zatim trideset i šest prekaljenih boraca koji su čuvali Kaer Kadarn i palatu u Durnovariji, ali je većina od ta tri tuceta ljudi bila stara i spora; na kraju, stotinu i deset kopljonoša behu momci koji nikad nisu prolili krv. Mojih sedamdeset iskusnih vojnika i dvanaest Argantinih Crnoštitih bili su među najboljim ratnicima u Britaniji, i mada nisam sumnjaо da će trideset i šest veterana biti korisno u boju, kao i da bi mladići mogli da budu opasni za dušmane, ipak je to bila žalosno mala sila koja je morala da štiti sto četrnaest žena i sedamdeset devetoro dece. Ali bar je hrane i vode bilo u izobilju, jer smo imali sedam spasenih kola, a na padinama Minid Badona izvirala su tri vrela.

Tog prvog dana smo brojali neprijatelje sve dok se nije smračilo. Bilo je oko tri stotine i šezdeset Saksona u dolini i bar još osamdeset njih na uzvišicama ka severu. Sasvim dovoljno da nas drži u klopcu na Minid Badonu, ali verovatno premalo da bi nas napali. Zaravan na vrhu imala je tri jednake ivice, duge oko trista koraka i bez drveća; taj prostor beše preveliki da ga moji malobrojni ratnici pokriju i brane. Ali svaki napad mogli bismo da vidimo izdaleka, što mi je davalo vremena da kopljaničke prenestim pred dušmansku navalu. Računao sam da bismo se održali čak i ako kidišu sa svih strana, jer bi Sasi morali da se veru uz užasno strmu kosinu, a moji ljudi bi ih dočekali odmorni. Ali znao sam da bismo, u slučaju da broj neprijatelja naraste, svakako bili nadvladani. Molio sam se da ovi Saksoni nisu ništa više od jake pljačkaške družine i da će se, kad pokupe svu hranu do koje mogu doći u Akva Sulisu i rečnoj dolini, vratiti na sever Aeli i Serdiku.

U osvit narednog dana, Saksoni su još bili u udolini. Dim njihovih vatri mešao se s maglom koja je polegla nad rekom. Kako se magla razilazila, mogli smo videti da obaraju drveće i

grade kolibe; poražavajući dokaz namere da ostanu. Moji ljudi su bili u poslu na padinama brega, podsecajući niske žbunove gloga i brezove mladice koje bi mogle da pruže zaklon napadačima. Dovlačili su žbunje i omalena stabla do vrha i od njih pravili proste grudobrane na bedemima starog naroda. Pedeset ljudi sam poslao na vrh brda sa severne strane sedla, gde su nasekli drva za vatru i dovukli ga na breg u kolima iz kojih smo istovarili hranu. Vratili su se sa dovoljno drveta da načinimo dugu krovinjaru mada je ona, za razliku od saksonskih koliba prekrivenih rogozom ili busenjem, bila tek klimava građevina od neotesanog drveta postavljena između četvoro kola, s grubim krovom od nabacanog granja. Ipak, bila je dovoljno prostrana da primi sve žene i decu.

Još prve noći poslao sam dva kopljaničara na sever. Obojica behu prepredene hulje odabранe među mladićima koji nisu iskusili borbu; naredio sam im da daju sve od sebe kako bi stigli do Korinijuma i rekli Arturu u kakvoj smo se neprilici našli. Nisam bio uveren da nam on može pomoći, ali će bar znati šta se dešava. Celog sledećeg dana sam strahovao da ću opet videti ovu dvojicu, kako ih zarobljene vuku saksonski konjanici, ali oni su nestali. Obojica su, kako sam kasnije saznao, živi i zdravi stigli do Korinijuma.

Saksoni su gradili svoja skloništa, a mi smo gomilali trnje i žbunove na naš niski bedem. Niko od neprijatelja se nije približio, a mi nismo silazili da ih izazivamo. Podelio sam vrh na odeljke i svaki dodelio po jednoj grupi kopljaničara. Sedamdeset iskusnih ratnika, najbolji borci moje male vojske, čuvali su ugao bedema okrenut jugu, prema dušmanima. Mladiće sam podelio u dve čete postavivši ih s obe strane oprobanih ratnika, dok sam odbranu severne strmeni poverio dvanaestorici Crnoštitih, i priključio im pozivare i stražare iz Kaer Kadarna i Durnovarije. Vođa Crnoštitih bio je neki divljak, sav u ožiljcima, po imenu Najel, veteran stotine pljačkaških pohoda u doba žetve, prstiju načičkanih ratničkim prstenjem. Najel je načinio sopstveni barjak na severnom bedemu. Bila je to samo okresana brezova mladica pobodena u zemlju, s krpom otkinutom od crnog ogrtača koja se vijorila s njenog vrha, ali beše nekog divljeg i umirujućeg prkosa u toj dronjavoj irskoj zastavi.

Još sam se nadao bekstvu. Saksoni jesu dizali kolibe u dolini reke, ali me je visoki krajolik na severu neprekidno mamio; posle podne drugog dana pojaha sam konja i prešao planinsko sedlo ispod Najelovog barjaka i naviše do susednog vrha. Veliko pusto vresište pružalo se pod uskomešanim oblacima. Eharn, iskusni ratnik kog sam stavio na čelo grupe momaka poslatih da seku drva na uzvišici, prišao je mojoj kobili. Video je da zurim u pustopoljinu i pogodio šta mi je na pameti. Pljunuo je. „Kopilad su tamo, ne boj se”, reče.

„Siguran si?”

„Dolaze i odlaze, gospodaru. Uvek na konjima.” U desnici je držao sekiru i njome pokazivao na zapad, gde se dolina pružala ka severozapadu pored vresišta. Mala udolica beše gusto pošumljena, a mi smo mogli da vidimo samo olistale krošnje. „Postoji put kroz tu šumu”, kaza Eharn, „i na njemu oni vrebaju.”

„Taj put mora da vodi do Glevuma”, rekoh.

„Vodi prvo do Sasa, gospodaru”, odvrati Eharn. „Kopilad su tamo, kažem ti. Čuo sam njihove sekire.”

Sto je značilo, pretpostavih, da je staza kroz dolinu preprečena oborenim stablima. I dalje sam bio na iskušenju. Ako uništimo hranu i ostavimo sve što bi nas usporavalo, možda bismo mogli da se probijemo kroz saksonski obrub i stignemo do Arturove vojske. Celog dana savest me je podbadala kao ostruga, jer mi je dužnost bila da se nađem uz Artura i što sam duže bio nasukan na Minid Badonu, njegov je poduhvat bio sve teži. Pitao sam se možemo li preći

vresište po mraku. Mesec je bio mlad, dovoljan da nam osvetli put, i ako bismo se kretali brzo svakako bismo mogli da izmaknemo glavnom saksonskom odredu. Mogla bi nas napasti šaka konjanika, ali s njima bi moji kopljanići izašli na kraj. Ali šta je ležalo iza vresišta? Brdska zemlja, zasigurno, i nesumnjivo ispresecana rekama naraslim od nedavnih kiša. Bio mi je potreban put, bili su mi potrebni gazovi i mostovi, bila mi je nužna brzina inače bi deca zaostala, kopljanići bi usporili da ih zaštite i najednom bi Sasi kidisali kao vuci na stado ovaca. Verovao sam da možemo pobeći s Minid Badona, ali nisam video način da pređemo milje i milje između nas i Korinijuma, a da ne postanemo plen dušmanskih sečiva.

Mogućnost odlučivanja mi je oduzeta u smiraj dana. Još sam razmišljaо kako da šmugnemo na sever i nadao se da ćemo, ostavimo li vatre da plamsaju jako, navesti neprijatelje da pomisle kako smo i dalje na vrhu Minid Badona, ali dok se taj drugi dan opsade pretapao u veče, još Saksona je došlo. Stigli su sa severoistoka, od Korinijuma, i stotinak njih je zauzelo pustopoljinu kojom sam hteo da pobegnem, pa su onda pošli južno i oterali moje drvoreče preko planinskog sedla natrag na Minid Badon. Sad smo zaista bili u klopcu.

Te noći sam sedeо s Keinvim kraj vatre. „Ovo me podsećа“, rekoh, „na onu noć na Ajnis Monu.“

„I ja sam mislila na to“, kaza ona.

To je bila noć kad smo otkrili Kazan od Klidno Eidina, i bili smo zbijeni u kamenjaru s Diurnahovom vojskom svuda oko nas. Niko od nas nije očekivao da će preživeti, ali onda se Merlin digao iz mrtvih i stao da me podbada. „Opkoljeni smo, je li?“, pitao je. „Brojno nadjačani, je l' tako?“ Složio sam se s obe pretpostavke i Merlin se nasmešio. „I ti nazivaš sebe gospodarom ratnika!“

„Uvukao si nas u nevolju“, reče Keinvim oponašajući Merlina, i osmehnu se tom sećanju, pa uzdahnu. „Da mi nismo s tobom“, upita, pokazujući žene i decu oko vatri, „šta bi učinio?“

„Pošao bih na sever. Borio bih se tamo“, glavom pokazah saksonske vatre koje su gorele na uzvišici iza sedla, „pa bih nastavio na sever.“ Zaista nisam bio siguran da bih postupio baš tako, jer takav proboj znači napuštanje svih ranjenika iz borbe za vrh susednog brda, ali bi oni koji preteknu, neopterećeni ženama i decom, sigurno uspeli da izmaknu saksonskoj poteri.

„A recimo“, tiho reče Keinvim, „da tražiš od Saksona da propuste žene i decu?“

„Pristali bi“, kazao sam, „i čim biste se našli van dohvata naših kopalja, ugrabili bi vas, žene silovali i ubili, a decu oterali u roblje.“

„Onda to i nije baš dobra zamisao, je li?“, pitala je nežno.

„Ne, nije baš.“

Naslonila je glavu na moje rame, trudeći se da ne uznemiri Seren koja je spavala s glavom u majčinom krilu. „Pa, koliko možemo da izdržimo?“, upita Keinvim.

„Mogao bih da umrem od starosti na Minid Badonu“, rekoh, „sve dok ne pošalju više od četiri stotine ljudi u napad.“

„A hoće li?“

„Ne verujem“, slagao sam i Keinvim je znala da lažem. Naravno da će poslati više od četrsto ratnika. U ratu, to sam naučio, neprijatelj uvek čini ono čega se najviše plaši, a ovi neprijatelji su svakako nameravali da pošalju svakog kopljaniča kog imaju.

Keinvim je ležala u tišini neko vreme. Lavež pasa iz udaljenih saksonskih bivaka jasno je dopirao kroz mirnu noć. Naši psi im odgovoriše i mala Seren se promeškolji u snu. Keinvim

je milovala kosu svoje kćeri. „Ako je Artur u Korinijumu“, pitala je tiho, „zašto Saksoni dolaze ovde?“

„Ne znam.“

„Misliš da će konačno otići na sever da se priključe glavnini vojske?“

Pomišljao sam na to, ali dolazak drugog odreda Sasa naveo me je na sumnju. Sad mi se sve više činilo da se suočavamo s velikim odredom neprijatelja koji pokušava da obide Korinijum s juga, savije duboko u brda i onda se nenadano pojavi kod Glevuma, preteći Arturovoj pozadini. Nisam video drugi razlog da se toliko Saksona nađe u dolini Akva Sulisa, ali to nije objašnjavalo zašto nisu nastavili put. Umesto toga gradili su skrovišta, što je ukazivalo na njihovu nameru da nas drže pod opsadom. U tom slučaju, pomislih, možda Arturu i činimo uslugu svojim ostankom ovde. Držali smo veliki broj dušmana podalje od Korinijuma mada, ako je naša procena neprijateljske sile bila dobra, Saksoni su imali više nego dovoljno ljudi da pregaze i Artura i nas.

Keinvini i ja smo začutali. Dvanaest Crnoštitih počeše da pevaju, i kad njihovi glasovi utihnuše, moji ljudi uzvratiše Bojnom pesmom Iltida. Bard Pirlig pratio je pevače na harfi. On je bio pronašao kožni prsnik i naoružao se štitom i kopljem, ali je ratna spremna delovala čudno na njegovom mršavom telu. Nadao sam se da nikad neće morati da se mane harfe i udari kopljem, jer ako do toga dođe, više neće biti nikakve nade. Zamišljao sam Saksone kako naviru na vrh brda, podvriskujući od oduševljenja što im je u ruke palo toliko žena i dece, onda odagnah tu jezivu sliku iz misli. Morali smo da preživimo, morali smo da držimo naše bedeme, morali smo da pobedimo.

Narednog jutra, pod sivim oblacima kroz koje je prohladni vетar na mahove donosio kišu s istoka, navukao sam svoju ratnu spremu. Bila je teška i namerno je nisam nosio sve do sada, ali pošto je Sasima stiglo pojačanje, shvatio sam da ćemo morati da se borimo; da bih ulio veru u srca svojih ljudi, izabrao sam najbolji oklop. Najpre sam, preko lanene košulje i vunenih čakšira, obukao kožnu tuniku koja mi je sezala do kolena. Koža je bila dovoljno debela da zaustavi udarac mačem, mada bi je koplje lako probilo. Preko tunike sam navukao dragocenu rimsку verižnjaču, koju su robovi uglačali tako da su male karike blistale. Verižnjača je na rukavima, skutovima i oko vrata bila prošarana zlatnim alkama. Bio je to skup oklop, jedan od najvrednijih u Britaniji, i iskovan dovoljno dobro da zaustavi sve osim najdivljačnijih udaraca kopljem. Čizme su mi dopirale do kolena, ojačane bronzanim pločama koje su me štitile od sečiva što udaraju nisko, ispod štitova u životu zidu; rukavice optočene gvožđem pokrivale su mi celu podlakticu. Kalpak je krasio srebrni zmaj koji se propinjavao do zlatnog šiljka na glavi, za koji je bio pričvršćen vučji rep. Šlem mi je pokrivaо i uši, a sa potiljka mi je na vrat padala mreža od sitnih gvozdenih karika. Posrebrene obrazine sklapale su se preko lica tako da protivnik pred sobom nije video čoveka, već u gvožđe oklopljenog ubicu s dve crne senke umesto očiju. Beše to raskošan oklop velikog vojskovođe, načinjen tako da utera strah u kosti dušmana. Prtegao sam pojас s Hajvelbanom oko verižnjače, vezao ogrtač oko vrata i podigao najveće bojno koplje. Onda sam, spreman za boj, sa štitom zabačenim na leđa, hodao u krug po bedemima Minid Badona, da me svi moji ljudi i svi neprijatelji vide i da znaju da gospodar ratnika iščekuje bitku. Obilazak sam završio na južnom kraku naše odbrane i tamo, izdižući se visoko nad dušmanima, zadigao skute od gvožđa i kože da se ispišam niz brdo ka Sasima.

Nisam znao da je Ginevra u blizini i shvatio sam to tek kad se nasmejala; obuzeo me je stid i to je poprilično naškodilo mom razmetanju. Odmah nula je rukom kad sam se izvinio. „Odlično izgledaš, Derfele“, kazala je.

Raskrilio sam obrazine kalpaka. „Nadao sam se, gospo“, rekoh, „da nikad više neću navući ovu spremu.“

„Zvučiš baš kao Artur“, rekla je s podsmehom, pa me obišla diveći se trakama tučenog srebra koje su činile Keinvininu zvezdu na mome štitu. „Nikad nisam razumela“, reče kad je opet stala lice u lice sa mnom, „zašto se oblačiš kao svinjar veći deo vremena, a izgledaš tako divno kad ideš u rat.“

„Ne izgledam kao svinjar“, pobunih se.

„Pa, ne kao moj svinjar“, kaza ona, „zato što ne mogu da podnesem ofucane ljude oko sebe, čak ni ako su svinjski pastiri. Zato sam se uvek starala da imaju pristojnu odeću.“

„Okupao sam se prošle godine“, branio sam se.

„Tako skoro!“, reče pretvarajući se da je zadrivljena. Nosila je svoj lovački luk i tobolac pun strela na leđima. „Ako dođu“, rekla je, „nameravam da neke duše pošaljem na onaj svet.“

„Ako dođu“, rekao sam, svestan da je to neminovno, „videćeš samo kalpake i štitove i uludo ćeš trošiti strele. Pričekaj da dignu glave kako bi se sukobili s našim živim zidom, pa ciljaj u oči.“

„Neću traći strele, Derfele“, obećala je mrko.

Prva pretnja došla je sa severa. Tek pristigli Saksoni postavili su živi zid među drvećem, iznad planinskog sedla koje je odvajalo Minid Badon od naredne uzvisine. Naš najizdašniji izvor bio je na tom sedlu i možda su Sasi nameravali da nam ga preotmu, jer su odmah iza podneva sišli u malu udolicu, ne kvareći bojnu vrstu. Najel ih je gledao s bedema. „Osamdeset ljudi“, izvesti me.

Doveo sam Ajsu i pedeset svojih ljudi na severni zid, više nego dovoljno da odbiju osamdeset Saksona koji se zlopate uzbrdo, ali uskoro je postalo očigledno da ovima ne pada na pamet da nasrnu; hteli su da nas dovabe u udubinu sedla, gde bismo se tukli pod ravnopravnim okolnostima. I nema sumnje, čim bismo sišli dole, još Sasa bi se sjurilo iz šume da nas zaskoči. „Ostanite ovde“, rekoh svojima, „nikako ne silazite! Ne mrdajte odavde!“

Saksoni su nam se izrugivali. Neki su znali pokoju britsku reč, dovoljno da nas nazovu kukavicama, ženama i crvima. Povremeno bi se mala skupina ispela na pola puta uz strmen, mameći nas da rasturimo stroj i pojurimo nizbrdo, ali smo Najel, Ajsa i ja obuzdavali ljude. Saksonski враč pentrao se uz vlažnu kosu kratkim, plahim skokovima, brbljajući bajalice. Bio je nag ispod plašta od vučje kože, a kosu je balegom ulepio u jedan jedini visoki šiljak. Zakreštao je prokljinjući nas, stao da zapeva svoje magijske reči, potom je zavitlao šaku sitnih kostiju ka našim štitovima, a mi se i dalje nismo micali. Vrač pljunuo tri puta pa onda, trzajući se, odjuri niz sedlo gde je sad jedan saksonski poglavica pokušavao da izazove nekoga od nas na dvoboja. Bio je to krupan čovek s umršenom grivom masne, štrokave plave kose, koja je padala niže kitnjaste zlatne ogrlice. U bradu je upleo trake crnog platna, napršnjak mu beše gvozden, štitnici za noge od rezbarene rimske bronze, a sa štita se cerila iskežena vučja njuška. Na kalpaku je imao bivolje rogove, a između njih, na temenu, vučju lobanju s koje se vijorila gužva crnih vrpcija. Trake crnog krvnog vezao je oko mišica i butina, nosio je golemu dvoreznu sekiru, a o pojasu je imao dug mač i jedan od onih kratkih noževa širokog sečiva, zvanih saeks, po kojima su Saksoni i dobili ime. Neko vreme je tražio da sam Artur siđe i boris s njim, a kad mu je dosadilo, stao je da izaziva mene, nazivajući me bednikom, kukavnim

robom i sinom gubave kurve. Govorio je sopstvenim jezikom tako da ga niko od mojih ljudi nije razumeo, a ja sam puštao da njegove reči nosi veter.

Onda, sredinom popodneva, kad je kiša stala i Sasi se umorili od pokušaja da nas namame u bitku, doveli su tri deteta do planinskog sedla. Deca su bila mala, ne starija od pet ili šest godina, a svakome je pod grlom bio po jedan saeks. „Silazi dole“, zaurla veliki saksonski poglavica, „ili oni umiru!“

Ajsa me pogleda. „Pusti me da idem, gospodaru“, molio je

„Ovo je moj bedem“, kaza Najel, vođa Crnoštitih. „Ja ću iskasapiti kopile.“

„Ovo je moj breg“, rekoh ja. I ne samo to, bila je i moja dužnost da se prvi okušam u borbi čovek na čoveka. Kralj može pustiti svog zatočnika da se bori, ali vojskovođa ne sme slati ljude tamo gde ne bi išao sam, pa sam zaklopio obrazine kalpaka, dotakao rukavicom svinjske kosti u balčaku Hajvelbana, pa pritisnuo verižnjaču da osetim malo ispuštenje Keinvine kopče. Umiren time, provukoh se kroz našu drvenu palisadu i kretoh postrance niz strminu. „Ti i ja!“, viknuo sam visokom Sasu na njegovom jeziku. „Za njihove živote!“ Pokazah kopljem ono troje dece.

Saksoni su grmeli, zadovoljni što su najzad uspeli da nateraju jednog Brita da siđe. Odstupili su i poveli decu sa sobom, prepuštajući udubinu sedla svom zatočniku i meni. Veliki Sas diže sekiru levom rukom, pa pljunu na žbun lјutića pred sobom. „Dobro govorиш naš jezik, svinjo“, pozdravi me.

„To i jeste svinjski jezik“, odvratih.

On hitnu sekiru visoko u vazduh gde se okretala, odbijajući sečivom zrake nejakog sunca koje je pokušavalo da prodre kroz oblake. Sekira je bila duga, a njena dvosekla glava teška, ali on je lako uhvati za držalju. Većini ljudi bilo bi teško da izmahuju tako masivnim oružjem čak i zakratko, a kamoli da je bacaju i hvataju, ali delovalo je lako dok je ovaj Sakson to radio. „Artur nije smeо da siđe i bori se sa mnom“, reče on, „pa ću zato da ubijem tebe.“

Njegovo pozivanje na Artura me zbuni, ali nije bilo moje da razuveravam neprijatelje ako su mislili da je Artur na Minid Badonu. „Artur ima pametnija posla, nema kad da gazi crve“, uzvratih mu, „pa me je zamolio da te zakoljem i da sahranim tvoju debelu lešinu s nogama ka jugu, tako da za sva vremena lutaš sam i u mukama, da nikad ne nađeš tvoju Zemlju seni.“

Pljunuo je. „Skičiš kao čopavi krmak.“ Uvrede su bile ritualne, baš kao i sam dvoboj. Artur nije odobravaо nijedno ni drugo; za njega su uvrede bile traćenje daha, a dvoboj rasipanje snage, ali ja nisam imao ništa protiv da se borim s neprijateljskim zatočnikom. Takvi sudari imali su svrhu, jer ako ubijem ovog čoveka, mojim ljudima će samopouzdanje strašno narasti, dok će Saksoni u njegovoј smrti videti užasan predznak. Opasno bi bilo da izgubim dvoboj, ali ja sam tih dana bio samouveren čovek. Sakson je bio za širinu šake viši od mene i mnogo plećatiji, ali nisam verovao da je brz. Izgleдао je kao čovek koji pobeđuje snagom, dok sam se ja dičio time da sam pametan koliko i jak. On baci pogled na naš bedem, sad nakrcan muškarcima i ženama. Keinvini nisam mogao da vidim tamo, ali Ginevra je stajala visoka i očaravajuća među naoružanim ljudima. „Je li to tvoja kurva?“, upita me Sakson, pružajući sekiru ka njoj. „Noćas će biti moja, crve.“ Načinio je dva koraka ka meni, tako da nas je sad delilo svega desetak koračaji, a onda je opet bacio sekiru uvis. Njegovi ljudi su mu klicali sa severne kose, dok su me moji bučno hrabrili s bedema.

„Al<o se bojiš“, rekoh, „daću ti vremena da isprazniš creva.“

„Isprazniću ih na tvoj leš“, pljunu me on. Dvoumio sam se da li da ga dočekam kopljem ili Hajvelbanom, i odlučih da će s kopljem ići brže, samo ako ne uspe da odbije sečivo. Bilo je

jasno da će napasti uskoro, jer je počeo da vitla sekirom brzim, krvudavim pokretima koji su mogli da zbune ako ih gledaš; pretpostavio sam da je naumio da me napadne tim zasenjujućim sečivom, štitom odbije moje kopljje i zarije mi sekiru u vrat. „Ime mi je Vulfgar“, predstavio se propisno, „poglavica plemena Sarnaed, od Serdikovog naroda, i ova zemlja će biti moja.“

Izvukao sam levu ruku iz kaiševa štita i prebacio ga u desnu, dok sam kopljje prihvatio levom. Nisam navukao štit na mišicu desne ruke, već sam samo čvrsto stegao drvenu ručku. Vulfgar od Sarnaeda bio je levoruk i to je značilo da bi me napao s nebranjene strane, da sam ostavio štit tamo gde je bio. Nisam bio ni izbliza tako dobar s kopljem u levoj ruci, ali smislio sam kako da brzo okončam borbu. „Ja sam“, odvratih mu zvanično, „Derkel sin Aele, kralja Angla. I ja sam čovek koji je ostavio ožiljak na Liofinom licu.“

Moje hvalisanje trebalo je da ga uz nemiri, možda i jeste, ali on to ničim nije odao. Umesto toga, s iznenadnim urlikom, on polete u napad dok su njegovi ljudi zaglušujuće klicali. Vulfgarova sekira zviždala je kroz vazduh, štit mu je bio namešten da odbije moje kopljje u stranu, i on je jurišao kao bik, ali ja tada zavitlah sopstveni štit pravo u njegovo lice. Bacio sam ga postrance, tako da se zavrteo ka njemu kao težak drveni disk oivičen gvožđem.

Iznenadan pogled na teški štit koji mu leti u lice natera ga da podigne sopstveni i da prekine strahovito vitlanje sekirom. Čuh kako moj štit udara u njegov, i već sam se spustio na koleno, s kopljem koje sam spustio nisko i uperio ga naviše. Vulfgar od Sarnaeda bio je dovoljno brz da odbije moj štit, ali nije mogao da obuzda svoj siloviti juriš niti da na vreme spusti štit. Natrčao je pravo na dugo, teško, opako naoštreno sečivo. Ciljao sam u trbuš, u tačku odmah ispod gvozdenog grudnog oklopa, gde ga je štitila samo tunika od debele kože. Koplje je prošlo kroz kožu kao igla kroz platno. Ustao sam dok je oštrica tonula kroz tuniku, njegovu kožu i meso zarivajući se u Vulfgarov stomak. Bio sam na nogama i uvrtao kopljiste, ispuštajući pobednički krik kad sam video da glava sekire pada ka zemlji. Gurnuo sam sečivo još dublje u njegov trbuš i još jednom uvrnuo listoliku oštricu; Vulfgar od Sarnaeda je razjapiro usta dok je buljio u mene i videh užas kako mu dolazi na oči. Pokušao je da podigne sekiru, ali sad je postojao samo grozan bol u stomaku i noge kao da su mu bile od vode. Poveo se, zinuo hvatajući vazduh i pao na kolena.

Pustio sam kopljje i odmakao se korak unazad dok sam izvlačio Hajvelban. „Ovo je naša zemlja, Vulfare od Sarnaeda“, rekao sam dovoljno glasno da me njegovi ljudi čuju, „i ostaje naša.“ Ošinuo sam mačem jednom, ali dovoljno jako da sečivo prereže gustu ulepšiju gužvu kose i kroz njegov vrat stigne do kičme.

Umro je u treptaju oka i srušio se.

Ščepao sam svoje kopljje, stao stopalom na Vulfgarov trbuš i s mukom isčupao oštricu. Onda se sagoh i otrogoh vučju lobanju s njegovog šlema. Digao sam požutelu kost i pokazao je neprijateljima, pa je bacio na tlo i izgazio je u komadiće. Skinuo sam mrtvačevu zlatnu ogrlicu, uzeo mu štit, sekiru i nož i tim trofejima mahnuo u pravcu njegovih ljudi. Naposletku mu uzeh i bronzane štitnike s cevanica, ukrašene likom mog boga, Mitre.

Stajao sam tu sa svojim plenom. „Pošaljite decu!“, viknuo sam Saksonima.

„Dođi i uzmi ih!“, odvratih mi jedan od njih, pa hitrim trzajem prerezao grlo detetu. Drugo dvoje završtaše, pa ubiše i njih; Saksoni su pljuvali na mala tela. Na tren pomislih da će moji ljudi izgubiti glavu i jurišati preko planinskog sedla, ali Ajsa i Najel ih zadržaše na bedemima. Pljunuh na Vulfgarovo truplo, nasmejah se posprdno prevrtljivcima, i odnesoh svoje trofeje uzbrdo.

Vulfgarov štit sam dao jednom pozivaru, nož Najelu i sekiru Ajsi. „Nemoj je koristiti u bici“, rekoh, „ali možeš da cepaš drva.“

Zlatnu ogrlicu sam odneo Keinvin, ali je odmahnula glavom. „Ne volim zlato mrtvih ljudi“, kazala je. Držala je naše kćeri u naručju i video sam da je plakala. Keinvin nije bila žena koja odaje osećanja. Još kao dete je naučila da vedrinom može održati naklonost svog strašnog oca, i nekako se navikla na veselost koja joj se vremenom ugnezdila duboko u dušu, ali sad nije mogla da prikrije koliko je potresena. „Mogao si da pogineš!“, reče. Nisam imao šta da kažem na to, pa sam samo čučnuo kraj nje, iščupao šaku trave i brisao krv sa oštice Hajvelbana. Keinvin se namrštila. „Pobili su tu decu?“

„Jesu“, rekoh.

„Ko su bila ta deca?“

Slegao sam ramenima. „Ko zna? Samo deca uhvaćena tokom pljačke.“

Keinvin uzdahnu i pogradi Morveninu svetlu kosu. „Jesi li morao da se boriš?“

„Da li bi više volela da sam poslao Ajsu?“

„Ne“, priznala je.

„Dakle, da, morao sam da se borim“, rekao sam; ako ćemo pravo, uživao sam u borbi. Samo budala priželjkuje rat, ali jednom kad počne ne može se voditi s pola srca. Ne može se voditi čak ni sa žaljenjem, već se čovek mora tući s divljačkim uživanjem u porazu neprijatelja, i upravo je taj užitak divljaka nagnao bardove da spevaju najveće ode ratu i ljubavi. Ratnici se odevaju za bitku kao što se ulepšavaju za ljubavnicu; kinđurimo se, nosimo zlato, stavljamo perjanice na srebrom optočene kalpake, šepurimo se, hvališemo se, a kad smrtonosno sečivo sevne pred očima, osećamo se kao da krv bogova struji našim žilama. Čovek treba da voli mir, ali ako ne ume da se bori punog srca, mir nikad neće imati.“

„Šta bismo mi radile da si umro?“, upita Keinvin, gledajući kako zakopčavam Vulfgarove valjane nadglednjake preko čizama.

„Spalile bi me, ljubavi“, rekoh, „i poslale moju dušu da pronađe Dajan.“ Poljubio sam je i odneo zlatnu ogrlicu Ginevri. Ona se obradovala poklonu. Sav svoj nakit izgubila je skupa sa slobodom, i mada nije volela nezgrapan rad saksonskih majstora, stavila je ogrlicu oko vrata.

„Uživala sam u toj borbi“, rekla je, utiskujući zlatne pločice na mesto. „Želim da me naučiš nekim sakonskim rečima, Derfele.“

„Naravno.“

„Uvrede. Hoću da ih boli.“ Nasmejala se. „Gadne uvrede, Derfele, najgadnije što znaš.“

I bilo je mnogo Sasa koje bi Ginevra vredala, jer se sve više neprijateljskih kopljaničkih sticalo u dolini. Moji ljudi na južnom uglu su se razvikali da me opomenu. Stao sam na bedem između dva naša barjaka i video dve duge kolone ratnika kako krivudaju s istočnih brda na polja kraj reke. „Počeli su da pristižu pre nekoliko trenutaka“, reče mi Eharn, „i sad im se ne vidi kraj.“

Kraj im se nije ni nazirao. Ovo nije bio odred koji ide u borbu, već vojska, horda, ceo narod na pohodu. Muškarci, žene, životinje i deca, svi su povrveli s istočnih visova u dolinu Akva Sulisa. Kopljanički su išli u dugim kolonama, između redova su bila krda goveda, stada ovaca i teturavi redovi žena i dece. Konjanici su jahali po bokovima, a još više jahača se tiskalo oko dva barjaka koja su najavljuvala dolazak saksonskih kraljeva. Nije to bila jedna, već dve vojske; udružene snage Serdika i Aele koje su, umesto da se sudare s Arturom u dolini Temze, došle ovamo, meni, a njihova sečiva behu brojna kao zvezde u prostranom pojusu neba.

Gledao sam ih gde dolaze čitav sat, Eharn je bio u pravu. Kraja im nije bilo i ja dotakoh kosti u balčaku Hajvelbana znajući, pouzdanije no ikad, da smo propali.

* * *

Te noći, kad planuše saksonske vatre, činilo se da je neko sazvežđe palo u dolinu Akva Sulisa. Sjaj logorskih vatri pružao se daleko na jug i duboko na zapad, gde su dušmani udarali bivake prateći liniju reke. Još vatri je gorelo na istočnim bregovima, gde se začelje saksonske horde utaborilo na uzvišicama, ali u zoru videsmo kako ti ljudi silaze u dolinu pod nama.

Bilo je hladno jutro, mada je obećavalo lep dan. U svanuće, dok je u dolini još bilo mračno, dim saksonskih vatri pomešao se s rečnom maglom, pa je Minid Badon izgledao kao zelen osunčan brod, izgubljen na zlokobnom sivom moru. Spavao sam loše, jer se preko noći jedna žena porađala i njeni krinci mi nisu dali mira. Dete beše mrtvorodeno i Keinvin mi reče da nije trebalo da dođe na svet još tri ili četiri meseca. „Svi misle da je to loš znamen“, reče Keinvin tužno.

Verovatno i jeste, pomislio sam, ali se nisam usuđivao da priznam. Pokušah da zvučim samouvereno. „Bogovi nas neće napustiti“, rekao sam.

„Bila je to Terfa“, reče mi Keinvin ime žene koja je rastrzala noć svojim kricima. „Bilo bi joj to prvo dete. Dečačić je bio. Vrlo sićušan.“ Oklevala je, pa mi se tužno nasmešila. „Strahuju, Derfele, da su nas bogovi napustili još na Samajn.“

Samo je izgovarala ono čega sam se i sam plašio, ali opet nisam smeо da priznam. „Veruješ li ti u to?“, pitao sam je.

„Ne želim da verujem“, rekla je. Razmišljala je na tren i zaustila da kaže još nešto, kad nas vika s južnog bedema prekide. Nisam se micao i vika se opet začu. Keinvin mi dotače ruku. „Idi“, kaza.

Otrčah do južnog zida i zatekoh Ajsu, koji je držao poslednju stražu te noći, gde zuri naniže u zadimljene senke u dolini. „Možda tuce te kopiladi“, rekao je.

„Gde?“

„Vidiš živicu?“ Pokazivao je niz golu strmen ka glogovom trnjaku punom belih cvetova, koji je predstavljaо među između brdovitog krajolika i obrađene zemlje u dolini. „Tamo su. Videli smo kad su prešli preko njive.“

„Samo nas osmatraju“, rekoh jetko, ljut što me je odvojio od Keinvin zbog sitnice.

„Ne znam baš, gospodaru. Nešto mi je tu čudno. Eno!“ Pokazao je prstom i ja videh grupu kopljaniка kako se uspinju kroz živicu. Čučali su s naše strane živice i činilo se da se češće osvrću nego što gledaju prema nama. Sačekali su nekoliko časaka, pa najednom potrčali ka nama. „Prebezi?“, nagađao je Ajsa. „Nemoguće!“

I jeste bilo čudno što bilo ko pokušava da pobegne iz te ogromne saksonske vojske kako bi se priključio našoj opkoljenoj družini; ali Ajsa je bio u pravu, jer kad je jedanaest ljudi bilo na pola puta uz kosinu, namerno okretoše štitove naopako. Saksonske straže konačno su opazile izdajnike i sad se grupa kopljaniка dala u poteru, ali su begunci bili dovoljno odmakli da bezbedno stignu do nas. „Dovedi ih meni kad stignu“, rekoh Ajsi, pa odoh u središte zaravni gde navukoh verižnjaču i prikopčah opasač s Hajvelbanom. „Prebezi“, rekoh Keinvin.

Ajsa je vodio jedanaestoricu ljudi preko travnate visoravni. Najpre sam prepoznaо štitove, jer je na njima bio Lancelotov morski orao s ribom u kandžama, a onda sam prepoznaо Borsa, Lancelotovog rođaka i zatočnika. Nasmešio se uznemireno kad me je video,

ali ja onda razvukoh lice u osmeh i on odahnu. „Gospodaru Derfele“, pozdravi me on. Široko lice beše mu crveno od uspona, a krupno telo se napinjalo u borbi za dah.

„Gospodaru Borse“, otpozdravih mu po propisu, pa ga zagrlih.

„Ako treba da umrem“, kazao je, „onda to nek bude na strani kojoj pripadam.“ Reče mi imena svojih kopljaničkih, koji su svi bili Briti u Lancelotovoj službi i kojima je bilo mrsko da se bore za Saksone. Naklonili su se Keinvin, pa posedali kad im dadosmo hleb, medovinu i usoljeno goveđe meso. Lancelot je, rekoše, išao na sever da se pridruži Aeli i Serdiku, i sad se sva moć Sasa slegla u dolini pod nama. „Više od dve hiljade ljudi, s toliko računaju“ kaza Bors.

„Ja imam manje od trista ljudi.“

Borsu se zgrči lice. „Ali Artur je ovde, je li?“

Odmahnut glavom. „Ne.“

Bors se zapilji u mene, otvorenih usta punih hrane. „Nije ovde?“, prozbori najzad.

„Negde je na severu, koliko ja znam.“

On proguta zalogaj, pa tiho prokle. „Pa ko je ovde?“

„Samo ja.“ Pokretom ruke obuhvatih visoravan. „I ovo što vidiš.“

On podiže rog s medovinom i poteže dug gutljaj. „Onda ćemo, čini mi se, izginuti“, reče smrknuto.

On se nosio mišlju da je Artur na Minid Badonu. U stvari, kazao je Bors, i Serdik i Aela verovali su da je Artur na bregu i zato su krenuli od Temze na jug ka Akva Sulisu. Saksoni koji su nas i saterali u ovo pribižje, videli su Arturov barjak na vrhu Minid Badona i poslali glas sakonskim kraljevima, koji su tragali za Arturom u gornjem toku Temze. „Kopilani znaju šta ste naumili“, upozori me Bors, „i znaju da je Artur hteo da se bori kod Korinijuma, ali nisu mogli da ga nađu tamo. A to je ono što žele, Derfele, da nađu Artura pre nego što Kaneglas stigne. Ubijemo Artura, računaju, i ostatak Britanije će ostati bez srca.“ Ali Artur, pametni Artur, uspeo je da im se izmigolji iz ruku, a onda su kraljevi Sasa čuli da se barjak s medvedom vije na bregu kraj Akva Sulisa, pa su okrenuli svoju glomaznu vojsku put juga i poslali zapovest Lancelotu da im se pridruži.“

„Imaš li vesti o Kilhuku?“, pitao sam Borsa.

„Tamo je negde,“ reče Bors neodređeno, mahnuvši rukom ka jugu. „Nismo ga pronašli.“ Iznenada se ukočio i ja se osvrtoh. Ginevra nas je posmatrala. Odbacila je zatvoreničku haljinu i odenula kožnu dolamu, vunene čakšire i duboke čizme, mušku odeću kakvu je običavala da nosi dok lovi. Kasnije sam saznao da je odeću pronašla u Akva Sulisu i, iako je bila poprilično bedne izrade, nekako je uspevala da na njoj izgleda otmeno. Nosila je sakonsko zlato oko vrata, tobolac sa strelama na leđima, lovački luk u ruci i kratak nož za pasom.

„Gospodaru Borse“, ledeno je pozdravila zatočnika svog nekadašnjeg ljubavnika. ,

„Gospo.“ Bors ustade i trapavo se nakloni.

Gledala je njegov štit koji je još nosio Lancelotov znamen, pa podigla obrvu. „I tebi je dojadio?“, upita.

„Ja sam Brit, gospo“, reče Bors kruto.

„I to hrabar Brit“, kaza Ginevra s toplinom. „Mislim da imamo sreće što si došao.“ Njene reči su pogodile baš gde je trebalo i Bors, dotle posramljen susretom, iznenada je izgledao srećno i stidljivo. Promumlao je nešto o tome kako je srećan što vidi Ginevru, ali nije on bio čovek koji laska s lakoćom i porumeneo je dok je govorio. „Pretpostavljam“, reče Ginevra, „da je tvoj stari gospodar sa Saksonima?“

„Jeste, gospo.“

„Onda se molim da mi dođe na domašaj luka“, kaza Ginevra.

„Čisto sumnjam, gospo“, odvrati Bors, jer je znao koliko Lancelot ne voli da se izlaže opasnosti, „ali imaćeš mnoštvo Sasa da ubijaš pre nego što dan istekne. Više nego dovoljno.“

Bio je u pravu, jer se ispod nas, gde je sunce razvejalo poslednje ostatke magle s reke, saksonska horda okupljala. Serdik i Aela, i dalje uvereni da je njihov najlučki neprijatelj u klopcu na Minid Badonu, pripremali su se udare svim silama. Nije to trebalo da bude promišljen napad, jer nisu odvojili kopljanike da nam zađu s bokova; spremali su se prosto da kidišu, u jednom opštem jurišu uz južnu kosu Minid Badona, i obruše se na nas kao usov. Stotine ratnika su se pribirale za napad, u njihovim zbijenim redovima koplja su svetlucala pri svetlosti zore.

„Koliko ih je?“, upita me Ginevra.

„Previše, gospo“, kazao sam zlovoljno.

„Pola njihove vojske“, dodade Bors, pa joj objasni kako saksonski kraljevi veruju da je Artur sa svojim najboljim ljudima opkoljen na visoravni.

„Znači, izigrao ih je?“, upita Ginevra, ne bez ponosa.

„Pre će biti da smo mi ti“, rekoh muklo, pokazujući Arturov barjak koji se vijorio u kratkim zamaskima na blagom poveljaru.

„Znači, sad moramo i da ih potučemo“, odseče Ginevra. Samo što ja nisam znao kako. Nisam se osećao tako bespomoćno još otkako su me na Ajnis Monu opkolili Diurnahovi ljudi, ali te mučne noći sam uz sebe imao Merlina i njegovu magiju koja nas je izvukla iz klopke. Sad nisam imao magiju na svojoj strani i nisam mogao da predvidim ništa osim zle kobi.

Čitavo jutro sam gledao kako se saksonski ratnici okupljaju među tek izniklim žitom, gledao sam kako njihovi враћevi plešu duž bojnih vrsta i kako glavešine huškaju kopljanike. Ljudi u prvim borbenim redovima Sasa izgledali su pouzdano; to su bili izvezbani borci koji su se zarekli na službu svojim gospodarima, ali ostatak tog golemog skupa beše jednak našim pozivarima - fird, kako su ih Sasi nazivali - i ti ljudi su neprekidno tumarali naokolo. Neki su odlazili na reku, drugi natrag do bivaka, i s našeg vidikovca činilo nam se kao da pastiri pokušavaju da okupe ogromno krdo; čim bi jedan deo vojske bio postrojen, drugi bi se raspao i sve bi počelo iznova, a sve to vreme nije prestajala tutnjava saksonskih bubnjeva. Tukli su batinama po velikim šupljim trupcima, i odjek tog ritma smrti vraćao nam se od pošumljenih padina s onu stranu doline. Saksoni su pili pivo, njime podupirući hrabrost potrebnu za nasrtaj na naša koplja. Neki od mojih ljudi su tamanili medovinu. Nisam to odobravao, ali sprečavati vojnika da pije ravno je pokušaju da psu zabranis da laje. Mnogima od mojih ljudi trebala je ona vatrica koju medovina pali u trbuhi, jer su umeli da broje jednako dobro kao ja. Hiljadu ljudi je dolazilo da se bori protiv manje od tri stotine.

Bors je zatražio da on i njegovi ljudi budu u središtu naše vrste i ja sam dopustio. Nadao sam se da će umreti brzo, od sekire ili koplja, jer ako im živ padne u ruke smrt će inu biti duga i jeziva. On i njegovi ljudi poderali su znamenje sa štitova ostavivši golo drvo, i sad su pili medovinu; to im nisam mogao uzeti za zlo.

Ajsa je bio trezan. „Poklopiće nas, gospodaru“, reče zabrinuto.

„Hoće“, kazao sam, i voleo bih da sam umeo da kažem nešto pametnije, ali bio sam zaokupljen pripremama neprijatelja i nemoćan da smislim šta preduzeti protiv takvog napada. Nisam sumnjao da moji ljudi mogu da se nose s najboljim saksonskim ratnicima, ali imao sam dovoljno kopljanika za živi zid dug samo stotinu koraka, a napad Sasa, kad dođe,

pokriće tri puta veći prostor. Borićemo se u središtu, ubijaćemo, a neprijatelji će povrjeti pokraj naših krila i zauzeti visoravan, pa nas onda poklati s leđa.

Ajsa se namršti. Na glavi je nosio jedan od mojih starih kalpaka s vučjim repom, u koji je maljicom utisnuo srebrne zvezde. Njegova trudna žena, Skarah, našla je sporiš kraj jednog od izvora, i Ajsa je nosio grančicu na šlemu, u nadi da će ga sačuvati od zla. Ponudio je i meni jednu, ali sam odbio. „Zadrži“, rekoh.

„Šta da radimo, gospodaru?“, pitao je.

„Ne možemo uteći“, rekoh. Pomišljaо sam da pokušam očajnički proboj ka severu, ali bilo je Sasa iza severnog planinskog sedla i morali bismo da krčimo put uzbrdo od njihovih kopalja. Nismo baš imali mnogo izgleda da u tome uspemo, a sva je prilika bila da ćemo se naći uhvaćeni između dve neprijateljske sile koje će nas napadati s uzvisine. „Moraćemo da ih potučemo ovde“, rekoh, prikrivajući svoje uverenje da ih ne možemo potući nikako. Mogao sam se boriti s četiri stotine ljudi, možda čak i sa šest stotina, ali ne sa hiljadu Saksona koji su se postrojavali u podnožju brega.

„Kad bismo samo imali druida“, poče Ajsa, pa pusti da misao zamre, ali ja sam tačno znao šta ga muči. Mislio je da ne valja ići u borbu bez molitve. Hrišćani među nama su se molili ispruženih ruku, oponašajući smrt svog boga, i rekli su mi da im ne treba sveštenik da govori umesto njih, ali mi pagani voleli smo da druid baci kletve na naše dušmane pre bitke. Ali druida nismo imali, i to nam nije uskratilo samo moć kletvi, već je značilo da ćemo od ovog dana morati da se borimo bez bogova, jer su otisli zgađeni prekinutim obredom na Mai Dunu.

Pozvao sam Pirliga i naredio mu da prokune neprijatelje. Prebledeo je. „Ali ja sam bard, gospodaru, ne druid“, branio se.

„Počeo si da učiš za druida?“

„Svi bardovi to čine, gospodaru, ali nikad nisam posvećen u tajne.“

„Saksoni to ne znaju“, kazao sam. „Idi nizbrdo, skači na jednoj nozi i prokuni njihove gadne duše da budu zatrpane gomilom govana u Ananu.“

Pirlig je dao sve od sebe, ali jedva je držao ravnotežu i ja osetih da u njegovim kletvama ima više straha nego pretnje. Videvši ga, Saksoni poslaše šest svojih veštaca da potru njegovu magiju. Goli враћevi, kose iskićene malim talismanima i ulepljene u groteskne šiljke tamnom kravljom balegom, uspentrali su se uz kosinu da pljuju i prokljinju Pirliga koji, videvši ih gde dolaze, bojažljivo uzmače. Jedan od saksonskih čarobnjaka nosio je ljudsku butnu kost kojom je jurio nesrećnog Pirliga uz padinu i, kad opazi očigledan užas našeg barda, celo Saksonovo telo se zatrese u grotesknim kretnjama. Neprijateljski враћevi dolazili su sve bliže, tako da smo mogli da čujemo njihove kreštave glasove preko muklog dumbaranja bubnjeva u dolu.

„Šta govore?“, priđe mi Ginevra.

„Bacaju čini, gospo“, rekoh. „Preklinju svoje bogove da nas ispune strahom i pretvore nam noge u vodu.“ Oslušnuh bajalice još jednom. „Mole bogove da nas oslepe, da nam se kopljia slome, a mačevi budu tupi.“ Čovek s butnom kosti vide Ginevru, okreće se njoj i iz usta mu poteče bujica najprostijih gadosti.

„Šta govori sada?“, upita me ona.

„Ne želiš da znaš, gospo.“

„Ali želim, Derfele, želim.“

„Onda ja ne želim da ti kažem.“

Nasmejala se. Veštac, samo tridesetak koračaji udaljen od nas, izvijao je svoje tetovirane prepone prema njoj i tresao glavom, kolutao očima, vrištao da je ona ukleta veštica i da će joj

utroba usahnuti i ošugaviti, da će joj grudi postati gorke kao žuč, a onda zvonak zvuk naglo odjeknu kraj mog uha i vrač umuče. Strela mu je proburazila gušu, prošavši sasvim kroz vrat tako da mu je celom jednom polovinom virila iza zatiljka, a pera su mu podrhtavala pod bradom. Razrogačio je oči prema Ginevri, zagrgoljio, a onda mu kost ispadne iz ruke. Prstima steže strelu, još buljeći u nju, a onda se namah sruči.

„Veruje se da ubijanje neprijateljskih čarobnjaka donosi zlu sreću“, ukorih je blago.

„Sada neće“, reče Ginevra osvetoljubivo, „sada neće.“ Izvukla je drugu strelu iz tulca i stavila je na tetivu, ali su preostalih pet vračeva videli sudbinu svog sabrata i sad su strugali nizbrdo, van dometa luka. Ljutito su vrištali bežeći, buneći se protiv našeg izdajstva. Imali su svako pravo da budu kivni i strahovao sam da će smrt jednog od veštaca samo ispuniti napadače hladnim gnevom. Ginevra skide strelu s luka. „Šta će sad da učine,

I Derfele?“, upita me.

„Za nekoliko časaka“, kazao sam, „velika masa ljudi će poći uzbrdo. Kako će nastupati, to možeš da vidiš“, pokazao sam na saksonske vrste u koje su još gurali ljudi i dovodili ih u red. „Stotinu boraca u prvoj vrsti, a iza svakog od njih kolona od devet ili deset ljudi koji će gurati prednji red na naša koplja. Možemo da zaustavimo tih sto ljudi, gospo, ali u našim kolonama su svega po dva ili tri čoveka, tako da ih ne možemo odgurati naniže. Zadržaćemo ih na neko vreme, onda će se živi zidovi spojiti, ali nećemo ih potisnuti nazad i kad vide da su svi naši ljudi zarobljeni u bojnoj vrsti, poslaće svoje poslednje redove da nas obiđu i pobiju nas s leđa.“

Zelene oči nije skidala s mene, izraz lica joj je bio pomalo podrugljiv. Bila je jedina žena koju sam sreo, a da je mogla da me gleda pravo u oči, ne dižući pogled, i taj neposredni pogled me je oduvek ispunjavao nemicom. Ginevra je bila vična da čoveka napravi budalom, mada je tog dana, dok su saksonski bubenjevi grmeli velika horda se smirivala pred uspon ka našim sećivima, nije mi želela ništa osim uspeha. „Da li to govorиш da smo izgubljeni?“, pitala je vedro.

„Govorim, gospo, da ne znam mogu li dobiti bitku“, odgovorio sam sumorno. Pitao sam se da li da uradim neočekivano i postojim ljudi u klin koji će jurnuti dole i zariti se duboko u sakonsku gomilu. Bilo je moguće da ih takav napad iznenadi i čak preplaši, ali nas je izlagao opasnosti da budemo opkoljeni na padini i da, kad poslednji od nas umre, Saksoni krenu ka vrhu i zarobe naše nebranjene porodice. Ginevra prebací luk preko ramena. „Možemo da pobedimo“, reče s pouzdanjem. „Možemo da pobedimo lako.“ Na tren je nisam uzimao za ozbiljno. „Mogu da im iščupam srce“, rekla je, silovito.

Pogledao sam je i video zastrašujući užitak na njenom licu. Ako će danas ikoga napraviti budalom, onda su to Serdik i Aela, ne ja. „Kako možemo da pobedimo?“, upitah.

Zluradost joj se navuče na lice. „Veruješ li mi, Derfele?“

„Verujem ti, gospo.“

„Onda mi daj dvadeset jakih ljudi.“

Oklevao sam. Bio sam primoran da ostavim neke kopljanike na severnom bedemu, za slučaj napada preko planinskog sedla, i nisam mogao da priuštim sebi gubitak dvadesetorice koji su bili okrenuti jugu; ali znao sam da bih izgubio bitku na visoravni čak i da imam dvesta kopljanika više, tako da klimnuh glavom. „Daću ti dvadeset pozivara“, pristao sam, „a ti meni daj pobedu.“ Nasmešila se i otisla, a ja povikah Ajsi da odabere dvadeset mladih ljudi pošalje ih s njom. „Ona će nam doneti pobedu!“, doviknuh mu dovoljno glasno da me čuju svi moji ljudi i oni su se, osećajući nadu koje tog dana nije bilo ni u čemu, stadoše da se keze i smeju.

Pa ipak je za pobedu, pomislih, bilo potrebno čudo, ili dolazak prijatelja. Gde je Kilhuk? Celog dana sam očekivao da vidim njegov odred na jugu, ali ne beše mu ni traga i ja prihvatih činjenicu da je zasigurno obišao Akva Sulis u širokom luku, pokušavajući da stigne do Artura. Nisam mogao da se setim druge vojske koja bi nam došla u pomoć, ali istini za volju, čak i da mi se Kilhuk pridružio, njegove snage ne bi nas ojačale dovoljno da se odupremo navali Sasa.

Ta navalna je sad bila blizu. Vračevi su svoje obavili i grupa saksonskih konjanika napusti njihove redove i pođe uzbrdo. Povikah da mi dovedu konja, Ajsa preplete prste i baci me u sedlo, pa pojaha naniže da sretнем neprijateljske izaslanike. Bors je mogao da mi se priključi, jer je on bio velikaš, ali nije hteo da se sretne s ljudima koje je upravo napustio i tako sam pošao sam.

Devet Sasa i tri Brita su se primicali. Jedan od Brita beše Lanselot, divan kao i uvek u svom belom krljuštastom oklopu koji je zaslepljuće bleštao na suncu. Kalpak mu beše posrebren i ukrašen parom labudovih krila, koja su podrhtavala na povetarcu. Njegova dva pratioca bili su Amhar i Loholt, koji su posli na oca pod Serdikovom kožom ukrašenom lobanjom i pod velikom bivoljom lobanjom, znamenom mog oca, koja sad beše poprskana svežom krvlju u čast novog rata. I Serdik i Aela dolazili su uz kosu i uz njih pola tuceta saksonskih poglavica; sve grdosije pod krvnenim ogrtačima i s brkovima do pojasa. Poslednji Sas bio je tumač i on je, kao i drugi Saksoni, kao i ja, jahao nespretno. Samo Lanselot i blizanci behu dobri konjanici.

Sreli smo se na pola puta nizbrdo. Nijednom od konja nije se dopadala strmen i svi su se nemirno meškoljili. Serdik prezrivo pogleda naš bedem. Mogao je da vidi dva barjaka tamo, i vrhove kopalja nad našom na brzinu postavljenom palisadom, ali ne više od toga. Aela mi smrknuto klimnu glavom, dok je Lanselot izbegavao moj pogled.

„Gde je Artur?”, najzad me upita Serdik. Njegove blede oči gledale su me ispod pozlaćene ivice kalpaka, ogavno okrunjenog odrezanom ljudskom rukom. Rukom Brita, pomislih, nema sumnje. Trofej je bio osmuđen u vatri, tako da je koža pocrnela, a prsti se iskrivili poput kandži.

„Artur se odmara, gospodare kralju”, rekoh. „Ostavio je meni da počistim vas, dok on smišlja kako da iz Britanije ukloni zadah vaše štoke.“ Tumač je mrmljao Lanselotu na uho.

„Je li Artur ovde?”, hteo je da zna Serdik. Običaj je nalagao da se vođe vojski susretu pre bitke, i Serdik je moj dolazak doživeo kao uvredu. Očekivao je da Artur dođe i sretne se s njim, ne neko njemu podređen.

„Ovde je, gospodaru”, rekoh poletno. „Ovde i svuda. Merlin ga nosi kroz oblake.“

Serdik pljunu. Bio je u običnom oklopu, bez drugog ukrasa osim jezive mrtve ruke na zlatom obrubljenom kalpaku. Aela je nosio svoje uobičajeno crno krvno, zlato oko zglobova i vrata, i jedan bivolji rog koji je štrčao s čela njegovog šlema. On je bio stariji od njih dvojice, ali je Serdik, kao i uvek, preotimao vođstvo. Njegovo o oštrom, zgrčeno lice gledalo me je s prezirom. „Bilo bi najbolje”, reče, „ako biste vi sišli niz brdo i položili oružje na drum. Pobićemo neke od vas u čast naših bogova, a ostale uzeti za robe, ali morate nam dati ženu koja je ubila čarobnjaka. Nju ćemo ubiti.“

„Ubila je врача po mom naređenju”, rekoh, „u zamenu za Merlinovu bradu.“ Serdik je bio taj koji je odsekao pramen Merlinove brade, a tu uvredu nisam hteo da mu zaboravim.“

„Onda ćemo ubiti tebe“, reče Serdik.

„Liofa je pokušao jednom”, rekoh, bockajući ga, „a juče je Wulfgar od Sarnaeda pokušao da mi otme dušu, ali on je taj koji je otišao u svinjac kod svojih predaka.“

Aela se umeša. „Nećemo te ubiti, Derfele“, promumla, „ako se predaš.“ Serdik zausti da se raspravlja, ali Aela ga učutka pokretom osakaćene desne ruke. „Nećemo ga ubiti“, bio je uporan. „Jesi li dao svojoj ženi prsten“, upita me.

„Nosi ga sada, gospodare kralju“, rekoh, pokazujući naviše.

„Ona je tu?“, iznenadio se.

„Sa tvojim unukama.“

„Daj da ih vidim“, zatraži Aela. Serdik se opet pobuni. On je došao da nam najavi pokolj, ne da bude svedok sastanka srećne porodice, ali Aela nije mario za svog saveznika. „Voleo bih da ih vidim jednom“, rekao je, pa se okretoh i povikah onima gore.

Keinvin se pojavila tren kasnije, držeći Morvenu jednom, a Seren drugom rukom. Zastale su na bedemima, pa polako krenule niz travnatu padinu. Keinvin je nosila jednostavnu lanenu haljinu, ali kosa joj je na suncu sjala poput zlata i ja pomislih, kao i uvek, da njena lepota mora biti delo magije. Osetio sam knedlu u grlu i suze u očima dok je lako koračala niz strmen. Seren je bila nemirna, ali Morvena je gledala prkosno. Zastale su kraj mog konja i zagledale se u saksonske kraljeve. Keinvin i Lancelot se pogledaše, i ona pljunu u travu da odagna zlo njegovog prisustva.

Serdik se pravio da ga sve to ne zanima, ali Aela trapavo skliznu sa pohabanog kožnog sedla. „Reci im da mi je dragو što ih vidim“, kaza mi, „i reci mi kako se zovu deca.“

„Starija je Morvena“, odgovorio sam, „a mlađa je Seren. To znači zvezda.“ Pogledao sam svoje kćeri. „Ovaj kralj je“, rekoh im na britskom, „vaš deda.“

Aela stade da pretura po svojoj crnoj odori i izvuče dva zlatna novčića. Dade po jedan devojčicama, pa se bez reči zagleda u Keinvin. Shvatila je šta on želi i, pustivši ruke kćerima, priđe i pusti da je zagrli. Mora da je smrdeo, jer je njegov krzneni ogrtač bio masan i pun prljavštine, ali nije uzmakla. On ju je poljubio i odmakao se, prineo njene ruke usnama i nasmešio se videvši komadić plavozelenog ahata na zlatnom prstenu. „Reci da će joj poštedeti život, Derfele“, kazao je.

Preveo sam joj i nasmešila se. „Reci mu da bi bilo bolje ako bi se vratio u svoju zemlju“, odvratila je, „i da bi nama bilo veoma dragо da ga obiđemo tamo.“

Aela se osmehnuo kad sam preveo, ali Serdik se namrgodi. „Ovo je naša zemlja!“, uzviknuo je, njegov konj stade da kopa zemlju, a moje kćerke ustuknuše pred njegovom zlobom.

„Reci im da idu“, promrmlja mi Aela, „moramo govoriti o ratu.“ Gledao ih je kako odlaze uzbrdicom. „Imaš očev ukus za lepe žene“, reče.

„I britski ukus za samoubistvo“, skresa Serdik. „Život ti je obećan“, nastavio je, „ali samo ako siđete s brda odmah i položite oružje na put.“

„Položiću ja oružje na put, gospodare kralju“, rekoh mu, „ali s tvojom lešinom nataknutom na njega.“

„Maučeš kao mačor“, reče Serdik podrugljivo. Onda pogleda mimo mene i lice mu se smrče, ja se okrenuh i videh da Ginevra stoji na bedemu. Stajala je tamo visoka i dugonoga u svojoj lovačkoj odeći, s krunom crvene kose i lukom preko leđa. Izgledala je kao boginja rata. Serdik mora da je shvatio da je to žena koja je ubila vrača. „Ko je ona?“, pitao je razjareno.

„Pitaj svoje pseto“, rekoh, pokazavši na Lancelota; onda, pošto sam posumnjao da tumač nije tačno preneo moje reči, ponovih to i na britskom. Lancelot se nije obazirao.

„Ginevra“, reče Amhar tumaču. „Ona je kurva mog oca“, dodade posprdno.

U svoje vreme sam Ginevru nazivao i gorim imenima, ali nisam imao strpljenja da slušam Amharove poruge. Nikad nisam bio naklonjen Ginevri, bila je previše osorna, previše svojevoljna, previše pametna i previše prezrina da bih uživao u njenom društvu, ali poslednjih dana sam počeo da joj se divim i iznenada sam čuo sebe kako pljujem uvrede Amharu u lice. Ne sećam se više šta sam mu sve rekao, ali znam da je gnev mojim rečima dao otrov i pakost. Mora da sam ga nazvao crvom, prevrtljivom svinjom, stvorom bez časti, dečakom koji će do kraja dana biti nabijen na mač muškarca. Pljuvao sam ga, prokljinao i njega i njegovog brata uvredama oterao nizbrdo, pa sam se okrenuo Lanselotu. „Tvoj rođak Bors ti šalje pozdrave“, rekoh mu, „i poručuje da će ti utrobu iščupati kroz grlo, i moli se da tako i bude, jer ako te ja uhvatim nateraću tvoju dušu da skiči.“

Lanselot pljunu, ali nije se potrudio da odgovori.

Serdika je sukob zabavljao. „Imaš jedan sat da siđeš i puziš pred mnom“, završio je sastanak. „Ako nećeš, doći ćemo i pobiti vas.“ Okrenuo je konja i poterao ga naniže. Lanselot i ostali su ga sledili, ostavljajući samo Aelu da stoji kraj svog konja.

Uputio mi je nekakav poluosmeh, kao da mu se lice zgrčilo. „Izgleda da se moramo boriti, sine.“

„Izgleda.“

„Zar Artur zaista nije ovde?“

„Jesi li zato došao, gospodare kralju?“, odvratih ne odgovarajući na njegovo pitanje.

„Ako ubijemo Artura“, kaza on jednostavno, „rat je gotov.“

„Moraš prvo da ubiješ mene, oče“, rekoh.

„Misliš da neću?“, upita me grubo, pa mi pruži svoju sakatu ruku. Kratko sam je stegao, pa posmatrao kako vodi konja nizbrdo.

Ajsa me na povratak dočeka s ispitivačkim pogledom. „Bitku reči smo dobili“, rekoh mrko.

„I to je početak, gospodaru“, razvedri se on.

„Ali ©ni će završiti“, rekoh tiho i okretoh se da vidim neprijateljske kraljeve kako se vraćaju svojim ljudima. Bubnjevi su tukli. I poslednji Sas najzad je uguran u zbijenu masu ljudi koji će doći da nas iskasape. Nisam znao kako da ih potučem, ako se ne pokaže da je Ginevra zbilja boginja rata.

* * *

Saksoni su isprva napredovali sporo i trapavo, jer su međe oko malih polja pod bregom kvarile njihov pažljivo ustrojeni poredak. Sunce je tonulo ka zapadu jer im je ceo dan otišao na pripremu ovog napada; ali sad je otpočinjao i čuli smo ovnuske robove kako hrapavo ječe u izazov dok su se neprijateljski kopljanci probijali kroz živice i prelazili preko njivica.

Moji ljudi počeše da pevaju. Uvek smo pevali pre bitke, a ovog dana, kao pre svih naših velikih bojeva, rikali smo Ratnu pesmu Beli Mavra. Kako ta jeziva himna može da podstakne čoveka! Govori o ubijanju, o krvi na žitu, o telima skršenih kostiju i o dušmanima oteranim na klanicu poput goveda. Govori o Beli Mavru koji čizmama mrvi planine u prah i o ponosu žena koje je njegov mač načinio udovicama. Svaki stih se završava pobedničkim krikom, i tog dana nisam mogao da se uzdržim; jecao sam nad prkosom pevača.

Sjahao sam i zauzeo svoje mesto u prvoj vrsti, blizu Borsa koji je stajao ispod naša dva barjaka. Obrazine kalpaka behu mi sklopljene, štit pritegnut na levoj ruci, osećao sam težinu

bojnog koplja u desnoj. Svud oko mene snažni glasovi su grmeli, ali ja nisam pevao jer mi je srce bilo prepuno zlih slutnji. Znao sam šta će da se desi. Neko vreme ćemo se držati u životom zidu, ali onda će Saksoni probiti klimave ograde od trnja na oba naša krila i njihova kopija će nam udariti u leđa i bićemo sasečeni, čovek po čovek, a dušmani će se izrugivati našoj smrti. Poslednji od nas će na umoru videti prve naše žene silovane, ali nije bilo ničeg što bismo mogli učiniti da to sprečimo. Zato su kopljanici pevali, neki ljudi su igrali ples mačeva na vrhu bedema, tamo gde nije bilo trnovitih palisada. Središte bedema ostavili smo čisto, bez trnja, u slabašnoj nadi da bi to moglo navesti neprijatelje da dođu na naša koplja radije nego da pokušaju da nas opkole.

Saksoni su prešli poslednje živice i započeli dug uspon uz pustu kosinu. Njihovi najbolji ljudi bili su u prednjoj vrsti i video sam kako su im tesno štitovi zbijeni, kako su gusto načičkali koplja i kako im blistaju sekire. Na vidiku ne beše Lancelotovih ljudi; činilo se da će pokolj biti prepušten samo Sasima. Vračevi su išli ispred njih, ovnujski rogovi su ih terali napred, a nad njima su se dizala krvava znamenja kraljeva. Neki iz prednje vrste vodili su na uzicama borbene pse, koje će pustiti na nekoliko koraka od našeg stroja. Moj otac je bio u toj prvoj vrsti, dok je Serdik jahao iza mase Saksona.

Prilazili su veoma sporo. Brdo je bilo strmo, njihovi oklopi teški, i nisu imali potrebe da žure na ovu klanicu. Znali su da će ovo biti mučan posao, koliko god kratko trajao. Doći će u zbijenom životom zidu, na bedemima će se naši štitovi sudariti i onda će pokušati da nas odguraju unatrag. Njihove sekire će padati preko ivica naših štitova, njihova koplja će udarati, bosti i seći. Čuće se stenjanje, urlanje i krici, ljudi će kukati i ljudi će umirati, ali dušmana je bilo više i, napisetku, zaći će nam s krila i tu će moji Vukovi pasti.

Ali moji Vukovi su pevali, pokušavajući da zagluše reski zvuk rogova i neprekidnu tutnjavu drvenih bubenjeva. Saksoni su s mukom prilazili sve bliže. Mogli smo da vidimo znamenje na njihovim štitovima sada; vučja njuška kod Serdikovih ljudi, bik kod Aelinih, a bili su tu i štitovi njihovih vojskovođa; soko, orao, konj koji se propinje. Psi su zatezali povoce, željni da probiju rupe u našem životom zidu. Vračevi su vriskali na nas. Jedan od njih je čeprtao hrpom rebara, drugi je puzao na sve četiri kao pseto i zavijao kletve. Čekao sam na južnom uglu bedema, koji se kao pramac čamca dizao nad dolinom. Tu, u samom središtu, prvi Saksoni će udariti. Nosio sam se mišlju da ih pustim da dođu i onda, u poslednjem trenu, da brzo povučem ljude i napravim prsten štitova oko žena. Ali povlačenjem bih dobio zaravan za bojište i izgubio bih prednost koju mi je davao viši položaj. Bolje da pustim moje ljude da pobiju koliko god mogu neprijatelja pre nego što nas pregaze.

Pokušavao sam da ne mislim na Keinvina. Nisam je poljubio za rastanak, ni nju ni kćeri, a one će možda preživeti. Možda će, u svom tom užasu, neki Aelin kopljanik prepoznati mali prsten i odvesti ih na sigurno, svom kralju.

Moji ljudi stadoše da tuku kopljima o štitove. Još nije bilo potrebe da se štitovi preklope. To je moglo da čeka poslednji čas. Sasi su gledali naviše dok im je buka parala uši. Niko od njih nije istračao napred da baci koplje, bilo je previše strmo za to, ali jedan borbeni pas prekide uzicu i pojuri u skokovima preko trave. Irlajn, jedan od moja dva lovca, proburazi ga streлом i pas stade da kevće i trči u krug dok su mu pera strele virila iz trbuha. Sad oba lovca stadoše da streljaju druge pse i Sasi ih povukoše nazad, pod zaštitu štitova. Vračevi se raštrkaše prema krilima vrste, svesni da bitka samo što nije počela. Lovčeva strela zari se u saksonski štit, druga okrznu jedan kalpak. Nije ostalo mnogo. Stotinak koraka. Olizao sam suve usne, treptao da oteram znoj s očiju i zurio naniže u strašna bradata lica. Neprijatelji su

vikali, pa ipak, ne sećam se da sam čuo zvuk njihovih glasova. Pamtim samo jeku rogova, grmljavinu bubenjeva, topot čizama po travi, zvuk kanija koje se taru o oklope, tresak štitova koji se spajaju.

„Mesta!“, začusmo Ginevru kako viče iza nas i glas joj beše pun uživanja. „Načinite mesta!“, viknula je ponovo.

Okrenuo sam se i video kako njeni ljudi guraju dvoja kola ka bedemima. Volovska kola su ogromna i nezgrapna, s točkovima od čvrstog, punog drveta. A Ginevra je njihovu veliku težinu još i naoružala. Skinula je rude i na njihova mesta udenula kopljia, dok je iz kola istovarila hranu i sada je u njima buktalo zapaljeno trnovito žbunje. Pretvorila je kola u masivnu vatrenu lavinu, koju je sad nameravala da pusti nizbrdo na čvrsto zbijene redove neprijatelja; iza njenih kola, željna da vidi haos, tiskala se uzbudjena rulja žena i dece.

„Beži!“, povikah svojim ljudima. „Miči se!“ Prekinuli su pesmu i pohitali u stranu, ostavivši središte bedema nebranjeno. Saksoni su sad bili na svega sedamdeset ili osamdeset koračaji; videvši da se naš živi zid raspada, nanjušili su pobedu i ubrzali korak.

Ginevra povika na ljudе da požure i još kopljaniка potrča da pogura kola koja su se dimila. „Guraj!“, vikala je. „Guraj!“ Stenjali su dok su zapinjali i teglili, a kola stadoše da se valjaju brže. „Hajde! Hajde! Hajde!“, vrištala je Ginevra na njih, i još se ljudi natiska iza kola pomažući glomaznim vozilima da pređu preko nasute zemlje na drevnom bedemu. Na tren pomislih da će nas niski zemljani nasip poraziti, jer su se kola gotovo zaustavila tamo i gusti dim se vio oko ljudi koji su hripali i gušili se, ali Ginevra ponovo povika na kopljanike i oni stegoše zube u poslednjem velikom naporu, prebacujući kola preko zida.

„Guraj!“, vrištala je Ginevra. „Guraj!“ Kola su se na kratko kolebala povrh bedema, pa stadoše da se naginju napred dok su ljudi zapinjali iza njih. „Sada!“, zaurla Ginevra i najednom ne bi ničega što je moglo da zadrži kola, samo strma travnata kosa i neprijatelj na njoj. Ljudi koji su gurali oteturali su se u stranu iscrpljeni kad se dve vatrene gromade zakotrljaše niz padinu.

S početka pođoše sporo, ali ubrzaše i počeše da odskaču po neravnom tlu, tako da su zapaljene grane padale preko gorućih stranica kola. Kosa je postajala sve strmija, i vatrena lavina je sad jurila; ogromni usov od drveta i vatre grmeo je naniže ka vrstama zapanjenih Saksona.

Sasi nisu imali nikakvih izgleda. Redovi im behu previše zbijeni da bi ljudi izbegli kola, a ona behu valjano naciljana. Dim i plamen valjali su se ka samom srcu dušmanskih snaga.

„Zatvaraj!“, povikah ljudima. „Živi zid! Živi zid!“

Požurismo natrag na položaj baš kad su kola udarila.

Neprijateljska vrsta bi zaustavljena i neki ljudi su pokušavali da se izvuku i umaknu, ali oni koji su se kolima našli na putu nisu imali kuda da beže. Čuh vrisku kad se duga koplya pričvršćena na kola zariše u gomilu, pa se stražnji kraj jednih kola odiže kad prednji točkovi pređoše preko palih tela, ali nisu se prevrnula već nastaviše naniže; mlela su, spaljivala i kršila ljudе pred sobom. Druga kola se nakrenuše pri udarcu u redove Sasa. Jedan tren su se držala na dva točka, pa se izvrnuše u stranu prosuvši vatru na Sase. Tamo gde se nalazila čvrsta, uređena vojska sad je vladao haos, strah i užas. Čak i medu ljudima koji se nisu našli na putu kola nastao je metež, jer je udar naterao čvrsti stroj da popusti i raspe se po kosi.

„Na njih!“, povikao sam. „Idemo!“

Zavrištao sam bojni poklič dok sam skakao sa bedema. Nisam imao na umu da pratim kola nizbrdo, ali uništenje koje su donela sa sobom bilo je ogromno, a užas dušmana očigledan, i shvatio sam da je pravi čas da i mi postanemo deo tog košmara.

Urlali smo jureći niz padinu. Beše to krik pobede, sračunat da prestravi već gotovo potučene neprijatelje. Saksoni su i dalje bili brojniji, ali živi zid im se raspao, bežali su, a mi smo s uzvišice kidisali kao osvetniče furije. Ostavio sam kopljje u trbuhu jednog čoveka, istrgao Hajvelban iz korica i kosio oko sebe kao žetelac. Nema razmišljanja u takvom boju, nikakve taktike, samo mahnito uživanje u nadvaladavanju dušmana, u ubijanju, u strahu koji im se ogleda u očima, i posmatranju njihovih zadnjih redova kako beže. Ispuštao sam ludačke, radosne krike, zaveden pokoljem, a kraj mene su moji Vukovi sekli i probadali i rugali se neprijatelju koji je dosad već trebalo da pleše na našim telesima.

I dalje su mogli da nas potuku, jer ih je bilo tako mnogo, ali teško je boriti se kad ti je živi zid razbijen, a ti se penješ uzbrdo, a naš iznenadni napad im je slomio duh. Previše Sasa je pri tom bilo pijano. Pijan čovek se bori dobro dok pobeđuje, ali ga pri porazu užas brzo obuzima, i mada je Serdik pokušao da ih vrati u bitku, njegovi kopljanići su se prestravili i pobegli. Neki od mojih mlađih boraca hteli su da ih prate dalje nizbrdo, šaćica nije odolela iskušenju, otišla predaleko i platila za svoju prenagljenost, ali ostale sam vikom zadržao. Većina neprijatelja je pobegla, ali smo pobedili, i da to dokažemo stajali smo u krvi Sasa, a naša kosina beše puna njihovih leševa, njihovih ranjenika i njihovog oružja. Prevrnuta kola gorela su na padini, dok su se druga i dalje valjala sve dok nisu udarila u živicu podno brega.

Neke od naših žena sišle su da pljačkaju mrtve i dokrajče ranjene. Ni Aela ni Serdik nisu bili među Saksonima palim na brdu, ali jeste jedan veliki poglavica sav iskićen zlatom i s mačem pozlaćenog balčaka u kanijama od meke crne kože prošivene srebrom. Uzeo sam pojas i mač ubijenog i odneo ih Ginevri. Klekao sam pred njom, što nikad pre nisam učinio. „Ovo je tvoja pobeda, gospo“, rekoh, „samo tvoja.“ Pružio sam joj mač.

Opasala ga je, pa me podigla. „Hvala ti, Derfele“, kaza.

„To je dobar mač“, odvratih.

„Ne zahvaljujem ti za mač“, reče Ginevra, „već zato što si mi verovao. Oduvek sam znala da bih umela da se borim.“

„Bolje nego je, gospo“, rekoh žalosno. Zašto se ja nisam setio kola?

„Bolje nego oni!“, kaza Ginevra, pokazujući potučene Sase. „A sutra ćemo sve iznova.“

Saksoni se nisu vratili te noći. Spustio se divan sumrak, mekan i svetlucav. Moji stražari koračali su po zidu, dok su saksonske vatre blistale u sve tamnijoj senci pod nama.

Jeli smo, a posle večere sam pričao sa Skarah, Ajsinom ženom, ona je okupila ostale i našle su među sobom neke igle, noževe i konce. Dao sam im plaštove koje sam pokupio s mrtvih Saksona i žene su radile u slabom svetlu sutona, pa onda po noći pri sjaju vatre.

Tako su se sledećeg jutra, kad se Ginevra probudila, na južnom bedemu Minid Badona vila tri barjaka. Bili su tu Arturov medved i Keinvina zvezda, ali u sredini, na počasnom mestu koje pripada pobedničkom vojskovođi, dizao se Ginevin jelen s krunom od meseca. Zastava zaleprša na jutarnjem vetru, Ginevra vide znamen, a ja videh kako se smeši.

Dok su ispod nas Saksoni opet prikupljali svoja kopija.

IV

Bubnjevi su se začuli u svitanje i posle jednog časa petorica vračeva su se pojavila nisko na padini Minid Badona. Danas su, činilo se, Aela i Serdik rešeni da osvete svoje poniženje.

Gavranovi su trgali više od pedeset saksonskih trupina koje su još ležale na strmini nedaleko od pocrnelih ostataka kola; neki od mojih ljudi hteli su da dovuku leševe do bedema i od njih načine jeziv doček za novi napad Sasa, ali sam zabranio to. Uskoro će, računao sam, naša sopstvena tela biti na raspolaganju Saksonima i budemo li se mi busali njihovim ginjenicima, busaće se i oni nama.

Uskoro je postalo jasno da Saksoni neće krenuti u jedinstven napad, koji bi mogao da se izokrene u metež pred naletom kola. Umesto toga postrojavali su dvadesetak vrsta koje će doći na breg s juga, istoka i zapada. Svaka četa napadača brojala je svega sedamdeset ili osamdeset ljudi, ali združeni napad tih malih odreda bi nas svakako zgromio. Mogli smo možda odbiti tri ili četiri vrste, ali ostali bi lako prešli bedeme i tako nismo imali šta drugo da činimo izuzev da se molimo, pevamo, jedemo, a oni kojima je to bilo potrebno, pili su medovinu. Jedni drugima smo obećavali valjanu smrt, što je značilo da ćemo se tući do kraja i pevati dok god možemo, ali mislim da smo svi znali da na kraju neće biti prkosne pesme, već talasi poniženja, bola i strave. Ženama će biti još gore. „Treba li da se predam?”, pitao sam Keinvin.

Uznemirila se. „Nije na meni da kažem.“

„Nikad ništa nisam radio bez tvog saveta“, rekoh joj.

„U ratu“, kazala je, „ne umem da ti dam savet. Mogu samo da pitam šta će biti sa ženama ako se ne predate?“

„Biće silovane, oterane u roblje, ili date ljudima kojima trebaju žene.“

„A ako se predate?“

„Uglavnom isto“, priznao sam. Samo će manje žuriti sa silovanjem.

Nasmešila se. „Onda ti moj savet i ne treba. Idi i bori se, Derfele, i ako te ne vidim pre Zemlje seni, znaj da si most mačeva prešao s mojom ljubavlju.“

Zagrlio sam je, poljubio naše kćeri i otišao do južnog bedema što je štrčao nad padinom, da gledam sase kako kreću uzbrdo. Za ovaj napad im neće trebati ni izbliza onoliko vremena kao za prvi, jer je za onaj trebalo urediti ogromnu masu ljudi i uliti im hrabrost, a danas im nije bio nužan podstrek. Pošli su da se osvete i dolazili su u malim grupama; čak i ako zakotrljamo kola niz breg, lako mogu da ih izbegnu. Nisu žurili, ali nisu ni imali potrebe za hitnjom.

Izdelio sam svoje ljudе u deset grupa, svaku zadužio za po dve saksonske vrste, ali sumnjao sam da će se čak i najbolji od mojih ratnika održati više od nekoliko časaka. Sva je prilika, mislio sam, da će moji ljudi potrčati natrag da štite žene čim dušmani budu mogli da udare s boka, i da će se bitka onda svesti na bedan otpor pojedinaca oko naše krovnjare i logorskih vatri. Nek bude tako, mislio sam, šetao među svojim ljudima, zahvaljivao im za službu i ohrabrivao ih da pobiju koliko god mogu Sasa. Podsetio sam ih da će neprijatelji koje

ubiju u bici biti njihove sluge u Zemlji seni. „Zato ih ubijajte“, rekoh, „i nek se njihovi preživeli ove borbe sećaju s jezom.“ Neki od njih počeše da pevaju Posmrtnu pesmu Verline, lagani i setni napev koji je govorio o pogrebnim lomačama ratnika. Pevao sam s njima, gledajući Sase kako se uspinju sve bliže, i zato što sam pevao, i zato što mi je kalpak stezao uši, nisam čuo Najela Crnoštitag kako me doziva sa suprotnog kraja visoravni.

Nisam se okrenuo sve dok nisam čuo klicanje žena. I dalje nisam video ništa neobično ali onda, nadglasavši buku saksonskih bubnjeva, odjeknu hrapav, visok zov roga.

Čuo sam taj rog i ranije, prvi put kad je, dok sam bio tek stasali kopljanič, Artur dojahaod da mi spase život. Sad je dolazio ponovo.

Došao je na konju sa svojim ljudima, i Najel me je zvao kad teško oklopljeni konjanici razbiše Sase na bregu iza planinskog sedla i sjuriše se niz padinu. Žene s Minid Badona potrčaše do bedema da ga vide, jer Artur nije došao na visoravan, već je poveo svoje ljudе oko viših obronaka brda. Bio je u svom uglačanom pločastom oklopu, sa zlatom optočenim kalpakom i štitom od tučenog srebra. Veliki ratnik barjak bio je razvijen, njegov crni medved vio se na platnenom polju belom poput guščijih pera na Arturovom šlemu. Beli plašt lepršao mu je s ramena, a bela zastavica beše vezana ispod sečiva njegovog dugog kopla. Svaki Sakson na padinama Minid Badona znao je ko je to i šta ti teški konji mogu da načine od njihovih malih vrsta. Artur je doveo samo četrdeset ljudi, jer je većinu njegovih velikih bojnih konja Lancelot pokrao prethodne godine, ali četrdeset teških oklopnika na leđima četrdeset konja mogli su stravično da zgrome pešadiju.

Artur priteže dizgine pod južnim uglom bedema. Vetur je bio nejak, tako da je Ginevrin barjak bio samo neka neprepoznatljiva zastava koja visi s motke. Tražio me je i konačno prepoznao moj kalpak i oklop. „Imam dvesta kopljaniča na oko milju odavde!“, povikao je.

„Odlično, gospodaru!“, uzvratio sam. „Dobro došao!“

„Možemo da se održimo dok ne dođu!“, povikao je, pa mahnuo svojim ljudima. Nije se spuštao nizbrdo, već je nastavio da jaše u krug, visoko na kosi Minid Badona, kao da izaziva Sase da se popnu i napadnu ga.

Ali pogled na te konje bio je dovoljan da iz zadrži, jer nijedan Sakson nije htio da bude prvi koji će stati na put kopala u naletu. Da su dušmani navalili složno, mogli su da pregaze Arturove ljudi, ali prevoji brda činili su da Sasi većinom ne vide jedni druge, a svaka četa se nadala da će neka druga povesti napad na konjanike. Tako su svi uzmakli. S vremena na vreme bi grupa hrabrih ljudi pošla naviše, ali čim bi Arturovi jahači ušli u vidokrug, hitro bi se povukla niz breg. Serdik je došao da okupi svoje ljudi odmah ispod južnog kuta, ali kad su se Arturovi ljudi okrenuli da ih dočekaju, Saksoni uzmakoše. Oni su očekivali laku bitku s malobrojnim kopljanicima, i nisu bili spremni da udare na konjicu. Ne uzbrdo, i ne na Arturovu konjicu. Drugi ratnici na konjima možda ih ne bi zaplašili, ali znali su šta poručuju taj beli plašt, kalpak s guščijim perjem i štit koji je sijao kao samo sunce. Govorili su da je smrt došla po njih i niko nije bio voljan da joj se penje u susret.

Pola časa kasnije Arturova pešadija izbi na planinsko sedlo. Saksoni koji su držali brda severno od sedla pobegli su pred našim pojačanjem, i umorni kopljaniči se popeše do naših bedema uz poklike koji su ih zaglušili. Sasi su čuli klicanje, videli nova kopla iznad prastarih zidina, i to je suzbilo njihova stremljenja za taj dan. Vrste se povukoše i Minid Badon je bio bezbedan za još jedan sunčev krug preko neba.

Artur smače kalpak dok je terao umornu Lamri prema našim barjacima. Dašak vetra nadu zastave, on pogleda gore i vide Ginevrinog jelena s mesečevom krunom kako leprša kraj

njegovog vlastitog medveda, ali širok osmeh mu nije isčezao s lica. Ni reč o barjaku nije kazao kad je skočio s Lamri. Mora da je znao da je Ginevra sa mnom, jer ju je Balin video u Akva Sulisu i dvojica glasnika koje sam poslao mogli su mu reći, ali pravio se da ništa ne zna. Umesto toga, baš kao u stara vremena, kao da se nikad nikakav led nije isprečio među nama, zagrljio me je.

I njegova seta beše nestala. Opet je bilo života na njegovom licu, i poleta koji se raširio među mojim ljudima koji su se tiskali oko njega da čuju novosti, mada je prvo hteo da čuje šta mi imamo da kažemo. Jahao je među mrtvima Sasima na strmeni i hteo je da zna kako su umrli. Moji ljudi su, što sam im oprostio, preterivali s brojem napadača od prethodnog dana, i Artur se nasmeja kad je čuo kako smo gurnuli zapaljena kola niz kosinu. „Odlično, Derfele“, reče, „odlično.“

„Nisam to bio ja, gospodaru“, kazao sam, „već ona.“ Pokazao sam glavom Ginevrinu zastavu. „To je bilo njeno delo, gospodaru. Ja sam bio spremjan da umrem, ali ona je mislila drugačije.“

„Kao i uvek“, reče on tiho, ali nije pitao ništa više. Ginevre nije bilo na vidiku, a on nije tražio da mu kažemo gde je. Video je Borsa i zagrljio ga, porazgovarao s njim, i tek potom se popeo na zemljani bedem i zagledao se u saksonski tabor. Dugo je stajao tamo, pokazujući se obeshrabrenim neprijateljima, ali nakon nekog vremena mahnu Borsu i meni da mu se pridružimo. „Nisam mislio da se borim s njima ovde“, kaza nam, „ali čini mi se da je mesto dobro. U stvari, bolje nego većina. Jesu li svi ovde?“, pitao je Borsa.

Bors se opet napio iščekujući saksonski napad, ali davao je sve od sebe da zvuči trezno. „Svi, gospodaru. Osim možda posade Kaer Ambre. Trebalо je da oni jure Kilhuka.“ Bors cimnu bradom ka istočnim brdima s kojih je još Sasa silazilo u logorište. „Možda su to oni, gospodaru? Uj je ono samo neki pljačkaški odred?“

„Posada Kaer Ambre nije uhvatila Kilhuka“, kaza Artur. „Juče sam dobio poruku od njega. On nije daleko, a nije ni Kaneglas. Za dva dana doći će nam još petsto kopljanički, i onda će Sasa biti samo dvaput više.“ Nasmejao se. „Dobar si bio, Derfele!“

„Dobar?“, upitah ga iznenađeno. Očekivao sam neodobravanje što sam zarobljen tako daleko od Korinijuma.

„Moramo se boriti s njima negde“, rekao je, „i ti si odabrao mesto. Sviđa mi se. Imamo viši položaj.“ Govorio je glasno, u želji da svoje samopouzdanje prenese i mojim ljudima. „Došao bih ja i ranije“, dodade obraćajući se meni, „samo nisam bio siguran da je Serdik zagrizao mamac.“

„Mamac, gospodaru?“ Bio sam sav smeten.

„Tebe, Derfele, tebe.“ Nasmejao se i skočio s bedema. „Rat je igra slučaja, zar ne? I ti si slučajno našao mesto na kom ih možemo potući.“

„Misliš da će se izmoriti verući se uzbrdo?“, pitao sam.

„Neće biti da su tolike budale“, rekao je veselo. „Ne, bojim se da ćemo morati sići i boriti se u dolini.“

„Čime?“ pitao sam ogorčeno, jer čak i uz Kaneglasove trupe, oni su bili zastrašujuće nadmoćniji.

„Svakim čovekom kog imamo“, kaza Artur pouzdano. „Ali bez žena, mislim. Vreme je da pošaljemo vaše porodice na bezbednije mesto.“

Naše žene i deca nisu otišli daleko; postojalo je selo na sat hoda ka severu i većina je našla sklonište tamo. Još dok su oni napuštali Minid Badon, novi Arturovi kopljanički stigoše sa

severa. To behu ljudi koje je Artur počeo da okuplja kod Korinijuma i ubrajali su se u najbolje britske ratnike. I Sagramor je došao sa svojim prekaljenim borci ma; on, kao i Artur, ode u južni kut Minid Badona, odakle je mogao da gleda naniže na dušmane i gde su oni, kad podignu pogled, mogli da opaze njegovu vitku, u crno oklopljenu priliku na obzoru. Nasmešio se, što beše retkost. „Previše samopouzdanja ih je načinilo budalama“, reče prezrivo. „Zarobili su sami sebe na položaju u niziji, i sad neće da se mrdnu.“

„Neće?“

„Kad Sakson jednom sagradi sklonište, ne da mu se da ponovo kreće na put. Serdiku će trebati nedelju dana ili više da ih iščeprka iz te doline.“ Saksoni i njihove porodice zaista su se udobno ugnezdili u dolini, i sad je rečna dolina izgledala kao da su u njoj dva naselja raštrkanih koliba. Jedno od ta dva sela beše blizu Akva Sulisa, a drugo dve milje na istok gde je reka oštro skretala na istok. Serdikovi ljudi behu u tom istočnom naselju, dok su se Aelini smestili ili u gradu ili u kolibama ispred zidina. Iznenadilo me je što Saksoni koriste grad za stanovanje radije nego da ga spale, ali svakog jutra je rasuta povorka muškaraca prolazila kroz kapije, ostavljajući za sobom nešto što je podsećalo na dom, s dimom iz kuhinja koji se dizao sa gradskih krovova od rogoza ili crepa. Početna saksonska najezda bila je brza, ali ju je sada splasla sila koja ih je pokretala. „I zašto su podelili vojsku na dva dela?“, upita Sagramor, zureći s nevericom u veliki jaz između Aelinog tabora i Serdikovih koliba.

„Da bi nama ostavili samo jedan put“, rekoh, „pravo tamo.“ Pokazao sam na dolinu. „Tu ćemo biti zarobljeni između njih.“

„I tu ih možemo držati razdvojene“, kaza Sagramor veselo. „A za neki dan, dole će izbiti bolestine.“ Zaraze se, izgleda, uvek šire kad se vojska skrasi na jednom mestu. Upravo je kuga zaustavila Serdikov poslednji pohod na Dumnoniju, a neka jezivo zarazna bolest oslabila je našu vojsku kad smo krenuli na London.

Plašio sam se da bi nas slična pošast mogla oslabiti i sad, ali zbog nečega smo bili pošteđeni, možda zato što nas i dalje nije bilo mnogo, ili zato što je Artur rasuo svoju vojsku duž tri milje po visokim bregovima iza Minid Badona. Moji ljudi i ja smo ostali na bregu, ali su pridošlice držale niz brda ka severu. Tokom dva dana po Arturovom dolasku neprijatelji su još mogli da zauzmu te bregove jer su na njihovim vrhovima bile male posade, ali Arturovi jahači bili su stalno na pogledu i kopljanci su se neprekidno kretali kroz brdske šumarke ne bi li uverili Sase kako ih je više no što ih je zaista bilo. Saksoni su osmatrali, ali nisu napadali, i onda, tri dana posle Artura, Kaneglas stiže iz Povisa sa svojom vojskom; sad smo mogli da posednemo čitav dugi niz bregova jakim predstražama, koje bi pozvale pomoći ako Saksoni priprete. Brojno smo još bili mnogo slabiji, ali držali smo visove i najzad imali dovoljno kopalja da ih branimo.

Trebalo je da Saksoni napuste dolinu. Mogli su da krenu ka Sefernju ili da opsednu Glevum, i mi bismo bili primorani da napustimo naše uzvišice i pođemo za njima, ali Sagramor je imao pravo; ljudi koji su se razbaškarili nisu voljni da se pomeraju, pa su Serdik i Aela tvrdoglavu ostali u dolini reke, verujući da nas drže pod opsadom, dok je istina bila drugačija - mi smo opsedali njih. Naposletku su i pokušali neke napade uz bregove, ali nijedan nije udario kako valja. Sasi bi povrveli na brda, ali kad bi se niz štitova pojavio na vrhu spremam da ih dočeka, i kad bi se Arturovi konjanici ukazali na krilu živog zida naperenih kopalja, borbeni žar bi im zgasnuo i sasuljali bi se do svojih naselja, a svaki saksonski neuspeh jačao je naše samopouzdanje.

Samouverenost je toliko narasla da je, pošto je Kaneglasova vojska stigla, Artur osetio da može da nas ostavi. Isprva sam bio zaprepašćen, jer nije rekao ništa osim da ima važan posao na severu, dan jahanja od nas. Mora da se moja zabuna videla, jer mi je prebacio ruku preko ramena. „Još nismo pobedili“, reče.

„Znam, gospodaru.“

„Ali kad se to desi, Derfele, hoću da pobeda bude potpuna. Nikakva druga težnja me ne bi odvukla odavde.“ Osmehnuo se. „Veruješ mi?“

„Naravno, gospodaru.“

Ostavio je Kaneglasa da zapoveda našom vojskom, ali sa jasnim naređenjem da ne upadamo u dolinu. Saksone je trebalo držati u uverenju da su nas saterali u mišju rupu, i da bi podržala tu obmanu, šačica dobrovoljaca je otrčala u saksanski logor izigravajući prebege i odnevši glas kako su naši ljudi toliko malodušni da mnogi beže radije nego da čekaju bitku, i da su naše vođe u žestokoj svađi oko toga da li da ostanu i suoče se s napadom Sasa ili da beže na sever i preklinju za utočište u Gventu.

„Još nisam siguran da vidim način da okončamo ovo“, priznao mi je Kaneglas dan pošto je Artur otišao. „Dovoljno smo jaki da držimo visove“, nastavio je, „ali ne i da siđemo u dolinu i potučemo ih.“

„Pa možda je Artur otišao po pomoć, gospodare kralju“, nagađao sam.

„Kakvu pomoć?“, upita Kaneglas.

„Kilhuk, možda?“, rekoh, mada to nije bilo verovatno, jer su nam za Kilhuka rekli da je negde istočno od Sasa, a Artur je udario na sever. „Oengus Mekajrem?“, ponudih drugi odgovor. Kralj Demetije bio je obećao vojsku Crnoštiti, ali ti Irci se još nisu pojavljivali.

„Oengus, možda“, prihvati Kaneglas, „ali čak ni sa Crnoštitim nećemo imati dovoljno ljudi da zatremo tu kopilad.“ Klimnuo je glavom ka dolini. „Za to su nam potrebni kopljanci Gventa.“

„A Meurig neće doći“, rekoh.

„Meurig neće“, složi se Kaneglas, „ali ima ljudi u Gventu koji bi došli. Još pamte dolinu Lag.“ Osmehnuo mi se suvo, jer u toj bici Kaneglas je bio naš neprijatelj, a ljudi Gventa, naši saveznici, bojali su se da podu na vojsku predvođenu Kaneglasmom ocem. Neki ljudi Gventa još su se stideli što su nas ostavili na cedilu, tim pre što je Artur pobedio bez njihove pomoći; pretpostavlja sam da je moguće, ako Meurig odobri, da Artur povede nešto dobrovoljaca na jug do Akva Sulisa. Ali još nisam video kako bi mogao da okupi dovoljno ljudi da siđemo u jazbinu Sasa i tamo ih pobijemo.

„A da nije“, natuknu Ginevra, „pošao da nađe Merlin?“

Ginevra je bila odbila da ode s ostalim ženama i decom, uporno ostajući pri tome da hoće da s nama sačeka pobedu ili poraz. Mislio sam da će Artur svakako zahtevati da ona ode, ali kad god bi Artur došao na breg Ginevra bi se sakrila, obično u grubu krovinjaru koju smo načinili na visoravni, i pojavila se tek kad je otišao. Artur je sigurno znao da je ostala na Minid Badonu, jer je pažljivo motrio dok su naše žene odlazile i svakako je opazio da je nema, ali ništa nije rekao. Niti je Ginevra, kad je napustila skrovište, pominjala Artura, mada se smešila svaki put kad bi videla svoj barjak, kome je on dopustio da se vijori na bedemima. Ispočetka sam je podsticao da napusti breg, ali odbila me je prezrivo, a niko od mojih ljudi nije želeo da ona ode. Verovali su da živote duguju Ginevri, i to s pravom, i nagradili su je tako što su je opremili za bitku. Skinuli su finu verižnu košulju s bogatog i mrtvog Sasa i, sastrugavši krv s gvozdenih karika, poklonili je Ginevri; oslikali su njen znamen na otetom štitu, i čak se jedan

od njih odrekao svog dragoceno kalpaka s vučjim repom. Sad je bila obučena kao i ostatak mojih ratnika samo što je, shodno sebi, uspela da ratna sprema na njoj deluje opasno zavodljivo. Postala je naš talisman, heroina svih mojih ratnika.

„Niko ne zna gde je Merlin“, odgovorio sam na njeno pitanje.

„Proneo se glas da je u Demetiji“, reče Kaneglas. „Možda će doći s Oengusom?“

„Ali tvoj druid je došao?“, upita Ginevra Kaneglasa.

„Malajn je ovde“, potvrdi Kaneglas, „i ume da proklinje sasvim dobro. Možda ne kao Merlin, ali sasvim dobro.“

„A šta je s Taliesinom?“, pitala je Ginevra.

Kaneglas se nije iznenadio što je čula za mladog barda; Taliesinova slava se očigledno brzo prinosila. „Otišao je da traži Merlina“, kaza Kaneglas.

„Je li zaista dobar?“, upita ona.

„Zaista“, odvrati Kaneglas. „Pesmom može da dozove orla s neba i lososa iz reke.“

„Molim se da ga uskoro čujemo“, reče Ginevra i zaista, ti čudni dani na osunčanoj visoravni izgledali su mnogo podesniji za pesmu nego za boj. Proleće je bilo lepo, leto je pristizalo, i mi smo lenčarili na ugrejanoj travi i posmatrali neprijatelje koje kao da je iznenada spopala nemoć. Zalud su pokušali nekoliko napada na bregove, ali nisu se stvarno potrudili da napuste dolinu. Kasnije smo čuli da su se svađali. Aela je htelo da udruži sve saksonske kopljanike i krene na sever u brda, podelivši tako našu vojsku na dva dela koja je moguće potući zasebno. Ali Serdik je više voleo da čeka, kako bi nam ponestalo hrane i samopouzdanja, ali to je bila jalova nada, jer smo hrane imali na pretek, a samouverenost je rasla sa svakim novim danom. Saksoni su bili ti koji su počeli da gladuju, jer su Arturovi laki konjanici nasrtali na njihove pljačkaške družine, i saksono samopouzdanje je venulo, jer smo posle nedelju dana videli humke sveže zemlje kako se pojavljaju na livadama kraj njihovih čatrlja i znali smo da dušmani kopaju grobove. Pošast koja utrobu pretvara u tečnost i od koje čoveku usahne snaga došla je našim neprijateljima i Sasi su sa svakim danom slabili. Saksonke su spuštale zamke od pruća u reku i lovile hranu za svoju decu, Saksoni su kopali grobove, a mi smo ležali na sunčanim brdima i pričali o bardovima.

Artur se vratio dan pošto su iskopane prve rake za mrtve Sase. Gonio je konja preko planinskog sedla i uz strmu severnu kosu Minid Badona, nateravši Ginevru da navuče svoj novi kalpak i čučne među moje ljude. Crvena kosa vila se pod obodom šlema kao barjak, ali Artur se pravio da je ne primećuje. Pošao sam mu u susret i, na pola puta preko zaravni, stao sam i zurio u njega zapanjen. Njegov štit bio je krug od vrbovih dasaka presvučen kožom, a preko kože okovan tankim pokrovcem od uglačanog srebra koje je odbijalo sunce, ali je sad na štitu bio i novi simbol. Bio je to krst; crveni krst načinjen od platna nalepljenog na srebro. Hrišćanski krst. Video je kako sam zinuo i nacerio se. „Sviđa ti se, Derfele?“

„Postao si hrišćanin, gospodaru?“ Zvučao sam tupavo.

„Svi smo postali hrišćani“, rekao je, „i ti. Zažarite oštice kopalja i utisnite krst u štitove.“

Pljunuo sam da odvratim zlo. „To tražiš od nas, gospodaru?“

„Čuo si me, Derfele“, kazao je, pa sjahao s Lamri i pošao do južnog bedema odakle su se videli dušmani. „Još su tu“, reče. „Dobro je.“

Kaneglas mi se pridružio i čuo Arturove malopređašnje reči. „Hoćeš da stavimo krst na naše štitove?“, upita.

„Ne mogu da zahtevam ništa od tebe, gospodare kralju“, odgovori Artur, „ali ako bi utisnuo krst u štitove svojih ljudi i svoj, bio bih zahvalan.“

„Zašto?”, pitao je Kaneglas gnevno. Bio je čuven po svom otporu prema novoj veri.

„Zato što je krst”, reče Artur, još osmatrajući neprijatelje, „cena koju plaćamo u zamenu za vojsku Gventa.”

Kaneglas je zurio u Artura kao da ne veruje svojim ušima.

„Meurig dolazi?”, pitao sam.

„Ne”, odvrati Artur, „ne Meurig. Kralj Todrik dolazi. Dobri Todrik.”

Todrik je bio Meurigov otac, kralj koji se odrekao trona da bi postao monah, i Artur je jahao u Gvent da moli starca. „Znao sam da je to moguće”, reče mi Artur, „jer smo Galahad i ja čitave zime pregovarali s Todrikom.” S početka, pričao je Artur, stari kralj nije bio voljan da se odrekne svog pobožnog, isposničkog života, ali su drugi ljudi u Gventu dodali svoje glasove Arturovim i Galahadovim molbama i, pošto je noći proveo u svojoj maloj kapeli moleći se, Todrik je nerado objavio da će privremeno uzeti svoj presto natrag i povesti vojsku Gventa na jug. Meurig se suprotstavio toj odluci, jer ju je s pravom smatrao prekorom i poniženjem za sebe, ali vojska Gventa podržala je svog starog kralja i sad je bila na putu za jug. „Platio sam cenu”, priznade Artur. „Morao sam da povijem koleno pred njihovim bogom i da obećam da će pobedu pripisati njemu, ali pripisaću pobedu bilo kom bogu kog Todrik hoće, samo neka dovede svoje kopljanike.”

„I šta je još cena?”, pitao je Kaneglas.

Artur se namršti. „Traže da pustiš Meurigove misionare u Povis.”

„Samo to?”, hteo je da zna Kaneglas.

„Možda sam ostavio utisak”, priznade Artur, „da ćeš im poželeti dobrodošlicu. Žao mi je, gospodare kralju. Zahtev mi je upućen tek pre dva dana, bila je to Meurigova zamisao, a Meurigov obraz treba da bude sačuvan.” Kaneglas se namršti. Dao je sve od sebe da zadrži hrišćanstvo van svoje kraljevine, računajući da Povisu ne trebaju žučnost i preterana revnost koje svaka nova vera nosi sobom, ali nije se protivio Arturu. Bolje hrišćani u Povisu, mora da je mislio, nego Sasi.

„Je li to sve što si obećao Todriku, gospodaru?”, pitao sam Artura sumnjičavo. Sećao sam se kako je Meurig tražio da mu se da presto Dumnonije i kako Artur žudi da se otrese te odgovornosti.

„Takvi sporazumi uvek imaju poneki detalj koji nije vredan da njime lupaš glavu”, odvrati Artur poletno, „ali jesam obećao da će osloboditi Sensama. On je sad biskup Dumnonije! I ponovo kraljev većnik. Todrik nije hteo da se odrekne tog uslova. Svaki put kad bacim našeg dobrog biskupa na zemlju, on nekako odskoči.” Nasmejao se.

„I to je sve što si obećao, gospodaru?”, pitao sam ponovo, i dalje podozriv.

„Obećao sam dovoljno, Derfele, da nam obezbedim pomoć Gventa”, kaza Artur čvrsto, „oni su se obavezali da će biti ovde za dva dana sa šest stotina najboljih kopljaničkih. Čak je i Agrikola rešio da nije previše star za borbu. Sećaš se Agrikole, Derfele?”

„Naravno da ga se sećam, gospodaru”, rekoh. Agrikola, stari Todrikov vojskovođa, sad je bio u poznim godinama, ali je i dalje važio za jednog od najslavnijih ratnika Britanije.

„Svi dolaze od Glevuma”, Artur pokaza na zapad, gde se drum za Glevum ukazivao u rečnoj dolini, „i kad stignu ja će im se priključiti sa svojim ljudima i zajedno ćemo napasti pravo na dolinu.” Stajao je na bedemu odakle je zurio naniže u duboku udolinu, ali u mislima nije video polja i puteve i vетrom povijane useve, niti kamene kripte na rimskom groblju; pred njegovim očima odmotavao se čitav tok bitke. „Saksoni će se zbuniti u početku”, nastavio je, „ali na kraju će masa dušmana hitati putem,” pokazao je na Put kostiju koji je

vodio odmah podno Minid Badona, „i ti, moj gospodare kralju”, naklonio se Kaneglasu, „i ti, Derfele”, skočio je s bedema i ubo me prstom u trbuhi, „vi će te ih napasti s boka. Pravo nizbrdo i na njihove štitove! Mi ćemo se povezati s vama”, povio je ruku da pokaže kako će njegove trupe saviti oko severnog saksonskog krila, „a onda ćemo ih saterati u reku.”

Artur će doći sa zapada, a mi ćemo napasti sa severa. „Pobeći će na istok”, rekoh kiselo.

Artur odmahnu glavom. „Kilhuk sutra ide na sever da se sretne s Crnoštitem Oengusa Mekajrema, a oni dolaze od Korinijuma upravo sada.“ Bio je oduševljen sobom, što i nije čudno, jer ako sve bude išlo kako je zamislio, okružićemo dušmane i potom ih smožditi. Ali taktika je nosila sobom i neke opasnosti. Nagađao sam da, kad Todrikovi ljudi stignu i kad nam se pridruže Oengusovi Crnoštiti, naše snage neće biti mnogo manje od saksonskih, ali Artur je predlagao da vojsku podelimo na tri dela i, ako Sasi ne izgube glavu, mogli bi da unište odred po odred. Ali ako ih strah savlada, i ako naši napadi budu siloviti i divljački, i ako ih pometu buka i prašina i strava, poklaćemo ih kao goveda. „Dva dana“, reče Artur, „samo dva dana. Molite se da Saksoni ne čuju za ovo, i molite se da ostanu gde su.“ Viknuo je da mu dovedu Lamri, bacio pogled na kopljaničku crvene kose, pa otišao da se pridruži Sagramoru na visu iza planinskog sedla.

Noć pre bitke svi smo užarenim gvožđem utisnuli krst na naše štitove. Beše to mala cena za pobedu mada, znao sam, ne i puna cena. Ona će biti plaćena krvlju. „Mislim, gospo“, rekao sam Ginevri te noći, „da je najbolje da sutra ostaneš ovde gore.“

Ona i ja smo delili rog medovine. Otkrio sam da voli da razgovara do kasno u noć i stekao sam naviku da sedim kraj njene vatre pre počinka. Sad se nasmejala mom pred logu da ostane na Minid Badonu dok se mi dole borimo. „Uvek sam mislila da si dosadan čovek, Derfele“, rekla je. „Dosadan, tup i neopran. Sad si počeo da mi se dopadaš pa, preklinjem te, nemoj da pomislim kako sam sve vreme bila u pravu u vezi s tobom.“

„Gospo“, molio sam je, „živi zid nije mesto za ženu.“

„Nije ni zatvor, Derfele. Osim toga, misliš li da možete da pobedite bez mene?“ Sedela je na otvorenom ulazu u krovnjaru koju smo načinili od kola i stabala. Dobila je za sebe čitav jedan kraj skloništa i te večeri me je pozvala da podelimo večeru od pržene govedine, odrezane s bedra jednog od volova koji su dovukli kola na vrh Minid Badona. Vatra na kojoj smo pekli meso sad je gasnula, puštajući dim ka svetlim zvezdama koje su natkrilile svet. Srpasti mesec bio je nisko nad južnim brdima, ističući prilike stražara koji su koračali našim bedemima. „Hoću da vidim sve do kraja“, rekla je, dok su joj oči blistale u senci. „Ni u čemu nisam uživala toliko već godinama, Derfele, godinama.“

„Ono što će se sutra zbiti u dolini, gospo“, kazao sam, „neće biti za uživanje. Biće to gadan posao.“

„Znam.“ Oklevala je. „Ali tvoji ljudi veruju da im ja donosim pobjede. Hoćeš li im uskratiti moje prisustvo kad postane gadno?“

„Neću, gospo“, predadoh se. „Ali pazi se, preklinjem te.“

Nasejala se vatreneosti u mojim rečima. „Je li to molitva za moj život, Derfele, ili strah da će Artur pobesneti ako mi se desi neko zlo?“

Kolebao sam se. „Mislim da bi mogao da bude ljut, gospo“, priznadoh.

Ginevra se neko vreme naslađivala mojim odgovorom. „Je li pitao za mene?“, konačno izusti.

„Ne“, bio sam iskren, „nijednom.“

Zurila je u ostatke vatre. „Možda je zaljubljen u

Argantu", reče zamišljeno.

„Sumnjam da može čak i da je gleda", kazao sam. Sedmicu ranije nikako ne bih bio tako otvoren, ali Ginevra i ja sad smo bili mnogo bliskiji. „Premlada je za njega", nastavio sam, „i ni izbliza dovoljno pametna."

Pogledala me je, s izazovom u očima svetlucavim od vatre. „Pametna" reče. „Nekad sam za sebe mislila da sam pametna. Ali svi vi mislite da sam budala, zar ne?"

„Ne, gospo."

„Uvek si bio loš lažov, Derfele. Zato nikad nisi bio dvoranin. Da bi bio dobar dvoranin, moraš lagati s osmehom." Gledala je u vatru. Bila je tiha zadugo, i kad je progovorila ponovo, blagi podsmeh nestao je iz njenog glasa. Možda ju je blizina bitke navela da izrekne istinu koju nikad ranije nisam čuo od nje. „Bila sam budala", govorila je tiho, tako tiho da sam se morao nagnuti ka njoj kako bih je čuo od pucketanja vatre i pesama mojih ljudi. „Sad sebi pričam da je to bila neka vrsta ludila", nastavila je, „ali mislim da nije tako. Bilo je to samo slavoljublje." Ponovo je utonula u čutnju, posmatrajući treperave plamičke. „Želela sam da budem žena cezara."

„I bila si", rekoh.

Odmahnula je glavom. „Artur nije cezar. Nije tiranin, a mislim da sam želela da bude upravo to, neko poput Godfrida." Godfrid je bio otac Kaneglasu i Keinvina, okrutni kralj Povisa, Arturov neprijatelj i, ako su glasine bile tačne, Ginevrin ljubavnik. Mora da je mislila na te glasine, jer me je iznenada pogledala pravo u oči, izazivački. „Jesam li ti ikad rekla da je pokušao da me siluje?"

„Jesi, gospo", kazao sam.

„To je bila laž." Govorila je sumorno. „Nije samo pokušao, uspeo je. Ili sam ja sebi govorila da je to silovanje." Reči su iz nje izlazile u kratkim grčevima, kao da je istinu zaista vrlo teško priznati. „Ali možda me nije silovao. Želela sam zlato, počasti, položaj." Igrala se krajem svoje dolame, trgujući končiće lana iz otrcanog tkanja. Bilo mi je neprijatno, ali nisam je prekidal, svestan da želi da priča. „Ali to od njega nisam dobila. Tačno je znao šta ja hoću, ali je još bolje znao šta želi za sebe, i nikad nije nameravao da plati moju cenu. Umesto toga me je zaručio s Valerinom. Znaš li šta sam rešila da načinim od Valerina?" Njene oči su me opet izazivale, i ovog puta sjaj u njima nije dolazio samo od vatre, već i od suza.

„Ne znam, gospo."

„Načinila bih ga kraljem Povisa", rekla je osvetoljubivo. „Htela sam da iskoristim Valerina kako bih se osvetila Godfridu. I mogla sam, znaš, ali onda sam srela Artura."

„U dolini Lag", rekoh, „ubio sam Valerina."

„Znam da jesi."

„Na ruci mu je bio prsten, gospo", nastavio sam, „s tvojim znakom."

Zurila je u mene. Znala je na koji prsten mislim. „I imao je ljubavnički krst?", pitala je tiho.

„Jeste, gospo", rekao sam i dotakao sopstveni ljubavnički prsten, blizanac onoga koji je nosila Keinvina. Mnogo sveta je u svoje ljubavničke prstenove urezivalo krstove, ali nije ih mnogo imalo prstenje s krstovima od zlata odlomljenog sa Kazana Klidno Eidina, kao Keinvina i ja"

„Šta si učinio s prstenom?", pitala je Ginevra.

„Bacio sam ga u reku."

„Jesi li kazao nekome?"

„Samo Keinvina", rekoh. „I Ajsa zna," dodao sam, „on je našao prsten i doneo mi ga."

„Arturu nisi rekao?“

„Ne.“

Nasmešila se. „Izgleda da si mi bio bolji prijatelj nego što sam znala, Derfele.“

„Arturov prijatelj, gospo. Štitio sam njega, ne tebe.“

„Prepostavljam da je tako, da.“ Vratila je pogled na vatru. „Kad sve ovo prođe“, rekla je, „pokušaću da dam Arturu ono što želi.“

„Sebe?“

Moje reči kao da su je iznenadile. „Misliš da sam ja ono što želi?“, pitala je.

„Voli te“, rekoh. „Možda ne pita za tebe, ali traži te pogledom kad god dođe ovde. Tražio te je čak i dok si bila u Ajnis Vidrinu. Nikad mi nije pričao o tebi, ali Keinvin je probio uši.“

Ginevra se namršti. „Znaš li kako se čovek može zasititi ljubavi, Derfele? Ne želim da budem obožavana. Ne želim da mi bude ispunjen svaki hir. Želim da osetim da mi nečim uzvraća udarce.“ Govorila je vatreno, i ja zinuh da branim Artura, ali me je učutkala pokretom ruke. „Znam, Derfele“, reče, „sada nemam prava da želim bilo šta. Biću dobra, obećavam ti.“ Nasmešila se. „Znaš li zašto se Artur sada pravi da ne postojim?“

„Ne, gospo.“

„Zato što ne želi da me pogleda u oči dok ne pobedi.“

Pomislih da verovatno ima pravo, ali Artur nije jasno pokazao da joj je opet naklonjen, pa mi se učini kako je najbolje da je na to upozorim. „Možda će mu i sama pobeda biti dovoljna“, rekoh.

Ginevra odmahnu glavom. „Poznajem ga bolje od tebe, Derfele. Poznajem ga toliko dobro da ga mogu opisati jednom rečju.“

Pokušah da se dosetim koja to reč može biti. Hrabar? Sigurno, ali ta reč se nije ticala njegove brižnosti i posvećenosti. Pomislih da li je možda reč posvećen bolja, ali ona nije opisivala njegov večiti nemir. Dobar? Svakako je bio dobar, ali ta reč je odbacivala gnev koji ga je mogao učiniti nepredvidivim. „Koja je to reč, gospo?“, upitah.

„Usamljen“, kaza Ginevra i ja se setih da je baš tu reč upotrebio Sagramor u Mitrinoj pećini. „Usamljen je“, ponovi Ginevra, „baš kao i ja. Zato, hajde da mu damo pobedu i možda više neće biti usamljen.“

„Neka te bogovi sačuvaju, gospo“, rekoh.

„Boginja, mislim“, reče i ugleda užas na mom licu. Nasmejala se. „Ne Izis, Derfele, ne Izis.“

Ginevrina posvećenost Izis bila je to što je nju odvelo u Lanselotovu postelju, a Artura u jad. „Čini mi se“, nastavila je, „da će se noćas moliti Sulis. Ona izgleda prikladnije.“

„Dodaću svoje molitve tvojima, gospo.“

Pružila je ruku da me zadrži dok sam se dizao da odem. „Pobedićemo, Derfele“, rekla je ozbiljno, „pobedićemo i sve će se promeniti.“

Govorili smo to tako često, a nikad se ništa nije promenilo. Ali sada, na Minid Badonu, treba da pokušamo još jednom.

* * *

Našu zamku smo postavili na dan tako divan da me je srce bolelo. Dan je obećavao i da će biti dug, jer su noći postajale sve kraće i iskošeni zraci večernjeg svetla prodirali su duboko u časove senke.

Veče pre bitke, Artur je povukao svoje trupe sa svih brda iza Minid Badona. Naredio im je da ostave logorske vatre da gore kako bi Saksoni mislili da su još tamo, pa ih je poveo na zapad da se spoje s Ijudima Gventa, koji su dolazili putem za Glevum. Kaneglasovi ratnici takođe napustiše bregove, ali oni su došli na visoravan Minid Badona i tu su, zajedno s mojim Ijudima, čekali.

Malajn, glavni druid Povisa, hodao je među kopljanicima čitave noći; delio je sporiš, orlovsко kamenje i komadiće sušene imele. Hrišćani su se okupili i molili se zajedno, mada sam primetio da su mnogi prihvatali darove druida. Ja sam kraj bedema molio Mitru za veliku pobedu, a potom sam pokušao da spavam, ali na Minid Badonu ne beše mira od žamora glasova i jednoličnog struganja kamena o čelik.

Već sam naoštrio svoje koplje i izvukao ivicu na Hajvelbanu. Nikad nisam puštao slugu da ostri moje oružje pre bitke, već sam to činio sam i to kao opsednut, poput svih mojih ljudi. Pošto sam bio siguran da sam izbrusio oštrice najbolje što mogu, legao sam nedaleko od Ginevrinog skloništa. Želeo sam da spavam, ali nisam bio u stanju da se otresem straha od živog zida. Tražio sam znamenja, plašio se da ne čujem sovu, i molio se opet. Mora da sam na kraju zaspao, ali bio je to rastrzan, snovima isprekidan san. Mnogo je prošlo otkako sam se poslednji put borio u živom zidu, i još više otkad sam probio neprijateljsku vrstu.

Probudio sam se rano, smrznut i drhtav. Rosa je gusto popala po tlu. Ljudi su hripali i kašljali, mokrili i stenjali. Brdo je smrdelo, jer iako smo iskopali nužnike, nije bilo potoka da odnese prljavštinu. „Vonj i zvuk muškaraca“, mrzovoljan Ginevrin glas začu se iz senke skloništa.

„Jesi li spavala, gospo?“, pitao sam.

„Malo.“ Ispuzala je napolje ispod niske grane koja je služila kao krov i kao zastor na ulazu.
„Hladno je.“

„Otoplje uskoro.“

Čučnula je kraj mene, umotana u ogrtač. Kosa joj je bila razbarušena, oči natečene od spavanja. „Na šta misliš u bici?“, pitala je.

„Kako da ostanem živ“, odgovorih. „Kako da ubijem, pobedim.“

„Je li to medovina?“, upita, pokazujući na rog u mojoj ruci.

„Voda, gospo. Medovina usporava čoveka u borbi.“

Uzela je vodu od mene, pljusnula nešto na oči i popila ostalo. Bila je uznemirena, ali znao sam da je ne mogu ubediti da ostane na bregu. „A Artur“, upita, „na šta on misli u bici?“

Nasmešio sam se. „Na mir koji dolazi posle nje, gospo. Veruje da je svaka bitka poslednja.“

„Pa ipak“, kazala je zamišljeno, „bitkama nikad neće doći kraj.“

„Verovatno nikad“, složio sam se, „ali u ovoj bici, gospo, budi blizu mene. Vrlo blizu.“

„Da, gospodaru Derfele“, pecnu me, pa me zaseni osmehom. „I hvala ti, Derfele.“

Bili smo u oklopima kad je sunce planulo iza istočnih brda, obojivši razderane oblake grimizom i pruživši dugu senku kroz dolinu Saksona. Senka se tanjila i nestajala kako se sunce pelo. Pramičci magle dizali su se s reke, mešajući se s dimom logorskih vatri, među kojima su se neprijatelji kretali neuobičajeno živo. „Nešto se kuva tamo dole“, reče mi Kaneglas.

„Možda znaju da dolazimo?“, nagađao sam.

„To bi nam otežalo život“, kaza Kaneglas smrknuto; ali, ako su Saksoni znali naše namere, nisu pokazivali nikakav znak da se spremaju za doček. Živi zid nije postavljen naspram Minid Badona, niti su odredi krenuli na zapad ka drumu za Glevum. Kad je sunce odskočilo dovoljno

da rastera maglu s rečnih obala, činilo se da su najzad rešili da napuste dolinu i da se pripremaju za put, mada je bilo teško reći da li nameravaju da krenu na zapad, sever ili jug, jer im je prvi zadatak bio da prikupe kola, tovarne konje, krda i stada. S našeg visa sve je to izgledalo kao uzbuna u mravinjaku, ali naposletku nekakav red bi zaveden. Aelini ljudi sakupljali su svoj prtljag odmah ispred severne kapije Akva Sulisa, dok su se Serdikovi pripremali kraj svog bivaka na okuci reke. Neke kolibe su već gorele, i nesumnjivo su nameravali da spale oba svoja naselja pre polaska. Prvi je krenuo odred lako oklopljenih konjanika, koji pojahaše na zapad pored Akva Sulisa, putem za Glevum. „Šteta“, reče Kaneglas tih. Konjanici su izviđali pravac kojim su Sasi želeti da pođu, i jahali su pravo ka Arturu dok se on nadao da će ih iznenaditi.

Čekali smo. Nije trebalo da silazimo niz breg dok nam Arturova sila ne bude na pogledu, a onda smo morali da se sjurimo dole i zauzmemmo prazninu između Aelinih i Serdikovih ljudi. Aela bi morao da primi na sebe Arturov bes, dok bi moji i Kaneglasovi kopljanici sprečavali Serdika da pritekne u pomoć savezniku. Gotovo sigurno bi smo bili brojno slabiji, ali Artur se nadao da će probiti Aeline redove i dovesti nam svoje vojниke u pomoć. Bacio sam pogled uлево, u nadi da ћu ugledati Oengusove ljudе на Putu kostiju, ali je obzorje i dalje bilo prazno. Ako Crnoštiti ne dođu, Kaneglas i ja bićemo zaglavljeni između dve polovine saksonske vojske. Pogledah ljudе, opažajući njihov nemir. Nisu mogli da vide dolinu, jer sam tražio da ostanu skriveni dok ne krenemo u napad na sakonsko krilo. Nekima oči behu sklopljene, nekoliko hrišćana je klečalo raširenih ruku dok su drugi gladili brusovima sečiva kopalja, već oštra poput britve. Druid Malajn zapevao je bajalice za spas života, Pirlig se molio, a Ginevra je zurila u mene razrogačenih očiju, kao da će s mog lica saznati šta se događa.

Saksonska izvidnica maločas je nestala na zapadu, ali sad se iznenada vraćala galopom. Prašina se dizala pod kopitima njihovih konja. Po brzini njihovog trka shvatili smo da su videli Artura i uskoro će se, pomislih, saksonske zbrkane pripreme za put pretvoriti u zidove štitova i kopalja. Stegoh dugi jasenov držak mog koplja i poslah molitvu da leti kroz plavetnilo, gde god da Bel i Mitra osluškuju.

„Gledaj ih!“, povika Kaneglas dok sam se molio i otvorih oči da vidim kako Arturov napad puni zapadni kraj dola. Sunce im je sijalo u lica i odbijalo se od stotina golih sečiva i uglačanih kalpaka. Ka jugu, uz reku, Arturovi konjanici jurili su da zauzmu most južno od Akva Sulisa, dok su trupe Gventa gazile u dugoj vrsti sredinom udoline. Todrikovi ljudi nosili su rimsку spremu; grudne oklope od bronze, crvene ogrtiče i kalpake s gustim perjanicama, tako da su s vrha Minid Badona izgledali kao falange od grimiza i zlata pod mnoštvom barjaka koji su, umesto crnog bika Gventa, nosili znamenja crvenog hrišćanskog krsta. Severno od njih behu Arturovi kopljanici predvođeni Sagramorom, ispod njegove goleme crne zastave na koplju okrunjenom sakonskom lobanjom. I dan-danas, mogu da zatvorim oči i vidim tu vojsku gde dolazi, mogu da vidim kako veter mreška barjake iznad stamenih redova, prašinu kako se diže na drumu iza njih i izgažene useve tamo gde su prošli.

A ispred njih vladali su strah i haos. Saksoni su trčali da uzmu oklope, da spasavaju žene, da nađu poglavice ili da se udruže u grupe koje su se sporo okupljale da postave prvi živi zid kod logora ispred Akva Sulisa, ali bila je to jadna vrsta, tanka i loše sastavljena. Videh gde ih konjanici potiskuju nazad. Nama s leva, video sam da Serdikovi ljudi brže zbijaju redove, ali oni su bili dobre dve milje od Arturovih trupa u napadu, i Aelini ljudi morali su sami da izdrže najžešći udar. Iza vojske, raštrkani i mračni u daljini, stizali su naši pozivari sa kosama, sekirama, budacima i batinama.

Videh da se Aelin barjak diže među kriptama na rimskom groblju, i videh gde kopljanci žure da se okupe pod znamenom krvave lobanje. Sasi su već bili napustili Akva

Sulis, svoje zapadno naselje i prtljag prikupljen pred gradom; možda su se nadali da će Arturovi ljudi zastati da pljačkaju kola i tovarne konje, ali Artur je bio svestan te opasnosti i proveo je vojsku podalje od gradskih zidina, odmičući je ka severu. Kopljanci Gventa poseli su most, oslobođivši oklopnu konjicu da odjaše iza tih grimiznih i zlatnih vrsta. Činilo se da se sve odigrava veoma sporo. S Minid Badona imali smo pregled poput orlova; videli smo gde poslednji Sasi beže preko ruševnih zidova Akva Sulisa, videli smo da je Aelin živi zid najzad ojačao i Serdikove ljudi kako žure putem da im pomognu. U sebi smo požurivali Artura i Todrika, želeći da pregaze Aeline ratnike pre no što Serdik uđe u borbu, ali izgledalo je da se sve kreće puževim korakom. Glasnici na konjima leteli su između bojnih redova, ali nikome drugom nije se žurilo.

Aeline snage povukle su se pola milje od Akva Sulisa pre nego što su stale u živi zid i sad su čekali Arturov napad. Vračevi su tumarali po poljima između dve vojske, ali nisam video druida pred Todrikovim ljudima. Oni su stupali pod svojim hrišćanskim bogom, i konačno, pošto zbiše bojnu vrstu, primakli su se neprijatelju. Očekivao sam da vidim sastanak između redova i uobičajenu razmenu ritualnih uvreda, dok protivnici procenjuju jedni druge. Znao sam da živi zidovi mogu da stoje satima sučeljeni, dok ljudi prikupljaju smelost za napad, ali ovi hrišćani Gventa nisu ni usporili. Nije bilo sastanka sukobljenih zapovednika, niti vremena za saksonske vračeve da bacaju čini, jer su hrišćani prosto oborili kopla, podigli duguljaste štitove obeležene krstovima i udarili pravo na rimsko groblje i dušmanske štitove.

Mi na brdu čuli smo tresak štita o štit. Beše to tup prasak, kao grmljavina koja potresa zemlju, udar stotina štitova i kopala kad su se dve velike vojske našle prsa u prsa. Ratnici Gventa behu zaustavljeni, zadržani masom Sasa koja je navalila na njih; znao sam da dole ljudi umiru. Probadaju ih kopljima, kasape sekirama, gaze pod nogama. Pljuju i reže preko oboda štitova, i stiska je tolika da se mačevi jedva dižu za udarac.

Onda su Sagramorovi borci udarili u severno krilo. Jasno, Numičanin se trudio da zađe Aeli s leđa, ali saksonski kralj je opazio pretnju i poslao trupe koje dotle nije uvodio u borbu da dočekaju Sagramorov juriš na štitove i kopla. Još jednom se čuo prasak drveta koje puca kad su se štitovi sudarili i tada, za nas koji smo motrili s visine, bojište se čudno primirilo. Dve ljudske mase bile su tesno pripojene, oni iz zadnjih redova gurali su saborce pred sobom, dok su ovi pokušavali da iščupaju kopla iz stiska dušmana i da još jednom udare. A Serdikovi ljudi su sve vreme žurili Putem kostiju, ispod nas. Kad ti ljudi stignu na razbojište, neće im biti teško da udare u bok Sagramoru, ili da ga obiđu i postave mu živi zid iza leđa; upravo stoga je Artur nas ostavio na bregu.

Serdik mora da je prepostavio kako smo još tu. Iz doline nije mogao da vidi ništa, jer su se naši ljudi krili iz niskih bedema Minid Badona, ali videh ga gde galopom jaše do jedne grupe ratnika i pokazuje rukom na padinu. Vreme je, pomislih, da se pokrenemo. Pogledao sam Kaneglasa. On je u istom trenu okrenuo pogled ka meni i nasmešio se. „Nek bogovi budu s tobom, Derfele.“

„I s tobom, gospodare kralju.“ Stegoh mu ruku, pa pritisnuh dlanom verižnjaču na grudima kako bih osetio umirujuću izbočinu Keinviniine kopče.

Kaneglas kroči na bedem i okreće se nama. „Nisam nikakav besednik“, povikao je, „ali dole su Saksoni, a za vas kažu da ste najbolje ubice Saksona u Britaniji. Podite i dokažite to! I zapamtite! Kad stignete u dolinu, neka vam živi zid bude zbijen! Zbijen! Hajdemo sada!“

Klicali smo dok smo navirali s ruba visoravni. Serdikovi ljudi, poslati da ispitaju vrh brega, zastadoše, pa krenuše u povlačenje dok se sve više i više naših kopljaničkih pojavišta iznad njih. Nas pet stotina na broju silazilo je niz strmen, i išli smo brzo, udarivši ukoso ka zapadu kako bismo se zarili u bok prednjim vrstama Serdikovih snaga.

Zemljište beše travnato, strmo i neravno. Nismo se spuštali ni u kakvom poretku, već se trkali među sobom do podnožja i tamo, pošto smo prešli izgaženo žitno polje i probili se kroz dve živice pune trnja, sastavismo bojne vrste. Preuzeo sam levu stranu živog zida, Kaneglas uze desnu, i kad uredisimo stroj tako da nam se štitovi dodiruju, povikah ljudima da krenu napred. Saksoni su sastavljeni živi zid na polju pred nama, trčeći s puta da nam se suprotstave. Pogledah na desno i videh da je između nas i Sagramorovih ljudi ogromna praznina, tolika da mu čak ni barjak nisam video. Mrzeo sam i samu pomisao na taj jaz i užas koji je mogao doći otuda i udariti nam u leđa, ali Artur je bio izričit. Ne oklevajte, rekao je, ne čekajte da Sagramor stigne do vas, samo napadnite. Mora da je Artur bio taj, pomislih, koji je hrišćane Gvente ubedio da napadnu bez zastoja. Pokušavao je da pomete Sase ne dajući im vremena ni za šta, a sad je na nas bio red da jurnemo u bitku.

Saksonski živi zid bio je mali i sastavljen na brzu ruku; u njemu beše možda dvesta Serdikovih ljudi koji nisu očekivali borbu na ovom mestu, već su mislili da svoju snagu i težinu dodaju zadnjim Aelinim vrstama. Bili su i zaplašeni. I mi isto tako, ali ovo nije bilo vreme za pomanjkanje hrabrosti. Morali smo da učinimo ono što su već uradili Todrikovi ratnici, da jurišamo bez premišljanja i izbacimo dušmane iz ravnoteže, pa riknuh bojni poklič i ubrzah korak. Bio sam isukao Hajvelban i držao ga za oštricu levom rukom, pustivši da štit visi na kaiševima s podlaktice. Desnom sam stezao teško kopljje. Neprijatelji su se zbijali, štit uz štit, naperenih kopalja, i odnekud meni sleva veliki psi su pušteni na nas. Čuo sam kako zveri zavijaju, pa me ludilo bitke obuze i zaboravih sve osim bradatih lica pred sobom.

Strašna mržnja rađa se u bici, mržnja koja dolazi iz najcrnjeg zakutka duše i puni čoveka svirepošću i krvoločnim gnevom. Užitkom takođe. Znao sam da će se saksonski živi zid raspasti. Znao sam to mnogo pre napada. Bio je isuviše tanak, postavljen s previše žurbe, bili su previše uznemireni i tako sam isprednjačio ispred naše vrste i urlao s mržnjom dok sam nasrtao na dušmane. U tom času želeo sam samo da ubijam. Ne, hteo sam više od toga, hteo sam da bardovi pevaju o Derfelu Kadarnu pod planinom Badon. Hteo sam da me ljudi gledaju i govore kako je baš taj ratnik probio živi zid u bici kod Minid Badona, i želeo sam moć koju donosi slava. Možda je tuce ljudi u Britaniji imalo tu moć; Artur, Sagramor, Kilhuk, oni su bili među njima, a takva moć je bila veća od bilo koje druge, osim kraljevske. U našem svetu mačevi su donosili položaj, i bežati od mača značilo je ostati bez časti, pa sam jurio napred, a ludilo i ushićenje u duši davali su mi strašnu snagu dok sam birao žrtve. Tu su bila dva mladića, obojica manji od mene, obojica uplašeni, obojica paperjastih brada, i obojica probaše da uteknu pre nego što sam ih dohvatio. Oni su videli britskog vojskovođu u punom sjaju, a ja dva mrtva Sasa. Kopljem sam dosegao grlo jednog od njih. Ispustih ga dok je sekira cepala moj štit; video sam udarac da se pušta i odbio ga, pa sam drugog čoveka tresnuo štitom koji podupreš ramenom dok sam desnom rukom grabio Hajvelban. Udario sam i video iverje kako leti s držalje saksonskog kopljja, a onda osetih da se moji ljudi tiskaju oko mene. Vitlao sam Hajvelbanom iznad glave, udario još jednom, zaurlao još jednom, zamahnuo mačem u stranu i najednom preda mnom ne bi ničega osim trave, lјutića, puta iza kog su se livade pružale do reke. Prošao sam kroz živi zid i vrištao u trijumfu. Okrenuo sam se, zario Hajvelban jednom čoveku u krsta, uvrnuo ga i oslobođio, video krv gde sipa s vrha sečiva, i

najednom više nije bilo neprijatelja. Saksonske vrste su nestale, pretvorene u mrtvo i umiruće meso koje je krvarilo na travi. Podigao sam štit i mač ka nebu i urliknuo hvalu Mitri.

„Živi zid!“, čuh kako Ajsa riče zapovest dok sam ja slavio. Zastao sam da uzmem svoje koplje, pa se okrenuo i video još Saksona kako dolaze s istoka.

„Živi zid!“, ponovio sam Ajsin krik. Kaneglas je postavljao svoje vrste, okrenuvši ih na zapad da nas čuvaju od ratnika iz Aeline pozadine, dok sam ja stroj postavljao ka istoku odakle su dolazili Serdikovi ljudi. Iza mene, na prostoru između mojih i Kaneglasovih boraca, nekoliko ranjenih Sasa još je bilo u životu, ali trojica mojih ljudi su brzo završavali s njima. Sekli su im grkljane, jer nije bilo načina da uzmemmo zarobljenike. Ginevra je, videh, pomagala onoj trojici.

„Gospodaru! Gospodaru!“ To je s desnog krila naše kratke vrste vikao Eharn; pokazivao je u gomilu Saksona koji su žurili preko čistine između nas i reke. Cistina je bila prostrana, ali oni nisu pretili nama, već su hitali Aeli u pomoć.

„Ostavi ih!“, povikao sam. Više su me brinuli Sasi pred nama, koji su zastali da sastave bojne redove. Videli su šta smo upravo učinili i nisu nameravali da dožive istu sudbinu; zato su se starali da im živi zid ima četiri ili pet ljudi iza svakog borca u prednjoj vrsti. Stadoše da kliču dok je jedan druid dolazio da nas kune, šepureći se. Bio je jedan od onih ludih veštaca, jer mu se lice trzalo neobuzданo dok je sipao gadosti po nama. Saksoni su cenili takve ljudе, tvrdeći da mogu da govore s bogovima, a njihovi bogovi mora da su prebledeli kad su čuli kako ovaj proklinje.

„Da ga smaknem?“, upita me Ginevra. Napinjala je luk.

„Voleo bih da nisi ovde, gospo“, rekoh.

„Malo je kasno za takve želje, Derfele“, odvratila je.

„Neka ga“, odlučih. Kletve vrača nisu plašile moje ljudе, koji su vikali Sasima da dođu i okuse naša sečiva, ali Saksoni nisu bili voljni da pođu napred. Čekali su pojačanje, a ono nije bilo mnogo iza njih. „Gospodare kralju!“, proderah se dozivajući Kaneglasa. Okrenuo se. „Vidiš li Sagramora?“, pitao sam.

„Još ne.“

Ni ja nisam video Oengusa Mekajrema; trebalo je da se njegovi Crnoštiti sjure s bregova i zariju se Sasima još dublje u bok. Pribojavao sam se da smo jurišali prerano, i da smo sad zarobljeni između Aelinih trupa koje su dolazile sebi i Serdikovih kopljanika koji su pažljivo ojačavali svoj živi zid, pre nego što krenu da nas nadvladaju.

Eharn povika ponovo i ja pogledah na jug; Sasi su sad trčali na istok umesto na zapad. Po poljima između nas i reke rasuli su se preplašeni ljudi i na tren sam bio previše zapanjen da shvatim ono što vidim, ali onda sam začuo tutnjavu. Tutnjavu sličnu grmljavini. Topot kopita.

Arturovi konji bili su ogromni. Sagramor mi je jednom ispričao da je Artur te konje oteo od Klovisa, franačkog kralja, a pre nego što je Klovis došao do krda konji su bili odgajani za Rimljane. Nikakvi britski konji nisu se s njima mogli meriti veličinom, a Artur je izabrao svoje najkrupnije ljudе da ih jašu. Izgubio je mnogo tih goleminih bojnih konja prilikom Lancelotovog ustanka, čak sam i očekivao da ih vidim na strani dušmana, ali Artur je s prezicom odbacio tu pomisao. Rekao mi je da se Lancelot dokopao samo priplodnih kobila i neobučenih godišnjaka, a potrebno je taman toliko godina za obuku konja, koliko i čoveku da nauči kako se rukuje glomaznim kopljem iz sedla. Lancelot takve ljudе nije imao, ali Artur jeste, i sad ih je vratio od severnih brda, pravo na Aeline ljudе koji su se borili sa Sagramorom.

Bilo je samo šezdeset bojnih konja, i bili su umorni jer su najpre jurili da zarobe most na jugu, pa se vraćali na suprotno krilo neprijatelja, ali Artur ih je poveo galopom i snažno se zario u pozadinu Aeline borbene linije. Ti ljudi na začelju su gurali napred, pokušavajući da utisnu prednju vrstu u Sagramorov živi zid, a Arturov napad bio je tako nenadan da nisu imali kad da se okrenu i spoje štitove. Konji su potpuno rasuli njihove redove, i kako su se oni raštrkali, tako su Sagramorovi ratnici navalili na prednju vrstu i odjednom je desno krilo Aeline vojske bilo slomljeno. Neki Saksoni potekoše na jug, tražeći spas u ostatku Aelinih snaga, ali drugi utekoše na istok ka Serdiku i te smo ljudi mi videli na poljima kraj reke. Artur i njegovi jahači gonili su begunce nemilosrdno. Konjanici su dugim mačevima sasecali ljudi u trku, sve dok dolina reke ne bi zakrčena telesima i zastrta odbačenim štitovima i mačevima. Videh gde Artur galopira kraj moje vrste, belog ogrtača svog poprskanog krvlju, s crvenim Ekskaliburom u ruci i izrazom krajnjeg užitka na upalom licu. Hagvid, njegov sluga, nosio je barjak s medvedom, koji je sad imao i crveni krst izvezen u donjem uglu. Hagvid, obično uzdržaniji od svih, široko mi se isceri, a onda prođe, jureći za Arturom nazad na brda, gde su konji mogli da povrate dah i zaprete Serdikovom krilu. Morfans Ružni pao je pri prvom udaru na Aeline ljudi, i to je bio jedini Arturov gubitak.

Arturov napad razneo je Aelino desno krilo i Sagramor je sad vodio svoje ratnike Putem kostiju, da priključi svoje štitove mojima. Aelina vojska još nije bila opkoljena, ali stisli smo ga između puta i reke, a Todrikovi hrišćani su u sređenim vrstama sad napredovali tim prostorom i ubijali sve na svom putu. Serdik je i dalje bio van klopke, i mora da mu je palo na pamet da ostavi Aelu tamo i tako se reši svog saksonskog suparnika, ali mora da je mislio kako je pobeda i dalje moguća. Ako bi ovaj dan okrenuo u svoju korist, cela Britanija postala bi Loegir.

Serdik nije mario za Arturove konje. Znao je da su Aeline ljudi udarili tamo gde je vladao najveći metež i da kopljanici koji drže poredak, zbijeni u vrsti, nemaju razloga da strahuju od konjice. Zato je naredio ljudima da spoje štitove, obore koplja i krenu napred.

„Zbij se! Zbij se!“, povikao sam i progurao se u prednju vrstu, starajući se da mi štit bude preklopjen sa susednim. Sasi su se vukli napred, pazeći da drže štit uz štit, pogledom tražeći slabu tačku u našim redovima dok nam se cela masa primicala ukorak. Nije bilo vraćeva na vidiku, ali Serdikov barjak se uzdizao u središtu bojnog reda. Video sam bradata lica i rogate kalpake, čuo neprekidno resko bruanje ovnujskog roga, i motrio na koplja i glave sekira. Serdik je bio negde u masi, jer sam čuo njegov glas kako izvikuje zapovesti. „Stisni štitove! Stisni štitove!“, vikao je kralj. Puštena su dva velika ratna psa i začuh povike i osetih nerед negde zdesna, gde su psi kidisali na vrstu. Mora da se živi zid ugnuo tamo gde su psi napali, jer Saksoni stadoše da kliču i pokuljaše napred.

„Čvrsto!“, razdrao sam se i podigao koplje iznad glave. Bar tri Sasa su me tražila pogledom hitajući napred. Bio sam velikaš, iskićen zlatom, i budu li moju dušu poslali u Zemlju seni, steći će ime i bogatstvo. Jedan istrča ispred saboraca, tražeći slavu, ciljajući kopljem u moj štit; pretpostavio sam da će spustiti vrh u poslednjem času da me udari u gležanj. Onda više nije bilo vremena za takve misli, samo za borbu. Zario sam koplje u lice napadača isturivši štit napred i naniže da odbijem njegov udarac. Koplje mi je ipak okrznuulo gležanj, cepajući kožu čizme ispod nadgležnjaka koje sam uzeo od Vulfgara; ali moje koplje je bilo krvavo u njegovom licu i on pade natraške kad istrgohe oštricu. Još ljudi je pristizalo da me ubije.

Štitovi dveju vrsta sreće se uz zvuk kao da se svetovi sudaraju. Sad sam mogao da osetim vonj Sasa, zadah kože, znoja i štroke, ali nisam mogao da nanjušim pivo. Bitka je

počela rano ujutru, Saksoni su bili zatečeni i nisu imali vremena da pićem prikupe hrabrost. Ljudi grunuše u moja leđa, pribijajući me štit uz štit sa jednim Saksonom. Pljunuo sam bradato lice, udario koljem preko njegovog ramena i osetio da ga je neko pozadi ščepao. Pustio sam držalju i, odgurnuvši se iz sve snage, načinio sebi taman toliko mesta da isučem Hajvelban. Udarih kao maljem po glavi čoveka ispred sebe. Njegov kalpak bio je obična kožna kapa napunjena krpama i tek izbrušeno sečivo Hajvelbana proseče put sve do mozga. Mač se zaglavio na čas i dok sam se borio da ga istrgnem, Sakson zamahnu sekirom ka mojoj glavi.

Kalpak je izdržao udarac. Zveket ispuni ceo svet i na oči mi se navuče mrak, prošaran odsevima svetlosti. Moji ljudi rekoše mi kasnije da nisam bio pri svesti neko vreme, ali nisam imao gde da padnem, stiska me je držala na nogama. Ne sećam se ničega, ali retki ljudi pamte mnogo od sudara štitova. Guraš, kuneš, pljuješ i udaraš kad možeš. Moje sused u bici reče mi da sam se poveo posle udarca sekirom i zamalo da se preturim preko tela ljudi koje sam pobjio, ali čovek iza mene me je zgradio za opasač i uspravio me, a moji Vukovi su se natiskali da me štite. Neprijatelji osetiše da sam ranjen i navališe žešće, udarajući sekirama po izubijanim štitovima i iskrzanim mačevima, ali polako se vratih iz ništavila i zatekoh sebe u drugom redu, još bezbedan iza blagoslovene odbrane štita i s Hajvelbanom i dalje u ruci. Glava mi je bila povređena, ali toga nisam bio svestan; osećao sam samo potrebu da ubadam i sečem, urlam i ubijam. Ajsa je držao prodor koji su načinili psi, besno ubijajući Sase koji su probili našu prednju vrstu, zatvorivši pukotinu njihovim telima.

Serdik je imao više ljudi, ali nije mogao da nas obide sa severa jer su tamo bili oklopni konjanici i on nije htio da šalje ljude uzbrdo i izlaže ih opasnosti od njihovog juriša; tako im je naredio da nam zađu s boka prema jugu, ali Sagramor ih je prozreo i poveo im svoje ratnike u susret. Čuo sam tresak štitova. Krv mi je punila desnu čizmu tako da je šljapkala kad god bih prebacio težinu na nju, u glavi sam osećao samo bol i bubnjanje, kezio sam zube i režao. Čovek koji je zauzeo moje mesto u prednjoj vrsti nije htio da mi ga ustupi. „Popuštaju, gospodaru“, doviknuo mi je, „popuštaju!“ I zaista, pritisak dušmana je slabio. Nisu bili potučeni, samo su se povlačili; iznenada ih jedan povik pozva natrag, oni zadnji put udariše kopljima i sekirama i hitro uzmakoše. Nismo ih pratili. Bili smo suviše krvavi, izubijani i iscrpljeni za poteru, i na putu nam se isprečila hrpa tela, označavajući mesto gde su se sudarili štitovi i kopinja. Neki u toj gomili behu mrtvi, drugi su se trzali u ropcu i molili za smrt.

Serdik je povukao ratnike da naprave novi živi zid, dovoljno velik za proboj do Aeline vojske, kojoj su sad odstupnicu odsekli Sagramorove trupe, ispunivši najveći deo jaza između mojih ljudi i reke. Kasnije sam saznao da su Todrikovi kopljanci sabili Aeline ljude uz reku, i da je Artur tu ostavio taman toliko vojnika da drže Saksone u klopcu, a ostale poslao u pomoć Sagramoru.

Kalpak mi beše ulubljen s leve strane, a pri dnu udubine zjapio je procep. Naprsli su i gvožđe i kožna postava ispod i, kad sam skinuo šlem, odlepih i zgrušanu krv s kose. Pažljivo opipah lobanju, ali ne osetih napuklinu na kosti, samo čvorugu i bol koji je dumbarao. Imao sam iskrzanu posekotinu na levoj podlaktici, grudi mi behu nagnječene, a gležanj je još krvario. Ajsa je hramao, ali je tvrdio da je to samo ogrebotina. Najel, vođa Crnoštitih, bio je mrtav. Udarac mu je probio prsni oklop i ležao je na leđima, s kopljem koje mu je stršalo iz grudi, usta otvorenih i punih krvi. Eharn je izgubio oko. Zapušio je praznu duplju krpom koju je vezao oko glave, onda natukao šlem preko tog prostog zavoja i kleo se da će osvetiti oko stostruko.

Artur dojaha s brda da pohvali moje ljudi. „Zadržite ih opet!“, povikao je. „Držite ih dok Oengus ne dođe i onda ćemo završiti s njima za svagda.“ Mordred je jahao iza Artura, njegov veliki barjak bilo je uz zastavu s medvedom. Naš kralj je nosio mač isukan i oči mu behu razrogačene od uzbuđenja. Jer, dve milje rečne obale behu samo prašina i krv, smrt i samrtni ropac, gvožđe u mesu.

Todrikovi zlatni i skerletni redovi zatvoriše se oko Aelinih preživelih boraca. Ti ljudi još su se borili i Serdik načini još jedan pokušaj da prodre do njih. Artur povede Mordreda uz brdo, dok mi opet spojismo štitove. „Žure u bitku,“ kaza Kaneglas dok je gledao redove Sasa kako se opet primiču.

„Nisu pijani,“ rekoh, „to je razlog.“

Kaneglas beše nepovređen i ispunjen poletom čoveka koji veruje da mu je život začaran. Borio se u prvom redu, ubijao je, i nije zadobio ni ogrebotinu. Nikad nije bio slavan ratnik, ne poput svog oca, i verovao je da sad mora da zasluži svoju krunu. „Čuvaj se, gospodare kralju,“ dobacih za njim dok se vraćao svojim ljudima.

„Pobeđujemo, Derfele!,“ viknuo je, i požurio da dočeka napad.

Ovaj napad je bio mnogo silniji od prethodnog, jer

Serdik je postavio svoju telesnu stražu u prvu vrstu živog zida i ti ljudi su pustili goleme borbene pse da jurnu na Sagramora, koji je držao središte naših snaga. Tren kasnije udariše saksonski kopljanici, probijajući se u prodore koje su psi otvorili u našim redovima. Čuh sudar štitova, a onda više nisam mogao da brinem za Sagramora, jer je sakonsko desno krilo jurišalo na moje ratnike.

Još jednom se štitovi susretoše. Još jednom udarismo kopljima i izmahnusmo mačevima, i još jednom bejasmo stisnuti jedni uz druge. Sakson naspram mene manuo se koplja i pokušavao je da mi zabode kratki nož pod rebra. Nož nije mogao da probije moju verižnjaču i on je stenjao, gurao i škripao Zubima dok je uvrtao sećivo pribijeno uz gvozdene alke. Nisam imao mesta da spustim desnú ruku i zasečem mu zglob, pa sam jabukom Hajvelbana tukao po njegovom kalpaku i nisam prestajao dok mi se nije skljokao pod noge. Onda sam se popeo na njega. Još je pokušavao da me poseče nožem, ali čovek iza mene ga probode kopljem, pa prisloni štit uz moja leđa i gurnu me na dušmane. Meni sleva, saksonski junak tukao je sekicom i levo i desno, divlje krčeći put u naš živi zid, ali ga neko saplete držaljom koplja i pola tuceta ljudi skoči na palog ratnika mačevima i kopljima. Umro je među leševima svojih žrtava.

Serdik je jahao gore-dole iza svog živog zida, vičući ljudima da guraju i ubijaju. Dozivao sam ga, vikao mu da sjaše i bori se kao muškarac; ili me nije čuo ili je zanemario moje uvrede. Podbo je konja i poterao ga tamo gde se Artur borio kraj Sagramora. Artur je spazio navalu koju Sagramor trpi i poveo je konjanike iza redova da podupru Numiđanina i sad je konjica nagonila životinje u gužvu i udarala dugim kopljima preko glava naše prve vrste. Mordred je bio tamo i ljudi su kasnije pričali da se borio kao demon. Našem kralju nikad nije manjkalo surove hrabrosti u bici, samo osećanja i uljudnosti u životu. Nije bio konjanik, pa je sjahao i zauzeo mesto u prvoj vrsti. Video sam ga kasnije, svog obilivenog krvlju; ni kap nije bila njegova. Ginevra je bila iza naših redova. Videla je Mordredovog puštenog konja, uzjahala ga i odapinjala strele iz sedla. Video sam da se jedna zariva u Serdikov štit i podrhtava u drvetu, ali on je samo otrese, kao da je muva.

Samo je iscrpljenost okončala drugi sudar živih zidova. Došao je tren kad smo bili preumorni da još jednom dignemo mač, i mogli smo samo da se oslonimo o neprijateljske

štitove i sipamo uvrede preko njihovih oboda. Povremeno bi neko prikupio snagu da digne sekiru ili ubode kopljem, i načas bi se bes bitke uzburkao, ali bi uminuo čim štitovi ispiju silinu udarca. Svi smo krvarili, svi smo bili izubijani, suvih usta, i kad se neprijatelj odmakao, bili smo zahvalni na predahu.

I mi smo odstupili, oslobađajući se mrtvih koji behu nagomilani na mestu sudara. Ranjene smo poneli sa sobom. Među našim palima beše i nekoliko onih koji su na čelima nosili žigove utisnute užarenom oštricom koplja; time su obeleženi kao ljudi koji su se pridružili Lancelotovoj pobuni, ali su se sada borili i umrli za Artura. Našao sami ranjenog Borsa. Tresao se i žalio da mu je hladno. Trbuš mu je bio rasporen i, kad sam ga pridigao, drob mu se prosu na zemlju. Ispustio je hripav zvuk i ja ga položih na zemlju, govoreći kako ga u Zemlji seni čekaju velike vatre, dobri drugovi i more medovine, a on mi snažno steže levu ruku kad sam mu brzim trzajem Hajvelbana prerezao grlo. Jedan Sakson je žalosno i slepo bauljao među mrtvima, krv mu se cedila iz usta, i Ajsa podiže jednu sekiru i zari mu je u hrptenjaču. Videh gde jedan od mojih mladih kopljjanika povraća, pa se povodi nekoliko koraka, dok ga drugovi nisu uhvatili i zadržali na nogama. Drugi je plakao jer je ispraznio creva i stideo se sebe, ali nije bio jedini. Razbojište je zaudaralo na govna i krv.

Aelini ljudi, daleko iza nas, stajali su u zbijenom živom zidu leđa okrenutih reci. Todrikovi ljudi behu pred njima, ali su se zadovoljili time da drže te sase po strani i nisu ih napadali. Ljudi saterani u kut su grozni protivnici. I još Serdik nije napuštao svog saveznika. Još se nadao da će se probiti kroz Arturovu vojsku i sjediniti snage s Aelom, pa okrenuti na sever kako bi presekao naše trupe nadvoje. Pokušao je dvaput, i sad je prikupljaо preostale vojnike za poslednji veliki napad. Još je imao i odmornih ratnika, neki od njih behu Franci unajmljeni iz Klovisove vojske, i sad su ti ljudi stupili u prvu bojnu vrstu, gledali smo vračeve kako ih hrabre i huškaju; onda su se okrenuli da saspisu prokletstvo na nas. Nije bilo žurbe u ovom napadu. Nije ni bilo potrebe jer je dan bio mlađ, još nije došlo ni podne, pa su Serdikovi ljudi imali vremena da jedu, piju i pripreme se za nastavak boja. Jedan od njihovih velikih ratnih bubenjeva stade da bije u svom sumornom ritmu, dok je još odmornih Sasa dolazilo na krila svoje vojske, neki od njih sa psima u povodu. Mi smo svi bili iznurenii. Poslao sam ljudi do reke po vodu i podelili smo je, natežući iz kalpaka poginulih. Artur me obiđe i namršti se kad je video kako izgledam. „Možete li da ih zadržite i treći put?“, pitao je.

„Moramo, gospodaru,“ rekoh. Ali znao sam koliko će biti teško. Izgubili smo na desetine ratnika i naš živi zid biće tanak. Koplja i mačevi sad nam behu tupi i nije bilo dovoljno bruseva da opet izvučemo opake ivice na sečivima, dok su neprijatelja ojačali sveži ljudi netaknutog oružja. Artur skoči sa Lamri, dobaci vođice Hagvidu, pa ode sa mnom do rasutog niza leševa. Neke ljudi je znao po imenu i smrče se videvši mrtve momčiće koji jedva da su imali išto od života pre no što su sreli svoje ubice. Sagnuo se dotakao prstom Borsovo čelo, pa zastao kraj Saksona kom je strela virila iz razjapljenih usta. Na tren pomislih da će reći nešto, ali samo se nasmešio. Znao je da je Ginevra s mojim ljudima, morao je da vidi i nju na konju i njen barjak pokraj moje zastave sa zvezdom. Ponovo je pogledao strelu i videh treptaj sreće na njegovom licu. Dotače mi ruku i pođosmo natrag ka našim ljudima koji su sedeli ili se oslanjali na koplja.

Među Sasima koji su se okupljali beše jedan čovek koji je prepoznao Artura i sad istupi na čistinu između vojski; počeo je da više izazivajući ga. Bio je to Liofa, mačevalac s kojim sam se sukobio u Tunresliju, i nazivao je Artura ženom i kukavicom. Nisam prevodio, niti je Artur to tražio od mene. Liofa priđe bliže. Nije imao štit niti oklop, čak ni kalpak, samo mač u

ruci koji sad vratu u korice, kao da pokazuje da nema straha pred nama. Videh ožiljak na njegovom licu i bio sam na iskušenju da se okrenem i podarim mu jedan veći, ožiljak koji će ga strpati u grob, ali me Artur zadrža. „Neka ga,” reče.

Liofa nastavi da vređa. Prenemagao se kao žena, poručujući nam da smo mi baš to, okretao nam je leđa tražeći da ga neko napadne. Niko se nije pokretao. Opet nam se okrenuo licem, sažaljivo vrteo glavom nad našim kukavičlukom, pa otišao do gomile mrtvih. Saksoni su mu klicali, dok su moji ljudi posmatrali u tišini. Proširio sam glas da je to Serdikov zatočnik, da je opasan i da ga treba pustiti s mirom. Naše ljudi je dražilo da gledaju osionost Saksona, ali bilo je bolje da Liofa sad ostane u životu, nego da dobije priliku da ponizi nekog od naših umornih kopljanika. Artur pokuša da osokoli naše ljudi uz jahavši Lamri i, ne mareći za Liofine uvrede, jurnu galopom kraj niza tele sa. Rasterao je saksonske vraćeve, pa isukao Ekskalibur i poterao kobilu još bliže Sasima, s belom perjanicom i krvavim plaštostom što su se vijorili za njim. Štit s crvenim krstom je bleštao i moji ljudi su klicali gledajući ga. Saksoni se povukoše pred njim, dok ga je Liofa, nemoćan pred njegovom pojавom, nazivao ženom bez srca. Artur okrete kobilu i dotera je do mene. Njegov postupak govorio je da Liofa nije dostojan protivnik, i to mora da je opekle zatočnikov ponos, jer priđe još bliže našim redovima u potrazi za protivnikom.

Liofa stade kraj gomile leševa. Zagazi u krv, pa zgrabi pali štit i izvuče da između tela. Dije ga visoko da nam pokaže naslikanog orla i onda, kad je bio siguran da smo svi videli oznaku, baci štit na zemlju, rašnira čakšire i ispiša se na znamenje Povisa. Pomeri mlaz tako da zahvati i mrtvog vlasnika štita, i ta uvreda pokazala se prevelikom.

Kaneglas riknu od gneva i istrča iz naše vrste.

„Ne!”, zaurlah i pođoh ka Kaneglasu. Bolje, mislio sam, da se ja borim s Liofom, jer sam bar poznavao njegove varke i brzinu, ali zakasnio sam. Kaneglas je držao goli mač i nije obraćao pažnju na mene. Verovao je da je neranjiv tog dana. Bio je kralj bitke, čovek koji je morao da se pokaže kao junak, to je postigao i sad je mislio da je sve moguće. Saseći će drskog Saksona pred svojim ljudima, i godinama će bardovi pevati o kralju Kaneglusu Moćnom, kralju Kaneglusu Ubici Sasa, kralju Kaneglusu Ratniku.

Nisam ga mogao spasti jer bi izgubio obraz ako se vrati ili ako drugi čovek zauzme njegovo mesto i tako sam gledao, užasnut, dok je samouvereno prilazio mršavom Sasu koji nije nosio oklop. Kaneglas je bio u staroj spremi svog oca; nosio je gvozdeni oklop prošaran zlatom i kalpak s orlovim krilom. Smešio se.

Vinuo se do tog trenutka, ispunjen svim junaštвom tog dana, verovao je da su ga dotakli bogovi. Nije oklevao, već zamahnuo ka Liofi, i svi smo se mogli zakleti da će ga poseći; ali Liofa je kliznuo ispod udarca, kročio u stranu, nasmejao se, pa se opet izmakao dok je Kaneglas po drugi put sekao vazduh.

I naši ljudi i Sasi grmeli su hrabreći borce. Jedino smo Artur i ja bili tihi. Gledao sam kako Keinvinin brat umire, i ništa nisam mogao uraditi da to zaustavim. Ili makar ništa časno, jer da sam spasao Kaneglasa, osramotio bih ga. Artur me pogleda iz sedla s brigom na licu.

Nisam mogao da mu olakšam. „Borio sam se s njim,” rekoh. „On je ubica.”

„Preživeo si.”

„Ja sam ratnik, gospodaru,” kazao sam. Kaneglas nikad nije bio ratnik, zbog čega je i želeo da se dokaže sada, ali Liofa ga je pravio budalom. Kaneglas bi napao, u pokušaju da smlavi Liofu udarcem mača, i svaki put bi se Sakson samo povio ili bi kliznuo u stranu, i nijednom

nije uzvratio napad; polagano, naši ljudi utihnuše. Videli su da se Kaneglas iscrpljuje, dok se Liofa poigrava s njim.

Onda grupa Povišana pohrli napred da spase svog kralja i Liofa načini tri brza koraka unatraške i nemo pokaza mačem. Kaneglas se okreće svojim ljudima. „Vratite se!“, povika. „Vratite se!“, ponovio je, ljudito. Sigurno je znao da mu je već presuđeno, ali nije htio da izgubi obraz. Čast je sve.

Ljudi Povisa stadoše. Kaneglas se okreće Liofi, i ovog puta nije pohrlio napred, već se primicao opreznije. Prvi put njegov mač dodirnu Liofino sečivo, videh kako se Liofa omače na travi i Kaneglasa kako više u trijumfu, dižući mač da ubije svog mučitelja, ali Liofa se okliznuo s namerom i već se vrteo u krug, a taj pokret poneo je njegov mač nisko nad travom i zario ga u Kaneglasovu desnu nogu. Načas je Kaneglas stajao uspravno, mač mu se spustio i, dok se Liofa uspravlja, on se sruči. Sakson je pričekao da kralj padne, onda šutnuo Kaneglasov štit u stranu i ubo vrhom mača, samo jednom.

Saksoni su klicali dok nisu ostali bez glasa, jer je Liofin trijumf bio predznak njihove pobeđe. Sam Liofa imao je toliko vremena da zgrabi Kaneglasov mač, onda lako pobeže pred ljudima koji su ga gonili da se osvete. Bez muke im je izmakao, pa se okrenuo i vređao ih. Nije morao da se bori s njima, jer je pobedio kad je on htio. Ubio je neprijateljskog kralja i nisam sumnjaо da će saksonski bardovi pevati o Liofi Strašnom, ubici kraljeva. Doneo je Sasima prvu pobedu tog dana.

Artur je sjahao i nas dvojica nismo dopustili da iko drugi odnese Kaneglasa njegovim ljudima. Obojica smo jecali. Kroz sve duge godine nismo imali stamenijeg saveznika od Kaneglasa sina Godfridovog, kralja Povisa. Nikad se nije svađao s Arturom i nijednom ga nije izneverio, dok je meni bio poput brata. Bio je valjan čovek, delilac zlata, ljubitelj pravde, a sad je bio mrtav. Ratnici Povisa uzeše svog kralja od nas i odneše ga iza živog zida. „Ime njegovog ubice je Liofa,“ rekoh im, „i daću sto zlatnika onome ko mi doneše njegovu glavu.“

Onda me urlik okreće u mestu. Saksoni, uvereni u pobedu, krenuli su u napad.

Moji ljudi ustadoše. Brisali su znoj s očiju. Navukoh svoj olupani i krvavi kalpak, zaklopih obrazine, i digoh odbačeno kopljje.

Opet se valjalo tući.

Beše to najžešći saksonski napad tog dana, navala samouverenih kopljjanika koji su povratili glavu od početnog iznenađenja i sad su dolazili da načine procepe u našim redovima i spasu Aelu. Grmeli su ratne pesme dok su prilazili, tukli kopljima o štitove i jedan drugom obećavali po dvadeset mrtvih Brita. Saksoni su znali da su pobedili. Podneli su najgore što je Artur mogao da im baci u lice, borili se s nama do obamrstosti, videli kako je njihov zatočnik posekao kralja i sada, s odmornim ratnicima na čelu, dolazili su da nas dokrajče. Franci digoše svoje lake sulice, pripremajući se da ospu kišu oštrog gvožđa po našem životu zidu.

Kad iznenada zatrubi rog na Minid Badonu.

Najpre je samo nekoliko nas čulo rog, tako glasni behu povici i topot stopala i jauci umirućih, ali onda rog zaječa ponovo, pa treći put, i kod trećeg zova ljudi se okreće i zagledaše u napuštene bedeme Minid Badona. Cak su i Franci i Sasi stali. Bili su na samo pedeset koraka od nas kad ih je rog zaustavio i kad su se i oni, poput nas, okrenuli visokom zelenom bregu.

Videli su usamljenog konjanika i barjak.

Jedan barjak, ali ogroman; vетром nošeno belo prostranstvo s izvezenim crvenim zmajem Dumnonije. Zver, sva od kandži, repa i vatre, propinjala se na zastavi koju zahvati

vetar, umalo ne oborivši jahača koji ju je nosio. Cak i s ove udaljenosti mogli smo videti da konjanik jaše kruto i nezgrapno, kao da ne može da obuzda crnog konja ili da drži golemi barjak čvrsto, ali se onda dva kopljanika pojaviše iza njega i podbodoše konja svojim oružjem, životinja se otisnu niz padinu, a jahač se jako zanese unatrag od naglog pokreta. Opet se zanjihao napred dok je konj trčao niz breg, crni ogrtič se lepršao za njim i ja videh da je njegov oklop ispod ogrtiča blistavo beo, beo kao platno zastave koja mu se vila nad glavom. Iza njega, pokuljavši niz Minid Badon baš kao što smo mi pokuljali u svanuće, urlala je masa ljudi. Neki su imali crne štitove, dok su štitovi drugih prikazivali vepre dugih kljova. Oengus Mekajrem i Kilhuk su došli, ali su umesto da napadnu duž puta za Korinijum, najpre su se ispeli na Minid Badon, kako bi njihovi ljudi mogli da se povežu s nama.

Ali konjanik je bio taj koga sam ja gledao. Jahao je tako trapavo, i na kraju videh da je vezan za konja. Gležnjevi mu behu povezani konopom ispod crnog trbuha pastuva, a telo mu beše pričvršćeno motkama zakovanim za drvo u sedlu. Nije imao kalpaka pa mu se duga kosa vijorila na vetr, a pod kosom, jahačevo lice ne beše ništa do iscerena lobanja presvučena sasušenom požutelom kožom. Bio je to Gavejn, mrtvi Gavejn; usne i desni behu mu otpale sa zuba, nozdrve su mu bile dva crna proreza, a oči prazne šupljine. Glava mu se klatila od ramena do ramena, dok se celo telo, za koji beše privezan zmajski barjak, njihalo sa strane na stranu.

Bila je to smrt na crnom konju zvanom Anbar, i pogled na zloduha koji im dolazi s boka uzdrma samopouzdanje Saksona. Crnoštiti su vrištali iza Gavejna, terajući konja s mrtvim jahačem preko živica, pravo na saksonsko krilo. Crnoštiti nisu napadali u vrsti, oni su zavijali i kidisali u gomili. Bio je to irski način ratovanja, stravična navala izbezumljenih ljudi koji su pokolju prilazili kao ljubavnicama.

Na tren se bitka prelamala. Saksoni su bili na rubu pobeđe, ali Artur sad vide njihovo kolebanje i neočekivano nas povede napred. „Hajde!“ povika. „Napred!“

Mordred dodade svoju zapovest Arturovoj. „Napred!“

Tako poče pokolj na Minid Badonu. Bardovi su rekli sve, i bar taj jedan put nisu ništa preuveličali. Prešli smo liniju mrtvih i naša koplja stigoše do vojske Sasa baš kad su im Kilhukovi ljudi i Crnoštiti udarili u bok. Na tren se začu zvezket kad mač udari na mač, odjeknuše tupi udarci kad štitovi sretoše sekire, pa stenjanje, guranje, borba u znoju dva spojena živa zida, ali se tad saksonska vojska rasprši i tukli smo se među njihovim rasutim redovima, na poljima klizavim od krvi Sasa i Franaka. Saksoni nagoše da beže, slomljeni strašnim napadom koji je vodio mrtvac na crnom konju, i ubijali smo ih dok nismo mogli da se setimo bilo čega drugog osim ubijanja. Zakrčili smo most mačeva mrtvim Saksonima. Probudili smo ih kopljima, parali im trbuhe i prosipali drob, neke smo prosti udavili u reci. Isprva nismo uzimali zarobljenike, već smo dali oduška godinama mržnje prema našim dušmanima. Serdikova vojska se rasprsla pred združenim napadom, režali smo među njihovim skršenim redovima i podsticali jedni druge na klanje. Behu to orgije smrti, talasi pokolja. Bilo je Sasa toliko prestravljenih da nisu mogli da se maknu, već su doslovno stajali i čekali da budu iskasapljeni. Bilo je i onih koji su se borili kao demoni i onih koji su umrli bežeći i onih koji su spas tražili u reci. Zaboravili smo bilo kakav bojni poredak, bili smo čopor poludelih krvnika koji trgaju neprijatelje u komade. Video sam Mordreda kako šepa na svom kljastom stopalu i seče Saksone, video sam Artura kako konjem gazi begunce, video sam Povišane kako po hiljaditi put naplaćuju smrt svog kralja. Video sam Galahada kako seče levo i desno iz sedla, lica smirenog kao i uvek. Video sam Todrika u monaškoj rizi, mršavog kao

skelet i s tonzurom na glavi, kako divljački ubija velikim mačem. Stari biskup Emrajs bio je tamo, s golemlim krstom oko vrata i sa starim grudnim oklopom, vezanim oko grudi užetom od konjske strune. „Gubite se u pakao!“, grmeo je dok je probadao bespomoćne Saksone kopljem. „Gorite u čistilištu zauvek!“ Video sam Oengusa Mekajrema, brade ogrezle u saksonsku krv, kako i dalje natiče Sase na koplje. Video sam Ginevru kako jaše Mordredovog konja i udara mačem koji smo joj poklonili. Video sam Gavejna kome je otpala glava, otromboljenu lešinu na okrvavljenom konju koji je mirno pasao među sakonskim telesima. Video sam i Merlina najzad, jer on beše došao s Gavejnovim truplom, i mada je bio veoma star, mlatio je Sase svojim štapom i kleo ih da se pretvore u bedne crve. Imao je pratnju Crnoštitih. Video me je, nasmešio se, i mahnuo mi rukom da idem i koljem.

Pregazili smo Serdikovo naselje gde su se žene i deca krili u čatrljama. Kilhuk i dvadesetak ratnika neosetljivo su kasapili i mleli sve pred sobom, krčeći put kroz nekolicinu sakonskih kopljaničkih koji su pokušali da zaštite svoje porodice i Serdikov napušteni prtljag. Saksonski stražari su pali i zlato se pred pljačkašima prosulo kao pleva. Sećam se prašine koja se digla kao magla, krikova žena i muškaraca, dece i pasa koji beže u užasu, dima koji su bljuvale zapaljene udžerice, i Arturovih velikih konja kako bez prestanka grme kroz svu tu stravu, dok kopinja tonu u leđa dušmanskih vojnika. Nema radosti poput one koju donosi satiranje potučene vojske. Živi zid puca i smrt počinje da vlada, i ubijali smo sve dok nam ruke ne behu toliko izmučene da više nismo mogli podići mač; kad je ubijanje prestalo zatekli smo se u močvari krvi, a tad su naši ljudi pronašli pivo i medovinu i počela je pijanka. Neke Saksonke našle su zaštitu među nekolicinom naših ratnika koji su s reke nosili vodu za ranjenike. Tražili smo žive prijatelje i grlili ih, nalazili mrtve prijatelje i jecali za njima. Spoznali smo zanos potpune pobjede, delili suze i smeh, a neki ljudi, onako iznurenji, plesali su od sreće.

Serdik je pobegao. On i njegova telesna straža proseklili su put kroz haos i utekli u istočna brda. Neki Saksoni su preplivali reku ka jugu, neki su sledili Serdika, a neki su se pravili mrtvi, pa se iskriali tokom noći, ali većina je ostala u dolini podno Minid Badona i tamo je i danas.

Jer, mi smo pobedili. Pretvorili smo polja kraj reke u klanicu. Spasli smo Britaniju i ispunili Arturov san. Bili smo kraljevi pokolja i gospodari smrti, i u svom krvavom trijumfu zavijali smo do neba.

Moć Sasa bila je zgažena.

poglavlje treće

Prokletstvo Nimju

I

Kraljica Igrejn sedela je na mom prozoru i čitala poslednje listove pergamenta, ponekad me pitajući za značenje neke saksonske reči, ali osim toga nije govorila ništa. Preletela je priču o bici, pa bacila pergamente na pod s gađenjem. „Šta se desilo s Aelom?”, pitala je ogorčeno. „I sa Lancelotom?”

„Doći ću do njihovih usuda, gospo”, rekoh. Patrljkom leve ruke držao sam pero pritisnuto o sto i šiljio vrh nožem. Oduvao sam strugotinu na pod. „Sve u svoje vreme.“

„Sve u svoje vreme!”, podsmehnula se. „Ne možeš ostaviti priču bez završetka, Derfele!“

„Imaće završetak!”, obećah.

„Potreban joj je jedan ovde i sada”, bila je uporna moja kraljica. „U tome je svrha priča. Životi nemaju valjane svršetke, zato ih pri povesti moraju imati.“ Bilje je veoma nabrekla sada, jer se bližilo vreme porođaja. Moliću se za nju i moje molitve će joj biti potrebne, jer previše žena umire rađajući. Krave ne pate tako, niti mačke, niti kuje, ni krmače ni ovce ni lisice, nijedna vrsta osim ljudske. Sensam kaže da je tako zbog Eve, koja je uzela jabuku iz Rajske vrtova i tako nam zagorčala život. Žene su, propoveda presveti, božja kazna muškarcima, a deca su kazna ženama. „Pa šta se desilo Aeli?”, upita Igrejn strogo pošto sam zanemario njene prethodne reči.

„Ubijen je”, kazao sam, „udarcem kopinja. Pogodilo ga je ovde“, lupih se po grudima odmah iznad srca. Priča je duža od toga, dabome, ali nisam imao namjeru da joj je pričam baš tada, jer se nisam rado prisećao očeve smrti; ipak, pretpostavljam da je moram pribeležiti ako mislim da upotpunim svoju pri povest. Artur beše ostavio svoje ljudi da razaraju Serdikov logor i odjahao natrag da vidi jesu li Todrikovi hrišćani završili s Aelinom opkoljenom vojskom. Zatekao je preostale Saksone potučene, krvave i na umoru, ali i dalje prkosne. Sam Aela bio je ranjen i više nije mogao da drži štit, ali nije htio da se preda. Stajao je okružen svojom telesnom stražom i poslednjim kopljanicima, čekajući da Todrikovi vojnici dođu i završe s njim.

Ratnicima Gventa nije se kretalo u napad. Neprijatelj koji se našao u klopcu opasan je, a još ako je, poput Aelinih boraca, održao živi zid, dvostruko je opasniji. Previše ljudi Gventa je već bilo mrtvo, među njima i dobri stari Agrikola, a ostali nisu ževeli da još jednom udare na saksonske štitove. Artur nije ni tražio da pokušaju, već je govorio s Aelom i, kad je ovaj odbio da se preda, poslao je po mene. Kad sam stigao do Artura, pomislih da je beli plašt zamenio tamnocrvenim, ali bio je to isti ogrtač, potpuno promočen krvlju. Dočekao me je zagrljajem i potom, s rukom preko ramena, poveo me je u prostor između dva sučeljena živa zida. Sećam se da je tamo jedan konj umirao među ljudskim leševima i odbačenim štitovima i slomljenim oružjem. „Tvoj otac neće da se preda“, kaza Artur, „ali mislim da će tebe poslušati. Reci mu da mora biti naš zarobljenik, ali da će imati sve počasti i ostatak svojih dana može da proživi valjano. I njegovim ljudima obećavam živote. Treba samo da mi da svoj mač.“ Gledao je poražene, nadjačane i opkoljene Saksone. Bilu su tihi. Na njihovom mestu mu bismo pevali,

ali ovi ratnici čekali su smrt u potpunoj tišini. „Reci ima da je dosta ubijanja, Derfele“, reče Artur.

Otpasao sam Hajvelban, položio ga na zemlju sa štitom i kopljem, pa otišao ocu. Aela je bio iznuren, slomljen i u bolovima, ali se isteturao da me dočeka visoko podignute glave. Štit nije imao, ali držao je mač u sakatoj desnici. „I mislio sam da će poslati tebe“, promumla. Na sečivu njegovog mača videli su se duboki useci i beše prekriven skorelom krvlju. Naglo odmahnu oružjem čim sam počeo da govorim šta Artur nudi. „Znam šta hoće od mene“, prekide me. „Hoće da mu predam mač, ali ja sam Aela, Bretvalda Britanije, i svoj mač ne dam.“

„Oče“, počeh ponovo.

„Zovi me kraljem!“, zareža on.

Nasmeših se njegovom prkosu i povih glavu. „Gospodare kralju, nudimo tvojim ljudima živote i...“

Još jednom me je presekao. „Kad čovek umre u boju“, kaza, „odlazi u blagosloveni dom na nebu. Ali da bi dospeo do tog sjajnog dvora mora da umre na nogama, s mačem u ruci i ranama spreda.“ Zastao je i kad je progovorio opet, glas mu beše mnogo mekši. „Ne duguješ mi ništa, sine, ali ako mi daš mesto u tom dvoru, držaću to za tvoju dobrotu.“

„Gospodaru kralju“, stigoh da izustim pre nego što me je prekinuo po četvrti put.

„Nek budem pokopan ovde“, nastavio je kao da ja nisam ni otvarao usta, „s nogama ka severu i s mačem u ruci. Ništa drugo ne tražim od tebe.“ Okrenuo se svojim ljudima i videh da se jedva drži na nogama. Mora da je bio strašno ranjen, ali veliki ogrtač od medveđeg krzna skrivao je povrede. „Hrotgare!“, pozva jednog od kopljaniča. „Dodaj koplje mom sinu.“ Visoki mladi Saksonizađe iz živog zida i poslušno mi pruži svoje koplje. „Uzmi ga!“, odseče Aela i ja se pokorih. Hrotgar me uz nemireno pogleda i pozuri natrag svojim saborcima.

Aela sklopi oči na tren i videh grč gde mu prolazi licem.

Bio je bled pod prljavštinom i znojem, i iznenada zaškruguta zubima kad ga protrese novi siloviti nalet bola, ali odoleo je i čak pokušao da se nasmeši dok je prilazio da me zagrli. Svom težinom mi se oslonio na ramena i mogao sam čuti kako mu dah zapinje u grlu. „Mislim“, reče, „da si ti najbolji od mojih sinova. Sad mi daj poklon. Podari mi valjanu smrt, Derfele, jer bih voleo da se nađem u dvoru istinskih ratnika.“ Teško kroči unazad i osloni mač o telo, pa s mukom stade da razvezuje kožne vrpce ogrtača. Krzno pade na zemlju i ja videh da mu je čitava leva strana tela natopljena krvlju. Koplje ga je pogodilo ispod grudnog oklopa, i još jedan udarac mu je zahvatio rame, ostavivši levu ruku da beživotno visi, pa je bio primoran da opute oklopa rašnirava desnom šakom na kojoj su nedostajali prsti. Petljao je s kopčama, ali kad priđoh da mu pomognem on odmahnu rukom. „Olakšavam ti“, reče, 'ali kad umrem, vradi oklop na moju trupinu. Trebaće mi oklop na gozbama, jer ima mnogo tučnjave тамо. Borba, pir i...“, umuče, još jednom razderan bolom. Stegao je zube i zahričao, pa se uspravio i pogledao me u oči. „Sad me ubij“, naredi.

„Ne mogu da te ubijem“, rekoh, ali mislio sam na proročanstvo svoje lude majke; Aelin sin će ubiti Aelu.

„Onda ču ja da ubijem tebe“, rekao je i nezgrapno zamahnuo mačem ka meni. Izmakao sam se od udarca, a on se zateturao i umalo pao kad je pokušao da me sledi. Zastao je, dah čući, i zurio u mene. „Za ime svoje majke, Derfele“, molio je, „hoćeš li pustiti da skapam na zemlji kao pas? Zar ni toliko ne možeš da mi daš?“ Zamahnuo je opet i ovog puta napor je bio prevelik, zaljuljao se i videh mu suze u očima. Shvatio sam da način na koji će umreti nije mala stvar. Naterao se da ostane na nogama i učinio neizmeran napor da podigne mač. Sveža

krv lila mu je svud s leve strane tela, oči su mu postale staklaste, ali pogled nije odvajao od mojih očiju kad je poslednji put pošao napred i nejako zamahnuo prema mojim slabinama.

Bog nek mi oprosti, ali zario sam kopljje tada. Uneo sam svu svoju masu i snagu u udarac, on se srušio na sečivo svom težinom i ono ga je držalo na nogama i dok mu je kršilo rebra i zabadalo se duboko u srce. Žestoko se stresao i izraz surove rešenosti mu je došao na umiruće lice i načas pomislih da pokušava da digne mač za poslednji udarac. Ali onda sam shvatio kako samo uverava sebe da mu je ranjena desna šaka čvrsto stegnuta oko držaka. Onda je pao, i umro pre no što je dotakao tlo, ali mač, njegov iskrzani i krvavi mač ostao mu je u ruci. Jauk dopre od njegovih ljudi. Neki od njih su plakali.

„Derfele“, pozva me Igrejn. „Derfele!“

„Gospo?“

„Zaspao si“, optužila me je.

„Starost, draga gospo“, rekoh, „ništa drugo.“

„Dakle, Aela je umro u bici“, rekla je oštros. „A Lancelot?“

„To dolazi kasnije“, kazao sam nepopustljivo.

„Reci mi sada!“, zahtevala je.

„Rekao sam ti“, ponovih, „to dolazi kasnije, a ja mrzim pričevi u kojima je kraj ispričan pre početka.“

Na tren pomislih da će se protiviti, ali ona samo uzdahnu zbog moje tvrde glave i nastavi sa svojim spiskom nedorečenosti u priči. „Šta se desilo sa saksonskim zatočnikom, Liofom?“

„Umro je“, rekoh, „užasnom smrću.“

„Odlično!“, kazala je sa zanimanjem. „Ispričaj mi!“

„Bila je to bolest, gospo. Nešto mu se nadulo u preponama i nije mogao ni da sedi ni da leži, čak ga je i stajanje užasno mučilo. Kopnio je i kopnio i na kraju umro, u znoju i drhtavici. Ili smo bar tako čuli.“

Igrejn beše ogorčena. „Znači, nije ubijen kod Minid Badona?“

„Pobegao je sa Serdikom.“

Ona nezadovoljno sleže ramenima, kao da smo je izneverili pustivši saksonskog zatočnika da pobegne. „Ali bardovi“, rekla je i ja zastenjah; kad god moja kraljica pomene bardove, znam da će morati da se suočim s njihovim pogledom na istoriju koji, neizbežno, Igrejn više voli, iako sam ja bio prisutan kad je istorija stvarana, dok bardovi nisu bili ni rođeni. „Bardovi“, reče ona tvrdo, ne mareći za moje kukavno protivljenje, „svi pevaju da je Kaneglasova borba s Liofom potrajala skoro celo jutro, i da je Kaneglas ubio šest zatočnika pre nego što je posečen s leđa.“

„Čuo sam te pesme“, rekoh uzdržano.

„I?“ Piljila je u mene. Kaneglas je bio deda njenog muža i porodični ponos je visio o dugom štapu. „Pa?“

„Bio sam tamo, gospo“, rekoh jednostavno.

„Imaš pamćenje jednog starca, Derfele“, reče s neodobravanjem, i nisam imao sumnje da će Dafid, sudski pisar koji prevodi moje pergamente na britski, izmeniti priču o Kaneglasovoj smrti tako da zadovolji ukus moje gospe. A zašto i ne bi? Kaneglas jeste bio junak i istoriji neće škoditi da ga pamti kao velikog ratnika, mada zaista nije bio vojnik. Bio je dobar čovek, osećajan, mudriji no što je trebalo da bude spram svojih godina, ali nije bio čovek kome srce zaigra kad stegne kopljje. Njegova smrt je bila najveća nesreća Minid Badona, ali nesreća koju

niko od nas nije istinski spoznao u zanosu pobjede. Spalili smo ga na razbojištu i pogrebna lomača je plamtel tri dana i tri noći i, u osvit poslednjeg dana, kad su ostali samo ugarci i među njima istopljeni ostaci Kaneglasovog oklopa, okupili smo se oko lomače i pevali Posmrtnu pesmu Verline. Ubili smo i dvadeset zarobljenih Sasa i poslali njihove duše da budu počasna pratinja Kaneglasu na putu u Zemlju seni; sećam se kako sam mislio da je dobro za moju dragu Dajan što će njen ujak preći Most mačeva i biti s njom u svetu ispod kula Anana.

„A Artur“, upita Igrejn, „je li otrčao Ginevri?“

„Nisam video njihov ponovni susret“, kazao sam.

„Nije važno šta si video“, kaza Igrejn oštro, „treba nam to ovde.“ Ćušnula je nogom hrpu pergamenata na podu. „Trebalo je da opišeš njihov susret, Derfele.“

„Rekoh ti, nisam ga video.“

„Šta to mari? Bio bi to divan svršetak bitke. Ne voli svako da sluša o kopljima i ubijanju, Derfele. Priče o muškarcima koje se bore postaju vrlo dosadne posle nekog vremena, a ljubavne priče ih čine mnogo zanimljivijim.“ I nema sumnje da će bitka biti prožeta ljubavnim bajkama jednom kad ona i Dafid nasrnu na moju pripovest. Nekad poželjam da mogu pisati ovu priču na britskom, ali dva monaha umeju da čitaju i oba bi me mogla odati Sensamu; zato moram da pišem na saksonском i da se uzdam u Igrejn da neće menjati priču dok je Dafid bude prevodio. Znam šta Igrejn želi; hoće Artura koji trči preko mrtvih i Ginevru koja ga čeka raširenih ruku, želi da se sretnu zaneti jedno drugim, i možda je tako i bilo, mada nisam baš uveren u to. Ona je bila previše ponosna, on previše snebivljiv. Zamišljam da su plakali kad su se sastali, ali nijedno mi o tome nije pričalo i neću da izmišljam. Znam da je Artur opet bio srećan čovek posle Minid Badona i da mu nije samo pobeda nad Sasima podarila tu sreću.

„A šta je s Argantom?“, želela je da sazna Igrejn. „Izostavio si toliko toga, Derfele!“

„Doći ću do Argante.“

„Ali njen otac je bio tamo. Zar Oengus nije bio ljut što se Artur vratio Ginevri?“

„Pričaću ti o Arganti“, obećah, „čim dođe na red.“

„A Amhar i Loholt? Ni njih nisi zaboravio?“

„Pobegli su“, rekoh. „Našli su čun i odveslali preko reke. Bojim se da ćemo ih opet sresti u priči.“

Igrejn je pokušala da izvuče još pojedinosti od mene, ali uporno sam ponavljao da ću pripovest kazivati svojim korakom i po redu koji odaberem. Naposletku je digla ruke od pitanja i sagla se da potrpa ispisane pergamente u kožnu torbu i odnese ih u grad; bilo joj je teško da se savija, ali odbila je moju pomoć. „Biće mi tako drago kad se ova beba rodi“, rekla je. „Grudi su mi otekle, noge i leđa me bole, više i ne hodam, samo se gegam kao guska. I Brokvelu je dojadilo.“

„Muževima se nikad ne sviđa što su im žene trudne“, kazao sam.

„Onda ne treba da im pune trbuhe tako revnosno“, reče Igrejn podrugljivo. Začutala je, slušajući kako Sensam ciči na brata Levelina što je zaboravio vedro s mlekom u hodniku. Jadni Levelin. On je iskušenik u našem samostanu i niko ne radi više, a za manje zahvalnosti. Sada, zbog vedrice od lipovog drveta, biće osuđen da ga svakog dana sledeće nedelje mlati sveti Tadvel, mladić - u stvari, tek dečak - kog Sensam odgaja za svog naslednika. Ceo samostan živi u strahu od Tadvela i samo sam ja izbegao njegovu najgoru pizmu, zahvaljujući prijateljstvu sa Igrejn. Sensamu je previše potrebna zaštita njenog muža da bi Igrejn učinio nezadovoljnom.

„Jutros sam,“ kaza Igrejn, „videla jelena sa samo jednim rogom. To je loš znamen, Derfele.“

„Mi hrišćani“, rekoh, „ne verujemo u znamenja.“

„Ali videla sam da dodiruješ taj klin u stolu“, odvrati ona.

„Nismo uvek dobri hrišćani.“

Zastala je. „Brinem zbog porođaja.“

„Svi se molimo za tebe“, kazao sam i znao da nije to odgovor koji je htela. Ali učinio sam i više, nisam se samo molio u maloj samostanskoj kapeli. Našao sam orlovske kamen, ugrebao u njega njeno ime i zakopao ga pod jasenom. Da je Sensam saznao za taj drevni talisman, zaboravio bi da mu treba Brokvelova zaštita i sveti Tadvel bi me šibao do krvi čitav mesec. Ali opet, kad bi presveti znao da pišem Arturovu povest, učinio bi isto.

Ali pisacu i neko vreme biće mi lagodno, jer sad su na redu dani sreće, godine mira. Ali to u isti mah behu i godine tame koja puže ka nama, ali mi je nismo videli, jer smo gledali samo svetlost sunca, ne motreći na senke. Mislili smo da smo senke potukli i da će sunce zauvek sjijati nad Britanijom. Minid Badon bio je Arturova pobjeda, najveće dostignuće, i možda bi priповest trebalo da se završi tu; ali Igrejn je u pravu, životi nemaju valjane svršetke i zato moram nastaviti s ovom pričom o Arturu, mom gospodaru, mom prijatelju i oslobođiocu Britanije.

Artur je ostavio Aeline ljude u životu. Položili su kopinja i bili dati pobednicima za robove. Neke od njih sam poveo da iskopaju grob za mog oca. Iskopali smo duboku raku u mekoj vlažnoj zemlji kraj reke i u nju spustili Aelu s nogama ka jugu, s mačem u ruci i oklopom preko rastrgnutog srca; štit smo mu položili na grudi, a pored tela kopinja koje ga je ubilo, pa smo ga zasuli zemljom i ja se pomolih Mitri, dok su Saksoni zazivali svog boga grmljavine.

Do večeri su gorele prve pogrebne vatre. Pomogao sam da se tela mojih ljudi polože na lomače, pa ostavio njihove saborce da pesmom prate duše poginulih u Zemlju seni. Pronašao sam svog konja i odjahao ka severu kroz duge večernje senke. Jahao sam ka selu gde su naše žene našle utočište i kako sam zamicao u severne bregove buka s razbojišta je jenjavala. Behu to zvuci praskanja vatre, žena koje plaču, žalosnih napeva i divlje vriske pijanih ljudi.

Odneo sam Keinvina vest o Kaneglasovoj pogibiji. Samo me je netremice gledala kad sam joj rekao i isprva nije pokazivala šta oseća, ali su joj onda suze navrle u oči. Navukla je ogrtač preko glave. „Siroti Perdel“, kazala je misleći na Kaneglasovog sina koji je sad bio kralj Povisa. Ispričah joj kako je njen brat umro i onda se povukla u kolibu koju je delila s našim kćerima. Želela je da mi poveže ranu na glavi, mnogo bezazleniju nego što je izgledala, ali nije mogla jer je s kćerima moral da oplakuje Kaneglasa; to je značilo da tri dana i tri noći moraju biti zatvorene, skrivene od sunca, i da ne smeju videti niti dotaći nijednog čoveka.

Dotle se već smračilo. Mogao sam ostati u selu, ali mesto me nije držalo i stoga sam se, pod svetлом sve tanjeg meseca, vratio na jug. Najpre sam otišao do Akva Sulisa, misleći da je Artur tamo, ali zatekao sam samo bakljama osvetljenu klanicu. Naši pozivari kao lavina su se stuštili preko ruševnih zidina i poklali sve koji su se zatekli unutra, ali je užas prekinut kad su Todrikove trupe zauzele grad. Ti hrišćani očistili su Minervin hram, kupili drob tri žrtvovana bika, ostavljen za Saksonima na okrvavljenim pločama poda, i pošto su uredili svetilište, hrišćani očitaše zahvalnicu. Čuo sam kako zapevaju i otišao da slušam svoje pesme, ali moji ljudi su ostali u Serdikovom razrušenom bivaku, a Akva Sulis se punio strancima. Nisam našao Artura, niti bilo kog prijatelja izuzev Kilhuka koji je rikao, trešten pijan, pa sam izjahao u tihu pomrčinu i uz reku pošao na istok. Vazduh je zaudarao na krv i bio pun aveti, ali izložio sam se utvarama očajnički tražeći društvo. Našao sam neke od

Sagromorovih ljudi kako pevaju oko vatre, ali nisu znali gde im je zapovednik i ja sam odjahaо, privučen dalje na istok pogledom na ljudе koji plešu između plamenova.

Plesаči behу Crnoštiti koji su poskakivali visoko, jer su igrali preko odrubljenih neprijateljskih glava. Bio bih zaobišao raspojasane Irce, ali sam onda video dve u belo odevene prilike gde mirno sede pored vatre, u prstenu plesаča. Jedan od njih beše Merlin.

Vezah kobilu za trnoviti grm, pa se provukoh kroz razigrani krug. Merlin i njegov sadrug jeli su hleb i sir i zalivali pivom, i Merlin me nije odmah prepoznao. „Odlazi”, reče, „da te ne pretvorim u žabu! O, to si ti, Derfele! „Zvučao je razočarano. „Znao sam. Čim nađem malo hrane, neki prazan trbuh očekuje da je podelim s njim. Pretpostavljam da si gladan?”

„Jesam, gospodaru.”

Pokaza mi da sednem kraj njega. „Bojim se da je sir saksonski”, reče sumnjičavo, „i bio je poprilično isprskan krvlju kad sam ga našao, ali oprao sam ga. Pa, bar sam ga obrisao, i ispade iznenađujuće jestiv. Verujem da će biti dovoljno taman za tebe.” Uistinu, bilo ga je dovoljno za tuce ljudi. „Ovo je Taliesin”, kratko je predstavio drugog čoveka. „On ti je nekakav bard tamo u Povisu.”

Pogledao sam slavnog pevača i video mladog čoveka oštromnog i pronicljivog lica. Prednji deo glave obrijao je po ugledu na druide, imao je kratku crnu bradu, dugu vilicu, upale obraze i uzan nos. Obrijano čelo beše mu stegnuto tankim srebrnim obručem. Nasmešio se i povio glavu. „Tvoja slava te pretiče, gospodaru Derfele.”

„Kao i tebe tvoja”, odvratih.

„O, ne!”, zavapi Merlin. „Ako ćete vas dvojica da puzite jedan pred drugim, radite to negde drugde. Derfel se bori”, obratio se Taliesinu, „zato što nikad nije odrastao, a ti si čoven jer te je zapalo da imaš podnošljiv glas.”

„Stvaram pesme jednako dobro kao što ih pevam”, reče Taliesin skromno.

„Svako može da smisli pesmu ako je dovoljno pijan”, omalovažavao ga je Merlin, pa zažmirka ka meni. „Je li ti to krv na glavi?”, upita.

„Jeste, gospodaru.”

„Sreća da nisi ranjen u neko osjetljivo mesto.” Nasmejao se tome, pa pokazao na Crnoštite. „Šta kažeš za moju telesnu stražu?”

„Dobro igraju.”

„Imaju i zašto. Kako uspešan dan”, kaza Merlin. „I Gavejn je svoju ulogu odigrao dobro, zar ne? Kako me raduje što je taj maloumnik bio od neke koristi. A kakav je to maloumnik samo bio, taj Gavejn! Naporan momak! Po ceo dan bi pokušavao da popravi svet. Zašto mladi uvek veruju da znaju više od svojih starih? Ti Taliesine, ne patiš od te dosadne zablude. Taliesin je”, objasni mi Merlin, „došao da stekne nešto od moje mudrosti.”

„Imam puno da učim”, promrmlja Taliesin.

„Upravo tako, upravo tako”, kaza Merlin. Gurnu krčag s pivom prema meni. „Jesi li uživao u svojoj maloj bici, Derfele?”

„Ne.” Zaista sam se osećao neobično snuždeno. „Kaneglas je poginuo”, objasnio sam.

„Čuo sam za Kaneglasa”, reče Merlin. „Kakva luda! Trebalо je da prepusti junačenje bezumnicima poput tebe. Ipak, šteta što je umro. Nije bio baš pametan čovek, ne kako ja to vidim, ali nije bio budala, a takvi su retki ovih dana. I uvek je bio uljudan prema meni.”

„Prema meni je bio sušta dobrota”, ubaci Taliesin.

„E pa, moraćeš da nađeš novog pokrovitelja”, kaza Merlin bardu, „i ne gledaj Derfela. Taj ne razlikuje pristojnu pesmu od volovskog prdeža. Tajna uspešnog života”, podučavao je

Taliesina, „krije se u tome da te izrode bogati roditelji. Ja sam živeo vrlo udobno od mojih zakupnina, mada sad kad pomislim na to, nisam ih ubirao godinama. Plaćaš li mi ti zakupninu, Derfele?”

„Trebalo bi, gospodaru, ali nikad ne znam gde da je pošaljem.“

„Sad više nije ni važno“, reče Merlin. „Star sam i slab. Nesumnjivo će uskoro biti mrtav.“

„Gluposti“, rekoh, „izgledaš savršeno zdravo.“ izgledao je staro, naravno, ali ona zlurada iskra sevala mu je u očima i bilo je žustrine i života na njegovom prastarom, uzboranom licu. Kosa i brada behu mu lepo upletene i omotane crnim trakama, dok mu je odora, izuzev mrlja sasušene krvi, bila čista. Bio je i radostan; ne samo zato, mislio sam, što smo dobili rat. Uživao je u društvu Taliesina.

„Pobeda donosi život“, odbacio je moju primedbu, „ali čemo je dovoljno brzo zaboraviti. Gde je Artur?“

„Niko ne zna“, odgovorio sam. „Čujem da je dugo razgovarao sa Todrikom, ali više nije s njim. Možda je potražio Ginevru.“

Merlin se isceri. „Pseto se vraća svojoj bljuvotini.“

„Počela je da mi se dopada“, branio sam je.

„Tebi možda“, kazao je prezrivo, „ali smem reći da ona neće činiti ništa rđavo. Ona bi ti bila dobar pokrovitelj“, okrenuo se Taliesinu, „ima to glupavo poštovanje prema pesnicima. Samo joj se ne uvlači u postelju.“

„Nema opasnosti od toga, gospodaru“, užvrati Taliesin.

Merlin se nasmeja. „Naš mlađi bard“, reče mi, „živi u celibatu. On je uškopljena ševa. Odrekao se najvećeg zadovoljstva koje čovek može da doživi da bi očuvao svoj dar.“

Taliesin vide da sam radoznao i osmehnu se. „Ne moj glas, gospodaru Derfele, već proročanski dar.“

„I to je istinski dar!“ Merlin se napokon nije pretvarao da je zadivljen. „Mada sumnjam da je vredan celibata. Da mi je iko ikad tražio da platim tu cenu, bacio bih druidski štap. Prihvatio bih neko ponižavajuće zanimanje, bio bih bard ili kopljjanik.“

„Vidiš budućnost?“, pitao sam Taliesina.

„Predskazao je današnju pobedu“, kaza Merlin, „i znao je za Kaneglasovu pogibiju mesecima unazad, mada nije prokljuvio da će beskorisna Saksonska gromada doći i pokrasti mi sav sir.“ Ote mi sir iz ruku. „Pretpostavljam“, nastavio je, „kako sad želiš da ti prorekne budućnost, Derfele?“

„Ne, gospodaru.“

„To ti je pametno“, odobravao je Merlin, „uvek je bolje ne znati budućnost. Sve se završava suzama, to je sve što čovek treba da zna.“

„Ali sreća se vraća“, kaza Taliesin tihoh.

„O, teško meni, nemoj!“, zakuka Merlin. „Sreća se vraća! Zora sviće! Drvo pupi! Led se topi! Možeš ti bolje od tog razneženog smeća.“ Učutao je. Njegovi stražari okončali su ples i otišli da se zabave s nekom zarobljenom Saksonkom. Deca su bila s njom i njihov plač bio je dovoljno glasan da živcira Merlina, koji se namršti. „Sudbina je neumoljiva“, reče, „i sve se završava suzama.“

„Je li Nimju s tobom?“, pitao sam ga i odmah na Taliesinovom licu videh da je pitanje bilo pogrešno.

Merlin je zurio u vatru. Iz plamena prsnuše varnice ka njemu i on pljunu, da odvrati pakost vatre. „Ne pomniji mi Nimju“, reče pošto je pljunuo. Njegovo dobro raspoloženje je

nestalo i bi mi neprijatno što sam pitao. On dotače svoj crni štap, pa uzdahnu. „Ljuta je na mene”, objasnio je.

„Zašto, gospodaru?”

„Zato što ne može da bude po njenom, dabome. Zbog toga se ljudi obično ljute.“ Još jedna cepanica prasnu u vatri, rasipajući žar koji on besno otrese sa odore pošto je pljunuo u plamen. „Ariš”, reče. „Neosušen ariš mrzi da ga pale.“ Gledao me je zamišljeno. „Nimju se nije dopalo što sam poveo Gavejna u bitku. Veruje da smo ga tako protračili i mislim da je verovatno u pravu.“

„Doneo je pobedu, gospodaru“, rekoh.

Zatvorio je oči i uzdahnuo, pokazujući da sam budala koju samo on može da trpi. „Čitav život sam posvetio“, reče malo potom, „samo jednoj stvari. Jednoj prostoj stvari. Hteo sam da vratim bogove. Je li to tako teško razumeti? A da bi uradio nešto kako valja, Derfele, treba ti čitav život. O, sve je lako za budale poput tebe, vi možete traći vreme i biti jednog dana sudija, a drugog kopljjanik, ali kad sve bude gotovo, šta će ostati za vama? Ništa! Da bi promenio svet, moraš samo jedno imati na umu. Artur je prišao blizu, to mu priznajem. Hteo je da Britanija bude bezbedna od Sasa i verovatno je postigao to za neko vreme, ali oni i dalje postoje i vratiće se. Možda ne dok sam ja živ, možda ni dok ste vi živi, ali vaša deca i unuci moraće da biju ovu bitku ispočetka. Samo je jedan put do prave pobeđe.“

„Put bogova“, rekoh ja.

„Put bogova“, složio se, „i to je bilo moje životno delo.“ Gledao je u svoj crni druidski štap na trenutak i Taliesin je sedeо veoma mirno, posmatrajući ga. „Imao sam san kao dete“, prozbori Merlin vrlo tiho. „Otišao sam u pećinu Karn Ingli i sanjao da imam krila. Leteo sam dovoljno visoko da vidim britsko ostrvo i bilo je tako predivno. Divno i zeleno i okruženo silnom maglom koja je sve naše dušmane držala podalje. Blagosloveno ostrvo, Derfele, ostrvo bogova, jedino mesto na zemlji koje ih je bilo dostoјno, i sve od tada, Derfele, to je jedino što želim. Da nam vratim to blagosloveno ostrvo. Da nam vratim bogove.“

„Ali“, pokušah da mu upadnem u reč.

„Ne budi tako glup!“, povikao je, nateravši Taliesina na osmeh. „Misli!“, zahtevao je Merlin od mene. „Moje životno delo, Derfele!“

„Mai Dun“, rekoh tiho.

Klimnuo je glavom i neko vreme nije govorio ništa. Ljudi su pevali u daljini i posvuda su gorele vatre. Ranjenici su vrištali u mraku gde su psi i lešinari nasrtali na mrtve i umiruće. Ujutro će se ova vojska probuditi mamurna i videti užas polja posle bitke, ali sad je pevala i opijala se otetim pivom. „Na Mai Dunu“, prekide Merlin čutnju, „bio sam tako blizu. Vrlo blizu. Ali bio sam suviše slab, Derfele, suviše slab. Suviše volim Artura. Zašto? Nije duhovit, njegove priče mogu da budu jednako dosadne kao Gavejbove, i ima tu glupu posvećenost vrlini, ali ga volim. I tebe, kad me je već zapalo. To je slabost, znam. Mogu da uživam u pritvornim ljudima, ali volim poštene. Divim se prostoj snazi, razumeš, i dopustio sam da me to oslabi na Mai Dunu.“

„Gvajdir“, rekoh.

Klimnuo je glavom. „Trebalo je da ga ubijemo, ali znao sam da neću moći. Ne Arturovog sina. Bila je to jeziva slabost.“

„Ne.“

„Ne budi budala!“, reče umorno. „Šta je Gvajdirov život naspram bogova? Ili naspram izgleda da povratimo Britaniju? Ništa! Ali nisam mogao. O, imao sam izgovore. Kaledinov

svitak je poprilično jednostavan, kaže da sin kralja te zemlje mora biti žrtvovan, a Artur nije kralj, ali to je samo cepidlačenje. Za ritual je bila potrebna Gvajdirova smrt, a ja se nisam mogao naterati da uradim to. Nije bilo teško ubiti Gavejna, čak je bilo zadovoljstvo čuti tu nevinu budalu kako krklja, ali Gvajdira nisam mogao i obred nije završen.“ Sad je bio jadan, pogrbljen i jadan. „Omanuo sam“, rekao je gorko.

„I Nimju neće da ti oprosti to?“, pitao sam oklevajući.

„Da mi oprosti? Ona ne zna značenje te reči! Oproštaj je za Nimju slabost! I sad će ona izvršiti obred i ona neće omanuti, Derfele. Ako treba da ubije sina svake majke u Britaniji, uradiće to. Sve će ih strpati u lonac i promešati!“ Načas se osmehnuo, pa slegao ramenima. „Ali sada sam joj, naravno, umnogome otežao. Poput osetljive satre budale, što i jesam, morao sam pomoći Arturu da pobedi u ovoj tučnjavi. Za to sam upotrebio Gavejna i sada me, mislim, ona mrzi.“

„Zašto?“

Digao je oči ka zadimljenom nebnu, kao da moli bogove da mi daju bar malo razuma. „Da li misliš, budalo“, upita, „da leševi mrtvih prinčeva-devica samo čekaju da ih pokupiš? Godine su prošle dok sam toj budaletini napunio glavu glupostima, kako bi bio spreman za žrtvovanje! I šta sam učinio danas? Bacio sam Gavejna! Samo da pomognem Arturu.“

„Ali pobedili smo!“

„Ne budi budala.“ Zurio je u mene. „Vi ste pobedili? Kakva ti je to gnusoba na štitu?“

Okretoh se da pogledam štit. „Krst.“

Merlin protrlja oči. „Rat se vodi i između bogova, Derfele, a ja sam danas doneo pobedu Jahveu.“

„Kome?“

„Tako se zove hrišćanski bog. Ponekad ga zovu i Jehova. Koliko sam uspeo da zaključim, on nije ništa više nego skromni vatreći bog iz neke bestragije, koji sad hoće da porobi sve druge bogove. Mora da je neka slavoljubiva mala krastača, jer pobeđuje, a ja sam taj koji mu je podario pobedu danas. Šta misliš da će ljudi pamtitи od ove bitke?“

„Arturovu pobedu“, rekoh s pouzdanjem.

„Za sto godina, Derfele“, kaza Merlin, „neće se sećati ni da li je bila pobeda ili poraz.“

Razmišljaо sam. „Kaneglasovu smrt?“, predložih.

„Koga je briga za Kaneglasa? Samo još jedan zaboravljeni kralj.“

„Aelina smrt?“

„Pseto na umoru bi zasluzilo više pažnje.“

„Čega će se onda sećati?“

Lice mu se zgrčilo što sam tako nedotpav. „Pamtiće, Derfele, da ste na štitovima nosili krst. Danas smo, budalo, predali Britaniju hrišćanima, i to sam im je ja isporučio glavom i bradom. Dao sam Arturu ono što je želeo ali će cenu, Derfele, morati da platim sam. Razumeš li sada?“

„Da, gospodaru.“

„I tako sam pred Nimju stavio mnogo teži zadatak. Ali pokušaće, Derfele, a ona nije poput mene. Nije slaba. Ima čvrstine u Nimju, i te kakve čvrstine.“

Osmehnuo sam se. „Neće ubiti Gvajdira“, rekoh čvrsto, „jer joj ni ja ni Artur nećemo dopustiti, i neće dobiti Ekskalibur pa stoga, kako bi mogla da pobedi?“

Zurio je u mene. „Misliš li, bezumniče, da ste ti i Artur dovoljno jaki da se oduprete Nimju? Ona je žena, a što žena hoće, to i dobije, i ako pri tom svet mora da nestane i ako mora biti

uništeno sve na njemu, onda će tako i da bude. Slomiće prvo mene, pa će baciti oko na vas. Nije li to istina, mladi moj proroče?" upita Taliesina, ali bard je držao oči zatvorene. Merlin sleže ramenima. „Odneću joj Gavejnov pepeo, i pomoći ћu joj koliko mogu”, kaza, 'jer sam joj to obećao. Ali završić se suzama, Derfele, završić se suzama. Kakvu sam samo zbrku napravio. Kakvu strašnu zbrku.“ Navukao je ogrtač na ramena. „Sad ћu da spavam“, objavi.

Iza vatre, Crnoštiti su silovali zarobljenicu, a ja sam sedeо gledajući u plamen. Pomogao sam da se izbori velika pobeda i bio sam neizrecivo tužan.

* * *

Nisam video Artura te noći i sreo sam ga samo nakratko u maglovitom polusvetlu pred svaneće. Pozdravio me je, pun one stare živosti, prebacivši mi ruku preko ramena. „Želim da ti zahvalim“, reče mi, „što si se starao o Ginevri poslednjih nedelja.“ Bio je u punom oklopu i žurno je doručkovao plesnivi komad hleba.

„Ako se neko o nekome starao“, odvratih, „onda je Ginevra o meni.“

„Kola, misliš! Voleo bih da sam to video!“ Bacio je hleb dok je njegov sluga Hagvid izranjaо iz pomrčine vodeći Lamri. „Mogli bismo da se vidimo večeras, Derfele“, reče Artur dok ga je Hagvid bacao u sedlo, „ili možda sutra.“

„Kuda ćeš, gospodaru?“

„Za Serdikom, naravno.“ Smestio se na Lamrinim leđima, prikupio dizgine i uzeo štit i koplje u Hagvida. Podbo je petama, poteravši kobilu ka konjanicima koji behu samo senovita obličja u magli. I Mordred je jahao s Arturom; više nije bio pod stražom, već je prihvaćen kao sposoban vojnik, dokazan u bici. Gledao sam kako obuzdava konja i setio se Saksonskog zlata koje sam našao u Lindinisu. Da li nas je Mordred zaista izdao? Ako jeste, nisam to mogao da dokažem, i ishod bitke je poricao da je bilo izdaje, ali sam ipak osetio žaoku mržnje prema našem kralju. Uhvatio je moj zlokobni pogled i okrenuo konja. Artur povika i ja sam stajao i slušao topot kopita koji se udaljavao.

Držaljom koplja razbudio sam svoje ljude i naredio im da nađu saksonske zarobljenike za kopanje grobova i podizanje pogrebnih lomača. Verovao sam da ћu provesti ceo dan u tom iznurujućem poslu, ali sredinom jutra dođe glasnik od Sagramora, moleći me da povedem četu kopljanika u Akva Sulis, gde je izbila nevolja. Nemiri su počeli govorkanjem među Todrikovim ratnicima da je pronađena Serdikova riznica i da Artur sve blago čuva za sebe. Kao dokaz su uzimali Arturov nestanak i u ime osvete hteli su da sruše glavno gradsko svetilište, nekadašnji paganski hram. Uspeo sam da smirim tu pomamu dajući na znanje da su zbilja otkrivena dva kovčega zlata, da su pod stražom i da će blago biti razdeljeno na ravne časti čim se Artur vrati. Na Todrikov predlog, poslali smo pola tuceta njegovih kopljanika da pripomognu u čuvanju zlata, koje se još nalazilo na zgarištu Serdikovog bivaka.

Hrišćani Gventa su se primirili, ali onda poviški ratnici zapodenuše novu kavgu, kriveći Oengusa Mekajrema za Kaneglasovu smrt. Neprijateljstvo Povisa i Demetije sezalo je daleko u prošlost, jer je Oengus Mekajrem bio čuven po sklonosti da pljačka useve bogatijeg suseda; uistinu, u Povis je među narodom Demetije bio poznat kao naša ostava, ali tog dana su ljudi Povisa izazvali sukob, tvrdeći kako Kaneglas ne bi poginuo da su Crnoštiti na vreme ušli u bitku. Irci se nikad nisu kolebali kad je tučnjava bila u izgledu, i čim je metež među Todrikovim ljudima uminuo, začu se zveka mačeva i kopala ispred sudnice, gde su se Povišani i Crnoštiti sreli u krvavoј čarci. Sagramor donese neugodan mir jednostavnim i

svršishodnim rešenjem - ubio je vođe zavađenih družina, ali su se čitavog tog dana dva naroda gložila, stvarajući nevolje. Razdor se pogorša kad se saznao da je Todrik poslao odred vojnika da zauzme Laktodurum, tvrđavu na severu koja nije bila u rukama Brita čitav jedan naraštaj, ali za koju su obezglavljeni Ijudi Povisa tvrdili da je odvajkada bila na njihovoj zemlji, ne u Gventu, i žurno okupljen odred poviških kopljanika pohita za Todrikovim ratnicima da ospori njihovo pravo.

Crnoštiti, koji nikad nisu ni psa u Laktodurumu imali, svejedno stadoše da podržavaju Gvent, samo zato što su znali da će njihovo mešanje razbesneti Povišane; tako izbi još čarki. Tuče s puno mrtvih vodile su se zbog grada za koji većina boraca nikad nije čula i koji su, bilo kako bilo, još mogli držati Sasi.

Dumnonci su uspeli da ostanu izvan tih okršaja, te su naši kopljanici čuvali ulice i tako zadržali borce u krčmama, ali posle podneva i mi bejasmo uvučeni u kavgu, kad Arganta i dvadesetak njenih družbenica stigoše iz Glevuma, otkrivši da se Ginevra uselila u biskupski dom iza Minervinog hrama. Biskupova palata nije bila ni najveća ni najudobnija u Akva Sulisu, ta obeležja nosio je dvor sudske Kajldida, ali Lancelot je stanovao u Kajldidovoju kući dok je bio u Akva Sulisu i Ginevra ju je zato izbegavala. Arganta je, opet, tražila da joj se da biskupova kuća, jer je bila unutar svetilišta i poletna grupa Crnoštitih ode da izbaci Ginevru, a nalete na moje Ijude koji su se okupili da je brane. Dva čoveka pogiboše pre nego što je Ginevra objavila da ne mari u kojoj će kući konačiti i preseli se u odaje sveštenika, podignute uz velika kupatila. Arganta, pobednica u tom sukobu, tvrdila je da Ginevri nove odaje pristaju, jer je tvrdila da je u njima nekad bila javna kuća; Argantin druid Fergal povede rulju Crnoštitih do kupatila, gde su glasno tražili da im se kaže kolike su cene u javnoj kući i tražili od Ginevre da im se pokaže gola. Druga skupina Crnoštitih zauzela je hram i oborila krst koji je Todrik na brzinu postavio iznad oltara, pa se dvadesetak kopljanika Gventa s crvenim plaštovima spremalo da proseče put unutra i podigne krst.

Sagramor i ja doveli smo ratnike u svetilište koje je, tog kasnog popodneva, pretilo da se pretvori u klanicu. Moji Ijudi čuvali su vrata hrama, Sagramorovi su branili Ginevru, ali i udruženi bejasmo malobrojniji od pijanih vojnika Gventa i Demetije, dok su Povišani, srećni što imaju razlog da izluđuju Crnoštite, klicali u čast Ginevri. Progurah se kroz medovinom nalivenu rulju, udarcima obeznanih najdivljije smutljivce, ali strahovao sam od nasilja koje je pretilo da nam se otme iz ruku dok se smrkavalio. Sagramor je naposletku uspeo da doneše labavo primirje te večeri. Popeo se na krov kupatila i, stojeći onako visok između dva kipa, zaurlao da umuknu. Bio se svukao do pasa tako da je, izdvajajući se od belih mramornih ratnika s obe strane, njegova crna koža bila još upadljivija. „Ako iko želi kavgu“, rekao je svojim čudnovatim naglaskom, „prvo će je imati sa mnom. Čovek na čoveka! Mač ili kopije, birajte.“ Isukao je svoju dugu povijenu sablju i zurio u gnevne Ijude pod sobom.

„Otarasite se kurve!“, povika neko iz gomile Crnoštitih, ne otkrivajući se.

„Imaš nešto protiv kurvi?“, povika Sagramor u odgovor. „Kakav si ti to ratnik? Nevin? Ako si toliko željan čednosti, dođi gore da te ustrojim.“ To je izazvalo smeh i tako okončalo neposrednu opasnost.

Arganta se durila u palati. Nazivala je sebe imperatorkom Dumnonije i zahtevala da joj Sagramor i ja dodelimo Dumnonce za stražare, ali Crnoštiti, ratnici njenog oca, već su se toliko tiskali oko nje da je nijedan od nas nije poslušao. Umesto toga, obojica se svukosmo do gola i utonusmo u veliku rimsку kadu, gde smo ležali izmoždeni. Vrela voda nas je divno

opuštala. Para se dizala kroz polupan crep na krovu. „Neko mi je kazao“, reče Sagramor, „da je ovo najveće zdanje u Britaniji.“

„Pogledah ogromnu tavanicu. „Biće da jeste.“

„Ali u detinjstvu“, kaza Sagramor, „bio sam rob u kući još većoj od ovoga.“

„U Numidiji?“

Klimnuo je glavom. „Mada ja dolazim još dalje s juga. Prodat sam u roblje kad sam bio sasvim mali. Roditelje i ne pamtim.“

„Kad si napustio Numidiju?“, pitao sam.

„Pošto sam ubio prvog čoveka. Bio je kućepazitelj. A ja sam imao deset godina. Možda jedanaest. Pobegao sam i pridružio se rimske vojske kao praćaš. Još mogu da pogodim čoveka među oči s pedeset koraka. Onda sam naučio da jašem. Borio sam se u Italiji, Trakiji i Egiptu, pa kao najamnik stupio u franačku vojsku. Tu me je Artur zarobio.“ Retko je bio toliko pričljiv. Tišina je, zapravo, bila jedno od najboljih Sagramorovih oružja; tišina, izraz grabljivice i zastrašujući glas koji ga je pratio, ali on je u suštini bio blaga i osećajna duša. „Na čijoj smo mi strani sada?“, pitao je, zbumjeno me pogledavši.

„Kako to misliš?“

„Ginevra ili Arganta?“

Slegao sam ramenima. „Reci ti meni.“

Glava mu nestade pod vodom, pa je izronio i otro vodu s očiju. „Prepostavljam da je to Ginevra“, reče, „ako je govorkanje tačno.“

„Kakvo govorkanje?“

„Da su ona i Artur bili zajedno prošle noći“, rekao je, „mada, poznajući Artura, naravno, celu noć su potrošili na priču. Taj će izlizati jezik mnogo pre nego mač.“

„Nema opasnosti da se tebi to desi.“

„Nema“, nasmešio se, a onda mu se osmeh raširi kad me je pogledao. „Čujem, Derfele, da si probio živi zid?“

„Bio je tanak“, rekoh, „i premlad.“

„Ja sam probio jedan podeblji“, reče on cereći se, „vrlo gust i pun iskusnih boraca.“ Na te reči, ja ga potopih iz osvete, pa otplijuskah od atle da ne bi mogao da me davi pod vodom. Kupatila behu mračna jer nije bilo buktinja, a poslednji kosi zraci sunca nisu mogli da dopru kroz rupe na krovu. Para je zamaglila veliku odaju i iako sam bio svestan da i drugi ljudi koriste veliko kupatilo, nisam prepoznao nikoga od njih. Ali sada, plivajući kroz kadu, videli priliku u beloj odori kako se naginje ka čoveku koji je sedeo na stepeniku ispod vode. Prepoznao sam čuperke kose s obe strane tonzure čoveka koji se saginjao, i tren kasnije do mene dopreše njegove reči. „Veruj mi“, govorio je tiho, ali žustro, „samo ti to prepusti meni, gospodare kralju.“ Podigao je pogled u tom času i video me. Bio je to biskup Sensam, tek pušten iz zatočeništva i vraćen na položaj zbog Arturovog obećanja Todriku. Iznenadio se što me vidi, ali uspeo je da istisne bolešljiv osmejak. „Gospodar Derfel“, reče odmičući se pažljivo od ivice ogromne kade, „jedan od naših junaka!“

„Derfele!“, zagrme čovek na stepeniku bazena; videh da je to Oengus Mekajrem koji sad skoči da me zagrli kao medved. „Prvi put grlim golog muškarca“, reče mi kralj Crnoštiti, „i ne mogu reći da mi to prija. Prvi put se i kupam, isto tako. Misliš da će me to ubiti?“

„Neće“, rekoh, pa okrznuh pogledom Sensama. „U čudnom si društvu, gospodare kralju.“

„Vukovi imaju buve, Derfele, vukovi imaju buve“, zarokta Oengus.

„Pa, šta to moj gospodar kralj treba da ti veruje?“, okretoh se Sensamu.

Sensam nije odgovarao, a sam Oengus je izgledao neprirodno blentavo. „Svetilište“, odvali neki odgovor na kraju. „Dobri biskup je govorio kako može da sredi da moji ljudi neko vreme koriste hram. Je li tako, biskupe?“

„Baš tako, gospodare kralju?“

„Obojica ste bedni lažljivci“, rekoh i Oengus se nasmeja. Sensam me neprijateljski pogleda, pa pohita po kamenim pločama. Bio je na slobodi tek nekoliko časova, a već je spletkario. „Šta ti je pričao, gospodare kralju?“, pritisnuh Oengusa, koji beše čovek po mom ukusu. Jednostavna, jaka ljudina, hulja, ali vrlo dobar prijatelj.

„Šta ti misliš?“

„Pričao je o tvojoj kćeri“, nagađao sam.

„Lepa curica, šta kažeš?“, kaza Oengus. „Previše žgoljava, dabome, i u glavi je kao vučica u teranju. Čudan svet, Derfele. Pravim sinove tuplje od volova, a kćerke su mi kao kurjaci.“ Zastao je da pozdravi Sagramora koji me je pratio kroz vodu. „Pa, šta će biti s Argantom?“, upita me Oengus.

„Ne znam, gospodaru.“

„Artur se oženio njom, je li tako?“

„Ni u to nisam siguran“, rekoh.

Oštro me je pogledao, onda je razumeo na šta mislim i iskezio se. „Ona kaže da su se venčali i sve po redu, ali šta bi drugo pa rekla? Nisam ni bio siguran da Artur hoće da je oženi, ali pritiskao sam. Jedna usta manje da hranim, razumeš.“ Zastao je na tren. „Stvar je u tome, Derfele“, nastavi, „što Artur ne može samo da mi je pošalje nazad! To je uvreda, a osim toga, neću je nazad. Imam previše kćeri i bez nje. Uglavnom čak i ne znam koja je moja, a koja nije. Treba ti žena? Dođi u Demetiju i biraj, ali pazi, sve su poput nje. Lepe, ali vrlo oštih zuba. Dakle, šta će Artur učiniti?“

„Šta je Sensam predlagao?“, upitah.

Oengus se pravio da ne čuje moje pitanje, ali ja sam znao da će nam na koncu odgovoriti; nije bio čovek koji ume da čuva tajnu. „Samo me je podsetio“, priznao je najzad, „da je Arganta jednom bila obećana Mordredu.“

„Zar?“, upita Sagramor, zatečen.

„Bilo je pomenuto, rekoh, „pre dosta vremena.“ To je pominjao sam Oengus, očajnički tražeći bilo šta što bi učvrstilo njegov savez sa Dumnonijom, koji mu je bio najbolja zaštita od Povisa.

„A ako Artur nije u pravom braku s njom“, nastavi Oengus, „u Mordredu bi mogla da nađe utehu, je li tako?“

„I to je neka uteha“, kiselo procedi Sagramor.

„Biće kraljica“, kaza Oengus.

„To hoće“, složio sam se.

„Dakle, nije to loša zamisao“, reče Oengus nehajno, ali znao sam da je to zamisao koju će on strastveno da podrži. Brak s Mordredom nadomestiće ranu na ponosu Demetije, ali će i Dumnoniji nametnuti obavezu da štiti domovinu svoje kraljice. Sto se mene tiče, celog dana nisam čuo lošiji predlog od Sensamovog, jer sam isuviše dobro mogao da zamislim kakvu su zloču Mordred i Arganta mogli da izrode, ali sam čutao. „Znaš šta nedostaje ovom kupanju?“, upita Oengus.

„Reci mi, gospodaru kralju.“

„Žene.“ Cerekao se. „Pa, gde je tvoja žena, Derfele?“

„U žalosti“, rekao sam.

„O, za Kaneglasom, naravno!“ Kralj Crnoštih sleže ramenima. „Nikad me nije voleo, ali on se meni poprilično dopadao. Bio je jedan od retkih koji veruju obećanjima!“ Oengus se nasmeja, jer je on davao ta obećanja dok mu nije bilo ni na kraj pameti da ih ispuni. „Ne mogu reći kako žalim za njim, ipak. Sin mu je tek dečak, isuviše naklonjen majci. Ona i one njene strašne tetke će vladati neko vreme. Tri veštice!“ Ponovo se nasmejao. „Već vidim kako bismo mogli da otkinemo koje parče zemlje od te tri gospe.“ Lagano je stao da zaranja bradu u vodu. „Teram vaške uzbrdo“, objasnio je, pa spljeskao jednu od malih sivih bubica koje su se pentrale uz njegovu zamršenu bradu, bežeći od vode.

Merlina nisam video čitavog dana, a uveče mi Galahad reče da je druid već napustio dolinu i otišao prema severu. Galahada sam zatekao kraj Kaneglasove pogrebne lomače. „Znam da Kaneglas nije voleo hrišćane“, objasnio mi je, „ali pomislio sam da se ne bi protivio hrišćanskoj molitvi.“ Pozvao sam ga da prenosi među mojim ljudima i pošao je sa mnom ka logoru. „Merlin mi je ostavio poruku za tebe“, reče Galahad. „Kaže da ćeš ono za čim tragaš naći među mrtvima drvećem.“

„Nisam siguran da tragam za bilo čim“, odvratih.

„Onda baci pogled među mrtvo drveće“, kaza Galahad, „pa ćeš naći to što ne tražiš.“

Te noći nisam išao ni u kakvu potragu, već sam spavao umotan u ogrtač, među svojim ljudima na razbojištu. Probudih se rano, s bolom u glavi i zglobovima koji su krckali. Lepo vreme bilo je prošlost, sitna kiša pljuckala je sa zapada. Postojala je opasnost da se pogrebne lomače natope, pa smo počeli da skupljamo drvo kako bismo podstakli vatre, i to me podseti na Merlinovu čudnu poruku, ali nisam mogao da vidim nikakva mrtva debla. Saksonskim bojnim sekirama obarali smo hrastove, bukve i brestove, štedeći jedino sveto jasenovo drvo, i sva stabla koja smo posekli bila su poprilično zdrava. Pitao sam Ajsu da li je primetio neko mrtvo drveće i on odmahnu glavom, ali Eharn reče kako ga je on video dole na okuci reke.

„Pokaži mi.“

Eharn povede čitavu družinu do obale i, tamo gde je reka oštro okretala na sever, ležala je velika masa mrtvog drveća, zarobljenih korenjem vrbe što je štrčalo nad vodom. Usahle grane nakupile su gomilu različitog smeća koje je reka nosila nizvodno, ali nisam mogao videti ništa vredno među otpacima. „Ako Merlin kaže da nečeg tamo ima“, kaza Galahad, „onda treba da pogledamo.“

„Možda nije mislio na to drveće“, rekao sam.

„Dobro je kao i svako drugo“, dobaci Ajsa, pa otpasa mač kako se ne bi nakvasio i skoči na gomilu. Propao je kroz krhko granje i pljusnuo u vodu. „Dodajte mi koplje!“, doviknu.

Galahad mu ga pruži i Ajsa stade njime da čeprka među granama. Na jednom mestu, komad otrcane i nakatranisane ribarske mreže zapleo se i oblikovao nešto nalik na šator s debelim slojem trulog lišća odozgo. Ajsa je napeo svu snagu kako bi makao prepletenu gomilu u stranu.

Tad je begunac izjurio iz skrovišta. Krio se ispod mreže, neugodno nasađen na napola potopljeno deblo, ali sada, kao vidra koju su otkrili psi, odbaujao je dalje od Ajsinog koplja i pokušao da pobegne uz reku. Mrtvo drveće ga je saplitalo, a težina oklopa usporavala pa ga moji ljudi, podvriskujući na obali, lako pretekoše. Da nije nosio oklop, begunac bi mogao da skoči u reku i pliva do druge obale, ali sad mu je preostalo jedino da se preda. Mora da je proveo dve noći i jedan dan odmičući uz reku, ali onda je našao sklonište i pomislio da ostane tamo dok mi ne napustimo bojno polje. Sad beše uhvaćen.

Bio je to Lancelot. Ja sam ga prvi prepoznao, po dugoj kosi na koju je bio tako tašt, a onda sam, kroz blato i grančice, prepoznao slavni, belo gledosani oklop. Na licu mu je bila samo strava. Bacio je pogled na nas, pa na reku, razmišljajući da li da se baci u maticu, a onda se opet osvrnuo i video svog polubrata. „Galahade!“, pozva. „Galahade!“

Galahad me je gledao nekoliko časaka, prekrstio se, okrenuo i otišao.

„Galahade!“, povika Lancelot ponovo dok mu je brat nestajao s obale.

Galahad se nije osvrtao.

„Dovedi ga ovamo“, naredio sam.

Ajsa bocnu Lancelota kopljem i prestrašeni čovek se očajnički pentrao kroz koprive koje su rasle na obali. Još je imao mač, mada je morao biti sav od rđe posle gnjuranja po reci. Stadoh pred njega dok se izvlačio iz kopriva. „Hoćeš li se boriti sa mnom ovde i sada, gospodare kralju?“, pitao sam ga, isukavši Hajvelban.

„Pusti me, Derfele! Poslaću ti novac, obećavam!“ Nastavio je da brblja, obećavajući mi više zlata no što sam ikad sanjao, ali nije htio da potegne mač dok mu nisam snažno utisnuo vrh Hajvelbana u grudi, i u tom času je shvatio da mora umreti. Pljunuo me je, kročio korak unazad i izvukao mač iz kanija. Taj mač se nekad zvao Tanladvir, blistavi ubica, ali mu je promenio ime u Hristovo sečivo kad ga je Sensam krstio u reci. Hristovo sečivo bilo je sve zardjalo, ali još opasno oružje i, na moje čuđenje, Lancelot nije bio loš mačevalac. Uvek sam ga smatrao kukavicom, ali tog dana se borio hrabro. Bio je očajan i očaj se pretapao u niz hitrih napada koji su me terali da odstupam. Ali bio je i umoran, mokar i smrznut, brzo je iscrpeo snagu i kad sam odbio prvu buru njegovih udaraca, mogao sam da se borim natenane i razmišljam kako bih ga ubio. On je bivao sve očajniji i vitlao je mačem sve divljačnije, ali okončao sam dvoboј kad sam se sagao ispod jednog od tih silovitih udaraca i pružio Hajvelban tako da mu vrh dohvati ruku i, snagom njegovog vlastitog zamaha, oštrica mu otvorila žile od zglobova do lakti. Jauknuo je kad je krv kuljnula, pa mu mač ispadao iz neosetljive šake i, bedan i užasnut, čekao je da ga dokrajčim.

Ja očistih Hajvelban šakom trave, osuših ga o ogrtač, i vratih u korice. „Neću tvoju dušu na svom maču“, rekoh Lancelotu i na tren je izgledao zahvalno, ali onda mu razvezah sve nade. „Tvoji ljudi ubili su mi dete“, kazao sam, „isti oni koje si poslao da dovuku Keinvu u tvoju postelju. Misliš da će ti oprostiti išta od to dvoje?“

„Nisu to bile moje zapovesti“, reče on očajno. „Veruj mi!“

Pljunuh mu u lice. „Da te dam Arturu, gospodare kralju?“

„Ne, Derfele, molim te!“ Sklopio je šake. Tresao se. „Molim te!“

„Nek umre ženskom smrću, gospodaru“, podsticao me je Ajsa, želeći da ga svučemo golog, uškopimo ga i pustimo da na smrt iskrvari između nogu.

Bio sam na iskušenju, ali plašio sam se da će uživati u Lancelotovoj smrti. Osveta donosi užitak, Dajaninim ubicama podario sam jezivu smrt i savest me nije ni najmanje pekla što sam uživao u njihovim patnjama, ali nisam imao stomak da mučim ovog drhtavog, slomljenog čoveka. Tresao se toliko da sam osetio sažaljenje prema njemu i uhvatio sebe kako se premišljam da li da ga ubijem. Znao sam da je izdajica i kukavica koja zasluzuje smrt, ali njegov strah bio je toliko jadan da mi ga posle svega bi žao. Oduvek je bio moj dušmanin, oduvek me je prezirao, ali kad je pao na kolena pred mnom dok su mu se suze slivale niz obraze, osetio sam nagon da mu podarim milost i znao da bi mi taj prikaz moći doneo jednak zadovoljstvo kao i zapovest kojom bih ga osudio na smrt. Na tren sam želeo njegovu zahvalnost, ali onda se setih umirućeg lica svoje kćeri i nalet gneva me natera da zadrhdim.

Artur je bio čuven po praštanju svojim neprijateljima, ali ovo je bio neprijatelj kom nisam mogao da oprostim.

„Ženska smrt“, predloži Ajsa ponovo.

„Ne“, rekoh i Lancelot me pogleda s nadom iznenada živom na licu. „Obesite ga kao običnog zločinca.“

Lancelot stade da zavija, ali stegoh srce. „Obesite ga“, ponovih zapovest i tako i bi. Našli smo konop od konjske strune, privezali ga za granu hrasta i podigli ga. Batrgao se dok smo ga vešali i nastavio da mlatara nogama sve dok se Galahad nije vratio i povukao polubrata naniže držeći ga za gležnjeve, da mu prekrati ropac.

Svukli smo svu odeću s Lancelota. Bacio sam njegov mač i valjani pločasti oklop u reku, spalio odelo, pa velikom saksonском bojnom sekirom raskomadao truplo. Nismo ga spalili već je bačen ribama, da njegova crna duša ne bi gadila Zemlju seni svojim prisustvom. Izbrisali smo ga s lica zemlje i zadržao sam jedino njegov gledosani pojus za mač koji mu je poklonio Artur.

Artura sam sreo u podne. Vraćao se iz potere za Serdikom i on i njegovi ljudi ulazili su u dolinu na iznurenim konjima. „Nismo stigli Serdiku“, reče, „ali smo pohvatili neke druge.“ Potapša Lamri po vratu belom od znoja. „Serdik je preživeo, Derfele, ali toliko je oslabljen da nam neće stvarati muke zadugo.“ Nasmešio se, pa video da u meni nema ni truna njegove veselosti. „Šta je?“, upita.

„Samo ovo, gospodaru.“ Pružio sam mu skupoceni gledosani pojus.

Na tren je pomislio da mu pokazujem deo plena, a onda je prepoznao opasač, svoj dar Lancelotu. Na tren mu lice primi izraz koji je nosilo mnogo meseci pre Minid Badona; zatvoren, tvrd izraz ogorčenja, a onda me pogleda u oči. „Njegov vlasnik?“

„Mrtav, gospodaru. Sramno obešen.“

„Dobro“, rekao je tiho. „A tu stvar, Derfele, slobodno je baci.“ Pojas sam zavitlao u reku.

I tako je Lancelot umro, mada su preživele pesme koje je platio, i do dana današnjeg ljudi ga slave kao junaka ravnog Arturu. Artur je upamćen kao vladalac, ali Lancelota nazivaju ratnikom. Istina je da on beše kralj bez zemlje, kukavica i najveći izdajnik u Britaniji, i njegova duša i danas luta Loegirom, vrišteći za svojom seni koju ne može imati, jer smo leš isekli na komade i bacili u reku. Ako su hrišćani u pravu i ako pakao postoji, neka pati tamo za sva vremena.

* * *

Galahad i ja pratili smo Artura u grad, pored lomače na kojoj je Kaneglas goreo i između rimskih grobnica, gde je toliko Aelinih ljudi palo. Upozorio sam Artura šta ga čeka, ali nije pokazao da mu smeta Argantin dolazak u grad.

Njegov dolazak u Akva Sulis izazvao je desetine užurbanih molilaca da bučno zahtevaju njegovu pažnju. To behu ljudi koji su tražili priznanja za svoja junačka dela u bici, ljudi koji su zahtevali svoj deo zlata i roblja i ljudi koji su hteli presude u sporovima pokrenutim mnogo pre saksonske najezde. Artur im svima reče da dođu u hram, a tamo nije obraćao pažnju na molitelje. Umesto toga, pozvao je Galahada u predvorje hrama i posle nekog vremena poslao po Sensama. Dumnonski kopljanci podsmevali su se biskupu, pa je žurno išao kroz krug svetilišta. Artur je dugo razgovarao s njim, pa su onda pozvani Oengus Mekajrem i Mordred.

Kopljanici pred hramom kladili su se hoće li Artur otići Arganti u biskupski dom ili Ginevri u popovske odaje.

Arturu moj savet nije bio potreban. Kad je pozvao Oengusa i Mordreda, zatražio je da Ginevri javim za njegov povratak i ja pređoh preko dvorišta do kuće za sveštenike. Ginevru sam zatekao u odaji na spratu, u društvu Taliesina. Bard, u čistoj beloj odori i sa srebrnim obručem oko glave, ustade i nakloni se kad udoh. Imao je sa sobom malu harfu, ali sve je mirisalo na to da su njih dvoje razgovarali radije nego da se bave muzikom. Nasmešio se i povukao iz odaje, navukavši za sobom debeli zastor na ulazu. „Vrlo pametan čovek“, reče Ginevra, ustajući da se pozdravi sa mnom. Bila je u bledožućastoj odori porubljenoj plavim trakama, nosila je saksonsku ogrlicu koju sam joj dao na Minid Badonu, a crvenu kosu prikupila je na temenu srebrnim lančićem. Nije bila baš jednakot otmena kao Ginevra koju sam pamtio iz dana pre nedaća, ali beše daleko od one žene u oklopu koja je tako poletno jahala po bojnom polju. Nasmešila se kad joj se približih. „Čist si, Derfele!“

„Okupao sam se, gospo.“

„I živ si!“ Nežno me je pecnula, pa me poljubila u obraz i pri tom je zadržala ruke na mojim ramenima trenutak duže nego što je trebalo. „Mnogo ti dugujem“, reče tiho.

„Ne, gospo, ne“, rekoh crveneći i odmičući se.

Nasmejala se mojoj posramljenosti, pa otišla da sedne kod prozora koji je gledao na dvorište. Kišnica se skupljala između kamenih kocki i curila niz prljavo pročelje hrama, gde je Arturova kobila bila privezana za alku na jednom od stubova. Nije trebalo ja da joj javljam za Arturov dolazak, mogla je da vidi i sama. „Ko je s njim?“, pitala je.

„Galahad, Sensam, Mordred i Oengus.“

„A ti nisi pozvan kod Artura na savetovanje?“, upita sa prizvukom starog izrugivanja.

„Ne, gospo“, starao sam se da prikrijem razočaranje.

„Sigurna sam da te nije zaboravio.“

„Nadam se da nije, gospo“, rekao sam i onda, s mnogo više oklevanja, preneo joj vest o Lancelotovoj smrti. Nisam joj ispričao kako je umro, samo sam kazao da je ubijen.

„Taliesin mi je već kazao“, reče, gledajući sopstvene šake.

„Kako je znao?“, upitah, jer je Lancelot obešen malo pre toga i Taliesin nije bio prisutan.

„Sanjao je to prošle noći“, kaza Ginevra i onda naglo mahnu rukom odbacivši dalji razgovor o tome. „Pa o čemu raspravljavaju tamo?“, upita, okrznuvši hram pogledom. „O detetu za udaju?“

„Cini mi se, gospo“, rekoh, pa joj ispričah šta je biskup Sensam predložio Oengusu Mekajremu - da se Arganta uda za Mordreda. „Mislim da je to najgora zamisao koju sam ikad čuo“, bunio sam se ogorčeno.

„Stvarno to misliš?“

„Predlog je budalast“, kazao sam.

„Nije to bio Sensamov predlog“, reče Ginevra s osmehom. „Nego moj.“

Blenuo sam u nju, previše zapanjen da progovorim odmah. „Tvoj, gospo?“, izustih najzad.

„Nikom ne govori da je to moja zamisao“, upozorila me je. „Arganta ni tren ne bi razmišljala o tome kad bi znala da je ponuda potekla od mene. Udalala bi se za svinjara pre nego za čoveka kog ja predložim. Zato sam i poslala po malog Sensama i prekljinjala ga da mi kaže jesu li glasine o Arganti i Mordredu tačne, pa sam onda rekla koliko mi se gadi i sama pomisao na to, što je njega, naravno, načinilo velikim pobornikom tog braka, mada se pravio da nije. Čak sam malčice i otpakala, moleći ga da kaže Arganti kako mi je ta zamisao grozna.

U tom trenutku, Derfele, njih dvoje su već bili venčani, samo što još nisu svesni toga." Nasmešila se pobednički.

„Ali zašto?“, upitah. „Mordred i Arganta? Samo će nam stvarati nevolje!“

„Nevolje će da stvaraju bili venčani ili ne. A Mordred se mora oženiti, Derfele, ako treba da napravi prestolonaslednika, i to se mora oženiti iz loze nekog kralja.“ Zastala je, kuckajući prstom ogrlicu. „priznajem da bih više volela da nema naslednika, jer bi tako tron ostao prazan kad umre.“ Misao je ostavila nedorečenu i ja je pogledah znatiželjno, na šta ona odgovori krajnje nevinim izrazom lica. Da li je mislila da bi Artur mogao da uzme tron ako Mordred ne bude imao dece? Artur nikad nije želeo da vlada. Onda shvatih; ako Mordred umre, Gvajdir, Ginevrin sin, imaće više prava na tron nego bilo ko drugi. Spoznaja mora da se videla na mom licu, jer se Ginevra osmehnula. „Ne moramo baš da nagađamo ko će ga naslediti“, nastavila je pre no što sam stigao da progovorim, „jer Artur traži da Mordredu bude dopušteno da se oženi ako ima želju, a izgleda da Arganta privlači tog opakog momka. Čak će i pristajati jedno drugom. Kao dve guje u prljavom gnezdu.“

„A Artur će imati dva dušmanima ujedinjena u gorčini,“ rekoh.

„Ne“, kaza Ginevra, pa uzdahnu i zagleda se kroz prozor. „ne ako im damo ono što žele i ako ja Arturu dam ono što on želi. A ti znaš šta je to, zar ne?“

Zamislio sam se na čas i onda razumeo sve. Shvatio sam da su ona i Artur o ovome razgovarali u noći posle bitke. Jasno mi je bilo i kakav dogovor Artur baš u tom času uglavljuje u Minervinom hramu. „Ne!“, usprotivih se.

Ginevra se nasmešila. „Ni ja to ne želim, Derfele, ali želim Artura. I što on želi, moram mu dati. Dugujem mu nešto sreće, slažeš se?“

„On hoće da preda vlast?“, pitao sam i ona klimnu glavom. Artur je uvek pominjao svoj san o jednostavnom životu sa ženom, porodicom i nešto zemlje. Želeo je kuću, palisadu, kovačnicu i polja. Sebe je zamišljao kao zemljoposednika, kome je najveća nevolja što mu ptice kradu seme, jeleni pasu useve i kiša ometa žetvu. Negovao je taj san godinama i sada, pošto je potukao Sase, činilo mu se da san može da postane java.

„I Meurig želi da se Artur odrekne vlasti“, kaza Ginevra.

„Meurig!“ Pljunuh. „Šta nas briga šta Meurig hoće?“

„To je uslov koji je Meurig postavio pre nego što je pustio oca da povede vojsku Gventa u rat“, kaza Ginevra. „Artur ti nije rekao pre bitke jer se plašio da ćete se posvađati.“

„Ali zašto bi Meurig želeo da se Artur odrekne moći?“

„Zato što veruje da je Mordred hrišćanin.“ Ginevra sleže ramenima, „I zato što želi da Dumnonija ima rđavog vladara. Na taj način, Derfele, Meurig ima izgleda da preuze me presto Dumnonije jednog dana. On je častohlepni mali crv.“ Ja ga nazvah gorim imenom i Ginevra se osmehnula. „I to je“, reče, „ali ono što zahteva mora da dobije, pa Artur i ja idemo da živimo u silurskoj Iski, gde nas Meurig može držati na oku. Ne smeta mi život u Iski. Bolje je to nego neka propala kuća. Ima dobrih rimske palata u Iski i valjanih lovišta. Povešćemo nešto kopljjanika s nama. Artur misli da mu nisu neophodni, ali ima neprijatelje i potrebna mu je družina ratnika.“

Koračao sam tamo-amo po odaji. „Ali Mordred!“, prigovarao sam ogorčeno. „On će dobiti moć nazad?“

„To je cena koju plaćamo za vojsku Gventa“, reče Ginevra, „a ako Arganta treba da se uda za Mordreda on mora da ima vlast, inače Oengus nikad ne bi pristao na brak. U najmanju ruku Mordredu se mora dati deo vlasti, a on je mora deliti s drugima.“

„Sve što je Artur postigao biće upropošćeno!“, rekoh.

„Artur je oslobođio Ginevru Saksona“, kazala je Ginevra, „i neće da bude kralj. Ti to znaš, znam i ja. Nije to ono što Artur želi, Derfele. Ja sam oduvek priželjkivala da Artur bude Kralj kraljeva i da ga Gvajdir nasledi, ali on se neće boriti za to. Želi tišinu, tako mi je rekao. A ako on neće da vlada Dumnonijom, Mordred mora. Upornost Gventa i Arturov zavet Uteru ne daju da bude drugačije.“

„Znači, samo će prepustiti Dumnoniju nepravdi i tiraniji!“, bunio sam se.

„Ne“, reče Ginevra, „jer Mordred neće imati svu vlast.“

Gledao sam je, nagađajući po prizvuku u njenom glasu da nisam shvatio sve do kraja. „Nastavi“, kazao sam suzdržano.

„Sagramor ostaje. Saksoni su poraženi, ali još postoji granica, a nema boljeg od Sagramora da je brani. A ostatak dummonske vojske zakleće se na odanost drugom čoveku. Mordred neka upravlja, jer on je kralj, ali neće imati koplja, a čovek bez kopalja je čovek bez istinske moći. Nju ćete držati ti i Sagramor.“

„Ne!“

Ginevra se nasmešila. „Artur je znao da ćeš to reći, zato sam se i ponudila da te ubedim.“

„Gospo“, počeh da se branim, ali ona diže ruku i učutka me.

„Ti ćeš vladati Dumnonijom, Derfele. Mordred će imati presto, ti ćeš imati kopljanike, a ko zapoveda kopljima, taj vlada. Moraš to učiniti za Artura, jer on može čiste savesti da napusti Dumnoniju samo ako se ti složiš. Pa, da bi mu dao mir, učini to zbog njega i, možda“, oklevala je, „pomalo i zbog mene? Molim te?“

Merlin je bio u pravu. Kad žena nešto želi, to i dobije.

A na meni je bilo da vladam Dumnonijom.

II

Taliesin je ispevao pesmu o Minid Badonu. Namerno ju je uskladio prema starim epovima, u jednostavnom ritmu što bridi od drame, herojstva i raskoši. Bila je to vrlo duga pesma, jer je svaki ratnik koji se borio valjano dobio makar pola stiha hvale, dok je svaki vođa opevan bar u jednoj strofi. Posle bitke Taliesin se priključio Ginevrinom domaćinstvu i znao je kako da ugodi svojoj pokroviteljki, predivno opisujući jurnjavu vatreñih kola, ali izostavivši saksonskog vrača kog je ubila streлом. U pesmi je njena crvena kosa bila krvavo klasje ječma među kojim su Saksoni umirali i, mada nikad nisam video ječam da raste na bojištu, beše to mudar opis. Smrt svog starog pokrovitelja, Kaneglasa, smestio je u otegnutu žalopojku u kojoj se ime mrtvog kralja ponavljal poput udara bubnjeva. Gavejnov juriš pretvorio je u jezivu priповest o utvarama naših mrtvih ratnika, što su se vratili preko Mosta mačeva da udare u dušmansko krilo. Hvalio je Todrika, bio dobar prema meni i odao je počast Sagramoru, ali iznad svega, njegova pesma je slavila Artura. U Taliesinovom napevu, Artur beše taj koji je poplavio dolinu dušmanskog krvlju, koji je sasekao kralja Sasa, koji je naterao sav Loegir da puzi u strahu.

Hrišćani su mrzeli Taliesinovu pesmu. Spevali su vlastitu, u kojoj je Todrik satro Saksone. Gospod bog svemuogi, tvrdila je hrišćanska pesma, čuo je Todrikove molitve i doveo vojsku nebesku na razbojište; tu su njegovi anđeli tukli Sase vatreñim mačevima. Artur u njihovim napevima nije ni pomenut, niti su pagani imali kakvih zasluga za pobedu; i danas ima ljudi koji tvrde da Artur nije ni bio kod Minid Badona. Jedna pesma zapravo pripisuje Aelinu smrt Meurigu, mada ovaj nije ni video Minid Badon, već je sedeо kod kuće u Gventu. Posle bitke Meurigu je vraćeno kraljevanje, a Todrik se povukao u svoj samostan, gde su ga gventske biskupi proglašili za sveca.

Artur je tog leta bio previše zauzet da bi mario za pesme i svece. U nedeljama posle bitke povratili smo golem deo Loegira, mada nismo mogli da uzmemo ceo, jer je mnogo Saksona preostalo u Britaniji. Sto smo dalje prodirali na istok, to je žešći bio njihov otpor. Ali do jeseni neprijatelj je sateran na područje samo upola veliko kao ono kojim je dотле vladao. Serdik nam je čak platio danak te godine i obećao da će ga davati i narednih deset, mada mu to nije palo na pamet. Umesto da plaća, Oberučke je prihvatao svaku lađu koja bi doplovila i polagano je obnavljao svoje razbijene snage.

Aelina kraljevina je podeljena. Južna polovina otišla je Serdiku, dok se severni deo raspao na tri ili četiri male kraljevine kojima su bezobzirno harale pljačkaške družine iz Elmeta, Povisa i Gventa. Na hiljade Sasa palo je pod vladavinu Brita, uistinu su sve povraćene dumnoniske zemlje na istoku bile naseljene njima. Artur je htio da ponovo naselimo tu zemlju, ali je premalo Brita bilo voljno da ide tam, pa su Saksoni ostali, obrađivali zemlju i sanjali dan kad će se njihovi kraljevi vratiti. Sagramor je postao pravi vladar zemalja koje je Dumnonija uzela natrag. Saksonske poglavice znale su da im je kralj Mordred, ali u prvim godinama posle Minid Badona Sagramoru su odavali poštlu i plaćali namete, i njegov strašni

crni barjak vio se sa rečne tvrđave kod Ponta, odakle su njegovi ratnici polazili da održavaju mir u zemlji.

Artur nas je poveo na pohod da preotmemo ukradene zemlje, ali kad su bile obezbeđene i kad su se Saksoni složili s novim granicama, napustio je Dumnoniju. Do samog kraja neki od nas su se nadali da će prekršiti obećanje dato Meurigu i Todriku, ali nije imao želje da ostane. Nikad nije htio da drži vlast. Preuzeo ju je kao dužnost dok je Dumnonija imala samo dete-kralja i grupu vojskovođa čije bi suparništvo bacilo zemlju u haos. Ali kroz sve godine potom uvek je bio vezan za svoj san o prostijem životu, i kad su Sasi poraženi, osetio je da san može postati zbilja. Molio sam ga da razmisli još jednom, ali odmahnuo je glavom. „Star sam, Derfele.“

„Nisi mnogo stariji od mene, gospodaru.“

„To znači da si i ti star“, rekao je s osmehom. „Prebacio sam četrdesetu! Koliko ljudi poživi četrdeset godina?“

Malo, zaista. Pa ipak, mislim da bi i pored toga Artur ostao u Dumnoniji, da je dobio što je želeo, a to je bila zahvalnost. Bio je gord čovek, i znao je šta je učinio za zemlju, ali ga je zemlja nagradila mrgodnim nezadovoljstvom. Najpre su hrišćani razorili njegov mir, pa su se potom, posle vatri Mai Duna, i pagani okrenuli protiv njega. Dao je Dumnoniji pravdu, povratio mnoge njene izgubljene zemlje i obezbedio nove međe, vladao je časno, a nagrađen je pogrdnom titulom neprijatelja boga. Osim toga, dao je reč Meurigu da će otići iz Dumnonije, a to obećanje podupirala je zakletva data Uteru, da će Mordreda učiniti kraljem. Sad je objavio da će se držati obe obaveze. „Neću biti srećan dok zakletve ne budu ispunjene“, rekao mi je i nije se dao ubediti u suprotno, te je - kad su nove granice udarene i prvi Serdikov danak plaćen - otišao.

Poveo je šezdeset konjanika i stotinu kopljonoša i otišao u grad Isku, u Siluriji, koji je ležao severno od Dumnonije, preko Sefernog mora. U početku nije mislio da vodi vojnike sa sobom, ali Ginevrini saveti su prevladali. Artur ima neprijatelje i treba mu zaštita, rekla je, a osim toga, njegovi jahači behu među najmoćnijim ratnicima Britanije i nije htela da padnu pod zapovedništvo drugog čoveka. Artur je dopustio da ga ubedi u to, mada mislim da mu nije trebalo mnogo ubeđivanja. Možda je sanjao da bude običan zemljoposednik koji će brinuti samo o zdravlju stoke i usevima, ali znao je da je jedini mir koji će ikad imati onaj za koji se sam izbori, i da velikaš bez ratnika neće dugo živeti u miru.

Silurija je bila malo i siromašno kraljevstvo, koje je malo ko poštovao. Poslednji kralj stare dinastije bio je Gundleus i on je umro u dolini Lag, pa je potom presto dat Lancelotu, ali njemu se Silurija nije dopala i brže-bolje ju je napustio zbog bogatijeg trona u zemlji Belga. U nedostatku još jednog kralja, Silurija je podeljena na dva vazalna kraljevstva potčinjena Gventu i Povisu. Kaneglas se nazivao kraljem Zapadne Silurije, dok je Meurig proglašen za vlastodršca u Istočnoj Siluriji, ali, istini za volju, nijedan vladar nije video mnogo koristi od njenih dubokih, skučenih dolova koji su se od hladnih planina severa pružali ka moru. Kaneglas je prikupljaо ratnike iz dolina, dok je Meurig od Gventa jedva učinio nešto više od slanja misionara u zemlje koje su mu pripale, i jedini kralj koji je pokazao zanimanje za Siluriju bio je Oengus Mekajrem, otimajući hrana i roblje odande; osim toga, za Siluriju niko nije mario. Poglavice su se gložile među sobom i nevoljno plaćale poreze Gventu i Povisu, ali Arturov dolazak to je izmenio. Sviđalo mu se to ili ne, postao je najugledniji žitelj Silurije i samim tim njen istinski vladalac; koliko god on na sva usta objavljivao svoju želju da živi

povučeno, nije odoleo da ne šalje svoje kopljanike u rešavanje beskonačnih poglavarskih zađevica.

Godinu dana posle Minid Badona, kad smo prvi put posetili Artura i Ginevru u Iski, podsmešljivo je sebe nazivao prokuratorom. Bila je to rimska titula i njom je bio zadovoljan, jer nije imala kraljevski prizvuk.

Iska je bila lep grad. Rimljani su najpre podigli tvrđavu koja je čuvala prelaz preko reke, ali kako su legije nadirale dalje na zapad i sever, potreba za utvrđenjem je prestala i Iska je pretvorena u grad umnogome sličan Akva Sulisu, mesto gde su Rimljani odlazili da uživaju. Bio je tu amfiteatar i, mada su joj nedostajali topli izvori, Iska je i dalje mogla da se pohvali sa šest kupatila, tri palate i onoliko hramova koliko je bilo rimske bogova. Grad je bio poprilično oronuo sada, ali Artur je opravljao sudnice i palate, a takav rad ga je uvek činio srećnim. Najveća palata, ona u kojoj je živeo Lanselot, data je Kilhuku, sada imenovanom za zapovednika Arturove telesne straže i većina stražara delila je to zdanje s njim. Druga palata po veličini sad je bila dom Emrajsa, nekad dumnonskog biskupa, koji je sad bio biskup Iske. „Nije mogao da ostane u Dumnoniji“, reče Artur dok mi je pokazivao grad, te prve godine posle Minid Badona, kad smo Keinvini i ja došli da vidimo Arturov novi dom. „Nema mesta u Dumnoniji i za Emrajsa i za Sensama“, objasni Artur, „pa mi Emrajs pomaže ovde. Ima neutaživu glad za državničkim poslovima i, još bolje, drži Meurigove hrišćane podalje.“

„Sve njih?“, pitao sam.

„Većinu“, kaza on uz smešak. „A ovo je dobro mesto, Derfele“, nastavio je posmatrajući popločane ulice Iske, „dobro mesto!“ Bio je besmisleno ponosan na svoj novi dom, čak je tvrdio da kiša pada slabije u samoj Iski nego po krajoliku oko nje. „Gledao sam brda pokrivena snegom“, reče mi, „a ovde je sunce obasjavalo zelenu travu.“

„Dabome, gospodaru“, rekoh sa osmehom.

„Istina je, Derfele! Istina! Kad jašem van grada nosim ogrtač sa sobom; u jednom trenutku toplota se iznenada povlači i moram da ga ogrnem. Videćeš kad sutra pođemo u lov.“

„To liči na neku magiju“, rekoh, blago ga bockajući, jer je obično prezirao svaki razgovor o magiji.

„Mislim da bi i mogla da bude!“, reče on sasvim ozbiljno i povede me ulicom koje je vodila kraj velike hrišćanske crkve do čudnovate mogile u samom srcu grada. Zavojita staza vodila je do vrha humke, gde su drevni ljudi iskopali plitku jamu. U jami behu bezbrojne male ponude bogovima; trake platna, čuperci ovčijeg runa, kopče i sve je to dokazivalo da Meurigovi misionari, ma kako revnosni bili, nisu zatrli svaki trag stare vere. „Ako ima magije ovde“, reče mi Artur na vrhu mogile, dok smo gledali travnatu jamu, „onda izvire odavde. Meštani kažu da je ovo ulaz u Zemlju seni.“

„A ti im veruješ?“

„Ja samo znam da je ovo blagosloveno mesto“, reče on srećno. Iska je bila upravo takva, tog dana potkraj leta. Reka je nadošla i napunila duboko korito između zelenih obala, sunce se presijavalo na belim zidovima zgrada i na olistalim krošnjama drveća u dvorištima, dok su se ka severu sve do planina pružala mirna niska brda, s njivama koje su vrvele od uposlenih težaka. Bilo je teško poverovati da je, pre ne tako mnogo godina, saksonska pljačkaška družina stigla do tih brda i poklala seljake, pohvatala roblje i za sobom ostavila polja u plamenu. Taj upad desio se za Uterove vladavine, a Artur je uspeo da potisne neprijatelje toliko da se činilo, tog leta i mnogih narednih, kako nijedan slobodni Sakson nikad više neće doći ni blizu Iske.

Najmanja palata u gradu ležala je odmah na zapad od mogile i u njoj su živeli Artur i Ginevra. S najviše tačke tajanstvene humke mogli smo videti dvorište po kom su šetale Ginevra i Keinvin, i beše jasno da samo Ginevra govorи.

„Priprema Gvajdirovo venčanje“, reče Artur. „S Morvenom, naravno“, dodao je hitro se osmehnuvši.

„Ona je spremna“, rekoh usrdno. Morvena je bila dobra devojka, ali se u poslednje vreme ponašala čudljivo i razdraživala me je. Keinvin me je uveravala da su to jednostavno znaci da je devojka zrela za udaju i, ako niko drugi, ja sam bio zahvalan na tom leku.

Artur je sedeо u travi na rubu mogile i gledao ka zapadu. Ruke su mu, primetio sam, bile isprskane sitnim crnim ožiljcima, sve od peći iz kovačnice koju je za sebe podigao u štalskom dvorištu palate. Uvek ga je zanimalo kovački zanat i bio je u stanju da se satima oduševljava tim umećem. Sada mu je, ipak, drugo nešto bilo na pameti. „Da li bi ti smetalo“, pitao je snebivajući se, „ako bi biskup Emrajs blagosiljao brak?“

„Zašto bi mi smetalo?“, upitah. Dopadao mi se Emrajs.

„Samo biskup Emrajs“, kaza Artur. „Bez druida. Moraš razumeti, Derfele, da ovde živim u Meurigovoj milosti. On je, napokon, kralj ove zemlje.“

„Gospodaru“, počeh da se protivim, ali umirio me je podigavši ruku. Nisam svoje ogorčenje isterao na čistac. Znao sam da nije lako imati mladog kralja Meuriga za suseda. Bio je kivan što mu je otac privremeno oduzeo vlast, mrzeo je činjenicu da mu ne pripada ni delić slave s Minid Badona i bio je pun pizme i ljubomoran na Artura. Meurigova kraljevina Gvent počinjala je samo nekoliko koraka od mogile, na drugom kraju rimskog mosta preko reke Usk, a i istočni deo Silurije u kom smo se mi nalazili bio je zakonsko vlasništvo Meuriga.

„Meurig je želeo da živim ovde kao njegov zakupac“, objasnio je Artur, „ali je Todrik bio taj koji mi je dao pravo da ubirem poreze starih kraljeva. Barem je on zahvalan na onom što smo postigli kod Minid Badona, ali duboko sumnjam da mladi Meurig odobrava taj sporazum, pa ga stišavam praveći se da sam posvećen hrišćanstvu.“ Načinio je znak krsta u vazduhu i namrštio se kao da sam sebi prebacuje.

„Nema potrebe da ugađaš Meurigu“, rekoh ljutito. „Daj mi mesec dana pa će ti dovesti to jadno pseto na kolenima.“

Artur se nasmeja. „Još jedan rat?“ Zavrteo je glavom. „Meurig je možda budala, ali nikad nije tražio rat, pa ne mogu da ga prezirem. Pustiće me da živim s mirom sve dok ga ne uvredim. Osim toga, nosim se s dovoljno bitaka i bez brige o Gventu.“

Te njegove bitke behu sitnice. Oengusovi Crnoštiti još su harali duž zapadne granice Silurije i Artur je postavio omanje odrede kopljjanika da odbijaju te upade. Nije osećao gnev prema Oengusu kog je, uistinu, držao za prijatelja, ali Oengus je od pljačke letine mogao da se uzdrži taman koliko i buvljiv pas od češanja. Više je nevolja stvarala severna granica Silurije, jer se zemlja tu međila s Povisom koji je, posle smrti Kaneglasa, zapao u haos. Perdel, Kaneglsov sin, proglašen je za kralja, ali je bar pola tuceta moćnih poglavara verovalo da ima više prava na krunu nego on - ili makar dovoljno moći da mu je preotme - i tako se nekad moćno kraljevstvo Povis izopačilo i pretvorilo u propalu zemlju u kojoj je samo ubijanje cvetalo. Gvined, siromašna zemlja severno od Povisa slala je pljačkaše po volji, ratničke družine tukle su se međusobno, sklapale privremene saveze, raskidale ih, kasapile porodice onih drugih i, kad god bi se same našle u opasnosti od pokolja, bežale u planine. Dovoljno kopljjanika ostalo je verno Perdelu kako bi on mogao da zadrži tron, ali ih beše premalo da poraze buntovne poglavare.

„Mislim da ćemo morati da se umešamo“, rekao mi je Artur.

„Mi, gospodaru?“

„Meurig i ja. O, znam ja da on mrzi rat, ali pre ili kasnije neki od njegovih misionara biće ubijen u Povisu i mislim da će ga njihova smrt ubediti da posalje koplja Perdelu u pomoć. Naravno, samo ako se Perdel složi da uvede hrišćanstvo u Povis, a ovaj će nesumnjivo pristati, ne bi li dobio svoje kraljevstvo nazad. A bude li Meurig pošao u rat, verovatno će tražiti da krenem i ja. Mnogo više voli da ginu moji nego njegovi ljudi.“

„Pod hrišćanskim barjakom?“, upitah kiselo.

„Sumnjam da će hteti još jedan“, kaza Artur smirenog. „Postao sam njegov sakupljač poreza u Siluriji, pa zašto ne bih bio njegov vojskovođa u Povisu?“ Suvo se nasmešio suočen s takvim izgledima, pa me pogledao kao da se ustručava. „Postoji još jedan razlog da se Gvajdir i Morvena venčaju po hrišćanskom obredu“, reče posle nekog vremena.

„A to je?“ Morao sam da ga podstičem jer mu beše vidljivo neprijatno da pominje taj razlog.

„Prepostavimo da Mordred i Arganta nemaju dece“, rekao je.

Zadugo nisam progovarao. Ginevra je spominjala istu mogućnost kad smo pričali u Akva Sulisu, ali nije mi se činila verovatnom. To sam i kazao.

„Ali ako ostanu bez potomaka“, nastavio je Artur uporno, „ko će imati najviše prava na kraljevanje u Dumnoniji?“

„Ti, naravno“, rekoh. Artur je bio Uterov sin, pa iako je rođen kao kopile, nije bilo drugih sinova koji bi tražili presto.

„Ne, ne“, brzo je kazao. „Ne želim. Nikad to nisam želeo.“

Gledao sam dole u Ginevru, nagađajući da je ona prva postavila pitanje Mordredovog naslednika. „Onda bi to bio Gvajdir?“, pitao sam.

„Onda bi to bio Gvajdir“, potvrdi Artur.

„Da li on to želi?“, upitah.

„Cini mi se. Sluša majku radije nego mene.“

„Ti ne želiš da Gvajdir bude kralj?“

„Hoću da Gvajdir bude šta god poželi“, reče, „i ako Mordred ostane bez naslednika, a Gvajdir bude istakao svoje pravo, podržaću ga.“ Gledao je naniže i pogledom pratio Ginevru dok je govorio; verovao sam da je ona sila koja je podstakla ova visoka stremljenja. Uvek je želeta da bude udata za kralja, ali bi prihvatile i da bude kraljica majka, ako Artur već odbija tron. „Mada, kao što ti reče“, kazao je Artur, „to mi se ne čini verovatnim. Nadam se da će Mordred imati mnogo sinova, ali ako ih ne bude imao, i ako Gvajdir bude hteo da vlada, trebaće mu podrška hrišćana. Hrišćani sad vladaju Dumnonijom, nije li tako?“

„Tako je, gospodaru“, rekoh mrko.

„Dakle, biće mudro od nas da se pridržavamo hrišćanskog rituala na Gvajdirovom venčanju“, kaza Artur, smeuljeći se lukavo. „Vidiš kako malo nedostaje tvojoj kćeri da se zove kraljicom Dumnonije?“ Ako ćemo poštено, nikad o tome nisam ranije mislio i mora da mi se to video na licu, jer se Artur nasmejavao. „Hrišćansko venčanje nije ono što želim za Gvajdira i Morvenu“, priznao je. „Da je do mene, Derfele, venčao bi ih Merlin.“

„Imaš li neke vesti o njemu, gospodaru“, poskočih.

„Nikakve. Nadao sam se da ti imaš.“

„Samo glasine“, odvratio sam. Merlinu niko nije video čitave godine. S Minid Badona je otišao noseći Gavejnov pepeo, ili bar zavežljaj s Gavejnovim oprljenim i krtim kostima i sa

nešto pepela koji je mogao pripadati mrtvom princu, ali je isto tako mogao biti i pepeo izgorelog drveta; od tog dana Merlin nije viđen. Glasine su govorile da je u Zemlji seni, narod je pričao da je možda u Irskoj ili u planinama zapada, ali niko nije znao zasigurno. Meni je bio kazao kako ide da pomogne Nimju, ali ni o njoj niko ništa nije znao.

Artur ustade i otrese travu s čakšira. „Vreme je za večeru”, reče. „Upozoravam te da je Taliesin u obavezi da baje neku strašno napornu pesmu o Minid Badonu. Da bude crnje i gore, još nije ni završena! Neprekidno dodaje strofe. Ginevra mi kaže da je to veličanstveno delo, i verovatno jeste čim ona to kaže, ali zašto li moram da ga podnosim svake večeri?”

To beše prvi put da čujem Taliesina kako peva i bejah opčinjen. Pevao je, kako mi je Ginevra docnije kazala, kao da je muziku sa zvezda dozvao na zemlju. Imao je čudesno čist glas, i mogao je da drži ton duže od ijednog barda kog sam ikad čuo. Kasnije mi je rekao da vežba disanje - nikad mi ne bi palo na pamet da je za to potrebna vežba - ali tako je sticao moć da održava umirući ton dok ga akordima svoje harfe goni ka neverovatnom vrhuncu, ili je činio da odaja odjekuje i podrhtava od njegovog trijumfalnog glasa; kunem se da je te noći u Iski oživeo bitku kod Minid Badona. Čuo sam Taliesina kako peva mnogo puta i uvek sam bio jednak zapanjen.

Pa ipak je bio skroman čovek. Razumeo je svoju moć i nehajno se odnosio prema njoj. Godilo mu je što ima Ginevru za pokroviteljicu, jer je bila darežljiva, cenila je njegovu umetnost, a i dopuštala mu je da nedeljama izbiva iz palate. Pitao sam ga kuda odlazi prilikom tih dopusta i on reče kako voli da posećuje brda i doline i peva ljudima. „i ne samo da pevam”, kaza, „već i da slušam isto tako. Dopadaju mi se stare pesme. Ponegde ljudi pamte samo neke njihove odlomke i pokušavaju da od njih opet načine celinu.“ Bilo mu je važno da sluša pesme običnog naroda, jer ga je to učilo onome što ljudi vole, ali je jednak želeo da im peva sopstvene pesme. „Lako je zabavljati velmože”, rekao je, „jer je njima zabava potrebna, ali rataru je san nužniji od pesme i, ako uspem da ga držim budnog, znam da mi je pesma hvale vredna.“ Povremeno, kazao mi je, jednostavno peva sam za sebe. „Sedim pod zvezdama i pevam”, reče iskrivivši usta u osmejak.

„Da li stvarno vidiš budućnost?”, upitah ga tokom tog razgovora.

„Sanjam je”, odgovorio je, kao da to nije naročito veliki dar. „Ali gledanje u budućnost je kao naprezanje očiju da vidiš kroz maglu, a ono što ugledaš jedva je vredno napora. Osim toga, gospodaru, ne mogu reći da li moje vizije budućnosti dolaze od bogova ili od mojih vlastitih strahovanja. Naposletku, ja sam samo bard.“ Činilo mi se da izbegava odgovor. Merlin mi je rekao da Taliesin ostaje u celibatu kako bi očuvao svoj proročki dar, te mora biti da ga je cenio mnogo više no što je pokazivao, s namerom ga nipoštavajući kako bi obeshrabrio ljude da se o njemu raspituju. Taliesin je, mislim, našu budućnost video mnogo pre no što je ijedno od nas makar i počelo da je nazire, ali nije želeo da je otkrije. Bio je veoma povučen u sebe.

„Samo bard?”, ponovih njegove poslednje reči. „Ljudi pričaju da si najveći među bardovima.”

Odmahnuo je glavom, odbacivši moje laskanje. „Samo bard”, bio je uporan, „mada se jesam podvrgao obuci za druida. Učio sam tajne od Selafida u Kornoviji. Sedam godina i još tri sam učio, a poslednjeg dana, kad sam mogao da primim druidski štap, otišao sam iz Selafidove pećine i sebe nazvao bardom.“

„Zašto?“

„Zato“, odgovorio je posle poduzeća čutanja, „jer druid ima odgovornosti, a ja ih nisam želeo. Volim da gledam, gospodaru Derfele, i da pričam. Vreme je priča, i ja će biti njen pripovedač, ne njen stvaralac. Merlin je htio da izmeni priču i omanuo je. Ne usuđujem se da stremim tako visoko.“

„Da li je Merlin omanuo?“, upitah.

„Ne u malim stvarima“, kaza Taliesin mirno, „ali u velikim? Jeste. Bogovi lebde sve dalje od nas i sumnjam da ih ni moje pesme ni Merlinove vatre sad ne mogu dozvati. Svet se, gospodaru, okreće novim bogovima, a to možda i nije loše. Bog je bog, i zašto bi nama bilo važno koji od njih vlada? Samo nas ponos i navika vezuju za stare bogove.“

„Predlažeš da svi postanemo hrišćani?“, pitao sam grubo.

„Kom bogu se ti klanjaš meni nije ni najmanje važno, gospodaru“, kazao je. „Ja sam tu samo da gledam, slušam i pevam.“

Tako je Taliesin pevao dok je Artur, uz Ginevru, vladao Silurijom. Moj zadatak je bio da izigravam uzdu Mordredovoj zluradosti u Dumnoniji. Merlin je nestao, verovatno u okrilju magli na dalekom zapadu. Saksoni su bili manji od miševa, ali još su žudeli za našom zemljom, a na nebesima, gde ne beše uzde za njihovu zluradost, bogovi su iznova bacali kockice.

* * *

Mordred je bio srećan tih godina posle Minid Badona. U bici je razvio sklonost ka ratovanju i za njim je pohlepno tragao. Neko vreme bio je zadovoljan da se bori pod Sagramorovim zapovedništvom; upadali su u stešnjeni Loegir ili gonili saksonske bande koje su pljačkale naše useve i stoku, ali ubrzo je Sagramorov oprez počeo da mu smeta. Numičanin nije imao želju da započinje pravi rat osvajanjem područja koja su još pripadala Serdiku i gde su Sasi i dalje bili jaki, ali Mordred je očajnički žudeo za još jednim sudarom živih zidova. Jednom je pokušao da naredi Sagramorovim kopljanicima da ga prate u Serdikovu zemlju, ali ti ljudi su odbili da pođu bez zapovesti od Sagramora, a ovaj je zabranio pohod. Mordred se mrgodio zakratko, ali onda je stigao vapaj za pomoć iz Broselijanda, britskog kraljevstva u Armorici i on je poveo odred dobrovoljaca u borbu protiv Franaka koji su pritiskali granice kralja Budika. U Armorici je ostao više od pet godina i za to vreme stvorio sebi ime. U bitkama je, pričali su mi ljudi, bio neustrašiv i njegove pobeđe su privlačile sve više ljudi pod zmajski barjak. Behu to ljudi bez gospodara; hulje i odmetnici koji su se mogli obogatiti od ratnog plena, a Mordred im je priuštio ono što su njihova srca želeta. Preoteo je dobar deo stare kraljevine Benoik i bardovi stadoše da ga slave kao Utera Ponovorođenog, čak i kao drugog Artura; ali su i druge priče, nikad nepretočene u pesmu, takođe stizale preko sivih voda, a one su govorile o silovanjima i ubistvima, o ljudima kojima je dato pravo da budu surovi.

I Artur se borio tih godina, baš kao što je i predvideo. Neki Meurigovi misionari iskasapljeni su u Povisu i Meurig je zahtevao da mu Artur pomogne u kažnjavanju pobunjenika koji su pobili sveštenike. Tako je Artur odjehao na sever u jedan od svojih najvećih pohoda. Nisam bio tu da mu se nađem, jer sam imao odgovornosti u Dumnoniji, ali svi smo čuli priče. Artur je ubedio Oengusa Mekajrema da napadne buntovnike iz Demetije i, dok su Oengusovi Crnoštiti nadirali sa zapada, Arturovi ljudi udarili su s juga i Meurigova vojska, stigavši dva dana posle Artura, zatekla je ustank ugušen i većinu ubica sveštenika u ropstvu, mada su neki od njih uspeli da umaknu u Gvined; Birtig, kralj te planinske zemlje, odbi jao je da ih preda. Birtig se još nadoao da će uz pomoć ustanika otkinuti koji komad zemlje

od Povisa pa je Artur, zanemarivši Meurigove pozive na oprez, prodro dalje na sever. Potukao je Birtiga kod Kaer Geja i onda, ne zastavši i još uvek koristeći izgovor da su neki od krvnika nastavili bekstvo ka severu, poveo je svoj odred Crnim putem do strašnog kraljevstva Lejn. Oengus ga je sledio i tamo, na pesku Forejda, gde reka Gvajrfir utiče u more, Artur i Oengus zarobiše kralja Diumaha između svojih snaga i tako slomiše Krvave štitove od Lejna. Diurnah se utopio, više od stotinu njegovih kopljaniča je posećeno, a ostali su utekli u užasu. Za samo dva letnja meseca, Artur je ugušio bunu u Povisu, prestravio Birtiga i uništio Diurnaha; tim poslednjim činom ispunio je zakletvu Ginevri da će osvetiti gubitak kraljevine njenog oca. Leodegan, njen otac, bio je kralj Henis Vajrena, ali je Diurnah došao iz Irske, na prepad zauzeo tu kraljevinu i nadenuo joj novo ime, Lejn, načinivši tako Ginevru izgnanicom bez prebijene pare. Sad je Diurnah bio mrtav i pomislio sam kako bi Ginevra mogla tražiti da povraćeno kraljevstvo pripadne njenom sinu, ali ona se nije bunila kad je Artur predao Lejn Oengusu na staranje, u nadi da će to držati njegove Crnoštite u prevelikom poslu i odvratiti ih od pljačkanja po Povisu. Bilo je bolje, kasnije mi je kazao Artur, da Lejn dobije irskog vladara, jer su stanovništvo velikom većinom činili Irci i Gvajdir bi za njih zauvek ostao stranac. Tako je Oengusov stariji sin zavladao Lejnom, a Artur je Diurnahov mač odneo u Isku kao trofej za Ginevru.

Ništa od toga nisam video, jer sam morao da upravljam Dumnonijom, gde su moji kopljaniči ubirali Mordredove poreze i delili Mordredovu pravdu. Ajsa je svršavao većinu poslova, jer je sad i sam bio gospodar; bio sam mu prepustio polovinu svojih kopljaniča. Takođe je bio i otac, a njegova žena Skarah čekala je drugo dete. Živila je s nama u Dun Kariku, odakle je Ajsa izjavivao da obilazi zemlju i odakle sam, svakog meseca i sa sve manje volje, odlazio na jug da bih prisustvovao Kraljevskom veću u Durnovariji. Arganta je vodila glavnu reč na tim savetovanjima, jer je Mordred poslao glas da kraljica mora zauzeti njegov visok položaj u veću. Čak ni Ginevra nikad nije dolazila na okupljanja savetnika, ali Mordred nije popuštao i tako je Arganta pozvana u veče, gde joj je prvi doglavnik bio biskup Sensam. Sensam je imao odaje u palati i bez prestanka je šaptao Arganti na uho dok joj je Fergal, njen druid, šuškao kraj drugog. Sensam je na sva usta objavljuvao svoju mržnju prema paganima ali, videvši da neće imati nikakvu moć osim one koju deli s Fergalom, netrpeljivost je pretočio u natušteni savez. Morgana, Sensamova žena, posle bitke kod Minid Badona vratila se u Ajnis Vidrin, ali Sensam je ostao u Durnovariji, željniji kraljičine naklonosti nego ženinog društva.

Arganta je uživala da pokazuje kraljevsku moć. Ne mislim da je osećala veliku ljubav prema Mordredu, ali jeste strast za bogatstvom i, ostavši u Dumnoniji, postarala se da veći deo ubiranog poreza propusti kroz svoje šake. Malo toga je učinila sa tim imetkom. Nije gradila kao što su činili Artur i Ginevra, nije marila za opravke mostova i utvrđenja; samo je trampila danak, bio on u soli, žitu ili kožama, u zamenu za zlato. Nešto zlata je slala mužu, koji je većito tražio još novca za svoju ratničku družinu, ali veći deo je slagala u podzemnim riznicama palate, sve dok narod Durnovarije nije stao da govori kako je njihov grad podignut na zlatnim temeljima. Arganta je odavno povratila blago koje sam sakrio kraj Puta kostiju i tome je dodavala sve više i više dragocenosti, a to gomilanje je zdušno podržavao biskup Sensam; on je, osim što je sad imao zvanje biskupa cele Dumnonije, proglašen još i za glavnog većnika i za kraljevskog rizničara. Nisam ni najmanje sumnjaо da se poslednjim zvanjem ne služi kako bi pelješio riznicu u korist sopstvenih zaliha. Jednom sam ga za to i optužio, a on je smesta na lice navukao povređen izraz. „Ne marim ja za zlato, gospodaru“, kazao je

pobožno. „Zar nam naš Gospod nije zapovedio da ne stičemo zemna bogatstva, već da brinemo o onom nebeskom?“

Namrštio sam se. „Može on da zapoveda šta mu drago“, rekoh, „ali ti bi svejedno prodao dušu za zlato, biskupe. A i treba to da učiniš, jer je pogodba valjana.“

Podozrivo me je pogledao. „Dobra pogodba? Zašto?“

„Zato što bi tako zamenio smeće za novac, naravno“, rekao sam. Nisam se mogao pretvarati da volim Sensama, niti je on bio u stanju da sakrije koliko mu ja nisam po volji. Mišji gospodar me je stalno optuživao da umanjujem Ijudima danak u zamenu za razne usluge, i kao dokaz je isticao činjenicu da svake godine sve manje novca pretiče za riznicu, ali taj gubitak nije bio moje delo. Sensam je bio ubedio Mordreda da potpiše ukaz kojim sve hrišćane izuzima od oporezivanja, i mogu reći kako crkva nikad nije našla bolji način da privuče preobraćenike, mada je Mordred ukinuo zakon čim je shvatio koliko mnogo duša, a koliko malo novca spasava; ali onda je Sensam uverio kralja kako crkva, i jedino crkva treba da bude odgovorna za ubiranje nameta od hrišćana. Na jednu godinu to je uvećalo dobitak, ali prihodi su ponovo opali čim je hrišćanima postalo jasno da je jeftinije podmititi Sensama nego plaćati dažbine kralju. Sensam je tada predložio da se udvostruče porezi svim paganima, ali Arganta i Fergal su stali na put takvom rešenju. Onda je Arganta naložila da se svim Saksonima udvostruči danak, ali Sagramor je odbio da sakuplja uvećane namete, rekavši da bi to samo izazvalo pobunu u delovima Loegira koje smo zauzeli. Nije ni bilo čudo što sam mrzeo da dolazim na večanje, i posle godinu ili dve tih besplodnih zađevica, digao sam ruke od savetovanja. Ajsa je nastavio da ubira namete, ali samo su pošteni Ijudi plaćali, a svake godine poštenih je bilo sve manje, i tako je Mordred kukao kako je bez prebijene pare, dok su se Arganta i Sensam bogatili.

Arganta je stekla bogatstvo, ali je ostala bez dece. Ponekad je posećivala Broselijand ili je, u velikim vremenskim razmacima, Mordred dolazio u Dumnoniju, ali Argantin trbuh nikad se ne bi naduo posle takvih poseta. Molila se, prinosila žrtve i odlazila na svete izvore ne bi li dobila poroda, ali ostala je jalova. Sećam se smrada na savetovanjima, kad je nosila pojaz zamazan izmetom novorođenog deteta, što je trebalo da bude siguran lek za neplodnu utrobu; ali to nije delovalo ništa bolje nego napitak od ugojka i mandragore koji je ispijala svakog dana. Najzad ju je Sensam ubedio da će joj samo hrišćanstvo doneti čudo; dve godine nakon što je Mordred prvi put otišao u Broselijand, Arganta je svog druida Fergala najurila iz palate i pred okupljenom svetinom bila krštena u reci Fro, koja teče iza severne gradske međe. Pola godine je dolazila na dnevne službe u golemoj crkvi koju je Sensam podigao u srcu Durnovarije, ali posle šeste mesečeve mene trbuh joj je bio jednak ravan kao i pre no što je gacala po reci. Tako je Fergal pozvan natrag u palatu; sa sobom je doneo uvarak od izmeta šišmiša i krv i lasice, što je Argantu trebalo da načini plodnom.

Dotad su Gvajdir i Morvena već bili venčani i rodilo im se prvo dete; bio je to dečačić kog su nazvali Artur i zauvek potom je bio znan kao Artur Bah, Artur Mali. Dete je krstio biskup Emrajs i Arganta je taj obred smatrala izazivačkim činom. Znala je da ni Artur ni Ginevra ne ljube hrišćanstvo previše, i da se krštenjem unuka prosto ulaguju hrišćanima čija će im naklonost biti nužna ako Gvajdir bude hteto da preuzme tron. Osim toga, samo postojanje Artura Baha bilo je ukor Mordredu. Kralj mora da bude plodan, to mu je dužnost, a Mordred je u njoj omanuo. Nikog se nije ticalo što je kotio kopilad uzduž i popreko Dumnonije i Armorike. Nije okotio prestolonaslednika sa Argantom i kraljica je smrknuto pominjala njegovo kljasto stopalo, prisećala se zlih znamenja na njegovom rođenju i s puno jeda je

gledala na Siluriju, gde se njena suparnica, moja kći, pokazala kadrom da rađa prinčeve. Kraljica je bivala sve očajnija, čak zagrabilivši u svoju riznicu kako bi zlatom platila svakojake varalice koje su joj obećavale golem trbuh, ali ni sve čarobnice Britanije joj nisu mogle pomoći da začne kao ni, ako su glasine bile tačne, polovina kopljaničkih dvorskih straže. Sve to vreme Gvajdir je čekao u Siluriji. Arganta je znala da će on vladati ako Mordred umre, a ona ne uspe da rodi naslednika za sebe.

Ja sam davao sve od sebe da očuvam mir u Dumnoniji tih ranih godina Mordredove vladavine i za neko vreme mojim naporima je naruku išlo kraljevo stranstvovanje. Imenovao sam sudije i tako osigurao produžetak Arturove pravde. Artur je voleo dobre zakone i govorio da oni povezuju zemlju u celinu, kao što kožna navlaka steže vrbove daske štitit; neizmerno se trudio da postavi sudije za koje je verovao da neće biti pristrasni. To većinom behu zemljoposednici, trgovci i sveštenici, gotovo svi dovoljno bogati da odole rušilačkoj moći zlata. Ako ljudi mogu da kupe zakon, uvek je govorio Artur, onda on postaje bezvredan; njegove sudije bile su čuvene po poštenu, ali Dumnoncima nije trebalo mnogo da otkriju kako ih zaobići. Dajući novac Sensamu i Arganti, obezbeđivali su sebi Mordredovo pismo iz Armorike koje je nalagalo promenu odluke; tako, pošto je godina za godinom prolazila, zatekao sam sebe kako se borim proliv nadolazeće plime sitnih nepravdi. Časne sudije radije su se povlačile nego da čekaju da im neko preobraća presude, dok su ljudi koji su svoje raspre mogli izneti pred sudove, više voleli da ih razrešuju kopljima. Osipanje zakona teklo je sporo, ali nisam ga mogao zaustaviti. Trebalо je da ja budem uzda za Mordredovu mušičavost, ali Arganta i Sensam behu dve ostruge i nisam mogao da pritegnem dizgine toliko koliko su ga oni podbadali.

Pa opet, sve u svemu, beše to srećno doba. Malo sveta poživi četrdeset godina, a ipak i Keinvin i ja jesmo, i još su nam oboma bogovi podarili dobro zdravlje. Morvenino venčanje donelo nam je radost, rođenje Artura Baha još i više, a godinu dana potom naša kći Seren udala se za Ederajna, krunskog princa Elmeta. Beše to dinastički brak, jer je Seren bila bliska rođaka Perdela, kralja Povisa; njih dvoje nisu se venčali iz ljubavi, već da ojačaju savez Elmeta i Povisa. Keinvin se protivila braku, jer nije videla da ima naklonosti između Seren i Ederajna, ali Seren je želela da bude kraljica i tako se udala za svog prestolonaslednika i otišla da živi daleko od nas. Jadna Seren. Nikad nije postala kraljica; umrla je rađajući svoje prvo dete, devojčicu koja je poživela samo pola dana duže od matere. Tako je druga od moje tri kćeri otišla u Zemlju seni.

Jecali smo za Seren, mada nam suze ne behu jednako gorke kao one koje smo prolili zbog Dajanine smrti, jer je Dajan izdahnula tako okrutno i tako mlada; ali samo jedan mesec nakon što je Seren umrla, Morvena je rodila drugo dete, kćer. Ona i Gvajdir nazvaše je Seren i unučad behu jarka svetlost naših života. U Dumnoniju nisu dolazili, jer im je tu pretila opasnost od Argentine zavisti, ali smo Keinvin i ja često putovali u Siluriju. Uistinu, naše posete behu tako česte da je Ginevra odvojila odaje u palati samo za nas i, posle nekog vremena, počesmo da provodimo više vremena u Iski nego u Dun Kariku. Kosa i brada su mi posivele i rado sam prepustio Ajsi da se nosi sa Argantom, dok sam se igrao s unucima. Podigao sam za majku kuću na silurskoj obali, ali do tog doba ona je bila tako luda da nije znala šta se događa i neprekidno je pokušavala da se vrati u čatrlju od naplavljene drveta, na litici iznad mora. Umrla je za vreme jedne od zimskih počasti i, kao što sam i obećao Aeli, sahranio sam je kao Saksonku, s nogama okrenutim severu.

Dumnonija je trunula; nisam mogao da uradim mnogo kako bih zaustavio propadanje jer je Mordred imao taman toliko vlasti da me zaobiđe, ali Ajsa je čuvaon ono reda i pravde što je moglo biti sačuvano, dok smo Keinvin i ja sve više i više boravili u Siluriji. Kako su samo slatka moja sećanja na dane u Iski; sećanja na sunčane dane i Taliesina koji peva uspavanke, a Ginevra me nežno zadirkuje zbog moje radosti, dok u prevrnutom štitu vučem po travi Artura Baha i Seren. Artur bi nam se pridružio u igri, jer je oduvek obožavao decu, a ponekad bi tu bio i Galahad, koji se priključio Arturu i Ginevri u njihovom udobnom izgnanstvu.

Galahad je i dalje bio neoženjen, mada je sad imao dete. Bio je to njegov nećak princ Peredur, Lancelotov sin kog smo našli kako u suzama tumara među leševima kod Minid Badona. Kako je rastao, sve je više podsećao na oca; imao je istu tamnu put, isto usukano, lepo lice, istu crnu kosu, ali čud mu beše Galahadova, ne Lancelotova. Bio je pametan, ozbiljan i marljiv dečak, koji je usrdno težio tome da bude valjan hrišćanin. Nisam siguran koliko je znao od priče svog oca, ali Peredur je uvek bio bojažljiv u blizini Artura i Ginevre dok su oni, mislim, nailazili da ih njegovo prisustvo uznemirava. Nije to bila njegova krivica; pre će biti da ih je njegovo lice podsećalo na nešto što bismo svi više voleli da zaboravimo i oboje su zahvalno dočekali čas kad je Peredur, u dvanaestoj godini, poslat na Meurigov dvor u Gventu da se uči ratničkom zanatu. Bio je dobar dečak, pa ipak, kao da je s njegovim odlaskom nestala senka nadvijena nad Iskom. U kasnijim godinama, dugo pošto je Arturova priča bila ispričana, dobro sam upoznao Peredura i cenio ga više od mnogih ljudi.

Peredur je možda Arturu donosio nemir, ali jedva da mu je išta drugo kvarilo sreću. U ovim mračnim danima, kad ljudi posežu u prošlost i prisećaju se šta su izgubili kad je Artur otisao, obično govore o Dumnoniji; ali ima ih i koji oplakuju Siluriju, jer je on tom odbačenom kraljevstvu podario godine mira i pravde. Još je bilo bolesti i još je bilo bede, i ljudi nisu prestali da se opijaju i ubijaju jedni druge samo zato što je Artur upravljaо zemljom, ali udovice su znale da će im njegov sud nadomestiti gubitke, i gladni su znali da u njegovim žitnicama ima hrane da se pregura zima. Neprijatelji nisu upadali preko granica Silurije, i mada se hrišćanska vera brzo širila njenim dolinama, Artur nije dopuštao sveštenicima da oskrnave paganske svetinje, niti su pagani smeli da napadaju hrišćanske crkve. U tim godinama od Silurije je načinio ono što je sanjao da napravi od čitave Britanije nebesku zemlju. Deca nisu odvođena u roblje, usevi nisu goreli i vojskovođe nisu pustošile seoska dobra.

A ipak, van granica nebesa, mračni su se događaji zbivali. Merlinov nestanak beše jedan od njih. Godina za godinom je isticala, a nikakvih vesti nije bilo i na koncu ljudi stadoše misliti da je umro, jer nijedan čovek, čak ni Merlin, nije mogao živeti tako dugo. Zanovetalo Meurig bio je razdražljiv sused, večito je tražio veće namete ili čistku druida nastanjениh u dolinama Silurije, mada je

Todrik, njegov otac, umeo da ga umiri kad bi dozvolio sebi da se trgne iz života na ivici gladi, koji je sam sebi nametnuo. Povis je ostao slab, a Dumnonija je sve više zapadala u bezakonje mada je, Mordredovim odsustvom, bila pošteđena najgoreg što joj je njegova vladavina mogla doneti. Samo je u Siluriji, činilo se, bilo radosti, pa smo Keinvin i ja pomisljali da do kraja svojih dana živimo u Iski. Imali smo bogatstvo, imali smo prijatelje, imali smo porodicu i bili smo srećni.

Bili smo ukratko, zadovoljni sobom, a sudska je oduvek bila neprijatelj takvog neobazrivog zadovoljstva. Sudska je, kako mi je Merlin uvek govorio, neumoljiva.

* * *

Za Mordredovu nesreću prvi put sam čuo dok smo Ginevra i ja lovili u brdima severno od Iske. Došla je zima, krošnje su ogolele, a Ginevrini valjani hrtovi upravo su bili iznurili i oborili velikog crvenog jelena, kad me je skoroteča iz Dumnonije pronašao. Čovek mi predade pismo, pa je razrogačenih očiju gledao kako se Ginevra gura između razjarenih pasa da bi životinji skratila muke milosrdnim ubodom svog kratkog koplja. Njeni lovci šibama oteraše hrtove od trupla, pa potegoše noževe da raspore jelena i prospu mu drob. Razvio sam pergament, pročitao kratku poruku, pa pogledao glasnika. „Jesi li pokazao ovo Arturu?“

„Ne, gospodaru“, kaza čovek. „Pismo je bilo namenjeno tebi.“

„Odnesi mu ga sada“, rekoh, pružajući mu list pergamenta.

Ginevra, vesela i isprskana krvlju, manu se klanja i priđe. „Izgledaš kao da su vesti rđave, Derfele.“

„Naprotiv“, kazao sam, „ovo je dobra novost. Mordred je ranjen.“

„Odlično!“, likovala je Ginevra. „Teško, nadam se?“

„Cini se tako. Zaradio je udarac sekirom u nogu.“

„Šteta što nije u srce. Gde je on?“

„Još je u Armorici.“ Poruku je pisaru u pero govorio Sensam i njoj je stajalo kako je Mordreda iznenadio i potukao franački Kralj kraljeva, Klovis, i da je naš kralj u bici teško ranjen u nogu. Uspeo je da umakne i sad je bio pod Klovisovom opsadom u drevnoj brdskoj utvrdi nekadašnjeg Benoika. Prepostavljao sam da je Mordred ostao da prezimi na području koje je preoteo od Franaka, bez sumnje nameran da tu stvori za sebe još jednu kraljevinu, s onu stranu mora, ali je Klovis poveo franačku vojsku na zapad, u nenadani zimski pohod. Mordred beše poražen i u klopcu, mada još živ.

„Koliko su pouzdane vesti?“, upita Ginevra.

„Dovoljno“, rekoh. „Kralj Budik je Arganti poslao glasnika.“

„Odlično!“, kaza Ginevra. „Odlično! Nadajmo se da će ga Franci ubiti.“ Vratila se gomili droba koja se pušila, kako bi dala komad iznutrice jednom od svojih omiljenih hrtova. „Ubiće ga, je li tako?“, pitala me je.

„Franci nisu poznati po milosrđu“, odvratio sam.

„Nadam se da igraju na njegovim kostima“, rekla je. „A nazivao je sebe drugim Uterom!“

„Dugo se borio kako valja, gospo.“

„Nije važno koliko dobro se boriš, Derfele, važno je da li pobediš u poslednjoj bici.“ Bacila je komadiće jelenje utrobe psima, otrla sečivo noža o tuniku, pa ga udenula u kanije. „Dakle, šta Arganta traži od tebe?“, upita me. „Spasilački pohod?“ Arganta je tražila upravo to, kao i Sensam, koji mi je upravo stoga i pisao. Njegovo pismo mi je nalagalo da povedem sve svoje ljude do južnih obala, pronađem lađe i otplovim Mordredu u pomoć. To sam kazao Ginevri i ona me podrugljivo pogleda. „I sad ćeš mi kazati kako te tvoja zakletva malom kopilanu prisiljava da se pokoriš?“

„Nisam se ni na šta zakleo Arganti“, kazao sam, „a Sensamu još manje.“ Mišji gospodar mogao mi je naređivati koliko mu volja, ali ja nisam morao da ga poslušam, niti sam imao volje da spasavam Mordreda. Osim toga, sumnjaо sam da vojska može lađama stići u Armoriku preko zime, a čak i ako bi moji koplanici preživeli tešku plovidbu, bilo bi ih premalo da se bore sa Francima. Jedina pomoć kojoj se Mordred mogao nadati bila je od

starog kralja Budika od Broselijanda, oženjenog Arturovom starijom sestrom Anom, ali ako je Budik bio srećan što Mordred ubija Franke u zemlji koja je nekad bila Benoik, sigurno mu nije bilo po volji da privlači Klovisovu pažnju slanjem kopljanika u pomoć Mordredu. Mordred je, pomislih, osuđen. Ako ga rana ne ubije, Klovis hoće.

Do kraja te zime Arganta me je kinjila pismima u kojima je zahtevala da povedem ljudi preko mora, ali ja sam ostao u Siluriji ne mareći za nju. Ajsa je dobio istovetnu zapovest, ali je mirne duše odbio da posluša, dok je Sagramor samo bacao Argantina pisma u plamen. Ona, videvši da joj moć iščezava skupa sa životom njenog muža, postade još očajnija i ponudi zlato svakom kopljaniku koji bi otplovio u Armoriku. Mada je podosta ratnika uzelo zlato, bilo im je draže da otplove zapadno u Kernov ili da požure na sever, u Gvent, radije nego da jedre ka jugu gde je čekala strašna Klovisova vojska. I dok je Arganta očajavala, naše nade su rasle. Mordred je bio opkoljen i bolestan, i pre ili kasnije morala je stići vest o njegovoj smrti, a mi smo naumili da, čim dobijemo tu novost, ujašemo u Dumnoniju pod Arturovim barjakom i istaknemo Gvajdirovo pravo na presto. Sagramor će doći sa saksonske granice da nas podrži i nijedan čovek u Dumnoniji neće imati snage da nam se suprotstavi.

Ali i drugi ljudi su razmišljali o kraljevanju u Dumnoniji. Saznao sam to u rano proleće, kad je sveti Todrik umro. Artur je kijao i tresao se od zimske prehlade i zamolio je Galahada da ode na pogreb starog kralja u Burijumu, prestonici Gventa, koja je ležala uz reku, nedaleko od Iske. Galahad je molio mene da mu se pridružim. Zalio sam za Todrikom, koji se pokazao kao dobar prijatelj svima nama, ali ipak nisam imao želju da idem na sahranu i trpim beskrajno tuljenje hrišćanskog obreda, ali Artur dodade svoje molbe Galahadovim. „Živimo ovde u Meurigovoj milosti“, podsetio me je, „i bolje nam je da mu ukažemo poštovanje. Išao bih da mogu“, zastao je da se usekne, „ali Ginevra kaže da bi mi to bio kraj.“

Tako smo Galahad i ja pošli umesto Artura i zaista se činilo da pogrebnoj službi nema kraja. Održana je u velikoj crkvi nalik na žitnicu, koju je Meurig podigao u čast petstote godišnjice dolaska Gospoda Isusa Hrista na ovu gresimu posednutu zemlju i kad su najzad sve molitve u crkvi izrečene ili ispevane, morali smo da podnesemo još molitvi kraj Todrikove grobnice. Nije bilo pogrebne lomače niti pesme kopljanika, samo hladna raka u zemlji, družina usplahirenih popova i nedostojanstvena trka ka gradu i njegovim krčmama kad je Todrik naposletku pokopan.

Meurig je Galahadu i meni zapovedio da večeramo s njim. Galahadov nećak Peredur nam se priključio, kao i biskup Burijuma, neka turobna duša po imenu Ladarn; on je bio odgovoran za najdosadnije molitve toga dana, a i večeru je otpočeo još jednom predugačkom popevkom, posle čega se ozbiljno raspitao za stanje moje duše, te je bio duboko ožalošćen kad sam ga uverio da je sigurna u rukama Mitre. Takav odgovor bi obično ražestio Meuriga, ali on je bio suviše rastrojen da bi prihvatio izazov. Znao sam da nije prekomerno uzrujan očevom smrću, jer je Meurig i dalje bio kivan što je Todrik uzeo natrag svoju moć za vreme Minid Badona, ali bar se pravio da mu je teško i dodijao nam je neiskrenom hvalom namenjenom svetosti i mudrosti svog roditelja. Rekoh kako se nadam da Todrikova smrt nije bila mučna, a Meurig objasni da mu se otac nasmrt izgladneo u pokušaju da oponaša anđele.

„Ništa od njega nije ostalo na kraju“, razglabao je biskup Ladarn, „samo kost i koža, to jedino, kost i koža! Ali monasi vele da mu je koža bila obasjana nebeskim sjajem, slava bogu!“

„I sad je svetac pod božjom desnicom“, kaza Meurig, krsteći se, „gde ću se jednog dana sastati s njim. Probaj ostrigu, gospodaru.“ Gurnuo je srebrni sud ka meni, pa naliо sebi vina. On je bio bled mlad čovek buljavih očiju, tanušne brade i razdražujuće nametljiv i sitničav.

Kao i njegov otac, ophodio se po ugledu na Rimljane. Nosio je bronzani venac na proređenoj kosi, odevao se u togu i jeo izvaljen na divan. Divani su bili užasno neudobni. Bio je oženjen tužnom princezom Regeda, izgledom sličnu volu, koja je u Gvent stigla kao paganka, rodila muške blizance, a potom joj je hrišćanstvo šibama uterano u tvrdokornu dušu. Stvorila se u nejasno osvetljenoj blagovaonici na časak, izbečila se na nas, ništa nije rekla niti je uzela i jedan zalogaj, pa se izgubila, neobjasnivo kao što se i pojavila.

„Imate li vesti o Mordredu?”, pitao nas je Meurig posle kratke posete svoje žene.

„Nismo čuli ništa novo, gospodare kralju”, reče Galahad. „Klovis mu ne da da mrdne, ali da li je živ ili ne, to ne znamo.”

„Imam ja novosti”, objavi Meurig, zadovoljan što ih je dobio pre nas. „Jedan trgovac je juče doputovao iz Broselijanda i kaže da je Mordred veoma blizu smrti. Rana mu se prozlijila.” Kralj je čačkao zube cepkom od slonovače. „Mora da je to božji sud, prinče Galahade, božji sud.”

„Nek mu je hvaljeno ime”, umeša se biskup Ladarn. Biskupova seda brada beše tako duga da se gubilo pod divanom. Koristio ju je kao ubrus, brišući mast sa ruku njenim dugim, prljavim pramenovima.

„Dobijali smo takve glasine i ranije, gospodare kralju”, rekoh.

Meurig sleže ramenima. „Trgovac je izgledao vrlo siguran u to što govori”, reče, pa istrese sadržaj ostrige u usta. „Znači, ako Mordred već nije mrtav”, produžio je, „verovatno će uskoro biti, a da nije za sobom ostavio dete!”

„Istina”, kaza Galahad.

„A i Perdel od Povisa je takođe bez potomstva”, nastavi Meurig.

„Perdel nije oženjen, gospodare kralju”, ukazah.

„Ali, da li uopšte traži ženu?”, pitao nas je Meurig.

„Bilo je govora o braku s princezom iz Kernova”, rekoh, „i neki irski kraljevi su nudili kćeri, ali njegova majka želi da on pričeka još godinu ili dve.”

„Majka vlada njime, zar ne? Nije ni čudo što je slabici”, kaza Meurig svojim džangrizavim, tankim glasom. „Slabić. Čujem da su zapadna brda Povisa puna odmetnika?”

„I ja čujem isto, gospodare kralju”, odvratio sam. Planine kraj Irskog mora bile su stanište ljudi bez gospodara sve otkad je Kaneglas umro, a Arturovi pohodi na Povis, Gvined i Lejn samo su uvećali njihov broj. Neki od tih begunaca behu kopljonoše iz Diurnahovih Krvavih štitova; ujedinjeni sa poviškim pobunjenicima, mogli su predstavljati pretnju Perdelovom prestolu, ali su tada bili jedva nešto više od obične smetnje. Pljačkali su stoku i žito, ugrabili bi poneko dete da im bude rob, pa hitali natrag u svoje brdsko stanište da umaknu od odmazde.

„A Artur?”, raspitivao se Meurig. „Kako mu je bilo kad ste ga ostavili?”

„Nije bio dobro, gospodare kralju”, reče Galahad. „Želeo je da bude ovde, ali avaj, boluje od zimske groznice.”

„Ništa ozbiljno?”, zapitkivao je Meurig, s izrazom lica koji je jasno kazivao da će mu biti drago ako Arturova prehlada bude smrtonosna. „Čovek se nada da nije opasno, dabome”, dodao je žurno, „ali on je star, a stari podležu sitnim boljkama koje bi mlad čovek samo stresao sa sebe.”

„Ne mislim da je Artur star”, kazao sam.

„Mora da mu je skoro pedeset!”, dokazivao je Meurig žučno.

„Ne za još godinu, dve”, odvratih.

„Ali star je“, zape Meurig, „star.“ Ućutao je i ja se osvrnuh po odaji, osvetljenoj upaljenim žiškama koje su plutale u bronzanim posudama punim ulja. Nije bilo ničega sem pet divana i niskog stola, a jedini ukras beše duborez raspetog Hrista, visoko na zidu. Biskup je glodao svinjsko rebro, Peredur je sedeо bez glasa, dok je Galahad posmatrao kralja kao da ga ovaj zabavlja. Meurig je opet čeprkao po zubima, onda koštanu cepku uperi u mene. „Šta se zbiva ako Mordred umre?“ Zatreptao je naglo, što je uvek činio kad bi bio napet.

„Mora se pronaći novi kralj, gospodare kralju“, rekoh nemarno, kao da me se to pitanje veoma malo tiče.

„To sam shvatio“, kaza on kiselo, „ali ko bi to bio?“

„Odlučićе dumnoniske velmože“, vrdao sam.

„I izabraće Gvajdira?“ Zatreptao je opet, kao da me time izaziva. „Tako sam čuo, da će izabrati Gvajdira! Imam li pravo?“

Ne rekoh ništa i najzad Galahad odgovori na kraljevo pitanje. „Gvajdir svakako ima pravo na to, gospodare kralju“, rekao je oprezno.

„Nema on pravo, nikakvo! Nikakvo!“, zaskviča Meurig besno. „Njegov je otac, treba li da vas podsećam, kopile!“

„Kao i ja, gospodare kralju“, umešah se.

Meurig pređe preko toga. „Copile neće ući u bratstvo Gospodnje!, nije se dao. „Tako je zabeleženo u spisima. Je li tako, biskupe?“

„Sve do desetog pokolenja kopile neće ući u bratstvo Gospodnje, gospodare kralju“, navede Ladarn, pa se prekrsti. „Neka je hvala Njegovoj mudrosti i vođstvu, gospodare kralju.“

„Eto!“, kaza Meurig kao da je ovim svaka rasprava okončana.

Nasmeših se. „Gospodare kralju“, ukazao sam blago, „ako odrekнемo pravo na kraljevanje potomcima kopiladi, uopšte nećemo imati kraljeva.“

Zurio je u mene bledim, iskolačenim očima, pokušavajući da shvati jesam li uvredio njegovu vlastitu lozu, ali onda reši da ne zapodeva svađu. „Gvajdir je mladić“, reče, „i nije kraljevski sin. Saksoni jačaju, a Povisom se rđavo vlada. Britaniji nedostaju vođe, gospodaru Derfele, nedostaju joj jaki kraljevi!“

„Svakog dana pevamo zahvalnice što tvoja milost dokazuje suprotno, gospodare kralju“, upade Ladarn slatkorečivo.

Mislio sam da biskupova hvala nije ništa drugo do ulagivanje, ona vrsta beznačajnih izraza kojima dvorani uvek ugađaju kraljevima, ali Meurig ga prihvati kao sveto jevandelje. „Tačno tako!“, reče kralj poletno, pa se zagleda u mene širom otvorenih očiju, kao da očekuje da se povedem za biskupovim osećanjima.

„Koga bi“, razočarah ga pitanjem, „voleo da vidiš na tronu Dumnonije, gospodare kralju?“

Iznenadno i snažno žmirkanje pokaza da ga je pitanje zateklo nespremnog. Odgovor je bio očit: Meurig je tron želeo za sebe. Bojažljivo je pokušao da ga preotme pre Minid Badona, a njegov nepopustljiv uslov da vojska Gventa neće pomoći Arturu u borbi sa Sasima, osim ako se on potom ne odrekne svoje moći, bio je prepreden pokušaj da oslabi dumnoniski presto u nadi da će jednog dana ostati upražnjen; sada je, konačno, video priliku, mada se nije usuđivao da otvoreno traži za sebe to pravo, ne dok pouzdana vest o Mordredovoj smrti ne stigne u Britaniju. „Podržaću“, reče, „zakonito pravo svakog sledbenika našeg Gospoda Isusa Hrista.“ Prekrstio se. „Ne mogu drugačije, jer služim Svemogućem.“

„Nek mu je slava!“, užurbano je dodao biskup.

„Obavešten sam od pouzdanih ljudi, gospodaru Derfele“, nastavi Meurig ozbiljno, „da hrišćani u Dumnoniji vape za dobrom hrišćanskim vladacem. Vape!“

„A ko te obaveštava o njihovim vapajima, gospodare kralju?“, upitah glasom tako kiselim da jadni Peredur poskoči. Meurig ne dade odgovora, ali ga od njega nisam ni očekivao, pa ga ponudih sam. „Biskup Sensam?“, predložih, i videh iz Meurigovog lјutitog izraza lica da sam u pravu.

„Zašto misliš da Sensam ima bilo šta da kaže u ovoj stvari?“, upitao je Meurig, crven u licu.

„Sensam je iz Gventa, je li tako, gospodare kralju?“, pitao sam i Meurig je pocrveneo još jače, čineći očiglednom činjenicu da Sensam kuje zaveru kako bi Meuriga ustoličio na dumnonском prestolu; Sensam je mogao da bude miran, jer će se Meurig svakako postarati da mu da još moći. „Ali ne mislim da hrišćanima u Dumnoniji treba tvoja zaštita, gospodare kralju“, nastavio sam, „niti Sensamova. Gvajdir je, kao i njegov otac, prijatelj tvoje vere.“

„Prijatelj! Artur, prijatelj Hrista!“ skresa mi u lice biskup Ladarn. „Ima paganskih hramova u Dumnoniji, životinje se žrtvuju starim bogovima, žene plešu gole na mesečini, odojčad se provlače kroz vatru, druidi brbljaju!“ Pljuvačka je prskala s biskupovih usta dok je nabrajao sve te grehe.

„Bez blagoslove Hristove vladavine“, naže se Meurig meni, „mira ne može biti.“

„Ne može biti mira, gospodare kralju“, rekoh bez okolišanja, „kad dva čoveka žele istu kraljevinu. Šta hoćeš da poručim mužu svoje kćeri?“

Još jednom su Meuriga pomele moje neuvijene reči. Petlja je s ljušturom ostrige dok je smisljao odgovor, onda slegao ramenima.

„Možeš uveriti Gvajdira da će imati zemlju, čast, položaj i moju zaštitu“, reče, žmirkajući silovito, „ali neću gledati kako postaje kralj Dumnonije.“ Zaista je porumeneo dok je izgovarao poslednje reči. Bio je pametan čovek, taj Meurig, ali kukavičkog srca. Mora da je uložio neizmeran napor da tako nedvosmisleno kaže šta ima.

Možda se plašio mog gneva, ali ja mu odgovorih uljudno. „Preneću mu, gospodare kralju“, rekoh, mada poruka uistinu nije bila namenjena Gvajdiru, već Arturu. Meurig nije samo objavljivao svoju nameru da vlada Dumnonijom, već je i upozoravao Artura da će moćna vojska Gventa osporiti Gvajdirovo pravo na tron.

Biskup Ladarn se naže ka Meurigu i stade žurno da šapće. Govorio je latinski, uveren da ga ni Galahad ni ja nećemo razumeti, ali Galahad je znao taj jezik i čuo je ponešto od rečenog. „Nameravaš da odsečeš Artura u Siluriji?“, optužio je Ladarna na britskom.

Ladarn pocrvene. Osim što je bio biskup Burijuma,

Ladarn je bio i kraljev prvi doglavnik, time i čovek od moći. „Moj kralj“, reče, povivši glavu prema Meurigu, „ne može dopustiti Arturovim kopljanicima da prođu kroz Gvent.“

„Je li to istina, gospodare kralju?“, učtivo upita Galahad.

„Ja sam čovek mira“, pohvali se Meurig, „a jedini način za očuvanje mira je da kopljanci ostanu kod kuće.“

Ne rekoh ništa, strahujući da će me gnev nagnati da lanem kakvu uvredu koja bi samo pogoršala stvari. Ako Meurig istraje u tome da naši kopljanci ne mogu proći njegovim drumovima, uspeće da razdvoji snage koje bi podržale Gvajdira. To bi značilo da Artur ne može da se priključi Sagramor, niti Sagramor Artum, a ako Meurig zadrži njihove snage razdvojene, verovatno će postati novi kralj Dumnonije.

„Meurig se neće boriti“, reče Galahad prezrivo dok smo narednog dana jahali niz reku prema Iski. Vrbe su se obojile prvim pupoljcima prolećnog lišća, ali dan nas je, hladnim vetrom i lelujavim pramenovima magle, podsećao da zima još nije prošla.

„Mogao bi“, kazao sam, „ako je nagrada dovoljno velika.“ A nagrada je bila nemerljiva, jer ako bi Meurig vladao i Gventom i Dumnonijom, držao bi najbogatiji deo Britanije. „Sve zavisi od toga“, dodao sam, „koliko mu se kopalja suprotstavlja.“

„Tvoja, Ajsina, Arturova, Sagramorova“, nabrajao je Galahad.

„Možda petsto ljudi?“, rekoh. „A pri tom je Sagramor daleko, a Artur bi morao da pređe preko Gventa da bi se domogao Dumnonije. A nad koliko ljudi Meurig ima zapovedništvo? Hiljadu?“

„Neće se on izlagati opasnosti od rata“, bio je uporan Galahad. „Želi nagradu, ali opasnost ga prestravljuje.“ Zaustavio je konja i posmatrao čoveka kako lovi ribu iz čuna na sredini reke. Čovek je zabacivao ručnu mrežu s nehajnom veštinom i, dok se Galahad divio spretnosti ribara, ja sam svakom zabačaju dao težinu znamena. Ako ovim bacanjem izvuče lososa, rekoh sebi, Mordred će umreti. Ribar jeste izvukao veliku uskoprcalu ribu, ali ja se setih da je to znamenje gola budalaština, jer svako mora da umre, pa rekoh sebi da sledeći zabačaj mora da donese ribu ako će Mordred umreti pre Beltana. Mreža je izronila prazna i ja dotakoh gvožđe na balčaku Hajvelbana. Ribar nam je prodao deo ulova, mi smo nagurali lososa u bisage i odjahali. Molio sam Mitru da se moje glupavo znamenje pokaže netačnim, potom da Galahad ima pravo i da se Meurig nikad ne usudi da podigne vojsku. Ali za Dumnoniju? Bogatu Dumnoniju? Za nju se vredelo izložiti pogibelji, i to je moralno biti jasno čak i opreznom čoveku poput Meuriga.

Slabi kraljevi su prokletstvo svake zemlje, pa ipak su naše zakletve date kraljevima, i kad ne bismo imali zaveta ne bi bilo ni zakona, a tada bi vladalo bezvlašće i tako smo morali sputati sebe zakonima i zakone čuvati zakletvama; ako bi ljudi mogli svrgavati kraljeve kako im volja, onda bi mogli i da se odreknu svojih zaveta nepodesnim vladarima, te su nam zato kraljevi nužni, da bismo imali zakon koji se ne može menjati i zaobilaziti. Sve to je istina pa opet, dok smo Galahad i ja jahali kući kroz zimsku maglu, došlo mi je da plačem što jedan čovek koji je trebalo da bude kralj nikad to neće biti, dok na prestolima sede svi oni kojima nikad nije trebalo dati kraljevstva.

* * *

Artura smo zatekli u njegovojo kovačnici. Sam ju je sazidao, načinio natkrivenu peć od rimske opeke, onda kupio nakovanj i sav potreban kovački alat. Oduvek je govorio da želi da bude kovač mada, kako je Ginevra umela da kaže, želeti nešto i zaista to biti nisu baš sasvim istovetne stvari. Artur se trudio, kako se samo trudio! Unajmio je pravog kovača, ispijenog i uzdržanog čoveka po imenu Moridig, koji je trebalo da nauči Artura veštinama svog zanata, ali Moridig je odavno pao u očajanje, ne uspevši da usadi Arturu ništa osim nepresušnog htenja. Svejedno smo svi mi posedovali predmete koje je Artur izradio; gvozdene svećnjake izuvijanih postolja, bezoblične kuhinjske sudove s loše uglavljenim drškama ili ražnjeve koji su se krivili nad plamenom. Pa opet ga je kovačica činila srećnim, i provodio je sate kraj peći koja je siktala, uvek sasvim siguran da će, uz još samo malo vežbe, postati jednako, neusiljeno vičan kao i Moridig.

Bio je sam u kovačnici kad smo se Galahad i ja vratili iz Burijuma. Rastrojeno je progundao nekakav znak dobrodošlice, pa nastavio da maljem mlati po bezobličnom komadu gvožđa koji je nazivao oplatom za kopito jednog od svojih konja. Neodlučno je spustio malj kad smo mu poklonili jednog od kupljenih lososa, pa nam upao u reč dok smo mu prenosili vesti, rekavši da je i sam čuo kako je Mordred na ivici smrti. „Neki bard je juče došao iz Armorike“, kaza nam, „i rekao da je nogu počela da mu trune kod bedra. Bard veli da kralj smrdi kao mrtva krastača.“

„Otkud to bard zna?“, pitao sam, jer sam mislio da je Mordred okružen i odsečen od drugih Brita iz Armorike.

„Kaže da svi u Broselijandu to znaju“, odvrati Artur, pa veselo dodade kako je pitanje dana kad će dumnonski presto ostati prazan. Mi mu pokvarisemo radost, ispričavši kako Meurig odbija da pusti naše kopljanike da prođu kroz Gvent. Još se više natuštio kad sam tome pridodao moju sumnju u Sensama. Pomislih na tren da će izreći kletvu, što je retko činio, ali zadržao je taj nagon i samo pomerio lososa dalje od peći. „Da se ne skuva“, reče. „Dakle, Meurig nam je zatvorio sve puteve?“

„Kaže da želi mir, gospodaru“, objasnio sam.

Artur se nasmeja kiselo. „Hoće da se dokaže, to hoće. Otac mu je mrtav i željan je da se pokaže boljim čovekom od Todrika. Najbolji način je da postane junak u boju, a drugi najbolji način je da ukrade kraljevstvo bez boja.“ Silovito kinu, pa ljutito zavrte glavom. „Mrzim da budem prehlađen.“

„Treba da se odmaraš, gospodaru“, kazao sam, „ne da radiš.“

„Ovo nije rad, nego zadovoljstvo.“

„Uzimaj podbel sa medovinom“, upade Galahad.

„Ništa drugo i ne pijem cele nedelje. Samo dve stvari leče prehladu, smrt ili vreme.“ Podigao je malj i zveznuo rashlađenu grudvu gvožđa tako da je zazvonila, pa stao da pritsika kožne mehove koji su hranili peć vazduhom. Zima je bila na kraju, ali uprkos Arturovim tvrdnjama da je u Iski vreme uvek lepo, dan je bio leden. „Šta to tvoj mišji gospodar smera?“, pitao me je dok je mehovima podjarivao treperavu vrelinu u peći.

„Nije on moj mišji gospodar“, rekoh misleći na Sensama.

„Ali nešto snuje, je li? Želi svog čoveka na prestolu.“

„Meurig nema pravo na tron!“, usprotivio se Galahad.

„Nikakvo“, složi se Artur, „ali ima mnoštvo kopala. A mogao bi da stekne kakvo-takvo pravo ako oženi obudovelu Argantu.“

„Ne može da se venča s njom“, reče Galahad, „već je oženjen.“

„Glijiva zlatača može da ga reši nepodesne kraljice“, kaza Artur. „Uter se tako otarasio prve žene. Zlatača u varivu od pečuraka.“ Razmišljaо je časak ili dva, pa stavio konjsku oplatu u vatru. „Hoćeš li mi pozvati Gvajdira?“, zamolio je Galahada.

Artur je udarao na muke usijani komad gvožđa dok smo čekali. Konjska oplata je bila sasvim jednostavan predmet, prosta gvozdena pločica koja je čuvala ranjiva kopita od kamenja, i samo joj je trebao luk koji steže prednji deo kopita i par ušica pozadi, da se za njih pričvrste kožne opute, ali Artur nikako nije mogao da načini tu stvar kako valja. Luk je bio preuzak i previsok, ploča sva izvitoperena, a ušice prevelike. „Skoro da je dobro“, reče pošto je još nekoliko trenutaka mahnito kidisao maljem.

„Dobro za šta?“, pitao sam.

Ubacio je oplatu natrag u peć pa skinuo vatrom nagriženu kecelju kad se Galahad vratio sa Gvajdirom. Artur ispriča Gvajdiru za očekivanu Mordredovu smrt, zatim za Meurigovu prevrtljivost, pa završi jednostavnim pitanjem: „Želiš li da budeš kralj Dumnonije, Gvajdire?“

Gvajdir kao da se poplašio. Bio je valjan čovek, ali mlad, veoma mlad. I nije, čini mi se, bio naročito slavoljubiv, mada je njegova majka imala dovoljno visokih stremljenja i za njega. Lice mu beše Arturovo, duguljasto i koščato, mada obeleženo nekim previše obazrivim izrazom, kao da je od sudbine očekivao da mu svakog časa udeli žestok udarac. Bio je mršav, ali sam dovoljno često vežbao mačevanje s njim da bih poznavao žilavu snagu koja se krila u varljivo krhkcom telu. „Imam pravo na presto“, odgovorio je oprezno.

„Tvoj deda je legao s mojom majkom“, reče Artur razdraženo, „tu leži sve tvoje pravo, Gvajdire, nema drugog. Hoću da znam da li istinski želiš da budeš kralj.“

Gvajdir me pogleda kao da traži pomoć, ne nađe je, pa vrati oči na oca. „Mislim da želim, da.“

„Zašto?“

Još jednom se Gvajdir kolebao, prepostavljam da mu je roj razloga zujao u glavi, ali najzad se isprsio, pun prkosa. „Zato što sam rođen za to. Ja sam mnogo više Uterov naslednik nego što je to Mordred.“

„Misliš da si rođen za to, a?“, reče Artur podrugljivo. Nagao se i pritisnuo mehove, čineći da peć zagrmi i baci varnice ka svojoj strehi od opeke. „Svaki čovek u ovoj odaji je sin kralja, Gvajdire, osim tebe“, kazao je oštros, „a ti misliš da ti rođenje daje pravo na tron?“

„Onda ti budi kralj, oče“, odgovori Gvajdir, „pa će i ja biti sin kralja.“

„Pravo kaže“, ubacih ja.

Artur me kivno pogleda, pa ščepa krpu s gomile kraj nakovnja i useknu se u nju. Bacio je krpu u peć. Mi ostali smo se useknjivali jednostavno pritiskajući nozdrve palcem i kažiprstom, ali on je oduvek bio uredan čovek. „Hajde da se složimo, Gvajdire“, nastavio je, „da potičeš iz loze kraljeva. Da si Uterov unuk i da stoga imaš pravo na presto Dumnonije. I ja imam pravo, kako ispada, ali sam odabrao da ga ne ističem. Prestar sam. Ali zašto bi se ljudi poput Derfela i Galahada borili da te posade na dumnonski tron? To mi reci.“

„Zato što će biti dobar kralj“, odvrati Gvajdir, crveneći, pa me pogleda. „I Morvena će biti dobra kraljica“, dodade.

„Svaki čovek koji je ikad bio kralj govorio je kako želi da bude dobar“, promumla Artur, „a većina je ispala naopaka. Zašto bi ti bio drugačiji?“

„Kaži ti meni, oče“, reče Gvajdir.

„Tebe pitam!“

„Ako otac ne poznaje sinovljevu čud“, uzvrati Gvajdir, „ko je onda poznaje?“

Artur je otišao do vrata kovačnice, otvorio ih i zagledao se u štalsko dvorište. Ništa se tamo nije komešalo osim čopora pasa, kao i obično, pa se okrenuo nazad. „Ti si valjan čovek, sine“, reče gundavo, „valjan čovek. Ponosim se tobom, ali svet smatraš previše dobrim. Tamo obitava zlo, istinsko zlo, a ti u to ne veruješ.“

„Jesi li ti verovao“, pitao je Gvajdir, „kad si bio mojih godina?“

Artur se osmehnu krajicom usana, priznajući da je pitanje pogodilo gde treba. „Kad sam bio tvojih godina“, reče, „mislio sam da mogu da gradim svet iznova. Verovao sam da ovom svetu treba samo dobrote i poštenja. Verovao sam da će narod, ako prema njemu postupaš dobro, ako mu doneseš mir i pravdu, odgovoriti zahvalnošću. Verovao sam da zlo mogu da poništим dobrim.“ Zastao je. „Prepostavljam da sam ljudi posmatrao kao pse“, nastavio je

žalosno. „Mislio sam, ako im poklonim dovoljno pažnje, biće pitomi. Ali nisu oni psi, Gvajdire, oni su kurjaci. Kralj mora da se nosi s hiljadama častohlepnih stremljenja, a sva ona pripadaju varalicama. Laskaće ti u lice, da bi ti se izrugivali za ledjima. Ljudi će se kleti na večnu odanost jednim dahom, a drugim će kovati zaveru da te ubiju. A budeš li preživeo njihove spletke, jednog dana će ti brada biti seda poput moje, osvrnućeš se na svoj život i shvatiti da nisi postigao ništa. Ništa. Odojčad kojoj si se divio dok su bila u majčinom naručju izrašće u ubice, zakon koji si nametnuo biće na prodaju, ljudi koje si štitio neće prestati da gladuju, a neprijatelj kog si potukao i dalje će pretiti tvojim granicama.“ Njegov gnev je rastao dok je govorio, ali sad ga je ublažio osmehom. „Je li to ono što želiš?“

Gvajdir izdrža očev pogled. Na tren pomislih da će oboriti oči, ili možda ući u prepirku s ocem, ali je umesto svega toga dao Arturu valjan odgovor. „Ono što želim, oče“, kazao je, „jeste da postupam prema narodu dobro, a mu donesem mir i dam mu pravdu.“

Artur se nasmeši, čuvši sopstvene reči kako mu se vraćaju. „Onda možda vredi pokušati da te načinimo kraljem, Gvajdire. Ali kako?“ Vratio se do peći. „Ne možemo proći s kopljanicima kroz Gvent, Meurig će nas sprečiti, a ako nemamo kopljanike, nemamo ni tron.“

„Barke“, reče Gvajdir.

„Barke?“, iznenadi se Artur.

„Mora da ima bar četiri desetine ribarskih brodića na našoj obali“, objasni Gvajdir, „a svaki može prevesti deset ili dvanaest ljudi.“

„Ali ne i konje“, primeti Galahad. „Sumnjam da mogu primiti konje.“

„Onda se moramo boriti bez konja“, kaza Gvajdir.

„Možda čak i neće biti potrebe za borbom“, reče Artur. „Ako prvi stignemo u Dumnoniju i ako nam se Sagramor pridruži, mislim da bi mladi Meurig mogao da se pokoleba. A ako još Oengus Mekajrem pošalje odred na istok, ka Gventu, to će još više prepasti Meuriga. Verovatno možemo da sledimo Meurigovu dušu i ako samo izgledamo opasno.“

„Zašto bi nam Oengus pomogao u ratu protiv vlastite kćeri?“, pitao sam.

„Zato što ga nije briga za nju, eto zato“, reče Artur. „Mi se i ne borimo protiv njegove kćeri, Derfele, nego protiv Sensama. Arganta može da ostane u Dumnoniji, ali neće biti kraljica, ne ako je Mordred mrtav.“ Opet je kinuo. „I još, mislim da ti treba da odeš u Dumnoniju, Derfele, uskoro“, dodao je.

„Šta treba da radim tamo, gospodaru?“

„Da iščačkaš mišjeg gospodara iz rupe, to treba da radiš. On spletkari i potreban je mačor da mu očita bukvicu, a ti imaš oštре kandže. I možeš razviti Gvajdirov barjak. Ja ne mogu poći jer bi to bio preveliki izazov za Meuriga, ali ti možeš da otploviš preko Seferna a da ne izazoveš previše sumnje. Kad stigne vest o Mordredovoj smrti, možeš da objaviš Gvajdirovo ime na Kaer Kadarnu i da se postaraš da Argant i Sensam ne stignu do Gventa. Oboje ih stavi pod stražu i reci im da je to zbog njihove bezbednosti.“

„Trebaće mi ljudi“, upozorih ga.

„Povedi koliko može da stane u barku, a posle uzmi Ajsine ljudi“, kazao je Artur, kog je potreba za donošenjem odluka najednom okrepila. „I Sagramor će ti dati ratnike“, dodao je, „a onog trena kad čujem da je Mordred mrtav, doći će sa Gvajdirom i svim svojim kopljanicima. Ako još budem živ, to jest“, reče, kijajući ponovo.

„Preživećeš“, reče Galahad nesaosećajno.

„Iduće sedmice“, Artur me pogleda natečenim, crvenim očima. „Pođi iduće sedmice, Derfele.“

„Da, gospodaru.“

Sagnuo se da ubaci još šaku uglja u rasplamsalu peć. „Bogovi znaju da nikad nisam želeo taj presto“, kaza, „ali ovako ili onako, provedoh život boreći se za njega.“ Šmrknuo je. „Mi ćemo početi da prikupljamo lađe, Derfele, a ti okupi kopljanike na Kaer Kadarnu. Budemo li izgledali dovoljno silno, Meurig će dobro da se zamisli.“

„A ako ne?“, pitao sam.

„Onda smo izgubili“, odvrati Artur, „onda smo izgubili. Osim ako ne uđemo u rat, a nisam siguran da to želim.“

„Nikad i nisi želeo, gospodaru“, rekoh, „ali si uvek dobijao ratove.“

„Dosad“, reče Artur turobno. „Dosad.“

Uzeo je mašice da spase konjsku oplatu iz vatre, a ja sam pošao da nađem brodić kojim ću preoteti kraljevstvo.

III

Sledećeg jutra, dok je voda opadala, a zapadni vetar dizao niske, okomite talase na reci Usk, ukrcao sam se na lađicu svog zeta. Balig je bio ribar, oženjen mojom polusestrom Linom, i radovalo ga je što je saznao da je u srodstvu s dumnonskim velikašem. Zaradio je na toj neočekivanoj rodbinskoj vezi, ali je dobru sreću i zaslužio, jer je bio sposoban i dobar čovek. Sad on naredi šestorici mojih kopljanika da se prihvate dugih vesala na barci, a ostaloj četvorici reče da čučnu na brodsko dno. Imao sam samo tuce svojih kopljanika u Iski, ostali behu sa Ajsom, ali računao sam da će me ova desetorka bezbedno otpratiti do Dun Karika. Balig me pozva da sednem na drveni kovčeg kraj krmenog vesla. „I povraćaj preko ivice barke, gospodaru“, dodao je veselo.

„Zar ne činim to uvek?“

„Ne. Poslednji put si začepio otvore za vodu svojim doručkom. Pravo traćenje hrane za ribe.“ „Odvezuj napred, žabo crvljiva!“, razdrao se na svoju posadu, jednog jedinog saksonskog roba zarobljenog kod Minid Badona, koji je sad imao britsku ženu, dvoje dece i bučno prijateljstvo sa Baligom. „Razume se u čamce, to mu priznajem“, kaza Balig za Saksoma, pa se saže nad krmenim užetom koje je još vezivalo barku za obalu. Baš je htio da smakne konop kad se začu povik i obojica digosmo pogled; Taliesin je hitao ka nama sa travnate humke amfiteatra u Iski. Balig zadrža vez u rukama. „Da sačekam, gospodaru?“

„Da“, rekoh, ustajući kad je Taliesin prišao bliže.

„Idem s vama“, povika Taliesin, „čekajte!“ Nosio je samo malu kožnu torbu i pozlaćenu harfu. „Čekajte!“, pozvao je opet, pa zadigao krajeve svoje bele odore, smakao obuću i zagazio u lepljivo blato na obali Uska.

„Ne možemo čekati doveka“, progundja Balig dok se bard zlopatio po blatnjavoj strmini. „Plima se brzo povlači.“

„Samo čas, samo čas“, dovikivao je Taliesin. Prebacio je harfu, torbu i obuću na brodić, još više zadigao skutove i ušao u vodu. Balig poseže za bardovom rukom, ščepa je i izvuče ga, bez imalo dostojanstva, preko ivice broda. Taliesin se prući po palubi, prikupi obuću, torbu i harfu, pa iscedi vodu iz odore. „Ne smeta ti ako pođem, gospodaru?“, upita me, s nakriviljenim srebrnim obručem na crnoj kosi.

„Što bi mi smetalo?“

„Nije mi namera da te pratim. Samo mi treba prevoz do Dumnonije.“ Ispravio je nakriviljeni obruč, pa se namrštio mojim iscerenim kopljanicima. „Znaju li ovi ljudi kako se vesla?“

„Dabome da ne znaju“, odgovori Balig umesto mene. „To su kopljanici, nisu upotrebljivi za neki koristan posao. Potežite zajedno, kopilani! Spremni? Guraj napred! Spuštaj vesla! Vuci!“ Zavrteo je glavom praveći se da je očajan. „Lakše bih naučio prasce da igraju.“

Bilo je oko devet milja od Iske do otvorenog mora, devet milja koje smo preplovili hitro jer je lađu nosila oseka i reka puna virova. Usk je tekao između svetlucavih blatnih obala što su se pele do ugarenih polja, ogolelih šuma i prostranih močvara. Stupice za ribu ispletene

od pruća stajale su na obalama gde su čaplje i galebovi kljuvali uskopljale losose, nasukane kad se plima povukla. Prutke crvenih nogu žalobno su zapevale dok su šljuke kidisale na njihova gnezda. Vesla jedva da su nam bila potrebna, jer su nas oseka i rečna struja združenim snagama nosile brzo; kad dosegosmo široku vodenu površ, gde se reka razlivala i istapala sa Sefernog, Balig i njegov mornar razviše dronjavu smeđe jedro, zapadnjak ga nape i lađa pohita napred. „Uvucite ta vesla sad“, naredi Balig mojim ljudima, pa se prihvati krmenog vesla i stajaše tamo sav razdragan, dok je tupa prova malog broda uranjala u prve veće talase. „More će danas da bude živahno, gospodaru“, dobaci mi veselo. „Izbacuj tu vodu!“, razdrao se na moje kopljanike. „Ta mokra stvar treba da je oko broda, ne u njemu.“ Balig se isceri videći kako me obuzima jad. „Tri časa, gospodaru, samo toliko, pa ćemo te dovesti na suvo.“

„Ne voliš brodove?“, upita me Taliesin.

„Mrzim ih.“

„Molitva Manavidanu trebalo bi da otera mučninu“, rekao je mirno. Dovukao je gomilu mreža do mog kovčega i sad je sedeо na njima. Očito mu nisu smetali nagli trzaji lađe, čak se činilo da mu prijaju. „Spavao sam prošle noći u amfiteatru“, reče mi. „Velim to da činim“, nastavio je, videvši da sam previše kukavan da odgovorim. „Uzdignuta sedišta služe mi umesto kule snova.“

Okrznuh ga pogledom. Mučnina mi nekako bi slabija kad me te reči podsetiše na Merlinu, koji je jednom imao kulu snova, na vrhu Hridi u Ajnis Vidrinu. Merlinova kula snova beše šuplje drveno zdanje, za koje je tvrdio da pojačava odjek božanskih glasova, i shvatao sam kako bi rimski amfiteatar u Iski, s redovima sedišta koja su se dizala u visokom krugu oko peščane arene, mogao da posluži u istu svrhu. „Jesi li gledao u budućnost?“, pitao sam ga.

„Video sam ponešto“, priznao je, „ali sam prošle noći u snovima sreo Merlinu.“

Pomen tog imena otera poslednje bolne grčeve iz mog trbuha. „Govorio si s Merlinom?“, upitah.

„On je govorio meni“, ispravi me Taliesin, „ali nije mogao da me čuje.“

„Šta ti je kazao?“

„Više nego što ti mogu reći, gospodaru, i ništa što bi želeo da čuješ.“

„Šta?“, nisam popuštao.

Zgrabio je krmeni jarbol kad lađa preskoči veliki talas. Voda pljusnu s pramca i poprska zavežljaje u kojima behu naši oklopi. Taliesin se postara da mu harfa bude dobro zaštićena pod odorom, pa dotače srebrni obruč koji mu je obavijao tonzuru, uverivši se da je i dalje tu. „Mislim, gospodaru, da putuješ u opasnost“, rekao je mirno.

„Je li to Merlinova poruka“, pitao sam, dodirujući gvožđe na balčaku Hajvelbana, „ili jedno od tvojih snoviđenja?“

„Samo snoviđenje“, priznade on, „i kao što sam ti jednom kazao, gospodaru, bolje je jasno videti sadašnjost nego pokušavati da razabereš prikaze budućnosti.“ Zastao je, očigledno s pažnjom vagajući šta sledeće da kaže. „Niste, čini mi se, dobili nikakve pouzdane vesti o Mordredovoj smrti?“

„Ne.“

„Ako je moje snoviđenje bilo tačno“, kazao je, „onda vaš kralj uopšte nije bolestan, već se potpuno operavio. Može biti da grešim, uistinu se molim da je tako, ali, da li si video kakva znamenja?“

„Znamenja Mordredove smrti?“, upitah.

„Tvoje budućnosti, gospodaru“, reče on.

Promislio sam na tren. Bilo je tu ono malo proročanstvo ribarske mreže, ali to sam radije pripisivao svojim sujevernim strahovima nego bogovima. Više me je brinulo što je plavozeleni komadić ahata ispaо iz prstena koji je Aela poklonio Keinvini, a ukraden je i jedan moј stari ogrtač; mada su se oba događaja mogla uzeti za loš predznak, isto tako su mogla biti i puke nezgode. Bilo je teško reći šta je po sredi, a nijedan gubitak nije izgledao dovoljno zloslutno da bih ga pominjao Taliesinu. „Ništa me nije zabrinulo u poslednje vreme“, rekoh na kraju.

„Dobro“, kaza on, njisući se u skladu s kretnjama lađe. Njegova duga crna kosa vijorila je na vetru što je napinjao trbušić našeg jedra i lepršao njegovim poderanim krajevima. Vetar je skidao belu penu s vrhova talasa i nanosio je na brod, mada mislim da je više vode doticalo kroz zazore u daskama lađe, nego preko ograde. Moji kopljanci zahvatali su vodu vedrima skoro gramzivo. „Mislim da je Mordred živ“, nastavi Taliesin, na poklanjajući pažnju strci na brodu, „i da je vest o njegovoj bliskoj smrti nekakvo lukavstvo. Ali ne bih smeо da se zakunem u to. Nekad strah zamenimo za proročanstvo. Samo, Merlinina nisam zamišljaо, niti ono što mi je rekao u snu.“

Još jedno dotakoh balčak Hajvelbana. Oduvek sam mislio da će me svaki spomen na Merlinu umiriti, ali sam se ježio od reči koje je Taliesin izgovarao tako smireno.

„Sanjaо sam da je Merlin u gustoj šumi“, nastavi Taliesin svojim jasnim glasom. „Nije mogao da nađe put iz nje; u stvari, kad god bi mu se ukazao put, drvo bi zastenjalo i pokrenulo se, kao neka golema zver, da bi mu zaprečilo put. Merlin je u nevolji, to mi govori taj san. Govorio sam mu u snu, ali nije me mogao čuti. To nosi poruku, mislim, da je do njega nemoguće dopreti. Ako pošaljemo ljude da ga traže, imaju malo nade za uspeh, a mogli bi i da stradaju. Ali on želi pomoć, znam to, inače mi ne bi poslao taj san.“

„Gde je ta šuma?“, upitah.

Bard okrete meni svoje tamne, duboke oči. „Možda i nema šume, gospodaru. Snovi su poput pesama. Nije na njima da nam daju jasnу sliku sveta, već da je nagoveste. Ta šuma, čini mi se, znači da je Merlin zasužnjen.“

„Nimju ga drži“, rekoh, jer mi na um nije padao niko drugi ko bi se usudio da izazove druida.

Taliesin klimnu glavom. „Mislim da je ona njegov tamničar. Želi moć koju on ima, a kad je dobije pokušaće da nam nametne svoj san o Britaniji.“

Nađoh da mi je teško čak i da mislim o Merlinu i Nimju. Godinama smo živelii bez njih i posledica je bila ta da je naš svet dobio čvrste, jasno određene međe. Bili smo sputani Mordredovim postojanjem, Meurigovim slavoljubljem i Arturovim nadama, ne maglovitim, prikrivenim i nepostojanim Merlinovim snovima. „Ali“, primetih, „Nimju ima isti san kao i Merlin.“

„Ne, gospodaru“, reče Taliesin blago, „nije tako.“

„Ona želi što i on“, ponovih, „da vrati bogove.“

„Ali Merlin je“, kaza Taliesin, „dao Ekskalibur Arturu. Zar ne vidiš da je tim darom i deo svojih moći dao Arturu? Lupao sam glavu tim poklonom mnogo vremena, jer Merlin nikad nije htio da mi objasni, ali mislim da sad shvatam. Merlin je znaо da ako bogovi omanu, Artur može da uspe. I Artur jeste uspeo, ali njegova pobeda kod Minid Badona nije bila potpuna. Ona je zadržala Ostrvo Britanije u rukama Brita, ali hrišćani nisu pobeđeni, a to je za stare bogove poraz. Nimju, gospodaru, nikad neće prihvatiti pola pobeđe. Sto se nje tiče, ili bogovi

ili ništa. Ne mari ona kakva će strava pasti na Britaniju, samo ako se bogovi vrate i sažežu njene dušmane, a da bi to postigla, gospodaru, treba joj Ekskalibur. Želi svaki komadić moći da bogovima, kad bude nanovo zapalila vatre, ne ostavi drugi izbor do da se odazovu.“

Tada sam razumeo. „A uz Ekskalibur“, rekoh, „želeće i Gvajdira.“

„Baš tako, gospodaru“, složi se Taliesin. „Sin vladaoca je izvor moći, a Artur je, hteo to ili ne, i dalje najveći vođa u Britaniji. Da je ikad odabrao da bude kralj, gospodaru, bio bi Kralj kraljeva. Dakle, da, ona želi Gvajdira.“

Zurio sam u Taliesinov lik. Stvarno je uživao u užasnom njihanju broda. „Zašto mi to govoriš?“, pitao sam.

Pitanje ga je zbulnilo. „Zašto ti ne bih rekao?“

„Zato što me time“, rekoh, „upozoravaš da zaštitim Gvajdira, a ako zaštitim Gvajdira sprečiću povratak bogova. Ti bi, ako ne grešim, voleo da vidiš kako se bogovi vraćaju.“

„Voleo bih“, reče, „ali Merlin mi je tražio da ti kažem ovo.“

„Ali, zašto bi Merlin želeo da zaštitim Gvajdira?“, hteo sam da znam. „On želi da bogovi dođu!“

„Zaboravljaš, gospodaru, da je Merlin prorekao dva puta. Jedno je staza bogova, drugo staza ljudi. Artur je taj drugi put. Ako Artur padne, onda nam ostaju samo bogovi, a mislim da Merlin zna da nas oni više ne čuju. Seti se šta se dogodilo Gavejnu.“

„Umro je“, rekoh mračno, „ali je poneo barjak u bitku.“

„Umro je“, ispravi me Taliesin, „i onda je položen u Kazan Klidno Eidina. Trebalo je da se vrati u život, gospodaru, jer je u tome moć Kazana, ali nije. Nije udahnuo ponovo i to svakako znači da stara magija bledi. Nije mrtva, i čini mi se da će uzrokovati veliko зло pre nego što umre, ali mislim da nam Merlin govori kako sreću treba da tražimo u ljudima, ne u bogovima.“

Sklopio sam oči kad se belina velikog talasa rasu po visokom pramcu. „Kažeš“, rekoh kad je pljusak kapljica minuo, „da Merlin nije uspeo?“

„Mislim da je on to znao onog časa kad Kazan nije oživeo Gavejna. Zašto bi inače doneo telo na Minid Badon? Da je Merlin pomislio, makar i u treptaju oka, kako Gavejnov leš može biti koristan u prizivanju bogova, nikad ne bi rasipao njegovu magiju na bitku.“

„Ipak je odneo pepeo Nimju“, rekoh.

„Istina“, priznade Taliesin, „ali samo zato što joj je obećao pomoći, a čak bi i Gavejnov pepeo mogao da ima nešto od moći leša. Merlin možda zna da je izgubio ali mu, kao i svakom čoveku, nije lako da zaboravi svoj san. Možda veruje da u Nimju leži snaga koja bi se mogla pokazati delotvornom? Ali ono što nije predvideo, gospodaru, jeste u kojoj će ga meri ona zloupotrebiti.“

„Kažnjava ga“, rekoh gorko.

Taliesin klimnu glavom. „Prezire ga jer nije uspeo, i veruje da skriva znanje od nje, pa čak i sada, gospodaru, po ovom istom vetrusu, ona mučenjem čupa tajne iz Merlinina. Zna ona mnogo, ali ne zna sve; ako je moj san istinit, sad isisava njegovo znanje. Proći će meseci i godine dok ne nauči sve što joj je nužno, ali naučiće, gospodaru, i kad bude znala, upotrebiće moći. A ti ćeš. Mislim, to saznati prvi.“ Stegao je mreže kad se lađa opasno nakrenula. „Merlin mi je zapovedio da te upozoram, gospodaru, pa sam to i učinio, ali na šta? To ne znam.“ Nasmešio se u znak izvinjenja.

„Možda na ovo putovanje u Dumnoniju?“, pitao sam.

Taliesin odmahnu glavom. „Mislim da je opasnost koja se nadvija nad tobom mnogo veća od svega što sniju tvoji dušmani u Dumnoniji. Ako baš hoćeš, opasnost po tebe je tolika da je Merlin plakao. Takođe mi je rekao kako želi da umre.“ Taliesin se zagleda u jedro. „Da znam gde je, gospodaru, i da imam tu moć, poslao bih te da ga ubiješ. Ovako moramo pričekati da se Nimju sama pokaže.“

Stegoh hladnu dršku Hajvelbana. „Pa šta mi ti savetuješ?“, upitah.

„Nije na meni da savetujem gospodare“, kaza Taliesin. Okrete se i uputi mi osmeh, i iznenada videh da su njegove duboko usađene oči hladne. „Meni nije važno, gospodaru, hoćeš li ti živeti ili umreti, jer ja sam pevač, a ti moja pesma. Ali za sada, priznajem, pratim te da bih našao melodiju i da bih je, ako moram, promenio. Merlin je to tražio od mene i učiniću mu, ali mislim da te on spasava jedne opasnosti samo da bi te izložio drugoj, još većoj.“

„Nema smisla to što govorиш“, rekoh oštro.

„Ima, gospodaru, ali ni ti ni ja ga još ne vidimo. Siguran sam da će nam se razjasniti.“ Zvučao je tako mirno, ali moje bojazni behu tmurne poput oblaka nad nama i poput uzburkanog mora oko broda. Potražih umirujući dodir Hajvelbana, pomolih se Manavidanu i rekoh sebi da je Taliesinovo upozorenje samo san i ništa osim sna, i da snovi ne mogu da ubiju.

Ali mogu, i ubijaju. Negde u Britaniji, na nekom mračnom mestu, Nimju je imala Kazan Klidno Eidina i u njemu je mešala naše snove, da ih pretvori u košmar.

* * *

Balog nas iskrca na jednoj plaži, negde na obalama Dumnonije. Taliesin me veselo pozdravi, pa dugim koracima zađe među dine. „Znaš li kuda ćeš?“, povikah za njim.

„Značu kad stignem, gospodaru“, uzvrati i nestade.

Navukli smo oklope. Nisam poneo svoju najbolju spremu, samo prsni oklop koji je mogao da posluži i izubijani šlem. Zabacio sam štit na leđa, podigao kopljje i krenuo dublje u kopno, putem kojim je otisao Taliesin. „Znaš li gde smo, gospodaru?“, upita me Eharn.

„Znam koliko treba“, rekoh. Kroz kipu pred nama mogao sam da razaznam venac bregova.

„Idemo na jug od tih brda i stići ćemo do Dun Karika.“

„Da razvijem barjak, gospodaru?“, pitao je Eharn.

Nismo poneli moj barjak sa zvezdom, već Gvajdirovu zastavu na kojoj se Arturov medved preplitao sa zmajem Dumnonije, ali rešio sam da ostane umotan. Zastavu na vetru je mučno nositi i, osim toga, jedanaest kopljjanika koji stupaju pod velikim kitnjastim barjakom izgledaju pre smešno nego upečatljivo. Stoga odlučih da barjak na dugom kopljju razvijem tek kad Ajsini ljudi ojačaju moju malu družinu.

Otkrili smo stazu među dinama i pošli njome, kroz šumu niskog trnovitog drveća i lešnika, do malog naselja od šest kućeraka. Ljudi utekoše pošto su nas videli, ostavivši za sobom samo staricu, previše zgrbljenu i kljastu da bi išla brzo. Skljokala se na tle i prkosno pljuvala dok smo prilazili. „Nema ovde ničega za vas“, rekla je prozuklo, „nemamo ništa osim gomile izmeta. Govna i glad, gospodari, to je sve što možete da uzmete od nas.“

Čučnuo sam kraj nje. „Ne želimo ništa“, rekoh joj, „osim obaveštenja.“

„Obaveštenja?“ Kao da joj je ta reč bila strana.

„Znaš li ko ti je kralj?“, pitao sam blago.

„Uter, gospodaru“, kazala je. „Veliki je to čovek, gospodaru. Kao bog!“

Bilo je jasno da u tom selu nećemo čuti novosti, ne neke s imalo smisla, pa smo hodali dalje, zastavši samo da pojedemo nešto hleba i suvog mesa koje smo nosili u torbama. Bio sam u sopstvenoj zemlji, pa ipak sam se osećao čudno, kao da hodam po neprijateljskom tlu; korio sam sebe što pridajem toliko značaja Taliesinovim nejasnim opomenama, a opet sam se držao skrivenih puteljaka i, dok se veče spuštalo, poveo sam svoju četicu kroz bukovu šumu do jedne uzvisine, odakle smo mogli da uočimo druge kopljanike. Ne videsmo nikoga; daleko na jugu, lutajući zrak umirućeg sunca migoljio se kroz naslage oblaka i doticao Ajnis Vidrin, gde se dizala Hrid, zelena i obasjana.

Vatru nismo palili. Spavali smo pod bukvama i ujutro se digli smrznuti i ukočeni. Pošli smo na istok, držeći se zaklona golih stabala. Pod nama, na vlažnim prostranim poljima, muškarci su uzoravali prave brazde, žene su sejale žito, a deca su jurcala podvriskujući, da oteraju ptice od dragocenog semena. „Nekad sam to radio u Irskoj”, reče Eharn. „Pola detinjstva sam proveo terajući ptice.”

„Zakuješ vranu na plug i to ih drži podalje”, ubaci se jedan kopljanički.

„Zakuješ vranu za svako drvo blizu polja”, predloži drugi.

„To ih ne zaustavlja”, primetio je treći, „ali čini da se osećaš bolje.”

Pratili smo usku stazu među gustim živicama. Lišće nije naraslo da prikrije gnezda, pa su svrake i kreje vredno krale jaje i nadale dreku kad se primakosmo. „Narod će znati da smo ovde, gospodaru”, kaza Eharn. „Možda nas ne vide, ali znaće. Čuće kreje.”

„Nije važno”, odvratih. Nisam čak ni bio siguran zašto se toliko staram da ne budem primećen, osim stoga što nas je bilo malo i što sam, kao i većina ratnika, žudeo za sigurnošću koju pruža brojnost; znao sam da će se osećati mnogo mirnije jednom kad svi moji ljudi budu oko mene. Nameravao sam da dотле krijem naše prisustvo što bolje mogu, mada nas je sredinom jutra put naneo van okrilja šume i dole do otvorenih polja, iza kojih je ležao Put kostiju. Mužjaci zečeva igrali su se na livadama i poljske ševe su pevale nad nama. Nismo videli nikoga, mada su ratari svakako opazili nas; nije bilo mesta sumnji da se vest o našem dolasku raširila svud po selima. Naoružani ljudi uvek su razlog za uzbunu, pa sam naložio nekima od mojih ljudi da skinu štitove s leđa, kako bi znamenje na njima uverilo živalj da smo prijatelji. Sve dok nismo presekli rimske drumove i približili se Dun Kariku nismo videli ni žive duše; najzad ugledasmo jednu ženu koja, dok smo još bili predaleko da bi razaznala zvezde na štitovima, uteče u šumu iza sela i sakri se među drvećem. „Svet je uznemiren”, rekoh Eharnu.

„Čuli su da Mordred umire”, kaza on, pljunuvši, „i strahuju od onog što će se zbiti potom, ali treba da se raduju što kopile crkava.” Dok je Mordred bio dete, Eharn je bio jedan od njegovih čuvara i to iskustvo je u irskog kopljaničkog usadilo duboku mržnju prema kralju. Ja sam voleo Eharna. Nije bio mudar čovek, ali je u sebi nosio istrajnost i odanost, a u borbi je bio žestok. „Veruju da će biti rata, gospodaru”, rekao je.

Pregazili smo rečicu podno Dun Karika, posli duž kuća i uz nagnut putić koji je vodio do palisade podignute oko niskog brda. Sve je bilo veoma tiho. Ne beše čak ni pasa na uličicama naselja niti je, što me je više brinuo, ijedan kopljanički stražario kraj palisade. „Ajsa nije ovde”, rekoh, dodirujući balčak Hajvelbana. Samo po sebi, Ajsino odsustvo nije bilo neobično, jer je mnogo vremena provodio u drugim krajevima Dumnonije, ali sumnjao sam da bi Dun Karik ostavio nebranjeno. Osmotrih selo; sva vrata behu zamandaljena. Ne beše dima nad krovovima, čak ni iz kovačnice.”

„Nema pasa na brdu“, reče Eharn glasom punim crnih slutnji. Obično je čitav čopor obitavao kraj dvora na Dun Kariku i dosad bi se neke životinje sjurile nizbrdo da nas dočekaju. Umesto njih, gavranovi su larmali na krovu dvora i još velikih ptica im je ogovaralo s palisade. Jedna ptica diže se iz dvorišta s dugim, crvenim i gromuljičastim zalogajem u kljunu.

Niko od nas nije progovarao dok smo se peli uz brežuljak. Tišina je bila prvi vesnik užasa, potom gavranovi, a na pola puta uz padinu presrete nas slatkasto-kiseli vonj smrti i zape nam u grlima; taj zadah, jači od tišine i rečitiji od gavranova, kaza nam šta nas čeka iza otvorene kapije. Čekala je smrt, ništa osim smrti. Dun Karik je postao mesto smrti. Telesa muškaraca i žena behu razbacana po dvorištu i nagomilana u kući. Ukupno četrdeset i šest tela, a ni na jednom ne beše glave. Tlo beše ogrezlo u krvi. Dvor je bio opljačkan, korpe i škrinje behu izvrnute sve do poslednje, stale prazne. Čak su i psi pobijeni, mada su njima makar glave bile ostavljenе. Jedini živi stvorovi behu mačke i gavranovi, koji pobegoše pred nama.

Hodao sam kroz tu stravu dok me je obuzimala vrtoglavica. Posle nekoliko trenutaka shvatio sam da je samo deset mlađih muškaraca među leševima. Beše to straža koju je Ajsa ostavio, a ostala trupla pripadala su porodicama njegovih ljudi. Pirlig je bio tamo, jadni Pirlig koji je u Dun Kariku ostao jer je znao da ne može biti takmac Taliesinu; sad je ležao mrtav, bele odore natopljene krvlju, ruku koje su svirale harfu unakaženih mačem od kog je pokušao da se odbrani. Ajsa nije bio tu, niti Skarah, njegova žena, jer nije bilo mlađih žena u kući mrtvaca, niti ijednog deteta. Mlađe žene i deca mora da su odvedeni, da služe za zabavu ili da budu prodati u roblje, dok su stariji svet, odojčad i stražari masakrirani, a glave su im odnete kao trofeji. Pokolj se nije desio mnogo pre našeg dolaska, jer se nijedno telo još nije nadulo ili počelo da trune. Muve su puzale po krvi, ali crvi se još nisu uvijali u zjapećim ranama od mačeva i kopalja.

Video sam da je kapija strgnuta sa šarki, ali ne beše znakova borbe i nagađao sam da su krivci za pokolj pozvani u dvorište kao gosti.

„Ko je to učinio, gospodaru?“, upita jedan od mojih ljudi.

„Mordred“, rekoh mrko.

„Ali on je mrtav! Ili na umoru!“

„Samo želi da mi to mislimo“, rekoh. Nisam mogao da dokonam drugo objašnjenje. Taliesin me je upozorio i pobojavao sam se da je bard u pravu. Mordred uopšte nije bio na smrti, već se vratio i pustio vojsku da hara njegovom vlastitom zemljom. Glasine o njegovoj bliskoj smrti puštene su da bi se narod osetio sigurno, a on je sve vreme nameravao da se vradi i pobije sve kopljjanike koji bi mu se mogli suprotstaviti. Mordred se otrgao uzdi, a to je značilo, zasigurno, da je posle klanice u Dun Kariku krenuo na istok da napadne Sagramora, ili ka jugu i zapadu da nađe Ajsu. Ako je Ajsa još bio u životu.

Bila je to naša krivica, prepostavljam. Posle Minid Badona, kad se Artur odrekao moći, mislili smo da će Dumnonija biti zaštićena kopljima ljudi odanih Arturu i njegovim uverenjima, i da će Mordredova moć biti nevelika, jer nije imao kopljjanika. Niko od nas nije predvideo da će Minid Badon našem kralju doneti sklonost ka ratovanju, niti da će biti tako dobar u boju da bi mogao da privuče ljude pod svoj barjak. Mordred je sad imao kopljia, kopljia su mu davala moć, a ja sam gledao u prvi prikaz te njegove nove snage. Mordred je čistio zemlju od ljudi koji su mu ograničavali moć i koji bi mogli podržati Gvajdirovo pravo na presto.

„Šta ćemo činiti, gospodaru?“, upita me Eharn.

„Idemo kući, Eharne“, rekoh, „idemo kući.“ Kad sam kazao kuća, mislio sam na Siluriju. Ovde nismo mogli da uradimo ništa. Bilo nas je svega jedanaest, i sumnjao sam da imamo izgleda da se dokopamo Sagramora, čije su trupe bile tako daleko na istoku. Osim toga, Sagramoru je i bez naše pomoći mogao da se stara o sebi. Možda je mala posada Dun Karika bila lak zalogaj za Mordreda, ali svakako će naći da je glava Numiđanina trofej do kog se mnogo teže dolazi. Nisam se mogao nadati ni da ću naći Ajsu, ako je bio živ, i tako nismo mogli da uradimo ništa do da odemo kući, puni jalovog gneva. Nije lako opisati tu jarost. U njenoj srži skupila se ledena mržnja prema Mordredu, ali bila je to nemoćna i bolna mržnja, jer sam znao da ne mogu pružiti brzu osvetu ovim trupinama, koje behu moji Ijudi. Osećao sam, takođe, da sam ih izneverio. Osećao sam krivicu, mržnju, jad i tugu koja je pekla.

Jednog čoveka sam postavio da stražari kraj otvorene kapije, dok smo mi ostali odvlačili tela u dvor. Želeo sam da ih spalim, ali nismo imali dovoljno goriva u dvorištu, niti vremena da srušimo rogozni krov dvora na leševe, pa smo se zadovoljili time da ih poređamo u pristojnu vrstu, i potom sam ja molio Mitru za priliku da ovim Ijudima pružim dostoјnu osvetu. „Bolje da pretražimo selo“, rekao sam Eharnu kad sam okončao molitvu, ali nismo imali vremena. Tog dana bogovi su nas napustili.

Stražar na kapiji nije pazio kako valja. Ne mogu da ga krivim. Niko od nas na vrhu tog brega nije bio pri čistoj svesti i stražar mora da je gledao u dvorište okupano krvlju umesto da motri na drugu stranu, pa je jahače video prekasno. Čuo sam kako viče, ali dok sam istrčao iz dvora stražar već beše mrtav, a konjanik u crnom oklopu čupao je koplje iz njegovog tela. „Držite ga!“, povikao sam i jurnuo ka jahaču, očekujući da okrene konja i odjaše, ali umesto toga on se manuo koplja i nagnao konja u dvorište; smesta ga je sledilo još konjanika.

„Zbijte se!“, razdrah se. Mojih devet preostalih ratnika okupiše se ukrug oko mene načinivši mali živi zid, mada većina nije stigla da uzme štitove koje smo ostavili dok smo vukli mrtve u dvor. Neki čak nisu imali ni koplja. Isukao sam Hajvelban, ali sam znao da nade nema, jer je u dvorištu bilo najmanje dvadeset jahača, a još ih je teralo konje uzbrdo. Mora da su se krili u šumi iza sela, možda očekujući Ajsin povratak. I ja sam u Benouku nekad radio isto. Poubijali bismo Franke u nekoj isturenoj postaji, pa u zasedi čekali da drugi dođu. Sad sam upao u istovetnu klopku.

Nisam prepoznao nikog od jahača, niti je ijedan od njih nosio znamenje na štitu. Nekoliko konjanika premazalo je kožna lica štitova crnom smolom, ali ne behu to Crnoštiti Oengusa Mekajrema. Beše to družina starih iskusnih boraca punih ožiljaka, bradatih, masnih kosa, punih strašnog samopouzdanja. Vođa je jahao vranca i nosio valjan kalpak, izgraviranih obrazina. Nasmejao se kad jedan od mojih Ijudi razvi Gvajdirov barjak, pa okreće konja i pritera ga do mene. „Gospodaru Derfele“, pozdravio me je.

Na časak nisam obraćao pažnju na njega, razgledajući krvavo dvorište s divljom nadom da još postoji kakav put za bekstvo, ali bejasmo u obruču jahača koji su, spremnih kopalja i mačeva, čekali zapovest da nas poseku. „Ko si ti?“, upitah čoveka pod ukrašenim šlemom.

Umesto odgovora, on samo razmače obrazine. Smešio mi se.

Nije to bio prijatan osmeh, ali ni sam čovek nije bio takav. Zurio sam u Amhara, jednog od Arturovih blizanaca. „Amhare sine Arturov“, pozdravih ga, pa pljunuh.

„Princ Amhar“, ispravi me on. Kao i njegov brat Loholt, Amhar je oduvek bio ogorčen zbog svog nezakonitog rođenja. Sad je odlučio da prisvoji tituli princa, bez obzira na to što mu otac nije bio kralj. Bilo bi to jadno pretvaranje da se Amhar nije tako mnogo izmenio od mog poslednjeg kratkog viđenja s njim na padinama Minid Badona. Izgledao je starije i mnogo,

mnogo opasnije. Brada mu beše gušća, ožiljak mu je presecao nos, a napršnjak je nosio tragove bar tuceta kopalja koja su ga udarila. Amhar je, činilo mi se, odrastao na poprištima Armorike, ali zrelost nije umanjila njegovu jetku mržnju. „Nisam zaboravio tvoje uvrede kod Minid Badona“, reče mi, „i čeznuo sam za danom kad će ti ih naplatiti. Ali moj brat će, mislim, biti još srećniji što te vidi.“ Ja sam bio taj koji je držao Loholtovu ruku kad mu je Artur odrezao šaku.

„Gde ti je brat?“, pitao sam.

„S našim kraljem.“

„A tvoj kralj je ko?“, upitah. Znao sam odgovor, ali želeo sam da mi potvrđi.

„Isti kao i tvoj, Derfele“, kaza Amhar. „Moj dragi rođak Mordred.“ A gde bi drugo, pomislih, mogli da odu Amhar i Loholt posle poraza kod Minid Badona? Kao i mnogi drugi odmetnici iz Britanije tražili su pribedište kod Mordreda, a on je rado poželeo dobrodošlicu maču svakog očajnika koji bi došao pod njegov barjak. Kako li je Mordredu samo bilo drago što su uz njega Arturovi sinovi!

„Kralj je živ?“, pitao sam.

„Cveta!“, kaza Amhar. „Njegova kraljica poslala je blago Klovisu, a Klovis je više voleo da uzme zlato nego da se krvi s nama.“ Nasmešio se i pokazao na svoje ljude. „I tako, evo nas ovde, Derfele. Došli smo da završimo ono što smo otpočeli jutros.“

„Uzeću ti dušu zbog onog što si učinio ovim ljudima“, rekoh, pokazujući Hajvelbanom na krv od koja se crnelo dvorište Dun Karika.

„Ono što ćeš uzeti, Derfele“, uzvrat Amhar, naginjući se u sedlu, „jeste ono što ja, moj brat i moj rođak odlučimo da ti damo.“

Zagledah se u njega prkosno. „Tvog rođaka sam služio odano.“

Amhar se nasmešio. „Sumnjam da i dalje želi tvoju službu.“

„Onda ćeš otići iz njegove zemlje“, kazao sam.

„Mislim da nećeš“, reče Amhar blago. „Mislim da moj kralj želi da te sretne poslednji put, i znam da moj brat žudi da s tobom razmeni nekoliko reči.“

„Radije ćeš otići“, rekoh.

„Ne“, odbi Amhar. „Ideš sa mnom. Baci mač.“

„Moraćeš da ga uzmeš, Amhare.“

„Dobro, kad moram“, kazao je, nezabrinut. A zašto bi i brinuo. Imao je više ljudi, a bar polovina mojih boraca nije imala ni štit ni kopljje.

Okretoh se svojim ljudima. „Ako želite da se predate“, rekoh im, „istupite iz prstena. Što se mene tiče, boriću se.“ Dvojica mojih nenaoružanih ljudi kolebljivo kročiše napred, ali Eharn siknu i oni se ukopaše u mestu. Mahnuh im da produže. „Idite“, kazao sam tužno. „Neću da prelazim Most mačeva s nevoljnom sabraćom.“ Istupili su, ali Amhar samo klimnu glavom jahačima, oni okružiše ovu dvojicu, mačevi se digoše i još krvi poteče na vrhu Dun Karika. „Kopile!“, povikao sam i jurnuo na Amhara, ali on samo trže uzde i podbode konja van mog domašaja; dok mi je izmicao, njegovi ljudi nasrnuše na moje kopljjanike.

Beše to nova klanica i nisam mogao učiniti ništa da je zaustavim. Eharn je ubio jednog od Amharovih ljudi, ali dok mu je koplje još bilo u trbuhi tog čoveka, drugi konjanik saseče ga s leđa. I ostali moji ratnici umrli su jednako brzo. Amharovi kopljjanici bili su makar u tome milosrdni. Nisu pustili da se duše mojih ljudi gase u mukama, već su sekli i ubadali sa svirepom žestinom.

Malo toga sam video, jer me je jedan jahač zaskočio s leđa dok sam jurio Amhara i silovito me raspalio po zatiljku. Pao sam, glava mi se ispunila crnom izmaglicom, ispresecanom svetlacima. Sećam se da sam se skljokao na kolena, onda drugi udarac pade na moj kalpak i pomislih da umirem. Ali Amhar me je želeo živog; došavši sebi, videh da ležim na smetlištu Dun Karika, zglobova stegnutih konopom. Korice Hajvelbana visile su o Amharovom pojusu. Oklop su mi skinuli, tanka zlatna ogrlica ukradena mi je s vrata, ali Amhar i njegovi ljudi nisu pronašli Keinvininu kopču koja je još bila na sigurnom, prikopčana pod dolamom. Sad su bili zauzeti, mačevima odsecajući glave mojih kopljanika. „Kopile“, ispljunuh uvredu na Amhara, ali on se samo isceri i vrati se svom jezovitom poslu. Prešeće Eharnov mač Hajvelbanom, pa zgrabi glavu za kosu i baci je na ogrtač u koji su ih skupljali. „Dobar mač“, reče, odmeravajući Hajvelban u ruci.

„Onda me njime pošalji u Zemlju seni.“

„Moj brat mi nikad ne bi oprostio takvo milosrđe“, reče, pa obrisa sečivo Hajvelbana o svoj pohabani ogrtač i vrati ga u kanije. Rukom pozva tri svoja čoveka, pa iz pasa poteže mali nož. „Kod Minid Badona“, kaza, gledajući me u oči, „nazvao si me psećim kopilanom i crvljivim štenetom. Misliš li da sam ja čovek koji zaboravlja uvrede?“

„Istina se uvek pamti“, rekoh mu, mada sam morao da se pomučim kako bih zvučao prkosno, jer mi je duša bila obuzeta stravom.

„Tvoja smrt će se svakako pamtiti“, reče Amhar, „ali zasad se moraš zadovoljiti pažnjom jednog brice.“ Klimnuo je glavom svojim ljudima.

Borio sam se, ali vezanih ruku, dok mi je u glavi još bubenjalo, nisam mogao da se oduprem. Dvojica me brzo pritisnuše uz gomilu smeća, a treći me čvrsto ščepa za kosu; Amhar desnim kolenom kleče na moja prsa i odreza mi bradu. Radio je to grubo, zasecajući kožu svakim potezom, i dobacivao odrezano pramenje jednom od svojih ljudi, koji je razdvajao strukove dlake i od njih pleo kratko uže. Kad je uže bilo gotovo, vezaše ga u omču koju mi prebacise oko vrata. Beše to najveća uvreda za zarobljenog ratnika, poniženje ropske uzice ispletene od njegove vlastite brade. Smejali su mi se kad su završili, a Amhar me diže na noge potežući taj konop. „Isto smo učinili Ajsi“, reče.

„Lažeš“, odvratih nejako.

„I naterali smo njegovu ženu da gleda“, reče Amhar uz smešak, „pa smo nateriali njega da gleda dok smo se pozabavili njome. Oboje su sad mrtvi.“

Pljunuh mu u lice, ali on mi se samo nasmeja. Nazivao sam ga lažljivcem, ali sam mu verovao. Mordred je, mislio sam, vrlo delotvorno uredio svoj povratak u Britaniju. Raširio je priču o sopstvenoj neizbežnoj smrti, a Arganta je sve vreme lađama slala svoje nagomilano Klovisu, a ovaj je, tako potkuljen, pustio Mordreda da ide kud mu drago. Mordred je doplovio u Dumnoniju i sad je ubijao svoje neprijatelje. Ajsa je bio mrtav i nisam sumnjao da je većina njegovih kopljanika, kao i ratnika koje sam ostavio za sobom u Dumnoniji, umrla s njim. Ja sam pao u ropstvo. Preostao je samo Sagramor.

Uzicu od moje brade svezali su za rep Amharovog konja, pa me poveli na jug. Četrdeset Amharovih kopljanika činilo je podrugljivu pratnju, smejući se kad god bih se povodio. Gvajdirov barjak su vukli po blatu, privezan za rep drugog konja.

Odveli su me u Kaer Kadarn i tamo me bacili u jednu kolibu. Nije to bila čatrlja u kojoj smo zatočili Ginevru pre toliko godina, već neka mnogo manja, s niskim vratima kroz koja sam morao da puzim, potpomognut čizmama i držacima kopalja ljudi koji su me zarobili. Glavinjao sam po slabom svetlu kolibe i video još jednog zatočenika, čoveka dovedenog iz

Durnovarije, čije lice beše crveno od plača. Na tren me nije prepoznao bez brade, a onda se zagrnuo od zaprepašćenja. „Derfele!”

„Biskupe”, rekoh iznurenio. Bio je to Sensam, i obojica bejasmo Mordredovi sužnji.

* * *

„Ovo je greška!”, ponavljao je Sensam neumorno. „Ja ne treba da budem ovde!”

„Kaži to njima”, rekoh, pokazujući glavom ka stražarima pred kolibom, „ne meni.”

„Nisam uradio ništa! Samo sam služio Arganti! A pogledaj kako su me nagradili!”

„Ćuti”, rekao sam.

„O, slatki Isuse!” Pao je na kolena, raširio se i zagledao se gore u paučinu pod krovom od rogoza. „Pošalji anđela po mene! Privi me na Tvoje slatke grudi.”

„Hoćeš li zamucić?”, zarežah, ali on je nastavio da moli i jeca, dok sam ja mrzovoljno zurio ka mokroj zaravni na vrhu Kaer Kadarna, gde je narastala hrpa odrubljenih glava. Glave mojih ljudi behu tamo, pridodate desetinama drugih, donetih iz svih krajeva Dumnonije. Stolica presvučena bledoplavim platnom nasađena je povrh gomile; presto za Mordreda. Zene i deca, porodice Mordredovih kopljanika, piljili su u tu groznu kamaru, a neki od njih su prilazili da virnu kroz niska vrata naše udžerice i smeju mi se u bezbrado lice.

„Gde je Mordred?”, pitao sam Sensama.

„Kako bih ja znao?”, odgovorio je, prekinuvši molitvu.

„A šta ti znaš?”, pitao sam. Digao se i seo na klupu. Učinio mi je malu uslugu, odrešivši mi konopac na rukama, ali taj komadić slobode pružao mi je malo utehe, jer sam video da kolibu čuva šest kopljanika, a svakako je bilo i drugih, koje nisam video. Jedan čovek je samo sedeо licem okrenut ulazu u kolibu, kao da me preklinje da se osmeli i ispužem kroz niska vrata, dajući mu time priliku da me natakne na koplje. Nisam imao izgleda da savladam ikoga od njih. „Šta znaš?”, pitao sam Sensama još jednom.

„Kralj se vratio pre dve noći”, rekao je, „i doveo stotine ljudi.”

„Koliko tačno?”

Slegao je ramenima. „Trista? Četiristo? Nisam mogao da ih prebrojim, bilo ih tako mnogo. Ubili su Ajsu u Durnovariji.”

Sklopio sam oči i pomolio se za sirotog Ajsu i njegovu porodicu. „Kad su te zatočili?”, pitao sam Sensama.

„Juče.” Izgledao je zgađeno. „I to ni zbog čega! Poželeo sam mu dobrodošlicu kući! Nisam znao da je živ, ali bilo mi je drago što ga vidim. Radovao sam se! I zbog toga su me utamničili!”

„Pa čime si to, kako oni misle, zaslužio da te strpaju ovde?”

„Arganta tvrdi da sam pisao Meurigu, gospodaru, ali to ne može biti istina! Nisam vičan slovima. Znaš to.”

„Tvoji pisari su vični, biskupe.”

Sensam navuče kiseo izraz na lice. „A zašto bih ja uopšte govorio s Meurigom?”

„Zato što si kovao zaveru da mu predaš tron, Sensame”, rekoh, „i nemoj da poričeš. Razgovarao sam s njim pre dve nedelje.”

„Nisam mu pisao”, kazao je svadljivo.

Verovao sam mu, jer je Sensam oduvek bio isuviše prepreden da ostavi zapise o svojim spletkama, ali nisam sumnjao da je upućivao izaslanike. Onda ga je jedan od tih glasonoša ili možda neki Meurigov dvoranin izdao Arganti, a ona je nesumnjivo žudela za Sensamovim

nagomilanim zlatom. „Zaslužuješ šta god da te snađe“, rekoh mu. „Urotio si se protiv svakog kralja koji je ikad bio ljubazan prema tebi.“

„Sve što sam ikad želeo bila je dobrobit moje zemlje i Hrista!“

„Ti smrdljiva krastačo“, kazah, pljujući na pod. „Sve što si ikad želeo je moć.“

Prekrstio se i preko volje me pogledao. „Sve je to Fergalova krivica“, rekao je.

„Zašto kriviš njega?“

„Zato što je htio da postane rizničar!“

„Misliš, želeo je da bude bogat kao ti?“

„Ja?“ Sensam je buljio u mene praveći se da je iznenađen. „Ja bogat? Za ime boga, sve što sam ikad radio je da ostavljam male svote po strani, u slučaju da zatreba za poslove kraljevine! Bio sam samo oprezan, Derfele, oprezan.“ Nastavio je da se pravda i, malo po malo, sinu mi da on veruje u svaku reč koju izgovara. Sensam je mogao da izdaje ljudе, mogao je da smišlja zavere za ubistva, kao što je pokušao da dođe glave Arturu i meni kad smo išli da zarobimo Ligesaka, i mogao je da opelješi riznicu da ništa ne ostane, pa opet je nekako sve to vreme ubedljivao sebe da su mu dela opravdana. Jedino njegovo načelo bilo je častoljublje, i palo mi je na pamet da će, kad svet ostane bez ljudi poput Artura i kraljeva poput Kaneglasa, stvorovi kao što je Sensam svuda da vladaju. Ako je Taliesin u pravu i naši bogovi nestaju, s njima će iščeznuti i drudi, a posle njih i veliki kraljevi, i doći će pleme mišjih gospodara da vlada nad nama.

Naredni dan doneo je sunce i isprekidan vetar koji je donosio zadah odsečenih glava do naše kolibe. Nije nam dopušteno da izlazimo iz čatrlje, pa smo morali da se olakšavamo u jednom uglu. Hranu nismo dobili, ubačena nam je samo jedna mešina smrdljive vode. Stražari su se menjali, ali su stari ljudi motrili s istom budnošću kao i stari. Amhar je došao do krovnjare jednom, samo da bi se naslađivao. Isukao je Hajvelban, poljubio sečivo, uglačao ga o plašt i prstom oprobao tek naoštrenu ivicu. „Dovoljno je oštar da ti odreže šake, Derfele“, kazao je. „Siguran sam da bi moj brat voleo da ima tvoju ruku. Može da je stavi na kalpak! A ja bih mogao da uzmem drugu. Treba mi novi ukras.“ Ćutao sam. Vremenom su mu dosadili pokušaji da me izazove i udaljio se, usput podsecajući čkalj Hajvelbanom.

„Možda će Sagramor ubiti Mordreda“, šapnu mi Sensam.

„Molim se da tako bude.“

„Tamo je Mordred otišao, siguran sam. Došao je ovde, poslao Amhara na Dun Karik, pa odjahaо prema istoku.“

„Koliko ljudi ima Sagramor?“

„Dve stotine.“

„Nije mnogo“, rekoh.

„A možda će Artur doći?“, natuknu Sensam.

„On do sada sigurno zna da se Mordred vratio“, kazao sam, „ali Meurig ga ne bi pustio da prođe kroz Gvent, što znači da bi ljudi morao da prezeze brodovima. A sumnjam da će to učiniti.“

„Zašto ne bi?“

„Zato što je Mordred zakoniti kralj, biskupe, a Artur, ma kako mrzeo Mordreda, to pravo neće da mu ospori. Neće prekršiti zakletvu datu Uteru.“

„Neće pokušati da te spase?“

„Kako?“, pitao sam. „Istog časa kad ovi ljudi vide Artura da se približava, obojici će nam prezrezati grkljane.“

„Bože spasi nas“, molio se Sensam. „Isuse, Marijo i svi sveti, zaštitite nas.“

„Radije ču se moliti Mitri“, kazao sam.

„Neznabotvo!“, prosikta Sensam, ali nije pokušavao da mi omete molitvu.

Dan se vukao. Bio je to divan prolećni dan, ali meni je bio gorak kao žuč. Znao sam da će moja glava pasti u gomilu na vrhu Kaer Kadarna, ali ne beše to najoštiji bol n svem mom jadu; najjače je peklo saznanje da sam izneverio svoje ljude. Uveo sam svoje kopljanike u stupicu, video ih gde umiru, izdao njihovu veru u mene. Ako me u Zemlji seni budu naružili, biće to sasvim opravdano, ali znao sam da će me dočekati s toplinom i od toga sam još jače osećao krvicu. Pa ipak me je tešila pomisao na Zemlju seni. Imao sam prijatelje tamo, i dve kćeri, i kad mučenje bude gotovo a moja duša pronađe svoju sen, biće to srećan ponovni susret. Sensam, videh, nije mogao da nađe utehu u svojoj veri. Celog tog dana je pištao, kukao, jecao i kleo, ali bukom nije postigao ništa. Mogli smo samo da preguramo još jednu noć, pa još jedan dug, gladan dan.

Mordred se vrati u kasno popodne tog drugog dana. Dojaha je s istoka, predvodeći dugu kolonu kopljanika koji su urlali pozdrave Amharovim ratnicima. Grupa jahača pratila je kralja i među njima je bio jednoruki Loholt. Priznajem, strahovao sam od susreta s njim. Neki od Mordredovih ljudi nosili su zavežljaje za koje sam nagađao da sadrže odrubljene glave; tako je i bilo, ali glava beše daleko manje no što sam se bojao. Možda ih je dvadeset ili trideset pridodata gomili oko koje su zujale muve, a nijedna nije imala crnu kožu. Pretpostavljaо sam da je Mordred iznenadio i iskasapio neku od Sagramorovih izvidnica, ali je ostao bez glavne nagrade. Sagramor je bio sloboden i to je bila prava uteha. Sagramor je bio divan prijatelj i grozan dušmanin. Artura je bilo dobro imati za neprijatelja, jer je uvek bio sklon da opašta, ali Sagramor je bio neumoljiv. Numiđanin će goniti svog dušmanina do ivice sveta.

Ipak, Sagramorovo bekstvo te večeri mi nije moglo biti od koristi. Mordred, čuvši da sam uhvaćen, zaurla od radosti, pa zatraži da vidi Gvajdirov blatom umazani barjak. Nasmeja se kad vide medveda i zmaja, pa naredi da zastavu prostru po tlu, kako bi se on i njegovi ljudi popišali na nju. Loholt je čak i zaigrao na vest o mom zarobljavanju, jer mu je baš ovde, na vrhu ovog brda, bila odsečena ruka. Sakaćenje je bila kazna što se usudio da bude deo pobune protiv svog oca, a sad se mogao osvetiti na očevom prijatelju.

Mordred je htio da me vidi i Amhar dođe po mene, s užicom od moje brade. Pratio ga je ogroman čovek, razrok i bezub, koji se uvukao kroz vrata čatrlje, ščepao me za kosu i primorao da se na sve četiri izbatrgam napolje. Amhar mi veza povodac od brade oko vrata; kad sam pokušao da se dignem, gurnu me dole. „Puzi“, naredio je. Bezubi div mi je držao glavu nisko, Amhar je cimao užicu i tako bejah primoran da se vučem potruške prema vrhu, kroz redove ljudi, žena i dece koji su mi se izrugivali. Svi su me pljuvali dok sam prolazio, neki su me šutirali, drugi udarali držacima kopalja, ali Amhar nije dao da me obogalje. Želeo me je celog za zadovoljstvo svog brata.

Loholt je čekao kraj gomile glava. Patrljak njegove desne ruke beše optočen srebrom, a na vrhu navlake, gde se nekad nalazila šaka, bio je pričvršćen par medveđih kandži. Cerio se kad mu dopuzah pred noge, ali bio je toliko obuzet radošću da nije mogao da govoriti. Brbljaо je nerazumljivo i pljuvao me, neprestano me udarajući nogama u stomak i rebra. Bilo je siline u udarcima, ali onako gnevani nije ciljao kako treba te mi, izuzev modrica, nije naneo mnogo štete. Mordred je gledao sa trona postavljenog na gomilu glava prekrivenih muvama. „Dosta!“, reče posle nekog vremena, pa me Loholt šutnu još jednom i odmače se. „Gospodaru Derfele“, pozdravi me Mordred, s posprdnom učtivošću.

„Gospodare kralju“, rekoh. S obe strane stajali su mi Amhar i Loholt, dok se svud oko hrpe glava okupljala rulja željna mog poniženja.

„Ustani, gospodaru Derfele“, zapovedi Mordred.

Stao sam na noge i pogledao naviše u njega, ali mu lice nisam video jer se sunce iza njega klanjalo zapadu i zaslepljivalo me. Video sam Argantu pored nabacanih glava i uz nju Fergala, njenog druida. Mora da su dojahali iz Durnovarije tokom tog dana, jer ih nisam video ranije. Nasmešila se ugledavši moje oguljeno lice.

„Šta ti se desilo s bradom, gospodaru Derfele?“, upita Mordred čineći zabrinuto lice.

Ne rekoh ni reč.

„Govoril!“, dreknu Loholt i ošinu me po licu patrljkom ruke. Medveđa kandža razdera mi obraz.

„Odrezana je, gospodare kralju“, kazao sam.

„Odrezana!“ Nasmejao se. „A znaš li zašto je odrezana, gospodaru Derfele?“

„Ne, gospodaru.“

„Zato što si moj neprijatelj“, reče on.

„To nije istina, gospodare kralju.“

„Ti si moj neprijatelj!“, zavrištao je, iznenada razgoropađen, udarajući rukom po stolici i gledajući da li pokazujem strah od njegovog gneva. „Dok sam bio dete“, objavi on svetini, „ovaj stvor me je podizao. Tukao me je! Mrzeo me je!“ Rulja je urlala sve dok Mordred ne diže ruku da ih umiri. „I ovaj je čovek“, reče upirući u mene prstom, kako bi dodao zlu sreću svojim rečima, „pomogao Arturu da odseče šaku princa Loholta.“ I ponovo rulja zaurla jarosno. „A juče“, nastavi Mordred, „gospodar Derfel je zatečen u mom kraljevstvu sa čudnim barjakom.“ On mahnu desnom rukom i dva čoveka istrčaše napred sa Gvajdirovom mokraćom natopljenom zastavom. „Čiji je to barjak, gospodaru Derfele?“, pitao je Mordred.

„Pripada Gvajdiru sinu Arturovom, gospodaru.“

„A zašto je Gvajdirov barjak u Dumnoniji?“

Na tren ili dva nosio sam se mišlju da slažem. Možda sam mogao reći da sam barjak doneo kao neku vrstu počasti Mordredu, ali znao sam da mi ne bi poverovao i, još gore, zbog te laži bih prezirao sebe. I tako podigoh glavu. „Nadao sam se da će ga razviti na vest o tvojoj smrti, gospodare kralju.“

Istina ga je zatekla nespremnog. Svetina je žagorila, ali Mordred je samo dobovao prstima po naslonu za ruku. „Proglasio si sebe izdajnikom“, reče posle nekog vremena.

„Ne, gospodare kralju“, rekoh. „Možda sam se nadao tvojoj smrti, ali nisam učinio ništa da ti je donesem.“

„Nisi došao u Armoriku da me spaseš!“, povikao je.

„Istina“, rekoh.

„Zašto?“, pitao je opasnim glasom.

„Zato što bih tako bacio dobre ljude zarad loših“, odgovorih, pokazujući njegove ratnike. Oni su se nasmejali.

„Pa, jesи ли priželjkivao da me Klovis ubije?“, upita Mordred kad je smeh zamro.

„Mnogi su to priželjkivali, gospodare kralju“, rekao sam, i opet ga je moja iskrenost iznenadila.

„Daj mi jedan dobar razlog, gospodaru Derfele, zašto te ne bih ubio odmah“, naredi Mordred.

Nakratko nisam progovarao, pa slegoh ramenima. „Nijedan mi ne pada na pamet, gospodare kralju.“

Mordred isuka mač i položi ga preko kolena, pa spusti dlanove na sečivo. „Derfele“, proglaši, „osuđujem te na smrt.“

„To je moje pravo, gospodare kralju!“, žučno zatraži Loholt. „Moje!“ Rulja riknu dajući mu podršku. Pogled na mene kako polagano umirem razgalio bi im trbuhe pred večeru koja se spremala na zaravni.

„Tvoje je pravo da mu uzmeš šaku, prinče Loholte“, objavi Mordred. On se diže i stade oprezno da šepa niz hrpu glava, s golim mačem u desnici. „Ali moje je pravo“, reče kad mi je prišao, „da mu uzmem život.“ Gurnu sečivo među moje noge i uputi mi izopačen osmeh. „Pre no što umreš, Derfele“, kaza, „odseći ćemo ti i više od ruku.“

„Ali ne noćas!“, začu se oštar glas negde iza svetine. „Gospodare kralju! Ne noćas!“ Rulja se uskomeša. Ovo ometanje je Mordreda pre iznenadilo nego uvredilo i nije progovarao. „Ne noćas!“, povika čovek još jednom i ja se osvrtoh. Taliesin je mirno koračao kroz uzbudenu masu ljudi koja se razdvajala da mu načini puta. Nosio je harfu i malu kožnu torbu, ali sad je imao i crni štap, tako da je izgledao baš kao druid. „Mogu ti dati vrlo dobar razlog zašto Derfel ne treba da umre noćas, gospodare kralju“, reče Taliesin kad se dokopa čistine pokraj glava.

„Ko si ti?“, pitao je Mordred.

Taliesin kao da ne ču pitanje. Otišao je do Fergala i dva čoveka se zagrliše i izljubiše i tek posle tog uobičajenog pozdrava taliesin se okreće Mordredu. „Ja sam Taliesin, gospodare kralju.“

„Arturova stvarčica“, podrugnu se Mordred.

„Nisam ja stvarčica nijednog čoveka, gospodare kralju“, kaza Taliesin mirno, „a kako si izabrao da me vredaš, odlazim i neću reći šta imam. Meni je svejedno.“ Okrenuo je leđa Mordredu i pošao.

„Taliesine!“, pozva Mordred. Bard se okreće i pogleda kralja, bez reči. „Nisam mislio da te uvredim“, reče Mordred, ne želeteći volšebrnika za neprijatelja.

Taliesin je oklevao, pa prihvatio kraljevo izvinjenje klimanjem glave. „Gospodare kralju“, reče, „zahvaljujem ti.“ Govorio je ozbiljno i, kako i priliči druidu kad govori s kraljem, bez popustljivosti ili strahopostovanja. Taliesin je bio čuven kao bard, ne kao druid, ali svi prisutni su se ophodili prema njemu kao da je pravi druid, a on nije činio ništa da ispravi tu zabunu. Nosio je druidsku tonzuru, nosio crni štap, govorio je zvučno, kao gospodar i pozdravio je Fergala kao sebi ravnog. Taliesin je očito htio da oni veruju toj obmani, jer druid ne može biti ubijen niti zlostavljan, čak i kad je neprijatelj. I na bojištu drudi mogu šetati bez opasnosti i Taliesin je, praveći se da je jedan od njih, obezbedio sigurnost za sebe samog. Bard ne bi bio tako bezbedan.

„Pa, reci mi zašto ovaj stvor“, Mordred pokaza mačem na mene, „ne bi trebalo da umre noćas.“

„Pre nekoliko godina, gospodare kralju“, kaza Taliesin, „gospodar Derfel mi je zlatom platio da bacim čini na tvoju ženu. Od te vradžbine je jalova. Utrobu koštute sam napunio pepelom mrtvog deteta da bih bacio čini.“

Mordred pogleda Fergala, koji klimnu glavom. „To je sigurno jedan od načina za bacanje takve čini, gospodare kralju“, potvrdi irski druid.

„To nije istina!“, povikao sam i, za svoj trud, dobio još jedan parajući udarac medveđim kandžama na Loholtovom srebrom okovanom patrljku.

„Mogu povući čini“, nastavi Taliesin mirno, „ali moraju biti skinute dok je gospodar Derfel u životu, jer je on naručio vradžbinu; a sada, dok sunce zalazi, čini se ne mogu skinuti kako treba. Moram, gospodare kralju, da uradim to u zoru, jer čaroliju valja povući dok sunce izlazi, ili će tvoja kraljica zauvek ostati nerotkinja.“

Mordred opet pogleda Fergala i koščice upletene u druidovu bradu zaklepetaše dok je ovaj klimao glavom. „On govori istinu, gospodare kralju.“

„Laže!“, bunio sam se.

Mordred vrati mač u korice. „Zašto mi nudiš to, Taliesine?“, pitao je.

Taliesin sleže ramenima. „Artur je star, gospodare kralju. Moć mu bledi. Druidi i bardovi moraju tražiti pokrovitelja tamo gde moć narasta.“

„Fergal je moj druid“, reče Mordred. Mislio sam da je hrišćanin, ali me nije začudilo što se preobratio u paganina. Mordred nikad nije bio dobar hrišćanin, mada je to, čini mi se, poslednji među njegovim gresima.

„Biće mi čast da naučim nove veštine od mog sabrata“, kaza Taliesin, klanjajući se Fergalu, „i zakleću se da sledim njegove upute. Ne tražim ništa, gospodare kralju, osim prilike da svoje male moći dodam twojoj velikoj slavi.“

Bio je uglađen. Govorio je s medom na jeziku. Nisam mu dao nikakvo zlato za čini, ali svi su mu poverovali, niko više od Mordreda i Argante. Tako mi je Taliesin, sjajno čelo, kupio još jednu noć života. Loholt je bio razočaran, ali mu Mordred obeća da će i moja duša, isto kao i šaka, biti njegova u zoru, i to ga je utešilo.

Naterali su me da otpuzim natrag u čatrlju. Tukli su me i šutirali usput, ali preživeo sam.

Amhar skide uzicu od brade s mog vrata, pa me čizmom utera u kolibu. „Videćemo se u zoru, Derfele“, kazao je.

Sa suncem u mojim očima i sečivom pod mojim grlom.

* * *

Te noći je Taliesin pevao Mordredovim Ijudima. Okupili su se u napola dovršenoj crkvi koju je Sensam počeo da zida na Kaer Kadarnu, i koja je sada služila kao dvorana razvaljenih zidova i bez krova. Tu ih je Taliesin omađijao svojom muzikom. Nikad pre i nikad posle ga nisam čuo da peva tako prekrasno. Isprva, kao i svaki bard koji zabavlja ratnike, morao je da se bori sa žamorom glasova, ali ih je na koncu utišao svojim umećem. Pratio je glas tonovima harfe i odabrojao je da peva žalopojke, ali žalopojke takve lepote da su Mordredovi kopljanci slušali kao opčinjeni. Cak su i psi prestali da kevču i ležali su tiho dok je bard Taliesin pevao u noći. Ako bi zastao predugo između pesama, kopljanci su tražili još, i on je pevao opet; glas mu je zamirao na krajevima melodija, pa u novoj strofi nanovo ništio sve pred sobom, ali je neprekidno blažio i razgaljivao, a Mordredovi Ijudi su pili i slušali, pa su ih piće i pesme naterali da plaču, i još im je Taliesin pevao. Sensam i ja smo takođe slušali, i mi smo plakali nad tugom jadikovki koja kao da nije bila s ovog sveta, ali kako smo zalazili dublje u noć, Taliesin je počeo da peva uspavanke, slatke uspavanke, nežne uspavanke, uspavanke što su pijane Ijude ispratile u snove, i dok je pevao vazduh je postajao sve hladniji, i ja videh da se magla spušta na Kaer Kadarn.

Magla se zgušnjavala, a Taliesin nije prestajao. Ako svet potraje koliko treba da mine vladavina hiljade kraljeva, sumnjam da će Ijudi opet čuti pesme tako čudesno ispevane. I

neprekidno se magla svijala oko vrha brda, tako da su vatre postale nejasne u zgusnutom vazduhu i pesme su ispunjavale mrak kao da poj utvara iz zemlje mrtvih.

Onda, u tmini, pesme zamreše i ja sam čuo samo tonove harfe i činilo mi se da dolaze sve bliže i bliže našoj kolibi i stražarima koji su sedeli na vlažnoj travi i slušali muziku.

Zvuk harfe se primicao i najzad ugledah Taliesina i magli. „Doneo sam vam medovinu”, reče on mojim čuvarima, „podelite je.“ On iz torbe izvuče zapušen krčag i dodade ga jednom od stražara i onda, dok je vrč kružio od jednog do drugog, stade da im peva. Pesma beše najblaža od svih koje su odjekivale kroz tu noć, uspavanka koja bi uljuljkala sav izmučeni svet u san, i oni su ospali. Jedan po jedan stražar svali se nauznak, i još je Taliesin pevao glasom koji je opčinio čitavu tvrđavu; tek kad jedan od čuvara poče da hrče, on začuta i odmače prste od struna. „Mislim, gospodaru Derfele, da sad možeš da izadeš”, kazao je veoma smirenog.

„I ja!“, kaza Sensam i zagreba pored mene da prvi prođe kroz vrata.

Taliesin se nasmešio kad se ja pojavih. „Merlin mi je naredio da te spasem gospodaru”, reče, „mada je kazao da mu možda nećeš biti zahvalan na tome.“

„Naravno da hoću“, odvratio sam.

„Hajdemo!“, kevtao je Sensam. „Nije vreme za priču. Hajde! Brzo!“

„Čekaj, nesrećo“, rekoh mu, pa se sagoh i uzeh kopljje jednog od usnulih stražara. „Kakve si čini koristio?“, pitao sam Taliesina.

„Čoveku teško da trebaju čini kako bi uspavao pijane ljudе“, odgovorio je. „Ali na ovim stražarima upotrebio sam napitak od korena mandragore.“

„Čekajte me ovde“, rekoh.

„Derfele! Moramo da pođemo!“, zasikta Sensam prestrašeno.

„Moraš da čekaš, biskupe“, rekoh i kliznuh u maglu, šunjajući se ka nejasnom odsjaju najvećih vatri. Te vatre gorele su u napolu sazidanoj crkvi, koja ne beše ništa više od nezavršenih drvenih zidova, s velikim otvorima između trupaca. Sav prostor unutra beše natrpan spavačima, mada su se neki budili i buljili krmeljivim očima, kao ljudi začarani, pa trgnuti iz magijskog sna. Psi su među usnulima tražili hranu i njihovo gloženje budilo je sve više ljudi. Neki od još nerasanjenih ljudi su me gledali, ali niko me nije prepoznao. Za njih sam bio samo još jedan kopljjanik koji hoda po noći.

Našao sam Amhara pored jedne vatre. Spavao je otvorenih usta, i umro isto tako. Stavio sam oštricu u razjapljena usta, sačekao dovoljno dugo da mu se oči otvore i da me njegov um prepozna i onda, kad sam video da zna ko sam, gurnuh kopljje kroz vrat i kičmu, zakovavši ga za tle. Trzao se dok sam ga ubijao i poslednje što je njegova duša spoznala na ovom svetu bio je moj osmeh. Onda sam se sagao, uzeo uzicu od brade s njegovog pojasa, otpasao Hajvelban i izašao iz crkve. Želeo sam da potražim Mordreda i Loholta, ali sve više spavača se meškoljilo, jedan čovek me pozva, pitajući ko sam, i ja se vratih u maglu i tamu, žureći uzbrdo do Taliesina i Sensama koji su me čekali.

„Moramo poći!“, blejao je Sensam.

„Imam uzde kod bedema, gospodaru“, reče mi Taliesin.

„Na sve si mislio“, rekoh s divljenjem. Zastao sam da bacim ostatke svoje brade u malu vatrnu koja je grejala naše čuvare, i kad videh da se i poslednji pramen razgoreo i rasuo u pepeo, krenuo sam za Taliesinom ka severnom bedemu. On pronađe dve uzde u senkama, pa se ispesmo na grudobran i odatle, maglom skriveni od straža, pređosmo zid i spustisimo se na padinu. Magla je prestajala na pola puta niz kosu i mi smo žurili ka ograđenom pašnjaku

gde je većina Mordredovih konja spavala. Taliesin razbudi dve životinje, nežno im gladeći njuške i pevajući im u uho, i one ga mirno pustiše da im natakne uzde.

„Možeš li da jašeš bez sedla, gospodaru?“, pitao me je.

„Noćas mogu i bez konja, ako treba.“

„A šta je sa mnom?“, hteo je Sensam da zna kad se ja rukama podigoh na jednog od konja.

Pogledah ga s visine. Bio sam na iskušenju da ga ostavim na livadi, jer je celog života bio prevrtljivac i ja nisam imao želju da produžavam njegovo postojanje, ali je ove noći mogao i da nam valja. Pružih ruku i povukoh ga na konja iza sebe. „Trebalo bi da te ostavim ovde, biskupe“, rekoh dok se on smeštao. Nije odgovorio, samo me je stegao rukama oko pasa. Taliesin je poveo drugog konja do kapije na pašnjaku i otvorio je. „Da li ti je Merlin rekao šta sad da radimo?“, upitah barda dok sam terao konja kroz vratnice.

„Nije, gospodaru, ali mudrost nalaže da odemo do obale i nađemo lađu. I da požurimo, gospodaru. San na vrhu brda neće potrajati dugo, a jednom kad otkriju da te nema, poslaće ljudе da nas traže.“ Taliesin se pope na kapiju, pa s nje na konja.

„Šta ćemo da radimo?“, pitao je Sensam prestravljen, strahovito me stežući oko pasa.

„Da te ubijemo?“, predložih. „Onda ćemo Taliesin i ja ići brže.“

„Ne, gospodaru, ne! Ne, molim te!“

Taliesin diže pogled ka nejasnim zvezdama. „Jašemo na zapad?“, natuknu.

„Tačno znam gde treba da idemo“, rekoh, terajući konja ka putu za Lindinis.

„Gde?“, pitao je Sensam.

„Da posetimo tvoju ženu, biskupe“, kazao sam, „da posetimo tvoju ženu.“ Zato sam te noći spasao život Sensamu, jer je Morgana sad bila naša najbolja nada. Sumnjaо sam da bi meni pomogla, i bio sam siguran da bi Taliesinu pljunula u lice ako bi joj tražio uslugu, ali za Sensama bi učinila sve.

Odjahali smo u Ajnis Vidrin.

Morganu smo digli iz postelje i ona se na vratima svoje kuće pojavila veoma rđave naravi. Bolje reći, još gore naravi no što je obično bila. Nije me prepoznala bez brade i nije videla svog muža koji je, utrnuo od jahanja, zaostao za nama; umesto toga, videla je Taliesina kao druida koji se usudio da dođe u sveti zabran njenog svetilišta. „Grešniče!“, zakreštala je na njega; to što se tek probudila nije je sprečilo da se okomi na njega svom silinom svojih grdnji. „Skrnavitelji! Idolopoklonici! U ime svetog boga i njegove blagoslovene majke, naređujem vam da odete!“

„Morgana!“, pozvah je, ali baš tada ona uoči izgužvanu, čopavu Sensamovu priliku, tiho zakriča od sreće i pohita njemu. Mesečev srp blistao je na zlatnoj masci kojom je sakrila vatrom unakaženo lice.

„Sensame!“, viknula je. „Moj slatki!“

„Najdraža!“, kaza Sensam, pa dograbiše jedno drugo u noći.

„Dragi moj“, brbljala je Morgana, milujući mu lice. „Šta su ti to učinili?“

Taliesin se smešio; čak ni ja, koji sam Sensama mrzeo, a prema Morganii nisam osećao ljubav, nisam mogao da potisnem osmeh videvši njihovu tako očiglednu radost. Od svih brakova za koje sam ikad čuo, taj beše najčudniji. Sensam je bio nepošten koliko to čovek samo može da bude, a Morgana poštena kao da je tek rođena, pa ipak su očito obožavaljali jedno drugo, ili je makar Morgana obožavala Sensama. Bila je rođena lepa, ali je užasan požar koji joj je ubio prvog muža izvitoperio telo i od lica načinio stravičnu prikazu. Niko nije mogao da voli Morganu zbog lepote, niti zbog naravi koju je vatra učinila gadnom i gorkom jednako kao

što joj je lice načinila ružnim; ali čovek je mogao da je voli zbog njenih veza jer je bila Arturova sestra, i oduvek sam verovao da joj je to dovelo Sensama. Ali ako je nije voleo zbog nje same, ipak je načinio predstavu ljubavi u koju je ona verovala i zbog nje bila srećna, a zarad toga sam bio voljan da čak i mišjem gospodaru oprostim tu pritvornost. On joj se uz to i divio, jer Morgana je bila mudra žena, a

Sensam je cenio pamet, i tako su oboje dobili ponešto u braku; Morgana je došla do nežnosti, Sensam do zaštite i saveta, i kako nijedno nije tražilo zadovoljstvo u puti onog drugog, taj brak je ispaо bolji od većine.

„Kroz jedan čas“, surovo prekidoh taj srečni susret, „Mordredovi ljudi biće ovde. Dotad moramo biti daleko, a tvoje žene, gospo“, rekoh Morgani, „treba da potraže pribegište u močvarama. Mordredovi ljudi neće mariti što su tvoje žene svete, silovaće ih sve.“

Morgana je zurila u mene jedinim okom, koje je blistalo iza proreza u masci. „Izgledaš bolje bez brade, Derfele“, reče.

„Izgledaću gore bez glave, gospo, a Mordred gomila glave na Kaer Kadarnu.“

„Ne znam zašto bismo Sensam i ja spasavali vaše grešne živote“, progundja ona, „ali bog nam zapoveda da pokažemo milost.“ Izvukla se iz Sensamovog naručja i zakreštala jezivim glasom da razbudi žene. Taliesin i ja poslani smo u crkvu sa korpom i naređeno nam je da je napunimo zlatom iz svetilišta, dok je Morgana slala žene u selo da probude čamđije. Bila je čudesno delotvorna. Svetilište beše prožeto stravom, ali ona je držala sve konce u rukama, i bilo je potrebno veoma malo vremena da prve žene uđu u močvarne čamce ravnog gaza, koji potom zaploviše po maglom obavijenom jezeru.

Mi smo krenuli poslednji i kunem se da sam čuo topot kopita s istoka dok je naš čamđija motkom odgurnuo čun preko mračne vode. Taliesin, sedeći na pramcu, zapeva Žalopojku Idfaela, ali Morgana odseče da prekine s tom paganskom muzikom. On diže prste s male harfe. „Muzika ne polaže zakletvu na vernost, gospo“, peckao ju je nežno.

„Tvoja je muzika đavolja“, zareža Morgana.

„Nije sva“, kaza Taliesin, pa poče da peva ponovo, neku pesmu koju nikad pre nisam čuo. „Kraj reka Vavilona“, pevao je, „sedeli smo i lili gorke suze za domom,“ i ja videh da Morgana gura prst ispod maske, kao da briše suze. Bard je pevao dalje i visoka Hrid se gubila u daljinu dok nas je zaogrtala močvarna magla i dok nas je naš čamđija vozio kroz šaputavu trsku i preko crne vode. Kad Taliesin završi pesmu, čuo se samo zvuk jezera kako šljapka po koritu čamca i pljusak dok je čamđija zarivao motku naniže da odgurne čun.

„Trebalo bi da pevaš u Hristovo ime“, reče Sensam prekorno.

„Pevam svim bogovima“, kaza Taliesin, „a u danima što dolaze svi će nam i biti potrebni.“

„Samo je jedan bog!“, upade Morgana silovito.

„Ako ti tako kažeš, gospo“, odvrati Taliesin blago, „ali bojim se da vas je noćas loše pazio.“ Pokazivao je prstom ka Ajnis Vidrinu i svi ugledasmo živahan sjaj kako se širi kroz maglu iza nas. Video sam taj sjaj i ranije, kroz istu ovu maglu na istom ovom jezeru. Beše to sjaj zdanja pretvorenih u buktinje, sjaj rasplamsalih krovova. Mordred n. as je pratio i crkva Svetog trna, gde je njegova majka bila sahranjena, spaljena je do temelja. Ali mi smo bili bezbedni u močvarama, gde se nijedan čovek nije usuđivao da zađe bez vodiča.

Zlo je još jedno steglo Dumnoniju.

Ali mi smo se izvukli i u zoru pronašli ribara voljnog da plovi do Silurije u zamenu za zlato. Tako sam otišao kući, Arturu.

I novom užasu.

IV

Keinvin je bila bolesna.

Bolest je došla brzo, kazala je Ginevra, samo nekoliko časova pošto sam otplovio iz Iske. Keinvin je počela da drhti, onda da se preznojava, i do sumraka prvog dana već nije imala snage da stoji; odneli su je u postelju i Morvena ju je negovala, pa su doveli vidarku koja joj je dala napitak od podbela i rutvice, a među dojke joj stavila isceliteljski talisman, ali do jutra Keinvinina koža već je bila prekrivena čirevima. Svaki zglob ju je boleo, nije mogla da guta, a dah joj je strugao u grlu. Tad je počela da bunca, bacakala se po krevetu i promuklo vrištala dozivajući Dajan.

Morvena je pokušala da me pripremi za Keinvininu smrt. „Ona veruje da je prokleta, oče,“ kazala mi je, „jer je na dan tvog odlaska jedna žena došla da prosi hranu. Dali smo joj ječma, ali kad je otišla na dovratku je bilo krvi.“

Dotakao sam dršku Hajvelbana. „Kletve se mogu skinuti.“

„Doveli smo druida iz Sefukriba,“ reče Morvena, „i on je sastrugao krv sa vrata i dao nam veštičji kamen.“ Začutala je, suznih očiju gledajući šupljikavi kamen koji je sad visio nad posteljom u kojoj je ležala Keinvin. „Ali kletva neće da ode!“, zaplaka. „Umreće!“

„Neće još,“ rekoh, „neće još.“ Nisam mogao da poverujem kako je Keinvin blizu smrti, jer je oduvek pucala od zdravljia. Ni jedna vlas njene kose nije posedela, još je imala gotovo sve zube i bila je gipka kao curica kad sam napustio Isku, ali sada, nenadano, izgledala je staro i izmoždeno. I bila je u bolovima. Nije nam mogla reći da je boli, ali njeno lice je to jasno kazivalo, a suze koje su lile niz obraze predstavljele su vrisak patnje.

Taliesin dugo nije skidao oka s nje i potvrdio je da mora biti ukleta, ali Morgana pljunučuvši to mišljenje. „Pagansko sujeverje!,“ gragnula je, pa se dala na posao tražeći novo bilje koje je kuvala u medovini i kašikom sipala napitak među Keinvinine usne. Morgana je, video sam, bila veoma nežna, iako je sve vreme dok je nalivala tečnost, korila Keinvin da je paganska grešnica.

Bio sam bespomoćan. Mogao sam samo da sedim uz Keinvin, držim je za ruku i jecam. Kosa joj se proredila, a dva dana po mom povratku počele su da otpadaju cele gužve dlaka. Čirevi su prskali, natapajući postelju gnojem i krvlju. Morvena i Morgana pravile su nove postelje od sveže slame i čistog platna, ali svakog dana Keinvin bi natopila postelju i stare presvlake morale su se kuvati u kazanu. Bol nije posustajao, i bio je tako silan da sam čak i ja, posle nekog vremena, počeo da joj želim smrt koja bi je spasla tih muka, ali Keinvin nije umirala. Samo je patila, ponekad bi vrištala od bolova i njena šaka bi moje prste gnječila groznom snagom, a ja sam mogao jedino da joj brišem čelo, izgovaram njeni ime i osećam kako mi strah od samoće kola kroz žile.

Voleo sam moju Keinvin tako silno. Čak i sada, godinama docnije, sмеšim se kad pomislim na nju; nekad se budim noću lica oblivenog suzama, i znam da sam ih prolio za njom. Zavoleli smo se u blesku strasti, a mudar svet priča da takav žar mora da zgasne, ali naš nije nestao, samo se pretočio u dugu, duboku ljubav. Voleo sam je i divio joj se, dani su bili sjajniji jer je

on bila tu, a odjednom sam mogao samo da gledam kako je demoni rastržu, kako se trese od bola i kako čirevi crvene, otiču i prskaju izlivajući nečist. A ona nikako nije umirala.

Bilo je dana kad bi me Galahad i Artur odmenili kraj postelje. Svi su pokušavali da pomognu. Ginevra je slala po najmudrije žene u silurskim planinama i stavljala im zlato na pružene dlanove da bi donosile novo bilje ili staklenke s vodom iz nekih usamljenih svetih izvora. Kilhuk, sada čelav, ali i dalje neotesan i ratoboran, plakao je za Keinvin i dao mi vilovnjačku strelicu koju je našao u brdima na zapadu, mada je Morgana našla tu pagansku amajliju i izbacila je iz Keinvinine postelje, baš kao što je bacila i druidov veštičji kamen i talisman sa grudi. Biskup Emrajs molio se za Keinvin, čak mu se i Sensam pridružio u molitvi pre no što je pošao u Gvent, iako sumnjam da su njegovi vapaji dolazili iz srca, kao oni kojima je Emrajs dozivao boga. Morvena je bila posvećena majci, niko se nije žešće borio da nađe lek. Negovala je, čistila je, molila se za nju, jecala s njom. Ginevra, naravno, nije mogla da podnese pogled na Keinvininu bolest, niti zadah bolesničke odaje, ali je satima šetala sa mnom dok su Galahad ili Artur držali Keinvin za ruku. Pamtim da smo jednog dana otišli do amfiteatra i kružili peščanom arenom kad je, pomalo nespretno, Ginevra pokušala da me uteši. „Ti si srećan čovek, Derfele“, rekla je, „jer si iskusio pravu retkost. Veliku ljubav.“

„I ti si, gospo.“

Namrštila se, i poželeaf da nisam prizvao neizgovorenu misao da je njena velika ljubav bila pokvarena, mada su se, istini za volju, i ona i Artur izborili s tom nedaćom. Prepostavljam da je i dalje bila tu negde, duboko potisnuta senka, a ponekad bi tih godina neka luda pomenula Lancelotovo ime i iznenadna tišina bi zagadila vazduh; jednom je neki lutajući bard nevino otpevao Jadikovku

Blodeurveda, pesmu koja pripoveda o nevernim ženama, i zadimljeni vazduh u dvorani za gozbe sav se nadimao od neprijatne tišine kad je pevač zamukao, ali uglavnom su Artur i Ginevra bili istinski srećni. „Da,“ reče Ginevra, „i ja imam sreću.“ Govorila je odsečno, ne zato što sam joj bio odbojan, već pre stoga što su joj prisni razgovori oduvek bili neugodni. Samo je onda na Minid Badonu prešla preko te uzdržanosti, i nas dvoje smo gotovo postali prijatelji u to vreme, ali potom smo se opet razišli; nije bilo ni našeg starog neprijateljstva, već smo se ophodili jedno prema drugom kao dva ne previše poverljiva, mada međusobno naklonjena poznanika. „Izgledaš dobro bez brade“, kazala je sada, menjajući temu. „Deluješ mlađe.“

„Zakleo sam se da će je opet pustiti tek kad Mordred bude mrtav“, rekoh.

„Neka bi to bilo uskoro. Kako bih samo mrzela da umrem pre no što ta gnjida dobije po zasluzi.“ Govorila je divljačno, s istinskim strahom da bi joj starost mogla doći glave pre nego što Mordred umre. Svi smo sada zašli u četrdesete, a malo je sveta živilo duže od toga. Merlin je, naravno, potrajavao dvaput po četrdeset godina i još preko toga, i svi smo znali za druge koji su dočekali pedesetu, šezdesetu ili čak sedamdesetu, ali sebe smo držali za stare ljude. Ginevrinu crvenu kosu na mnogo mesta su prošarale sede, ali još je bila lepotica i njen čvrsto lice još je posmatralo svet sa svom onom starom silinom i nadmenošću. Zastala je da posmatra Gvajdira koji je jahao konja u areni. Mahnuo joj je, pa poterao konja da ide korakom, kasom i galopom. Učio je pastuva da se ponaša kao bojni konj; da se propinje i udara kopitim, da i u mestu pokreće noge kako neprijatelj ne bi mogao da mu prereže tetine. Ginevra ga je gledala neko vreme. „Misliš li da će on ikad biti kralj?“, upitala je čežnjivo.

„Da, gospo“, rekao sam. „Mordred će načiniti grešku pre ili kasnije, a onda mi uskačemo.“

„Nadam se da je tako“, kazala je, uzimajući me pod ruku. Ne verujem da je pokušava da me uteši, pre će biti da je tražila utehu za sebe. „Da li si s Arturom govorio o Amharu?“, upita me.

„Nakratko, gospo.“

„Ne krivi te. To znaš, zar ne?“

„Voleo bih da verujem u to“, odvratio sam.

„E pa, veruj“, odreza ona. „On žali što je omanuo kao otac, ne zbog smrti tog malog kopilana.“

Artur je, pretpostavljao sam, bio u mnogo većoj žalosti za Dumnonijom nego za Amharom, jer je sa strašnom gorčinom primio vesti o pokoljima. Kao i ja, želeo je osvetu, ali Mordred je zapovedao vojskom, a Artur je imao manje od dvesta ljudi, koje je sve morao da preveze lađama preko Seferna ako je želeo da se borи protiv Mordreda. Ako ćemo poštено, nije video način da to ostvari. Čak se brinuo da li bi osveta bila zakonita. „Ljudi koje je pobio“, kazao mi je, „bili su njemu zakleti. Imao je pravo da ih pogubi.“

„A mi imamo pravo da ih osvetimo“, bio sam uporan, ali nisam siguran da se Artur do kraja slagao sa mnom. Uvek se starao da izdigne zakon iznad ličnih pobuda, a po našem zakonu zakletvi, koji je kralja činio izvorom celokupnog poretku, prema tome i svih zaveta, Mordred je u svojoj zemlji mogao da radi što mu je volja. Takav je bio zakon, a Artur kao Artur, brinuo je da li će ga prekršiti, ali je takođe i plakao za muškarcima i ženama koji su stradali, i za svom decom oteranom u robije, i znao je da će ih još mnogo umreti ili biti okovano lancima ako Mordred poživi. Zakon je, činilo se, mora biti iskrivljen, ali Artur nije znao kako da savije. Da je mogao da prođe s našim ljudima kroz Gvent, pa ih povede daleko na istok kako bismo se dokopali graničnih područja uz

Loegir i tako udružili snage sa Sagramorom, imali bismo moći da potučemo Mordreda, ili bar da mu se suprotstavimo s jednakom silom. Ali Meurig je jogunasto odbijao da nas propusti kroz svoje zemlje. Ako bismo prešli Sefern brodovima, morali bismo poći bez konja, a našli bismo se daleko od Sagramora, s Mordredovom vojskom između nas i njega. Mordred bi mogao najpre da porazi nas, pa da se vrati i pozabavi se Numiđaninom.

Bar je Sagramor još bio u životu, ali nije to bila neka uteha. Mordred je poklao neke Sagramorove ljudе, ali nije uspeo da se dočepa samog Sagramora; povukao je svoje ljudе s granice pre nego što je Numiđanin mogao da krene u divlju odmazdu. Sada je, čuli smo, Sagramor sa sto dvadeset ljudi našao utočište u tvrđavi na jugu zemlje. Mordred se plašio da napadne utvrdu, Sagramoru je nedostajalo snage da izađe i potuče Mordredove trupe, pa su tako motrili jedan na drugog, ali se nisu borili; za to vreme su Serdikovi Saksoni, ohrabreni Sagramorovom nevoljom, pohrlili na zapad u naše zemlje. Mordred je otposlao odrede u susret tim Sasima, nesvestan glasnika koji su smelo putovali kroz njegovu zemlju i povezivali Artura i Sagramora. Poruke su nam prenosile Sagramorovo razočaranje - nije mogao da ispetlja svoje ljudе iz te zbrke i dovede ih u Siluriju. Udaljenost je bila velika i neprijatelj, daleko brojniji, ležao mu je na putu. Uistinu, delovali smo nemoćno da osvetimo pokolje, ali onda, tri nedelje pošto sam se vratio iz Dumnonije, stiže nam vest s Meurigovog dvora.

Te glasine nam je preneo Sensam. On je došao u Isku sa mnom, ali je našao da ga Arturovo društvo isuviše razdražuje; tako je, ostavivši Morganu na brigu njenom bratu, biskup otperjao u Gvent i sad je, možda da bi pokazao kako je blizak kralju, poslao glasnika s vešću da Mordred traži od Meuriga dopuštenje da s vojskom prođe kroz Gvent i napadne Siluriju. Meurig, poručivao je Sensam, još nije odlučio šta da odgovori.

Artur mi je ispričao za Sensamovu poruku. „Da li miši gospodar opet nešto snuje?”, pitao me je.

„On pruža podršku i tebi i Meurigu”, kazao sam kiselo, „kako biste mu obojica bili zahvalni.”

„Ali, da li govori istinu?”, pitao se Artur. Nadao se da je tako, jer ako Mordred napadne Artura, nijedan zakon mu nije branio da uvrati udarac; a ako Mordred s vojskom uđe u Gvent, mi bismo mogli otploviti preko Sefernog mora i ujediniti snage sa Sagramorom negde u južnoj Dumnoniji. Galahad i biskup Emrajs sumnjali su da Sensam ne govori istinu, ali ja se nisam slagao s njima. Mordred je Artura mrzeo više od svih ljudi, i mislio sam da ne može odoleti pokušaju da potuče Artura u boju.

Tako smo nekoliko dana kovali planove. Naši ljudi vežbali su s mačevima i kopljima, Artur je slao skoroteče Sagramoru opisujući mu rat koji se nadao da će voditi; ipak, ili je Meurig odrekao Mordredu dopuštenje koje mu je trebalo, ili je Mordred rešio da ne napada Siluriju, tek ništa se nije desilo. Mordredova vojska ostala je između nas i Sagramora, više nije bilo glasova od Sensama, te smo mogli samo da čekamo.

Da čekamo i gledamo Keinvinine muke. Da gledamo kako joj lice utanja sve dublje, ispajeno. Da je slušamo kako bulazni, osećamo strah u stisku njenih prstiju i miris smrti koja nije dolazila.

Morgana je oprobala novo bilje. Položila je krst na Keinvinino golo telo, ali je dodir krsta naterao bolesnicu na vrisak. Jedne noći, dok je Morgana spavala, Taliesin je pokušao da vradžbinom odbije kletvu za koju je i dalje verovao da je uzrok bolesti; iako smo ubili zeca i njegovu krv razmazali Keinvina po licu, iako smo dotalici njenu prištevima izjedenu kožu spaljenim vrhom jasenovog štapa, iako smo okružili postelju orlovim kamenjem i veštičim kamenjem i vilovnjačkim strelicama, iako smo nad posteljom kačili grančice drača i rukovet imale nasečene s lipovog drveta, iako smo uz nju položili Ekskalibur, jedan od Dragulja Britanije, boleština se nije povukla. Molili smo se Granisu, bogu iscelitelju, ali molitve ostadoše bez odgovora, a prinete žrtve zanemarene. „Prejaka je to magija”, kaza Taliesin tužno. Sledеće noći, kad je Morgana opet usnula, u bolesničku odaju dovedosmo druida sa severa Silurije. Bio je to seoski druid, sav od bradurine i smrada, koji izbaja vradžbinu, pa smrvi kosti poljske ševe u prah i s tim zameša napitak od trava, u peharu od božikovine. Usuo je tečnost Keinvina u usta, ali lekarija ništa nije postigla. Druid pokuša da je nahrani komadićima ispečenog srca crne mačke, ali je ona pljuvala zalagaje i na koncu on pokuša s najjačom čini za koju je znao, dodirom mrtvačeve ruke. Ruka, koja me je podsećala na ukras Serdikovog kalpaka, beše pocrnela. Druid njome dodirnu Keinvina po čelu, nosu i grlu, pa joj je položi na lobanju dok je mrmljao враčarije, ali uspeo je samo da vaši sa svoje brade prenese na njenu glavu; kad smo pokušali da ih isčešljamo, počupasmo poslednje ostatke njene kose. Platio sam druidu, pa ga ispratio u dvorište kako bih pobegao od dima s vatrenim vatre u kojoj je Taliesin spaljivao bilje. Morvena izađe sa mnom. „Moraš se odmoriti, oče”, kazala je.

„Biće kasnije vremena za počinak”, rekao sam, gledajući druida kako se vuče u mrak.

Morvena me obgrli rukama i položi glavu na moje rame. Kosa joj beše zlatna kao što je Keinvinina nekad bila, i mirisala je isto. „Možda to i nije magija, na kraju krajeva”, reče ona.

„Da nije magija”, odgovorio sam, „dosad bi umrla.”

„Postoji žena u Povisu za koju se priča da poseduje ogromno znanje.”

„Pa pošalji po nju“, rekoh umorno, mada više nisam verovao ni u kakve vračare. Najmanje dvadeset ih je došlo i uzelo zlato, ali nijedna nije oterala bolest. Prinosio sam žrtve Mitri, molio se Belu i Don, pa opet ništa nije vredelo.

Keinvin zastenja, a stenjanje pređe u vrisak. Trgoh se na taj zvuk, pa nežno odvojih Morvenu od sebe. „Moram kod nje.“

„Odmori se, oče“, kaza Morvena. „Idem ja kod nje.“

Tada sam video priliku zaogrnutu plaštom kako стоји nasred dvorišta. Nisam razabrao da li je muškarac ili žena, niti koliko je dugo ta spodoba stajala тамо. Činilo mi se da je samo časak pre toga dvorište bilo prazno, ali sad je stranac u ogrtaču bio pred mnom, lica zaklonjenog od mesečine prostranom kukuljicom, i najednom me prestravi pomisao da se to smrt pojivila. Podjoh prema spodobi. „Ko si?“, pitao sam.

„Niko koga znaš, gospodaru Derfele Kadarne.“ To je govorila žena, i kako to reče, zbaci kapuljaču; videh da joj je lice obojeno u belo, oko očnih duplji umrljano garom tako da izgleda kao živa lobanja. Morveni zastade dah.

„Ko si?“, pitao sam ponovo.

„Ja sam dah zapadnog vetra, gospodaru Derfele“, reče piskavim glasom, „i kiša koja pada na Kadair Idris, i mraz koji ledi vrhove Erajire. Ja sam glasnik iz doba pre kraljeva, ja sam Plesačica.“ Nasmejala se tada, a taj smeh beše kao ludilo u noći. Njegov zvuk dovede Taliesina i Galahada na vrata bolesničke odaje, odakle su zurili u beloliku ženu koja se cerekala. Galahad se prekrsti, Taliesin dotače gvozdenu rezu na vratima. „Hodi, gospodaru Derfele“, zapovedi mi žena. „Dođi meni, gospodaru Derfele.“

„Iди, gospodaru“, ohrabri me Taliesin, a u meni se namah javi nada da su čini vašljivog druida naposletku ipak nečemu valjale, jer iako nisu odnele bolest od Keinvin, dozvale su u dvorište ovu utvaru; tako stupih na mesečinu i priđoh ženi pod plaštrom.

„Zagrli me, gospodaru Derfele“, reče žena, i u njenom glasu beše nečeg što je govorilo o propadanju i nečisti, ali ja se samo stresoh, zakoračih još jednom i obgrlih njena tanušna ramena. Mirisala je na med i pepeo. „Želiš da Keinvin živi?“, prošaptala mi je na uho.

„Da.“

„Onda podi sa mnom sada“, šapnula je opet i izvukla se iz mog zagrljaja. „Sada“, ponovila je videvši da se kolebam.

„Sačekaj da uzmem mač i plašt“, rekoh.

„Mač ti neće trebati tamo gde idemo, gospodaru Derfele, a ogrtač možeš deliti sa mnom. Podi sada, ili pusti da tvoja gospa pati.“ S tim rečima ona se okreće i izađe iz dvorišta.

„Idi!“, požurivao me je Taliesin. „Idi!“

Galahad pokuša da krene sa mnom, ali žena se okreće na kapiji i naredi mu da se vrati. „Gospodar Derfel ide sam“, kazala je, „ili uopšte ne ide.“

Pošao sam na sever, sledeći smrt u noći.

* * *

Hodali smo čitave noći tako da smo do zore stigli na obod visokih bregova, a ona je i dalje hitala, birajući staze kojima smo se kretali podalje od bilo kakve naseobine. Žena koja je sebe nazivala Plesačicom putovala je bosonoga, s vremenom na vreme poskakujući kao da je puna neutažive radosti. Sat posle svanuća, kad je sunce poplavilo brda zlatnim sjajem, zastala je kraj jednog jezerceta, pljusnula vodu u lice i gužvama trave trljala obrale, da skine smešu

meda i pepela kojom je izbelila kožu. Dotle nisam znao ni da li je mlada ili stara, ali sad videh da je to žena u dvadesetim, veoma lepa. Imala je fino lice, puno života, srećnih očiju i hitrog smeška. Znala je koliko je lepa i nasmejala se videvši da i ja to shvatam. „Da li bi legao sa mnom, gospodaru Derfele?”, pitala je.

„Ne”, rekoh.

„Ako bi to izlečilo Keinvin”, upita sada, „da li bi legao sa mnom?”

„Bih”, odgovorio sam.

„Ali neće je to izlečiti”, rekla je, „neće!” Nasmejala se i potrčala ispred mene, zbacivši teški ogrtač; ispod je nosila tanku lanenu haljinu, pripojenu uz gipko telo. „Da li me se sećaš?”, upita, okrenuvši se licem ka meni.

„Da li bi trebalo?”

„Ja tebe pamtim, gospodaru Derfele. Blenuo si u moje telo kao gladan čovek, ali opet, i bio si gladan. Tako gladan. Pamtiš li?” S tim rečima ona sklopi oči i kreće naniže strmom stazicom ka meni; koraci joj behu visoki i odmereni, pružala je nožne prste sa svakim visokim iskorakom, i ja se smesta dosetih. Bila je to devojka čije je nago telo sijalo u Merlinovom mraku. „Ti si Olvena”, rekoh, pošto mi njeno ime dođe u pamet posle svih tih godina. „Olvena Srebrna.”

„Dakle, ipak me pamtiš. Starija sam sada. Starija Olvena”, smejala se. „Hodi, gospodaru! Ponesi plašt.”

„Kuda idemo?”, pitao sam.

„Daleko, gospodaru, daleko. Tamo gde vetrovi izviru i gde kiše počinju, gde se rađaju magle i gde nijedan kralj ne vlada.” Plesala je po putu, očito puna neiscrpne snage. Celog tog dana je plesala, i bez prestanka mi pričala svakakve besmislice. Mislim da je bila luda. Jednom, dok smo prolazili kroz malu dolinu gde su srebrnaste krošnje drveća podrhtavale na povetarcu, ona svuče haljinu i zaplesa gola po travi, i činila je to da bi me uzbudila i navela na iskušenje, a kad tvrdoglavu produžih put ne pokazavši glad za njenim telom, nasmejala se, prebacila haljinu preko ramena i pošla uz mene, kao da njena golotinja nije ništa neobično. „Ja sam bila ta koja je donela prokletstvo u tvoj dom”, rekla je ponosno.

„Zašto?”

„Zato što je neko morao to da uradi, dabome”, kazala je, očigledno iskrena. „Baš kao što ga sada treba skinuti! Zbog toga i idemo u planine, gospodaru.”

„Kod Nimju?”, upitah mada sam znao i sam; mislim da sam, od onog trena kad se Olvena pojavila u dvorištu, znao da je Nimju ta kod koje idemo.

„Kod Nimju”, potvrdi Olvena veselo. „Vidiš, gospodaru, vreme je došlo.”

„Vreme za šta?”

„Vreme za kraj svih stvari, naravno”, reče Olvena i utrapi mi haljinu u ruke, kako je ništa ne bi sputavalio. Skakutala je ispred mene, osvrćući se povremeno da mi uputi pokoj i lukav pogled, zadovoljna što se izraz mog lica ne menja. „Kad je sunčano”, kaza, „volim da budem gola.”

„Šta je kraj svih stvari?”, upitah.

„Pretvorićemo Britaniju u savršeno mesto”, kaza Olvena. „Neće biti bolesti ni gladi, ni straha, ni ratova, ni oluja, niti odeće. Sve će doći do kraja, gospodaru! Planine će se srušiti i reke će isteći iz korita, mora će da proključaju i kurjaci da zavijaju, ali kad to prođe zemlja će biti zelena i zlatna i više neće biti godina, neće postojati vreme, i svi ćemo biti bogovi i boginje.

Ja ću biti šumsko božanstvo. Vladaču arišima i grabu, zorom ću plesati, a obnoć ležati sa zlatnim čovekom."

„Nije li trebalo da legneš sa Gavejnom?“, upitah je. „Kad izađe iz Kazana? Mislio sam da treba da budeš njegova kraljica.“

„I jesam legla s njim, gospodaru, ali bio je mrtav. Mrtav i osušen. Imao je ukus soli.“ Nasmejala se. „Mrtav, suv i slan. Celu noć sam ga grejala, ali nije se ni makao. Nisam želela da legnem s njim“, poverila mi je, „ali od te noći, gospodaru, ne znam za drugo osim sreće!“ Okretno se zavrtela, plešući zamršenim koracima po prolećnoj travi.

Luda, pomislih, luda i srceparajuće lepa, lepa kao što je Keinvin jednom bila, mada je ova devojka, nasuprot mojoj bledolikoj i zlatokosoj Keinvin, imala crnu kosu i kožu preplanulu na suncu. „Zašto te zovu Olvena Srebrna?“, pitao sam.

„Jer mi je duša srebro, gospodaru. Kosa mi je boje mraka, ali mi je duša srebrna!“ Zavrtela se na stazi, pa lako potrčala napred. Zastao sam posle nekoliko trenutaka da dođem do daha i zagledao se naniže u duboku udolinu, gde videh čoveka kako čuva ovce. Pastirski pas jurio je uz kosu da vrati odlutalo živinče, a iza razmilenog stada video sam kuću, pred kojom je žena prostirala mokro platno preko grmova žutilovke. To je, pomislih, stvarnost, dok je ovaj put preko bregova ludilo, san, i ja dotakoh brazgotinu na levom dlanu, ožiljak koji me je vezivao za Nimju; videh da je pocrveneo. Godinama je bio beo, a sad se pretvarao u masnicu.

„Moramo da nastavimo, gospodaru!“, pozva me Olvena. „Napred i napred! Gore, do oblaka.“ Na moje olakšanje, uzela je haljinu i navukla je preko glave, stresavši je niz vitko telo. „Ume da bude hladno u oblacima, gospodaru“, objasnila je. Onda je ponovo zaplesala i ja bacih još jedan žaloban pogled na pastira i njegovo pseto, pa pođoh za razigranom Olvenom uz uzan putić između visokih stena.

Odmorili smo se u podne. Zastali smo u dolini pod strmim padinama, u kojoj su rasli jasen, oskoruša i javor i gde je dugo uzano jezero podrhtavalо na blagom vetrusu.

Oslonio sam se o stenu i mora da sam malo odspavao; probudivši se, videh da je Olvena ponovo naga i da pliva u hladnoj crnoj vodi. Izašla je iz jezera stresajući se, obrisala se ogrtačem i navukla haljinu. „Nimju mi je rekla da će Keinvin umreti ako legneš sa mnom“, kazala je.

„Zašto si me onda zvala da legnem s tobom?“, upitah grubo.

„Kako bih saznala da li voliš svoju Keinvin, naravno.“

„Volim je“, rekoh.

„Onda je možeš spasti“, kaza Olvena veselo.

„Kako ju je Nimju prokletla?“, pitao sam.

„Kletvom vatre, kletvom vode i kletvom crnog trna“, uputi me Olvena, pa čučnu kraj mojih stopala i zagleda mi se u oči. „I mračnom kletvom Drugog tela“, dodala je zlokobno.

„Zašto?“, pitao sam kivno, ne mareći za pojedinosti kletvi, već samo za to da je bilo kakvo prokletstvo bačeno na moju Keinvin.

„Zašto da ne?“ Olvena se nasmeja, prebacu vlažan plašt preko ramena i pođe. „Dođi, gospodaru! Jesi li gladan?“

„Da.“

„Ješćeš. Jesti, spavati i razgovarati.“ Ponovo je plesala, spuštajući lako bose noge na stazu od kremena. Opazio sam da joj stopala krvare, ali nju kao da nije bilo briga za to. „Krećemo se unazad“, kazala je.

„Šta to znači?“

Okrenula se i stala da skakuće unatraške, licem prema meni. „Unazad u vremenu, gospodaru. Odmotavamo godine. Protekle godine lete kraj nas, ali tako brzo da ne možeš razaznati noći i dane. Ti još nisi rođen, tvoji otac i mati još nisu rođeni, i idemo natrag, uvek natrag, u vreme pre no što su nastali kraljevi. Tamo mi idemo, gospodaru. U vreme pre kraljeva.“

„Stopala su ti krvava.“

„Zaceliće.“ Okrenula se i skočila napred. „Hodi!“, pozva me. „Dođi u vreme pre kraljeva!“

„Da li me Merlin čeka tamo?“, upitah.

To ime zaustavi Olvenu. Zastala je, okrenula se opet i namrštila se na mene. „Legla sam s Merlinom jednom“, reče malo potom. „Često!“, dodade u naletu iskrenosti.

To me nije čudilo. On je bio jarac. „Da li nas čeka?“, ponovio sam.

„On je u srcu vremena pre kraljeva“, kaza Olvena ozbiljno. „U samom njegovom srcu, gospodaru. Merlin je hladnoća u mrazu, voda u kiši, vatra u suncu, dah u vetru. Sad dođi,“ povuče me za rukav u iznenadnoj hitnji, „nije vreme za priču.“

„Je li Merlin zatočen?“, pitao sam, ali Olvena ne htede da odgovori. Trčala je preda mnom, pa nestrljivo čekala da je sustignem, da bi jurnula ponovo čim se približim. Savladavala je te strme puteljke lako, dok sam se ja patio iza nje, i sve vreme smo zalazili sve dublje u planine. Do sad smo, računao sam, ostavili Siluriju za sobom i ušli u Povis, ali u onaj deo te nesrećne zemlje do kog nije sezala vlast mladog Perdela. Ovo je bila zemlja bez zakona, razbojnička loga, a Olvena je bezbrižno trčkarala kroz njene opasnosti.

Noć je pala. Oblaci se navukoše sa zapada, tako da smo ubrzo bili u potpunoj tami. Gledao sam oko sebe, ne videći ništa. Nikakvog svetla ne beše, čak ni treptaja daleke vatre. Ovakvo je, zamišljao sam, bilo Ostrvo Britanije kad je Bel prvi put došao da mu podari život i svetlo.

Olvena me uze za ruku. „Hodi, gospodaru.“

„Ne vidiš ništa!“, opirao sam se.

„Vidim sve“, reče ona, „veruj mi, gospodaru.“ S tim rečima me povede dalje, pokatkad me upozoravajući na kakvu prepreku. „Moramo preći potok sada, gospodaru.

Gazi polagano.“

Znao sam da se staza istrajno penje, ali ništa više od toga. Prešli smo deo puta pod varljivim škriljcem, ali Olvenina ruka čvrsto je držala moju, a neko vreme smo koračali ivicom visokog grebena, gde je vetar zviždao oko ušiju, a Olvena je pevala čudnu pesmicu o vilovnjacima. „Još ima vilovnjaka u ovim gorama“, kaza mi pošto je završila s pevanjem. „U svim drugim krajevima Britanije su pobijeni, ali ne ovde. Viđala sam ih. Naučili su me da plešem.“

„Dobro su te naučili“, rekoh, ne verujući joj ni reč, ali čudnovato ohrabren toplim stiskom njene male šake.

„Imaju plaštove od paučine“, kazala je.

„Ne plešu goli?“, pitao sam, peckajući je.

„Plašt od paučine ne sakriva baš ništa, moj gospodaru“, poučila me je, „ali zašto bismo uopšte krili ono što je lepo?“

„Da li ležeš s vilovnjacima?“

„Hoću, jednog dana. Ne još. U doba posle kraljeva, tad će leći s njima. S njima i sa zlatnim čovekom. Ali najpre moram leći sa još jednim slanim čovekom. Trbuhan uz trbuhan s još jednom sasušenom stvari iz Kazana.“ Nasmejala se, cimnuvši moju ruku, i mi ostavismo greben za

sobom, hodajući uz glatku travnatu kosu ka jednom još višem vrhu. Tamo, prvi put otkako su oblaci zaklonili mesec, ugledah svetlo.

Daleko, iza mračnog planinskog sedla dizalo se brdo, a na njemu je morala biti udolina puna vatre, tako da je obronak brda bliži nama bio omeđen njenim sjajem. Stajao sam tamo, zaboravivši da je Olvenina ruka u mojoj, a ona se nasmeja oduševljeno videvši me kako blenem u nenadanu svetlost. „To je zemlja iz doba pre kraljeva, gospodaru“, reče. „Tamo ćeš naći prijatelje, i hranu.“

Pustih njenu šaku. „Kakav bi to prijatelj bacio prokletstvo na Keinvina?“

Ona me ponovo uze za ruku. „Dodi, gospodaru, sad nismo daleko“, kazala je i povukla me niz strmen, pokušavajući da me natera na trk. Ali nisam se dao. Hodao sam polako, pamteći što mi je Taliesin kazao pod magijskom maglom koju je prizvao na Kaer Kadarn: kako mu je Merlin naredio da me spase, ali da mu možda neću biti zahvalan na tome. Što sam bliže prilazio toj vatrenoj dolini, više sam strahovao da ću otkriti značenje Merlinovih reči. Olvena me je požurivala, slijedila se mojoj bojazni i oči su joj se iskrile u odsjaju vatre, a ja sam se teška srca uspinjao ka pepeljastim obrisima neba.

Kopljanici su čuvali ulaz u dol. Behu to ljudi divljeg izgleda, umotani u krvna, s kopljima loše otesanih držalja i grubo skovanih oštrica. Čutke su gledali kako prolazimo, mada ih je Olvena veselo pozdravila; povela me je niz puteljak u zadimljeno srce doline. U dnu udolice beše duguljasto jezero, i svud oko crne vode gorele su vatre. Kraj vatri behu male kolibe, smeštene u gajevima kržljavih stabala. Vojska ljudi je tu bivakovala, jer beše više od dve stotine plamenova.

„Hajde, gospodaru“, rekla je Olvena vukući me niz kosinu. „Ovo je prošlost“, govorila je, „i ovo je budućnost. Ovde se točkovi vremena prepliću.“

Ovo je dolina, rekoh sebi, u gornjem Povisu. Skrovito mesto gde očajnici mogu naći pribižište. Točak vremena ovde ne radi ništa, ubedivao sam sebe, pa ipak zadrhtah od zebnje dok me je Olvena vodila do udžerica kraj jezera, gde se vojska utaborila. Pomislih da sav taj svet mora da spava, jer smo zašli duboko u noć, ali dok smo išli između jezera i krovnjara gomila muškaraca i žena povrvela je napolje da nas vidi. Behu to čudna stvorenja, ti ljudi. Neki su se cerekali bez povoda, drugi trtljali besmislice, neki su se trzali. Videh izrovašena lica, slepe oči, zeće usne, ulepljene žbunove kose, krive udove. „Ko su oni?“, pitao sam Olvenu.

„Vojska ludih, gospodaru“, odvratila je.

Pljunuh ka jezeru da odagnam zlo. Nije sav taj bedni svet bio lud ili obogaljen; među njima beše i kopljanika. Nekolicina je, primetih, nosila štitove presvučene ljudskom kožom, pocrnele od ljudske krvi, kakvima su se zaklanjali krvavi štitovi potučenog Diurnaha. Drugi su na štitovima imali orla Povisa, a jedan je ponosno pokazivao čak i lisicu Silurije, znamen koji u bitku nije ponet još od Gundleusovog vremena. Ovi ljudi su, kao i Mordredovi vojnici, bili pustošitelji Britanije; poraženi ratnici, ljudi bez zemlje, bez ičega da izgube i s mnogo toga što su mogli da dobiju. Dolina je bazdila na ljudske izlučevine. Podsetilo me je to na Ostrvo mrtvih, mesto na koje je Dumnonija slala svoje beznadežne ludake, i gde sam jednom otisao kako bih spasao Nimju. Ovi ljudi su imali isti divljačni izgled i odavali isti jezivi utisak, kao da svakog časa mogu da skoče i rastrgnu te bez vidljivog razloga.

„Kako ih hranite?“, pitao sam.

„Vojnici donose hranu“, kazala je Olvena, „pravi vojnici. Jedemo mnogo ovčetine. Volim ovčetinu. Evo nas, gospodaru. Kraj puta!“ Uz te radosne reči ona mi pusti ruku i poskoči preda

mnom. Došli smo do kraja jezera i preda mnom je bio lug velikog drveća koje je raslo zaklonjeno visokom liticom.

Tuce vatri gorelo je među drvećem i ja videh da su stabla nanizana u dva reda, dajući lugu oblik velike dvorane, u čijoj su pozadini stajale dve sive stene, kao visoke gromade koje je stari narod podizao, mada nisam znao je li to staro kamenje, ili ga je neko skoro postavio.

Među stenama, na teškoj drvenoj stolici je, kao na prestolu i s Merlinovim crnim štapom u ruci, sedela

Nimju. Olvena potrča i baci se pred Nimju, obgrlivši joj noge i položivši čelo na njena kolena. „Dovela sam ga, gospo!”, uzviknu.

„Je li legao s tobom?”, upita je Nimju, obraćajući se Olveni, ali ne skidajući oka s mene. Dve lobanje stajale su poput kruna na vrhovima stena, svaka gusto premazana topljenim voskom.

„Nije, gospo”, kaza Olvena.

„Jesi li ga zvala?” Još je Nimju jedinim okom piljila u mene.

„Jesam, gospo.”

„Da li si mu se pokazala?”

„Celog dana sam mu se pokazivala, gospo.”

„Dobra cura”, kaza Nimju i pomilova Olveninu kosu; mogao sam da zamislim kako ta devojka prede dok joj leži pod stopalima. Nimju me je i dalje gledala i ja joj uzvratih pogled, dok sam koračao između vatrom obasjanih, visokih stabala.

Nimju je izgledala isto kao i onda kad sam je izbavio s Ostrva mrtvih. Kao da se godinama nije prala ili češljala, ni najmanje ne vodeći brigu o sebi. Na praznoj očnoj duplji ne beše poveza niti lažnog oka u njoj, već samo utonuli, smežurani ožiljak na ispijenom licu. Prljavština joj je duboko utonula u kožu, kosa joj beše gužva masnih pramenova bez sjaja, i padala joj je do pasa. Nekad je bila crnokosa, ali sad joj vlasti behu bele kao kost, sve osim jednog jedinog crnog struka. Preko štokave bele odore nosila je bezoblični ogrtac s rukavima, prevelik za nju, i u trenu shvatih da to mora biti Ogrtač Padamov, jedan od Dragulja Britanije, dok joj je na prstu leve ruke bio prosti, gvozdeni Prsten Eluneda. Dugih noktiju, s nekoliko preostalih crnih zuba, činila se mnogo starijom no što je bila, mada je možda prljavština prenaglašavala smrknute crte njenog lica. Ljudi je nikad nisu zvali lepom ženom, ali to lice je ranije umelo da zrači bistrinom i činilo ju je privlačnom; sad je izgledala odurno i nekad živahno lice bilo je ogorčeno, mada mi je uputila nekakvu senku osmeha kad je podigla levu ruku. Pokazivala mi je ožiljak, isti kao onaj koji je presecao moj levi dlan, i ja podigoh ruku u odgovor. Ona zadovoljno klimnu glavom. „Došao si, Derfele.”

„Jesam li imao izbora?”, pitao sam kivno, pa pokazao brazgotinu na dlanu. „Zar me ovo ne vezuje za tebe? Zašto si napala Keinvina da bi me dozvala, kad si već imala ovo?” Lupio sam prstima po ožiljku.

„Zato što ne bi došao”, reče Nimju. Njeni ludi stvorovi su se poput dvorana jatili oko trona, drugi su podjarivali vatre, a jedan mi je poput psa njuškao gležnjeve. „Nikad nisi verovao”, optuži me Nimju. „Moliš se bogovima, ali ne veruješ u njih. Niko više ne veruje kako je rečeno, osim nas.” Mahnula je ukrašenim štapom prema hromima, sakatima i ludima, koji su s obožavanjem zurili u nju. „Mi verujemo, Derfele”, rekla je.

„I ja verujem”, odgovorio sam.

„Ne!”, zavrišta Nimju, nateravši neka od bića pod drvećem da zakukaju u užasu. Uperila je štap u mene. „Bio si tamo kad je Artur odveo Gvajdira od naših vatri.”

„Zar si očekivala da gleda kako mu ubijate sina?”

„Očekivala sam, budalo, da Bel dođe sa nebesa dok vazduh prži i pucketa za njim, da se zvezde kovitlaju kao lišće u oluji! To sam očekivala! To sam zasluzila!“ Zabacila je glavu i vrissula na oblake, i svi bogalji i bezumnici zavijali su skupa s njom. Samo je Olvena Srebrna bila tiha. Gledala me je sa smeškom, kao da pokazuje da smo samo ona i ja pri pameti u ovom utočištu ludih. „To sam želela!“, prodera se Nimju na mene, nadglasavši nesklad cvileža i kevtanja. „I to će imati“, dodala je i s tim rečima ustala, istrgla se iz Olveninog zagrljaja i mahnula mi štapom. „Hodi.“

Pratio sam je pored ustobočenih stena do pećine u litici. Nije to bila duboka špilja, jedva dovoljno velika da čovek može da legne, i isprva pomislih da nagi muškarac zaista i leži u tami pećine. Olvena mi priđe i pokuša da me uzme za ruku, ali je odgurnuh dok su se, svud oko mene, ludi tiskali da vide što je to ispruženo na kamenom podu pećine.

Vatrica je tinjala u špilji; pri nejasnom svetlu video sam da na kamenu ne leži goli čovek, već glinena statua žene. Bila je prirodne veličine, grubo izvajanih grudi, raširenih nogu i s licem bez detalja. Nimju se povi i uđe u pećinu, čučnuvši kraj glave glinenog kipa. „Gle, Derfele Kadarne“, reče, „evo tvoje žene.“

Olvena se nasmeja i pogleda me. „Tvoja žena, gospodaru!“, reče, za slučaj da nisam razumeo.

Zagledao sam se u groteskno glineno obliče, pa onda u Nimju. „Moja žena?“

„To je Keinvino Drugo telo, ti ludo!“, podviknu Nimju. „A ja sam njena propast.“ Otrcana korpa stajala je u dnu pećine, Korpa Garanhira, još jedan Dragulj Britanije, i Nimju iz nje uze šaku suvih bobica. Sagla se i utisnula jednu u nepečenu glinu ženskog tela. „Novi čir, Derfele!“, kaza i ja videh da je površina gline već načičkana bobicama. „I još jedan, i još jedan!“ Smejala se, utiskujući sasušena zrna u crvenu ilovaču. „Da joj nanesemo bol, Derfele? Da je nateramo da vrišti?“ I ona istrže prost nož s pojasa, Nož Laufroda, i zabode iskrzano sečivo u glinemu glavu. „O, kako sad on urla!“, reče mi Nimju. „Pokušavaju da je zadrže u postelji, ali bol je tako grozan, tako grozan!“ Na te reči ona stade da uvrće oštricu i mene obuze gnev; sagoh se na ulazu u špilju, a Nimju smesta pusti nož i stavi prste na oči glinene lutke. „Da je oslepim, Derfele?“, zasikta. „To hoćeš?“

„Zašto to radiš?“, pitao sam.

Ona izvuče Nož Laufroda iz izmučene glinene lobanje. „Pustimo je da spava“, zapevušila je, „ili ipak ne?“ Uz sulud smeh ona ščepa gvozdenu kutlaču iz Korpe Garanhira, zahvati nešto žara sa dimljive vatre i rasu tinjave ugarke po celom telu. Zamislilih kako se Keinvini trese i vrišti i povija leđa u iznenadnom naletu bola, a Nimju se samo sмеjala mom nemoćnom besu. „Zašto to radim?“, pitala je. „Zato što si me sprečio da ubijem Gvajdira. I zato što ti možeš da vratиш bogove na zemlju. Eto zašto.“

Zurio sam u nju. „I ti si luda“, rekoh tiho.

„Šta ti znaš o ludilu?“ pljunu me Nimju. „Ti i tvoj mali um, tvoj jadni mali um. Ti da sudiš o meni? Oh, bol!“ I ona zari nož u grudi od ilovače. „Bol! Bol!“ Ludi stvorovi iza mene prihvatiše poklič. „Bol! Bol!“, naslađivali su se; neki su pljeskali šakama, drugi se oduševljeno sмеjali.

„Prestani!“, povikao sam.

Nimju je čučala nad kipom koji je kinjila, zaustavivši nož u vazduhu. „Želiš li je natrag, Derfele?“

„Da“, bio sam na ivici plača.

„Ona ti je dragocenija od svega?“

„Znaš da jeste.“

„Radije bi legao s tim“, pokazala je groteskni glineni kip, „nego sa Olvenom?“

„Ne spavam ni sa jednom ženom osim s Keinvin“, rekoh.

„Onda ču ti je vratiti“, kaza Nimju, nežno pogladivši čelo kipa. „Oživeću ti tvoju Keinvin“, obećala je, „ali prvo ti meni moraš dati ono što mi je najdragocenije. To je moja cena.“

„A šta je tebi najdragocenije?“, pitao sam, znajući odgovor pre no što mi ga je dala.

„Moraš mi doneti Ekskalibur, Derfele“, reče Nimju, „i moraš mi dovesti Gvajdira.“

„Zašto Gvajdira?“, upitah. „On nije sin vladaoca.“

„Zato što je bio obećan bogovima, a bogovi traže ono što im je obećano. Moraš mi ga dovesti pre sledećeg uštapa. Doći ćeš sa Gvajdirom i mačem tamo gde se vode sreću, ispod Nant Dua. Znaš to mesto?“

„Znam“, rekoh, natušten.

„A ako ih ne bude tamo, Derfele, kunem ti da će Keinvinine patnje biti sve gore. Ugnezdiću joj crve u trbuhi, oči će joj pretvoriti u vodu, učiniću da joj se koža ljušti i meso istruli na kostima koje se mrve, a kad bude preklinjala za smrt ja joj je neću poslati, već će joj naneti još bola. Ništa osim bola.“ Želeo sam da pođem napred i ubijem Nimju tamo i tada. Bila mi je prijateljica i čak, jednom, ljubavnica, ali sad je otisla tako daleko od mene, u svet gde su duhovi bili živi, a živi su bili igračke. „Dovedi mi Gvajdira i donesi mi Ekskalibur“, nastavila je Nimju, dok joj je oko svetlucalo u tami pećine, „i oslobođiću Keinvin Drugog tela i tebe zaveta koji si mi dao, i podariću ti dve stvari.“ Posegla je negde iza sebe i izvukla smotuljak sukna. Kad ga je razvila, videh da je to moj ogrtač, ukraden iz Iske. Čeprkala je po ogrtaču, pronašla nešto i podigla ga, pa sam video da između palca i kažiprstva drži mali komadić ahata koji je nestao s Keinvininog prstena. „Mač i žrtva“, kazala je, „u zamenu za plašt i kamen. Hoćeš li učiniti to, Derfele?“, upita.

„Da“, rekoh. Nisam tako mislio, ali nisam ni znao šta drugo da kažem. „Hoćeš li me ostaviti sada s njom?“, zatražio sam.

„Ne“, odgovori Nimju, smešeći se. „A ti želiš da ona noćas otpočine? Onda ču joj, Derfele, dati predaha na tu jednu noć.“ Oduvala je pepeo s ilovače, skupila bobice i iščupala amulete zabodene u telo. „Ujutru ču ih vratiti“, reče.

„Nemoj!“

„Neću sve“, kazala je, „ali ču ih stavljati sve više i više, dok ne čujem da si stigao na mesto gde se vode sreću ispod Nant Dua.“ Izvukla je nagoreli komadić kosti iz glinenog trbuha. „A kad budem imala mač“, nastavila je, „moja vojska ludih zapaliće takve vatre da će se Samajnska noć pretvoriti u dan. A Gvajdir će vam se vratiti, Derfele. Položićeš ga u Kazan i bogovi će ga poljubiti da mu udahnu život, Olvena će leći s njim i jahaće u slavi, s Ekskalibrom u ruci.“ Uzela je krčag s vodom i odlila malo na čelo statue, pa ga blago utrljala u svetlucavu ilovaču. „Pođi sada“, reče, „tvoja Keinvin će spavati, a Olvena ima još nešto da ti pokaže. U zoru ćeš otići.“

Teturao sam se za Olvenom, probijajući se kroz iscerenu rulju užasnih bića što su se nagurala oko špilje, prateći plesačicu duž ruba litice do još jedne pećine. Unutra sam video još jedan kip od gline, ovog puta to beše muškarac, i Olvena ga pokaza rukom uz kikot. „Jesam li to ja?“, pitao sam jer sam video da je ilovača glatka i neoskrnuta, ali potom, zagledavši se bolje u tamu, spazih da su oči glinenog čoveka iskopane.

„Ne, gospodaru“, kaza Olvena, „nisi to ti.“ Sagla se kraj kipa i podigla dugu koštanu iglu što mu je ležala kraj nogu. „Gledaj“, rekla je i zarila iglu u stopalo od gline. Negde iza nas,

čovek zajauka u bolovima. Olvena se cerekala. „Još jednom”, reče i udenu iglu u drugo stopalo. Još jednom odjeknu bolan krik. Olvena se nasmeja, pa me uhvati za ruku. „Dođi”, reče i povede me u duboki klanac koji se otvarao u litici. Procep u stenama se sužavao, pa je izgledalo da se naglo prekida pred nama, jer sam mogao da vidim samo nejasni odraz plamena na visokoj steni, ali onda spazih da je neka vrsta kaveza načinjena na kraju klisure. Dva crna gloga rasla su tamo, i neotesane grede behu zakovane za njihova stabla tvoreći tako grube tamničke rešetke. Olvena mi pusti ruku i pogura me napred. „Doći ću po tebe ujutru, gospodaru. Tu te čeka hrana.” Uz smešak, okrenula se i potrčala.

Isprva sam pomislio da taj sklepani kavez služi kao sklonište, i da ću naći prolaz kroz rešetke kad budem došao bliže, ali nikakvih vrata nije bilo. Kavez je zatvarao poslednjih nekoliko lakata raseline, a obećana hrana čekala me je pod jednim glogom. Našao sam bajat hleb, suvu ovčetuvinu i vrč s vodom. Seo sam, prelomio veknu, kad se iznenada nešto pomerilo u kavezu i ja poskočih ustrašeno kad stvorenje zabaulja ka meni.

U prvi mah sam pomislio da je taj stvor neka životinja, onda sam shvatio da je ljudsko biće, i na kraju sam prepoznao Merlinu.

* * *

„Biću dobar”, reče mi Merlin, „biću dobar.” Tada sam shvatio čemu je služio drugi kip od ilovače, jer Merlin beše slep. Uopšte nije bilo očiju. Samo užas. „Trnje u mojim tabanima”, kazao je, „u tabanima.” Onda se sručio kraj greda i zajaukao. „Biću dobar, obećavam!”

Čučnuo sam. „Merline”, pozvah ga.

Zadrhtao je. „Biću dobar!”, zavapio je očajnički, i kad sam proturio ruku kroz rešetke da pomilujem njegovu umršenu prljavu kosu, ustuknuo je i nastavio da se trese.

„Merline”, kazao sam ponovo.

„Krv i ilovača”, reče, „moraš nasuti krv u ilovaču. Dobro zamešaj. Dečja krv je najbolja, tako su mi kazali. Nikad to nisam radio, mila moja. Tanaburs jeste, jednom sam pričao s njim o tome. On je bio budala, dabome, ali znao je nekoliko bednih vradžbina. Krv crvenokosog deteta, rekao mi je, a valjalo bi da bude i obogaljeno, crvenokosi bogalj. Svako dete može da posluži kad si u stisci, ali crvenokosi bogalj je najbolji.”

„Merline”, rekoh, „ja sam, Derfel.”

Nastavio je da truća, objašnjavajući kako je najbolje načiniti kip da bi se zlo moglo poslati izdaleka. Govorio je o krvi i rosi, i o tome kako ilovaču treba oblikovati dok grmi. Nije htio da me sasluša, a kad sam ustao i pokušao da odvalim grede od stabala, dva nacerena kopljanička istupiše iz senki u klancu, iza mene. Behu to Krvavi štitovi i njihova kopljia me upozoriše da ne pokušavam da oslobođim starca. Čučnuo sam ponovo. „Merline!”, zvao sam.

Dopuzao je bliže, njuškajući. „Derfele?”

„Da, gospodaru.”

Pipao je za mnom i ja mu pružih ruku. Stegao je snažno. Onda, ne puštajući mi šaku, on se skljoka natrag na zemlju. „Ja sam lud, znaš?”, rekao je sasvim razumnim glasom.

„Nisi, gospodaru”, kazao sam.

„Pretrpeo sam kaznu.”

„Ni zbog čega, gospodaru.”

„Derfele? To si stvarno ti?”

„Ja sam, gospodaru. Hoćeš da jedeš?”

„Imam mnogo toga da ti ispričam, Derfele.“

„Nadam se, gospodaru“, rekoh, ali on kao da nije bio sposoban da pribere misli, i narednih nekoliko trenutaka opet je pričao o ilovači, pa o drugim činima, pa je opet zaboravio ko sam i nazivao me Arturom. Potom je dugo čutao. „Derfel?“, upita ponovo napisletku.

„Da, gospodaru.“

„Ništa ne sme biti zapisano, da li ti je to jasno?“

„Koliko si mi samo puta to kazao, gospodaru.“

„Sve naše znanje mora biti upamćeno. Kaledin ga je zapisao, i tad su bogovi počeli da se udaljavaju. Ali sve je u mojoj glavi. Bilo je. A ona ga je uzela. Sve. Skoro sve“, poslednje dve reči je prošaptao.

„Nimju?“, pitao sam, a on mi je ruku stegao jezivo jako na pomen njenog imena; učutao je ponovo.

„Ona te je oslepela?“, upitah.

„O, morala je!“, reče on, mršteći se na jarost u mom glasu. „nije bilo drugog načina da to učini, Derfele. Čovek bi pomislio da je to očigledno.“

„Meni nije“, kazao sam ogorčeno.

„Sasvim je očito! Glupo je misliti drugačije“, reče, pa mi pusti ruku i pokuša da uredi bradu i kosu. Njegova tonzura nestala je pod slojevima ulepljene kose i prljavštine, po raskuštranoj bradi nahvatalo se lišće, a bela odora sad je imala boju blata. „Ona je druid sada“, kazao je.

„Mislio sam da žene ne mogu biti druidi“, kazao sam.

„Ne budi tupav, Derfele. Samo zato što žene nikad nisu bile druidi, ne znači da to nije moguće! Svako može da postane druid! Samo treba da upamti šest stotina i osamdeset četiri kletve Beli Mavra, dvesta šezdeset i devet čini Leua, i da u glavi nosi još oko hiljadu drugih korisnih stvari, a Nimju je, moram da kažem, bila izvanredan učenik.“

„Ali zašto te je oslepela?“

„Delili smo jedno oko među sobom. Jedno oko i jedan um.“ Utihnuo je.

„Pričaj mi o glinenom kipu, gospodaru“, zatražio sam.

„Ne!“ Odvukao se podalje od mene, glasa punog strave. „Rekla mi je da ti ne kažem“, dodao je promuklim šapatom.

„Kako da je potrem?“, pitao sam.

„Ti, Derfele? Ti bi da se nosiš s mojom magijom?“

„Reci mi kako“, bio sam uporan.

Vratio se do rešetaka i okrenuo prazne očne duplje levo i desno, kao da traži kakvog dušmanina koji bi mogao da nas prisluškuje. „Sedam puta i još tri“, reče, „sanjaо sam na Karn Ingliju.“ Utonuo je natrag u ludilo i cele te noći, ako bih pokušao da mu izmamim tajnu Keinvanine bolesti, činio bi isto. Brbljao bi o snovima, o devojci u žitu koju je voleo kraj voda Klaervena i o lovačkim psima Trigvajlta, za koje je bio ubeđen da ga progone. „Zato sam iza ovih rešetaka, Derfele“, kazao je, lupkajući grede, „da hrtovi ne mogu da me zgrabe, i zato nemam oči, kako me oni ne bi videli. Psi ne mogu da te vide, znaš, ako nemaš oči. To treba da upamtiš.“

„Nimju“, rekoh u jednom trenutku. „Hoće li ona vratiti bogove?“

„Zato mi je i uzela um, Derfele“, kaza Merlin.

„Hoće li uspeti?“

„Dobro pitanje! Odlično pitanje. Pitanje koje neprestano postavljam sebi.“ Seo je i obgrlio koščata kolena. „Nisam imao petlju, zar ne? Izdao sam sebe. Ali Nimju neće. Ona će ići do samog gorkog kraja, Derfele.“

„Ali hoće li uspeti?“

„Voleo bih da dobijem mačku“, reče on posle nekog vremena. „Nedostaju mi mačke.“

„Pričaj mi o prizivanju.“

„Već sve znaš!“, rekao je s gađenjem. „Nimju će naći Ekskalibur, dovešće jadnog Gvajdira, i obred će biti izveden kako treba. Ovde, na planini. Ali hoće li bogovi doći? To jeste pitanje, je I' tako? Ti se klanjaš Mitri, tako beše?“

„Da, gospodaru.“

„I šta znaš o Mitri?“

„Bog vojnika“, rekoh, „rođen u pećini. On je i bog sunca.“

Merlin se nasmeja. „Kako samo malo znaš! On je bog zakletvi. Jesi li to znao? Ili, znaš li šta o licima Mitre? Koliko lica ima?“ Oklevao sam, nevoljan da otkrivam tajne posvećenika. „Ne budi budala, Derfele!“, skresa Merlin, glasa jednako razumnog kao što je bio celog njegovog života. „Koliko? Dva? Tri?“

„Dva, gospodaru.“

„Znači, zaboravili ste ostalih pet! Koja su vaša dva?“

„Vojnik i Otac.“

„Miles i Pater, trebalo bi da se zovu. I nekad su bili i Leo, Corax, Perse, Nympha i Heliodromus. Kako samo malo znate o svom jadnom bogu, ali onda, vaša vera je samo senka vere. Da li se penjete uz lestve sa sedam prečaga?“

„Ne, gospodaru.“

„Da li pijete vino i jedete hleb?“

„To je hrišćanski običaj, gospodaru“, usprotivio sam se.

„Hrišćanski običaj! Kakvi ste svi vi bezumnici! Mitrina majka bila je devica, pastiri i mudraci došli su da vide novorođenče, a sam Mitra je odrastao i postao iscelitelj i učitelj. Imao je dvanaest sledbenika, a veče pred svoju smrt priredio im je poslednju večeru od hleba i vina. Sahranjen je u kamenoj grobnici i ustao je ponovo, i sve to je uradio mnogo pre nego što su hrišćani prikovali svog boga za drvo. Dopuštate da se hrišćani kite ruhom vašeg božanstva, Derfele!“

Blenuo sam u njega. „Je li to istina?“, pitao sam ga.

„Istina je, Derfele“, reče Merlin, i približi svoje izmučeno lice grubim prečagama. „Klanjaš se senci boga. On odlazi, vidiš, baš kao što odlaze naši bogovi. Svi oni odlaze, Derfele, idu u prazninu. Gle!“ Pokaza prstom u oblačno nebo. „Bogovi dolaze i odlaze, Derfele, i ja više ne znam da li nas čuju ili vide. Prolaze na velikom nebeskom točku i sad je hrišćanski bog taj koji vlada, i vladaće neko vreme, ali će onda točak i njega da odnese u prazninu, a ljudi će još jednom drhtati u tami i tražiti nove bogove. I naći će ih, jer bogovi dolaze i odlaze, Derfele, odlaze i dolaze.“

„A Nimju će okrenuti točak unazad?“, pitao sam.

„Možda i hoće,“ kaza Merlin tužno, „i ja bih to voleo, Derfele. Voleo bih da mi se oči vratre, i mladost, i sreća.“ Položio je čelo na rešetke. „Neću ti pomoći da da potreš čini,“ kazao je tiho, tako tiho da ga gotovo i nisam čuo.

„Volim Keinvin, ali ako Keinvin mora da pati za bogove, onda čini plemenito delo.“

„Gospodaru“, počeh da ga molim.

„Ne!“ povikao je tako glasno da u logoru iza nas neki psi stadoše da zavijaju u odgovor. „Ne“, ponovio je tiše, „jednom sam učinio ustupak i to neću ponoviti, jer kakva je bila cena popustljivosti? Patnja! Ali ako Nimju može da izvede ritual, onda će sva naša patnja nestati. Nestaće uskoro. Bogovi će doći, Keinvinić će plesati i ja ću gledati.“

Odspavao je malo, i mene je ophrvao san, ali posle nekog vremena on protnu šaku nalik kandžama kroz prečage i zgrabi me za mišicu. „Jesu li straže ospale?“, pitao je.

„Mislim da jesu, gospodaru.“

„Onda potraži srebrnu maglu“, prošapta mi on.

Na tren pomislih da ga je opet ščepalo bezumlje. „Gospodaru?“, rekoh.

„Ponekad mislim“, reče on glasom zdravog čoveka, „da je ovo sva magija preostala na zemlji. Ona bledi, kao što bogovi blede. Ali Nimju nije dobila baš sve od mene, Derfele. Misli da jeste, ali sačuvao sam poslednju vradžbinu. I ostavio sam je tebi i Arturu, jer vas dvojicu volim više od drugih. Ako Nimju ne uspe, Derfele, onda potraži Kadviga. Sećaš se Kadviga?“

Kadvig je bio lađar koji nas je spasao iz Ajnis Trebsa, toliko godina ranije, i čovek koji je lovio kapice za Merlinu. „Sećam se Kadviga“, rekoh.

„On sad živi u Kamlanu“, prošaputa Merlin. „Nađi ga, Derfele, i traži srebrnu maglu. Upamti to. Ako Nimju omane i užas dođe, odvedi Artura u Kamlan, pitaj za Kadviga i traži srebrnu maglu. To je poslednja čarolija. Moj poslednji dar onima što mi behu prijatelji.“ Utisnu mi prste u mišicu. „Obećaj mi da ćeš je tražiti.“

„Hoću, gospodaru“, obećao sam.

Kao da mu je lagnulo. Sedeo je tako malo, stežući mi ruku, pa uzdahnuo. „Voleo bih da mogu poći s tobom. Ali ne mogu.“

„Možeš, gospodaru“, kazao sam.

„Ne budi budala, Derfele. Ja ima da ostanem ovde i Nimju će me upotrebiti poslednji put. Možda sam star, slep, polulud i skoro mrtav, ali još ima moći u meni. Ona je želi.“ On tihom, užasnuto zastenja. „Ne mogu više ni da plačem“, reče, „a ima trenutaka kad ne želim ništa drugo. A u srebrnoj magli, Derfele, u toj srebrnoj magli, neće biti ni plača ni trenutaka, samo radost.“

Opet je zaspao, a kad se probudio već je bila zora i Olvena je došla po mene. Pomilovao sam Merlina po kosi, ali on je opet bio s onu stranu uma. Kevtao je poput pseta i Olvena mu se smejava. Poželeo sam da imam nešto bih mu mogao dati, neku sitnicu da mu bude uteha, ali ništa nisam imao pri sebi. I tako sam ga napustio i sa sobom poneo njegov poslednji dar, mada nisam shvatao šta je to. Ta poslednja vradžbina.

* * *

Olvena me nije povela natrag istim putem kojim smo došli do mesta gde je logorovala Nimju. Umesto tuda, povela me je niz strmu planinsku krestu, pa u mračnu šumu u kojoj se potok valjao među kamenjem. Počela je kiša i staza je bila klizava, ali je Olvena plesala preda mnom u mokrom ogrtaču. „Volim kišu!“, doviknula mi je jednom.

„Mislio sam da voliš sunce“, kazao sam kiselo.

„Volim oboje, gospodaru“, uzvratila je. Bila je vesela kao i obično, ali jedva da sam čuo većinu njenog torokanja. Mislio sam na Keinvinić, i na Merlinu, na Gvajdira i na Ekskalibur. Mislio sam o klopcu u koju sam upao i nisam video put u spasenje. Moram li da biram između

Keinvin i Gvajdira? Olvena mora da je pogodila o čemu razmišljam, jer je prišla i uzela me pod ruku. „Tvoje nevolje će se uskoro okončati, gospodaru“, tešila me je.

Izvukao sam ruku. „Tek počinju“, kazao sam gorko.

„Ali Gvajdir neće ostati mrtav!“, pokušavala je da me ohrabri. „Ležaće u Kazanu, a Kazan daje život.“ Imala je vere, ali ja nisam. I dalje sam verovao u bogove, ali više nisam gajio nadu da ćemo ih podvrgnuti našoj volji. Artur je, mislio sam, imao pravo. U sebe same se moramo uzdati, ne u bogove. Imali su oni sopstvenu zabavu, i treba da nam bude dragو ako ne postanemo njihove igračke.

Olvena zastade kraj jedne lokve pod krošnjama. „Ovde ima dabrova“, rekla je, gledajući vodu, uskomešanu kišnim kapima, i kad ne rekoh ništa, ona podiže oči i osmehnu se. „Ako produžiš niz potok, gospodaru, izaći ćeš na stazu. Prati je nizbrdo i naći ćeš drum.“

Pratio sam stazu, pa drum koji je izvirao iz planina nedaleko od stare rimske tvrđave Kikucijuma, koja je sad bila dom nekolicini usplahirenh porodica. Muškarci su me videli i sa kopljima i psima pošli ka meni od razvaljenih vratnica utvrde, ali ja sam pregazio potok i uspentrao se uzbrdo; kad su videli da im ne želim zlo, da nemam oružja i da očito nisam izvidnik kakve pljačkaške družbe, bilo im je dosta da mi se izruguju. Ne pamtim da sam tako dugo bio bez mača još od detinjstva. Činilo je da se čovek oseća obnaženim.

Bila su mi potrebna dva dana da stignem kući; dva dana tmurnih misli na koje nije bilo odgovora. Gvajdir me je prvi video kako dolazim glavnom ulicom Iske i potrčao mi je u susret. „Bolje joj je nego što je bilo, gospodaru“, povikao je izdaleka.

„Ali joj opet postaje sve gore“, rekoh.

Pokolebao se. „Da. Ali pre dve noći smo mislili da se oporavlja.“ Pogledao me je uznemireno, zabrinut mojom smrknutom pojmom.

„Otad, iz časa u čas“, kazao sam, „bolest se vraća.“

„Mora da ima nade, ipak“, hrabrio me je Gvajdir.

„Možda“, odvratio sam, mada je nisam imao. Otišao sam do Keinvinine postelje, prepoznala me je i pokušala da se nasmeši, ali bol se opet budio u njoj i osmeh je podsećao na iscerenu lobanju. Izrastala joj je nova kosa, ali potpuno bela. Sagoh se, onako prljav kakav sam bio, i poljubih joj čelo.

Presvukao sam se, oprao i obrijao, pritegao Hajvelban oko pasa i potražio Artura. Preneo sam mu sve što mi je Nimju rekla, ali Artur nije imao rešenja, ili mi ga bar nije htio reći. Neće dati Gvajdiru i to je bila presuda za Keinvin, ali nije htio to da mi kaže u lice. Izgledao je gnevno. „Dosta mi je ovih budalaština, Derfele.“

„Budalaština koje Keinvin drže u ropcu“, ukorio sam ga.

„Onda je moramo izlečiti“, kazao je, ali savest ga natera da se zamisli. Namrštio se. „Da li veruješ da će Gvajdir oživeti ako ga stave u Kazan?“

Zamislio sam se i nisam bio u stanju da ga slažem. „Ne, gospodaru.“

„Ni ja“, rekao je i pozvao Ginevru, ali jedini njen predlog beše da se posavetujemo s Taliesinom.

Taliesin je saslušao moju priču. „Imenuj kletve ponovo, gospodaru“, reče kad sam završio.

„Kletva vatre“, kazao sam, „kletva vode, kletva crnog gloga i kletva Drugog tela.“

Trgao se kad izrekoh poslednju. „Prve tri mogu da potrem“, reče, „ali poslednju? Ne znam nikoga ko to može da skine.“

„Zašto ne može?“, oštrosno je pitala Ginevra.

Taliesin sleže ramenima. „To je više znanje, gospo.

Druidovo učenje ne završava se s krajem obuke, već se nastavlja traganjem za drugim tajnama. Ja nisam prošao tim putem. Niti je, mislim, ijedan čovek u Britaniji izuzev Merlinia. Drugo telo je velika magija i da bismo joj se suprotstavili treba nam magija isto tako moćna. Avaj, ja takvu ne poznajem."

Zagledao sam se u kišne oblake nad krovovima Iske. „Ako ja Keinvin odrubim glavu, gospodaru”, obraćao sam se Arturu, „hoćeš li je ti odseći meni tren kasnije?”

„Ne”, kazao je, zgađen.

„Gospodaru!”, molio sam ga.

„Ne!”, viknuo je kivno. Vređao ga je razgovor o magiji. On je želeo svet u kome vlada razum, ne magija, ali razum ovde nije bio ni od kakve pomoći.

Tada Ginevra tih progovori. „Morgana”, rekla je.

„Šta s njom?”, upita Artur.

„Ona je bila Merlinova sveštenica pre Nimju”, kaza Ginevra. „Ako iko poznaje Merlinovu magiju, to je Morgana.”

Pozvali smo Morganu. Uhramala je u dvorište, kao i uvek uspevajući da sa sobom doneše auru gneva. Zlatna maska se presijavala dok je zagledala svakog od nas ponaosob, videla da nema nijednog hrišćanina, pa se prekrstila. Artur joj doneše stolicu, ali ona odbi da sedne, pokazujući kako ima malo vremena za nas. Otkako joj je muž otplovao u Gvent, Morgana se uposlila u hrišćanskom svetilištu u severnom delu Iske. Bolesni su odlazili tamo da umru i ona ih je hraniла, negovala i molila se za njih. Ljudi njenog muža do danas nazivaju svecem, ali ja mislim da tu ženu sam bog naziva sveticom.

Artur joj ispriča priču i Morgana je roktala na svaki novi detalj, ali kad Artur pomenu kletvu Drugog tela, prekrsti se i pljunu kroz prorez maske. Pa šta hoćete od mene?”, pitala je ratoborno.

„Možeš ii pobiti kletvu?”, pitala je Ginevra.

„Molitva je može pobiti!”, objavi Morgana.

„Ali molila si se”, reče Artur razdraženo. „I biskup Emrajs se molio. Svi hrišćani Iske su se molili, ali Keinvin i dalje leži bolesna.”

„Zato što je paganka”, grdila je Morgana. „Zašto bi bog tračio milost na pagane, kad ima sopstveno jato da se o njemu stara?”

„Nisi odgovorila na moje pitanje”, reče Ginevra ledeno. Ona i Morgana su se mrzele, ali su se radi Artura susretale sa uljudnošću od koje je ljude podilazila jeza.

Morgana je počutala neko vreme, pa najednom klimnula glavom. „Kletva može biti skinuta”, reče, „ako ste skloni tom sujeverju.”

„Ja sam sklon”, rekoh.

„Ali i sama pomisao na to je greh!”, uzviknu Morgana i još jednom se prekrsti.

„Tvoj bog će ti sigurno oprostiti”, kazao sam.

„Šta ti znaš o mom bogu, Derfele?”, pitala je kivno.

„Znam, gospo”, pokušavao sam da se prisetim šta mi je sve Galahad ispričao tokom godina, „da je tvoj bog - bog Ijubavi, bog koji prašta, bog koji je sopstvenog sina poslao na zemlju da drugi ne bi patili.” Zastao sam, ali Morgana nije odgovarala. „Takođe znam”, nastavio sam blago, „da Nimju stvara užasno zlo u tim planinama.”

Spominjanje Nimju moglo je da ubedi Morganu, jer je oduvek bila besna što joj je mlađa žena preotetla mesto Merlinove pratilje. „Je li to kip od ilovače”, upita me, „načinjen od detinje krvi, rose, oblikovan dok je grmelo?”

„Tačno tako“, rekao sam.

Stresla se, raširila ruke i pomolila se bez glasa. Niko od nas nije progovarao. Njena molitva je potrajala, i možda se nadala da čemo dići ruke od nje, ali kako niko nije odlazio iz dvorišta, spustila je ruke i pogledala nas ponovo. „Kakve je čini koristila?“

„Bobice“, prenosio sam joj, „koštane cepke, ugarke.“

„Ne to, budalo! Koje čini? Kako je dosegla Keinvina?“

„Ima kamen s Keinvininog prstena i moj plašt.“

„Oh!“, izusti Morgana, ljubopitljiva uprkos odbojnosti prema paganskom sujeverju. „A šta će joj tvoj plašt?“

„Ne znam.“

„Lako je, budalo“, odbrusi. „Zlo teče kroz tebe.“

„Kroz mene?“

„Razumeš li ti išta?“, siknu ona. „Naravno da teče kroz tebe. Bio si blizak s Nimju, zar ne?“

„Jesam“, rekoh, crveneći uprkos sebi.

„Pa šta je znamen toga?“, pitala je. „Dala ti je talisman? Komadić kosti? Nekakvo pagansko smeće da ga okačiš oko vrata?“

„Dala mi je ovo“, rekoh i pokazah joj ožiljak na levom dlanu.

Morgana je piljila u brazgotinu, pa zadrhtala. Nije rekla ni reč.

„Skinji vradžbinu, Morgana“, molio je Artur.

Morgana je i dalje čutala. „Nije dopušteno“, reče na kraju, „petljati se u veštičarenje. Sveti spisi nam govore kako vešticama ne treba dopustiti da žive.“

„Onda reci meni kako se to radi“, preklinjao je Taliesin.

„Tebi?“, podviknu Morgana. „Tebi? Misliš da možeš pobiti Merlinovu magiju? Ako to mora da se uradi, nek bude urađeno kako valja.“

„Ti ćeš to uraditi?“, pitao je Artur i Morgana zastjenja. Njena zdrava ruka načini znak krsta, pa onda zavrte glavom i činilo se da nije u stanju da govori. Artur se namršti. „Šta je to“, upita, „što tvoj bog hoće u zamenu?“

„Vaše duše!“, kriknu Morgana.

„Hoćeš da postanem hrišćanin?“, pitao sam je.

Zlatna maska s ugraviranim krstom se trže i sučeli se sa mnom. „Da“, kaza Morgana jednostavno.

„U redu“, rekoh ja, isto tako jednostavno.

Ona uperi prst u mene. „Krstićeš se, Derfele?“

„Da, gospo.“

„I zaklećeš se na poslušnost mom mužu.“

To me je dotuklo. Zurio sam u nju. „Sensamu?“, upitah slabašnim glasom.

„On je biskup!“, nije popuštala Morgana. „Data mu je vlast od boga! Pristaćeš da mu se zakuneš, pristaćeš na krštenje, i tek tada ću skinuti čini.“

Artur nije skidao oka s mene. Na tren nisam bio u stanju da progutam ponižavajući Morganin zahtev, ali onda pomislih na Keinvina i klimnuh glavom. „Pristajem“, rekoh.

I tako se Morgana izložila gnevnu svog boga i skinula prokletstvo.

* * *

Učinila je to istog popodneva. Došla je u dvorište palate u crnoj odori i bez ikakve maske, tako da je pred nama bio sav užas njenog vatrom nagrđenog lica, crvenog i izbrazdanog, crta ispuštenih ili uvrnutih. Bila je besna na sebe, ali držala se obećanja, i požurila je s poslom. Mangal je upaljen i napunjen ugljem; dok se vatra razgorevala, robovi su dovukli korpe pune grnčarske ilovače od koje je Morgana izvajala obliče žene. Upotrebila je krv deteta koje je tog jutra umrlo u gradu, i vodu koju je robinja metlom nabacivala s mokre trave u dvorištu, i oboje umešala s glinom. Nije bilo grmljavine, ali Morgana je rekla da za povratne čini gromovi nisu nužni. S užasom je pljunula na svoju rukotvorinu. Bila je to ogavna prilika, ta stvar, žena golema grudi, raširena nogu i razjapljenog porođajnog kanala, a u trbuhi joj je Morgana načinila rupu za koju je rekla da je materica, gde se zlo mora primiriti. Artur, Taliesin i Ginevra gledali su zapanjeno dok je grječila ilovaču i potom tri puta obišla prostačko obliče. Kad je treći put načinila krug u pravcu kretanja sunca stala je, digla glavu ka oblacima i zacvilela. Na tren sam pomislio da je u takvim bolovima da ne može nastaviti dalje i da joj njen bog nalaže da prekine obred, ali ona je onda okrenula svoje izobličeno lice ka meni. „Sad mi treba zlo“, rekla je.

„Šta je to?“, pitao sam.

Prorez koji je imala umesto usta kao da se izvio u osmeh. „Tvoja šaka, Derfele.“

„Moja šaka?“

Sad videh da bezusna pukotina jeste osmeh. „Ruka koja te veže za Nimju“, reče Morgana. „Šta si mislio, kuda zlo izvire? Moraš je odseći, Derfele, i dati je meni.“

„Nemoguće,“ zausti Artur da se usprotivi.

„Primoravaš me na greh“, okreće se Morgana bratu vrišteći, „a onda sumnjaš u moju mudrost?“

„Ne“, kaza Artur žurno.

„Meni to nije važno“, kazala je nemarno. „Ako Derfel hoće da' zadrži šaku, nek tako i bude. Keinvin može da pati.“

„Ne“, rekoh ja, „ne.“

Poslali smo po Galahada i Kilhuka, pa Artur povede nas trojicu do kovačnice, gde je ognjište plamsalo dan i noć. Skinuo sam ljubavnički prsten s leve ruke i dao ga Moridigu, Arturovom kovaču, zamolivši ga da ovije prsten oko jabuke Hajvelbana. Prsten je bio od običnog gvožđa, ratnički prsten, ali je imao utisnut krst od zlata koje sam ukrao s Kazana Klidno Eidina, i beše parnjak prstenu koji je Keinvin nosila.

Postavili smo debeli komad drveta na nakovanj. Galahad me je obuhvatio rukama i stegao me čvrsto, a ja ogolih ruku i položih levu šaku na drvo. Kilhuk me je zgrabio za podlakticu, ne da bi je držao na mestu, već zbog onoga što je valjalo učiniti potom.

Artur podiže Ekskalibur. „Jesi li siguran, Derfele?“, upita.

„Uradi to, gospodaru“, rekoh.

Moridig je gledao razrogačenih očiju kako blistavo sečivo dotiče grede iznad nakovnja. Artur zastade na čas, pa udari, samo jednom. Zamahnuo je silovito i u trenu ne osetih nikakav bol, ali onda Kilhuk zgrabi zglavak iz kog je izbijao mlaz krvi i zari ga u ugljevlje u peći, i tad me bol probode poput kopinja. Zavrištao sam, i ničeg se više ne sećam.

Kasnije sam čuo kako je Morgana uzela odrezanu šaku sa ožiljkom koji ju je osudio, pa je zapečatila u glinenoj materici. Onda, uz paganski napev star kao vreme samo, istrgla je krvavu šaku kroz porođajni kanal i bacila je u mangal.

Tako sam postao hrišćanin.

poglavlje četvrto

Poslednja vradžbina

I

Proleće je došlo u Dinevrak. Samostan je toplji, i tišina naših molitvi razbijena je blejanjem jaganjaca i pesmom ševa. Visibabe i kukurek rastu tamo gde je sneg tako dugo ležao, ali najbolja vest je da se Igrejn porodila. Dečak je, preživeli su i on i majka. Neka je bogu hvala na tome, i na toploti ovog doba godine, ali malo je toga drugog na čemu bismo mu bili zahvalni. Proleće bi trebalo da bude doba radosti, ali nama stižu crni glasovi o dušmanima.

Saksoni su se vratili, mada niko ne zna da li su baš njihovi kopljanici zapalili vatre koje smo videli sinoć, na istočnom obzorju. Vatre su blistale silovito, bukteći ka noćnom nebu kao predviđanje pakla. Jedan seljanin dođe u svanuće i dade nam nekoliko rascepljenih lipovih cepanica kojima smo ulupali puter; on nam je kazao da su požare podmetnuli irski pljačkaši, ali sumnjali smo u to, jer je poslednjih nedelja bilo previše o saksonskim odredima. Arturovo dostignuće beše u tome što je Saksone zadržao podalje za čitav jedan naraštaj, zarad toga je i naše kraljeve naučio hrabrosti, ali kako su slabački naši vladari postali od tog vremena! I sad su se Sasi vratili, kao kuga.

Dafid, sudski pisar koji ove svitke prevodi na britski jezik, došao je danas da pokupi najnovije pergamente i rekli su mi da su vatre gotovo sigurno saksonsko nedelo, a potom me je obavestio da će Igrejin sin dobiti ime Artur. Artur sin Brokvela sina Perdelovog sina Kaneglasovog; valjano ime, mada se Dafid očito nije slagao s time, i isprva nisam bio siguran zašto. On je omalen čovek, ne mnogo različit od Sensama, istog revnosnog izraza na licu i čekinjave kose. Sedeo je u mom prozoru i, čitajući završene pergamente, neprekidno je coktao i vrteo glavom na moj rukopis. „Zašto je“, upita me na kraju, „Artur napustio Dumnoniju?“

„Jer je Meurig to tražio“, objasnio sam, „i zato što Artur nikad nije želeo da vlada.“

„Ali to je bilo neodgovorno od njega!“, strogo kaza Dafid.

„Artur nije bio kralj“, rekao sam, „a naši zakoni vele da samo kraljevi mogu da vladaju.“

„Zakoni su savitljivi,“ šmrktao je Dafid, „ja to znam. A Artur je trebalo da bude kralj.“

„Slažem se“, kazao sam, „ali nije bio. Nije mu to rođenjem pripalo, dok Mordredu jeste.“

„Onda ni Gvajdir nije bio rođen za kraljevanje“, primeti Dafid.

„Istina“, prihvatio sam, „ali da je Mordred umro, Gvajdir je imao veće pravo nego iko drugi, izuzev Artura, naravno, a Artur nije htio da bude kralj.“ Pitam se koliko li sam puta objasnio istu ovu stvar. „Artur je u Britaniju došao“, rekoh, „zato što se zarekao da će štititi Mordreda, i do doba kad je otiašao u Siluriju obavio je sve što mu je palo u deo da radi. Ujedinio je kraljevstva Britanije, doneo Dumnoniji pravdu i porazio Saksone. Mogao je da se odupre Meurigovim zahtevima da ostavi vlast, ali u srcu to nije želeo, pa je vratio Dumnoniju zakonitom kralju i gledao kako se raspada sve što je postigao.“

„Dakle, trebalo je da ostane na vlasti“, raspravlja se Dafid. Dafid je, čini mi se, umnogome nalik na svetog Sensama, čovek koji je uvek u pravu.

„Da“, rekoh ja, „ali bio je iznuren. Želeo je da drugi čovek poneše to breme. Ako ikoga treba kriviti, to sam ja!

Trebalo je da ostanem u Dumnoniji, umesto da toliko vremena provodim u Iski. Ali tad niko od nas nije video šta se dešava. Niko od nas nije shvatao da će od Mordreda ispasti dobar vojnik, a kad se to zbilo ubedili smo sebe da će brzo umreti i da će Gvajdir postati kralj. Onda bi sve bilo na svom mestu. Živeli smo u nadi, radije nego u stvarnosti.“

„Ipak mislim da nas je Artur izneverio“, kaza Dafid, i zvuk njegovog glasa razjasnio mi je zašto ne odobrava ime novog krunskog princa. Koliko li sam puta slušao ovakve osude, bacane na Artura? Da je Artur zadržao svoju moć, govorili su ljudi, Saksoni bi nam i dalje plaćali danak i Britanija bi se pružala od mora do mora, ali kad je ista ta Britanija imala Artura, samo je gundala njemu iza leđa. Kad je ljudima dao ono što su želeli, kukali su kako to nije dovoljno. Hrišćani su ga napadali što je naklonjen paganim, pagani što ne proganja hrišćane, a kraljevi su mu, svi izuzev Kaneglasa i Oengusa Mekajrema, zavideli. Oengusova podrška nije značila puno, ali kad je Kaneglas umro, Artur je ostao bez najdragocenijeg ustoličenog pristaše. Ako ćemo pravo, nikoga Artur nije izneverio. Britanija je izneverila sebe. Britanija je dopustila da Sasi izmile iz rupe, Britanija se gložila sama sa sobom, pa je onda Britanija cvilela da je sve to Arturova krivica. Arturova, a on joj je doneo pobedu!

Dafid prelete preko nekoliko poslednjih stranica. „Da li se Keinvina oporavila?“, pitao je.

„Hvaljen bog, jeste“, kazao sam. „Poživela je još dosta godina.“ Zaustio sam da kažem Dafidu nešto o tim poslednjim godinama, ali videh da nije baš radoznao, pa svoja sećanja zadržah za sebe. Na kraju, Keinvina je umrla od groznice. Bio sam kraj nje, i htio sam da joj spalim telo, ali Sensam nije dao; tražio je da je pokopam kao hrišćanku. Poslušao sam ga, ali sam jedan mesec docnije uredio da neki ljudi, sinovi i unuci mojih starih kopljanika, iskopaju njen leš i spale ga na lomači, kako bi se pridružila našim kćerima u Zemlji seni. Zbog tog grešnog dela se ne kajem. Sumnjam da će iko učiniti isto za mene, mada će možda Igrejn, ako pročita ove reči, dati da mi se izgradi pogrebna lomača. Molim se za to.

„Da li menjaš priču kada je prevodiš?“, pitao sam Dafida.

„Da je menjam?“ Bio je zgrožen. „Moja kraljica mi ne da da promenim ni slog!“

„Zaista?“, upitah.

„Ispravim poneku jezičku omašku“, reče on, skupljajući svitke, „ali ništa preko toga. Prepostavljam da je kraj priповести blizu?“

„Jeste.“

„Onda ću se vratiti iduće nedelje“, obeća on, strpa pergamente u torbu i požuri napolje. Tren kasnije biskup Sensam ulete u moju odaju. Nosio je čudan zavežljaj, za koji sam isprva pomislio da je štap umotan u stari ogrtač. „Je li Dafid doneo neke novosti?“, pitao je.

„Kraljica je dobro“, rekoh, „i dete s njom.“ Nisam htio da kažem Sensamu da će se dete zvati Artur, jer bi to samo razdražilo presvetog, a život u Dinevraku je mnogo lagodniji kad je Sensam u dobrom raspoloženju.

„Pitao sam za novosti“, odreza Sensam, „ne za ženska naklapanja o bebama. Šta je s vatrama? Je li Dafid pomenuo požare?“

„Ne zna ništa više od nas, biskupe“, rekoh, „ali kralj Brokvel veruje da su to Saksoni.“

„Bože, sačuvaj nas“, kaza Sensam i ode do mog prozora, odakle se pramičak dima još video na istoku. „Bože i svi sveti, sačuvajte nas“, molio se, pa prišao stolu i spustio čudni zavežljaj povrh pergamenta na kome su ove reči. Uklonio je ogrtač i ja videh, zapanjen i gotovo nateran na suze, da je to Hajvelban. Nisam se usuđivao da pokažem osećanja, već se

prekrstih kao da me je Zaprepastila pojava oružja u našem samostanu. „Dušmani su blizu“, reče Sensam, objašnjavajući prisustvo mača.

„Bojim se da imaš pravo, biskupe“, rekao sam.

„Zbog dušmana će u ovim brdima mnogi gladovati“, nastavi Sensam, „pa ćeš zato noću ti čuvati samostan.“

„Nek bude tako, gospodaru“, rekoh pokorno. Ali ja? Da držim stražu? Sedokos sam, star i nejak. Čovek bi mogao da se osloni na dete koje još nije prohodalo isto kao na mene, ali nisam se bunio i čim je Sensam napustio odaju, isukao sam Hajvelban iz kanija i pomislio kako je postao težak tokom dugih godina koje je proveo u nekoj škrinji samostanske riznice. Bio je težak i nezgrapan, ali je i dalje bio moj mač, i ja se zagledah u požutele svinjske kosti utisnute u dršku i u Ijubavnički prsten stegnut oko jabuke, i videh, na izlizanom prstenu, sićušne tragove zlata koje sam ukrao s Kazana pre toliko godina. Donosio mi je sećanje na tako mnogo priča, taj mač. Na sečivu je bila mrlja rđe i ja je sastrugah nožićem kojim oštrim pera, pa sam dugo ljaljao mač u naručju, zamišljajući da sam opet mlad i dovoljno snažan da vitlam njime.

Ali ja? Da držim stražu? Istini za volju, Sensam nije ni htio da ja stojim na straži, već pre da stojim kao budala i budem žrtvovan dok on hita na zadnji ulaz sa svetim Tadvelom u jednoj i samsostanskom zlatom u drugoj ruci. Ali ako je to moja sudbina, neću se žaliti. Radije ću umreti poput svog oca, s mačem u ruci, pa makar ruka bila slaba, a mač tup. Nije to usud koji je Merlin želeo za mene, niti ono što je htio Artur, ali nije to ni tako loša smrt za ratnika i mada sam bio monah sve ove godine, a hrišćanin još i duže, u svojoj grešnoj duši još sam kopljanik Mitre. I tako poljubih svoj Hajvelban, srećan što ga vidim posle toliko vremena.

Sada ću napisati svršetak priповести sa svojim mačem uz sebe i nadam se da će mi biti dato vreme da završim ovu priču o Arturu, mom gospodaru, koji je bio izdan i prokljinjan i koji je, pošto je otisao, Britaniji nedostajao kao što joj nije nedostajao niko, u svoj njenoj povesti.

* * *

Bio sam u groznici pošto mi je ruka odrezana i, kada sam se probudio, zatekoh Keinvina kako sedi pored moje postelje. Nisam je odmah poznao, jer joj je kosa bila kratka i siva kao pepeo. Ali bila je to moja Keinvina, prezivila je i zdravlje joj se vraćalo; kad ugleda sjaj u mojim očima, naže se i prisloni mi lice uz obraz. Prebacio sam levu ruku preko nje i shvatio da nemam šaku kojom bih je pomilovao, samo patrljak povezan krvavim platnom. Mogao sam da osetim šaku, osećao sam čak i kako me svrbi, ali nije je bilo tu. Spaljena je.

Sedmicu potom kršten sam u reci Usk. Biskup Emrajs izveo je obred, i kad me je gurnuo u hladnu vodu, Keinvina siđe niz kaljavu obalu i zatraži da krsti i nju. „Idem kuda ide moj čovek“, rekla je biskupu Emrajsu, pa joj je on prekrstio ruke preko grudi i potopio je u reku. Hor žena pevao je dok smo pokrštavani i te noći, odeveni u belo, prvi put smo okusili hrišćanski hleb i vino. Posle mise, Morgana mi dođe s pergamentom na kom je pribeležila moje obećanje da ću se kao hrišćanin pokoravati njenom mužu i zatraži da napišem svoje ime.

„Već sam ti dao reč“, usprotivio sam se.

„Potpisćeš. Derfele“, nije popuštala Morgana, „a zaklećeš se i na raspeću.“

Uzdahnuo sam i potpisao. Hrišćani, izgleda, ne veruju starim zavetima, već traže pergament i mastilo. Tako sam priznao Sensama za gospodara i, pošto sam potpisao, Keinvin zatraži da doda i svoje ime. Time je počela druga polovina mog života, u kojoj se jesam držao zaveta datog Sensamu, mada ne tako dobro kako se Morgana nadala. Kad bi Sensam znao da pišem ovu priču, uzeo bi to kao pogaženu reč i kaznio bi me kako dolikuje, ali više me nije briga. Počinio sam mnoge grehe, ali kršenje zaveta nije među njima.

Posle krštenja donekle sam očekivao da će me Sensam pozvati iz Gventa, gde je i dalje bio kod kralja Meuriga, ali mišji gospodar samo je čuvaо moje pisano obećanje ne tražeći ništa, čak ni novac. Ne tada.

Patrljak moje ruke zaceljivao je sporo, a ja nisam pomagao zarastanju, uporno vežbajući sa štitom. U bici, čovek provlači ruku kroz dva remena na štitu i steže drvenu dršku iza njih, ali ja više nisam imao prste kojima bih držao štit, te sam dao da se na remenje stave kopče i čvrsto ih pritezao oko podlaktice. Nije mi to davalo dobru zaštitu kao ranije, ali bilo je bolje nego da sam sasvim bez štita, i kad sam se navikao na opute stegnute oko ruke, vežbao sam sa mačem i štitom protiv Galahada, Kilhuka i Artura. Štit mi nije ležao na ruci kako treba, ali sam bio u stanju da se borim, mada mi je posle svake vežbe patrljak krvario i Keinvin me je korila stavljajući nove zavoje.

Pun mesec je došao, a ja nisam došao s mačem i žrtvom do Nant Dua. Čekao sam osvetu od Nimju, ali je nije bilo. Beltan se proslavljao nedelju dana posle uštapa, ali Keinvin i ja, pokorni Morganinim zapovestima, nismo pogasili naše vatre niti čekali da vidimo kako se nove razgorevaju; ujutru je došao Kilhuk sa glavnjom iz nove vatre i bacio ju je u naše ognjište. „Hoćeš li da odem u Gvent, Derfele?“, pitao je.

„U Gvent?“, začudih se ja. „Zašto?“

„Da ubijem tu malu krastaču Sensama, naravno.“

„On mi ne stvara nevolje.“

„Ne još“, kazao je Kilhuk, „ali hoće. Ne mogu da zamislim da si hrišćanin. Da li se osećaš drugačije?“

„Ne.“

Jadni Kilhuk. Bilo mu je drago što vidi da je Keinvin ozdravila, ali se gadio pogodbe koju sam sklopio s Morganom da bi je spasla. On se, kao i mnogi drugi, pitao zašto jednostavno ne pogazim obećanje dato Sensamu, ali strahovao sam da bi se Keinvinina bolest mogla vratiti ako to učinim i tako sam držao reč. Vremenom je pokornost prešla u naviku, a kad je Keinvin umrla više nisam imao volje da kršim obećanje, mada je njena smrt prekinula spone koje su me vezivale za zavet.

Ali, onog dana kad su nove vatre zarejale zgasla ognjišta, sve to je bilo daleko u budućnosti. Bio je to divan dan, sunčan i sav u cvatu. Sećam se da smo kupili guščiće na tržnici tog jutra, pomislivši da bi naši unuci voleli da ih gledaju kako rastu u maloj bari iza naših odaja, a potom sam s Galahadom otišao do amfiteatra gde sam iznova vežbao i mučio se sa štitom. Mi bejasmo jedini ratnici tamo, jer su se ostali oporavljali od opijanja prethodne noći. „Guščići nisu dobra zamisao“, reče Galahad, zatresavši moj štit valjanim udarcem držalje koplja.

„Zašto?“

„Izrašće u ljudite stvorove.“

„Gluposti“, rekoh. „Izrašće u večeru.“

Gvajdir nas prekide pozivom od svog oca i mi se vratismo u grad. Artur je bio u palati biskupa Emrajsa. Biskup je sedeo dok je Artur, u košulji i čakširama, bio nadvijen nad velikim stolom, prekrivenim drvenim pločicama na kojima je biskup beležio spiskove kopljanika, oružja i brodova. Artur diže pogled kad smo ušli i na tren ne reče ništa, ali se sećam da mu je lice obrasio sedom bradom bilo veoma smrknuto. Onda istisnu jednu reč. „Rat.“

Galahad se prekrsti dok ja, i dalje naviknut na stare običaje, dotakoh balčak Hajvelbana. „Rat?“, upitah.

„Mordred ide na nas“, kaza Artur. „Ovog trenutka je na pohodu! Meurig će ga propustiti kroz Gvent.“

„Sa trista pedeset kopljanika, kako čujemo“, dodao je Emrajs.

Do dana današnjeg sam uveren kako je Sensam ubedio Meuriga da izda Artura. Nemam dokaza, a Sensam oduvek to poriče, ali čitava ujdurma smrdela je na lukavštinu mišjeg gospodara. Istina, Sensam nas je jednom upozorio na mogućnost takvog napada, ali miši gospodar većito je bio vrlo obazriv prilikom svojih izdajstava; ako bi Artur dobio bitku koja je, prema Sensamovom čvrstom uverenju, trebalo da se vodi u Iski, on bi mirno tražio nagradu od Artura. Svakako nije pomišljao na nagradu od Mordreda jer su Sensamove spletke, ako su uistinu bile njegove, isle u Meurigovu korist. Neka se Mordred i Artur krve do smrti, onda Meurig može da preuzme Dumnoniju, a Sensam da upravlja u njegovo ime.

A Meurig je Dumnoniju želeo. Hteo je njena plodna imanja i bogate gradove, pa je podsticao rat, mada je strogo poricao svoje učešće u svemu tome. Ako je Mordred hteo da poseti strica, rekao je, ko sam ja da mu to zabranim? A ako je Mordred želeo pratnju od trista pedeset ratnika, ko je Meurig da kralju uskrati svitu? Tako je dao Mordredu dopuštenje koje mu je bilo nužno, i dok smo mi saznali za napad, Mordredova konjica je već minula Glevum i žurila na zapad ka nama.

Tako je, zbog izdaje i častoljublja slabog kralja, počeo Arturov poslednji rat.

* * *

Bili smo spremni za taj rat. Očekivali da će napad početi nedeljama pre toga i mada nas je Mordredov izbor vremena za pokret iznenadio, naša taktika je bila osmišljena.

Otplovićemo na jug preko Sefernog mora i otići u Dumnoniju, gde smo očekivali da nam se pridruže Sagramorovi ljudi. Onda, ujedinjenih snaga, pod Arturovim barjakom medveda udarili bismo na sever, da presretнемo Mordreda dok se bude vraćao iz Silurije. Očekivali smo borbu, očekivali smo pobedu, a potom bismo proglašili Gvajdira kraljem Dumnonije na Kaer Kadarnu. Bila je to stara priča; još jedna bitka i sve će se promeniti.

Glasnici behu poslati na obalu zahtevajući da svaki ribarski brod u Siluriji doplovi do Iske. I dok su te lađe veslale uz reku na nadolazećoj plimi, žurno smo se spremali za odlazak. Naoštirili smo mačeve i kopljja, uglačali oklope i hranu spremili u korpe i vreće. Spakovali smo dragocenosti iz tri palate, zlatnike i srebrnjake iz riznice, i upozorili narod Iske da beže na zapad pre nego što Mordredovi ljudi stignu.

Narednog jutra imali smo dvadeset i sedam ribarskih lađica vezanih na reci ispod rimskog mosta u Iski. Stotinu šezdeset tri kopljanika behu spremna za ukrcavanje, većina njih imala je porodice, ali u brodovima je bilo mesta za sve. Bili smo primorani da ostavimo konje za sobom, jer je Artur otkrio da su konji jako loši moreplovci. Dok sam bio na putu da se susretuem sa Nimju, on je pokušao da ukrcu konje na jednu ribarsku lađu, ali životinje bi

podivljale od straha i na najblažim talasima, a jedan je čak kopitima razvalio stranice broda i utekao; dan pre polaska, oterali smo konje na pašnjake udaljenih seoskih imanja i obećali sebi da ćemo doći po njih kad Gvajdira načinimo kraljem. Samo je Morgana odbila da otplovi s nama, već je otišla mužu u Gvent. >

Počeli smo da tovarimo lađe u zoru. Prvo smo u brodska dna smestili zlato, povrh blaga naslagali oklope i hrani pa smo, pod sivim nebom i na oštem vetrnu, počeli da se ukrcavamo. Većina brodova primala je deset, jedanaest ljudi, i kako bi se koja lađa punila, povlačila bi se do sredine reke i tamo bacala sidro, kako bi cela flota zaplovila u isti mah.

Neprijatelj je stigao baš kad je poslednja lađa bila puna. Beše to najveći brod i pripadao je Baligu, mužu moje sestre.. U njemu bejasmo Artur, Ginevra, Gvajdir, Morvena i njena deca, Galahad, Taliesin, Keinvil i ja, skupa s Kilhukom, njegovom jedinom preostalom ženom i dvojicom sinova. Arturov znamen vio se na visokom pramcu broda, dok je na krmi lepršala Gvajdirova zastava. Bili smo bodrog duha, jer smo isplovljivali da Gvajdiru damo kraljevinu, ali baš kad je Balig povikao Hagvidu, Arturovom slugi, da požuri na brod, dušmani se pojaviše.

Hagvid je nosio poslednji zavežljaj iz Arturove palate i bio je na pedesetak koračaji od reke kad se osvrnuo i video da konjanici naviru kroz gradsku kapiju. Imao je vremena da ispusti prtljag i dopola isuče mač, ali onda ga konji pregaziše i koplje mu se zari u vrat.

Balig baci brodske lestve s palube, poteže nož i prereza uže na krmi. Njegov saksonski mornar odbaci pramčani vez i matica poneće lađu kad konjanici stigoše na obalu. Artur je stajao i s užasom zurio u umirućeg Hagvida, ali ja sam gledao ka amfiteatru, gde se pojavila horda.

To nije bila Mordredova vojska. Beše to bujica bezumnika, zbijena navala krivih, izlomljenih i nesrećnih bića koji površe oko kamenih svodova amfiteatra i pojuriše dole do rečne obale, uz isprekidano kevtanje. Behu u ritama, divljih kosa i očiju punih pomamne jarosti. Vojska ludih koju je vodila Nimju. Većina beše naoružana samo motkama, mada je nekolicina imala koplja. Svi jahači nosili su koplja i štitove, i nisu bili ludi. To su bili begunci, preživeli Diurnahovi Krvavi štitovi koji su i dalje ogrtali svoje otrcane crne plaštove i nosili tamnom krvlju obojene štitove.

Oni rasteraše maloumnike dok su terali konje obalom i držali korak s nama.

Neki od ludih stradali su pod kopitima konja, a desetine njih su prosto skočile u reku, nevešto plivajući ka nama. Artur povika lađarima da dižu kotve, i jedan po jedan teško opterećeni brod se oslobađao veza i plutao. Neke posade nisu bile voljne da odbace teške stenčuge koje su služile umesto sidra, pa su pokušali da ih izvuku i brodovi koje je voda ponela sudariše se s onima ukotvijenim, a sve to vreme su očajni, tužni, suludi stvorovi trapavo pljuskali prema nama. „Koplja! Udri držaljama!“, povika Artur, pa poseže za sopstvenim kopljem, okreće ga naopako i snažno ga spusti na glavu plivača.

„Vesla!“, zagrme Balig, ali нико nije mario za njega. Bili smo prezaposleni odbijajući plivače od bokova lađe. Ja sam udarao jedinom rukom, potapajući napadače, ali onda jedan ludak ščepa moje koplje i umalo me povuče u vodu. Pustio sam ga da zadrži oružje, isukao Hajvelban i zasekao. Prva krv se izli u reku.

Severna obala reke sad beše zakrčena sledbenicima Nimju, koji su skakali i zavijali. Neki su bacali koplja na nas, većina je samo urlala od mržnje, a bilo je i onih koji su se poveli za plivačima i skakali u vodu. Kosmati čovek zeče usne pokuša da se ispne preko prove, ali ga Sakson šutnu u lice jednom, pa još jednom; tek tad je pao. Taliesin je našao koplje i zabadao

sečivo u plivače. Nizvodno od nas, matica je jednu lađu nanela na blatnu obalu. Posada se očajnički trudila da odgurne brod motkama, ali nisu bili dovoljno brzi i kopljanici se uspentraše preko bokova. Predvodili su ih Krvavi štitovi i te uvežbane ubice prkosno zaurlaše dok su navaljivali kopljima duž nasukanog broda. Bila je to lađa biskupa Emrajsa i videh sedokosog sveštenika kako mačem odbija vrh koplja, ali potom je pao i dvadesetak bezumnih stvorova pohrliše za Krvavim štitovima na klizavu palubu. Biskupova žena kriknu kratko, onda je ubi koplje. Noževi su parali i trgali i ubadali, krv je curila kroz odvode i tekla ka moru. Čovek u tunici od jelenske kože hvatao je ravnotežu na krmi zarobljene lađe i, dok smo plutali mimo nje, skočio ka ogradi našeg broda. Gvajdir naperi koplje i čovek zavrišta dok mu je duga držalja prolazila kroz telo. Pamtim da je ščepao držak dok mu se telo trzalo na koplju, a onda Gvajdir oturi i čoveka i oružje u reku, pa poteže mač. Njegova majka je kopljem kidala ruke koje su mlatarale kraj broda. Šake su grabile za ogradu lađe i mi smo ih gazili, odsecali ih mačevima, i na koncu naš brod minu kraj napadača. Sve lađe su sad plutale, neke postrance, druge unatraške, brodari su kleli i vikali jedni na druge, ili se drali na kopljanike da se prihvate vesala. Kopije polete s obale i zari se u bok naše lađe, za njim prve strele zaparaše vazduh. Behu to lovačke strele i fijukale su nam iznad glava.

„Štitovi!“, povika Artur i mi načinismo zid štitova duž boka lađe. Strele zadobovaše po njima. Čucao sam kraj Baliga, štiteći nas obojicu. Štit mi zadrhta kad lake strele počeše da se zarivaju.

Spasla nas je brza matica reke i plima koja je odstupala i nosila našu zbrkanu masu niz vodu i vam dometa strelaca. Kliktava, besna horda nas je pratila, ali zapadno od amfiteatra beše potez močvarnog tla i to je usporilo gonoce, a nama dalo vremena da haos najzad pretvorimo u red. Krici napadača su nas sledili, njihova troupla matica je nosila kraj naše male flote, ali najzad smo se domogli vesala, mogli smo okrenuti lađu pramcem unapred i poći za drugim plovilima ka moru. Oba naša barjaka behu gusto načikana strelama.

„Ko su ovi?“, pitao je Artur, zureći u hordu.

„Nimju i njena vojska“, kazao sam gorko. Zahvaljujući

Morganinom umeću, Nimju nije uspela sa činima i sad je nahuškala svoje sledbenike da ugrabe Gvajdira i Ekskalibur.

„Zašto nismo videli da dolaze?“ hteo je Artur da zna.

„Čini skrivanja, gospodaru?“, nagađao je Taliesin i ja se setih kako je često Nimju bacala takve vradžbine.

Galahad se namršti na to pagansko objašnjenje. „Došli su noću“, ponudi on drugi odgovor, „i krili se u šumi dok nisu bili spremni, a mi smo bili u prevelikom poslu da bismo ih spazili.“

„Nek se kučka sad bije s Mordredom, a ne s nama“, reče Kilhuk.

„Neće“, kazao sam. „Pridružiće mu se.“

Ali Nimju još nije bila gotova s nama. Grupa jahača galopirala je drumom koji je vodio na sever oko močvare, a horda je tabanala za tim kopljanicima. Reka nije tekla do mora bez skretanja, već je pravila široke petlje po ravnom priobalju. Znao sam da ćemo na svakoj krivini ka zapadu naći dušmane kako nas čekaju.

Konjanici su nas uistinu iščekivali, ali reka se širila kako se primicala moru, voda je žurno tekla i kod svake okuke nas bezbedno nosila kraj njih. Jahači su dobacivali kletve, pa jurili dalje da nađu narednu krivinu s koje bi mogli da nas gađaju kopljima i strelama. Neposredno pre ušća pružao se dug prav potez vode i konjanici su držali korak s nama svom njegovom dužinom; tu sam prvi put video i Nimju. Jahala je belca i bila odevena u belu odoru, a na glavi

je imala druidsku tonzuru. U ruci je nosila Merlinov štap, o bedru mač. Vikala je na nas, ali joj je reči nosio vетар, a reka je tu zaokretala na istok i kliznuli smo podalje od nje između ševarom obraslih obala. Nimju se okreće i podbode konja goneći ga ka ušću.

„Sad smo na sigurnom“, reče Artur. Mogli smo omirisati more, galebovi su se dozivali nad nama, pred sobom smo čuli beskrajan zvuk talasa koji biju o obalu. Balig i Sakson su za krsnicu jedra vezivali užad kojom će ga podići uz jarbol. Valjalo je minuti još jednu veliku rečnu okuku, još jednom izdržati susret s Nimju i njenim konjanicima, i onda ćemo biti pod okriljem Sefernog mora.

„Koliko smo ljudi izgubili?“, hteo je Artur da zna. Posade male flote stadoše da dovikuju pitanja i odgovore među sobom. Samo dva čoveka pala su od strela, i na jednom nasukanom brodu poklano je sve živo, ali veći deo nevelike vojske bio je bezbedan. „Jadni Emrajs“, kaza Artur, i potom neko vreme nije progovarao, ali ipak je ostavio setu po strani. „Kroz tri dana“, rekao je, „bićemo sa Sagramorom.“ Već je bio otpošao glasnike na istok i, sad kada je Mordredova vojska napustila Dumnoniju, svakako nije bilo ničega što bi sprečilo Sagramora da nam pođe u susret. „Imaćemo malu vojsku“, kaza Artur, „ali valjanu. Dovoljno dobru da potuče Mordreda, i onda ćemo sve ispočetka.“

„Ispočetka?“, upitah.

„Treba još jednom da potisnemo Serdika“, rekao je, „i da uteramo malo pameti u glavu Meurigu.“ Nasmejao se gorko. „Uvek je samo još jedna bitka. Jesi li primetio? Kad god pomisliš da je sve sređeno, stvari se opet zakuvaju.“ Dotakao je balčak Ekskalibura. „Siroti Hagvid. Nedostajaće mi.“

„I ja ću ti nedostajati, gospodaru“, rekao sam tmurno. Patrljak leve ruke je bolno brideo i šaka koju nisam imao neobjasnjivo me je svrbela; osećaj je bio tako stvaran da sam neprekidno pokušavao da je počešem.

„Nedostajaćeš mi ti?“, pitao je Artur, podižući obrvu.

„Kad me Sensam pozove.“

„Ah! Mišji gospodar.“ Kratko se osmehnuo. „Mislim da će naš mišji gospodar želeti da se vrati u Dumnoniju, zar ne? Ne vidim kako bi se izdigao u Gventu, tamo je već previše biskupa. Ne, želeće taj da dođe natrag, i sirota Morgana će hteti svoje svetilište u Ajnis Vidrinu, pa ću se nagoditi s njima. Tvoja duša za Gvajdirovo dopuštenje da žive u Dumnoniji. Oslobođemo te zaveta, Derfele, ne brini.“ Potapšao me je po ramenu, pa se oteturao do Ginevre koja je sedela pod jarbolom.

Balig iščupa strelu iz krmene statve, otkide gvozdenu glavu i stavi je u džep protiv uroka, a štap s perima hitnu u vodu. „Ne sviđa mi se kako to izgleda“, pokaza glavom ka zapadu. Okretoh se i videh crne oblake daleko nad morem.

„Dolazi kiša?“, pitao sam.

„Mogao bi i vетар da nas gricne, tu i tamo“, rekao je zloslutno, pa pljunuo preko ograde da odagna zlu sreću. „Ali nije to duga plovidba. Možda nas i mimoide.“ Oslonio se o krmeno veslo dok je brod klizio duž poslednjeg velikog zaokreta reke. Sad smo plovili ka zapadu, usporen vjetrom u pramcu, a površina reke se mreškala od malih, beličastih talasa koji su se razbijali o provu i prskali po palubi. Jedro je još bilo spušteno. „Zapnite sad!“, povika Balig našim veslačima. Sakson je bio na jednom veslu, Galahad na drugom, Taliesin i Kilhuk zauzeli su srednju klupu, a dva Kilhukova sina upotpunjavalala su posadu. Njih šestorica veslali su snažno, boreći se sa vjetrom, a struja i oseka su nam i dalje pomagale. Barjac na pramcu i krimi lepršali su žestoko na vetrnu, čegrtajući strelama zarobljenim u njihovom tkanju.

Pred nama je reka zavijala na jug i tamo će, znao sam, Balig razviti jedro da bi nas vetrar pognao niz podužu ravninu do mora. Kad se domognemo mora, bićemo prinuđeni da se držimo vrbovim viticama omeđenog kanala koji je vodio kroz prostrani plićak sve dok ne dospemo do dublje vode, gde ćemo moći da okrenemo leđa vetrar i pojurimo ka obali Dumnonije. „Neće nam tre bati mnogo da pređemo”, reče Balig utešno, okrznuvši pogledom oblake, „ne mnogo. Trebalо bi da izmaknemo buri.“

„Mogu li se lađe držati zajedno?“, upitah.

„Dovoljno blizu.“ Pokazao je glavom na brod odmah ispred nas. „To staro korito će da zaostaje. Plovi kao bremenita krmača, baš tako, ali biće dovoljno blizu, dovoljno blizu.“

Nimju i konjanici su nas čekali na uskom sprudu, tamo gde je reka okretala na jug ka moru. Kad smo se približili, izdvojila se iz gomile ratnika i poterala konja u plitku vodu, a kad se primakosmo još bliže, videh da dva kopljaniča vuku zarobljenika u plićak, do nje.

Najpre sam pomislio da je to neki naš čovek uhvaćen na nasukanoj lađi, ali onda sam u sužnju prepoznao Merlina. Brada mu beše odrezana, razbarušenu belu kosu mrsio je sve jači vetrar, prazne duplje su zurile u nas, ali mogu se zakleti da mu je na licu bio osmejak. Nisam mu jasno video lice, jer je razdaljina bila prevelika, ali kunem se da je bio nasmešen dok su ga vukli u niske valove. Znao je šta će se zbiti.

Onda, najednom, shvatih i ja, a nikako nisam mogao to da sprečim.

Nimju je kao dete spasena iz mora. U Demetiji ju je zarobila pljačkaška družina, pa je povela preko Sefernog mora do Dumnonije, ali usput ih je uhvatila bura i svi pljačkaški brodovi su potonuli. Posade i robovi su se podavili, svi osim Nimju koju je more živu odnело do kamenitih obala Ajnis Veira; Merlin je detetu, spasavajući ga, dao ime Vivijen, jer je bilo jasno da je Manavidan, bog mora, voli. Vivijen je ime koje pripada Manavidanu. Nimju, oduvek durnovita, odbijala je da se odaziva na to ime, ali ja ga se setih sada, i setih se da je Manavidan voli, i razabrah da će od njega tražiti pomoći kako bi na nas bacila strašnu kletvu.

„Šta ona to radi?“, pitao je Artur.

„Ne gledaj, gospodaru“, kazao sam.

Dva kopljaniča odgacaše natrag na obalu, ostavljući slepog Merlina samog pored konja na kom je sedela Nimju. Nije ni pokušao da utekne. Samo je stajao tamo, bela kosa mu je lepršala dok je Nimju potezala nož sa remena za pojasom. Bio je to Nož Laufroda.

„Ne!“, zaurla Artur, ali vetrar ne dade njegovom kriku da odmakne od broda i ponese ga natrag preko močvara i ševara, natrag u ništavilo. „Ne!“, povikao je ponovo.

Nimju uperi druidov, sada njen štap ka zapadu, podiže glavu ka nebū i ispusti urlik. I dalje se Merlin nije micao. Naša flota klizila je mimo njih, svaki brod stizao je nadomak plićaka u kom je stajao njen konj, pre no što bi ga vetrar poterao na jug kad bi posada razvila jedro. Nimju pričeka da naša lađa sa zastavama priđe i tad spusti glavu, gledajući nas jednim okom. Smešila se, kao i Merlin. Sad sam bio dovoljno blizu da vidim jasno; on se osmehivao dok se Nimju naginjala iz sedla s nožem u ruci. Jedan snažan rez je bio dovoljan.

Merlinova duga bela kosa i njegova duga bela tunika su se zacrvenele.

Nimju urliknu ponovo. Mnogo puta sam je čuo kako zavija, ali nikad kao tada, jer u ovom kriku su se sjedinili ropac i trijumf. Bacila je svoje čini.

Skočila je s konja i ispustila štap. Merlin mora da je umro brzo, ali njegovo telo još se batrgalo na talasima i na trenutak se činilo da se Nimju rve sa mrtvim čovekom. Belu odoru joj isprska krv, a krv smesta razredi more dok je vukla i gurala Merlinovo truplo sve dalje u

vodu. Naposletku, oslobođen blata, on zapluta i ona ga odgurnu u maticu, kao dar njenom gospodaru, Manavidanu.

Kakvo je samo to uzdarje bilo. Telo druida krije moćnu magiju, silniju od svake druge koju ovaj jadni svet ima, a Merlin je bio poslednji i najveći od druida. Drugi su došli posle njega, naravno, ali nijedan nije imao njegovo znanje, niti mudrost, niti makar polovinu njegove moći. A sva ta moć sad je pretočena u jednu vradžbinu, jednu volšebnu reč bogu mora koji je spasao Nimju toliko godina ranije.

Podigla je štap s talasa na kojima je plutao i uperila ga u naš brod, pa se nasmejala. Zabacila je glavu i smejala se luđe od onih koji su je pratili sa planina do ove smrti u vodama reke i mora. „Preživećete!“, dobacila je ljudima na našem brodu. „I srećemo se opet!“

Balig razvi jedro, vetar ga nape i odnese nas ka moru. Niko nije progovarao. Samo smo zurili u Nimju i u, belo u kovitlacu surih talasa, Merlinovo telo koje nas je pratilo ka dubinama.

Gde nas je čekao Manavidan.

* * *

Okrenuli smo lađu na jugoistok da bi vetar napeo odrpano jedro, a meni se stomak okretao sa svakim udarcem talasa.

Balig se borio sa krmenim veslom. Ostala vesla smo uvukli, prepuštajući sav posao vetrui, ali snažna plima je radila protiv nas i neprekidno gurala pramac broda prema jugu, gde bi jedro stalo da leprša, a krmeno veslo bi se opasno povijalo; ipak, brod bi se uvek lagano vratio na dobar pravac, jedro bi pucalo kao ogromni bič dok bi se nadimalo, prova bi uronila u talase, a moj stomak bi se uskomešao i žuč bi mi se popela do grla.

Nebo se zamračilo. Balig pogleda u oblake, pljunu, pa opet naleže na kormilo. Prva kiša nas je sustigla, velike kapi rasprskivale su se na palubi i zatamnile prljavo jedro.

„Sklanjajte te barjake!“, povika Balig, i Galahad smota zastavu spreda, dok sam se ja naprezao da odglavim onu na krmi. Gvajdir mi pomože da je skinem, ali je izgubio ravnotežu kad lađa uzjaha krestu talasa. Pao je uz ogradu dok se voda prelivala preko pramca. „Vedra!“, razdra se Balig. „Vedra!“

Vetar je jačao. Izbljuvao sam se preko stranice broda, pa digao pogled. Ostatak flote rasuo se u sivom košmaru silovitih valova i kovitlacu kapljica i pene. Čuo sam prasak nad sobom i digao pogled, videvši da se naše jedro rascepilo nadvoje. Balig je prokljinao. Iza nas, obala beše crna linija, a još pozadi, obasjana suncem, blistala su brda Silurije, dok svud oko nas beše mrak, voda i pretnja.

„Vedra!“, povika Balig ponovo, a oni koji su bili u utrobi broda počeše kalpacima da zahvataju vodu koja je okružila zavežljaje s blagom, oklopima i hranom.

Onda je oluja udarila. Dotad smo se borili samo s njenom prethodnicom, ali sad vetar zarika preko mora a kiša dođe žestoka i oštra, zabadajući se u bele talase. Druge lađe nestale su mi s pogleda, tako je gusta bila kiša i nebo tako mračno. Obala je iščezla i sve što sam mogao da vidim bila je ova budna mora; brzi, visoki talasi belih vrhova s kojih se voda slivala i natapala naš brod. Jedro je šibalo na vetrui parajući se u dronjave trake što su vijorile s krsnice poput izgaženih barjaka. Munja rascepi nebo i lađa se surva s krešte jednog vala; video sam vodu, zelenu i crnu, kako se diže da navre preko ograda, ali Balig nekako usmeri provu u talas i more se pokoleba na samoj ogradi broda, pa se povuče dok smo uzjahivali sledeći vodenii greben, kidan i teran vетrom.

„Rasteretite brod!“, Balig je pokušavao da nadglosa huku oluje.

Bacili smo zlato preko ograde. Odletelo je Arturovo blago, i moje, i Gvajdirovo i Kilhukovo.

Sve smo dali

Manavidanu, sipajući novčiće i pehare i svećnjake i zlatne poluge u njegovo pohlepno ždrelo, a on je jednako tražio još, pa smo zavitlali korpe s hranom i smotane barjake preko palube, ali Artur je odbio da mu podari svoj oklop, kao i ja; spremu i oružje nagurali smo u malu kajitu ispod stražnje palube, umesto njih odbacivši nešto kamenog brodskog balasta za zlatom. Njihali smo se po lađi kao pijanci, bacani talasima, dok su nam se stopala klizala po rasutoj smeši vode i bljuvotine. Morvena je stezala svoju decu, Keinvin i Ginevra su se molile, Taliesin je crpeo vodu šlemom, Kilhuk i Galahad su pomagali Baligu i saksonskom mornaru da spuste ostatke rastrganog jedra. Jedro baciše preko ograde, zajedno s krsnicom, ali su te rite prethodno privezali za krmenu statvu konopom od konjske strune; teret zateže uže i pramac se od toga nekako usmeri u vetar, pa smo sad gledali u lice oluje i jahali na njenom gnevnu, obrušavajući se na talase u velikim skokovima.

„Nikad nisam video da oluja juri tako brzo!“, doviknu mi Balig. Nisam se začudio. Nije to bila oluja kao sve druge, već bes prizvan smrću druida; svet je vrištao, vitaljući oko nas vazduhom i morem, dok se naša škripava lađa pela na nasrtljive talase i survavala se naniže. Voda je kuljala između brodskih dasaka, ali smo je izbacivali brzo kao što je i navirala.

Onda sam video prvu olupinu povrh jednog talasa, časak kasnije i čoveka kako pliva. Pokušao je da nas dozove, ali ga je more progutalo. Arturova flota je propala. Ponekad, kad bi udar vетра minuo i vazduh se razbistrio na tren, mogli smo videti ljudi kako mahnito izbacuju vodu i kako su njihovi brodovi duboko utonuli u kovitlac, pa bi nas oluja zaslepile; kad se ponovo povukla, više nije bilo lađa na vidiku, samo hrpe drveta što plutaju. Arturova flota je, brod po brod, potonula, a njegovi muškarci i žene su se utopili. Ljudi koji su nosili oklope umrli su najbrže.

A sve to vreme, odmah iza morem nagriženih ostataka jedra koje se vuklo za našom namučenom lađom, Merlinovo telo nas je pratilo. Pojavio se u času kad smo bacili jedro s broda, i otad je bio s nama; viđao sam njegovu belu odoru povrh valova, gledao kako nestaje, samo da bih je opet opazio kad ga more ponese dalje. Jednom mi se učinilo da je digao glavu s vode, rana na grlu je bila bela, isprana slanom vodom, i prazne očne duplje behu okrenute nama. Onda ga voda povuče dole i ja dotakoh gvozdeni klin na krmi, moleći Manavidana da povede druida dole do morskog dna. Povedi ga dole, molio sam, i pošalji mu dušu u Zemlju seni, ali kad god bih pogledao Merlin je bio tu, bele kose raširene u polukrug oko glave, na nemirnom moru.

Merlin je bio tu, ali nijedna lađa. Naprezali smo oči kroz kišu i uskovitlane morske kapljice, ali ne beše ničega tamo osim tamnog uzavrelog neba, sivog i prljavobelog mora, krhotina brodova i Merlina, Merlina koji je uvek bio tu; mislim da nas je štitio, ne zbog nas samih već zato što Nimju još ne beše završila s nama. Naša lađa nosila je ono što je želela iznad svega, te je naša lađa moralia i biti spasena iz Manavidanovih voda.

Merlin nije nestao dok se oluja nije povukla. Video sam njegovo lice poslednji put i onda je samo otisao dole. Na tren, bio je belo obliće, ruku raširenih u zelenom srcu talasa, a onda ga nestade. I s njegovim nestankom vetar je zamro, a kiša posustala.

More nas je još bacalo tamo-amo, ali vazduh se raščistio i oblaci od crnih postadoše sivi, pa se potom pretočiše u iscepkanu belinu, a svud oko nas bilo je prazno more. Samo je naš brod preostao i dok je Artur pogledom pretraživao sive talase, videh mu suze u očima.

Njegovi ljudi behu otišli Manavidanu, svi njegovi hrabri ljudi osim nas nekoliko. Čitava vojska je satrta.

I mi smo ostali sami.

Izvukli smo krsnicu i krpe jedra iz vode, pa veslali do kraja tog dugog dana. Svakom muškarcu osim mene ruke behu pune plikova, a čak i ja sam pokušao da vesla, ali sam otkrio da mi jedna ruka nije dovoljna da se izborim s veslom, pa sam seo i gledao kako se vučemo na jug po namreškanom moru sve dok, predveče, naša kobilica ne zagreba po pesku i mi se iskobeljasmo na obalu s ono malo imetka što smo još imali.

Prenoćili smo u peščanim dinama, u osvit očistili so sa oružja i prebrojali novčiće koje smo još imali. Balig je sa Saksonom ostalo kraj lađe, tvrdeći da mogu da je spasu, i ja mu dадох последње злато које сам имао, zagrlih ga i подох за Arturom na jug.

Naišli smo na dvor u brdima kraj obale i gospodar te kuće pokazao se kao Arturov pristalica. Dao nam je jahaćeg konja i dve mazge. Pokušasmo da mu uzvratimo zlatom, ali odbio je. „Želeo bih da imam kopljjanike da vam dam,” reče, „ali avaj.” Slegao je ramenima. Njegov dvor beše siromašan i već nam je dao više nego što je mogao. Jeli smo njegovu hranu, osušili odeću kraj njegove vatre, i potom s Arturom seli pod rascvetalu jabuku u voćnjaku. „Sad se ne možemo boriti s Mordredom,” kaza Artur sumorno. Mordredove trupe brojale su najmanje trista pedeset kopljjanika, a Nimju i njeni će mu pomagati sve dok je nama za vratom, dok je Sagramor imao manje od dvesta ljudi. Rat je bio izgubljen pre nego što je čestito i počeo.

„Oengus će doći da nam pomogne”, nadao se Kilhuk.

„Pokušaće”, složi se Artur, „ali Meurig nikad neće pustiti Crnoštite da prođu kroz Gvent.”

„I Serdik će doći”, tiho kaza Galahad. „Čim čuje da se Mordred bori s nama, povešće vojsku. A mi ćemo imati dvesta ljudi.”

„Manje”, ubaci Artur.

„Protiv koliko?”, upita Galahad. Četiri stotine? Pet? A naši preživeli, čak i ako pobedimo, moraće da se okrenu Serdiku.”

„Onda, šta ćemo?”, pitala je Ginevra.

Artur se osmehnu. „Idemo u Armoriku”, reče. „Mordred nas neće goniti tamo.”

„Mogao bi”, promumla Kilhuk.

„Onda ćemo se s tom nevoljom suočiti kad dođe”, kaza Artur mirno. Bio je gorak tog jutra, ali ne ljut. Sudbina ga je užasno udarila, i sad je mogao samo da preoblikuje svoje namere i pokuša da nam da nadu. Podsetio nas je da je kralj Budik od Broselijanda oženjen njegovom sestrom Anom, i Artur je bio siguran da će nam pružiti utočište. „Bićemo siromašni”, nasmešio se Ginevri kao da se izvinjava, „ali imamo prijatelje i oni će nam pomoći. A Broselijand će se obradovati Sagramorovim ratnicima. Nećemo gladovati. I ko zna?”, sad se osmehnuo sinu, „Mordred bi mogao da umre i mi se možda i vratimo.”

„Nimju”, rekoh, „ona će nas goniti do kraja sveta.”

Artur se namršti. „Onda Nimju mora da umre”, reče, „ali i ta nevolja mora sačekati svoj trenutak. Sad treba da smislimo kako da se dokopamo Broselijanda.”

„Idemo u Kamlan”, rekoh, „i tražimo Kadviga lađara.”

Artur me pogleda, iznenađen sigurnošću u mom glasu. „Kadvig?”

„Merlin je sve sredio, gospodaru”, kazao sam, „i rekao mi za to. To je njegov poslednji dar tebi.”

Artur sklopi oči. Mislio je na Merlina i na tren pomislih da će prolijti suze, ali on se samo strese. „U Kamlan, onda“, reče, otvorivši oči.

Einion, Kilhukov sin, uze konja i odjaha na istok da nađe Sagramora. Poneo je uputstva Sagramoru da nađe brodove i otplovi preko mora u Armoriku. Einion će reći Numiđaninu da mi imamo brod u Kamlanu i da ćemo ga čekati na obali Broselijanda. Neće biti boja s Mordredom, nikakvog zakraljenja na Kaer Kadarnu, samo sramno bekstvo preko mora.

Kad je Einion otišao, stavili smo Artura Baha i malu Seren na jednu mazgu, oklope natovarili na drugu i pošli na jug. Artur je znao da je Mordred dosad otkrio da smo umakli iz Silurije i dumnonska vojska već se vraćala istim putem. Nimju i njena vojska nesumnjivo će biti s njima, i oni su išli valjanim rimskim drumovima dok pred nama behu milje brdovitog tla. Pohitali smo.

U stvari, pokušavali smo da hitamo, ali bregovi behu strmi, put dug, Keinvini i dalje slaba, mazge spore, Kilhuk hrom još od davne bitke s Aelom kod Londona. Bilo je to sporo putovanje, ali Artur kao da se izmirio sa sudbinom. „Mordred neće znati gde da nas traži,“ rekao je.

„Nimju bi mogla da zna“, upozorio sam ga. „Ko zna šta je sve mučenjem izvukla od Merlina na kraju.“

Artur je čutao neko vreme. Hodali smo kroz šumu, svetlu od zvončića, umekšanu novim lišćem. „Znaš li šta treba da učinim?“, reče potom. „Da nađem dubok kladenac i u njega bacim Ekskalibur, pa da ga zatrparm kamenjem kako ga niko ne bi našao odsad pa do kraja sveta.“

„Zašto ne uradiš to, gospodaru?“, pitao sam.

Nasmešio se i dotakao balčak mača. „Navikao sam se na njega. Zadržaću ga do časa kad mi više ne bude potreban. Ali budem li morao, sakriću ga. Ipak, ne još.“ Koračao je dalje, zadubljen u misli. „Jesi li ljut na mene?“, pitao je posle duže čutnje.

„Na tebe? Zašto?“

Mahnuo je rukom kao da želi da obuhvati svu

Dumnoniju, tu tužnu zemlju, tog jutra tako blistavu pod cvetovima i izdancima lišća. „Da sam ostao, Derfele“, reče, „da sam uskratio Mordredu moć, ovo se ne bi desilo.“ Zalio je.

„Ali ko je mogao da zna“, pitao sam, „da će od Mordreda ispasti ratnik? Ili da će okupiti vojsku?“

„Tako je“, priznade on, „i kad sam pristao na Meurigove zahteve, mislio sam da će Mordred da istrune u Dumnoniji. Da će se opijati do groba ili zapodenuti kavgu i dobiti nož u leđa.“ Zavrteo je glavom. „Nikad nije trebalo da bude kralj, ali kakav sam izbor imao? Zakleo sam se Uteru.“

Sve se vraćalo na taj zavet i setio sam se Velikog veća, poslednjeg koje je održano u Britaniji, kad se Uter setio zakletve koja će Mordreda učiniti kraljem. Uter je tad bio starac, debeo, bolestan i na umoru, a ja dete koje je samo htelo da postane kopljanič. Sve je to bilo tako davno, a Nimju mi u tim danima beše prijateljica. „Uter čak nije htio da ti budeš među kletvenicima“, rekoh.

„Nisam ni mislio da je to njegova želja“ kaza Artur, „ali sam se svejedno zakleo. Zavet je zavet, i ako namerno pogazimo jedan, onda gazimo veru u sve zakletve.“ Više je zakletvi pogaženo, pomislio sam, nego što ih je ispunjeno, ali nisam rekao ništa. Artur se trudio da održi svoje zavete i to mu je bila uteha. Iznenada se osmehnuo, i videh da je odlutao u veselije misli. „Jednom davno“, reče mi, „video sam komad zemlje u Broselijandu. To je dolina koja

izlazi na južnu obalu i sećam se potoka i nekih breza tamo. Pomislio sam kako bi to bilo divno mesto da čovek podigne kuću i provede život na njemu."

Nasmejao sam se. Čak i sada, on je istinski želeo samo kuću, zemlju i prijatelje uz sebe; iste stvari za kojima je oduvek čeznuo. Nikad nije voleo palate, niti, uživao u moći, mada je voleo da ratuje. Pokušavao je da porekne tu ljubav, ali bio je dobar u boju, hitrog uma i to ga je činilo smrtonosnim vojnikom. Vojnički zanat ga je učinio slavnim, doveo ga do toga da ujedini Brite i potuče Sase, ali ga je moć posramila, nastrano je verovao u urođenu ljudsku dobrotu, grozničavo se držao datih zaveta, i to je pomoglo manje vrednima da zgaze sve što je postigao.

„Drvena kuća“, sanjario je, „s arkadom na stubovima okrenutom moru. Ginevra voli more. Zemlja se spušta ka jugu, prema plaži, i mi bismo mogli da podignemo kuću iznad nje, pa da i danju i noću čujemo talase kako padaju na pesak. A iza kuće“, nastavio je, „podići će novu kovačnicu.“

„Pa da možeš da mučiš još gvožđa?“, pitao sam.

„Ars longa,“ kazao je nehajno, „vita brevis.“

„Latinski?“

Klimnuo je glavom. „Umetnost traje, život je kratak. Popraviću se, Derfele. Moja mana je nestrpljenje. Vidim oblik metala koji želim i žurim da ga načinim, ali gvožđe ne dopušta žurbu.“ Položio je šaku na moju zavijenu ruku. „Ti i ja imamo još godine pred sobom, Derfele.“

„Nadam se, gospodaru.“

„Godine i godine“, rekao je. „Godine da ostarimo, slušamo pesme i pričamo priče.“

„A san o Britaniji?“, upitah.

„Njoj smo služili valjano“, reče on, „i sad mora da se stara sama o sebi.“

„A ako Sasi opet navale“, pitao sam, „i ako te ljudi budu zvali ponovo, hoćeš li se vratiti?“

Osmehnuo se. „Mogao bih da se vratim kako bih Gvajdiru podario tron, ali u suprotnom će okačiti Ekskalibur o najvišu gredu na visokoj tavanici svoje kuće, Derfele, i pustiti da se na njega nahvata paučina. Gledaću more, sejati letinu i gledati kako mi unuci rastu. Ti i ja smo završili, moj prijatelju. Ispunili smo svoje zavete.“

„Sve sem jednog“, rekoh.

Pogledao me je oštros. „Misliš na moju zakletvu da će pomoći Banu?“

Tu zakletvu sam bio prepustio zaboravu, tu jednu, jedinu koju Artur nije održao, i taj neuspeh jeo ga je sve otad. Banovo kraljevstvo, Benoik, palo je pred Francima, i mada je Artur poslao ljudе, sam nije otišao u Benoik. Ali to je ležalo daleko u prošlosti, i ja nisam mogao da krivim Artura za tu omašku. Hteo je da pomogne, ali Aelini Saksoni pritiskali su ga žestoku u to doba. Nije moga da se borи u dva rata odjednom. „Ne, gospodaru,“ kazah. „Mislio sam na svoju zakletvu Sensamu.“

„Mišji gospodar će te zaboraviti“, odbaci Artur tu pomisao.

„Ništa on ne zaboravlja, gospodaru.“

„Onda ćemo ga naterati da promeni mišljenje“, kaza Artur, „jer mislim da ne bih mogao da provedem starost bez tebe.“

„Ni ja bez tebe, gospodaru.“

„Pa, sakrićemo se, dakle, ti i ja, a ljudi će pitati gde je Artur? I gde je Derfel? Gde je Galahad? A Keinvil? I niko neće umeti da kaže, jer ćemo biti skriveni pod brezama kraj mora.“ Nasmejao se, jer je taj san video nadohvat ruke i nada ga je vodila kroz poslednje milje našeg dugog puta.

Išli smo četiri dana i noći, ali najzad dođosmo do južne obale Dumnonije. Pošli smo duž velikog vresišta i izbili na more hodajući prevojem visokog brega. Zastali smo na vrhu dok su zraci predvečerja padali preko naših ramena i osvetljavali prostranu rečnu dolinu koja se pod nama otvarala ka moru. Bio je to Kamlan.

Dolazio sam ovde ranije. Behu to južne zemlje iza dumnoniske Iske, gde je živalj tetovirao lica plavom bojom. Služio sam gospodara Ovezna kad sam prvi put bio ovde, i pod njegovim vođstvom sam se priključio pokolju u visokom vresištu. Godinama potom, jahao sam blizu ovog brega kad sam išao s Arturom kako bih pokušao da spasem život Tristana; nisam uspeo i Tristan je umro, a sad sam se vratio po treći put. Bila je to divna zemlja, lepša od mnogih koje sam video u Britaniji, mada je meni donosila sećanje na ubistva i znao sam da će mi biti draga da vidim kako se smanjuje iza Kadwigove lađe.

Zurili smo dole u kraj našeg puta. Reka Eks uticala je u more pod nama, ali pre ušća je stvorila veliko slano jezero, odvojeno od mora uskim jezičkom peska. Taj sprud ljudi su zvali Kamlan, a na njegovom kraju, jedva uočljivom s našeg vidikovca, Rimljani su sazidali malu tvrđavu. U njoj su podigli visoki gvozdeni mangal, u kom je noću gorela vatra da upozori galije na podli peščani sprud.

Sad smo gledali slano jezero, sprud i zelenu obalu. Neprijatelja ne beše na pogledu. Kasno sunce nije se odbijalo o vrhove kopalja, nikakav konjanik nije jahao obalskim puteljcima, nikakva četa nije se crnela na peščanom jezičku. Kao da smo bili sami na svetu.

„Poznaješ Kadviga?”, pitao me je Artur.

„Sreо sam ga jednom, gospodaru, pre mnogo godina.“

„Nađi ga onda, Derfele, i kaži mu da ga čekamo u tvrđavi.“

Gledao sam na jug ka moru. Golemo, prazno i svetlucavo, bilo je naš put iz Britanije. Onda sam sišao niz breg da nam uredim putovanje.

* * *

Poslednje treperavo svetlo sutona obasjavalo mi je put do Kadwigove kuće. Raspitao sam se među svetom za pravac i bio upućen do male kolibe na obali severno od

Kamlana; sad, pošto je plima bila tek na pola puta, kućerak je stajao naspram iskričave blatne čistine. Kadwigova lađa nije bila na vodi, već izvučena na suvo, s oblicama pod kobilicom i motkama koje su joj držale trup uspravnim. „Prajdven, tako se zove“, kaza Kadvig, bez pozdrava. Video me je gde stojim kraj broda i izašao iz kuće. Starac je imao gustu bradu, bio je vrlo preplanuo od sunca i odeven u vunenu dolamu umrljanu smolom i svetlucavu od riblje krljušti.

„Merlin me je poslao“, rekoh.

„Računao sam da hoće. Kazao mi je da hoće. Dolazi li i on?“

„Mrtav je“, odgovorio sam.

Kadvig pljunu. „Nikad nisam pomislio da će to da čujem.“ Pljunuo je još jednom. „Mislio sam da na smrt gleda kao na neuspeh.“

„Ubili su ga“, objasnio sam.

Kadvig se saže i baci nekoliko cepanica u vatru nad kojom je grgoljio Ionac. U Ioncu je vrla smola, i mogao sam videti da kudeljom i smolom zatvara zazore u daskama Prajdvena. Brod je izgledao divno. Drveno korito bilo je ostrugano i blistavi sloj svežeg drveta odudarao je od crnila smolom natopljene kudelje koja vodi nije davala da prodre kroz daske. Imao je

uzdignutu provu, visoku krmenu statvu i dug, nov jarbol, sada položen na nogare kraj nasukanog korita. „Biće da ti onda treba brod,” kaza Kadvig.

„Ima nas trinaestoro”, rekoh mu. „Čekaćemo u tvrđavi.”

„Sutra u ovo doba”, reče on.

„Ne pre toga?”, upitah, cepteći zbog otezanja.

„Nisam imao pojma da stižete”, progundja on. „Ne mogu da ga porinem dok voda ne nadođe, a to će da bude sutra ujutru, pa dok mu nasadim jarbol i dok složim jedro i dok namestim kormilo, opet će da bude oseka. Lađa će opet da pluta sredinom popodneva, eto, i ja ču da dođem što pre mogu, ali kako god okreneš, ima da bude suton. Trebalo je da mi pošaljete reč.”

To je bila istina, ali niko od nas nije pomiclao da unapred obavesti Kadviga o dolasku, jer se niko nije razumeo u brodove. Mislili smo da ćemo doći ovde, naći lađu i otploviti, i nismo ni sanjali da brod može biti van vode. „Ima li drugih lađa ovde?”, pitao sam.

„Ne za trinaest ljudi”, kaza on, „i nijedna te ne može odvesti tamo kud ja idem.”

„U Broselijand”, rekoh.

„Odvešću vas tamo gde mi je Merlin rekao”, kaza Kadvig jogunasto. Obiđe Prajdven do pramca i pokaza na sivi kamen, velik otprilike poput jabuke. Ne beše ničeg posebnog u kamenu, osim što je bio vešto usađen u provu lađe, gde ga je držalo hrastovo drvo, kao dragulj optočen zlatom. „On mi je dao to parče stene,” objasni Kadvig, misleći na Merlina. „Avetinjski kamen, to ti je.”

„Avetinjski kamen?”, nikad nisam čuo za nešto takvo ranije.

„Odvešće Artura gde je Merlin naumio da ga odvede, i ništa drugo ga neće odvesti tamo. I nikakva druga lađa ne može tamo da ga odnese, osim lađe kojoj je Merlin dao ime”, objasni Kadvig. Ime Prajdven značilo je Britanija. „Artur je s tobom?”, upita me Kadvig, najednom uznemiren.

„Jeste.”

„Onda ču da donesem i zlato”, kaza Kadvig.

„Kakvo zlato?”

„Matori ga je ostavio za Artura. Računao je da će da mu treba. Meni ne može da posluži. Zlato ne hvata ribu. Kupilo mi je novo jedro, to mogu da kažem, i Merlin mi je kazao da kupim jedro pa je morao da mi da zlato, ali zlato ne hvata ribu. Hvata žene”, zacerekao se, „ali ribu ne.”

Pogledao sam brod izvučen na suvo. „Treba li ti pomoći?”, pitao sam.

Kadvig se nasmeja. „A kako ćeš ti da mi pomogneš? Tom tvojom skraćenom rukom? Možeš li da zapušiš lađu? Jel možeš da usadiš jarbol ili da presaviješ jedro?” Pljunuo je. „Samo treba da zviznem i dvadeset ljudi će da mi pomogne. Čućeš nas kako pevamo ujutru, a to će značiti da ga guramo u vodu na oblicama. Sutra uveče”, klimnuo mi je glavom kratko, „potražiću vas u tvrđavi.” Okrenuo se i vratio u kolibu.

A ja odoh da se pridružim Arturu. Dotle se već smrklo i sve nebeske zvezde načičkale su se na svodu. Mesec je ostavljao dug trag preko mora i osvetljavao razvaljene zidove male utvrde u kojoj ćemo čekati Prajdven.

Ostao nam je samo još jedan dan u Britaniji, pomislih. Poslednja noć i poslednji dan, a onda ćemo s Arturom otploviti mesečevim tragom. Britanija će biti samo sećanje.

* * *

Noćni veter mekano je duvao preko urušenih bedema tvrđave. Zarđali ostaci drevnog svetionika na izbledelom drvenom stubu iskosili su se nad nama, mali valovi zapljuškivali su pesak, mesec je lagano pada u zagrljaj mora i tmina je bila sve gušća.

Prespavali smo u slabom zaklonu bedema. Rimljani su zidine podigli od peska, prekrili ih zemljom i u nju posadili morsku travu, pa povrh zidova poboli drvenu palisadu. Zid svakako nije bio čvrst čak ni kad je podignut, ali tvrđava je oduvek bila samo osmatračnica i mesto gde su se male posade mogle sakriti od morskih vetrova dok se staraju od svetioniku. Drvena palisada sad je gotovo sasvim istrulela, kiša i veter sprali su dobar deo peščanih zidina, ali su se na nekoliko mesta dizale četiri do pet stopa u visinu.

Svanulo je vedro jutro i gledali smo kako grupe malih ribarskih barki isplovjavaju da se prihvate posla. Za njima je ostao samo Prajdven, kraj slanog jezera. Artur Bah i Seren su se igrali na pesku kraj jezera, gde nije bilo velikih talasa, dok je Galahad pošao uz obalu da potraži hranu, sa Kilhukovim sinom koji je ostao uz nas. Vratili su sa hlebom, suvom ribom i drvenom čabricom svežeg toplog mleka. Svi smo bili čudnovato srećni tog jutra. Sećam se kako smo se smejali Seren dok se kotrljala niz dinu, i kako smo klicali kad je Artur Bah izvukao veliku gužvu morske trave iz plićaka na pesak. Velika zelena gomila bila je teška koliko i on sam, ali potezao je, cimao i nekako odvukao teški splet sve do odronjenog zida utvrde. Gvajdir i ja tapšali smo njegovim naporima, pa potom zapodenuli razgovor. „Ako mi nije suđeno da budem kralj“, kaza Gvajdir, „neka tako i bude.“

„Sudbina je neumoljiva“, rekao sam i, kad me je on upitno pogledao, nasmeših se. „To je bila jedna od Merlinovih omiljenih izreka. To i ne budi budala, Derfele. Za njega sam uvek bio budala.“

„Siguran sam da nisi“, kazao je privrženo.

„Jesam, svi smo. Izuvez možda Nimju i Morgane. Mi ostali jednostavno nismo bili dovoljno pametni. Možda tvoja majka jeste, ali njih dvoje se nikad nisu zaista sprijateljili.“

„Voleo bih da sam ga poznavao bolje.“

„Kad ostariš, Gvajdire“, rekoh, „i dalje ćeš govoriti ljudima da si upoznao Merlinu.“

„Niko mi neće verovati.“

„Ne, verovatno neće“, složio sam se. „A dok ti ostariš, izmisliće nove priče o njemu. I o tvom ocu.“ Bacio sam komadić školjke da se otkotrlja niz bedem. Izdaleka, preko vode, dopirala je snažna pesma muškaraca, i znao sam da slušam porinjanje Prajdvena u vodu. Još malo, rekoh sebi, još malo. „Možda niko i neće znati istinu“, rekoh Gvajdiru.

„Istinu?“

„O tvom ocu“, rekoh, „ili o Merlinu.“ Već je bilo pesama koje su zbog Minid Badona slavile Meuriga, od svih ljudi, i mnoge pesme su uzdizale Lanselota iznad Artura. Pogledom potražih Taliesina i upitah se da li će on ispraviti te epove. Tog jutra bard nam je rekao kako nema nameru da s nama plovi preko mora, već da želi da se vrati u Povis ili Siluriju; mislim da je Taliesin pošao s nama samo da bi govorio s Arturom i naučio priču njegovog života. Ili je Taliesin možda predvideo budućnost i došao da vidi kako se odmotava; šta god da ga je vodilo, bard je upravo bio u razgovoru s Arturom, ali ga ovaj iznenada ostavi i požuri ka obali slanog jezera. Zadugo je ostao tamo i osmatrao sever. Onda, najednom, okrenuo se i potrčao ka najbližoj visokoj dini. Uspeo se uz nju, pa se okrenuo i opet zagledao ka severu.

„Derfele!“, pozva Artur. „Derfele!“ Sasuljaо sam se niz bedem i pohitao preko peska i uz dinu. „Šta vidiš?“, upita me Artur.

Piljio sam na sever preko sjajnog slanog jezera. Video sam Prajdven na pola puta iz pristana, video sam vatre tamo gde se morska voda iskuvala kako bi u loncima preostala so, i gde je dnevni ulov ostavljan u pušnicama, i mogao sam da vidim kako ribarske mreže vise na krsnicama pobodenim u pesak, a onda sam spazio jahače.

Sunce je odblesnulo s vrha koplja, pa sa još jednog, i iznenada sam video dvadesetak ljudi, možda i više, kako tutnje putem koji je od obale slanog jezera zadirao duboko u kopno. „Sakrij se!“, povika Artur, i mi se sjurismo niz dinu, zgrabismo Seren i Artura Baha, pa se zgurismo kao krivci unutar okrunjenih bedema tvrđave.

„Biće da su nas videli, gospodaru“, rekoh.

„Možda i nisu.“

„Koliko ih je?“, upita Kilhuk.

„Dvadeset?“, nagađao je Artur. „Trideset? Možda i više. Izlazili su iz šume. Moglo bi ih biti na stotine.“

Začulo se tiho struganje, okrenuo sam se ka zvuku i video da je Kilhuk isukao mač. Iskezio mi se. „Baš me briga ako ih je i dvesta, Derfele, moju bradu neće da odsek.“

„Zašto bi hteli tvoju bradu?“, upita Galahad. „Smrdljivu šumu punu vašaka.“

Kilhuk se nasmeja. Voleo je da pecka Galahada i da mu ovaj užvraća, i još je smisljaо kako da mu vradi milo za drago kad je Artur preko bedema provirio ka zapadu, tamo gde bi trebalo da se pojave konjanici. Bio je vrlo miran i to nas je utišalo; iznenada on skoči na noge i poče da meše. „To je Sagramor!“, dobaci nam, radost u njegovom glasu govorila je da ne greši. „Sagramor!“, kazao je opet, tako uzbudeno da Artur Bah prihvati veseli poklič. „To je Sagramor!“, prodrao se dečačić, a mi smo se peli uz bedem da vidimo Sagramorovu strašnu crnu zastavu kako leprša na koplju okrunjenom lobanjom. Sam Sagramor, pod oblim crnim kalpakom, vudio je jahače; videvši Artura, poterao je konja brže preko peska. Artur mu potrča u susret, Sagramor skoči s konja, zatetura se, pade na kolena i zgrabi Artura oko pasa.

„Gospodaru!“, jeknu Sagramor, koji je retko pokazivao šta oseća. „Gospodaru! Mislio sam da te više neću videti.“

Artur ga podiže i zagrli. „Sreli bismo se u Broselijandu, moj prijatelju.“

„Broselijand?“, reče Sagramor, pa pljunu. „Mrzim more.“ Niz njegovo crno lice lile su suze, i setih se da mi je jednom rekao zašto sledi Artura. Zato što mi je - kazao je tada - Artur dao sve kad nisam imao ništa. Sagramor nije došao ovamo jer je oklevao da se ukrcna na brod, već zato što je Arturu trebalo pomoći.

Numidarin je doveo osamdeset tri čoveka i Einion, Kilhukov sin, vratio se s njim. „Imao sam samo devedeset dva konja, gospodaru“, reče Sagramor Arturu. „Skupljao sam ih mesecima.“ Nadao se da će žestokim jahanjem prestići Mordredove trupe i dovesti sve svoje ratnike u Siluriju, ali je umesto toga poveo onoliko ljudi koliko je mogao do ovog suvog peščanog spruda između slanog jezera i mora. Neki od konja iznemogli su usput, ali osamdeset tri su izdržala dovde.

„Gde su ti ostali ljudi?“, pitao je Artur.

„Otplovili su na jug juče, sa svim našim porodicama“, odgovorio je Sagramor, pa se izvukao iz Arturovog zagrljaja i pogledao nas. Mora da smo izgledali kao jadna i izubijana družina, jer nam je uputio jedan od svojih retkih osmeha, pre nego što se duboko poklonio pred Ginevrom i Keinvim.

„Dolazi nam samo jedan brod“, reče Artur zabrinuto.

„Onda ćete vi poći tim jednim brodom, gospodaru“, odvrati Sagramor smireno, „a mi ćemo odjahati na zapad u Kernov. Tamo ćemo naći lađe i poći za vama na jug. Ali hteo sam da te sretnem s ove strane vode, u slučaju da te nađu i dušmani.“

„Dosad ih nismo videli“, kaza Artur, dotičući dršku Ekskalibura. „Pa, bar ne s ove strane Sefernog mora. I molim se da ih uopšte ne vidimo danas. Lađa nam stiže u suton, i onda odlazimo.“

„Ja ću vas čuvati do sumraka“, reče Sagramor, i njegovi ljudi kliznuše sa sedala, poskidaše štitove s leđa i pobodoše kopljja u pesak. Konji, u beloj peni i zadihani, stajali su premoreni, dok su Sagramorovi ratnici protezali ukočene ruke i noge. Sad smo već bili odred, gotovo vojska, a naš znamen bila je crna Sagramorova zastava.

Ali onda, samo jedan čas kasnije, na konjima iznurenim poput Sagramorovih, neprijatelj stiže u Kamlan.

II

Keinvin mi je pomogla da navučem bojnu spremu, jer ne beše lako sa samo jednom šakom izaći na kraj s teškim oklopom od gvozdenih beočuga, niti je bilo moguće prikopčati bronzane nadgležnjake osvojene na Minid Badonu, koji su mi štitili noge od udaraca kopljem ispod štita. Kad su oklopi za noge i verižnjača bili namešteni, i kad mi je pojas sa Hajvelbanom pritegnut oko struka, sačkao sam da mi Keinvin pričvrsti štit za levu ruku. „Čvršće,” rekoh joj, nagonski pritiskajući grudni oklop da bih napipao malo ispuštenje, gde mi je njena kopča bila prikačena za košulju. Bio je bezbedan tamo, talisman koji me je živog izveo iz bezbrojnih bitaka.

„Možda neće napasti“, reče ona, zatežući remenje štita koliko god je mogla.

„Moli se da bude tako“, kazao sam.

„Kome da se molim?“, pitala je s turobnim osmejkom.

„Bogu kom veruješ najviše, ljubavi“, kazao sam i poljubio je. Natukao sam kalpak na glavu i ona mi učvrstila kaiš pod bradom. Udubljenje na temenu šlema, od udarca zadobijenog kod Minid Badona, bilo je zaravnjeno maljicom i nova gvozdena pločica skovana je preko rascepine. Poljubio sam Keinvin još jednom, pa sklopio obrazine. Vetar nanese vučji rep preko proreza za oči na kalpaku i ja zabacih glavu da maknem dugo sivo krvno u stranu. Bio sam poslednji od Vukova. Ostale je iskasapio Mordred ili ih je odneo Manavidan. Ostao sam samo ja, baš kao što sam bio jedini preživeli ratnik koji je na štitu nosio

Keinvininu zvezdu. Digao sam bojno koplje, držalje debele kao Keinvinin zglavak, s naoštrenim klinastim sečivom od najboljeg Moridigovog čelika. „Kadvig će biti ovde uskoro“, kazao sam joj, „nećemo morati da čekamo dugo.“

„Samo ceo dan“, reče Keinvin, pa pogleda preko slanog jezera, gde je Prajdven plutao uz ivicu blatne obale. Ljudi su uspravlјali njegov jarbol, ali uskoro će oseka ponovo nasukati brod i moraćemo čekati da voda naraste. Ali neprijatelj makar nije uz nemiravao Kadviga, niti je imao zbog čega. Za njih je on nesumnjivo bio samo još jedan ribar i nije ih se ticao. Mi jesmo.

Bilo je šezdeset ili sedamdeset neprijatelja, svi na konjima koje su jamačno žestoko terali kako bi nas dostigli, a sad su čekali na kraju spruda bližem kopnu i svi smo znali da drugi kopljanci stižu za njima. Do sumraka pred nama će biti vojska, možda i dve, jer Nimju i njeni ljudi su svakako hitali skupa s Mordredovim ratnicima.

Artur je bio u najboljoj ratnoj spremi. Pločasti oklop, s jezićima zlata između gvozdenih krljušti, blistao je na suncu. Gledao sam kako navlači kalpak s perjanicom od belog guščjeg perja. Obično ga je opremao Hagvid, ali njega više nije bilo, pa mu Ginevra opasa izvezene kanije Ekskalibura i prebaci mu beli plašt preko ramena. Osmehnuo joj se, nagnuo se da čuje šta mu govori, nasmejao se, pa sklopio obrazine. Dva čoveka bacile su ga u sedlo jednog od Sagramorovih konja i potom mu dodadoše koplje i njegov srebrom optočeni štit, s kog krst odavno beše skinut. Uzeo je dizgine u ruku sa štitom, pa poterao konja ka nama. „Hajde da ih uzbunimo“, dobaci Sagramoru, koji je stajao kraj mene. Artur je naumio da povede trideset

jahača ka dušmanima i izigra ih lažnim povlačenjem u neredu, nadajući se da će ih to dovabiti u stupicu.

Ostavili smo dvadesetak ljudi da brane žene i decu u tvrđavi, dok smo mi ostali pratili Sagramora do duboke uvale, iza jedne dine koja se dizala naspram žala. Čitav peščani jezičak zapadno od utvrde predstavlja je zbrku dina i uvala koje su tvorile labyrin pune zamki i slepih prolaza, i samo je poslednjih dvestotinak koračaji spruda, istočno od tvrđave, bilo zaravnjeno.

Artur je pričekao da se sakrijemo, pa poveo svoju tridesetoricu preko talasima namreškanog peska što je ležao uz more. Čučali smo zaklonjeni visokom dinom. Koplje sam ostavio u tvrđavi, odlučivši da ovu bitku bijem samo Hajvelbanom. Sagramor je takođe nameravao da se bori mačem. Šakom peska je strugao mrlju rđe sa povijenog sečiva. „Ostao si bez brade“, promumla.

„Menjao sam je za Amharov život.“

Videh bljesak zuba dok se cerio iza obrazina kalpaka. „Dobra trampa“, reče. „A šta ti se desilo sa šakom?“

„Magija.“

„Nije ona kojom držiš mač, ipak.“ Okrenuo je sečivo ka svjetlosti, zadovoljan što rđe više nema, pa nakrivio glavu, osluškujući, ali nismo čuli ništa do šuma valova. „Nije trebalo da dođem“, reče on malo potom.

„Zašto?“ Nikad nisam video da Sagramor izvrđava borbu.

„Sigurno su me pratili“, kazao je, pokazujući glavom na zapad, ka neprijatelju.

„Moguće je da su svejedno znali kako će nas naći ovde“, pokušao sam da ga utešim, ali ako Merlin nije Nimju rekao za Kamlan, izgledalo je verovatnije da je Mordred zaista ostavio neke lako oklopljene konjanike da motre na Sagramora i da su ti izvidnici otkrili naše skrovište. Ovako ili onako, sad je bilo prekasno. Mordredovi ljudi znali su gde smo i sad je trajala trka između Kadriga i dušmana.

„Čujete li?“, javi se Gvajdir. Bio je u oklopu, s očevim medvedom na štitu. Bio je uznemiren, što ne beše čudno, jer mu je predstojala prva prava bitka.

Osluškivao sam. Kožom postavljeni kalpak prigušivao je zvuk, ali sam napokon čuo topot kopita po pesku.

„Dole!“, zareža Sagramor na neke od ljudi koji su bili na iskušenju da provire preko vrha dine.

Konji su galopirali po žalu, a nas je od pogleda s tog mesta zaklanjala dina. Zvuk je bivao sve bliži, narastajući do grmljavine kopita dok smo mi čvršće stezali koplja i mačeve. Sagramorov kalpak na vrhu je nosio iskeženu lisiciju njušku. Zurio sam u lisicu, ali sam čuo samo sve glasniju buku konja. Bilo je toplo i znoj mi je vijugao niz lice. Osećao sam težinu verižnjače i znao da će, kao i uvek, biti tako samo dok bitka ne otpočne.

Topot prvih konja minu kraj nas, onda Artur povika sa žala. „Sad!“, zvao je. „Sad! Sad! Sad!“

„Idemo!“, povika Sagramor i svi požurisemo uz dinu. Čizme su nam se klizale po pesku, činilo mi se da nikad neću dospeti do vrha, ali onda se nađosmo s druge strane dine i sjurisemo se do mora, gde je pod vrtlogom jahača proključao mokri pesak pored mora. Artur se već bio okrenuo i njegovih trideset konjanika sudarilo se s progoniteljima, koji su imali po dva čoveka za svakog Arturovog, ali su ti gonioci sad videli nas kako se zalećemo pravo u njihov

bok i oni obazriviji smesta okreće konje u galopom udariše na zapad, u bezbednost. Većina je ostala da se bori.

Zaurlao sam izazov, primirio kopljje jednog jahača u središtu svog štita, ošinuo Hajvelbanom po stražnjim nogama konja da mu presečem žile i, dok je životinja posrtala ka meni, zasekao mačem leđa konjanika. Zastenjao je u bolu, a ja skočih natraške dok su se čovek i konj rušili u kovitlacu kopita, krvi i peska. Šutnuo sam uzdrhtalog čoveka u lice, ubo ga Hajvelbanom, pa zamahnuo mačem u susret prestrašenom konjaniku koji se slabašno ustremio na mene kopljem. Sagramor je zapevao grozni ratni poklič, a Gvajdir je probadao kopljem palog čoveka nadomak mora. Neprijatelji su se slomili i gonili konje dalje od opasnosti kroz plićak gde je voda usisavala vrtlog peska i krvi u posustale talase. Video sam Kilhuka kako podbada konja ka dušmanima i u prolazu svaljuje čoveka iz sedla. Pokušao je da ustane, ali Kilhuk izmahnu mačem unazad, okreće konja i zaseče još jednom. Nekolicina neprijatelja koji su ostali u klopcu između nas i mora; pobili smo ih bez milosti. Konji su vrištali i mlatarali kopitim dok su umirali. Mali talasi behu ružičasti, a pesak pocrneo od krvi.

Ubili smo ih dvadesetoricu i šesnaest zarobili; kad su nam sužnji rekli sve što su znali, poklali smo i njih. Artur se mrštio dok je izdavao zapovest, jer je mrzeo ubijanje nenaoružanih, ali nismo mogli odvojiti kopljanike da čuvaju zarobljene, niti smo osećali milosrđe za te dušmane koji su nosili štitove bez znamenja kako bi istakli svoju divljačnost. Pobili smo ih hitro, terajući ih da kleknu na pesak gde su im Hajvelban i Sagramorov ostri mač poskidali glave. Bili su to Mordredovi ratnici, i sam Mordred ih je poveo do žala, ali kralj je okrenuo konja na prvi znak zasede i povikao Ijudima da se povlače. „Bio mi je nadohvat ruke“, žalosno kaza Artur, „ali ne dovoljno blizu.“ Mordred je umakao, ali prva победa bila je naša, mada su nam tri čoveka umrla u boju, a još sedam ih je gadno krvarilo. „Kako se borio Gvajdir?“, upita me Artur.

„Hrabro, gospodaru, hrabro“, rekao sam. Mač mi beše gusto uleplijen krvlju i pokušavao sam da je sastružem peskom. „Ubijao je, gospodaru“, uveravao sam Artura.

„Dobro je“, reče on, pa ode sinu i prebací mu ruku preko ramena. Ja sam jednom rukom nekako smakao krv s Hajvelbana, pa oslobodio kopču kalpaka i svukao ga sa glave.

Pobili smo ranjene konje, nepovređene životinje odveli do utvrde, i sakupili oružje i štitove svojih dušmana. „Neće doći ponovo“, rekao sam Keinvini, osim ako im sreće stigne pojačanje.“ Digao sam oči ka suncu i video da se polagano penje po nebū bez oblaka.

Imali smo sasvim malo vode, samo ono što su Sagramorovi ljudi doneli u svojim malim zalihamama, pa smo pažljivo delili mešine. Biće ovo dug i žedan dan, posebno za naše ranjene. Jedan od njih se sav tresao. Lice mu je bilo bledo, gotovo žuto, i kad je Sagramor pokušao da mu uspe malo vode u usta, u grču je zagrizao grlić mešine. Počeo je da ječi i zvuk njegovog ropca parao nam je duše; Sagramor mu prekrati muke mačem. „Moramo potpaliti lomaču“, kaza Sagramor, „na kraju spruda.“ Pokazao je glavom na peščanoj zaravni gde je more ostavilo naplavilo gomilu drveta koje je bledelo na suncu.

Artur kao da nije čuo taj predlog. „Ako želiš“, rekao je Sagramoru, „sad možeš poći na zapad.“

„I da vas ostavim ovde?“

„Ako ostaneš“, tiho će Artur, „ne znam kako ćeš otići. Dolazi nam samo jedan brod. A Mordredu će doći još ljudi. Nama nijedan.“

„Više ljudi da ih pobijemo“, kratko odreza Sagramor, ali mislim da je znao da ostankom sebe osuđuje na smrt. Kad vigov brod mogao je odneti dvadeset ljudi u bezbednost, ali ništa preko toga. „Možemo da plivamo do druge obale, gospodaru“, kazao je, pokazavši glavom istočnu obalu kanala koji je tekao, dubok i brze struje, oko vrha spruda. „Oni od nas koji umeju da plivaju“, dodao je.

„Umeš li ti?“

„Nikad nije kasno da se uči“, kaza Sagramor, pa pljunu. „Sem toga, još nismo mrtvi.“

Niti smo još bili potućeni, a sa svakim trenom bili smo bliže spasu. Video sam kako Kadvigovi ljudi nose jedro na Prajdven, nakriviljen uz samu ivicu mora. Jarbol mu je sad bio podignut, mada su ljudi još vezivali užad za njegov vrh, a kroz čas ili dva plima će doći i brod će opet biti na vodi, spreman za plovidbu. Samo je trebalo pregurati do kasnog popodneva. Zaposlili smo se oko ogromne lomače koju smo pravili od naplavljene drveta; kad je buknula, bacili smo tela naših poginulih u plamen. Kose im planuše, a onda dođe miris nagorelog mesa. Dodavali smo drva dok vatrica nije postala hučni pakao doveden do belog usijanja.

„Bedem duša mogao bi da odvrati dušmane“, primeti Taliesin kad je ispevao molitvu za četiri spaljena čoveka čije su duše lebdele u dimu da pronađu svoje seni.

Godinama nisam video bedem duša, ali tog dana smo načinili jedan. Beše to gadan posao. Imali smo trideset šest dušmanskih telesa i onda smo trideset šest odrubljenih glava nabili na zarobljena kopla. Onda smo kopla poboli preko spruda i Taliesin, upadljiv u beloj odori i s drškom kopla u ruci da bi podsećao na druida, prošeta od glave do glave da bi dušmani pomislili kako baca čini. Malo ljudi bi svojom voljom prošlo kroz bedem duša bez druida da odvrati zlo; kad smo postavili tu prepreku, lagodnije smo se odmarali. Podelili smo oskudan podnevni obrok i pamtim da je Artur žalosno gledao u bedem duša dok je jeo. „Od Iske do ovoga“, natuknuo je tiho.

„Od Mirid Badona do ovoga“, ispravio sam ga.

Slegao je ramenima. „Jadni Uter“, reče. Mora da je mislio na zakletvu koja je Mordreda načinila kraljem, zakletve koja nas je dovela na suncem obasjani morski sprud.

Mordred pojačanje pristiže u rano popodne. Većinom su dosli pešice, u dugoj koloni koja vukla niz zapadnu obalu slanog jezera. Izbrojali smo više od sto ljudi i znali da još njih ide za ovima.

„Umorni su“, reče Artur, „a imamo i bedem duša.“

Ali su dušmani sad imali druida. Fergal je stigao s pojačanjem. Jedan čas pošto smo videli kolonu koplanika, gledali smo kako druid puzi kraj prepreke i njuši slani vazduh poput psa. Bacio je šake peska ka najbližoj glavi, skakao na jednoj nozi na trenutak, pa jurnuo do kopla i oborio ga. Bedem je bio srušen i Fergal podiže glavu ka suncu ispuštvši silovit pobednički krik. Navukosmo kalpake, nađosmo štitove i stadosmo da jedan drugom dodajemo brusove za oštrenje oružja.

Plima je nadolazila, a prvi ribarski brodovi vraćali su se kući. Zazivali smo ih dok su plovili kraj spruda, ali većina nije marila za naše povike, jer prost svet prečesto ima puno povoda da strahuje od ratnika. Ali Galahad poče da maše zlatnikom i taj mamac je dozvao jednu lađicu, koja pažljivo priđe kljunom i zastruga po pesku blizu rasplamsale lomače. Dvojica brodara, gusto istetoviranih lica, pristali su da prevezu žene i decu do Kadvigove lađe, koja gotovo da je opet bila na vodi. Dali smo ribarima zlato, podigli žene i decu u brod, i poslali jednog od ranjenik koplanika da ih čuva. „Prenesite drugim ribarima“, reče Artur

tetoviranim ljudima, „da ima zlata za svakog čoveka koji doplovi svojim brodom za Kadwigom.“ Kratko se oprostio s Ginevrom, kao i ja sa Keinvin. Držao sam je čvrsto nekoliko časaka i shvatio da nemam reči koje bih izgovorio.

„Ostani živ“, rekla mi je.

„Za tebe“, odvratio sam, „hoću.“ Onda sam pomogao da se nasukani brod porine u more i gledao kako lagano uplovjava u kanal.

Tren kasnije, izvidnik na konju dođe galopom od srušenog bedema duša. „Evo ih, gospodaru!“, vikao je.

Galahad mi je prikopčao remen kalpaka, pa mi pritegao štit oko ispružene ruke. Dodao mi je koplje. „Nek bog bude s tobom“, kazao je, pa podigao sopstveni štit, obeležen hrišćanskim krstom.

Ovog puta nismo se mogli tući među dinama. Nije nas bilo dovoljno da pružimo živi zid svom dužinom brežuljkastog dela spruda, pa bi Mordredovi konjanici mogli da nas obiju s krila i opkole, i mi bismo bili osuđeni na smrt u sve tešnjem obruču dušmana. Nismo smeli ni u tvrđavu, jer bi nas i tu mogli opkoliti i odseći od vode kad Kadvig dođe, pa smo se povukli do uzanog kraja peščanog jezička, gde je naš živi zid mogao da se raširi od obale do obale. Lomača je i dalje gorela odmah iza linije morske trave koja je međila doseg plime, i dok smo iščekivali neprijatelje, Artur naredi da se još drveta nabaca u vatru. Dodavali smo ih sve dok ne opazismo da Mordredovi ljudi prilaze. Načinili smo živi zid na samo nekoliko koraka od plamena. Poboli smo Sagramorov crni barjak u središtu naše vrste, spojili ivice štitova i čekali.

Bilo nas je osamdeset četvorica, a Mordred je u napad poveo više od stotinu ljudi, ali kad su videli živi zid sastavljen i pripravan, zastali su. Neki Mordredovi jahači nagnaše konje u plitku vodu slanog jezera, nadajući se da nam mogu zaći s krila, ali voda je vrlo brzo postajala dublja, tu gde je kanal prolazio kraj južne obale, i shvatili su da ne mogu odjahati iza nas; stoga poskakaše iz sedala i odneše svoje štitove i kopla u Mordredove dugačke vrste. Pogledao sam naviše, sunce je naposletku stalo da klizi dole ka visokim gorama na zapadu. Prajdven gotovo da je bio na vodi, mada su ga ljudi još opremali. Neće proći mnogo, mislio sam, pre nego što Kadvig doplovi, ali se još neprijateljskih kopljaniča dovlačilo putem sa zapada. Mordredove snage su jačale, a mi smo mogli postati samo slabiji.

Fergal, s pramenjem lisičje dlake i sitnim kostima upletonim u bradu, stupio je na pesak ispred naših redova i tamo skakao na jednoj nozi, jedne ruke podignute visoko i jednog oka zatvorenog. Prokljinao je naše duše, obećavao ih vatrenom crvu Krom Daba i vučjem čoporom što vreba u Klancu strela Ejirija. Naše žene biće date za igračke demonima Anana, naša deca prikovana za hrastove Ardua. Kleo je naša kopla i mačeve, bacao čini da nam se štitovi rasprsnu, a utroba pretvori u vodu. Vrištao je kletve; zaklinao se da ćemo u Zemlji seni jesti izmet hrtova Aravanovih i lizati sluz Sejidovih guja umesto vode. „Oči će vam krvariti“, unjkao je, „u trbusima će vam se izleći crvi, jezici će vam pocrneti. Gledaćete kako vam siluju žene i kolju decu!“ Neke od nas je oslovljavao pojmenice i obećavao neizrecive muke, a mi smo njegovim kletvama prkosili Ratnom pesmom Beli Mavra.

Od tog dana do danas nisam više čuo ratnike da pevaju tu pesmu. Nikad nisam čuo da je neko peva bolje nego mi tog dana, na morem okruženom jezičku peska, topлом od sunca. Bilo nas je malo, ali bili smo najbolji ratnici kojima je Artur ikad zapovedao. Samo jedan ili dva mlada čoveka behu u tom živom zidu; mi ostali bili smo vremešni, očvrsli ljudi koji su iskusili mnoge bitke, poznavali miris pokolja i umeli da ubijaju. Bili smo gospodari rata. Nije tu bilo

slabog čoveka, nijednog kome sused u vrsti nije smeо da veruje, nijednog čija bi hrabrost popustila, a kako smo samo pevali tada! U davili smo Fergalove kletve, a silna jeka naših glasova mora da je otplovila preko vode do naših žena na Prajdvenu. Pevali smo Beli Mavru koji je prezao veter u dvokolice, čije je koplje bilo stablo drveta i čiji je mač ţeo dušmane kao što kosa podseca čkalj. Pevali smo o njegovim žrtvama rasutim po poljima žita, radovali se udovicama koje je za sobom ostavio njegov gnev. Čizme su mu mlele poput žrvnja, štit mu je bio gvozdena litica, a perjanica kalpaka je dotala zvezde.

Pesmom smo sebi doneli suze na oči, a strah u srca neprijatelja.

Pesma se završila divljačkim urlikom; zavijanje još nije utihnuo, a već je Kilhuk hramao pred našom vrstom i mahao kopljem ka dušmanima. Vređao ih je da su kukavice, pljuvao im na poreklo i pozivao bih da osete ujed njegovog kopljia. Neprijatelji su ga gledali, ali niko nije prihvatio izazov. Beše to pohabana, zastrašujuća družina nitkova, jednako očvrslih u ubijanju kao što smo i mi bili, mada možda ne u sudaru živih zidova. Behu to otpadnici iz Britanije i Armorike, razbojnici, odmetnici i ljudi bez gospodara koji su se odazvali kad je Mordred obećao plen i silovanje. Iz trena u tren njihovi redovi su bili sve brojniji, dok su ljudi pristizali duž spruda, ali pridošlice behu umorne i bolnih nogu. Kako se sprud sužavao, tako je i broj ljudi koji su mogli kidisati na naša kopljia bio ograničen. Možda su mogli da nas odguraju natrag, ali nisu nam mogli udariti u bokove.

Niti je, naizgled, iko imao nameru da se suoči s Kilhukom. On se namestio baš nasuprot Mordreda, koji je stajahu u središtu dušmanske vrste. „Rodila te je krastava kurva“, doviknuo je kralju, „a napravila te je kukavica! Bori se sa mnom! Ja sam čopav! Mator! Ćelav! Ali ti ne smeš na mene!“ Pljunuo je ka Mordredu, i opet se niko od kraljevih ljudi ne pomače. „Balavci!“, rugao im se Kilhuk, pa okrenuo leđa neprijateljima, da pokaže koliko ih prezire.

I tad je mladić izjurio iz njihovih redova. Kalpak mu je bio prevelik za čosavu glavu, grudni oklop bedna kožna stvarčica, a na štitu mu je zjapiro zazor između dasaka. Bio je momak koji je morao da ubije zatočnika kako bi stekao bogatstvo i trčao je na Kilhuka, dernjajući se s mržnjom, a ostatak Mordredovih ljudi hrabrio ga je poklicima.

Kilhuk se okreće, povi kolena i ispruži kopljje ka preponama protivnika. Momak diže kopljje da ga zarije preko Kilhukovog nisko spuštenog štita, pa zaurla u trijumfu kad udari žestoko naniže, ali se urlik pretvorи u vrisak i krkljanje kad Kilhukovo kopljje poskoči naviše da iščupa mladićevu dušu iz otvorenih usta. Kilhuk, ostareo u ratovima, kroči unazad. Momak nije dosegao čak ni njegov štit. Umirući čovek se povodio, kopljia zarivenog u gušu. Pokušao je da se okrene ka Kilhuku i pao. Kilhuk mu nogom izbi kopljje iz ruke, iščupa svoje kopljje i snažno ga zari u mladićev vrat. Onda se osmehnu Mordredovim ljudima. „Još neko?“, pozva. Niko se ne pomače. Kilhuk pljunuo ka Mordredu i vrati se u našu vrstu. Klicali smo. Namignu mi dok je prilazio. „Vidiš kako se to radi, Derfele?“, doviknu. „Gledaj i uči.“ Ljudi oko mene su se smejali.

Prajdven je plutao sada, odraz bledog korita treperio je na vodi namreškanoj blagim zapadnim vетrom. Taj veter donosio nam je smrad Mordredovih ljudi; izmešan vonj kože, znoja i medovine. Mnogi neprijatelji biće pijani, jer drugačije ne bi imali smelosti da nasrnu na naša sećiva. Pitao sam se da li je mladiću, čija su usta i guša sad bili crni od muva, bila potrebna pijana hrabrost da se suoči s Kilhukom.

Mordred je sad podsticao svoje ljudе da pođu ka nama, najsmeliji od njih hrabrili su saborce da navale. Najednom je sunce izgledalo mnogo niže, jer je počelo da nas zaslepljuje; nisam znao koliko je vremena proteklo otkako nas je Fergal kleo, a Kilhuk se izrugivao

dušmanima, koji još nisu prikupili smelosti za napad. Nekolicina bi pošla napred, ali drugi bi otezali, i onda ih je Mordred prokljinjao dok je ponovo sklapao živi zid i nagonio ih da krenu. Uvek je tako. Velika je hrabrost potrebna da bi se udarilo na živi zid, a naš je, iako mali, bio čvrsto zbijen i pun čuvenih ratnika. Pogledom okrznuh Prajdven i videh da mu jedro pada s krsnice, i takođe opazih da je novo jedro obojeno u skerlet i ukrašeno crnim Arturovim medvedom. Kadwig je potrošio mnogo zlata na to jedro, a potom više nisam imao kad da gledam lađu u daljini, jer su nam Mordredovi ljudi konačno prišli nadomak i hrabri su podsticali ostale na juriš.

„Drži se!“, povika Artur i mi povismo kolena da primimo nalet štitova. Neprijatelj je bio na tuce koračaji i spreman da jurne uz urlik, kad se opet prolomi Arturov glas. „Sada“, viknuo je i to zadrža navalu dušmana, jer nisu imali pojma na šta misli, a onda Mordred zavrišta da nas pobiju i naposletku se obrušiše. Moje kopljje udari u štit i bi oboren. Pustio sam ga i zgrabio Hajvelban, zaboden u pesak preda mnem. Časak potom Mordredovi štitovi grunuše u naše i kratki mač mi sevnu nad glavom. Uši su mi zvonile od udarca po kalpaku dok sam ubadao Hajvelbanom ispod ruba štita, u noge svog protivnika. Osetio sam kako se sečivo zariva, uvrnuo ga snažno i video kako se čovek tetura kad sam ga obogaljio. Ustuknuo je, ali se održao na nogama. Imao je crnu kovrdžavu kosu nabijenu pod olupani gvozdeni šlem i pljuvao me je kad sam uspeo da povučem Hajvelban iza štita. Odbio sam divljački udarac kratkog mača, onda tresnuo svojim teškim sečivom po njegovoj glavi. Skljokao se na pesak. „Ispred mene“, povikao sam čoveku koji mi beše za leđima i on kopljem ubi osakaćenog ratnika, koji bi me inače odozdo ubio u prepone, onda čuh kako ljudi viču u bolu i strahu. Pogled ulevo zaklanjali su mi mačevi i sekire, ali video sam da su velike zapaljene hrpe drveta preko naših glava bačene na neprijatelje. Artur je lomaču koristio kao oružje, i njegova poslednja zapovest pre sudara živih zidova data je ljudima kraj vatre. Oni su zgrabili cepanice za krajeve van plamena i zavitlali ih u

Mordredove vrste. Neprijateljski kopljanci nagonski se izmakoše pred vatrom i Artur povede naše borce u jaz koji se otvorio u njihovim redovima.

„Sputa!“, začuo sam glas iza sebe i povio se u stranu dok je kopljnik trčao kroz naše vrste sa velikom zapaljenom močugom. Zario ju je u lica neprijatelja, oni odskočiše pred buktinjom i mi smo u narednom času uskakali u prodor. Vatra nam je oprljila lica dok smo ubadali i sekli. Još razgorelih grana polete preko nas. Dušmanin najbliži meni uzmakao je od vreline, otvarajući nebranjten bok momu susedu i začuo sam rebra kako pucaju kad se kopljje zabolo i video krvave mehure na njegovim ustima dok je padao. Sad sam bio u drugoj vrsti neprijatelja, palo drvo mi je peklo nogu, ali ja pustih da se bol pretoči u bes koji odnese Hajvelban pravo u lice čoveka preda mnem, a onda ljudi koji su dolazili za mnem stopalima nabacaše pesak na plamen, dok su me gurali do treće dušmanske vrste. Sad nije bilo mesta da udarim mačem, jer sam se našao štit uz štit sa čovekom koji me je kleo i pljuvao dok je pokušavao da proturi mač pored mog štita. Kopljje mi stiže preko ramena i zakači mu obraz, dovoljno da pritisak popusti taman toliko da gurnem svoj štit napred i izmahjem Hajvelbanom. Kasnije, mnogo kasnije, setio sam se kako beslovesno urlam dok sam udarcima ukopavao čoveka u pesak. Ludilo bitke palo je na nas, očajničko ludilo boraca zarobljenih na malom prostoru, a neprijatelj je bio taj koji popušta. Gnev se pretvorio u stravu i mi smo se borili kao bogovi. Sunce je gorelo odmah iznad zapadnih brda.

„Štitovi! Štitovi! Štitovi!“, grmeo je Sagramor, podsećajući nas da ne prekidamo vrstu, i čovek meni zdesna spoji štit sa mojim, isceri se i ubode kopljem napred. Videh kako

dušmanin diže mač za silan udarac i Hajvelbanom presretoh njegov zglavak; sečivo proseče ruku kao da su kosti načinjene od trske. Mač pade u naše zadnje redove s krvavom šakom koja je još stezala dršku. Čovek s moje leve strane pade, s kopljem neprijatelja u trbuhi, ratnik iz druge vrste zauze njegovo mesto i zaurla strašnu kletvu dok je udarao štitom ispred sebe i silovito spuštao mač.

Još jedan zapaljeni trupac prelete nisko iznad nas i pade na dvojicu dušmana, koji se razdvojiše. Skočili smo u prodor i najednom pred nama ostade samo prazan pesak. „Ne razdvajajte se!“, povikao sam. „Ne razdvajajte se!“ Neprijatelj je pucao. Prva vrsta beše mrtva ili izranjavljena, druga je umirala, a ljudi u pozadini behu oni koji su imali najmanje volje za bitku i samim tim ih je bilo lako ubijati. Ti ljudi iz zadnjih vrsta behu vični silovanju i pametni pri pljačkanju, ali nikad se nisu sudarili sa živim zidom oprobanih ubica. A mi smo i te kako ubijali. Zid im je pucao, osipao se pred vatrom i strahom, a mi smo rikali pesmu pobednika. Sapleo sam se na leš, pao ničice i okrenuo se sa štitom iznad lica. Mač tresnu o štit i zvuk me zagluši, ali onda Sagramorov čovek pređe preko mene, a drugi kopljanič me podiže na noge. „Ranjen?“, upita me.

„Ne.“

On nastavi dalje. Pogledom potražih mesto na kom bi trebalo ojačati naš zid, ali svud je imao barem tri čoveka u dubinu i te tri vrste su mlele sve pred sobom preko stratišta punog poklanih dušmana. Ljudi su stenjali dok su boli i udarali i sečivima kasapili neprijateljsko meso. U tome je sva radost i slava ratovanja, čista sreća zbog slamanja živog zida i udaranja mačem po mrskim dušmanima. Gledao sam Artura, čoveka blažeg od svih koje sam znao, i nisam video ništa osim uživanja u njegovim očima. Galahad, koji se svakog dana molio da ispuni Hristove zapovesti i voli sve ljude, sad ih je smicao užasno delotvorno. Kilhuk je grmeo uvrede. Bio je odbacio štit da bi obema rukama vitlao teškim kopljem. Gvajdir se cerio iza obrazina kalpaka, Taliesin je pevao dok je ubijao dušmanske ranjenike zaostale za našim vrstama. Ne dobijaš bitku živih zidova osećanjima i umerenošću, već urličućom navalom od bogova poslatog ludila.

A neprijatelj naše bezumlje nije mogao da podnese. Osuli su se i pobegli. Mordred je pokušao da ih zadrži, ali nisu hteli da ostanu zarad njega, pa je i on utekao nazad ka tvrđavi. Neki od naših, dok je bes bitke još ključao u njima, pođoše u poteru, ali Sagramor ih dozva natrag. Bio je ranjen u rame na kom je držao štit, ali je odbio pokušaj da mu pomognemo i zarikao na ljude da odustanu od gonjenja. Nismo smeli za njima iako smo ih potukli, jer bismo se onda našli na širem delu spruda i prosto bismo ih pozvali da nas opkole. Ostali smo tamo gde smo se tukli i izrugivali se neprijateljima, nazivajući ih kukavicama.

Galeb je kljuvao oči mrtvaca. Skrenuo sam pogled na Prajdven; sad nam beše okrenut pramcem, oslobođen vezova, ali bleštavo jedro jedva da se malo namreškalo na blagom vetrusu. Kretao je i skerlet njegovog jedra bacao je izduženi odraz na staklastu vodu.

Mordred je video lađu i velikog medveda na jedru, shvatio da neprijatelj može da mu izmakne morem i ciknuo je na svoje ljude da se opet postroje u vrste. Pojačanja su mu pristizala svakog trena, a neki od pristiglih ljudi pripadali su Nimju, jer sam video dva Krvava štita da zauzimaju mesto u novoj vrsti koja se spremala za napad na nas.

Povukli smo se tamo odakle smo počeli boj, načinivši živi zid na krvlju natopljenom pesku, pred lomačom koja nam je pomogla da nadvladamo prvi nasrtaj. Tela naša prva četiri poginula saborca tek su napola izgorela i njihova spržena lica cerila su nam se grozno kroz usne što su otpadale sa bezbojnih zuba. Ostavili smo mrtve dušmane na pesku, kao prepreke

na putu živih, ali smo naše pale odvukli i ostavili ih kraj lomače. Imali smo šesnaest mrtvih i dvadesetak teško ranjenih, ali još nas je bilo dovoljno za živi zid, još smo mogli dase borimo.

Taliesin nam je pevao. Pojao je vlastitu pesmu o Minid Badonu i uz taj čvrsti ritam opet smo spojili štitove. Mačevi i koplja behu nam tupi i okrvavljeni, dušmani behu odmorni, ali smo klicali dok su išli k nama. Prajdven jedva da se kretao. Izgledao je kao lađa posaćena na ogledalo, a onda videh kako se duga vesla, poput krila, dižu sa korita.

„Ubijte ih!“, vrištalo je Mordred. Sad ga je i samog obuzeo bes borbe i poveo ga ka našim redovima. Šačica hrabrih ga je pratila, za njima su stupale neke od izopačenih duša koje je Nimju dovela, i tako je u našu vrstu najpre udario neujednačen juriš, ali među napadačima je bilo pridošlica koje su htele da se dokazuju, i tako smo još jednom povili kolena i pogurili se iza štitova. Sunce nam je sjalo u oči, ali tren pre nego što je sumanuta navala doprla do nas, video sam odseve svetla na bregovima prema zapadu i znao sam da ima još kopljaniča na tim uzvišicama. Činilo mi se da je cela nova vojska stigla na vrhove, ali odakle ili pod kim nisam umeo da kažem, a onda nisam imao vremena da mislim na te vojnike, jer sam isturio štit i od sudara je patrljak moje ruke zabrujao u bolu i procedio sam zvuk kao da sam u samrtnom ropcu, dok sam udarao Hajvelbanom. Krvavi štit bio je pred mnom i sasekao sam ga silovito, pronašavši zazor između njegovog prsnog oklopa i šlema, i onda sam istrgao mač iz njegovog mesa i divlje ošinuo narednog neprijatelja, jednog od ljudih, zavrtevši ga u mestu dok mu je krv kuljala iz obraza, nosa i oka.

Ti prvi napadači isprednjaci su iz Mordredovog živog zida, ali sad se čitav usov dušmana sruči na nas, odupresmo se naletu i uz prkosne krike udarismo preko štitova. Pamtim zbrku i bučni zvezket mačeva, tresak štita koji udara u štit. U bitkama, sve se meri pedljima, ne miljama. Pedljima koji dele čoveka od njegovog dušmanina. Oseća mu medovinu u dahu, čuje mu struganje u grlu i stenjanje, oseća kako navaljuju težinu na njega i njihovu pljuvačku u očima, gleda odakle dolazi opasnost, pa u oči narednog čoveka kog mora da ubije, nalazi pukotinu u odbrani, zauzima je, opet sklapa živi zid, ide napred, oseća pritisak ljudi iza sebe, tetura se preko tela svojih žrtava, hvata ravnotežu, gura napred, a potom se seća malo toga, osim udaraca koji su bili tako blizu da ga ubiju. Napreže se i gura i ubada da načini prodor u njihovom živom zidu, onda reži i udara i seče da proširi taj jaz, i tek tada ludilo prevladava i počinje da ubija kao bog, jer neprijatelj je prestravljen i beži, ili je prestravljen i ukopan, i sve što mogu je da umru dok čovek žanje duše.

I mi smo ih opet odbili. Još jednom smo bacili vatru sa lomače, i ponovo smo im skršili živi zid, ali smo pritom rasturili i sopstveni. Sećam se jarkog sunca iza visokih zapadnih gora, sećam se kako sam se oteturao na raščišćen potez peska dozivajući ljudi da me podrže, sećam se kako sam ošinuo Hajvelbanom po izloženom hrbatu neprijatelja i kako sam gledao krv dok izvire kroz rezanu kosu, a glava mu se trza unazad; onda videh da su dve bojne vrste razbile jedna drugu. Raspali smo se na grupice okrvavljenih ljudi koji su se klali na pesku, među plamenovima.

Ali pobedili smo. Zadnje dušmanske vrste utekle su radije nego da se bore; ipak, u središtu, gde se borio Mordred i gde se borio Artur, nije bilo bežanja i borba se rasplamsala, jeziva, oko dvojice vođa. Pokušali smo da opkolimo Mordredove ljudi, ali su nas odbili, i videh koliko nas je malo, i koliko se nas više nikad neće boriti, jer smo krvlju natopili pesak Kamlana. Rulja dušmana gledala nas je sa dina, ali behu to kukavice i nisu dolazili da pomognu drugovima, i tako su se naši poslednji ljudi krvili s poslednjim Mordredovim snagama. Video sam Artura kako izmahuje Ekskaliburom, pokušavajući da dosegne kralja, i

Sagramor je bio tamo, i Gvajdir, i ja se priključih borbi, odbijajući koplje štitom, ubadajući Hajvelbanom, grlo mi je bilo suvo i glas kao dreka gavrana. Udario sam drugog, Hajvelban je ostavio brazgotinu preko njegovog štita, a on se zateturao natraške i nije imao snage da opet nasrne, i moja snaga je čilela i samo sam zurio u njega, znojem izjedjenim očima. Pošao je napred sporo, ja sam ubo, on se zaneo unazad od udarca u štit i uzvratio kopljem, pa je bio red na mene da uzmaknem. Dahtao sam. Svud po sprudu, iznurenim su se tukli sa iscrpljenima.

Galahad je ranjen, ruka kojom je držao mač beše mu slomljena i lice krvavo. Kilhuk je bio mrtav. Nisam to video, ali sam pronašao njegovo telo docnije, s dva koplja zarivena u neoklopjene prepone. Sagramor je hramao, ali njegov hitri mač još je delio smrt. Pokušavao je da zaštiti Gvajdira, koji je krvario iz posekotine na obrazu i pokušavao da dopre do oca. Gušće perje na Arturovom kalpaku bilo je crveno, beli plašt sav ogrezao u krv. Gledao sam kako obara jednog visokog ratnika, nogom odbija očajnički udarac neprijatelja i seče ga Ekskaliburom.

Tada je napao Loholt. Nisam ga video sve do tog časa, ali on je ugledao svog oca, podbo konja i digao kopljje jedinom rukom. Vrištao je poj pun mržnje dok je jurišao u gomilu premorenih boraca. Preplašenom konju oči su se belele, ali su ga ostruge terale napred dok je Loholt ciljao kopljem u Artura. Tad Sagramor zgrabi kopljje i zavitla ga, teški držak zaplete se u noge konja i životinja pade u kovitlaku peska. Sagramor stupi među razmahana kopita i ošinu tamnim sečivom postrance, kao da žanje, videh gde krv kulja iz Loholtovog vrata ali, baš kad je Sagramor uzeo dušu Loholtu, Krvavi štit skoči napred i sunu kopljem ka Sagramoru. Sagramor vradi mač iz prethodnog zamaha, prskajući s oštice Loholtovom krvlju, i Krvavi štit se sruši vrišteći, a onda jedan povik obznani da je Artur stigao do Mordreda i svi se nagonski okretosmo da gledamo kako se dva čoveka sudaraju. Čitav život ih je trovala uzajamna mržnja.

Mordred lagano pruži mač, pa ga odsečno vrati natrag, pokazujući ljudima da Artura želi za sebe. Neprijatelji se poslušno odvukoše u stranu. Mordred je, kao i onog dana kad je proglašen kraljem na Kaer Kadarnu, bio sav u crnom. Crni plašt, crni grudni oklop, crne čakšire i čizme i crni kalpak. Ponegde su na crnom oklopu ostale brazde, gde su oštice zgulile smolu i otkrile golo gvožđe. I štit je premazao smolom, pa je druge boje imao samo kraj vrata, gde beše zadenuta grančica sporiša, kao i u očnim dupljama lobanje koja mu je okrunjivala kalpak. Dečja lobanja, pomislih, jer je bila mala, a duplje joj behu zatisnute trakama crvenog platna. Zahramao je napred na svom krivom stopalu, mašući mačem, i Artur pokaza nama da se odmaknemo i damo mu prostora da se bori. Podigao je Ekskalibur i čvršće stegao srebrni štit, sav isečen i krvav.

Koliko nam je do tada preostalo? Ne znam. Četrdeset? Možda i manje, a Prajdven je stigao do skretanja u rečni kanal i sada je klizio ka nama, sa sivim avetinjskim kamenom na provi, jedra u kom jedva da je bilo vetra. Vesla su tonula i izranjala. Plima je došla gotovo do vrhunca.

Mordred pokuša bodom, Artur odbi udarac i sam napade vrhom mača. Mordred odstupi. Kralj je bio brz, i mlad, ali su ga kljasto stopalo i duboka rana u stegnu, zadobijena u Armorici, činili manje pokretnim od Artura. On oliza suve usne, opet pođe napred i mačevi glasno zazvoniše u zraku predvečerja. Jedan od neprijatelja koji su gledali iznenada se povede i pade bez vidljivog razloga, i više se nije micao dok je Mordred išao napred i zamahivao mačem u zaslepljujućem luku. Artur presrete sečivo Ekskaliburom, pa štitom udari kralja i Mordred se

otetura. Artur povuče ruku unatrag da ubode, ali Mordred se nekako održa na nogama i zaglavinja napred, mačem odbi opasnost i ošinu protivudarcem.

Video sam Ginevru kako стоји на прамцу Prajdvena i Keinvina odmah iza је. При дивном светлу сутна корито брода као да је било посребрено, а једро као најфиније скерлетно ткане. Дуга весла дизала су се и падала, дизала и падала, и лађа је лагано иша све док дашак топлог ветра најзад није напео медведа на њеном једру и вода јој живље потече уз бокове. Бај тад Мордред врсну и нападе, маћеви звекнуше, шtit tresnu o шtit i Ekskalibur otkide jezivu lobanju s Mordredovog kalpaka. Mordred узврати снаžно i videh Artura kako se trza kad je сећиво pogodilo, ali on одгурну краља шtitom i dva čoveka se razdvojiše.

Artur руком s маћем пртиште бедро, где беше ударен, па одмахну главу, као да пориће да је повређен. Али Sagramor јесте био. Гледао је борбу, али се изненада пресамити и сруши на песак. Придох му. „Копље у stomak,” казао је, i videh где обема рукама пртиска трбух, да му се дроб не проспе у песак. Кад је поsekao Loholta, Krvavi шtit zario је своје копље u Sargamorov трбух i притом умро, а Sagramor је умирао сада. Обгрлио је руком i окренуо на леђа. Стегао ми је шаку. Зуби су му шкрипали i стенјао је, али се примора да дigne главу по kalpakom i posmatra kako Artur obazrivo stupa napred.

Bilo је крви на Arturovom boku. Mordredov последњи замах проsekao је pločasti oklop, pločice gvožđa nalik на krljušt, i duboko zarezao Arturovo bedro. Dok се кретао, svežа krv blistala је i navirala тамо где је маћ probio oklop, али Artur изненада скочи napred i opasno udari naniže. Mordred шtitom prihvati Ekskalibur i onda ga gurnu daleko u stranu, pa ubode svojim маћем, али Artur потури свој шtit, подиже Ekskalibur, i tada videh kako mu se шtit iskosio unazad i како Mordredov маћ grebe srebrnu pokrivku. Mordred povika i gurnu маћ još jače; Artur nije primetio да му се оштри vrh приближава све док није прешао преко ruba шtita i zario mu сe u прорез за око на kalpaku.

Video sam krv како izvire. Ali sam video i da se Ekskalibur спушта i udara onako како Artur никад није udario.

Ekskalibur је прошао kroz Mordredov kalpak. Rascepio је gvožđe као да је pergament, raskolio kraljevu lobanju i zasekao mu mozak. Artur se povodio dok му је krv navirala из прореза на šlemu, povratio se i istrgao Ekskalibur u kliši krvavih kapljica. Mordred, mrtav од часа kad му је Ekskalibur rasekao kalpak, паде pred Arturove noge. Krv му зали песак i Arturove čizme; njegovi ljudi, видећи да им је kralj mrtav, a Artur још на ногама, тихо крикнуше i počeše da odstupaju.

Izvukoh ruku iz Sagramorovog samrtničkog stiska. „Živi zid!”, povikao sam. „Živi zid!” I preneraženi остаци наše male ratničке družине zbiše se ispred Artura, sklopismo iskidane шtitove i затетurasmo se napred преко Mordredove beživotне trupine. Помислио је да би dušmani могли доћи по osvetu, али они су узмичали. Воде су им биле mrtve, mi smo se još držали, puni prkosa, а они нису имали stomak за још smrti te večeri.

„Ostanite tu!”, povikao sam ljudima u živom zidu, pa otišao Arturu.

Galahad i ja svukli smo му kalpak s glave i time izazvali navalu krvи. Mać mu је promašio desno oko за širinu prsta, али је skrhao kost iznad oka i из rane је krv navirala u mlazevima. „Krupu!”, povikao sam i jedan ranjenik otrže komад platna s dolame mrtvaca kraj sebe; njome зачеписмо ranu. Taliesin je poveza, iscepavši traku sa ruba своје odore. Artur диже pogled ka менi kad је Taliesin završio i pokušа да говори.

„Tihu, gospodaru”, казао sam.

„Mordred”, reče.

„Mrtav je, gospodaru“, umirih ga, „mrtav je.“

Mislim da se nasmešio i tada kobilica Prajdvena zastruga po pesku. Arturovo lice bilo je bledo i potočići krvi curili su mu niz obraz.

„Sad možeš da pustiš bradu, Derfele“, kazao je.

„Tako je, gospodaru“, odgovorio sam. „Hoću. Ne govori.“ Bedro mu beše krvavo, isuviše, ali nisam mogao da mu skinem oklop, mada sam se plašio da se ispod krije gora od njegove dve rane.

„Ekskalibur“, reče on.

„Čuti, gospodaru“, ponavlja sam.

„Uzmi Ekskalibur“, kazao je. „Uzmi ga i baci u more. Obećavaš?“

„Hoću, gospodaru, obećavam.“ Uzeo sam krvavi mač iz njegove ruke i odstupio kad četiri nepovređena čoveka podigoše Artura i odneše ga na lađu. Digli su ga preko ograde broda i Ginevra je pomogla da ga polože na palubu Prajdvena. Načinila je jastuk od njegovog okrvavljenog ogrtača, pa čučnula uz njega i milovala mu lice. „Ideš li, Derfele?“, pitala me je.

Pokazao sam na ljudе koji su još stajali u živom zidu, na pesku. „Možete li povesti i njih?“, pitao sam. „I ranjenike?“

„Još dvanaest ljudi“, doviknu Kadwig sa krme. „Ne više od dvanaest. Nema mesta za više.“

Nijedan ribarski brod nije došao. Ali opet, zašto da dođu? Zašto bi se ljudi petljali u smrt i krv i ludilo, kad in je posao da vade hranu iz mora? Imali smo samo Prajdven i on je morao da plovi bez mene. Nasmešio sam se Ginevri. „Ne mogu da pođem, gospo“, rekao sam, okrenuo se i opet pokazao živi zid. „Neko mora ostati da ih povede preko Mosta mačeva.“ Patrljak moje leve ruke točio je krv, rebra mi behu nagnječena, ali bio sam živ. Sagramor je umirao, Kilihuk je bio mrtav, Galahad i Artur bili su povređeni. Nije bilo nikoga izuzev mene. Bio sam poslednji Arturov vojskovođa.

„Ja mogu da ostanem!“ Galahad je čuo o čemu smo govorili.

„Ne možeš da se boriš slomljene ruke“, kazao sam. „Penji se na brod i povedi Gvajdira. Požurite! Plima opada.“

„Ja bi trebalo da ostanem“, reče Gvajdir uznemireno.

Ščepah ga za ramena i ugurah u plićak. „Idi s ocem“, rekao sam mu, „zbog mene. I reci mu da sam ostao odan do kraja.“ Naglo sam ga zaustavio, okrenuo ka sebi i video suze na njegovom mladom licu. „Poruči ocu“, kazao sam, „da sam ga voleo do kraja.“

Klimnuo je glavom, a onda su se on i Galahadispeli na lađu. Artur je sad bio s porodicom, i ja se udaljih dok je Kadwig veslom otiskivao brod natrag u kanal. Pogledao sam Keinvina i nasmešio se, oči su mi bile pune suza, ali nisam imao šta da kažem, osim da će je čekati pod jabukama u Zemlji seni; ali baš dok sam oblikovao u mislima te oveštale reči, onog časa kad je lađa skliznula s peska, ona se lako ispela na provu i skočila u plitku vodu.

„Ne!“, povikao sam.

„Da“, kazala je ona i pružila ruku da joj pomognem do žala.

„Znaš li šta će da ti urade?“, pitao sam.

Pokazala mi je nož u levoj ruci; ubiće se pre nego što je dograbe Mordredovi ljudi. „Bili smo zajedno isuviše dugo, ljubavi moja, da bismo se sad razdvajali“, kazala je i stajala pored mene dok smo gledali kako Prajdven zalazi u duboku vodu. Naša poslednja kći i njena deca odlazili su preko mora. Plima se povlačila; prvi talas oseke vukao je srebrnu lađu ka pučini.

Ostao sam uz Sagramora dok je umirao. Držao sam mu glavu u naručju, stezao mu ruku i pravio društvo njegovoј duši do Mosta mačeva. Onda, očiju koje su bridele od suza, vratio

sam se do našeg malog živog zida i video da je Kamlan sad krcat kopljanicima. Čitava vojska je došla, ali prekasno da bi spasla kralja, mada su još imali dovoljno vremena da završe s nama. Najzad sam video i Nimju, bela odora i konj belac blistali su u senci dina. Moja prijateljica i, nekada, ljubavnica, bila je moj konačni neprijatelj.

„Uhvati mi konja“, rekoh jednom kopljaniku. Konji su lutali posvuda i on potrča, zgrabi prvu uzdu i dovede mi kobilu. Zatražih od Keinvin da mi odveže štit, pa mi kopljanik pomože da uzjašem. Stavio sam Ekskalibur pod levi pazuh, uzeo vođice desnom rukom. Udario sam petama i kobila poskoči napred, obodoh je ponovo i ona kopitima stade da razbacuje pesak i rasteruje ljudi pred mnom. Sad sam jahao među Mordredovim ratnicima, ali njihova borbenost bila je iščezla sa smrću gospodara. Opet su bili odmetnici, ludi su bili iza njih, a iza Nimju i njenih ofucanih trupa pojavili su se novi odredi. Još jedna vojska došla je na pesak Kamlana.

Bila je to ista ona vojska koju sam video na zapadnim visovima. Shvatio sam da su stupali na jug Mordredovim tragom, kako bi Dumnoniju uzeli za sebe. Ta vojska je došla da gleda kako Artur i Mordred uništavaju jedan drugog i sad, posle bitke, ratnici Gventa polako su išli napred pod svojim barjacima s krstom. Došli su da zavladaju Dumnonijom i Meuriga učine njenim kraljem. Crveni plaštovi i skerletne perjanice delovali su crno u sutoru, i ja digoh pogled. Prve večernje zvezde istačkale su nebo.

Jahao sam prema Nimju i zastao na stotinak koračaji od stare prijateljice. Mogao sam da vidim kako me Olvena posmatra, Nimju kako zloslutno zuri u mene, a onda sam se nasmešio, uzeo Ekskalibur u desnu ruku i podigao patrljak leve kako bi videla šta sam uradio. Onda sam joj pokazao Ekskalibur.

Tad je shvatila šta smeram. „Ne!“, vrissnula je, njeni vojska ludih poče da zavija skupa s njom i od njihovog kevtanja zadrhta večernje nebo. Opet sam stavio Ekskalibur ispod ruke, prikupio dizgine i podbadao kobilu, okrećući je. Poterao sam je, požurujući je preko peskovitog žala, čuh da Nimju i njeni jahači galopiraju za mnom, ali bilo je dockan, isuviše dockan.

Jahao sam prema Prajdvenu. Blagi veter mu je sad napinjao jedro, udaljavala se od spruda i avetinjski kamen na pramcu dizao se i spuštao na beskrajnim valovima mora. Podbo sam kobilu još jednom i ona zabaci glavu; vikom je uterah u sve tamnije more. Nastavio sam da bijem petama dok joj hladni talasi nisu doprli do grudi i tek tada pustih vođice. Drhtala je poda mnom dok sam uzimao Ekskalibur u desnicu.

Zamahnuo sam. Mač je bio okrvavljen, pa ipak je sečivo izgledalo kao da blešti. Merlin mi je jednom rekao da će se Mač Riderajha na kraju pretvoriti u plamen; možda i jeste, ili su me to moje suze obmanule.

„Ne!“, jaukala je Nimju.

I bacio sam Ekskalibur, bacio sam ga silovito i visoko ka dubini, gde je plima udubila jaz u pesku Kamlana.

Ekskalibur se obrtao u sutoru. Nijedan mač nije bio tako lep. Merlin se kleo da ga je skovao Gofanon u Zemlji seni. Bio je Mač Riderajha i Dragulj Britanije. Bio je Arturov mač i druidov dar i okretao se naspram mračnog neba i oštrica je sevala plavom vatrom među blistavim zvezdama. Na tren je sijao kao plavi plamen što bukti na nebesima, a onda je pao.

Pao je pravo u središte jaza. Jedva da se čuo pljesak, video se samo odsev bele vode. Onda ga nestade.

Nimju je vrištala. Okrenuo sam kobilu i isterao je natrag na žalo, nazad preko poprišta bitke, tamo gde me je čekala moja poslednja četa. Odatle sam video da vojska ludih odstupa. Odlazili su, a Mordredovi ljudi, oni koji su pretekli, bežali su žalom pred dolaskom Meurigovih odreda. Dumnonija će pasti, slab kralj će vladati i Saksoni će se vratiti, ali mi smo ostali u životu.

Sjahao sam s kobile i uzeo Keinvin za ruku. Poveo sam je do vrha obližnje dine. Nebo na zapadu pretvorilo se u strašnu crvenu buktinju kako je sunce tonulo, a mi smo zajedno stajali u senkama sveta i gledali kako Prajdven preskače talase. Jedra joj sad behu puna, večernji vetar dolazio je sa zapada i prova je sekla penušavu vodu, a krma je za sobom ostavljala trag što se širio po pučini. Pravo na jug je plovio, pa je okrenuo ka zapadu; vetar je duvao iz tog pravca, nijedan brod ne može da plovi pravo u lice vetra, ali se kunem da ova lađa jeste. Plovila je na zapad, vetar je dolazio sa zapad, ali ipak joj jedro beše puno i visoki pramac usecao je beli trag u vodu, ili možda ja nisam video ništa, jer su mi suze navirale na oči i slivale se niz obaze.

I videli smo srebrnu maglu kako se spušta na vodu.

Keinvin mi steže mišicu. Beše to samo pramen magle, ali je rastao i svetlucao. Sunca je nestalo, nije bilo ni mesečine, samo zvezde i sumračno nebo i srebrom isprskano more i lađa tamnog jedra, ali magla jeste sijala. Kao srebrni kovitlac zvezda, tako je bleštala. Ili su to opet bile moje suze.

„Derfele!“, odreza Sensam. Došao je s Meurigom i sad se pentrao po pesku ka nama. „Derfele!“, dozivao je. „Trebaš mi! Dolazi ovamo! Odmah!“

„Moj dragi gospodaru“, rekao sam, ali ne njemu. Obraćao sam se Arturu. Gledao sam i plakao, obgrlivši Keinvin, dok je bledi brod gutala svetlucava srebrna magla.

Tako je moj gospodar otisao.

I otad ga niko nije video.

Istorijska beleška

Gildas, istoričar koji je najverovatnije pisac dela *De Excidio et Conquestu Brittaniae* (O propasti i osvajanju Britanije), nastalog otprilike jedan naraštaj posle arturijanskog perioda, beleži da je bitka na mestu Badonici Montis (danasa se obično izgovara kao Maunt Bejdon, što znači planina Bejdon) bila opsada; ali, začudo, ne pominje da je Artur imao udela u toj velikoj pobedi koja je bila, jadikuje on, „poslednji poraz prokletnika.“ Delo *Historia Brittonum* (Istorijska Brita), koju je možda, a možda i ne, napisao čovek po imenu Nenijus, i koja je sročena bar dva stoleća posle arturijanskog razdoblja, prvi je zapis koji kaže da je Artur zapovedao Britima kod, ovog puta, Mons Badonisa, gde je „u jednom danu devet stotina i šezdeset ljudi palo pred napadom Arturovim, i niko ih osim njega nije posekao.“ U desetom veku neki monasi iz zapadnog Velsa sastavili su *Annales Cambriae* (Letopis Velsa), gde beleže da se odigrala bitka kod Badona, „u kojoj je Artur nosio krst Gospoda našeg Isusa Hrista na ramenima tri dana i tri noći, te su Briti bili pobednici.“ Venerable Bede, Sakson čija se *Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum* (Crkvena istorija Engleza) pojavila u osmom veku, priznaje poraz, ali ne pominje Artura, mada to i nije iznenađenje, jer izgleda da je Bede preuzeo većinu podataka od Gildasa. Ta četiri dokumenta su otprilike jedini rani izvori podataka o bici (od njih četiri, tri nisu dovoljno rana). Da li se bitka uopšte odigrala?

Istoričari, nevoljni da priznaju postojanje legendarnog Artura, ipak se, izgleda, slažu da su se negde oko 500. godine nove ere Briti borili i pobedili u velikoj bici protiv saksonskih zavojevača na mestu zvanom Mons Badonicus, ili Mons Badonis, ili Badonici Montis, ili Minid Badon, ili Maunt Bejdon, ili, jednostavno, Badon ili Bejdon. Dalje, oni nagađaju da je to bila važna bitka, jer se pokazalo da je efikasno zaustavila prodor Saksona u britske zemlje za čitav jedan naraštaj. Takođe, izgleda da je, kao što kuka Gildas, to zaista bio „poslednji poraz prokletnika,“ jer su se posle tog poraza, u narednih dvesta godina, Saksoni raširili po celom području koje se danas zove Engleska i odatle isterali Brite. Kroz sav mračni period najmračnije ere u istoriji Britanije, ova bitka se ističe kao važan događaj, ali nažalost, pojma nemamo gde se odigrala. Bilo je mnogo pretpostavki. Lidington Kesl u Viltširu i Bedberi Rings u Dorsetu kandidati su za razbojište, dok Džofri od Monamuta, koji je pisao u dvanaestom veku, bitku smešta u Bet, kao balnea Badonis. Kasniji istoričari predlagali su Litl Solsberi Hil, odmah zapadno od Betstona u dolini Ejvon pored Beta, i ja sam usvojio taj predlog za razbojište koje sam opisao u romanu. Je li to bila opsada? Niko zaista ne zna, isto kao što ne znamo ko je opsedao koga. Izgleda da postoji samo opšteprihvaćeno mišljenje da se bitka odigrala kod Maunt Bejdona, gde god to bilo, da je možda bila opsada, a možda i nije, da su se verovatno tukli oko 500. godine mada nijedan istoričar ne bi uložio reputaciju u te tvrdnje - te da su Saksoni poraženi i da je Artur mogao da bude strateg te sjajne pobeđe.

Nenijus, ukoliko je zaista napisao delo *Historia Brittonum*, Arturu pripisuje dvanaest bojeva, većinu na nepoznatim lokacijama, i ne pominje Kamlan, bitku kojom se po tradiciji završava Arturova priča. *Annales Cambriae* su najraniji izvor za tu bitku, a ti letopisi su napisani prekasno da bi im se bezrezervno verovalo. Bitka kod Kamlana je tako čak

misterioznija nego ona kod Maunt Bejdona, i nemoguće je identifikovati lokaciju gde je vođena, ako ju je uopšte i bilo. Džofri od Monmauta kaže da su se borili kod reke Kamel u Kornvolu, dok u petnaestom veku ser Tomas Malori smešta tu bitku u Selisberi Plejn. Drugi pisci smeštaju Kamlan u Merionet u Velsu, pa kod reke Kem koja protiče blizu Saut Kedburija (Kaer Kadarn), pored Hadrijanovog zida ili čak na neke lokacije u Irskoj. Ja sam je smestio u Devliš Voren, u južnom Devonu, samo zato što sam nekad tamo držao čarnac u rukavcu Eksa i izlazio na more ploveći pored Vorena. Ime Kamlan moglo bi da znači „krivudava reka“, rukavac Eksa je krivudav kao i mnogi drugi, ali moj izbor lokacije je čist kapric.

Annales Cambriae o Kamlanu kažu samo ovo: 'Vodila se bitka kod Kamlana u kojoj su Artur i Medraut (Mordred) poginuli.' Možda i jesu, ali legenda je oduvek tvrdila da je Artur preživeo svoje rane i odjedrio na čarobno ostrvo Avalon, gde još spava sa svojim ratnicima. Jasno je da smo odavno napustili područje po kom bi lutao ijedan istoričar sa samopoštovanjem; možda bi samo poneki napomenuo da vera u Arturov oporavak odražava duboku i sveopštu žalost za izgubljenim junakom, ali na britanskom ostrvu nijedan mit nije istrajniji od onog da Artur i dalje živi. „Grob za Marka,“ piše Crna knjiga Karmartena, „grob za Gvajtira, grob za Gaugana od crvenog mača, svi su tu osim, mada mišljah da je poginuo, groba za Artura.“ Artur verovatno nije bio kralj, možda nije ni živeo, ali uprkos svim naporima istoričara da poreknu samo njegovo postojanje, on je i dalje, milionima ljudi širom sveta, ono što su prepisivači zapisali u četrnaestom veku. Arturus Rex Quondam, Rexque Futurus: Artur, naš kralj koji beše i koji će biti.

BERNARD KORNVEL

Rođen je 1944. godine u Londonu. Radio je kao predavač na Londonskom univerzitetu, a potom 10 godina u BBC televiziji, gde je počeo kao istraživač u Nationwide programu, a završio kao urednik Current affairs televizije za BBC u Severnoj Irskoj. Oženivši se Amerikankom, prešao je da živi u SAD. Pošto mu je odbijena zelena karta za rad u SAD, odlučio je da se bavi pisanjem, poslom za koji nije potrebno odobrenje američke administracije. Tako je, na zadovoljstvo mnogih obožavalaca, postao pisac...

Artur, gospodar bitaka, slomio je Lancelotov ustanak,
ali pobeda ne donosi mir ni njemu ni Britaniji.

Ginevra je izdala Artura i ostavila ranu dublju nego što koplje može da načini. Saksoni su nanjušili njegovu slabost i rešeni su da unište i njega i sve njegove snove. Čak i ako Artur preživi, tu su druge sile koje prizivaju haos u Britaniji. Merlin baca moćne čini, a Nimju magijom zove drevne bogove da se vrate u Britaniju.

Ekskaliburom se Arturova priča završava - priča o njegovoj najvećoj pobedi, o najvećoj opasnosti i o poslednjoj vradžbini.

Moćan i dramatičan prikaz Arturijanske legende.
(Daily Mail)

Nezaboravno... Hronike gospodara rata su najveće dostignuće jednog izuzetnog pisca.
(Sunday Telegraph)

Ne propustite **Zimskog Kralja** i **Neprijatelja boga**, prve dve knjige o Britaniji u doba Artura, iz čudesne trilogije Bernarda Kornvela.

OTVORENA
KNJIGA

ISBN 978-86-7674-105-2

9 788676 741052